

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”

**SECURITATE ȘI APĂRARE**

**ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ**

*SESIUNEA ANUALĂ DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE  
CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ*

**STRATEGII XXI**

**București, 17-18 aprilie 2008**

**Secțiunea 1:**

**SECURITATE ȘI APĂRARE**

**Coordonator:**

**CS I dr. Constantin MOȘTOFLEI**

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”  
BUCUREȘTI, 2008

**Moderatori:**

*Gl. lt. dr. Teodor FRUNZETI*  
*Gl. lt. dr. Cornel PARANCIAC*  
*Gl. fl. aer. dr. Ion-Aurel STANCIU*  
*Gl. bg. dr. Visarion NEAGOE*  
*Gl. bg. (r.) dr. Gheorghe NICOLAESCU*  
*Col. (r.) dr. Ion VOIEVOZEANU*  
*CS I dr. Constantin MOȘTOFLEI*  
*CS I dr. Grigore ALEXANDRESCU*  
*CS I dr. Gheorghe VĂDUVA*  
*CS II dr. Petre DUȚU*  
*CS III dr. Alexandra SARCINSCHI*

**Comitet științific:**

*CS I dr. Nicolae DOLGHIN*  
*CS I dr. Grigore ALEXANDRESCU*

**Secretar științific:**

*CS Vasile POPA*

Descriere CIP a Bibliotecii Naționale a României

**SECURITATE ȘI APĂRARE ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ**

SESIUNEA ANUALĂ DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ,  
STRATEGII XXI, (București, 17-18 aprilie 2008)

**Securitate și Apărare în Uniunea Europeană:** Sesiunea anuală de comunicări științifice cu participare internațională: București, 17-18 aprilie 2008 / Universitatea Națională de Apărare „Carol I”.

- București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2008

CD

ISSN 1844-3095

Secțiunea: Securitate și apărare. – Bibliogr. – Index. –

**Coperta:**

**COPYRIGHT**

## CUPRINS

<b>CUVÂNT DE DESCHIDERE</b> <i>Dr. Gheorghe MARIN</i>	11
<b>Modulul I – Securitate și strategii</b>	16
<b>SECURITATE ȘI APĂRARE UNIUNEA EUROPEANĂ – ORIZONTURI 2020</b> <i>Dr. Dumitru SCARLAT</i>	17
<b>A THEORETICAL APPROACH TO UNDERSTANDING CIVIL-MILITARY CO-OPERATION IN CONFLICT PREVENTION</b> <i>Kristin H. COORSSEN</i>	22
<b>CORELAȚIA CULTURĂ DE SECURITATE – CULTURĂ MILITARĂ ÎN CADRUL STRUCTURILOR DIN DOMENIUL SECURITĂȚII NAȚIONALE</b> <i>Ionel GOIAN</i>	28
<b>UNIUNEA EUROPEANĂ - ABORDĂRI COMPLEMENTARE ALIANȚEI NORD-ATLANTICE ÎN DOMENIILE SECURITĂȚII ȘI APĂRĂRII</b> <i>Dr. Teodor FRUNZETI</i>	36
<b>UNIUNEA EUROPEANĂ ȘI GLOBALIZAREA. DEFINIRE ȘI CONCEPTE</b> <i>Daniela Cleopatra PÎRVULESCU</i>	41
<b>CONSIDERAȚII PRIVIND CULTURA ORGANIZAȚIONALĂ A STRUCTURILOR DIN DOMENIUL SECURITĂȚII NAȚIONALE</b> <i>Nicușor MOLDOVAN</i> <i>Cătălina POPA</i>	56
<b>TENDINȚE ȘI ORIENTĂRI ÎN ANALIZA MEDIULUI DE SECURITATE GLOBAL ȘI EUROPEAN</b> <i>Dr. Costică SILION</i>	63
<b>IMPACTUL GLOBALIZĂRII ASUPRA MEDIULUI DE SECURITATE</b> <i>Dr. Mircea VLADU</i>	71
<b>INTRODUCTION TO OPERATIONAL ART</b> <i>Jozsef RONKOVICS</i>	80
<b>NAȚIONALUL ÎN GEOPOLITICA ȘI GEOSTRATEGIA DEZVOLTĂRII EUROPENE</b> <i>Dr. Costinel PETRACHE</i>	100
<b>DINAMICA STRATEGIILOR DE SECURITATE ÎN MEDIUL INTERNAȚIONAL CONTEMPORAN</b> <i>Eugen MAVRIȘ</i> <i>Dorina DANIELESCU</i>	104
<b>ASPECTE NOI ALE POLITICII DE APĂRARE DECURGÂND DIN CALITATEA DE MEMBRU NATO ȘI UE</b> <i>Mirela PUȘCAȘU</i>	111
<b>SITUAȚIA EURO-ATLANTICĂ ȘI INTERNAȚIONALĂ ÎNAINTE DE SUMMITUL DE LA BUCUREȘTI</b> <i>Marilena UNGUREANU (IVAȘCU)</i>	116
<b>TRATATUL DE LA LISABONA ȘI NOUA ARHITECTURĂ DE SECURITATE EUROPEANĂ</b> <i>Dr. Dorel BAHWIN</i>	123

<b>PERSPECTIVE REFERITOARE LA SECURITATEA ȘI APĂRAREA EUROPEANĂ, ÎN CONTEXTUL LĂRGIRII UNIUNII EUROPENE</b> <i>Sorin APARASCHIVEI</i>	130
<b>ARHITECTURA IDEOLOGIIILOR DE BAZĂ DIN UNIUNEA EUROPEANĂ</b> <i>Daniela Cleopatra PÎRVULESCU</i>	137
<b>GLOBALIZAREA ȘI INFLUENȚA SA ASUPRA SECURITĂȚII INTERNAȚIONALE</b> <i>Florian PERICLE</i>	150
<b>Modulul II – Dimensiuni și instrumente ale securității</b>	159
<b>ECONOMIC SECURITY IN SECURITY STRATEGY OF THE SLOVAK REPUBLIC. DO WE NEED MORE COMPLEX APPROACH?</b> <i>Elemír NEČEJ</i>	160
<b>CAPABILITĂȚILE OPERAȚIONALE ALE ARMATEI ROMÂNIEI PARTICIPANTE LA OPERAȚIUNI CONDUSE DE NATO ȘI UE</b> <i>Dr. Visarion NEAGOE</i>	167
<b>CONSIDERATIONS ON SECURITY IN BALKANS.EUROPEAN SECURITY AND DEFENSE POLICY PLANNED OPERATION “EULEX” IN KOSOVO</b> <i>Horatiu Adrian NEAGOIE</i>	173
<b>RESURSELE DE SECURITATE</b> <i>Dr.Francisc TOBĂ</i>	180
<b>RISURI DE SECURITATE GENERATE DE FENOMENUL ÎNCĂLZIRII GLOBALE</b> <i>Marius – Andrei DIAMESCU</i> <i>Ion – Cătălin NIȚU</i>	183
<b>INSTRUMENTE DE SECURITATE UMANĂ ÎN CADRUL UNIUNII EUROPENE</b> <i>Roxana MARINESCU</i>	189
<b>SECURITATEA ENERGETICĂ – PREOCUPARE ACTUALĂ ȘI PERSPECTIVĂ A ALIANȚEI NORD-ATLANTICE</b> <i>Dr. Ioan Codruț LUCINESCU</i> <i>Alina ORESCOVICI</i>	198
<b>LIPSA UNEI POLITICI ENERGETICE COMUNE – RISC MAJOR DE SECURITATE ÎN EUROPA</b> <i>Cristina TEODORESCU</i>	205
<b>CONEXIUNILE ÎNTRE DIMENSIUNEA ECONOMICĂ ȘI PUTEREA ARMATĂ</b> <i>Doina MUREȘAN</i>	214
<b>PROPRIETATE ȘI DEZVOLTARE</b> <i>Anca DINICU</i>	220
<b>DIMENSIUNEA ECONOMICĂ ȘI DE SECURITATE A RELAȚIEI REGIONALISM – GLOBALIZARE</b> <i>Petre Ciprian CONSTANTINESCU</i>	225
<b>IMPACTUL GLOBALIZĂRII AFACERILOR ASUPRA SECURITĂȚII ECONOMICE</b> <i>Petre Ciprian CONSTANTINESCU</i>	233
<b>NOUA ECONOMIE ȘI IMPACTUL INTEGRĂRII DIGITALE</b> <i>Maria GĂLUȘCĂ</i>	241
<b>AGENȚIA EUROPEANĂ DE APĂRARE. MISIUNE, ATRIBUȚII, DETERMINĂRI</b> <i>Iulia NĂSTASIE</i>	251

<b>IMPACTUL INTEGRĂRII EUROPENE ASUPRA PROCEDURILOR DE SECURITATE A TRANSPORTURILOR MARITIME</b> <i>Simona-Valentina MALEȘCU</i>	255
<b>SECURITATEA PRIVATĂ – COMPONENTA INTERNĂ A SECURITĂȚII NAȚIONALE</b> <i>Dr. Ion VOIEVOZEANU</i> <i>Iulian-Vlad PETRE</i>	264
<b>ARMONIZARE LEGISLATIVĂ ȘI PROCEDURALĂ. STANDARDIZAREA SERVICIILOR DE SECURITATE PRIVATĂ</b> <i>Dr. Ion VOIEVOZEANU</i> <i>Ion POPESCU</i> <i>Niculae TOTEANU</i>	268
<b>TRATATELE INTERNAȚIONALE DE SECURITATE ÎNTRE INTENȚII ȘI REALITATE</b> <i>Mariana ANCUȚ</i> <i>Isabela ANCUȚ</i>	272
<b>SISTEMUL DE SECURITATE EUROPEAN LA ÎNCEPUTUL MILENIULUI III</b> <i>Valentin GLOD</i>	285
<b>CONSIDERAȚII PRIVIND CONCEPTUL DE SUVERANITATE ÎN CADRUL UNIUNII EUROPENE</b> <i>Dr. Visarion NEAGOE</i> <i>Ana – Maria IONICĂ</i>	293
<b>MODULUL III – Terorism – antiterorism.....</b>	302
<b>PERICOLUL TERORIST ÎN ȘI DIN EUROPA</b> <i>Dr. Gheorghe CREȚU</i>	303
<b>CONSIDERAȚII PRIVIND CARACTERUL ASIMETRIC AL RĂZBOIUL ÎMPOTRIVA TERORISMULUI</b> <i>Constantin ZANFIR</i>	312
<b>TERORISMUL. ARMĂ DE AMENINȚARE ȘI INTIMIDARE</b> <i>Teodor POPA</i>	318
<b>BOSNIA ȘI HERȚEGOVINA ÎNTRE FUNDAMENTALISMUL ISLAMIC ȘI TERORISM</b> <i>Dr. Anghel ANDREESCU</i> <i>George ALBU</i>	329
<b>FINANȚĂRI TERORISTE ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ</b> <i>Ina Raluca TOMESCU</i>	337
<b>RELAȚIA MEDIA -TERORISM DIN PERSPECTIVA COMBATERII</b> <i>Dr. Constantin ROMANOSCHI</i> <i>Ștefan ÎMPĂRATU</i> <i>Constantin STOICAN</i>	342
<b>DINAMICA SURSELOR DE CONFLICTUALITATE. DIMENSIUNEA ETNICO-RELIGIOASĂ A TERORISMULUI</b> <i>Ilie PENTILESCU</i>	352
<b>TERORISMUL VIRTUAL – CYBER-TERORISMUL</b> <i>Mihai VOICULESCU</i>	369
<b>CYBER-TERORISMUL, AMENINȚARE LA ADRESA SECURITĂȚII INTERNAȚIONALE</b> <i>Dr. Teodoru ȘTEFAN</i> <i>Dr. Cristian BARNA</i>	376

<b>CERCETĂRI PRIVIND PERCEPȚIA TERORISMULUI DE CĂTRE POPULAȚIA ROMÂNIEI</b> <i>Dr. Constantin ROMANOSCHI</i> <i>Constantin STOICAN</i>	383
<b>POLITICA EUROPEANĂ DE SECURITATE ȘI APĂRARE – MĂSURI CONCRETE LUATE ÎMPOTRIVA EXTINDERII TERORISMULUI INTERNAȚIONAL</b> <i>Dr. Ion-Aurel STANCIU</i>	392
<b>SECURITATEA ȘI HAOSUL TERORII. DE LA SUPUNEREA FAȚĂ DE ALLAH LA JIHADUL SFÂNT</b> <i>Dr. Anghel ANDREESCU</i> <i>Dr. Nicolae RADU</i>	400
<b>MANAGEMENTUL MISIUNILOR DE ORDINE PUBLICĂ ȘI INTERVENȚIE ÎN PREVENIREA ȘI COMBATERICA FENOMENULUI TERORIST</b> <i>Cristian GÎSCĂ</i>	406
<b>Modulul IV – Securitatea individului – securitatea societății</b>	412
<b>SECURITATEA EUROPEANĂ ȘI GESTIONAREA DIFERENȚELOR SOCIO-STRATEGICE TRANSATLANTICE</b> <i>Dumitru LĂUDATU</i> <i>Mariana-Iulia LĂUDATU</i>	413
<b>KOSOVO ȘI PROBLEMA REFUGIAȚILOR ÎN PERIOADA 1999-2007</b> <i>Cristian NIȚĂ</i>	424
<b>DIMENSIUNEA POLITICĂ A INTEGRĂRII POPULAȚIEI MUSULMANE DIN STATELE UNIUNII EUROPENE</b> <i>Marian CURELARU</i>	432
<b>NAVELE DE LUPTA DIN EXTREMUL ORIENT DE LA INCEPUTURI ȘI PÂNĂ ÎN TIMPURILE MODERNE ȘI CUM AU INFLUENȚAT ELE SECURITATEA DIN REGIUNEA ASIA – PACIFIC</b> <i>Marina MUSCAN</i>	443
<b>NAVA COMERCIALĂ ȘI FACILITĂȚILE PORTUARE – POSIBILE ȚINTE ALE ATACURILOR TERORISTE</b> <i>Andrian MIHEI</i>	453
<b>JANDARMERIA ROMÂNĂ, FORȚĂ DE POLIȚIE CU STATUT MILITAR ANGAJATĂ ÎN EFORTUL COMUN AL PESA</b> <i>Dr. Costică SILION</i>	462
<b>EVOLUȚII ALE ORGANIZAȚIILOR MILITARE ÎN CONDIȚIILE GLOBALIZĂRII</b> <i>Dr. Gheorghe NICOLAESCU</i> <i>Maria Cristina BANCIU</i>	472
<b>EVOLUȚIA STATULUI ROMÂN ÎN RAPORT CU EXISTENȚA ȘI DEZVOLTAREA COMUNICAȚIILOR DE STAT</b> <i>Marcel OPRIȘ</i>	478
<b>SISTEMUL DE ÎNȘTIINȚARE, AVERTIZARE, PREALARMARE ȘI ALARMARE ÎN SITUAȚII DE PROTECȚIE CIVILĂ – PREZENT ȘI VIITOR</b> <i>Filip CIUTAC</i>	493

<b>IMPLEMENTAREA PRINCIPIULUI AFTERCARE ÎN DOMENIUL SECURITĂȚII PERSONALULUI</b> <i>Petre PORADICI</i> .....	501
<b>CONSIDERATIONS ON CIVIL-MILITARY CO-ORDINATION WITHIN EUROPEAN UNION CRISIS MANAGEMENT POLICIES</b> <i>Horatiu Adrian NEAGOIE</i> _____	505
<b>CONSIDERAȚII PRIVIND NECESITATEA CUANTIFICĂRII ELEMENTELOR DE INCOMPATIBILITATE PENTRU ACCESUL LA INFORMAȚII CLASIFICATE</b> <i>Petre PORADICI</i> _____	513
<b>PROBLEMATICA SISTEMULUI DE PROTECȚIE A INFORMAȚIILOR CLASIFICATE</b> <i>Cristina ZEVEDEI</i> _____	517
<b>MANAGEMENTUL INFORMAȚIILOR - prezent și perspective -</b> <i>Dr. Neculae NĂBĂRJOIU</i> <i>Virgil - Horațiu NĂBÎRJOIU</i> _____	521
<b>SECURITATEA INFORMAȚIILOR ÎN REȚEAUA GLOBALĂ</b> <i>Maria GĂLUȘCĂ</i> _____	529
<b>CONTRIBUȚIA STATULUI LA EDIFICAREA SECURITĂȚII NAȚIUNII</b> <i>Dr. Gheorghe NICOLAESCU</i> _____	536
 <b>Modulul V – Apărare – criză – conflict – război 542</b>	
<b>SIMETRIE ȘI ASIMETRIE ÎN CONFLICTELE MILITARE CONTEMPORANE</b> <i>Dragoș Daniel ILINCA</i> _____	543
<b>CONFLICTELE ARMATE INTRASTATALE, TERORISMUL ȘI PRINCIPIILE DREPTULUI INTERNAȚIONAL</b> <i>Dr. Niculae NEAGU</i> .....	555
<b>NECESITATEA TRANSFORMĂRII ȘI MODERNIZĂRII FORȚELOR ARMATE ÎN CONDIȚIILE GLOBALIZĂRII</b> <i>Dr. Eugen BĂDĂLAN</i> <i>Dr. Eugen SITEANU</i> _____	561
<b>RECONFIGURĂRI ȘI REDIMENSIONĂRI MILITARE ȘI CIVIL-MILITARE ALE LUPTEI ARMATE ÎN RĂZBOIUL VIITORULUI</b> <i>Mirela ATANASIU</i> _____	568
<b>INFLUENȚA REVOLUȚIEI ÎN AFACERI MILITARE ASUPRA EVOLUȚIEI ARTEI MILITARE</b> <i>Ovidiu Mihai COCENESCU</i> _____	574
<b>REFLECTAREA LEGILOR LUPTEI ARMATE ÎN CONSTRUCȚIA STRUCTURILOR MILITARE</b> <i>Ionel IRIMIA</i> _____	590
<b>MATERIALIZAREA PRINCIPIILOR LUPTEI ARMATE ÎN CONSTRUCȚIA STRUCTURILOR MILITARE</b> <i>Ionel IRIMIA</i> _____	596
<b>CONSIDERAȚII PRIVIND RĂZBOIUL DIN AFGHANISTAN ÎN CONTEXTUL SPAȚIAL ȘI TEMPORAL ACTUAL</b> <i>Costel IONESCU</i> _____	602

<b>IMPLICAȚIILE CONFRUNTĂRII ÎNALT TEHNOLOGIZAT ASUPRA ACȚIUNILOR MILITARE MODERNE</b> <i>Marius Dumitru CRĂCIUN</i>	605
<b>FENOMENUL RAZBOI – CONCEPT, TRASATURI. RĂZBOIUL FENOMEN SOCIAL</b> <i>Cezar COBUZ</i>	615
<b>ELEMENTE TEORETICE DIN ANALIZA TRINOMULUI PACE – CRIZĂ – RĂZBOI</b> <i>Dr. Constantin MOȘTOFLEI</i>	622
<b>PARTICULARITĂȚI ALE FENOMENULUI MILITAR CONTEMPORAN</b> <i>Cezar COBUZ</i>	628
<b>PERSPECTIVELE (VIITORUL) RĂZBOIULUI</b> <i>Maria PRIOTEASA</i>	638
<b>ANALIZA CORELAȚIEI APĂRARE COMUNĂ – APĂRARE COLECTIVĂ – APĂRARE NAȚIONALĂ PENTRU ROMÂNIA</b> <i>Laurențiu-Liviu DUMITRU</i>	644
<b>OPERAȚIILE UNIUNII EUROPENE PENTRU MANAGEMENTUL CRIZELOR</b> <i>Dr. Florian PINȚĂ</i> <i>Dorin TOMA</i>	647
<b>CRIZELE POLITICO-MILITARE - PROVOCĂRI ALE MILENIULUI III -</b> <i>Emilian PÎSU</i>	657
<b>NOI ASPECTE ALE CORELAȚIILOR DINTRE SECURITATE, RĂZBOI ȘI PACE. ABORDAREA INTER ȘI PLURIDISCIPLINARĂ A SECURITĂȚII PRIN COOPERARE</b> <i>Ioan GRECU</i>	665
<b>FENOMENUL OUTSOURCING ȘI CONCRETIZAREA LUI ÎN ACȚIUNI MILITARE</b> <i>Alexandru BARBĂSURĂ</i>	674
<b>Modulul VI – Securitatea – proces indivizibil.....</b>	685
<b>STRATEGIILE DE SECURITATE ALE PUTERILOR ACTUALE</b> <i>Florian PERICLE</i>	686
<b>STRATEGIC ASPECTS OF UKRAINE-EU COOPERATION IN QUESTIONS OF EUROPEAN SECURITY AND DEFENSE POLICY</b> <i>Dr. Andriy VOLOSHYN</i>	697
<b>AMINTIRI DESPRE VIITORUL APĂRĂRII ARMATE</b> <i>Dr. Maricel D. POPA</i>	701
<b>NOI OPORTUNITĂȚI ȘI RISCURI PENTRU ROMÂNIA ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ</b> <i>Mirela ATANASIU</i>	704
<b>INTERESELE NAȚIONALE PRIVIND SECURITATEA MARITIMĂ LA MAREA NEAGRĂ</b> <i>Simona-Valentina MALEȘCU</i>	714
<b>EVALUAREA MEDIULUI DE SECURITATE ÎN ZONA MĂRII NEGRE</b> <i>Corneliu DINCO</i>	721
<b>RELATIA TRANSATLANTICA SECOLUL XXI – PERSPECTIVE SI INCERTITUDINI - Consideratii privind studiul “Către o Mare Strategie într-o Lume Nesigură”</b> <i>Dr. Cornel PARANIAC</i>	726
<b>DIMENSIUNILE SECURITĂȚII NAȚIONALE</b> <i>Marilena UNGUREANU (IVAȘCU)</i>	746



<b>RISCURI ASIMETRICE LA ADRESA SECURITĂȚII DUPĂ CĂDEREA COMUNISMULUI</b> <i>Maria PRIOTEASA</i>	752
<b>DIRECȚII PRIVIND DEZVOLTAREA CERCETĂRII PENTRU SECURITATE ÎN ROMÂNIA</b> <i>Tiberiu TĂNASE</i>	757
<b>IMPACTUL DESFIINȚĂRII FRONTIERELOR ÎN CONTEXTUL ADERĂRII LA SCHENGEN ȘI IMPLICAȚIILE LA NIVELUL SECURITĂȚII NAȚIONALE</b> <i>Dumitru HARALAMBIE</i>	767
<b>TRATATUL DE LA LISABONA ȘI COMPATIBILITATEA SA CU PRINCIPIILE SUVERANITĂȚII ȘI AL COOPERĂRII LOIALE ÎNTRE STATE</b> <i>Mădălina Virginia ANTONESCU</i>	770
<b>POLITICA EUROPEANĂ DE SECURITATE ȘI APĂRARE</b> <i>Ina Raluca TOMESCU</i>	781
<b>APĂRAREA COLECTIVĂ – CARACTERISTICĂ DEFINITORIE A ALIANȚEI NORD- ATLANTICE</b> <i>Laurențiu-Liviu DUMITRU</i>	788
<b>CONCEPTUL DE „STAT FALIMENTAR” ÎN TEORIA RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE</b> <i>Mariana ANCUȚ</i> <i>Isabela ANCUȚ</i>	793
<b>CONTRIBUȚIA ROMÂNIEI PRIVIND MANAGEMENTUL CRIZELOR POLITICO – MILITARE</b> <i>Emilian PÎSU</i>	801
<b>PUTERE ȘI SECURITATE ÎN RELAȚIILE INTERNAȚIONALE</b> <i>Doru ENACHE</i>	811
<b>INDEX DE AUTORI</b>	821



## CUVÂNT DE DESCHIDERE

**Dr. Gheorghe MARIN\***

*Tema aleasă de organizatorii sesiunii anuale de comunicări științifice a Universității Naționale de Apărare „Carol I”, centrată pe procesele de integrare europeană din domeniul securității și apărării, reprezintă o problemă de actualitate pentru România și pentru instituția militară. Astfel de teme și abordări ne sincronizează cu evoluțiile și transformările importante din comunitatea academică militară europeană și euroatlantică și contribuie semnificativ la fundamentarea deciziilor legate de politicile de apărare și de securitate ale statului român.*

*După cum este bine știut, dobândirea statutului de stat membru al Uniunii Europene, la începutul anului 2007, a încheiat etapa integrării de jure a sistemului militar românesc în cele mai importante structuri de apărare și de securitate internaționale contemporane: Alianța Atlanticului de Nord și Uniunea Europeană.*

*Dincolo de aceste aspecte formale, calitatea de membru al NATO și UE ne oferă acum posibilitatea de a participa la principalele schimbări din domeniile securității europene și euroatlantice, de a fi implicați direct în operațiile și misiunile militare, precum și în proiectele și inițiativele de modernizare a capacităților de apărare derulate de Alianță și de UE. Din această perspectivă, aș dori să evidențiez principalele transformări din cadrul politicii de securitate și de apărare a Uniunii Europene, pornind de la premisa creșterii importanței acestor evoluții pentru mediul de securitate regional și global.*

*Politica de integrare europeană în domeniul securității și apărării își are rădăcinile în istoria celei de-a doua jumătăți a secolului al XX-lea. Tratatul constitutiv al Comunităților Europene evidențiază ca priorități salvagardarea și asigurarea păcii, unificarea economică în folosul tuturor cetățenilor rezidenți în comunitate prin crearea unei piețe interioare europene, întărirea coeziunii economice și sociale a UE, precum și aspirația spre o “uniune politică”.*

*Ca urmare a semnării Tratatelor de la Roma, construcția europeană s-a concentrat, preponderent, pe aspectele economice, iar, de-a lungul a peste patru decenii de integrare, subiecte ca apărarea și securitatea europeană nu au fost dezvoltate în tratatele europene. Într-un astfel de context, în condițiile în care securitatea Europei Occidentale a fost realizată preponderent prin intermediul NATO, Zbigniew Brzezinski a numit Europa “un protectorat militar de facto al Statelor Unite”<sup>1</sup>.*

*Schimbările majore produse de sfârșitul Războiului Rece au determinat, în cele din urmă, Comunitatea Europeană să inițieze elaborarea unei politici externe și de securitate comune. După 1990, UE a început să privească politica externă și de apărare nu doar ca pe o simplă aspirație de viitor, ci ca pe o completare necesară a integrării economice și politice, fapt care a fost consfințit prin adoptarea Tratatului de la Maastricht (1992).*

*În Tratatul de la Maastricht este prevăzută, pentru prima dată în evoluția structurilor comunitare, necesitatea dezvoltării domeniului, precizându-se: “Politica Externă și de Securitate Comună (PESC) cuprinde totalitatea problemelor privind securitatea Uniunii Europene, inclusiv stabilirea, în perspectivă, a unei politici de apărare comune, care ar putea conduce, în viitor, la o apărare comună”. Problema a fost dezvoltată în Tratatul de la Amsterdam (1997) prin definirea misiunilor de tip Petersberg ca modalități principale de intervenție militară în cadrul Politicii Europene de Securitate și Apărare (PESA). Potrivit art.17-2 al acestui tratat, sarcinile tip Petersberg includ “misiunile umanitare și de evacuare, misiunile de menținere a păcii și misiunile forțelor luptătoare pentru gestionarea crizelor, inclusiv misiunile de restabilire a păcii”.*

---

\* **Amiral profesor universitar, Șeful Statului Major General**

<sup>1</sup> Brzezinski, Zbigniew, “Living With a New Europe”, în *National Interest*, 60, vara 2000.

După aproape un deceniu de evoluție, PESA a intrat în faza de maturitate instituțională și operațională, fapt confirmat atât de numărul de operații derulate sau în curs de desfășurare<sup>2</sup>, cât și de conținutul dezvoltărilor conceptuale și al proceselor de realizare a capacităților de apărare ale UE.

Dacă în primii ani de existență a PESA nu a existat un cadru strategic de fundamentare a modalităților de utilizare a instrumentului militar, treptat, Uniunea Europeană a făcut pași importanți în această direcție. La sfârșitul anului 2003, a fost adoptată Strategia europeană de securitate, în anul 2004, Headline Goal 2010, iar, la sfârșitul anului 2006, miniștrii apărării din statele membre ale UE au aprobat Viziunea pe termen lung (Long Term Vision).

Faptul că dezvoltările UE în zona militară și de securitate au caracter de noutate, fără un trecut consolidat, este un atu important: abordările actuale pot fi utilizate la elaborarea documentelor de planificare strategică. Pentru exemplificare, am selectat două elemente asupra cărora merită să ne oprim, date fiind posibilele învățăminte pe care le putem reține pentru propriile dezvoltări din domeniul planificării apărării. Este vorba de logica centrată pe capacități (capability driven) a proceselor de dezvoltare a capacităților de apărare, implementată de Agenția de Apărare (AEA), și de modalitatea de elaborare și implementare a Viziunii pe termen lung.

Înființată în 2004, Agenția Europeană de Apărare este un actor relativ nou în peisajul instituțional european, de natură interguvernamentală, care își propune să realizeze, pentru prima dată la scară europeană, un proces integrat și coerent de dezvoltare a capacităților militare. Această agenție a fost creată pentru a asigura concordanța dintre resursele militare necesare operațiilor de gestionare a crizelor și capacitățile de care dispun statele membre ale UE.

În acest scop, Agenția Europeană de Apărare acționează pentru redirecționarea alocațiilor bugetare destinate apărării către domeniile actuale și viitoare de modernizare a sistemelor militare, cum ar fi renunțarea la abordarea pe platforme de armamente și introducerea celei fundamentate pe capacități, creșterea coordonării, cooperării și direcționării actorilor implicați (planificatori militari, piața armamentelor, cercetare și dezvoltarea, industria de apărare etc.) pentru realizarea unor efecte maxime cu resursele la dispoziție.

În scopul orientării proceselor de investiții și de dezvoltare a capacităților militare, Agenția Europeană de Apărare a coordonat elaborarea și adoptarea primei Viziuni pe termen lung din istoria UE (Long Term Vision/LTV). Documentul, care este rezultatul eforturilor coordonate ale structurilor militare și de cercetare din UE, a fost adoptat de miniștrii apărării în octombrie 2006. El conturează nevoile viitoare ale UE de capacități militare pentru ducerea acțiunilor militare clasice (situațiile de conflict de înaltă intensitate) precum și de componente apte pentru misiuni de prevenire și de gestiune a crizelor: dezarmare, stabilizare, reconstrucție post-conflict, evacuare a resortisanților UE și intervenție umanitară pentru înlăturarea efectelor dezastrelor naturale sau produse de acțiuni ale omului. Viziunea evidențiază necesitatea ca operațiile PESA să se desfășoare pe baza unei abordări și planificări integrate, prin coordonarea instrumentelor civile și militare la dispoziție, pentru realizarea obiectivelor de politică externă și de securitate ale UE.

În același timp, acest document este prima abordare pe termen lung a domeniului militar al Politicii Europene de Securitate și Apărare, care urmărește să asigure redirecționarea dezvoltării capacităților militare europene pentru următorii 20-25 de ani. În acest scop, s-a pornit de la investigarea tendințelor principale de evoluție a situației globale, realizată de Institutul pentru Studii de Securitate al UE de la Paris<sup>3</sup>, a mediului militar, viitor pe baza expertizei Comitetului

---

<sup>2</sup> Până în prezent, UE a inițiat 20 de misiuni de gestionare a crizelor (militare și civile), din care 11 sunt în derulare. Cele mai importante misiuni militare desfășurate sub auspiciile UE până în prezent au fost ALTHEA (în BiH) și EUFOR RD Congo; urmează ca în curând să fie lansată EUFOR TCHA/RCA (Ciad/Republica Central-Africană), una din cele mai mari misiuni din Africa în sprijinul ONU. Misiunile cele mai reprezentative din domeniul civil (poliție, justiție, stat de drept) sunt EUPOL Afganistan, EUPOL COPPS (Palestina) și EU JUST LEX (Irak).

<sup>3</sup> Evaluarea situației globale, realizată de Institutul pentru Studii de Securitate al UE de la Paris, ca parte componentă a procesului de elaborare a LTV, a fost extinsă într-un raport de dimensiuni considerabile, publicat sub formă de carte ("The New Global Puzzle. What World for the EU in 2025?"), precum și pe site-ul institutului, la adresa [www.iss-eu.org/books/NGP.pdf](http://www.iss-eu.org/books/NGP.pdf).

*Militar și a Statului Major Militar ale UE, și a tendințelor semnificative din domeniul științei și tehnologiilor cu aplicativitate în domeniul apărării.*

*Pe baza investigării posibilelor evoluții ale mediului global, Viziunea pe termen lung definește influențele lor asupra operațiilor militare viitoare ale UE. Ca o caracterizare sintetică a operațiilor viitoare de gestionare a crizelor, se apreciază că acestea vor fi expediționare, multinaționale și multi-instrument<sup>4</sup>. Pornind de la necesitatea asumării responsabilităților de actor global, UE își propune să realizeze capacitatea de proiectare a forței la distanțe strategice și în arii de operații austere, pentru a contribui la prevenirea și soluționarea situațiilor de criză. Această dezvoltare este necesară și pentru că reacția la amenințări și combaterea lor implică mutarea “primei linii de apărare” în afara UE și lupta împotriva surselor generatoare de criză acolo unde apar și se manifestă.*

*Având în vedere că niciuna dintre amenințări nu este pur militară și nici nu poate fi combătută doar prin mijloace militare (conform Strategiei de securitate), Viziunea pe termen lung evidențiază necesitatea ca UE să abordeze comprehensiv răspunsurile la diverse provocări la adresa securității prin combinarea instrumentelor „soft” și „hard” de putere și influențare pe care le are la dispoziție. Această utilizare simultană a mijloacelor civile și militare de prevenire și de gestionare a situațiilor de criză este principalul avantaj competitiv al UE în domeniul securității internaționale, iar viziunea o accentuează ca pe una din liniile de forță ale viitorului PESA.*

*Pe baza analizei evoluției situației globale și a naturii intervențiilor militare ale UE, documentul conturează profilul necesităților viitoare de capacități militare. În acest sens, sunt sintetizate procese și caracteristici conținute în strategiile și viziunile de transformare militară actuală: concentrarea pe agilitatea forțelor și pe capacitatea de desfășurare și susținere în teatru, caracterul întrunit (jointness) în vederea realizării sinergiei și efectelor propuse în teatrul de operații, selectivitatea și aplicarea diferențiată a forței în funcție de constrângerile legale și politice.*

*Dincolo de concluziile evidențiate de Viziunea pe termen lung, de mare importanță și actualitate pentru evoluția dimensiunii militare a PESA, aș dori să evidențiez metodologia utilizată în elaborarea documentului, care constă din conjugarea eforturilor mediului academic, militar, al industriilor de apărare și al dezvoltării tehnologice. Este necesar ca acest mod “integrat” de abordare să fie aplicat și la elaborarea documentelor-cadru de planificare a apărării la nivel național.*

*Un moment cu implicații majore pentru întregul proces al integrării europene este semnarea de către liderii statelor membre a Tratatului de la Lisabona în decembrie 2007. Noul tratat oferă oportunități multiple pentru dezvoltarea unei politici europene comune în domeniul relațiilor externe, al securității și apărării, oferind fundamentul legal și politic pentru realizarea acesteia. Prin prevederile sale, tratatul creează premisele transformării de facto a UE într-un actor cu relevanță strategică la nivel global.*

*Tratatul are implicații directe asupra apărării, vizând în principal patru aspecte cu relevanță pentru evoluția ulterioară a PESA: extinderea spectrului de misiuni, clauza de solidaritate, clauza de apărare reciprocă și cooperarea structurată permanentă.*

*Continuând tendința ascendentă a dezvoltărilor europene din domeniu, Tratatul de la Lisabona reconfirmă angajamentele de la Amsterdam referitoare la apărarea comună și extinde în același timp amploarea și paleta misiunilor de tip Petersberg după cum urmează:*

- *dacă Tratatul UE de la Amsterdam, care a introdus “misiunile Petersberg”, includea “misiunile umanitare și de evacuare, misiunile de menținere a păcii, misiunile forțelor luptătoare pentru gestionarea crizelor, inclusiv misiunile de restabilire a păcii”, extinderea lor, în acord cu Strategia de securitate europeană, a vizat “operațiile întrunite de dezarmare, sprijinul acordat țărilor terțe în combaterea terorismului și reforma din sectorul de securitate”;*

- *la acestea, Tratatul de la Lisabona adaugă, conform art. 28 B, “consilierea militară și asistența, stabilizarea post-conflict”, precizând că “toate aceste misiuni pot contribui la lupta împotriva terorismului, inclusiv prin sprijinul acordat țărilor terțe în combaterea terorismului pe*

<sup>4</sup> *Long Term Vision*, pe site-ul EDA, la adresa <http://www.eda.europa.eu/ltv/ltv.htm>

teritoriul acestora”; același articol (28 B.2) reiterează că aceste misiuni specifice trebuie să fie definite și lansate la decizia Consiliului European, sub supravegherea Întotului Reprezentant, care va asigura coordonarea instrumentelor civile și militare implicate<sup>5</sup>.

Clauza de solidaritate prevede ca, atunci când unul din statele membre face obiectul unui atac terorist sau al unei catastrofe naturale sau provocate de om, UE și celelalte state să acționeze împreună, în spirit de solidaritate. “Uniunea Europeană va mobiliza toate mijloacele la dispoziția sa, inclusiv resurse militare oferite de statele membre, pentru prevenirea amenințării teroriste pe teritoriul statelor membre, protejarea instituțiilor democratice și a populației civile împotriva oricărui atac terorist”.

Clauza de asistență reciprocă în cazul unei agresiuni armate (mutual defence) propune o variantă “soft” a Articolului 5 din Tratatul NATO, susținând necesitatea ca, în cazul în care unul dintre statele membre ar face obiectul unei agresiuni armate pe teritoriul său, celelalte state participante să îi acorde ajutor și asistență prin toate mijloacele de care dispun (militare și de altă natură), în conformitate cu dispozițiile Cartei ONU. Pentru a pune în aplicare o cooperare mai strânsă în materie de apărare reciprocă, statele membre vor acționa în strânsă cooperare cu Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, fără a prejudicia caracterul specific al politicii de apărare și de securitate a celorlalți actori statali. Angajamentele și cooperarea în acest domeniu vor fi în concordanță cu angajamentele asumate față de NATO, care pentru țările membre ale Alianței, rămân la baza apărării lor colective.

O altă noutate introdusă de tratat privește cooperarea structurată permanentă. Statele membre care îndeplinesc criteriile mai avansate în domeniul capacităților militare și doresc să își asume angajamente suplimentare, în perspectiva celor mai exigente misiuni, instaurează între ele o cooperare structurată, devansând celelalte națiuni din cadrul UE.

Ca o caracterizare generală a modificărilor propuse în acest domeniu, putem afirma că Tratatul de reformă vizează promovarea PESA în mod susținut, ceea ce poate duce, în timp, la apariția progresivă a unei apărări comune, dar numai în cazul existenței unui consens al statelor membre pe această dimensiune. Conform prevederilor tratatului, apărarea comună a UE trebuie realizată în armonie cu angajamentele asumate de unele state membre la nivelul NATO.

Pornind de la noua fundamentare normativă a proceselor de integrare a apărării și securității în cadrul Uniunii Europene, pot fi formulate concluzii relevante pentru viitorul acestor dezvoltări și pentru implicațiile lor la nivel național. Dacă, în primele etape ale PESA, acțiunile erau centrate pe contribuțiile voluntare ale statelor membre și pe abordarea de jos în sus (voluntary-bottom up), treptat, pe măsură ce dezvoltările au căpătat contur și au apărut noi actori, centrul de greutate s-a deplasat spre direcționarea mai accentuată a proceselor de către structurile UE (top down approach), în special prin intermediul Agenției Europene de Apărare.

În acest context, considerăm necesar ca participarea Armatei României la inițiativele Agenției Europene de Apărare să pornească de la nevoia de valorificare cât mai eficientă a resurselor disponibile pentru realizarea propriilor capacități militare, în strânsă legătură cu evoluțiile ce au loc în cele două organizații din care facem parte, NATO și UE.

Menționăm că țările care sunt membre ale ambelor organizații (21) le alocă în principal acestora aceleași pachete de capacități, a căror dezvoltare se bazează pe o planificare și o coordonare strânsă la nivel național, în funcție de propriile interese și necesități de realizare a capacităților de apărare.

Alte demersuri actuale privind dezvoltarea capacităților europene de apărare, care ar trebui investigate și adaptate la evoluțiile naționale, vizează identificarea unor soluții curajoase și inovative pentru cele mai presante deficite care afectează acest domeniu: transportul strategic, capacitățile facilitate de rețea, elicopterele, capacitățile de informații militare, protecția forței etc.

Dintre aceste modalități de acțiune, menționăm: deschiderea piețelor europene de echipamente militare și inducerea competiției în această arie; asigurarea complementarității dezvoltărilor din NATO și UE; armonizarea cerințelor pentru viitoarele capacități militare prin

---

<sup>5</sup> Vezi, în acest sens, textul Tratatului, publicat pe site-ul *Official Journal of the EU*, [www.eur-lex.europa.eu](http://www.eur-lex.europa.eu). Traducerea în limba română se găsește la adresa [www.ier.ro](http://www.ier.ro), coordonare traduceri, acquis comunitar în limba română.

*elaborarea și dezvoltarea unor viziuni integratoare de genul Long Term Vision; elaborarea unor strategii de cooperare în procesele de realizare a capacităților, inclusiv în plan bilateral și multinațional.*

*De asemenea, aș dori să subliniez că participarea la dimensiunea militară a UE și participarea în cadrul Alianței Atlanticului de Nord nu trebuie văzute ca obiective de sine stătătoare, ci mai degrabă ca instrumente importante de susținere a politicii naționale de securitate și apărare. Din această perspectivă, este necesară corelarea mai strânsă a acțiunilor noastre în cadrul acestor organizații cu strategiile naționale relevante, cum ar fi nivelul național de ambiție privind dezvoltarea capabilităților de apărare și angajamentul României de participare la operațiile și misiunile internaționale.*

*În încheiere, doresc mult succes participanților la această sesiune de comunicări științifice, fiind convins de calitatea lucrărilor și analizelor care vor fi prezentate. Sunt sigur că, prin schimbul de idei și dezbaterile care vor avea loc în cele două zile, în fiecare secțiune în parte, vor reuși să aducem o importantă contribuție la conturarea strategiei de apărare și securitate pentru secolul al XXI-lea atât a României, cât și a Uniunii Europene. În același timp, le mulțumesc și îi felicit pe organizatorii acestor activități pentru efortul depus.*

## **Modulul I – Securitate și strategii**



## SECURITATE ȘI APĂRARE UNIUNEA EUROPEANĂ – ORIZONTURI 2020

**Dr. Dumitru SCARLAT\***

*Globalization, a force that has been shaping the political and commercial world for most of our working lives, is entering a new and more complex phase. The balance in the global economy is shifting: with the rise of developing countries – spearheaded by China and India – a “multi-polar world” is emerging. This essay explores the risks and uncertainties inherent in the various policies that the EU could adopt, and as such helps us understand what the future may look like. What is clear is that Europe will need to engage all the members to persuade them that a multilateral approach is indispensable, if the benefits of the multi-polar world are to reach as many people as possible.*

În context, *situația politico-militară din sud-estul Europei* o apreciem ca fiind caracterizată de următoarele elemente:

- menținerea unor zone cu grad ridicat de risc pentru securitatea europeană;
- existența unor crize nesoluționate, ce prezintă pericolul izbucnirii unor conflicte sângeroase (Kosovo, Cipru);
- dispute interne de natură etnică sau religioasă, ce pot degenera în conflicte (Macedonia, Serbia, Bosnia și Herțegovina);
- revendicări teritoriale sau de altă natură ce tensionează relațiile dintre statele implicate (Grecia - Turcia, Grecia - Macedonia);
- tendințe autonomiste ale unor comunități etnice (albanezii din Kosovo și Macedonia, minoritatea turcă din Grecia și Bulgaria, ungurii din Voivodina);
- pătrunderea și extinderea fundamentalismului islamic, îndeosebi cel radical (Bosnia și Herțegovina și Kosovo);
- influența unor zone cu grad ridicat de instabilitate (republicile caucaziene, autoproclamata Republică Transnistria);
- tendința unor state de a deveni lideri zonali (Grecia, Turcia);
- tendințele Federației Ruse de a reface sferele de influență, pierdute după încheierea Războiului Rece;
- intensificarea eforturilor unor state balcanice pentru îndeplinirea cerințelor de integrare în organismele europene și euro-atlantice, dar și împotrivrile în acest sens;
- intensificarea amenințărilor de natură non-militară la adresa securității naționale a statelor din zonă (crima organizată, traficul ilegal de droguri și armament, imigrația ilegală etc.).

*Referitor la evoluții și dimensionări posibile în mediul de securitate regională și continentală în următorii ani, luând în calcul inclusiv ultima extindere a Uniunii Europene, prefigurăm următoarele elemente:*

- amplificarea eforturilor europene în spațiul balcanic, pentru întărirea stabilității, diminuarea și ulterior lichidarea efectelor negative ale războiului din spațiul ex-iugoslav;
- intensificarea controlului asupra rutelor est-europene ale traficului de droguri, crimei organizate și a altor riscuri asimetrice, precum și a zonelor de tranzit;
- creșterea rolului factorului militar în rezolvarea problemelor specifice zonei, inclusiv prin operații de răspuns la crize de îndată ce UE va dispune de o forță proprie credibilă; până atunci se va apela în continuare la NATO;
- dezvoltarea Politicii Europene Comune pentru Securitate și Apărare;
- centrul european de putere va cunoaște o dezvoltare economică moderată, dar constantă.
- în cadrul UE se vor produce schimbări, în primul rând la nivelul mecanismelor de luare a deciziilor, dar aceasta este puțin probabil de realizat în termen scurt, în cadrul organizației

---

\* **Doctor în știință militară, Statul Major General**

persistând suspiciuni cu privire la riscul apariției unui nucleu decizional strâns, controlat de un număr limitat de state, în defavoarea intereselor celorlalți membri;

- este probabil ca, făcând uz de atutul său economic, UE să continue demersurile intensificării relațiilor cu Federația Rusă, pentru contracararea presiunilor SUA, chiar și în condițiile în care este previzibilă, o conservare a raporturilor transatlantice.

Europa va tinde, în special după ratificarea de către toate statele membre a Tratatului de la Lisabona, către un nou tip de “federație a regiunilor”, în care statele se vor menține, dar își vor pierde multe din funcțiile actuale, iar frontierele vor deveni simbolice.

Considerăm că zona statelor ex-iugoslave nu va cunoaște mutații considerabile, situația va rămâne, totuși, sub control, datorită constituirii, în jurul zonei critice, a unui cordon de siguranță din care fac parte România și Bulgaria.

Recentele alegeri din Serbia marcate de succesul, ce-i drept firav, al aripii pro-occidentale, a generat o mare speranță către normalizarea situației în sensul stabilizării zonei. Se pare că o atitudine „precaută” din partea UE în privința independenței provinciei Kosovo nu ar fi fost lipsită de utilitate.

Apreciem la fel de utilă și atitudinea “calmă” a Federației Ruse în această problemă.

Având în vedere că tendința din majoritatea țărilor vest-europene este de a-și reduce masiv armatele, centrul de greutate al apărării comune europene se va muta spre sudul continentului, în zona mediteraneană.

În următorii ani apreciem că se va manifesta o revenire economică a Rusiei, dar aceasta nu va mai avea ca fundament potențialul militar. Rusia se va afla în relații de cooperare și dialog cu Uniunea Europeană. Opinăm că, prin aceste relații multilaterale, **Rusia va rămâne probabil sub influența, dacă nu și controlul discret al polului european de putere.** Este de presupus că actualele puncte de instabilitate din zonele periferice ale Rusiei se vor menține, în special, la interferența cu lumea islamică.

Uniunea Europeană va adopta decizii importante și va da un nou impuls eforturilor sale de întărire a securității și dimensiunii de apărare. Dezvoltarea unei politici externe și de securitate comune include definirea progresivă a unei politici comune de apărare. O astfel de politică, preconizată de Tratatul de la Amsterdam, va fi compatibilă cu politica de securitate comună și de apărare instituită prin Tratatul de la Washington. În același timp, Uniunea Europeană va fi tot mai mult preocupată de finalizarea propriilor reforme instituționale interne, precum și de eficiența construcției politice pe continent. În acest sens prefigurăm o reușită deplină până în deceniul al treilea când, dacă nu absolut toate însă majoritatea statelor europene vor fi membre ale uniunii. Vor exista bineînțeles și excepții. Ne referim aici la Rusia care, cum spuneam, nu va renunța la poziția de lider regional.

În schimb, atragerea acesteia într-un cadru mai larg de cooperare europeană concomitent cu întărirea relațiilor cu statele asiatice “lansate” pe orbita dezvoltării economice cu o viteză fără precedent, vor avea ca rezultat intensificarea schimbului internațional de valori economice, politice și militare care cu siguranță vor duce la reorganizarea ierarhiei mondiale a centrelor de putere.

În etapa analizată Europa va lua parte activă la lupta pentru reîmpărțirea zonelor de influență precum și pentru gestionarea spațiilor cu conotații geopolitice și geostrategice care se vor situa pe continentul asiatic.

În perspectivă, Uniunea Europeană va continua procesul de integrare economică și politică la nivel continental, dar capacitățile de materializare a politicii de securitate și apărare comune vor rămân limitate.

Germania și Franța își vor dezvolta rolul de motor al procesului de realizare a „identității europene în domeniul securității”, însă șansele de edificare a structurilor de planificare și execuție, precum și a infrastructurilor complet independente de cele ale NATO, vor rămâne în continuare relativ limitate.

Apreciem că nu va fi inventată o formulă după care să se calculeze până unde se vor extinde granițele Uniunii Europene. Este rațional ca aceasta să se extindă până acolo unde membrii săi

convin că este în interesul lor consensual, adică până unde valorile economice, politice, sociale, culturale și de demnitate umană comune statelor UE vor fi acceptate și respectate.

În prezent, mediul de securitate sud-est european este diferit de cel al altor regiuni ale globului. Sud-estul Europei are, pe termen scurt și mediu, o șansă – unică, poate, în îndelungata sa istorie – de a demonstra, în sine, că *este posibilă realizarea integrării politice și economice bazate pe asumarea unor responsabilități comune, pe idealuri și valori similare.*

### **I. România – Uniunea Europeană, orizonturi 2020**

România, țară sud-est europeană, aflată, din punct de vedere geostrategic, în zona conturată de Europa Occidentală, Federația Rusă și Balcani, se va afirma în următorii ani în sfera de influență a centrului de putere european. România, integrată deplin în structurile politice, economice și de securitate europene, prin poziția ei, va constitui pe viitor una din verigile de legătură cu Rusia, cu zona de interes a acesteia, precum și cu spațiul critic din Balcani, pentru care nu întrevădem o rezolvare definitivă în viitorii ani. În ceea ce ne privește poziția europeană a României, rămâne doar să știm cum să exploatăm, în interes național, această poziție.

Conștientă de apartenența sa la cultura europeană, împărtășind valorile europene și principiile democrației occidentale, România, ca membră a Uniunii, își va promova și își va proteja interesele naționale prin realizarea obiectivelor de securitate în strânsă concordanță cu obligațiile și responsabilitățile asumate în cadrul acesteia.

Ca urmare, apreciem că se va produce nu numai o reconsiderare a rolului geopolitic și geostrategic al României, dar și o reevaluare a potențialului politic, diplomatic, cultural, economic, militar etc. pe care aceasta îl poate angaja în folosul îndeplinirii obiectivelor comune europene și a celor de interes național.

Integrarea spațiului românesc în Uniunea Europeană va permite, în egală măsură, controlul extremităților continentului și al marilor culoare strategice europene și va spori în următorii ani forța, flexibilitatea și mobilitatea Uniunii, permițând realizarea supravegherii centralizate a spațiului aerian continental, a spațiului de comunicare, de manevră strategică și proiectarea intereselor UE în afara perimetrului său, imprimându-i inițial și ulterior sporindu-i acesteia statutul de factor de putere globală.

România în cadrul Uniunii Europene va realiza propriul sistem național integrat de gestionare a crizelor, bazat pe reacție rapidă, cu o rețea logistică adecvată și un cadru clar privind responsabilitățile la nivel național și comunitar. Astfel, procesul de reformă a Armatei României, a forțelor de ordine publică și a protecției civile vor reuși performanța de a satisface simultan principiile de interoperabilitate, sustenabilitate și capacitate de desfășurare rapidă în teatrele de operații (conform *Headline Goals 2010*).

Prin participarea la activitățile Agenției Europene de Apărare, România va contribui la dezvoltarea capacităților de apărare în domeniul gestionării crizelor, întărirea bazei industriale și tehnologice de apărare europeană, la crearea unei piețe europene de echipament de apărare, devenind parte a procesului de promovare a activităților de cercetare în acest domeniu.

În viitorii ani, apreciem că Uniunea Europeană se va întări din punct de vedere organizațional și structural, ceea ce îi va permite să schimbe situații politice, fluxuri economice, raporturi de forțe. Astfel, UE va deveni o veritabilă zonă de stabilitate politică între regiuni încă atinse de conflicte, de riscuri și amenințări majore. Ea va juca, în continuare, un rol deosebit și din punctul de vedere al menținerii păcii și stabilității, precum și a securității resurselor.

### **II. Orientări în politica de securitate națională a României**

Pentru afirmarea intereselor sale naționale, statul român va continua să realizeze concordanța dintre obiectivele sale democratice și cele ale stabilității și securității euro-atlantice în cadrul NATO și al Uniunii Europene.

Obiectivele reprezintă reperele de bază ale acțiunii practice, sectoriale, a instituțiilor statului român, astfel încât îndeplinirea lor coerentă și interdependentă să garanteze și să conducă la

realizarea și afirmarea intereselor de securitate ale țării. În principal, acestea va trebui să se refere la:

- perfecționarea sistemului politic, dezvoltarea societății civile și realizarea consensului național cu privire la interesele de securitate ale României în contextul intereselor de securitate ale UE;
- întărirea autorității instituțiilor statului și modernizarea acestora pentru asigurarea securității interne, ordinii și siguranței publice în contextul adoptării integrale a legislației comunitare;
- continuarea reformei organismului militar, modernizarea și optimizarea capacității de apărare în conformitate cu angajamentele comune ale aliaților în cadrul UE și al NATO și adaptate la necesitățile specifice apărării țării;
- participarea activă la eforturile comunității europene pentru gestionarea crizelor, lupta împotriva terorismului, a proliferării armelor de distrugere în masă, criminalității organizate, traficului ilegal de droguri, de bunuri și de ființe umane;
- aprofundarea reformei în justiție, consolidarea mecanismelor de respectare și aplicare a legii, prevenirea și combaterea corupției;
- continuarea reformei administrației publice și dezvoltarea regională în acord cu practicile și reglementările europene;
- modernizarea instituțiilor de învățământ și adoptarea legislației europene în domeniul acestuia, al științei, educației și culturii;
- asigurarea măsurilor pentru protejarea resurselor naturale și a mediului înconjurător;
- creșterea contribuției României la consolidarea politicii europene de securitate și apărare în corelare cu procesul de transformare al NATO;
- implicarea societății civile și a cetățenilor în realizarea obiectivelor Strategiei naționale de apărare a țării.

### **III. Direcții de acțiune în politica de apărare a țării la orizontul anilor 2020**

Apărarea României este concepută, proiectată și realizată în vederea protejării și promovării intereselor naționale și ale aliaților.

În acest context, politica de apărare a României va trebui să fie orientată în perioada următoare către:

- transformarea organismului militar pentru dezvoltarea unei capacități de apărare credibile, moderne și eficiente;
- întărirea controlului civil și democratic asupra forțelor armate și mecanismelor de realizare a acestuia, în conformitate cu principiile și valorile democrației constituționale europene;

*Efortul intern în domeniul apărării apreciem că va trebui orientat pe următoarele direcții prioritare de acțiune:*

- continuarea procesului de modernizare și înzestrare cu tehnică militară și echipamente în conformitate cu cerințele structurii de forțe și standardele impuse potrivit politicii de securitate și apărare europeană;
- îndeplinirea obligațiilor asumate de România în cadrul NATO și UE;
- dezvoltarea programelor de asistență și cooperare pe linia diplomației apărării cu statele partenere din Balcani, Caucaz și Orientul Mijlociu, precum și cu cele din zonele Mării Negre și Mării Mediterane.
- dezvoltarea unei diplomații militare echilibrate, orientate către promovarea intereselor de securitate europene și euro-atlantice.

### **Concluzie**

În ciuda unor divergențe și a dificultăților de adaptare la noile provocări, NATO și UE se vor menține și la orizontul anilor 2020 „parteneri în cadrul păcii”.

NATO va rămâne pilonul de bază al apărării și securității în Europa, concomitent cu sporirea rolului militar al Uniunii.

România va continua să fie un furnizor de pace în Europa și să contribuie activ la apărarea intereselor naționale oriunde în lume.

#### **Bibliografie**

- [1] Begg, Iain et al., *Social Exclusion and Social Protection in the European Union. Policy Issues and Proposal for the Future. Role of the EU*, EXPRESO – Policy Report, 2001
- [2] Deacon, Bob et al., *The New Eastern Europe Social Policy. Past, Present and Future*, London, Sage Publication, 1993
- [3] Esping-Andersen, Gøsta et al., *A New Welfare Architecture for Europe?*, Report submitted to the Belgian Presidency of the European Union, 2001
- [4] Jones, Catherine, ed., *New Perspective an the Welfare State in Europe*, Brighton, Weatsheaf Books, 1993.
- [5] Francois Thual, **Geopolitique du chiisme**,1995.
- [6] Z. Brezynski, **A Geostrategy For Eurasia**, 1997.

# A THEORETICAL APPROACH TO UNDERSTANDING CIVIL-MILITARY CO-OPERATION IN CONFLICT PREVENTION

Kristin H. COORSEN\*

*The complexity of the conflicts in Muslim-dominated regions speaks to the ironic association between Western-controlled humanitarian programmes, Western military agents, and resistant Muslim extremists. In this paper I will try to explain how perceptions of these Western agents influence CIMIC, but how CIMIC can succeed as a venue through which Muslim societies can establish themselves against forced cultural pluralism, and in a way that helps them develop into self-sustaining entities.*

## *Introduction*

The contemporary states system has transformed into a hemispherical power struggle in the wake of the Cold War and developing globalisation. The boundaries of states are metaphorical suggestions made by cultural pluralism and reinforced by the design of the north and the south – the developed and developing world, respectively. Although conflict within global society has always been an innate characteristic of states' interactions, the post-Cold War era has bred a new type of conflict that is complex and incompatible with the previous straight-forward methods of conflict prevention and management. To understand this issue of lacking compatibility new questions are posed regarding the viability of humanitarian missions in Muslim regions, the difficulties that arise from the religious unrest, and the effects of the West's myopic endeavours for democratisation. While the West investigates these issues, a responsibility to protect remains, leaving one real option: the implementation of civil-military co-operation missions. Civil-military co-operation missions, or CIMIC missions, should be employed at the suggestion of early warning systems in instable regions for the facilitation of a comprehensive response to increasingly, unpredictable conflicts.<sup>1</sup> CIMIC is vital in addressing conflicts that can only be quelled through a competent and prepared approach that seeks to rebuild infrastructure and establish a self-sufficient society.

Utilising a classical realist lens this essay will address the implementation of CIMIC as a tool for facilitating the normalisation of a prepared approach to escalating, manmade crises in predominantly Muslim regions. The paper first identifies the characteristics of contemporary conflict and the distinguishing roles of civil and military operations. Next it addresses the challenges that CIMIC has met from both sceptics and humanitarian classicists. Finally, the paper will outline the six reasons that CIMIC missions are a more compatible conflict prevention method for present conflicts.

## *CIMIC & Contemporary Conflicts Defined*

In the 1980s civil-military co-operation was a twinkle in the eye of maximalist humanitarians; that is, humanitarians who were focused on tackling violence at the root to “prevent, mitigate, and resolve conflicts,” rather than simply providing for the temporary “relief of life-threatening suffering.”<sup>2</sup> Maximalists sought the interplay of humanitarianism and military operations to facilitate this need. Today, nearly a decade into the twenty-first century, the indoctrination of CIMIC as a form of conflict prevention has rooted itself in the Western world's foreign policy. The missions are predicated on the complexity of conflicts and offer a range of services from “sustaining life to restoring government.”<sup>3</sup> Military components of the mission offer protection, defence ministry funding and transferable skills. The humanitarian component suffices the immediate schooling, medical and food aid needs to strengthen the health, well-being and education

---

## \* M.A International Conflict Analysis – Brussels School of International Studies

<sup>1</sup> This paper presupposes that Early Warning Systems are not only effective, but that their findings are legitimate calls for the implementation of CIMIC missions. However, the credibility of these Early Warning Systems will not be taken into account as the purpose of this paper is to discuss CIMIC only.

<sup>2</sup> Weiss, T.G. (1999) – 17.

<sup>3</sup> Joint Doctrine for Civil-Military Operations (2001) – XIII.

of societies. With the two agents working in tandem, aid is more comprehensive, but not necessarily welcomed by all parties involved in the regional conflicts.

While the end of the Cold War indicated a reassertion of the states system, it also gave birth to the prominence of intra-state conflict as a consequence. Likewise, it reformulated the concept of 'other'. Conflict was no longer concentrated amongst the super powers, but it had infected the states lining the periphery of the developed world, most prominently Muslim states indignant with their global status. These developing regions are spotted with guerrilla combatants whose impetus for aggressive action is rooted in deep, antithetical sentiments, buttressed by both historical and contemporary claims of Western oppression, and facilitated through radical tactics and with methods that reap a magnitude of devastation that was only possible with organised state militaries until two and a half decades ago. The organised, non-state actors who perpetuate this unrest have, as made strikingly evident with the 9/11 tragedy, marked the Western world as its target.

There are five distinguishing characteristics of today's conflicts. First, the aggressors are typically non-state actors without specified control centres, or they are repressive regimes. In the context of recent conflicts these groups include the Taleban, Al-Qaeda, Hamas, Fatah, and Saddam Hussein's regime. They exercise a system of what Thucydides would label 'might rather than right'. Second, many of the conflicts are intra-state and arise from manmade tensions, rather than natural disasters. Some cross-border disputes still erupt, such as with the Israel-Lebanon dispute or the fairly recent Eritrea-Ethiopian conflict, but the claims or assertions of culture within pluralist states have resulted in divergences such as with the Kosovar Albanians, the Kurds, the Palestinians, and the Hutus. Third, the disputes in recent years have been concentrated to developing countries: countries lacking a stable, democratic government and that have been susceptible to corruption and black market economies perpetuating violence and removing incentive for efforts to correct their systems. Many African and Middle Eastern governments fall into this category. Fourth, contemporary conflict is characterised by terrorist strategies and other non-traditional means of combat; suicide bombings, guerrilla warfare, and warlords play calculated roles in cultural aggression. Finally, religious extremism, particularly in the Middle East, has characterised both the motivation and the justification for attacks on both other parties or groups within the aggressor's state, and against the Western world's civil and military factions – vividly recalling Samuel P. Huntington's 'Clash of Civilisations'.<sup>4</sup>

A question often asked is: *why do Muslims hate the West?* There are two interconnected reasons. On the one hand, while civil unrest unfolds in the developing world, the developed world applies an agenda of a responsibility to protect, which confirms an agenda invoked by the Geneva Conventions. But Esposito and Mogahed confirm resistance to the intentions is rooted in an anti-Western sentiment that is fuelled by "exploited memories of the Crusades and European colonialism and charges of American neocolonialism as threats to Islam ... [and that this] view is reinforced by the power of globalization."<sup>5</sup> On the other hand, there is also an understanding that Muslims often doubt the seriousness of the West's democratic intentions, though several Muslim extremists do claim that they would like democracy.<sup>6</sup> So while they harbour anti-Western sentiment, they also entertain thoughts of democracy, the harbinger of which would not be the West.<sup>7</sup>

### ***Factors Complicating CIMIC***

Because anti-Western sentiments exist in regions where humanitarian aid is in the highest demand, the nature of humanitarianism becomes increasingly complex. Strict focus on temporary aid through neutral endeavours is unsuitable, and a compatible means of addressing the issue of

---

<sup>4</sup> Duffield, Mark. (1996).

<sup>5</sup> Esposito, John, L. Et. Al (2007) – 27.

<sup>6</sup> Esposito, John, L. Et. Al (2007) – 27.

<sup>7</sup> It is important to make a distinction here, because it was discovered in a Gallup Muslim Studies survey that Muslim countries, ironically, have greater anti-American sentiments than they do anti-European. But because of the nature of many of the attack on the West, this paper will stick to the terms associated with 'anti-West'.

inaccessible refugees or suffering individuals arises from the addition of a military component. But sceptics, and adversaries from the classicist humanitarian approach, argue that there are five challenges to Civil-Military Co-operation missions.<sup>8</sup>

First, the roles of humanitarian aid personnel in conflict regions are ‘blurred and limited’ by their association with military agencies.<sup>9</sup> Michael Pugh’s arguments suggest that a civil-military relationship will result in the restriction of capabilities for both parties providing the assistance. Having worked in separate capacities throughout the decades, the pairing of the two may result in hierarchical confusion, uncertainty about jobs, potential overlaps, and interlocking of opposing objectives.

A second complicating factor with the employment of CIMIC missions is the possible resistance from aid agencies that prescribe to classicist notions of humanitarianism. Classicists believe that the military element mutes the neutrality that formal humanitarian work was founded on when Henry Dunant established the International Red Cross. Calls to revive the Dunant doctrine have been largely bypassed and the perceived erosion of traditional humanitarianism has been compounded by the partnering of the agencies. Consequently, this has also led to the perceived politicisation of the projects.

A third observation about the interplay between the agencies is that there may be an endangerment of the civil aid workers. The military presence can invoke a sense of hostility, aggression, and, as mentioned, a sense of partiality. The military efforts may also be associated with foreign imposition, which in turn endangers civil aid workers who could be caught up in one of the potential drawbacks of a military approach: rather than preventing and containing conflict, coercion could fuel it.<sup>10</sup> With a particular awareness of anti-Western sentiments in many of the Middle Eastern regions where aid is deployed, mistaking a military component of an aid mission for foreign imposition is likely, especially when, “virtually every predominantly Muslim nation surveyed in 2005 doubted that the United States is serious about the establishment of democratic systems in the region.”<sup>11</sup>

The doubted seriousness of the West’s intentions brings forward the fourth challenge that is met by CIMIC; the questioned integrity of the humanitarian component. The symbolic nature of military presences can imply an underpinning of ulterior motives or suspicion within the regional conflict. The mimicking imagery of the occupation by a foreign military presence may summon unsettling feelings of subordination; this is a perception that, due to the dynamics of the states system and the aid system, in the eyes of doubting Muslims could easily become reality.

Finally, some donors do not want to be associated with military endeavours. Supporting the deployment of CIMIC missions on the call of Early Warning Systems would be the goal of conflict prevention. Supporting the deployment of strict humanitarian missions would be the goal of providing for the livelihood of suffering peoples. Donors may want to forego the possibility of acting as party to the conflict and may simply want to provide for basic needs.

### ***Facts Supporting the Indoctrination of CIMIC***

Civil-Military co-operation has been indoctrinated with such documents as the United Nations’ Inter-Agency Standing Committee publication, “Civil-Military Guidelines & Reference for Complex Emergencies”, and the United States’ publication, “Joint Doctrine for Civil-Military Operations”, by the Joint Chiefs of Staff. Although the documents outline how to address co-operative processes, they can do nothing to motivate or improve the responses to Early Warning Systems’ suggestions on the immediacy of threats to peace. However, by indoctrinating civil-military relations, the Western community has acknowledged a new aid paradigm.

---

<sup>8</sup> The list of 6 challenges enumerated in this section has been inspired by Michael Pugh (2001). Some alterations have been made to bring the work up-to-date with contemporary conflicts.

<sup>9</sup> Pugh, Michael. (2001) – 346.

<sup>10</sup> Pugh, Michael. (1998) – 341.

<sup>11</sup> Esposito, John L., et al (2007) – 36.



Mark Duffield argues, “Since culture-based perceptions exclude power, it is difficult for aid agencies to grasp the significance of the organisational systems through which they operate, or the political formations with which they interact in a disaster zone.”<sup>12</sup> Duffield precursors his argument by indicating that complications arise for humanitarians when there is an absence of formal power within the state in need. As discussed, this absence of power is characteristic of contemporary conflicts; the military capacities employed in manmade disaster zone can help to establish a channel, or ‘organisational system’, through which civil aid agencies can operate. This organisational aid, in conjunction with six other advantages to be enumerated, elucidates the aforementioned new aid paradigm.

First, there is a question that arises about the financial viability of capabilities-building in comparison to the increasingly unsustainable food, medical, and educational aid. In the first months of 2008 the World Food Programme reported that the cost of food had more than doubled.<sup>13</sup> With recent hikes in oil and gas prices, the transportation of aid has increased as well. Price increases coupled with the increase in humanitarian missions are resulting in donor fatigue. To combat donor fatigue the circumstances of the individuals in need must be improved and they must be trained in basic and essential skills to become self-sustaining societies. ‘Hand-to-mouth’ finances are simply unsustainable and do not improve living conditions.<sup>14</sup> Foreign troops play key roles in mine clearing, building of basic infrastructure, water-ways, and training.

Mark Duffield comments on developmentalism’s utilisation of the ‘strengthening of local structures and capacities’, but these structures and capacities can only prosper with supervision and stability.<sup>15</sup> Because climates of instability are incongruous with successful developmentalism, the United States saw the importance of capabilities building in the Bosnian crisis in the mid-1990s. With the Dayton Peace Agreement they sought to implement the Train and Equip Programme to facilitate the “elimination of destabilising external influences” and stabilising the infrastructure.<sup>16</sup> It is one of the clearer examples of the goals for capabilities building, and it also addresses the issues of political dissidents and delinquent actors by building armed forces.

Second, building state infrastructure may also mean establishing an organised military to combat the political dissidents. Military presence can quell aggressive groups in moments of conflict escalation to allow humanitarian aid workers to enter into volatile regions and to provide an outlet for diplomatic relations. One of the characteristics of contemporary conflict, as outlined in the introduction, was the prominence of these non-state actors – it is increasingly difficult to distinguish between criminals and combatants. Contemporary conflict is fuelled by ambiguous actors. States are often corrupt and unreliable. Due to a combination of these issues, and because pockets of terrorist groups have taken root sporadically throughout the landscape, safe passage is never guaranteed.

Third, since safe passage is never guaranteed, it must be created – particularly for the transportation of aid resources and civil aid workers. In Afghanistan reports have been cast that, aid convoys were hijacked en route to refugee regions resulting in thousands of people going unfed.<sup>17</sup> The cost was even more than the food. Because the routes proved more treacherous truck drivers demanded more money – yet another argument for the financial un-sustainability of strict humanitarian projects. Military security in these circumstances makes for less confident bandits.

Fourth, developing nations are essentially unstable environments and susceptible to manipulation by political or religious dissidents. Dissolving cultural plurality, resulting from globalisation, has strengthened ancient identities and formed an animosity for the forced creation of heterogeneous societies. In developing regions this breeds aggression through territorial claims, which the West has tried to placate through developmentalism. However, progressive

---

<sup>12</sup> Duffield, Mark. (1996) – 174.

<sup>13</sup> Sheppard, Robert. (2008).

<sup>14</sup> Gordenker, Leon, et al (1989) – 130.

<sup>15</sup> Duffield, Mark. (1996) – 180.

<sup>16</sup> Van Metre, Lauren, et al (1997).

<sup>17</sup> [http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/south\\_asia/1766818.stm](http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/south_asia/1766818.stm).

developmental reparations have been an unsatisfactory ‘band-aid’ to the wounded tradition of antiquated cultural divisions, which serve as the innate, ‘default’ state of the human condition. Mark Duffield’s commentary on the absence of formal organisation reiterates these cultural boundaries that exist essentially void of superficial governance and Western societal structures. To prevent conflict military presence, in conjunction with aid programmes, can work together to facilitate the demands that cultural groups seek; NGOs are often less aware of the political and historical roots of the conflict, because they focus on immediate needs, and military agencies often contribute that background knowledge.

More than knowledge, military agencies provide a chain of command, a system of accountability, and a structured approach with more stable funding, which is the fifth point. The coupling of developing nations (absent of formal organisation) with NGOs simply reveals the severe organisational drought that a military regime with a chain of command can correct. Michel Pugh suggests,

One might reasonably conjecture that there has been a trade-off between the power to command efficiency and the principles of justice and neutrality. It is perfectly rational for high-level political decisions to be implemented by a large organisation on the ground that is in close touch with key funding departments of government at home, and which can cut through bureaucracy by virtue of its security role.<sup>18</sup>

Finally, the coordination of civil aid programmes with military agencies gives legitimacy to the downtrodden populations who are the victimised by oppression, natural disaster, insurrection, or the by-product of internal warring. Hugo Slim identifies a ‘super-ordinate identity’, or a common identity shared as human beings; he argues that, as a supplementary factor of this identity, we must make provision to “allow people a fundamental and vulnerable human identity”, unmarked by the governmental structures of developed civilisation.<sup>19</sup> An argument that is often undertaken is that the negotiations held by states or intergovernmental actors with rebel groups who resist the government and wreak havoc, gives a ‘de facto’ legitimacy to those rebel groups. The same can be stated for the recognition of a victimised people and the movement to protect them. Because the nature of manmade disasters are inherently volatile, the support and protection of these people will be seen as taking a side, hence provoking a hostile reaction from belligerents resulting in an unsafe environment for humanitarians. Now with military security it can be duly noted that the oppressed, maimed or victimised individuals are legitimised in the eyes of the international community and peace talks for conflict prevention can encompass all individuals.

### ***Conclusion***

Civil-Military Co-operation does several things in the public realm; it keeps Western military intervention in the affairs of developing nations ‘honest’ in the eyes of the global community; and, it addresses both the conflicts that have potential to rise, and the destabilisation that may occur after a military intervention has commenced. CIMIC missions are operations that are equally born of foresight and the recognition of a moral imperative. Though seemingly irrespective of state sovereignty, the mantras of a responsibility to protect trump territorial integrity, hence reassessing the universality of sovereignty. Sovereignty, in this circumstance, is redefined as a privilege, rather than a right, bestowed by the international community unto those states who exhibit the ability and will to protect its citizens. This classical realist reformulation of the states system is one of the factors complicating civil-military co-operation missions. Weiss and Gordenker argue that the simple fact of a military presence in a foreign conflict places a ‘de facto’ illegitimacy on the administration in government by highlighting the government’s incapacity to deal with their own conflict.<sup>20</sup> But with signifying that there is an escalating conflict, CIMIC can commence in a top-down approach to bottom-up infrastructure building that is in high demand.

---

<sup>18</sup> Pugh, Michael. (1998) – 348.

<sup>19</sup> Slim, Hugo (2003) – 483.

<sup>20</sup> Gordenker, Leon, et al (1989) – 120.

This post-Cold War demand on global awareness and humanitarian aid has met new challenges from recalcitrant, tribal extremist and/or religious non-state actors who recast Western agendas of the spread of civil society and democratisation as threats of a new age of imperialism, occupation, or an infringement on territorial integrity and sovereignty.

However, although humanitarian efforts in the Middle East have appeared to prove that colonialism is a *fait accompli* embedded in the history of the north-south tradition, CIMIC might also reveal itself as a useful tool to disabuse the Western world of its tainted image.

### Bibliography

- [1] \*\*\*“Afghan Aid Convoy Hijacked.” BBC News. (17 January 2002). [http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/south\\_asia/1766818.stm](http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/south_asia/1766818.stm)
- [2] Bessler, Muel. “Civil-Military Guidelines & Reference for Complex Emergencies.” *UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs*. New York, New York. (2008).
- [3] Duffield, Mark. “The Symphony of the Damned: Racial Discourse, Complex Political Emergencies and Humanitarian Aid.” *Disasters*. 20:3. (1996): 173-193.
- [4] Esposito, John L.; Mogahed, Dalia. “Battle for Muslim’ Hearts and Minds: The Road Not (Yet) Taken.” *Middle East Policy*. 14:1. (Spring 2007): 27-41.
- [5] Gordenker, Leon; Weiss, T.G. “Humanitarian Emergencies and Military Help: Some Conceptual Observations.” *Disasters*. 13:2. (June 1989): 118-133.
- [6] Pugh, Michael. “Military Intervention and Humanitarian Aid: Trends and Issues.” *Disasters*. 22:4. (1998): 339-351.
- [7] Pugh, Michael. “The Challenge of Civil-Military Relations in International Peace Operations.” *Disasters*. 25:4. (2001): 345-357.
- [8] Sheppard, Robert. “Rice Riots and Empty Silos: Is the World Running Out of Food?” *CBC News*. (27 March 2008) <http://www.cbc.ca/news/background/food/prices.html>
- [9] Slim, Hugo. “Why Protect Civilians? Innocence, Immunity and Enmity in War.” *International Affairs*. 79:3. (2003): 481-501.
- [10] Van Matre, Lauren; Burcu, Akan. “Dayton Implementation: The Train and Equip Program.” *United States Institute of Peace*. Special Report No. 25. (September 1997). [http://www.usip.org/pubs/specialreports/early/dayton\\_imp/train\\_equip.html](http://www.usip.org/pubs/specialreports/early/dayton_imp/train_equip.html)
- [11] Weiss, T.G. “Principles, Politics and Humanitarian Action.” *Ethics & International Affairs*. 13:1. (March 1999): 1-22.

# CORELAȚIA CULTURĂ DE SECURITATE – CULTURĂ MILITARĂ ÎN CADRUL STRUCTURILOR DIN DOMENIUL SECURITĂȚII NAȚIONALE

Ionel GOIAN\*

*The components of the security culture are determined by security elements, i.e. the security culture within the military, economic, political, social and environmental fields. The term “security culture” is included in all the three components of the national security system: defense, public safety and national security.*

*Security and military culture interconnect, interdepend and even influence one another. Knowing the culture of one organization is essential to its functioning. Besides, the cultural value has a strong impact upon management functions and activity.*

*The military and security culture influence the behavior of the national security personnel. But their impact on organizations depends on their support during the achievement of objectives, the penetration area within organizations, and the will to assimilate and tolerate of all the members of an organization.*

## **Motto:**

*„Cultura este ceea ce rămâne după ce ai uitat ce ai învățat”.*

(Selma Lagerlöf)

## **Introducere**

Organizațiile din domeniul securității naționale și-au dezvoltat o cultură specifică al cărei principal conținut este legat de întreg ansamblul de măsuri și acțiuni prin care se angajează pentru asigurarea securității naționale și internaționale. Rolul culturii militare și de securitate este de a sprijini și a contribui la realizarea eficienței profesionale. Implicit, specificul profesional determină societatea să le accepte militarilor și/sau funcționarilor publici cu statut special, să fie diferiți în multe privințe față de ceilalți membri ai săi.

Astfel, cultura structurilor din domeniul securității naționale întruchipează un cod de principii morale puternice, control de sine, influențe reglatoare. Cu certitudine, elementele de ceremonial, tradiție și etichetă produc întotdeauna o impresie puternică.

Legătura cu comunitatea de care aparțin și un fond de achiziții culturale și profesionale le permit membrilor acestor structuri să-și păstreze rațiunea și bunul simț chiar sub presiunea unor factori perturbatori. Moștenirea culturală și un spirit de solidaritate unic sunt temelia etosului profesional, unind personalul printr-o legătură comună și asigurând baza coeziunii și încrederii în organizație/instituție.

Cunoștințele și deprinderile din domeniul culturii militare și de securitate ale personalului structurilor din domeniul securității naționale trebuie să corespundă nevoilor reale ale instituțiilor pe o perioadă îndelungată de timp, prin angajarea tuturor în obținerea de avantaje atât pentru educabili, cât și pentru instituție și societate, în ansamblu.

Performanțele structurilor din domeniul securității naționale depind, într-o mare măsură, de randamentele individuale ale membrilor săi. La rândul lor, performanțele individuale sunt influențate de o serie de factori, printre care regăsim cultura militară și cultura de securitate. Din această perspectivă, se poate vorbi nu numai de influența culturii militare și de securitate asupra comportamentului de conducere, dar și de influența cadrului cultural mai larg în care funcționează organizația/instituția.

Odată cu identificarea și studierea lor, cultura militară și de securitate au avut un rol important în apariția și dezvoltarea unui nou mod de a concepe organizația/instituția, managementul acesteia și, implicit, de a activa în mediul intra și extraorganizațional.

---

\* Locotenent-colonel, Doctorand, expert – Serviciul Român de Informații

## **I. Caracteristicile structurilor din domeniul securității naționale**

Structurile din domeniul securității naționale ca organizații/instituții sunt investite cu o anume înputernicire, delegare de competență, dar și cu un sistem de restricții și constrângeri care le îngrădesc libertatea și le fac dependente de puterea politică.

În perspectivă structural-funcțională, raportat la sistemul social de ansamblu, la sistemul global, totalitatea structurilor din domeniul securității naționale reprezintă un subsistem al acestuia (alături de celelalte subsisteme - economic, politic, cultural etc.), sistemul securității naționale.

Privit în calitate de sistem, sistemul securității naționale (totalitatea structurilor din domeniul securității naționale ) cuprinde:

- structuri (militare și structuri civile cu statut special);
- relații (proprii fiecărei componente, între componentele sale, între acestea și celelalte structuri sociale);
- procese (acte și acțiuni) și funcții specifice;
- cultură (valori și norme adecvate specificului activităților desfășurate).

Desfășurarea activităților și îndeplinirea misiunilor specifice de către structurile din domeniul securității naționale sunt determinate de o serie de caracteristici, cum ar fi:

- puternică supunere față de legalitate;
- puternică centralizare a responsabilităților;
- un personal selecționat și coordonat pe baza unui sistem de tip carieră;
- respectarea reglementarilor primează în fața eficienței;
- absență aproape totală a conceptului de rentabilitate;
- distincție clară între cei ce concep/decid și cei ce execută o decizie;
- inițiativă din partea executantului și un respect strict al procedurilor;
- legătură strânsă între nivelurile ierarhice, atât pe verticală cât și pe orizontală.

Principiile care trebuie să stea la baza funcționării optime a structurilor din domeniul securității naționale ar trebui să fie următoarele:

- structurile există pentru a îndeplini scopuri și obiective prestabilite;
- structurile funcționează cel mai bine atunci când raționalitatea prevalează față de preferințele personale și presiunile externe;
- structurile trebuie construite în concordanță cu circumstanțele organizaționale (mediu, tehnologie, scopuri);
- structurile își îmbunătățesc eficiența și performanțele prin promovarea specializării și a diviziunii muncii;
- formele de coordonare și control sunt esențiale pentru asigurarea cooperării indivizilor și organizațiilor în ideea atingerii obiectivelor comune ale structurilor;
- problemele apărute datorită deficiențelor structurale pot fi remediate prin intermediul reorganizării sau restructurării.

## **II. Considerații privind cultura de securitate**

Fiind o componentă a ansamblului culturii unei societăți, cultura de securitate are aceleași componente structurale dar care gravitează în jurul valorilor din domeniul securității și care ghidează desfășurarea acțiunilor specifice, funcționarea sistemului securității naționale. Toate aceste elemente sunt corelate organic într-un sistem funcțional, al culturii de securitate, centrat pe o tablă de valori din domeniul securității specific societății.

Cultura de securitate reprezintă totalitatea noțiunilor, ideilor și informațiilor de care dispun, la un moment dat, cetățenii statului, referitoare la valorile, interesele și necesitățile (naționale) de securitate, care formează și dezvoltă atitudini, motivații și comportamente necesare apărării și protejării acestora față de vulnerabilități, factori de risc, amenințări, precum și promovării lor în mediul intern și internațional de securitate.

Analiza culturii de securitate implică o succintă precizare a celor mai importante genuri de elemente componente ale acesteia. Componentele culturii de securitate pot fi analizate atât din punct de vedere al conceptului de cultură cât și din punct de vedere al conceptului de securitate.

Astfel, din punct de vedere al conceptului de cultură elementele componente ale culturii de securitate sunt reprezentate de: miturile, credințele, stereotipurile, valorile, reprezentările sociale, atitudinile și mentalitățile din domeniul securității (naționale și internaționale).

Din punct de vedere al conceptului de securitate, componentele culturii de securitate sunt determinate de componentele (domeniile, dimensiunile) acesteia: militară, economică, politică, socială și de mediu. Avem astfel: cultura de securitate politică; cultura de securitate socială; cultura de securitate economică; cultura de securitate militară; cultura de securitate a mediului.

Componentele culturii de securitate se întrepătrund și se intercondiționează reciproc. Nici una din aceste componente, luate individual, nu reprezintă cultura de securitate, însă luate împreună, ele reflectă și dau înțeles conceptului de cultură de securitate.

În fiecare organizație/instituție componentele culturii de securitate se îmbină diferit, unele predomină, altele sunt marginalizate, există modalități diferite de a trata oamenii (egali, inferiori, superiori), de a-i motiva, de a comunica cu ei.

Cultura de securitate are un rol deosebit de important în:

- asigurarea unui cadru adecvat pentru dezvoltarea capacității organizaționale;
- stabilirea relațiilor instituției/organizației cu instituțiile/organizațiile cu care colaborează și/sau cooperează;

- realizarea interfeței dintre cultura națională și cea individuală;
- modelarea identității individuale și a celei de grup;
- determinarea comportamentului membrilor instituției/organizației;
- asigurarea sentimentului de apartenență la o colectivitate din domeniul securității naționale;

- oferirea (asigurarea) protecției componentelor săi.

„Din analiza studiilor recente, întreprinse în diferite școli de gândire și practica strategică de securitate, se disting trei funcții ale culturii de securitate: cognitivă, afectivă și apreciativă.” [1]<sup>21</sup>

Cultura de securitate are rolul de a favoriza formarea și menținerea unei capacități organizaționale/instituționale ridicate, în măsură să determine feed-back-uri rapide, flexibile și în concordanță cu oportunitățile și schimbările exogene și endogene.

### **III. Cultura militară ca factor de securitate**

Cultura militară presupune existența unor valori militare și necesitatea însușirii lor de către membrii organizației/instituției. Ea este o parte a culturii și trebuie privită și tratată adecvat, mai ales în sistemul învățământului militar.

Cultura militară nu este doar acumularea unor concepte, a unor valori, ci se prezintă mai ales ca o cultură de proces și nu doar o cultură de patrimoniu. Ea este o cultură constituită din sisteme de valori ca suport al acțiunii, deci o cultură a acțiunii, o cultură dinamică.

Elementele care alcătuiesc cultura militară se diferențiază prin gradul de conștientizare și prin cel de accesibilitate, observându-se o stratificare a lor:

- Straturile superficiale – aspecte exterioare, vizibile ale culturii militare: comportamente, sloganuri, documente și alte elemente observabile.

- Valorile și normele promovate de membrii organizației militare (asumarea riscurilor, serviciile oferite, dezvoltare). Acestea constituie o anumită ideologie a organizației militare care se concretizează în ansamblul de simboluri și limbajul preluat și transmis în timp de membrii acesteia.

- Credințele și convingerile membrilor privind sensul și modalitățile de desfășurare a activităților în cadrul organizației militare.

---

<sup>21</sup> Gl.bg.prof.univ.dr. Constantin Onișor, Col.lect.univ.dr. Ștefan Teodoru – **Contribuții teoretico-metodologice privind cultura de securitate**, Editura A.N.I., București, 2007.

Noile valori militare au fost generate de progresul excepțional în domeniul înaltei tehnologii, tehnologiei informației, managementului economic și social și mijloacelor de comunicare, dar și a promovării valorilor democratice. Acest progres are drept suport atât tendința de evoluție și de revoluție a sistemelor, în general și a sistemelor tehnice, în special, cât și cerința politică, strategică și tactică de performanță în domeniul acțiunii militare.

Implicațiile acestor mutații sunt imense. Totuși, trebuie să ținem seama de faptul că militarul profesionist nu este și nu trebuie să fie un simplu robot. El are nevoie de o cultură militară consonantă, pe suportul căreia se crează o disponibilitate superioară. Uneori, cultura militară este redusă la un sistem de deprinderi pe care le presupune o acțiune specializată.

Cultura militară este confundată, adesea – în mod nefericit și simplist, desigur – cu cultura pragmatică. Aceasta este o cultură profesională, care nu reușește să treacă dincolo de simpla utilitate. O astfel de „cultură” nu este altceva decât o sumă de cunoștințe și deprinderi necesare pentru un anumit tip de acțiune. Evident, o asemenea cultură este necesară, nu însă suficientă. Cultura profesională, fără un suport temeinic, ancorat în sisteme de valori, rămâne îngustă, firavă, fără capacitatea de a se dezvolta.

Sistemele de instruire au la bază două coordonate esențiale: cultura, adică sistemele de valori, prin care se realizează formarea omului ca om, ca membru al comunității, ca valoare supremă pentru om și profesia.

Există la ora actuală tendința să se renunțe din ce în ce mai mult la formarea culturală (în sensul asimilării, cunoașterii, înțelegerii și respectării sistemelor de valori), în favoarea instruirii profesionale.

Altfel spus, tendința transformării militarilor în simpli mânăuitori ai tehnicii, chiar dacă este esențială, economicoasă și eficientă în cadrul unor acțiuni pe roluri, nu este benefică și nu permite flexibilitatea și adaptabilitatea individuală și socială la condițiile concrete ale situației.

Factorii care influențează cultura militară:

- Externi: cultura națională, cultura din celelalte domenii de activitate și în special cultura de securitate, cultura profesională, societatea civilă, factorii tehnici și tehnologici (informatizarea, standardizarea, etc), mediul juridico-instituțional.

- Interni: istoria organizației, stilul de conducere practicat de manageri/lideri (șefi și comandanți), managerii/liderii, leadershipul și membrii organizației, mărimea organizației, scopurile și obiectivele organizației, motivarea și salarizarea membrilor.

Cultura militară nu este și nu trebuie considerată doar o cultură îngustă, specifică, profesională. Ea este o cultură interdisciplinară, o cultură selectivă, o cultură de sinteză.

#### **IV. Corelația cultură militară - cultură de securitate**

Dezvoltarea unei culturi de securitate, în măsură să faciliteze comunicarea la nivel organizațional, are obiective și scopuri precise privind clarificarea și dezvoltarea conceptuală a domeniului, deoarece lipsa de precizie și de claritate în termeni a condus la manipularea conceptelor de către grupuri sau persoane ale căror interese nu au concis cu cele ale națiunii.

Definirea fără echivoc a elementelor care constituie condiția de securitate națională determină reducerea marjei de utilizare a acestora în alte scopuri, implicând, totodată, răspândirea temelor și a subiectelor care să faciliteze înțelegerea naturii și a scopului structurilor din domeniul securității naționale.

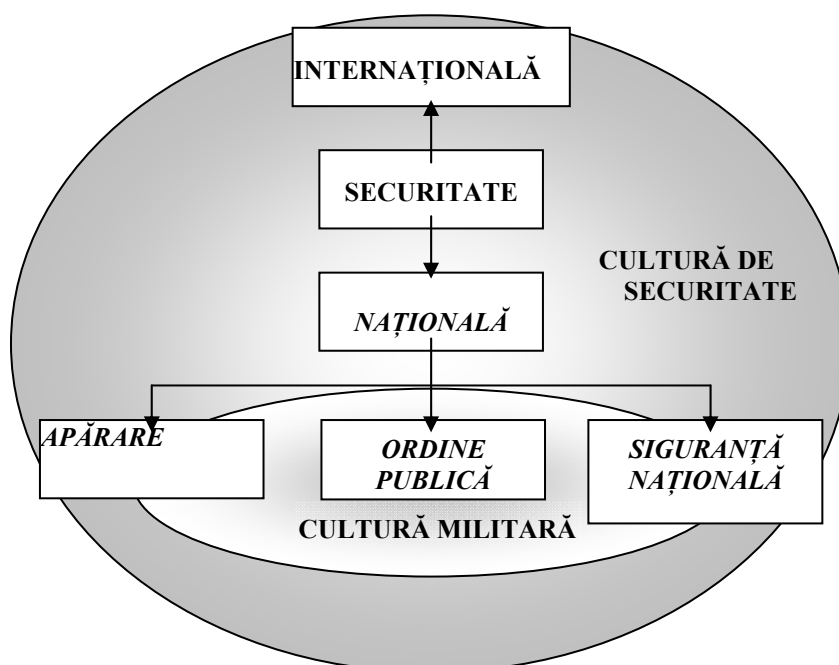
Doctrina națională a informațiilor pentru securitate vizează, printre altele, „instituirea terminologiei unitare care să asigure compatibilitatea structurilor de informații naționale cu cele ale aliaților și dezvoltarea unei culturi de securitate în măsură să faciliteze comunicarea la nivelul securității naționale, cu celelalte autorități și instituții publice, inclusiv cu societatea civilă, precum și cu structurile de informații partenere”.

Strategiei referitoare la cultura de securitate și militară i se pot asocia următoarele obiective, pe termen scurt și mediu:<sup>22</sup>

---

<sup>22</sup> Adaptare după Lt. col. Petrică Scânteianu – *Cultura de securitate*, în *Gândirea Militară Românească*, nr. 6, 2005, p. 116.

- promovarea, în societatea civilă, a specificului, legitimității, legalității și importanței publice a activităților legate de domeniul securității naționale;
- identificarea intereselor, a spațiilor comune de analiză și dezvoltarea unor proiecte de consultare, dialog sau dezbateri cu mediul instituțional public și cu organizații neguvernamentale interesate de domeniul siguranței naționale;
- dialog sau dezbateri cu mediul instituțional public și cu organizații neguvernamentale interesate de domeniul securității naționale;
- transferul mesajului instituțional și promovarea activităților dedicate culturii de securitate și militare în sfera legislativului, a executivului și a societății civile;
- organizarea de evenimente instituționale care să valorifice preocupările pentru implementarea problemelor legate de securitate, precum și a documentelor euroatlantice;
- participarea la seminarii, dezbateri, mese rotunde, conferințe cu reprezentare națională și internațională;
- încurajarea participării experților din structurile de specialitate la cursuri de specializare oferite de organizațiile neguvernamentale cu preocupări în domenii de activitate relațională cu securitatea națională.



Cultura de securitate și militară influențează întregul personal al organizațiilor/instituțiilor, chiar dacă nu întotdeauna personalul acestora este conștient de aceasta, deoarece ele le determină întregul comportament. Însă, impactul culturii de securitate și militare asupra organizației/instituției depinde de modul în care aceasta sprijină îndeplinirea obiectivelor, de aria de penetrare în rândul organizației/instituției, dar și de gradul de însușire și de acceptare de către membrii acesteia.

Deocamdată nu există o metodă eficientă de cuantificare a culturii de securitate și militare, dar se pot face aprecieri prin evaluarea nivelului următorilor:

- inițiativa individuală – gradul de responsabilitate și libertatea;
- toleranța dată de risc – gradul de încurajare a membrilor, de asumare a riscului, de a fi inovativi și ofensivi;
- direcția – măsura în care obiectivele stabilite sunt clare, performante;
- integrarea – gradul de încurajare a acțiunilor coordonate;
- sprijinul managementului – măsura în care managerii asigură sprijinul subordonaților și comunicarea clară cu aceștia;



- controlul – gradul utilizării regulilor și reglementărilor în supravegherea directă a personalului;
- identitatea – gradul de identificare a angajaților cu organizația;
- sistemul de recompense – gradul în care acestea se bazează pe performanțele obținute de personal;
- toleranța conflictului – gradul de încurajare a personalului pentru rezolvarea conflictelor;
- procedee de comunicare – gradul de restricționare a comunicațiilor la anumite niveluri.

În organizațiile din domeniul securității naționale domnește un climat defensiv, care poate reprezenta un obstacol în procesul de dezvoltare a culturii de securitate și militare, dar care poate asigura conducerea unitară. Misiunea liderului din domeniul securității naționale este de a impune colaboratorilor un stil de comunicare, în funcție de modul în care aceștia reacționează la două condiții: recunoașterea propriei subiectivități și asumarea poziției sale administrative.

Într-o cultură a ierarhiei, oamenii tind să facă ceea ce li se spune, să evite greșelile, să fugă de responsabilitate, să-și „pândească” șeful, să-i blameze pe ceilalți pentru problemele apărute și să aibă sentimentul că se află în competiție cu ceilalți. Pe de altă parte, într-o cultură a responsabilizării, oamenii au tendința să facă ceea ce consideră că trebuie făcut, să își asume riscuri și să învețe din propriile greșeli, să își asume responsabilitatea, să își verifice singuri munca, să învețe când anume nu se aplică regulile, să aibă un sentiment de colaborare cu ceilalți.

#### **V. Cultura de securitate și cultura militară – domenii de pregătire ale structurilor din domeniul securității naționale**

În general, organizațiile/instituțiile din domeniul securității naționale au o cultură puternică, reprezentată de:

- componența membrilor este relativ stabilă și omogenă;
- experiențele împărtășite de membri au o durată lungă și o intensitate mare;
- există coordonare între managementul superior și leadership;
- există preocupare pentru socializarea ridicată a noilor angajați.

Cultura de securitate și cultura militară sunt influențate de caracteristicile generale ale structurilor din domeniul securității naționale:

- absența pieței ca output;
- constrângerile legale și formale;
- amploarea impactului deciziilor;
- controlul democratic obiectiv din partea instituțiilor statului și societății civile;
- așteptările societății civile;
- ambiguitatea obiectivelor, complexitate, conflict;
- autoritatea administrativă și practicile de leadership;
- structura organizațională;
- motivarea;
- caracteristici individuale, atitudini legate de muncă și comportamente;
- performanța organizațională;
- urmărirea unor finalități externe;
- absența rentabilității financiare (sunt finanțate de la bugetul de stat);
- desfășurarea activităților specifice în condiții de concurență nulă sau imperfectă;
- sisteme complexe și foarte segmentate;
- existența, în general, a unui număr mare de obiective aflate uneori într-o relație competițională;
- acționează deseori sub o presiune politică puternică;
- managerii/liderii își desfășoară activitatea în contextul unor structuri de autoritate fragmentate;
- de multe ori întâlnim și manageri neprofesioniști;

- existența restricțiilor în ceea ce privește acțiunile specifice interne; ele nu pot angaja, concedia sau promova la fel de flexibil ca structurile din instituțiile civile.

Cultura de securitate și cultura militară au și o componentă educațională care trebuie să țină seama de informațiile din domeniul militar care îi sunt necesare organizației/instituției.

În cadrul structurilor din domeniul securității naționale profesionalismul promovează o cultura de securitate bogată și o cultura militară sănătoasă, centrate pe valorizarea resursei umane și având profesionalismul ca valoare fundamentală.

Cultura de securitate și cultura militară permit identificarea și descrierea a numeroase elemente reale, de natură umană. Ele reprezintă plusul de cunoaștere, înțelegere și fundament al deciziilor și acțiunilor manageriale. Cultura de securitate și cultura militară implică, prin natura lor, o abordare uman managerială foarte concretă, ce are în vedere toți membrii organizației.

În cadrul procesului de pregătire a structurilor din domeniul securității naționale, cultura de securitate și cultura militară reprezintă doar un segment, dar este limpede că toate celelalte domenii de pregătire vin, direct sau indirect, în sprijinul acesteia.

Cultura de securitate și cultura militară sunt de tip rol, bazate pe leadership strict structurat de la vârf la bază, cu un lanț de comandă organizat conform principiului centralizării. Dintr-o altă perspectivă, acestea pot fi considerate ca fiind de tip “templu”, acest tip fiind specific organizațiilor mari, caracterizate de birocrație, disciplină, securitate maximă, ierarhie foarte bine stabilită și respectată, fără inițiativă personală, scopul fiind parcursul către “acoperișul templului”.

Necesitatea cunoașterii și aprofundării culturii de securitate și culturii militare de către structurile din domeniul securității naționale este determinată de caracteristicile acestora, și anume: consideră profesia drept un serviciu pentru țară, cu scopul de a asigura securitatea națională; pune accent pe coeziunea de grup și pe codul etic profesional.

Sistemul de valori al militarilor/funcționarilor publici cuprinde cinstea, demnitatea și onoarea, disciplina loialitatea față de instituție și față de membrii organizației, toate acestea contribuind la formarea spiritului de responsabilitate și la preocuparea pentru perfecționarea pregătirii și exemplul personal.

Nivelul culturii de securitate și culturii militare într-o organizație/instituție poate influența pozitiv sau negativ factorii care determină performanța acesteia: inițiativa individuală, dorința de autoperfecționare, practicarea muncii în echipă, stabilirea unor obiective realiste, dar îndrăznețe și altele.

Importanța culturii de securitate și culturii militare în procesul de pregătire a structurilor din domeniul securității naționale rezidă din impactul substanțial pe care-l pot avea asupra creșterii funcționalității și performanțelor organizației/instituției, atât direct, cât și prin managementul resurselor umane.

## **Concluzii**

Structurile din domeniul securității naționale au o cultură de securitate și o cultură militară care le individualizează puternic în peisajul instituțiilor sociale.

O caracteristică a structurilor din domeniul securității naționale este dependența din ce în ce mai mare a performanțelor de capacitatea lor organizațională. Ca urmare, cultura de securitate și cultura militară vor favoriza formarea și menținerea unei capacități organizaționale ridicate, în măsură să determine feed-back-uri rapide, flexibile și în concordanță cu oportunitățile și schimbările exogene și endogene.

Se poate spune că în structurile din domeniul securității naționale cultura de securitate și cultura militară vor trebui să cunoască o modificare pentru a putea îndeplini un rol progresist, eliminând astfel rezistența personalului la schimbare.

Pregătirea profesională constă în asigurarea unui profit informațional structurat în domenii de cunoștințe funcționale, un adaos de competențe intelectuale și acționale concrete, un plus de motivație și atitudine reflectată în activitatea ulterioară.

În actuala etapă, caracterizată de profunde transformări structurale și conceptuale, crearea și dezvoltarea unei culturi de securitate și a unei culturi militare la nivelul personalului structurilor din domeniul securității naționale reprezintă una din prioritățile acestora.

Evoluția culturii de securitate și a culturii militare, a căror importanță se accentuează, este marcată de două tendințe contradictorii: pe de o parte, menținerea culturii care a adus performanțe și, pe de altă parte, schimbarea acesteia ca urmare a modificărilor rapide apărute în mediul în care acționează organizația militară.

Tendința de menținere a valorilor și a concepției de bază este justificată de impactul pozitiv pe care îl are asupra rezultatelor activității organizației. Pentru echipa de conducere, problema esențială o constituie extinderea influenței pe care o are, prin selectarea de noi membri care se potrivesc organizației și înlăturarea celor care nu acceptă preceptele acesteia, precum și instruirea și motivarea corespunzătoare a personalului.

Tendința de schimbare a culturii de securitate și a culturii militare este firească în societatea contemporană, întrucât climatul creator și adâncirea gradului de socializare, ca urmare a progresului tehnico-științific, impune noi valori și prezumții. Drept rezultat, păstrarea, timp îndelungat, a unor concepții, credințe, norme care au avut un efect benefic poate să se transforme în frâne ale dezvoltării, în prejudecăți și în rigidități.

### Bibliografie

- [1] **Strategia de Securitate Națională a României**, București, 2007, <http://www.presidency.ro>.
- [2] Ionel Nicu Sava – **Studii de securitate**, Editura Centrului Roman de Studii Regionale, București 2005.
- [3] Gl.bg.(r) Mărgărit Mihaiu – *Democrația și cultura de securitate*, în Spirit Militar Modern, iunie-iulie, 2005.
- [4] Gl. bg. prof. univ. dr. Constantin Onișor, Col. lector univ. dr. Ștefan Teodoru – **Contribuții teoretico-metodologice privind cultura de securitate**, Editura A.N.I., București, 2007.
- [5] *Cultură, organizație militară, transformare* în Gândirea Militară Românească nr. 1/2006.
- [6] Lector univ. Cristina-Rodica Poponete – *Culturi și subculturi în spațiul organizațional militar românesc* în Gândirea Militară Românească nr. 2, 3/2005.
- [7] Claudiu Niculae – **Schimbarea organizației militare perspectivă (neo)instituționalistă**, Editura Tritonic, București, 2004.
- [8] Marian Niță – **Sociologie militară**, Editura A.N.I., București, 1994.
- [9] Bidu Ioan, Troncotă Cristian – **Coordonate de securitate**, Editura ANI, București, 2005.
- [10] Lector univ.dr., Mireille Rădoi – *Educația de securitate dimensiune civilă a integrării în NATO*, studii de securitate.ro, nr. 1, 2004, vol. 2, <http://www.studiidesecuritate.ro>.
- [11] *Cultura de securitate*, <http://www.sri.ro>.

## UNIUNEA EUROPEANĂ - ABORDĂRI COMPLEMENTARE ALIANȚEI NORD-ATLANTICE ÎN DOMENIILE SECURITĂȚII ȘI APĂRĂRII

**Dr. Teodor FRUNZETI\***

*The new security dynamics at the beginning of the 21<sup>st</sup> century generated profound transformation processes with global, regional and national implications. Classic organizations had to develop both short term adaptation plans and long term visions in order to remain relevant for the array of emerging risks and threats.*

*European Union, focused historically on building economic development and free market, had to adapt itself after the end of the Cold War. EU recognized the need for a more active role in the security dynamics within Europe and beyond.*

*Recognized as complementary to NATO efforts and actions, EU plans focused on developing interoperable, deployable, flexible and agile capabilities to be able to contribute to global and regional security environment.*

Alianța Nord-Atlantică a reprezentat, până la sfârșitul Războiului Rece, organizația marcantă cu responsabilități în domeniul securității colective a bătrânului continent european. În același timp, a existat un interes major, manifestat în dinamica securității la nivel global, de a crește contribuția europeană la securitatea regională cu scopul de a echilibra eforturile și resursele angajate de principalii actori capabili de a influența mediul de securitate la nivel regional și global.

După sfârșitul Războiului Rece, amenințarea Uniunii Sovietice a fost înlocuită cu o situație difuză și incertă legată de apariția unor zone instabile din punct de vedere al securității regionale. În plus, atacurile din SUA, Spania și Marea Britanie au confirmat emergența amenințărilor teroriste și a unei întregi pleiade de riscuri asimetrice. Asemenea evenimente au dus la o revedere a rolurilor și scopurilor organizațiilor din domeniile securității și apărării colective. În paralel, odată cu perioadele de criză din Balcani de la începutul anilor 90, au fost declanșate dezbateri constructive legate de necesitatea unor transformări organizaționale majore care să genereze capacități eficiente în contracararea noilor provocări la adresa securității regionale și globale.

Pentru națiunile europene devenea clară premisa conform căreia, pe lângă factorul major al dezvoltării economice, era nevoie de instituții și capacități militare care să fie angajate activ și cu succes în managementul crizelor la periferiile Europei și chiar dincolo de acestea. Odată cu procesele de lărgire abordate atât de Alianța Nord-Atlantică cât și de Uniunea Europeană după mijlocul anilor 90, la nivelul continentului european se conștientiza paradigma conform căreia capacitățile naționale individuale erau limitate și era nevoie de dezvoltarea unei componente europene de securitate.

Crizele din fosta Iugoslavie au dus la Declarația Petersberg, din 1992, Tratatul de la Amsterdam, din 1997, și la deciziile majore ale Consiliului European de la Cologne și Helsinki, din 1999. La rândul lor, acestea au generat formularea *European Headline Goal* și a unor inițiative și programe concentrate pe îmbunătățirea capacităților militare ale Uniunii Europene în domeniul managementului crizelor. Din alt punct de vedere, au existat critici legate de posibila apariție a unei relații duplicare Alianța Nord-Atlantică-Uniunea Europeană. Astfel, anterior recunoașterii și promovării unei relații complementare, existau opinii care susțineau ideea de menținere a Alianței Nord-Atlantice ca unică platformă de concentrare a eforturilor europene din domeniile securității și apărării colective.

Procesul de transformare a Uniunii Europene în domeniile securității și apărării a cunoscut o dezvoltare graduală după sfârșitul Războiului Rece. Voința declarată de promovarea a dezvoltării și cooperării regionale s-a bazat pe două valențe majore ale Uniunii Europene: model și actor. Astfel, procesul de integrare a unor noi membri a dus la eliminarea, dintr-o perspectivă istorică, a unui

---

\* General locotenent profesor universitar, Statul Major al Forțelor Terestre

ciclu de violențe și ciocniri între națiunile europene. Din acest punct de vedere, eficiența procesului de integrare reprezintă un model pentru alte regiuni și națiuni care urmăresc realizarea și menținerea unei securități regionale ca fundament pentru dezideratul stabilității globale. În al doilea rând, Uniunea Europeană a devenit un actor internațional relevant în ultimele aproximativ două decenii. Printr-un proces progresiv și multilateral de negociere, Uniunea Europeană a definit o politică externă și de securitate care promovează diplomația și cooperarea în rezolvarea disputelor și nu soluțiile pur militare.

În acest context, Uniunea Europeană a dezvoltat gradual un proces comprehensiv de transformare care a permis realizarea unor capacități reale în domeniile securității și apărării. Astfel, evenimentele majore care au marcat acest proces au fost:

-1991 – Tratatul de la Maastricht a definit al doilea pilon al cadrului Uniunii Europene (Politica Externă și de Securitate Comună);

-1992 – Declarația Petersberg a stabilit nivelul de ambiție referitor la viitoarele operații de management al crizei;

-1997 – Tratatul de la Amsterdam a întărit Politica Externă și de Securitate Comună a Uniunii Europene;

-1998 – Summit-ul Franco-Britanic de la St. Malo a demarat proiectul Politicii Europene de Securitate și Apărare ca parte integrantă a Politicii Externe și de Securitate Comună;

-1999 – Consiliul European de la Cologne a marcat înființarea instituțiilor militare ale Uniunii Europene;

-1999 – Consiliul European de la Helsinki a definit nivelul de ambiție prin European Headline Goal;

-2000 – Consiliul European de la Feira a decis stabilirea capacităților civile de management al crizei;

-2001 – Tratatul de la Nisa a integrat oficial Politica Europeană de Securitate și Apărare;

-2003 – În urma Summit-ului NATO de la Washington, Uniunea Europeană a stabilit acordurile și misiunile *Berlin Plus*;

-2003 – Uniunea Europeană a elaborat Strategia Europeană de Securitate;

-2004 – Consiliul European de la Bruxelles a adoptat Civilian Headline Goal 2008;

– au fost formulate European Headline Goal 2010 și conceptul de Grupuri de Luptă ale Uniunii Europene;

-2007 – parte din grupurile de luptă au devenit operaționale.

Considerată ca unul din pilonii care oferă robustețe modelului de cooperare al Uniunii Europene, Politica Europeană de Securitate și Apărare constituie coloana vertebrală a Politicii Externe și de Securitate Comună. În același timp, s-a urmărit dezvoltarea pe termen mediu a unor opțiuni fezabile și eficiente pentru a face față viitoarelor crize. Astfel, Uniunea Europeană a accentuat ideea de a dezvolta o Politică Europeană de Securitate și Apărare care să nu reprezinte un instrument de minimalizare a rolului de apărare colectivă al Alianței Nord-Atlantice și care nu se dorea a fi un factor de slăbire a legăturii transatlantice. Dimpotrivă, s-a insistat în promovarea realității conform căreia Politica Europeană de Securitate și Apărare potențează o strânsă conexiune a Uniunii Europene cu Alianța Nord-Atlantică. În plus, eforturile Uniunii Europene de a dezvolta capacități de apărare mai robuste aveau un caracter complementar cu cele ale Alianței Nord-Atlantice.

Summit-ul NATO de la Washington din 1999 a salutat decizia Uniunii Europene de a reafirma angajamentul său privind întărirea capacităților de apărare și a luat la cunoștință de rezoluția Uniunii Europene de a dezvolta o capacitate autonomă de luare a deciziilor pentru angajarea acțiunilor militare „acolo unde Alianța Nord- Atlantică, în întregul său, nu este angajată”.

SUA a sprijinit Politica Europeană de Securitate și Apărare dar a definit utilizarea capacităților Alianței Nord-Atlantice în operații conduse de Uniunea Europeană pe baza a trei principii:

1. să nu existe o separare totală de Alianța Nord-Atlantică. Politica Europeană de Securitate și Apărare trebuie să aibă un caracter complementar demersurilor similare ale NATO și să nu amenințe indivizibilitatea securității europene și nord-americane;

2. să nu existe o dublare a structurilor de comandă ale Alianței Nord-Atlantice sau a resurselor angajate la nivelul NATO;

3. să nu existe o discriminare a națiunilor membre NATO care nu sunt membre ale Uniunii Europene.

Consiliul European de la Helsinki a permis stabilirea unui cadru instituțional de luare a deciziilor pentru Politica Europeană de Securitate și Apărare prin înființarea unei forțe de reacție rapidă a Uniunii Europene care să fie pe deplin operațională până în 2003. Această forță, cu un total planificat de aproximativ 60000 de militari, urma să fie dislocabilă în termen de 60 de zile pe o durată de cel puțin un an și capabilă să îndeplinească toate misiunile de tip Petersberg (asistență umanitară, căutare-salvare, menținere a păcii și impunere a păcii) dar nu se constituia într-o forță permanentă a Uniunii Europene. Se prevedea numai identificarea, la nivelul statelor membre ale uniunii Europene, a forțelor și mijloacelor care urmau să aibă un anumit nivel de operativitate. În plus, Consiliul European a mai identificat și salutat eforturile de restructurare a industriilor de apărare din statele membre ale Uniunii Europene pe care le-a considerat ca fiind vitale pentru asigurarea unei baze industriale și tehnologice îndeajuns de solidă pentru a sprijini cerințele militare ale Politicii Europene de Securitate și Apărare.

În paralel, Uniunea Europeană a urmărit accelerarea dezvoltării capacităților civile pentru managementul crizelor în contextul Politicii Europene de Securitate și Apărare. În iunie 2000, Uniunea Europeană a decis înființarea unei forțe civile de 5000 de polițiști iar în iunie 2001 a stabilit obiectivele pentru înființarea unor echipe dislocabile de experți în domeniile statului de drept, administrației civile și protecției civile. În decembrie 2004, s-a materializat decizia privind *Civilian Headline Goal 2008* care prevedea dezvoltarea pe viitor a capacităților de management al crizei și permitea Uniunii Europene să răspundă oportun și într-un timp mai scurt la crizele emergente.

Uniunea Europeană a creat și cadrul instituțional destinat implementării Politicii Europene de Securitate și Apărare. Astfel, au fost înființate Comitetul Politic și de Securitate (compus din Reprezentanți Naționali), Comitetul Militar (compus din șefii apărării din statele membre sau reprezentanții acestora) și Statul Major Militar (compus din aproximativ 130 de experți militari).

Caracterul complementar al Politicii Europene de Securitate și Apărare fundamenta și crearea unor mecanisme de cooperare cu Alianța Nord-Atlantică care permiteau Uniunii Europene să utilizeze mijloacele NATO în anumite condiții. În acest scop, au fost organizate întâlniri periodice comune la nivel de reprezentanți naționali și reuniuni comune ale statelor membre NATO care făceau sau nu parte din Uniunea Europeană. S-a constituit astfel un cadru de cooperare și consultare care permitea, în eventualitatea unei crize, participarea națiunilor Alianței Nord-Atlantice, care nu erau membre ale Uniunii Europene, la operații conduse de Uniunea Europeană.

Această relație complementară a fost oficializată în decembrie 2002 și a deschis drumul pentru implementarea, în 2003, a acordurilor *Berlin Plus* care permiteau Uniunii Europene să utilizeze temporar forțe și mijloace ale Alianței Nord-Atlantice în operații proprii evitând astfel o dublare inutilă a structurilor NATO și cheltuieli în plus din fondurile de apărare, relativ limitate, ale Uniunii Europene. Acordurile *Berlin Plus* garantau Uniunii Europene accesul total la procesul de planificare al Alianței Nord-Atlantice și o utilizare temporară a mijloacelor comune ale NATO în operații conduse de Uniunea Europeană „acolo unde NATO, în întregul său, nu este prezentă”.

Realizarea unui set robust de capacități militare a fost și rămâne una din provocările principale ale Uniunii Europene pe măsură ce se urmărește menținerea unui nivel ridicat al credibilității Politicii Europene de Securitate și Apărare. Conflictul din Kosovo din 1999 a demonstrat, printre altele, și nevoia eliminării deficitelor de capacități militare europene și accelerarea progresului tehnologic necesar noilor cerințe operaționale. Deficitele privind transportul aerian strategic, munițiile de înaltă precizie, sistemele de comandă și control, sistemul informațional, realimentarea aeriană și neutralizarea apărării aeriene a adversarului sunt doar câteva

din cele mai evidente. Pentru a le minimaliza impactul acestora, Uniunea Europeană s-a concentrat pe elaborarea unor obiective și cerințe operaționale care să solicite națiunilor membre să pună un accent mai mare pe dislocarea și susținerea forțelor și să reorienteze și, în ultimă instanță, mărească alocațiile bugetare destinate apărării.

În anii 2000 și 2001, au avut loc două conferințe de angajare a capacităților pentru definirea contribuțiilor naționale la forța de reacție rapidă a Uniunii Europene și pentru a discuta deficitul identificat. Totuși, în mai 2003, Uniunea Europeană a declarat că forța de reacție rapidă posedă capacitățile operaționale necesare îndeplinirii întregului set de misiuni Petersberg dar a și recunoscut persistența unora din deficitul operațional. Ca o consecință, s-a stabilit concentrarea eforturilor de angajare pe alte misiuni, în afară de cele de impunere a păcii, care solicitau eforturi majore privind capacitățile și resursele alocate.

În iunie 2004, pentru a mări gradul de interoperabilitate a forțelor și analiza într-un cadru integrat nevoile de capacități viitoare, Uniunea Europeană a decis înființarea Agenției Europene de Apărare. Unul din scopurile principale ale acestei agenții este și va fi să asiste națiunile membre ale Uniunii Europene să își sincronizeze și planifice integrat atât cercetarea, dezvoltarea și planurile de achiziții cât și resursele necesare pentru a genera o abordare integrată a dezvoltării capacităților operaționale.

În ciuda deficitelor înregistrate, Uniunea Europeană nu a renunțat la menținerea ritmului de adaptare și implementare a Politicii Europene de Securitate și Apărare. Au fost angajate câteva misiuni civile și umanitare în Balcani, una din zonele des recunoscute ca fiind una din destinațiile viitoare uzuale ale Uniunii Europene.

Prima misiune a fost demarată în ianuarie 2003, ca una de management civil al crizei, preluând parte din responsabilitățile forțelor de poliție ale Organizației Națiunilor Unite dislocate în Bosnia. Odată cu finalizarea acordurilor *Berlin Plus*, Uniunea Europeană a lansat prima sa misiune militară – Operația CONCORDIA – pentru înlocuirea unui contingent NATO de menținere a păcii care acționa în Macedonia. În decembrie 2004, a fost preluată, în cadrul *Berlin Plus*, misiunea de menținere a păcii condusă de NATO din Bosnia. Această operație – ALTHEA – a angajat aproximativ 7000 de militari, fiind cea mai mare angajată de Uniunea Europeană. În plus, operația ALTHEA a confirmat nivelul ridicat de cooperare atins între Alianța Nord-Atlantică și Uniunea Europeană.

În iulie 2004, urmărind să angajeze valențele Politicii Europene de Securitate și Apărare dincolo de Balcani, Uniunea Europeană a dislocat o misiune civilă de asistență juridică în Georgia. Începând cu iunie 2003, a fost angajată o misiune multinațională de menținere a păcii (aproximativ 1400 de militari) în Republica Democrată Congo având ca obiective principale oprirea luptelor dintre facțiunile rebele și asigurarea protecției fluxurilor de ajutoare umanitare. Această misiune a fost solicitată și mandatată de către Organizația Națiunilor Unite și a avut ca națiune-lider, Franța. Recent, Uniunea Europeană a demarat planificarea operațională, la cererea Organizației Națiunilor Unite, pentru dislocarea unei misiuni de menținere a păcii, cu un contingent multinațional de aproximativ 3500 de militari, în Republica Ciad.

Perceput ca fiind un concept mai util și fezabil decât forța de reacție rapidă de 60000 de militari, conceptul de grupuri de luptă, fundamentat pe baza *Headline Goal 2010*, prevede constituirea a 13 grupuri de luptă multinaționale sau naționale, cu un efectiv aproximativ de 1500 militari fiecare și cu o zonă de dislocare prestabilită, în scopul planificării operaționale, la o distanță de 6000 de kilometri. Unele din obiectivele principale urmărite de Uniunea Europeană, prin dezvoltarea și implementarea conceptului de grupuri de luptă, sunt îmbunătățirea capacității de a răspunde rapid la crizele emergente și a îndeplinirii întregului spectru de misiuni Petersberg.

Un grup de luptă ar trebui dislocat în maximum 15 zile, pentru o perioadă de cel mult 4 luni, în misiuni fie independente sau ca forțe inițiale pentru pregătirea condițiilor de introducere în teatrul de operații a unei misiuni mai ample. În plus, conceptul de grupuri de luptă demonstrează caracterul complementar său complementar ținând cont de abordarea similară a Alianței Nord-Atlantice (Forța de Răspuns a NATO). Comparativ, este prevăzut ca grupurile de luptă ale Uniunii Europene să fie angajate, spre deosebire de Forța de Răspuns a NATO, în operații care prezintă un grad scăzut de

dezvoltare către acțiuni militare de înaltă intensitate. Ambele concepte pun însă accent pe dislocare, autosuținere, flexibilitate și agilitate ca fiind determinante pentru succesul misiunilor, fie ele tip Petersberg sau din spectrul NATO.

#### **Bibliografie**

- [1] Chafos, Timothy, *The European Union's Rapid Reaction Force and the North Atlantic Treaty Organization Response Force: a rational division of labor for European security*, United States Command and General Staff College, Ft. Leavenworth, Kansas, 2003.
- [2] Carstens, Nikolaus, *The Value of a European Security and Defense Policy*, School of Advanced Military Studies, United States Army Command and General Staff College, Fort Leavenworth, Kansas, 2007.
- [3] Theiler, Olaf, *Sword or Ploughshare? New Roles for NATO and the Changing Nature of Transatlantic Relations*, Occasional Paper Series, nr. 17, The George C. Marshall European Center for Security Studies, februarie 2008.
- [4] Kristin Archick, Paul Gallis, *NATO and European Union*, CRS Report for US Congress, 2005.
- [5] Richard Chilcoat, Joseph R. Cerami, Patrick Baetjer, *The future of Transatlantic Security Relations*, Colloquium Report, September 2006.



# UNIUNEA EUROPEANĂ ȘI GLOBALIZAREA. DEFINIRE ȘI CONCEPTE

Daniela Cleopatra PÎRVULESCU

*The evolution of the European Union was a long process, starting from economical premises towards the consolidation of a political, economical and security realm. Today's world is a world of the interdependencies, as no country in the world can live isolated any longer. The interdependence at the economical level generates interdependence at the political level. The countries support ones others, cooperate amongst them, however they also compete against one another.*

*The European Union represents the best solution both from the economical and political viewpoint and from the perspective of security and of defending a geo-political realm that re-evaluates its role and place on the global stage. The development of the decisional mechanisms in the strategic-political, diplomatic, economical, social, ecological or regional security fields will enable Europe to successfully face the challenges generated by the globalizing phenomena, whose focus lies on the social dimension of its citizens, on their security and prosperity, as well as on those of the nations to which they belong. Globalization means the fight for markets, the elimination of the frontiers in the way of the free trade, being therefore a clear expression of neo-liberalism at the economical level.*

*Globalization is already an international system, it has got its own rules and logics, it directly or indirectly influences the political life, the environment and the economy of each and every country in the world.*

*Globalization runs countless risks, therefore unemployment, the global financial crises and competition have become the major tasks in the globalized economy.*

*The beneficial side of globalization :*

- *the growing economical efficiency ;*
- *the stimulation of world trade and of production ;*
- *the appearance of some increasingly high quality products and services.*

*The process of globalization leads to the enhancement of the complexity of the international milieu, hence a re-evaluation of the issues of the national and international societies is imperative.*

## I. Uniunea Europeană

În anul 2007, Uniunea Europeană a împlinit 50 de ani. În 25 martie 1957 reprezentanții Franței, Germaniei, Italiei, Olandei, Belgiei și Luxemburgului au semnat în Campidoglio la Roma, Tratatul de înființare a Comunității Economice Europene și EURATOM. În cincizeci de ani o comunitate de șase state s-a transformat într-o Uniune de douăzeci și șapte de state.

Uniunea Europeană este gruparea regională cea mai importantă, care a înregistrat cele mai spectaculoase evoluții comparativ cu alte tentative de integrare regională.

De la Revoluția din Decembrie 1989 încoace, integrarea europeană a reprezentat, alături de aderarea la NATO, unul din obiectivele cele mai importante ale politicii externe și interne românești. Am ajuns, să trăim și să lucrăm într-o Românie integrată în Uniunea Europeană. Pentru aceasta este însă nevoie să cunoaștem **ce este și cum a luat ființă Uniunea Europeană, cum lucrează, și ce politici promovează, care sunt avantajele și costurile aderării României la această structură.**

Lumea de azi este o lume a interdependențelor. Nici o țară din lume nu mai poate trăi izolat, în mod autarhic. Fenomenul globalizării, forța economică și politică extraordinară a companiilor transnaționale ne arată că interdependența economică și politică a luat locul independenței absolute, care practic nu mai există nicăieri. Interdependența în plan economic generează interdependență în plan politic. Țările lumii se sprijină unele pe altele, cooperează între ele, dar se și concurează. Structurile economice mondiale și regionale sunt un rezultat nemijlocit al interdependenței.

Nici Uniunea Europeană nu face excepție de la această evoluție. Țările membre ale Uniunii au hotărât să exercite în comun unele atribuții ale suveranității lor naționale pentru ca aceasta să nu constituie o piedică în fața trendului general, dar mai ales pentru a face față consecințelor globalizării.

Înainte de abordarea propriu-zisă a problematicii Uniunii Europene se impun clarificări asupra unor concepte și noțiuni cu care vom opera în viitor. De exemplu: Ce se înțelege prin „integrare europeană” și „integrare euro-atlantică”?

Pe baza bibliografiei studiate afirmăm că integrare europeană înseamnă integrarea/aderarea la Uniunea Europeană. Apare aici, aşadar, doar dimensiunea europeană a integrării.

Integrarea euro-atlantică înseamnă, în limbajul comun, aderarea la Alianţa Nord-Atlantică, care are şi o dimensiune trans-atlantică, întrucât din această structură fac parte şi două ţări de dincolo de Oceanul Atlantic, respectiv SUA şi Canada.

De reţinut însă că aderarea este doar primul pas, desigur foarte important, pe calea integrării în Uniune. Integrarea propriu-zisă reprezintă un proces mult mai îndelungat.

Deşi unele structuri, precum Alianţa Nord-Atlantică, Uniunea Europei Occidentale, Comunitatea Economică Europeană şi Consiliul Europei au fost, la creare, doar structuri vest-europene, în timp, acestea au devenit general-europene sau pan-europene. În aceste condiţii, nimeni nu mai ridică obiecţiuni privind denumirea acestora. Prin lărgirea lor spre Europa Centrală şi de Est, aceste organisme reprezintă mai mult sau mai puţin întreaga Europă. Totuşi, singura organizaţie cu adevărat pan-europeană, care reprezintă întreaga Europă, este Consiliul Europei.

O situaţie particulară prezintă Organizaţia pentru Securitate şi Cooperare în Europa (OSCE), în care pe lângă statele europene se regăsesc SUA şi Canada.

Analizând termenii „**acquis comunitar**” şi „**armonizare legislativă**” trebuie să arătăm că termenul „*acquis communautaire*” sau „*acquis comunitar*” este practic intraductibil. S-ar putea traduce prin „obţinut”, „cucerit”. Englezii au încercat să-l traducă prin „*community patrimony*”, dar au renunţat. Acesta înseamnă totalitatea normelor juridice care reglementează activitatea instituţiilor Uniunii Europene, acţiunile şi politicile comunitare, adică:

- Conţinutul tuturor tratatelor fundamentale ale Uniunii (de la Roma, la Nisa);
- Legislaţia secundară adoptată de instituţiile UE pentru punerea în aplicare a prevederilor tratatelor (regulamente, directive, decizii, avize şi recomandări), care vizează, cu deosebire, Piaţa Unică, politicile comune (în agricultură, comerţ, concurenţă, transport) şi măsurile menite să sprijine regiunile defavorizate şi diferite categorii ale populaţiei.
- Declaraţiile şi rezoluţiile adoptate în cadrul UE;
- Poziţii comune în cadrul Politicii Externe şi de Securitate Comună (PESC), cooperării în justiţie şi afaceri interne;
- Acordurile internaţionale la care Uniunea este parte.

Preluarea în întregime a „*acquis-ului comunitar*” este o condiţie obligatorie pentru aderarea unei ţări candidate la UE, fiind unul din criteriile pentru aderare stabilite în 1993, de Consiliul European de la Copenhaga. Excepţiile şi derogările de la „*acquis-ul comunitar*” se acordă doar în circumstanţe excepţionale şi sunt limitate în privinţa conţinutului.

Armonizarea legislativă este un proces prin care legislaţia ţărilor membre şi ale celor candidate la aderare se aliniază dreptului comunitar. Armonizarea legislativă este necesară pentru buna funcţionare a Pieţei Unice comunitare. Armonizarea legislativă („*approximation of legislation*”, „*approximation of laws*”; „*legislative approximation*”), face ca legile din ţările membre şi candidate la aderare să fie cât mai asemănătoare, dar nu identice.

### ***1. Instituţiile Uniunii Europene***

Până în 1967, fiecare dintre cele trei comunităţi – CECO, Euratom şi CEE – aveau instituţii similare, dar separate. Prin tratatul de unificare, care a intrat în vigoare în 1967, instituţiile celor trei comunităţi au fost unificate, iar în prezent putem vorbi de instituţii comunitare în domeniile economiei şi comerţului, în cel politic, în cel legislativ, al securităţii şi apărării etc.

**Organizaţia pentru Cooperare Economică Europeană (OCEE)**, a fost creată la 16 aprilie 1948 în scopul gestionării „Planului Marshall”, prezentat de secretarul de stat american încă din iunie 1947.<sup>23</sup>

„Planul Marshall” pornea de la aprecierea că europenii aveau nevoie imediat de un ajutor din afară şi că se cuvenea ca Statele Unite să acorde acest ajutor gratuit. Dar, ajutorul urma să nu

<sup>23</sup> [http://www.e-scoala.ro/drept/planul\\_marshall.html](http://www.e-scoala.ro/drept/planul_marshall.html)

constea în bunuri de consum sau articole de lux, ci în echipamente industriale și capital pentru refacerea și modernizarea economiei țărilor europene. “Planul Marshall” s-a concretizat în “Legea privind Reconstrucția Europei”, adoptată de Congresul american, la începutul anului 1948 și care prevedea un fond de 4 milioane dolari, ca ajutor.

În scopul gestionării acestui ajutor s-a creat Organizația pentru Cooperare Economică Europeană, formată din 17 state vest-europene, cu sediul la Paris. Spania a fost provizoriu exclusă din cauza regimului franchist, iar țările est-europene aflate sub dominația sovietică au refuzat ajutorul oferit. Uniunea Sovietică a văzut în “Planul Marshall” o încercare a americanilor de a crea un bloc antisovietic, fapt care a determinat-o să exercite presiuni asupra țărilor din Europa Răsăriteană să îl refuze.

OCEE a fost o structură inter-guvernamentală cu două misiuni importante: să organizeze distribuirea ajutorului american destinat țărilor membre în vederea reconstrucției și revigorării economiilor vest-europene și să coordoneze politicile economice ale statelor membre, să adopte măsuri în vederea reducerii tarifelor vamale și liberalizării schimburilor comerciale, precum și a garantării stabilității financiare prin stabilizarea monedelor și echilibrarea finanțelor.

Deși trebuia să-și înceteze activitatea în 1952, odată cu încheierea funcționării Planului Marshall, OCEE a funcționat până în 1961, când a cedat locul unui alt organism, „Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică”.

**Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE)** a depășit cadrul strict european al OCEE întrucât reunește țări industrializate cu economie de piață din Europa, America de Nord și Asia-Pacific. Obiectivul OCDE îl reprezintă expansiunea continuă și sănătoasă a economiei statelor membre, creșterea nivelului de trai și dezvoltarea comerțului internațional prin formularea de reglementări comune. De asemenea, OCDE asigură coordonarea asistenței economice a țărilor membre către țările în curs de dezvoltare. La începutul anilor '90, OCDE a sprijinit tranziția țărilor din Europa Centrală și de Est către economia de piață. Sediul OCDE se află la Paris

**Comunitatea Economică a Cărbunelui și Oțelului (CECO)** creată în 1951 prin Tratatul de la Paris, **Comunitatea Economică Europeană (CEE)** și **Comunitatea Europeană a Energiei Atomice (EURATOM)** au fost înființate în 1957 prin Tratatul de la Roma, constituind instituții cu un puternic conținut economic.

**Asociația Europeană a Liberului Schimb (AELS)** a fost creată în 1960, la inițiativa Marii Britanii. Aceasta nu a aderat, de la început, la Tratatul de la Roma prin care se puneau bazele Comunității Economice Europene deoarece nu dorea o integrare a economiilor țărilor membre. Inițial, AELS, a avut 10 membri: Marea Britanie, Norvegia, Danemarca, Suedia, Austria, Portugalia, Islanda, Liechtenstein, Elveția și Finlanda.

În prezent, mai sunt membre ale acestei structuri doar 4 țări: Norvegia, Islanda, Elveția și Liechtenstein, întrucât, celelalte țări au devenit, între timp membre, ale Uniunii Europene.

AELS a fost concepută ca o alternativă la Comunitatea Economică Europeană, propunându-și crearea unei zone de liber schimb și dezvoltarea cooperării pe baza principiului unanimității. În condițiile în care CEE a creat o uniune vamală, AELS a favorizat doar instituirea unei zone de liber schimb pentru produsele industriale.

**Spațiul Economic European (SEE)** a fost creat prin Tratatul de la Porto, din 2 mai 1992 și cuprinde țările Uniunii Europene și ale AELS. Elveția, semnatară a Tratatului, l-a respins prin referendum, ceea ce a însemnat și retragerea Liechtenstein-ului având în vedere uniunea vamală existentă între cele două țări. Negocierile purtate de Austria, Finlanda și Suedia prin aderarea la SEE, în calitate de membri ai AELS, au facilitat aderarea lor ulterioară la Uniunea Europeană.

În domeniul politic, la 5 mai 1949, a fost creat **Consiliul Europei**. Statutul acestuia a fost semnat, la Londra, de 10 țări fondatoare: Belgia, Danemarca, Franța, Irlanda, Italia, Luxemburg, Norvegia, Olanda, Marea Britanie și Suedia, Consiliul fiind o organizație eminentemente politică.

Consiliul Europei a cunoscut un nou suflu, în anii '90 odată cu prăbușirea regimurilor comuniste în Europa Centrală și de Est și extinderea valorilor democratice la întregul continent.

În prezent, Consiliul Europei numără 46 de țări membre, reprezentând cca 800 milioane persoane. Dintre statele europene doar Belarus, Muntenegru și Vatican nu fac parte din Consiliul Europei: Belarus din cauza derapajelor antidemocratice și neîndeplinirii standardelor europene, Muntenegru pentru că, în calitate de nou stat independent după separarea de Serbia, trebuie să îndeplinească toate procedurile de admitere iar Vatican pentru că nu și-a manifestat dorința să adere la această organizație. În acest fel, dintr-o structură politică vest-europeană, Consiliul Europei a devenit o organizație pan-europeană.

România a devenit membru cu drepturi depline al Consiliului Europei, la 7 octombrie 1993.

Calitatea de membru al Consiliului Europei reprezintă o confirmare a respectării de către statul respectiv a democrației pluraliste și a drepturilor omului, ceea ce îi conferă statutul de „antecameră a Uniunii Europene”.

Încă de la creare, sediul Consiliului Europei este la Strasbourg (Franța), în Palatul Europei, imnul său este „Oă Bucuriei” (Beethoven), iar drapelul este steagul albastru cu 12 stelute în cerc. Ulterior, aceste însemne au fost însușite și de Uniunea Europeană.

Principalele obiective ale Consiliului Europei sunt următoarele:

- \* Apărarea și promovarea drepturilor omului, a democrației pluraliste și a statului de drept;
- \* Punerea în valoare a identității culturale a Europei, precum și a diversității sale;
- \* Identificarea de soluții pentru problemele societății (minorități, xenofobie, intoleranță, protecția mediului, droguri, crimă organizată, terorism, clonarea);
- \* Dezvoltarea stabilității democratice în Europa prin sprijinirea reformelor politice, legislative și constituționale.

Consiliul Europei nu trebuie confundat cu Uniunea Europeană sau cu Summit-ul acesteia, care este Consiliul European. Cele două organizații sunt complet autonome și distincte: Consiliul Europei este o organizație politică, în timp ce Uniunea este un organism economic și politic. De reținut că toate statele membre ale UE sunt și membre ale Consiliului Europei.

Până în prezent, Consiliul Europei a organizat trei reuniuni la nivelul șefilor de stat și de guvern din țările membre: în 1993, la Viena; în 1997, la Strasbourg și în 2005, la Varșovia.

Principala instanță de decizie a Consiliului Europei este **Comitetul Miniștrilor**, compus din miniștrii de externe ai țărilor membre sau din reprezentanții lor permanenți (ambasadori).

Acest organism exprimă vocea guvernelor și se reunește de două ori pe an, iar reprezentanții lor permanenți se întâlnesc săptămânal, la Strasbourg.

Pentru prima dată de la primirea ca membru cu drepturi depline, România și-a asumat, pentru 6 luni, președinția Comitetului de Miniștri, în noiembrie 2005.

Comitetul Miniștrilor decide asupra activităților și bugetului Consiliului, studiază recomandările Adunării Parlamentare și propunerile diferitelor comitete interguvernamentale.

Deciziile Comitetului, adoptate cu 2/3 din sufragiile exprimate, sunt transmise guvernelor sub formă de recomandări, convenții sau acorduri europene obligatorii din punct de vedere juridic pentru țările care le-au ratificat. Până în prezent, Comitetul Miniștrilor a adoptat peste 180 de convenții și acorduri europene, între care menționăm:

◇ Convenția europeană a drepturilor omului, adoptată în 1950 și intrată în vigoare în 1954; în scopul urmăririi modului de aplicare și respectării acestei Convenții, la Strasbourg funcționează **Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO)**.

◇ Carta socială europeană, adoptată în 1961;

◇ Convenția pentru prevenirea torturii și a pedepselor și tratamentelor inumane sau degradante, adoptată în 1987;

◇ Convenția – cadru pentru protecția minorităților adoptată în 1993 și intrată în vigoare în 1998.

**Adunarea Parlamentară** reprezintă forțele politice din parlamentele statelor membre. A fost, în 1994, prima adunare parlamentară din istoria continentului și rămâne cea mai largă adunare cu adevărat pan-europeană.

Membrii titulari și supleanți ai Adunării – spre deosebire de cei ai Parlamentului European – sunt desemnați de către parlamentele naționale din membrii acestora.

Fiecare țară membră dispune de la 2 la 18 reprezentanți titulari și tot atâția supleanți, în funcție de numărul populației. România dispune de 10 delegați titulari și 10 supleanți, plasându-se pe locul 9 după Franța, Marea Britanie, Germania, Italia și Rusia (cu câte 18 reprezentanți), Polonia, Spania și Ucraina (cu câte 12 reprezentanți).

Adunarea numără 5 grupuri politice și lucrează în 10 comisii de specialitate, cea mai importantă fiind Comisia politică.

Adunarea Parlamentară se reunește de 4 ori pe an, timp de câte o săptămână, în Palatul Europei de la Strasbourg, în ședință plenară publică. Aceasta ține, de asemenea, o reuniune extraordinară, într-unul din statele membre.

Adunarea își alege dintre membrii săi, un președinte, în mod tradițional pentru trei mandate consecutive de câte un an. În ianuarie 2005, a fost ales, prin consens – urmare aplicării acordului dintre grupurile politice – ca președinte al APCE, democrat-creștinul olandez René van der Linden.

**Congresul Puterilor Locale și Regionale din Europa (CPLR)** este din 1994, un organ consultativ, care are ca obiective: să sprijine noile state membre pentru promovarea autonomiei locale și regionale; să reprezinte interesele regionale și a municipalităților; să consilieze Comitetul Miniștrilor și Adunarea Parlamentară asupra politicii locale și regionale; să organizeze conferințe, seminarii și alte acțiuni la nivel local și regional în scopul promovării unei democrații locale veritabile.

Congresul este compus din două camere: Camera puterilor locale și Camera regiunilor, ambele cuprinzând 313 membri plini și 313 supleanți.

În domeniul securității și apărării, cu toate că nu este o componentă europeană, vom analiza **Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO)**, creată la inițiativa SUA pentru a asigura securitatea și protecția Europei Occidentale față de o posibilă amenințare sovietică. Inițial, a fost – ca și Pactul de la Varșovia – un produs al „războiului rece”.

Tratatul de la Washington – prin care se puneau bazele Alianței Nord Atlantice - a fost semnat la 4 aprilie 1949, de către 12 țări (Belgia, Canada, Danemarca, Franța, Islanda, Italia, Luxemburg, Marea Britanie, Norvegia, Olanda, Portugalia și SUA). În 1952 au aderat Grecia și Turcia, în 1955 RFG, în 1982 Spania, iar în 1999 – Polonia, R. Cehă și Ungaria.

În primăvara anului 2004 au aderat la NATO alte 7 țări: România, Bulgaria, Estonia, Letonia, Lituania, Slovacia și Slovenia.

NATO cuprinde, la ora actuală, 26 țări.

Este o organizație politico-militară (de securitate), pentru că scopul esențial stabilit prin Tratatul de la Washington este salvagardarea libertății și securității tuturor membrilor prin mijloace politice și militare.

Articolul 4 din Tratat stabilește că statele membre se vor consulta între ele de fiecare dată când una dintre ele consideră că-i este amenințată integritatea teritorială, independența politică sau securitatea. Din acest motiv, NATO servește ca un forum transatlantic pentru consultări între aliați asupra unor probleme care afectează interesele vitale ale statelor membre.

Fundamental este, însă, art. 5 al Tratatului, care cuprinde angajamentul Aliaților de a descuraja și a se apăra împotriva oricărei amenințări cu agresiunea la adresa oricăruia dintre Aliați. Potrivit Tratatului de la Washington un atac armat petrecut împotriva unuia sau mai multor state din Alianță, va fi considerat un atac împotriva tuturor membrilor.<sup>24</sup>

La crearea sa, obiectivul fundamental al NATO era apărarea Europei Occidentale împotriva unui eventual atac din partea Uniunii Sovietice, fiind așadar, un sistem de apărare colectivă. Odată, însă, cu încetarea „războiului rece” și auto-dizolvarea Pactului de la Varșovia, NATO a adoptat o nouă strategie globală, care ține seama de schimbările produse în Europa și în lume. Această strategie pornește de la aprecierea că riscurile la care este supusă securitatea Aliaților țin mai puțin de eventualitatea unei agresiuni deliberate împotriva unei sau unor țări membre, cât de consecințele

---

<sup>24</sup> Cel mai important pasaj al tratatului este Articolul V, care declară ca “Părțile convin că un atac armat împotriva uneia sau mai multora dintre ele, în Europa sau în America de Nord, va fi considerat un atac împotriva tuturor și, în consecință, sunt de acord că, dacă are loc asemenea atac armat, fiecare dintre ele, are dreptul de exercitare a auto-apărării individuale”.

negative ale instabilităților interne și internaționale. În aceste condiții, fără a exclude apariția unor crize care să pună în cauză stabilitatea Europei, inclusiv a unor conflicte armate, NATO și-a stabilit și alte obiective pentru a face față marilor amenințări și a garanta pacea și securitatea continentului, între care:

- lupta împotriva terorismului internațional;
- descurajarea și la nevoie aplanarea conflictelor interetnice, precum cele din Balcanii de Vest;
- combaterea comerțului ilegal cu arme de distrugere în masă, îndeosebi cu materiale nucleare;
- lupta împotriva criminalității organizate;
- rezolvarea unor crize externe care depășesc granițele Alianței (Balcani, Afganistan).

Alianța Nord-Atlantică este o organizație inter-guvernamentală, ale cărei țări membre își păstrează suveranitatea și independența, fiind dotată cu structuri politice și militare.

Alianța dispune, din 1955, de o Adunare Parlamentară, compusă din 248 membri, mandatați de parlamentele naționale ale țărilor membre. România are o delegație formată din 10 membri plini și 10 supleanți.

## **2. Fenomenul globalizării**

### **2.1. Istoria globalizării**

Cu 20 de ani în urmă, profesorul Theodore Levitt de la Harvard Business School facea o profeție pe care realitatea urma în curând s-o depășească, în ciuda viziunii cel puțin îndrăznețe a celebrului expert în marketing. "Globalizarea piețelor se apropie", anunța Levitt într-un articol publicat în Harvard Business Review.<sup>25</sup> Aceste afirmații erau făcute într-o vreme în care termenul "globalizare" era practic necunoscut.

Mesajul lui Levitt era unul simplu. Pe măsură ce dezvoltarea noii tehnologii permitea extinderea impactului mediatic la nivel global scăzând dramatic costurile comunicării, lumea se schimbă profund. În consecință, preferințele consumatorilor din întreaga lume se uniformizau, creând premisa piețelor globale pentru produse standardizate, într-o mișcare de o anvergură fără precedent în istorie.

Atâta timp cât lumea are în același timp înțelegeri tehnice și politice, grupuri diferite vor avea istorii diferite ale globalizării. Dealtfel, în termeni generali folosiți în [economie](#) și [economie politică](#) este o istorie a creșterii comerțului inter-statal bazat pe instituții stabile ce autorizează firme din diferite state să schimbe mai ușor bunuri.

Termenul de liberalizare este o combinație între teoria economică a liberului schimb și îndepărtarea barierelor în care se mișcă bunurile. Aceasta a dus la creșterea specializării țărilor în exporturi și la presiuni care să termine o dată pentru totdeauna cu tarifele protecționiste și cu existența altor bariere în fața comerțului.

Perioada liberalizării și cea în care aurul definea standardul economic este deseori numită "Prima eră a Globalizării". Bazată pe Pax Britannica și pe schimbul de bunuri în numerar, această eră a crescut odată cu industrializarea. Baza teoretică a fost munca lui Ricardo în *Avantajul comparativ* și *Legea generală a echilibrului* a lui Say. Cei doi susțineau că țările vor face comerț eficient și că orice neajunsuri temporare în cerere sau ofertă se vor corecta automat. Instituirea standardului în aur s-a realizat treptat în țările intens industrializate între anii [1850](#) și [1880](#).

"Prima eră a Globalizării" se crede că s-ar fi împărțit în etape odată cu primul război mondial și apoi căzând sub criza standardului în aur spre sfârșitul anilor '20 și începutul anilor '30. Țările ce începuseră să îmbrățișeze era globalizării, incluzând nucleul European, câteva state de la marginea Europei și câteva lăstare europene din Americi și Oceania prosperau. Inegalitatea dintre acele state dispărea în timp ce bunurile, capitalul și forța de muncă formau în mod excepțional fluxuri libere între state.

Globalizarea în perioada de după cel de-al doilea război mondial a fost condusă prin runde de negocieri în prima fază sub auspiciile *Acordului general asupra tarifelor și comerțului* (GATT - General Agreement on Tariffs and Trade), ce a dus la mai multe înțelegeri în îndepărtarea restricțiilor asupra liberului schimb. Runda Uruguay a dus la semnarea unui tratat prin care se creează Organizația Mondială a Comerțului (World Trade Organization - WTO) cu rolul de a media dispute comerciale. Alte acorduri comerciale bilaterale inclusiv secțiuni ale Tratatului de la Maastricht și *Zona Comerțului Liber din America de Nord* (North American Free Trade Area – N.A.F.T.A.) au fost de asemenea semnate cu scopul de a reduce tarifele vamale și barierele comerciale.

Există și un aer de scepticism față de procesele economice globale și optimism față de posibilitățile de control ale economiei internaționale și față de viabilitatea strategiilor politice naționale. Un efect deosebit de important al conceptului de globalizare a fost paralizarea strategiilor naționale de reformă radicală, fiind privite ca imposibil de realizat din punct de vedere rațional și al evoluțiilor piețelor internaționale.

*Globalizarea este termenul întrebuițat pentru a descrie un proces multicausal care are drept rezultat faptul că evenimente care au loc într-o parte a globului au repercusiuni din ce în ce mai ample asupra societăților și problemelor din alte părți ale globului.*

Nu există o definiție a globalizării într-o formă universal acceptată, și probabil nici definitivă. Motivul rezidă în faptul că globalizarea subinclude o multitudine de procese complexe cu o dinamică variabilă atingând domenii diverse ale unei societăți. Ea poate fi un fenomen, o ideologie, o strategie, sau toate la un loc.

De fapt, globalizarea înseamnă lupta pentru piețe eliminarea barierelor din calea liberului schimb, fiind o expresie clară a neo-liberalismului în plan economic. De aceea, principalii beneficiari ai globalizării sunt marii giganți economico-financiar, companiile transnaționale, marile puteri industrializate sau structurile economico-politice regionale.

Se poate spune că globalizarea nu mai este o simplă tendință trecătoare sau un capriciu economic: este deja un sistem internațional. Este sistemul internațional dominant, care îl înlocuiește pe cel al „războiului rece” de după căderea zidului Berlinului și, precum acesta, globalizarea are propriile reguli și logică ce influențează, în mod direct sau indirect, viața politică, mediul înconjurător, geopolitica și economia fiecărei țări din lume. Perioada post-război rece este depășită și ne aflăm acum într-un nou sistem internațional, cel al globalizării.

Reputatul scriitor Thomas L. Friedman afirmă că „...Războiul Rece, ca sistem internațional, își avea propria sa structură de putere: echilibrul dintre Statele Unite și URSS. Războiul Rece își avea propriile sale reguli: în plan extern, nici o superputere nu va viola sfera de influență a alteia; în domeniul economic, țările mai puțin dezvoltate se vor concentra asupra creșterii propriilor industrii naționale, țările în curs de dezvoltare asupra creșterii orientate spre export, țările comuniste asupra autarhiei și economiile occidentale asupra comerțului regulat. Războiul Rece avea ideile sale dominante: conflictul dintre comunism și capitalism, destindere, nealinie și perestroika. Războiul Rece avea propriile tendințe demografice: mișcarea persoanelor dinspre Est spre Vest a fost în mare măsură înghețată de Cortina de Fier, dar mișcarea de la Sud la Nord a fost un neîntrerupt șuvoi”. Războiul Rece avea propria anxietate definitorie: teama de distrugerea nucleară. Toate aceste elemente ale sistemului Războiului Rece luate la un loc au influențat politica internă și relațiile externe ale fiecărei țări din lume.

Actuala eră a globalizării este un sistem internațional similar, cu propriile sale atribute unice, care contrastează violent cu cele ale Războiului Rece. În primul rând, Războiul Rece era caracterizat de o trăsătură unificatoare: **divizarea**. Acest sistem era simbolizat de un singur cuvânt: **zidul**. ... Sistemul globalizării este puțin diferit. Și el are o trăsătură unificatoare – **integrarea**. Lumea a devenit un loc tot mai interconectat.

Globalizarea are propriile ei tehnologii definitorii: computerizarea, miniaturizarea, digitalizarea, comunicarea prin satelit, fibrele optice și Internetul. Globalizarea are, de asemenea, propriul ei model demografic: accelerarea rapidă a deplasării oamenilor din mediul rural și din stilul

de viață agrar în mediul urban care este mai strâns legat de tendințele globale din modă, alimentație, piețe și divertisment.

Haosul cu care ne confruntăm astăzi derivă din faptul că, pornind de la dezvoltarea tehnologică și economică, ale cărei origini provin în special din Statele Unite, un număr important al activităților umanității se situează pe o scală și un orizont atât de mari, încât au depășit granițele naționale, în limitele cărora statele suverane își exercită dreptul la guvernare. Acest fenomen a fost denumit globalizare, un termen care ascunde mai multe decât lasă să se înțeleagă. Pe măsură ce domeniul activităților umane se extinde dincolo de reglementările statului-națiune, legalitatea și regulile au devenit prea strâmte.

Noii jucători au trebuit să facă față provocării iscate de guvernarea de tip monopol; au apărut corporațiile multinaționale, piețele financiare globale, organizațiile non-guvernamentale, dar și organizații criminale și rețele teroriste internaționale.

Activitatea acestor noi jucători nu este acoperită de legile internaționale, care se bazează pe înțelegeri formale între statele-națiune, pentru că acestea nu au fost capabile până acum să găsească un teren comun pentru înțelegeri care vizează problema globalizării.

## 2.2. Tipuri de globalizare și caracteristici ale globalizării

Redus la conceptele economice se poate spune că globalizarea contrastează cu naționalismul economic și cu protecționismul. Este înrudită cu economia de piață liberă și neo-liberalismul, împarte o parte din caracteristici cu internaționalizarea și este deseori interschimbabilă, chiar dacă unii preferă să folosească termenul de globalizare pentru lărgirea găurilor din granițele naționale sau statale, formează statul global – o mai mare apropiere între diferite părți ale lumii odată cu creșterea posibilităților de schimburi personale, înțelegere mutuală și prietenie între cetățeni “internaționali” și crează civilizația globală.

Patru aspecte se referă la globalizarea economică ce indică patru tipuri de fluxuri peste granițe, și anume fluxuri de bunuri/servicii (liber schimb), fluxuri de persoane (migrația), de capital și de tehnologie. O consecință a globalizării economice este îmbunătățirea relațiilor dintre dezvoltatorii aceleiași industrii din diferite părți ale lumii (globalizarea unei industrii), dar și o erodare a suveranității naționale asupra sferei economice. FMI-ul definește globalizarea ca și “creșterea în interdependența economică a țărilor din întreaga lume prin creșterea volumului și a varietății tranzacțiilor de bunuri și servicii peste granițe, fluxul de capital internațional mult mai liber și mai rapid, dar și o difuziune mai largă a tehnologiei”.<sup>26</sup> Banca Mondială definește globalizarea ca “Libertatea și capacitatea indivizilor și a firmelor de a iniția tranzacții economice voluntare cu rezidenți ai altor țări”.

În management, globalizarea este un termen de marketing sau de strategie care se referă la apariția unor piețe internaționale pentru bunuri de consum caracterizate de nevoi și gusturi similare ale clienților, reușind astfel, de exemplu, să vândă aceleași mașini sau săpunuri sau produse alimentare prin campanii de publicitate similare, unor persoane ce aparțin unor culturi diferite. Această uzanță contrastează cu internaționalizarea, care descrie activitățile companiilor multinaționale ori în instrumente financiare, mărfuri, ori în produse care sunt exclusiv destinate piețelor locale.

În domeniul software, globalizarea este termenul tehnic ce combină procesele de internaționalizare și localizare, propagă efectele negative asupra companiilor multinaționale axate pe profit, folosesc metode legale și financiare sofisticate de a atinge limitele legilor și standardelor locale pentru a controla balanța dintre muncă și servicii ale unor regiuni inegal dezvoltate și a le întoarce împotriva lor, răspândesc capitalismul din țările dezvoltate către țările în curs de dezvoltare.

“Conceptul de globalizare se referă la micșorarea lumii și la mărirea gradului de conștientizare a lumii ca un întreg”, sublinia Roland Robertson.<sup>27</sup>

În opinia noastră principalele caracteristici ale globalizării ar putea fi grupate astfel:

<sup>26</sup> Fondul Monetar Internațional – „World Economic Outlook” – mai, 1997.

<sup>27</sup> Roland, Robertson, **Globalization. Social Theory and Global Culture**, London, 2002, p. 100.



→ Globalizarea, adică ideea unei piețe mondiale, nu este un fenomen complet nou. Liga Hanseatică, marile târguri internaționale, operațiunile comerciale de la Veneția sau Constantinopole din secolele XII – XV conțin în ele germele pieții transnaționale. Dar, prima globalizare propriu-zisă are loc odată cu descoperirea și cucerirea Americii, când europenii și-au dat seama că Pământul este rotund. Introducerea pe continentul american al animalelor domestice – vaca, oaia, calul sau a unor cereale precum grâul și lucerna, a permis ocuparea unor întinderi imense de teren; din America au fost aduse porumbul, cartoful, maniocul, roșiile etc.

O altă globalizare a avut loc în perioada cuceririlor coloniale, îndeosebi între mijlocul secolului XVIII și primul război mondial. Anglia – stăpâna de atunci a mărilor – a fost principalul promotor al politicii „porților deschise” pentru comerțul britanic. Evident, era vorba de porțile altora și nu ale Imperiului colonial Britanic.

În acel timp, Marea Britanie era puterea globală dominantă și cel mai mare investitor pe marile piețe ale lumii. Nu exista control al valutei, oamenii emigrau în voie dintr-o țară în alta, iar exceptând perioadele de război, voiajorii nu aveau nevoie, până în 1914, de pașapoarte; imigranții din America nu aveau nevoie de vize de intrare în SUA. Toți emigranții erau selectați, pe motive de sănătate, pe Insula Ellis din New York. Tot în această perioadă au fost inventate vaporul cu aburi, telegraful, calea ferată și telefonul.

Era precedentă a globalizării a fost întreruptă de primul război mondial, revoluția bolșevică din 1917, marea criză economică din 1929 – 1933 și, în final, de cel de-al doilea război mondial.

Astăzi însă fenomenul globalizării a căpătat forța sa reală de manifestare.

În lucrarea „*Lexus și măslinul*”, apărută în anul 2000 în SUA, ziaristul Thomas L. Friedman afirmă că sistemul internațional al „războiului rece” bazat pe divizare care a dominat lumea după 1945 a fost înlocuit prin unul nou, numit globalizare. Acest nou sistem s-a născut în 1989 odată cu căderea zidului Berlinului și prăbușirea regimurilor comuniste în Europa Centrală și de Est.

→ **Globalizarea precedentă a fost minusculă**, în termeni absoluți, în comparație cu cea de azi. Schimburile comerciale externe în 1900 se măsurau doar în milioane de dolari/zi, în timp ce în 1998 acestea se ridicau la 1,5 trilioane dolari/zi. Dar globalizarea actuală este diferită și în privința aspectelor tehnologice și politice

Dacă până la primul război mondial, globalizarea s-a construit în jurul reducerii costurilor la transportul cu trenul, vaporul și automobilul, cea actuală se bazează pe reducerea costurilor în telecomunicații. În 1930, 3 minute de convorbiri telefonice între New York și Londra costa 300 dolari, în timp ce astăzi pe INTERNET este aproape gratuit.

Din punct de vedere politic, globalizarea precedentă era dominată de puterea Marii Britanii, lira engleză și forța navală britanică. Azi, globalizarea este dominată de puterea Americii, cultura americană, dolarul și armata americană. SUA au insistat pentru crearea FMI, OMC și deschiderea piețelor pentru competiția liberă și fără bariere protecționiste, pentru o politică liberală sui-generis.

→ Asistăm la **o transnaționalizare accelerată a firmelor**. Începând cu anii '70 se globalizează nu numai capitalul comercial și bancar care a dat naștere pieții financiare mondiale, ci și capitalul industrial. Componente pentru computerele IBM sunt produse în Indonezia, sunt montate în Franța și vândute în SUA. Firma Renault își fabrică motoarele în Spania, le assemblează în România și le vinde pe terțe piețe. *S-a calculat că un banal iaurt Danone parcurge de la vaca cu lapte la magazin 9115 km*. Diviziunea muncii s-a internaționalizat, iar procesul de fabricație s-a segmentat; de aceea, întreprinderile s-au transnaționalizat. Firma franceză care a preluat 70% din industria de ciment a României produce la noi doar clinchet, care apoi este prelucrat în ciment în uzinele din Franța.

→ **Procesul de globalizare a fost facilitat de prăbușirea economiilor socialiste**. Diferențele existente între țările socialiste unde sărăcia, mediocritatea și un profit derizoriu contrastau cu țările capitaliste bazate pe economia de piață în care prevalau abundența și eficiența a creat acea fascinație pentru modelul occidental și dorința de a se integra pieții mondiale. Așa se explică și faptul că România, alături de alte țări din zonă, este membru al Organizației Mondiale a Comerțului.

→ **S-a instaurat o adevărată tiranie a piețelor financiare.** Se spune că soarele nu apune niciodată pe piețele financiare, prin funcționarea continuă a burselor de valori și a birourilor de schimb. Apariția noilor produse financiare ca de exemplu „stock – index futures” sau „stock-index options” ș.a. a făcut ca schimburile zilnice să depășească, în 1997, suma de 1500 miliarde dolari adică echivalentul PNB Francez. Mișcările de capital reprezentau în 1993 cca. 150.000 miliarde dolari, adică de aproape 100 de ori mai mult decât schimburile comerciale anuale. Ceea ce este grav este faptul că economiile țărilor în curs de dezvoltare sunt la mâna fluctuațiilor acestor piețe financiare, bazate cel mai adesea pe un capital speculativ sau fictiv.

→ **Globalizarea economiei conduce la transformarea tuturor aspectelor vieții în obsesii economice,** politica, tehnologia și cultura devin componente ale economiei. Liberalismul economic ne împinge spre o așa-zisă „lume mică” în care dominantă va fi piața și avem de a face cu o revenire în forță a liberalismului economic în care firmele transnaționale sunt „noii stăpâni ai lumii”. De aceea, piața mondială și libera concurență reprezintă pentru acestea modalități de a-și impune legea.

Pentru neo-liberali, globalizarea va fi deplină numai prin realizarea unei «**pieți integrale**» când mecanismul autoreglator va cuprinde totalitatea vieții individului, de la naștere și până la moarte. Prin aceasta se vrea ca piața să se substituie oricărui alt mecanism reglator: stat, familie, comunitate, normă etică, credință religioasă sau cultură. În aceste condiții bunurile și serviciile, forța de muncă și job-urile, pământul, intră în circuitul de piață iar băncile de organe, medicina, turismul, mijloacele de informare, educația, justiția, produsele culturale, devin transnaționale pentru că sunt considerate mărfuri.

→ Potrivit unor autori, **globalizarea ar amenința cu distrugerea Statului-națiune prin fărâmițarea acestuia;** ar diminua rolul politicului prin absorbția de către economie; ar amenința mediul înconjurător prin exploatarea irațională a resurselor naturale, îndeosebi a mineralelor și pădurilor; ar distruge etica economică întrucât permite orice mijloc pentru a obține bani: dumping, manipularea prețurilor, spionajul industrial, stock-options, utilizarea paradisurilor fiscale ( insulele Caimans adăpostesc peste 25.000 companii). Extrem de grav, în opinia aceluiași autori, este faptul că globalizarea amenință cultura și identitatea culturală a popoarelor prin încercarea de impunere a unei anumite culturi, care poate conduce, fie la o explozie identitară materializată în purificări etnice și acțiuni teroriste, fie la creșterea integrismului religios.

→ **Globalizare înseamnă libertate pentru piețe de desfacere.**

O serie de politologi americani, între care Paul Kennedy și Samuel Huntington, au emis teoria că sfârșitul războiului rece va însemna nu numai sfârșitul Uniunii Sovietice, dar și începutul declinului SUA. Or, aceste aprecieri nu țin seama de faptul că declinul relativ al Americii din anii 1980 a făcut parte din pregătirea SUA pentru o ajustare la noua eră a globalizării – proces prin care multe țări ale lumii trec abia acum.

Așadar, globalizarea este integrarea inexorabilă a piețelor, a statelor-națiuni și a tehnologiilor într-o măsură nemaiîntâlnită înainte – într-un fel care permite persoanelor, corporațiilor și statelor-națiuni să ajungă în diferite puncte ale lumii mai departe, mai profund și mai ieftin ca niciodată înainte.

→ **Globalizarea este o lume nouă, care presupune mari spații economice:** UE, NAFTA, MERCOSOUR, Asia-Pacific etc.

→ **Globalizarea presupune oportunități de dezvoltare, beneficii evidente, mai ales pentru țările bogate, puternic industrializate, dar și riscuri, constrângeri pentru cei slabi;** este interesant de știut că 80 % din posturile INTERNET – rezultat nemijlocit al globalizării – se află în țările dezvoltate.

→ **Globalizarea presupune reformarea structurilor politice, economice și juridice, ceea ce înseamnă, de fapt, o nouă ordine internațională.**

→ **Globalizarea înseamnă o viziune globală asupra lumii și nu are caracter politic,** nu are la bază o decizie politică și nu implică actori politici. Ea presupune dispariția barierelor din calea comerțului dintre țări, dar produce efecte inverse: căutarea propriei identități culturale și

economice. Tocmai de aceea, țările slab dezvoltate se simt excluse de la procesul globalizării; la fel și cei care suferă ca urmare a dispariției locurilor de muncă, a salariilor mici.

### 2.3. Limite și riscuri ale globalizării

Globalizarea este un sistem sau un fenomen complex, uneori ambivalent, chiar contradictoriu, care a fost privit și analizat în mod diferit de către cei ce și-au asumat acest risc sau această răspundere. Dincolo de aceste analize, globalizarea rămâne un fapt real, viu, cu care trebuie să ne confruntăm, independent de voința sau opțiunea noastră. Se consideră că cel mai mare pericol (semnalat și de către unii teoreticieni ai globalizării) pe care-l poate implica globalizarea este dezumanizarea unora dintre cei pe care valul ei îi înghite pur și simplu.

Cucerită de piață, dopată de *televiziune*, sport sau internet, lumea globalizată trăiește în același timp pe fondul unei crize generale a sensurilor vieții, un dezastru cultural și educațional global, simptom îngrijorător, dar sigur, al barbarizării societății viitorului.

Cultura tradițională a societăților dispare sau se preface în spectacol și marfă (McDonaldizarea), cultura umanistă este eliminată tot mai mult de tehnosciența invadatoare și transformată într-o pseudo-știință. Omul mondial sau globalizat, omul centrat doar economic, riscă să devină omul atomizat care trăiește numai pentru producție și consum, golit de cultură, politică, sens, conștiință, religie și orice transcendență. Probabil acesta este ultimul stadiu în evoluția umanității sau "ultimul om"; în ciuda tuturor acestor avertismente nu putem evita sau elimina globalizarea.

Globalizarea implică numeroase riscuri, printre care șomajul, crizele financiare globale, adâncirea decalajelor între bogați și săraci, de – culturalizarea, americanizarea etc.

În sprijinul *acestei* afirmații, prezentăm câteva opinii ale unor cunoscuți scriitori în acest domeniu, astfel:

◇ **Hans – Peter Martin, Harald Schumann**<sup>28</sup> arătau că : “20% din populația aptă de muncă ar fi suficientă în secolul următor pentru a asigura avântul economiei mondiale. .. O cincime din cei care caută de lucru vor fi de ajuns pentru a produce toate mărfurile și a furniza serviciile de înaltă calitate pe care și le poate permite societatea mondială. ..Dar ce se va întâmpla cu ceilalți? 80% dintre cei ce doresc să muncească vor rămâne fără slujbe? ... Problema viitorului este “to have lunch or to be lunch”, a avea mâncare sau a fi mâncat”.

◇ **George Soros**<sup>29</sup> sublinia în Criza capitalismului global că: “Sistemul este favorabil capitalului financiar, care are libertatea de a se mișca acolo unde este mai bine recompensat, ceea ce a dus la rapida dezvoltare a piețelor financiare globale. Rezultatul este apariția unui sistem circulator gigantic, care absoarbe capital prin piețele și instituțiile financiare de la centru, după care îl pompează către periferie, fie în mod direct, sub formă de credite și investiții de portofoliu, fie indirect, prin corporațiile multinaționale. ... Sistemul este însă profund deficient ... câștigul banilor are prioritate asupra tuturor celorlalte considerente sociale. Dezvoltarea economiei globale nu se sincronizează cu dezvoltarea societății globale.

Critica pe care o aduc sistemului capitalist global are două direcții principale: defectele mecanismului de piață (instabilitățile de pe piețele financiare internaționale) și deficiențele apărute în sectorul ce nu aparține relațiilor de piață (non – market sector).”

*capitalism. Între timp, cei care vor supraviețui și vor prospera trebuie să învețe să câștige în competiția nemiloasă generată de economia globală.*

Pentru cei dintre noi care consideră că viața înseamnă mai mult decât goana după bani și achiziționarea din megamall-uri a unor produse despre care aflăm că ne trebuie abia după ce vedem reclama la televizor, acest discurs este un îndemn dezumanizant la disperare și resemnare.”<sup>30</sup>

<sup>28</sup> Hans – Peter, Martin și Harald, Schumann, **Capcana globalizării: atac la democrație și bunăstare**, Editura Economică, 1999, p. 13

<sup>29</sup> George, Soros, **Criza capitalismului global**, Editura Polirom, 1999, p.105

<sup>30</sup> David, C.Korten, **Lumea post-corporatistă**, Editura Antet, 1999, pp.102-103.

O bună parte a observatorilor și teoreticienilor globalizării contemporane se concentrează cvasi unanim pe aspectul competiției inter-statale sau inter-firme, și mai puțin pe conceptul de război economic, considerat exagerat și deci inadecvat actualei conjuncturi.

Observând ca globalizarea nu are un caracter pașnic, efectele ei fiind nefaste pentru unele țări și regiuni, unii autori consideră că ne aflăm de fapt în faza unui război economic condus la diferite nivele, de firme și țări, în căutarea supremației.

Războiul economic este rareori tratat în mod serios, chiar în mass-media, unde titluri ca "războiul textilelor" sau "războiul pantofilor" au mai mult scopul de a atrage atenția decât pentru a-l explica. Partizanii ideii că circulația liberă de capital și mărfuri este un mijloc de pacificare a statelor, sunt la rândul lor reticenți, competiția este după părerea lor, chestiunea centrală, unii dintre aceștia, precum Elie Cohen, chiar minimalizând aspectul competițional al sferei globalizării. Începând cu Paul Krugman se știe că problema națiunilor nu este competitivitatea, adică să faci mai bine decât vecinul, să câștigi segmente de piață. Problema principală este productivitatea sau capacitatea unei țări de a produce mai bine și mai ieftin folosind capitalul său uman și fizic, mobilizând resursele tehnologice și științifice.

În teorie, competiția economică mondială presupune angajarea, din partea statelor și firmelor în cursa pentru obținerea de beneficii maxime pentru consumatori și acționari, astfel încât nu s-ar putea spune că scopul principal urmărit de acești actori ai globalizării este distrugerea adversarilor.

O asemenea viziune nu ia totuși în considerare existența unor raporturi complexe geo-politico-economice între statele lumii. Interesele și rivalitățile dintre marile puteri continuă să existe chiar în condițiile în care ideologiile nu mai divid cele două tabere. China, un caz special de hibrid "capitalism-comunist", nu este unanim văzută de politicieni și oameni de afaceri ca un potențial "inamic" violent.

În același timp, distribuția puterilor la scară globală, în perioada post-comunistă, a cunoscut modificări semnificative, materializate în accentuarea evoluției de la multilateralism spre unilateralismul american, ale cărui motivații sunt impregnate în mod evident nu doar de dorința de a asigura securitatea planetei. Ceea ce globalizarea și interesele geo-politice creează astăzi, nu este un război ușor de definit. Mai curînd este vorba de o complexă folosire de arme economice, la diferite nivele, *în care politicul se implică sau nu, acționează din umbră, sau relativ deschis.*

Omenirea are de parcurs un drum lung până la acel *joc ideal* mondial în care toți participanții vor fi câștigători. Tocmai de aceea o chestiune care merită a fi analizată, pentru a clarifica ambiguitățile, este definirea *rolul statului și a doctrinelor- suport a partidelor care exercită puterea, în economia de piață și a raporturilor sale cu firmele private naționale.* Economia de piață a unui stat determină puterea sa economică și, pe cale de consecință, accesul la *resurse de securitate.*

Dinamica raporturilor dintre statul național și mediul economic, a cunoscut o evoluție istorică, determinată de cultura locală, influențată de *grupuri de interese, ideologii* și evenimente externe, ceea ce face ca astăzi să asistăm la emergența nu al unui capitalism unic planetar, ci a unei serii întregi de variațiuni pe aceeași temă, distribuite pe tot mapamondul.

Astăzi globalizarea, prin interdependențele create între țări și economii, defavorizează asemenea acțiuni violente dar fără a le elimina. Formele de conflict se pot disimula sub intervenții pașnice: bariere netarifare la importuri, subvenții mascate acordate firmelor și sectoarelor "strategice", patriotisme economice, dar și confruntări în cadrul organismelor internaționale: OMC, UNESCO etc.

În alte ocazii, statul participă din umbră la "promovarea" sau "protejarea" firmelor naționale prin mijloace mai puțin ortodoxe precum culegerea de informații, contraspionajul. Măsurile, mai mult sau mai puțin discrete, impregnate de patriotism economic, aplicate de guvernele Japoniei, Chinei, SUA, Canadei sau Franței, readuc pe scena centrală statul ca promotor al intereselor naționale.

Dar a împăca astăzi patriotismul cu globalismul, sau cu integraționismul regional, este o echilibristică greu de realizat (dar nu imposibilă), după ce însuși statul deschisese calea

liberalizărilor financiare în anii '80. Relațiile dintre multinaționale și statele de origine au luat o mare varietate de forme, în care interesele geo-politico-economice, ca și cultura locală, au jucat rolul central.

Astăzi aceste relații nu au dispărut ci doar au devenit mai complexe. Interdependențele create de fuziuni, achiziții și alianțe între firme neaparținând aceluiași teritoriu național, contribuie în mare măsură la redefinirea sferei de interese comune definită în 1953 de fostul președinte al lui General Motors prin faimoasa fraza: " Ce este bun pentru America este bun pentru General Motors și reciproc."

În același timp, obligațiile luate de state în cadrul tratatelor și organizațiilor economice internaționale, complică și mai mult capacitatea statelor de a se implica direct în economie, cel puțin la prima vedere. În realitate însă noile strategii de intervenție sunt "modernizate", adaptate, redenumite sau convertite în diverse programe, vizibile sau mai discrete, dar aplicate pe toate continentele.

Ar fi greșit să se înțeleagă că interesele dintre state și firme au fost totdeauna convergente. *Globalizarea introduce bruiaje și disonanțe care transcend granițele.* Încurajările fiscale, oferite de statul francez, nu au readus acasă firme precum Renault sau Thomson, care își delocalizaseră producția încă din anii '80.

În noua economie, competiția dintre țări pune inevitabil în chestiune politica lor economică internă, inclusiv politicile sociale. Este adevărat că, spre exemplu, China atrage ca un magnet firmele străine în căutare de forță de muncă abundentă și ieftină, dar nu trebuie uitată "atractivitatea" oferită investitorilor străini de avantajele fiscale acordate de stat, stabilitatea monetară, o forță de muncă disciplinată, lipsa de constrângeri sindicale, costul scăzut al energiei, legi permissive de protecție a mediului. Este vorba deci de un întreg "pachet" de avantaje la care alte țări încearcă să se alinieze la rândul lor, pentru a obține "favorurile capitalurilor", la nivel regional sau global.

*Competiția* a devenit cuvântul de ordine în economia globalizată, în care coexistă națiuni "fruntașe" și deopotrivă "codașe", cărora li se dă ca exemplu "flexibilitatea" conducătorilor de pluton. În acest fel, valori sociale, națiuni, culturi diferite, sunt puse pe cântar și măsurate cu aceeași greutate: eficiența economică.

Particularitățile culturale, sistemul de valori al unei țări, istoria, au o pondere decisivă în competiția globală. Valorile individuale, colective și cele sociale sunt cele care definesc identitatea unui popor, asigurându-i succesul. Dacă aceste legături slăbesc sau se deteriorează ireversibil, ele se vor reflecta nu doar în decăderea economică ci și într-o **erodare a națiunii însăși.**

Ceea ce unele studii de specialitate remarcă era prezența decalajelor dintre dezvoltarea economică a marilor zone economice ale lumii, identificabile în egală măsură la nivel regional. Rezultatul acestor inegalități continuă să genereze tensiuni economice și politice.

Distincția între competiție, război economic și arma economică nu este întotdeauna clară. Interesele statelor lumii rămân încă în centrul politicilor promovate de acestea, chiar atunci când semnează tratate de integrare, ceea ce duce la ambiguități și confuzii precum așa-zisul "patriotism economic". Pe termen lung, efectele competiției economice accelerate dintre firme și țări pot fi devastatoare pentru mediu și resursele naturale neregenerabile, astfel încât "învinșii" ar putea fi, într-o primă fază, acele teritorii spoliaste de resurse și dependente de "rațiile" acordate de "protectori".

Privind în istorie, vom remarca faptul că dominația economică a Germaniei în Europa centrală și de est, între cele două războaie mondiale, i-a asigurat acesteia capacitatea economică și militară, slăbită de măsurile protecționiste ale Franței și Angliei.

Politicile de dumping, barierele comerciale, administrarea patentelor, migrația creierelor și a forței de muncă, creșterea prețului petrolului și crizele financiare pot, în anumite condiții, să favorizeze subminarea unei economii naționale.

Un caz particular de efect secundar al competiției, de data aceasta militară, este implozia blocului comunist, învins relativ "pașnic" de o cursă a înarmărilor care, transpusă în plan financiar și economic, a generat prăbușirea unui sistem erodat deja pe dinăuntru.

În 1995 președintele Franței, Francois Mitterrand, spunea într-un interviu că, fără să știe, Franța se află într-un război permanent și vital cu America. La 12 ani după acel interviu Europa este încă divizată referitor la identitatea "inamicului", privit prin prisma economiei.

Problematica globalizării constituie și subiect al umorului cotidian, astfel:

”Întrebare: Care este cea mai adevărată definiție a globalizării?

Răspuns: Moartea prințesei Diana!

Întrebare: Cum așa ???

Răspuns: O prințesă engleză cu un amant egiptean are un accident într-un Tunel francez, într-o mașină germană cu motor olandez, condusă de un belgian, beat cu whiskey scoțian, urmărită fiind îndeaproape de paparazzi italieni pe motociclete japoneze. Prințesa era tratată de un doctor american cu medicamente braziliene. Și chestia asta îți este trimisă pe internet de un român, folosind tehnologia lui Bill Gates, iar tu o citești pe o clonă de IBM, folosind chipuri taivaneze, cu monitor coreean, asamblată de muncitori din Bangladesh într-o fabrică din Singapore, transportată cu vapoare din India și descărcată de sicilienii prin diferite porturi, transportată din nou în camioane conduse de șoferi mexicani și în final vândută ție de evrei. Asta înseamnă globalizare!?”

Pornind de la această povestioară, semnificația pozitivă a globalizării este aceea de progres. Schimb de informații și de tehnologie, o economie fără bariere și fără influența politicului, un joc liber al puterilor prezente pe piață.

În cotidianul *Gândul* este sesizată o realitate paradoxală, anume că aproximativ 500 de milioane de euro, puse la dispoziție de Uniunea Europeană muncitorilor care au rămas fără loc de muncă, în urma relocalizării companiilor din comunitatea celor 27, au rămas aproape intacte. Cotidianul „Financial Times”, care pune sub semnul întrebării necesitatea acestui fond comunitar, susține că aceste fonduri ar putea fi alocate unor alte sectoare. Pentru accesarea acestui fond, menit să „prevină șocurile” create în urma competiției forței de muncă europene (mai scumpă), cu cea din Asia sau Africa, autoritățile de la Bruxelles nu au primit până în prezent decât două cereri, susține cotidianul britanic.<sup>31</sup>

De altfel, cele 500 milioane de euro au fost puse la dispoziție muncitorilor din statele membre, la sfârșitul anului trecut, nu din inițiativa mai multor țări europene, ci în urma presiunilor făcute de Franța. Parisul a cerut crearea așa-numitului „fond de ajustare la globalizare” pentru a-i ajuta pe salariații care au fost disponibilizați de la marile companii producătoare de automobile – PSA Peugeot Citroën și Renault. E drept, aproximativ 4 milioane de euro din acest fond au fost accesați numai de muncitorii francezi. „Suntem primii care am aplicat pentru aceste fonduri. Este o modalitate de a demonstra că acest fond a fost creat pentru a ajuta oamenii să-și găsească slujbe și să se repună pe picioare”, susține un purtător de cuvânt al Guvernului francez, citat de cotidianul britanic. Dar, în ciuda argumentelor aduse de partea franceză, beneficiar net al unei părți din cele 500 de milioane de euro, o serie de oficiali din cadrul Executivului de la Bruxelles consideră că pierderea masivă a locurilor de muncă în rândul forței de muncă din Europa, în detrimentul muncitorilor asiatici sau africani care sunt plătiți mult mai puțin, a fost supraestimată. Pe de altă parte, alți înalți reprezentanți europeni susțin eficiența acestui fond, deoarece „globalizarea este dificilă pentru unele comunități, iar Comisia (Europeană – n.red.) trebuie să recunoască acest lucru”.<sup>32</sup>

În noul context conținutul conceptului de securitate se modifică radical asistând la noi forme de exprimare precum securitatea alimentară, securitatea energetică, securitatea ecologică etc.

Globalizarea sporește substanțial rolul factorilor externi. Asistăm la transferul parțial al proceselor decizionale privind securitate prin apartenența la organizații regionale și internaționale de securitate.

Asistăm la reconceptualizarea domeniului securității iar printre curentele novatoare remarcăm reprezentanții Școlii de la Copenhaga – B.Buzan, O.Waever și J. de Wilde – care largesc sfera de definire la domenii precum cel politic, economic, militar, cultural, demografic sau ecologic.

<sup>31</sup> Articol „Gândul”, 29 mai 2007.

<sup>32</sup> Ibidem.

Sociologul Ilie Bădescu în cursul său *Globalizare, comunicare interculturală, identitate și integrare europeană*, din cadrul Universității București, afirmă că “În viziunea globaliștilor actuali, transformarea lumii este legată de tot ce-a de-a cincea dimensiune (a cincea în raport cu cele trei spațiale și cu ce-a de-a patra, temporală), care crează *spațiul virtual*, doar că aceasta este de natură strict numerizată, digitilizată ... fiind invocate doar noile tehnologii informatice, informatizarea prin digitilizare”.<sup>33</sup>

Autorul consideră că globalizarea și modernismul operează cu partide, clase, conflicte, lupte și astfel golesc formulele vieții de conținutul lor spiritual, iar ceea ce rămâne sunt *nevoile și interesele* (legea nevoilor).

Globalizarea este examinată doar în raport cu economia, cu tehnologiile (mai ales cu cele informatice) etc. În esența ei, însă, *globalizarea* redă starea *lumii noastre* în integralitatea ei, în sensul că ea este impregnată de trăsăturile “globalismului” și ale globalității.

Sociologul consideră că “omul a devenit cu adevărat “homo universalae”, dar că lucrul acesta s-a petrecut printr-o extraordinară comprimare a dimensiunii spirituale și prin suprimarea *spațiului concret*”.<sup>34</sup>

Referindu-se la paradoxul globalizării autorul susține că „ea nu se compune din *oameni universali* ... *Globalizarea* înseamnă o *falsă universalitate* adică una dobândită printr-o *unitate capturată de un nivel degradat*, care, de fapt, nu dă împlinirea persoanei, ci *împlinirea* unei entități străine, degradate și aducătoare de moarte spirituală, de tipul ideologiilor ori a “universalizării cosmopolite”.<sup>35</sup>

Referindu-se la rolul statului reputatul sociolog consideră că “cea mai înaltă rațiune a unui stat este reacția la globalizare. Un stat care nu poate răspunde acestui proces se condamnă la autodizolvare, la blocaj asemănător “gripării” motoarelor. De aceea oamenii epocii *globale* au și ei o dublă somație și o dublă responsabilitate: *națională* și *globală*. Așa cum statul are o “rațiune dublă”: națională și globală, căci este răspunzător pentru starea omului și a lumii și totodată pentru starea poporului peste care guvernează”.<sup>36</sup>

În raport de toate componentele structurale ale națiunii, susține autorul, *globalizarea* ni se dăvăluie ca un fenomen de uriașă *deconstrucție* economică, etnoculturală, instituțional-ideologică, simbolică, etc. Globalizarea ca mare deconstrucție a lumii, de fapt, ascunde și ea un dublu proces cu derulare contradictorie, și anume, unul “reacționar”, căci este nutrit de totalitatea reacțiilor substratului etnospiritual la *marea deconstrucție globalistă*, și celălalt, de *proliferație etnopolitică*, adică un proces de segmentare, de fatală destructurare atingând grav *unitatea națională*.

### Bibliografie

- [1] Korten, David, C., **Lumea post-corporatistă**, Editura Antet, 1999.
- [2] Martin, Hans – Peter și Schumann, Harald, **Capcana globalizării: atac la democrație și bunăstare**, Editura Economică, 1999.
- [3] Robertson, Roland, **Globalization. Social Theory and Global Culture**, London, 2002.
- [4] Soros, George, **Criza capitalismului global**, Editura Polirom, 1999.
- [5] Fondul Monetar Internațional, *World Economic Outlook*, mai, 1997.
- [6] Articol „*Gândul*”, 29 mai 2007.
- [7] [http://www.e-scoala.ro/drept/planul\\_marshall.html](http://www.e-scoala.ro/drept/planul_marshall.html)
- [8] [www.interculturel.org/files/Suporturi%20de%20curs](http://www.interculturel.org/files/Suporturi%20de%20curs).

<sup>33</sup> [www.interculturel.org/files/Suporturi%20de%20curs/](http://www.interculturel.org/files/Suporturi%20de%20curs/)

<sup>34</sup> ibidem

<sup>35</sup> ibidem

<sup>36</sup> ibidem

# CONSIDERAȚII PRIVIND CULTURA ORGANIZAȚIONALĂ A STRUCTURILOR DIN DOMENIUL SECURITĂȚII NAȚIONALE

Nicușor MOLDOVAN\*  
Cătălina POPA\*\*

*The organizational culture specific to the national security structures depends on finding a balance among individual values in order to accomplish the main tasks of an organization. This implies both visible and nonvisible elements. When discussing "organizational culture" we actually refer to people. The concept of organizational culture is essential to explaining different phenomena related to the way organizations really work.*

*The national security structures are important cultural organizations. One major feature of these structures is the influence of their organizational skills upon the results. This implies that organizational culture will help create and maintain a high organizational efficiency, which must get immediate feedback. In addition, feedback has to relate to the already existing opportunities and to the exogenous and endogenous changes.*

*It may be assumed that the organizational culture specific to the national security structures will have to undergo a transformation in order to play a progressive role, thus eliminating personnel resistance to change.*

**Motto:**

*„Adevăratul progres democratic constă nu în a coborî cultura la nivelul de înțelegere al mulțimii, ci a ridica mulțimea la un nivel de cultură înalt”.*

(Gustave le Bon)

## Introducere

Concept situat în centrul atenției managerilor din toate domeniile și de la toate nivelurile și căruia i s-au atribuit multiple semnificații, cultura organizațională are meritul de a aduce în atenția managementului organizației importanța factorului uman și a fenomenelor identitare în cadrul structurilor din domeniul securității naționale.

Cultura organizațională a devenit un subiect la modă în ultimii ani, o temă abordată frecvent atât în spațiul academic cât și în mediile organizaționale din domeniul securității naționale. Importanța acesteia se relevă îndeosebi prin impactul pe care îl are asupra rezultatelor unei organizații. Astfel, referindu-ne la orice organizație din cadrul unei structuri din domeniul securității naționale, cultura organizațională reprezintă unul din principalii factori care poate determina succesul sau insuccesul acelei organizații - succes măsurat prin gradul de satisfacție oferit de organizație celor interesați de rezultatele ei.

Cultura organizațională a structurilor din domeniul securității naționale reprezintă un complex de comportamente, practici și sisteme de valori care asigură și guvernează coeziunea membrilor săi. Bazele culturii organizaționale stau în cultura națională pentru că regulile, normele și valorile regăsite în orice organizație își au sorginea în cele promovate la nivelul culturii naționale. Așadar, cultura organizațională a structurilor din domeniul securității naționale nu se confundă cu viziunea, misiunea sau strategia acestora.

În cadrul structurilor din domeniul securității naționale există mai multe tipuri de culturi organizaționale: cultura orientată spre performanță, cultura centrată pe calitate, cultura direcționată pe responsabilitatea socială a misiunilor instituțiilor/organizațiilor, cultura care promovează comportamentul etic în activitățile desfășurate, etc. Punctul comun îl reprezintă un ansamblu de valori împărtășit de toți membrii organizațiilor, indiferent de poziția acestora.

Cultura organizațională a structurilor din domeniul securității naționale nu se referă numai la fundamentarea și transmiterea unor valori în cadrul organizației, ci și la modul în care se comunică în cadrul organizației respective, la atitudinea ei față de schimbare, la stilul de conducere al managerilor (liderilor), la arta de a dezvolta un climat organizațional stimulator și creativ.

---

\* Serviciul Român de Informații

\*\* Serviciul Român de Informații



În fiecare organizație componentele culturii se îmbină diferit, unele predomină, altele sunt marginalizate, există modalități diferite de a trata indivizii (superiori, egali, subordonați), de a-i motiva, de a comunica cu ei.

Cultura organizațională a structurilor din domeniul securității naționale nu se formează în mod artificial sau întâmplător, ci este rezultatul interacțiunilor și al relațiilor dintre membrii organizațiilor și un răspuns la problemele ce apar în mediul intern și în cel extern al acestora.

Un rol major în transformarea culturii organizaționale îl au managerii organizațiilor, care acceptă anumite valori și le promovează în cadrul acestora. Cultura organizațională a structurilor din domeniul securității naționale reflectă nu numai relațiile dintre membrii unei organizații sau ale unui grup, ci și un complex de reprezentări despre rolul lor și al membrilor.

### **I. Cultura organizațională în cadrul structurilor din domeniul securității naționale**

Cultura organizațională a existat, există și va exista întotdeauna într-o organizație, însă nivelul acesteia și modul de manifestare este dat de interacțiunile dintre membrii organizației.

Apreciem că printre factorii care influențează cultura organizațională a structurilor din domeniul securității naționale se regăsesc:

- organizarea (structura) organizației;
- stilul de conducere al managerilor/liderilor (comandanților, șefilor);
- leadership-ul practicat în cadrul instituțiilor/organizațiilor;
- modul de luare a deciziilor;
- nivelul de formalism;
- evenimentele desfășurate în cadrul instituțiilor/organizațiilor;
- politicile și strategiile adoptate în cadrul instituțiilor/organizațiilor;
- schimbările care au loc, atât la nivelul societății, cât și la nivelul instituțiilor/organizațiilor;
- comunicarea organizațională;
- cultura managerială și cea profesională – ca și componente ale culturii organizaționale;
- interacțiunile (relațiile) dintre membrii instituțiilor/organizațiilor, precum și cele dintre acestea și societate;
- climatul organizațional și coeziunea de grup din cadrul instituțiilor/organizațiilor;

Procesul de transformare și reorganizare a structurilor din domeniul securității naționale determină inevitabil și transformarea (îmbunătățirea, perfecționarea) culturii organizaționale. Similar domeniilor vieții sociale, și în structurile din domeniul securității naționale se tinde către un management al calității totale. Din acest unghi de vedere, putem aprecia că același tip de calitate este dorită și în privința culturii organizaționale.

Ca urmare, cultura organizațională trebuie orientată către calitate și eficientizare, iar acestea pot fi asigurate printr-un leadership performant, prin sporirea gradului de profesionalizare a personalului, precum și printr-un management eficient al resurselor umane.

În cadrul structurilor din domeniul securității naționale există tendința de a crea o cultură organizațională puternică, orientată spre calitate, care să presupună existența unor valori, credințe, percepții și reprezentări bazate pe acest principiu. Dezvoltarea unei culturi organizaționale orientate spre calitate determină pentru toate grupurile din organizație (indiferent de nivelul ierarhic, de pregătire sau de complexitatea misiunilor specifice) un mod de abordare unitară a activităților din interiorul organizației, precum și în relație cu mediile în care aceasta funcționează. Această abordare omogenă a realității din interiorul și exteriorul organizației este realizată datorită valorilor și normelor de conduită impuse prin promovarea în cadrul acesteia a principiilor managementului calității.

Considerăm că a avea o cultură organizațională puternică, orientată spre calitate, presupune:

- conștientizarea tuturor membrilor grupului asupra a ceea ce înseamnă „calitatea”;
- aplicarea consecventă în întreaga organizație, indiferent de nivelul ierarhic, a principiilor managementului calității;

- promovarea în cadrul organizației a acelor valori și norme comportamentale care vin în sprijinul ideii de „calitate”, a ideii că oricare este scopul organizației, acesta este atins numai printr-o preocupare constantă pentru satisfacerea tuturor celor interesați de rezultatele organizației.

Organizațiile din domeniul securității naționale nu constituie un univers închis, relativ stabil, ci un sistem deschis care nu poate fi înțeles independent de mediul în care-și desfășoară activitatea, mediu de la care primește stimuli, oportunități sau restricții.

Normele impuse de cultura organizațională stabilesc ceea ce este dezirabil sau indezirabil, comportamentele adecvate sau nedorite într-o organizație, lipsa acestora afectând grav funcționarea optimă a acesteia. Pe de altă parte, normele prezintă dezavantajul că favorizează apariția unor atitudini retrograde, de respingere a noului, a inovației, cu efecte negative în planul eficienței.

Forța culturii organizaționale rezultă tocmai din capacitatea de mobilizare, de revitalizare a normelor existente sau de introducere a unor noi norme, în pas cu cerințele moderne. Într-o situație conflictuală problemele sunt mai bine conștientizate și pot fi mai ușor rezolvate de membrii organizației. Acceptarea conflictului ca instrument de schimbare a culturii organizaționale poate deveni un puternic atu în procesul de adaptare și integrare într-un mediu modern.

## **II. Caracteristicile și funcțiile culturii organizaționale ale structurilor din domeniul securității naționale**

În orice structură din domeniul securității naționale, ca de altfel în orice organizație, există sau pot exista mai multe culturi (subculturi). Acestea apar ca urmare a diferențelor existente între grupurile componente în ceea ce privește: obiectivele (misiunile) organizației; nivelul de pregătire și experiența profesională a personalului; evenimentele care au loc în cadrul organizației etc.

Cu toate acestea, culturile (subculturile) organizațiilor din cadrul structurilor din domeniul securității naționale au o serie de particularități dar și foarte multe elemente comune, care dau unitate organizației, în ansamblu său.

Caracteristicile culturii organizaționale a structurilor din domeniul securității naționale sunt determinate de o serie de factori, variabili, care la rândul lor, depind de alte elemente specifice. Considerăm că printre aceștia se regăsesc:

- cultura națională – care constituie un element important ce influențează cultura organizațională, ea diferențiind organizațiile în raport de specificul lor;
- istoria organizației – care are în vedere vechimea și modul de evoluție a acesteia până în prezent;
- scopul și obiectivele organizației – care sunt legate strict de domeniul în care ființează și își desfășoară activitatea (securitatea națională);
- managerii (liderii) organizațiilor – care își aduc aportul asupra culturii organizaționale prin personalitatea acestora, nivelul de pregătire și experiența profesională, stilul de conducere și leadershipul practicat etc.;
- mărimea organizației – care se referă, în general, la numărul de membrii din organizație și contribuie la amplificarea și diversificarea culturii organizaționale;
- membrii organizației – care influențează cultura organizațională datorită caracteristicilor lor: număr, vârstă, sex, pregătire profesională, trăsături de personalitate, aspirații etc.;
- cadrul juridic al funcționării organizației – care are în vedere legile, regulamentele generale și specifice, ordinele, instrucțiunile și precizările interne etc.;
- armamentul și/sau tehnica din dotarea organizațiilor – care sporește încrederea membrilor organizației în forțele proprii dar și în structura/instituția din care aceștia fac parte;
- comunicarea organizațională – care contribuie la sporirea coeziunii de grup și creșterea performanțelor organizației;
- climatul organizațional – care își pune amprenta în cadrul organizației prin eliminarea sau diminuarea stresului și/sau conflictelor;
- informatizarea activităților generale și specifice – care contribuie la simplificarea muncii membrilor organizației, creșterea randamentului acestora și implicit a performanțelor profesionale și organizaționale;

- legătura cu societatea civilă – care se manifestă, în primul rând, prin activitățile comune organizate și desfășurate, iar în al doilea rând, prin controlul structurilor din domeniul securității naționale de către Parlament și societatea civilă;

- cutumele existente în organizație – care se manifestă prin reticența la nou și rezistența la schimbare.

Descrierea funcțională a culturii organizaționale completează definirea acesteia ca mod de gândire și de acțiune a unui grup uman.

Făcând o analiză aprofundată a culturii organizaționale, apreciem că funcțiile principale ale acesteia sunt:

- *funcția cognitivă* – cultura organizațională concentrează în sine experiența socială a membrilor organizației. Ea are capacitatea de a acumula cunoștințe despre modul de desfășurare a activităților specifice și face posibilă cunoașterea caracteristicilor acesteia. Cunoașterea implică, în mod complementar, dimensiunea educativă, de instruire, ceea ce înseamnă că aspectele explicative sunt însoțite mereu de elemente valorizante, evaluative. Pentru a-și realiza scopurile și obiectivele, organizația utilizează cunoștințele și abilitățile membrilor săi.

- *funcția axiologică* – este reprezentată de păstrarea și transmiterea valorilor și tradițiilor organizației. Cultura organizațională este principala depozitară a valorilor și tradițiilor specifice fiecărei organizații, ea fiind conturată în decursul timpului. Important este ca identitatea, specificul organizației să se mențină, mai ales atunci când se schimbă generațiile în cadrul acesteia.

- *funcția de menținere a unui model sociocultural moral pozitiv pentru organizație și societate* – se realizează prin intermediul păstrării și transmiterii valorilor și tradițiilor benefice atât organizației, cât și societății în general, în cazul în care valorile și normele de comportament, care caracterizează o anumită societate intră în contradicție cu scopurile organizației.

- *funcția de integrare a membrilor în cadrul organizației* – se referă la procesul prin care cultura organizațională sintetizează interesele tuturor indivizilor, creează sentimentul de identitate. Aceasta permite fiecărui individ să conștientizeze scopurile organizației, să aibă o viziune clară despre ea, să se simtă o parte a unui sistem, percepend rolul și responsabilitatea lui față de organizație.

- *funcția de direcționare a membrilor spre realizarea sarcinilor organizației* – are rolul de contribui la conștientizarea, în același timp cu motivarea membrilor, pentru desfășurarea unor activități specifice în scopul îndeplinirii obiectivelor organizației.

- *funcția de reglementare* – cultura organizațională conține atât legi și acte normative formale, cât și informale, care indică felul în care trebuie să se comporte individul în desfășurarea activităților specifice. Cadrul legal determină modul curent de acțiune în organizație. Astfel, activitățile desfășurate capătă un caracter sistematizat.

- *funcția de adaptare a organizației la mediul extern* – contextul economic, social, politic, științific, juridic etc. încorporează evoluții care pot afecta atât pozitiv, cât și negativ membrii organizației.

- *funcția de legitimare a activității organizaționale* – explică celor din afara organizației modul în care se desfășoară activitățile în cadrul acesteia, precum și modul de comportament al membrilor.

- *funcția de asigurare a unui cadru adecvat pentru dezvoltarea organizațională* – o caracteristică a organizațiilor moderne este dependența din ce în ce mai mare a performanțelor de capacitatea lor organizațională, a cărei esență rezidă în integrarea cunoștințelor specializate ale membrilor.

Cercetările în domeniu au demonstrat că pe termen lung cunoștințele membrilor organizației constituie principala sursă a avantajelor sale competitive. Cultura organizațională trebuie să favorizeze formarea și menținerea unor modele cognitive, capabile să determine rapiditatea feedback-ului, flexibile și rezistente la amenințările exogene și endogene.

### **III. Locul și rolul culturii organizaționale în arhitectura pregătirii personalului structurilor din domeniul securității naționale**

Performanțele unei organizații din domeniul securității naționale (indiferent de natura acesteia) depind de mai multe variabile ale procesului de pregătire: creativitate, cultura organizațională, climatul organizațional (educațional), baza materială, motivație, voință, planificarea și stabilirea obiectivelor, formarea grupului ce va realiza obiectivele etc.

Ca dimensiune majoră a procesului de pregătire (formare și perfecționare) a personalului structurilor din domeniul securității naționale, cultura organizațională va trebui receptată ca un sistem integrator ale cărui elemente participă, în egală măsură, la formarea și dezvoltarea profesionistului (militar, funcționar public) modern, cu o pregătire deosebită sub impact teoretic și practic.

Din punctul nostru de vedere, cultura organizațională deține un rol fundamental în trasarea și definirea profilului profesionistului, atât ca instructor, cât și în ceea ce privește exemplul personal în activitatea desfășurată, și se va reflecta în comportamentul fiecăruia, de la punctualitate, ținută și până la capacitatea de a analiza, a evalua și a acționa în situațiile complexe cu care se confruntă.

Pentru a scoate în evidență locul și rolul culturii organizaționale în arhitectura pregătirii profesionistului se impune să analizăm, fie și sumar, cel puțin două aspecte: în primul rând raportul dintre cultura organizațională, pregătirea profesională și personalitatea acestuia, iar în al doilea rând, rolul personalității lui în etapa actuală.

În condițiile creșterii rolului formativului și a interdisciplinarității în procesul instructiv-educativ modern, a necesității socialmente motivate de a forma profesioniști cu o gândire suplă și creatoare, capabili să se adapteze la provocările societății tip „al treilea val“, cultura organizațională a structurilor din domeniul securității naționale devine un instrument cu care se acționează în scopul formării profesionistului.

Profesionistul, fie el militar sau funcționar public, trebuie să posede o cultură generală bogată, respectiv: cultură națională, cultură pe domenii de activitate și cultură organizațională. Având în vedere activitatea profesională specifică, în cadrul culturii pe domenii de activitate, acesta trebuie să pună un accent deosebit pe cea legată de securitate (apărare, ordine publică și siguranță națională). Făcând o analiză sistemică a culturii organizaționale, putem aprecia că aceasta, la rândul ei, poate fi împărțită în funcție de domeniile cu care profesionistul se „lovește” atât în mod direct, cât și indirect. Deoarece profesionistul își desfășoară activitatea în medii diferite și se confruntă, de cele mai multe ori, cu situații noi și complexe, considerăm că acesta trebuie să posede o cultură cât mai bogată legată de domeniile: politic, psiho-social, economic, juridic, cultural, învățământ, știință, mediu etc. Luând în considerare faptul că acestea îi sunt necesare în pregătirea profesională, care, la rândul ei, contribuie substanțial la îndeplinirea atribuțiilor funcționale, apreciem că aceste culturi pe domenii de activitate pot fi definite ca „subculturi profesionale”.

Subculturile profesionale reflectă specificul profesioniștilor după specialitatea pe care aceștia o au. Subculturile profesionale sunt bine conturate și importante în cazul structurilor din domeniul securității naționale, unde marea majoritate a personalului desfășoară aceleași activități sau activități cu specific apropiat, concentrate pe același amplasament – securitatea națională. Subcultura profesională reflectă interesele, așteptările generale și așteptările specifice profesiei implicate într-un anumit context organizațional. Subculturile organizaționale, atât instituționale cât și profesionale, prezintă caracteristici identice cu cele ale culturii organizaționale a instituției dar și elemente specifice.

Cultura organizațională a structurilor din domeniul securității naționale, în ansamblul său, cât și subculturile organizaționale componente ale acesteia sunt influențate de o serie de elemente (variabilele care determină caracteristicile culturii organizaționale). Din punctul nostru de vedere, cele mai semnificative dintre acestea sunt următoarele:

- cultura națională;
- istoria instituției/organizației și a componentelor acesteia;
- statul și cetățeanul – ca elemente în folosul cărora își desfășoară activitatea instituția;

- conducerea (managerii/liderii) instituției și a componentelor acesteia;
- întregul personal al instituției;
- dimensiunea (mărimea) instituției;
- infrastructura specifică instituției;
- mijloacele tehnice ale instituției (cantitate și calitate).

Alături de aceste variabile mai există câteva, care prin acțiunea lor își pun amprenta asupra evoluției culturii organizaționale a instituției. Dintre acestea putem aminti: situația financiară a organizației (asigurarea fondurilor necesare de la bugetul de stat), gradul de informatizare a activităților, scopul și obiectivele instituției, rezultatele obținute de organizație (succese sau eșecuri), procesul de reformă al instituției, sistemul de management, imaginea instituției/ organizației în interior și în afara acesteia, mediul juridico-instituțional în cadrul căruia își desfășoară activitatea.

Domeniul securității naționale, angrenează toate resursele societății și intră atât în responsabilitatea fiecărui cetățean, cât mai ales în a celor care își desfășoară activitatea în instituțiile din domeniul apărării, ordinii publice și siguranței naționale. Pentru ca aceasta să se regăsească atât în comportamentul cotidian, dar mai ales în activitatea profesionistului, el trebuie să posede o bună cultură organizațională. Din acest punct de vedere, cultura organizațională trebuie să evidențieze capacitatea profesionistului de a înțelege riscurile, vulnerabilitățile, provocările și amenințările la adresa securității naționale, identificate și confirmate de instituțiile abilitate în domeniu. Totodată, trebuie să evidențieze și capacitatea lui de a răspunde și de a se integra efortului de apărare a valorilor și intereselor fundamentale naționale, ale democrației și statului de drept, în raport cu riscurile, vulnerabilitățile, provocările și amenințările la adresa acestora.

Importanța culturii organizaționale impune cel puțin înțelegerea faptului că, în primul rând trebuie identificate vulnerabilitățile, riscurile și amenințările la adresa securității naționale, iar în al doilea rând, se impune găsirea unor soluții viabile de eliminare, sau, în cel mai rău caz, de reducere a efectelor acestora.

În procesul de formare și dezvoltare a culturii organizaționale în context profund democratic, un rol important trebuie să și-l asume, în primul rând instituțiile specializate, iar în al doilea rând, mass-media, organizațiile neguvernamentale și, nu în ultimul rând, cetățeanul.

Statutul României de membră a NATO și a UE pune în fața structurilor din domeniul securității naționale o serie de cerințe care trebuie implementate în procesul de pregătire a personalului din, și prin cel puțin două perspective: ca determinări ale unui concept ce ține de cultură (deci, ca sistem de valori) și ca impact direct asupra pregătirii pragmatice (pentru acțiune).

### **Concluzii**

Cultura organizațională permite identificarea și descrierea a numeroase elemente reale, de natură umană, care îi au în vedere pe toți membrii organizațiilor din domeniul securității naționale. Ea reprezintă un fundament al deciziilor și acțiunilor manageriale desfășurate în scopul îndeplinirii misiunilor/obiectivelor organizațiilor. Cultura organizațională are un rol important în procesul de management al structurilor din domeniul securității naționale. Ea le asigură oamenilor încredere și mândrie pentru organizațiile din care fac parte.

Cultura organizațională este o combinație de elemente umane conștiente și inconștiente, raționale și iraționale, de grup și individuale între care se derulează complexe și fluide interinfluențe, cu un impact major asupra funcționalității și performanțelor structurilor din domeniul securității naționale.

Rolul important al culturii organizaționale în cadrul structurilor din domeniul securității naționale rezultă din impactul substanțial pe care-l poate avea asupra creșterii funcționalității și performanțelor acestora, atât direct, cât și prin managementul resurselor umane.

Importanța studierii culturii organizaționale este dată de valențele practice pe care le prezintă acest instrument utilizat, tot mai des, în potențarea performanțelor organizației. Diagnosticarea dimensiunilor culturii organizaționale permite observarea comportamentului uman în organizație și punerea în valoare a realităților acesteia, relevante pentru funcționarea ei optimă.

Cultura asigură, atât adaptarea organizației la mediul extern, cât și integrarea internă, prin acțiunea personalului în conformitate cu obiectivele strategice ale organizației, coeziunea de grup fiind vitală pentru funcționarea eficientă a organizației.

Pentru ca structurile din domeniul securității naționale să fie performante, accentul trebuie pus pe managementul participativ, ceea ce implică în mod necesar formarea unui nou tip de cultură organizațională, care influențează climatul creator și rezultatele obținute, le oferă membrilor reprezentarea despre misiunile organizațiilor, scopurile și sarcinile ce trebuie îndeplinite, valorile, obiceiurile, tradițiile împărtășite de membrii grupurilor. O cultură organizațională puternică, le permite managerilor să conducă prin valori și norme cunoscute și acceptate, fapt ce ar putea reduce timpul pentru comunicare, explicare, control.

Schimbarea culturii unei organizații presupune înlocuirea concepțiilor de bază și a valorilor instrumentale acceptate de membrii ei. Nevoia unei schimbări culturale poate fi provocată de performanța redusă sau de unele diferențe între strategia adoptată și valorile acceptate în organizație, de capacitatea redusă de adaptare a organizației la mediu sau de rezistență față de nou.

### Bibliografie

- [1] Nicolescu, O., Verboncu, I. – **Fundamentele managementului organizației**, Editura Tribuna Economică, București, 2002.
- [2] Ionescu, Gh. – **Cultura organizațională și managementul tranziției**, Editura Economică, București, 2001.
- [3] Ionescu, Gh. – **Dimensiunile culturale ale managementului**, Editura Economică, București, 1996.
- [4] Nicolescu, O., Androniceanu, A., Năstase, M. – **Auditul culturii organizaționale în sisteme, metode și tehnici manageriale ale organizației**, Editura Economică, București, 2000.
- [5] Popescu, L. – *Remodelarea culturii organizaționale*, în *Gândirea Militară Românească*, nr. 4, 2006.
- [6] Poponete, C., R. – *Culturi și subculturi în spațiul organizațional militar românesc* în *Gândirea Militară Românească* nr. 2,3/2005.
- [7] Niculae, C. – **Schimbarea organizației militare perspectivă (neo)instituționalistă**, Editura Tritonic, București, 2004.
- [8] Vlăsceanu, M – **Organizații și comportament organizațional**, Editura Polirom. Iași, 2003;
- [9] Bălan, N., Dumitru, I. (coord.) – **Teoria organizațiilor – note de curs**, Editor Direcția Învățământului Militar, București, 1996.
- [10] *Cultură, organizație militară, transformare* în *Gândirea Militară Românească* nr. 1/2006.

## TENDINȚE ȘI ORIENTĂRI ÎN ANALIZA MEDIULUI DE SECURITATE GLOBAL ȘI EUROPEAN

**Dr. Costică SILION\***

*The public authorities, politicians, diplomats, military, and also all the responsible factors, from all the area of issue management, are more and more concerned in what is regarding the performance of the actions dedicated to peacekeeping and security at a global, regional and national level, but also for the training and operationalisation of the peacekeeping and crisis management forces. Romania is located at the crossing of such areas with a large conflictual potential, in various forms of manifestation, so the participation to the multinational operations, have to be seen as a way to promote our own national interests, and nowadays security architecture is requiring an active participation to the strengtening security process, before yearning security guarantees.*

*Perfectioning of the common mechanisms of strategic environment evaluation and analisys, and also of the common identification of risk factors, but also of the proper tools used for the crisis prevention, cessation and management, is representing the goal for Romania's orientation accordingly with the EU and NATO efforts, alongside the augmentation of the state's and political forces responsibility in what is regarding the global, regional and national security.*

### **I. România și mediul global de securitate**

Într-o analiză a mediului de securitate, în care nu putem minimaliza interesele naționale ale României, este necesară abordarea sistemică a condițiilor la nivel global, cât și regional, concomitent cu surprinderea multidimensională a aspectelor specifice domeniului securității naționale. Acest mod presupune luarea în considerație a tendințelor politico-militare de evoluție a mediului de securitate în corelație cu cele din interiorul fenomenului militar, ceea ce poate da o imagine realistă sau cât mai apropiată de realitate, a condițiilor în care trebuie concretizată starea de securitate a țării. Nivelul global al mediului de securitate relevă mai multe tendințe cu influență în planul securității.

La început de mileniu, lumea a intrat într-o nouă fază a evoluției sale, marcată de coexistența și confruntarea unor tendințe pozitive majore cu altele care generează riscuri, amenințări și pericole. Vechea ordine mondială, bazată pe o logică bipolară, caracterizată de rivalitate și capacitate de anihilare reciprocă a unor blocuri de state a dispărut, iar germeii construcției unei noi arhitecturi de securitate ocupă un loc tot mai important în cadrul preocupărilor comunității internaționale.

La nivel global, lumea continuă să rămână puternic conflictuală. Cauzele conflictelor operează în domeniul accesului la resurse, la mecanismele de distribuție a acestora, dar și în cel al diferențelor de natură etnică, religioasă, culturală și ideologică.

În relaționare directă cu modalitățile prin care aceste componente vor influența mediul de securitate, în următorii ani, comunitatea internațională va cunoaște, probabil, o restructurare profundă, în care factorul de integrare mondială și regională va contrasta cu tendința continuă de fragmentare și ierarhizare a lumii.

În acest sens, se observă tot mai evident faptul că, deja s-a declanșat o adevărată bătălie pentru resurse, iar tendințele de regrupare a majorității țărilor lumii în jurul polilor de putere mondială se vor contura din ce în ce mai clar.

Astfel, asistăm la creșterea presiunii acestor poli de putere în zonele prezumtive de exploatare a resurselor, precum și la manifestări tot mai evidente ale tuturor țărilor lumii, inclusiv ale țărilor mici și mijlocii, pentru a ocupa un loc cât mai avantajos în noua ordine mondială.

---

\* **General maior, Inspectorul General al Jandarmeriei Române; Inspectoratul General al Jandarmeriei Române**

Pe baza tendințelor actuale de globalizare a informației, a economiei și a vieții sociale, culturale, a analizelor și prognozelor efectuate de numeroase foruri internaționale și institute de studii strategice și de apărare, se evidențiază unele evoluții posibile ale mediului de securitate (global, european, regional și național) cu impact direct sau mijlocit în ceea ce privește configurarea conflictului și a războiului. Unele dintre acestea au fost deja confirmate de desfășurarea evenimentelor (atacuri teroriste, terorism informatic, alte conflicte asimetrice, acțiuni ale marilor puteri și ale organismelor internaționale pentru prevenirea și gestionarea crizelor sau pentru impunerea păcii), altele au rămas doar simple modele strategice sau evoluții posibile în situația unor conjuncturi favorabile.

Mediul actual de securitate este caracterizat printr-un grad ridicat de instabilitate și imprevizibilitate, prin manifestarea unor noi riscuri și amenințări, mai ales asimetrice, prin redefinirea relațiilor dintre marile puteri și creșterea libertății de acțiune a factorilor regionali.

La nivel global, mediul de securitate prezintă, în ansamblu, o serie de trăsături, constând în disoluția bipolarității și intrarea într-o nouă perioadă, în care doar Statele Unite ale Americii dovedesc că au capacități și posibilități reale de implicare eficientă în gestionarea problemelor majore ale omenirii, fiind considerate ca singura superputere politică, economică, financiară și militară credibilă și viabilă; apariția unor centre de putere, prin afirmarea tot mai evidentă a Uniunii Europene ca factor de stabilitate și progres, dezvoltarea economică și militară fără precedent a Chinei, precum și ofensiva diplomatică a Rusiei, care arată că viitorul sistem de securitate internațională va fi realizat pe o structură multipolară; apariția și manifestarea pe scena internațională a unor noi actori internaționali (nonstatali), care vor tinde să controleze și să gestioneze tehnologiile de ultimă oră, domeniile economice performante, finanțele mondiale, precum și resursele energetice; afirmarea unor noi tendințe în dezvoltarea și funcționarea instituțiilor și a organizațiilor politice, economice și de securitate internaționale, care vizează dezvoltarea unor noi concepte, a unor noi structuri și modalități de acțiune adecvate și posibilități sporite de gestionare a crizelor pe considerente regionale. În acest sens, organizații internaționale de securitate precum ONU sau OSCE încurajează preluarea de mandate pentru îndeplinirea unor misiuni internaționale de către coaliții sau organizații regionale.

În aceste condiții, apare tot mai evident faptul că sistemul politic al relațiilor internaționale va suferi o serie de modificări, care vor trebui să țină cont de strategiile alianțelor politico-militare existente în momentul de față și de interesele economice și financiare ale diferitelor state care alcătuiesc aceste organizații, în vederea promovării intereselor lor naționale de securitate, prin adaptarea cadrului organizatoric al acestor organizații la noul context geopolitic și geostrategic mondial; relansarea credibilității și autorității unor organizații și instituții politice internaționale (de exemplu, ONU și OSCE), care au avut de suferit în ultima perioadă în domeniul credibilității și al autorității în rezolvarea diferendelor apărute între statele lumii; dezvoltarea unei noi filozofii a politicii relațiilor internaționale, bazată pe noile realități ale lumii și fundamentată pe principiul multipolarismului acceptat; redefinirea rolului politic și militar al NATO în condițiile dispariției bipolarismului și al apariției unor noi riscuri, amenințări și pericole la adresa securității și a păcii în lume; definirea unor noi valori în politica internațională, astfel încât să se reușească statuarea responsabilităților fiecărei organizații și instituții internaționale de securitate, pentru a se evita suprapunerile între diferitele sarcini și misiuni; soluționarea politico-militară de durată a conflictelor existente de decenii în arealul geografic al Orientului Mijlociu; repunerea în discuție a cauzelor care generează apariția și dezvoltarea terorismului prin promovarea unui document de politică internațională, care să definească, în primul rând, lupta împotriva terorismului, dar care să și ofere instrumente politice, economice și militare de rezolvare a acestor probleme cu efecte neprevăzute la adresa păcii și a securității internaționale și nu în ultimul rând afirmarea unei politici de excludere, pe viitor, a relațiilor politice cu statele și regimurile politice care susțin financiar mișcări ce desfășoară acțiuni teroriste sau care chiar promovează terorismul de stat.

În relaționare directă cu trăsăturile mediului de securitate apar și principalele sale evoluții, care se înscriu într-o largă paletă de acțiuni, constând în creșterea rolului structurilor de securitate (ONU, OSCE, UE) în prevenirea și gestionarea crizelor, care, în ultima perioadă, s-au dovedit



oarecum ineficiente și, ca atare, țările lumii au început să-și rezolve diferendele sau să-și promoveze interesele în afara acestor instituții de securitate internațională; promovarea de către Statele Unite ale Americii în bună măsură a unei politici apte să mențină o strânsă unitate cu Uniunea Europeană, totodată, continuând să joace rolul de lider al lumii democratice, care are la dispoziție forța economică, financiară și militară de a oferi lumii întregi pace și stabilitate și să poată rezolva cu eficiență problemele și diferendele apărute sau care vor apărea în mediul general de securitate, pe termen scurt, Statele Unite ale Americii rămânând singurul pol de putere mondială, iar în acest sens, ele vor continua să-și asume riscurile pe care le presupune o economie puternică și flexibilă, dar care nu are la dispoziție toate resursele energetice de care are nevoie; pe termen mediu și lung, este posibil să apară cel puțin încă doi poli de putere la nivel planetar, angajați în arealele geografice delimitate de Uniunea Europeană și de statele din zona Asiei de Sud - Est, dar trebuie menționat că acest lucru se va întâmpla, în primul rând, cu acceptul tacit al SUA, care suportă, la acest moment, destul de greu costurile pentru deținerea rolului de superputere mondială. Paralel cu apariția celorlalți doi poli de putere la nivel mondial, este de așteptat să apară și să se dezvolte o serie de organizații non-statale, structurate după diferite criterii, dintre care cel etnico-religios va fi cel mai important, încercând să se substituie puterii oficiale din statele care le vor găzdui. Probabil, în viitor, aceste structuri vor deveni actori suprastatali cu activitate transnațională.

Odată consolidați, ceilalți doi poli de putere mondială vor intra într-un parteneriat activ cu SUA, care va conduce la realizarea unui echilibru dinamic pe plan mondial, prin intermediul căruia se va obține diminuarea tensiunilor și prevenirea unui conflict major la nivel planetar.

În zona Asiei de Sud - Est se prevede un înalt ritm de creștere economică a Chinei, care va da o altă dimensiune puterii sale militare. Existența în zonă, a unor actori regionali care dispun de puterea nucleară (Pakistan, India, Coreea de Nord) și posibila lor grupare în jurul Chinei, reprezintă aspecte care contribuie la formarea unui nou pol de putere la nivel planetar. Lângă China ar putea veni și alte state, de dimensiuni mai mici, dar cu o economie remarcabilă sau chiar mai puțin dezvoltată (Taiwan, Singapore, Coreea de Sud, Vietnam etc.), care vor dori să beneficieze de protecție și acces la resurse. Sub amenințarea unei adevărate explozii demografice și din cauza unor probleme teritoriale și etnice încă nesoluționate, a lipsei anumitor resurse energetice, este de așteptat ca, în viitor, să fim martorii unei adevărate migrații spre zona euro-asiatică și, ulterior spre Europa.

Popoarele țărilor din America de Sud, cu o singură excepție, Brazilia, vorbitoare de limbă spaniolă, probabil, vor forma un pol de putere regională, prin constituirea unor organisme politice, economice și militare comune prin care vor încerca afirmarea intereselor lor regionale. În acest sens, nu este de așteptat ca, în viitorul apropiat, America de Sud să devină unul dintre poliile mondiale de putere, în special ca urmare a numeroaselor conflicte locale, precum și a industriei producătoare de droguri, care a atras în sfera sa de influență un segment important al populației acestui continent.

În Africa, prin tot ceea ce reprezintă ea, se va manifesta în continuare actuala tendință de separare între nord, centru și sud. În timp ce partea de nord, aici incluzând țările magrebiene (Libia, Algeria), Egiptul, se va integra, probabil, în spațiul european, centrul și sudul continentului (cu excepția Africii de Sud) vor fi supuse procesului de erodare a puterii statale, ceea ce va conduce la producerea unor numeroase conflicte locale sau chiar regionale.

Popoarele de origine arabă vor continua politica de divizare pe considerente religioase și economice (fundamentalism, valori tradiționale, dorința de modernizare și interese economice). Nu este însă exclus ca, sub presiunile civilizației occidentale, țările arabe să constituie și ele un pol regional de putere care va desfășura, probabil, acțiuni ostile împotriva valorilor occidentale promovate de către Uniunea Europeană.

## **II. România în mediul european de securitate**

Din punct de vedere al provocărilor de securitate, regiunea este o oglindă fidelă a noilor riscuri și amenințări și un virtual poligon periculos pentru experimentarea lor. În rândul acestora trebuie menționate: terorismul, prin atentatele criminale produse și activitățile de colectare de fonduri și spălare de bani și prin posibilitățile de recrutare, pregătire și adăpostire, îndeosebi în

regiunile separatiste aflate în afara controlului autorităților legitime. Terorismul din această regiune este conectat la rețelele internaționale, se manifestă pe fondul unor acțiuni separatiste și are legături puternice cu criminalitatea transfrontalieră organizată; proliferarea condițiilor propice se manifestă îndeosebi sub forma traficului de materiale radioactive și speciale, tehnologie și know-how necesare pentru construcția armelor de distrugere în masă și a vectorilor purtători. Prăbușirea fostei URSS, destrămarea în parte a industriilor producătoare de arme de distrugere în masă, reducerea rigorii controlului asupra deținătorilor de arsenale de această natură și existența unor depozite imense de astfel de materiale în regiuni scăpate de sub controlul autorităților competente, fac ca această regiune să poată fi considerată o piață neagră foarte periculoasă pentru proliferarea armelor de distrugere în masă; conflictele latente (înghețate) în regiunea Mării Negre, care este cea mai bogată parte a Europei în astfel de conflicte, stări tensionate și dispute și, probabil, una din cele mai dense de pe glob. Conflictele separatiste "clasice" din estul Republicii Moldova (Transnistria), vestul și nordul Georgiei (Abhazia și Osetia de Sud), vestul Azerbaidjanului (Nagorno-Karabah), sudul Federației Ruse (Cecenia și alte republici sau regiuni autonome din Caucazul de Nord), alte mișcări separatiste de mai mică amploare și intensitate, precum și stările de tensiune legate de unele dispute teritoriale sau de frontieră reprezintă grave amenințări la adresa securității regiunii și creează pericolul reizbuclirii unor confruntări violente; traficul ilegal de armament, muniții și explozivi, traficul de droguri și de ființe umane, migrația ilegală și alte aspecte ale criminalității transfrontaliere organizate constituie o realitate emblematică pentru regiune. Ele se desfășoară pe uscat și pe apă, sunt organizate preponderent pe structura vechilor rețele de cooperare ale serviciilor secrete din fosta URSS, au conexiuni cu grupările teroriste internaționale și sunt favorizate de regimurile și mișcările separatiste și de prezența ilegală a unor trupe străine pe teritoriul noilor democrații; guvernarea inefficientă, minată de corupție endemică și de criminalitate transfrontalieră organizată, caracterizată prin incapacitatea exercitării corespunzătoare a atribuțiilor de suveranitate în condiții democratice, poate să afecteze grav activitatea unor state din regiune, să genereze instabilitate și anarhie, să favorizeze apariția activităților teroriste și a altor violențe și să creeze pericolul întreruperii fluxurilor vitale de aprovizionare cu energie.

Uniunea Europeană își va concentra, probabil, eforturile economice și militare pentru rezolvarea propriilor probleme (oprirea imigrației spre Europa Occidentală, stoparea traficului de droguri, carne vie, arme și spălării banilor). Aceste probleme vor reprezenta viitoarele priorități pentru Uniunea Europeană în direcția rezolvării lor și a prevenirii apariției unor conflicte locale.

Cu toate că a fost, este și va fi o mare putere din punct de vedere militar, Rusia reprezintă totuși, o țară fără o putere economică similară celei militare, cu multiple probleme generate de dispute etnice încă nerezolvate, dar care dispune de resurse umane și spirituale de o mare capacitate, care îi pot oferi avantaje de nebanuit în momentul actual. Dublate de o imensitate de resurse energetice la care ceilalți actori mondiali doresc să aibă acces nelimitat, în viitorul apropiat se așteaptă o revigorare din punct de vedere economic a poziției acestei țări pe plan mondial, care o va impune din nou ca pe un super-actor la nivel planetar. Din acest punct de vedere, Rusia va rămâne un element important al echilibrului mondial de putere.

Țara noastră, prin poziția sa geostrategică, integrată în Uniunea Europeană, reprezintă, probabil, unul dintre canalele de legătură între mai multe sfere de influență. În aceste condiții, România a devenit o zonă de interferență a intereselor geostrategice ale unora dintre actorii mondiali de putere (SUA, Uniunea Europeană, Rusia și, în viitor, țările arabe). Este de așteptat ca, din cauza divergenței acestor interese, țara noastră să devină un spațiu în care riscurile la adresa securității sale naționale să devină tot mai pregnante, ceea ce va conduce la o oarecare dependență de anumiți actori mondiali.

Ca stat de graniță al Uniunii Europene și ca membru al NATO, România are interesul major de a se învecina cu state stabile, democratice și prospere deoarece acestea mențin pacea și buna-înțelegere în relații, creează comunități pluraliste și au un comportament predictibil în domeniul securității. Construirea unui regim de securitate și prosperitate în zona Mării Negre reprezintă o direcție distinctă de acțiune a acestei strategii.

România are un interes strategic fundamental ca regiunea extinsă a Mării Negre să fie stabilă, democratică și strâns conectată la structurile europene și euro-atlantice. Subsumat acestui interes, obiectivul strategic al țării noastre, vector dinamic al securității democratice, stabilității și prosperității economice, este acela de a stimula o implicare europeană și euro-atlantică cât mai puternică în regiune

Din punctul de vedere al țării noastre, în privința securității sale naționale, obiectivul de aderare la Alianța Nord-Atlantică a fost atins, participarea la procesul decizional al Alianței a conferit un nou statut în planul relațiilor internaționale promovate de țara noastră. În acest sens, statul român a depus eforturi considerabile pentru a deveni nu numai importator, ci și exportator de securitate. Prin mărirea treptată a participării cu forțe și mijloace în operațiunile multinaționale (Afganistan, Irak, Bosnia - Herțegovina, Kosovo etc.), s-a trecut la o altă etapă în adoptarea unui nou concept de securitate națională.

În aceste condiții de securitate la nivel regional și mondial, au apărut noi riscuri și amenințări la adresa securității naționale a României.

Procesul de edificare a viitoarei configurații europene este deosebit de complex și trebuie construit cu minuțiozitate. Dacă abordarea care va prevala va fi una realistă și pragmatică se impune o distincție clară între prioritățile pe termen scurt ale agendei europene și preocupările ale căror șanse de realizare în viitorul apropiat sunt minime.

La fel de importante sunt acțiunile menite să garanteze continuitatea forței și coerenței Uniunii, conform principiilor fundamentale ale construcției europene și obiectivelor sale de natură politică, economică și socială, care să combine armonios un spațiu economic și social comun cu o uniune politică mai vizibilă și mai puternică pe scena internațională.

Uniunea Europeană nu înseamnă numai un număr de state membre, dar și un anume grad de eterogenitate. Europa este un continent al diversității și al multilateralității culturale. Puterea și „farmecul” Uniunii Europene s-au bazat, însă, tocmai pe capacitatea ei extraordinară de a crea unitate din diversitate.

În contextul actual, dezvoltarea instituțională a Uniunii Europene este inevitabilă, proces care va implica atât inițiative de ordin constituțional cât și reamenajări și dezvoltări în domeniul instituțional.

În ceea ce privește principiile care trebuie să stea la baza acestei construcții, deopotrivă complexă și ambițioasă, sunt esențiale: noua construcție Europeană reprezentată de „construcția comună a unor aspirații/interese împărtășite”; tuturor statelor membre trebuie să li se garanteze păstrarea și posibilitatea afirmării identității naționale, certitudinea că aceasta nu se va „dizolva” într-o entitate „supra-statală”, indiferent de coordonatele pe care ea se va dezvolta. Mai exact, Uniunea Europeană ca actor economic și politic mai vizibil pe plan internațional nu trebuie inevitabil să devină o entitate suprastatală. Exercițiul identității naționale este principalul factor de mobilizare a energiilor naționale în realizarea unor obiective strategice fundamentale în contextul procesului postaderare; cetățenii tuturor statelor constitutive trebuie să aibă sentimentul apartenenței la o entitate în ale cărei valori comune se recunosc ei înșiși; cadrul național va rămâne un punct de referință esențial al afirmării identității naționale și al consolidării democrației. Regulile și politicile comune ale Uniunii Europene trebuie să se bazeze pe valorile și principiile împărtășite fără rezerve de toți membrii săi. Trebuie încurajată și susținută revitalizarea valorilor democrației la scara întregului continent european, deoarece stabilitatea în spațiul din vecinătatea granițelor externe ale Uniunii Europene poate fi o garanție suplimentară a menținerii bunăstării și securității în cadrul acesteia.

În percepția României, procesul de construcție europeană trebuie să aibă ca țintă o Europă unită și puternică, o Europă a solidarității și toleranței. O Europă unită înseamnă, deopotrivă, națiuni puternice cu conștiință de sine, care vor găsi în Uniunea Europeană cadrul cel mai adecvat de afirmare. Viitoarea construcție Europeană trebuie să reprezinte: o Europă unită, pașnică, care să includă toate națiunile sale diferite; o Europă democratică, în care oamenii să-și decidă propriul destin; o Europă tolerantă, în care libertățile prosperă; o Europă sigură și dreaptă, în care drepturile omului sunt respectate, iar cetățenii sunt protejați.

România consideră statul națiune drept nivel de referință al afirmării identității naționale și al consolidării democrației, dar este, în același timp, în favoarea unor forme de integrare mai avansate, în care sinergia contribuțiilor individuale să asigure o acțiune mai relevantă și mai eficientă la nivelul Uniunii. Cu cât UE încurajează mai mult afirmarea identităților statelor candidate, cu atât acestea vor dori să aprofundeze cooperarea lor în cadrul Uniunii.

În contextul integrării europene statele recurg la transferul gradual al suveranității lor, Uniunea Europeană investind progresiv suveranitatea în nivelul național, regional și comunitar.

Un element important în contextul marilor transformări ale Europei contemporane și a deschiderilor spre noi sfere de interese și influențe este rolul de filtru al frontierei în segmentul securității interne și externe.

În cazul României pe de-o parte se pune în discuție frontiera cu Ungaria și Bulgaria considerată foarte dinamică prin cooperarea tuturor structurilor cu competență în combaterea fenomenului migrației și a crimei organizate, cooperării polițienești și judiciare, dar și mai puțin activa frontieră cu Moldova, Ucraina și Serbia.

În virtutea prezentului dar și a viitorului, pentru a stabili un echilibru între libertate, siguranță și securitate în spațiul Uniunii Europene, fiecare stat membru, componentă evident a unui sistem, este responsabil față de celelalte componente (state membre) pentru garantarea frontierelor externe ale UE, dar și a celor interne (proprii încă fiecărui stat).

Securizarea frontierelor nu trebuie văzută numai ca măsură care asigură accesul nestingherit și în deplină siguranță al celor care înțeleg să respecte legea. Acest argument este evident în sprijinul conceptului de renunțare și a frontiera în Europa, a atenuării rolului frontierei de stat, evident în procesul globalizării.

Poziția geografică a României, aflată permanent la intersecția mai multor rute comerciale și de transport, constituie pasajul rețelelor crimei organizate, contrabandei cu droguri, traficului de arme și ființe umane și altor asemenea fără de legi.

Aceste elemente, precum și alte pericole completează imensa listă a factorilor de risc creează necesitatea aducerii autorităților din interiorul și exteriorul granițelor statelor și extrapolând, Uniunii Europene, într-un mod de acțiune unitar, și complementar.

Un asemenea concept impune recunoaștere reciprocă, creșterea gradului de încredere în acțiunile comune ale statelor membre.

României îi revine în acest responsabilitatea de a gestiona problematica securității frontierei externe a Uniunii Europene pe segmentul statelor estice, obligându-se astfel la creșterea tuturor eforturilor din partea autorităților în realizarea obligațiilor asumate, dar și prevederilor legale.

De asemenea, România are capacitatea să fructifice poziția geografică și resursele în contextul cristalizării unei strategii NATO și UE în Balcani, Caucaz și bineînțeles bazinul Mării Negre. Noul statut de membru al Uniunii Europene și al NATO îi permite promovarea unor interese specifice, care însă puse în balanță cu eforturile și cu ceea ce *oferă* la dispoziția alianțelor, vor trebui cumva echilibrate, iar aici este nevoie de decizia coerentă a autorităților.

România susține dezvoltarea politicii externe și de securitate comună, precum și politica europeană de securitate și apărare, inclusiv prin creșterea contribuției la capacitățile militare și la cele destinate combaterii terorismului și gestiunii urgențelor civile în spațiul unional.

Europa formează un complex de securitate individualizat din punct de vedere geografic, însă destul de fragmentat statal, cu o religie preponderent ortodoxă, dar și cu convingeri catolice și islamice. Actualmente situația securității europene este controlată de UE și NATO cu participarea ONU și OSCE care țin sub supraveghere cele mai semnificative evoluții locale orientate spre prevenirea, stoparea și gestionarea conflictelor armate și politice, integrarea în structuri regionale, europene și euroatlantice de securitate, dezvoltarea economiilor de piață și a societății și nu în ultimul rând democratizarea țărilor balcanice.

Cu toate acestea, rămân destule puncte fierbinți și vulnerabilități care oscilează între turbulență și stabilitate.

Amintind o carență a laturii politice a complexului balcanic, respectiv incapacitatea componentelor sale de a preveni și gestiona crizele și conflictele locale, rezultă, îngrijorător faptul

că, nici în prezent nu s-a încheiat procesul de remodelare politico – teritorială a regiunii, astfel că și astăzi persistă tensiunile în Serbia, Bosnia-Herțegovina, Kosovo și Macedonia.

### III. Concluzie

O prezentare succintă a unor aspecte referitoare la evoluțiile probabile ale mediului de securitate la nivel global, așa cum este cea de față, nu poate surprinde întreaga complexitate a proceselor care au loc în prezent, acest demers necesitând atât o atenție deosebită și permanentă, cât și analiza pluridisciplinară și multidimensională a acestora. În acest sens, este imperios necesar a fi luate în calcul o serie de aspecte, vizând progresele rapide în planul informațiilor și al tehnologiilor vor crea noi capacități combative, dar și noi vulnerabilități pentru fiecare actor de securitate atât la nivel global, cât și la nivel regional; noile tehnologii care vor continua să diferențieze actorii din lumea contemporană în primul rând în privința capabilităților militare, continuând să-i afecteze pozitiv ori negativ; interesele naționale ale statelor avansate vor putea fi afectate ca urmare a vulnerabilităților pe care le implică infrastructura economiei globale, ceea ce ar avea efecte neprevăzute și în planul securității; energia va continua să aibă o semnificație strategică majoră pentru toate procesele sociale, dar în plan militar importanța va fi, probabil, vitală; conceptul de suveranitate statală va fi supus unor presiuni, dar va rezista, bazându-se pe valorile fundamentale naționale, cu implicații corespunzătoare în domeniul securității; vor coexista, probabil, procese contradictorii de concentrare și de dispersare a componentelor factorilor de putere în plan internațional, ceea ce ar putea duce și la fragmentarea ori dispariția unor state, cu efecte destabilizatoare pentru statele vecine și pentru regiunile în care au loc; crizele externe s-ar putea suprapune cu cele interne, caracterizate de atrocități și acte de terorism deliberate asupra populației civile, pentru a forța intervenția externă, uneori favorizantă; spațiul extraterestru va deveni un mediu critic și competitiv din punct de vedere militar, ca a cincea dimensiune a mediului de confruntare; esența războiului nu se va schimba în mod profund, noi vor fi, probabil, forțele, mijloacele și procedeele de atingere a scopurilor acestuia; vor crește, structurile, forțele și mijloacele din complexul războiului informațional care trebuie implicate în aceeași măsură în proiectarea măsurilor de modernizare a armatelor și în planificarea și desfășurarea operațiilor de orice fel; este posibil ca, în primul sfert al secolului XXI, mediul de securitate să devină, cel puțin la nivel regional și local, mai periculos, determinând apariția, dezvoltarea și proliferarea unor diferite capacități militare de altă natură decât cele folosite până în prezent.

Ca parte a acestui spațiu geopolitic, România conștientizează că securitatea comunității europene este indivizibilă iar relația transatlantică fundamentează constituirea unui întreg în gestionarea securității la nivel global, regional și național. În sensul unei astfel de abordări, sprijină și participă la demersurile vizând reconstrucția și dinamizarea acestei coaliții, necesitatea unei transformări profunde a Alianței, complementaritatea funcțională în materie de securitate și apărare a NATO și Uniunii Europene, ca și nevoia de evitare a paralelismelor, duplicărilor și a concurenței în domeniul capabilităților, structurilor de comandă, strategiilor și doctrinelor. Cooperarea României cu statele membre ale celor două organizații este necesar a se desfășura în conformitate cu valorile și interesele naționale, armonizate cu setul de valori și interese pe care cele două organizații democratice le promovează, cu principiile de acțiune ale NATO și Uniunii Europene.

*Date fiind conexiunile regionale, interesul primordial al României îl constituie dezvoltarea economică, stabilitatea regiunii, simultan cu asumarea unui rol pro-activ mai pronunțat ca factor de securitate regional. Eforturile strategice trebuie direcționate pentru soluționarea problemelor de securitate care afectează încă Balcanii de Vest, dar și vecinătatea estică, România fiind încă latura estică de securitate a Uniunii Europene.*

### Bibliografie

- [1] Andreescu Anghel – **11 septembrie 2001 – provocarea secolului XXI în materie de terorism**, Editura M.A.I., 2002.
- [2] Andreescu Anghel, **Terorism – diversionismul – o posibilă problemă de atingere a securității naționale**, Editura M.A.I., București, 2001.

- [3] Andreescu Anghel, **Riscuri și amenințări neconvenționale la adresa securității naționale**, Editura M.A.I., 2000.
- [4] Andreescu Anghel, Niță Dan, **Terorismul – analiză psihologică**, Editura Timpolis, Timișoara, 1999.
- [5] Arădăvoaicei Gheorghe, Iliescu D, Niță D., **Terorism – Antiterorism – contraterorism**, Editura Antet, București, 1998.
- [6] Arădăvoaicei Gheorghe, Naghi G., Niță D., **Sfârșitul terorismului**, Editura Antet, București, 2002.
- [7] Arădăvoaicei Gheorghe, Stancu V., **Războaiele de azi și de mâine**, Editura Militară București, 1999.
- [8] Carp Gheorghe, **Terorismul internațional, Rolul M.A.I. în prevenirea și combaterea acestui flagel**, Editura M.A.I., București, 2005.
- [9] Diaconu Dumitru Virgil, **Terorismul – Repere juridice și istorice**, Editura All Beck, București, 2004.
- [10] Jura Cristian: **Terorismul internațional**, Editura All Beck, București, 2004.
- [11] Popescu Ilie, Rădulescu Nicolae, Popescu Nicolae, **Terorismul internațional – flagel al lumii contemporane**, Editura M.A.I., București, 2003.
- [12] Voicu Costică, Andreescu Anghel, Burciu Octavian, **Siguranța Națională și Ordinea Publică – 1859-2000**, Editura Artprint, București, 2002.
- [13] **Lumea 2007 – Enciclopedie Politică și Militară** – Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei – București 2007.
- [14] Colecția „*Gândirea Militară Românească*” 2000 – 2007.

# IMPACTUL GLOBALIZĂRII ASUPRA MEDIULUI DE SECURITATE

**Dr. Mircea VLADU\***

*Globalization constitutes a complex process with benefic but also negative effects on the security environment.*

*This is due to the fact that globalization reshapes the global economy, reorganizes the international policies and the security issues. From this perspective, some states lose the power while others gain it, in some states the local culture is threatened, while in other it develops and in some regions religion is extinguishing while in other it is reborn.*

*Under the circumstance of globalization we can mention a state of complete security, because, together with this there is the insecurity state, generated by direct and indirect threats. The fact that globalization constitutes the configuration source for the insecurity matrix, requires the identification and development of specific policies and tools for counteracting the sources of insecurity. From this perspective, it is necessary that, along with the globalization of insecurity, the policies and tools for building security also become global.*

*We consider that this is the new paradigm specific to the new security environment that the specialists must concentrate on.*

## Introducere

Anii 90 au fost marcați de modificări deosebite în mediul internațional, chiar dramatice am putea spune, ce nu au putut fi anticipate nici chiar de cei mai înverșunați adepți ai schimbării. Paradigma Războiului Rece care sugera că orice problemă de politică mondială va putea fi rezolvată încă mulți ani „s-a prăbușit” ca un castel de nisip, lăsând locul unor noi paradigme cu mai mulți sau mai puțini adepți, după caz.

Dispărând bipolaritatea, sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI, sunt marcate, de unipolaritate, ca principală caracteristică a sistemului internațional.

Unipolaritatea este reprezentată de SUA care deocamdată s-au manifestat și se mai pot manifesta încă o bună bucată de vreme ca unica entitate statală care dispune de ceea ce este necesar pentru a-și prezerva interesele, folosindu-se de mijloace militare sau nonmilitare. Vremurile s-au schimbat și poziția actuală a SUA nu poate fi asemănată cu „imperialismul”. SUA nu ar putea să se mențină, încă, în această poziție fără ca acțiunile internaționale să se bazeze pe acorduri și tratate, care legitimează relația de alianță sau de parteneriat. Tot mai mult se vorbește în ultima vreme de o cultură de securitate, creionată atât de actorii statali, cât și de cei nonstatali. În esență, cultura de securitate cuprinde teme generate atât de influențele dramaticelor schimbări produse în mediul de securitate cu repercusiuni asupra alianțelor și componentelor acestora, cât și de scenariile în baza cărora au evoluat alianțele existente sau au fost create noi forme de asociere și de cooperare la nivel global.

Ceea ce s-a întâmplat și încă se mai întâmplă în Afganistan sau în Irak argumentează foarte clar că s-a conturat tot mai clar o sciziune transatlantică, ai cărei actori sunt SUA și o parte din aliații NATO, generată de divergența de opinii cu privire la folosirea forței în zonele menționate anterior.

Aceasta nu înseamnă însă că Alianța Nord-Atlantică nu-și va putea îndeplini încă rolul de pion al securității euro-atlantice.

Toate aceste situații s-au manifestat și se manifestă în condițiile globalizării, din conținutul căreia nu trebuie exclusă dimensiunea militară, manifestată în ultima perioadă de timp mai ales prin războiul împotriva terorismului.

Având în vedere această perspectivă, noi considerăm că securitatea oricărei zone de pe mapamond nu poate fi abordată separat de securitatea globală. Această convingere poate fi argumentată în special cu necesitatea înlăturării tuturor factorilor și surselor de insecuritate care încep să se globalizeze. Cu alte cuvinte se creează o globalizare a insecurității care nu mai poate fi

---

\* Colonel, conferențiar universitar, Comandantul Școlii de Aplicație pentru Unități Sprijin de Luptă „General Eremia Grigorescu” (și inspector al Forțelor pentru Sprijin Luptă), Sibiu

gestionată numai cu alianțele militare cunoscute, fiind nevoie de noi forme de cooperare și politici de securitate.

Acestea sunt numai câteva argumente care ne-au determinat să abordăm tematica referatului prin care ne propunem în continuare să prezentăm o corelație între globalizare și mediul de securitate și să argumentăm faptul că globalizarea constituie un motor al amplificării insecurității, însemnătate poate fi contracarată prin modalități specifice.

## I. Corelația dintre globalizare și mediul de securitate

Orice corelație trebuie abordată sub trei aspecte: definirea conceptelor; principalele elemente de conținut; raporturile de intercondiționare. Având la bază aceste elemente, ne propunem în continuare ca foarte pe scurt să abordăm corelația dintre globalizare și mediul de securitate.

### 1.1. Definirea globalizării

Literatura de specialitate prevede faptul că nu există o definiție universală a globalizării. Cu toate acestea sunt specialiști care încearcă să definească globalizarea având în vedere criteriile economice, politice, sociale, culturale etc. Din această perspectivă, *globalizarea constituie un proces deosebit de dinamic al creșterii interdependențelor dintre statele naționale, ca urmare a extinderii și adâncirii legăturilor transnaționale în tot mai largi și mai variate sfere ale vieții economice, politice, sociale și culturale și având drept implicație faptul că problemele devin tot mai globale decât naționale, cerând, la rândul lor, o soluționare mai curând globală, decât națională*<sup>1</sup>.

Analizând conținutul acestei definiții, nu putem să nu observăm că autorii eludează dimensiunea militară, specifică, mai ales, luptei împotriva terorismului.

Cert este că globalizarea se manifestă ca un proces multidimensional capabil să producă transformări radicale în cadrul activităților naționale și globale, dar și în interacțiunile dintre actorii sociali<sup>2</sup>.

De asemenea, este evident că definiția globalizării diferă de la o zonă la alta, de la o etapă istorică la alta și de la o ideologie la alta.

De pildă John Gray apreciază că globalizarea constituie o transformare epocală a capitalismului, inevitabilă și ireversibilă, care deja s-a realizat în timp ce Paul Hirst și Greame Thompson apreciază că globalizarea nu constituie un fenomen ci mai degrabă o accelerare a procesului de internaționalizare a capitalismului și a pieței<sup>3</sup>.

Anthony Giddens apreciază globalizarea ca pe un proces multifacțat, cu aspecte diferite ce, adesea, sunt contradictorii<sup>4</sup>.

Dr. Teodor Frunzeti și dr. Vladimir Zodian prezintă globalizarea ca pe un proces definitiv al lumii contemporane, ca linie de dezvoltare și ca scop al acesteia ce se cere a fi analizată ca obiect al cunoașterii și ca atitudine a actorilor implicați<sup>5</sup>.

Dr. Teodor Frunzeti și dr. Alexandra Sarcinschi apreciază că globalizarea a devenit, poate, probleme cea mai arzătoare a vremurilor pe care le trăim<sup>6</sup>.

Cei doi autori au grijă să includă în conținutul globalizării și alte domenii neluate în considerație de alți autori pe care le influențează, cum ar fi: demografic; de mediu; religie; civilizație; mentalități; militar etc. De asemenea, aceștia consideră că globalizarea constituie un proces prin care lumea tinde să devină un spațiu unic și, ca urmare, aceasta este tratată în mod diferit. Conservatorii o contestă în timp ce liberalii o promovează în mod curajos ca pe un

<sup>1</sup> Bari, Ioan, **Probleme globale contemporane**, Editura Economică, București, 2003, p.37.

<sup>2</sup> Alexandra Sarcinschi, **Globalizarea insecurității, Factori și modalități de contracarare**, Editura U.N. Ap. „Carol I”, București, 2006, p. 9.

<sup>3</sup> Ibidem p. 9.

<sup>4</sup> Giddens, Anthony, **Runaway World: How Globalization Is Reshaping Our Lives**, Profile Books, London, 1999, p. 10.

<sup>5</sup> Dr. Teodor Frunzeti, dr. Vladimir Zodian, **Lumea 2007, Enciclopedie politică și militară**, Editura Centrul Tehnic Editorial al Armatei, București, 2007, p. 7.

<sup>6</sup> Ibidem p. 39.



instrument al prosperității universale, păcii și libertății, iar criticii o consideră ca pe un pericol din unghiul suprateritorialității și dimensiunii planetare a relațiilor sociale.

Încercând să conchidem, apreciem că per ansamblu globalizarea poate fi definită din trei perspective: a teoriei sistemului mondial; a teoriei organizării politice mondiale; a teoriei culturii mondiale.

Din perspectiva teoriei sistemului mondial, globalizarea constituie procesul ce s-a finalizat în secolul XX și care a presupus propagarea pe glob a capitalismului. Având în vedere că sistemul capitalist și-a menținut unele dintre caracteristici, potrivit acestei teorii globalizarea nu constituie un fenomen nou.

Potrivit teoriei organizării politice mondiale globalizarea ar reprezenta un proces de creștere și adaptare a culturii mondiale, devenită o moștenire comună, instituționalizată peste tot pe glob și sprijinită de multe grupări transnaționale.

Teoria culturii mondiale prevede faptul că globalizarea constituie un proces de comprimare a lumii și de consolidare a viziunii asupra acesteia ca un întreg.

Concluzia ce se poate trage pe baza celor trei teorii întărește și mai mult ideea enunțată anterior că definiția globalizării este mult influențată de perioada de timp, ideologie etc.

### **1.2. Definierea mediului de securitate**

Începutul mileniului al 3-lea arată faptul că lumea a intrat într-o nouă fază a evoluției sale, marcată de coexistența și confruntarea unor tendințe pozitive majore cu altele care generează riscuri, amenințări și pericole.

Paradigma Războiului Rece s-a „evaporat” și au apărut germeii construcției unei noi arhitecturi globale de securitate.

În general, la nivel global, lumea continuă să fie puternic conflictuală. Probabilitatea izbucnirii unui conflict militar de mare amploare este redusă, dar conflictele regionale și interne sunt și vor fi tot mai frecvente iar efectele lor, directe sau cumulate, vor fi din ce în ce mai greu de controlat.

Prin urmare mediul de securitate suferă schimbări rapide. Unele schimbări sunt previzibile, dar altele au un caracter surprinzător.

Mediul de securitate actual este marcat de următoarele elemente<sup>7</sup>:

- este în continuă schimbare, deosebit de dinamic și uneori cu evoluții impredictibile, în care actorii statali și cei non-statali joacă succesiv rolul central;
- edificarea unei economii mondiale vizând: America de Nord; Japonia-China; Zona economică a Uniunii Europene;
- lărgirea accesului de tehnologie, materiale și resurse cu un potențial de risc ridicat (aparitia de noi puteri nucleare: India și Pakistan și de noi pretendenți: Coreea de Nord și Iran);
- dispariția distincției clare dintre problemele interne, care aparțin strict domeniului suveranității și problemele externe care constituie subiectul unor modele clasice de rezolvare internațională;
- redefinirea conceptului de putere avându-se în vedere identificarea de noi surse: controlul transfrontalier; capacitatea și accesul la înaltă tehnologie etc;
- dispariția bipolarității și intrarea într-o nouă fază a ordinii mondiale;
- apariția și proliferarea actorilor non-statali;
- noi tendințe de dezvoltare în cadrul instituțiilor și organizațiilor internaționale de securitate incluzând și dimensiunea de integrare politico-economică;
- trecerea de la funcția de apărare colectivă la cea de securitate colectivă (vezi NATO);
- apariția tendințelor de regionalizare, având în vedere că ONU sau OSCE încurajează preluarea de mandate pentru îndeplinirea unor misiuni internaționale de către coalitii sau organizații regionale.

Specialiștii au identificat câteva tendințe majore care definesc mediul de securitate<sup>8</sup>:

---

<sup>7</sup> Prof.univ.dr. Eugen Bădălan, Iulian Berdilă, **Securitatea națională a României**, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, București, 2007, pp. 23-24.

- accelerarea proceselor de globalizare și de integrare regională, concomitent cu persistența unor acțiuni având ca finalitate fragmentarea statală;
- convergența rezonabilă a eforturilor consacrate structurării unor noi arhitecturi de securitate, stabile și predictibile, însoțită de accentuarea tendințelor anarhice în unele regiuni;
- revigorarea eforturilor statelor vizând prezervarea influenței lor în dinamica relațiilor internaționale, în paralel cu multiplicarea formelor și creșterea ponderii intervenției actorilor nestatali în dinamica relațiilor internaționale.

În cercurile de specialiști în domeniul securității se accentuează tot mai mult ideea potrivit căreia lumea devine tot mai complexă, dinamică și conflictuală, având în vedere că principala confruntare se duce între democrație și totalitarism, iar agresiunea terorismului internațional de factură extremist-religioasă, organizat în rețele transfrontaliere, este din ce în ce mai exacerbată.

### ***1.3. Raportul dintre globalizare și mediul de securitate***

Putem afirma că globalizarea ca fenomen are cea mai mare influență asupra mediului de securitate.

Această influență este exprimată atât prin oportunități, cât și prin riscuri și amenințări.

Cu alte cuvinte spus, globalizarea produce efecte de natură economică, politică, socială (demografică, religioasă, culturală), militară și ecologică. Acestea induc riscuri și beneficii pentru mediul de securitate. Cel mai mare impact asupra mediului de securitate se pare că-l are dimensiunea economică și culturală, întrucât potrivit ONU, dezvoltarea economică și socială, precum și respectarea drepturilor omului constituie elementele esențiale și interrelaționante.

Considerăm că trei elemente esențiale definesc foarte bine raportul dintre globalizare și mediul de securitate sau mai concret spus definesc impactul globalizării asupra mediului de securitate<sup>9</sup>: concentrarea extremă a progresului tehnic și tehnologic în țările dezvoltate, ca sursă principală a creșterii lor economice; vulnerabilitatea macroeconomică ridicată a țărilor în curs de dezvoltare la șocurile externe; contrastul dintre gradul înalt de mobilitate a capitalului și mobilitatea internațională a muncii, în special forța de muncă necalificată.

Cât privește primul element se poate constata că statele puternic dezvoltate trimit impulsuri de creștere spre cele slab dezvoltate sau în curs de dezvoltare prin: cererea pentru materii prime; realocarea către aceste țări a sectoarelor de producție considerate „mature” în țările dezvoltate; transferul tehnologiilor încorporate în echipamentele de producție; posibilitatea participării țărilor în curs de dezvoltare în cele mai dinamice domenii de producție.

Nu putem însă să nu constatăm că progresul tehnic pătrunde în țările slab dezvoltate sau în curs de dezvoltare în raport de poziția acestora în ierarhia internațională.

Ca urmare, acest progres tehnic continuă să fie scăzut și neregulat, iar beneficiile lui sunt repartizate inegal în țările în curs de dezvoltare.

Cât privește cel de-al doilea element (vulnerabilitatea) se poate constata că aceste asimetrii macroeconomice sunt generate pe de o parte de apartenența valurilor internaționale de țările dezvoltate iar pe de altă parte de natura prociclică a fluxurilor de capital către țările în curs de dezvoltare, având în vedere că fazele marcate de apetitul pentru risc alternează cu cele orientate spre calitatea bunurilor.

Cel de-al treilea element (contrastul) se consideră că este specific celui de-al treilea val al globalizării, în care globalizarea a determinat alocarea mai eficientă a resurselor în țările dezvoltate care a dus la creșterea semnificativă a veniturilor.

Nu putem să nu observăm că în regiunile sărace cu demografie ridicată și cu degradarea rapidă a mediului, globalizarea produce și efecte negative, în sensul că exacerbează sărăcia în regiunile respective.

De asemenea, tensiunile sociale ce amenință stabilitatea politică și socială a comunității au rădăcini tot în globalizare. Pot apărea conflicte alimentate de traficul global de armament. Au apărut

<sup>8</sup> Ibidem p. 13.

<sup>9</sup> ECLAC, Globalization and Development, ONU, 2002.

companii militare și armate mercenare care își oferă serviciile unor guverne și corporații, care pun în pericol securitatea umană.

Tot globalizarea este cea care reduce capacitatea statelor de a menține monopolul asupra informației și folosirii forței, accentuează permeabilitatea granițelor și permite actorilor nonstatali să acumuleze necontrolat capital.

Globalizarea accentuată face ca activitatea politică să se desfășoare din ce în ce mai mult la nivel internațional, prin intermediul U.E., F.M.I. Totuși organizațiile societății civile acționează global formând alianțe cu organizații din alte țări și făcând lobby direct în fața organizațiilor internaționale, fără intermedierea guvernelor lor naționale.

Cât privește dimensiunea culturală a globalizării se poate constata că în ultimul timp cultura populară a facilitat învățarea limbii engleze, asigurându-se astfel accesul la fluxul global de idei. Nu se poate face abstracție de faptul că în cazul culturilor tradiționale există pericolul extincției, deși cele care au capacitatea de a împrumuta și adapta influențele străine se comportă mult mai bine în fața derulării acestui proces.

Globalizarea generează expansiunea ideilor religioase care uneori determină violența, constituind astfel un recul al globalizării.

Globalizarea determină creșterea criminalității transnaționale și a terorismului, având în vedere sporirea inegalităților economice. De asemenea, globalizarea duce la intensificarea activităților antisociale generate de creșterea fluxurilor de oameni, bunuri și informații, precum și a corupției.

Cât privește dimensiunea militară a globalizării se poate aprecia că numărul de conflicte intra și interstatale a scăzut, dar conflictele zonale generate preponderent de natură etnico-religioasă vor rămâne caracteristice începutului de secol XXI.

Nu este mai puțin adevărat că globalizarea duce la creșterea ritmului în care se desfășoară integrarea dar creează condiții favorabile pentru accentuarea tendințelor de dezintegrare sau fragmentare.

În continuare sunt preocupări geopolitice tradiționale ale guvernelor naționale și ale diferiților actori nonstatali care nu sunt motivați numai de câștiguri economice.

Apar astfel și conflicte politice asupra teritoriului granițelor, competiției militare, resurselor, diferențelor culturale și etnice. Accentuarea problemelor geopolitice poate duce la fragmentarea regională.

Ne mai luându-se în considerare confruntările politice bipolare, problemele politice și de securitate regionale apar ca fiind independente sau, cel mult, cu un impact redus asupra evoluției altor regiuni. Din această perspectivă putem conchide că această situație poate reduce riscul ca tensiunile regionale să declanșeze un conflict global, dar adâncește instabilitatea în acele regiuni.

Nu putem să încheiem problematica în discuție fără a aprecia că în ansamblu, globalizarea conduce la o nouă structură internațională, divizată în țări care sunt integrate în economia globală și în țări care fie sunt lăsate în urmă, fie se opun normelor unui ordin global.

Ca urmare, optimiștii speră în extinderea globală a democrației, economiei de piață și cooperării multilaterale internaționale, iar pesimiștii percep globalizarea ca pe un sfârșit adus de crizele economice și noile forțe geopolitice și socioculturale polarizante.

## **II. Securitatea umană și globalizarea**

Pentru a putea face o analiză pertinentă a securității în contextul globalizării trebuie să identificăm un obiect de referință care să se reflecte în definiția conceptului.

Pentru aceasta ar trebui să facem apel în primul rând la dicționarul Explicativ al Limbii Române (Ediția a II-a, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998) care definește securitatea la pagina 969 ca „*faptul de a fi la adăpost de orice pericol; sentiment de încredere și liniște pe care îl dă cuiva absența oricărui pericol; protecție, apărare*”. Din păcate această definiție nu o putem lua de referință întrucât conținutul ei este prea larg pentru a face o analiză științifică pertinentă. Mergând mai departe pe firul logicii putem conchide că pentru om a realiza o stare de securitate totală constituie o misiune imposibilă.

De aceea, opinăm că pentru a putea face o analiză pertinentă a securității trebuie să luăm în calcul o cerință minimă ce se referă la nivelul de analiză și care se poate referi la: individ; grup; național; regional; global. Luând în considerare că omul este elementul central al acestor niveluri, în continuare vom încerca să facem un transfer al centrului de greutate de la securitatea teritorială la cea a oamenilor și să prezentăm care sunt amenințările la adresa acestora.

### **2.1. Amenințări directe asupra securității oamenilor**

Securitatea umană constituie în opinia ONU un element central al globalizării. Ca urmare, la sfârșitul secolului XX, ONU a elaborat conceptul „globalizare cu fața umană”<sup>10</sup>.

În opinia noastră acest concept exprimă o stare ideală a securității. Este greu de receptat, în condițiile în care omul se află permanent în fața amenințărilor generate de: boli, foamete; șomaj; criminalitate; conflicte sociale; represiuni politice; dezastre ecologice etc.

Potrivit opiniilor lui Bajpai și Kanti, exprimate în *Human Security: Concept and Measurement*, Kroc Institute, SUA, 2000, cele mai semnificative amenințări directe asupra securității umane ar putea fi:

- a) moarte violentă/ incapacitate: victimele unei crime violente, uciderea femeilor și copiilor, terorism, revolte, pogromuri, genocid, torturarea și uciderea dizidenților, victimele de război;
- b) dezumanizare: sclavie, răpire, arestarea oponenților politici;
- c) droguri: dependența de stupefiante, trafic ilegal;
- d) discriminare: legislație discriminatorie, practici împotriva minorităților, subminarea instituțiilor politice;
- e) dispute internaționale: tensiuni și crize între state;
- f) armament de distrugere: proliferarea armelor de distrugere în masă.

Întrucât exprimarea acestor amenințări directe ni se pare foarte clară, nu vom face comentarii lămuritoare, ci în continuare vom prezenta amenințările indirecte asupra securității umane.

### **2.2. Amenințări indirecte asupra securității umane**

Potrivit celor doi analiști, menționați anterior, cele mai semnificative amenințări indirecte asupra securității umane ar putea fi:

- a) privațiuni la nivelul nevoilor de bază ale omului: hrană, apă, îngrijire medicală de bază, educație primară;
- b) maladii: rata de apariție a bolilor și morburilor care amenință viața;
- c) dezastre naturale și / sau provocate de om;
- d) subdezvoltare: nivelul scăzut al PIB / locuitor, creșterea lentă a PIB-ului, inflație, șomaj, inegalitate, sărăcie, instabilitate economică, stagnare și transformare demografică la nivel național, zonal, regional, global;
- e) dislocare de populație: refugiați și migrație la nivel național, zonal, regional și global;
- f) degradarea mediului la nivel național, zonal, regional și global.

## **III. Globalizarea insecurității**

Cei mai mulți analiști sunt de părere că globalizarea constituie cea mai importantă și puternică forță pentru crearea unei noi matrice a securității internaționale. Sunt însă și foarte mulți analiști care asociază globalizarea cu creșterea insecurității din cauza creșterii interdependențelor.

Ca urmare, în continuare ne propunem să exprimăm un punct de vedere despre globalizare, ca motor al amplificării insecurității.

### **3.1. Globalizarea – motorul amplificării insecurității**

Globalizarea prezintă trei caracteristici esențiale care influențează domeniul securității astfel: contractia spațiului, contractia timpului și dispariția granițelor.

---

<sup>10</sup> ONU, *Human Developments Raport: Globalization with a Human Face*, 1999, p. 2.

Datorită acestor caracteristici ale globalizării, oamenii de pretutindeni pot interrelaționa între ei, având acces la oportunități dar fiind expuși în același timp la riscuri, pericole și amenințări.

Faptul că nu există un control bine definit asupra derulării proceselor globalizării generează elemente de insecuritate la nivelul lumii interconectate<sup>11</sup>. Aceasta ne determină să afirmăm că globalizarea pe lângă efectele benefice pe care le produce, constituie și o sursă de amplificare a insecurității.

Pentru a argumenta această afirmație ne propunem în continuare să arătăm modalitatea în care unele dintre riscurile, pericolele și amenințările generate de globalizare se propagă de la nivel individual uman la nivel global și invers.

Astfel, pericolul generat de război are următoarele influențe la nivelurile<sup>12</sup>:

- a) uman – împiedică dezvoltarea omului;
- b) statal – poate răsturna un regim, poate slăbi infrastructura guvernamentală sau poate duce la eșecuri politice și economice;
- c) sistem – distruge relațiile de cooperare și diplomația dintre state, destabilizând sistemul internațional;
- d) rețeaua – încurajează crearea de forme de supraveghere și cenzură care inhibă dezvoltarea rețelelor;
- e) global – amenință existența umană (războiul nuclear) pe mapamond.

În continuare, ne propunem să mai prezentăm un singur factor de risc al globalizării, care influențează domeniile menționate anterior.

De pildă, proliferarea armelor de distrugere în masă (ADM) are următoarele influențe negative asupra nivelurilor:

- a) uman – pot vătăma sau ucide un număr mare de oameni;
- b) statal – slăbirea instituțiilor statale;
- c) sistem – existența centrelor de putere în sistem poate determina și alți actori de pe scena internațională să utilizeze arme de distrugere în masă;
- d) rețea – înăsprirea reglementărilor împotriva proliferării nucleare țintește rețelele și inhibă fluxurile transnaționale;
- e) global – atacurile nucleare multiple pot distruge Terra.

Acest mod de abordare a problematicii aflate în analiză poate fi extins și asupra altor riscuri, pericole și amenințări generate de globalizare, cum ar fi: terorismul și criminalitatea; state eșuate; conflicte pentru resurse; epidemii; mediu; războiul informațional etc. Nu vom continua analiza, întrucât considerăm că din exemplele prezentate se poate trage concluzia că la această dată în lume se manifestă o puternică tendință de globalizare a insecurității. De aceea, în continuare, ne propunem să prezentăm câteva modalități de contracarare a insecurității.

### **3.2. Modalități de contracarare a insecurității**

Organizațiile internaționale cu vocație în domeniul securității și-au intensificat activitatea de contracarare a insecurității generată de globalizare, mai ales la începutul secolului XXI.

Aceste organizații au elaborat documente prin care propun strategii de contracarare a globalizării insecurității. În acest sens, cele mai importante acțiuni aparțin:

- a) ONU – care a elaborat Declarația mileniului (2000) și raportul „O lume mai sigură: responsabilitatea noastră comună” (2004);
- b) U.E. – Strategia de securitate europeană (2003);
- c) OSCE – Strategia de abordare a amenințărilor la adresa securității și stabilității secolului XXI (2003).

Demn de subliniat constituie faptul că prin aceste documente, organizațiile respective nu fac altceva decât să traseze direcțiile de combaterea riscurilor, pericolelor și amenințărilor la adresa

<sup>11</sup> Popa, Vasile, **Implicațiile globalizării asupra securității naționale**, Ed. U.N.Ap., București, 2005, p. 14.

<sup>12</sup> Alexandra Sarcinschi, **Globalizarea insecurității: factori și modalități de contracarare**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2006, pp.28-29.

securității, acțiunea concretă revenind statelor naționale, care și ele reprezintă medii de amplificare a insecurității în contextul globalizării.

În aceste circumstanțe statele sunt determinate să își reevalueze strategia de securitate națională, urmărind următoarele elemente:

a) promovarea valorilor globale prin integrare și adaptare pașnică la schimbare, concomitent cu dezvoltarea unor sisteme, instituții și norme globale viabile;

b) protejarea autonomiei individuale, de grup, naționale și regionale, bazată pe diversitate și dreptul la exprimarea liberă a opțiunilor și reflectată în instituții naționale flexibile, susținute de statul de drept;

c) îmbunătățirea și dezvoltarea instituțiilor și instrumentelor de securitate prin cooperare, necesare reducerii și prevenirii conflictelor și altor amenințări la adresa securității naționale și internaționale;

d) luarea în calcul a riscurilor la adresa securității naționale determinată de globalizare, avându-se în vedere domeniile: economic, politic, militar, social, de mediu.

Alte modalități de contracarare a insecurității ar putea fi:

- încurajarea globalizării în țările mai puțin dezvoltate – duce la dezvoltarea economică, sporirea calității vieții, extinderea libertăților civile și economice;

- intensificarea măsurilor pentru contracararea criminalității, terorismului și corupției prin implementarea unei politici coerente care impune respectarea drepturilor omului și evitarea măsurilor care ar duce la eradicarea acestor fenomene negative;

- crearea de noi modalități și instrumente de gestionare a riscurilor, pericolelor și amenințărilor la adresa securității;

- întărirea dominației legii;

- promovarea educației;

- intensificarea luptei împotriva corupției;

- combaterea marginalizării;

- întărirea relațiilor cu țările vecine.

### Concluzii

Globalizarea constituie un proces complex cu efecte benefice dar și negative asupra mediului de securitate.

Aceasta se datorează faptului că globalizarea remodelează economia globală, reorganizează politicile internaționale și problemele de securitate. Din această perspectivă, unele state pierd puterea în timp ce altele o câștigă, în unele state cultura locală este amenințată în timp ce în altele se dezvoltă, iar în unele regiuni religia se stinge în timp ce în altele renaște.

În condițiile globalizării nu se poate vorbi de o stare de securitate totală, întrucât alături de aceasta coexistă starea de insecuritate, generată de amenințări directe și indirecte. Faptul că globalizarea constituie sursa de configurare a matricei insecurității, necesită identificarea și crearea unor politici și instrumente specifice de contracarare a surselor insecurității. Din această perspectivă, este necesar ca pe măsură ce insecuritatea se globalizează, politicile și instrumentele de realizare a securității trebuie să se globalizeze.

Considerăm că aceasta este noua paradigmă specifică noului mediu de securitate, asupra căreia trebuie să se concentreze specialiștii.

### Bibliografie

- [1] Bari, Ioan, **Probleme globale contemporane**, Editura Economică, București, 2003.
- [2] Bădălan, Eugen, prof.univ.dr., Berdila, Iulian, **Securitatea națională a României**, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, București, 2007.
- [3] Frunzeti, Teodor dr., dr. Vladimir Zodian, **Lumea 2007, Enciclopedie politică și militară**, Editura Centrul Tehnic Editorial al Armatei, București, 2007.
- [4] Giddens, Anthony, **Runaway World: How Globalization Is Reshaping Our Lives**, Profile Books, London, 1999.

- [5] Popa, Vasile, **Implicațiile globalizării asupra securității naționale**, Ed. U.N.Ap., București, 2005.
- [6] Sarcinschi, Alexandra, **Globalizarea insecurității, Factori și modalități de contracarare**, Editura U.N. Ap. „Carol I”, București, 2006.
- [7] ECLAC, *Globalization and Development*, ONU, 2002.
- [8] ONU, *Human Developments Raport: Globalization with a Human Face*, 1999.

## INTRODUCTION TO OPERATIONAL ART

Josze**f** RONKOVICS\*



# INTRODUCTION TO OPERATIONAL ART

Jozsef Ronkovics maj gen(ret)

CsC

Hungarian National Defence University

The determination is the first  
and aim is only after that.

Clausewitz (1780-1831)

---

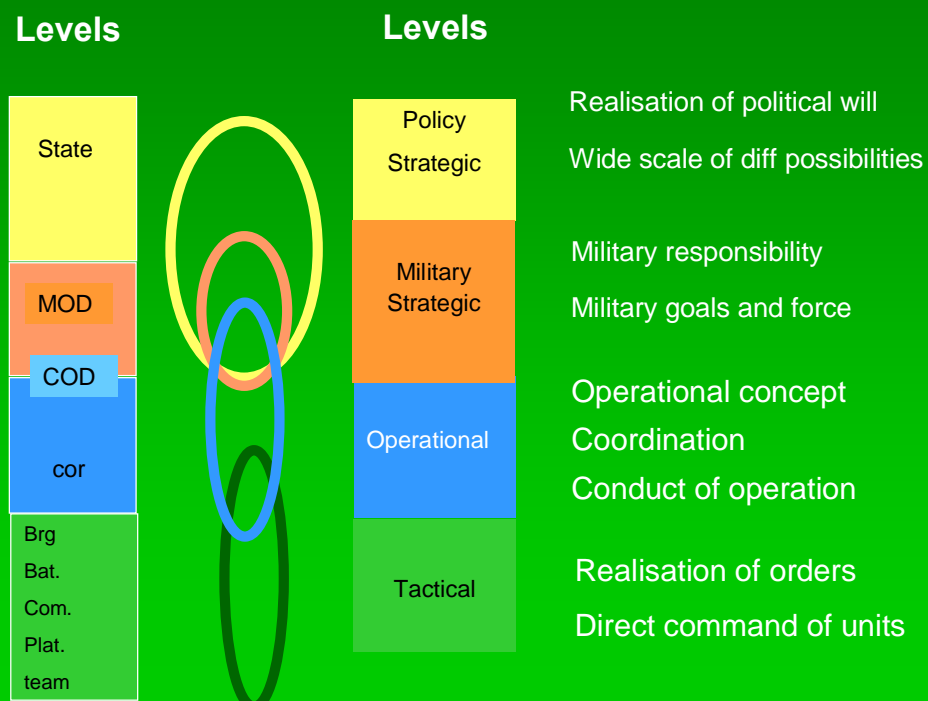
\* Maj. Gen. (ret.), CsC, Hungarian National Defence University



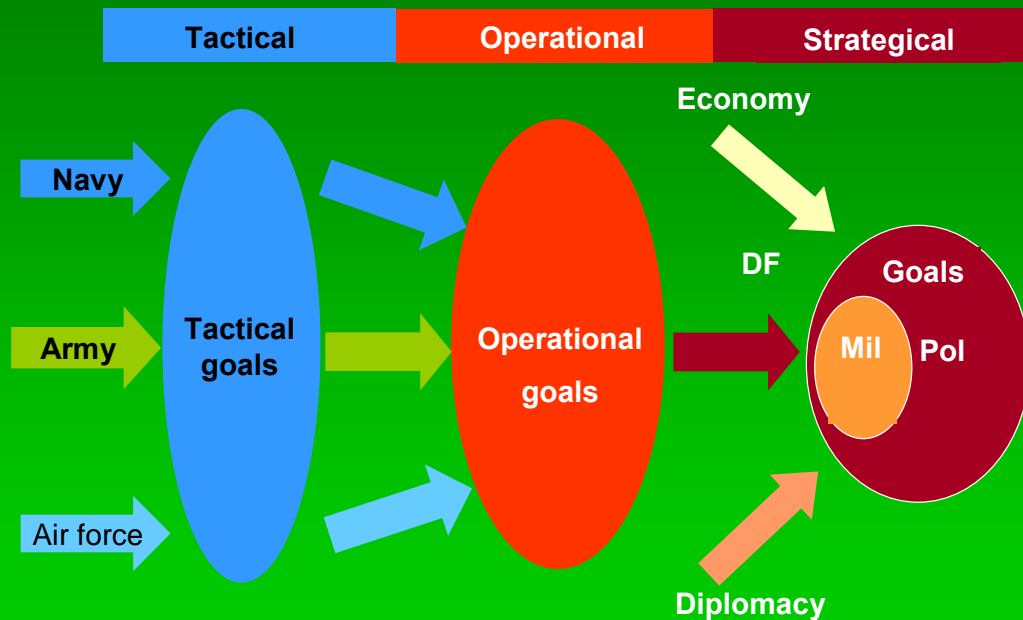
# OUTLINE

- Hierarchy of military leadership
- Definitions
- Fundamental elements
- Principles and methods of combat force employment

## Hierarchy of military leadership



# Management tools of military leadership



## WHAT IS OPERATIONAL ART?

- An intermediate field of study and practice between strategy and tactics
- It is applied across the entire „operational continuum”
- It deals with theory and practice of planning, preparing, conducting and sustaining major operations and campaigns aimed at accomplishing operational or strategic objectives in a theatre. / Dr. Milan Vego, US Naval War College, Newport, RI. /

# **OPERATIONAL ART NATO-AJP**

- „Operational Art” is defined as: „The skillful employment of military force to attain strategic and/or operational objectives through the design, organisation, integration and conduct of theatre strategies, campaigns, operations and battles” (Allied Joint Publication /AJP/ - 01/B/)

## **DOCTRINE**

Fundamental principles by which military forces guide their action in support of objectives.

It is authoritative but requires judgement in application.

# COMPONENTS OF MILITARY ART

STRATEGY

OPERATIONS  
OPERATIONAL ART

TACTICS

# DIMENSIONS OF MILITARY STRATEGY

- OPERATIONAL
- LOGISTICAL
- TECHNOLOGICAL
- SOCIAL

(Michael Howard: „The Forgotten Dimensions of Strategy” , Foreign Affairs, Summer 1979.)

# **DIMENSIONS OF STRATEGY**

- **PEOPLE AND POLITICS** – people, society, culture, politics, ethics /5/
- **PREPARATION FOR WAR** – economics and logistics, organization, military administration, information and intelligence, strategic theory and doctrine, technology /6/
- **WAR PROPER** – military operations, command, geography, friction – chance – uncertainty, adversary, time /6/

(Colin S. Gray: „Modern Strategy” Oxford University Press, 1999.)

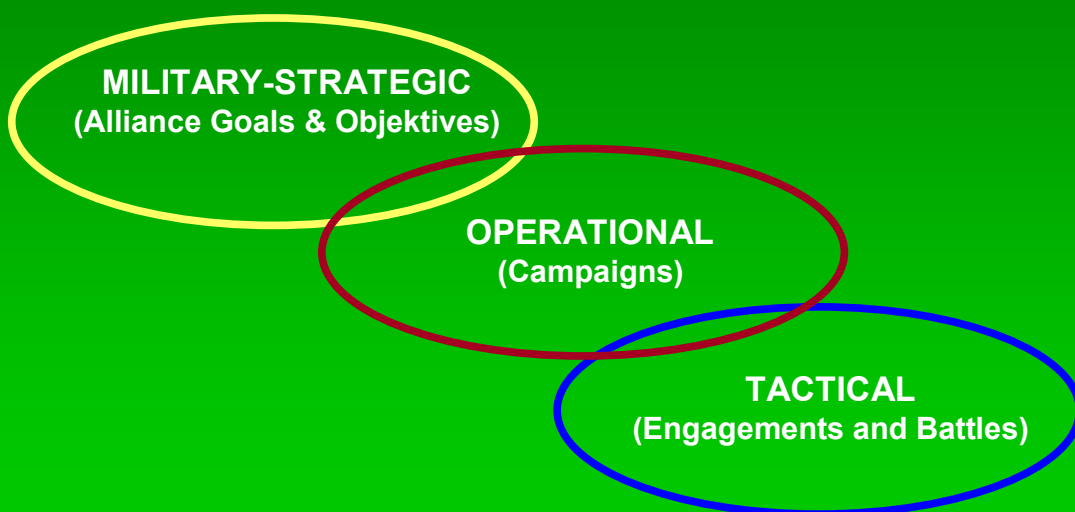
## **CRITICAL LINK**

- **Tactics alone cannot accomplish strategic objectives in a theatre or win the war. Results of tactical actions are useful only when linked together as a part of some larger design framed by strategy and orchestrated by operational art.**
- **The gap between strategy and tactics is too large to be bridged without an intermediate field of study and practice – OPERATIONAL ART.**

# THE PRINCIPLE ROLE OF OPERATIONAL ART

- Operational art sequences and synchronizes a series of tactical actions to accomplish operational objectives through the conduct of major operations. Strategic objectives in a theatre are normally accomplished through a series of major operations.
- Operational art allows a smaller, but better trained and skillfully led force guided by sound strategy to defeat quickly and decisively a much stronger force.

## LEVELS of MILITARY OPERATIONS



# OUTLINE

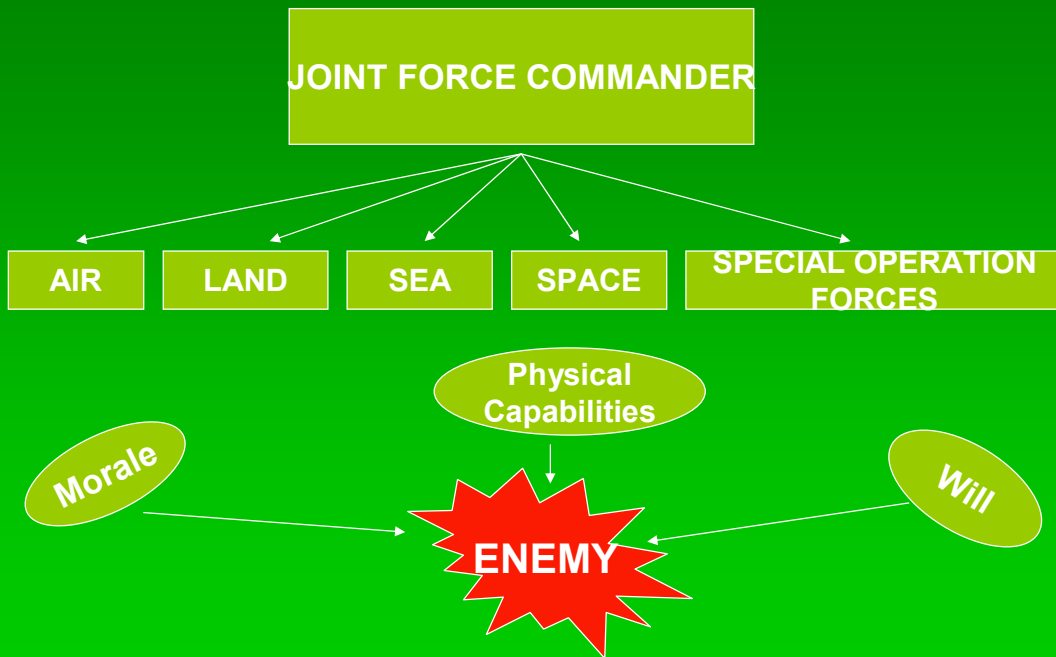
- Hierarchy of military leadership
- Definitions
- Fundamental elements
- Principles and methods of combat force employment

# OVERVIEW OF THE ELEMENTS

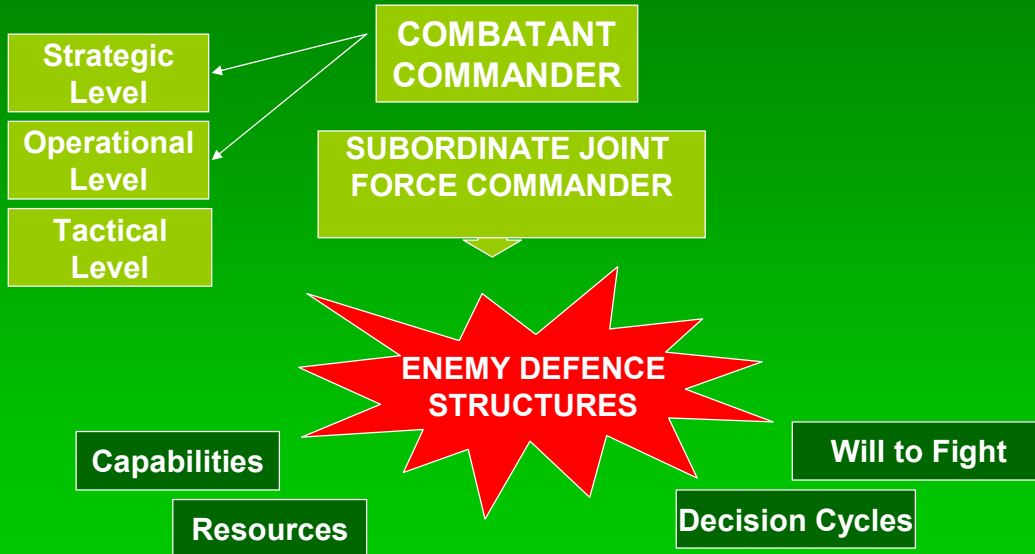
- Synergy
- Simultaneity and Depth
- Anticipation
- Balance
- Leverage
- Timing and Tempo
- Operational Reach and Approach
- Forces and Functions
- Arranging Operations
- Centres of Gravity
- Direct vs. Indirect Approach
- Decisive Points
- Culmination
- Termination

/Based on the presentation of  
Mr. Frank Yahner/

# SYNERGY

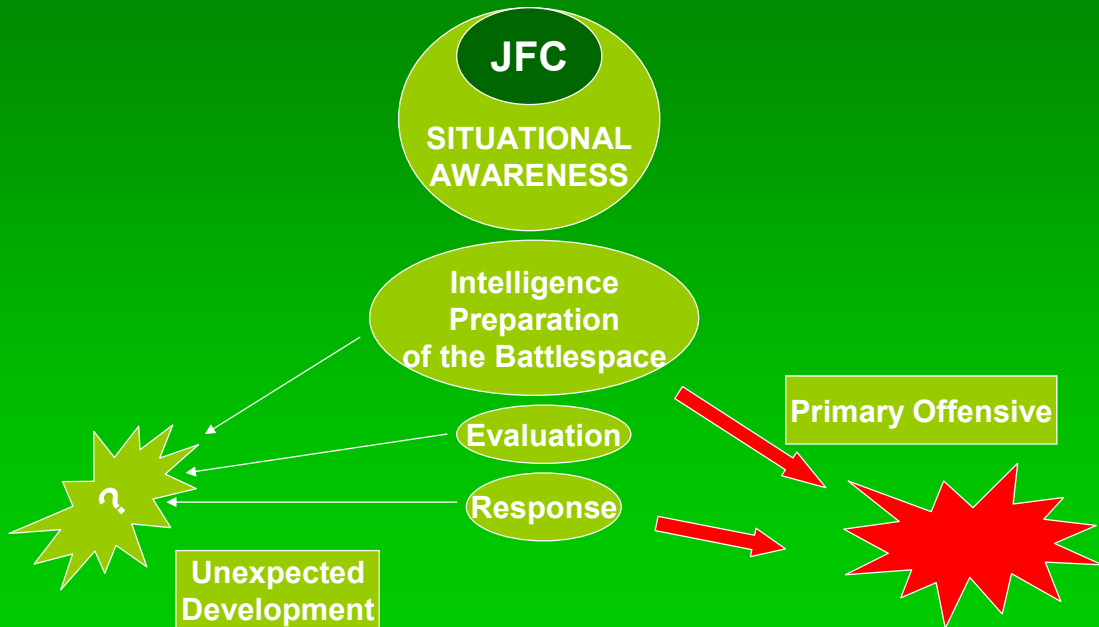


# SIMULTANEITY AND DEPTH





# ANTICIPATION



# BALANCE

- Balance is the maintenance of the force, its capabilities and its operations in such a manner as to contribute to freedom of action and responsiveness. It refers to the appropriate mix of forces and capabilities within the joint force as well as the nature and timing of operations conducted to disrupt an enemy's balance.

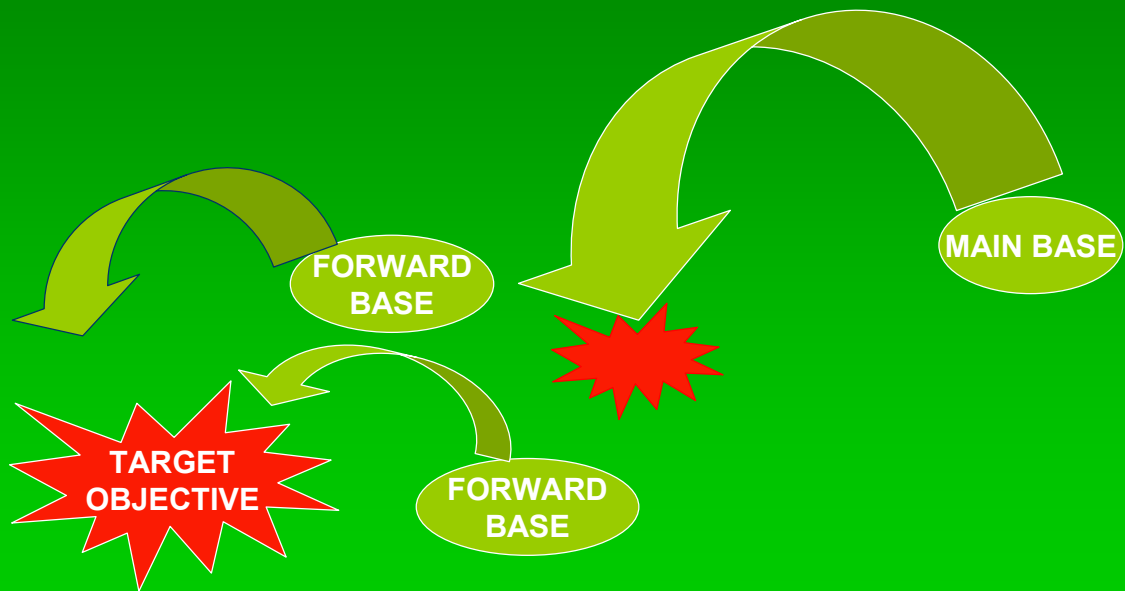
## **LEVERAGE**

- **Leverage is gaining, maintaining and exploiting advantages in combat power across all dimensions. Leverage allows joint force commanders to impose their will on the enemy, increase the enemy's dilemma and maintain the initiative.**

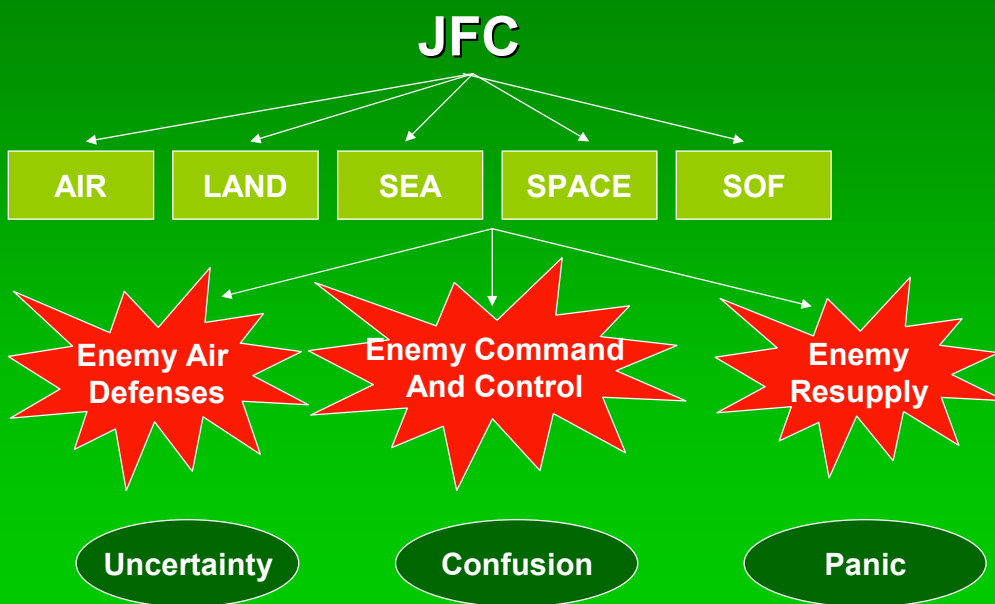
## **TIMING AND TEMPO**

- **The joint force should conduct operations at a tempo and time that best exploits friendly capabilities and inhibits the enemy. With proper timing JFCs can dominate the actions, remain unpredictable and operate beyond the enemy's ability to react.**

# OPERATIONAL REACH AND APPROACH



# FORCES AND FUNCTIONS

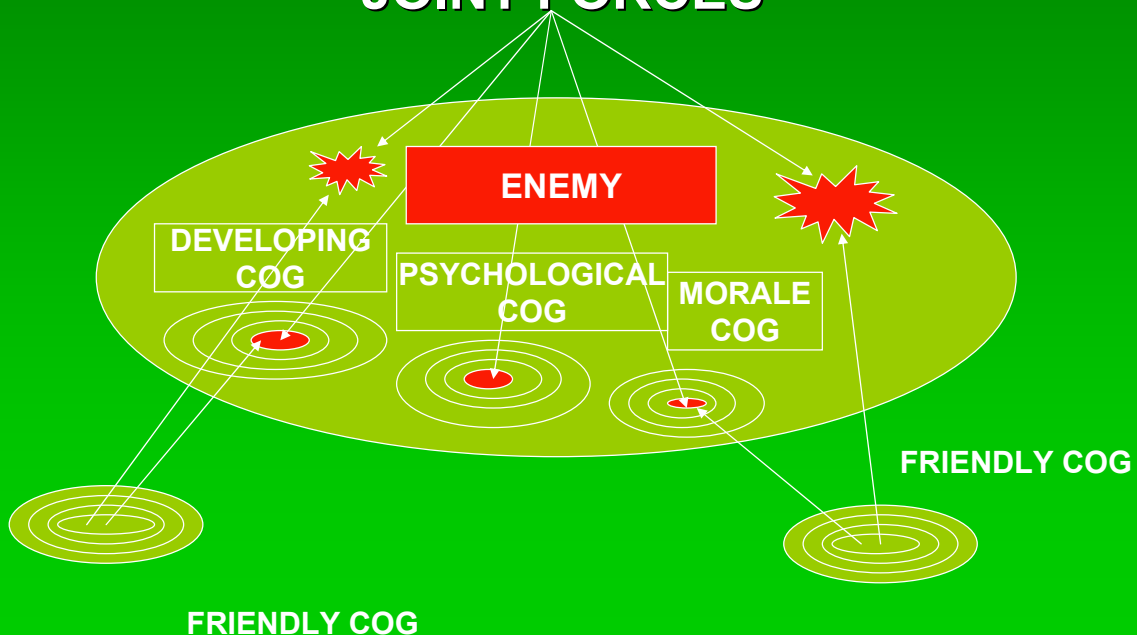


# ARRANGING OPERATIONS

- Joint Force Commanders must determine the best arrangement of major operations. This arrangement will often be a combination of simultaneous and sequential operations to achieve the desired end state and conditions quickly at the least cost in personnel and other resources.

## CENTRES OF GRAVITY (COG)

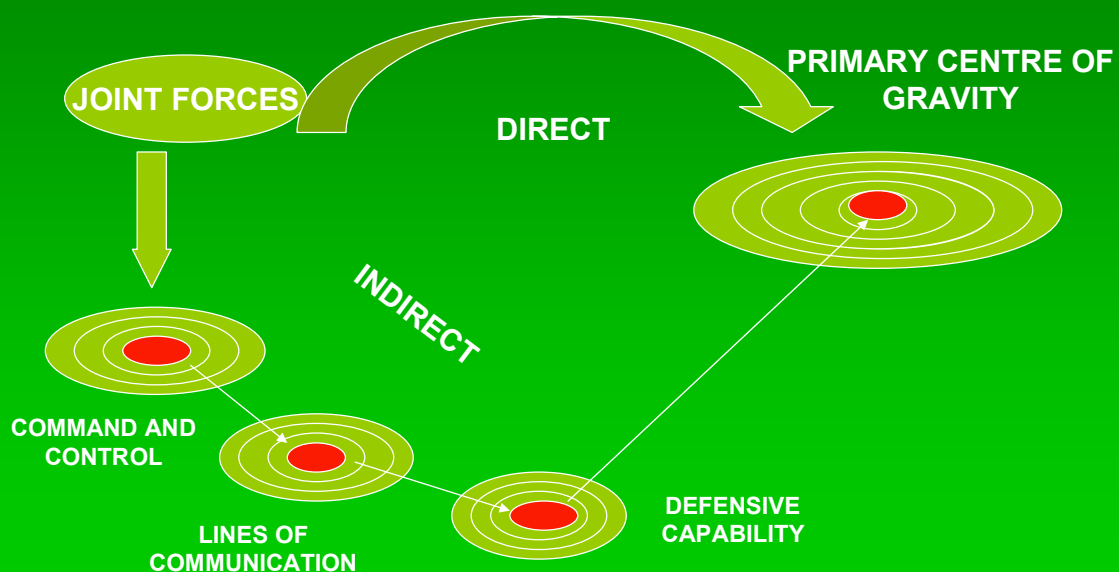
### JOINT FORCES



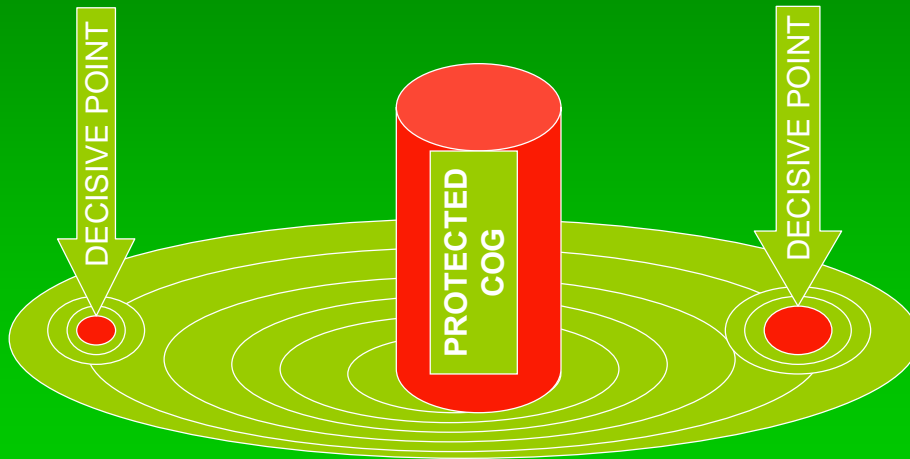
# CENTRES OF GRAVITY

- „One must keep the dominant characteristics of both belligerents in mind. Out of these characteristics a certain centre of gravity develops, the hub of all power and movement, on which everything depends. That is the point against which all our energies should be directed.”
- „The first task, then, in planning for war is to identify the enemy’s centres of gravity, and if possible, trace them back to a single one.”  
( Carl von Clausewitz, 1780-1831)

# DIRECT VS. INDIRECT



# DECISIVE POINT



## DECISIVE POINTS

„Decisive Points are the key to getting at the CoG. Control of Decisive Points provides commanders with an advantage over the opposing forces and greatly influences the outcome of an action. Proper action at Decisive Points allows commanders to gain the initiative, retain freedom for operational manoeuvre and maintain momentum and the initiative.”

Bi-SC GOP  
AJP-01

„Decisive points are *conditions* that *must* be achieved *sequentially and/or* simultaneously in the course of a campaign or operation to defeat the enemy's CoG. Perceiving and defining the decisive points of campaign, relative to the situation, is the essence of operational art and design. They are the framework for success at both the strategic and operational levels.”

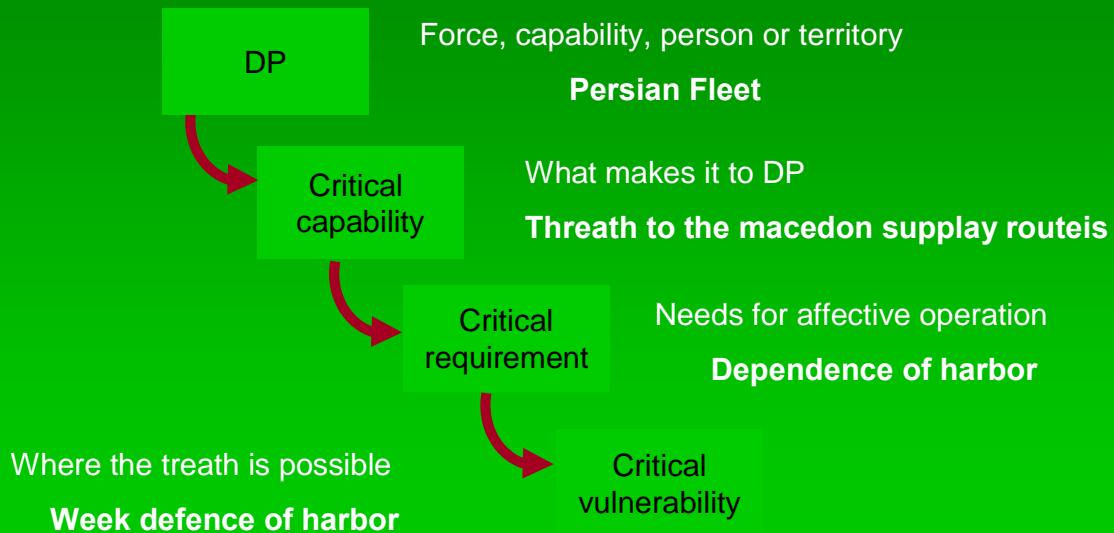
Gen (Retired) Helge Hansen

„Decisive points are those events, the successful outcome of which is a precondition to the effective elimination of the enemy's COG.”

Land force Tactical Doctrine ATP-35 (B)

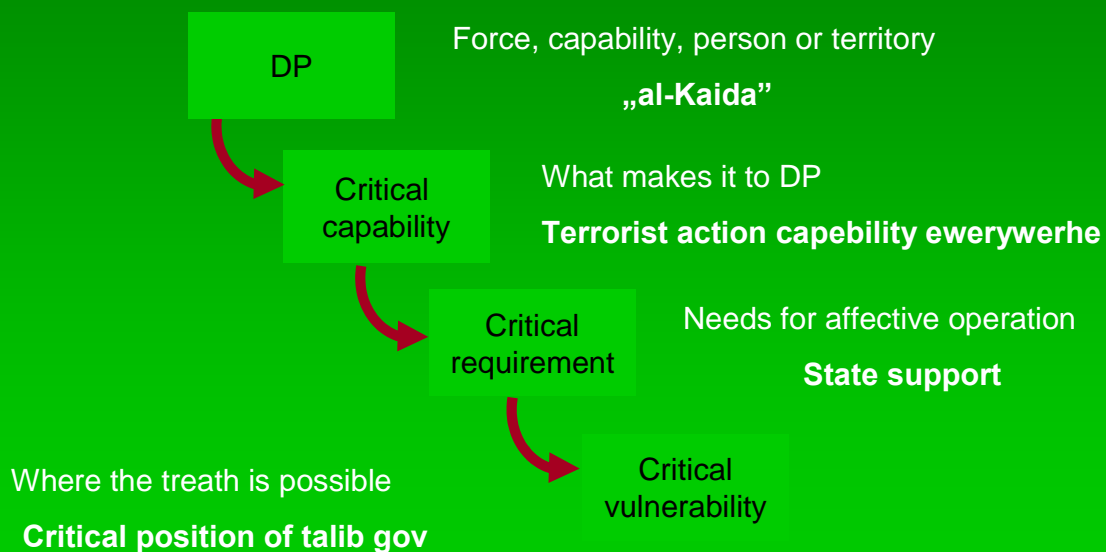
# Assasment of DP

## Great Alexander



# Assasment of DP

## Afganistan - 2002



## **CULMINATION**

- **Culmination in time and space has both an offensive and a defensive application. Offensively, it is the point at which the attacker's combat power no longer exceeds that of the defender. Defensively, it is when the defending force can no longer go on the counter-offensive or defend successfully.**

## **TERMINATION**

- **Before forces are committed, the joint force commanders must know how the NCA intends to terminate the operation and ensure that its outcomes endure, and then determine how to implement that strategic design at the operational level.**



# TERMINATION

## SEQUENCE



## OUTLINE

- Hierarchy of military leadership
- Definitions
- Fundamental elements
- Principles and methods of combat force employment

# PRINCIPLES

- „Know your enemy and know yourself, in a hundred battles you will never be in peril.
- When you are ignorant of the enemy but know yourself, your chances of winning or losing are equal
- If ignorant both of your enemy and yourself, you are certain in every battle to be in peril.”  
( Sun Tzu: „The Art of War”)
- „There have existed in all times fundamental principles on which depend good results in warfare.. the principles are unchanging, independent of the kind of weapons, of historical time and of place.”  
( Antoine Henri de Jomini )

# PRINCIPLES OF WAR

- **PURPOSE**
  - tactical
  - operational
  - strategic
- **UNITY OF EFFORT**
  - unity of command
  - cooperation
- **Offensive**
- **Surprise**
- **Simplicity**
- **Maneuver**
- **Security**
- **Economy of force**

# **CAMPAIGN**

- **A campaign consists of a series of major operations sequenced and synchronized in terms of space and time and aimed to accomplish a strategic objective in a given theatre of operation.**

# NAȚIONALUL ÎN GEOPOLITICA ȘI GEOSTRATEGIA DEZVOLTĂRII EUROPENE

Dr. Costinel PETRACHE\*

*This scientific paper treats the national issue in the geopolitics and geostrategy of the European development, pointing out a few theories, concepts and doctrines regarding the integration. First, the author reviews the modern and contemporary development of the regional phenomenon. Then, he writes about the policy of cross-border regions, as well as about D. Darell's supra-regional concept. To conclude, he approaches the reality of the national issue in the paradigm of the European integration.*

## Teorii, concepții și doctrine referitoare la integrare

Procesul integrării europene, departe de a fi o întâmplare, a prins, în ultimii ani ai secolului trecut și în cei de început ai secolului XXI, o desfășurare într-un ritm deosebit de alert. Strategii integrării au vrut să confere procesului în sine, în ecuații proiectate cu minuțiozitate, caracterul fatalității. Certitudinile și incertitudinile contrazic însă, aproape în egală măsură, spiritul suveran al voinței integratoare. Certitudinile, pentru că prin inconsistența lor derutează inițiatorii, incertitudinile, pentru că alimentează, tot mai mult, de la o zi la alta, neîncrederea statelor care vedeau în integrare ieșirea din impas. Din această perspectivă, *“integrarea este un proces contradictoriu care poate rezolva unele probleme, dar incontestabil creează altele și dacă analiștii și diplomații continuă să le ignore, preferând să abordeze integrarea într-o concepție magică, există toate riscurile ca ea să fie blocată de propria ei derulare și chiar de promotorii ei. În orice caz, există riscul ca efectele dezintegratoare și de insecuritate ale integrării să poată depăși efectele integratoare și de insecuritate”*.

## Fenomenul regional în devenirea istoriei moderne și contemporane

Abordarea geopolitică a fenomenului regional a preocupat, la nivelul teoretizărilor de anvergură, geopoliticienii germani, dar relevanți pentru lămurirea conceptuală a problemei sunt, prin teoriile avansate, J. Fouéré (prin teoria “Europei regiunilor”) și D. Darell (autorul teoriei supraregiunilor, exprimată în lucrarea “The New European Superregions”, apărută în anul 1994).

Ambii teoreticieni resping ab initio ideea unui *suprastat european*, acesta fiind, în concepția lui Fouéré, un rezultat al iluziilor și mitului Revoluției franceze, *“al marxismului revoluționar și al raționalismului francez”*. Contestând teoria suprastatului, despre care afirmă că este un factor de conflicte și de declin intelectual, ei resping și ideea gaullistă a *Europei națiunilor*, propunând o *Europă a regiunilor*. Potrivit concepției lor, două sunt teoriile care și-au disputat destinul Europei: concepția promovată de Congresul de la Viena din 1815, care a dat câștig de cauză rațiunii de stat, promovând interesul marilor puteri, și concepția exprimată de Conferința de Pace de la Versailles, care pune cu putere accentul pe ideea de națiune, în detrimentul categoric al celei de popor și, mai departe, pe statul național, în defavoarea statului dinastic. Referitor la cele două concepții, D. Gusti menționa în *“Sociologia națiunii”* (1937): *“În lupta crâncenă dintre aceste două concepții, care puseseră în opoziție puterile centrale și puterile înțelegerii, a ieșit victorioasă aceea a puterilor înțelegerii, care susțineau că statul trebuie să se adapteze națiunii ... Victoria finală a principiului național înseamnă începutul unei noi ere de legislație internațională. De astăzi înainte, titlul juridic al întemeierii de viitoare state va trebui să fie dreptul națiunilor de a dispune libere de ele însele”*.

Primul Război Mondial, punând capăt războaielor dinastice, a deschis calea a douăzeci și cinci de ani de pace, “înfulecată” de a doua mare conflagrație, căreia i-a urmat, în estul Europei, un proces agresiv de exterminare a elitelor naționale. După 1945, în jumătate din continentul european, concepția și ideea națională au fost anulate sub presiunea ofensivei sovieto-kominterniste. România intra în drama dezrădăcinării spiritual-naționale. Aflată sub ocupație militară, economică, politică și ideologică, România a acceptat tăcută sacrificarea elitei naționale. La începutul anilor '60, asistăm

---

\* Colonel, redactor-șef al revistei *Gândirea Militară Românească*

la resurecția ideii și a faptei naționale, pentru ca, la sfârșitul aceluiași deceniu, să fim martorii apogeului ei în spațiul statal românesc.

### **Spre o Europă a regiunilor. Devenire sau regres ?**

Promotorul perseverent al teoriei regionalizării Europei este J. Fouéré. El identifică, în devenirea istorică a continentului, “trei” Europe, fiecare întemeiată pe un alt principiu și pe o altă concepție de integrare. Acestea sunt:

a. *Prima Europă*: între 800 d. Hr. și Renaștere, în care creștinismul a fost principalul factor modelator;

b. *A doua Europă*: este cea a națiunilor, în care triumfă statul modern și unificarea politică (secolul XIX);

c. *A treia Europă*: este cea a regiunilor. Potrivit lui Fouéré, această a treia Europă, o Europă federală, a fost anunțată de criza statului național. El consideră că Europa ar trebui alcătuită din regiuni teritoriale care să cuprindă 2-6 milioane de oameni. Criteriul invocat de autor pentru a justifica necesitatea regionalizării continentului derivă din ideea că “modelarea atitudinii de atașament” este mai sigură în sistemul de referință al “regiunii economice” decât în cel al națiunii. Or, se știe, regiunile economice au cel mai scăzut coeficient afectiv, solidaritatea manifestă întemeindu-se pe contractualism și nu pe atașament. Una dintre problemele pe care le ridică integrarea de tip regional este cooperarea transfrontalieră, care, la rândul ei, creează ambiguități privind existența unor delimitări de graniță și a unor legislații diferite, care impun exigențe diferite cadrului de cooperare. Teoria relevă ambivalența noțiunii de teritoriu, atribuindu-i două înțelesuri, nu tocmai compatibile: **teritoriu** ca *entitate spațială* cu identitate proprie și **teritoriu** ca *regiune de cooperare*. Este evident că **statul națiune** este dezautorizat din perspectiva atributelor sale fundamentale, rezultând o fragmentare aflată lesne sub control, teritoriile putând fi astfel “înghițite” cu ușurință de statele puternice.

### **Politica regiunilor transfrontaliere**

Abordând chestiunea regiunilor transfrontaliere, tot J. Fouéré afirmă: “*În funcție de modul în care granița este transgresată, se poate vorbi de o regiune transfrontalieră, ca de o entitate spațială cu identitate proprie (...). Teritoriul în care o colaborare pe deasupra frontierelor devine efectivă este denumit cu termenul de regiune transfrontalieră*”. Realitatea europeană cunoaște cazuri de “existențe” transfrontaliere, cele mai cunoscute fiind formate pe axa de dezvoltare Rotterdam-Bâle, precum și între cantoanele elvețiene Genève și Bâle și departamentele franceze Ain și Haute-Savoie. În situațiile amintite, problemele comune sunt: amenajarea teritoriului, protecția mediului, supravegherea în comun a frontierelor și a transporturilor, utilizarea în comun a potențialului energetic aflat la impactul frontalier. Un exemplu de colaborare transfrontalieră răsăriteană îl constituie regiunea formată de-a lungul *axului energetic al Dunării de Jos* și constă în angajarea unui cadru de colaborare transfrontalieră între România, Bulgaria și statele fostei Iugoslavii, exact pe suportul regiunii de frontieră fluvială. În general, teoriile referitoare la cooperarea transfrontalieră impun anumite ierarhizări regionale, astfel: *regiuni cu aceleași niveluri de productivitate, dar peste media europeană* (ex. Rinul Superior) și *regiuni cu un nivel de productivitate aflat sub media europeană*. De-a lungul fostei Cortine de Fier întâlnim regiuni cu niveluri de productivitate foarte diferite. În aceste condiții, cooperarea e considerată ca fiind posibilă doar dacă decalajul va fi înlăturat. Operând cu aceste ierarhizări între diversele regiuni europene, teoriile și politica occidentale ale integrării impun, încă, de fapt, “*regula integrării cu viteze diferite*”.

### **Concepția supraregională a lui D. Darell**

Mărturisindu-și concepția supraregională, în cartea consacrată acesteia, referindu-se la obiectivele avute în vedere, D. Darell afirmă: “*Unul este de a descrie emergența supraregiunilor ca teren nou de dezvoltare socială și economică într-o Europă care trece sub ochii noștri printr-o schimbare epocală. Celălalt este să putem folosi această nouă perspectivă pentru a redescoperi*

*Europa în toată diversitatea sa. În măsura în care aceste scopuri sunt atinse, trebuie să ne schimbăm modul de a privi Europa*". Darell crede că harta supraregiunilor mijlocește o mai bună cunoaștere a Europei și ironizează lipsa de cunoștințe a specialiștilor în privința geografiilor naționale, dovedind cât de ineficient lucrează harta națiunilor în gândirea oamenilor. Potrivit concepției sale, alături de modelul statelor-națiuni individuale, "care vor continua să fie principalul cadru al puterii politice, diplomatice și militare, harta supraregiunilor formează o nouă paradigmă pentru sortarea schimbărilor care se produc pe continent. Supraregiunile sunt teritorii întinse care reflectă patternuri sociale (...) Supraregiunile reflectă o tendință duală, paradoxală la prima vedere – către integrarea economică și chiar politică a țărilor, pe de o parte, și, simultan, către o autonomie mai mare a unor alcătuirii regionale mai mici, în cadrul cărora coeziunea socială și culturală este mai mare. Supraregiunile sunt unități care emerg din tensiunea acestor două forțe". Legăturile din interiorul supraregiunilor sunt de natură economică, dar și "literară, artistică, dramatică, academică" etc., exteriorizându-se și sub forma altor "atribute tangibile împărtășite, precum atitudini și obiceiuri", toate acestea făcând posibilă de fapt "unificarea acestor teritorii". Darell concepe supraregiunile ca fiind "paradigme complementare la paradigma statului-națiune, în regândirea Europei și în interpretarea schimbărilor care se petrec în Europa". Punând cele două paradigme în opoziție, Darell vrea să convingă cititorul să renunțe la paradigma națională în interpretarea oricăror reasezări ale Europei, substituind-o cu cea a supraregiunilor. Cu privire la România, părerea autorului este pusă în evidență de două elemente discursive:

- a. citarea istoricului maghiar Jenő Szucs, pentru concepția acestuia conform căreia "rădăcinile" ideologice ale Cortinei de Fier coboară adânc în trecut, fixându-se în frontiera răsăriteană a Imperiului lui Carol cel Mare, în secolul al IX-lea și
- b. asimilarea fundamentelor întregii istoriografii naționale românești cu un conglomerat de mituri privind originea românilor și dreptul lor asupra teritoriilor pe care le locuiesc.

#### **Parametrii organizaționali și de funcționalitate ai integrării**

Ultimele două decenii ale secolului trecut, dar și anii de până acum, au impus cu acuitate Europei necesitatea unei noi arhitecturi de securitate, dar și a unei construcții a edificiului economic și social. Proiectarea noii arhitecturi economice și de securitate și angajarea nediferențiată a acesteia în spațiul Europei integrale sunt, cu siguranță, răspunsul cel mai responsabil la ultima mare provocare a secolului XX: O Europă a mileniului trei, unită în diversitățile ei natural-istorice sau o Europă a mileniului trei bântuită de discriminări și revanșe coordonate riguros și sistematic dintr-un centru supranațional de aliniere și control? Răspunsul a conferit istoriei certitudinea voinței integrale ~ *o Europă a tuturor europenilor*.

#### **Realitatea naționalului în paradigma integrării europene**

Secolul XXI. În fața propriei sale istorii, Europa triumfă prin integralitate, luciditate și regăsire de sine. Moștenirea comună culturală religioasă și umanistă a Europei, determinantă în afirmarea valorilor universale, esențializate în coagularea drepturilor inviolabile și inalienabile ale ființei umane, a dat sens constructiv libertății, democrației, egalității și statului de drept. Experiențele dureroase ale istoriei, vechile și sângeroasele divizări continentale, precum și nevoia de unitate postmodernă sunt argumente cardinale care configurează Europei o singură alternativă în ontologia istorică a acestui început de mileniu și, drept consecință, în continuare: avansarea pe calea civilizației, progresului și prosperității, pentru binele tuturor locuitorilor săi, inclusiv a celor mai vulnerabili și lipsiți de mijloace; afirmarea, în continuare, a deschiderii spre cultură, cunoaștere și progres social; aprofundarea caracterului democratic și transparent al vieții publice; sprijinirea laborioasă a păcii, justiției și solidarității în lume; exercitarea productivă, eficientă și convingătoare a "unității în diversitate", pe de o parte, ca formă a respectării generoase a drepturilor fiecărei entități etnice și naționale și, pe de altă parte, ca asumare conștientă a răspunderii istorice față de generațiile viitoare ale Europei, dar și ale planetei, care își găsește în vatra continentală a Europei un spațiu privilegiat de speranță umană.

Perspectiva instituțională a Europei unite, a Europei unionale conferă tuturor statelor naționale europene dreptul de afirmare de sine stătătoare în contextul asumării de facto a *valorilor*

**întemeietoare ale Uniunii:** *respectarea demnității umane, a libertății, democrației, egalității, statului de drept, a drepturilor omului, inclusiv a drepturilor persoanelor care aparțin minorităților; exercitarea pozitivă a pluralismului, nediscriminării, toleranței, justiției, solidarității și egalității între femei și bărbați.*

Oricât ar părea de paradoxal, în contextul organic al dezvoltării unionale, **naționalul** cunoaște/are privilegiul afirmării și consolidării în paradigma largă a diversității, coagulată de **obiectivele centripete ale Uniunii:** *oferirea, tuturor cetățenilor săi, a unui spațiu de libertate, securitate și justiție, fără frontiere interne, precum și o piață internă cu o concurență liberă și nedegradată; dezvoltarea durabilă a Europei, întemeiată pe o creștere economică echilibrată și pe stabilitatea unională a prețurilor, pe o economie socială de piață competitivă, precum și pe un nivel înalt de protecție și de îmbunătățire a calității mediului; combaterea excluderii sociale și a discriminărilor și promovarea justiției și a protecției sociale, egalității între femei și bărbați, a solidarității între generații și a protecției eficiente a drepturilor copilului; promovarea coeziunii economice, sociale și teritoriale, precum și a solidarității pozitive între statele membre; respectarea diversității culturale și lingvistice și vegherea la protejarea și dezvoltarea patrimoniului cultural european; afirmarea și promovarea, în relațiile cu restul comunității internaționale, a valorilor și intereselor comunității europene, ca determinare a contribuției la pacea, securitatea și dezvoltarea durabilă a planetei.*

Mai mult, în sensul **identității prin național**, actul constituțional european precizează că *statele membre atribuie Uniunii competențe pentru atingerea obiectivelor comune, Uniunea coordonând politicile naționale ale statelor membre pentru atingerea obiectivelor unionale propuse și pentru exercitarea comunitară a competențelor proiectate și asumate.*

*Politica Externă și de Securitate Comună* reprezintă corolarul unității unionale, care nu diluează nicidecum rolul creativ al **naționalului**, ci îl degajează parțial de o responsabilitate apăsătoare și nesigură.

Este, cumva, **naționalul** în pericol în procesul istoric al integrității europene? În opinia mea, nu, în niciun caz! Dimpotrivă, consider că, prin caracterul promulgat și unanim acceptat al unității diversităților naționale afirmate istoric, Uniunea Europeană constituie un factor productiv de conservare a entităților naționale constitutive.

Și, implicit, un factor eficient de protecție în calea vicisitudinilor dizolvante ale globalizării.

### Bibliografie

- [1] Grigorie, Iulian, *Geopolitica și sociologia integrării europene: teorii și doctrine*, Revista Euxin, nr. 1-2/1997.
- [2] Petcu, Dionisie, **Conceptul de etnic**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980.
- [3] Vlad, Constantin, **Eseuri despre națiune**, Editura Politică, București, 1971.
- [4] Vlădescu, Răzvan T., **Geopolitica entităților**, Revista Euxin, nr. 1-2/1997.
- [5] *Contre l'état-nation*, Editions Denoël, Paris, 1979.
- [6] *La nation et son idéologie*, Editions Anthropos, Paris, 1993.
- [7] *L'idée nationale de la révolution a nos jours*, Presses Universitaires de France, Paris, 1987.
- [8] "Un patriotism european? Impedimente din perspectiva Estului", Allgemeine Deutsche Zeitung für Rumänien, nr. 1111/21.05.1997.
- [9] *La souveraineté au XX<sup>e</sup> siècle*, Collection "U", Librairie Armand Colin, Paris, 1987.
- [10] *Manualul NATO*, Editura Nemira, București, 1997.

# DINAMICA STRATEGIILOR DE SECURITATE ÎN MEDIUL INTERNAȚIONAL CONTEMPORAN

Eugen MAVRIȘ \*  
Dorina DANIELESCU\*\*

*The authors have deeply analysed the international security environment and related to that the dynamic of the security strategies. In the content are described the major events which have been influenced the international security environment by the end of the last century and the beginning of the new millennium. The collapse of the European communist regime, the enlargement of the North Atlantic Alliance and Europe Union and the terrorist phenomena had the most powerful impact on the security architecture. The transformation of National Security Strategy of the United States of America and the Security Strategy of European Union has been determined by the above mentioned events.*

Dinamica mediului de securitate contemporan și globalizarea accentuată a vieții internaționale impun abordarea colectivă a conceptelor de securitate în domeniile militar, politic, economic, social și de mediu deși fiecare definește un aspect esențial în cadrul problematicii de securitate a unei națiuni și poate fi o cale de ordonare a priorităților.

Analiza evoluțiilor înregistrate în dinamica strategiilor de securitate contemporane trebuie să țină cont de principalele evenimente care au avut un impact major asupra mediului internațional **și modului în care acestea s-au reflectat în politicile principalilor actori internaționali respectiv Statele Unite ale Americii și Uniunea Europeană.**

## I. Strategia - o opțiune determinată de putere

Conceptul de strategie este strâns legat de conceptul de putere, definită ca abilitatea și capacitatea de a produce efectele dorite. În lumea contemporană această capacitate se bazează în principal pe doi piloni – **puterea militară și puterea economică**. Într-o accepțiune mai largă putem considera că informația, resursele, tehnologia, cultura și educația precum și alte elemente de bază care crează fundamentele puterii se subscriu sau depind într-o măsură diferită de pilonul economic.

Dat fiind faptul că există situații în dinamica mediului de securitate intern și internațional, când puterea, așa cum am definit-o mai sus, nu poate răspunde într-un mod eficient provocărilor, problemelor care apar în mediul de securitate sau pur și simplu nu asigură îndeplinirea intereselor unei națiuni, este rolul strategiei de a organiza componentele puterii, de a distribui optim resursele pentru a atinge obiectivele propuse într-un anumit domeniu.

Calitatea strategiilor și valoarea lor practică depind în mare măsură de capacitatea factorilor decidenți ai unei națiuni de a înțelege și anticipa dinamica situațiilor interne sau externe, factorilor care influențează folosirea eficientă a puterii într-un anumit sens. Strategia este o problemă de opțiune. Cele mai valoroase strategii sunt cele care anticipează în mod corect evoluțiile și stabilesc măsuri juste în raport cu acestea. Dinamica pozitivă ca și cea negativă trebuie prevenite cu măsuri corecte fie pentru a stimula eficiența fie pentru a diminuea efectele negative. Strategia reunește un set de opțiuni pentru a răspunde într-un anumit mod unei situații sau unui cumul de situații.

Transformarea este un proces care decurge firesc din adaptarea continuă a strategiilor în raport cu dinamica evenimentelor urmărind constant atingerea obiectivelor într-un anumit domeniu.

## II. Evenimente cu impact major asupra dinamicii mediului contemporan de securitate

Evenimentele care au marcat sfârșitul secolului trecut pe plan mondial au provocat schimbări profunde în toate domeniile existenței sociale, în special în mediul internațional de securitate, caracterizat de instabilitate, complexitate, incertitudine și modificări dinamice ale situației în plan politico-militar.

---

\* Căpitan comandor doctorand, Reprezentanța Statului Major General la SHAPE

\*\* Doctorand, Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism



Natura și dinamica evenimentelor cu impact internațional au determinat transformarea arhitecturii și strategiilor de securitate la nivel regional și global cu implicații directe asupra sistemului de raporturi internaționale. Dispariția de pe scena securității internaționale a unor actori globali de securitate a avut ca urmare trecerea de la sistemul bipolar de securitate la cel unipolar – după unele opinii, sau multipolar – după altele.

Situația actuală în care unul sau mai mulți actori internaționali, exercită diferite tipuri de putere, la nivele diferite, în interiorul unor alianțe diferite a căror interese se întrepătrund este în opinia noastră mult mai volatilă și mai periculoasă pentru securitatea mondială decât cea determinată de sistemul bipolar existent înainte de încheierea războiului rece.

Dintre evenimentele importante care au influențat major dinamica mediului de securitate contemporan ne-am oprit pentru o analiză succintă la ***colapsul sistemului comunist european, dezvoltarea terorismului și declanșarea războiului antiterorist, deschiderea către noi membri a Alianței Tratatului Atlanticului de Nord și continuarea procesului de lărgire a Uniunii Europene.***

**1. Colapsul sistemul comunist din Europa**, având principal actor Uniunea Sovietică a însemnat asumarea și parcurgerea de către fostele state socialiste a unui proces de transformare profundă a instituțiilor, relațiilor dintre acestea, vieții sociale și politice în sensul democratizării acestora. Schimbările de fond sau produs la nivelul relațiilor de producție, care au fost înlocuite cu cele ale economiei de piață și la nivelul vieții politice unde s-a trecut de la partidul unic, comunist, la pluripartitism.

**Desființarea Tratatului de la Varșovia** și dispariția bipolarității au determinat statele foste membre ale acestei alianțe militare să se reorienteze către noi aranjamente de securitate care să le garanteze apărarea intereselor vitale.

Sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI a găsit continentul European într-un proces complex de transformare caracterizat de încercarea tinerelor democrații de a-și consolida cât mai rapid o poziție în cadrul sistemului economic de piață și structurilor de securitate europene și euro-atlantice. Democrațiile consolidate europene au căutat un răspuns adecvat la situația creată dezvoltând o politică de integrare economică și structurală capabilă să asigure tranziția acestora la regulile guvernării democratice și sistemul economiei de piață.

Dinamica balanței de putere a fost determinant influențată de evoluția evenimentelor de pe continentul european, marcată de destrămarea sistemului comunist, totalitar, din această parte a lumii.

La începutul mileniului trei, Europa nu mai reprezintă zona principală de trasare a aliniamentelor de securitate. Dacă în secolul trecut evoluțiile politico-diplomatice și militare din Europa influențau starea de securitate a întregii lumi, se remarcă din ce în ce mai mult creșterea influenței altor zone în ecuația balanței de putere. Astfel, constatăm că evenimente care au loc în Asia sau Orientul Mijlociu afectează, uneori în mod negativ, stabilitatea sistemului de securitate european și chiar relația transatlantică.

Colapsul sistemului comunist european a diminuat substanțial pericolul unei confruntări militare deschise în Europa între cei doi poli de putere, respectiv blocul comunist sovietic și blocul occidental, transatlantic, ceea ce a permis accelerarea și extinderea procesului de globalizare cu efecte chiar mai complexe în domeniul securității statelor. Limitarea formelor de manifestare a suveranității, porozitatea frontierelor și interesele transnaționale ridică noi provocări la adresa securității individuale și colective.

## **2. Extinderea Organizației Tratatului Atlanticului de Nord și a Uniunii Europene**

Evoluțiile înregistrate în dinamica mediul internațional de securitate și procesul de globalizare accelerată pe plan mondial au determinat extinderea Organizației Tratatului Atlanticului de Nord și a Uniunii Europene, două evenimente care au determinat transformarea profundă a strategiilor de securitate la începutul mileniului al treilea.

În ultimile două decenii liderii Alianței Nord-Atlantice au promovat o politică de deschidere față de toate statele europene care și-au manifestat intenția de a adera la valorile și principiile

Tratatului și dezvoltă capabilități în măsură să contribuie la gestionarea mediului de securitate din zona de interes a Alianței. Un element important în promovarea acestei politici de extindere a Alianței, îl constituie inițierea de către statele membre a unui program de parteneriat, menit să pregătească aderarea la Alianța Nord-Atlantică a statelor aspirante. Parteneriatul pentru Pace reprezintă un cadru de cooperare în domeniul militar, asigurând dezvoltarea interoperabilității și pregătirii în vederea acționării în comun în situații de criză și s-a dovedit o pârghie importantă în procesul de pregătire a candidaturilor la NATO, astfel că, în numai zece ani de existență a acestei structuri, zece state partenere au devenit membri ai Alianței.

Organizația Tratatului Atlanticului de Nord a luat ființă la 4 aprilie 1949 prin semnarea Tratatului de la Washington care institua un regim de securitate comun bazat pe un parteneriat între 12 țări: Belgia, Franța, Olanda, Anglia, Luxemburg, Statele Unite ale Americii, Canada, Danemarca, Islanda, Italia, Norvegia și Portugalia.

De-a lungul timpului la Organizația Tratatului Atlanticului de Nord au aderat: Grecia și Turcia în anul 1952, Republica Federală Germania în anul 1955, Spania în anul 1982, Republica Cehă, Polonia și Ungaria în anul 1999, Bulgaria, Lituania, Letonia, Estonia, România, Slovacia și Slovenia, în anul 2004.

Rațiunea fundamentală a promovării active de către Alianță a "*politicii ușilor deschise*" derivă din necesitatea securizării zonei euroatlantice. Strategia de "*Proiectare a stabilității*" a devenit o necesitate a asigurării securității euroatlantice și din această perspectivă comunitatea aliată traversează *un amplu proces de reconfigurare a rolului și locului NATO în arhitectura de securitate internațională.*

La baza constituirii și funcționării Alianței se află prevederile tratatului, la care statele au aderat în mod liber, după dezbateri publice și ratificare de către parlamentele naționale. Tratatul cuprinde drepturile și obligațiile pe care le au statele membre, în conformitate cu documentele Organizației Națiunilor Unite, și are drept scop: apărarea libertății popoarelor lor, moștenirea și civilizația comune, bazate pe principiile democrației, libertățile individuale și supremația dreptului; favorizarea bunăstării și stabilității în regiunea Atlanticului de Nord; unirea eforturilor pentru apărarea colectivă și pentru apărarea păcii și securității internaționale.

Statele membre se obligă să-și creeze capacități individuale și colective de rezistență împotriva unui atac armat, să se consulte între ele de fiecare dată când se consideră amenințată integritatea teritorială, independența politică sau securitatea uneia dintre părți și convin asupra faptului că un atac armat împotriva uneia sau mai multora dintre ele va fi considerat drept atac îndreptat împotriva tuturor părților semnatare și, în consecință fiecare dintre ele va acorda ajutor părții atacate întreprinzând orice acțiune pe care o crede de cuviință, inclusiv folosirea forței armate pentru a restabili și asigura securitatea în regiunea Atlanticului de Nord.

În urma hotărârilor luate de șefii de stat și de guvern ai țărilor alianței în cadrul reuniunilor la vârf de la Londra (1990), Roma (1991), Bruxelles (1994), Madrid (1997) și Washington (1999), Praga (2002), Istanbul (2004) Riga (2006) și București (2008), NATO și-a adaptat continuu strategia sa globală în raport cu schimbările produse în mediul politico-militar și de securitate.

*Politica de extindere a Uniunii Europene* a determinat noile democrații din centrul și sud-estul Europei, apărute ca urmare a colapsului sistemului comunist, să-și exprime dorința de a adera la comuniunea de valori sociale, culturale, economice și de securitate promovate în Uniunea Europeană.

Trei valuri de extindere, succesive, au transformat radical înfățișarea Uniunii Europene, ca întindere, populație, economie și arhitectură de securitate.

Strategia de securitate europeană precizează în preambul faptul că *Europa nu a fost niciodată atât de unită și prosperă iar sfârșitul secolului XX a deschis calea spre o perioadă de pace și stabilitate, fără precedent în istoria sa.*

Extinderea și consolidarea instituțiilor Uniunii Europene a dus la transformarea relațiilor dintre state, a vieții cetățenilor europeni și a influențat modificarea arhitecturii de securitate la nivel regional și global. Politica europeană de consolidare a unor capacități militare proprii și de

implicare în gestionarea mediului de securitate la nivel regional și global afirmă Uniunea Europeană ca un factor de bază în definirea și modelarea arhitecturii de securitate contemporane.

### **3. Terorismul și declanșarea războiului antiteroist în lumea contemporană**

Terorismul este o problemă reală de securitate care influențează, sub diferite forme, toate statele lumii. Deși această modalitate violentă de a atrage atenția opiniei publice asupra unor probleme individuale sau de grup are o istorie îndelungată, epoca contemporană, caracterizată de industrializare, diversificarea tehnologiilor și armamentelor oferă posibilități diverse și dificil de controlat, de comitere a unor acte criminale cu impact mediatic. De-a lungul timpului terorismul a rămas un act de violență comis individual sau de un grup restrâns de oameni având în principal două scopuri: inducerea unei stări de teamă și nesiguranță asupra unei colectivități sau corelarea unor revendicări politice, sociale, etc, cu impactul mediatic al unui eveniment violent provocat de către aceștia.

Clasificând actele de terorism, în funcție de diferite criterii de analiză a acestui fenomen, identificăm câteva grupe majore:

- după spațiul de desfășurare: **terorismul internațional; terorismul intern;**
- după motivție: **terorism politic, terorism etnic și terorism religios;**
- după natura și modul de susținere a participanților: **terorism organizațional**, practicat în mod deosebit de grupuri mici, omogene, transnaționale; **terorismul practicat de insurgenți**, structurați în organizații rebele pe criterii politice, etnice sau religioase; **terorismul sponsorizat** caracterizat prin susținerea directă de către unele state ale lumii.

Cel mai amplu atentat terorist din istoria omenirii a avut loc în dimineața zilei de 11 septembrie 2001, când o serie de atacuri sinucigașe, coordonate în timp și spațiu, au lovit teritoriul Statelor Unite ale Americii.

Atentatele de la 11 septembrie 2001 au însemnat sfârșitul unei perioadei „post război rece” de aproximativ 12 ani, a cărei început a fost marcat de colapsul sistemului comunist european, și debutul într-o nouă eră caracterizată de transformarea bruscă și radicală a caracteristicilor mediului de securitate internațional. Atacurile asupra Centrului Mondial de Comerț și Pentagonului au avut un efect comparabil cu cel ce a urmat atacului de la Pearl Harbor, din 7 decembrie 1941. Dintre multitudinea măsurilor luate de Statele Unite în urma acestor atacuri se remarcă adoptarea unei noi strategii de securitate, centrată pe promovarea acțiunilor de prevenire a terorismului și proliferarea armelor de distrugere în masă. „Doctrina Bush” materializată în strategiile de securitate națională ale Statelor Unite ale Americii, publicate în anul 2002 și respectiv 2006, exprimă fără echivoc necesitatea acțiunilor „pre-emption”, care să garanteze cetățenilor SUA și statelor aliate faptul că vor trăi într-un mediu de securitate stabil și sigur.

După nazism și comunism, terorismul a căpatat dintr-o dată forma celei de-a treia mari provocări la adresa lumii democratice.

### **III. Elemente de transformare în conținutul strategiilor de securitate ale Uniunii Europene și Statelor Unite ale Americii**

Principalele repere ale transformării sistemelor de securitate, reflectate în politicile *Uniunii Europene și Statelor Unite ale Americii* relevă abordarea extinsă a conceptului de securitate, după modelul prezentat de către autorul Barry Buzan, în lucrarea *People, States, and Fear*, în contextul redefinirii conceptelor de „amenințare” și „vulnerabilitate”. Ideea că securitatea trebuie să fie redusă la „studiul amenințărilor, utilizării și controlului forțelor militare” (Stephen Walt), definiția clasică, nu mai corespunde realităților secolului XXI.

#### **1. Transformarea strategiei europene de securitate**

La sfârșitul anului 2003, a fost lansată **Strategia de Securitate Europeană**, document ce are ca punct de pornire premisa că *răspunsul la riscurile, pericolele și amenințările la adresa securității europene trebuie adaptat fiecărui tip al acestora, aplicându-se o strategie multifacetată*

și o abordare comprehensivă. Strategia **Solana**, așa cum mai este denumit acest document, identifică unele amenințări și vulnerabilități la adresa Uniunii Europene.

Strategia identifică drept vulnerabilități și riscuri: *încălzirea globală și dependența energetică a Europei, sărăcia, foametea, eșecul creșterii economice, etc.*

În ceea ce privește *amenințările*, acestea sunt: *terorismul internațional, proliferarea armelor de distrugere în masă, statele eșuate, crima organizată, atitudinea ostilă față de expatriații europeni, atacurile împotriva principalelor linii de comunicații, atacurile împotriva forțelor europene de menținere și/sau reconstrucție a păcii etc.* Unele vulnerabilități și amenințări pot afecta întregul sistem internațional, însă altele vizează doar nivelurile zonal și regional.

*Strategia de Securitate Europeană, își definește clar principalele obiective: lupta împotriva terorismului, a proliferării armelor de distrugere în masă, crimei organizate, conflictelor violente și instabilității din vecinătatea Uniunii; combaterea sărăciei extreme, foametei și bolilor endemice; crearea unui „cerc de bună guvernare” în perimetrul Mediteranei și al frontierelor estice.*

Concepția europeană asupra securității este subliniată și în *Declarația Comună pentru Integrarea Apărării Europene* din anul 2004, unde se precizează faptul că **rolul cooperării și consensului în realizarea și conservarea securității.**

Principalele instrumente ale politicii europene utilizate în domeniul managementului securității sunt *cooperarea și integrarea economică, ajutorul pentru dezvoltare, asistența în procesul de democratizare și construcție a statului de drept, dialogul, consultarea și concertarea politică, precum și parteneriatul general sau în diverse domenii.*

Scopul principal al politicii de securitate europene este acela de a evita excluderea țărilor adiacente zonei economice europene și crearea de noi linii de demarcație în “Marea Europa”. Strategia de securitate europeană vizează, de asemenea, realizarea unei armonizări de sisteme politice și a unei interoperabilități economice și sociale între Uniunea Europeană și statele din vecinătatea sa estică și sudică, susceptibile a se integra unui concept larg de spațiu cultural european. În aceste țări Uniunea Europeană încurajează reformele în domeniile politic, economic și social, rezolvarea disputelor bilaterale pe calea negocierilor și cu respectarea dreptului internațional, cooperarea transfrontalieră, implementarea standardelor europene în domeniul instituțiilor democratice, statului de drept și a drepturilor omului.

**Conceptele fundamentale promovate**, în strategia de securitate a Uniunii Europene sunt: **“securitatea democratică”**, potrivit căruia dezvoltarea democrației exclude războiul dintre statele care o adoptă ca sistem de organizare și cel al **“securității prin dezvoltare”**, potrivit căruia stabilitatea și securitatea statelor crește direct proporțional cu nivelul lor de dezvoltare economică. Strategia de securitate europeană se bazează pe **“solidaritatea de interes”**, care este aplicată prin dezvoltarea de proiecte comune. La acestea se adaugă principiul potrivit căruia consolidarea securității trebuie operată exclusiv în condițiile respectului pentru drepturile omului iar nu pe seama limitării libertăților civile.

**Strategia de Securitate Europeană** a clarificat modul de organizare și cooperare concretă cu NATO, în sensul accesului Uniunii Europene la infrastructura comandamentele și alte resurse ale Alianței pe baza acordurilor între NATO și UE, cuprinse în pachetul « **Berlin plus** ».

În cadrul Politicii Europene de Securitate și Apărare (PESA) statele membre au decis dotarea Uniunii Europene cu mijloacele și capacitățile necesare pentru a-și putea asuma responsabilitățile reieșite din implicarea în gestionarea mediului de securitate contemporan. După Summit-ul de la Nisa, complementar Forței de Răpuns a NATO (NRF) a fost creată **Forța de Reacție Rapidă a Europeană**, constituită dintr-un număr de grupuri tactice cu aproximativ 1500 de oameni fiecare și termen de intervenție 15 zile.

## **2. Dinamica strategiei de securitate a Statelor Unite ale Americii**

Dispariția Uniunii Sovietice a creat în anii “90 un gol în strategia de securitate americană. Dispariția lumii bipolare a determinat strategii americani să reconfigureze sistemul national de securitate aproape omnidirecțional. Această stare a fost întreruptă în mod violent de atentatul devastator din 11 septembrie 2001, când golul lăsat de dispariția amenințării blocului sovietic a fost

umplut de pericolul acțiunilor teroriste și declanșarea războiului împotriva terorismului, concentrat în principal pe grupurile militante islamiste și indivizi asociați sau bănuți că fac parte sau au legături cu rețeaua Al-Qaeda.

Strategia de securitate americană contemporană este bazată pe doctrina acțiunilor preventive “doctrina of pre-emption”. Această doctrină introdusă de președintele american George W. Bush, după atentatele din septembrie 2001, a marcat una dintre cele mai importante schimbări la nivelul strategiei americane după încheierea războiului rece. Adoptarea acesteia a marcat sfârșitul și în același timp eșecul doctrinei de apărare, care și-a dovedit limitele împotriva acțiunilor teroriste. Președintele american G. W. Bush a prezentat în fața poporului american necesitatea unor acțiuni preventive îndreptate împotriva statelor de pe „axa răului”, pentru a diminua posibilitatea de a se repeta atacuri de genul celor din septembrie 2001. De asemenea un alt pilon al strategiei americane de securitate este bazat pe reducerea riscului de proliferare a armelor de nimicire în masă. Doctrina Bush a fost pusă în aplicare, testată împotriva Irakului, acțiune justificată ca o necesitate de a preveni proliferarea armelor de distrugere în masă și de a nu da posibilitatea lui Saddam Husein să susțină organizațiile teroriste, în mod deosebit Al-Qaeda și ca o măsură de a proteja Statele Unite împotriva terorismului global.

În privința managementului Strategiei de securitate a Statelor Unite, adoptate succesiv în anii 2002 și 2006, prioritară este contracararea rețelelor teroriste la nivel global. Toate celelalte ținte sunt subordonate acestui obiectiv. Strategia de securitate se bazează pe conceptele unipolarismului, unilateralismului – în cele două variante ale sale și anume „singuri, dacă se poate, împreună dacă este necesar” (opțiunea Bush) sau „împreună, dacă se poate, singuri, dacă este necesar” (opțiunea Clinton) – și al *atacurilor preventive*, destinate neutralizării unei agresiuni sau amenințări iminente și *acțiunilor anticipative*, destinate excluderii oricărei posibilități de agresiune.

Formula americană de management a sistemului de securitate pune în evidență faptul că *eficiența este criteriul legitimității și justeții acțiunilor internaționale, transformările democratice fiind terapia de recuperare după șocul intervenției în forță, iar nu soluția care conduce spre obiectivul de securitate globală urmărit.*

Securitatea globală, descrisă ca acțiune de eliberare sau democratizare este privită de către SUA ca o misiune de care se simte direct responsabilă și care implică atât inițiativa lor unilaterală cât și instaurarea unei ordini americane care să-i garanteze succesul.

\*

\* \*

Filozofia care a stat la baza edificării mediului internațional de securitate în secolul trecut a cunoscut o transformare profundă. Accelerarea fenomenului de globalizare a condus la multiplicarea oportunităților de dezvoltare și cooperare la nivel mondial dar și la creșterea exponențială a numărului de entități ce acționează pe scena globală. În acest context procesul de luare a deciziilor în politica externă și de securitate a statelor și în cadrul organizațiilor internaționale a devenit din ce în ce mai complex.

Apariția pericolului acțiunilor teroriste oriunde în lume și declanșarea războiului antiterorist au determinat re poziționarea actorilor din mediul internațional de securitate în funcție de interesele proprii unii acționând deschis pentru combaterea acestui fenomen iar alții tolerând sau încurajând acțiunile teroriste.

Globalizarea vulnerabilităților, riscurilor, amenințărilor, pericolelor și agresiunilor ai căror vectori purtători nu mai sunt doar actorii statali, ci și grupuri sau chiar indivizi organizați în rețele internaționale, au determinat reconfigurarea strategiilor de securitate și adaptarea acestora pentru a oferi un răspuns eficient provocărilor din mediul contemporan de securitate.

### Bibliografie selectivă

#### *Legi, acte normative*

- [1]\*\*\* **Strategia de securitate națională a României**, aprilie 2006.
- [2]\*\*\* **Strategia de securitate europeană**, Bruxelles, 2003.
- [3]\*\*\* **Strategia de securitate europeană**, Bruxelles, 2005.

[4]\*\*\* **Strategia națională de securitate a Statelor Unite ale Americii**, Washington, 2002.

[5]\*\*\* **Strategia națională de securitate a Statelor Unite ale Americii**, Washington, 2006.

#### **Lucrări de autor**

- [6] Bădălan, Eugen, **Securitatea României actualitate și perspectivă, un punct de vedere**, Editura Militară, 2001.
- [7] Bădălan, Eugen, Frunzeti, Teodor, **Forțe și tendințe în mediul de securitate european**, Editura Academiei Forțelor Terestre, Sibiu, 2003.
- [8] Brzezinski, Zbigniew, **Marea tablă de șah**, Editura Univers Enciclopedic, București, 2000.
- [9] Buzan, Barry, **Popoarele, statele și teama. O agendă de studii de securitate internațională în epoca de după războiul rece**, Editura Cartier, București, 1991.
- [10] Betz, David Lowenhardt, Jhon, **Statele și Armatele în era postcomunistă**, Editura Frank Cass, Londra, 2001.
- [11] Chiriac, Mircea-Dănuț, **Politici și strategii de securitate**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005.
- [12] Hlihor, Constantin, **Geopolitică și geostrategie în Europa secolului XX**, Editura R.A.O., București, 2001.
- [13] Deac, Aron Liviu, Irimia, Ion, **Securitatea României la răscruce de milenii**, Editura Academiei de Studii Militare, București, 2000.
- [14] Huntington, Samuel, **Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale**, Editura Antet, București, 1998.
- [15] Kegley, Charles W, Wittkopf, Eugene R., **Lumea politică. Tendințe și Transformare**, Editura Bedford St. Martins, Boston - New York, 2001.
- [16] Kissinger, Henry, **Diplomația**, Editura ALL, București, 1998.
- [17] Jean Bethke Elshstain, **Doar un război împotriva terorismului**, Chicago, 2003.
- [18] Moștofleu, Constantin, Dușu, Petre, Sarcinschi, Alexandra, **Studii de Securitate și Apărare**, vol 2, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005.
- [19] Mureșan, Mircea, Văduva Gheorghe, **Războiul viitorului, viitorul războiului**, Editura U.N.Ap., București, 2004.
- [20] Mureșan Mircea, Stăncilă Lucian, Enache Doru, **Tendințe în evoluția teoriei și practicii războiului**, Editura U.N.Ap. "Carol I", București, 2006.
- [21] Țenu Costică, Stăncilă Lucian, **Formele specifice conflictelor militare moderne**, Editura U.N.Ap., București, 2005
- [22] Onișor Constantin, **Teoria strategiei militare**, Editura A.I.S.M., București, 1999.

#### **Periodice**

[23]\*\*\* Colecția Colocviu Strategic, selectiv.

[24]\*\*\* Colecția Impact Strategic, selectiv.

[25]\*\*\* Colecția "Gândirea Militară" pe anii 2002, 2003, 2004, 2005, selectiv.

#### **Pagini web**

[26] [www.actrus.ro](http://www.actrus.ro)

[27] [www.unap.ro](http://www.unap.ro)

[28] [www.cssas.ro](http://www.cssas.ro)

## ASPECTE NOI ALE POLITICII DE APĂRARE DECURGÂND DIN CALITATEA DE MEMBRU NATO ȘI UE

Mirela PUȘCAȘU\*

*Romanian defence policy regards to promote the national politico-military and strategic interests and objectives assuring the cohesion and coordination of the sectorial strategies in the defence field as well the diplomatique environment to promote military cooperation in the security field.*

Elaborarea strategiei de securitate; stabilirea forțelor și misiunilor; estimarea costurilor privind utilizarea forțelor pentru îndeplinirea misiunilor; modul de alocare a resurselor necesare apărării naționale sunt aspecte care generează problematica apărării.

Politica de apărare a României are în vedere promovarea intereselor și obiectivelor politico-militare și strategice naționale, asigurând coeziunea și coordonarea strategiilor sectoriale în domeniul apărării, precum și mediul diplomatic prin promovarea cooperării militare în domeniul securității, care să determine un impact vizibil asupra instituțiilor statului, dialogului și schimbului de informații în domeniul militar, promovării stabilității, încrederii și securității prin cooperare.

În domeniul politicii de securitate și apărare, România se poate baza pe calitatea de membru NATO și Parteneriatul Strategic Intensificat cu SUA, fără a adopta însă o atitudine ostentativă sau exclusivă de raliere la punctele de vedere ale NATO și/sau SUA<sup>13</sup>.

Odată cu dobândirea calității de stat membru al Alianței Nord-Atlantice și al Uniunii Europene, organele competente din armată au acționat pentru armonizarea legilor, regulamentelor militare cu cele similare ale țărilor NATO și UE. Astfel, au suferit modificări, atât metodologia de adoptare a unor acte normative, cât și armonizarea prevederilor lor cu structura misiunilor pe care Armata României le îndeplinește sub conducerea acestor organizații. În acest sens, au apărut legi noi privind apărarea și securitatea națională și regulamente militare generale și specifice.

Ca atribut al politicii, securitatea națională se proiectează și promovează prin politica de securitate pe care statul român o desfășoară atât pe plan intern, cât și extern. Ea se materializează prin măsurile și acțiunile întreprinse în domeniile politic, diplomatic, moral, cultural, economic, ecologic, umanitar și militar de către autoritățile publice autorizate pe timp de pace și continuate pe timp de război.

Securitatea națională a României este în relații de interdependență cu securitatea regională, cu securitatea europeană și cu cea globală. Prin urmare, orice abordare a acesteia se poate face numai în contextul în care aceasta este privită ca parte a sistemului de securitate euro-atlantic și european.

România continuă să se alinieze Politicii Externe și de Securitate Comună a Uniunii Europene, ea fiind destul de activă în promovarea problematicilor de securitate regională. Este necesar și pe viitor ca țara noastră să fie un “furnizor de securitate” în zona centrală și est europeană.

PESC este bazată pe identificarea problemelor de interes general și pe solidarizarea politică reciprocă a statelor membre, iar Consiliul European elaborează politica de apărare și securitate comună prin stabilirea și identificarea obiectivele politicii sale externe

PESC este pusă în aplicare de către ministrul afacerilor externe al Uniunii și prin utilizarea mijloacelor naționale de către statele membre.

Politica de securitate și de apărare comună respectă obligațiile care decurg din Tratatul Atlanticului de Nord care consideră că apărarea lor comună se realizează în cadrul Organizației Tratatului Atlanticului de Nord deoarece este compatibilă cu politica de securitate și de apărare comună stabilită astfel.

---

\* **lector universitar doctorand Universitatea de Apărare „Carol I” București**

<sup>13</sup> Florin Bonciu, 2004, "The European Security And Defence Policy – A factor of influence on the actions of Romania in the field of security and defence", Research paper, The European Institute of Romania, București.

Conform dispozițiilor articolului 5114 din Carta Națiunilor Unite, în cazul în care unul din statele participante ar fi obiectul unei agresiuni armate pe teritoriul său, celelalte state participante îi acordă ajutor și asistență, potrivit angajamentelor asumate în cadrul NATO, prin toate mijloacele de care dispun.

Aderarea la NATO și UE înseamnă, pentru țara noastră, atât prestigiu, stabilitate democratică, și credibilitate pe plan internațional, cât și accesul la decizii politice esențiale pentru securitate euroatlantică și europeană. Se poate vorbi de un climat de securitate regională, dar și un statut privilegiat de furnizor de stabilitate și cooperare. Prin participarea la misiunile din cadrul Alianței împotriva regimurilor politice instabile, terorismului și proliferării armelor de distrugere în masă, își asigură un loc bine meritat într-o Europă puternică la nivel global.

De asemenea aderarea presupune costuri mai scăzute decât în cazul în care țara noastră ar încerca să-și asigure în mod individual securitatea.

Aceste costuri sunt programate, gestionate și monitorizate în baza legii Planificării Apărării, prin activități și măsuri care vizează promovarea intereselor naționale, stabilirea și îndeplinirea obiectivelor securității naționale a României în domeniul apărării. În practică, planificarea apărării urmează o abordare bazată pe Sistemul de Planificare, Programare și Evaluare Bugetară adaptat nevoilor României, care definește rolurile și responsabilitățile principalelor instituții ale statului.

Deoarece PPBES este instrumentul prin care se integrează eficient eforturile structurilor implicate în managementul resurselor de apărare, principalul obiectiv al acestuia îl reprezintă folosirea resurselor disponibile într-un mod eficient pentru realizarea capabilităților militare, astfel încât să se asigure nevoile de management intern, dar și elaborarea documentelor de planificare solicitate de NATO.

În cadrul procesului de planificare a apărării sunt incluse programele, acțiunile și măsurile pe care România le-a inițiat prin contribuția la securitatea și apărarea colectivă în contextul cooperării militare bilaterale și multilaterale cu alte state și al îndeplinirii obligațiilor asumate prin participarea la activitatea unor organizații și regimuri juridice internaționale.

Eforturile României pentru îndeplinirea obiectivelor militare în calitate de țară membră NATO și UE impun implementarea unor valori administrative care definesc responsabilitatea, adaptabilitatea, performanța, eficiența, transparența, România continuând să se alinieze la toate Pozițiile, Declarațiile și demersurile Uniunii Europene.

România a început să participe, în calitate de observator activ, la activitățile UE din 25 aprilie 2005, momentul semnării Tratatului de Aderare la Uniunea Europeană, susținând procesul de operaționalizare a componentei de securitate și apărare la nivelul UE.

Una dintre prioritățile politicii noastre de apărare o reprezintă participarea la dezvoltarea Politicii Europene de Securitate și Apărare. În acest sens, la nivelul Departamentului pentru Integrare Euroatlantică și Politică de Apărare, s-a înființat o structură specializată în gestionarea acestei problematice, responsabilă pentru coordonarea procesului de îndeplinire a responsabilităților ce revin Ministerului Apărării în contextul integrării României în UE.

Din punct de vedere al dezvoltării capabilităților europene de apărare, contribuția la îndeplinirea Obiectivului Global 2010<sup>15</sup> (Headline 2010 / HG 2010) al UE, reprezintă o prioritate strategică. În contextul deciziilor adoptate la nivelul UE vizând preluarea de către Agenția Europeană de Apărare a responsabilităților pentru derularea activităților ECAP, România își consolidează participarea pe această dimensiune.

---

<sup>14</sup> Art.51 din Carta Națiunilor Unite specifică: „Nici o dispoziție din prezenta Cartă nu va aduce atingere dreptului inerent de autoapărare individuală sau colectivă în cazul în care se produce un atac armat împotriva unui Membru al Națiunilor Unite, până când Consiliul de Securitate va fi luat măsurile necesare pentru menținerea păcii și securității internaționale. Măsurile luate de Membri în exercitarea acestui drept de autoapărare vor fi aduse imediat la cunoștință Consiliului de Securitate și nu vor afecta în nici un fel puterea și îndatorirea Consiliului de Securitate, în temeiul prezentei Carte, de a întreprinde oricând acțiunile pe care le va socoti necesare pentru menținerea sau restabilirea păcii și securității internaționale.”, [www.anr.gov.ro/docs/legislatie/internationala/Carta\\_Organizatiei\\_Natiunilor\\_Unite/ONU](http://www.anr.gov.ro/docs/legislatie/internationala/Carta_Organizatiei_Natiunilor_Unite/ONU)

<sup>15</sup> Obiectivul Global al UE (Headline Goal 2010 – HG 2010) vizează demersurile UE asupra îmbunătățirii calitative a capacităților de apărare, și adaptarea acestora la Strategia de Securitate.



Pentru asigurarea compatibilității cu armatele statelor aliante și participarea la procesul interaliat de planificare a forțelor și resurselor, în contextul statutului României de membru al NATO și UE, structurile de conducere și decizionale au în vedere: adaptarea doctrinelor, regulamentelor și manualelor potrivit standardelor și cerințelor NATO în domeniul apărării; crearea și operaționalizarea unor structuri dislocabile, destinate participării la întreaga gamă de operații NATO; dezvoltarea parteneriatelor speciale, bilaterale și multilaterale cu structurile de apărare ale UE; contribuția la securitatea regională și implicarea activă în procesul de realizare a Politicii de Securitate a Europei; adoptarea metodelor și mecanismelor specifice procesului de planificare al NATO și UE, prin implementarea sistemului de planificare, programare, bugetare, evaluare și îmbunătățirea managementului resurselor financiare alocate; utilizarea eficientă a resurselor financiare și materiale, prevăzute în buget; întărirea controlului societății civile asupra organismului militar, asigurarea transparenței actelor normative emise de minister, precum și armonizarea acestora cu legislația UE; degrevarea comandamentelor marilor unități și unităților de sarcini administrative, prin externalizarea serviciilor, cu sprijinul organelor administrației centrale și locale; perfecționarea permanentă a cadrului legislativ în domeniul apărării naționale și a modului de aplicare a acestuia în procesul de reorganizare și modernizare a structurilor militare.

Pentru apărarea națională, țara noastră dispune de suficiente resurse oferind imaginea unor potențiale de natură economică, demografică, tehnică etc.

Dubla calitate a României, implică sub aspect normativ mai multe consecințe de natură constituțională.

Aceste consecințe sunt legate atât de obiectivele politice asumate prin angajamente militare, cât și de modalitatea distribuirii resurselor în vederea susținerii acestor responsabilități angajate.

Pentru că resursele alocate Ministerul Apărării depind în mare măsură de decizia politică, de prioritățile economice ale partidelor aflate la guvernare, managementul apărării este și va rămâne un proces politic.

Transformarea Armatei României reprezintă o soluție pentru asigurarea stabilității și securității naționale în context regional, european și euroatlantic. Măsurile avute în vedere vor fi, prioritar, de natură politică, diplomatică, economică și socială și au la bază folosirea eficientă a resurselor de apărare.

Sporirea responsabilităților și capacităților aliaților europeni este direct proporțională, cu menținerea mediului de securitate. Aspectele politice, economice, sociale și de mediu ale securității și stabilității dobândesc o importanță din ce în ce mai mare, iar capacitatea de apărare a României contribuie la menținerea stabilității în Europa.

Cooperarea militară internațională, în calitatea de componentă de bază a politicii de securitate și apărare, este menită să contribuie la realizarea obiectivelor politicii de apărare definite în documentele de planificare a apărării.

Politica subregională a României este marcată, de asumarea propriilor responsabilități în stabilitatea regiunii, prin participarea la organisme și procese subregionale. Se impune, astfel, crearea de noi instituții și lansarea de noi proiecte comune, specifice și concrete.

Dezvoltarea unui Țărm Sudic Extins al NATO și al Uniunii Europene presupune direcții de acțiune menite să confere o nouă dinamică securității țărilor din Balcani, precum: întărirea măsurilor de creștere a încrederii, specifice acestor zone, inclusiv prin formule de cooperare militară regională; combaterea amenințărilor asimetrice, prin întărirea capacităților de reacție și adaptarea mecanismelor de rezolvare la obiectivele de securitate comune spațiului euro-atlantic; restructurarea forțelor armate, întărirea controlului civil asupra acestora, cooperarea între sectoarele din domeniul securității.

Cooperarea României cu statele membre ale celor două organizații, în materie de securitate, se va desfășura în conformitate cu valorile și interesele naționale, armonizate cu setul de valori, interese și principii de acțiune ale Alianței Nord-Atlantice și Uniunii Europene. Pentru o eficientă cale de abordare a strategiei globale de contracarare a noilor riscuri și amenințări la adresa securității spațiului euro-atlantic, România va sprijini atât întărirea rolului politic și de forum de

consultări al NATO, cât și sporirea dimensiunii specifice de securitate și apărare a Uniunii Europene.

Principale obiective ale țării noastre sunt: prezența într-un mod activ la procesul decizional și la dezvoltările conceptuale ale alianței, contribuția cu forțe puse la dispoziția NATO în vederea îndeplinirii angajamentelor asumate, participarea la acțiunile împotriva terorismului și proliferării armelor de distrugere în masă, contribuirea la reconstrucția păcii și promovarea democrației.

În ceea ce privește Uniunea Europeană, România va susține dezvoltarea politicii europene de securitate și apărare, concomitent cu participarea la promovarea democrației, păcii, prosperității, în cadrul politicii de vecinătate.

În vederea atingerii acestor obiective, România va sprijini într-un mod activ, aplicarea rezoluțiilor Consiliului de Securitate, deciziilor și recomandărilor OSCE și ale Consiliului Europei, conform principiilor dreptului internațional.

România și-a fixat ca obiectiv principal transformarea armatei în conformitate cu standardele armatelor internaționale similare prin înfăptuirea măsurilor și programelor politice, economice și de securitate din cadrul NATO și UE.

Transformarea Armatei României are ca obiectiv realizarea unei structuri moderne, complet profesionalizate, cu un grad sporit de mobilitate, având capacitatea de a acționa întrunit și de a fi angajată într-o gamă largă de misiuni.

Procesul de transformare a armatei nu reprezintă un scop în sine, ci adaptarea la evoluția mediului de securitate și la angajamentele pe care România și le-a asumat pe plan internațional.

Transformarea Armatei României trebuie să aducă schimbări esențiale în conținutul conceptelor operaționale, în structura de forțe, precum și în sistemul de planificare, programare, bugetare. Astfel, trebuiesc dezvoltate forțe și capacități care se pot adapta în mod rapid la noile provocări.

Strategia Națională prevede măsuri pentru identificarea și gestionarea resurselor umane și materiale, interne și externe. Resursele de apărare sunt dimensionate conform strategiei de securitate și valorificate în direcții de acțiune națională pe baza raporturilor de eficiență costuri - rezultate.

Acțiunile militare depind de structuri, infrastructuri și resurse. Uneori posibilitățile umane sunt cu mult peste așteptări, iar resursele, în general, nu sunt flexibile și nimeni nu se poate baza pe sporirea acestora din nimic.

O bună gestionare a resurselor destinate apărării naționale asigură: interoperabilitatea și îndeplinirea obiectivelor în cadrul Alianței; adaptarea la condițiile sistemului de mobilizare și planificare integrată a apărării și concordanța dintre obiectivele propuse și resursele alocate; asigurarea stocurilor de echipamente, materiale, tehnică de luptă și muniții; un management eficient al resurselor umane și restructurarea forțelor, concomitent cu creșterea gradului de profesionalizare a personalului armatei; modernizarea infrastructurii informaționale a apărării, în vederea utilizării informațiilor pentru securitatea datelor și asistarea deciziei.

Domeniul energetic a fost considerat un atribut exclusiv al guvernelor naționale. În timp, el a dovedit, că politicile monopoliste și tradiționale centraliste nu poate scăpa presiunilor concurențiale și nu poate supraviețui globalizării.

Resursele energetice, mai ales petrolul, dețin un rol central în activitățile economice și sociale, dar și o rațiune majoră a războiului economic. Actuala confruntare economică, bazată pe lupta permanentă pentru resurse, generează efecte dintre cele mai distrugătoare pentru țările sărace.

În domeniul resurselor energetice, Uniunea Europeană nu se află într-o situație prea confortabilă, membrii ei numărându-se printre marii dependenți de importul de petrol.

Și pentru statul român problema resurselor energetice se va transforma într-una majoră de securitate. Pe termen îndelungat rezolvarea ei ar trebui să constituie o prioritate supusă mai puțin condiționărilor politicului, iar cele de natură economică ar trebui acceptate și gestionate, prin reciprocitate cu eventualii parteneri.

Resursa informațională, a devenit cea mai importantă comoară a omenirii. S-a făcut afirmația, de către japonezi, că fericiții stăpâni ai informației vor fi și stăpânii lumii. Informația va fi

semnul puterii și nu energiile controlate de om, sau aurul și alte averi materiale, sub orice formă ar exista acestea.

Alocarea politică a resurselor de apărare depinde de factorul politic și de prioritățile partidelor aflate la guvernare.

România dispune de resursele necesare îndeplinirii obiectivelor cuprinse în Strategia de Securitate Națională, însă aceste resurse trebuie orientate spre: aplicarea unui management al resurselor pe bază de programe integrate pentru toate instituțiile implicate în domeniul apărării, ordinii publice și siguranței naționale; asigurarea unei mai bune coordonări a instituțiilor angrenate în asigurarea resurselor, precum și exercitarea într-un mod mai eficient a controlului parlamentar; creșterea transparenței utilizării fondurilor publice și a responsabilității față de contribuabil.

Pentru atingerea obiectivelor de securitate națională vor fi alocate resurse financiare corespunzătoare însă, pentru utilizarea acestora cu eficiență, trebuie acordată o mai mare atenție.

Alocarea eficientă a resurselor are drept scop asigurarea unui climat de stabilitate și securitate zonală și regională.

### Bibliografie

- [1] \*\*\* **Legea privind apărarea națională a României**
- [2] \*\*\***Economia politică**, Editura Economică. București, 1995
- [3] \*\*\***Legea pregătirii economiei naționale pentru apărare**
- [4] \*\*\***Regulamentul de funcționare a sistemului de priorități și alocare a resurselor pentru apărare.**
- [5] \*\*\***Carta albă a securității și apărării naționale**, Guvernul României, 2004
- [6] \*\*\* **Legea privind planificarea apărării**
- [7] \*\*\***Strategia militară a României**
- [8] \*\*\***Strategia de securitate națională a României**; România Europeană, România Euro-Atlantică: Pentru o viață mai bună, într-o țară mai sigură, democratică și prosperă, București, 2006
- [9] \*\*\***Directiva de planificare integrată a apărării**
- [10] \*\*\***Manualul NATO**
- [11] \*\*\***Carta Națiunilor Unite**
- [12] Bonciu, Florin, "The European Security And Defence Policy – A factor of influence on the actions of Romania in the field of security and defence", Research paper, The European Institute of Romania, București, 2004.
- [13] Duțu, Petre dr., **Apărarea colectivă – o necesitate a menținerii integrității statale naționale. Acțiunea Armatei României în cadrul apărării NATO**, Ed. UNAp, București, 2005.
- [14] Preda, Ion, Barn, Grațîela, **Considerații privind interesele naționale ale României**, Editura UNAp, București, 2006.
- [15] Voicu, B., **Tipuri de resurse/capitaluri**, 2005
- [16] [http://www.anr.gov.ro/docs/legislatie/internationala/Carta\\_Organizatiei\\_Natiunilor\\_Unite/ONU](http://www.anr.gov.ro/docs/legislatie/internationala/Carta_Organizatiei_Natiunilor_Unite/ONU)
- [17] <http://www.studiidesecuritate.ro/>
- [18] \*\*\*Despre NATO, <http://www.mapn.ro/desprenato/prezentnato.htm>.

## SITUAȚIA EURO-ATLANTICĂ ȘI INTERNAȚIONALĂ ÎNAINTE DE SUMMITUL DE LA BUCUREȘTI

**Marilena UNGUREANU (IVAȘCU)\***

*The present period is characterized by weak military confrontations between states, compared to the war and peace during XX century, but the risks and insecurity are greater than during the nuclear confrontation from the Cold War.*

Istoria evoluează fără întrerupere; uneori ritmul transformărilor evolutive este atât de înalt încât evoluția devine revoluție, un fenomen care schimbă situații bine-stabilite într-o manieră impredictibilă, profundă și ireversibilă. Pe parcursul secolelor, evoluția și revoluția au caracterizat scenariile de securitate, concepțiile de securitate și natura conflictelor.

În prezent trăim într-una dintre aceste perioade revoluționare, inițiată după atacurile teroriste comise împotriva Statelor Unite la 11 septembrie, un act care va rămâne cunoscut în istorie și în memoria noastră colectivă drept evenimentul care a declanșat și a caracterizat noua revoluție.

Cauzele sunt foarte complexe și pot fi găsite în vectorii care schimbă lumea:

- decalajul crescând între lumea dezvoltată și cea subdezvoltată, care cauzează o diviziune din ce în ce mai mare la nivel global între cei cu perspective favorabile de a-și spori bunăstarea și cei pentru care lipsa oricăror perspective face ca relaționarea lor cu valorile fundamentale să fie dificilă;

- proliferarea tehnologiilor, în special în domeniul tehnologiei informațiilor;

- expansiunea a ceea ce creează o diviziune uriașă între cei care au acces la lumea digitală și cei care nu au;

- conexiunea dintre globalizare și inter-conectivitatea care a generat explozia informațională și continuă să „micșoreze” lumea.

La aceste cauze poate fi de asemenea adăugată pierderea suveranității, care se dezvoltă în două direcții:

- prima direcție, pozitivă, tinde să modifice structura suverană a statelor, reducându-le puterea și influența prin deplasarea către agregări supra-naționale mai extinse și diferențiate;

- a doua direcție, negativă, este spre o guvernare rea: diminuarea abilității statelor de a gestiona viața cetățenilor lor sau a relațiilor inter-state, cu toate consecințele ce decurg din aceasta.

Acest fapt poate conduce – în cel mai rău caz – la apariția organizațiilor criminale, care posedă capacitatea de a destabiliza situația prin utilizarea violenței, ale cărei efecte sunt binecunoscute: conflicte etnice, sociale și religioase, terorism și proliferarea armelor de distrugere în masă.

În actuala perioadă de minime confruntări militare între state, în comparație cu războiul și pacea din timpul secolului trecut, opiniile publice tind să considere că riscurile și insecuritatea sunt mult mai mari decât în timpul confruntării nucleare din perioada Războiului Rece.

În ceea ce privește tipologia noilor riscuri și amenințări, trebuie să înțelegem că, de fapt, conceptul de securitate implică din ce în ce mai mult o lume fără granițe, în care securitatea internă și cea externă nu mai sunt separate și trebuie să fim conștienți de ponderea redusă a statelor luate în mod individual atunci când abordăm aspectele securității și cele ale rolului crescând al organizațiilor internaționale precum O.N.U., N.A.T.O., U.E. și Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa. Rolul multor alți actori, cum ar fi organizațiile ne-guvernamentale și corporațiile, va crește.

Așa cum N.A.T.O. reprezintă forma fizică de materializare în plan politico-militar a alianței transatlantice, la rândul ei, U.E. trebuie să fie pregătită pentru a deveni un actor prominent în abordarea tranziției și instabilității. Acest lucru este posibil deoarece U.E. are instrumentele

---

\* Doctorand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

politico-economice necesare și, prin dezvoltarea Politicii Europene de Securitate și Apărare, își construiește propria componentă militară și de securitate colectivă de gestionare a acestei insecurități. Aceasta este calea spre viitorul Europei. Sprijinul politic solid și consolidarea unei capacități reale pentru dezvoltarea unei politici externe și comerciale comune trebuie să fie interconectate cu dezvoltarea dimensiunii militare.

Componenta militară este uneori o opțiune decisivă într-o gamă largă de situații, care include diplomația preventivă, gestionarea crizelor, misiunile umanitare, de menținere a păcii și de impunere a păcii, precum și operațiile de stabilizare și de reconstrucție post-conflict. Intervenția militară este esențială în crizele care s-au agravat, iar în multe alte scenarii – chiar de risc scăzut sau foarte scăzut – forțele militare oferă mediul de securitate de o importanță crucială pentru un spectru larg de inițiative, inclusiv cele civile.

Globalizarea reprezintă principalul fenomen care influențează mediul de securitate contemporan, atât în ceea ce privește geneza noilor riscuri și amenințări, cât și al apariției diferitelor oportunități. În acest mediu, nici un stat nu se poate izola sau rămâne neutru, nici un stat nu este la adăpost și nici unul nu trebuie să rămână în afara proceselor globale. Securitatea internațională tinde tot mai mult să-și manifeste caracterul indivizibil, iar comunitatea internațională este tot mai conștientă de răspunderile ce îi revin. Globalizarea profilează o șansă reală de dezvoltare economică aptă să creeze prosperitate și să protejeze mediul, dar înscrierea pe această tendință nu este o certitudine garantată pentru fiecare țară. Ea depinde de capacitatea statelor de a exploata programatic și eficient la astfel de oportunități. În caz contrar, țările care nu răspund acestor exigențe riscă să piardă șansa de a beneficia de efectele pozitive ale globalizării.

În contextul acestei configurații a scenei globale, regiuni întregi sunt afectate de stări de tensiune, instabilitate și conflict, de sărăcie și frustrare care generează sau favorizează proliferarea noilor riscuri și amenințări. Dintre acestea, unele pot avea un impact major asupra securității României. La nivel regional, în Europa centrală, de est și de sud-est, persistă sau sporesc în intensitate diferite stări de tensiune și situații conflictuale determinate de vechi dispute de natură etnică sau religioasă, teritoriale sau separatiste ori de contestare a frontierelor existente, precum și de criminalitatea transfrontalieră.

Un proces de globalizare intens va slăbi rolul statului suveran. Dar ce trebuie să facă, într-un moment istoric, statul suveran dacă, departe de a avea un dușman armat la graniță, are dușmani înăuntrul graniței (sărăcia, confuzia, umilința, izolarea)?

Sfârșitul Războiului Rece a accelerat globalizarea. Statele lumii sunt într-o interdependență și o interacțiune economică ce se dezvoltă pe zi ce trece. Se manifestă, totodată, din ce în ce mai vizibil, transferul de civilizație materială și spirituală de la marile puteri către țările mai puțin dezvoltate.

Astăzi securitatea națională este percepută ca un proces dinamic cu geometrie variabilă, care necesită o raportare permanentă la diferitele tipuri de amenințări din mediul extern: terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, crima organizată, migrația ilegală, insecuritatea frontierelor, entitățile statale sau substatale neconsolidate sau cu deficit democratic, conflictele etnice și religioase, și nu numai. Majoritatea acestora au un grad ridicat de impredictibilitate și se caracterizează prin faptul că acționează separat sau în conexiune și, în funcție de particularitățile diferitelor zone, tind să se "plieze" pe anumite vulnerabilități sau imposibilități de acțiune locale, crescând gradul de risc la adresa securității.

În consecință, orice demers național de proiectare/reproiectare a unei strategii de securitate va trebui să țină cont de complexitatea și fluiditatea mediului actual internațional de securitate

Strategia de Securitate Națională a României reprezintă programul național de cea mai amplă cuprindere care are ca scop făurirea unui stat modern, prosper, cu un profil regional distinct, deplin integrat în comunitatea europeană și euroatlantică, angajat ferm în promovarea democrației și libertății, cu cetățeni care trăiesc în siguranță, într-o lume complexă, dinamică și conflictuală.

Avem nevoie nu neapărat de o țară-model, ci faptul de a fi conectați la lumea occidentală și de a colabora cu cei din regiune, care au avut șansa de a intra în N.A.T.O. și Uniunea Europeană, cu un pas înaintea noastră. Acest lucru nu înseamnă că noi nu ne pricepem, nici că ei sunt atotștiutori.

Este necesar să menționăm că în 1881 când România devenea un stat european suveran și independent, sub conducerea primului șef de Stat european din istoria ei, jumătate din țările membre ale U.E. de astăzi nu existau încă sub formă de state suverane și independente.

O noutate în cadrul de securitate al României este că frontierele noastre au devenit, pentru prima dată în istoria noastră, frontiere ale N.A.T.O. și Uniunii Europene. Marea Neagră este și ea, în bună parte, un țarm al lumii europene și atlantice.

Interesul strategic al României este determinat astăzi, pe de o parte, de opțiunile sale politice care o îndreaptă politic, militar, economic, cultural și financiar către lumea occidentală, iar pe de altă parte, de evoluțiile și schimbările ce au loc în mediul de securitate, față de care țara noastră trebuie să răspundă în conformitate cu interesele ei, dar și în armonie cu ceea ce viitorii parteneri își definesc, ca poziție.

Se poate vorbi la nivelul întregii Europe de sud-est de o apropiere, de o orientare către N.A.T.O. și U.E., manifestată divers, în funcție de realitățile specifice fiecărei țări.

Se remarcă faptul că, în contextul tranziției, elementul de securitate (N.A.T.O.) și cel economic (U.E.) trebuie dezvoltate în mod simultan, teorie confirmată de evoluțiile din spațiul ex-iugoslav. Actualmente, situația din sud-estul european poate fi descrisă ca având trei tendințe: stabilitate și dorință de integrare europeană și euroatlantică, instabilitate și lipsă de securitate în zona ex-iugoslavă și tendința Rusiei de a-și reface zona de influență. La acestea, ar trebui adăugate și conflictele înghețate din Transnistria și Caucazul de Sud, ca și tendința manifestată de Georgia, Armenia și Azerbaidjan, de a dialoga din ce în ce mai deschis și mai amplu cu spațiul transatlantic.

Acum, la începutul anului 2008, situația din Balcani începe să se reîncingă. Kosovo și-a declarat independența și s-a autoproclamat un stat suveran în 17 februarie 2008. Anunțul a fost făcut de premierul Hashim Thaci, în fața plenului Parlamentului.

Declararea independenței Kosovo este urmărită cu mult interes de regiunile separatiste din întreaga lume. Noul statut al provinciei dă speranță transnistrenilor, abhazilor, bascilor și, nu în ultimul rând, kurzilor.

Una din regiunile care a anunțat că independența Kosovo îi va servi drept precedent este Transnistria. Regiunea rusofonă situată pe râul Nistru s-a separat de Republica Moldova în septembrie 1990. Liderii transnistreni au organizat mai multe referendumuri în vederea declarării independenței, dar niciunul n-a fost recunoscut de comunitatea internațională.

Regiunile separatiste georgiene Abhazia și Osetia de Sud privesc și ele cu interes evoluția din Kosovo. Aceasta după ce referendumurile organizate în repetate rânduri au arătat că populația rusofonă dorește independența. Cele două regiuni s-au desprins de Georgia, începând cu 1989, profitând de disoluția Uniunii Sovietice. De-a lungul anilor, s-au opus guvernării georgiene la începutul anilor '90 și, prin mai multe referendumuri, au cerut independența regiunii. Ca și în Transnistria Rusia are desfășurate în această regiune trupe de menținere a păcii.

Și Azerbaidjanul are probleme cu enclava Nagorno-Karabah unde confruntările între azeri și etnicii armeni au început în 1988. Violențele au atins un apogeu în 1992 când peste 35.000 de oameni au murit și alte sute de mii au părăsit regiunea. Teritoriul aparține în continuare Azerbaidjanului, dar e controlat de forțele armenice.

Mișcarea separtistă ETA încearcă de 40 de ani să obțină independența regiunii basce din nordul Spaniei și sud-vestul Franței. Regiunea beneficiază de o formă de autonomie față de Spania.

În cazul Turciei, care a recunoscut noul stat, lucrurile sunt infinit mai complicate. Cu atât mai mult cu cât minoritatea kurdă formează o zonă compactă și cele 20 de milioane de kurzi privesc cu speranță spre independența provinciei Kosovo. Răspândiți în nordului Irakului, Siria, Iran și Turcia, ei se consideră cea mai mare minoritate din lume fără stat propriu. Dorința kurzilor din nordul Irakului de a-și înființa propriul stat a tensionat la maximum relațiile cu Ankara.

În Irak președintele este de etnie kurdă, partidele kurde fac parte din coaliția de guvernare, iar regiunea kurdă din nordul Irakului se bucură de un înalt grad de autonomie. Printr-o politică dibace de negocieri dure și datorită apropierii de S.U.A., kurzii irakieni au reușit să-și asigure o importanță sporită pe noua scenă politică irakiană. „Recent, guvernul regional kurd a negociat pe

cont propriu contracte de exploatare cu firme petroliere internaționale, ceea ce a trezit indignarea guvernului irakian. Ministrul irakian pentru petrol a spus că aceste acorduri nu au fost făcute publice și că nici o regiune nu poate semna contracte de petrol fără aprobarea autorităților centrale”<sup>16</sup>.

Problema recunoașterii Kosovo ca stat independent a împărțit comunitatea internațională în două. Marile puteri occidentale, în frunte cu Statele Unite, au recunoscut oficial cea mai nouă entitate statală din Europa. De cealaltă parte, Rusia și China au încercat fără succes să apere interesele Serbiei în fața Națiunilor Unite.

Autoproclamata Republică Kosovo a fost recunoscută deja de Statele Unite, Franța, Italia și Marea Britanie. Dintre puterile europene, doar Italia a precizat că recunoaște Kosovo ca stat independent sub supraveghere internațională.

În afara celor patru puteri, țările europene care au recunoscut Kosovo sau urmează să o facă sunt Belgia, Luxemburg, Slovenia, Germania, Suedia, Irlanda, Danemarca, Finlanda, Bulgaria, Polonia, Estonia, Letonia, Lituania, Austria, Ungaria. Spania se află în fruntea membrilor U.E. care au anunțat deja că nu vor recunoaște Kosovo ca stat independent, alături de țara noastră și de Cipru. Cehia, Olanda, Portugalia, Grecia și Slovacia încă nu au luat o decizie în această problemă.

În afara spațiului comunitar european și a Statelor Unite, Albania, Afganistanul și Australia au recunoscut deja autoritățile de la Priștina, iar de partea cealaltă se situează până acum Rusia, China, Georgia, Azerbaijan și Vietnam. Moldova a anunțat că gestul kosovarilor constituie un factor de destabilizare în Europa.

România ar putea fi afectată direct de acest act, atât în ce privește autonomia invocată de maghiari, cât și situația din Transnistria.

Fiecare țară a Uniunii Europene este liberă să hotărască dacă recunoaște independența provinciei Kosovo. Este decizia luată la Bruxelles, de miniștrii de externe ai statelor membre ale Uniunii Europene. Astfel, în cadrul reuniunii s-a decis că fiecare stat membru va adopta propria politică în privința Kosovo. Înaltul reprezentant al U.E. pe probleme de securitate și apărare, Javier Solana, a declarat că „reuniunea a avut totuși succes, deoarece Comunitatea Europeană și-a luat angajamentul de a contribui la pacea și stabilitatea din Balcanii de Vest prin înființarea misiunii de asistență din Kosovo”<sup>17</sup>.

În prezent, N.A.T.O. desfășoară în Balcani una dintre cele mai importante operațiuni ale sale, respectiv KFOR (Kosovo Force), forța de menținere a păcii condusă de Alianță, compusă din trupe aliate și ale altor state contribuatoare, care, în virtutea unui mandat O.N.U., definit prin Rezoluția 1244 a Consiliului de securitate, acționează pentru asigurarea unui mediu de securitate stabil în Kosovo. Pe lângă KFOR, O.N.U. este prezentă și în alte state din regiune, respectiv Albania, Bosnia și Herțegovina și fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, prin intermediul unor cartiere generale.

Aceste structuri, care inițial erau destinate sprijinirii efortului operațional al Alianței, au căpătat în ultima perioadă atribuții legate de furnizarea de consultanță pe teme legate de reforma sectorului de securitate și de sprijinirea cooperării statelor respective cu Alianța în cadrul Parteneriatului pentru pace (PfP).

De asemenea, la solicitarea Uniunii Africane, N.A.T.O. sprijină Misiunea de menținere a păcii a Uniunii Africane în Darfur, prin asigurarea transportului aerian în procesul de rotație a contingentelor în zonă și prin oferirea de cursuri de pregătire pentru personalul Uniunii Africane.

Și în Afganistan, N.A.T.O. este prezentă pentru reinstaurarea libertății în această țară, precum și pentru înlăturarea terorismului.

România a contribuit la procesul de stabilizare a Afganistanului încă din 2002, când țara noastră s-a alăturat coaliției conduse de S.U.A.. După preluarea de către N.A.T.O. a operației ISAF în 2003, România și-a sporit gradual contribuția la efortul Alianței, în paralel continuând să participe la operația „Enduring Freedom”, condusă de S.U.A. În Afganistan, se urmărește asigurarea unui mediu stabil, considerat esențial pentru ca poporul afgan să trăiască în pace și să

<sup>16</sup> [www.adevarul.ro/categorii/international](http://www.adevarul.ro/categorii/international)

<sup>17</sup> [www.realitatea.net](http://www.realitatea.net)

poată decide singur asupra propriului viitor, fără presiunea traficantilor de droguri, a talibanilor sau a teroriștilor. Securitatea euro-atlantică și internațională este legată și ea de stabilitatea din Asia Centrală și de Sud, în asigurarea căreia Afganistanul joacă un rol cheie.

În ultima vreme, tot mai multe state au puncte de vedere diferite în ceea ce privește misiunea N.A.T.O. în Afganistan. „Multe state nu doresc să suplimenteze numărul de soldați, iar altele își limitează tipurile de operațiuni. Această chestiune se va discuta la summitul de la București, iar România va susține suplimentarea trupelor”<sup>18</sup>.

Cele mai importante decizii ale N.A.T.O. se iau în cadrul summiturilor, întâlniri la care participă, în principiu, toți șefii statelor membre ale Alianței, ai țărilor partenere și ai partenerilor globali, nefiind organizate la un anumit interval de timp prestabilit, locația fiind aleasă după ce miniștrii de externe și afaceri interne, precum și ambasadorii statelor membre N.A.T.O. au ajuns la un acord, după o evaluare atentă.

În ultima perioadă, summiturile au fost organizate în raport cu anumite semnificații: în anul 1999, țările membre N.A.T.O. s-au întâlnit la Washington pentru a marca cea de-a 50-a aniversare a semnării Tratatului Nord-Atlantic. Un alt summit important a fost cel organizat la Istanbul, în 2004, unde a fost lansat un proiect de inițiativă prin care se dorește o apropiere a N.A.T.O. de țările asiatice.

Au mai fost organizate summituri în anul 1991, la Roma, când s-a dat o nouă direcție după Războiul Rece, în 1994, la summitul de la Brussels a fost introdusă inițiativa Parteneriatului pentru Pace (Partnership for Peace). Au urmat alte întâlniri la cel mai înalt nivel a țărilor membre și partenere N.A.T.O. în 1997, la Madrid și Paris, Praga a fost gazda summitului din 2002 și Istanbulul al celui din 2004. Ulterior, la o diferență de doi ani a mai fost organizat un summit N.A.T.O., de data aceasta în capitala Letoniei, Riga.

România gazduiește anul acesta, între 2 și 4 aprilie 2008, summitul Alianței Nord-Atlantice, cel mai mare eveniment politic al anului. Cei mai importanți lideri ai lumii vor sosi la București, printre care președintele S.U.A., George Bush, cel al Rusiei, Vladimir Putin, cel al Franței, Nicolas Sarkozy, cancelarul german Angel Merkel și președintele Comisiei Europene, Jose Manuel Barroso. Vor fi prezenți aproximativ 3.000 de delegați. Reuniunea ce va avea drept locație Palatul Parlamentului a instituit și măsuri de securitate fără precedent în țara noastră. „Summitul N.A.T.O. organizat la București este cel mai mare din existența Alianței, aceasta pentru că, pe lângă țările membre N.A.T.O. și cele partenere, au fost invitați în premieră așa numiții parteneri globali, cei care luptă împreună cu trupele N.A.T.O. în Afganistan: Japonia, Coreea de Sud și Australia. Faptul că summitul se desfășoară la București ne dă o nouă vizibilitate majoră; practic, capitala geopolitică de securitate a lumii se mută la București. Această vizibilitate este dublată de influența pe care o are, de regulă, țara gazdă, chiar și într-o proporție de 0,1%, este extrem de importantă în ceea ce privește agenda reuniunii”<sup>19</sup>.

Cu siguranță că la apropiatul summit al N.A.T.O., se va discuta despre nou proclamatul stat Kosovo. Până în acest moment, state puternice precum S.U.A., Franța sau Marea Britanie au recunoscut independența unilaterală a statului Kosovo, în timp Rusia și-a prezentat foarte clar poziția contrară, alături de România, Grecia și Spania. „România nu va recunoaște independența declarată unilateral de statul Kosovo, ceea ce este o poziție mult mai nuanțată. Mai departe, nu există o voce unanimă nici în cadrul U.E., nici în N.A.T.O. sau O.N.U. care să recunoască independența Kosovo. Nu se pune problema de număr, ci mai ales de consistență. Este de ajuns ca o singură voce din Consiliul de Securitate să nu fie de acord, iar pseudostatul Kosovo să nu poată intra în O.N.U., un singur stat din U.E. să nu fie de acord cu independența Kosovo pentru ca U.E. și Kosovo să nu poată avea o relație instituționalizată. Lucrurile sunt mai complicate, iar soluția cred că o reprezintă tot o negociere între Pristina și Belgrad, respectiv împărțirea autorității între cele două părți. Potrivit regulilor internaționale, un stat se poate împărți doar cu acordul părților, de exemplu, ceea ce s-a întâmplat cu Cehoslovacia sau cu Serbia și Muntenegru. Poziția României este foarte clară și principială, atât timp cât nu există un acord al statului real al Serbiei în acord cu

---

<sup>18</sup> Ibidem.

<sup>19</sup> Ibidem.



Pristina, România nu poate fi de acord cu independența Kosovo. Acest Kosovo va deveni probabil un stat abia peste 20 de ani<sup>20</sup>, a explicat Iulian Chifu, director al Centrului pentru Prevenirea Conflictelor și Early Warning.

„Principalul pol de discuție va fi, fără îndoială, Afganistanul, chestiune ce va fi abordată și cu partenerii globali, în acest context fiind foarte probabil să avem de-a face și cu instituționalizarea relațiilor dintre N.A.T.O. și partenerii globali<sup>21</sup>.”

De asemenea, pe ordinea de zi vor exista discuții extrem de serioase cu privire la extinderea relațiilor N.A.T.O. cu anumite state precum Croația, Albania și Macedonia care ar putea fi invitate în cadrul summitului să devină membrii deplin ai Alianței precum și statele care aspiră la statutul de țări partenere Georgia și Ucraina și Serbia, Bosnia Herțegovina și Muntenegru, care aspiră la statutul de dialog intensificat cu N.A.T.O.

„Vor fi adâncite discuțiile legate de securitate energetică, relația dintre N.A.T.O. și structurile de securitate și de apărare europene, dar vom avea și o agendă extrem de importantă în ceea ce privește forța de reacție rapidă, dar și alte chestiuni de natură tehnică”, apreciază Iulian Chifu.

Relația N.A.T.O. cu Rusia este una delicată, deși Alianța Nord Atlantică și Federația Rusă s-au înțeles să lucreze împreună pentru stabilitate și securitate în câteva rânduri. Un parteneriat semnat în anul 1997 a fost ulterior pus în umbră de relațiile reci între cele două entități. Există o relație instituțională între Rusia și N.A.T.O., dar lucrurile se complică atunci când vine vorba de chestiuni delicate, cum ar fi scutul antirachetă. Cooperarea practică dintre N.A.T.O. și Rusia în fosta Iugoslavie s-a dovedit deosebit de utilă. Rusia și-a exprimat în nenumărate rânduri nemulțumirile față de N.A.T.O., începând cu extinderea alianței către est, modernizarea forțelor armate din statele baltice, deschiderea de baze americane în Caucaz și sud-estul Europei, dar și construirea scutului antirachetă.

Cu o lună înaintea summitului de la București au avut loc alegeri în Rusia. După ce Comisia Electorală Centrală de la Moscova a anunțat că succesorul lui Vladimir Putin, Dmitri Medvedev, a obținut 70,23 de procente, Londra, Berlinul, Roma, Parisul și Comisia Europeană l-au felicitat pe noul președinte.

Observatorii occidentali care au monitorizat scrutinul vorbesc însă de o repetare a deficiențelor de la parlamentarele din decembrie 2007, și la alegerile din 2 martie 2008. Opoziția rusă s-a mobilizat, anunțând proteste la Moscova și Sankt Petersburg. Medvedev se va instala oficial la Kremlin la 7 mai 2008.

Ucraina speră să evite un nou "război al gazului" cu Rusia, după decizia concernului Gazprom de a reduce livrările cu 25 la sută, din cauza unor datorii neplătite. Comisia Europeană a cerut ambelor părți să-și soluționeze rapid litigiul pentru a nu pune în pericol aprovizionarea altor țări.

Situația internațională este plină de evenimente conflictuale. Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite a adoptat un nou set de sancțiuni împotriva Iranului ca urmare a refuzului autorităților de la Teheran de a suspenda operațiunile de îmbogățire a uraniului. Rezoluția O.N.U. prevede blocarea conturilor unor companii iraniene și interzice vânzarea către Iran a echipamentelor care ar putea fi folosite în domeniul militar<sup>22</sup>.

Un alt obiectiv dorit de Casa Albă, este de a se ajunge la un acord de pace în Orientul Mijlociu până la sfârșitul anului 2008.

În America de Sud, Venezuela și Ecuadorul au trimis trupe la granița cu Republica Columbia, într-un gest fără precedent în relațiile diplomatice dintre cele două state, în ultimii ani. Decizia celor două țări vine ca urmare a faptului că trupele militare columbiene au intrat pe teritoriul Ecuadorului, unde l-au ucis pe unul dintre liderii rebelilor columbieni, Raul Reyes. Concomitent cu masarea de trupe la granița cu Republica Columbia, Ecuadorul și Venezuela au expulzat reprezentanții diplomați ai Bogotei din Quito și Caracas.

---

<sup>20</sup> Ibidem.

<sup>21</sup> Ibidem.

<sup>22</sup> www.cotidianul.ro.

Totul este posibil și nimic nu este încă jucat în ce privește marile decizii ce ar trebui luate cu ocazia Summitului de la București și, cu siguranță, vor influența decisiv ponderea pe care organizația o va avea în structurarea sistemului mondial de securitate.

România va urmări în mod constant consolidarea relevanței N.A.T.O. - principalul forum de consultare și coordonare politico-strategică interaliată - precum și menținerea coeziunii aliate și a consensului transatlantic. Promovarea unei politici externe și de securitate axată pe identificarea elementelor de convergență la nivelul comunității euroatlantice și avansarea unor proiecte concrete în această direcție va permite țării noastre să se impună ca un furnizor real de securitate și nu generator de probleme pentru aliați.

#### **Bibliografie**

- [1] Deac, Aron Liviu, Irimia, Ion, **Securitatea României la răscruce de milenie Aspecte politico-militare**, Editura AISM, 2000.
- [2] Andronic, Cătălin, Tibil, George - "*Statele Unite, Europa și NATO: o perspectivă asupra relațiilor transatlantice*", [www.studiisecuritate.ro](http://www.studiisecuritate.ro).
- [3] **Strategia de securitate națională a României**, Ediția 2001.
- [4] **Strategia de securitate națională a României**, Ediția 2007.
- [5] [www.studiisecuritate.ro](http://www.studiisecuritate.ro).
- [6] [www.adevarul.ro](http://www.adevarul.ro).
- [7] [www.realitatea.net](http://www.realitatea.net).
- [8] [www.nato.int/romania/mrusnspa](http://www.nato.int/romania/mrusnspa).
- [9] [www.cotidianul.ro](http://www.cotidianul.ro).

# TRATATUL DE LA LISABONA ȘI NOUA ARHITECTURĂ DE SECURITATE EUROPEANĂ

Dr. Dorel BAHRIN\*

*The paper analyses the evolution of European security concept in compliance with the vision and European Union's practice.*

*It presents the steps already done-like the defence cooperation as an outcome of creating, in 1948, the Treaty Organization regarding collective defence in Bruxelles (renamed afterwards, in 1954, the Western European Union), the Second Pillar –The Common Foreign and Security Policy, launched by the Maastricht Treaty in 1992 and the European Union's Lisbon Treaty, all these phases emphasize the foundation and development on common area of security and defence.*

*Underlying the importance of building up partnerships with the other two important actors in the European defence area, i.e. NATO and OSCE, the paper draw attention to the tendency, more or less obvious, of E.U. to develop and promote, per se, an original security strategy. European Union is, now, involved in an ongoing process of formation and expansion of its own Security and Defence Institutions.*

## I. Scurt istoric - De la Uniunea Europei Occidentale la Obiectivul Global 2010

Începuturile demersurilor privind formarea și dezvoltarea unei dimensiuni de securitate și apărare vest europene își au originea în semnarea la 17 martie 1948 a *Tratatului asupra colaborării economice, sociale culturale, și privind autoapărarea colectivă* (cunoscut ca **Organizația Tratatului de la Bruxelles**), de către miniștri de externe din: Belgia, Franța, Luxemburg, Olanda și Marea Britanie. În cadrul general al Tratatului de la Bruxelles, în septembrie 1948, la Londra a fost inițiat un program de cooperare în domeniul apărării ce viza integrarea capacităților de apărare aeriană și crearea unei structuri de comandă comună la nivelul statelor semnatare.

În paralel, pe 4 aprilie 1949, la Washington, 10 state europene și două state nord americane - Canada și SUA, semnează Tratatul Nord Atlantic creând Organizația Tratatului Nord Atlantic – NATO, având un caracter politico-militar (în 1952, NATO se va lărgi cu încă 2 țări, Grecia și Turcia, fapt ce-i va asigura acestuia control în bazinul Mării Mediterane). Odată cu semnarea Tratatului Atlanticului de Nord, executarea răspunderilor militare privind autoapărarea ale Organizației Tratatului de la Bruxelles a fost transferată Alianței Nord Atlantice.

La 27 martie 1951 se semnează la Paris, Tratatul de instituire a Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului, de către: Franța, Germania, Olanda, Belgia, Luxemburg, Italia. Aceleași state, impulsionate de evenimentele internaționale (blocada Berlinului, războiul din Coreea etc.) au hotărât semnarea, la 27 mai 1952 – la Paris, a Tratatului *Comunității Europene a Apărării*, tratat ratificat de 5 state, dar respins de Parlamentul Franței, fiind împotriva transferului de suveranitate cerut de tratat.

Drept urmare, în septembrie 1954, tot la Paris, cu ocazia unei conferințe a **Organizației Tratatului de la Bruxelles**, RFG și Italia au fost invitate să adere la acest tratat. Totodată, prin amendarea Tratatului de la Bruxelles, se crea practic o nouă organizație, **Uniunea Europei Occidentale (UEO)** organizație ce s-a dezvoltat independent de Comunitățile Europene<sup>23</sup>.

Dezvoltarea NATO a "inhibat" evoluția UEO, țările vest europene complăcându-se să stea sub umbrela protectoare a NATO și afectând din PIB strictul necesar pentru apărare.

Uniunea Europei Occidentale a fost practic reactivată în 1984, *cu misiunea de a elabora o identitate europeană de apărare comună*, pe baza cooperării între membrii săi în domeniul securității și de a întări coloana europeană a NATO.

Prin semnarea Tratatului de la Maastricht - februarie 1992, de creare a Uniunii Europene, s-au pus bazele pilonului II - Politica Externă și de Securitate Comună (PESC), definindu-se totodată parametrii prin care UEO va deveni principalul instrument de aplicare a deciziilor și acțiunilor în domeniul apărării.

---

\* **Lector universitar, Universitatea Hyperion - București**

<sup>23</sup> *Manualul NATO*, Bruxelles, Office of Information and Press, NATO-1110Bruselles, 2001, pp. 222-227.

Cu această ocazie, s-a decis ca toți membrii UE să adere la UEO sau să ceară statutul de observator la această organizație și să se încurajeze statele europene membre NATO să devină membri asociați ai UEO.

În iunie 1992, la Hotel Petersburg din Bonn, miniștrii de externe ai UEO se întrunesc pentru a stabili modul de punere în aplicare a prevederilor tratatului de la Maastricht. Prin declarația adoptată, se definesc pentru prima dată gama de misiuni pe care UEO le va îndeplini: umanitare și de salvare, de menținere a păcii, și misiuni de management al crizelor (*cunoscute ulterior ca misiuni tip Petersburg*)<sup>24</sup>.

Un moment important în activitatea UEO a fost reuniunea din mai 1994 de la Luxemburg, prilej cu care s-a adoptat Declarația de la Kirchberg care acordă unui număr de 9 țări din Europa Centrală și de Est statutul de partener asociat. Ca urmare UEO a fost concepută ca o structură pe 4 paliere: membri (toți membri UEO sunt și membri NATO și ai UE); membri asociați (țări membre NATO, dar nu și membre ale UE); parteneri asociați (țări care nu sunt membre nici în NATO nici în CEE) și observatori (membri ai NATO și, sau ai UE).

Declarația din 15 mai 1995 de la Lisabona a Uniunii Europei Occidentale a ratificat decizia Spaniei, Franței și Italiei de a crea forțe terestre și maritime (EUROFOR și EUROMARFOR). Acestea vor face parte din forțele subordonate UEO și trebuie să întărească propria capacitate a Europei de a întreprinde operațiuni în conformitate cu Declarația de la Petersburg.

Prin adoptarea Tratatului de la Amsterdam în 1997, dimensiunea PESC cunoaște noi dezvoltări. Se creează postul de **Înalt Reprezentant pentru Politica Externă și de Securitate Comună**, iar Consiliul European a dobândit competențe sporite în definirea orientărilor strategice în domeniul securității și apărării. Tratatul mai prevedea statutul UE **ca beneficiar al capacităților UEO** (față de Tratatul de la Maastricht unde se prevedea numai recursul UE la mijloace și capacitățile UEO).

Raportul reuniunii Consiliului European întrunit la Köln, din 3-4 iunie 1999, a propus integrarea cât mai rapidă a UEO în UE, ca o primă etapă și, ulterior, **crearea unei armate europene**. Liderii europeni au considerat că „*episodul Kosovo a confirmat pe deplin necesitatea și chiar urgența afirmării unei Europe a Apărării, care să acționeze fie în sânul Alianței Atlantice, fie de manieră autonomă, în funcție de natura crizelor*”. Consiliul European de la Köln, a adoptat platforma politică de acțiune pentru ca Europa să dețină capacitatea de a derula operațiuni autonome, susținute de forțe militare credibile, instrumente de decizie corespunzătoare și disponibilitatea de a folosi aceste forțe, fără a aduce vreun prejudiciu NATO.

În acest sens, s-au stabilit următoarele măsuri organizatorice: numirea lui Javier Solana în funcția de Înalt Reprezentant pentru PESC și Secretar General al Consiliului UE (după tratatul de la Lisabona denumit Consiliu), crearea structurilor responsabile pentru gestionarea problematicii de securitate: Comitetul Politic și de Securitate - CPS, Comitetul Militar - UECM, Statul Major Militar - EUSMG.

Consiliul european de la Helsinki - din decembrie 1999, și-a asumat responsabilitatea pentru dezvoltarea Politicii Europene de Securitate și Apărare – PESA, lansată practic la Köln, ca parte integrantă a Pilonului II european<sup>25</sup>.

În acest sens s-a adoptat *Obiectivul Global PESA - Helsinki Hedline Goal - 2003*, ce viza punerea la dispoziția UE a unui pachet de forțe și capacități, ce să permită derularea de misiuni tip Petersburg. Statele membre se angajau ca până în 2003, să creeze o Forță de Reacție Rapidă – nivel de corp de armată, respectiv 50-60 de mii de oameni, cu dotare corespunzătoare, capabilă să fie dislocată în termen de 60 de zile, putând fi menținută în teatrul de operații cel puțin 1 an.

În noiembrie 2000, Președinția franceză a Consiliului UE a elaborat primul Catalog de Forțe al UE cuprinzând ofertele țărilor membre privind forțele puse la dispoziție. La analiza făcută cu această ocazie, s-a constatat că sunt deficitare domeniile: transport strategic aerian, C3I (comandă,

<sup>24</sup> [Western European Union Council of Ministers Petersburg Declaration](http://www.bits.de/NRANEU/docs/petersberg92.pdf), Bonn, 19 June 1992, <http://www.bits.de/NRANEU/docs/petersberg92.pdf>, pp.4-6.

<sup>25</sup> [Presidency Conclusions: Helsinki European Council](http://www.europa.eu.int/council/off/conclu/dec99/dec99_en.htm), 10 and 11 December 1999, [http://www.europa.eu.int/council/off/conclu/dec99/dec99\\_en.htm](http://www.europa.eu.int/council/off/conclu/dec99/dec99_en.htm), pp. 6-10.

control, comunicații), informații etc. Pentru a se acoperii acest deficit, în noiembrie 2001 a fost lansată o nouă inițiativă – Planul European de Acțiune în Domeniul Capabilităților - PEADC. Filozofia de lucru consta în asumarea de responsabilități sporite de către statele membre, prin constituirea de grupuri proiect.

În același timp, Consiliul European de la Nisa, din decembrie 2000, a adoptat noi măsuri în planul dezvoltării instituționale a PESA *prin integrarea în corpore a structurilor și funcțiilor UEO în cadrul Uniunii Europene, aceasta rămânându-i o independență pur formală*<sup>26</sup>. În prezent UEO cuprinde 28 de țări, care au statutul de stat membru, de membru asociat, de observator sau de partener asociat. Țările UE au, ca regulă, statutul de stat membru (cu excepția Austriei, Danemarcei, Finlandei, Irlandei și Suediei, care dețin statutul de observator).

## II. Strategia de Securitate a Uniunii Europene.

Summit-ul de la Bruxelles din decembrie 2003 a marcat o nouă etapă a procesului de dezvoltare a PESA prin adoptarea *documentului Solana*, respectiv **Strategia de Securitate a Uniunii Europene**.

S-au stabilit trei obiective majore:

- promovarea unei politici eficiente de prevenire a conflictelor, prin utilizarea întregului set de capacități - militare și civile pe care UE le posedă;
- orientarea demersurilor UE în vederea creării unui climat de securitate în imediata vecinătate a Europei (Orientul Mijlociu, Caucaz);
- menținerea ordinii internaționale prin
  - promovarea multilateralismului activ;
  - prin respectarea dreptului internațional, în deplin acord cu principiile Cartei Națiunilor Unite.

Conform mandatului transmis prin intermediul Strategiei de Securitate, la Consiliul European de la Bruxelles din iunie 2004, a fost adoptat noul **Obiectiv Global al UE 2010** - Headline Goal 2010 (renunțându-se la Obiectivul Global - Helsinki Hedline Goal – 2003, apreciat ca neviabil) care vizează ca obiective generale:

- creșterea interoperativității forțelor puse la dispoziția UE, precum și consolidarea capacităților de dislocare și sprijin ale acestora;
- extinderea spectrului de misiuni pe care UE le va îndeplini, în spiritul prevederilor Strategiei de Securitate, prin includerea unor tipuri de operații precum: **dezarmare, asistență pentru state terțe în combaterea terorismului, reforma sectorului de securitate;**
- dezvoltarea capacităților de reacție rapidă ale UE, atât pe palierul decizional (decizia privind lansarea unei operații să poată fi luată în termen de 5 zile) cât și dislocarea în teatru de operații (maxim 10 zile de la adoptarea deciziei).

În plan concret se prevedea:

- constituirea Celulei Civil-Militare în cadrul **Comitetului Militar al UE;**
- constituirea Agenției Europene de Apărare –EDA;
- realizarea capacității operaționale finale pentru grupurile tactice de luptă până în 2007 (tipologia unui **Grup de Luptă** are la bază forțe de dimensiuni reduse de tip **batalion întărit** – cca. 1500 de luptători, forțe de tip intervenție rapidă). Statele membre s-au angajat să constituie 13 astfel de grupuri de luptă.
- dotarea până în 2008 cu un portavion etc.

De asemenea, s-a stabilit creșterea rolului agențiilor specializate PESA, în special privind: Centrul Satelitar - preluat de la UEO, Institutul pentru Studii Strategice, Colegiul European de Securitate și Apărare și nou createi **Agenții Europene de Apărare (European Defence Agency) – EDA**, devenită operațională la 1 ianuarie 2005, cu sediul la Bruxelles.

EDA a fost creată în scopul operaționalizării dimensiunii de securitate și apărare la nivel UE privind sprijinirea eforturilor statelor membre de a îmbunătăți capacitățile lor de apărare în

---

<sup>26</sup> Sharon Riggle, EU Officially Adopts Military Tasks: A Summary of the Nice Conclusions-December 2000, Presidency Conclusions, London, Centre for European Security and Disarmament Briefing Paper, 18 December 2000, pp. 9-17.

domeniul managementului crizelor. Agenția elaborează viziuni pe termen lung în domeniul capabilităților de apărare privind perspectiva susținerii investițiilor în domeniul apărării. În activitatea EDA, în prezent subordonată direct Consiliului (conform Tratatului de la Lisabona), sunt implicate: guverne ale statelor membre participante, structuri UE, Comisia Europeană care asigură noua legislație privind achizițiile publice de apărare, și programele de cercetare în domeniul apărării, Comitetul Militar, Statul Major Militar, actori externi – industria de apărare la nivel NATO, medii academice de cercetare.

### **III. Tratatul de la Lisabona și viitoarea arhitectură de securitate europeană<sup>27</sup>**

Încă de la primele tentative de dezvoltare a unei inițiative de apărare europene (inițial sub egida UEO), Uniunea Europeană a manifestat prudență în delimitarea sa de misiunile NATO, pentru a nu crea suspiciuni privind o posibilă tendință de relativă desprindere sau chiar independență față de Alianță. Și-n Tratatul de la Lisabona din 13 decembrie 2007, UE face precizările (solicitate oficial sau neoficial de NATO) prin care: „angajamentele și cooperarea în acest domeniu sunt conforme cu angajamentele asumate în cadrul Organizației Tratatului Atlanticului de Nord, care rămâne pentru statele membre ale acestei organizații fundamentul apărării lor colective și cadrul de punere în aplicare a acesteia”, desprinzându-se totuși în subsidiar concluzia că **Uniunea Europeană**, ca entitate care, prin noul tratat, primește statutul de personalitate juridică de drept internațional public (art. 46A), **nu are angajamente în acest sens.**

***Mai mult, Uniunea Europeană, care până la Tratatul de la Lisabona a jucat un rol secundar în configurarea arhitecturii de securitate europeană, potrivit prevederilor noului tratat, își manifestă clar intenția de a deveni, în viitorul apropiat, principalul arhitect și actor al securității europene.***

În acest context, la 18 februarie 2008, la reuniunea Consiliului Afaceri Generale și Relații Externe al UE (CAGRE) s-a hotărât constituirea și dislocarea în Kosovo a unei forțe de 2000 de persoane (structuri militarizate, militari și civili) sub pavilion UE, care se vor alătura impresionantelor efective NATO (NATO mai este prezent în Kosovo cu cca. 17.000 de soldați - în cadrul misiunii KFOR, în baza Rezoluției Consiliului de Securitate ONU nr. 1244 din 10 iunie 1999).

Probabil că această misiune (care va crește cât de curând în amploare și complexitate) va reprezenta “proba de foc” privind rolul Uniunii Europene în noua arhitectură de securitate europeană.

#### **1. Instituții nou create sau redimensionate:**

► Funcția de Înalt Reprezentant al Uniunii Europene pentru Politica de Externă și de Securitate Comună (funcție ocupată în prezent de Javier Solana) a fost transformată în **instituția Înaltului Reprezentant al Uniunii pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate**, care va prezida Consiliul Afaceri Externe, va prelua și atribuțiile actualului comisar european al Comisiei de Relații Externe și Politica de Învecinare, și va ocupa, de asemenea, una din funcțiile de vicepreședinte al Comisiei Europene. Are la dispoziție un serviciu propriu - **Serviciul european pentru acțiune externă** și îndeplinește următoarele atribuții:

- prezidează Consiliul Afaceri Externe din cadrul Consiliului (fostul Consiliul Uniunii Europene);
- contribuie prin propunerile sale la elaborarea politicii externe și de securitate comune;
- asigură punerea în aplicare a deciziilor adoptate de Consiliul European și Consiliu.

► Agenția Europeană de Apărare, structură redimensionată, se află sub autoritatea Consiliului și are ca misiuni (art.28D din Tratatul UE consolidat):

- să contribuie la identificarea obiectivelor privind capacitățile militare ale statelor membre și să evalueze respectarea angajamentelor privind capacitățile asumate de statele membre;

---

<sup>27</sup> Tratatul de la Lisabona din 13 decembrie 2007 de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de Instituire a Comunității Europene, publicat în Monitorul Oficial cu nr. 107 din 12 februarie 2008.

- să promoveze armonizarea necesităților operaționale și adoptarea de metode de achiziție performante și compatibile;
- să propună proiecte multilaterale în vederea îndeplinirii obiectivelor în materie de capacitate militară și să asigure coordonarea programelor derulate de statele membre și administrarea programelor de cooperare specifică;
- să susțină cercetarea în materie de tehnologie a apărării, să coordoneze și să planifice activitățile de cercetare comune și studierea soluțiilor tehnice care răspund necesităților operaționale viitoare;
- să contribuie la identificarea și, după caz, la punerea în aplicare a oricărei măsuri utile pentru întărirea bazei industriale și tehnologice a sectorului de apărare și la îmbunătățirea eficienței cheltuielilor militare.

Agenția Europeană de Apărare este deschisă tuturor statelor membre care doresc să participe. ***În cadrul Agenției se constituie grupuri specifice care reunesc statele membre ce derulează proiecte comune.***

## **2. Politici promovate**

Competența Uniunii în materie de politică externă și de securitate comună include toate domeniile politicii externe, precum și toate chestiunile referitoare la securitatea Uniunii, ***inclusiv la definirea treptată a unei politici de apărare comune care poate conduce la o apărare comună*** (art.11 alin.1- înlocuit).

Consiliul elaborează politica externă și de securitate comună și adoptă deciziile necesare pentru definirea și punerea în aplicare a acesteia, pe baza orientărilor generale și a liniilor strategice definite de Consiliul European.

Uniunea desfășoară politica externă și de securitate comună:

- prin definirea orientărilor generale;
- prin adoptarea deciziilor care definesc acțiunile care trebuie întreprinse de Uniune;
- prin ***pozițiile*** care trebuie luate de Uniune (UE nu mai adoptă poziții și acțiuni comune, ci doar poziții și acțiuni ale Uniunii);
- prin ***consolidarea cooperării sistematice*** dintre statele membre privind orientarea politicii acestora (înlocuiește art.12 din Tratatul UE consolidat).

Statele membre care doresc să participe la ***cooperarea structurată permanentă*** (menționată la articolul 28 A alin. 6) și care îndeplinesc criteriile și își asumă angajamentele în materie de capacitate militară prevăzute de ***Protocolul privind cooperarea structurată permanentă***, își notifică intenția Consiliului și Înalțului Reprezentant al Uniunii pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate ( art.28E).

## **3. Misiuni**

Politica de securitate și apărare comună face parte integrantă din politica externă și de securitate comună. Aceasta asigură Uniunii o ***capacitate operațională bazată pe mijloace civile și militare.***

Uniunea poate recurge la acestea în cadrul misiunilor în afara Uniunii pentru a asigura:

- menținerea păcii;
- prevenirea conflictelor și întărirea securității internaționale, în conformitate cu principiile Cartei Organizației Națiunilor Unite.

Îndeplinirea acestor sarcini se sprijină pe capacitățile furnizate de statele membre (aliniat 1, nou introdus la art. 28A).

Misiunile prevăzute la articolul 28 A alineatul (1), în cadrul cărora Uniunea poate recurge la mijloace civile și militare, includ acțiunile comune în materie:

- de dezarmare,
- misiunile umanitare și de evacuare, misiunile de consiliere și de asistență în probleme militare,
- misiunile de prevenire a conflictelor și de menținere a păcii;

- *misiunile forțelor de luptă pentru gestionarea crizelor*, inclusiv misiunile de restabilire a păcii și operațiile de stabilizare după încetarea conflictelor.

**Toate aceste misiuni pot contribui la combaterea terorismului, inclusiv prin sprijinul acordat țărilor terțe în combaterea terorismului pe teritoriul acestora.**

În cadrul Uniunii, **Consiliul poate încredința realizarea unei misiuni unui grup de state membre, în scopul apărării valorilor Uniunii și al servirii intereselor acesteia.** Realizarea unei astfel de misiuni este reglementată la articolul 28 C.(Tratatul UE consolidat) – vezi, de exemplu, misiunea UE din Kosovo.

#### *Misiuni privind stările excepționale*

În cazul în care un stat membru ar face obiectul unei agresiuni armate pe teritoriul său, **celelalte state membre sunt obligate să îi acorde ajutor și asistență prin toate mijloacele de care dispun, în conformitate cu articolul 51 din Carta Organizației Națiunilor Unite** (dreptul inerent de autoapărare individuală sau colectivă). Aceasta nu aduce atingere caracterului specific al politicii de securitate și apărare a anumitor state membre (art. 28 A alin. 7 din Tratatul UE consolidat).

#### **4. Mijloace umane și materiale**

Pentru punerea în aplicare a politicii de securitate și apărare comune, statele membre pun la dispoziția Uniunii capacități civile și militare pentru a contribui la obiectivele definite de Consiliu. Statele membre care constituie în comun forțe multinaționale pot, de asemenea, să le pună la dispoziția politicii de securitate și apărare comune.

Consiliul adoptă o decizie care stabilește procedurile speciale pentru garantarea accesului rapid la alocările din bugetul Uniunii destinate finanțării de urgență a inițiativelor în cadrul politicii externe și de securitate comune, în special la activitățile de pregătire a misiunilor prevăzute la articolul 28 A alineatul (1) și la articolul 28 B. Acesta hotărăște după consultarea Parlamentului European.

Activitățile de pregătire a misiunilor prevăzute la articolul 28 A alineatul (1) și la articolul 28 B (Tratatul UE consolidat), care nu sunt în sarcina bugetului Uniunii, sunt finanțate printr-un fond de lansare, constituit din contribuțiile statelor membre.

Consiliul adoptă cu majoritate calificată, la propunerea Înalțului Reprezentant al Uniunii pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate, deciziile care stabilesc:

- procedura de constituire și de finanțare a fondului de lansare, în special sumele alocate fondului;
- procedura de administrare a fondului de lansare;
- procedura de control financiar.

**Conform argumentelor prezentate în Cap. III, Uniunea Europeană a creat, prin Tratatul de la Lisabona, cadrul comunitar legal de exprimare și a dimensiunii sale militare, tinzând să obțină recunoașterea internațională a calității sale de important actor regional și internațional în domeniul de securitate.**

#### **Concluzii**

Subliniind importanța dezvoltării parteneriatelor cu ceilalți doi actori importanți din domeniul securității europene, respectiv NATO și OSCE, factorii de decizie din UE promovează tot mai insistent *necesitatea de a dezvolta și promova o strategie proprie de securitate*, UE fiind în plin proces de creare și de dezvoltare a propriilor instituții din domeniile securității și apărării comune, tinzând să devină un actor principal pe spațiul european.

O atenție sporită se va acorda, în continuare, *forțelor de reacție rapidă europene* care, de la 1 ianuarie 2007, stau la dispoziția UE pentru intervenții în zonele de criză.

UE va desfășura în perioada imediat următoare cea mai mare misiune civilo - militară a PESA, cu accent pe domeniile justiție și poliție, pentru a asigura stabilizarea situației în Balcanii de Vest, în principal prin sprijinirea stabilizării provinciei Kosovo (care la 17 februarie 2008 și-a autoproclamat independența) și implementarea unei soluții unanim acceptate.



De asemenea se va continua dezvoltarea parteneriatul strategic dintre UE și NATO, prin intensificarea dialogului politic și a colaborării în domeniul operativ privind dezvoltarea capabilităților.

### Bibliografie

- [1] Augustin Fuerea, **Manualul Uniunii Europene**, București, Ed. Universul Juridic, 2006.
- [2] **Manualul NATO**, Bruxelles, Office of Information and Press, NATO-1110Bruxelles, 2001.
- [3] *Politica europeană de securitate și apărare*, Institutul European din România, 2005.
- [4] Mihai Ștefan Dinu, Cristian Băhnăreanu, *Actualități și perspective în politica europeană de securitate și apărare*, București, Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”, 2006.
- [5] Sharon Riggle, *EU Officially Adopts Military Tasks: A Summary of the Nice Conclusions-December 2000, Presidency Conclusions*, London, Centre for European Security and Disarmament Briefing Paper, 18 December 2000.
- [6] [Western European Union Council of Ministers Petersberg Declaration](http://www.bits.de/NRANEU/docs/petersberg92.pdf), Bonn, 19 June 1992, <http://www.bits.de/NRANEU/docs/petersberg92.pdf>.
- [7] [Presidency Conclusions: Helsinki European Council](http://www.europa.eu.int/council/off/conclu/dec99/dec99_en.htm), 10 and 11 December 1999, [http://www.europa.eu.int/council/off/conclu/dec99/dec99\\_en.htm](http://www.europa.eu.int/council/off/conclu/dec99/dec99_en.htm).
- [8] *Tratatul de la Lisabona din 13 decembrie 2007 de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de Instituire a Comunității Europene*, publicat în Monitorul Oficial cu nr. 107 din 12 februarie 2008.

## PERSPECTIVE REFERITOARE LA SECURITATEA ȘI APĂRAREA EUROPEANĂ, ÎN CONTEXTUL LĂRGIRII UNIUNII EUROPENE

Sorin APARASCHIVEI\*

*Le processus de l'élargissement de l'Union Européenne a fait consolider la paix, la démocratie, les principes de l'État de droit et la prospérité en Europe. Ce processus a largement inspiré des réformes impressionnantes menées par les pays candidats potentiels, tels la Turquie, la Croatie, ou même par les pays des Balkans occidentaux. L'intégration renforce la sécurité, mais pousse également les frontières de l'Union vers les zones de conflit et les problèmes internes de nouveaux candidats. Cet exposé propose une brève analyse des perspectives de sécurité, dans le contexte des vagues potentielles d'élargissement de l'Union Européenne, en offrant pour illustration la situation de la Turquie.*

În ultimii ani, forța gravitațională a Uniunii Europene a contribuit la transformarea țărilor din Europa Centrală și de Est din regimuri comuniste în democrații moderne, funcționale. Toți membrii Uniunii beneficiază de faptul că au drept vecini, democrații stabile și economii de piață prospere. Un proces de extindere a Uniunii Europene, administrat cu grijă, va duce la extinderea păcii, democrației, a principiului statului de drept și a prosperității în Europa. Recent, acest proces a inspirat reforme impresionante în Turcia, Croația și în alte țări din Balcanii de Vest. Creșterea optimismului referitor la securitatea în Europa este că extinderea Uniunii tinde să reducă numărul problemelor regionale de securitate. Între anii 1990-1992, problemele regionale de securitate, potențiale sau doar ipotetice, ivite la periferia Europei Occidentale, erau net mai numeroase ca în prezent și se întindeau până în Europa Centrală. Pe atunci se puteau număra conflicte și tensiuni care includeau Ungaria (în relația cu România, cu Serbia, cu Slovacia), Cehia și Slovacia (pe cale de despărțire), țările baltice (în relația cu Rusia), România (în relația cu Ungaria și Ucraina), Moldova (în relația cu Tiraspol și Ucraina), Iugoslavia (în relația dintre Serbia și toate celelalte republici), Bulgaria (în relația cu Turcia), Polonia (în relația cu Ucraina, Belarus, Germania și Rusia), Rusia (în relația cu toate fostele republici ale URSS). La sfârșitul anilor '90, toată lumea fostă comunistă părea un șir de regiuni generatoare de conflicte cu potențial de extindere și de amenințare a păcii continentale. Un deceniu și jumătate mai târziu, ele au fost restrânse la câteva „regiuni“ periferice, dar și în acestea conflictul este ținut sub control, iar potențialul său de extindere este minim. În niciun caz nu putem ignora rolul extinderii Uniunii Europene în acest proces, căci se corelează prea puternic cu procesul reducerii amenințărilor de securitate și al stingerii conflictelor regionale. Integrarea în Uniune a statelor candidate mărește securitatea, dar în același timp poate aduce Uniunea mai aproape de zonele de conflict.

Istoria Uniunii Europene dovedește că nu există nicio contradicție între extinderea Uniunii și aprofundarea integrării sale. Uniunea a reușit să facă ambele lucruri. Începând din anul 1973, Uniunea s-a extins de cinci ori pentru a primi în total 21 țări noi, creând în același timp Piața Unică, zona Schengen de călătorie fără vize, adoptând euro și dezvoltând o serie de politici noi, precum securitatea internă și o politică externă mai puternică. Securitatea și justiția sunt domenii în care Uniunea poate face mult mai mult pentru a proteja cetățenii în comparație cu ce ar putea face orice țară pe cont propriu.

Tratatul Uniunii Europene precizează că orice țară europeană care respectă valorile democrației, drepturilor omului și statului de drept, își poate depune candidatura la UE. Uniunea se bazează mai degrabă pe valori și pe voință politică, decât pe granițe politice. Acestea sunt diferite de conceptele geografice și fizice despre Europa. Anumite insule din Caraibe cum ar fi Martinica și Guadalupe fac parte din teritoriul Uniunii, în timp ce anumite state europene precum Islanda, Norvegia și Elveția nu fac parte din Uniune. Frontierele politice ale Uniunii Europene s-au modificat de fiecare dată când un nou stat a aderat sau când s-a retras un teritoriu, așa cum a făcut Groenlanda. Pentru a evita forțarea capacității de integrare a Uniunii, Comisia Barroso a reiterat

---

\* Academia Națională de Informații

angajamentele deja existente față de țările care se află deja în proces de aderare: este vorba de Turcia, Croația și celelalte țări din Balcanii de Vest.

### **Principalele amenințări și vulnerabilități privind securitatea în zona de potențială extindere a Uniunii Europene**

Strategia Europeană de Securitate identifică drept amenințări majore la adresa Europei: terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, conflictele regionale, statele eșuate (falite, corupte sau slab guvernabile) și crima organizată.

Strategia Europeană de Securitate dovedește, totuși, o preocupare limitată a implicării Uniunii Europene în probleme globale și, cu toate că se admite faptul că Uniunea acționează deja mult dincolo de frontierele sale, reiese cu claritate că principalele interese sunt localizate în spații din vecinătatea Uniunii, incluzând Balcanii, Federația Rusă, Orientul Mijlociu, pe lângă întărirea cooperării cu state mediteraneene și a legăturilor tradiționale cu Africa. Uniunea consideră amenințările ca provenind mai ales din interior, incluzând societatea europeană și țările învecinate; astfel, obiectivul esențial este acela de angajare în contracararea acestor amenințări, cu punerea accentului pe probleme care reprezintă o amenințare pentru întreaga omenire și participarea la construcția unei lumi mai bune, întrucât Europa, ca atare, „nu a fost nicicând mai prosperă, mai securizată sau mai liberă”. Raportat la acestea, situația politico-militară din zona de potențială extindere a Uniunii Europene este caracterizată de existența următoarelor vulnerabilități la adresa securității europene:

- Persistența unor crize nesoluționate (înghețate) care prezintă pericolul reizbucnirii unor conflicte sângeroase (Kosovo, Ciprul de Nord, Albania, Bosnia și Herțegovina «Republica Srpska», Zona Transnistreană a Republicii Moldova, Caucaz);
- Revendicări teritoriale sau de altă natură care tensionează relațiile dintre statele implicate (Grecia și Turcia, Grecia și Macedonia, Albania și Grecia, Kosovo și Serbia);
- Existența unor minorități etnice și tendințele autonomiste ale acestora: albanezii din Grecia, Macedonia, Kosovo și Muntenegru; sârbii din Kosovo și celelalte state ex-iugoslave; maghiarii din Voivodina; kurzii din Turcia, turcii din Grecia și Bulgaria; Zona Transnistreană; - cumulate cu tentativele unor state de a elabora acte normative cu valoare (aplicare) transfrontalieră și discriminatorii pe criterii etnice sau de altă natură;
- Dificultățile pe care le întâmpină unele state în procesul tranziției;
- Pătrunderea și extinderea fundamentalismului islamic, îndeosebi cel radical (Bosnia și Herțegovina, Turcia, Kosovo și chiar în sud-estul Bulgariei);
- Existența unor însemnate minorități musulmane pe teritoriul unor state cu majoritate creștină: Muntenegru, Macedonia, Bulgaria;
- Existența în apropierea „viitoarelor” granițe ale Uniunii Europene a unor zone cu grad ridicat de instabilitate (Orientul Mijlociu - prin admiterea Turciei, Uniunea Europeană va avea graniță comună cu Iran, Irak și Siria -, republicile caucaziene, autoproclamata Republică Transnistreană, autoproclamata independență a Kosovo);
- Tendințele unor state de a deveni lideri zonali (Grecia, Turcia, Ucraina);
- Tendințele federației Ruse de a-și reface sferele de influență pierdute după încheierea Războiului Rece și atragerea în orbita sa a Belarus-ului, Republicii Moldova, Ucraina, Zona Transnistreană, Serbia, Zona Caucazului;
- Existența unor dispute și a unor pretenții privind delimitările de frontieră, platoul continental și zona economică exclusivă: între Grecia și Turcia, Ucraina și România, între statele ex-iugoslave (Croația, Slovenia, Bosnia și Herțegovina);
- Creșterea importanței Mării Negre în procesul de redefinire a noilor zone de influență; competiția economică declanșată de exploatarea și transportul resurselor energetice din Asia Centrală, Marea Caspică și Orientul Mijlociu;
- Vecinătatea unor teatre de acțiuni militare;

- Intensificarea amenințărilor de natură non-militară la adresa siguranței naționale a statelor din zonă, dar și a Uniunii Europene (crimă organizată, terorism transfrontalier, trafic ilegal de droguri și armament, imigrația ilegală);

### **Admiterea Turciei în Uniunea Europeană, argumente pro și contra**

Uniunea Europeană are nevoie de o Turcie stabilă, democratică și prosperă, care să adopte valorile europene, statul de drept și politicile europene comune. Perspectiva aderării a contribuit deja la reforme curajoase și semnificative. Dacă statul de drept și drepturile omului sunt garantate în întreaga țară, Turcia poate să adere la Uniune și să devină astfel o punte între civilizații mai puternică decât este deja astăzi.

Prin deschiderea negocierilor de aderare și fără a se exprima asupra rezultatului final, statele membre ale Uniunii Europene au decis în mod unanim să recunoască vocația europeană a Turciei. Datorită reformelor politice de mare amploare demarate încă de la începutul secolului al XX-lea, Turcia s-a ancorat în Europa și în alianțele vestice: țara este membră a NATO și a Consiliului Europei de mai bine de 50 de ani. Istanbul a fost dintotdeauna un important centru al istoriei și al culturii europene. Pentru a putea deveni stat membru al UE, Turcia trebuie să îndeplinească toate criteriile stricte de aderare. Întrebarea este dacă acestea vor putea fi îndeplinite în totalitate, precum și data la care acestea vor fi finalizate. De aceea, drumul - inclusiv realizarea reformelor și implementarea acestora - este la fel de important ca și destinația finală. Referitor la deosebirile religioase dintre Europa creștină și Turcia musulmană, este evident că Uniunea Europeană nu este o comunitate construită pe religie. Uniunea se bazează pe valori europene comune precum respectul demnității umane, statul de drept, toleranță și nediscriminare. În calitate de comunitate de valori, unul dintre atuurile europene este unitatea în diversitate.

Aproximativ 15 milioane de musulmani trăiesc în statele Uniunii Europene – mulți dintre ei cetățeni ai statelor respective – împreună cu cetățeni de alte credințe religioase sau care nu au nici o credință. Toleranța religioasă și respectul pentru diversitate sunt valori de bază ale Uniunii. Prin urmare, credința religioasă nu a reprezentat niciodată un criteriu de aderare. Turcia este un stat laic, unde o mare parte din populație este musulmană, majoritatea aparținând ramurii moderate a Islamului. Totuși, libertatea religioasă, protecția minorităților și nediscriminarea sunt criterii politice cheie pentru a deveni membru. Ca o condiție necesară, Uniunea așteaptă ca Turcia să îmbunătățească în mod substanțial respectul față de drepturile comunităților religioase de pe teritoriul său, altele decât cele musulmane, pentru a atinge standardele europene.

În cazul în care ar deveni stat membru al Uniunii Europene, cu o populație de peste 71 de milioane de locuitori, Turcia ar avea o reprezentare importantă în Parlamentul European, plasându-se pe al doilea loc, după Germania (82 de milioane de locuitori), depășind Franța, Marea Britanie (fiecare cu câte 60 de milioane de locuitori) și Italia (58 de milioane de locuitori). Acest lucru ar presupune ca reprezentanții Turciei, prin votul lor, să poată lua hotărâri importante, care să decidă soarta Uniunii. O altă problemă ar constitui-o puterea economică a Turciei, care în ultimii ani a înregistrat constant o creștere economică de peste 6%, plasând-o pe locul 17 în lume, 25% din bunurile de consum care sunt vândute pe piața europeană sunt fabricate în Turcia.

Decizia de extindere a Uniunii Europene este categoric una politică. Prin înglobarea Turciei, Uniunea va putea să controleze Marea Neagră cu strâmtorile Bosfor și Dardanele precum și zona coridoarelor energetice dinspre Caucaz și Iran, va deține principalele rute comerciale din zonă, extinzându-și zona de influență. Granițele Turciei cu Iran, Irak și Siria vor deveni granițele Uniunii Europene, fapt ce ar putea aduce ușoare modificări actualei Strategii Europene de Securitate, întrucât o parte a viitorului teritoriu al Uniunii va fi situat în Asia și va fi, deci, în legătură directă cu problemele de securitate specifice Orientului Mijlociu și lumii islamice.

### Preocupările Turciei pentru securitatea sa externă

Restrânsă la Podișul Anatoliei, Turcia se simte, astăzi, mai izolată ca oricând. În sprijinul acestei percepții stă, apropierea ruso-iraniană, apropierea ortodoxă ruso-sârbo-greco<sup>28</sup>-româno-cipriotă (generată și de problema statului kosovar), în sfârșit, apropierea siriano-iraniană față de Federația Rusă. Această încercuire a determinat Turcia să privilegieze trei axe: pe de o parte, Turcia încearcă să dezvolte relațiile sale economice și culturale cu țările turcofone din Asia Centrală ex-sovietică, cu Azerbaidjanul în special. A doua axă constă în a pune piciorul în Balcani, sprijinindu-se mai ales pe bunele relații cu Albania și Kosovo, țări cu majoritate musulmană, ca și pe legătura cu Macedonia, datorită opoziției acesteia față de Grecia. A treia axă a acestei „contraîncercuiri“ și cea mai importantă, privește apropierea spectaculoasă dintre Turcia și Israel. Cele două state au semnat, în ultimii ani, extrem de importante protocoale militare. Alianța dintre Israel și Turcia este resimțită de țările arabe din Orientul Apropiat ca o mare amenințare. Rămâne doar de văzut dacă dimensiunea islamică a Turciei, care pare să devină tot mai importantă, nu este chemată să intre în contradicție cu țările Uniunii Europene și cu Israelul.

Extinderea Uniunii Europene prin aderarea Turciei poate modifica actuala concepție despre apărare și securitate a Uniunii, astfel că este foarte important să trecem în revistă principalele „motive de dispută” ale acestui stat cu vecinii săi:

*Spațiul balcanic:* După sfârșitul bipolarității, diplomațiile greacă și turcă se înfruntă deosebit de acut. Problema delimitării spațiului aerian și a celui maritim în Marea Egee și contenciosul în problema Ciprului constituie cele două motive de înfruntare între Grecia și Turcia. În anul 1974, trupele Turciei au intervenit în Cipru cu scopul de a proteja minoritatea turcă în fața planurilor de unire a insulei cu Grecia. În anul 1983, s-a proclamat statul Cipru de Nord care a fost recunoscut doar de Turcia. Turcia nu consideră Ciprul o problemă presantă de securitate, superioritatea militară a Turciei este mult superioară celei a Greciei, ci mai mult o problemă strategică a Estului. Totuși, disputa nerezolvată asupra Ciprului complică participarea Turciei în NATO și admiterea în Uniunea Europeană. Se adaugă existența în partea tracică a Greciei a circa 120 000 de turci musulmani cu puternice simpatii pro-Turcia, simpatii de natură să contribuie la răcirea relațiilor dintre Grecia și Turcia.

O altă dispută între cei doi este legată de extinderea apelor teritoriale. Grecia a invocat Convenția privind Dreptul mării, adoptată de Națiunile Unite în anul 1994, prin care apele teritoriale ale statelor au fost extinse de la șase la 12 mile maritime. Grecia consideră că această extindere se referă la toate cele peste 2 000 de insulițe grecești din Marea Egee și revendică circa 70% din întinderea Mării Egee. La rândul ei, Turcia nu dorește să respecte aceste cereri și chiar mai mult a cerut delimitarea unei Zone economice exclusive în disputa cu Grecia, întreținând Armata Egeei în apărarea coastelor sale sud-vestice, o forță separată de cea a NATO.

Ca succesoare a fostului Imperiu Otoman, Turcia a ținut să-și păstreze interesul și pentru populațiile musulmane din Bosnia și Herțegovina, Macedonia, Albania și Kosovo, fapt ce creează anumite animozități în zonă.

Un alt stat balcanic este Bulgaria, stat cu care Turcia a avut o relație dintre cele mai tensionante. O cauză majoră a fricțiunilor a fost programul *balcanizării* instituit de către autoritățile comuniste bulgare, program care a cauzat o migrație masivă a turcilor bulgari către Turcia în primăvara anului 1989. După căderea comunismului, autoritățile turce au căutat să îmbunătățească relația de securitate cu noile autorități bulgare. Au fost încheiate numeroase acorduri, s-au efectuat vizite și schimburi în plan militar și a fost stabilită o zonă militară de securitate de circa 60-80 de km de fiecare parte a frontierei comune.

*Spațiul asiatic:* Problema kurzilor turci ridică alte semne de întrebare pentru europeni. Recunoașterea problemei kurde se dovedește greu compatibilă cu ideea kemalistă a națiunii turce, opusă aceleia pluri-etnice. Statistica apreciază că, în prezent, populația de etnie kurdă din Turcia

<sup>28</sup> Cu toate că și statutul minorității grecești și al Patriarhiei Ortodoxe Grecești din Fener au fost stabilite prin Tratatul de la Lausanne, Patriarhia desfășoară o serie de acțiuni pentru redeschiderea Seminarului Teologic de la Heybelia, fapt care nemulțumește profund autoritățile turce.

numără circa 19 milioane de persoane. Kurzii doresc separarea teritoriilor locuite de ei, din Anatolia de sud-est, și crearea unui Kurdistan independent, stat care să cuprindă și teritoriile locuite de kurzi din vecinătatea Turciei. Din acest punct de vedere, Turcia are de rezolvat o gravă problemă de securitate, problemă pe care Uniunea Europeană nu dorește să o preia.

Puținele dispute privind relațiile Turciei cu Siria au rămas oarecum nehotărâte. Siria nu a abandonat niciodată pretențiile asupra provinciei Hatay, care cuprinde și orașul Iskenderun. Provincia a fost cedată Turciei în anul 1939 de către Franța care era putere mandatară asupra Siriei, prin încălcarea mandatului Ligii Națiunilor. Tensiunile cu Siria sunt generate și de controlul Turciei asupra apelor râului Eufrat. Turcia a elaborat un amplu proiect hidro-energetic care amenință resursele de apă ale Siriei. Se adaugă, sprijinul acordat de către Siria mișcărilor de stânga de tip marxist, sprijinul acordat armenilor, precum și susținerea elementelor kurde anti-turcești care desfășoară operațiuni din teritoriile Libanului controlate de sirieni (Valea Bekaa).

Fricțiunile dintre Turcia și Iran au la bază dispute filosofico-religioase legate de secularism și rădăcinile islamului șiiit. Turcia a acuzat Iranul că este direct responsabil de atacurile teroriste islamice. Estimările turcilor se referă existența a circa 800 de gherile ale kurzilor care au baza pe teritoriul iranian.

*Sudul Caucazului*, prin fostele republici sovietice Armenia, Azerbaidjan și Georgia, are o deosebită importanță politică, economică, socială și culturală pentru Turcia și Uniunea Europeană. Turcia întreține relații și dezvoltă politici ample în această zonă de importanță strategică, bogată în resurse energetice. Deși Turcia a fost unul dintre primele state care au recunoscut independența Armeniei, în anul 1991, relațiile cu acest stat au fost tensionate, cauzele fiind problema așa-numitului *genocid armean* din perioada 1915-1917 și războiul armeano-azerbaidjan din anul 1994 pentru provincia Nagorno-Karabakh. Turcia, alături de Uniunea Europeană și Statele Unite, a recunoscut apartenența acestei provincii la Azerbaidjan și a acuzat Armenia de agresiune. În acest conflict, Federația Rusă a adoptat un ton războinic față de Turcia, având în vedere faptul că războiul a căpătat rapid un larg caracter religios între creștini și musulmani. Ulterior, Armenia a susținut că Turcia a impus o adevărată blocadă pentru a izola Armenia de proiectele privind transportul resurselor energetice din zonă către Uniunea Europeană.

În acest context, este evident că Turcia este unul dintre statele pivot ale lumii, importanța strategică a acesteia fiind foarte mare. Turcia este situată la o răscruce de civilizații, religii și rute comerciale, veghează strâmtoarele Bosfor și Dardanele și poate asigura pentru Uniunea Europeană un rol important în zonă. Prin Turcia, Uniunea obține o importantă punte de legătură cu Asia și cu Orientul Mijlociu, dar poate dobândi și numeroase probleme de insecuritate.

### **Participarea Turciei la Organizația Tratatului Atlanticului de Nord**

Admiterea efectivă a Turciei în NATO a avut loc în februarie 1952 și a fost precedată de aprige discuții asupra necesității de a securiza flancul sudic al alianței, inclusiv estul Mării Mediterane. Turcia a adus Alianței creșterea frontierelor de apărare, dar și controlul Strâmtoarelor prin care Federația Rusă are acces în Marea Mediterană. În același timp, a însemnat și venirea în Alianță a celei mai numeroase armate după cea a Statelor Unite. În eventualitatea unui conflict, cea mai mare parte a armatei turce s-ar afla sub comanda NATO. Forțele armate turce sunt printre cele mai impresionante din lume. Navele turcești pot participa la operațiuni și exerciții internaționale în afara Mării Mediterane. Submarinele turcești au o rază de acțiune de 15 000 mile marine. După SUA, armata turcă are cel mai mare număr de avioane F-16. Aviația turcă poate desfășura misiuni în centrul Europei și este capabilă să zboare din Turcia până în SUA, traversând Oceanul Atlantic. Forțele armate pot desfășura operațiuni în zone afectate de dezastre. Un mare avantaj al admiterii Turciei în Uniunea Europeană este că această imensă și modernă armată este compatibilă cu forțele Uniunii și cu cele ale NATO.

Admiterea Turciei în Uniunea Europeană ar însemna că importante resurse și facilități terestre, aeriene, navale și de intelligence ar fi puse la dispoziția Uniunii.

## **Resursele comune și interoperabilizarea – o problemă de apărare și securitate care trebuie rezolvată**

Uniunea Europeană a făcut progrese spre o politică externă de securitate și apărare coerentă și o gestionare eficientă a crizelor. Însă, Uniunea trebuie să devină mai activă în realizarea obiectivelor sale strategice prin folosirea contactelor politice, diplomatice, militare și civile, comerciale și de dezvoltare. O Uniune Europeană extinsă va avea responsabilități mai mari, va avea mai multă importanță politică. Pentru a-și îndeplini aceste obiective este necesară transformarea forțelor militare a tuturor statelor membre ale Uniunii, cât și a candidaților.

Transformarea forțelor militare ale statelor Uniunii Europene și ale candidaților într-unele mai flexibile, mai mobile și mai capabile să facă față noilor amenințări, necesită mai multe resurse pentru apărare, utilizarea mai eficientă a acestora și standardizarea/omogenizarea armamentelor și a armatelor.

Folosirea în mod sistematic a fondurilor comune pentru securitatea și apărarea Uniunii ar reduce cheltuielile suplimentare și, pe termen mediu, ar crește capacitățile. Unul din aspectele vizibile de astăzi este constituirea de supremația militară americană în relația cu Uniunea Europeană. Contrastul dintre capacitățile militare americane și cele ale Uniunii Europene este tot mai pronunțat. Acest aspect este evidențiat de dificultățile operaționale dintre europeni și americani în interiorul așa-numitului spațiu de luptă digital. Nu este vorba aici doar de faptul că banii sunt cheltuiți de către americani într-un mod mai eficient. *Problema este că europenii nu cheltuiesc banii împreună*, ci mai mult, reușesc să obțină cea mai rea dintre situațiile posibile, prin cheltuirea separată a fondurilor pe echipamente, lucru care nu conduce decât la dublarea capacităților, astfel încât aceste capacități sunt rareori interoperabile; de exemplu, avioanele britanice nu pot decola de pe portavioanele franceze. În consecință, membrii Uniunii nu ating nici concentrarea de putere, nici economiile de scară reușite de Statele Unite. Însă, după cum se știe, capacitatea de apărare înseamnă scară și concentrare. Duplicitatea, structurile militare separate și lipsa interoperabilității între statele membre/candidate ale UE, între UE și SUA, înseamnă că întregul este, de fapt, mai mic decât suma părților sale<sup>29</sup>.

Pentru a rezolva această problemă, politica europeană de apărare și securitate trebuie să cuprindă și să integreze, într-un tot unitar, atât statele membre cât și statele candidate. A devenit evident că apărarea și securitatea comună înseamnă politici unitare, planificare și coordonare la nivel de Uniune. Apărarea și securitatea comună trebuie să prevaleze intereselor interne ale statelor membre și să devină de interes general, comunitar. În acest sens, Uniunea Europeană are nevoie de politici de apărare și securitate mai puternice, are nevoie de un sistem care să combine mai eficient resursele statelor membre cu cele ale instituțiilor sale, are nevoie de un centru unic de comandă.

Eforturile diplomatice, dezvoltarea și politicile de comerț și mediu ar trebui să urmeze aceleași principii. În situațiile de criză cea mai bună soluție o reprezintă comanda unită.

O mai bună coordonare între acțiunile de politică externă și politicile JAI (justiție, afaceri interne) este esențială atât în lupta împotriva terorismului, cât și în combaterea criminalității organizate.

Politici coerente sunt necesare și pe plan regional, în special pentru rezolvarea conflictelor. Foarte rar problemele pot fi rezolvate de către o singură țară, sau fără sprijin regional, așa cum o demonstrează experiențele din Balcani.

### **Bibliografie**

- [1] Chauprade, Aymeric, Thual, François, **Dicționar de Geopolitică**, Grupul Editorial „Corint”, București, 2003;
- [2] Cooper, Robert, **Destrămarea națiunilor, Ordine și haos în secolul XXI**, Editura Univers Enciclopedic, București, 2007;
- [3] Esteve, Patrik, *Le problème kurde peut-il diviser l'OTAN?*, în: *European Strategic Intelligence and Security Center, Note d'analyse*, din 21 decembrie 2007.

---

<sup>29</sup> Cooper, Robert, *Destrămarea națiunilor, Ordine și haos în secolul XXI*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2007.

- [4] Strategia Europeană de Securitate, Bruxelles, 2003.
- [5] [http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field\(DOCID+tr0099\)](http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field(DOCID+tr0099)).
- [6] [www.ue.eu.int/uedocs/](http://www.ue.eu.int/uedocs/), apud: *European Security Strategy*, Brussels.



# ARHITECTURA IDEOLOGILOR DE BAZĂ DIN UNIUNEA EUROPEANĂ

Daniela Cleopatra PÎRVULESCU\*

*In this work I have pointed out the major elements that define the most important doctrinarian trends that are present in the Romanian area, simultaneously offering examples from the European political realm.*

*The European political architecture will obviously determine and accelerate the doctrinarian clarifications in the Romanian area, significantly reducing the variety of doctrinarian orientations and that linked to political parties ; it is a procedure that will facilitate the national decisional processes.*

*The simplification and the homogenization of the decisional processes at the European level will be put into practice by means of a parliamentary cooperation oriented towards the general European benefit, which is an approach that will call for reconsidering some actions at the level of the national parliaments as well.*

*The identification of the particularities of the various ideological trends will enable us to know their position in the sphere of national, regional and international security and defense.*

*The issues related to a nation's security are managed by means of the skills and the institutional structures of the state, by the way in which the political parties relate to the functions of the state, to the role and the dimension of its involvement in managing that nation's security.*

*The substantiation of the political decision relative to the issues of a nation's security is also possible from the interpretative viewpoint of the political ideologies or doctrines, in accordance with the development of the people's skills. All these impose to political parties to appeal, to an increasingly great extent, to some theoretical patterns that should enable the assessment and the control of the social processes from inside these complexities.*

*The scientization of the decisions becomes more and more an objective necessity and the political people that take on national responsibilities for managing the society must appeal to the scientific theories that may enable them to proceed to this approach.*

## I. Creștin-democrația europeană

După alegerile din anul 2004 a apărut o puternică mișcare de identificare, în spațiul politic românesc, a unei reprezentări a mișcării populare europene. Din România două partide – UDMR (Uniunea Democrată a Maghiarilor din România) și PNȚCD (Partidul Național Tărănesc Creștin Democrat) (1996) – au dobândit deja statutul de membri asociați. După Congresul Partidului Democrat, din vara anului 2005, s-a decis schimbarea orientării doctrinare și au fost depuse toate documentele pentru a deveni membri ai mișcării populare europene. În septembrie 2005 Partidul Democrat a devenit observator al PPE, după ce cu câteva luni în urmă abandonase mișcarea socialistă europeană.

Mișcarea populară europeană este bazată pe un curentul ideologic creștin-democrat, promovând o orientare de centru-dreapta și se bazează pe principiul „unitate în diversitate”. Ea și-a elaborat o serie de documente fundamentale care orientează acțiunile sale politice, mai ales la nivel european, cele mai importante fiind:

- ▶ Statutul asociației non-profit PPE;
- ▶ Programul de Bază – aprobat de Congresul PPE la Atena, noiembrie, 1992;
- ▶ Programul de Acțiune al PPE 2004-2009 – aprobat de Congresul PPE, din 4-5 februarie 2004;
- ▶ Modelul Social European – adoptat de Biroul Politic pe 4 martie 2005.

Președintele actual al Partidului Popular European, Wilfried Martens, susține că „Partidul Popular European este cel mai mare partid din cadrul Uniunii Europene. PPE este familia politică a partidelor de centru dreapta, având rădăcini adânci și puternice în istoria și civilizația Europei, cu rol de pionierat în proiectarea viitorului continentului nostru.

Familia politică a PPE a jucat un rol catalizator în elaborarea Constituției europene. Dorim o Europă care să determine un viitor prosper și sigur pentru toți cetățenii ei.”<sup>30</sup>

---

\*

<sup>30</sup> www.eppe.org

În luna decembrie 1925 la Paris, Belgia, Germania, Italia, Franța, Olanda, Luyemburg, Austria, Elveția, Cehoslovacia, Ungaria, Spania, Potugalia și Lituania au participat la primul Congres Internațional al partidelor popular creștine. A fost stabilit „Secretariatul Internațional al Partidelor Democratice de Inspirație Creștină” având sediul la Paris. Acesta și-a desfășurat activitatea pînă în anul 1939, cînd a început al doilea război mondial.

După război, cooperarea politică la nivel european s-a reluat și la inițiativa Partidului Democrat Creștin Elvețian s-a definit „Noua Echipă Internațională” (NEI). În Belgia, la Chaudfontaine, în 1947, are loc Congresul NEI care și-a propus activarea cooperării internaționale pentru consolidarea Europei, ca o entitate bazată pe cooperarea economică și socială inter-țări, în vederea unei coexistențe pașnice și a respectului pentru drepturile omului, libertate și progres social.

NEI, ca o instituție dinamică implicată în mișcarea europeană, a participat la pregătirea organizării vestitului „Congres al Europei”, ținut la Haga în 1948. În anul 1953, în cadrul Adunării Parlamentare Europene, șase state fondează primul Grup creștin democrat european. În anul 1965 NEI devine Uniunea Europeană Creștin Democrată (UECD) iar italianul Mariano Rumor a fost ales Președinte, alături de belgianul Leo Tindemans care a fost desemnat secretar general.

În anul 1970, are loc stabilirea, în cadrul UECD, a conferințelor permanente la nivelul președinților și a secretarilor generali a partidelor creștin democratice din cadrul statelor membre ale Comunității Europene, iar în anul 1972 este stabilit „Comitetul Politic” al Partidelor Creștin Democratice din Comunitatea Europeană cu scopul îmbunătățirii coordonării politicii și cooperării europene.

În anul 1975 se înființează Grupul de Lucru al „Partidului European” cu scopul de a realiza un proiect de statut european al partidelor creștin democratice. Raportori au fost desemnați Wilfried Martens (Belgia) și August Lückner, președintele Grupului Creștin Democrat din Parlamentul European.

„Comitetul Politic” a aprobat, pe 8 iulie 1976 la Luxemburg, în unanimitate statutele Partidelor Populare Europene. Leo Tindemans a fost ales Președinte al PPE. Ca membri fondatori au fost partide din Germania (2), Belgia(2), Olanda(3), Franța(1), Irlanda(1) Italia(1) și Luxemburg(1).

În anul 1978 la Bruxelles, în cadrul primului Congres, a fost adoptat Programul Politic al PPE și italianul Giuseppe Petrili a fost ales secretar general, iar în anul 1979, al II-lea Congres a decis asupra Platformei Program cu care s-a participat la primele alegeri directe pentru Parlamentul European; PPE a câștigat 107 locuri din 419.

Ca efect al accederii Greciei în Comunitatea Europeană, în 1981, numărul europarlamentarilor crește la 434, din care 109 aparțin PPE. Portughezul Diogo Freitas do Amaral este ales Președinte al UECD. După alegerile din Grecia(1982) numărul membrilor parlamentarilor populari europeni crește la 117.

În anul 1986 după admiterea Spaniei și Portugaliei numărul europarlamentarilor devine 518. Patru partide (din Portugalia, Spania, Catalabia, țara Bascilor) devin membre ale PPE, astfel că numărul parlamentarilor PPE crește la 118.

În anul 1991, Partidul Popular Spaniol devine membru al PPE iar partidele creștin democratice din Austria, Suedia și Malta sunt admise ca membre asociate ale PPE. Un an mai târziu, grupul PPE ajunge la 162 membri. În cadrul Congresului de la Atena este adoptat „Programul de Bază”.

La Congresul al X-lea, din anul 1993 de la Bruxelles, este adoptat Programul de Acțiune „Europa 2000-unitate în diversitate” pentru alegerile europarlamentare.

Un eveniment important în viața politică europeană a avut loc în anul 1994 cînd se înființează Comitetul Regiunilor, un nou organism al UE, iar Grupul PPE se formează în cadrul acestuia cu 85 de membri conduși de belgianul Jos Chabert. Europarlamentarii populari ocupă 125 de fotolii la care se vor alătura și parlamentarii britanici și francezi, mărind Grupul la 157 de membri.

În anul 1996 se pun bazele Asociației PPE pentru Afaceri Independente și Economice; în anul 1999 se adoptă programul de Acțiune 1999-2004 cu tema „Pe calea spre secolul XXI” iar în

anul 2001, la Berlin are loc al XIV-lea Congres al PPE având ca document de bază „O Uniune a Valorilor”.

Partidul Popular European este o asociație non-profit care are la bază un statut, din care vom prezenta câteva elemente care ne vor permite să evaluăm această construcție politică cu cele bazate pe ideologiile tradiționale.

În conformitate cu art.1 din statut „Asociația este o alianță a partidelor politice la nivel European și se numește „Parti populaire européen/Europse Volkspartij/Europäische Volkspartai/European People’s Party” cu abrevierile „PPE/EVP/EPP”. Acest nume trebuie să fie însoțit întotdeauna, sau precedat, de expresia „asociația non-profit internațională”.<sup>31</sup>

Această asociație funcționează în temeiul titlului III al Legii din 27 iunie 1921 referitoare la asociațiile non-profit, fundații și asociații internaționale non-profit și își propune următoarele obiective:

- ▶ promovarea și protejarea strânsă a colaborării dintre membri în vederea implementării politicii lor comune la nivel european,
- ▶ încurajarea și organizarea unor acțiuni comune la nivelul membrilor din Europa,
- ▶ să acționeze pentru realizarea unei democrații libere și pluraliste, respectarea drepturilor omului, a libertăților fundamentale și a supremației legii în baza unor programe comune;
- ▶ promovarea procesului de unificare și integrare federală în Europa, ca element de bază al Uniunii Europene.

Pentru atingerea acestor obiective și în vederea stabilirii, dezvoltării, implementării și promovării politicilor sale, asociația va organiza numeroase discuții și forumuri decizionale, evenimente majore și acțiuni concrete în acord strict cu principiile democratice și problemele publicate din toate domeniile.

În contextul responsabilităților lor naționale, membrii asociației își pot păstra numele, identitatea și libertatea de acțiune.

Congresul, care este forumul decizional suprem, se întrunește o dată la trei ani și stabilește, similar Congreselor naționale, toate politicile și programele majore, alegând și Președintele asociației.

La ora actuală există grupuri de lucru pentru politica europeană, economie și politica socială, lărgirea și membrii PPE, politica agricolă comună, politica externă și de securitate.

Documentul intitulat “Programul de bază” a fost adoptat în cadrul Congresului al IX-lea al PPE, care a avut loc la Atena în noiembrie 1992. El constituie un document programatic care își propune realizarea unei radiografii a Europei și propune soluții la noile oportunități politice, economice și sociale. Documentele elaborate ulterior caută să adapteze acest document la modificările mediului european și să identifice cele mai performante soluții, în cadrul grupurilor de lucru sau a comisiilor permanente.

Principala orientare a programului se referă la o nouă societate europeană prin identificarea unei noi societăți întrucât sfârșitul confruntărilor ideologice, politice și militare dintre Vest și Est au permis apariția unor oportunități noi, menite să permită înțelegerea și cooperarea între statele europene. Misiunea de bază a PPE este identificarea și valorificarea la maxim a acestora căci perioada de modificări profunde generează probleme imponderabile, riscuri și conflicte potențiale.

Dispariția marxism-leninismului, care a stat la baza societăților din Europa Centrală și de Est, nu semnifică sfârșitul ideologiilor căci competiția ideologică a fost transferată pe alte nivele, astfel:

=>*Doctrina liberală* prezintă o serie de avantaje întrucât economia de piață a permis dezvoltarea unui standard de viață pe care alte sisteme politice nu l-au realizat. Neoliberalismul, însă, ignoră dimensiunea socială a economiei de piață libere, determinând conflicte și confruntări, afectând solidaritatea care trebuie să constituie un element de bază al contextului internațional.

=>*Mișcarea ecologistă* are o contribuție pozitivă prin apelul la tot ceea ce este mai bun în ființa umană, în vederea realizării unei calități superioare a vieții. În cadrul acestei ideologii există riscul

---

<sup>31</sup> www.eppe.org

absolutizării valorilor naturale în detrimentul progreselor economiei și tehnologiei, cu efecte perverse asupra libertății de creație.

=>*Naționalismul*, constituie răspunsul cel mai primejdios la căderea comunismului. El nu poate fi acceptat mai ales atunci când neagă alte valori și responsabilități, precum loialitatea față de statul democratic și drepturile minorităților.

=>*Socialismul* pare a fi primul moștenitor al comunismului, fiind fără îndoială unul handicapat căci face apel la vechiul model al luptei de clasă și la confruntarea claselor sociale sau, în cazul social-democrației, se renunță la lupta de clasă dar se menține suspiciunea față de societatea civilă și grupurile intermediare, acordând o prioritate excesivă Statului, care adesea “invadează” mediul social.

=>*Creștin-democrația* conștientizează limitele acestor ideologii și respinge abordările pur pragmatice a problemelor societale, dorind să ofere un răspuns adecvat celor care aspiră spre o societate “umanizată”. Societatea nu trebuie să fie preocupată exclusiv de nevoile sale materiale căci nevoile ființei umane, în totalitatea și împlinirea ei, în cadrul arhitecturii noii societăți, sunt cruciale pentru realizarea unei existențe benefice.

Iată de ce Programul PPE pentru o nouă societate europeană a avut și are un număr mare de adepți.

Societatea europeană se confruntă cu evoluții multiple și contradictorii, care afectează coeziunea internă, printre care semnalăm: migrația masivă, decalajul dintre cei bogați și cei săraci, creșterea interdependențelor ca efect al globalizării economice, accesul la cunoașterea științifică și inovațiile tehnologice, surse potențiale de bunăstare, circulația informațiilor, mai ales a celor deformată de media, care poate determina manipulări și invazia iraționalului în politică.

Creștin-democrația nu afirmă că deține soluții pentru toate problemele sesizate mai sus dar își propune să acționeze în baza semnalelor pozitive apărute, în aceste timpuri, în societate. Încetarea conflictului dintre Est și Vest va permite reducerea cheltuielilor pentru apărare eliberându-se resurse financiare importante pentru dezvoltarea națiunilor.

Realizarea unui consens acțional se poate realiza mai ușor în cadrul organismelor internaționale, concomitent cu edificarea unei noi ordini mondiale juridice. Creștin-democrația susține dezvoltarea democrației parlamentare iar modelul occidental de obținere a consensului unește economia socială de piață cu democrația, obținând succese notabile. Acceptarea explicită că această combinație între libertățile politice și economice este realizabilă în lume constituie un gest încurajator și un stimul decisiv de a rămâne fidel și încrezător în acest model.

Cetățenii Europei au percepții diferite și chiar contradictorii asupra valorilor, în general asupra realității actuale cum ar fi retragerea în cadrul unor sfere private, creșterea materialismului, individualismului și cinismului simultan cu colapsul idealurilor universale, simultan decizia asupra problemelor specifice societății în corelare cu aspirația spre propria viață, în baza unor valori precum responsabilitatea, loialitatea și grija pentru securitate.

O trăsătură definitorie a creștin-democrației este aceea că situează omul în centrul atenției: omul este subiect și nu obiect al istoriei, fiecare este o ființă umană unică, de neînlocuit, liberă prin natura ei și aptă să transceadă, fiecare membru al societății depinde de ceilalți, motiv pentru care trebuie să fie un factor constructiv al societății, libertatea este inerentă ființei umane, adică fiecare are dreptul și obligația de a fi pe deplin răspunzător de sine și de acțiunile sale și să împartă responsabilitatea cu cei din jur, este respinsă orice formă de totalitarism, fiecare are aceeași demnitate și suntem, prin natură, egali cu toții.

Acțiunile politice ale creștin-democrației au la bază valorile universal aplicabile, fundamentale, interdependente și egale ca importanță precum libertatea și responsabilitatea; egalitatea fundamentală; justiția și solidaritatea.

Valorile fundamentale trebuie aplicate nu doar în sfera politică ci și în cele economie, viața socială și culturală iar justiția și solidaritatea socială se realizează printr-un parteneriat și participarea la toate nivelurile – privat, național și internațional. În baza acestor principii viziunea creștin-democrației asupra societății are la bază principiul subsidiarității.

Principiul subsidiarității susține exercitarea puterii la nivelurile care corespund cerințelor de solidaritate, eficiență și de participare a cetățenilor, adică să fie modalitatea cea mai eficientă și apropiată de individ. Cerințele care pot fi realizate la un nivel nu trebuie transferate la un nivel superior iar, pe altă parte, principiul subsidiarității semnifică faptul că nivelul superior trebuie să ajute nivelul inferior să-și atingă obiectivele.

Principiul are la bază premisa că societatea poate fi construită în libertate, autoritățile publice trebuie să respecte întotdeauna drepturile omului și libertățile fundamentale, să recunoască autonomia relativă a grupurilor sociale și să nu respingă inițiativa privată doar dacă este neperformantă sau nu există.

PPE, din perspectiva acestui principiu, susține realizarea și întărirea unor convenții intra- și internaționale și a unor organisme în care se pot identifica răspunsuri colective la problemele lumii actuale. În același spirit PPE încurajează activitățile ONG-urilor și crearea asociațiilor de orice formă.

Consecința generală a aplicării principiului subsidiarității este recunoașterea permanentă a particularităților și caracteristicilor specifice a fiecărei persoane și comunități, simultan cu afirmarea acestora ca parte a comunității universale a existenței umane.

Creștin-democrația consideră democrația ca o condiție vitală pentru evoluția indivizilor iar participarea fiecărei persoane la viața publică și la deciziile care-l privesc pe el, sau pe reprezentanții săi, ca un element esențial al democrației.

Limitele impuse de principiul subsidiarității determină separarea specifică a puterilor prin evitarea concentrării acestora, iar fiecare autoritate trebuie să conștientizeze că este în slujba cetățeanului și nici un stat nu poate folosi ca pretext respectarea suveranității sale pentru a viola drepturile și libertățile fundamentale ale persoanelor sau comunităților. PPE dorește să sprijine realizarea unei lumi bazată pe libertate și solidaritate, în care fiecare persoană este privită ca o ființă umană în întregul și complexitatea ei.

Creștin-democrația subliniază nevoia de a separa, de a realiza diferențieri între rolurile Bisericii și ale Statului în societate, între religie și politică. Ea reafirmă legătura existentă între valorile creștine și idealurile democratice despre libertate, egalitate fundamentală între oameni, justiție socială și solidaritate. Aceste principii și valori constituie "axa" gândirii și acțiunii politice a PPE. Ca partid, creștin-democrația este clar non-confesională iar **PPE este fundamental un partid politic al valorilor.**

Programul de bază pentru perioada 2004-2009, a fost aprobat de către Congresul PPE din 4-5 februarie 2004 și impune proiectarea și derularea unei viziuni și a unui proiect politic care să ofere soluții provocărilor secolului XXI, urmărindu-se două obiective fundamentale:

◇ realizarea concilierii democratice între instituțiile Europei și cetățenii ei, însoțită de reconcilierea economică între spiritul întreprinzător și cel de solidaritate, plasând în centrul modelului social principiul responsabilității; trebuie realizată reconcilierea între identitate și pluralitate, între ideea de națiune și cea de Europă prin crearea Uniunii Europene sub forma unei federații a statelor și a cetățenilor, iar, finalmente, trebuie realizată o reconciliere între om și natură, prin asumarea unei politici autentice de dezvoltare sustenabilă, nu doar din punct de vedere al mediului ci și a populației, societății și economiei.

◇ realizarea măsurilor asigurătorii pentru drepturile omului de mâine, prin declararea constantă a ambiției de reintroducere a ființei umane ca mijloc, finalitate, obiect și subiect al politicii europene.

Viziunea PPE, umanistă și personalizată asupra societății, determină fundamentarea doctrinei politice pe patru teme de bază:

=> demnitatea fiecărei ființe umane,

=> susținerea familiei,

=> economia socială de piață,

=> construirea unei Europe federale descentralizate, cooperare internațională și multilateralism.

PPE susține dezvoltarea unei economii dinamice, competitivă, bazată pe solidaritate și generatoare de locuri de muncă. Implementarea oportună a “Strategiei Lisabona”, urmărește ca Europa să devină economia cea mai competitivă din lume, bazată pe cunoaștere.

Într-o piață globală deschisă, competitivitatea este esențială pentru performanța economică, rațiune pentru care PPE își propune prioritate pentru cercetare și inovare, educație și pregătire de înaltă calitate, focalizată pe cunoaștere și reducerea costurilor.

Creștin-democrația promovează modelul economic, este generator de locuri de muncă, prin intensificarea reformelor și investiții în capitalul uman.

PPE consideră perspectiva generației tinere ca fundamentală pentru procesul integrării europene, identificând în aceasta viitorul Europei, ea fiind chemată să participe în mai mare măsură la procesele decizionale continentale.

Articolul J.1 din Tratatul de la Maastricht a stabilit necesitatea realizării unei politici externe și de securitate comune. Bazată inițial doar pe cooperarea interguvernamentală ea și-a demonstrat rapid limitele. PPE consideră că eficiența politicii comune externe și de securitate impune clarificarea procedurilor decizionale și promovarea unor obiective identice și pe plan extern, referitoare la libertate, pace și securitate, crearea egalității de oportunitate, dezvoltarea sustenabilă, democrație, respect față de drepturile omului și buna guvernare etc.

Avînd în vedere locul ocupat în economia globală, Uniunea Europeană nu-și poate neglija responsabilitățile de apărare și nici nu le poate transfera doar SUA – care să asigure securitatea mondială – mai ales atunci cînd este vorba de interesele sale.

Realizarea unei politici spațiale europene autentice constituie una din provocările tehnologice de bază ale UE iar implementarea acestora va îmbunătăți și domeniul informațiilor militare. Din aceste rațiuni PPE susține puternic programul de sateliți Galileo – din clasa similară GPS-ului american – chiar dacă aspectele militare nu sunt pe deplin acceptate.

### ***1.1. Modelul Social European (MSE)***

Biroul Politic al PPE a aprobat pe 4 martie 2005 un documentul de lucru intitulat „Pentru mai multă creștere, prosperitate și locuri de muncă în Europa!”, document care susține că acest MSE va putea supraviețui doar dacă va fi reformat fundamental. Modelul își are rădăcinile în gândirea creștin-socială și are la bază valorile precum performanța și justiția socială, competiția și solidaritatea, responsabilitatea personală și securitatea socială. Problema actuală o constituie combinarea forțelor puternice ale pieței cu dinamismul economic, umanismul și responsabilitatea socială.

MSE trebuie să identifice echilibrul optim între avantajul beneficiilor oferite de noile forțe ale pieței și abilitatea societăților europene de a le integra, concomitent cu prezervarea sistemului propriu de valori.

„Agenda Lisabona”, validată în anul 2000, a constituit punctul de pornire al reformelor în vederea creării mai multor locuri de muncă în Europa și protejarea prosperității. Ca cel mai important arhitect al economiei sociale de piață din Europa, PPE este decis să facă tot posibilul să implementeze măsurile agreeate la Lisabona, atât la nivel European, național cât și regional.

Europa trebuie să dezvolte piața serviciilor, sectorul serviciilor inovative trebuie să devină un sector cheie pentru generarea locurilor de muncă, apariția unor noi antreprenori și creșterea economică.

O Europă competitivă global este posibilă doar dacă se generează o competiție continentală corectă iar statele-membre își restrîng cheltuielile publice și le direcționează pentru generarea creșterii economice.

PPE consideră că dinamismul și adaptarea la provocările globalizării sunt perfect compatibile cu principiul solidarității. Pacea socială și stabilitatea politică sunt, în egală măsură, esențiale pentru procesele economice. PPE este convins că MSE trebuie reconsiderat fundamental pentru a deveni unul din pilonii politicii sale; el trebuie adaptat la modificările globale, învingîndu-se inerția și incapacitatea reformatoare.

Diversitatea și tradițiile statelor-membre vor fi respectate în procesul de dezvoltare a MSE iar modificările vor ține seamă de noul stil de viață și modelele lucrative, încurajând cetățenii să devină mai responsabili, fără a neglija principiul solidarității. Flexibilitatea pieței muncii trebuie să fie în concordanță cu nevoile vieții de familie și grija față de copii. Va fi urmărit echilibrul dintre securitatea locurilor de muncă și condițiile de lucru flexibile, corespunzător diferitelor contexte ale lumii globalizate.

Sistemul de securitate socială, în viitor, trebuie să se sprijine pe protecția de la riscurile profesionale până la cele de boală, accidente, șomaj și pensionarea definitivă și o protecție privată personală împotriva riscurilor minore și a securității financiare la bătrânețe.

Din perspectiva evoluției demografice europene, sistemul bazat doar pe solidaritate nu va fi pe deplin capabil să ofere securitate financiară atotcuprinzătoare la bătrânețe. În consecință, sistemul trebuie adaptat prin accentuarea creșterii economice, creșterea numărului de salariați, realizarea unui mediu familiar prietenos și a condițiilor de lucru neostile, simultan cu educația de durată, pentru ambele sexe, alături de prelungirea perioadei active din viața cetățenilor.

Reforma regulilor pieței muncii sau a sistemelor de securitate socială nu poate fi realizată doar de către guverne, singure; este necesară implicarea și a partenerilor sociali, care au, atât la nivel național cât și european, dreptul de a participa la procesele decizionale. PPE face apel la partenerii sociali să-și exercite cu responsabilitate rolul lor în procesul remodelării societății europene.

PPE este pe deplin convins de potențialul de creare a locurilor de muncă de către întreprinderile mici și mijlocii (IMM-uri) și susține implementarea propunerilor Comisiei UE referitoare la reducerea birocrăției, atât la nivel național cât și european.

Europa, dacă își propune să rămână în competiție cu alte regiuni ale globului, trebuie să apeleze la o societate bazată pe cunoaștere, având o populație cu un înalt grad de educație și pregătire profesională. Doar în acest mod fiecare persoană poate să se pregătească singură pentru cerințele unei economii high-tech și folosirea acestei pregătiri în propriul beneficiu.

Învățarea limbilor străine este esențială pentru mărirea mobilității forței de muncă iar programele existente – ERASMUS, SOCRATES, LEONARDO DA VINCI, YOUTH, MUNDUS și E-learning – sunt importante în susținerea acestui proces. UE își propune ca în perspectivă 2% din buget să fie alocat educației în colegii sau universități, realizându-se premisele favorabile unei baze largi educaționale de performanță.

PPE propune redenumirea „Strategiei Lisabona” în „Agenda Lisabona pentru Dezvoltare, Prosperitate și Ocupație”, care să nu constituie o simplă cosmetizare a documentului original ci să includă implementarea adecvată a strategiilor și a instrumentelor politice. În vederea evaluării periodice a acestui demers, PPE propune ca în raportul de primăvară al Consiliului să fie analizate obiectivele specifice fiecărui membru, în vederea întăririi responsabilității fiecăruia în parte.

Aceste obiective specifice, ușor identificabile și înțelese de cetățeni, pot fi analizate în dezbateri publice în vederea cuantificării pașilor realizați, a identificării succeselor sau insucceselor, pentru realizarea unei mai bune înțelegeri a problematicii, a urgenței și al susținerii „Agendei Lisabona”. Aceste obiective pot include „hărțile naționale”, cu etapele și deciziile necesare, alături de termenele scadente.

Doar în acest mod „noul cetățean al Europei” va ști ce este de făcut, de către cine, care este rolul său și va putea evalua performanțele procesului. El devine astfel un „jucător” istoric, stăpîn pe devenirea sa, într-o mediu social prietenos și solidar cu el.

## **II. Socialiștii europeni**

Partidul Socialiștilor Europeni (*Party of European Socialists; Parti socialiste européen; Sozialdemokratische Partei Europas*) este un partid politic European care este compus din 33 de partide social-democrate, socialiste și laburiste din statele membre ale Uniunii Europene plus Norvegia. Partidul Social Democrat din România, este membru cu drepturi depline al PSE-ului.

PSE-ul a fost fondat în 1992 la Haga ca succesori al Confederației Partidelor Socialiste a Comunității Europene. Președintele actual al partidului este Poul Nyrup Rasmussen, fostul prim-ministru al Danemarcei.

PSE-ul este al doilea cel mai mare partid din Parlamentul European, cu 201 de membri.

Pentru democrația socială europeană provocarea cea mai importantă, care solicită răspuns, este de a demonstra dacă logica responsabilității naționale, sau europene, va reuși să se armonizeze cu logica liberalizării “fără frontiere”.

Ca mișcare politică, socialismul trebuie să vizeze un *proiect global și integrat* al transformărilor sociale, gestionând consensul pornind de la contradicție și procesul de integrare pornind de la variante inițial conflictuale.

Socialiștii au sesizat apariția fenomenului de globalizare<sup>32</sup>, care determină efecte atât pozitive cât și negative. Eficiența economică crescândă, stimularea comerțului mondial și al producției, apariția unor produse și servicii tot mai performante, emergența unor noi oportunități ale piețelor sunt apreciate a constitui latura benefică a acestui fenomen.

Efectele negative – dezordinea financiară, dezvoltarea inegală, rata crescută a șomajului, inegalitatea și excluderea socială – impun realizarea unui *sistem nou de responsabilitate colectivă. Globalizarea a sporit puterea corporațiilor cu activități transnaționale, a manipulatorilor piețelor externe de schimb și a organizațiilor internaționale, în dauna guvernelor, a intereselor statelor, a cetățenilor și a procesului democratic.*

Internaționala Socialistă apreciază că democrația politică trebuie să primeze asupra oligarhiei economico-financiare. Noul sistem de responsabilitate colectivă urmărește *readucerea deciziilor politice în sfera guvernelor alese și recâștigarea autorității acestora în fața electoratului.*

Abordarea globalizării se poate realiza *responsabil*, prin reglementare politică, și *ultraliberal*, prin globalizarea sărăciei. Comisia privind Guvernarea Globală, condusă de Ingvar Carlsson și Shridath Ramphal a conchis: *fără o gestiune globală performantă, securitatea umană va fi în pericol.*

Din perspectiva social-democrată, democrația înseamnă dreptul la alternanța la putere, iar democrația efectivă înseamnă că partidele politice trebuie să fi capabile să *implementeze* programe alternative de guvernare. Democrația impune ca sistemul politic să asigure accesul la beneficii tuturor grupurilor sociale.

*Un nou model al Europei*, susțin socialiștii, trebuie să permită ca Statul și Piața să se echilibreze reciproc, să prevină conflictele, să realizeze – ca actori internaționali de prim rang – asumarea responsabilităților în raport de acțiuni pe care statele, singure, nu le pot realiza. Componenta socială a acestui model va conține principiul salariului național minim și dezvoltarea politicilor pe baza progresului general.

*Europa*, au afirmat socialiștii la New York în anul 1996, este chemată să contribuie la reglementarea economiei mondiale – contracarând excluderea socială, eroziunea serviciilor publice și protecția consumatorilor – în care *cunoașterea trebuie să devină factor strategic de realizare a unor noi identități, naționale și regionale.*

Un moment foarte important pentru social-democrația europeană l-a constituit “*Seminarul regional european al Comisiei pentru Progresul Global*” organizat de Internaționala Socialistă la Berlin, 17-18 iunie 1998, care a luat în dezbateri perspectivele politicii social-democrate în Europa în funcție de procesul globalizării.

Felipe Gonzales, fost președinte al Comisiei pentru Progres Global, în cadrul intervenției sale intitulată “*Europa și globalizarea. Elaborarea unui proiect pentru Europa*”, afirma: “*consider că prea adesea stânga a fost tentată să se refugieze în discuții asupra principiilor pentru a nu fi nevoită să găsească răspunsuri la probleme reale*”.<sup>33</sup>

El consideră că trei fenomene vor modifica standardele juridice care definesc astăzi relațiile internaționale: globalizarea economică, globalizarea și creșterea rapidă a mișcărilor de capital și revoluția tehnologică. Referindu-se la impactul fenomenelor globale, mai sus menționate, asupra statului-națiune este semnalată realizarea unui transfer de suveranitate către Europa; modul în care sunt exercitate competențele, cedate de către fiecare stat, prezintă în mod vizibil un *deficit de*

<sup>32</sup> \*\*\**Declarația Internațională Socialiste privind economia mondială, adoptată la al XX-lea Congres – New York, 9-11 noiembrie 1996.*

<sup>33</sup> \* \* \* “*SINTEZE*” – Documentar editat de Institutul Român de Studii Social-Democrate, București, nr. 6/2000, p. 5.



*democrație*. Structura statului-națiune trece printr-o dublă criză: una supranațională și una internațională, antrenând descentralizarea internă. Dimensiunea supranațională ridică un semn de întrebare în ce privește aspectele materiale care servesc la definirea statului.

Pentru socialiștii europeni problemele legate de rolul politicului și al autorităților publice, pe de o parte, și modalitatea de organizare a comunității internaționale în controlul globalizării, pe de altă parte, constituie teme de mare complexitate și cu ample consecințe în viitorul apropiat. Ei sunt conștienți că a governa în majoritatea țărilor din Europa nu este sinonim cu a governa Europa; pentru acest proces se impune elaborarea unui program de guvernare social pentru Europa.

Felipe Gonzales constată că *“există tendința de a ne îndepărta unii de alții mai degrabă decât a ne uni în plan politic, pentru a juca un rol în protejarea a ceea ce suntem și în apărarea valorilor pe care le întruchipăm – solidaritate, pace și cooperare”*.<sup>34</sup>

Referindu-se la procesul de globalizare, Gerhard Schröder, fost cancelar al Germaniei și președinte al Partidului Social-Democrat, remarcă posibilitatea ca cei care participă la deciziile economice cu impact asupra globalizării, să fie tot mai puțin influențați de politic, *realizându-se o reală prăpastie, atât la nivel național cât și internațional, între cei care elaborează deciziile economice și cei care trebuie să suporte consecințele lor*. În aceste condiții sunt create premisele ca *“politicul să fie dominat de economic”* și se impune, de urgență, identificarea și realizarea unui raport optim între sfera economică și cea politică. Socialiștii germani susțin un proiect de *“alianță în acțiune”*, ca model posibil de cooperare, capabil să coaguleze principalii agenți macroeconomici (patroni, sindicate și stat) pentru orizonturi de timp strategice, în baza definirii voluntare, de fiecare agent, a sarcinilor specifice.

Din orizontul problematicii luării deciziilor politice, Joaquin Almunia, fost secretar al Partidului Socialist Muncitoresc Spaniol, consideră că dificultățile se acumulează atât în activitățile instituțiilor Uniunii Europene, cât și în procesul de luare a deciziilor la nivel european. Este evident că, cu cât Uniunea se va extinde mai mult, cu atât luarea deciziilor va deveni mai dificilă. El propune abordarea pragmatică a necesității adaptării, printr-o nouă abordare la realitatea noului secol, având drept obiective controlul democratic, managementul și participarea la deciziile majore.

Realitatea europeană, apreciază Antonio Guterres, fost prim-ministru al Portugaliei și secretar general al Partidului Socialist, impune ideologiei social-democrate o armonizare rapidă a principiului solidarității cu recunoașterea spiritului de inițiativă. În condițiile în care țările au realități sociale diferite identificarea unui model social european trebuie să depășească câteva obstacole, astfel:

- necesitatea de a găsi o sinteză convenabilă și oportună între flexibilitate și securitate;
- necesitatea unor instituții care să realizeze managementul economic, la nivel european, prin intermediul cărora să se anticipeze/reacționeze la viitoarele șocuri economice;
- necesitatea apariției unor lideri de talie europeană care să susțină proiecte de anvergură continentală;
- necesitatea unor mecanisme adaptate unei democrații moderne care să includă fluxul comunicării și informației, permițând organizarea echitabilă a societății;
- necesitatea unei politici explicite pentru Europa și a unor reforme instituționale.

Fostul prim-ministru al Israelului, Shimon Peres, consideră că trecerea de la suveranitate la globalizare presupune ca economia să capete o dimensiune globală, fenomen care include și problemele politice și militare. Globalizarea nu este doar economică, ci și strategică. În acest context și pericolele circulă libere iar la problemele transnaționale soluțiile nu pot fi elaborate de pe poziții naționale. *“Instituțiile pe care le avem sunt pentru o lume care nu mai există iar noi trebuie să găsim răspunsuri pentru o nouă eră”*, conchide Shimon Peres.<sup>35</sup>

<sup>34</sup> \*\*\* *“SINTEZE”* – Documentar editat de Institutul Român de Studii Social-Democrate, nr.6/2000, p. 7.

<sup>35</sup> \*\*\* *“SINTEZE”* – Documentar editat de Institutul Român de Studii Social-Democrate, București, nr.6/2000, p. 20.

Ultima fază a evoluției partidelor social-democrate începe în anii '80 și se caracterizează prin "americanizarea" partidelor,<sup>36</sup> fenomen în care trăsăturile partidului de clasă, și de masă, se limitează la adoptarea modelului partidelor americane, caracterizate prin:

- =>diminuarea activității ideologice și accentuarea pragmatismului;
- =>prioritatea acordată tacticii pe termen scurt, în defavoarea strategiei pe termen lung;
- =>personalizare politică, prin concentrarea activității asupra mitului liderului (la care se renunță ulterior);
- =>concentrarea activității de partid la vârf "în spatele ușilor închise";
- =>devalorizarea calității de membru de partid și reducerea lui la un simplu cotizant-votant;
- =>orientarea spre publicul general și nu spre o clasă socială specifică;
- =>contactul strâns cu acest public în timpul campaniilor electorale;
- =>*preocuparea supremă* : cucerirea puterii prin obținerea a cât mai multe voturi; =>accesul tot mai larg al asociațiilor economice și a grupurilor de presiune la factorii de decizie politici.

### III. Alianța Liberalilor și Democraților pentru Europa

Programul liberalilor și democraților pentru Europa își propune un set de 10 priorități politice, astfel:

◇ Promovarea păcii printr-o Uniune a popoarelor, care să respecte diversitatea identităților lingvistice și culturale și care să fie deschisă tuturor statelor europene ce îndeplinesc criteriile de aderare.

Este susținută o Uniune capabilă să ia eficient decizii în vederea aplicării valorilor și obiectivelor stabilite de comun acord. În acest sens, este esențială ratificarea și intrarea în vigoare a unui text clar asupra împărțirii responsabilităților și reforma instituțională.

◇ Consolidarea UE ca actor mondial, printr-o mai bună sinergie a dimensiunilor sale politică și economică. Europa trebuie să se exprime cu o singură voce asupra problemelor mondiale. Se susține cu tărie o Politică Externă și de Securitate Comună, care să promoveze o nouă eră de pace, democrație și securitate, mai ales în zona mediteraneană, dar și în celelalte zone, un rol important în acest sens revenind acordurilor de comerț și cooperare cu terțe state; este necesară consolidarea capabilităților Uniunii Europene de menținere a păcii.

◇ Deschiderea, democratizarea și responsabilizarea instituțiilor Uniunii Europene și o mai bună explicare și justificare a relevanței activității lor pentru publicul european. Europa trebuie să se apropie mai mult de cetățenii săi, să le explice mai bine valoarea adăugată pe care politicile Uniunii o au pentru drepturile lor, pentru prosperitatea și securitatea lor. Trebuie, de asemenea, să fie implicate mai mult parlamentele naționale în responsabilizarea miniștrilor pentru deciziile luate la Bruxelles. Europa trebuie să tindă spre o funcționare mai eficientă și mai puțin birocratică, spre o strategie de comunicare mai profesionistă și mai obiectivă.

◇ Garantarea drepturilor fundamentale pentru toți cetățenii europeni, anularea oricărei forme de discriminare, într-o Europă a minorităților. În lupta comună împotriva crimei organizate și a terorismului internațional va fi menținută mereu trează vigilența împotriva oricăror forme de erodare a libertăților individuale.

◇ Promovarea educației la toate nivelele, considerând că scopul societății trebuie să fie realizarea deplină a potențialului fiecărui individ. Este esențială sprijinirea, la nivel european, a oamenilor de știință și a cercetătorilor, a transferului de tehnologie, a investițiilor în cunoaștere, în tehnologii care să respecte mediul înconjurător și în rețele de cercetare și dezvoltare.

◇ Consolidarea guvernării economice după introducerea monedei unice, euro. O politică economică comună trebuie să vizeze prosperitatea, competitivitatea, crearea de noi locuri de muncă, menținerea unui model social european viabil, prin modernizarea economiei europene și încurajarea dezvoltării unei societăți inovative. În această perspectivă economia europeană trebuie restructurată pentru a garanta un mediu stabil și competitiv, care să permită companiilor să investească în

---

<sup>36</sup> Nicolae, Frigioiu – "Social-democrația europeană în secolul XX" – Editura Institutului de Teorie Socială, București, 1998, p.27-31

inovație, să creeze noi locuri de muncă, să faciliteze mobilitatea forței de muncă și care să asigure o piață unică pe deplin funcțională pentru bunuri, servicii, capital și persoane.

◇ Garantarea utilizării adecvate a banilor contribuabililor, combaterea fraudei, eliminarea birocrăției excesive și reformarea sistemului de resurse proprii pentru bugetul UE pentru a-l face mai transparent, progresiv și echitabil.

◇ Asumarea de către Europa a rolului de lider mondial în protecția mediului.

◇ Valorificarea globalizării în folosul tuturor. Globalizarea are atât efecte pozitive cât și negative. Pentru depășirea efectelor negative, Europa trebuie să susțină dezvoltarea durabilă a țărilor mai sărace atât prin promovarea unor politici de asistență mai generoasă și mai bine focalizată cât și prin deschiderea accesului la piețele europene ( în special la produse agricole) în vederea diminuării sărăciei și dobândirea autonomiei pe termen lung. Trebuie eliminată guvernarea ineficientă și corupția în țările care beneficiază de ajutorul UE.

◇ Garantarea recunoașterii totale și consolidarea rolului regiunilor Europei, în special a celor care dispun de puteri legislative și stabilirea unei politici structurale care să dezvolte potențialul regiunilor europene mai slab dezvoltate.

#### IV. Mișcarea ecologistă europeană

Ca forță electorală mișcarea ecologistă este tânără, apariția ei fiind semnalată, pentru prima oară, la începutul anilor '60. Primul partid ecologist european a apărut în Marea Britanie în anul 1973. Alegerile electorale europene din anul 1989 au fost un succes spectaculos al verzilor britanici, aceștia obținând 15% din voturi; acest succes nu a permis, însă, ca vreun europarlamentar să aparțină verzilor.

Ecologiștii germani sunt considerați a fi „Mama” tuturor partidelor ecologiste, în ciuda faptului că nu sunt nici cei mai vechi sau primul Partid Verde care au intrat într-un parlament național. Importanța lor este determinată de prezența lor vizibilă în parlamentul unei națiuni puternice europene. Momentul cel mai important a fost în anul 1983 când verzi au obținut aproape un milion de voturi și au câștigat 28 de locuri din cele 497 ale Parlamentului federal.

Apariția a tot mai multe mișcări naționale ecologiste a impus problema cooperării la nivel continental. În aceste condiții, în anul 1984 a apărut prima organizație europeană formată din partidele verzi aparținând Beneluxului, Marii Britanii, Franței, Germaniei, Suediei și Elveției. Acestea s-au întâlnit la Liege, în Belgia, și au pus bazele Coordonării Europene a Partidelor Verzi.

Dezvoltarea mișcării ecologice la nivel european a impus ca în anul 1993, la Helsinki în Finlanda, să se pună bazele Federației Europene a Partidelor Verzi.

Mișcarea verzilor promovează o nouă perspectivă a UE, elaborând un concept de prevenire a conflictelor și a non-violenței în Europa, susținerea tranzițiilor în noile democrații din Europa Centrală și de Est, participarea la dezvoltarea unei structuri globale alternative, în colaborare cu verzi din toată lumea.

Bazele politice ale Federației sunt date de Principiile de Orientare, adoptate de partidele membre, astfel:

\* Verzi europeni doresc **eco-dezvoltare**, prin adaptarea economiei la ceea ce mediul natural poate tolera. Eco-dezvoltarea se sprijină pe democrație, transparență, egalitate și dreptul tuturor de a se exprima și participa pe deplin la procesele decizionale.

\* Ecologiștii susțin un concept cuprinzător al **securității globale**, care nu se reduce doar la dimensiunea sa militară. Abordarea propusă se concentrează pe prevenirea conflictelor armate, prin gestionarea cauzelor războiului și identificarea căilor de elaborare a unor rezoluții care aduc pacea.

\* Verzi susțin un nou **model al locuitorilor**, în care sunt fundamentale drepturile omului și drepturile minorităților, drepturile civile ale emigranților și ale indivizilor. Drepturile fundamentale ale omului includ dreptul la sănătate și un mediu curat, educație gratuită, protecție socială și un salariu decent; acest model vizează un mai mare control democratic și deschidere a instituțiilor de putere.

În cadrul Congresului Partidului Verde European, de la Geneva din 14 octombrie 2006, a fost elaborat un amendament cu titlul *Un viitor verde pentru Europa*. Pentru ecologiști, Europa a

însemnat întotdeauna – atât geografic cât și politic - mai mult decât Uniunea Europeană. Din momentul coordonării mișcării ecologiste (verzi) la nivel european , adică anul 1983, această mișcare a evoluat constant iar la ora actuală ea include 35 de partide din 31 de state.

În această etapă, a globalizării, problemele de mediu și cele sociale nu încep și nu se termină la granițele țărilor. Pentru mișcarea ecologistă a construi un zid și a te focaliza doar pe ceea ce se întâmplă peste hotare nu constituie o opțiune. Verzii consideră Europa ca un proiect al păcii iar lărgirea sa constituie una din principalele pârghii ale acestui demers.

Modalitatea în care este organizat procesul de globalizare conduce la o adâncă temere în cadrul populației europene; certitudinile sociale s-au evaporat concomitent cu încrederea populației în principalele instituții; principalele procese economice ale globalizării impun soluții politice adecvate iar politicienii europeni par a fi incapabili să convingă proprii cetățeni referitor la beneficiile acestui proces la nivel european. În ochii multora UE pare a fi un motor al proceselor negative asociate globalizării.

Se impune o UE bine integrată politic și economic, care să devină un actor indispensabil în sfere politice fundamentale și pentru obiectivele determinante ale ecologiștilor. Verzii doresc o definiție clară a acestor domenii și doresc să fie implementate procese decizionale eficiente, transparente și democratice care să permită atingerea acestor obiective.

Pentru verzii europeni UE este un proiect al păcii și un actor internațional în slujba păcii și al drepturilor omului. UE poate fi garantul modelului social european.

Principalele domenii în care este definit acest viitor al UE sunt:

=>**Un proiect al păcii** – pacea trebuie să devină o stare de normalitate, ca succes istoric al UE; recenta lărgire și reunificarea europeană a consolidat rolul Europei ca garant al păcii .

=>**Un viitor sustenabil** – UE poate deveni locul realizării unui viitor sustenabil, mai ales dacă va opta pentru soluțiile ecologice în domeniul protecției mediului, energie, transport, agricultură, domeniile serviciilor și științifice; a investi în sustenabilitatea ecologică constituie o investiție în justiție și securitate.

=>**Consolidarea modelului social european** – majoritatea europenilor susțin tradițiile modelului social european, bazat pe justiție socială, servicii publice, drepturile lucrătorilor și ale consumatorilor, o înaltă protecție a mediului și a sănătății publice. Consolidarea UE trebuie să echilibreze nevoile de creștere a inovației, eficiență și competitivitate cu valorile modelului social european, fără a determina izolarea Europei de restul lumii.

=>**Protejarea drepturilor consumatorilor și sănătatea publică** – UE este o pârghie indispensabilă pentru beneficiari (consumatori) și realizarea sănătății publice, un rol pe care statele, singure, nu-l pot realiza.

=>**Viziunea economică ecologistă a Europei** – competitivitatea va fi definită în concordanță cu principiile interesului general, în particular cu realizarea protecției mediului și al coeziunii sociale. Pentru ecologiști, focalizarea pe dimensiunea economică a viitorului Europei se va realiza prin strategia reducerii dependenței de carburanții fosili (mai ales a petrolului) și garantarea unui sistem de energie nucleară ieftină.

=>**Un jucător global pentru o globalizare mai justă** – avem nevoie de o UE ca un actor global puternic care să promoveze globalizarea din perspectiva solidarității și care este sustenabilă din punct de vedere ecologic. Verzii susțin mecanisme de piață corecte; globalizarea capitalului impune, de asemenea, globalizarea unei politici democratice. Aceasta impune un rol determinant al ONU, legalitate internațională și susținerea justiției internaționale.

=>**Democrație, diversitate, migrație și legalitate** – fără îndoială UE trebuie să mai lucreze în domeniul procedurilor democratice.

Europa trebuie să redefină democrația în contextul supranațional, Uniunea fiind bazată pe suveranitatea entităților componente. Se impune un tratat constituțional ambițios și coerent. Ecologiștii au reiterat angajamentul lor pentru o democrație parlamentară puternică, transparență și legalitate, ancorate în drepturile fundamentale, inițiativa cetățenilor și referendumurile europene ca elemente de bază ale viitoarei construcții constituționale.

Acest proces vizează parlamentul european, parlamentele naționale, Subsidiaritatea, partidele politice, curtea de justiție și participarea directă a cetățenilor.

Pentru creșterea performanței UE, realizarea unei noi încrederi în instituțiile europene și anticiparea în mai mare măsură a cerințelor cetățenilor, UE trebuie să evalueze și, dacă este necesar, să redirecționeze politicile sale fundamentale. Printr-o orientare ecologistă UE va fi susținută să acționeze în acord cu nevoile și așteptările reale ale cetățenilor. Verzii europeni oferă a strategie ecologică, condusă de viziunea acestora asupra viitorului Europei.

În cadrul Adunării Consiliului Partidului Verde European, Geneva, 15 octombrie 2006, a fost adoptat *Programul și activitățile pe anul 2007, care trebuie să relanseze* Proiectul Verde pentru Europa. Va fi cel de-al treilea an în care ecologiștii vor funcționa ca un partid european neinclus Parlamentului European, în conformitate cu noul Statut European.

Începând cu anul 2007 campania privind modificările climatice și energia vor deveni elemente cheie în campania pentru alegerile europene din anul 2009.

Va exista o preocupare constantă pentru crearea fundațiilor politice europene și creșterea prezenței activității ecologice în media, printr-o politică de comunicare adecvată.

Prioritățile pentru anul 2007 vor fi, începerea pregătirilor pentru o campanie comună a alegerilor europene din anul 2009, constituirea unui grup nou de campanie 2009, definirea priorităților și a platformei electorale comune pentru anul 2009, campania privind energia și modificările climatice, Partidul Verde European, ședințele Consiliului și cooperarea cu Federația Tinerilor Verzi Europeni.

În cadrul adunării au fost adoptate următoarele programe pentru anul 2007:

- Dialogul Ecologist Est-Vest.
- Dialogul Verde Mediteranian-Adriatic.
- Programul Verde baltic.
- Programul verzilor din Marea Nordului.
- Programul verzilor din Islanda.

În concluzie, mișcarea ecologistă europeană se constituie într-o ideologie de tip comunitar, care atrage tot mai mulți aderenți. Din păcate în România se coagulează cu mare dificultate un partid cu valențe reprezentative la nivel național.

# GLOBALIZAREA ȘI INFLUENȚA SA ASUPRA SECURITĂȚII INTERNAȚIONALE

Florian PERICLE\*

*„Who dominates the space, dominates the world”.*

J. Collins

## I. Definirea globalizării

Termenul de „globalizare” este utilizat pentru a explica și a da sens conținutului specific al capitalismului contemporan, deși nu toate procesele ce sunt părți componente ale globalizării sunt noi. O mare atenție este acordată, în cadrul globalizării, aplicării noilor tehnologii (în cea mai mare parte utilizând cuceririle revoluției informaționale) în procesul de producție, dar și schimbărilor ce au loc concomitent în organizarea, managementul și comunicarea la nivelul unităților economice, al statului și instituțiilor sale și al întregii societăți, în general.

Contactele din ce în ce mai extinse (în plan economic, politic, social și cultural) dincolo de frontierele statelor sunt elemente caracteristice ale globalizării și conduc la reducerea rolului de bariere pe care aceste frontiere statale le îndeplinesc.

Politologii iau în considerare două posibile tendințe de evoluție a procesului globalizării: o tendință optimistă și una pesimistă.

Conform scenariului optimist, susținut de teoria neoliberală, suveranitatea națională va fi din ce în ce mai restrânsă, pe măsură ce globalizarea piețelor și a civilizațiilor va depăși frontierele geopolitice de astăzi și va eroda puternic identitatea națională creând „cetățeni globali” care vor asimila interesele generale ale întregii umanități.

Celălalt scenariu, bazat pe teoria realistă, prognozează că statele vor exacerba competiția în care se află unele cu altele, tocmai datorită fenomenului globalizării, încercând să preia controlul asupra noilor tendințe. Această competiție va reconfigura distribuția mondială a puterii, ducând la creșterea bogăției și stabilității unora dintre state și dimpotrivă, la sărăcirea și mai accentuată și la creșterea instabilității în țările deja sărace, astfel încât, datorită globalizării, decalajele dintre țările bogate și cele sărace se vor accentua.<sup>37</sup>

Procesul de globalizare creează un imens profit și conduce la acumularea unor bogății materiale apreciabile. Totuși, țările nepregătite din punct de vedere tehnologic pentru a face față cu succes acestui proces (cea mai mare parte a statelor din Africa de exemplu și într-o oarecare măsură și unele state din alte regiuni) vor face față în curând unui proces de marginalizare, de izolare chiar de accentuare a sărăciei endemice.

Din aceste motive, mulți politologi și politicieni, unele organizații internaționale neguvernamentale au arătat că noua ordine mondială ce este pe cale de a fi întronată sub impulsul procesului de globalizare va fi prea crudă și lipsită de morală, prea exclusivistă în procesul de management al puterii. De aceea, se impune ca o condiție esențială a avansării procesului de globalizare, asigurarea unei „fețe umane” acestuia, reorientarea globalizării prin umanizarea sa, punerea în centrul său a ființei umane cu întregul său bagaj de nevoi spirituale, temeri și susceptibilități.

Dezbaterea în legătură cu globalizarea și efectele sale este, pe scurt, un „dialog al surzilor”. Pe de o parte economiștii închiși într-un adevărat „turn de fildeș” clamează beneficiile pe care globalizarea le aduce intensificării comerțului internațional, facilitării investițiilor transfrontaliere, ignorând însă costurile sociale implicite acestora.

Conceptul tradițional de securitate a evoluat de-a lungul războiului rece, înțelegând securitatea drept o funcție a competiției în care erau angajate statele lumii pentru exercitarea puterii.

---

\* **Maior, masterand, Universitatea Națională de Apărare “Carol I”**

<sup>37</sup> Wolfgang Reinicke, „Global Public Policy”, în Foreign Affairs nr. 76 November/December, 1997, p. 53.

## II. Corporațiile multinaționale

Corporațiile multinaționale sunt societăți de afaceri care au activități în companii subsidiare, și utilizează investiții directe în alte țări. După cel de-al doilea război mondial numărul corporațiilor multinaționale a crescut extrem de mult și de rapid. Ca o expresie a doctrinei liberale a libertății comerțului și ca un element foarte activ al globalizării, nu numai a economiei, dar și a politicii internaționale, corporațiile multinaționale sunt pe de o parte apreciate pentru aspectele ce țin de liberalizarea pieței și de globalizare, iar pe de altă parte sunt acuzate de costurile sociale ale acestora.

Expansiunea corporațiilor multinaționale a fost facilitată de băncile transnaționale ale căror profituri și capitaluri sunt generate de tranzacțiile care au loc în mediul internațional. Aceste bănci au devenit una din principalele forțe ce acționează în economia și politica mondială, contribuind la procesul de globalizare și la integrarea financiară.

Principalele argumente pro și contra corporațiilor multinaționale

<i>Aspecte pozitive</i>	<i>Aspecte negative</i>
<ul style="list-style-type: none"> <li>• crește volumul comerțului mondial;</li> <li>• sprijină concentrarea capitalului necesar investițiilor;</li> <li>• finanțează împrumuturile internaționale;</li> <li>• sprijină libertatea comerțului;</li> <li>• sprijină cercetarea științifică și dezvoltarea tehnologică;</li> <li>• introduc tehnologia avansată în țările mai puțin dezvoltate;</li> <li>• reduc costurile bunurilor încurajând producția;</li> <li>• diseminează experiența în marketing și publicitate în lumea întreagă;</li> <li>• încurajează creșterea economică și dezvoltarea;</li> <li>• generează venituri;</li> <li>• promovează relațiile pașnice între state spre a asigura un climat favorabil afacerilor;</li> <li>• accelerează globalizarea economiei și culturii</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• dau naștere unor conglomerate economice ce reduc competiția și libera inițiativă;</li> <li>• atrag capitalurile din țările gazdă dar exportă profiturile în țările de origine; - creează celor săraci dependență față de împrumuturi ;</li> <li>• prin monopolul producției și controlul distribuției bunurilor se limitează accesul la unele mărfuri;</li> <li>• se creează avantaje prin limitarea accesului competitorilor pe unele piețe rezervate;</li> <li>• exportă tehnologie uzată moral în țările subdezvoltate;</li> <li>• inhibă creșterea economică și competența tehnică în țările subdezvoltate menținând dependența țărilor sărace față de cele bogate;</li> <li>• conspiră pentru a crea carteluri, contribuind la creșterea inflației;</li> <li>• înlătură competiția în domeniul forței de muncă;</li> <li>• limitează câștigurile salariaților;</li> <li>• limitează cantitățile de materii prime pe piața mondială;</li> <li>• erodează civilizația tradițională, înlocuind-o cu cea orientată spre consum;</li> <li>• lărgesc și adâncesc diferențele dintre țările bogate și cele sărace;</li> <li>• sporesc bogăția elitelor locale și scumpesc costul vieții;</li> <li>• sprijină regimurile represive, în numele stabilității și ordinii;</li> <li>• încurajează cartelurile, cu participarea mai multor corporații multinaționale, împărțindu-și piețele și aliminând competiția.</li> </ul>

Deși proliferarea corporațiilor multinaționale este un fenomen global, statele dezvoltate sunt patria a 90% din companiile de origine. Din punct de vedere istoric, SUA este țara multora din cele mai mari companii din lume. În 1996 aici își aveau sediul 162 din primele 500 de asemenea companii, urmată de Japonia cu 126, Franța cu 42, Germania cu 41 și Marea Britanie cu 34.<sup>38</sup> Aceste cinci țări, împreună, adăpostesc 80% din companiile de origine și tot aici se află proprietarii unui procent similar de acțiuni.

Strategiile de piață utilizate de SUA, Uniunea Europeană și Japonia urmăresc controlul piețelor existente și expansiunea pe noi piețe regionale. În plus, ele au dezvoltat noi strategii, prin care încearcă să constituie rețele regionale pentru producția și distribuția mărfurilor,

<sup>38</sup> *Fortune*, 4 August 1997, p. F.1

realizând înțelegeri de tip cartei și căutând, prin metode subtile, să reducă competiția de pe piață. Drept rezultat al acestei strategii, investițiile directe în străinătate sunt acum preponderent regionale, statele din Europa de Est și cele în curs de dezvoltare în general, primind cea mai mare parte a investițiilor străine dintr-o singură sursă, de regulă cea mai apropiată geografic. Efectul acestei situații este o mai accentuată regionalizare a economiei nu numai în investiții, dar de asemenea în comerț și utilizarea forței de muncă.

În general, în țările subdezvoltate, corporațiile multinaționale au fost privite cu suspiciune un timp îndelungat, fiind considerate o formă de neocolonialism, ce pune în pericol suveranitatea națională.

În prezent această optică s-a schimbat, în primul rând deoarece beneficiile în direcția dezvoltării economice, stimulării producției și a nivelului de trai sunt mai mari decât dezavantajele prezenței corporațiilor multinaționale în țările gazdă.

Implicarea corporațiilor multinaționale în politică rămâne însă un subiect pe care mulți analiști îl abordează cu îngrijorare, având în vedere efectele acestora în politica internă și internațională.

În plus, corporațiile multinaționale acționează ca grupuri de presiune asupra guvernelor lor pentru a fi susținute în disputele pe care le au cu guvernele țărilor gazdă. De exemplu, decizia luată de guvernul SUA la începutul anilor '70 de a stopa orice fel de ajutor către țările care naționalizează investiții ale unor companii americane fără a acorda compensații corespunzătoare este reprezentativă pentru tendința de sprijinire a activității internaționale a corporațiilor de către țările lor.

Rolul politic al corporațiilor multinaționale este însă dificil de caracterizat în prezent, el variind de la o țară la alta. Probabil, concluzia cea mai realistă este că de fapt corporațiile multinaționale nu sunt numai o amenințare la adresa țărilor dar sunt în același timp un stimulent pentru creșterea puterii statului în domeniul economic, căci numai statul poate apăra interesele corporațiilor multinaționale pe timpul negocierilor internaționale și le poate asigura accesul liber pe piață. Corporațiile solicită ajutorul statului național atunci când au nevoie de protecția sa ori doresc să se dezvolte.<sup>39</sup>

### **III. Efectele perfide ale globalizării**

Pe lângă efectele pozitive în planul integrării economice și politice, a răspândirii fără precedent a tehnologiilor moderne și a facilitării accesului la cultură și civilizație, globalizarea are, așa cum am mai arătat și aspecte negative ce constau, în principal, în facilitarea răspândirii, proliferării în rețele transfrontaliere și mai nou chiar transcontinentale a activităților infracționale dintre cele mai virulente, cu efecte destabilizatoare atât la adresa securității și stabilității interne ale statelor cât și ale celor internaționale. Cele mai importante asemenea fenomene negative sunt: crima organizată, terorismul internațional, extremismul etnic și religios.

#### ***1. Expansiunea crimei organizate***

Transformările în economia globală și în politica internațională de după războiul rece au dat un impuls puternic activității criminale și au consolidat organizațiile acestora.

Bazându-se pe creșterea traficului internațional ilegal de bunuri, bani și persoane, organizațiile crimei și-au extins influența și puterea, au devenit și mai bogate comparativ cu guvernele statelor cu care se confruntă. Acest curs de acțiune a devenit o amenințare reală la adresa securității naționale a multor state, inclusiv România, precum și la adresa securității internaționale în general.

Mai mult chiar, în unele state precum Rusia și Ucraina organizațiile criminale ce utilizează în mod frecvent extorcarea de fonduri, traficul de arme, droguri și chiar de material nuclear potențial fisionabil sunt prin însăși existența lor o amenințare la siguranța și sănătatea publică.

---

<sup>39</sup> Cf. Ethan Barnaby Kapstein, *We are us: The Myth of the Multinational*, The National Interest nr. 26, 1992, pag. 55



În multe state, precum Statele Unite ale Americii, Japonia, Italia și mai nou în Rusia se manifestă îngrijorare în legătură cu amploarea crescândă a operațiilor ilegale ale grupurilor aparținând crimei organizate, lărgirea ariei geografice a influenței acestora și puterea crescândă ce o dețin, ceea ce constituie, din ce în ce mai mult, o amenințare la adresa ordinii internaționale. Drept rezultat al activității transfrontaliere, organizațiile sunt capabile să acumuleze bogății și putere într-o asemenea măsură încât pun în pericol eficacitatea și chiar legitimitatea funcționării aparatului de stat din unele țări.

În mod virtual, nici o țară nu este în afara zonelor de interes a crimei organizate și toate statele se luptă cu criminali ce fac parte sau activează pentru grupări criminale. Fără îndoială, nouă țări dețin marea majoritatea organizațiilor criminale:

- în China continentală, Hong-Kong și Taiwan - cele șase Triade;
- în Italia - Mafia siciliană (sau Cosa Nostra), 'Ndragheta în Calabria, Camorra napolitană și Sacra Corona Unita în Apulia;
- în Japonia - Boryokudan, denumită uzual Yakuza;
- în Mexic - cartelurile Juarez, Tijuana și al golfului;
- în Rusia - cel puțin douăsprezece organizații de tip mafiot rusești și caucaziene;
- în Ucraina - aproximativ același număr de grupări ca în Rusia, ce operează și în Moldova, Polonia, România și Bulgaria;
- în Turcia - mai multe organizații turcești și kurde organizate pe criterii de clan;
- în SUA - Mafia americană (sau Cosa Nostra) ce controlează și activitatea criminală din Canada;
- în Columbia - cartelurile din Medellin și Cali.

Dintre acestea, cele mai bine organizate sunt grupările columbiene, siciliene și chineze, ele fiind de asemenea cele mai puternice și cu cea mai mare putere de adaptare la lupta dusă de autoritățile statale împotriva lor. De exemplu, grupările columbiene se concentrează asupra unei singure activități și a unui singur produs - drogurile -, pe când alte organizații ilegale se angajează într-o multitudine de alte domenii.

Yakuza și Cosa Nostra americană realizează majoritatea câștigurilor în țara de origine, pe când cartelurile columbiene depind în mod semnificativ de traficul internațional.

În plus, modelele tradiționale ale activității crimei organizate, ce pun accentul pe valori precum ierarhia strictă, continuitatea operațiilor și relațiilor bazate pe corupție cu organele puterii de stat (ale tuturor celor trei puteri: judecătorești, executive și chiar legislative) sunt deja descrieri inadecvate ale. Semnificativ pentru neputința organismelor statului de a eradica crima organizată este și faptul că în majoritatea cazurilor descoperite și aduse în fața justiției prejudiciile produse statului ori cetățenilor nu au fost recuperate.

În prezent, organizațiile criminale sunt în proces de globalizare a activității lor ilicite, de pătrundere pe noi piețe și de cucerire a noi zone de influență cât și de extindere a gamei activităților ilegale. Polonia, China, Rusia, Azerbaidjan și statele baltice pătrund pe piața drogurilor ca producători puternici și exportatori ai unor droguri violente, de tipul amfetaminelor, ce se pot găsi și la noi în țară. Consumul de cocaină și heroină este de asemenea în creștere nu numai în Europa de Vest, dar și în cea Centrală și Estică.

Ca și corporațiile multinaționale, grupările crimei organizate pot avea reprezentanți permanenți în străinătate pentru a derula cu operativitate principalele afaceri ale organizației respective. De exemplu, cartelul drogurilor din Cali menține rețele de importatori și distribuitori în multe dintre marile orașe din SUA și în unele din Europa. Acești agenți lucrează sub o strânsă supraveghere a organizației centrale din Cali. Fiecare dolar obținut și fiecare kilogram de droguri trebuie să se regăsească în evidențe și trebuie justificate iar fiecare operație comercială trebuie să aibă, de asemenea, aprobarea ierarhiei din Cali.

Probabil cele mai clare și semnificative exemple de acest fel pot fi întâlnite în America de Sud, unde crima și degradarea morală asociate cu industria cocainei s-au răspândit ca un cancer spre alte țări și chiar regiuni întregi. În ultimii zece ani cartelurile cocainei din Columbia și-au extins relațiile politice, atrăgând prin corupție liderii politici de nivelul cel mai înalt dintr-un

număr de state din America Centrală și din zona Caraibelor, ca de exemplu Panama, Bahamas, Insulele Turks și Caicos. Scopul acestor relații este de a permeabiliza legislația antidrog din aceste țări, de a obține facilități de operare și de a asigura spălarea banilor murdari obținuți din traficul de droguri.

Grupările crimei organizate deplasează din ce în ce mai multe mijloace financiare în afara țării în care și au organizată activitatea ilegală de bază, în scopul ascunderii naturii ilegale a activității lor, a facilitării desfășurării operațiilor de afaceri și a îmbunătățirii legitimității și imaginii lor pe piața străină.

O altă activitate îngrijorătoare privind crima organizată este contrabanda cu materiale nucleare. Traficul ilegal cu asemenea materiale își are originea în complexele nucleare ale fostelor state sovietice. Spre deosebire de alte forme ale criminalității transfrontaliere, contrabanda nu beneficiază de o structură organizatorică foarte elaborată. Canalele de aprovizionare și mecanismele utilizate pentru a transporta diferite materiale pe distanțe foarte mari au devenit o adevărată "punte de legătură" între țările fost comuniste și Occident.

Crima organizată prezintă în general două tipuri de amenințări pentru orice autoritate publică constituită. Prima amenințare constă în posibilitatea grupărilor crimei organizate de a susține ori de a se alătura forțelor ce susțin conflicte interne ori tendințe separatiste. De exemplu, traficul internațional de droguri și arme a contribuit la dezintegrarea mai multor state ca: Birmania, Afganistan, Tadjikistan, Albania și chiar Iugoslavia. În Columbia, traficantii de cocaină și grupările paramilitare rebele au încercat să creeze în ultimii ani ai deceniului trecut un bastion cvasiindependent în Valea Magdalena. Pablo Escobar, fostul lider al cartelului drogurilor din Medellin, a creat în anul 1993 Mișcarea pentru independența Antiochiei, în provincia cu același nume din Columbia, tocmai pentru a sfida guvernul central de la Bogota.

În mod paradoxal, sistemul crimei organizate, în ciuda aparentului efect destabilizator asupra sistemului politic, funcționează adesea cu sprijinul guvernelor respective. Unul din motivele principale este reprezentat de ponderea veniturilor realizate din activitățile ilegale în unele economii naționale. De exemplu, pentru țările andine din America de Sud cocaina constituie produsul principal de export și în general, raportat la întreaga Americă Latină cocaina reprezintă al doilea produs de export, după petrol. În Peru și Bolivia, conform surselor americane, 75% din produsul intern brut este realizat din producerea și prelucrarea plantelor de coca. Între 450 000 și 500 000 de persoane din aceste două țări sunt implicate direct în producerea, procesarea, transportul drogurilor, securitatea și manipularea banilor.

Interesele naționale ale României, ca de altfel ale tuturor statelor, pot fi afectate prin activitatea grupărilor crimei organizate. Specificul situației în care se află țara noastră în momentul de față face ca cele mai periculoase dintre activitățile crimei organizate să fie pentru noi cele legate de funcționarea și proliferarea unei economii subterane în paralel cu economia legală, ceea ce face ca veniturile statului rezultate din încasarea impozitelor, taxelor și accizelor datorate de către agenții economici pentru activitatea desfășurată să nu se mai verse la bugetul statului, punându-se astfel în pericol însăși funcționalitatea și stabilitatea instituțiilor naționale.

În concluzie, crima organizată este una dintre amenințările specifice societății globale, ea acționând în țara noastră în modalități specifice, în special datorită statutului conferit de economia românească, în tranziție de la proprietatea de stat la proprietatea privată și economia de piață liberă. Pe măsură ce economia națională va depăși perioada de criză, statul va beneficia de mai multe resurse pentru a contracara efectul unor amenințări asimetrice de acest fel.

## **2. Terorismul internațional**

Orientul Mijlociu este de mult timp cea mai activă și periculoasă sursă de terorism a lumii. În ultimii ani ținta predilectă a terorismului au constituit-o în această regiune cetățenii, bunurile și interesele SUA, dar și cele ale statului Israel, în acest ultim caz chiar pe teritoriu național.

Cel mai elocvent exemplu îl reprezintă însă acțiunile grupării Al Qaeda, condusă de Ussama Ben Laden, mult mediatizată după atentatele teroriste din 11 septembrie 2001 din SUA și după războiul declanșat împotriva sa de SUA și aliații săi.

Există și alte zone cu activitate teroristă intensă, precum Algeria, unde organizațiile islamice fundamentaliste folosesc acest procedeu pentru a lupta împotriva guvernului, fenomen ce se manifestă la o scară mai redusă și în Egipt. În Cecenia, devastată după războiul împotriva Rusiei, terorismul este utilizat de diversele clanuri războinice în scopul subminării guvernului, dar și pentru obținerea de foloase materiale, în special din răscumpărarea ostatecilor - în general cetățeni străini, deci cu resurse financiare. Terorismul este însă prezent și în alte zone geografice, în America Latină, în special sub forma guerilelor urbane sau rurale, animate de doctrine politice de extrema stângă (Sondero Luminoso și Tupac Amaru). În Europa terorismul este activ atât în statele dezvoltate din punct de vedere economic, cum ar fi Irlanda de Nord și Spania, dar și în Balcani, ca de exemplu în Bosnia-Hertzeșgovina, iar mai nou, pe o scară mult mai extinsă, în Kosovo. Sporadic terorismul este prezent și în Turcia și Grecia.

Din fericire, până acum, în România organizațiile teroriste active au fost fără excepție străine, infiltrate mai mult sau mai puțin ilegal și care și-au focalizat acțiunile împotriva propriilor conaționali ori a intereselor celor pe care aceste organizații îi consideră inamici tradiționali. Așa a fost cazul atentatului săvârșit în 1991 împotriva ambasadorului Indiei la București (nereușit), pus la cale de o grupare teroristă sikh. În ultimul timp, în România, a devenit activ din punct de vedere politic Partidul Muncitorilor din Kurdistan (PKK), organizație politico-militară având drept obiectiv principal obținerea independenței statului kurd, în acest scop desfășurând acțiuni active împotriva statului turc.

Încercarea de a combate terorismul numai prin mijloace militare este o "misiune imposibilă". Terorismul nu este în mod fundamental o problemă militară, ci una politică, socială și economică. Organismul militar, prin însăși destinația, structura și pregătirea componentelor sale, nu este adecvat combaterii terorismului, la modul cel mai general. Anumite structuri militare pot participa la lupta antiteroristă, în general numite forțe "speciale", fără însă a deține rolul principal în aceasta. Exemplele ce urmează întăresc această afirmație:

- eșecul evident al forțelor de apărare ale Israelului (denumirea oficială a forțelor armate ale acestui stat), cea mai puternică forță militară din Orientul Mijlociu, de a preveni atentatele sinucigașe cu bombe săvârșite pe teritoriul Israelului de către membri ai mișcării islamice de rezistență Hamas, atacuri orientate în special împotriva populației civile; de asemenea, prevenirea ori stoparea revoltei palestinienilor Intifada, ca și prevenirea atacurilor cu rachete executate de pe teritoriul Libanului de către guerila proiraniană Hezbolah (Hizb'allah - partidul lui Allah) împotriva unor localități din nordul Israelului, chiar în timpul operației israeliene Fructele Mâniei (Grapes of Wrath) executate împotriva acestei organizații în 1996, în Liban;

- imposibilitatea armatei britanice de a descuraja Armata Republicană Irlandeză (mișcarea extremistă catolică ce luptă pentru independența Ulsterului) de a întreprinde atacuri teroriste nu numai în Irlanda de Nord, dar și pe teritoriul Angliei;

- incapacitatea SUA de a preveni ori pedepsi atacurile teroriste împotriva corpului expediționar american de la Beirut în 1982, asupra trupelor staționate în Dhahran, în Arabia Saudită în 1991, imediat după încetarea războiului din Golf, ori mai recent contra ambasadelor SUA din Kenya și Tanzania în 1998, ori de a preveni atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001 de la New York și Washington.

Terorismul este un fenomen mai ușor de descris decât de definit. Nu există încă o definiție clară și unanim acceptată a termenului "terorism". Jurisdicțiile care au optat pentru descrierea conceptului de terorism prin enumerare sunt de acord în ceea ce privește faptul că scopul ultim al terorismului implică obiective politice; experiența demonstrează, însă, că acesta nu este întotdeauna un adevăr valabil. Ceea ce pentru o anumită națiune apare ca terorist, poate fi pentru alta un luptător pentru libertate. O definiție conceptuală ar putea fi aceea că terorismul este o violență premeditată, motivată politic, îndreptată împotriva unor ținte necombatante de către grupuri sau agenți clandestini, cu intenția de a influența populația<sup>40</sup>.

---

<sup>40</sup> Karel Wennink – Terrorism: Foreign/International Legal Responses in Selected Foreign Countries, Law Library of Congress, July 1995, p. 2

Scopul final urmărit de terorism este de natură politică, ceea ce și separă terorismul de alte acte criminale.

Terorismul este un înlocuitor, un surogat al războiului, dar nu sinonim cu acesta. Acțiunile teroriste sunt tentante, deoarece au un preț mult mai redus decât operațiile militare, uneori gradul de risc necesar de acceptat fiind de asemenea mai redus (rareori guvernele diverselor state sunt acuzate de activități teroriste, ci mai degrabă diverse organizații, mai mult sau mai puțin autonome - cel puțin în mod declarat).

Terorismul conferă celor slabi o mare putere de impact asupra unor state, chiar a celor puternice. Organizațiile teroriste beneficiază de o serie de avantaje comparativ cu forțele militare chiar mai numeroase: surpriza în acțiune; o zonă de operații în general strict determinată; o foarte bună cunoaștere a zonei de operații; una sau mai multe baze logistice în interiorul zonei lor de operații, de cele mai multe ori în foarte bune condiții de conspirativitate și deci greu de reperat și distrus de forțele de ordine sau de cele militare cărora organizațiile teroriste li se opun; un sistem de comunicații simplu și eficient la distanță mică; autonomie, ori chiar independență acțională, nevoile logistice fiind foarte reduse. Mai mult chiar, doctrina de acțiune a tuturor organizațiilor teroriste este asemănătoare, fiind axată exclusiv pe acțiuni cu caracter activ și ofensiv. Conform acestei doctrine se determină ce anume poate constitui o țintă (natura acestora), se identifică aceste ținte, apoi se stabilește cum, când și unde să fie acestea atacate. De preferință organizațiile teroriste atacă obiective neprotejate, nepregătite, chiar lipsite de apărare și capacitate de ripostă.

### **3. Extremismul etnic și religios**

Valorile ce sprijină existența grupurilor etnice se referă la cultură, tradiții și cutume, limbă, religie, mod de viață și o anume psihologie comună. Toate acestea constituie fundamentul de la care se pornește pentru a defini identitatea oricărui grup etnic. Asemenea valori nu pot fi nici eliminate și nici distruse. Ele reprezintă o realitate obiectivă, definind fiecare grup etnic și elementele sale caracteristice. A analiza sistemele de valori pe care se bazează grupurile etnice este deosebit de important, deoarece astfel pot fi cunoscute izvoarele și însuși evoluția acestora, mai ales având în vedere multitudinea conflictelor etnice în întreaga lume, în special la zonele de interferență a diferitelor culturi și civilizații.

Există zone de conflict activ în Africa, Orientul Apropiat și Mijlociu, America Latină, Spania, Marea Britanie, zona caucaziană, în Balcani, Indonezia precum și în alte state și regiuni.

Interesele de natură etnică sunt un produs al necesității de a trăi într-o zonă geografică în care grupurile etnice acceptă, ori după caz neagă sau sfidează statele în care trebuie să viețuiască.

Modalitățile de exprimare a intereselor de natură etnică nu sunt întotdeauna foarte clare pentru cei din afara grupurilor etnice respective. De multe ori ele sunt disimulate de unele revendicări, aparent legitime, de respectare a drepturilor omului, a drepturilor minorităților, a autonomiei etc.

La modul general, există mai multe tipuri de soluții non-violente de a preveni și rezolva conflictele etnice. După unii autori<sup>41</sup>, aceste soluții se bazează pe una sau mai multe din următoarele:

- asimilarea/integrarea;
- schimbul de populație;
- federalizarea statelor pe criterii etnice;
- înlocuirea conceptului de grup etnic cu acela de cetățenie;
- utilizarea statutului de autonomie pentru minorități;
- discriminarea pozitivă.

Fără îndoială, acestea nu sunt soluții globale, dar există soluții pentru fiecare problemă în parte. Ele pot fi găsite și aplicate numai în concordanță cu prevederile dreptului intern și internațional, al acordurilor și tratatelor la care statele respective sunt părți.

---

<sup>41</sup> Lars Erik Cederman, *Emergent Actors in World Politics: How States and Nations Develop and Dissolve*, Princeton University Press, Princeton, N.J., 1997, p. 43

De aceea, pentru evitarea conflictelor etnice este necesar: să se armonizeze legile interne cu dreptul internațional referitor la drepturile omului; să se respecte, protejeze și garanteze valorile culturale ale grupurilor etnice; să se asigure, protejeze și garanteze accesul la educație în limba maternă; să se stimuleze dialogul interetnic prin intermediul organizațiilor neguvernamentale; să se constituie centre regionale multiculturale; să se optimizeze relațiile interetnice prin intermediul organizațiilor culturale.

Deși statul rămâne, fără discuție, cel mai vizibil și deocamdată cel mai puternic tip de actor în arena internațională, naționalismul și naționalitatea sunt factori culturali puternici, care determină loialitatea și identitatea multora dintre oamenii lumii de azi. Mulți dintre oameni se percep pe ei înșiși nu ca cetățeni ai unui anumit stat, ci ca membri ai unui grup minoritar, activ din punct de vedere politic, cu ale cărui obiective și idealuri se asociază în mod firesc.

*Naționalismul* - dragostea și loialitatea față de națiunea căreia un individ îi aparține este considerată de mulți autori ca una dintre cauzele declanșării războaielor.<sup>42</sup> Tendința unei mari majorități a oamenilor de a fi loiali statelor poate deveni un catalizator al conflictelor, atunci când populația acumulează un nivel ridicat de încredere în destinul "mesianic" al națiunii respective, consideră că puterea și prosperitatea naționale sunt primordiale, acestea fiind sprijinite activ de propaganda bazată pe mituri ce hiperbolizează forța morală, fizică și politică a statului respectiv și a cetățenilor săi. În multe cazuri, ajutați de o ideologie agresivă oamenii își caută și găsesc identitatea doar prin intermediul unui stat patemalist și omnipotent.

O categorie importantă aparținând acestora este constituită de *grupurile etnopolitice*, ale căror membri împărtășesc apartenența comuna la o anume naționalitate și limbă, au aceleași tradiții culturale și întrețin legături strânse între membri. Ei se percep pe sine ca membri ai naționalității respective în primul rând și numai apoi ca cetățeni ai statului respectiv.

Cunoașterea importanței naționalismului etnic (adică loialitatea identificarea oamenilor cu anumite grupuri etnice) reduce importanța statului ca instituție și actor unitar în relațiile internaționale. La jumătatea deceniului trecut, din cele 190 de state ale lumii, 120 dețineau grupuri minoritare semnificative, active din punct de vedere politic.

Globul pământesc este populat în prezent de aproximativ șase miliarde de locuitori. Dintre aceștia circa 300 de milioane (adică 5%) sunt membri ai unui număr estimat la 6000 de populații indigene, fiecare cu o limba și cultură unice și cu legături spirituale puternice, cu o patrie ancestrală comună. În multe cazuri, populațiile indigene au fost cândva independente și suverane și și asigurau autosusținerea din punct de vedere economic.

Populațiile indigene se consideră de multe ori persecutate, deoarece nu li se permite o participare reală și completă la viața politică și o reprezentare adecvată în cadrul statelor în care trăiesc.

În prezent, există o tendință generală de ascensiune a grupărilor naționaliste în rândul populațiilor indigene care luptă pentru ceea ce ei consideră injustiție, mizerie, prejudecăți și oprimare din partea statelor naționale ale "lumii a patra" au devenit active în multe țări.

O mare parte din populația lumii este considerată ca făcând parte, ori fiind cel puțin simpatizanți ai unuia dintre cultele religioase și ai mișcărilor pe care acestea le generează.

*Mișcările religioase* sunt organizații active din punct de vedere politic, bazate pe convingeri religioase puternice.

Principalele religii ale lumii sunt diferite între ele din punctul de vedere al doctrinelor teologice și al credințelor pe care le propovăduiesc. Ele diferă, de asemenea, din punct de vedere al numărului de adepți, ai răspândirii geografice și al gradului de angajare în eforturi politice pe plan intern și internațional.

Mișcările religioase active din punct de vedere politic au tendința de a considera guvernele seculare actuale drept corupte și ilegitime, tocmai datorită faptului că sunt seculare, nu suni

---

<sup>42</sup> Antony D. Smith, ed. *Nations and Nationalism: Journal of the Association for the Study of Ethnicity and Nationalism*, No. 3/1999, Cambridge University Press, New York

suficient de riguroase în problemele religioase și nu promovează valorile sociale și morale ale religiei respective.<sup>43</sup>

Deși mișcările religioase militante nu constituie singurul actor non-stat ale cărui activități contribuie la propagarea și exacerbarea violenței, mulți experți consideră că ele au tendința să stimuleze cinci tipuri de activități internaționale.

### Bibliografie

- [1] Beaufre, André, **Introducere în strategie. Strategia acțiunii**, Editura Militară, București, 1974.
- [2] Bădălan, Eugen; Frunzeti, Teodor, **Forțe și tendințe în mediul de securitate european**, Editura Academiei Forțelor Terestre, Sibiu, 2003.
- [3] Buzan, Barry, **Popoarele, statele și teama**, Editura Cartier, Chișinău, 2002.
- [4] Calvocoressi, Peter, **Politica mondială după 1945**, Editura ALLFA, București, 2000.
- [5] Cederman, Lars Erik, *Emergent Actors in World Politics: How States and Nations Develop and Dissolve*, Princeton University Press, Princeton, N.J., 1997.
- [6] Dufour, Jean-Louis, **Crizele internaționale**, Editura Corint, București, 2002.
- [7] Frunzeti, Teodor, **Organizațiile internaționale în era globalizării**, Editura Academiei Forțelor Terestre, Sibiu, 2000.
- [8] Hoebler, Susane, Piscatori, Rudolf and James, eds. **Transnational Religion and Fading States**, Westview, Boulder, Colorado, 1997.
- [9] Kapstein, Ethan Barnaby, *We are us: The Myth of the Multinational*, The National Interest nr. 26, 1992.
- [10] Reinicke, Wolfgang, „Global Public Policy“, în *Foreign Affairs* nr. 76 November/December, 1997.
- [11] Smith, Antony D., ed. *Nations and Nationalism: Journal of the Association for the Study of Ethnicity and Nationalism*, No. 3/1999, Cambridge University Press, New York.
- [12] Toffler, Alvin, **Șocul viitorului**, Editura Politică, București, 1973.
- [13] Wennink, Karel, *Terrorism: Foreign/International Legal Responses in Selected Foreign Countries*, Law Library of Congress, July 1995.

---

<sup>43</sup> Susane Hoebler, Rudolf and James Piscatori, eds. *Transnational Religion and Fading States*, Westview, Boulder, Colorado, 1997, p. 112.

## **Modulul II – Dimensiuni și instrumente ale securității**

## **ECONOMIC SECURITY IN SECURITY STRATEGY OF THE SLOVAK REPUBLIC. DO WE NEED MORE COMPLEX APPROACH?**

**Elemír NEČEJ\***

Globalisation has changed an approach to understanding of national security (maintenance/survival of the state with regard to a military threat on the part of another state), but at the same time, it has disturbed traditional definitions of the economic security.

The predominance of economic activities in international affairs, the linkage of geo-economy and geopolitics, and thereby linkage of the political component (UN, NATO, other institutions) with the economic one (IMF, OECD, the World Bank and others) invoke a need of redefinition of economic security and more complex view on security strategies.

There were two approaches that dominated during the preparation of the Slovak Republic Security Strategy in 2005. The first one arose from the response to particular threats and their acuteness. The second one arose from a sphere division (foreign policy, defence, internal affairs, economic area, environmental area, and so on). The conclusion of elaborators was to incline towards an approach in terms of acuteness of individual threats. In this way, however, economic dimension of security was diminished.

Following an analysis of increase in economic dimension, a comparison of security strategies of some states, and analyses of NATO and the EU postures for strengthening of economic dimension of foreign and security policy, there is a discussion about a focus of possible security strategy revision in Slovakia. The security community supposes it is necessary to respond to development in area of economic security and to emphasize this factor not only in security strategy revision, but particularly in preparation of “sub-strategic” documents, and in implementation of measures arising from the security strategy.

### **I. Foreword – Changes in Traditional Definition of Economic Security**

Globalisation has changed an approach to understanding of national security (maintenance/survival of the state with regard to a military threat on the part of another state), but at the same time, it has disturbed traditional definitions of economic security which was oriented mainly towards economic vulnerability on the part of foreign states. Moreover, there was also limited understanding of economic security which was regarded as a sovereign ability of the state to support and maintain military capability. Theoretical streams within security studies are diverse, however in general there is an apparent tendency orientated towards:

- extension of security studies agenda (adoption of non-military security agenda);
- deepening of security agenda (involvement of state as well as other than state actors into the security agenda).

An impetus for a redefinition was driven by financial crisis that has affected countries from Mexico to Eastern and South-Eastern Asia. As a result, globalisation effects started to be taken into consideration in the field of economic security. Moreover, economic security became affected by cross-country networks of non-state actors and economic instability of global environment. In the realm of economic security assessment, experts started to regard the comparison between positive effects of globalisation and growing instability that is caused by this globalisation. The risk of unexpected shocks started to be deliberated and some authors anticipate a shift from excessive optimism, caused by the results of globalisation, to the situation when the security is not guaranteed (insecurity)<sup>44</sup>. The fact is that economic activities dominate in international relations and represent one of the driving forces, if not the major one. The influence of non-state actors is growing, and new economic environment is shaping up. The linkage of geo-economy and geopolitics is more and more stressed in the scientific circles, which reflects through stronger interconnection between the

---

\* **Ing. Mgr., Institute for Strategic Studies, National Defence Academy Liptovský Mikuláš**

<sup>44</sup> BUZAN, B.: What is National Security in the Age of Globalization?



political component (UN, NATO, other institutions) and the economic one (IMF, OECD, the World Bank, and others) in international field.

If other organisations enter into crisis management alongside NATO, it implies that not only military but also other inputs – mainly economic ones – play increasingly important role. That is why, for example, an approach based on achieving and defence of national interests, according to which „*economic security is an application of materiel resources of the country to achieve national interests,*” is insufficient. Another example of economic security definition is the one provided by American RAND CORPORATION in 1994: „*Economic security is the ability to protect or to advance U.S. economic interests of events, developments, or actions that may threaten or block these interests.*” However, the quoted document brings not only an attempt to define economic security, but also the basis for change of its understanding. It analyzes elements of economic security – access to foreign markets, creation of stable financial environment, and functioning international commercial and financial infrastructure. Although it is not possible to apply the U.S. methodology for security strategy to such a small state as Slovakia, there still exists a general demand for synergy of economic, political and military instruments of national security.

There is also an assumption that prosperity, economic growth, inflation and unemployment decrease represent just one of the basic national interests in realm of economic security. While formulating security strategy, we should keep in mind that it is not just a matter of limited understanding of security in economic sector, but also of broader understanding of its economic dimension. Even in the “limited” regard, the security strategy should contain:

- definition of economic interests and their defence (protection);
- identification of threats aimed against these interests;
- combination of economic, political, military and other instruments.<sup>45</sup>

In my presentation, I do not want to dispute about impact of globalization on the role of state – or better say on diminution of its role in global understanding of security. Considering that I engage in national security strategy issues, the state still remains a guarantor or warrantor of security which, in economic sense, is a part of “public goods” – not only at national, but also at international level (state as a member of international institutions). The state has at its disposal and provides materiel, human and other capacities, and takes decisions whether to act or not on behalf of security – at internal as well as international level.

The SR Security Strategy 2005 [7 ]defines one of the interests as follows: “...*to strengthen effectiveness of international organizations, in which the Slovak Republic takes its part, and to support enlarging of NATO and the EU.*” The EU economic dimension is clear and within the framework of our strategy it is understood as a guarantee of political and economic stability or as a possibility to participate in strengthening of the European Security and Defence Policy. The development of security situation brings changes also in the EU comprehensive approach to security, mainly in higher coordination of primary economic instruments – for which the European Commission assumes the responsibility – and CFSP & ESDP instruments which rather fall under the competence of the Council, but states maintain high sovereignty in decision-making. In possible definition of further development of security and defence policy (eventually in preparation of new security strategy), we will have to take into consideration economic dimension of NATO transformation.

The Alliance increasingly stresses the need of enhanced collective approach to global security, including expenses on it. It underlines the need of Euro-Atlantic forum which would solve economic security issues considering that there is increasingly greater interconnection between economic issues and foreign and defence policy, including NATO Defence Planning (NATO

---

<sup>45</sup> In term of possible preparation of strategic documents, there is a very interesting approach which employs the use of defence resources for economic purposes on one hand, and the use of economic instruments for defence purposes on the other, as well as their coordination. (Authors suppose that coordination of economic and military instruments is important, because people who control economic levers differ from those who run foreign and defence policy), RAND p.9. [3]

Munich Conference). A redefinition of state's economic role in new international environment is also taken into account (in more limited economic sense, this means how to divide costs to settlement of more stable and more secure order in the world). Since the economic activities have become dominant in international relations, they often replaced war (or use of armed forces in another way) in a role of driving force of national and international policy.

Thus, in possible actualization (redefinition?) of our security strategy, we should not avoid economic dimension of security – neither in internal understanding of security of state and citizen, nor from external aspect (share in shaping of environment and in threats management as members of international organizations).

## II. Economic Security in SR Security Strategy 2005

In discussion about the Slovak Republic Security Policy in facing the global threats, two approaches were analysed in course of preparation of the SR Security Strategy in 2004.<sup>46</sup> The first arose from the response to particular threats and their acuteness. The second one went out from sphere division (foreign policy, defence, internal affairs, economic area, environmental area). The conclusion of elaborators was to incline towards the approach in terms of acuteness of individual threats. The reason was that each of them requires a multifunctional solution (in foreign, military, internal area, etc.). This “action” approach has focused on the following questions:

- What kind of security measures framework are we willing to accept within social and state identity?

- What kind of responses to analysed threats could be made (without threatening of state and society cornerstone)?

- How to arrange the progress of response from acute “risks” to smaller “vulnerabilities”?

The seminar, which anticipated a security strategy preparation, has emphasized that it is necessary to incorporate some recommendations or particular tasks for realization of security interests (as an individual chapter). The discussion showed that this chapter should include also economic issues, or link between economy and security, as well as the Slovak Republic Security System Reform. This, however, meant the inclination towards the thoughts concerning the question what would be necessary in “sector” strategies, or policies – in foreign policy, defence policy, economic policy, policy of internal security, and so on. This group of analysts have based their opinions on an assumption that although this Slovak Republic Security Strategy 2005 is to be “general” (“overarching”) and will be followed by other strategies, it should contain certain initial thoughts for already mentioned “sub-strategies.” These assumptions – a subsequent preparation of strategy which is well-known in US and discussed in the EU as so-called “Homeland Security Strategy”, strategy of economic security, as well as creation of complex security system – were not realized. In Security Strategy 2005, Chapter III, for example, economic policy was not included among traditional instruments of security policy. There were only partial elements – economic mobilization and subjects operating on the financial market.<sup>47</sup> The same applies for measures in the security area, which contain rather partial than complex measures in realm of economic security.<sup>48</sup>

---

<sup>46</sup> Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky po vstupe do Severoatlantickej Aliancie a Európskej únie (východiská a prístupy). Inštitút bezpečnostných a obranných štúdií MO SR. Bratislava 2004 . Str. 7-8. ( English version page 66-103) [http://www.mosr.sk/ibos/docs/bs\\_eu.pdf](http://www.mosr.sk/ibos/docs/bs_eu.pdf)

<sup>47</sup> 39) Traditional instruments of SP..Foreign Service and the AF,... intelligence services; armed security corps ... security corps .. rescue corps and rescue services ...economic mobilisation entities; entities operating on the financial market ...institution responsible for the protection of classified data. 40) The other instruments ... international and regional institutions and associations ... NGO's, international agreements, conventions, treaties, norms and standards, and the media. [7]

<sup>48</sup> measures to reduce vulnerability of critical infrastructure elements( 49), perceives globalisation as an important factor that shapes the security environment(52), implementing the objectives of the WTO ( 54) ...will reduce negative consequences of dependence on vital raw material resources by reducing energy and raw material intensity of its economy, through the diversification of these resources(56). [7]

### **III. Some Problems of Economic Security Resulting from the Slovak Republic Membership in NATO and EU**

#### ***1. Some Connections Resulting from Development of Opinions in NATO and the EU***

The preparation of the Slovak Republic Security Strategy in 2005 was by no means influenced by a fact that there is a plenty of theoretical approaches as well as ambiguities in assessment of economic security – either in more limited sense relating to economic sector, or in more complex assessment of economic dimension of security. This results in problems relating to definition of security problem and perception of economic threats (or a degree of their securitisation). Even if the economic threats, or broader economic dimension of security, were perceived during the preparation of the SR Security Strategy, they were not given a specific place within the strategy, and economic dimension of security did not become a part of interests (or it was not emphasized enough).

Although a possible revision of security strategy will probably require a definition of economic security associated with economic sector of small and open economy, where the stability of economic system should be a referent object, it will be necessary to take into consideration broader connections of our membership in NATO and the EU, where an importance of economic dimension of foreign, security, and defence policy is coming into prominence now. One of the themes at Bucharest NATO Summit (April 2008) was an adaptation of structures and capabilities to new security environment. The discussion about energetic security and possible NATO “added value” in efforts of international community in this realm is also a part of this theme.<sup>49</sup> The discussion about new NATO Strategic Concept is in game, too. In the European Union, a modification of the European Security Strategy is under consideration as well.

In the end of 2007, the Proposal of SR Energetic Security Strategy<sup>50</sup> was released. According to this strategy “The Energy Policy is a strategic document setting out principal goals and frameworks of power industry development in long term perspective”. ESS constitutes the starting point for further development direction of: electricity industry, heat industry, gas industry, production and transport of oil, coal production and use of renewable energy sources. 13 priorities and 28 projects assume to spend 464 bil. Sk. It had not been discussed before, whether the economic security strategy should not proceed discussion about energetic security in broader context and in connection with understanding of economic security dimension in NATO and EU. It is also possible to discuss to what extent this strategy affects inter-resort approach to energetic security, including such an important thing as crisis management which is interpreted quite narrowly in the document. During seminar organised by Slovak Foreign Policy Association in 2007, there was stated, that ESS has not clear definition of unambiguous responsibility of the State, there is missed dividing line between the Plan of Energy Sector Development and the level of Energy Security of the State and nomenclature of projects that are apprehended as an object of State Security Policy<sup>51</sup>. There is doubtless a consequence of lacking of superior Economic Security Strategy.

#### ***2. Selected Problems Resulting from Membership in the EU***

In the foreword, there was an emphasis on the fact that the EU represents a specific model of linkage between economy and security. From the whole complex of the EU agenda, I would like to put my mind only to some questions relating to measures orientated towards a higher ability of action in reaction to threats. The European Security Strategy 2003 defined the challenges and threats in security environment. We know also so-called Petersberg tasks which were supplemented

---

<sup>49</sup> Looking ahead to NATO’s Bucharest Summit. Speech by NATO Secretary General Jaap de Hoop Scheffer at Bucharest University, Romania. <http://www.nato.int/docu/speech/2008/s080111a.html>

<sup>50</sup> [http://www.economy.gov.sk/files/Energetika/Energetickapolitika/SR\\_New\\_Energy\\_Policy\\_ENG.DOC](http://www.economy.gov.sk/files/Energetika/Energetickapolitika/SR_New_Energy_Policy_ENG.DOC)

<sup>51</sup> The Common EU Energy Policy and the Energy Security of Slovakia. Nov. 14. – 15. 2007  
<http://www.sfpa.sk/dokumenty/publikacie/187>

by tasks resulting from the European Security Strategy and integrated into the *Treaty of Lisbon*.<sup>52</sup> Generally, there is an assumption that we will respond to challenges and threats within the EU through a complex of means and measures, while participating in capabilities creation. There is also a presumption that there will be an overlap of military and civilian capabilities in the EU missions, which reflects in concrete establishment of military goal *Headline Goal 2010* and civilian goal *Civilian Headline Goal 2008* that arises from the military goal methodology. CHG 2010 is in the course of preparation. When taking into consideration the contribution of the Slovak Republic to these goals, the security strategy should provide at least basic orientation relating to a question what capabilities we are willing to prepare from a long-term horizon, and how to contribute to it – not only from the point of view of resources but also in broader connections as for example budgets, programs, management of multinational resources coordination, changes in laws and so on. From the experience of militarization in the EU, there exist some recommendations for coordination in strategic documents and doctrines preparation, in area of budgets and programmes (including supranational programmes), up to a coordination of national budgets for multinational programmes and projects [EU ISS pp. 5 and 15]. In the following years, a greater significance will be attached to market economy and research policy, including security research, within the framework of so-called “internal security” (what is not very good Slovak translation of term “civil security” used in the EU, “societal security”, or “homeland security” used in the U.S.). From 2007 to 2013, the sum of €1.4 milliard will be invested in security research and technologic projects. In term of capability formation, for example, there is an assumption of dual use of civil-military market. The reforms of Commission institutional structure are supposed in order to make it more convenient to security policy.<sup>53</sup> This is not possible without respecting economic dimension of security and establishment of objectives and tasks in long-term strategic planning. If there is no basis in security strategy, we will have problems in our share in ESDP capabilities, in spite of general proclamation that we do not want to be a mere consumer, but also a contributor to security.

Besides the possible consideration about revision of our security strategy, the question of preparedness of Slovak academic circles, “think tanks”, and government officers for a possible enter into a debate relating to the European Security Strategy revision, remains open. Considering the fact that my contribution is focused on economic dimension of security, it is a question of our energetic security analyses (involving particularities of Russian policy in this area), climatic changes, eventually coherence of commercial and development policy with the ESS holistic approach, which are assumed to be supplemented into the ESS.<sup>54</sup>

### **3. Selected Problems Resulting from Membership in NATO**

In term of NATO, I would like to focus on two areas – the NATO Defence Planning Process and economic dimension of NATO Transformation. The NATO Defence Planning Process involves force planning, resources planning, and armament planning. All three processes imply, inter alia, the demands for finances. Although the majority of resources are predominantly national, some capabilities are planned, and there is also some common financing. In theory as well as in NATO circles, there is increasing emphasize of foreign, security and military dimension of economic policy on one hand, and economy of foreign security and defence policy on the other. Defence and

---

<sup>52</sup> Tasks are specified in Article 28 as “joint disarmament operations, humanitarian and rescue tasks, military advice and assistance tasks, conflict prevention and peace-keeping tasks, tasks of combat forces in crisis management, including peace-making and post-conflict stabilisation. All these tasks may contribute to the fight against terrorism, including by supporting third countries in combating terrorism in their territories.”

<sup>53</sup> There are theoretical considerations according to which Council's High Representative for foreign affairs and security/defense policy might have his deputy who would attend to security and defence. Shaping EU Security and Defense. <http://www.isn.ethz.ch/news/sw/details.cfm?id=18571>

<sup>54</sup> The discussion started on the basis of the French President's proposal concerning a need of ESS revision. For more information about problematical areas, see e. g.: *The European Security Strategy in 2008: Review or Rehearsal*. <http://securitycommunity.eu/modules.php?name=News&file=article&sid=31>. Revising the European Security Strategy: Building a Secure Europe in a Better World. Number 35 October 2007. [http://www.isis-europe.org/pdf/2007\\_artrel\\_12\\_esr35secure-europe\\_pdf](http://www.isis-europe.org/pdf/2007_artrel_12_esr35secure-europe_pdf)

security (involving peacekeeping) are regarded as public goods, which results in a demand for deepening of collective approach to global security, including expenses. We talk about formation of common product model<sup>55</sup>. In NATO circles, there is a growing discussion about CLWTF approach (Cost lie where they fall) which financially burdens those states that have troops operating in missions. The Slovak Republic has this problem, too – not only in NATO missions but also in financing of possible engagement of the EU battle groups. An area of economic growth influence on military budgets represents equally important part of the discussion in the economic realm. In this regard, analysts call attention to impact of domestic policy on global security in NATO member states. A narrow definition of domestic interests, which do not take into consideration broader connection with NATO foreign and security policy, has an impact on overall formation of security environment.<sup>56</sup>

In use of certain new methodological approaches to the solution of security issues also in NATO environment, there will be a need to reflect more carefully two mentioned views on economic dimension of NATO transformation – not only in preparation of our strategic documents, but also in formation of public opinion. These two views are:

- understanding of security and defence policy (involving peacekeeping) in form of certain “investment” to security environment (for example an approach to resources, their distribution, thus to overall economic and social stability). Security policy provides stability of environment for international (as well as national) economic activities,
- on the other hand, the security dimension of economic policy – structural reforms, and pro-growth macro-economy – creates preconditions for management of global security challenges.<sup>57</sup>

#### **IV. Instead of Conclusion – Some of the Factors Which Have an Impact on Strategic Documents Preparation**

- energetic security has become a dominant component of security;
- the combination of sanctions and development assistance is increasingly used in shaping of the security environment;
- the linkage between economic and security factors (military factors including) and possibility of synergy between economic and military instruments are growing;
- there is a backward impact of security relations, security, and defence policy on international economy;
- security dimension of economic policies creates the preconditions for management of global security challenges;
- a growing need for creation of stable financial environment;
- understanding of security and defence policy as “investment” to security environment;
- changes in methodology of sharing of expenses for defence in NATO and the EU, coordination of national budgets for multinational capability programs;
- pursuits of security and defence strategies convergence, but also convergence of parts of military doctrines elements;
- an attempt to coordinate sharing of “costs” to security also outside NATO and the EU.

---

<sup>55</sup> See presentation of B. Solomon and N. Davies at conference Defence Economics VIII (see Bibliography).

<sup>56</sup> In extreme cases, we say that is not strategy which determines budgets, but budgets are those which determine strategy. Author’s note.

<sup>57</sup> The Economic Base of Foreign and Security Policy, Jens van Scherpenberg. The Economic Dimensions of NATO’s Transformation. In Defense Economics VIII. The Economic Dimensions of NATO’s Transformation. See Bibliography.

## Bibliography

- [1] Buzzan Barry. : What is national security in the age of globalisation? <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/kampanjer/refleks/innsjill/sikkerhet/buzan.html?id=493187>
- [2] Kahler Miles. Economic Security in an Era of Globalization: Definition and Provision. Conference on Globalisation and Economic Security in Asia. Sept.11.2003. [http://irpshome.ucsd.edu/faculty/mkahler/Econ\\_Sec\\_Global\\_IDSS\\_2004.pdf](http://irpshome.ucsd.edu/faculty/mkahler/Econ_Sec_Global_IDSS_2004.pdf)
- [3] Neu .C. Richard , Wolf .Charles, Jr.: In „*The Economic Dimensions of National Security. RAND Monograph Record*“ - *RAND Monograph Record*“- *Rand Monograph Record 1994* [http://www.rand.org/pubs/monograph\\_reports/MR466/](http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR466/)
- [4] Defense Economics VIII. The Economic Dimensions of NATO's Transformation. Munich -Freising, Germany .18-21 September 2006. <http://www.marshallcenter.org/site-graphic/lang-en/page-mc-index-1/xdocs/conf/conferences-current/static/xdocs/conf/static/2006-conferences/20060918-0622-index.html>
- [5] Lessons learned from European defence and equipment programmes. Occasional paper N-69. October 2007. European Institute for Security Studies. <http://www.iss-eu.org/occasion/occ69.pdf>
- [6] Revising the European Security Strategy: Building a secure Europe in a better world. Number 35 October 2007. [http://www.isis-europe.org/pdf/2007\\_artrel\\_12\\_esr35secure-europe\\_pdf](http://www.isis-europe.org/pdf/2007_artrel_12_esr35secure-europe_pdf)
- [7] Security Strategy of the Slovak republic 2005. <http://www.mosr.sk/dokumenty/eng/sk-security-strategy-2005.pdf>

# CAPABILITĂȚILE OPERAȚIONALE ALE ARMATEI ROMÂNIEI PARTICIPANTE LA OPERAȚIUNI CONDUSE DE NATO ȘI UE

**Dr. Visarion NEAGOE\***

*In the security arena, major reform and restructuring processes, new dynamics of the global security and defense environment and emergent asymmetric, rather than conventional, risks and threats characterized the beginning of the 21<sup>st</sup> century. The systemic reviews of a plethora of global security actors determined considerable transformation effects for military systems. Thus, armed forces had to plan and implement a paradigm shift related to their new missions, roles and tasks. Within a period of more than a decade, armed forces had to transform from a threat-based strategy to one fundamentally built on capabilities.*

*Within context, the North-Atlantic Treaty Organization and the European Union decided to concert together to a process dedicated to prevent and manage international crises and promote democratic and free economy values. The European Union, decisively engaged in crisis management, as proved in the Democratic Republic of Congo, in the Balkans and, more recently, in Darfur and Chad, committed its member states to engage in a more active role related to regional and global security. Through a robust and effective process, from the Treaty of Maastricht to the Headline Goal 2010, the European Union crystallized the European Security and Defense Policy and determined the implementation of the Battle Group concept.*

*Romania, invited to join NATO in 2002 and integrated in EU since January 2007, has actively committed to contribute to NATO and EU efforts to improve the new security environment. Based on a comprehensive transformation process and pursuing full NATO and EU integration, the Romanian Armed Forces contribute to both NATO Response Force and EU Battle Groups. Moreover, the Romanian Armed Forces' participation in NATO-led, EU-led or coalition operations in theaters of operations in the Balkans, Afghanistan and Iraq confirm Romania's commitment to play an active role in the global security and defense coliseum.*

## **I. Dinamica sistemului militar în Europa secolului XXI**

Sistemele militare de la începutul secolului XXI se confruntă cu o serie de provocări și cerințe destul de diferite de cele din trecut. Rolurile tradiționale, cum ar fi cel aparținând apărării suveranității, rămân unele importante dar, pe măsură ce națiunile realizează că securitatea începe, de fapt, dincolo de granițe, apare nevoia de înțelegere a paradigmei legate de securitate, ca un concept mai larg decât apărarea teritoriului și a suveranității.

Forțele militare de la începutul secolului XXI cunosc o dezvoltare progresivă către îndeplinirea unor cerințe noi, destinate planificării, sprijinului și executării unei game largi de roluri, misiuni și funcții noi și mai puțin tradiționale. Noile sarcini militare și de securitate, cum ar fi cele specifice operațiilor de stabilitate sau misiunilor antiteroriste, coroborate cu limitările majore privind resursele vor determina ca sistemele militare să dezvolte organizații cu flexibilitate și capabilități superioare. De aceea, apar noi provocări legate de tipurile de forțe, misiuni și capabilități necesare noului mediu operațional.

Echilibrul dintre tendința recentă de reducere a bugetelor alocate și diversificarea misiunilor destinate sistemului militar este, în special pe continentul european, una din provocările la care o gamă largă de decidenți trebuie să găsească soluții fiabile și oportune. Astfel, reforma sectorului de securitate de după sfârșitul Războiului Rece, procesele de transformare abordate atât la nivelul Alianței Nord-atlantice, cât și în cadrul UE și dezvoltarea capabilităților necesare pentru îndeplinirea sarcinilor specifice noului mediu operațional reprezintă reperele fundamentale ale transformării sistemelor militare.

### ***1. Noul mediu de securitate euroatlantic și transformarea Armatei României***

Reforma sectorului de securitate de la începutul secolului XXI este un proces necesar, care permite conectarea unei țări la comunitatea internațională de securitate. Toate țările din Europa Centrală și de Sud-Est s-au confruntat, după 1990, cu provocări majore în eforturile lor de a depăși moștenirea sovietică în sectorul de securitate. Căderea „zidului Berlinului“ în noiembrie 1989 a constituit un eveniment major pe scena relațiilor internaționale, marcând nu doar sfârșitul

---

\* general de brigadă prof. univ.

Războiului Rece, ci și apariția unui nou context de securitate, în continuă evoluție și schimbare. Acest context a oferit și posibilități deosebite pentru consolidarea securității euroatlantice pe baze noi, de cooperare și respect reciproc.

Transformările din sectorul securității, inițiate odată cu sfârșitul războiului rece și continuând până în prezent, au afectat forțele armate din întreaga lume. Armatei i s-au dat noi sarcini și i s-a cerut să își exercite vechile atribuții într-o nouă manieră, astăzi fiind uzual ca armatele din întreaga lume să aibă cel puțin următoarele cinci funcții:

- protecția independenței, suveranității și integrității teritoriale ale țării;
- misiuni internaționale de menținere a păcii sau de impunere a păcii;
- asistență în caz de urgențe civile;
- sarcini de securitate internă (asistență pentru poliția civilă în menținerea ordinii publice în cazuri excepționale);
- participare la construcția națiunii (funcție socială).

Gradul în care armata îndeplinește aceste funcții variază de la un stat la altul, depinzând de cadrul legislativ național și de percepția asupra securității. În același timp, îndeplinirea acestor funcții depinde și de capacitățile naționale de care dispune fiecare țară.

Reforma sectorului de securitate și, implicit, a forțelor armate, a avut drept rezultat tocmai crearea și dezvoltarea unor capacități naționale și internaționale cât mai adecvate pentru îndeplinirea cu succes a acestor noi funcții, într-un context de securitate marcat de apariția unor noi riscuri și amenințări de securitate, non-militare, non-convenționale și multidimensionale, care nu puteau fi contracarate cu mijloacele tradiționale ale puterii armate.

Războaiele clasice, în care mase mari de personal și tehnică de luptă se ciocneau în mod direct, au fost înlocuite cu cele asimetrice, în care se folosesc mijloace și tehnici neconvenționale (atacuri teroriste, agresiuni asupra sistemelor informatice, acțiuni sinucigașe, răpiri de persoane), ce au un puternic impact psihologic asupra opiniei publice. Noile amenințări, precum terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, conflictele nesoluționate, regimurile autoritare, „statele eșuate“, migrația necontrolată, criminalitatea organizată etc., alături de fizionomia noilor conflicte, precum disputele etnice, războiul de gherilă sau alte conflicte de intensitate scăzută, au determinat schimbări ale organizării și structurii forțelor, modului de acțiune, tehnicii și mijloacelor de luptă.

Ca rezultat, marile puteri și organizații internaționale de securitate și apărare ale secolului XXI își adaptează, modernizează și profesionalizează continuu puterea militară, își revizuiesc strategiile de securitate și doctrinele militare, își dezvoltă noi tehnici și tehnologii. În acest context, noile tehnologii și echipamente militare reprezintă un factor-cheie în menținerea și consolidarea unei puteri militare credibile și capabile să contracareze noile amenințări la adresa securității.

În același timp, un accent deosebit este pus pe cooperare și interoperabilitate pentru contracararea noilor riscuri și amenințări la adresa securității. Nici un stat, indiferent de puterea economică și militară a acestuia, nu mai poate să facă față singur unor amenințări ce depășesc granițele proprii, atât prin modul de organizare și „difuzare“ a acestora, cât și prin consecințele lor. Prin urmare, este necesară cooperarea inter-state, având drept criterii de eficiență compatibilitatea și interoperabilitatea.

Pe aceste considerente, puterea armată a României a trebuit să fie adaptată structural, doctrinar, operațional și din punct de vedere al capacităților de luptă la noile cerințe specifice armatelor moderne, pentru a putea face față obligațiilor asumate de țara noastră prin tratate și alianțe internaționale. Înainte de anul 1989, ca în majoritatea statelor din Europa, Armata României consta într-o armată de masă, bazată pe conscripție și înzestrată în principal cu tehnică de luptă cu o putere de foc relativă, dar cu o capacitate de dislocare minoră. Este vorba de o structură armată specifică perioadei Războiului Rece, când exista încă temerea unui posibil conflict major în Europa. Imediat după sfârșitul perioadei bipolare, a fost declanșată reforma sistemului militar, reformă corelată principiilor complexe ale luptei moderne și resurselor avute la dispoziție. Armata, ca subsistem al societății românești, a evoluat odată cu aceasta, menținându-și scopul primordial de a garanta suveranitatea, independența și unitatea statului, integritatea teritorială a țării și democrația constituțională.



Procesul de transformare a sistemului militar presupune modificări atât din punct de vedere al organizării și structurii forțelor, doctrinelor, capabilităților, cât și la nivelul informațiilor militare, instruirii și educației, managementului resurselor umane, achizițiilor și programării bugetare. O direcție importantă a acestei restructurări o constituie realizarea unei structuri de forțe cu o cifră totală de personal de 90.000 (75.000 de militari și 15.000 de civili). În plus, această structură trebuie să fie echilibrată, flexibilă, bine pregătită, compatibilă și interoperabilă cu structurile NATO și UE. Corelat cu acest obiectiv, de la 1 Ianuarie 2007, s-a renunțat la conscripție, trecându-se la sistemul voluntariatului, în care militarii profesioniști, angajați pe bază de contract în urma unei selecții riguroase, vor constitui elementul de bază al armatei.

Pentru îndeplinirea misiunilor, pe teritoriu național sau în afara granițelor, pachetele de forțe trebuie să fie corespunzător echipate, cu armament de înaltă tehnologie. Dotarea cu echipamente moderne și interoperabile cu cele similare ale statelor membre ale NATO și UE este și va fi în continuare un element-cheie de multiplicare a puterii militare.

Procesul de aderare a României la Alianța Nord-Atlantică a început încă din 1994, țara noastră fiind prima semnatară a Parteneriatului pentru Pace, program lansat de NATO în vederea dezvoltării și intensificării cooperării cu fostele state membre ale Tratatului de la Varșovia, atât în materie de apărare, cât și în alte domenii. O etapă importantă a acestui proces s-a încheiat odată cu semnarea protocolului de aderare la Tratatul de la Washington (Aprilie 2004), moment ce a însemnat integrarea într-un sistem de securitate și de cooperare unic. În același timp, integrarea în UE, concretizată în ianuarie 2007, a permis conectarea directă la politicile din domeniul securității și apărării de la nivelul statelor membre ale UE. Astfel, România a devenit nu numai un consumator, ci și un furnizor de securitate, de aici decurgând o serie de obligații și responsabilități pe care țara noastră trebuie să și le asume și îndeplinească. Potrivit legislației în vigoare, misiunile la care pot participa forțele armate române sunt: apărare colectivă, în sprijinul păcii, de asistență umanitară, tip „coalitanie“, exerciții comune, individuale, ceremoniale.

În prezent, armata României participă activ, cu peste 1600 de militari, la operații în sprijinul păcii conduse de NATO și UE și la operații tip coalitanie în Bosnia-Herțegovina, Kosovo, Afganistan și Irak, prin acțiunile desfășurate demonstrând un grad ridicat de eficiență a capabilităților militare dislocate. România, ca stat membru NATO și UE, trebuie să continue procesul de transformare a armatei, astfel ca puterea militară a statului, condiționată de o serie de cerințe interne și externe, să se consolideze. În context, țara noastră se preocupă de crearea unui echilibru adecvat între tradiție, modernizare, profesionalizare și experiență în configurarea modului de a realiza și folosi puterea militară.

## ***2. Evoluția Politicii Europene de Securitate și Apărare – conceptul de Battle Group al UE***

Politica Europeană de Securitate și Apărare (PESA) își are originile în eforturile Uniunii Europene de la sfârșitul anilor '90 îndreptate către transformarea relațiilor de securitate europene. Chiar de la începutul dezvoltării sale, PESA a recunoscut caracterul complementar și nu duplicitar în relația sa cu abordările similare din cadrul NATO. Crizele din Balcani și dorința statelor europene de a se implica în rezolvarea acestora, cu o angajare din ce în ce mai scăzută a partenerului de peste ocean, au generat necesitatea elaborării unei platforme europene comune care, în ciuda unor interese și obiective strategice încă diferite aparținând statelor membre ale UE, avea ca scop atât integrarea la nivelul politicilor UE cât și construirea unei platforme de capabilități comune pentru managementul unor crize cu implicații regionale. Astfel, Tratatul de la Maastricht din 1991 prevedea, odată cu dezvoltarea procesului de integrare a noilor state membre, și fundamentarea celui de-al doilea pilon al UE, Politica Europeană de Securitate Comună (PESC). Implicit, se crea un cadru integrat de creștere a rolului operațional al UE, pe lângă cel tradițional reprezentat de promovarea unei piețe economice comune.

În decembrie 1998, la St. Malo, UE a demarat proiectul ambițios al PESA necesar dezvoltării capabilităților militare autonome. Ulterior, Tratatul de la Amsterdam (1999) și cel de la Nisa (2001) au întărit cadrul PESC iar Consiliul European de la Cologne (1999) și Helsinki (2000) au permis luarea unor decizii necesare articulării cadrului instituțional al PESA și dezvoltării

instrumentelor și procedurilor odată cu definirea nivelului de ambiție al capabilităților militare. Astfel, PESK și PESA deveneau strâns corelate și se oferea, în același timp, robustețe și predictibilitate rolului operațional al UE.

UE a continuat să dezvolte PESA prin elaborarea unui set de sarcini militare (Petersberg) destinate dezvoltării capabilităților militare integrate ale statelor membre UE pentru managementul crizelor similare cu cea din Kosovo. Aceste sarcini vizau atât prevenirea și managementul crizelor cât și acțiunile integrate de după producerea acestora.

Declarația UE din mai 2003 sublinia existența unor capabilități destinate îndeplinirii sarcinilor Petersberg dar aducea în atenție și o serie de limitări operaționale generate, în principal, de deficite pe linia unor capabilități. Domenii precum comanda și controlul, mobilitatea strategică, supravegherea strategică și proiecția și susținerea forțelor, identificate ca deficitare și la nivelul NATO, nu beneficiau de o acoperire cu forțe militare specializate în îndeplinirea unor asemenea tipuri de sarcini. În plus, tendința de reducere a bugetelor alocate apărării din statele membre ale UE și multitudinea de sarcini generau nevoia dezvoltării, în continuare, a PESA în sensul definirii cantitative și calitative a nevoilor de forțe. Astfel, Strategia de Securitate Europeană (ESS) definea noile amenințări și riscuri, obiectivele strategice și căile de creștere a securității europene. Prin stabilirea Headline Goal 2010, în mai 2004, se conturau următoarele repere:

- stabilirea unui centru civil-militar și crearea unui Centru de Operații până în 2004;
- crearea Agenției Europene de Apărare până la sfârșitul anului 2004;
- implementarea coordonării la nivelul UE a transportului strategic până în 2005;
- realizarea unui comandament strategic de transport aerian pe deplin operațional până în 2010;
- implementarea deplină a conceptului grupurilor de luptă (BG) ale UE până în 2007;
- disponibilitatea unui portavion până în 2008;
- interoperabilitatea sistemelor de comandă și control până în 2010.

Conceptul BG al UE reprezintă o abordare complementară eforturilor similare ale NATO concretizate prin crearea Forței de Răspuns a NATO (NRF). Ambele inițiative vizează generarea unor capabilități expediționare, rapide, agile și robuste. Comparativ, NRF are un caracter multinațional și întrunit și are ca misiuni spectrul total al operațiilor militare, incluzându-le pe cele de înaltă intensitate. UE își stabilea ca obiective dislocarea a două BG până în 2007 pentru misiuni mai reduse decât cele ale NRF din punct de vedere al angajării și dislocării geografice. De asemenea, există BG multinaționale și unele constituite numai de o singură națiune (cazul Marii Britanii). Perceput inițial ca un concept duplicitar față de NRF, BG s-a dovedit a fi un instrument complementar dedicat sprijinirii eforturilor NATO de a gestiona zone de conflict multiple și simultane.

## **II. Capabilitățile Armatei României participante la operații conduse de NATO, UE și tip coaliție**

Apartenența țării noastre la organismele internaționale și regionale, activitatea susținută, inițiativa și rezultatele obținute au făcut ca România să câștige un statut recunoscut de factor de stabilitate și furnizor de securitate în plan regional și internațional. Astfel, Armata României a dezvoltat, începând cu mijlocul anilor '90 o participare activă la eforturile organismelor de securitate internaționale și a contribuit major cu capabilități în cadrul misiunilor conduse de NATO, UE sau la cele tip coaliție, în teatrele de operații din Afganistan, Irak și Balcani.

Misiunile la care a participat Armata României s-au executat la solicitarea organismelor internaționale, în baza rezoluțiilor Consiliului de Securitate ONU și a hotărârilor structurilor naționale de decizie politică și legislativă. Participarea la operații în sprijinul păcii a scos în evidență hotărârea de integrare cât mai rapidă în structurile politico-economice și de securitate europeană și euro-atlantică a României. Obiectivele urmărite pe timpul participării la misiunile în afara teritoriului statului român s-au circumscris celor generale privind integrarea României în structurile de securitate europene și euroatlantice.

Este de remarcat faptul că această participare a cuprins două etape relativ distincte:

- Prima etapă, cuprinsă între anii 1991 – 2000, a fost etapa de familiarizare și de însușire a procedurilor de stat major și de operații;
- Cea de a doua etapă, aceea de participare activă la misiuni, s-a concretizat prin nivelul de angajare cu structuri, tipul misiunilor executate, dar și prin tipologia zonele de desfășurare a operațiilor. Această etapă a început în anul 2000 și continuă și în prezent.

De asemenea, ca o dovadă a recunoașterii rezultatelor obținute de către militarii români la operații în zonele de conflict și a încrederii obținute în cadrul NATO și UE, subunități aparținând Forțelor Terestre române au fost solicitate la Forța de Răspuns a NATO și la Grupurile de Luptă ale Uniunii Europene.

NATO NRF 10	Pl.Dc. RBC
NATO NRF 11	B.I. Structuri pentru operații speciale (SOF)
Grupul de luptă Grecia - Bulgaria - România - Cipru (angajament regional UE )	ofițeri St.Maj.; 1 Pl.Dc. RBC
Grupul de luptă Italia - Turcia - România - (angajament regional UE )	Participarea va fi stabilită în 2009.

Începând cu anul 2004, un pluton de decontaminare radioactivă, biologică și chimică a fost oferit la NRF rotațiile 3, 4, 7, 8, 9, 10 și 12. De asemenea, un batalion de artilerie a fost certificat ca structură capabilă să îndeplinească misiuni în cadrul NRF rotația 8.

Pe timpul fazei „stand - by” a NRF rotația 11 (iulie – decembrie 2008), un Batalion de Infanterie Mecanizată va fi oferit Componentei Terestre a NRF, a cărei națiune lider este Franța (Comandamentul Corpului de Reacție Rapidă de la Lille).

Un pluton de decontaminare radioactivă, chimică și biologică, o echipă PSYOPS și 5 ofițeri de stat major au făcut parte din HELBROC – grupul de luptă al Uniunii Europene (faza „stand by”: iulie – decembrie 2007). Participarea la Grupul de luptă Italia - Turcia - România - (angajament regional UE ) – va fi confirmată în anul 2009.

### ***1. Participarea în teatrele de operații***

În cadrul misiunii UE ALTHEA din **BOSNIA – HERȚEGOVINA**, Forțele Terestre continuă participarea cu forțe și mijloace la operațiunea de management a crizelor condusă de UE. **Detășamentul Român Olanda** a executat, până în anul 2007, activități specifice de transport în cadrul misiunii UE ALTHEA, sub control operațional olandez. **Plutonul de Poliție Militară**, fiind dislocat în localitatea Sarajevo, Camp Butmir II, îndeplinește misiuni în sprijinul Brigăzilor Multinaționale, precum și misiuni specifice unității multinaționale de poliție, sub control operațional italian. În același timp acesta a constituit rezerva de acțiune rapidă, în teatrul de operații din Kosovo sub control operațional KFOR.

Participarea Forțelor Terestre la misiuni în teatrul de operații din **Kosovo** a început în luna martie, 2003 cu 1 companie de Infanterie, sub control operațional italian, 1 pluton de control al deplasării, sub control grecesc, 1 companie de infanterie în cadrul grupului de luptă BELUROKOS și ofițeri de stat major. Ulterior, ca urmare a îndeplinirii unor prevederi ale Tratatului de la Dayton, prezența forțelor s-a redus. Astfel, la această dată, participăm cu o companie de infanterie (86 militari) dislocată la Goradzevac. Partenerul italian asigură, în continuare, controlul operațional al acestei companii. Compania de infanterie participă la asigurarea securității și siguranței în aria de responsabilitate, prin executarea misiunilor de patrulare și observare, puncte de control temporare și fixe.

La solicitarea organismelor internaționale, Parlamentul României a aprobat participarea unui pluton de poliție militară (25 militari) la misiunea ISAF în **Afganistan**, începând cu luna ianuarie 2002, pentru participarea la asigurarea securității în Kabul și împrejurimi. Ca urmare a extinderii misiunii ISAF și solicitării partenerilor din coaliție, începând cu luna august 2006, batalionul de infanterie a fost transformat în batalion de manevră și a primit misiuni de asigurare a securității în zona de operații ZABOUL. Astfel, militarii români au sunt dislocați în șase baze înaintate cu un total de 622 militari, începând cu iulie 2008. Începând cu iulie 2002, a fost dislocat primul batalion românesc care participă la operația ENDURING FREEDOM, sub controlul operațional al SUA.

Participarea la **operația IRAQI FREEDOM** a început în anul 2003 și a constat în:

- 1 batalion de infanterie (405 militari),
- 1 companie de infanterie (100 militari),
- 1 detașament de geniu (149 militari).

În perioada 2004-2007, 1 companie de infanterie a participat la misiunea ONU dislocată în BASRAH.

În prezent, ca urmare a reducerii efectivelor operației IRAQI FREEDOM, participăm cu 1 batalion de infanterie (405 militari) dislocat la Tallil și care îndeplinește misiuni de pază și securitate, culegere de date și informații, monitorizarea traficului prin patrulare, puncte de control fixe și mobile, asigurarea securității operațiilor logistice și misiunilor umanitare în zona de responsabilitate, misiuni de luptă independent sau în compunerea unor grupări de forțe, precum și antrenarea militarilor irakieni din cadrul unor subunități de sprijin operațional.

Concluzionând, trebuie remarcat că, în anul 1991, Armata României angaja prima ei participare la o misiune internațională, după cel de-al doilea război mondial, cu un spital militar de campanie la Războiul din Golf. Șase ani mai târziu, în 1997, contingente militare românești acționau pe trei continente: Europa (Bosnia-Herțegovina și Albania), Africa (Angola) și Asia (Kuweit).

În 2008, România are desfășurate în cele mai fierbinți zone de pe glob contingente însumând peste 1.800 militari din forțele terestre, angajați într-un larg spectru de misiuni, cu un nivel de risc foarte ridicat.

Inițial, participarea la misiuni avea ca scop atingerea obiectivelor de integrare euro-atlantică, astăzi aceasta ține, în special, de onorarea angajamentelor asumate ca țară membră a NATO și Uniunii Europene.

### **Bibliografie**

- [1] Chafos, Timothy, *The European Union's Rapid Reaction Force and the North Atlantic Treaty Organization Response Force: a rational division of labor for European security*, United States Command and General Staff College, Ft. Leavenworth, Kansas, 2003.
- [2] Carstens, Nikolaus, *The Value of a European Security and Defense Policy*, School of Advanced Military Studies, United States Army Command and General Staff College, Fort Leavenworth, Kansas, 2007.
- [3] Theiler, Olaf, *Sword or Ploughshare? New Roles for NATO and the Changing Nature of Transatlantic Relations*, Occasional Paper Series, nr. 17, The George C. Marshall European Center for Security Studies, februarie 2008.
- [4] Strategia de Transformare a Armatei României

# CONSIDERATIONS ON SECURITY IN BALKANS.EUROPEAN SECURITY AND DEFENSE POLICY PLANNED OPERATION “EULEX” IN KOSOVO

Horatiu Adrian NEAGOIE\*

*Being the sixth ESDP mission in the Balkans, its success can no longer be assessed according to ‘learning by doing’ principles. The riots in Pristina in February 2007 demonstrated that Kosovo will be a more complex crisis management operation than previous EU missions. As EU paralysis in the face of the Kosovo crisis in 1999 served as a main rationale for the development of a European Security and Defense Policy, so Kosovo now provides an opportunity for EU decision makers to prove that the policy is coming of age.*

*Having been described as the most difficult ESDP mission so far, the planned civilian mission to Kosovo will constitute a major test case for the EU’s adolescent foreign and security policy. Once the UN Security Council has passed a resolution on Kosovo’s future status, the EU is expected to take over from UNMIK and launch a major ‘Rule of Law’ mission to support the implementation of the settlement and promote the development of Kosovo’s police and justice sector*

## I. A Little Bit about Fundamentals of ESDP

The European Security and Defence Policy (ESDP) represents a major element of the Common Foreign and Security Policy (CFSP) pillar within the European Union (EU). The ESDP is actually the successor of the European Security and Defence Identity (ESDI) under NATO, but differs in that it falls under the jurisdiction of the European Union itself, including countries with no ties or connections to NATO.

Formally, the ESDP is the domain of the Council of the European Union and falls under this jurisdiction, which is an intergovernmental body in which the member states are represented. Nonetheless, the High Representative of the Common Foreign and Security Policy also plays a significant role. In his position as Secretary General of the Council, the High Representative’s job is to prepare and examine all the decisions to be made before they are brought in front of the Council of the European Union. He is based at and supported by the General Secretariat of the Council of the European Union<sup>58</sup>.

## II. What Are Actually ESDP Planned Operations?

Without any doubt, the European Security and Defence Policy has registered during the last years a significant development, sensitively encouraged by the development of the political consensus regarding the need for shaping of an individual security and defence dimension at the European Union level. Being launched almost nine years ago, at the Helsinki European Council (1999), the European Security and Defence Policy has succeeded in becoming in a short period of time one of the key dimensions of the Union and also one of the most dynamic policies of the European Union. The adoption of the European Security Strategy (December 2003), the launching of a significant number of civilian and military operations (which cover a geographical area of three continents – Asia, Europe, Africa) are important landmarks of all joint efforts done by European Union to increase its role in the management of the current security environment<sup>59</sup>.

Substantial EU-led operations may be limited to different areas:

- those parts of the world in which the EU is prepared to countenance a substantial and sustained intervention;
- Parts of the world in which European state models and political cultures are not unfamiliar; and
- Situations in which individuals are prepared to serve in (i.e., a degree of stability)<sup>60</sup>.

---

\* **Teaching Professor, Land Forces “Nicolae Balcescu” Sibiu**

<sup>58</sup> [http://en.wikipedia.org/wiki/European\\_Security\\_and\\_Defence\\_Policy](http://en.wikipedia.org/wiki/European_Security_and_Defence_Policy), viewed at 09.02.2008, 15:36.

<sup>59</sup> *ESDP Exigencies on Romania’s Security and Defence*, Bucharest, National Defence University “Carol I” Publishing House, 2007, p. 16.

<sup>60</sup> Dwan, R., *Civilian Tasks and Capabilities in EU Operations*, Stockholm International Peace Research Institute, p. 23.

In other areas and contexts, however, European Union Civilian Crisis Management Engagement may be limited either to a supportive role to a UN/Regional Organization Peace Operation or to a Host State. Examples of this might include Rapid Assessment or Monitoring Teams, Training Functions, Individual or Small Advisory Teams, Provision of Concepts, Guidelines, Information, many of which might be limited to a specific time period.

Since 2002 the European Union has become increasingly active abroad under the European Security and Defence Policy auspicious. As of February 2008, it has engaged in at least nineteen operations<sup>61</sup>, using civilian and military instruments in several countries in three continents (Europe, Africa and Asia). Ten of these operations are currently ongoing; and two more are planned to be carry out. The planned missions are:

- EULEX: Planned police and civilian mission to the province of Kosovo following the independence.
- EU SSR Guinea-Bissau: A planned mission for security sector reform in Guinea-Bissau.

### III. EULEX

#### *The Future EU Presence in Kosovo*

European Union has a tremendous role in Kosovo. Essentially, the EU role in a ‘post-status’ Kosovo will be twofold. First of all, it will contribute to the future International Civilian Office (ICO) in Kosovo, led by an International Civilian Representative and ‘double-hated’ as EU Special Representative (ICR/EUSR). The ICR/EUSR’s job is to oversee the right implementation of the settlements and have some clearly defined and reviewable executive powers. S/he will also make preparations for a transfer of authority from UNMIK to the Kosovo authorities, and to a future international presence. Second, the EU will deploy an ESDP mission in the broader field of the ‘rule of law’ – particularly in relation to the judiciary, police, customs and correctional services.

Currently, the EU Planning Team for Kosovo (EUPT Kosovo) is on the ground planning for a smooth transition from UNMIK to the forthcoming European Security and Defense Policy mission. Before that mission can be launched, however, a clear UN Security Council Resolution on the thorny issue of Kosovo’s status is required. Although deep concerns have been expressed as to whether the international community will be able to overcome the differences between the parties, some of those involved in the Kosovo Contact Group negotiations are confident of finding an agreement on “supervised independence” for Kosovo in the course of the summer. If this optimism proves justified, and once the Security Council gives its green light, the EU mission will start to build full capacity during a transition period of 120 days, before being in a position to deploy<sup>62</sup>.

#### *Kosovo’ Status up to the Independence Day*

The European Union has been attempting to lead on the issue of Kosovo through its involvement, but has been divided on whether to recognize an independent Kosovo without international and Serbian approval or not. The agreement was seen as ensuring the unity of the EU on the question, however the Presidency announced it would not amount to recognition of an independent Kosovo<sup>63</sup>.

The European Union has stated its mission will be legally based on United Nations Security Council Resolution 1244, which introduced the international rule of Kosovo in 1999. However Serbian Prime Minister Vojislav Kostunica criticized the move stating: "It is unacceptable that the illegitimate arrival of an EU mission to the province is discussed so that Ahtisaari's plan for creating a puppet state may be implemented"<sup>64</sup>. Serbia also views the mission as European Union recognition of an independent Kosovo.

<sup>61</sup> [http://en.wikipedia.org/wiki/ESDP\\_missions](http://en.wikipedia.org/wiki/ESDP_missions), viewed at 09.02.2008, 16:00.

<sup>62</sup> Zehetner, T., *Waiting in the Wings – The civilian ESDP mission in Kosovo*, European Security Review, Number 33, May 2007, available at: [http://www.isis-europe.org/pdf/2007\\_artrel\\_28\\_esr33kosovomission.pdf](http://www.isis-europe.org/pdf/2007_artrel_28_esr33kosovomission.pdf), downloaded at: 09.02.2008, 16:55.

<sup>63</sup> Vucheva, E., and Renata G., *EU agrees on Kosovo mission*, EU Observer, (2007-12-14).

<sup>64</sup> Vucheva, E., *EU Kosovo mission 'unacceptable' for Serbia*, EU Observer, (2007-12-17), from: <http://en.wikipedia.org/wiki/EULEX>, downloaded at 09.02.2008, 16:04.

#### **IV. The Mission's Mandate**

Even before a Security Council Resolution has been agreed, around 90-95 per cent of the mandate for the ESDP mission has already been specified. The focus will clearly be on bringing the local legal system up to international standards. The basic philosophy underlying the approach is that the indigenous authorities should be responsible for managing Kosovo. Only in areas where they will be unable to ensure the implementation of the settlement agreement, will the ESDP mission provide mentoring, monitoring and advice as well as carry out clearly defined executive powers.

##### ***Judicial Sector Reform***

This sector looks to be one of the most sensitive areas to be reformed. Reform of Kosovo's extremely weak judicial sector will probably be the biggest challenge to the European Union. In order to get a centralized, non-discriminatory system, there seems to be a consensus that a degree of executive function – in the areas of property rights, correctional services, and prosecution of major crime – will be necessary for some time to come. Although traditionally the implementation of property rights has not been regarded as a security related task, in Kosovo today it certainly does have high security implications and should, therefore, figure in the European Security and Defense Policy mission. Hence, European Security and Defense Policy mission personnel will have the task to support the resolution of property cases related to the conflict of 1998-1999 and supervise the work of the Kosovo Property Agency (KPA) in order to ensure its ability to manage all types of claims and conduct the evictions. On the other hand, it will also assist local counterparts in dealing with conflict-related compensation cases in the civil courts through the provision of European Union judges to give advice and adjudication.

Another important domain is represented by Correctional Services, which might also require executive powers. In spite of the strong reluctance of the Kosovo authorities, the European Union is seeking wide-ranging powers that would enable it to inquire into alleged past criminal activities of ministers, politicians and government officials. Moreover, the European Union will be in the situation of tackling the issue of parallel courts in the Serb enclaves, where judges, prosecutors, administrative staff and police are being paid by Belgrade. It remains to be seen how the Serb minority will be properly represented and its rights guaranteed under a future judicial system.

##### ***Police Sector Reform***

Comparing to the Judicial Sector, the police one appears to be in better and clearer shape. Most policing functions have been successfully transferred to the Kosovo Police Service (KPS), which is dealing with daily operational functions satisfactorily. Only in key sectors, such as Crowd/Riot Control, Organized Crime, War Crimes, Interethnic Crimes, Border Control, Financial Investigations and Anti-Corruption, the ESDP police will require executive powers. In the remaining areas, they should be able to confine themselves to advice, mentoring and monitoring. In the key area of Crowd/Riot Control, a three-stage concept (taken over from UNMIK) has already been developed. Therefore, if civil unrest breaks out, special units of the KPS (so-called ROSUs) will step in. If they cannot cope, the tactical responsibility will be taken over by the ESDP police (with KFOR providing the final safety net if the security situation deteriorates still further). Unlike other areas, ESDP personnel will also give capacity-training to the KPS in Crowd/Riot Control.

While the KPS will have primacy in the fight against organized crime, an ESDP unit will provide central direction and retain the option to conduct its own actions and investigations in selected cases. While maintaining the unity of the Kosovo Border Police, the ESDP mission will assume UNMIK's executive powers regarding border control. Depending on the final outcome of the status talks, to a certain extent the EU will also assume NATO's border management tasks. It is also envisaged that some executive powers will be needed for securing Pristina Airport, although the intention is to hand this task over to the KPS as soon as possible. As with Crowd/Riot Control,

ESDP Police Officers will use their corrective powers, mainly in critical situations that the KPS cannot handle on its own or in cases of human rights violations<sup>65</sup>.

## V. The Chain of Command

### *Ensuring EU Coherence*

One of the most persistent challenges of the European Union is to ensure a coherent deployment of its foreign policy instruments. In the Kosovo mission this challenge will be two-fold.

First, this coherence must be ensured between the office of the ICR/ESR and the ESDP mission. Because the ICR/ESR and the Head of the ESDP mission will not be merged, a division of responsibilities is required. It is envisaged that the ICR/ESR will provide wider political guidance and exercise final authority, but will not interfere at the operational level. Given that the ICR/ESR's power will be closely linked to the judicial sector, and that the ESDP mission will focus on issues relating to the rule of law, it remains doubtful how this division of responsibilities between ICO and ESDP can be managed in a 'clear and mutually reinforcing' way. Due to this lack of a clear EU structure, much will depend on the personal authority of the ESR and his personal relationship with the Head of the ESDP mission to coordinate EU activities on the ground.

The second coherence challenge will surround how well the Council and the Commission will cooperate. In spite of some ongoing institutional rivalry, Kosovo seems to be a case where the cooperation between the two bodies works rather well. In order to maximize synergies, Javier Solana, the High Representative for CFSP and Olli Rehn, Commissioner for Enlargement, have already presented four joint papers where they outlined their joint approach. Although no Commission officials participate in the actual EUPT Mission, regular coordination meetings are also taking place between the Council Secretariat and the Commission in Brussels and between EUPT and the EC Delegation in Pristina.

According to the EU division of labor, the ICO/ESR and the ESDP Mission on the Council side will focus on the implementation of the status settlement and the consolidation of the 'rule of law', whereas the Commission will assist the Kosovo authorities to increase their own capacities to govern Kosovo with a longer-term European perspective. As the ESDP Mission is not designed to be sustained over an extended period, cross-pillar coordination will be crucial for a well-planned transition from the shorter-term ESDP Mission to the longer-term measures pursued by the Commission. With the build-up of the External Action Service currently on hold, Kosovo could thereby act as a catalyst for improved and more comprehensive coordination between the two pillars<sup>66</sup>.

### *Consolidating the Civilian Chain of Command*

The situation in Kosovo requires specific developed plans to create a new civilian headquarters capacity in order to consolidate the chain of command in civilian operations, which are currently being developed. The option of creating a civilian operations commander at the strategic level of command has received particular support. The holder of the new post could – as with military ESDP missions – be responsible for the planning and conduct of civilian crisis management operation in Kosovo and ensure smooth, two-way information flows between Brussels and Pristina. The head of the civilian ESDP Mission on the ground would be answerable to the civilian operations commander who, in turn, would also be accountable in any cases where Kosovo citizens make complaints of human rights violations against the European Union Mission<sup>67</sup>.

How this major reshuffle of the Council Secretariat can best help the civilian operations commander fulfill his/her tasks regarding the preparation, planning and running of civilian missions is currently being examined. Although Council officials are very reluctant to share detailed plans on the future set-up, it seems agreed that the new body (of 50-60 people) will be outside the military

---

<sup>65</sup> Zehetner, T., *Op. cit.*

<sup>66</sup> Zehetner, T., *Op. cit.*

<sup>67</sup> Zehetner, T., *Op. cit.*



chain of command, thereby creating a separate civilian ESDP structure in parallel to the already well-developed military one. In the event that the Council is unable to reach a decision before the launch of the mission, the Kosovo planning team is also preparing for there not being a civilian commander.

### ***Reaching an arrangement with NATO. EU-NATO Dialogue.***

The two organizations are currently negotiating the arrangements for their cooperation in Kosovo, as Berlin Plus arrangements only encompass cooperation at the military level, thus EU civilian missions are excluded from formal EU-NATO dialogue. The nature of which EU officials are keen to indicate is more technical and descriptive rather than political. In the same time, the Council Secretariat is also keen to avoid any long-winded political debate between the Member States. In particular, Ankara has to be reassured that the arrangements will only be applied to Kosovo and that no legal precedents are being set for future collaboration between EU and NATO.

The Civilian Military Cell, although not formally involved, is contributing its military expertise to the negotiations with KFOR and is also managing the interface between the EU's military and civilian capacities. On the ground, a close working relationship between the EUPT in Pristina and KFOR has already been established and the positions of each organization on certain issues like police operations, border management and information exchange are currently being debated.

European Union must reach an agreement with NATO because, if the security situation deteriorates, this will provide for KFOR's protection of ESDP staff on the ground. Given the need for EU police and KFOR military to work closely together, it would be a major obstacle to the mission's if no classified information could be exchanged between NATO and the EU.

At the same time, KFOR has made clear that the transition from UNMIK to the EU will not affect its military role in Kosovo and that its current 17,000 troops will continue to be responsible for the bulk of 'hard' security tasks. While there is currently a consensus in EU circles to keep KFOR (and hence the US) involved in Kosovo as long as possible, a transition of the military role from NATO to the EU - as happened in Bosnia Herzegovina - might take place once the security situation in Kosovo becomes more predictable<sup>68</sup>.

## **VI. Capabilities**

### ***The Vexed Question of Capabilities***

During a force generation conference on April 20, it was agreed that the mission will be composed of around 1,750 civilian agents, including 40 judges and prosecutors. Given scarce resources, the recruitment of well-qualified civilian personnel for deployment in ESDP missions is traditionally cumbersome. Faced with the difficulty of securing an adequate number of police officers from the Member States, a significant share of EU nationals currently serving in the UNMIK Police contingent will remain in Kosovo, but under an EU flag.

After lengthy deliberations about possibly deploying the European Gendarmerie Force (EGF), this option now appears to be off the table. Due to Italian reservations about putting EGF personnel directly under the civilian EU command structure, Spanish concerns about the Ahtisaari-proposal, and fears of some Member States that the EGF forces might form their own structure within the overall mission structure, it is now seems more likely that EGF troops will not be deployed under EGF-flag, but as individual contributions from Member States. France, Italy, Poland and Romania are expected to deploy integrated police units with specialized skills for Crowd/Riot Control. Germany and the UK are also expected to be main contributors to the mission.

### ***Striking the Right Balance***

Avoiding the temptation of setting up an ESDP mission with powers that are too far-reaching represents one of the most important issues. The EU's role should not be to rule Kosovo, but to help Kosovans to rule themselves in accordance with the final outcome of the status talks.

---

<sup>68</sup> Zehetner, T., *Op. cit.*

The EU will not want to replicate UNMIK's widely unpopular machinery, and should be very careful in exercising its powers so as to set a good example to the locals.

Given the dire economic situation in Kosovo, there is the imminent danger of a hangover after the post-status celebrations, with the EU being blamed for the headache. In this regard, the EU has to refrain from the temptation to impose itself, if positive results are not achieved quickly. The more executive powers the EU accrues for itself, the more frustration is likely among the Kosovo authorities. The main challenge, therefore, will be to strike the right balance between having sufficient power to create the secure atmosphere necessary to build a confident civil administration, while giving enough power to the Kosovo institutions to ensure that after eight years of UN administration ultimate authority and responsibility now lies with them. In other words, for the establishment of a self-sustainable Kosovo built upon local ownership, the future should be neither UNMIK II nor EUMIK.

## VII. Conclusions

Being the sixth ESDP mission in the Balkans, its success can no longer be assessed according to 'learning by doing' principles. The riots in Pristina in February 2007 demonstrated that Kosovo will be a more complex crisis management operation than previous EU missions. As EU paralysis in the face of the Kosovo crisis in 1999 served as a main rationale for the development of a European Security and Defense Policy, so Kosovo now provides an opportunity for EU decision makers to prove that the policy is coming of age.

Having been described as the most difficult ESDP mission so far, the planned civilian mission to Kosovo will constitute a major test case for the EU's adolescent foreign and security policy. Once the UN Security Council has passed a resolution on Kosovo's future status, the EU is expected to take over from UNMIK and launch a major 'Rule of Law' mission to support the implementation of the settlement and promote the development of Kosovo's police and justice sector<sup>69</sup>.

A strong mission of 1800-1900 militaries was approved by The European Council on 14 December 2007. It will consist of police officers, prosecutors and judges - hence focusing on issues on the rule of law, including democratic standards. The mission is expected to cost 165 million euros in its first year. The exact time of deployment is unknown, with leaders suggesting any time between Christmas 2007 and the end of summer 2008.

The final decision on the mission was planned to be taken on 28 January 2008<sup>70</sup>; this was postponed due to concerns over possible negative effects on the second round of the presidential election in Serbia on 2008-02-03 and the possible signing of the Stabilisation and Association Agreement with Serbia on that date<sup>71</sup>. The officially voiced reason for the postponement is the lack of a legal basis (through a UNSC resolution or something similar) for the mission. A Joint Action was approved on 4 February 2008, meaning that only the final approval is required; it is expected to be given on 18 February 2008<sup>72</sup>.

## References

- [1] [http://en.wikipedia.org/wiki/European\\_Security\\_and\\_Defence\\_Policy](http://en.wikipedia.org/wiki/European_Security_and_Defence_Policy).
- [2] *ESDP Exigencies on Romania's Security and Defence*, Bucharest, National Defence University "Carol I" Publishing House, 2007.
- [3] Dwan, R., *Civilian Tasks and Capabilities in EU Operations*, Stockholm International Peace Research Institute.
- [4] [http://en.wikipedia.org/wiki/ESDP\\_missions](http://en.wikipedia.org/wiki/ESDP_missions).

---

<sup>69</sup> Zehetner, T., *Op. cit.*

<sup>70</sup> Vucheva, E., Renata G., *EU agrees on Kosovo mission*, EU Observer, (2007-12-14).

<sup>71</sup> <http://english.people.com.cn/90001/90777/6336950.html>, viewed at 12.02.2008, 13:14.

<sup>72</sup> [http://www.b92.net/eng/news/politics/article.php?yyyy=2008&mm=02&dd=04&nav\\_id=47473](http://www.b92.net/eng/news/politics/article.php?yyyy=2008&mm=02&dd=04&nav_id=47473), downloaded at 12.02.2008, 13:45.

- [5] Zehetner, T., *Waiting in the Wings – The civilian ESDP mission in Kosovo*, European Security Review, Number 33, May 2007, available at: [http://www.isis-europe.org/pdf/2007\\_artrel\\_28\\_esr33kosovomission.pdf](http://www.isis-europe.org/pdf/2007_artrel_28_esr33kosovomission.pdf).
- [6] Vucheva, E., and Renata G., *EU agrees on Kosovo mission*, EU Observer.
- [7] Vucheva, E., *EU Kosovo mission 'unacceptable' for Serbia*, EU Observer. <http://en.wikipedia.org/wiki/EULEX>.
- [8] Vucheva, E., Renata G., *EU agrees on Kosovo mission*, EU Observer.
- [9] <http://english.people.com.cn/90001/90777/6336950.html>.
- [10] [http://www.b92.net/eng/news/politicsarticle.php?yyyy=2008&mm=02&dd=04&nav\\_id=47473](http://www.b92.net/eng/news/politicsarticle.php?yyyy=2008&mm=02&dd=04&nav_id=47473).

## RESURSELE DE SECURITATE

Dr.Francisc TOBĂ\*

Diferitele interpretări ale securității națiunilor au generat concepții specifice de identificare și susținere a stării de securitate. Dacă se consideră că securitatea decurge din puterea militară, se acționează pentru sporirea capacităților de luptă. Când se apreciază că securitatea națiunii decurge din puterea economică, deciziile se orientează spre sporirea capacităților de producție și, ca urmare, spre extinderea piețelor și spre protejarea lor.

În ambele interpretări, care sunt încă dominante, nu se ia în considerare că o reală stare de securitate presupune satisfacerea necesităților proprii națiunii în modalități care să nu insecurizeze "partenerii". Dacă se acceptă că procesele globalizante nu pot fi ignorate și singura globalizare realmente securizantă este cea în care evoluțiile regionale și globale nu afectează componentele, premisele conceperii strategiilor de securitate trebuie să se modifice. De-a lungul timpului, s-a practicat securitatea proprie în detrimentul altora; ea a produs imperiile și regimurile coloniale, dar și stările conflictuale.

Luarea lor în considerare a proceselor globalizante este o recunoaștere că statele trebuie să se ocupe nu doar de situația lor, ci și de starea omenirii. Ca urmare, concepțiile de securitate acceptabile sunt numai cele care promovează soluții securizante pentru propria existență, dar în modalități care favorizează soluții cu consecințe benefice la toate nivelurile organizării sociale.

Cum se poate proceda? Ce se poate face pentru a se promova strategii capabile să ia în considerare necesitatea de a susține acea globalizare care poate fi favorabilă tuturor? Dacă starea de securitate nu poate fi decât cea în care nimeni nu acționează în detrimentul partenerilor, care favorizează conclucrările regionale și globale, decidenții în domeniu securității trebuie să caute soluții pentru a identifica, amplifica, proteja și gestiona resursele de securitate care pot fi generate prin efort propriu.

În pofida apartenenței la diferite structuri colective de securitate fiecare națiune are dreptul și responsabilitatea de a-și promova nevoile de securitate și de a genera resursele care permit obținerea unor grade de insecuritate acceptabile. Securitatea națiunii nu mai este definită doar prin dimensiunea militară iar cetățenii devin atât beneficiari cât și furnizori de securitate. În acest sens, procesele educaționale care vizează o reală și solidă cultură de securitate, devin generatoare de resurse de securitate. Educația și comunicarea sunt resurse insuficient exploatate în spațiul public românesc! În acest sens propunem realizarea unei structuri media dedicată educației în sfera securității.

Analiza procesuală a problematicii resurselor de securitate a condus la concluzia: starea de securitate a unei națiuni decurge din capacitatea ei de a-și satisface necesitățile în modalități care să nu-i afecteze reproducerea, care să nu genereze raporturi dezavantajoase cu alte națiuni și care să susțină conclucrarea cu celelalte națiuni pentru soluționarea aspectelor problematice globale, regionale și proprii în modalități care nu induc dezechilibre și stări conflictuale. O astfel de interpretare a situației de securitate este mai cuprinzătoare decât oricare din interpretările anterioare, deoarece are în vedere necesitatea și posibilitatea ca securitatea unei națiuni să nu fie realizată în detrimentul altor națiuni sau al evoluțiilor regionale și globale.

În egală măsură reținem atenția asupra matricei legislative generatoare de insecuritate prin înstrăinarea unor resurse strategice – petrol, comunicațiile sau finanțele – sau prin favorizarea gestionării resurselor din perspectiva unor grupuri de interese, naționale sau multinaționale. Atragem atenția asupra "dușmanului din interior", care de cele mai multe ori își legitimează acțiunile prin promovarea unui cadru legal insecurizant! Creativitate, spre exemplu, este un domeniu fundamental în generarea resurselor de securitate dar astăzi acesată problematică, esențială pentru prosperitatea unei națiuni, este inadecvat abordată de cadrul legal existent. Furtul de soft sau

---

\* **Coordonator principal, Asociația „Proiect SEMPER FIDELIS”**

de proprietate intelectuală sunt domenii care nu intră, încă, în atenția decidenților din sfera securității.

Dacă binomul prosperitate-securitate constituie obiectivul de maximă generalitate atunci este evident că problematica creativității unei națiuni trebuie adusă în prim-planul decidenților politici. Creativitatea este o resursă inepuizabilă având coeficientul de multiplicare a valorii adăugate practic infinit. Iar România are zestrea genetică care să-i permită să promoveze și să protejeze această resursă de securitate. Programele educaționale trebuie să încurajeze creativitatea și asimilarea cunoștințelor în sfera securității. Dacă acceptăm că viitorul aparține societății bazate pe cunoaștere atunci România trebuie să se orienteze educațional, comunicațional și relațional în această direcție.

Dacă strategiile de securitate a unor națiuni decurge din insecuritatea altor națiuni atunci ele vor opta pentru resurse externe și se bazează pe măsuri expansioniste, inclusiv militare. În concepția pe care o propunem problematica resurselor de securitate se pune în alți termeni. Decidenții în domeniul securității trebuie să caute soluții pentru a identifica și amplifica resursele de securitate care pot fi generate prin efort propriu și permit României să fie un partener credibil al NATO dar, în același timp, să se prevaleze de prevederile documentelor Alianței și a celor naționale de gestionare în interesul, în primul rând, al nevoilor proprii resursele de securitate.

Care pot fi premisele acestei concepții de securitate? Ea presupune atitudini pozitive și active pe toate planurile. În acest context se conturează și necesitatea gestionării publice a resurselor de securitate. Resursele necesare trebuie să fie evaluate corect și dezvoltate sistematic încât ele să susțină strategiile de securitate. Pregătirea resurselor pentru prezervarea și dezvoltarea lor este indispensabilă, face parte din acțiunile care sporesc posibilitățile de intervenție ale decidenților publici în domenii sensibile ale situației națiunii și statului, dau posibilitatea organizațiilor publice să se implice constructiv în acțiuni ce sporesc securitatea regională și securitatea globală.

Caracteristicile mediului de securitate internațional actual, coroborate cu opțiunile naționale politico-militare, ar trebui să determine Guvernul României să reconsidere problematica gestionării resurselor de securitate, din perspectiva necesităților și capacităților naționale.

Calitatea de membru NATO, presupune ca **România să dispună de un sistem coerent de gestionare a resurselor de securitate**. În scopul realizării acestui deziderat, propunem înființarea unei structuri guvernamentale denumită **AUTORITATEA NAȚIONALĂ A RESURSELOR DE SECURITATE**, condusă de un director cu rang de secretar de stat, cu statut de invitat permanent al CSAȚ, subordonată direct Primului Ministru.

*Prin resurse de securitate (RS) se înțelege atât totalitatea capacităților naționale de cercetare, proiectare, realizare, valorificare, consultanță în domeniul intelectual și material, reclamate de implementarea Strategiei Naționale de Securitate, cât și resursele atrase ca efect al apartenenței României la diferite structuri colective de securitate.*

Obiectivul principal al acestei instituții îl constituie **identificarea, dimensionarea, planificarea, asigurarea, evaluarea și optimizarea alocării resurselor de securitate**.

ANRS va coordona organizațiile publice și private în următoarele domenii:

- elaborarea politicilor, strategiilor și planurilor de acțiune în domeniul RS din perspectiva procesului de implementare a Strategiei Naționale de Securitate precum și elaborarea cadrului legislativ securizant care să permită gestionarea unitară, coerentă și integrată a domeniului de competență;

- generarea RS în unitățile de cercetare și dezvoltare, producție și consultanță (know-how) pornind de la premisa că creativitatea este la baza dinamicii dezvoltării economice, a prosperității care asigură resursele de securitate necesare;

- relațiile internaționale din sfera comerțului, acordarea licențelor și coordonarea exportului, organizarea și participarea la târguri și expoziții interne și internaționale în domeniu;

- gestionarea alocării RS pe timp de pace, criză și război;

- gestionarea activității interministeriale și a relațiilor cu organismele internaționale în domeniul de competență prin valorificarea comunicării de ca resursă de securitate.

ANRS, prin structura și atribuțiile sale, va putea asigura **realizarea următoarelor obiective:**

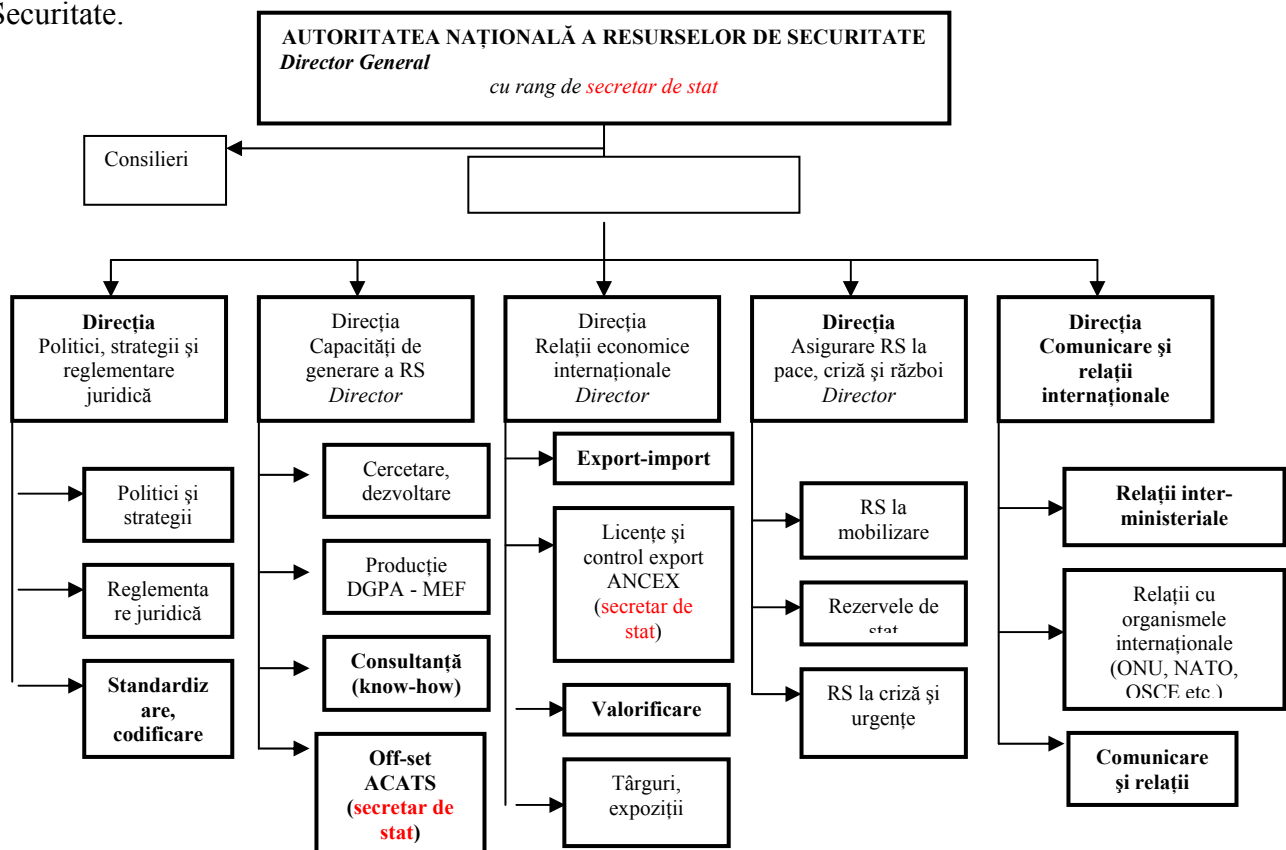
- flexibilitatea și adaptabilitatea sistemului național de asigurare a RS;
- optimizarea alocării RS necesare acțiunilor structurilor sistemului național de securitate pe timp de pace, criză, dezastre, calamități și la război;
- interoperabilitatea și integrarea în sistemele similare ale structurilor colective de securitate la care România a aderat sau la care își propune să adere;
- planificarea RS determinată de planurile de politicile, strategiile și planurile de acțiune ale structurilor specifice ale statului;
- realizare interfeței comerciale între diferitele entități publice și private, controlul și promovarea exportului, evaluarea excesului și deficitului de resurse, valorificarea produselor noi în domeniu;
- armonizarea juridică cu normele internaționale în domeniu;
- coordonarea asigurării cu RS a sistemelor logistice proprii diferitelor componente ale statului cu atribuții în domeniu în caz de pace, criză și război.

Calitatea de membru al Guvernului și statutul de invitat permanent al CSAȚ ar conferi directorului ANRS posibilitatea de a susține performant deciziile la nivelul cel mai înalt în domeniul securității naționale.

Prin înființarea ANRS, Guvernul va dispune de o **structură guvernamentală specializată, modernă și eficientă, fără alocarea unor resurse umane și financiare noi**. După un interval de timp rezonabil, prin reconsiderarea unor componente, în prezent generatoare de paralelisme, se vor realiza economii substanțiale la buget, concomitent cu creșterea performanței instituționale.

ANRS va oferi CSAȚ și Primului Ministru o structură guvernamentală **unitară, omogenă concepțional și acțional, profesionistă, permițând decidenților politici majori să elaboreze și să implementeze strategii naționale coerente, eficiente, fundamentate și argumentate, în sfera resurselor de securitate**.

Propunem o variantă de organigramă privind Autoritatea Națională a Resurselor de Securitate.



# RISCURI DE SECURITATE GENERATE DE FENOMENUL ÎNCĂLZIRII GLOBALE

Marius – Andrei DIAMESCU\*

Ion – Cătălin NIȚU\*\*

*Climatic changes become a current topic in most of the social activities: research, politics, economics and even army.*

*Even if there is no consolidated theory related to climatic changes, it is generally accepted that global warming will significantly alter all of our lives in the future.*

*Having this as a hypothesis, a list of risks is presented in order to establish relevant consequences and possible measures to mitigate their impact.*

*The list includes alteration in geostrategic balance, water security, extreme weather phenomena, economic adaptations, migrations and military transformation.*

## I. Context

Schimbările climatice au devenit în ultima vreme motiv de dispută științifică, socială, politică și, mai mult sau mai puțin explicit, acestea se pot afla chiar la originea conflictelor.

Deși este încă departe de a fi elucidat modul în care factori și fenomene diverse ajung să se combine, producând modificări esențiale în clima viitorului, consecințele acestor modificări vor afecta cu siguranță toate domeniile vieții.

Majoritatea cercetărilor relevante în domeniu vorbesc despre un fenomen de încălzire globală a planetei.

Schimbările climatice determinate de acest fenomen vor induce o acutizare a competiției internaționale pentru asigurarea accesului la resurse, vor genera și/sau potența conflicte și vor afecta situația geostrategică regională<sup>1</sup>.

Acest fapt va face ca problematica schimbărilor climatice să reprezinte în viitor o problemă de securitate majoră.

## II. Riscuri generate de schimbările climatice

*Principalele riscuri care pot decurge din manifestarea efectelor schimbărilor climatice, pe termen mediu și lung, sunt:*

- *Afectarea balanței geostrategice regionale prin eliberarea rutei nordice de navigație Atlantic - Pacific și manifestarea unor revendicări teritoriale asupra spațiilor arctice și antarctice*

*Inițierea navigației cu caracter explorator și militar pe ruta nordică de navigație Atlantic – Pacific, un adevărat „graal” al exploratorilor arctici din secolul XIX, a devenit posibilă datorită reducerii suprafeței banchizei nordice. Acest lucru a condus la eliberarea pe timpul verii a Pasajului de Nord-Vest ce face legătura dintre Atlanticul de Nord și strâmtoarea Bering.*

În acest context, pozițiile SUA și Canadei au devenit divergente în privința drepturilor de suveranitate asupra acestei căi navigabile. Prezenți, în cursul lunii octombrie 2007, la summit-ul nord-american de la Montebello, președintele american, George W. Bush, și premierul canadian, Stephen Harper, au polemizat pe tema suveranității asupra Pasajului de Nord-Vest. În vreme ce șeful executivului de la Ottawa a reiterat pretențiile emise de partea canadiană în 1973 asupra acestei căi maritime, liderul de la Casa Albă a profitat de ocazie pentru a susține apartenența Pasajului la apele internaționale. Totodată, și ca un răspuns la pretențiile teritoriale ale F. Ruse

---

\* **Ministerul Apărării**

\*\* **Ministerul Apărării**

<sup>1</sup> Un exemplu în care încălzirea globală poate afecta balanța geostrategică regională este reprezentat de topirea banchizei care protejează în mod natural granița nordică a Canadei. Astfel, armata canadiană va fi nevoită să protejeze o nouă graniță maritimă, fapt ce va implica o redimensionare a organismului militar și o reformulare a strategiei de apărare.

asupra unor suprafețe din Oceanul Arctic, oficialii de la Ottawa au anunțat că intenționează să construiască în zonă un port și o bază militară, avertizând că „prezența canadiană în arhipelagul arctic va continua pe termen lung”.

*Manifestarea unor revendicări teritoriale asupra spațiilor arctice și antarctice* a fost inițiată de F. Rusă care intenționează să-și extindă jurisdicția asupra platoului continental al Oceanului Arctic, în baza faptului că acesta se află în prelungirea platoului continental al Siberiei<sup>2</sup>. În cursul anului 2009, Moscova urmează să prezinte dovezile în fața ONU pentru a demonstra că este îndreptățită să anexeze această suprafață. Pretențiile F. Ruse exprimate din 2001 (lanțul muntos subacvatic Lomonosov nu ar fi decât o prelungire a platoului continental rusesc) asupra unei suprafețe de aproximativ 1,2 milioane kilometri<sup>2</sup> din Oceanul Arctic au în principal o motivație energetică. În subsolul acestui teritoriu, se află peste 10 miliarde de tone de petrol și gaze naturale.

Pretențiile teritoriale ale F. Ruse au determinat alte state care au legătură directă cu Oceanul Arctic (Canada, SUA, Norvegia și Danemarca) să demareze programe geologice exploratorii care să le ajute în a-și susține pretențiile teritoriale proprii. Aceste state se află în competiție pentru dreptul de a exploata resursele pe care le conține subsolul Oceanului Arctic care, potrivit unui studiu al Institutului american de geologie, poate ajunge la aproximativ 25% din totalul resurselor mondiale de petrol și gaze naturale neexploatate.

Situația caracteristică zonelor arctice se poate translata și în zona antarctică. Ca reacție la revendicările F. Ruse, Marea Britanie elaborează planuri pentru revendicarea teritorială a unei arii extinse din platoul continental al Antarcticii. Teritoriul vizat de Marea Britanie cuprinde aria din jurul Insulelor Falkland și South Georgia iar revendicările se bazează pe articolul 76 din Convenția de la Geneva privind delimitarea apelor planetare.

- *Afectarea severă a securității aprovizionării cu apă potabilă, a securității alimentare a populației și a securității energetice ca urmare a diminuării accesului la resurse de apă, energie, alimente*

Pe acest fond, *sunt previzibile fenomene de instabilitate politică, economică și socială în zonele mai sărace ale globului sau chiar conflicte armate*. Va deveni tot mai acută competiția între state sau comunități locale pentru asigurarea accesului la resurse vitale tot mai limitate. În statele în care guvernele nu pot gestiona nici în prezent problemele interne, schimbările climatice vor accentua instabilitatea politică. Tensiunile din aceste țări vor crește, răspunsul populației manifestându-se prin acțiuni extremiste sau chiar teroriste, devenind generatoare de instabilitate pentru respectiva regiune.

*Scăderea rezervelor de apă potabilă va fi urmată de tensiuni și conflicte pentru stăpânirea și exploatarea resurselor rămase*. În prezent, această situație se regăsește în: bazinul fluviului Eufrat<sup>3</sup>, în Kenya<sup>4</sup>, în bazinul fluviului Colorado între Mexic și SUA, în bazinul superior al Nilului între Egipt și Sudan etc. Unii specialiști o consideră „amenințarea viitorului”, estimând că efectele vor fi mai importante decât cele ale amenințărilor teroriste.

În prezent, aproape 80 de țări se confruntă cu dificultăți de aprovizionare cu apă, iar potrivit estimărilor, cererea mondială se va dubla până în anul 2025, ca urmare a exploziei demografice și a dezvoltării socio-economice. Totodată, având în vedere accelerarea procesului de deșertificare (Asia Centrală, Africa de Nord, sudul Europei), diminuarea drastică a precipitațiilor pe zone din ce în ce mai întinse, precum și coborârea pânzei freatice, pe termen lung, sunt create premise pentru declanșarea unui „război al apelor”, ale cărui implicații ar depăși cadrul regional. *Riscul unui astfel de conflict este crescut în special în regiunile cu o rată demografică ridicată, dar și cu resurse limitate de apă* (Africa de Nord și de Est, Orientul Mijlociu).

<sup>2</sup> În conformitate cu Tratatul ONU privind spațiul maritim, fiecare stat cu ieșire la mare are dreptul la resursele maritime de pe platforma continentală, iar pe o distanță de 200 de mile maritime în larg se constituie Zona Economică Exclusivă a statului respectiv. Distanța se poate mări dacă zona maritimă respectivă îndeplinește anumite criterii geologice (scoarța terestră de tip continental se prelungește în largul oceanului).

<sup>3</sup> Administrarea resurselor de apă ale acestui fluviu, vitale pentru aprovizionarea populației și dezvoltarea agriculturii în Turcia (Anatolia), Siria și Irak generează tensiuni interstatale.

<sup>4</sup> Se manifestă tensiuni pe plan local între diverse triburi.



De asemenea, scăderea dramatică în unele regiuni a debitului apelor curgătoare și tendința de accentuare acestui fenomen afectează producția de energie electrică, obținută prin mijloace „hidro”, și chiar pe cea nucleară. În corelație cu diminuarea resurselor energetice fosile, sunt create premisele apariției, pe termen mediu și lung, a unei crize energetice, cu repercusiuni directe asupra creșterii economice și a indicatorilor de calitate ai vieții.

Măsurile locale adoptate de unele state pentru suplinirea cantităților de precipitații sau de combatere a unor efecte negative ale fenomenelor meteorologice precum modificarea artificială a modelelor de precipitații la nivel local prin utilizarea de sisteme de rachete pentru combaterea grindinei sau dezvoltarea de sisteme ce vizează modificarea structurii ionosferei pentru controlul modelului climatic la nivel local (în special F. Rusă și SUA) au determinat unele state să își acuze vecinii de „furt de precipitații”.

În ceea ce privește *România*, este posibilă, pe termen lung, tensionarea relațiilor cu vecinii dunăreni pe fondul asigurării rezervelor de apă, funcționarea deficitară a sistemului energetic național datorită diminuării producției hidrocentralelor dunărene și a reactoarelor nucleare pe fondul scăderii debitului fluviului Dunărea, scăderea potențialului biologic al solurilor, degradarea terenurilor agricole și chiar deșertificarea unor mari porțiuni din Câmpia Română, Banat, Oltenia și Dobrogea. De asemenea, în mai multe zone din țară vor fi amplificate dificultățile în ceea ce privește satisfacerea nevoilor de apă pentru consumul populației și al animalelor.

- *Creșterea amplitudinii și frecvenței evenimentelor extreme de vreme cu victime și pierderi materiale*

Aceste situații vor determina proliferarea unor situații de urgență civilă, care vor suprasolicita instituțiile specializate ale statelor. Exemplificative pentru această situație sunt evenimentele înregistrate în ultimii ani:

- cei mai călduroși patru ani înregistrați în Europa au fost 1998, 2002, 2003 și 2004;
- valul de căldură din 2003 a provocat în Europa circa 45 mii de victime (15 mii în Franța);
- în România, în perioada 2005-2006, au avut loc cele mai mari inundații din ultimul secol;
- în 2004 a fost înregistrat primul uragan din istoria Americii de Sud;
- în mai 2004, în SUA, au avut loc 562 de tornade, într-un interval de 30 de zile;
- iarna 2003-2004 a fost cea mai grea din istoria Canadei (în Toronto au fost înregistrate temperaturi situate sub  $-40^{\circ}\text{C}$ );
- în 2004-2005, în Australia au fost cele mai mari incendii din ultima sută de ani.

- *diminuarea ritmului de creștere economică la nivel global și național*

Lipsa măsurilor preventive unitare la nivel global determinată de refuzul unor state de a ratifica protocolul de la Kyoto, unul din elementele esențiale în limitarea efectelor încălzirii globale, poate conduce la apariția unor costuri exorbitante deoarece tot mai multe resurse vor trebui alocate măsurilor curative în dauna celor dedicate dezvoltării economice în general și creșterii bunăstării populației.

Potrivit consilierului din cadrul guvernului britanic, Dimitri Zenghelis, la nivel global, riscurile și costurile asociate schimbărilor climatice vor fi echivalente cu o pierdere anuală între 5-20% din PIB-ul global. În schimb, costurile acțiunilor de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră și pentru evitarea unui impact maxim al schimbărilor climatice ar putea fi limitate la 1% din PIB-ul global.

De asemenea, potrivit Secretarului general al ONU, Ban Ki-Moon, costurile pentru obținerea de energie ecologică și cele asociate adaptării la o climă mai caldă vor costa omenirea circa 20 de trilioane de dolari în următorii 15-20 de ani.

- *creșterea fluxurilor migraționiste, legale sau ilegale*

Deteriorarea cadrului natural și accentuarea acestei tendințe vor determina apariția unor valuri de „refugiați climatici” și a unui „exod” către regiuni mai puțin afectate. Fenomenul a început să devină vizibil mai ales în Africa Sub-Sahariană, zona mega-deltelor Asiei de Sud-Est (Gange, Brahmaputra, Mekong), delta Nilului și a fluviului Mississippi. Acest fapt va amplifica, pe termen mediu și lung, fenomenul actual al migrației „economice” dinspre Asia și Africa spre Europa și

America de Nord, putând determina o stare de instabilitate și tensiuni interne la nivelul acestor societăți.

De asemenea, la nivel global își vor face apariția și se va pune în mod acut problema recunoașterii ca subiect de drept a refugiaților climatici/ecologici. În prezent, aceștia nu sunt recunoscuți de ONU, dar se estimează că numărul lor l-a depășit pe cel al refugiaților din calea războaielor și a conflictelor locale.

România ca stat membru al UE va trebui să facă față presiunilor migraționiste cauzate de reducerea accesului la resursele de hrană și apă în unele regiuni ale globului (Orientul Mijlociu, Africa de Nord, Asia Centrală, India, China, Pakistan) dar și de necesitatea strămutării unor populații din zonele de litoral, care ar putea fi afectate de creșterea nivelului mării (2/3 din populația globului trăiește în apropierea țărmurilor). De asemenea, aridizarea și deșertificarea unor regiuni din țara noastră și diminuarea resurselor de apă potabilă ar putea determina un flux de migrație intern (din zonele rurale spre cele urbane și din zonele de sud și est spre cele nordice și vestice), cu presiuni asupra mediului urban.

- *stimularea mișcărilor extremiste, inclusiv de natură teroristă, pe fondul incapacității unor state de a asigura nevoile vitale ale populației afectate de schimbările climatice*

Este posibil să se înregistreze acțiuni extremiste motivate ecologic. Presiunile exercitate de diverse grupuri și grupări ecologiste radicale asupra guvernelor pentru a desființa unități industriale înalt poluante pot să ia forma unor acțiuni teroriste pe fondul unor acuzații de compromitere a viitorului și cedare în fața grupurilor de lobby industriale înalt poluante.

- *afectarea stării de sănătate a populației, ca urmare a malnutriției, consumului de apă nepotabilă, apariției unor boli, etc.*

Potrivit Organizației Mondiale a Sănătății, schimbările produse de către oameni asupra climei Pământului au ca rezultat moartea anuală a peste 150.000 de persoane și îmbolnăvirea a cel puțin 5 milioane, ca urmare a fluctuațiilor de temperatură care influențează sănătatea oamenilor prin favorizarea răspândirii bolilor infecțioase cu ocazia valurilor de căldură și inundațiilor.

În România, pe fondul creșterii temperaturii medii este foarte probabilă apariția unor boli specifice mediului tropical precum malaria și creșterea frecvenței de manifestare a unora deja existente – boli cardio-respiratorii, boli digestive etc.

### **III. Consecințe ale schimbărilor climatice la nivel militar**

Riscurile de securitate generate de fenomenul încălzirii globale prezentate în capitolul anterior determină afectarea organismelor militare deoarece acestea sunt parte integrantă a societății și unul din instrumentele prin care statul poate reacționa în caz de necesitate majoră.

Astfel, devine necesară dezvoltarea unor mecanisme pentru menținerea unor forțe armate flexibile, adaptate noilor amenințări (preponderent asimetrice), capabile să evolueze cu eficiență maximă indiferent de condițiile climatice ale teatrului de operații. În prezent, puține state au un organism militar performant și dispun de capacitățile necesare proiecției forțelor și intervenției într-un teatru de operații în condiții climatice extreme. Acest lucru necesită fonduri foarte mari, pe care și le pot permite doar statele cu economii puternice și cu interese regionale sau globale.

Schimbările climatice exercită o influență asupra stării de operativitate a structurilor Armatei, în special, asupra următoarelor aspecte:

- comportamentul / modul de acțiune al militarilor;
- concepția de întrebuințare în luptă / operație a forțelor și mijloacelor;
- funcționarea armamentului și tehnicii de luptă;
- sistemul de asigurare logistică (aprovizionare cu apă, alimente, muniții);
- asigurarea asistenței medicale;
- desfășurarea transporturilor de aprovizionare / evacuare.

Principala formă de răspuns a statelor dezvoltate, în condițiile în care fenomenul schimbărilor climatice a devenit ireversibil<sup>5</sup>, constă în studierea acestora pentru identificarea formelor optime de adaptare a structurii, înzestrării și misiunilor armatei naționale la noile condiții

<sup>5</sup> Conform rapoartelor Grupului interguvernamental al experților ONU în schimbările climatice (IPCC).

de mediu.

Pe termen scurt (5 - 25 ani), cele mai evidente implicații asupra organismului militar românesc vor fi reprezentate de:

- *permanentizarea intervențiilor armatei în cazul catastrofelor naturale* și la misiuni de salvare-evacuare a populației din zone calamitate pe fondul apariției unor fenomene meteorologice extreme (furtuni tropicale, diluvii rapide – cantități mari de precipitații într-un interval scurt, apariția de tornade și incendii forestiere majore);

- afectarea stării de sănătate a personalului militar prin creșterea gradului de disconfort și risc termic;

- creșterea costurilor de întreținere și scăderea duratei de funcționare a armamentului și tehnicii.

Pe termen mediu, lung și îndepărtat (25 - 100 de ani), printre principalele consecințe ale schimbărilor climatice asupra organismului militar românesc se numără:

- *manifestarea unor noi tipuri de tensiuni transfrontaliere* (posibilitatea declanșării unor „conflicte pentru asigurarea accesului la apă” în special cu statele dunărene, în condițiile în care fluviul Dunărea este în primele zece fluvii din lume care riscă să sece<sup>6</sup>, apariția „refugiaților apei” datorită reducerii rezervelor de apă potabilă, apariția „ecoterorismului” – acțiuni teroriste motivate ecologic);

- *apariția unor noi tipuri de misiuni* precum asigurarea securității resurselor vitale (apă, hrană, energie) și participarea la constituirea unor forțe multinaționale de intervenție pentru eliminarea consecințelor unor fenomene meteorologice extreme sau în cazul unor catastrofe naturale;

- *diminuarea capacității de acțiune a forțelor armate*, în situații de urgență, în cazul creșterii frecvenței și ariei de manifestare a fenomenelor meteorologice extreme;

- *afectarea negativă a asigurării optime a rezervelor strategice ale țării* datorită reducerii resurselor de apă potabilă și hrană, scăderii producției de cereale pe fondul apariției unor dezastre naturale;

- *dificultăți în îndeplinirea misiunilor de luptă de către unitățile marinei militare și necesitatea refacerii infrastructurii porturilor militare maritime și fluviale, precum și a redislocării unor unități militare* ca urmare a pierderii de uscat din cauza creșterii nivelului Mării Negre, scăderii debitului fluviului Dunărea și deșertificării unor zone din sudul țării.

#### IV. Concluzii

Condițiile climaterice trec printr-un proces cert de schimbare, considerat de către unii oameni de știință drept accelerat și ireversibil. Pe termen mediu și lung, condițiile de mediu se pot schimba semnificativ, dimensiunea și consecințele acestei schimbări nefiind cunoscute exact.

Schimbările climatice globale afectează sistemul de securitate la nivel global și, prin conexiune, influențează realizarea obiectivelor de securitate națională. Ar fi necesară crearea unei matrice a vulnerabilității pentru a anticipa care sunt țările cele mai vulnerabile în fața schimbărilor climatice.

Ca și în cazul terorismului internațional, eforturile singulare ale unui stat sunt insuficiente, fiind necesară o cooperare internațională, pe multiple paliere, în vederea limitării factorilor favorizanți<sup>7</sup> ai schimbărilor climaterice.

Vom asista la o competiție acerbă pentru asigurarea resurselor vitale primare: apă, hrană și energie. În aceste condiții stabilitatea la nivel local, național, regional sau internațional este și va rămâne dependentă de capacitatea guvernelor de a gestiona resursele vitale primare. În statele în care guvernele nu pot gestiona nici în prezent problemele interne, schimbările climaterice vor

<sup>6</sup> Conform studiului *World's top 10 rivers at risk*, World Wide Fund for Nature, 2007.

<sup>7</sup> Unul dintre cei mai importanți factori favorizanți este emisia de gaze care produc efectul de seră și încălzirea atmosferei. Un exemplu de cooperare internațională este „Protocolul de la Kyoto” (1997) prin care 38 de state industrializate ar trebui să-și reducă emisiile de gaze de seră cu 5% sub nivelul anului 1991, până în 2012. Tratatul nu a fost semnat de SUA și Australia și nu a fost încă implementat.

accentua această stare. Tensiunile interne din aceste țări vor crește, răspunsul populației manifestându-se prin acțiuni extremiste sau chiar teroriste. În aceste condiții, respectivele țări vor deveni generatoare de instabilitate pentru întreaga regiune.

Forțele Armate (FA) vor deține un rol important în asigurarea securității resurselor vitale, dar miza va fi sporită prin împuținarea acestora ca efect direct al modificărilor climaterice. Principala amenințare determinată și amplificată de modificările climatice se conturează a fi lipsa apei dulci care, pe termen mediu și lung, creează premisele declanșării unui „război al apei”, ale cărui implicații ar depăși cadrul regional.

FA vor fi chemate să participe pe plan intern la reducerea efectelor dezastrelor naturale și salvarea-evacuarea populației din zonele calamitate, iar pe plan extern la limitarea/securizarea zonelor în care conflictele generate de schimbările climaterice pot amenința securitatea României sau a alianțelor/coalițiilor din care aceasta face parte.

Organismul militar va avea un rol mai important în viitor prin angajarea preponderentă în operații de tip „altele decât războiul”, iar dintre acestea se desprind operațiile de stabilizare și reconstrucție.

### Bibliografie

- [1] **Strategia națională a României privind schimbările climatice 2005 – 2007**, Ministerul Mediului și Gospodării Apelor, iulie 2005.
- [2] *Starea mediului în Europa și perspectiva pe 2005*, Agenția Europeană de Mediu, [http://reports.eea.eu.int/state\\_of\\_environment\\_report\\_2005\\_1/](http://reports.eea.eu.int/state_of_environment_report_2005_1/)
- [3] *Vulnerabilitatea și adaptarea la schimbările climatice din Europa*, briefing al Agenției Europene de Mediu, 2005.
- [4] *Al patrulea raport: schimbări climatice 2007*, Grupul interguvernamental al experților ONU în schimbările climatice, [www.ipcc.ch](http://www.ipcc.ch).
- [5] Raportul Stern “*The Economics of Climate Change*”, 30.10.2006, [www.hm-treasury.gov.uk/independent\\_reviews](http://www.hm-treasury.gov.uk/independent_reviews).
- [6] „*Human tide: the real migration crisis*”, Christian Aid, mai 2007, [www.christianaid.org.uk](http://www.christianaid.org.uk).
- [7] „*World’s top 10 rivers at risk*”, World Wide Fund for Nature, martie 2007, <http://worldwildlife.org/news/pubs/10rivers.pdf>.
- [8] *Programul european Damocles* (Developing Arctic Modeling and Observing Capabilities for Long-term Environmental Studies) de observare a Arcticii, [www.damocles-eu.org](http://www.damocles-eu.org).
- [9] Ban Ki-Moon, Secretarul General al ONU, discurs la conferința de la Bali privind schimbările climatice, 12.12.2007.
- [10] Peter Schwartz și Doug Randall „*An Abrupt Climate Change Scenario and Its Implications for United States National Security*”, 2005, [www.gbn.com](http://www.gbn.com).
- [11] John Reid, „*Water Wars: Climate change may spark conflict*”, The Independent, 28.02.2006.
- [12] *Rapid Climate Change*, Centrul Britanic de Oceanografie din Southampton, [www.noc.soton.ac.uk/rapid/rapid.php](http://www.noc.soton.ac.uk/rapid/rapid.php).

## INSTRUMENTE DE SECURITATE UMANĂ ÎN CADRUL UNIUNII EUROPENE

Roxana MARINESCU\*

*Les différents piliers de l'Union Européenne développent progressivement une politique extérieure active dans les domaines de l'assistance aux populations victimes de catastrophes naturelles ou de conflits. Dans ce rôle conçu pour conférer une visibilité internationale à une institution initialement dépourvue de toute légitimité dans ces domaines, de nombreux outils ont été mis en place afin de tenter de prévenir les conflits, de gérer les crises ou de financer les situations de reconstruction post-conflituelle ou post-désastre. La Commission a ainsi créé un nouvel instrument d'action extérieure dit de « stabilité », tandis qu'au sein de la PESD/PESC, des réservoirs d'expertise civile, de capacités de sécurité et militaires ont été constitués pour accompagner les grandes organisations internationales ONU, OSCE, dans leurs missions de paix.*

UE dezvoltă progresiv, prin intermediul structurilor sale, o politică externă activă în domeniul de asigurare a asistenței populațiilor victime ale catastrofelor naturale sau conflictelor. În acest scop au fost create o serie de instrumente de prevenire a conflictelor, de gestionare a crizelor sau de finanțare a acțiunilor de reconstrucție post-conflict sau post-dezastru (rolul acestor instrumente este de a conferi vizibilitate internațională unei instituții inițial lipsită de orice legitimitate în aceste domenii). Comisia europeană a pus bazele unui nou instrument de politică externă, numit *de stabilitate*, iar în cadrul PESA/PESC au fost constituite organisme de expertiză civilă și capacități militare și de securitate, care au rolul de sprijini misiunile de pace conduse de organizații internaționale, precum ONU și OSCE.

### Rolul UE în asigurarea securității umane

Imediat după intervenția NATO din Serbia, în 1999, secretarul general al O.N.U, Kofi Annan, declara ziarului *Le Monde*: “omul este în centrul tuturor lucrurilor. Însuși conceptul de suveranitate națională a fost creat pentru a apăra individul, care este rațiunea statului, și nu invers.”

Termenul de *securitate umană* a fost în mod oficial utilizat, pentru prima dată, în anul 1994, într-un raport al Națiunilor Unite asupra dezvoltării umane (termenul va fi reluat în raportul comisiei *Ramphal* asupra guvernării globale, în 1995). Raportul Națiunilor Unite recomandă o tranziție conceptuală profundă de la *securitatea nucleară*, deci militară, la *securitatea umană*. Pentru majoritatea oamenilor – se subliniază în acest raport - sentimentul de insecuritate rezultă mai mult din temerile provocate de viața cotidiană decât de un eveniment apocaliptic mondial. Fondată pe interdependență, centrată pe prevenire și axată pe indivizi, *securitatea umană accentuează atenția îndreptată spre populații* - a căror siguranță este parte integrantă a promovării și menținerii păcii. Securitatea statelor este esențială, dar nu suficientă, pentru asigurarea siguranței popoarelor<sup>8</sup>.

Unii autori definesc acest tip de securitate ca fiind fundamentul unei societăți mondiale, în care securitatea individului este în centrul priorităților internaționale, o societate în care normele umanitare internaționale și de drept sunt menite să protejeze indivizii. Ea semnalează detașarea dintre securitatea individului și cea a statului. Statul încetează să fie singurul protector, recunoscut ca legitim, al unei societăți. Încălcarea drepturilor universale ale omului autorizează ingerința în numele securității umane; practic, prerogativele statului se reduc, în timp ce prerogativele comunității internaționale cresc substanțial. Conform noii viziuni, ființele umane și relațiile lor complexe, economice și sociale au prioritate. Securitatea umană ar putea include, astfel, „*securitatea împotriva*

---

#### \* Academia Națională de Informații

<sup>8</sup> Securitatea națională, axată pe protecția statului, devine astfel securitate umană, ce pune individul și comunitatea pe primul plan. În practică, această orientare a condus statele la lărgirea răspunsurilor la amenințări împotriva securității, care includ *acțiunea preventivă* – inițiative de prevenire a conflictelor, acțiuni de construire și menținere a păcii, *intervenția* – în cazuri extreme, de conflicte interne, când toate celelalte eforturi au eșuat, pentru a proteja populația aflată în situații de risc major - și *acțiunea reactivă* – acțiuni umanitare, întreprinse în timpul și după un război civil, pentru a oferi sprijin populației afectate de război.

*privațiunilor economice, o calitate acceptabilă a vieții și garantarea drepturilor fundamentale ale omului*” (Lloyd Axworthy, fost ministru de externe canadian).

Suveranitatea statului este în plină redefinire – și nu doar sub efectul forțelor globalizării și al cooperării internaționale. Statele sunt acum considerate drept instrumente în serviciul propriului popor, și nu invers. Suveranitatea individului este întărită printr-o conștiință reînnoită și în plină difuziune a drepturilor individuale.(...) În secolul XXI se impune o nouă definiție, mai largă, a interesului național, care va determina o mai mare unitate a statelor în urmărirea unor obiective și valori comune.” (Kofi Annan, septembrie 1999)

Aceste idei sunt prezente și în Raportul Comisiei Internaționale cu privire la Intervenție și Suveranitatea statelor, din decembrie 2001, lansat în scopul mobilizării unui sprijin politic internațional și asimilării sale ca document principal orientativ pentru acțiunile ONU. Tema centrală a raportului este „*responsabilitatea de a proteja*”, un concept novator, conform căruia statele suverane au obligația de a-și proteja proprii cetățeni împotriva catastrofelor evitabile, dar în virtutea căruia, de asemenea, dacă ele refuză sau nu sunt în măsură să facă acest lucru, această responsabilitate îi incumbă comunității internaționale. Această concepție oferă un cadru juridic nou pentru intervenția umanitară cu utilizarea unor mijloace militare..

Securitatea umană, fără a se substitui totuși securității naționale, accentuează importanța considerării securității statului nu ca un scop în sine, ci mai degrabă ca un mijloc de a garanta securitatea populației. Securitatea umană și securitatea statului sunt, mai degrabă, două concepte complementare, în măsura în care primul reprezintă un mijloc de realizare a celui alt. Din această perspectivă, securitatea umană completează politicile specifice privind securitatea statului, drepturile omului și dezvoltarea umană.

În această linie se înscrie și dinamica actuală a Uniunii Europene, în efortul de a asigura un spațiu comun de securitate, atât în interiorul, cât și în exteriorul frontierelor sale, prin asumarea unui rol activ în domeniul prevenirii conflictelor și gestionării crizelor, promovării drepturilor omului, a democrației și statului de drept. În acest scop, Uniunea Europeană trebuie să fie în măsură să pună în aplicare întregul spectru de instrumente de care dispune, incluzând activitățile politice, diplomatice, militare și civile, comerciale și de dezvoltare.

### **Conceptul de stabilitate în cadrul UE**

Conceptul de stabilitate acoperă o arie largă de acțiuni, de la prevenirea unui conflict politic până la activitățile de sprijinire a dezvoltării. În consecință, pentru Uniune, dificultatea constă în a găsi o rațiune de utilizare a acestor noi instrumente create în cadrul structurilor sale. În ciuda eforturilor reale de coordonare internă și între paliere, rezultatele concrete ale activităților de asigurare a stabilității sunt încă modeste. Din acest motiv, UE a lansat un program de cercetare și dezvoltare a conceptului de stabilitate, în urma căruia să fie relevate implicațiile asupra politicii externe. Se apreciază că această analiză ar trebui să se inspire din lucrările ONU în domeniu; deși problema stabilității este intens dezbătută la nivelul instituțiilor UE, acestea nu dispun, nici de competențe inițiale, nici de legitimitate în gestionarea conflictelor inter- sau intrastatale. Printre obiectivele tratatelor care au stat la baza constituirii UE se regăsea și necesitatea consolidării păcii între statele europene marcate în trecut de rivalități și de două războaie mondiale. Nu era vorba însă de o politică activă de intervenție în caz de conflict. Miza consta, cu toate dificultățile unui asemenea demers, în a reuni, într-o rețea de interese comune, statele vest-europene și guvernele lor și, ulterior, printr-o arhitectură de decizii colective, în a împiedica emergența unei noi puteri hegemonice în interiorul comunităților și în cadrul Uniunii. În paralel, se viza crearea unor noi solidarități pe plan economic, între societățile europene și cetățenii lor.

Au existat, deci, mai multe obstacole în asumarea unui rol activ din partea instituțiilor europene pe scena internațională, cu excepția politicilor sectoriale, pentru a căror aplicare fuseseră inițial create:

- o Pe de o parte, tratatele comunitare nu priveau decât domeniul cooperării economice și al schimburilor. Problemele de securitate și de apărare au apărut târziu în centrul discuțiilor și

cu multe precauții din partea statelor membre, preocupate să-și păstreze libertatea de acțiune.

- Pe de altă parte, implicarea în conflictele inter sau intrastatale presupunea și exercitarea unei forme oarecare de putere, dificil de gestionat din cauza reticențelor puternice manifestate de unele state membre. Dezbaterile vizează în special problema instrumentelor de putere militară, pentru care nu există întotdeauna un consens, dat fiind faptul că numeroase guverne consideră NATO drept singura referință serioasă în materie.
- De asemenea, statutul internațional al UE este unul specific. Uniunea nu constituie o organizație internațională sau o organizație regională de securitate, conform definițiilor cuprinse în Carta Națiunilor Unite.

În ciuda acestor obstacole, acțiunea Uniunii la nivel internațional a început să se contureze, o dată cu structurarea celor *trei piloni* și cu integrarea statelor limitrofe. Această implicare în domenii care inițial nu-i erau specifice s-a conturat, într-o manieră empirică, în jurul a trei axe:

- Politica comercială comună
- Cooperarea cu țările terțe
- Politica europeană de securitate comună<sup>9</sup>.

Documentul cadru care expune viziunea Comisiei în relațiile internaționale precizează faptul că în urma procesului de lărgire, Uniunea va trebui să-și asume și alte responsabilități, mai importante, în calitate de „conducător” regional și partener mondial. Ea va trebui să-și consolideze capacitatea de a promova drepturile omului, democrația și statul de drept și să-și concentreze eforturile asupra luptei împotriva sărăciei, prin intermediul politicilor sale multilaterale și bilaterale, care vizează în principal dezvoltarea durabilă și stabilitatea politică, contribuind astfel la securitatea și prosperitatea internațională. Documentul descrie, în continuare, liniile generale de acțiune, pe domenii specifice:

- Astfel, pentru dezvoltarea regională, principalul instrument de care dispune Uniunea, este *Politica de Vecinătate*, care constă în acorduri de parteneriat politic și economic, cooperare în vederea armonizării administrațiilor și a sistemelor politice, programelor de reformă și modernizare a aparatelor de stat și a societăților. În cadrul acestei politici se prevede faptul că „UE trebuie să fie capabilă să asigure, într-o măsură tot mai mare, stabilitatea europeană, prevenirea conflictelor și gestionarea crizelor, chiar prin recursul la forță, sub mandat ONU”.

- Și în planul *dezvoltării durabile*, „ca actor economic mondial, UE poate contribui la eficientizarea guvernării mondiale, prin măsuri de cooperare internațională și politici interne coerente. Cooperarea cu statele în curs de dezvoltare va contribui la eradicarea sărăciei”.

- În sfârșit, în calitate de *actor mondial*: „UE va trebui să se implice în asigurarea *securității strategice*, a *securității civile* și protecției populațiilor din interiorul și exteriorul spațiului european”.

- *Securitate strategică*: împotriva principalelor amenințări – terorism, proliferarea armelor de distrugere în masă, state în declin, conflicte interne și regionale – UE trebuie să acționeze atât în spațiul european, de proximitate, cât și la nivel internațional (de exemplu, prin operațiuni de gestionare a crizelor). Aceste acțiuni necesită măsuri combinate, civile și militare.

- *Securitate civilă*: în mediul de securitate actual, caracterizat prin deschidere și instabilitate, populația civilă este din ce în ce mai expusă la riscuri – conflicte, catastrofe naturale și pandemii. În calitate de partener de prim rang în promovarea dezvoltării durabile, a valorilor fundamentale și a guvernării mondiale, UE trebuie să adopte, de asemenea, măsuri externe ad-hoc și să susțină eficient eforturile întreprinse la nivel internațional, care nu privesc numai securitatea fizică a populațiilor civile și potențialul lor de dezvoltare, dar și securitatea și stabilitatea globală. În consecință, acțiunile Uniunii vizează, în principal, dezvoltarea economică și extinderea principiilor politice democratice, dar și prevenirea și gestionarea crizelor.

---

<sup>9</sup> Primele două axe intră în sfera Comisiei Europene, în timp ce a treia axă se înscrie în dinamica interguvernamentală a Consiliului. Instituțiile europene au dezvoltat instrumente specifice de intervenție în anumite situații de urgență umanitară, de prevenire a conflictului armat, de gestionare a crizei, de reconstrucție post-conflict. În aceste situații se aplică conceptul de *stabilitate*, însă conținutul său rămâne încă insuficient precizat.

Cei *trei piloni* ai Uniunii dispun de o paletă largă de instrumente de prevenire și control al crizelor, de reconstrucție post-conflict, de sprijin umanitar, dezvoltare durabilă sau de cooperare în lupta împotriva terorismului și crimei organizate. Aceste instrumente nu sunt, însă, angajate în mod coerent și organizat. Eforturile întreprinse recent au avut drept scop coordonarea acțiunilor de teren sau, la nivelul planificării centrale, a activităților civile și militare. Acțiunile de stabilizare depind, în plan instituțional, de diferitele organisme care le pun în aplicare, fiind incluse într-un concept mai larg, de „*gestiune a crizei*”, termen preluat din vocabularul Națiunilor Unite. Instituțiile Uniunii (atât din primul, cât și din al doilea pilon) se inspiră din practicile ONU, în ceea ce privește activitățile civile, și din cele NATO, în plan militar. Originalitatea acțiunii comunitare rezidă în combinarea celor două tipuri de expertiză și capacități.

### **Gestionarea crizei - ca instrument de securitate comună**

*Gestionarea crizei* reprezintă un concept larg, care permite implicarea diferitelor instituții europene în aria de securitate. În documentul Strategiei de Securitate Europeană, termenul *criză* este menționat de 11 ori, iar cel de *gestiune a crizei* de două ori, fără a fi definit. Discursurile lui Javier Solana, Înalțul Reprezentat pentru Politica Europeană de Securitate Comună, nu sunt edificatoare în acest sens; într-una din declarațiile sale, el precizează: „în situații de criză, specificitatea Uniunii rezidă în capacitatea sa de a mobiliza o gamă vastă de mijloace și instrumente, atât civile, cât și militare, conferindu-i astfel o capacitate globală de gestiune a crizei și de prevenire a conflictelor, în scopul realizării obiectivelor de politică externă și de securitate comună”.

Acest concept face trimitere la dezbaterile din cadrul Națiunilor Unite asupra naturii și caracteristicilor amenințărilor apărute după încheierea Războiului Rece și consecințele lor asupra ordinii internaționale. El cuprinde mai multe teme de securitate:

- Prima dezbatere se referă la emergența noilor amenințări transfrontaliere: terorism, proliferarea armelor de distrugere în masă, amenințări de natură „societală”, precum internaționalizarea crimei organizate sau a imigrației ilegale;

- A doua dezbatere are în vedere adaptarea politicilor tradiționale de apărare externă și de securitate internă, prin combinarea lor la nivel național (coordonare interministerială) și la nivel internațional (organizații multinaționale), cu scopul de a răspunde cât mai eficient la aceste amenințări;

- A treia dezbatere tratează problema surselor de conflict post-război rece din lume. În Agenda pentru Pace (1992) era precizat obiectivul Națiunilor Unite de a acționa asupra cauzelor conflictelor și nu doar asupra efectelor, în scopul prevenirii lor (s-a constatat faptul că, în esență, conflictele sunt generate de contradicțiile interne ale societăților fragile: sărăcie, acces inegal la resurse, nerespectarea drepturilor fundamentale ale omului și corupție, existând astfel, o legătură directă între cauzele conflictelor interne și amenințările amintite anterior).

Pe tot parcursul anilor 90 și mai ales după 11 septembrie 2001, aceste teme au făcut obiectul multor dezbateri în cadrul reuniunilor internaționale și naționale pe probleme de securitate, inclusiv la nivelul instituțiilor UE<sup>10</sup>.

Gestionarea crizei poate implica și măsuri de natură militară, adesea privite cu suspiciune și rareori adoptate în urma unui consens general. Incluse alături de măsurile civile în cadrul unui ansamblu de asigurare a securității, ele sunt mai ușor acceptate ca soluții tehnice de luat în considerare. Însă conceptul în sine rămâne ambiguu, ceea ce conduce la lipsa unei viziuni clare a problemei aflate în discuție. Din acest motiv, UE are dificultăți în a gestiona coerent instrumentele adoptate de instituțiile sale, în situații complexe în care sunt implicați și alți actori majori : ONU, OSCE, Banca Mondială, Fondul Monetar Internațional etc.

---

<sup>10</sup> Termenul *criză* este mult mai neutru decât cel de *conflict*. Intervenția în cazul unui conflict pune întotdeauna problema legitimității, legalității și oportunității acțiunilor. *Criza* este percepută mai degrabă ca o situație temporară de întrerupere a echilibrului, care trebuie restabilit prin intermediul unui ansamblu de măsuri tehnice civile și câteodată militare. Aceste măsuri încetează în momentul în care este atinsă starea de *ieșire din criză*.



### Instrumente de securitate umană

► Acțiunile din cadrul *primului pilon* acoperă o gama largă de politici comunitare (cum ar fi agricultura, transportul, mediul înconjurător, energia, cercetarea și dezvoltarea), fiind însă orientate și spre prevenire, gestionarea civilă a crizei și reconstrucție.

În scopul susținerii intervențiilor axate pe prevenirea conflictelor și stabilizarea unui mediu non-violent și a acțiunilor de reconstrucție post-conflict, instituțiile din cadrul primului pilon au dezvoltat o serie de instrumente financiare. Rolul de coordonare a activităților de prevenire și de stabilitate este asigurat, în cadrul Comisiei Europene, de către Direcția Generală de Relații Externe (DG RELEX), care dispune de următoarele instrumente specifice domeniilor de activitate (*ajutor umanitar, reconstrucție, sprijin financiar în situații de urgență, stabilitate*).

*Ajutor umanitar:* programul ECHO (conceput în 1992, dar aplicat din 1996) este un instrument specific acțiunii internaționale în domeniul ajutorului umanitar de urgență. Ajutorul umanitar se acordă în situații de catastrofe naturale sau în caz de conflict. El vizează asigurarea finanțării autonome sau în colaborare cu alte instituții (organizații internaționale, ONG-uri) în domenii precum asistență de urgență, deminare, asistență medicală și asigurarea resurselor de apă, reabilitare de urgență, pregătirea populațiilor din statele sărace pentru situații de urgență, ajutor acordat refugiaților etc. Activitățile se desfășoară în conformitate cu principiul nediscriminării populațiilor în ceea ce privește accesul la sprijinul acordat. Programul ECHO este o ilustrare a aplicării conceptului de *gestiune a crizei*, la nivel de mobilizare a resurselor și a mijloacelor pentru intervenții rapide în caz de situații neprevăzute cu consecințe catastrofice, dar limitate în timp<sup>11</sup>.

*Reconstrucție:* Agenția Europeană pentru Reconstrucție reprezintă al doilea instrument instituțional din cadrul primului pilon. Agenția are în vedere activitățile de reconstrucție post-conflict și se bazează doar pe capacitățile de finanțare al Uniunii. A fost creată pentru a prelua și continua primele programe de reconstrucție a infrastructurilor distruse în timpul operațiunilor din Balcani. Misiunile sale constau în culegerea, analiza și transmiterea informațiilor referitoare la pagubele și necesitățile de reconstrucție, date privind reîntoarcerea refugiaților și a persoanelor strămutate, precum și informații care să permită identificarea zonelor care necesită asistență de urgență. Agenția trebuie să stabilească proiecte de programe pentru reconstrucție și pentru sprijinirea întoarcerii refugiaților și să asigure aplicarea asistenței comunitare, în ceea ce privește elaborarea termenilor de referință, semnarea contractelor, încheierea convențiilor de finanțare, evaluarea și controlul proiectelor și a plăților. Au fost instalate centre operaționale în Kosovo, Serbia, Macedonia și Muntenegru. Odată încheiată reabilitarea infrastructurilor publice distruse, activitatea agenției se orientează către finanțarea programelor de educație, de bună guvernare și de formare a personalului administrațiilor locale. Aplicarea conceptului de *gestiune de criză* se referă mai degrabă la acțiuni pe termen lung (după încheierea reabilitării infrastructurilor publice), care privesc și etapa de *ieșire din criză*.

*Sprijinul financiar de urgență, umanitar sau pentru reconstrucție:* alături de organismele responsabile pentru programele financiare umanitare și reconstrucție, sau cele care coordonează activități de dezvoltare, Comisia intenționează să pună la punct proceduri de finanțare de urgență pentru situațiile de criză neprevăzută, în cazul cărora aplicarea programelor obișnuite ar fi compromisă.

*Mecanismul de reacție rapidă* - adoptat la 26 februarie 2001, prevede deblocarea rapidă a fondurilor în profitul organizațiilor internaționale sau a ONG-urilor, pentru misiuni care nu depășesc 6 luni, în domenii-cheie pentru evitarea deteriorării unei situații locale sau regionale: mediere, reconciliere, stat de drept și administrație civilă, reabilitare și reconstrucție, dezvoltarea societății civile, programe de dezarmare, demobilizare și reintegrare, sau faza inițială a programelor plurianuale de reconstrucție). *Gestionarea crizei* trebuie înțeleasă aici sub aspectele sale preventive și de ieșire din criză, finanțările de urgență putând fi solicitate atât într-un caz, cât și în celălalt. Mecanismul de reacție rapidă poate fi declanșat atunci când statele beneficiare se confruntă cu o situație de criză reală sau în curs de declanșare, o situație care amenință ordinea publică, securitatea

<sup>11</sup> În acest domeniu, Uniunea Europeană întreține o cooperare strânsă cu organizațiile internaționale – OMC, NATO, OSCE, Consiliul Europei - și cu organizațiile regionale din Africa, America, Asia și Pacific.

și siguranța indivizilor, o situație care amenință să degereze într-un conflict armat sau riscă să destabilizeze țara și în cazul în care poate aduce atingere politicilor și programelor de asistență și cooperare și/sau condițiilor de aplicare.

Cel mai nou instrument de care dispune Uniunea Europeană este *instrumentul de stabilitate* – intrat în vigoare în ianuarie 2007, în urma transformării politicii de relații externe a Comisiei, ca o necesitate a eficientizării programelor financiare dezvoltate în acest domeniu. Instrumentul de stabilitate abrogă 8 reglementări comunitare, Comisia propunând inițial un fond de 4,5 miliarde de euro pentru perioada 2007-2013<sup>12</sup>.

Obiectivul instrumentului de stabilitate este suficient de vast pentru a acoperi toate situațiile posibile; evenimentul declanșator trebuie să fie : „o situație de urgență, de criză sau de apariție a crizei, care constituie o amenințare la adresa democrației, respectului față de lege și ordine, protecției drepturilor fundamentale, securității indivizilor, sau o situație care amenință să degereze într-un conflict armat”.

Acest instrument financiar a fost conceput pentru a armoniza ajutoarele în situații de urgență și de criză și cele acordate prin programele de dezvoltare pe termen lung, destinate în special luptei împotriva amenințărilor transfrontaliere. *Instrumentul de stabilitate* trebuie să permită Uniunii : „să ofere un răspuns eficace, imediat și integrat în situații de criză și de instabilitate în țările terțe (...) ; să facă față problemelor transfrontaliere internaționale și regionale legate de securitate și stabilitate – neproliferare, securitate nucleară, trafic de persoane, criminalitate organizată, terorism – sau amenințări grave și neprevăzute la adresa sănătății publice; să reacționeze rapid la provocările de natură politică cu care se va confrunta Uniunea în viitor; să gestioneze măsurile care nu sunt prevăzute de cele trei instrumente cu finalitate politică, astfel încât să poată fi integrate adecvat în cadrul politic al acestor instrumente”.

*Inițiativa Europeană pentru Democrație și Drepturile Omului* – a fost instituită ca instrument financiar prin care se cofinanțau proiecte de dezvoltare și consolidare a democrației, statului de drept, respectarea drepturilor și libertăților fundamentale în țările din afara UE. În unele regiuni, IEDDO a reprezentat singura bază legală pentru anumite acțiuni, în special promovarea drepturilor civile și politice, observarea alegerilor și inițiativele în materie de rezolvare a conflictelor. Inițial a fost prevăzută pentru perioada 1999-2004, iar apoi a fost extinsă până în 2006. Începând cu 2007, IEDDO a fost înlocuită de *Instrumentul European pentru Democrație și Drepturile Omului*, având aceleași misiuni de susținere a obiectivelor naționale și internaționale în domeniul democrației și drepturilor omului, alături de activitățile derulate în cadrul diferitelor programe naționale și regionale de cooperare ale Comunității.

► Deși termenul *stabilitate* nu este definit în domeniul de acțiune al celui de-al doilea pilon, cadrul instituțional al PESC/PESD este în prezent suficient de structurat pentru a permite ca instrumentele create pentru acțiuni de stabilizare să fie utilizate în sensul prevenirii unei crize (situație care riscă să se deterioreze) sau gestionării situației post-conflict (sprijin în consolidarea unui nou echilibru).

Elaborarea, la sfârșitul anului 1999, a Politicii Europene de Securitate și Apărare, a trasat cadrul activităților destinate asigurării stabilității, pentru cel de-al doilea pilon, în special în ceea ce privește *gestiunea civilo-militară a crizelor* .

În esență, PESA presupune dezvoltarea unei capacități de decizie autonome și, în cazul în care Alianța Nord-Atlantică ca întreg nu este angajată, lansarea și coordonarea unor operațiuni militare sub autoritatea UE, ca răspuns la situații de criză, angajarea resurselor de către statele membre la astfel de operațiuni bazându-se pe decizii suverane. Din acest ultim punct de vedere este important de subliniat că PESA este un *proces interguvernamental*, controlul politic asupra PESA

<sup>12</sup> Politica externă a primului pilon dispune, în prezent, de 6 instrumente specifice:

1. Instrumentul de pre-aderare
2. Instrumentul european de vecinătate și parteneriat
3. Politica de cooperare pentru dezvoltare și de cooperare economică cu alte țări
4. Instrumentul de stabilitate
5. Instrumentul de sprijin/ajutor umanitar
6. Instrumentul de asistență macro-financiară

fiind exercitat de șefii de stat și de guverne ale statelor membre, iar cel financiar, de către parlamentele naționale.

Începând cu reuniunea Consiliului European de la Helsinki (10-11 decembrie 1999), s-a abordat și problema capacităților instituționale ale Uniunii pentru facilitarea procesului decizional, ajungându-se la un acord în ceea ce privește înființarea unor organisme politice și militare permanente – Comitetul Politic și de Securitate, Comitetul Militar și Stafful Militar.

- Comitetul Politic și de Securitate (cunoscut prin acronimul său francezesc, COPS), exercită, sub autoritatea Consiliului, controlul politic și coordonarea strategică a operațiunilor militare ale UE și înaintea Comitetului Militar principii de acțiune. În timpul unei crize, COPS este prezidat de Înalțul Reprezentant al UE pentru PESC.

- Comitetul Militar al UE oferă consiliere militară și înaintea Comitetului Militar și Staffului Militar propunerii de acțiune. În timpul unei operațiuni, CMUE monitorizează desfășurarea adecvată a acesteia.

- La rândul său, Stafful Militar al UE se ocupă de avertizarea timpurie, evaluarea situațiilor și planificarea strategică pentru *misiunile Petersberg* (misiuni umanitare, de menținere a păcii, de prevenire a conflictelor, operațiuni de restabilire a păcii etc), inclusiv de identificarea forțelor europene naționale și multinaționale și implementează, sub îndrumarea CMUE, politicile și deciziile PESA. În perioada 2004-2005, în cadrul Statului Major, a fost creată o *celulă de planificare civilo-militară*, al cu scopul de a studia și coordona capacitățile civile și militare angajate într-o operațiune autonomă a Uniunii. Celula civilo-militară reprezintă nucleul permanent al centrului de operațiuni, în prezent, fiind în discuție problema consolidării personalului său civil.

Pentru a susține eficient misiunile de urgență, au fost instituite Grupurile tactice interoperaționale – *Battlegroupes* – cu desfășurare progresivă până în 2010: unități naționale sau binaționale, formate din maxim 1 500 de persoane, angajate în misiuni de cel mult 4 luni. Proiectul european al *grupurilor tactice de luptă* a fost inițiat de Franța, Germania și Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, în februarie 2004. GTI sunt unități rapid dislocabile, capabile de acțiuni independente sau în măsură să acționeze ca forță de prim-impact în faza inițială a unei operațiuni militare extinse. În prezent sunt anunțate contribuții din partea a 22 de state, inclusiv România, privind constituirea a 19 grupuri tactice de luptă. Începând cu 2007, UE trebuie să fie în măsură să desfășoare simultan două operații militare utilizând grupuri de luptă, în acest sens fiind conceput un mecanism prin care câte două astfel de grupuri să fie permanent în stand-by pentru o perioadă de șase luni.

Uniunea dispune și de o Forță Europeană de Reacție Rapidă. Deși a fost înființată oficial în 2007, forțe militare europene combinate au fost deja desfășurate în unele dintre punctele fierbinți de conflict din lume.

Instituționalizarea activității în sfera prevenirii conflictelor, consolidării păcii și a stabilității interne a statelor, zonelor sau regiunilor în criză sau amenințate de crize s-a făcut prin instituirea, înaintea summit-ului de la Feira (2000), a Comitetului pentru Aspectele Civile ale Gestionării Crizelor, ca un al patrulea organism permanent PESA. Comitetul pentru Aspectele Civile ale Gestionării Crizelor înaintea informațiilor, recomandări și opinii Comitetului Politic și de Securitate<sup>13</sup>.

► Cooperarea polițienească și judiciară în materie penală reprezintă *al treilea pilon al Uniunii* și se referă la cooperarea interguvernamentală. Atribuțiile acesteia sunt stipulate în art. 30 al Tratatului de la Maastricht. Instituțiile create pentru acest pilon sunt Poliția Europeană (Europol),

---

<sup>13</sup> După 11 septembrie 2001, UE a adoptat un întreg pachet de măsuri cu caracter antiterorist și a adăugat, ca etape consecutive relevante ale dinamicii relațiilor sale în problema securității cea dintâi operațiune civilă inițiată sub egida PESA, ca misiune a UE, cu mandat ONU în Bosnia-Herțegovina, dar și prima operațiune militară de menținere a păcii în Macedonia, prin preluarea mandatului NATO, precum și prima misiune autonomă a UE fără sprijin logistic NATO, în Congo. După declanșarea războiului din Irak, Summitul pe probleme de apărare al șefilor de state și guverne ai Franței, Germaniei, Belgiei și Luxemburgului, desfășurată la Bruxelles în 2003, propunea integrarea în textul viitoarei Constituții europene, posibilitatea cooperării întărite, instituirea unei clauze generale de solidaritate și securitate comună și reformularea misiunilor Petersberg pentru ca UE să poată folosi mijloace civile și militare pentru prevenirea conflictelor și gestionarea crizelor.

care are rol de coordonare și strângere de informații. Există și un organism european cu rol în îmbunătățirea cooperării juridice (Eurojust). Cooperarea academiilor de formare naționale este intermediată de Academia Europeană de Poliție.

*Forța de Jandarmerie Europeană* (EuroGendFor) a fost constituită în septembrie 2004, ca instrument militar de gestionare civilă a crizelor, în vederea susținerii eforturilor Uniunii în lupta împotriva criminalității organizate și terorismului.

*Echipele de intervenție civilă* (echivalente echipelor de expertiză civilă din cadrul ONU sau USAID) - Personalul pus la dispoziție acestor echipe, pe baza unor liste naționale concepute de către guvernele statelor membre, este activat în caz de nevoie, în următoarele situații:

- efectuarea evaluărilor și misiunilor de anchetă în situații de criză iminente, furnizarea contribuțiilor la dezvoltarea unui concept de gestionare a crizei înaintea adoptării unei acțiuni comune de către Consiliu;
- asigurarea rapidă a prezenței operaționale inițiale după adoptarea unei acțiuni comune de către Consiliu și susținerea demarării unei operațiuni civile de gestionare a crizei;
- consolidarea mecanismelor existente de gestionare a crizei, sub egida Reprezentantului special al Uniunii.

Domeniile de acțiune prioritare pentru perioada următoare, conform ultimelor orientări ale Comisiei pe plan bugetar, sunt: ajutorul acordat organizațiilor neguvernamentale în avertizare timpurie; ameliorarea cooperării multilaterale între organizațiile internaționale în scopul evaluării nevoilor după încheierea conflictelor sau după un dezastru natural; formarea și pregătirea experților civili desemnați pentru echipele de intervenție ale Uniunii.

Accentul este pus, în primul rând, pe consolidarea capacităților internaționale și regionale de analiză, de prevenire și de răspuns în situațiile cu risc crescut de conflict violent sau de catastrofă naturală și care ar putea afecta stabilitatea internațională și dezvoltarea umană. Se apreciază că o bună evaluare a situației nu se poate face fără o cunoaștere detaliată a datelor locale. În general, ONG-urile prezente pe teren sunt cele care dețin expertiza. În acest scop a fost creat un fond de „parteneriat pentru consolidarea păcii”, prin care să fie finanțate capacitățile de formare, planificare și crearea instrumentelor destinate avertizării timpurii (conflict sau catastrofă naturală). Fondurile pentru perioada 2007-2013 sunt orientate în special către organizațiile specializate în medierea conflictelor din statele slabe și către organizațiile care asigură baza de date socio-politice necesare unei analizei politice locale.

În al doilea rând, se urmărește ameliorarea cooperării dintre Uniune și instituțiile regionale de securitate, în special în situațiile post-conflict sau post-catastrofă umanitară. Preocuparea majoră constă în a realiza cea mai bună evaluare a nevoilor locale în vederea obținerii ajutoarelor financiare internaționale. Pentru o gestionare eficientă a ajutoarelor acordate, Uniunea a decis să pună la punct, împreună cu experții Băncii Mondiale și ONU, metode combinate și complementare de evaluare a nevoilor post-conflict (programul Post-Conflict Needs Assessment) sau post-catastrofă umanitară (programul Post Disaster Needs Assessment). Acest schimb de expertiză are și un rezultat concret: depășirea unor obstacole care intervin în activitățile de urgență, de răspuns imediat la o situație de criză acută și de reconstrucție pe termen lung, după modelul care există deja în cadrul ONU – echipe interinstituționale (Early Recovery Cluster), de evaluare, de finanțare și de planificare a acțiunilor comune.

În al treilea rând, se vizează accelerarea formării și pregătirii experților civili europeni angajați în echipele de intervenție civilă, create în cadrul celui de-al doilea pilon. Este prevăzută o sumă de 5 milioane de euro pentru formarea a 100 de experți anual în domeniul statului de drept și administrației civile.

## **Concluzii**

Securitatea indivizilor se află în centrul oricărui sistem de securitate clădit pe baza unor idealuri liberale. Protejarea și lărgirea libertăților individuale fundamentale constituie nucleul de la care iradiază toate celelalte forme de securitate. În era conexiunii crescânde dintre state și națiuni, preocuparea pentru respectarea drepturilor omului devine un domeniu de interes direct și imediat

pentru întreaga comunitate internațională. Atingerea adusă securității cetățenilor unei țări de către forțe externe sau, cel mai adesea, de către forțe din interiorul acelei țări, are drept consecință faptul că alte comunități umane și guvernele care le reprezintă își simt amenințată propria securitate. Societatea transnațională, spațiul politic statal și nonstatal, dimensiunile etnice, regionale, informaționale ale conflictelor, influența individuală, colectivă sau internațională, reprezintă tot atâția factori care redefinesc sfera concepțiilor despre securitate și impun redefinirea unor noi strategii, care trebuie să aibă în vedere securitatea umană.

### **Bibliografie**

- [1] Jean-Jacques Patry, *Union Européenne et stabilité: un instrument en devenir*, Fondation pour la Recherche Strategique, 15 septembre, 2007.
- [2] Gervais Myriam et Roussel Stéphane, *De la sécurité de l'État à celle de l'individu* dans "Etudes internationales", 29 mars, 1998;
- [3] Roche Jean-Jacques, *Relations internationales*, L.G.D.J, Paris, 2001.
- [4] *Politica Europeană de Securitate și Apărare*, [www.europa.eu.int](http://www.europa.eu.int).
- [5] *Strategia de Securitate a Uniunii Europene*, decembrie 2003, Bruxelles, [www.europa.eu.int](http://www.europa.eu.int).
- [6] [www.un.org](http://www.un.org).

# SECURITATEA ENERGETICĂ – PREOCUPARE ACTUALĂ ȘI PERSPECTIVĂ A ALIANȚEI NORD-ATLANTICE

Dr. Ioan Codruț LUCINESCU\*  
Alina ORESCOVICI\*\*

*Energy security is of increasing importance to the United States and its European allies, as some energy producers are using oil and the gas for political leverage. Although most European allies believe that a market solution exists to ensure security of energy supplies, NATO has begun to discuss the issue as an allied concern.*

*The protection of the energy infrastructure and the stabilisation of the broader environment in which energy infrastructures are embedded require military power. But NATO's role in energy security remains uncertain and could prove to be premature in this issue.*

*Energy security has moved to the centre of the contemporary strategic debate. In recent years, both the US government and the EU have strongly communicated their perspective concerns about the very real threats to energy security and began to reevaluate their strategies for coping with these serious challenges.*

## Introducere

De peste un deceniu, NATO se prezintă ca o alianță politico-militară aflată în plin proces de transformare asumat pentru a se realiza tranziția de la logica unei alianțe statice configurate pe gestiunea amenințărilor și riscurilor de securitate specifice Războiului Rece, la o alianță pliată pe gestiunea riscurilor asimetrice.

Remarcăm faptul că demersurile politico-militare actuale ale Alianței vizează nu numai interesele membrilor săi dar și extinderea cooperării la nivel regional și global în sprijinul unor valori transnaționale generatoare de securitate. Probleme precum terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, imigrația ilegală și securitatea energetică reprezintă o provocare de securitate mult mai complexă decât a fost Uniunea Sovietică. Aceste aspecte sunt interconectate la nivel global, de natură socio-economică, în mare măsură imposibil de rezolvat prin soluții pur militare și caracterizate de implicații asupra securității externe și interne.

Uniunea Europeană și Statele Unite ale Americii, în ciuda utilizării celor mai moderne și eficiente tehnologii, nu numai că își păstrează dependența față de resursele energetice, dar o accentuează într-o manieră îngrijorătoare. Jumătate din aprovizionarea cu energie a Uniunii Europene depinde de importuri, iar această dependență ar putea ajunge, în anul 2030, până la 70% pentru gazele naturale și chiar la 100% pentru petrol și cărbune. Extinderea UE a accentuat slăbiciunile energetice ale acesteia, astfel încât, în prezent, gazul rusesc livrat de concernul controlat de Kremlin, „Gazprom” asigură 30% din necesarul energetic al Franței, Germaniei sau Italiei, în timp ce în majoritatea statelor din Europa centrală și de est proporția ajunge la 90%<sup>14</sup>.

Revenirea în forță a dezbaterilor privind sursele alternative de energie, cum ar fi bio-combustibilii sau energia solară, ca să nu mai amintim de renașterea interesului mondial pentru energia nucleară nu pot avea efecte deosebite pe termen scurt și mediu<sup>15</sup>. Chiar și astăzi, cărbunele acoperă două treimi din consumul de energie al Chinei și Indiei, iar combustibilii fosili asigură 90% din cererile de energie în întreaga lume.

Și în deceniile următoare, Orientul Mijlociu va continua să aibă o importanță crucială pentru sectorul energetic, având în vedere că 61% din rezervele de petrol se află în prezent în această regiune; de asemenea este spațiul în care se găsesc cele mai multe câmpuri petroliere nedezvoltate din lume. De aceea, în secolul XXI, stabilitatea politică în regiune va reprezenta cheia securității energetice internaționale în aceeași măsură ca rezolvarea altor tensiuni politico-economice globale.

---

\* Academia Națională de Informații

\*\* Academia Națională de Informații

<sup>14</sup> Bolocan, Silvana, Contextul politicii energetice comune a Uniunii Europene, Revista 22, nr.842/28 aprilie 2006 - 4 mai, 2006.

<sup>15</sup> Totuși, bio-combustibilii reprezintă doar 1% din combustibilul folosit pentru transporturi, iar experții consideră că această valoare nu va depăși 5% în următorii 20 de ani.

Practic, putem afirma că tendințele globale în domeniul energiei subliniază faptul că energia reprezintă un element semnificativ al conceptului actual de securitate. Pe o piață globală atât de dependentă de petrol și gaze naturale, amenințările la adresa furnizării de energie ar putea fi generate de surse precum atacurile teroriste, dezastrele naturale, presiunile politice sau întreruperile ca urmare a conflictelor sau tensiunilor regionale, pentru a aminti doar câteva dintre acestea. Acest lucru sugerează nevoia de strategii de prevenire a disfuncționalităților și de aranjamente care să minimalizeze efectele asupra nivelului cantităților furnizate în cazul producerii unei crize mondiale majore. De asemenea, sugerează că securitatea energetică deține potențialul de a crea o criză majoră sau, cel puțin că încercarea de a asigura furnizarea garantată a cantităților necesare ar putea să modeleze din ce în ce mai mult politica externă și prioritățile statelor membre NATO și din întreaga lume.

O altă caracteristică a actualei preocupări generale privind securitatea energetică este aceea că din ce în ce mai multe țări depind de cantitățile de energie care sunt furnizate de la distanțe foarte mari, prin conducte ce traversează continente întregi sau petroliere care transportă gaze naturale lichefiate peste oceane (în următorul deceniu, aceste super-tancuri urmează să-și sporească nu numai numărul, ci și dimensiunile). Elemente de infrastructură din ce în ce mai sofisticate și vulnerabile, cum ar fi proiectele de noi conducte sau de construire a terminalelor de gaze, sunt create pentru a răspunde cererii economice din ce în ce mai mari. De altfel, acest aspect al globalizării subliniază interdependența dintre consumatori și furnizori într-o relație complexă, care necesită asigurarea securității terestre și maritime pe întreaga lungime a traseului<sup>16</sup>.

În aceste condiții (legătura intrinsecă dintre furnizarea de energie și securitatea economică a statelor membre), era firesc ca securitatea energetică să devină temă de discuție și analiză în cadrul NATO. Alianța are responsabilitatea de a discuta orice subiect care îi preocupă pe aliați și, întrucât unii dintre ei sunt în mai mare măsură dependenți decât ceilalți, este firesc ca aceștia să dorească abordarea acestui aspect la nivelul structurilor NATO.

### **Precedente ale implicării militare a statelor membre NATO în problematica energetică**

Pe parcursul ultimelor decenii, state membre ale Alianței s-au implicat direct în operațiuni militare al căror scop era securizarea alimentării cu energie. Primul război din Golf, care nu s-a purtat sub egida NATO dar care a implicat statele cheie ale alianței, cum ar fi Statele Unite, Franța, Marea Britanie și Italia, a avut ca scop nu numai eliberarea Kuweitului, dar, la fel de important și securizarea resurselor energetice. Prin înfrângerea Irakului, Occidentul a eliminat constituirea unui posibil jucător dominant în regiune, asigurându-se că Bagdadul nu va controla petrolul kuweitian și nu va amenința Arabia Saudită și alți producători din Golf.

Securizarea livrărilor de petrol a fost și motivul operațiunilor militare, din 1980, întreprinse de guvernele țărilor membre NATO. Operațiunea *Earnest Will* s-a constituit într-un efort al statelor occidentale pentru protejarea traficului tancurilor petroliere în Golf în timpul războiului Iran-Irak (1980-1988).

În februarie 2006, țările membre NATO au discutat despre posibilele acțiuni ce ar putea fi întreprinse în eventualitatea întreruperii fluxurilor energetice existente din cauza unor acțiuni militare; unele țări membre analizează creșterea protecției traficului tancurilor petroliere și a platformelor de extracție în perioadele de conflict prin folosirea de sateliți, în scopul monitorizării evoluțiilor în zonele unde resursele energetice sunt supuse amenințării<sup>17</sup>.

Deși au fost realizate progrese în ultimii ani pentru îmbunătățirea protecției infrastructurii de importanță deosebită în domeniul energetic, sistemele energetice de pe ambele maluri ale Atlanticului sunt încă vulnerabile. Menționăm faptul că realizarea unui rol al NATO în securitatea

<sup>16</sup> Jamie Shea, Rolul potențial al NATO în securitatea energetică, <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue3/romanian/special1.html>

<sup>17</sup> Borchert Heiko and Forster Karina, EU and NATO must work together to guarantee energy infrastructure security and to define the role of soft vs hard power, [www.atlantic-community.org/index/articles/view/EU\\_Energy\\_Security\\_Requires\\_Hard\\_Power](http://www.atlantic-community.org/index/articles/view/EU_Energy_Security_Requires_Hard_Power)

energetică implică aspecte politice importante, cum ar fi dezvoltarea relațiilor cu alte organizații și țările partenere. Eforturile de colaborare cu statele nemembre ale Alianței, de exemplu în cadrul Dialogului Mediteranean, Inițiativei de Cooperare de la Istanbul sau Parteneriatului pentru Pace al NATO furnizează un cadru eficient de cooperare în domeniul securității energetice cu producători de energie cum ar fi Kazahstanul, Azerbaidjanul, Turkmenistanul și cu state de tranzit precum Georgia<sup>18</sup>.

### NATO și securitatea energetică

Alianța nu a avut un rol tradițional în problematica securității energetice ce a fost depășit prin asigurarea de către forțele aliate a accesului garantat la carburant pentru trupele și echipamente proprii. Conceptul Strategic notează că o amenințare la aprovizionarea cu energie poate poza într-o amenințare strategică, iar în momentul de față nu este niciun acord între aliați în ceea ce privește definiția Politicii NATO privind securitatea energetică. De curând NATO-ului i s-a cerut să joace un rol cât mai activ, de exemplu, în apărarea infrastructurilor energetice și a fluxurilor de petrol și gaze în largul mării. Dar aici se află rezistența în ceea ce privește noțiunea de rol aliat în problema securității energetice.

În lumina amenințării teroriste în domeniul energetic, îmbunătățirea securității în cazul infrastructurilor critice în domeniul energetic situate în afara sferei tradiționale a Alianței reprezintă un alt domeniu în care NATO ar putea juca un rol important.

În acest context, între 22-24 februarie 2006, la Praga, Alianța a inițiat pentru prima dată Forumul NATO privind securitatea energetică și tehnologia<sup>19</sup>, întâlnire care a adunat 150 de oficiali guvernamentali, lideri de companii din ramuri industriale vizate și experți din 35 de țări pentru a discuta provocările securității și posibile soluții privind energia. Cu această ocazie s-au evidențiat vulnerabilitățile sistemului de conducte, rafinăriilor, reactoarelor nucleare sau a centralelor și liniilor electrice din statele membre NATO. Întâlnirea a prefigurat abordarea problemei securității energetice la summit-ul de la Riga din noiembrie 2006, chiar dacă nu s-a ajuns la poziție comună concretă și cu aplicabilitate imediată.

În Declarația finală a summit-ului se susține faptul că „sprijinim un efort internațional coordonat care să evalueze riscurile la adresa infrastructurilor energetice și care să promoveze securitatea infrastructurii energetice”<sup>20</sup>. Mai mult, Consiliul Nord-Atlantic este însărcinat să se consulte în legătură cu riscurile imediate din sectorul securității energetice, în scopul de a defini acele zone în care NATO își poate aduce contribuția pentru securizarea intereselor de securitate ale aliaților, astfel ca la cerere să susțină, să sprijine eforturile naționale sau internaționale. Practic, se urmărește ca organizația să sprijine un efort coordonat și internaționalizat care să evalueze riscurile ce pot afecta infrastructura energetică și care să promoveze totodată securitatea acesteia. Deci avem de a face cu o proiecție, o evaluare prospectivă, și care se poate finaliza cu o strategie internațională care să se ocupe cu o astfel de problematică.

Acest enunț demonstrează faptul că nu a existat consens la nivelul NATO legat de cum anume își poate aduce Alianța, o organizație esențialmente politico-militară, contribuția în spațiul securității energetice. De altfel, problematica în discuție a fost abordată și de Secretarul General al NATO, Jaap de Hoop Scheffer care, pe 26 octombrie 2006, în cadrul unei conferințe de presă desfășurată la Moscova, la o întrebare legată de criza gazelor care a afectat Ucraina dar și de disensiunile dintre Rusia și Ucraina în aceeași problematică, a afirmat tranșant: „I can be very brief. NATO is in the business of politics and security, not in gas and not in energy. Thank you”<sup>21</sup>.

Deși NATO deține capacitatea operațională de a se implica eficient într-un asemenea proces, problematica securității energetice rămâne un subiect de dezbatere extrem de sensibil și datorită

<sup>18</sup> Ibidem.

<sup>20</sup> Declarația Summit-ului de la Riga, 29 noiembrie 2006, <http://www.nato.int/docu/pr/2006/p06-150e.htm>.

<sup>21</sup> Press conference with NATO Secretary General, Jaap de Hoop Scheffer at the Itar-Tass news agency, 26 october 2006, <http://www.nato.int/docu/speech/2006/s061026a.htm>



faptului că numeroase trasee energetice se află în imediata vecinătate a Federației Ruse și într-o zonă de maxim interes strategic pentru aceasta. Iar în condițiile în care Occidentul este vital interesat, în primul rând datorită dependenței sale de importurile energetice, în relații politico-economice cel puțin normale cu Federația Rusă, implicarea sa directă într-o problematică de maximă sensibilitate pentru interesele rusești nu se poate realiza ușor. De aceea, propunerea făcută în februarie 2006, de primul ministru al Poloniei de creare a unui Pact European<sup>22</sup> de apărare colectivă pe dimensiunea securității energetice care să conțină inclusiv o clauză similară celei prevăzute în articolul 5 al Tratatului fondator al NATO nu a avut urmările dorite nu numai de Varșovia, dar și alte state est-europene<sup>23</sup>.

Dincolo de spinoasele probleme politice actuale, care impun o anumită reticență din partea guvernelor statelor membre, există totuși posibilitatea implicării directe a unor structuri ale NATO în eforturile internaționale în domeniul îmbunătățirii securității energetice prin abordarea unor situații specifice prin operațiuni de „nișă”. Astfel, la nivelul conducerii Alianței și, în special a Secretarului General au fost realizate propuneri practice, perfect realizabile în acest moment.

Se are în vedere, în primul rând, înființarea la nivelul NATO a unui mecanism de monitorizare și evaluare continuă care să urmărească evoluțiile legate de securitatea energetică. Acesta ar presupune consultări politice regionale cu aliații și partenerii, bazate pe analizele și rapoartele informative ale structurilor militare naționale de informații; de asemenea, un flux continuu de informări cu membrii comunității de specialiști, precum cei de la Agenția Internațională pentru Energie (IEA) și cei de la principalele companii din domeniul energiei, ar putea să joace un rol important. Un înalt comitet NATO ar putea fi însărcinat să urmărească problema îndeaproape și să pregătească prezentarea problemei în fața Consiliului Nord Atlantic, cel mai înalt organ de luare a deciziilor al NATO. Totodată, un alt grup axat în principal pe aspectele economice ar putea fi solicitat să sprijine această inițiativă datorită legăturii directe dintre securitatea energetică, economie și tendințele pieței<sup>24</sup>.

În plus, Consiliul Nord Atlantic ar putea înființa o Celulă pentru Analiza Informațiilor și a Securității Energetice, deoarece înființarea unei structuri similare de informații creată pentru abordarea problemei terorismului s-a dovedit a fi un succes. De asemenea, Comitetul Special al Alianței ar putea să joace un rol favorabil în facilitarea schimbului de informații între diferite structuri din domeniul securității energetice<sup>25</sup>.

Pe lângă schimbul de informații naționale între aliați, operațiunile navale ale NATO ar putea monitoriza liniile maritime insuficient acoperite de mijloacele naționale. Aceasta deoarece, cu excepția Statelor Unite, nici o altă țară membru NATO nu dispune de suficiente forțe navale pentru apărarea credibilă a rutelor de transport a țițeiului, atât în beneficiu propriu cât și pentru aprovizionarea aliaților.

Institutul pentru Analiza Securității Globale raportează că aceste costuri legate de apărarea rutelor navale și furnizarea asistenței militare către parteneri în aprovizionarea cu petrol, costă Statele Unite 50 miliarde de \$ pe an<sup>26</sup>.

Datorită vulnerabilităților reale ale liniile de transport a resurselor energetice, acoperirea unor astfel de zone vaste din oceanul planetar ar putea fi extrem de benefică în eventualitatea apariției unor situații de criză. Această inițiativă privind monitorizarea precisă a spațiului maritim ar putea fi cuplată la rețeaua de informații a comenzii NATO, în special prin intermediul Centrului de Fuzionare a Informațiilor.

Jamie Shea, înalt oficial al Alianței, implicat direct în proiectele organizației de răspuns direct și eficient la noile riscuri internaționale de securitate, identifică și posibilitatea NATO de a

<sup>22</sup> Kazimierz Marcinkiewicz, „Europe’s energy musketeers must stand together” in „Financial Times”, 9 February 2006, [http://us.ft.com/ftgateway/superpage.ft?news\\_id=fto020920061603036734](http://us.ft.com/ftgateway/superpage.ft?news_id=fto020920061603036734)

<sup>23</sup> Propunerea poloneză venea pe fondul crizei energetice dintre Ucraina și Rusia, și era esențialmente îndreptată împotriva Rusiei.

<sup>24</sup> Belkin Paul, The European Union's Energy Security Challenges, may 7, 2007, [www.fas.org/sfp/crs/row/RL33638.pdf](http://www.fas.org/sfp/crs/row/RL33638.pdf).

<sup>25</sup> Ibidem.

<sup>26</sup> [www.iags.org/oiltransport.html](http://www.iags.org/oiltransport.html)

oferi asistență de securitate aliaților. Aceasta ar putea implica măsuri flexibile, începând de la asistența de securitate pentru un aliat sau un grup de aliați, până la desfășurarea chiar a unei operații NATO în vederea securizării în caz de necesitate a elementelor de infrastructură vulnerabile legate de energie<sup>27</sup>.

Pe baza Tratatului fondator, NATO ar putea să disloce, conform Articolului 4, „Pachete de Asistență de Securitate” alcătuite special pentru sprijinirea unuia sau mai multor aliați, cu particularitățile pe care le-ar presupune o asemenea inițiativă. Un asemenea Pachet de Asistență ar putea cuprinde întărirea patrulilor maritime și aeriene, protejarea rețelelor naționale de comunicații și informații sau chiar asistența pentru eforturile de răspuns la producerea dezastrelor prin folosirea mecanismelor Planului de Urgențe Civile și a celor ale Centrului Euro-Atlantic de Coordonare a Răspunsului la Dezastre. În situații extreme, de pericol major, elementele vitale din domeniul energiei ar putea să fie protejate prin implicarea unităților de reacție rapidă ale Alianței<sup>28</sup>.

Un alt rol posibil și realizabil fără să implice costuri prohibitive ar putea implica supravegherea maritimă. Chiar dacă statele au în continuare responsabilitatea de a-și proteja propriile ape teritoriale, NATO ar putea dezvolta o „nișă” de capacitate prin abordarea aspectelor de securitate ale liniilor de comunicații maritime, pornindu-se de la modelul Operațiunii Active Endeavour și care și-a arătat utilitatea în ceea ce privește securitatea în Marea Mediterană după 11 septembrie 2001. O grupare maritimă multinațională (formată inclusiv din parteneri neapartenând Alianței, dacă este cazul) ar putea fi creată în vederea descurajării atacurilor împotriva vaselor transportatoare de petrol sau gaz lichefiat (LPG), prin protejarea în principal a punctelor maritime strategice de trecere, esențiale în cazul unor amenințări ridicate sau în situații de conflict<sup>29</sup>.

Pe baza experienței acumulate în ultimele două decenii, NATO ar putea iniția operațiuni de interdicție, concepute special pentru securizarea aprovizionării cu petrol sau gaze în cazul situațiilor reale de criză sau conflict. Deși nu s-a constituit într-o inițiativă NATO, „Operațiunea Earnest Will” (1987-1988), desfășurată în scopul protejării petrolierelor kuweitiene pe timpul războiului dintre Iran și Irak ar putea fi luată drept model orientativ. Astfel, Alianța are capacitatea de a gestiona operații maritime de escortare pe termen scurt, protejarea sondelor și terminalelor de petrol, acordarea asistenței autorităților naționale în vederea protejării bazelor de încărcare/descărcare și protecția rafinăriilor și a punctelor de depozitare a gazelor naturale și a țițeiului.

### **Posibile abordări comune NATO-UE în domeniu**

Uniunea Europeană și Statele Unite, cu relații comerciale de 2,5 trilioane \$, depind în mod vital de aprovizionarea regulată cu energie pentru a-și menține eficient relațiile transatlantice. Chiar și numai din acest punct de vedere, cooperarea UE-NATO este indispensabilă pentru asigurarea securității infrastructurii energetice. Situația aprovizionării Europei depinde de securitatea infrastructurii energetice din principalele țări producătoare, precum Rusia, Algeria, Nigeria, Arabia Saudită sau Iran și de securitatea transportului prin regiuni „agitate” ca Strâmtoarea Hormuz sau Golful Guineea. Gazoductele, în particular, creează directă interdependență între piețele furnizoare și cele consumatoare; în Europa, în linii mari, importurile de gaz prin gazoducte situându-se la valoarea de 85%. Indiscutabil, protecția infrastructurii energetice și consolidarea cadrului general în care infrastructurile critice sunt încadrate necesită resurse militare considerabile.

Aspectele civile (soft power) ale ambițioasei agende UE privind energia trebuie să fie sprijinite de o credibilă componentă militară (hard power); aceasta cere imperios apropierea UE de NATO, mai ales că rolul critic al securității infrastructurii energetice este scăpat din vedere în Programul Uniunii Europene pentru Protecția Infrastructurii Critice Europene (EPCIP)<sup>30</sup>.

Specialiștii europeni și americani au identificat deja mai multe „zone” unde UE și NATO pot să-și unească forțele pentru a-și promova agenda securității infrastructurilor energetice.

<sup>27</sup> Paul Belkin, op. cit.

<sup>28</sup> Aranjamentele de comandă și control ar putea fi inspirate de cele folosite pe timpul Operației Display Deterrence (februarie 2003), când NATO a oferit Turciei sprijin de urgență pentru apărare.

<sup>29</sup> Jamie Shea, op. cit.

<sup>30</sup> Paul Gallis, NATO and Energy Security, [www.an.af.mil/an/awc/awc/awcgate/crs/rs22409pdf](http://www.an.af.mil/an/awc/awc/awcgate/crs/rs22409pdf)

În primul rând, folosindu-se programele științifice și tehnologice (S&T) de securitate/apărare pentru securizarea infrastructurii critice: și UE și NATO au instituții consacrate acestor programe – Centrele de Cercetare Comună ale Uniunii Europene și Organizația de Cercetare și Tehnologie a NATO – și platforme de cercetare cum ar fi Programul-Cadru 7 de Cercetare al Uniunii Europene (FP7) și Programul Științific pentru Securitate ale Alianței<sup>31</sup>.

Unele din aceste activități se adresează în mod direct securității infrastructurii. Dar, în plus, eforturile S&T privind informarea și comunicarea, tehnologia securității, conștientizarea situației, comandă și control factorii umani, detectarea și protecția tehnologiilor, materiale științifice și modelare și stimulare – enumerând câteva exemple – pot furniza perspicacități valoroase.

Două organizații ar trebui să studieze cum producția – importantă de energie și țările de tranzit pot fi incluse în perspectivele proiectelor europene științifice și tehnologice. Uniunea Europeană în particular ar trebui să analizeze cum activitatea de cercetare în FP7 poate fi folosită pentru promovarea securității infrastructurii energetice cu privire la vecinii bogați în energie ai Europei (UE).

Unul din instrumentele cu o eficiență sporită îl constituie programul european de navigare prin satelit „Galileo”, care a trecut în noiembrie 2007, prin acordul statelor UE, de impedimentele politico-economice ce îi frânuau dezvoltarea. Acesta poate fi folosit pentru a furniza în timp real informații cu privire la situația rețelelor energetice; prin prisma dependenței accentuate de importurile energetice, sistemul european va avea capacitatea de a acoperi și monitoriza situația din practic toate statele producătoare precum și din cele de tranzit a resurselor<sup>32</sup>.

Pe de altă parte, Uniunea Europeană va trebui să-și consolideze dimensiunea de apărare în cadrul Politicii Europene de Securitate și Apărare și să realizeze o aliniere pe aceasta împreună cu Noua Politică Europeană privind Vecinătatea.

Pe deasupra o dimensiune de apărare – securitate ar trebui să fie adăugată la relațiile externe proprii privind energia. Și, aceasta, deoarece referirile la mijloacele pentru protecția infrastructurilor sunt absente din noile Acorduri de Cooperare cu Kazahstanul și statele din regiunea Caucazului.

O regiune importantă, unde cele două organizații ar putea să-și unească forțele este Africa. Uniunea Europeană și NATO ar trebui să analizeze modalitățile practice de sprijinire a structurilor locale de securitate și apărare africane ce au ca atribuții securitatea infrastructurii energetice a continentului.

Schimbul „de lecții învățate” și cele mai bune practici sunt cele mai puternice instrumente de promovare a capacităților militare/securitate din domeniul securității infrastructurii energetice; la acestea se pot adăuga ateliere (workshops) și exerciții comune.

Experiența europeană demonstrează că există o nevoie urgentă de intensificare a exercițiilor transfrontaliere de management al situațiilor de urgență, pentru întărirea interacțiunilor public-public, public-privat și privat-privat, în beneficiul securității infrastructurii energetice. Atât UE cât și NATO pun la dispoziție mecanisme de management civil al situațiilor de urgență, care ar putea fi folosite în acest scop<sup>33</sup>.

Celula Euro-Atlantică de Coordonare a Răspunsului la Dezastre a NATO poate fi utilizată în folosul general al celor 46 de membri ai Consiliului Parteneriatului Euro-Atlantic, asigurând un management eficient în zone energetice vitale cum ar fi Caucazul și Asia Centrală. Programele complexe inițiate de UE și NATO pot, de asemenea, să fie utilizate pentru îmbunătățirea relațiilor cu partenerii Dialogului Mediteranean<sup>34</sup>.

De asemenea, securitatea energetică poate constitui o temă de discuție importantă în timpul reuniunilor informale întrunite la nivelul Consiliului Nord-Atlantic al NATO și Comitetului Politic și de Securitate al UE.

---

<sup>31</sup> Ibidem.

<sup>32</sup> Ibidem.

<sup>33</sup> Ibidem.

<sup>34</sup> Ibidem.

## Concluzii

Reliefăm faptul că multitudinea de discuții și consultări între partenerii euro-atlantici nu implică realizarea automată a unui acord asupra faptului ca NATO va acționeze amplu și să pretindă asumarea unui rol conducător în domeniul securității energetice. Este evident că protecția elementelor de infrastructură de importanță crucială sau opțiunile de răspuns în cazul producerii crizelor care presupun folosirea forțelor militare reprezintă doar o parte a întregului pachet de inițiative necesar în vederea garantării securității aprovizionării cu energie. De exemplu, există deja un număr de inițiative ale țărilor G8, UE, Agenției Internaționale pentru Energie și ale altor grupuri, care vizează sporirea securității energetice. Acestea se axează pe asigurarea unei acceptări universale mai largi a Cartei Energiei, deschiderea piețelor pentru investițiile străine sau reducerea dependenței economiilor dezvoltate față de combustibilii fosili.

De asemenea, având în vedere rolul principal al Rusiei în domeniul securității energetice, este de la sine înțeles faptul că problematica ar trebui să devină o temă obișnuită a consultărilor din Consiliul NATO-Rusia, la fel cum aceasta a fost inclusă, deja, pe agenda întâlnirilor NATO cu Ucraina la nivel de experți.

Este posibil, totuși, ca la summit-ul Alianței de la București, din aprilie 2008, abordarea securității energetice la nivel lărgit să se constituie într-o temă de dezbatere aprofundată și cu consecințe practice.

## Bibliografie

- [1] Bahgat Gawdat, **Europe's energy security: challenges and opportunities**, International Affairs, vol82(5), [www.blackwell-synergy.com/doi/abs/10.1111/j.1468-2346.2006.0058.X](http://www.blackwell-synergy.com/doi/abs/10.1111/j.1468-2346.2006.0058.X)
- [2] Belkin Paul, *The European Union's Energy Security Challenges*, may 7, 2007, [www.fas.org/sgp/crs/row/RL33638.pdf](http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL33638.pdf).
- [3] Bolocan, Silvana, *Contextul politicii energetice comune a Uniunii Europene*, Revista 22, nr.842/28 aprilie 2006 - 4 mai, 2006;
- [4] Borchert Heiko and Forster Karina, *EU and NATO must work together to guarantee energy infrastructure security and to define the role of soft vs hard power*, [www.atlantic-community.org/index/articles/view/EU\\_Energy\\_Security\\_Requires\\_Hard\\_Power](http://www.atlantic-community.org/index/articles/view/EU_Energy_Security_Requires_Hard_Power)
- [5] Gallis Paul, *NATO and Energy Security*, [www.an.af.mil/an/awc/awc/awcgate/crs/rs22409pdf](http://www.an.af.mil/an/awc/awc/awcgate/crs/rs22409pdf)
- [6] Lantos Tom, *Energy security: a state side view*, NATO Review, winter2007, [www.natootan.org/docu/review/2007/issue4/english/interview2.html](http://www.natootan.org/docu/review/2007/issue4/english/interview2.html).
- [7] Moran Daniel and Russell A. James, *The Militarization of Energy Security*, Strategic Insight, [www.ccc.nps.navy.mil/si/2008/feb/moranFeb08asp](http://www.ccc.nps.navy.mil/si/2008/feb/moranFeb08asp;);
- [8] Shea Jamie, *Rolul potențial al NATO în securitatea energetică*, <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue3/romanian/special1.html>
- [9] Yergin Daniel, *Ensuring Energy Security*, *Foreign Affairs*, march /aprilie 2006, [www.foreignaffairs.org/20060301faessay85206/daniel-yergin/ensuring-energysecurity.html](http://www.foreignaffairs.org/20060301faessay85206/daniel-yergin/ensuring-energysecurity.html).

## LIPSA UNEI POLITICI ENERGETICE COMUNE – RISC MAJOR DE SECURITATE ÎN EUROPA

Cristina TEODORESCU\*

*The human civilization reached so far its peak during the last century. The development was first led by Europe, after WWII the torch was taken over by the United States of America. This development cannot be imagined in the absence of its fuel: energy. At the end of the 19<sup>th</sup> century energy meant coal, after 1911 - oil and gas. The countries were always more than conscious of the power of these fuels. Every war fought during the 21st century is in one way or another connected to oil and gas - their lack represents an obvious security threat. However, such as all other natural resources, oil and gas are depleting and running out. The world's, Europe's motor is running out of fuel. But the economic power poorest of the world in natural resources second only to Japan is going to face this situation without any – common – policy.*

Factorii responsabili de puterea unei națiuni față de alta ar fi, conform politologului american Hans J. Morgenthau, de două tipuri: cei stabili și cei supuși schimbării constante<sup>35</sup>. Alături de datele geografice (extinderea teritorială, poziția teritoriului față de vecini, existența unor frontiere naturale ale teritoriului), ce sunt considerate a fi „cel mai stabil” factor responsabil de puterea unei națiuni, Morgenthau nominalizează resursele naturale ca fiind un factor „relativ stabil” de putere a unei națiuni față de alta.

### I. Dependenta civilizației actuale de energie

În cadrul resurselor naturale, primul loc este ocupat, evident, de către resursele de hrană - „un stat cu resurse alimentare proprii suficiente sau aproape suficiente deține un mare avantaj asupra celui care, neavând destule resurse, le importă, riscând astfel subdezvoltarea și foametea”<sup>36</sup>. Imediat după aceea sunt menționate resursele naturale, care, până în secolul XIX, aveau parte doar de un rol secundar pentru puterea unei națiuni, dar, o dată cu mecanizarea războiului, puterea națională a devenit, nu doar în opinia lui Morgenthau, dependentă de controlul materiilor prime. Dezvoltarea mecanismelor războiului a făcut ca rolul de materie primă principală să fie jucat de-a lungul istoriei întâi de cărbune, iar apoi, începând cu primul război mondial, de petrol. Astăzi, aproximativ 35% din energia lumii este produsă pe bază de petrol (alte 20% vin din forma gazoasă a țițeiului), iar 98% din combustibilul consumat în transporturi este tot petrol. „O picătură de petrol merită o picătură din sângele soldaților noștri” - acesta era „prețul” cu care primul ministru francez Clemenceau era deja în timpul primei conflagrații mondiale gata să plătească resursa energetică necesară armamentului modern<sup>37</sup>.

Alte cifre creionează dimensiunea dependenței lumii contemporane de petrol: asigură 35% din energia lumii (40%), iar împreună cu gazul natural (22,43%), un total de 62% din totalul energiei consumate. Cărbunele, predecesorul petrolului are o cotă de 22,51 în consumul de energie al SUA, în timp ce energia nucleară, cu nici măcar 10%, și cea din surse regenerabile (6,84%) nu reprezintă în clipa de față soluții viabile. 98% din cantitatea totală de petrol este pur și simplu arsă, fiind folosită pe post de combustibil pentru mijloacele de transport. Doar restul de 2% este folosit pentru realizarea unor produse cu valoarea adăugată mare până la foarte mare, toate masele plastice fiind, la origine, petrol. La fel ca și produsele industriilor farmaceutică, de cosmetice, de

---

\* **Doctorand în Științe Militare și Informații, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”,  
Facultatea de Comandă și Stat Major, director PR CONEF SA București**

<sup>35</sup> Hans J. Morgenthau, *Politica între națiuni: lupta pentru putere și lupta pentru pace* – Iași, Polirom, 2007, pp. 143-203.

<sup>36</sup> Ibidem, p. 153

<sup>37</sup> Ferdinand Friedensburg, *Die mineralischen Bodenschätze als weltpolitische und militärische Machtfaktoren* (F. Enke, Stuttgart, 1936), p. 175, citată în Hans J. Morgenthau, *Politica între națiuni: lupta pentru putere și lupta pentru pace* – Iași, Polirom, 2007, p. 156;

îngrășaminte. Industria, comerțul, agricultura, transportul, turismul de astăzi, pe scurt, întreaga noastră viață – nimic nu ar mai fi la fel în lipsa energiei.

Munca ce se poate realiza folosind echivalentul unui baril de petrol este egală cu rezultatul muncii manuale a 12 oameni timp de un an de zile. O altă comparație: cu energia obținută din cantitatea de petrol irakian pe care o cumpărăm cu un singur dolar înlocuim 25.000 de ore de muncă manuală.

„Puterea pe care o conferă țițeiul este în primul rând rezultatul schimbărilor tehnologice ale țărilor dezvoltate”, scria Morgenthau acum 60 de ani. În opinia sa, această putere ar fi fost conferită în primul rând statelor deținătoare ale resursei naturale numită petrol. Experiența ne dovedește astăzi că țițeiul a conferit putere celor care au știut cum să-l folosească mai bine și să câștige băătăliile date pentru această materie primă.

Introducerea țițeiului și a energiei în general în viața oamenilor a reprezentat cel mai mare și important salt calitativ înainte din istoria civilizației umane. „Epoca de piatră nu s-a terminat pentru că omenirea ar fi rămas fără pietre, nici civilizația fierului nu s-a terminat pentru că nu ar mai fi existat minereu de fier. La fel, civilizația petrolului va continua până când omenirea va descoperi ceva mai bun, mai util, cu un randament mai sporit, care să-i asigure un salt și mai impresionant înainte” - așa vorbesc optimiștii. „Civilizația petrolului reprezintă vârful absolut pe care îl va atinge civilizația umană. O perioadă extrem de scurtă în istoria generală a umanității. Un pisc, spre care a existat o perioadă de creștere rapidă, impresionantă, și de unde va urma o prăbușire la fel de rapidă și impresionantă”, susțin pesimiștii.

În cazul în care calculele specialiștilor sunt corecte, atunci unele dintre generațiile care trăiesc astăzi vor mai apuca să vadă și ce îi rezervă omenirii viitorul – adică ce se găsește dincolo de civilizația petrolului (în care vom include și gazele naturale, pe motiv că sunt rezultate diferite ale aceluiași proces chimic). În istorie, perioadele de tranzit nu au fost niciodată nici ușoare, nici line.

Totul, absolut tot ceea ce ne înconjoară, conține energie. Pentru construirea unui computer se folosește o cantitate de petrol echivalentă cu de zece ori greutatea sa finală. Pentru fiecare microcip încorporat în computer, cantitatea de petrol necesară fabricării sale este egală cu de 630 ori greutatea finală a microcipului. Pentru construcția unei mașini se folosesc între 27 și 74 de barili de petrol. Unii autori susțin că agricultura contemporană reprezintă de fapt transformarea petrolului în hrană: aratul și semănatul se fac cu derivate din petrol, ierbicizarea, irigațiile, apoi recoltatul, treieratul, depozitatul – toate acțiunile înglobează un consum foarte mare de petrol. Zootehnia modernă are și ea nevoie de multă energie. Fiecare calorie cu care se hrănește un occidental conține o cantitate prelucrată echivalentă cu zece calorii de energie obținută din așa-numitele hidrocarburi.

Oamenii de peste tot de pe glob au realizat că energia reprezintă cheia spre progres, spre o viață mai bună. Cum energia este deosebit de ieftină, oricine și-o poate permite. În Statele Unite, de exemplu, o cafea costa în anul 2006 trei dolari, pe când pentru aceeași cantitate de petrol clientul trebuia să scoată din buzunar doar 20 de cenți. Petrolul este cel mai ieftin lichid ce se poate cumpăra în Statele Unite. În Rusia, litrul de benzină se vindea în același an 2006 la același preț cu o sticlă (ce-i drept, de un litru și jumătate) de apă. În România, în anul 2008, cu prețul plătit pe o cafea într-un local la modă se pot cumpăra doi litri și jumătate de benzină.

O față a monedei este reprezentată de progresul într-adevăr copleșitor al civilizației umane. Cealaltă față poartă însemnul degradării calității vieții: încălzirea globală și munții de gunoi nebiodegradabil, din mase plastice.

Traiful mai ușor datorat energiei, medicamentelor extrase din petrol au dus la explozia populației. În anul nașterii lui Christos, planeta era populată de către 350 de milioane de locuitori. Omenirea a avut nevoie de 1750 de ani ca să-și dubleze numărul. Urmărtoarea dublare a avut loc în 1900, deci în decurs de numai 150 de ani (1.650.000.000 de locuitori ai planetei). În septembrie 2007, populația Terrei a fost estimată la 6,6 miliarde, cifră ce reprezintă dublul populației înregistrate în 1980, dublare ce a avut loc de această dată în doar 27 de ani.

Agenția Internațională pentru Energie (AIE)<sup>38</sup> a dat publicității, sub titlul *Până în 2030, viitorul energetic al omenirii este unul fosil* raportul pe anul 2007. „Necesarul mondial de energie primar este proiectat să crească cu 55% între 2005 și 2030, cu o rată medie de creștere de 1,5% pe an. Cererea va ajunge la 17,7 miliarde de tone echivalent petrol (tep), față de 11,4 miliarde de tep în anul 2005. Combustibilii fosili vor rămâne principala sursă de energie primară la nivel mondial, reprezentând 84% din creșterea cererii de energie în perioada 2005-2030. Cererea de petrol va atinge cota de 116 milioane de barili pe zi (mbz) în 2030 – o creștere cu 32 mbz, sau cu 37%, comparând cu 2007. (...) Aproximativ jumătate din creșterea pe plan global a cererii de energie primară se va datora creșterii de producție de energie electrică, iar o cincime – asigurării necesarului impus de transporturi – ceea ce înseamnă că în principal va crește nevoia de combustibili pe bază de petrol. În ansamblu, cererea globală de energie va crește cu 50% până în 2030. (...) Deși se prevede o creștere a producției de petrol în următorii cinci ani prin punerea în funcțiune a unor capacități de extracție noi, este cât se poate de nesigur dacă acestea vor fi suficiente pentru a putea compensa declinul de producție din câmpurile petroliere existente și vor putea face față cererii crescânde. De asemenea, nu se poate exclude posibilitatea unei escaladări abrupte a prețului țițeiului, ca urmare a unei prăbușiri a furnizării până în anul 2015.”<sup>39</sup>

## II. Dispariția resurselor – principala amenințare la adresa securității

Din 1973 încoace, începând cu prima criză a petrolului, fraza „*Sfârșitul civilizației, așa cum o cunoaștem astăzi*”<sup>40</sup> nu mai este considerată doar o predicție a unor minți deosebit de active, cu o dispoziție ieșită din comun spre fabulație, ci o posibilitate cât se poate de reală. În cazul în care nu va fi găsită în timp util o alternativă cu adevărat viabilă.

„Cantitatea de petrol de sub scoarța terestră este finită”. În 1956 această observație l-a condus pe geologul american Marion King Hubbert la teoria ce-i poartă numele. Indiferent când se va produce, mai devreme, după cum susține Hubbert, sau mai târziu, după cum au calculat alți cercetători, este clar că la un moment dat, cândva în secolul XXI, petrolul se va termina.

Concomitent cu Hubbert, un alt savant punea problema sfârșitului civilizației petrolului, dar propunea deja și trecerea într-o nouă etapă, cea a unui alt combustibil. În 1958, academicianul român Remus Răduleț le explica studenților săi în cadrul cursului de fizică nucleară că în 20 de ani se va termina petrolul, iar omenirea va trebui să treacă pe combustie nucleară. „Viitorul aparține energiei nucleare!”, susținea cu 50 de ani în urmă savantul român.

Doi ani după atentatele de la 11 septembrie 2001, secretarul general al ONU, ghanezul Kofi Annan, a propus redefinirea conceptului de securitate. În acest scop a fost format Înaltul Comitet pentru Amenințări, Provocări și Schimbări, care, în raportul din 2004 - *O lume mai sigură: responsabilitatea noastră comună* - a trasat coordonatele actuale ale conceptului de securitate. Concluzia a fost că „amenințările de astăzi nu recunosc granițele, sunt conectate, și trebuie atacate la nivel global și regional, precum și la nivel național. Nici un stat, indiferent cât de puternic, nu poate, bazându-se doar pe eforturile sale, să-și asigure securitatea, confruntat fiind cu amenințările de astăzi. și nu se poate presupune că va fi întotdeauna capabil, sau doritor să facă față responsabilității sale de a-și proteja propriul popor, fără a le face rău vecinilor săi.”<sup>41</sup>

În 2006, specialiștii băncii de investiții Goldman Sachs (GS) au elaborat un studiu similar, abordarea teoretică a securității fiind făcută de această dată din perspectiva domeniului economic. Concluzia GS: principala amenințare la adresa economiei mondiale este reprezentată, chiar înaintea terorismului, dispariția resurselor. La momentul respectiv (ei au folosit date de la sfârșitul anului

<sup>38</sup> Agenția Internațională pentru Energie (AIE), cu sediul la Paris, a fost fondată în 1974 de către Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare (OECD) ca reacție a țărilor importatoare la prima criză mondială a petrolului (1973). AIE funcționează ca o sursă de informare referitoare la piața internațională a petrolului și în general a energiei. Un rol secundar este acela de a promova și a dezvolta resurse de energie alternativă, politici de raționalizare a consumurilor energetice și de a stimula cooperarea tehnică internațională în domeniu - [http://en.wikipedia.org/wiki/International\\_Energy\\_Agency](http://en.wikipedia.org/wiki/International_Energy_Agency)

<sup>39</sup> Raportul AIE *World Energy Outlook 2007*, pp. 42-44, <http://www.worldenergyoutlook.org/>.

<sup>40</sup> Cf. Robert Roy Britt, *Sfârșitul civilizației, așa cum o cunoaștem astăzi*, LiveScience, 14 decembrie 2004.

<sup>41</sup> *O lume mai sigură: responsabilitatea noastră comună*, <http://www.un.org/secureworld/report.pdf>.

2005), prețul țițeiului – care a crescut cel mai mult și cu cele mai importante consecințe dintre toate resursele naturale - era cu 60% mai mic decât la începutul lui 2008.

Efectele economice imediate ale creșterii prețului petrolului sunt cunoscute atât din teoria economică, cât și din practica crizelor precedente. Aici trebuie amintit că formulele aplicate în anii 1980-1990 în România - pe care cu toții le-am bănuțit a fi de sorginte autohtonă - a unui pulovăr suplimentar contra frigului din case, a circulației restricționate a autoturismelor în funcție de numărul par sau impar al mașinii și al datei duminicii sau a cozilor interminabile la benzină sunt de fapt răspunsurile președintelui american Jimmy Carter la cea de-a doua criză a petrolului, cea din anul 1980. De această dată, probabil că toate măsurile enumerate mai sus nu vor mai fi dictate la nivel central, de stat, ci la nivel individual, de către bugetul personal. Buget ce va fi afectat și de inflație. Până unde poate urca inflația în această situație este greu de estimat, din moment ce calculele specialiștilor plecau în 2006 de la premisele unei creșteri de 10% a prețului petrolului și nicidecum de 60% sau chiar mai mult în viitorul apropiat.

În orice caz, în fața unei creșteri atât de consistente a prețului petrolului, din punct de vedere economic este imposibil să nu crească absolut toate prețurile ce au vreo legătură cu combustibilul. Două date, pentru a vedea ce prețuri au legătură cu petrolul: acesta asigură 35% din energia lumii și peste 98% din combustibilul mijloacelor de transport. Petrolul care nu este folosit pentru transport se regăsește ca materie primă de bază în industriile farmaceutică, de cosmetice, de îngrășăminte, iar toate masele plastice sunt, la origine, petrol. Și, poate în primul rând, agricultura modernă nu reprezintă de fapt nimic altceva decât transformarea petrolului în hrană.

Ce ar urma deci să se scumpească? Formulată într-un singur cuvânt, totul. Măncarea, energia electrică și căldura (prețul gazelor naturale este direct proporțional cu cel al petrolului), transportul de orice fel. Dar și medicamentele. Această enumerare se referă doar la loviturile directe pe care le va suferi fiecare om. Dar este foarte posibil ca loviturile indirecte să fie chiar cu mult mai dure. Căci atât timp cât un om are un venit asigurat, chiar dacă diminuat, fie din salariu, fie din pensie, el se poate restrânge, poate face economii. Trăiește mai prost, dar supraviețuiește. Loviturile indirecte se referă însă tocmai la mijloacele de subzistență: industria, pe verticală, va fi deosebit de afectată. Când combustibilul este scump și puterea de cumpărare mică, trebuie produse mai puține mașini, pentru că tot mai puțini și le permit; trebuie produse mai puține avioane, deoarece tot mai puțini oameni își permit să călătorească; turismul este una dintre primele industrii afectate de criză; toată industria metalurgică, furnizoare de materii prime pentru industria constructoare de mașini, își reduce activitatea. Și așa mai departe.

Rezultatele enumerării de mai sus? Falimente, șomaj, sărăcie, mizerie. Sau, în termenii raportului ONU, amenințări economice și sociale, incluzând sărăcia, bolile infecțioase și degradarea mediului înconjurător.

### ***2.1. România, confruntată cu probleme, deși (mai) are resurse naturale***

Consumul energetic pe cap de locuitor este unul dintre indicatorii dezvoltării unei țări. „Din cauza nivelului de dezvoltare economică mai redus, consumul brut de energie pe cap de locuitor (1,8 tep/loc.) din România este de circa două ori mai mic decât cel din țările Uniunii Europene. Analizând structura consumului de energie primară, se constată o distribuție echilibrată între gaze naturale (36,4%), țiței și produse petroliere (24,2%) precum și cărbune și cocs (23,0%)<sup>42</sup>.”

În mod normal rămânerea în urmă din punct de vedere economic nu este un motiv de bucurie, dar cum subdezvoltarea înseamnă și un consum redus de energie pe cap de locuitor, se pare că, cel puțin în documentele oficiale elaborate în vara anului 2007, România ar avea mai puține motive de îngrijorare decât ceilalți locuitori ai Europei. Cu atât mai mult cu cât „România este unicul deținător de rezerve de țiței în cantități notabile din zona Central și Est Europeană, România dispunând și de cele mai mari rezerve de gaze naturale din zonă (țiței - 74 milioane tone, producția

---

<sup>42</sup> Proiectul de Strategie energetică a României pentru perioada 2007-2020, Ministerul Economiei și Comerțului, [http://www.minind.ro/presa\\_2007/iulie/Strategia\\_9\\_iulie.pdf](http://www.minind.ro/presa_2007/iulie/Strategia_9_iulie.pdf)



anuală fiind de 5,2 milioane tone; [gaze naturale](#) - 185 miliarde metri cubi; producție anuală: 12 miliarde metri cubi).<sup>43</sup>

Dar, după cum se știe, prin contractul de privatizare a fostei companii de stat Petrom, resursele de petrol și gaze naturale ale României au fost concesionate noului proprietar, grupul OMV. Acest fapt, dar mai ales condițiile contractuale în care a fost acordată concesiunea, l-au făcut pe președintele Traian Băsescu să afirme în noiembrie 2006 că, în opinia sa, în contractele de privatizare, inclusiv în cel al companiei Petrom, „există erori de viziune în ceea ce privește controlul pe resurse”<sup>44</sup>. Dar situația menționată mai sus a rămas la nivel de constatare, deși, dat fiind faptul că discuția a fost purtată în cadrul Consiliului Suprem de Apărare al Țării, este evident că reprezintă o amenințare la adresa securității naționale. Nici senatorii nu au reușit în 2007 să mărească redevența (cotă pentru dreptul de a folosi proprietatea altuia în scopuri productive) datorată de OMV statului român, deși fusese fixată pe când prețul petrolului era la o treime din cel actual.

Cum se prezintă însă cu adevărat situația în România în cazul unei creșteri a prețului la petrol (și, implicit, la gazele naturale), a început să se vadă deja din primele două săptămâni ale anului 2008. Veștile – interne și externe – arătau că situația economică se înrăutățește brusc.

Creșterea prețului la combustibili duce la creșterea prețului la alimente, deci la ratarea țintei de inflație pe anul 2008. Din această cauză, ministrul de finanțe – care, ca ministru al economiei se ocupă totodată și de energie – roagă sindicatele să înțeleagă că în anul 2008 procentul de creștere a salariilor va fi de doar o cifră și că nu va avea cum să ajungă la 15-25%, cât ceruseră majoritatea sindicatelor și angajații. Având în vedere creșterile anunțate de prețuri, este evident că sindicaliștii nu se vor lăsa impresionați de rugămințile ministrului. Tot în primele săptămâni ale lui ianuarie 2008 guvernul a descoperit că mărirea pensiilor, adoptată după numeroase discuții în contradictoriu la sfârșitul anului 2007, nu are bază de finanțare și că va trebui să se împrumute pentru a acorda cel puțin în anul electoral 2008 măririle promise. De la 1 ianuarie 2008, furnizorul extern (Gazprom) a crescut prețul gazelor exportate către România cu 17%. Ca urmare, ar trebui să crească și prețul gazelor furnizate către consumatorii români – cu atât mai mult cu cât Uniunea Europeană a cerut României încă dinainte de aderare să renunțe la avantajul de a avea gaze din producție proprie și să alinieze prețul acestora la prețul celor din import - , dar, dat fiind că 2008 este un dublu an electoral, mărirea nu se va produce până nu se vor găsi resurse pentru atenuarea șocului asupra populației. Rezultatul? Deficitul bugetar va crește și mai mult. Leul – moneda cea mai performantă din lume în anul 2006 – a intrat o dată cu noul an pe o pantă descendentă, ce poate fi asemănată prin proporții cu creșterea prețului petrolului. Subiectul la modă în România la sfârșitul anului 2007 era lipsa mâinii de lucru. Nivelul șomajului era de 4,7% - cel mai scăzut din Europa. Dar, în condițiile în care marii exportatori ai României încep să aibă probleme din ce în ce mai mari cu plasarea pe piață a producției proprii, în condițiile în care toată piața mondială este invadată de produse chinezești (întotdeauna mai ieftine decât cele ale competiției) există riscul ca această problemă să dispară.

Nu a trecut decât un an de când România era alintată de către (aproape) toți economiștii lumii cu expresii de genul „Tigrul economic din Balcani”. Nu mai este cazul. Mai corect, să sperăm că nu este cazul, deoarece primii tigrii economici ai lumii – cei asiatici – au sfârșit perioada de înflorire printr-o dură și lungă criză economică.

Orice român ce își poate aminti de situația prin care a trecut România cu 10 ani în urmă, în anii 1997-1999, poate întrezări viitorul în varianta sa cea mai sumbră din punct de vedere economic. Fapt ce duce la concluzia că amenințările la adresa securității interne pot fi de mai multe feluri.

## **2.2. Lupta pentru controlul resurselor la Marea Neagră**

Conceptul de securitate energetică a fost introdus la începutul secolului XX de către pe atunci ministrul de război al Marii Britanii, Sir Winston Churchill. „Securitatea și siguranța petrolului rezidă în varietate și doar în varietate”, spunea el. Din punctul de vedere al statului său, al

<sup>43</sup> [http://ro.wikipedia.org/wiki/Industria\\_energetic%C4%83\\_%C3%AEn\\_Rom%C3%A2nia](http://ro.wikipedia.org/wiki/Industria_energetic%C4%83_%C3%AEn_Rom%C3%A2nia)

<sup>44</sup> <http://cc.msnscache.com/cache.aspx?q=72725003919047&mkt=en-US&lang=en-US&w=4c169e03&FORM=CVRE5>

marii puteri a secolului XIX și a începutului secolului XX, securitatea energetică însemna, cu alte cuvinte, o varietate de surse de aprovizionare, la care să se adauge o varietate de rute de transport dinspre locul de origine și până la marea putere. În principiu, această definiție a securității energetice ar mai fi valabilă și astăzi, privind noțiunea doar din punctul de vedere al consumatorilor. Așa s-ar putea exprima, și o și fac, Statele Unite ale Americii și China, așa se exprima cândva și Uniunea Europeană în totalitatea sa. Între timp, Germania, Italia, Marea Britanie, Franța, Ungaria, statele baltice și Bulgaria au renunțat, de fapt, la acest deziderat al varietății, mai ales a varietății în unitate, reușind prin aceasta să șubrezească însăși statutul de mare putere al Uniunii Europene. Rusia, pe de altă parte, a reformulat conceptual din punctual de vedere al producătorilor: trebuie să existe (și) securitatea producției, a transportului și a desfacerii.

Dar, problema cea mare astăzi, mai ales din punctul de vedere al Statelor Unite, este reprezentată în primul rând de către varietatea surselor de aprovizionare și a traseelor. În cazul petrolului, la „coșul american de petrol” contribuie – de când s-a scumpit atât de mult petrolul, încât au devenit până și nisipurile din provincia Alberta rentabile – în primul rând Canada, apoi Nigeria, Arabia Saudită, Mexic și Venezuela. Un coș cu probleme, dar destul de variat ca în cazul în care unul dintre furnizorii mai instabili politic o ia razna, ceilalți să-l poată suplini. Și Europa are în privința petrolului un „coș” de furnizori destul de bine echilibrat. Problema vine însă atunci când tot acest continent trebuie încălzit sau să i se furnizeze gazele necesare industriei. Între 40 și 70% (în funcție de țară) din necesar provine de la un singur furnizor – Rusia -, furnizor care între timp și-a asigurat controlul și rezervele unor alți furnizori, la capătul robinetelor din Algeria sau Asia Centrală aflându-se tot managerii de la Gazprom. Singura sursă de gaz realmente independentă de Moscova a rămas astăzi Norvegia, care tocmai a mai descoperit niște zăcăminte importante. Iar dacă sursele de aprovizionare nu sunt prea variate astăzi, nici situația transportului nu diferă.

În jurul conductelor de petrol și gaze s-a dezvoltat o adevărată ramură interdisciplinară a geopoliticii. Pentru a decide pe unde vor trece traseele nu ajung cunoștințe de geologie și geografie, pentru a ști dacă terenul permite sau nu construcția în respectivele zone, și nici doar de economie, pentru a vedea care traseu este mai rentabil. Structura geomorfologică aproape că a ajuns chiar să joace rolul cel mai puțin important în deciziile legate de trasee. Mai importante sunt alianțele și coalițiile dintre state, felul în care un guvern sau altul poate fi influențat (sau amenințat), convingerile și forța liderilor politici din respectivele țări, costul studiilor de fezabilitate și al lucrărilor, dar și costul efectiv (diferența este formată de multe ori de co-plățile pentru politicienii numiți mai sus), religia populației majoritare și deloc în ultimul rând, balanța puterii. Este riscant să-și pui toate ouăle într-un singur coș, așa că trebuie diversificate atât sursele de achiziție a energiei, cât și rutele de transport ale acesteia. Dacă pe vremuri astfel de calcule geopolitice și geostrategice erau privilegiul marilor puteri, dominante într-o epocă politică sau alta, astăzi, printr-un acces mult mai larg la informație, ele sunt făcute și de specialiștii statelor mai mici sau mai puțin importante.

De exemplu, pentru a reduce semnificativ puterea Rusiei în zonă, care avea oleoductul Blue Steam (până în Turcia, la Samsun), SUA au venit cu ideea unui oleoduct care să lege Caspica de Mediterana, trecând prin Azerbaidjan, Georgia și Turcia (numai țări prietenoase – nu și prin rusofila Armenie), deci oleoductul Baku-Tbilissi-Ceyhan (BTC), dublat între timp și de un gazoduct. Din nou Turcia. Ca și în cazul proiectului Nabucco, pe care Uniunea Europeană și-l dorește la fel de mult cum își dorește Turcia aderarea la UE. Dar cum Austria, în virtutea antipatiei multisekulare dintre fostele imperii, blochează discuțiile de aderare a Turciei, aceasta din urmă face tot ce poate ca proiectul să stagneze. La fel cum blochează accesul Franței, prin compania Gaz de France, în cadrul acționariatului companiei dezvoltatoare a Nabucco. Degeaba a obținut președintele francez acordul președintelui român. Atât timp cât Nicolas Sarkozy se exprimă împotriva aderării Turciei la UE, Ankara se va exprima împotriva aderării Franței la Nabucco. În schimb, aceeași Uniune Europeană, cu dorința ei de a nu depinde doar de un singur furnizor, a fost găsită de Turcia drept pretext atunci când s-a codit să colaboreze cu Rusia în continuarea lui Blue Stream I cu Blue Stream II, proiect ce ar fi rentabilizat primul tronson, ce nu prea mai aduce beneficii de când cu BTC. Și, ca un beneficiu suplimentar, deloc de neglijat, ar fi omorât eficiența economică a americanului BTC. Dar Turcia

folosește în proporție de 70% gaze rusești, așa că oricât de mult și-ar dori să joace rolul de punct nodal al transferului de gaze dinspre Asia Centrală spre Vest, tot trebuie să țină cont și de Rusia. Mai ales că între timp Rusiei i-a intrat și ultima carte de care mai avea nevoie pentru a strânge grămada de bani ce până acum stătea în fața Turciei: după ani de negocieri fără rezultate, Rusia le-a atras atenția bulgarilor și grecilor că s-ar putea să se răzgândească și, urgent, pe 15 martie 2007, a fost semnat contractul pentru un nou oleoduct, Transbalcanica, ce va lega portul bulgar Burgas de cel grec Alexandroupolis. Lovitura primită de economia turcească este multiplă. Oleoductul prin care dorea să unească porturile turcești Samsun și Ceyhan (700 km, față de numai 300 km, Transbalcanica) nu mai este necesar, nu mai încasează taxele de tranzit, iar porturile turcești s-ar putea să aibă și ele de suferit de pe urma noului concurent. În plus, Turcia mai are niște neînțelegeri la capitolul energie și cu vecinii din Iran<sup>45</sup>. Între timp, tot cu ajutorul interfeței numită membrul Uniunii Europene Bulgaria, dar și cu cea a celuiilat vechi aliat balcanic – Serbia – Rusia s-a hotărât să amenințe și construcția Nabucco: South Stream se cheamă răspunsul rusesc la cel mai important proiect energetic pentru România. Și, cu același South Stream (pentru care Rusia a și angajat un constructor, compania italiană ENI) Rusia mai desfășurează un proiect european menit să-i pericliteze hegemonia energetică: Constanța – Trieste nu mai este nici el necesar.

Mișcările rapide ale Rusiei și viteza cu care Bulgaria a semnat au creat Europei, Statelor Unite (din punct de vedere al planurilor sale geopolitice) dar și guvernului de la Ankara noi probleme. Deoarece Turcia introdusese până și în Strategia Națională de Securitate țelul său de a-și folosi poziția geopolitică pentru a deveni un punct nodal al stocării și transportului de energie în zonă. După cum se arată în studiul menționat mai sus al fundației Heritage, *”dacă Turciei îi reușește să devină un centru de control al energiei în zonă, va avea parte de un statut geopolitic considerabil îmbunătățit, ceea ce va duce la creșterea șanselor sale de a fi acceptată în Uniunea Europeană, va întări aspirațiile sale de hegemonie în zonă și îi va întări influența în regiunea Mării Negre. Aceste aspirații ale Turciei explică parțial recenta sa apropiere de Rusia, care caută de asemenea un partener puternic în Turcia, pentru a putea ține Vestul la distanță de tradiționala-i sferă de influență.”*<sup>46</sup> Între timp, se pare că Rusia își dorește ca partener o Turcie puternică, dar nici chiar atât de puternică încât să îi devină concurent în regiune.

Dar instabilitatea la Marea Neagră – datorată cursei pentru controlul resurselor energetice și al traseelor de transport energetic în care s-au avântat, o dată cu dezintegrarea fostei URSS, Statele Unite ale Americii, precum și cele două foste mari imperii riverane la Marea Neagră, Rusia și Turcia – mai are și alte motive. Mișcările de eliberare națională sau cel puțin de autonomie lansate pe teritoriul riveranelor Mării Negre (legate și ele, indirect, de problematica resurselor energetice). Astfel, oștii și abhazii proruși din Georgia se află pe traseele de transport a energiei, respectiv a petrolului și gazelor dinspre Marea Caspică spre Marea Neagră, iar Kurdistanul - cea mai mare sursă de destabilizare internă a Turciei - este o zonă deosebit de bogată în petrol. Dintr-o populație de 70 de milioane, cât are Turcia (jumătate cât Rusia, de trei ori și jumătate cât România), se estimează că peste 20 de milioane sunt kurzi.

### **3. Uniunea Europeană – forța economică lipsită de resurse, dar și de planuri și de coeziune – confruntată cu un risc major de securitate**

Sistemul energetic al țărilor UE depinde într-o tot mai mare măsură de importul de gaze naturale și de petrol. În 2006, cota importurilor de petrol a fost de aproape 80%, iar la gaze - de peste 50%. Și dependența va crește. Până în 2015 importurile de petrol și produse petroliere vor ajunge la 730-600 milioane de tone, iar la gaze la 400-350 miliarde de metri cubi.

Tentativele de a-și impune voința prin forța robinetului de gaze sau petrol (Ucraina – 2006; atentatul terorist ce s-a soldat cu sistarea aprovizionării Georgiei cu gaze naturale în plină iarnă – 2006; Bielorusia – 2007; reducerea cu o treime a exporturilor către Germania și Polonia în vara anului 2007 și iarna 2008), i-au convins și pe cei mai optimiști europeni că frigul poate veni oricând

<sup>45</sup> Mevlut Katik, *Jocul rusesc de-a conducta pune Turcia în fața unei dileme* 9/27/06

<sup>46</sup> Heritage Foundation Backgrounder no. 1990, 13 decembrie 2006, semnat de Ariel Cohen, Ph.D. și Conway Irwin [www.heritage.org/Research/Europe/upload/bg\\_1990.pdf](http://www.heritage.org/Research/Europe/upload/bg_1990.pdf).

dinspre Est, în cazul în care se aventurează în declarații sau acțiuni care să nu fie pe placul Rusiei. Iar înțelegerile încheiate de Rusia în ultimii doi ani cu ceilalți furnizori de gaze ai Europei – Algeria, republicile din Asia Centrală -, precum și relațiile strânse cu Iranul au pus în primul rând Statele Unite pe jar. „Devine extreme de urgent să ajutăm Europa să-și diversifice furnizorii de gaze”, a spus Matthew Byrza, adjunctul secretarului de stat al SUA, după o serie de întâlniri la Brussel, la sfârșitul lunii februarie 2008, în timpul cărora a în cercat să facă presiuni în favoarea gazoductului Nabucco.

Dar Europa pare a nu dori să se ajute singură. Incapacitatea Uniunii Europene în materie de politici energetice ar trebui să fie un subiect de îngrijorare în primul rând pentru oricare dintre locuitorii celor 27 de state membre. Lipsa unei politici unitare este evidentă, ca și faptul că i se acceptă tacit fiecărui membru să-și dezvolte propria politică de alianțe și de afaceri pentru a-și rezolva doar nevoile proprii, dar care de multe ori pot fi deosebit de dăunătoare pentru mai mulți alți membri și deci pentru Uniune în general. Dar, se pare că atât membrii Comisiei Europene, cât și cei ai Parlamentului European fie nu se pricep la probleme de energie și de securitate, fie, asemeni statelor din care provin, preferă, în pofida jurământului depus, să favorizeze membrul din care provin în detrimentul Uniunii ca ansamblu. Doar câteva exemple în domeniul cooperării unui stat membru cu un stat dinafara Uniunii, în detrimentul unui număr mai mare de membri: contractele semnate de către Gazprom cu Germania pentru gazoductul North Stream prin Marea Baltică (evitând, spre deziluzia acestora, statele baltice și Polonia, și provocând nemulțumiri legate de protecția mediului în Finlanda și Suedia<sup>47</sup>); cu Ungaria (continuarea conductei Blue Stream, ceea ce distruge planurile europene de creare a unor alternative la cvasi-monopolul rusesc de aprovizionare cu hidrocarburi a Uniunii<sup>48</sup>) și cu Bulgaria (pentru conducta South Stream, cu implicații identice ca și cea prin Ungaria).

Dar, în cazul specialiștilor în energie de la Bruxelles mai este uneori vorba și de incompetență, nu doar de rea-voință. Astfel, în 2007, Comisia a decis, ca măsură obligatorie și punitivă pentru toți membrii, ca până în anul 2020 să crească procentul de biocombustibil utilizat în transport cu până la 10%. Peste doar un an, comisarii de mediu și energie au realizat ceea ce atât specialiștii (chiar și europeni) în mediu și energie, cât și politicieni de stânga (în frunte cu Hugo Chavez și Fidel Castro), dar și de dreapta susțin: a folosi plante agricole pe post de combustibil atât timp cât nu toată populația globului are suficientă hrană la dispoziție nu înseamnă nimic altceva decât a înfometa un procent și mai mare de oameni. „Acum însă s-a constatat că acest tip de combustibil nu reduce semnificativ emisiile, că poate duce la distrugerea pădurilor și la creșterea prețului la alimente. 'Chiar și în Europa au crescut prețurile la cereale, prețurile la carnea de pui și de porc au crescut și ele’”<sup>49</sup> - constată acum și Comisia. Ca numai două zile după publicarea comunicatului de mai sus să-i pună în față președintelui Comisiei Europene, portughezului Jose Manuel Barroso, textul unei cuvântări în care se vorbea de necesitatea introducerii... unui procent de 10% biocombustibili în carburanți.

Pe de altă parte, Comisia Europeană a confirmat că estimările pentru creșterea economică a statelor din zona euro sunt în scădere, situația Spaniei deteriorându-se dramatic. Presiunile inflaționiste persistă, în condițiile în care producătorii europeni se confruntă cu o majorare semnificativă a prețului materiei prime. Nivelul inflației a ajuns la o rată anuală de 3,1% în 2007, în condițiile în care BCE afirmă că aceasta nu trebuie să depășească două procente. Aprecierea monedei comunitare și majorarea costurilor de producție și finanțare cauzate de problemele piețelor de capital vor contribui în plus la încetinirea creșterii economice în zona euro în perioada

<sup>47</sup>

<http://www.theparliament.com/EN/Bulletins/PressReview/Items/200702/7895413d-df80-4315-8eab-fdb49527cb6d.htm>

<sup>48</sup> *Hungary chooses Gazprom over EU/Budapest decides extending a pipeline beats bloc's 'dream' – Ungaria alege Gazpromul în defavoarea UE/Budapesta hotărăște că e mai importantă construcția unei rețele de transport decât visul european* International Herald Tribune, <http://www.iht.com/articles/2007/03/12/news/hungary.php>

<sup>49</sup> [http://www.euractiv.ro/uniunea-europeana/articles%7CdisplayArticle/articleID\\_12271/UE-isi-regandeste-strategia-biocombustibililor.html](http://www.euractiv.ro/uniunea-europeana/articles%7CdisplayArticle/articleID_12271/UE-isi-regandeste-strategia-biocombustibililor.html)

următoare. Statisticile UE arată că prețurile de producție în zona euro au urcat cu 0,8% din luna octombrie până în luna noiembrie și au fost în anul 2007 cu 4,1% mai mari decât în 2006<sup>50</sup>.

Dacă anunțurile pentru întreaga zonă Euro sunt destul de deprimante, în fiecare dintre știri făcându-se referire la faptul că descreșterea economică se datorează (și) creșterii prețului la energie în general și la petrol în special, evident că nu altfel este situația și în cazul fiecărui stat membru în parte.

În spatele fiecărei mișcări de geopolitică a Rusiei se poate vedea planul Rusiei – de altminteri făcut și public de către președintele și viitorul premier Vladimir Putin – de a-și folosi resursele energetice în așa fel încât din veniturile obținute să transforme din nou cea mai mare țară a lumii într-una dintre cele mai puternice. În fiecare luare de poziție a oficialilor Statelor Unite pe teme de energie se poate vedea planul Washingtonului de a minimaliza această recâștigată putere a Rusiei. În tot acest timp, comisarul European pentru energie, letonul Andris Pielbags – conform propriului său curriculum vitae o personalitate renescentistă, care s-a ocupat de agricultură și pescuit, de diplomatie, a fost ministru de finanțe, dar și al învățământului și și-a început cariera ca profesor de școală generală – promite că va finaliza planul de acțiune comună europeană. Noul termen-limită este cândva, în toamna anului 2008. În lipsa unui plan care ar reuni interesele a 500 de milioane de oameni – cea de-a doua piață mondială a energiei pe plan mondial -, nu este de mirare că fiecare stat membru încearcă să își apere - conștient de confruntarea celor coloșilor, cărora nici nu li se opune, nici nu li se alătură un al treilea numit Europa - propriile interese și își construiește propria strategie.

Într-o lume a cărei principală amenințare de securitate este dispariția resurselor, la ora actuală Uniunea Europeană este singura mare putere economică care nu are un plan strategic pentru a înfrunța această situație. Cu alte cuvinte, Europa este marea putere cea mai expusă celei mai mari amenințări de securitate a perioadei actuale.

### Bibliografie

- [1] Britt, Robert Roy , *Sfârșitul civilizației, așa cum o cunoaștem astăzi*, LiveScience, 14 decembrie 2004.
- [2] Friedensburg, Ferdinand, *Die mineralischen Bodenschätze als weltpolitische und militärische Machtfaktoren* (F. Enke, Stuttgart, 1936), pg 175, citată în Hans J. Morgenthau, *Politica între națiuni: lupta pentru putere și lupta pentru pace* – Iași, Polirom, 2007.
- [3] Katik, Mevlut , *Jocul rusesc de-a conducta pune Turcia în fața unei dileme* 9/27/06
- [4] Morgenthau, Hans J., *Politica între națiuni: lupta pentru putere și lupta pentru pace* – Iași, Polirom, 2007.
- [5] [http://en.wikipedia.org/wiki/International\\_Energy\\_Agency](http://en.wikipedia.org/wiki/International_Energy_Agency)
- [6] <http://www.worldenergyoutlook.org/>
- [7] <http://www.un.org/secureworld/report.pdf>
- [8] [http://www.minind.ro/presa\\_2007/iulie/Strategia\\_9\\_iulie.pdf](http://www.minind.ro/presa_2007/iulie/Strategia_9_iulie.pdf)
- [9] [http://ro.wikipedia.org/wiki/Industria\\_energetic%C4%83\\_%C3%AEn\\_Rom%C3%A2nia](http://ro.wikipedia.org/wiki/Industria_energetic%C4%83_%C3%AEn_Rom%C3%A2nia)
- [10] <http://cc.msnscahe.com/cache.aspx?q=72725003919047&mkt=en-US&lang=en-US&w=4c169e03&FORM=CVRE5>
- [11] [www.heritage.org/Research/Europe/upload/bg\\_1990.pdf](http://www.heritage.org/Research/Europe/upload/bg_1990.pdf).
- [12] <http://www.theparliament.com/EN/Bulletins/PressReview/Items/200702/7895413d-df80-4315-8eab-fdb49527cb6d.htm>
- [13] <http://www.iht.com/articles/2007/03/12/news/hungary.php>
- [14] [http://www.euractiv.ro/uniunea-europeana/articles%7CdisplayArticle/articleID\\_12271/UE-isi-regandeste-strategia-biocombustibililor.html](http://www.euractiv.ro/uniunea-europeana/articles%7CdisplayArticle/articleID_12271/UE-isi-regandeste-strategia-biocombustibililor.html)

---

<sup>50</sup> Cf. *Economia zonei euro nu scapă de inflație*, ziarul Adevărul, 9 ianuarie 2008, <http://www.adevarul.ro/articole/economia-zonei-euro-nu-scapa-de-inflatie/337242>

# CONEXIUNILE ÎNTRE DIMENSIUNEA ECONOMICĂ ȘI PUTEREA ARMATĂ

Doina MUREȘAN\*

*The fact that the security has an economic dimension is already known. Everybody knows that, if one has enough money and economic means, in spite of the numerous vulnerabilities that the richness generates, one can have the needed security, too. In other words, though the vulnerabilities are direct proportional to the value and the social impact of the richness, security, as well, is direct proportional to the financial and economic power. The insecurity is direct proportional to the poverty, the inability, the hardships of life, of life itself. A man that has a job and earns well, can buy a house, can have a family, can assure a minimum of conditions for a quiet, peaceful and secure living. At least, referring to another person, that has not this opportunity, that has not a job, a house, a secure area for the future. The fact that, every year, 45 millions of people die because of starvation or malnutrition, means a reality of the insecurity generated by poverty and tremendous lags and by the tremendous lags between the rich people and the drab and poor world.*

## I. Conceptul de dimensiune economică a securității

Așadar, dimensiunea economică a securității este necesară și evidentă. Totdeauna, puterea economică generează securitate, iar sărăcia produce nesiguranță, neliniște și insecuritate. Dar securitatea nu înseamnă doar sistem de protecție împotriva răufăcătorilor, iar insecuritatea nu se reduce la lipsa unui astfel de sistem de protecție. Securitatea este o funcție importantă de sistem și de proces, o condiție a funcționării sistemelor și a menținerii unui echilibru dinamic necesar conviețuirii într-un mediu complex, totdeauna schimbător, tensionat, competițional, cu evoluții complicate și, de cele mai multe ori, imprevizibile.

Distingem între *securitatea economică* și *dimensiunea economică a securității*. Primul concept ține de funcționarea unei economii, de securitatea economică a individului, familiei, comunității, statului, de condiția financiară și economică a vieții, cea de a doua vizează funcționarea sistemelor sociale și politice, a statului, instituțiilor publice, a organizațiilor și organismelor naționale și internaționale, a alianțelor și coalițiilor etc.

Securitatea economică, în esența sa, vizează asigurarea condițiilor pentru menținerea activității economice în parametri normali și contracararea a numeroase tipuri de atacuri dintre care cele mai importante sunt următoarele: fraude financiare; dependențe strategice; cybercriminalitate; spionaj industrial; corupție; economie subterană.

Putem vorbi, în același timp, de securitatea economică a teritoriului, înțeleasă ca un sistem de protecție a resurselor, a piețelor, a întreprinderilor, a locurilor de muncă.<sup>51</sup>

De securitate economică se poate vorbi și în termeni de preservare a activelor strategice naționale, adică a unor sectoare de importanță strategică, așa cum sunt infrastructurile critice, energia, industria militară și tehnologia informației. Unele state se ocupă însă mai puțin de un astfel de tip protecționist de securitate economică, într-o viziune neo-liberală dusă dincolo de limite acceptabile, în timp ce altele n-au renunțat nicio clipă – și nici nu au intenția să renunțe – la pârghiile lor de securitate economică, în sensul protecției, apărării și securizării infrastructurilor economice critice, a întreprinderilor proprii, a resurselor și piețelor etc.

Dimensiunea economică a securității rezultă din faptul că, fără o economie modernă și puternică, nu există și nu poate exista cu adevărat siguranță, prosperitate și stabilitate, nici la nivelul individului și familiei, nici la nivelul statului, nici la nivelul omenirii. Securitatea și apărarea fac parte dintre acele componente ce pun în operă modalități de îndeplinire a intereselor vitale ale statelor și comunităților. Curentele neo-liberale din economie și din viața politică a unora dintre state nu știrbesc sau nu reușesc să știrbească sau să diminueze semnificativ conceptul de securitate și nici pe cel de apărare. Chiar și în acele state unde se cultivă intens filozofie economiei de piață,

\* Locotenent colonel lector univ. drd., Universitatea Națională de Apărare” Carol I”

<sup>51</sup> <http://intellitoria.viabloga.com/texts/securite-economique>

adică neîngrădirea acțiunii unor factori economici asupra dinamicii economice, măsurile de securitate economică, de protecție și apărare a intereselor întreprinderilor, a intereselor naționale sunt dintre cele mai drastice. De multe ori, insistența cu care se sugerează sau se impun modalități mai mult sau mai puțin directe de ieșire din keinsianism, adică de eliminare a oricărei forme de intervenția a statului în economie, nu se referă la tendințele firești de dinamizare a economiei, de implementare a unor metode moderne și eficiente de creștere economică, prin adaptarea rapidă la situația economică reală și concretă, ci ea reprezintă doar o altă modalitate – ceva mai subtilă – a războiului economic. Multe economii naționale au fost distruse și din cauza fractalizării economiei și introducerii haosului economic, sub forma unor necesități de liberalizare a economiei. Căderea unei economii naționale are efecte foarte grave în toate planurile, începând cu securitatea economică a individului și familiei acestuia și continuând cu diminuarea securității economice a statului, a potențialului de acțiune și de reacție, în caz de conflict, și cu amplificarea vulnerabilităților politice, economice, sociale și militare ale statului respectiv.

## **II. Caracteristici ale dimensiunii economice a securității**

Așa cum afirmam mai sus, nu există securitate acolo unde nu există putere. Și nu există putere de niciun fel acolo unde nu există putere economică. Economia este un factor generator de putere și de bunăstare. Și chiar dacă securitatea și apărarea mai cuprind și alte componente extrem de importante, cum ar fi potențialul demografic, sistemele de valori, adică o anumită cultură, inclusiv o cultură de securitate și apărare, o cultură a alianțelor și coalițiilor, un potențial diplomatic, un potențial informațional etc., economia se prezintă totdeauna ca o structură de rezistență a puterii, ca o arhitectură generatoare de putere, securitate și stabilitate.

Un stat puternic din punct de vedere economic, este un stat stabil, care-și permite inițiative politice și strategice și care va fi totdeauna ascultat și respectat. Este cazul Japoniei, care, practic, nu deține aproape nici un fel de resurse naturale (90 % din materia primă este importantă), al Elveției, situată într-o zonă fără resurse, dar și al altor țări.

Așadar, dimensiunea economică a securității este una de tip sinergic și esențial, întrucât adună în jurul ei și integrează în același concept de putere toate celelalte dimensiuni – umane, culturale, sociale, informaționale și militare –, dându-le forță și consistență.

Printre principalele caracteristici ale dimensiunii economice a securității și apărării, propunem să fie luate în seamă și următoarele:

- este un factor generator de resurse materiale și financiare;
- reprezintă un suport pentru toate tipurile de securitate (economică, financiară, individuală, colectivă, a instituțiilor, a statului etc.);
- este un factor disuasiv, de securitate intrinsecă și indirectă;
- alcătuiește o arhitectură, deopotrivă, stabilă, în structura ei de rezistență, dinamică și complexă, în evoluția ei;
- este un puternic factor de globalizare (alături de informație), care, în viitor, va atenua, probabil, conflictualitatea dintre state, generând alte tipuri de relații;
- reprezintă suportul de bază pentru parteneriate strategice, alianțe și coaliții;
- trece din ce în ce mai mult din principal suport material și financiar al statului de drept într-o nouă configurație, aceea de suport al cooperării dintre statele de drept și al ameliorării relațiilor dintre acestea.<sup>52</sup>

Toate aceste caracteristici, la care mai pot fi adăugate și altele, arată că economia, fără a-și diminua cu nimic rolul de putere, de generator și de suport al puterii statului și armatelor, trece la o nouă dimensiune, aceea de internaționalizare și globalizare a suporturilor de putere. Deocamdată, această internaționalizare este discontinuă și fractală, dar se conturează deja o reconfigurare nu tocmai liniștitoare a noilor piloni și a noilor areale de putere.

---

<sup>52</sup> Liberalismul economic stimulează, într-un fel, această tendință, chiar dacă neoliberalismul, ducându-o la extrem, adică la negarea completă a rolului și rostului statului în economie, scoate, practic, statul din arhitectura economică a lumii, ceea ce, evident, constituie o nouă utopie.

### III. Definirea conceptului de dimensiune economică a securității

Dimensiunea economică a securității este, de fapt, o extensie a securității economice și la celelalte domenii, este o securitate de potențial și prin potențial. Securitatea economică este, deopotrivă, o funcție de sistem, deci, intrinsecă sistemului, și una de metasistem, adică de proces, în sensul că, pentru a funcționa, o economie are nevoie de un ansamblu de parametri de dinamică, siguranță, protecție și stabilitate care se dobândesc atât prin sistemul ei imunitar (funcția de sistem), cât și prin crearea unor macrodispozitive de securitate economică și socială, funcție care aparține, deopotrivă, ierarhiei economice, adică bazelor ce generează întreprinderea, cât și structurilor de securitate economică, create în mod special, cum ar fi cele de combatere a spionajului economic, a terorismului economic, a fraudelor financiare, a economiei subterane, a criminalității economice etc.

Așadar, dimensiunea economică a securității constă într-un sistem de interdependențe care generează potențial, siguranță și stabilitate, în sisteme care se intercondiționează în spațiul securității, se autoregenerează și, împreună, configurează un sistem dinamic și complex, căruia i se asociază arhitecturi procesuale cu dezvoltări complexe, în toate dimensiunile de securitate posibile.

În acest fel, dimensiunea economică a securității, ca și securitatea economică propriu-zisă, nu mai are doar o determinare lineară, de genul cu cât economia este mai performantă cu atât securitatea este mai sigură, ci una nelineară, dinamică și complexă, în sensul că determinările se intercondiționează și generează un spațiu de securitate adecvat situațiilor, greu detectabil și previzibil, care seamănă foarte mult cu sistemul saltului de frecvență folosit pentru securitatea informației transmisă prin stațiile de radio din sisteme de comunicații.

Scoaterea din linearitate a dimensiunii economice a securității reprezintă o acțiune de importanță strategică. Imprevizibilitatea arhitecturilor, acțiunilor și reacțiilor, din punct de vedere economic, ale sistemelor de securitate este tot atât de importantă, dacă nu chiar mai importantă, ca imprevizibilitatea apărării sau ofensivei în spațiul luptei armate. Ea duce la realizare, și în planul securității de orice fel, a surprinderii strategice, așa cum o arată, practic, toate evoluțiile din cadrul a ceea ce noi numim război economic, în fapt, un complex totdeauna în fel de fel de bifurcații al unor interminabile și imprevizibile bătălii, pentru piețe, resurse, putere și influență.

### IV. Definirea economică a conceptului de putere armată

Puterea armată nu depinde în exclusivitate de puterea economică. Depinde însă în exclusivitate de cerințe și de resurse, precum și de modul în care se cer acestea folosite pentru a genera putere militară. Așadar, conceptul de putere armată trebuie fundamentat, deopotrivă, pe o decizie politică în vederea transformării unei cerințe reale de securitate și apărare într-un potențial real, în funcție de cerințe, tehnologii și resurse. Soluțiile de combinare și recombinație a necesităților, determinărilor, posibilităților etc. nu pot ieși prea mult din sfera puterii economice, sau, în orice caz, nu pot eluda acest domeniu, întrucât puterea nu înseamnă doar transpunerea în fapt a unei voințe, ci și capacitatea de a racorda voința la realitate și de a modela realitate în susținerea reală și posibilă a voinței.

### V. Puterea economică și puterea armată. Conexiuni

Puterea economică este cea care constituie suportul de rezistență pe termen lung pentru o putere armată. Ai bani și mijloace, ai și putere. Numai că, în lumea oamenilor, acest adevăr nu este nici simplu, nici linear. Jocurile sunt deja făcute, în lume există deja putere economică, putere financiară, putere militară și toate acestea nu se distribuie după voința fiecăruia, ci după niște linii-forță care guvernează totdeauna puterea.

Există trei mari piloni ai puterii în lume (*triadă a puterii*): puterea economică, puterea financiară și puterea militară.

În calitate de *putere economică*, Triada constă într-un ansamblu de trei piloni: *America de Nord* (Statele Unite și Canada); *Europa Occidentală* (Uniunea Europeană, Norvegia și Elveția);



*regiunea Asia-Pacific* (Japonia și Coreea de Sud) care domină economia mondială: Acest triadă realizează în jur de 80 % din comerțul lumii, 70 % din producția mondială, 90 % din operațiunile financiare și 80 % din domeniu cercetării științifice.<sup>53</sup>

Factorii de putere ai acestei Triade se explică prin legături istorice și culturale, politici de mare putere, politici protecționiste. Triada este definită ca un ansamblu de state dominante care controlează esențialul puterii politice, economice și militare a lumii, întrucât posedă capitalurile necesare și tehnologia informației. Astfel, 20 % din populație lumii – cât reprezintă populația țărilor Triadei) dispun de 80 % din produsul mondial brut, 70 % din industrie, 85 % din cercetare-dezvoltare și 80 % din serviciile de transport.

Repartiția PIB-ului mondial, în 2006, se prezenta astfel:

- Triada: 52,11 %;
- BRIC (Brazilia, Rusia, India China): 11,66 %;
- Restul lumii: 16,23 %.

De asemenea, la 31 martie 2006, Triada deținea 75.8 % din primele 500 de capitaluri ale lumii.

După un clasament întocmit de Fortune Global 500, în același an, 2006, Triada deținea 74,8 % din primele 500 de întreprinderi ale lumii (SUA – 34,2 %, UE – 32,6 % și Japonia – 13,4 %), China 4,8 % și India – 1,2 %.

Triada deține 75 % din traficul mondial (America de Nord - 54%, Europa - 22%, Asia de Est – 20 %).

În calitate de **putere financiară**, Triada deține principalele trei monede mondiale (dolarul, euro, yenul), primele trei burse din lume (NZSE Euronext, Stock Exchange și Tokyo Stock Exchange) și cele mai mari bănci din lume.

În calitate de **putere militară**, Triada dispune, în primul rând, de Forțele Armate Americane, la care se adaugă forțele armate, de o calitate deosebită, ale Marii Britanii și Franței, toate cele trei țări fiind puteri nucleare oficiale.

Acestea sunt cele trei dimensiuni ale triadei puterii.

La ele, se mai pot adăuga încă două, care se asociază însă primelor: *puterea diplomatică* și *puterea culturală*.

**Puterea diplomatică** a Triadei se află atât în forța diplomației acestor țări (susținută masiv, economic, financiar, militar și cultural), cât și în influența pe care o exercită acestea asupra diplomației la nivel planetar. Aproape toate organizațiile internaționale importante, din rațiuni istorice, economice, dar și din cele ce țin de putere, funcționează în spațiul țărilor Triadei. Dintre acestea, cele mai importante, cum foarte bine se știe, sunt: ONU (cu sediul la New York, din Consiliul de Securitate făcând parte SUA, Franța, Marea Britanie, China și Rusia, primele trei aparținând Triadei); FMI, cu sediul la Washington; OMC, cu sediul la Geneva.

Cu alte cuvinte, aproape toate organizațiile și organismele internaționale importante sunt dominate de țările Triadei, inclusiv prin faptul că limba oficială a diplomației lumii este cea engleză.

**Puterea culturală** a acestei lumi aparține, de asemenea, Triadei. Piața culturală este dominată de produsele culturale ale Triadei. Limba oficială a lumii științifice și culturale este engleza. Cele mai importante universități din lume se află tot pe teritoriul acestor țări. Astfel, după un clasament anual al Universității din Shanghai, Triada ocupă primele o sută de locuri, cele americane fiind cele mai numeroase și cele mai prestigioase:

- Statele Unite: 54 %;
- Uniunea Europeană: 33 %;
- Japonia: 6 %;
- Canada: 4 %;
- Australia: 2 %;
- Israel: 1 %.

---

<sup>53</sup> Kenichi Ohmae, *Triade Power: The Coming Shape of Global Competition*, 1985

Cel mai înalt nivel de trai al populației se află, desigur, în țările Triadei. Mai mult de 97 % din populație dispune de electricitate, de apă potabilă, de asistență medicală de înaltă calificare, de un sistem eficient de telefonie mobilă și de numeroase alte servicii.

În 2006, potrivit unei clasificări făcute de Capgemini et M. Lynch, World Health Report 2006, Triada concentra cei mai mulți oameni ce dispuneau de peste un milion de dolari active financiare (înafară de cele mobiliare), astfel:

- Statele Unite: 31 %;
- Uniunea Europeană: 21 %;
- Japonia: 16 %;
- China: 4 %;
- Brazilia: 1 %.

Triada poartă nu numai beneficiul bogăției, ci și pe cel al responsabilității. La adresa țărilor care formează această Triadă, sunt aduse numeroase acuzații, începând cu cele privind desfășurarea unor acțiuni care ar favoriza încălzirea planetei, poluarea mediului, distrugerea ionosferei, impunerea imperialismului economic, distrugerea culturilor non-occidentale etc. Inclusiv unele dintre actele teroriste care sunt îndreptate împotriva țărilor Triadei aduc ca justificare necesitatea combaterii politicii de dominare și dictat a țărilor care, de când există ele, domină și exploatează lumea.

Intrarea țărilor BRIC pe arena competiției, chiar dacă nu va schimba natura lucrurilor, va duce la reconsiderarea monopolului puterii. China este deja a patra putere economică a lumii, deține primele rezerve mondiale de schimb și se prezintă, în ultimul deceniu, ca unul dintre principalii creatori de bogăție din lume. Totuși, pentru a conta, această nouă contra-putere trebuie să respecte regulile create de Triadă (OMC, proprietate industrială, economie de piață, protecția mediului etc.).

## **VI. Economia, tehnologia și potențialul militar**

Totdeauna, între economie, tehnologie și potențialul militar a existat o legătură foarte strânsă. Cu cât economia este mai dezvoltată, cu atât tehnologia este mai perfecționată. După cum bine se știe, numai o tehnologie de înaltă performanță este capabilă să producă armament și tehnică militară, mai ales în noile condiții.

De asemenea, o economie performantă nu se poate lipsi, cel puțin până în prezent, de exportul de armament sau de componente importante ale sistemelor de arme. Toate marile puteri economice ale lumii – poate cu excepția Japoniei – sunt exportatoare de armament. Piața de armament a fost totdeauna saturată de cei capabili să producă arme. Iar aceștia nu sunt alții decât Statele Unite, Rusia, Franța, Marea Britanie și China, adică membrii permanenți ai Consiliului de Securitate al ONU. Desigur, pe piața de armament se află și alte țări, dar aceste mari puteri economice și militare domină de departe comerțul cu arme.

În perioada 2000-2004, Rusia a vândut echipamente militare în valoare de 26,9 miliarde de dolari, în timp ce SUA a obținut, în același interval de timp, cu un miliard de dolari mai puțin.<sup>54</sup> În 2006, Rusia a vândut armament în valoare de 6,4 miliarde de dolari, iar în 2007 a planificat să exporte material militar în valoare de 7,5 miliarde de dolari.<sup>55</sup> În 2006, industria israeliană de armament a vândut material militar în valoare de 4,8 miliarde de dolari, ceea ce reprezintă în jur de 75 % din producția sa. Exporturile chineze sunt estimate la mai mult de un miliard de dolari pe an, dar China păstrează o anumită discreție în acest domeniu.

Desigur, relația dintre economie, tehnologie și potențialul militar nu se reduce la exportul de arme. Dar exportul de arme reprezintă un factor de potențial economic, aducând beneficii indiscutabile și imediate exportatorilor. Marile complexe tehnologice militare au un cuvânt greu de spus în politica statelor.

Ca urmare a importanței tehnologiei în configurarea modernizării armatelor și îndeplinirea obiectivelor politico-militare și strategice, inclusiv în cadrul Uniunii Europene au fost luate unele măsuri între care și cea de înființare a Agenției europene de apărare, care are drept scop să

<sup>54</sup> <http://www.presaonline.com/stire/rusia-campioana-la-exporturi-de-arme,26442.html>

<sup>55</sup> [http://www.saphirnews.com/Armes-la-Russie-vise-une-exportation-record\\_a6049.html?start\\_liste=15&paa=2](http://www.saphirnews.com/Armes-la-Russie-vise-une-exportation-record_a6049.html?start_liste=15&paa=2)

coordoneze dotarea armatelor țărilor Uniunii Europene cu mijloacele necesare pentru îndeplinirea misiunilor de gestionare a crizelor și conflictelor armate, îndeosebi cu mijloace de transport strategic și sisteme de arme de mare precizie, precum și cu echipamente pentru echiparea sistemelor C4I2SR.

Piața de armamente este, deci, dominată de marile puteri economice. Țările care nu dispun de mijloace tehnologice performante nu se pot dota cu sisteme de arme din producție proprie și sunt nevoite să cumpere aceste arme la prețuri foarte mari, dacă avem în vedere că un avion de luptă costă în jur de 30 de milioane de dolari.

Unele dintre aceste probleme complexe se rezolvă în cadrul alianțelor și coalițiilor, dar de aici nu rezultă că armamentul costă mai puțin. Oricum, țările insuficient dezvoltate din punct de vedere economic, mai ales industrial, care nu dispun de tehnologii de vârf, nu pot produce arme performante și nu contează pe piața mondială a echipamentelor militară, iar producerea acestor echipamente doar pentru forțele proprii nu este nici rentabilă din punct de vedere economic, nici performantă din punct de vedere militar. Comportamentul transportoarelor blindate românești (care nu au podeaua blindată) în teatrele de operații este edificatoare.

Desigur, România va achiziționa transportoare mai performante produse în altă parte, așa cum a achiziționat și cele două fregate. Acesta este cursul evenimentelor și, probabil, nu se mai poate face nimic. Pentru ca economia românească să producă, în continuare, transportoare blindate, trebuie să existe o piață pentru acestea. Cea care a existat, din diverse motive, s-a pierdut, iar alta va fi foarte greu de cucerit, dacă nu oferi pe piață un echipament cel puțin la fel de performant cu cel care există la ora actuală.

Apoi, piața de armament este condiționată nu numai economic, ci și politic. Punând laolaltă factorii determinanți de natură economică, tehnologică, politică și de altă natură, nu putem să nu remarcăm marile dileme care rezultă de aici și dificultatea găsirii unor soluții viabile. Ar trebui totuși să se țină seama că, spre exemplu, în iarna anului 1917, în apărarea Carpaților, soldații români nu aveau puști suficiente, iar o parte din armamentul importat din Occident a trebuit să ocolească jumătate din globul pământesc pentru a ajunge în România și, cum bine se știe, nu a ajuns niciodată.

### Bibliografie

- [1] Bărbulescu, Iordan Gheorghe, **UE de la economic la politic**, Editura Tritonic, București, 2005.
- [2] Cocora, Ecaterina, **Globalizarea. Efecte asupra resurselor umane din România**, Editura Princeps, Iași, 2005.
- [3] Denuța, Ioan, **Relații Economice Internaționale**, Editura Economică, București, 1999.
- [4] Dinicu, Anca, *Statul și globalizarea*, [www.actus.ro/reviste/3\\_2005](http://www.actus.ro/reviste/3_2005).
- [5] Geoană, Mircea, **America, Europa și modernizarea României. Fundamente pentru un proiect românesc de societate**, Editura Economică, București, 2006.
- [6] Ghica, Luciana Alexandra, Zulean, Marian, **Politica de securitate națională. Concepte, instituții, procese**, Editura Polirom, București, 2007.
- [7] Rădoi, Mireille, editor, **My USA. Vows on American National Security and Foreign Policy**, Editura Tritonic, București, 2007.
- [8] Sava, Ionel Nicu, **Studii de securitate**, Ed. Centrul Român de Studii Regionale, București, 2005.
- [9] Voinea, Liviu, **Corporațiile transnaționale și capitalismul global**, Ed. Polirom, București, 2007.
- [10] Waltz, Kenneth N., **Teoria Politicii Internaționale**, Editura Polirom, București, 2006.
- [11] \*\*\* **Dicționar REI**, Editura Enciclopedică, București, 1993.
- [12] \*\*\* **Economie**, ediția a 6 a, Editura Economică, 2003.
- [13] \*\*\* **Securitatea economică și interesul național în procesul de integrare europeană**.

## PROPRIETATE ȘI DEZVOLTARE

Anca DINICU\*

*Development is a complex process which involves many and significant changes concerning economic and social structures, every day human behavior or national institutions' strategies, in order to sustain general welfare and proper integration in the global economic system. One won't be able to find a suitable definition accepted by everybody because development should be related to time, space and circumstances which are very different from case to case. Besides this, analysis is first of all a matter of opinion, if not of political option. So, we could be interested in many things, among them in economic freedom and nature of property.*

*Most of the contemporary economies function as a mix system, where market and state have their precise and own role in sustaining economic growth and development. There is a degree of private economic freedom which intermingles with centralized economic planning (which may include government intervention for social welfare or state ownership of some means of production).*

Ritmul de creștere și dezvoltare economică pe termen lung este influențat de o serie de factori instituționali, cum ar fi forma de proprietate, tipul de instituții financiare, gradul de fiscalitate, modul de organizare a pieței, fluxul investițional sau caracteristicile relațiilor de muncă. Acești determinanți vin să condiționeze forma, structura și funcționarea sistemului economic, adică a acelor instituții și relații care au drept scop diminuarea conflictului dintre resursele limitate și nevoile tot mai mari și mai diverse. Tocmai prin regimul inițiativei care favorizează căutarea permanentă a instrumentelor de armonizare a necesităților prezente și viitoare cu disponibilitățile existente, factorul proprietate influențează dezvoltarea.

Este bine cunoscut faptul că, în funcție de modul de asumare a riscului și de mecanismele de alocare a resurselor, sunt amintite (aproape ca o regulă generală) două forme de economie, respectiv sistemul economiei de piață și sistemul economiei de comandă, fiecare putând fi analizat în funcție de mecanismul de luare a deciziei, de rolul pieței în circuitul economic, de natura proprietății, de obiectivul urmărit.

**Sistemul economiei de piață** sau al economiei de schimb se bazează pe o piață instituționalizată, care are rolul hotărâtor în alocarea și utilizarea resurselor, în organizarea, gestionarea și reglarea economiei. Principalul obiectiv vizat prin decizia luată și implementată într-o economie de piață îl constituie obținerea unui profit cât mai mare, concurența constituind motorul întregii activități iar proprietatea privată reprezentând instituția-cadru aflată la temelia liberei concurențe. Economia majoritar privată constituie baza regimului liberal al inițiativei, având și o puternică semnificație socială, determinând indivizii să manifeste mai multă responsabilitate, implicare și inventivitate reflectate în creșterea productivității muncii. În cazul acestui tip de sistem, deciziile multiple sunt doar aparent independente unele de altele, deoarece economiei de piață nu îi sunt străine planificarea și prognoza înțelese ca modalități de reducere a incertitudinii, ceea ce nu presupune diminuarea rolului pieței. Astăzi se înregistrează o reducere a numărului centrelor de decizie (fără ca economia să-și piardă caracterul pluripolar) ca urmare a fenomenelor de integrare economică, a existenței marilor corporații multinaționale, precum și a intervenției deciziei publice în materie. Economia de piață este formată dintr-un sector privat, dar și dintr-unul public a cărui apariție se explică prin existența unui sector de stat al economiei naționale ca urmare a interesului financiar al statului pentru desfășurarea unor activități care nu implică riscuri și în schimb aduc beneficii considerabile și regulate (monopoluri de stat), prin salvagardarea interesului economic al țării pe baza considerentelor de ordin politic (cum ar fi apărarea națională), dar și prin unele curențe ale inițiativei private care nu poate dezvolta demersuri rentabile în unele sectoare de activitate.

**Sistemul economiei de comandă** sau al economiei planificate de stat poate fi interpretat ca fiind născut dintr-o critică la adresa elementelor mai puțin funcționale ale economiei de piață, dintr-o abordare ideologică a disfuncționalităților economiei de schimb. În cadrul acestui sistem, decizia

---

\* Lector universitar, Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu

economică aparține unei autorități politice centrale, de unde se poate deduce caracterul unipolar al economiei. Scopul principal al deciziei îl constituie interesul general, profitul este un indicator al unei „conduceri științifice” fără relevanță în stimularea activității economice, iar instituțiile-cheie sunt proprietatea de stat asupra bunurilor de producție și planul central care are un caracter imperativ, cu o puternică amprentă ideologică. Acest plan central de dezvoltare economică are un caracter strict ierarhic, ceea ce se traduce printr-o subordonare formală a structurilor economice inferioare față de cele situate deasupra lor. În general, întreprinderile interacționează, în cadrul acestui sistem, pe verticală, prin nivelurile lor ierarhice, și nu pe orizontală, prin intermediul pieței, ceea ce înseamnă o eludare a competiției în favoarea „îndeplinirii” și „depășirii” planului central anual.

Piața nu este exclusă, dar ea nu devine un mecanism de reglare al raportului dintre cerere și ofertă, al relațiilor dintre producători și consumatori, prețurile fiind fixate administrativ. Piața are doar rolul de a asigura aprovizionarea tehnico-materială și trecerea bunurilor în consumul populației. Toate pârgھیile economico-financiare (preț, credit, dobândă, curs de schimb) sunt stabilite la nivel central, fără a avea vreo legătură cu „lumea reală”, respectiv starea concretă a pieței interne și externe. Țările în care sectorul economiei de stat a jucat sau joacă un rol primordial (sectorul privat fiind marginalizat sau lichidat) au suferit/trăiesc drama eșecului economic, „performanța” economică traducându-se printr-o incapacitate cronică de asigurare a eficienței și competitivității, generând un slab nivel de trai. În cadrul acestui sistem, absența proprietății private în economie este consecința unor interdicții dictate de către stat și nu este rezultatul existenței unui vid de potențiali întreprinzători. Doar eliminarea interdicțiilor poate garanta dezvoltarea inițiativei private și instituirea mecanismelor de piață, fapt demonstrat prin explozia acțiunilor întreprinzătorilor privați din statele europene foste comuniste sau din China, unde partidul comunist a înțeles necesitatea deschiderii economiei naționale către investitorii străini. Nu este mai puțin adevărat faptul că economia de comandă, existentă înainte de prăbușirea sistemului comunist la nivel global, a permis, de pe o parte, manifestarea unor mici insule de formare a capitalului privat și a susținut, la un moment dat, existența unor *joint-venture* cu participare de capital străin, iar, pe de altă parte, a fost marcată de existența piețelor negre și a comerțului informal, care formau o adevărată economie paralelă.

Abolirea stilului totalitar de guvernare în țările eliberate de sub tutela „frățescă” a Kremlinului a condus și la reforma sistemului economic declanșată prin procesul de tranziție la economia de piață. Este un truism de acum faptul că acumulările în planul democratizării politice au fost mult mai substanțiale și mai rapide decât cele din sfera economică. Prăbușirea Zidului Berlinului și reunificarea politică a Germaniei nu au determinat, automat, o reformulare radicală și în același ritm a falimentarei economii aparținând fostei RDG. De asemenea, nu mai puțin important de remarcat este și faptul că, în planul restructurării geopolitice și geoeconomice de la nivel continental, procesul de extindere a Alianței Nord-Atlantice l-a devansat pe cel comunitar cu cinci ani (1999/2004).

Tranziția la economia de piață este un proces de amploare, care marchează calitativ și structural nu doar sistemul economic, ci însuși sistemul social global, prin transformările pe care le presupune privind proprietatea, sistemul bancar și piața de capital, liberalizarea comerțului exterior și „reinventarea” mecanismelor de funcționare a oricărui tip de piață pe baza raportului dintre cerere și ofertă. În cadrul reformei proprietății, procesul de privatizare a fost promovat ca un factor decisiv, pentru a cărui reușită au fost necesare două etape<sup>56</sup>:

- transformarea sectorului de stat în sector public, ceea ce a însemnat renunțarea din partea statului la prerogativele sale absolute asupra întreprinderilor și posibilitatea înscrierii acestora în circuitul real al pieței libere;
- constituirea sectorului particular prin trecerea proprietății de stat în proprietate privată și prin înființarea de noi firme, precum și restituirea proprietăților foștilor proprietari sau urmașilor acestora.

<sup>56</sup> Elena Moise, **Economie mondială**, Editura Victor, București, 2005. pp. 117-118.

Prefacerile enumerate nu s-au desfășurat, însă, într-un mod firesc și la fel în toate statele Europei Centrale și de Est, fiind marcate de lacune legislative care au condus, nu de puține ori, la grave perturbări de sistem, dar și la drame personale. Nu de puține ori, elaborarea și implementarea programelor de reformă a proprietății au fost generate de interese politice dicreționare în favoarea unor grupuri de interese, ceea ce a făcut ca problema privatizării mijloacelor de producție socializate să nu fie deloc un proces lin.

Au existat și constrângeri din exterior explicate prin aceea că instituții economico-financiare internaționale, precum Banca Mondială și Fondul Monetar Internațional, au abordat procesul de privatizare dintr-o perspectivă ideologică îngustă conform căreia procesul trebuia să se desfășoare cât mai rapid cu putință, statele care înfăptuiau privatizarea într-un asemenea ritm primind notele cele mai mari. Consecința a fost neatingerea rezultatelor vizate și apariția unor sentimente de antipatie în rândul populației referitoare la acest proces și urmările lui<sup>57</sup>.

S-a ajuns ca greutățile inerente unui proces de o asemenea complexitate precum tranziția către o economie de piață să fie, uneori, folosite ca argumente în favoarea reinstalării sistemului dirijist, de comandă al economiei. O astfel de întoarcere dacă, ipotetic vorbind, ar fi fost posibilă, ar fi condus dacă nu la haos, atunci cu siguranță la o altă perioadă de „reașezări” care, cu siguranță, ar fi adâncit și mai mult clivajele economico-sociale dintre state.

Având în vedere că astăzi a devenit aproape imposibilă realizarea unei distincții clare între factorii interni și cei externi care determină și condiționează dezvoltarea unui stat, funcționarea unei economii centralizate și izolate de restul sistemului global este imposibilă. Practic, chiar autopозиționările la periferia sau în afara noii ordini mondiale nu mai au o eficiență deosebită în promovarea pe plan intern a unei structuri politice totalitare și economice autarhice atât timp cât „statele problemă” sunt atent monitorizate, avertizate și sancționate.

Experiența istorică demonstrează că acolo unde libera inițiativă nu dă rezultate, din punctul de vedere al interesului colectivității, se impune dezvoltarea controlată a sectorului, iar acolo unde conducerea centralizată a neglijat realizarea intereselor individuale, se impune liberalizarea activităților economice. Se creează, în acest fel, un tip nou de economie, numită **economie mixtă**, în care se îmbină elemente de economie liberă, care rămân preponderente, cu elemente de economie controlată, necesare în anumite sectoare economice. Vorbim despre o coexistență a firmelor private cu întreprinderile de stat, despre o combinație a elementelor specifice capitalismului și socialismului – atât societățile de stat, cât și cele private joacă un rol important în domeniile producției, consumului, investițiilor și economisirii. Cu toate că nu există o definiție unică a economiei mixte, există o serie de elemente indispensabile conturării teoretice și transpunerii practice a sistemului în discuție: un anumit grad al libertății economice private (inclusiv în sectorul industrial) care se întrepătrunde cu o planificare economică centralizată (care poate face referire la bunăstarea socială sau la deținerea de către stat a unor mijloace de producție).

Cele mai multe dintre economiile contemporane funcționează astăzi într-un sistem mixt, în care cele două componente – piața și statul – își revendică fiecare locul în materie. Cu toate acestea, există incertitudini doctrinare la nivelul și în legătură cu anumite state dacă sunt economii capitaliste, socialiste sau mixte.

Deși, de regulă, economia mixtă este asociată cu forma social-democrată de guvernare, având în vedere panoplia extinsă de sisteme economice care pot fi asociate acestui termen, cele mai multe forme de guvernare sunt calate pe astfel de organizare a sistemului economic.

Acest tip de economie, specific în primul rând statelor dezvoltate din punct de vedere economic, se bazează pe libertatea întreprinzătorului și pe fundamentarea deciziilor pe mecanismele pieței, dar și pe controlul economic din partea societății (prin organismele sale specializate și democratice) realizat în vederea corelării eficienței economice cu echitatea socială. Trec drept exemple clasice ale sistemului economic mixt următoarele: american, german, francez, suedez și japonez.

Să luăm cazul Statelor Unite. Dezbaterile privind rolul sectoarelor public și privat în domeniul economic sunt foarte intense în această țară. Accentul pus pe proprietatea privată se naște,

---

<sup>57</sup> Joseph E. Stiglitz, **Globalizarea. Speranțe și deziluzii**, Editura Economică, București, 2005, p.99

În mare parte, din convingerea americanilor privind importanța și beneficiile libertății individuale. De aici decurge convingerea că o economie caracterizată prin proprietatea privată are șanse să opereze mult mai eficient decât una în care proprietatea statului este covârșitoare. Ideea este că în condițiile eliberării forțelor economice, cererea și oferta sunt cele care determină prețul bunurilor și serviciilor, preț care la rândul său se transformă într-un indicator pentru întreprinzător, orientându-i producția. Aproximativ două treimi din out-put-ul economic total merge către indivizi, în consum, cealaltă treime fiind achiziționată de către stat sau întreprinzători. Rolul consumului este într-atât de mare încât, uneori, această națiune este caracterizată drept o „economie de consum”. Cu toate acestea, americanii înțeleg să pună o limită liberei inițiative, în special în privința unor servicii a căror furnizare de către stat este considerată a fi mult mai eficientă. Astfel, guvernul este în principal responsabil de problemele administrației și justiției, educației (cu toate că sau dezvoltat puternice instituții private de învățământ, care însă funcționează pe baza unor taxe considerabile), rețelei de drumuri și apărării naționale. În plus, guvernul este adesea solicitat să intervină în economie pentru a corecta acele situații în care sistemul de prețuri nu funcționează. Statul are capacitatea de a reglementa „monopolurile naturale” și de a utiliza legislația antitrust pentru a controla sau dizolva acele combinații de pe piață care devin mult prea puternice, afectând prin comportamentul lor competiția. De asemenea, statul are atribuții în domeniul asigurării unui minim de bunăstare pentru cetățenii săi; susține în cea mai mare parte costurile asistenței medicale pentru persoanele vârstnice sau pentru cei afectați de sărăcie. Impune măsuri asupra industriei private în privința limitării poluării apei și aerului și oferă împrumuturi ieftine pentru cei care suferă pierderi ca urmare a dezastrelor naturale. Dincolo de toate acestea, joacă rolul principal în exploatarea spațiului, întreprindere mult prea scumpă pentru secolul particular.

În cadrul acestei economii mixte, indivizii ajută la orientarea economiei nu doar prin alegerile pe care le fac în calitate de consumatori, dar și prin votul pe care-l oferă oficialilor care au ca misiune, printre altele, susținerea și armonizarea dezvoltării economice.

**Esența proprietății private o constituie libera inițiativă**, iar statele care s-au dezvoltat rapid au dispus de o economie în care s-a manifestat libera inițiativă și a dominat sectorul privat, sau au fost țări în care ponderea sectorului privat a crescut din ce în ce mai mult, o consecință firească a înscrierii lor pe un traseu calitativ nou al dezvoltării.

Exemplul cel mai elocvent pentru ultima variantă este China, un stat autoritar din punct de vedere politic dar cu un sector economic privat aflat în plin proces de consolidare. Reformele declanșate începând cu sfârșitul anului 1978 (prin promovarea de către Deng Xiao Ping a politicii „ușilor deschise”) s-au reflectat într-o creștere economică susținută care a determinat modificări economice structurale. S-a ajuns ca 40% din producția industrială a țării să fie asigurată de către companiile private, în timp ce mai mult de 30% dintre angajați lucrează pentru firme particulare sau mixte, în condițiile în care atunci când reforma a fost declanșată nu exista nicio firmă particulară. Sectorul secundar domină economia chineză, fiind responsabil de 54% din formarea PIB-ului, în timp ce sectorul terțiar nu contribuie decât cu 27,7% iar cel primar cu 13,7%<sup>58</sup>.

Delocarea activităților productive în China, ca urmare a costurilor de producție reduse (de 35 de ori față de SUA și de 10 ori față de Taiwan) a determinat niveluri impresionante de investiții străine. Dacă în 1990, această țară beneficia doar de 3,4 miliarde dolari sub formă de investiții străine, cifra a crescut în 1996 la 41,7 miliarde, pentru a ajunge în 2002 la recordul absolut de 55 miliarde dolari. În afară de SUA, nici o altă țară din lume nu primește atâtea investiții străine directe precum China<sup>59</sup>.

Este în afara oricărui semn de întrebare că acest parcurs economic remarcabil pe care s-a înscris Beijing-ul este urmarea acceptării regimului liberal al inițiativei, tot așa cum dezvoltarea statelor occidentale nu este consecința democrației, ci a capitalismului. De unde rezultă că o structură capitalistă a economiei sau o apropiere certă de o asemenea structură reprezintă o condiție necesară pentru o dezvoltare economică rapidă.

<sup>58</sup> Andre Gamblin, **Economia lumii 2004**, Editura Științelor Sociale și Politice, București, 2003, p.107.

<sup>59</sup> Paul Dobrescu, **Geopolitica**, Editura comunicare.ro, București, 2003, p.197.

**Semnificațiilor economice ale proprietății private li se adaugă cele de ordin social:** îi determină pe indivizi să dea dovadă de mai multă inițiativă, să fie mai activi și mai inventivi în direcția acelei combinații a factorilor de producție care să permită o creștere mai rapidă a productivității muncii și, prin urmare, o îmbunătățire a condițiilor economice de trai<sup>60</sup>. Modul în care indivizii au libertatea de a-și pune în valoare nivelul de pregătire este în funcție, probabil mai presus de alte elemente, de structura internă a economiei. De exemplu, în cazul fostelor state comuniste din Europa Centrală și de Est exista o discrepanță între nivelul relativ ridicat de educație și pregătire profesională al indivizilor și posibilitățile de valorificare a acestui capital cauzat de natura sistemului economic.

Realizarea individuală (profesională, materială și spirituală) și prosperitatea unei națiuni sunt indisolubil legate de **regimul politic de guvernare** care, prin instrumentele sale, deschide (sau nu) sistemul economic, favorizând creșterea economică și, pe cale de consecință, dezvoltarea societății. Stabilitatea politică nu este doar un scop în sine, ci reprezintă o condiție *sine qua non* pentru existența și susținerea bazelor dezvoltării<sup>61</sup>, adică pentru stabilitatea macroeconomică, piața liberă și concurența, economia preponderent privată, orientarea către lumea exterioară, sistemul funcțional de instituții financiare și bancare, piața muncii elastică, proporția relativ scăzută a impozitelor și cheltuielilor bugetare în raport cu venitul național.

Așadar, dezvoltarea este un proces multidimensional, presupunând trecerea de la o stare mai puțin dezirabilă la una mai dezirabilă, implicând, prin urmare, schimbări majore în structurile sociale și economice, în atitudinile cetățenilor și în mecanismele de lucru ale instituțiilor naționale, având drept scop bunăstarea generală și integrarea avantajoasă a statului pe scena internațională. Nu există o definiție unică, acceptabilă pentru toată lumea, pentru că dezvoltarea ar trebui raportată la timp, loc și circumstanțe, neputând fi redusă la o formulă universal valabilă și aplicabilă. În general, ea este greu de definit deoarece, de exemplu, aprecierea diferențelor dintre state, dintre lumea dezvoltată și cea în curs de dezvoltare, este în mare parte o chestiune de opinie, chiar de opțiune politică. Ne interesează natura guvernării și atitudinea ei față de libertate și proprietate, progresul tehnologic sau nivelul de acces la ultima tehnologie, structura socială și caracteristicile capitalului uman, organismele internaționale integratoare sau coordonatoare cu care statul este în relație, dar și condiționările economice externe. Toate acestea conduc la concluzia că dezvoltarea este un proces complex, constând în promovarea de instituții și politici care modifică atitudini și comportamente, prin îmbinarea aspectelor economice cu cele politice, psihologice și sociologice ale existenței individuale și comunitare, având ca scop final creșterea calității vieții<sup>62</sup>.

### Bibliografie

- [1] Berowicz Leszek, **Libertate și dezvoltare. Economia pieței libere**, Editura Compania, București, 2001.
- [2] Dinicu Anca, *Multidimensionalitatea dezvoltării*, în: **Euroeconomia XXI**, Nr.103 din 16.02.2007.
- [3] Dobrescu Paul, *Geopolitica*, Editura comunicare.ro, București, 2003.
- [4] Gamblin Andre, **Economia lumii 2004**, Editura Științelor Sociale și Politice, București, 2003.
- [5] Moise Elena, **Economie mondială**, Editura Victor, București, 2005.
- [6] Stiglitz Joseph E., **Globalizarea. Speranțe și deziluzii**, Editura Economică, București, 2005.

<sup>60</sup> Leszek Balcerowicz, **Libertate și dezvoltare. Economia pieței libere**, Editura Compania, București, 2001, pp.43-51.

<sup>61</sup> *Ibidem*, pp.42-45.

<sup>62</sup> Anca Dinicu, *Multidimensionalitatea dezvoltării*, în: *Euroeconomia XXI*, Nr.103 din 16.02.2007.



## DIMENSIUNEA ECONOMICĂ ȘI DE SECURITATE A RELAȚIEI REGIONALISM – GLOBALIZARE

Petre Ciprian CONSTANTINESCU\*

*Globalization and regionalization opposes only because one is conducted by micro-economic forces and represents a centrifugal process as the other is often conducted by political forces and represents a centripetal process. Nevertheless, the two processes are not at all antithetical or antagonists. The regional integration contributes to the strengthening of the competition game within the regions consolidating thus the globalization process.*

*The implications of the regionalism upon the globalization will ultimately depend of the degree in which the former affects the global economic integration and governance. Important from this point of view is rather the degree of openness of the regional organizations to other markets than their multiplication.*

*The regional institutions could offer a voice for a greater number of countries, being a counterweigh to the domination of great industrial powers which is specific to globalization.*

### I. Mondializarea economică împotriva statului național și a economiilor naționale

Viitorul economiei naționale într-o lume aflată într-un proces accelerat de globalizare a stârnit vii polemici asupra raportului național - internațional în dezvoltarea economiei, între cele două poziții extreme: economia națională, „celula de bază”, inexpugnabilă a economiei mondiale, respectiv economia globală, ca spațiu mondial omogen, în care se topesc economiile naționale.

Într-o lume în care cuceririle nu se mai materializează în juxtapuneri teritoriale, ci mai ales prin integrări structurale, cel mai adesea, politicile economice naționale devin ineficiente în fața unor provocări economice globale.

„Economia de piață este contestată de noul model al rețelei pentru organizarea comerțului și a schimburilor. Între timp, statul-națiune face loc din ce în ce mai mult formelor de guvernare regională și globală, care sunt mai adaptate să asimileze noile realități tehnologice și schimbările din conștiința umană ce caracterizează era globalizării.”<sup>63</sup>

Internaționalizarea producției reflectă un grad ridicat de interdependență între procesele de producție localizate în țări diferite, ceea ce duce la o pierdere a autonomiei sistemelor productive naționale.

Globalizarea afacerilor și a producției face ca economiile naționale și destinele comunităților din cadrul lor să fie din ce în ce mai interconectate. Investițiile externe directe (IED) pot avea, în principiu, un impact pozitiv asupra bunăstării naționale. Producția și competiția globală sporesc eficiența economiei mondiale, deoarece corporațiile sau societățile transnaționale (STN-urile) încurajează o diviziune internațională a muncii, astfel încât țările devin mai specializate în producerea bunurilor în care dețin un avantaj comparativ. Competiția reduce profiturile monopoliste și intensifică presiunea pentru inovație. Teoretic, STN-urile îmbunătățesc performanța economică națională, din moment ce tind să aibă o productivitate mai mare decât firmele interne și contribuie la răspândirea noilor tehnologii și la ridicarea nivelului de calificare al forței de muncă naționale.

Această globalizare a afacerilor implică însă o divergență în creștere între prioritățile corporatiste și cele ale guvernelor naționale, în special în țările în dezvoltare. Aici, activitatea STN-urilor nu ține cont de prioritățile de dezvoltare, impietând asupra dezvoltării bazei economice interne și producând profituri în exces, cel mai adesea repatriate în afara țării.

În principalele țări investitoare, inclusiv SUA, au apărut nemulțumiri sociale legate de faptul că STN-urile transferă în străinătate locuri de muncă și tehnologie. Mai mult, capacitatea corporațiilor de a organiza producția și distribuția la nivel global, le oferă o putere structurală uriașă în comparație cu guvernele naționale și forța de muncă de la nivel național.

---

\* **Căpitan, doctorand, Direcția Informații Militare, membru în Camera Experților Contabili și Contabililor Autorizați și membru în Corpul Consultanților Fiscali**

<sup>63</sup> Jeremy Rifkin, *Visul european-despre cum pe tăcute, Europa va pune în umbră visul american*, Editura Polirom, Iași, 2006, pp.73-74.

Inițial companii naționale care și-au extins activitățile peste hotare, STN-urile tind astăzi să scape oricărui control la nivel național. Se creează astfel contextul pentru analiza efectelor structurale, instituționale, decizionale și distribuționale ale globalizării producției asupra suveranității și autonomiei statelor cu economie de piață.

În literatura de specialitate, s-au conturat o serie de teorii cu privire la relația dintre statul național și afacerile transnaționale, și anume teoria neoclasică, teoria instituțională și o derivare a acesteia, teoria neoinstituțională, precum și paradigma eclectică, abordare ce s-a impus în ultimul timp ca preponderentă în literatura de specialitate.

#### a) Teoria neoclasică

Teoria neoclasică este prima care a evidențiat declinul puterii statelor-națiune în raport cu corporațiilor multinaționale. Creșterea STN-urilor este percepută ca o contribuție la o alocare globală mai rațională a resurselor, împotriva căreia statele-națiune tind să ridice obstacole. Economiiștii neoclasici pleacă de la premisa că și guvernele statelor gazdă încearcă să maximizeze venitul național, în detrimentul bunăstării globale. De cealaltă parte, STN-urile urmăresc maximizarea profitului global și este firesc să reacționeze în consecință atunci când statele-gazdă iau măsuri de natură să le afecteze profiturile așteptate.

Statul decide în prezent într-o mai mică măsură ce se produce, cum, de către cine și unde; societățile transnaționale, deși indirect, au făcut mai mult decât statele și organizațiile umanitare internaționale la un loc pentru redistribuirea bunăstării de la țările dezvoltate la cele mai puțin dezvoltate, prin transferul locurilor de muncă din țara de origine în țările-gazdă. STN-urile au preluat de la stat și funcția de rezolvare a conflictelor de interese dintre conducere și angajați.

Mai cu seamă pentru țările mai puțin avansate, corporația multinațională reprezintă agentul principal al dezvoltării. Astfel, este pusă sub semnul întrebării exercitarea celor mai importante funcții ale statului (aplicabile atât statelor de reședință, cât și statelor gazdă), după cum urmează <sup>64</sup>:

- *Apărarea teritoriului național făcând uz de forța armată.*

- *Lupta pentru teritorii a fost înlocuită de lupta pentru cote de piață.*

- *Menținerea controlului asupra evoluției monedei naționale.*

Instabilitatea valutară generată de operațiunile financiare ale STN-urilor (de exemplu prețul de transfer sau repatrierea profiturilor) și efectele pe piețele emergente în provocarea și amplificarea crizelor economice de acest gen.

- *Alegerea unei strategii naționale de dezvoltare economică.*

Strategiile naționale sunt oarecum condiționate prin participarea la diferite acorduri internaționale (cu organisme financiare internaționale și cu entități integraționiste regionale), lăsând însă la latitudinea statelor naționale modalitatea de atingere a țintei alese. Chiar și în cadrul unor mecanisme supra-statale (Uniunea Europeană) s-a încetățenit principiul subsidiarității, al delegării la nivel național a responsabilității de atingere a unor ținte politice și economice.

- *Capacitatea de a interveni pe piață pentru a corecta ciclicitatea fenomenelor de boom și recesiune.*

- *Funcția de protecție socială.*

Intervenția statului pentru limitarea inechităților create de piață se lovește de restricțiile bugetare inevitabile pe care le vor înfrunta programele de asistență socială.

- *Îndeplinirea eficientă a funcției fiscale.*

Abilitatea guvernelor de colectare a taxelor este scăzută. Taxele pe care le plătesc corporațiile sunt adesea rezultatul negocierii secrete dintre corporații și două sau mai multe autorități fiscale.

- *Politica comercială privind importurile.*

Deciziile privind importul se iau acum de filialele corporațiilor multinaționale, și cel mai adesea importurile scapă total controlului statului, petrecându-se în cadrul comerțului intra-firmă.

- *Infrastructura asigurată de stat.*

---

<sup>64</sup> Susan Strange, **Retragerea statului. Difuziunea puterii în economia mondială**, Editura Trei, București, 2002, p.167.

Din cauza ineficienței administrării, statele sunt nevoite să recurgă la privatizarea utilităților publice.

- *Capacitatea statelor de a promova așa-numiții "campioni naționali",*

Firmele susținute artificial de propriile guverne cu scopul de a concura cu succes pe piețele internaționale, s-au dovedit a fi o povară asupra bugetului și, în mai toate cazurile de până acum, neviabile.

- *Capacitatea statelor de a folosi violența, ca mijloc de guvernare.* Statul a pierdut monopolul în folosirea organizată a violenței (vezi violența grupărilor criminale).

La nivel național, trebuie evidențiat rolul influent al grupurilor de presiune. Grupurile de presiune au cel mai adesea interese locale, fiind un factor de rezistență împotriva globalizării. Strategiile acestora creează un scut de apărare în jurul firmelor naționale („*shelter-based strategies*”) prin următoarele două căi:

- pe cale tehnică, prin folosirea mecanismelor legale și birocratice disponibile; măsuri din această categorie sunt: *taxe* retaliatorii (countervailing și anti-dumping) și tactici de amânare indefinită.
- pe cale politică, prin folosirea canalelor diplomatice; în această categorie intră restricțiile voluntare la export.

Din perspectivă națională poate fi mai eficient în anumite cazuri (monopol, industrie în curs de formare, eșecul sau imperfecțiuni nenaturale ale pieței) să se aplice strategii intervenționiste bazate pe avantajele specifice firmei (strategia ASF).

În timp ce strategia ASF urmărește să îmbunătățească poziția competitivă a firmelor pe baza eficienței economice, strategia-scut garantează protecție fără să își propună îmbunătățirea eficienței. Strategia-scut este întotdeauna ineficientă pe termen lung. Strategia ASF poate fi eficientă dacă beneficiile pe termen lung ale intervenției guvernamentale depășesc costurile pe care le implică pe termen scurt.

În concluzie, abordarea neoclasică este una pro-corporatistă care neagă abilitatea statelor-națiune de a reglementa activitatea piețelor.

#### **b) Teoria instituționalistă**

Teoria neoinstituționalistă consideră politicile adoptate de stat ca fiind determinate de instituțiile publice și că acestea pot fie a liberaliza, fie a restrânge activitatea economică. Această abordarea oferă fundamentarea teoretică pentru intervenția sporită a statului în economie. Ea explică politicile adoptate de stat ca fiind determinate de instituțiile statului, deci nu de elitele societății.

Statele-națiune sunt suficient de puternice atât pentru a liberaliza, cât și pentru a restrânge din nou activitatea piețelor, și ca urmare sunt capabile să creeze un climat competițional specific la care STN-urile trebuie să se adapteze.

Țările mai puțin dezvoltate pot fi tentate să adopte reglementări mai dure decât politicile adoptate de țările industrializate. Forma extremă pe care asemenea reglementări o pot lua constă din naționalizarea filialelor societăților transnaționale. Teoria instituțională evidențiază avantajele naționalizării, cum ar fi: atragerea către stat a profiturilor care altfel ar fi fost obținute de investitorii străini, evitarea scoaterii din țară a acestor profituri, dezvoltarea coerentă și integrată a industriei naționale, creșterea nivelului de ocupare al forței de muncă, reducerea dependenței de capitalul străin. Pe de altă parte, sunt neglijate unele costuri evidente, în special compensațiile care se plătesc corporației-mamă și posibilele măsuri retaliatorii, fără a menționa faptul că, în absența certitudinii resurselor financiare în situația nou creată și cu un management (cel de stat) prin definiție inferior, firma naționalizată ar putea să nu mai înregistreze profit.

Există două strategii principale pe care statul le poate urma, și anume: „liberalizați cât mai mult posibil și cât mai repede” sau „creați reguli care să favorizeze cât mai mult posibil firmele naționale”. Schimbările în cadrul legislației structurează, în ultimă instanță, schimbările în natura competiției. Totuși, ambele strategii au puncte slabe: prima implică vulnerabilitatea firmelor naționale, a doua comportă riscul exagerării.

### c) Teoria neoinstituționalistă

Abordarea neoinstituționalistă înțelege prin stat factorii individuali de decizie (conducătorii instituțiilor publice) și consideră comportamentul acestora ca având motivație electorală. Cea mai des invocată politică a statului este protejarea interesului național.

Statul are puterea de a reglementa activitatea corporațiilor, iar folosirea acestei puteri depinde de motivația electorală a factorilor de decizie politică.

Abordarea neoinstituționalistă admite existența unei game largi de măsuri la care statul poate apela, dar subiectul său preferat sunt politicile dictate de interesul național - sau, mai bine zis, de ceea ce, la un moment dat, anumiți factori de decizie percep ca fiind interesul național.

### d) O nouă viziune - paradigma eclectică

Paradigma eclectică recunoaște presupunerea neoclasicilor conform căreia imperfecțiunile pieței sunt speculate de STN-uri, dar respinge în același timp ipoteza că toate aceste imperfecțiuni ar fi exogene corporației. Paradigma susține și perspectiva instituționalistă asupra puterii de care dispun guvernele statelor gazdă în reglementarea activității piețelor.

Paradigma eclectică mai este cunoscută și sub numele de paradigma OLI (*Ownership-Location-Internalization*), fiindcă îmbină avantajele proprietății (în special posesia de active intangibile), locației (specifice, ca origine și mod de folosire, unei anumite locații) și internalizării (rezultat fie al eficienței organizaționale a corporației, fie al abilității corporației de a exercita putere de monopol asupra activelor aflate în administrarea sa).

Deși globalizarea este profund legată de schimbările tehnologice și economice, există de asemenea elemente ideologice care au influențat dezvoltarea sa. Acestea au dat naștere la o doctrină (războiul de prevenire) care permite intervenția armată în orice parte a globului fără avertisment și fără consultarea comunității internaționale, în scopul protejării și chiar impunerii modului de viață occidental.

Acest mod de viață bazat pe consum sărăcește planeta de resurse. Folosirea exagerată a bunurilor și serviciilor moderne are și va avea serioase consecințe pentru bunăstarea speciei umane și a planetei. La nivel global, circa 1,7 miliarde de locuitori, printre care și cei din spațiul sud-est european au intrat în „clasa consumatoare”, ceea ce înseamnă că au adoptat modul de alimentație, sistemele de transport și stilul de viață care erau limitate în ultimul secol la cele mai bogate state. Aceasta este o consecință cu efecte distrugătoare a promovării globalizării industriale.

Consumul și promovarea societății de consum, capitalul și dorința nestăvilită de acumulare de capital, au drept consecințe imediate industrializarea excesivă. Pe termen lung însă, industrializarea consumă resursele limitate ale planetei, aducând-o în pragul colapsului ecologic.

## I. Considerații cu privire la integrarea economică regională

Globalizarea conduce la formarea unei economii mondiale, comportând specificități regionale. Dar se naște o întrebare care pare să aibă răspunsuri diferite de la regiune la regiune: între globalizare și integrarea în structuri suprastatale există raporturi de incluziune, excluziune sau complementaritate?

Problematika regionalizării nu o putem aborda fără să avem o reprezentare relativ clară și riguroasă asupra felului în care ar arăta o economie globalizată, a felului în care aceasta constituie o nouă fază în dezvoltarea economiei internaționale și un mediu total diferit pentru actorii economici naționali. Globalizarea ar trebui să însemne dezvoltarea unei noi structuri economice, și nu doar o schimbare conjuncturală direcțională spre intensificarea comerțului și a investițiilor internaționale, în cadrul unor relații economice deja existente. Trebuie să facem deosebire între o nouă economie globală și simplele extinderi și intensificări ale relațiilor economice internaționale. Creșterea importanței comerțului exterior și a fluxurilor internaționale de capital nu constituie dovada unui nou fenomen distinct, numit „globalizare”.

Înțelegem prin economie internațională acea economie în care actorii principali sunt economiile naționale. Comerțul și investițiile contribuie la intensificarea relațiilor dintre economiile naționale distincte. Un astfel de proces implică integrarea din ce în ce mai mare a unui număr crescând de națiuni și actori economici în relațiile internaționale de piață. Ca urmare, relațiile comerciale tind să îmbrace forma specializărilor naționale și a diviziunii internaționale a muncii. Astfel importanța comerțului este înlocuită progresiv cu centrarea relațiilor dintre națiuni în domeniul investițiilor, care acționează din ce în ce mai evident în calitate de principiu organizator al sistemului.

Economia actuală atât de internaționalizată nu este fără precedent. „Economia mondială avea un foarte înalt grad de integrare în 1914, dar integrarea economică s-a diluat în următoarele trei decenii. Economia globală n-a mai ajuns la același nivel de integrare decât în 1970 și chiar și atunci era scindată de cortina de fier”<sup>65</sup>. Companiile transnaționale autentice sunt relativ rare. Cele mai multe companii sunt companii naționale care fac comerț internațional, având o locație națională importantă a activelor, producției și vânzărilor, astfel încât nu putem sesiza o tendință vizibilă a dezvoltării adevăratelor companii internaționale. Mobilitatea de capital nu produce o migrare masivă de investiții și forță de muncă dinspre țările avansate spre cele în dezvoltare. Mai degrabă se observă o concentrare mai mare de investiții străine directe în rândul economiilor industriale avansate, în timp ce țările în dezvoltare rămân marginalizate atât în privința investițiilor, cât și a comerțului, excepție făcând o mică minoritate de state recent industrializate.

Regionalizarea este procesul realizării unor aranjamente comerciale regionale cu grade diferite de integrare, referindu-se la evoluția piețelor pentru bunurile tranzacționate în sensul implicării unor regiuni continue din punct de vedere geografic, între care intensitatea comerțului este mult superioară celei a activităților de comerț desfășurate cu alte state, precum și faptul că piețele din interiorul unei regiuni sunt parțial izolate de restul lumii. Pot fi instituite uniuni vamale regionale, în cadrul cărora membrii adoptă politici comerciale comune față de restul lumii (Uniunea Europeană), sau doar acorduri regionale de liber schimb, în care membrii prevăd o reducere a barierelor tarifare reciproce (*regionalismul deschis*).

În lumea occidentală, integrarea economică este percepută și aplicată diferit, având la bază două idei diametral opuse despre libertate și securitate.

„Americani au o definiție negativă a ceea ce înseamnă să fii liber și, astfel în siguranță. Pentru americani, libertatea a fost întotdeauna asociată cu autonomia. Dacă cineva este autonom, acea persoană nu depinde de alții și nu este vulnerabilă la împrejurări pe care nu le poate controla. Pentru a fi autonomă, persoana trebuie să fie avută. Cu cât este mai bogată, cu atât acea persoană este mai independentă. Un om este liber dacă se bazează pe el însuși. Odată cu bogăția vine și exclusivitatea, iar odată cu exclusivitatea – siguranța.

Noul vis european se bazează pe un set diferit de supoziții despre libertate și securitate. Pentru europeni, libertatea nu se găsește în autonomie, ci, dimpotrivă, în apartenența la un tot. A fi liber înseamnă a avea acces la o mulțime de relații cu alții. Cu cât o persoană este conectată la mai multe comunități, cu atât acea persoană are mai multe opțiuni pentru a trăi o viață împlinită. Odată cu relațiile vine inclusivitatea, iar odată cu inclusivitatea – siguranța.

Visul american pune accentul pe creștere economică, bogăție individuală și independență. Noul vis european pune mai mult accentul pe dezvoltarea durabilă, pe calitatea vieții și interdependență.”<sup>66</sup>

Politica Europei de a investi, mai mult decât partenerii americani, în formele de *soft power* (diplomația, ajutor economic și cel destinat evitării conflictului, deschiderea piețelor interne pentru produsele statelor africane, multilateralism, sensibilitate la ecartul cultural, operațiuni de menținere a păcii) în dauna folosirii forței militare îi dau acesteia „potențialul de a marca puncte pe scena internațională, și mai ales în cea transnațională, cu mult peste nivelul capacităților sale militare.”<sup>67</sup> „Abilitatea de a combina *puterea blândă (soft power)* cu *puterea dură (hard power)* reprezintă o

<sup>65</sup> Joseph S. Nye, în articolul *Fragilitatea lumii plate*, revista Dilema Veche, nr.128, 2006, p.20.

<sup>66</sup> Jeremy Rifkin, *op.cit.*, p.20.

<sup>67</sup> Cornel Ban, în articolul *Joseph S. Nye și sobrietatea tablelor de șah*, revista Dilema Veche, nr.128, 2006, p.20.

dovadă a *puterii inteligente (smart power)*<sup>68</sup> și este o consecință a nivelului de integrare a națiunilor europene.

De la fondarea Uniunii Europene prin Tratatul de la Roma (1957) și până în prezent, organizația a parcurs mai multe stadii ale procesului integraționist, realizând liberalizarea circulației mărfurilor (abolirea barierelor vamale și instituirea unui tarif vamal comun, 1968), liberalizarea circulației persoanelor (în speță, în spațiul Shengen), un program de măsuri pentru liberalizarea serviciilor tradiționale (în 1993) și moderne (telecomunicații - ianuarie 1998, servicii bancare - 1993, asigurări - iulie 1994, investiții - ianuarie 1996), crearea unui sistem monetar european și introducerea monedei unice EURO (1999), angajarea liberalizării mișcărilor de capital (1993).

Organizația integraționistă europeană a dovedit, într-o perioadă istorică scurtă, o deosebită capacitate de antrenare de noi membri. Adevărata performanță a Uniunii Europene o constituie însă adâncirea progresivă a integrării în spațiul intra-comunitar și, în paralel, creșterea rolului Uniunii de centru de putere economică și comercială în economia mondială.

Sistemul internațional postmodern structurat în jurul Uniunii Europene „este mai degrabă un sistem transnațional decât unul supranațional. Uniunea Europeană nu este o instituție pentru promovarea interesului european, ci pentru promovarea mai eficace a intereselor statelor membre. În contextul lumii post moderne, *mai eficace* înseamnă a nu fi obligat să apelezi la mijloace militare.”<sup>69</sup> Uniunea generează interdependențe, întrepătrunderi multiple, negocieri permanente și fluide ale intereselor statele membre.

„Potențialul Uniunii Europene depinde în mare măsură de abilitatea ei de a crea o piață internă de schimb și o arenă comercială care să funcționeze cât mai bine.”<sup>70</sup> Riscurile economice ale proceselor de integrare sunt reprezentate mai ales de tendința de intensificare a schimburilor între țările membre, în timp ce la polul opus s-ar produce un efect de „deturnare de comerț”, limitându-se relațiile comerciale cu țările din afara grupării integraționiste.

Experiența Uniunii Europene arată însă că efectele de deturnare nu se produc cu necesitate: pe fondul adâncirii diviziunii muncii sub impactul progresului tehnic, integrarea în rândul țărilor dezvoltate pare mai degrabă aptă să stimuleze înclinația spre comerț și să ducă la extinderea în general a relațiilor comerciale ale Uniunii.

„Uniunea Europeană este primul experiment de guvernare care încearcă să concilieze noile forțe ale individualizării și integrării, ce împing conștiința umană în interior – către identități multiple ale persoanei postmoderne – și în exterior – către forțele globale ale economiei.”<sup>71</sup>

## II. Economia națională și democrația într-o lume în curs de globalizare

Globalizarea, ca tendință dominantă, unanim recunoscută a vremii se realizează în special prin integrarea, la scara globului, a principalelor forțe ale economiilor, tot mai puțin naționale și tot mai mult dependente de centrele globalizatoare. Din sfera tehnologiei, a comunicațiilor și a economiei, globalizarea se revarsă tot mai puternic în cele mai variate domenii ale vieții: raporturi politice, militare și de civilizație.

„Într-o lume complexă, dinamică și conflictuală, aflată în plin proces de globalizare, înțelegerea profundă a tendințelor majore de evoluție a lumii și a modului în care fiecare țară are șansa să devină parte activă a acestui proces constituie o condiție esențială a oricărui progres.”<sup>72</sup>

„Democrația este prin natura sa obiectul dezvoltării, dar și calea către creștere economică.”

<sup>73</sup> Democrația nu mai este națională. Ea a devenit un produs exportabil, cu un grad de adaptabilitate dependent de cultura locală, care vine la pachet cu economia de piață. Economia nu mai este nici ea națională. Este o economie integrată, în care rezultatele financiare ale filialelor și sucursalelor locale se centralizează în bilanțuri consolidate la nivel mondial.

<sup>68</sup> Joseph S. Nye, în articolul *Winners and Losers in the Post-9/11 Era*, www.project-syndicate.org, 2006.

<sup>69</sup> Robert Cooper, **Destrămarea națiunilor-geopolitica lumii secolului XXI**, Editura Univers Enciclopedic, București, 2007, p.63

<sup>70</sup> Jeremy Rifkin, *op.cit.*, p.59.

<sup>71</sup> Jeremy Rifkin, *op.cit.*, p.234.

<sup>72</sup> Traian Băsescu, în prezentarea *Strategiei de securitate a României*, adoptată în ședința C.S.A.T. din 17 aprilie 2006.

<sup>73</sup> Francis Fukuyama, *Construcția statelor- Ordinea mondială în secolul XXI*, Editura Antet, București, 2004, p. 35.

Statele dezvoltate și-au elaborat strategii de securitate națională. Dar cât de viabile sunt ele? Atâta timp cât este corelată cu acordurile și parteneriatele suprastatale la care un stat național este parte, strategia este veridică și se poate dovedi viabilă, dar nu mai este națională. Pentru că statul și-a cedat din prerogative.

Exemplificând, statul român cedează din prerogativele sale social-politice către Uniunea Europeană; din capacitățile militare către pactul nord atlantic; iar din punct de vedere economic către piața liberă, în care acționează în sistem brownian o multitudine de factori economici și financiari.

Ce se înțelege deci prin sintagma „economie națională”? Nimic altceva decât agregarea rezultatelor economico-financiare ale factorilor care acționează pe un teritoriu delimitat, acceptat de comunitatea internațională ca un stat de sine stătător. Dar dacă aceste rezultate economice ca și factorii care le-au generat sunt libere să circule în căutarea unor oportunități mai bune, înseamnă că această economie este de fapt doar un abstract.

Caracterul național al economiei este speculat astăzi de încercarea guvernanților de a câștiga încrederea și votul populației din aria de responsabilitate, prin negocierea condițiilor de trai, adeseori la concurență cu un mediu de afaceri cât mai atractiv și competitiv.

Pornind de la convingerea că o forță de muncă bine pregătită și flexibilă reprezintă o condiție esențială pentru succesul integrării europene și al valorificării oportunităților oferite de globalizare, putem afirma că un stat poate deveni cu adevărat competitiv, numai în măsura în care va avea o societate bine educată, orientată spre cunoaștere, capabilă să valorifice la maximum resursele de inteligență și creativitate. „Multe țări din prezent au început tranziția de la un sistem de avuție și o civilizație industriale la un sistem de avuție bazat pe cunoaștere, însă nu au realizat că noul sistem de avuție este imposibil fără noul mod de viață corespunzător”.<sup>74</sup> Și tocmai acest nou mod de viață este cel în care se dezvoltă noile amenințări la adresa securității.

Baza obiectivă a globalizării nu s-a conturat însă independent de interesele naționale ale țărilor, ci prin manifestarea lor în cadrul circuitului economic mondial, precum și al celorlalte relații internaționale. Până în prezent, în demararea tuturor categoriilor de relații internaționale au prevalat interesele marilor puteri. Ca urmare, deși globalizarea vizează, prin însăși baza sa obiectivă, toate țările lumii, acest proces a fost orientat, până acum, în concordanță cu interesele celor mai dezvoltate și puternice țări, ignorându-se, în mare măsură, interesele țărilor în dezvoltare, care formează majoritatea omenirii. „Lumea - aprecia Paul Bran – se îndreaptă de la colonialism spre globalizare; deci cei puternici integrează deja toată activitatea economică din lume”<sup>75</sup>. Această orientare egoistă a devenit deja o frână în calea continuării globalizării, a realizării acestui proces istoric în concordanță cu interesele naționale ale tuturor țărilor deci în favoarea tuturor popoarelor.

Până relativ recent, globalizarea a fost privită ca un proces implacabil, căruia majoritatea statelor ar fi constrânse să-i sacrifice o parte tot mai mare a independenței și suveranității. După crizele economico-financiare din Asia și din America Latină, numeroase țări și-au reconsiderat atitudinea față de globalizare, conturându-se o tendință de adaptare activă la acest proces, în concordanță cu interesele naționale.

„Democrația, ideea victorioasă de la sfârșitul războiului rece, este distrugătoare pentru imperii. Pentru a conduce un stat democratic pe baza principiului majorității este nevoie de un puternic sentiment al identității colective.”<sup>76</sup> În condițiile aplatizării lumii, când „mai mulți indivizi decât oricând au acces la platformele tehnologice necesare inovației, la antreprenoriat, la educație și din nefericire chiar și la mijloace teroriste”<sup>77</sup>, este democrația în pericol de a fi înghițită de globalizare?

„După două secole în care am trăit sub domnia piețelor naționale și a statelor-națiune teritoriale, relațiile umane sar din vechile tipare instituționale.

<sup>74</sup> Alvin și Heidi Toffler, **Avuția în mișcare**, Editura Antet, București, 2006, p. 194.

<sup>75</sup> Nicolae G. Niculescu, Ioan D. Adumitrăcesei, **România pe calea integrării economice europene**, Editura Economică, București, 2001, p.32.

<sup>76</sup> Robert Cooper, *op.cit.*, p. 41.

<sup>77</sup> Thomas L. Friedman în discuție cu Joseph E. Stiglitz despre globalizare, publicat în Times, 25 aprilie 2006.

Piața națională și statul națiune par dintr-odată prea mici și limitate pentru a se adapta unei lumi în care din ce în ce mai multă activitate umană – economică, dar și socială – se revarsă peste vechile limite și se întinde pe tot globul.”<sup>78</sup>

„Cu toate că economia, sistemul juridic și apărarea pot fi tot mai mult așezate în cadre internaționale, cu toate că granițele naționale sunt tot mai irelevante, identitatea și instituțiile democratice se încăpățânează să rămână tot naționale. Acesta este motivul pentru care statele tradiționale vor rămâne unitatea fundamentală în relațiile internaționale în viitorul previzibil, chiar dacă ele au încetat să se mai comporte în maniera clasică.”<sup>79</sup> Dar, „în mod special în lumea țărilor aflate în curs de dezvoltare, guvernarea slabă, incompetentă sau inexistentă, este sursa unor probleme severe.”<sup>80</sup>

Concluzionând, între globalizare și regionalizare există puternice interferențe. Ambele includ eforturi de creștere a eficienței, a competitivității și a dimensiunii internaționale a tuturor părților implicate în acțiuni de integrare. Dată fiind existența unui tot mai deschis și interdependent climat global de afaceri, se amplifică ideea necesității acțiunii comune a țărilor vecine pentru creșterea reciprocă a competitivității. Globalizarea și regionalizarea fac să se atenueze rolul granițelor naționale și să se accentueze colaborarea și cooperarea la nivel mondial.

### Bibliografie

- [1.] Bari, Ioan, **Globalizarea economiei**, Editura Economică, București, 2005.
- [2.] Cooper, Robert, **Destrămarea națiunilor-geopolitica lumilor secolului XXI**, Editura Univers Enciclopedic, București, 2007.
- [3.] Dinu, Marin, **Globalizarea și aproximările ei**, Editura Economică, București, 2004.
- [4.] Friedman, Thomas L., **Pământul este plat**, Editura Polirom, Iași, 2007.
- [5.] Fukuyama, Francis, **Construcția statelor - Ordinea mondială în secolul XXI**, Editura Antet, București, 2004.
- [6.] Niculescu, Nicolae G., Adumitrăcesei, Ioan D., **România pe calea integrării economice europene**, Editura Economică, București, 2001.
- [7.] Rifkin, Jeremy, **Visul european - despre cum pe tăcute, Europa va pune în umbră visul american**, Editura Polirom, Iași, 2006.
- [8.] Soros, George, **Despre globalizare**, Editura Polirom, Iași, 2002.
- [9.] Stiglitz, Joseph E., **Globalizarea**, Editura Economică, București, 2005.
- [10.] Strange, Susan, **Retragerea statului. Difuziunea puterii în economia mondială**, Editura Trei, București, 2002.
- [11.] Toffler, Alvin și Heidi, **Avuția în mișcare**, Editura Antet, București, 2006.
- [12.] [www.dilemaveche.ro](http://www.dilemaveche.ro).
- [13.] [www.project-syndicate.org](http://www.project-syndicate.org)

---

<sup>78</sup> Jeremy Rifkin, *op.cit.*, p.153.

<sup>79</sup> Robert Cooper, *op.cit.*, p. 59.

<sup>80</sup> Francis Fukuyama, *op.cit.*, p. 5.



# IMPACTUL GLOBALIZĂRII AFACERILOR ASUPRA SECURITĂȚII ECONOMICE

Petre Ciprian CONSTANTINESCU\*

*Economic globalization means more than simple commercial relations. It means also the development of interconnected multilateral relations of economic, social, political, human and structural nature.*

*Globalization aims not necessarily at conquering countries, but markets. The purpose of the modern power is not to conquer territories, as during the great invasions, but to appropriate the wealth. This conquest is related to impressive destructions.*

*All this relations are changing the way of doing business in the national and international economy.*

### III. Impactul globalizării asupra mediului de afaceri

Din punct de vedere economic, „globalizarea reprezintă mișcarea liberă a capitalului însoțită de dominația crescândă a piețelor financiare globale și a corporațiilor multinaționale asupra economiilor naționale.”<sup>81</sup>

„Corporațiile joacă șah multinațional de multă vreme și au dobândit o influență disproporționată pe plan internațional. În prezent, pentru că sunt din ce în ce mai globale, marile corporații și instituții financiare mută piesele pe propria tablă de șah și sunt din ce în ce mai greu de tras la răspundere în țara de origine.”<sup>82</sup>

În deceniile trecute am fost martorii unor schimbări majore survenite în sistemul de producție și distribuție al lumii. Societățile transnaționale (STN) au devenit din simpli beneficiari, principalele forțe care modelează viitorul inovațiilor tehnologice. În același timp, s-a dezvoltat o relație mai pragmatică și mai adaptată relațiilor de tipul afacerilor între guvernele-gazdă și societățile transnaționale.

Multe țări în dezvoltare, împovărate de datorii și confruntate cu un proces de stagnare economică, au liberalizat politicile lor față de societățile transnaționale. În același timp societățile transnaționale au arătat o sensibilitate tot mai mare față de scopurile sociale, economice și de dezvoltare ale țărilor gazdă. Era confruntărilor asumate s-a încheiat și a fost înlocuită de o abordare practică, de acomodare, care este benefică de ambele părți, dar care lasă uneori beneficiarul final, consumatorul pe ultimul loc.

Deși societățile transnaționale îmbunătățesc performanța economică națională, având cel mai adesea o productivitate mai mare decât firmele interne, contribuind la răspândirea noilor tehnologii și la ridicarea nivelului de calificare a forței de muncă naționale, uneori fenomenul globalizării afacerilor implică o divergență între prioritățile transnaționalelor și cele ale guvernelor naționale.

Efectele în plan social și economic ale acestei globalizări pot fi devastatoare în momentul când o companie multinațională decide să se retragă de pe o anumită piață, rezultând din aceasta pierderea locurilor de muncă și un impact negativ puternic asupra stabilității economice și chiar politice dintr-o anumită țară.

Spre exemplu, externalizarea producției unei fabrici de articole sportive a unei firme importante, localizată într-o regiune a Europei, a produs pierderi de sute de milioane de dolari guvernului local, peste 10.000 de oameni (angajați ai industriei pe verticală și orizontală asociate cu fabrica de articole sportive) rămânând fără locuri de muncă.

Intervenția la bursă a speculatorilor, poate produce, de asemenea, mai mici, sau mai mari dezastre în plan economic și social. Dacă până la sfârșitul deceniului al VIII-lea, tranzacțiile bursiere priveau, în proporție de 75-80%, tranzacțiile de portofoliu (acțiunile se tranzacționau pentru a se cumpăra, efectiv, fabrici și a se investi pentru rentabilizarea sau sporirea profitului

---

\* **Căpitan, doctorand, Direcția Informații Militare, membru în Camera Experților Contabili și Contabililor Autorizați și membru în Corpul Consultanților Fiscali**

<sup>81</sup> George Soros, **Despre globalizare**, Editura Polirom, Iași, 2002, p. 15.

<sup>82</sup> Alvin și Heidi Toffler, **Avuția în mișcare**, Editura Antet, București, 2006, p. 334.

acestora), după această perioadă a crescut ponderea tranzacțiilor speculative (acțiunile se vând și se cumpără pentru perioade scurte și foarte scurte de timp, de la o zi până la două săptămâni, fără a mai interesa nimic altceva decât profitul), ajungând în acest moment ca ponderea acestora să depășească 90%.

Este de la sine înțeles că, pentru un astfel de jucător la bursă, efectele în plan social și economic ale tranzacțiilor pe care le efectuează nu sunt interesante și nu contează. Se poate întâmpla ca o simpla tranzacție bursieră speculativă să aibă ca rezultat pierderea locurilor de muncă a câteva zeci, sute, poate chiar mii de oameni, cu efecte imediate negative în planul economic. Desigur că astfel de tranzacții trebuie limitate, însă nici un guvern nu a fost interesat să lanseze politici care să ducă spre o astfel de limitare. Acest lucru se va face simțit pe piața est europeană pe măsură ce crește capitalizarea acesteia prin achiziții directe respectiv prin creșterea activității fondurilor de investiții.

Dezvoltarea instituțiilor naționale și internaționale nu a ținut însă pasul cu dezvoltarea piețelor internaționale, iar aranjamentele politice au rămas în urma globalizării economiei. „Ce se întâmplă când afacerile merg cu viteze atât de mari încât lasă mult în urmă celelalte instituții vitale ale societății?”<sup>83</sup> „Atunci când viteza afacerilor crește îndeajuns, ea poate schimba însăși natura acestora.”<sup>84</sup>

„Valurile mari ale productivității apar atunci când o nouă tehnologie sau o platformă de tehnologii sunt combinate cu noi moduri de a face afaceri – ori așa ceva ia întotdeauna mult timp.”

<sup>85</sup> Dar în cursa contracronometru în care am intrat și în lipsa de sincronizare a lumii în care trăim, trebuie să înțelegem că „bogăția și puterea vor crește tot mai mult în cazul țărilor, companiilor, indivizilor, universităților și grupurilor care au trei calități de bază: infrastructura pentru a se conecta cu această platformă a lumii plate, educația de a determina cât mai mulți oameni să inoveze și să exploateze platforma respectivă și, în cele din urmă, puterea de a lua ceea ce este mai bun din ea și de a-i reduce efectele adverse.”<sup>86</sup>

Deși globalizarea economică este înțeleasă adesea ca fiind doar răspândirea piețelor globale, dezvoltarea STN-urilor și a rețelelor globale de producție reprezintă ceva foarte diferit: organizarea din ce în ce mai transnațională a producției și distribuției în cadrul firmelor și între acestea, și nu prin intermediul piețelor. Piețele internaționale nu sunt perfecte: dacă ar fi perfecte, STN-urile și rețelele globale de producție nu ar exista. Prin urmare, costurile presupuse de activitățile STN-urilor sunt

considerabil mai mici dacă acestea organizează activitatea economică în cadrul firmei sau prin rețele de firme, și nu prin relații de piață.

Restricțiile asupra comerțului internațional, precum și costurile de transport stimulează firmele să se poziționeze și să producă în străinătate, în loc să exporte pe piețele străine. STN-urile pot organiza producția pe plan internațional pentru a profita de costurile reduse din străinătate pentru anumite etape ale procesului de producție. Însă avantajele strategice ale organizării producției internaționale în cadrul firmei, în defavoarea sourcing-ului de la producători independenți, sunt date de doi factori: mai întâi, prevenirea răspândirii oricărui avantaj tehnologic al corporației către competitorii potențiali; iar în al doilea rând, în măsura în care avantajul competitiv al unui STN nu rezidă doar în cunoștințe codificate, ci și într-o serie de cunoștințe și expertiză tacite în cadrul firmei, modul optim de a-l exploata este producția intrafirmă în străinătate, și nu producția sub licență sau subcontractarea în străinătate.

Țările în dezvoltare au ajuns treptat să accepte avantajele investițiilor străine directe și au reușit chiar, în mare măsură, să renunțe la ostilitatea lor tradițională față de astfel de investiții. În primul rând, s-a sesizat că, de regulă, investițiile externe directe (IED) furnizează adesea unele locuri de muncă care sunt mai bine plătite comparativ cu alte locuri de muncă disponibile pentru cetățenii locali. În al doilea rând, furnizează investiții care nu trebuie să fie finanțate pe bază de

<sup>83</sup> Alvin și Heidi Toffler, *op.cit.*, p. 35.

<sup>84</sup> Bill Gates, **Afaceri cu viteza gândului- spre un sistem nervos digital**, Editura Amaltea, București, 2002, p. 7.

<sup>85</sup> Thomas L. Friedman, **Pământul este plat**, Editura Polirom, Iași, 2007., p.173.

<sup>86</sup> Thomas L. Friedman, *op.cit.*, p.172.

economisiri locale. În al treilea rând, IED permit interconectarea economiei locale cu economia mondială, în modalități care ar fi, de cele mai multe ori, dificil de acceptat de către firmele noi, care sunt de origine exclusiv locală. În al patrulea rând, STN asigură un nivel de calificare, atât pentru lucrători, cât și pentru manageri, care să permită exersarea operării în cadrul unor firme mari, care sunt interdependente și care funcționează în conexiune pe piața internațională. În al cincilea rând, IED pot furniza accesul la tehnologii avansate care nu pot fi transferate cu ușurință în exteriorul firmelor care sunt deja familiarizate cu utilizarea lor.

Astăzi, în mod virtual, aproape toate economiile țărilor în dezvoltare încurajează societățile transnaționale străine să își amplaseze activitatea și în interiorul granițelor lor. Mai mult, acolo unde, până nu demult, guvernele erau îngrijorate că țările lor ar avea mult prea multe investiții străine directe, IED, acum, nu de puține ori, se manifestă o relativă îngrijorare legată de faptul că nivelul acestor investiții ar putea fi mult prea mic.

## **II. Extinderea raporturilor dintre societățile transnaționale și firmele locale**

Societățile transnaționale sunt un fenomen economic în plină dinamică, veritabile imperii care se întind pe tot globul, cu cifre de afaceri anuale mai mari decât PNB-ul multor națiuni și cu ritmuri de creștere ale cifrei de afaceri mai mari decât cele ale producției mondiale.

Producția internațională realizată de aceste firme crește într-un ritm superior celorlalți indicatori macroeconomici. Integrarea economică globală este, în tot mai mare măsură, produsul sistemelor productive integrate ale STN-urilor. Ele au devenit deschizător de drumuri către piețe, investiții și tehnologie, trei dintre cerințele de bază ale integrării de succes în economia globală.

Societățile pe acțiuni care sunt amplasate în mai mult de o țară sunt adesea numite întreprinderi multinaționale, deși Națiunile Unite le desemnează oficial prin corporații transnaționale. ONU definește aceste societăți transnaționale drept acele întreprinderi care dețin sau controlează unități de producție sau de servicii situate în afara țării în care se află sediul central.

Societatea transnațională poate fi definită generic drept o entitate economică formată dintr-o firmă-mamă și din filialele ei în mai multe țări, caracterizată de internaționalizarea producției, care se bazează pe un „bazin” internațional de resurse umane, materiale și financiare, și care promovează la scară globală un anumit set de valori proprii.

Noțiunea de societate, corporație sau firmă transnațională (multinațională) se folosește într-un sens generic pentru a desemna cele trei tipuri de firme aflate în faze avansate de internaționalizare: firma internațională, firma transnațională (multinațională) și firma globală.

STN-urile totalizează acum majoritatea exporturilor mondiale, în timp ce vânzările filialelor din străinătate depășesc totalul exporturilor globale. Mai mult, pe măsură ce STN-urile s-au dezvoltat, s-a înregistrat o transnaționalizare semnificativă a producției, exprimată în formarea rețelelor globale de producție și distribuție.

Toate regiunile globului sunt, într-o măsură mai mare sau mai mică, atât origine, cât și receptor pentru STN-uri și pentru filialele lor străine. Frapantă este însă scara activității STN-urilor în interiorul sau provenind din țările în dezvoltare. Ea este elocventă pentru tendința STN-urilor occidentale, începând din 1989, de a considera tot mai atractive țările în curs de dezvoltare, dar și pentru participarea din ce în ce mai vastă a acestora din urmă în rețelele globale de producție ca o gazdă pentru STN-uri indigene și sursă pentru importante fluxuri de IED către exterior.

Din ce în ce mai multe firme, în frunte cu societățile transnaționale, adoptă strategii de afaceri care vizează direct mediul global și piața mondială în ansamblu. În cadrul acestor strategii, sunt urmărite diferite forme de tranzacții internaționale - din categoria comerțului, a cooperării, a formelor de implantare - sau combinații ale acestora.

Deoarece competiția firmelor pe plan global a devansat și înlocuit competiția statele, structurarea economiei globale este determinată de dinamica industriilor și de efortul firmelor de a-și crea avantaje competitive.<sup>87</sup>

<sup>87</sup> Porter, Michael E., **Strategie concurențială-manual de supraviețuire și creștere a firmelor în condițiile economiei de piață**, Editura Teora, București, 2007, p.244.

Firmele care nu doresc să părăsească piața internă din motive de siguranță, ratează nu numai șansa pătrunderii lor pe piața externă, dar riscă chiar să-și piardă propria piață, datorită concurenței acerbe la care sunt supuse atât de firmele interne, cât mai ales de firmele străine care pătrund pe piața sa.

Succesul activității firmelor la nivel internațional se bazează pe identificarea ocaziilor favorabile de pe piața externă, anticiparea potențialelor obstacole, elaborarea și aplicarea cu atenție a strategiilor, în așa fel încât să existe o proporție corespunzătoare între resursele firmei, pe de o parte, și nevoile și dorințele consumatorilor străini, pe de altă parte. Șansele de succes sporesc în momentul în care firma adoptă o atitudine activă și nu reactivă în raport cu situația de pe piața internațională.

În ciuda riscurilor pe care le presupune, multinaționalizarea întreprinderii este determinată de o serie de motivații, care justifică riscurile și creează premisele extinderii activității și creșterii profitului. Motivele acestei evoluții complexe sunt numeroase, dar ar putea fi clasificate în câteva grupe<sup>88</sup>:

- Ocolirea barierelor protecționiste: există încă bariere tarifare, drepturi de vamă, dar cele mai protecționiste în zilele noastre sunt obstacolele netarifare. Pentru evitarea acestora și cucerirea unor piețe se apelează la implantare.
- Scăderea costurilor cu personalul: internaționalizarea și în mod special delocalizarea au adesea ca obiectiv-fructificarea diferențelor de cost al mâinii de lucru - prin implantarea în țări cu costuri mai mici (dumping social) ale manoperei decât în propria țară. Prin scăderea acestor costuri se ajunge la scăderea prețului produsului obținut și în acest fel la creșterea competitivității.
- Prelungirea vieții produsului: atunci când un produs ajunge în faza de declin pe o anumită piață, este posibil să-i conferi o a doua tinerețe într-o altă regiune a lumii, unde produsul va întâlni cerere.
- Ameliorarea producției de valoare: firmele transnaționale își diminuează costurile, specializând fiecare filială într-un domeniu cu competență distinctă. În plus, diferențiind piața, obțin avantaje substanțiale și reduc riscurile. Într-un cuvânt, internaționalizarea ameliorează calitatea verigilor lanțului valorii.

Expansiunea STN-urilor reflectă astfel atât capacitatea acestora de a inova, cât și capacitatea lor de a exploata acest lucru la nivel internațional. STN-urile domină producția și distribuția globală a multor bunuri și servicii, dar avantajele lor tehnologice și organizaționale nu le-au făcut invincibile în fața competiției. Într-o serie de sectoare, de la electronice la articole de îmbrăcăminte, unele întreprinderi mici și mijlocii (IMM) au capacitatea de inovație și flexibilitate continue, ceea ce creează un mediu de „hipercompetiție”, în care STN-urile consacrate se situează pe poziții defensive. Prin urmare, avantajele competitive nu mai rezidă doar în produse și tehnologii, ci depind și de viteza cu care se produce inovația și cu care pot fi create și distribuite noile produse (stiluri etc.). Această accelerare a competiției globale a fost sporită foarte mult de revoluția „informaticii”. Asemenea factori au încurajat creșterea rețelelor transfrontaliere de producție și distribuție dirijate de producător și de cumpărător, care permit întreprinderilor mici și mijlocii să intre în legătură cu marile corporații, formând rețele capabile să inoveze și să se adapteze asiduu.

Globalizarea afacerilor depinde așadar de capacitatea de inovare a firmelor și de abilitatea lor de a organiza eficient rețele transfrontaliere de producție și distribuție cu ajutorul progreselor în tehnologia comunicațiilor și în tehnicile de management. Dacă producția multinațională ar fi inițiată, ca în trecut, doar pentru a eluda barierele comerciale, ar fi de așteptat ca expansiunea acesteia să fi încetinit sau chiar să fi scăzut, deoarece restricțiile comerciale și costurile de transport au scăzut spectaculos. Însă ea a continuat, sugerând că barierele comerciale nu mai explică, singure, creșterea producției transnaționale; esențială este capacitatea firmelor de a inova în planul tehnologiei și al produsului.

---

<sup>88</sup> Helfer J.-P., Orsoni J., **Marketing, 7e edition**, Editura Vuibert, Paris, 2001, p.203.

Pe măsură ce inovația tehnologică devine mai decisivă pentru avantajele competitive ale STN-urilor, există stimulente mai mari pentru organizarea producției și distribuției în cadrul firmei sau al rețelelor de firme dispersate geografic dirijate de STN-uri. Aceasta duce la o situație de noutate, prin aceea că tranzacțiile intrafirmă devin mai importante în raport cu tranzacțiile pe piață.<sup>89</sup> Ne aflăm aici în fața unui paradox, deoarece, așa cum globalizarea economică a contribuit la evoluția piețelor globale, și globalizarea afacerilor a încurajat substituirea tranzacțiilor pe piață prin rețele intrafirmă și între firme. Dacă așa stau lucrurile, ar fi de așteptat ca proporția comerțului intrafirmă în comerțul mondial să crească pe măsură ce cresc tranzacțiile în cadrul STN-urilor. Deși nivelul comerțului intrafirmă pare să fi rămas stabil ca proporție din comerțul total din ultimul deceniu, creșterea comerțului în comparație cu venitul mondial, sugerează o creștere a comerțului intrafirmă raportat la producția mondială.

De-a lungul timpului, companiile din străinătate au dobândit dincolo de propriile avantaje tehnologice și alte surse de avantaj competitiv, precum tehnicile de management superioare. STN-urile nu-și mai extrag avantajul competitiv doar din baza internă, ci pătrund tot mai mult în sursele mondiale de avantaj competitiv, organizându-și prin urmare producția la scară globală. Capacitatea lor de a produce într-o serie de țări și de a realiza avantaje competitive generate în locații diferite le conferă o viziune globală și un avantaj competitiv global. STN-urile sunt „dezlănțuite”, circulând rapid între țări, transferând producția și penetrând sursele de avantaj competitiv național pentru a-și maximiza profiturile, adesea în detrimentul unei forțe de muncă imobile.

STN-urile contractează extern din ce în ce mai multe activități cu întreprinderi mici și mijlocii (IMM); acestea pot avea costuri mai mici și pot fi mai flexibile, permițând astfel STN-urilor să devieze costurile ajustării la condițiile în schimbare ale pieței. Dată fiind cunoașterea de către STN-uri a piețelor globale, este posibil ca avantajul lor competitiv ca procesoare ale informațiilor de pe piață și organizatoare ale piețelor să fi crescut în comparație cu avantajul lor ca organizatoare ale producției.<sup>90</sup>

Întâlnirea dintre STN-uri și firmele locale nu se realizează doar pe piața autohtonă. Și IMM-urile cu bază locală au exploatat revoluțiile informației și transporturilor, cu scopul de a asigura piețe mai vaste pentru produsele lor sau de a diminua costurile de producție.

Scopul strategic al firmelor, mari sau mici, este de a vinde oriunde pot pe cuprinsul lumii, fie direct, fie prin conectarea cu rețele care operează pe piața mondială. Și, grație noilor tehnologii de comunicații și transport, există, într-adevăr, într-o mare măsură, canale și oportunități de a vinde pretutindeni.

Însă, în timp ce acele IMM-uri incluse în rețelele globale de producție nu au nici un control direct asupra lor, noile moduri de comunicare au încurajat crearea de rețele transfrontaliere chiar între IMM-uri, prin înființarea întreprinderilor cooperatiste în mai multe sectoare și prin crearea de nișe de piață. Aceste evoluții au contribuit la apariția unui „sistem global de prelucrare, în care capacitatea de producție este dispersată într-un număr fără precedent de țări în curs de dezvoltare, precum și în țări industrializate”.<sup>91</sup>

### **III. Interdependența afacerilor și comerțul mondial – perspective privind dezvoltarea și securitatea economică**

Sub presiunea unui complex de forțe de natură economică, tehnologică și politică, procesul internaționalizării intră într-o nouă etapă, cea a emergenței unei economii globale, întemeiată pe un sistem de interdependențe transnaționale în comerț, producție și în domeniul financiar.

„Economia mondială se formează prin procesul globalizării piețelor”.<sup>92</sup> „Noua economie mondială”<sup>93</sup> se caracterizează printr-o nouă bază tehnologică, prin extinderea și intensificarea

<sup>89</sup> Dunning, John, *The Globalization of Business*, London, Routledge, 1993, cap. 12

<sup>90</sup> Casson, Mark, *The Organization of International Business*, Aldershot, Edward Elgar, 1995, p.63.

<sup>91</sup> Gereffi, Gary, *The organization of buyer driven global commodity chains*, Westport, Praeger, 1997, p. 97.

<sup>92</sup> Andreff, Wladimir, *Les Multinationales globales*, Editions La Decouverte, Paris, 1996, p.79.

<sup>93</sup> Teulon, Frederick, *La Nouvelle économie mondiale*, Presses Universitaires de France, Paris, 1993.

relațiilor de afaceri, modificarea raporturilor de forțe în plan economic și politico-militar și o nouă modalitate de definire a relației dintre național și internațional.

Noile realități conturate în sfera relațiilor economice internaționale au determinat pe unii analiști să emită părerea că economia mondială se îndreaptă către un nou model de globalizare, indus de noile forțe care acționează în mod implacabil în această direcție, cum ar fi: noile tehnologii din domeniul informaticii și telecomunicațiilor, piețele financiare, comerțul cu servicii și strategiile marilor corporații transnaționale bazate pe operarea rețelelor de servicii<sup>94</sup>. Cu alte cuvinte, s-ar părea că suntem martorii cristalizării unei economii globale bazate pe rețele, pe măsură ce are loc tranziția de la un sistem de interdependențe axat cu precădere pe comerț, către un sistem de interconectări axat cu precădere pe rețele.

Această tranziție dinspre o configurație a relațiilor economice globale dominată de formele clasice de comerț către o configurație nouă, mai complexă, în care prevalează îmbinarea și întrepătrunderea tot mai accentuată a fluxurilor comerciale, tehnologice, de investiții și servicii - dirijate și derulate tot mai mult prin intermediul rețelelor globale, înlesnite prin progresele tehnologice spectaculoase din sfera informaticii și telecomunicațiilor - poate fi observată, de altfel, cu deosebită claritate, dacă se urmărește evoluția în timp a strategiilor promovate de marile corporații transnaționale în noul climat concurențial internațional. Profesorul japonez Noritake Kabayashi, decanul Școlii de Afaceri din cadrul Universității Keio, care a urmărit - în cadrul unui program de cercetare - preocupările corporațiilor japoneze de a se „globaliza”, a identificat „cinci stadii în drumul acestora spre globalizare: 1. Exportul din țara de origine; 2. Producția în țara-gazdă; 3. Integrarea în activitățile economice ale țării/regiunii-gazdă; 4. Coordonarea activităților regionale și 5. Dezvoltarea logisticii pentru realizarea unor activități globale. În opinia cercetătorului japonez, cele mai puternice firme japoneze nu au reușit să ajungă decât în stadiul 3, în timp ce în Europa și America de Nord există deja adevărate - și nu puține corporații aflate în stadiul 5”<sup>95</sup>.

De altfel, o dovadă că logistica pentru realizarea unor activități economice globale este deja în plin proces de dezvoltare o constituie - după cum s-a putut observa - vastele rețele de servicii care își fac apariția în arena internațională și se afirmă în ritm exponențial, înglobează întreaga lume în sfera monetară, bancară, a transporturilor, telecomunicațiilor și informaticii deservind sau încorporând organizații interne dintr-un număr crescând de țări.

„Asistăm la creșterea complexității în toate aspectele afacerilor, de la organizarea timpului și marketing, la calculul impozitelor”.<sup>96</sup> În aceste condiții, „nici o firmă nu poate să concureze eficient ca agent autonom lucrând numai într-un mecanism de schimb de piață. Astăzi, acționa singur este o manieră sigură pentru a fi eliminat de pe piață. Numai punând împreună resursele și împărțind riscurile și câștigurile în cadrul relațiilor de rețea, companiile pot să supraviețuiască. Aceasta implică cedarea unei părți din autonomie în schimbul avantajelor antreprenoriale și securității care derivă din acordurile stabilite în rețea.

Rețelele generează mai multă creativitate și inovație din simplul motiv că au un fond comun mai mare, format din cei mai buni oameni, pe care să-l folosească. O rețea, într-un sens foarte real, este singurul model corporativ capabil să organizeze o lume atât de rapidă, complexă și diversă.”<sup>97</sup>

Într-o încercare de a introduce o sistematizare în cercetarea noii economii, au apărut concepte noi, cum ar fi cel de „economie a informației” pentru sfera bunurilor și serviciilor informaționale sau conceptul de „economie digitală” în cazul acelor bunuri și servicii unde cercetarea -dezvoltarea - producția -vânzarea sunt dependente în mod vital de tehnologia digitală.

Pentru a evidenția consecințele rezultate din interacțiunea între „economia informației” și „economia digitală”, cum ar fi creșterea economică înaltă, inflația scăzută și un nivel scăzut al șomajului, putem folosi conceptul de „noua economie”.

<sup>94</sup> Dinu Marin, **Globalizarea și aproximările ei**, Editura Economică, București, 2004, p.123.

<sup>95</sup> P.Hirst, G.Thompson, **Globalizarea sub semnul întrebării**, Editura Trei, București, 2002, p.35.

<sup>96</sup> Alvin și Heidi Toffler, *op.cit.*, p. 194.

<sup>97</sup> Jeremy Rifkin, **Visul european-despre cum pe tăcute, Europa va pune în umbră visul american**, Editura Polirom, Iași, 2006, p.159.

În esență, noua economie este un concept larg care descrie o economie în care, atât produsul final, cât și stările intermediare ale acestuia constau în informație și în care tehnologiile digitale moderne oferă accesul la scară mondială la toate informațiile disponibile la un moment dat. Aceste noi tehnologii au rolul de a potența eficiența în practicile de afaceri convenționale, tradiționale și de a facilita apariția unor noi procese și produse.

Trecerea la o economie în totalitate digitală este inevitabilă în viitor. În această perspectivă, companiile își pregătesc intens resursele, astfel încât să facă față noilor oportunități oferite, dar și restricțiilor impuse de economia digitală. În esență, internetul facilitează această economie electronică, atenuând barierele fizice și economice ale economiei tradiționale.

Dacă aruncăm o privire asupra întregii economii mondiale, se poate observa că, la începutul secolului XXI, „noua economie” nu caracterizează decât țările dezvoltate și nici măcar în aceeași măsură. Revoluția informației și comunicării a pornit din Statele Unite ale Americii care se află la o mare distanță față de țări ca Japonia, Germania sau Marea Britanie, din punctul de vedere al nucleului tehnologic în informatică. Decalajul este de-a dreptul uriaș când intră în discuție țările în dezvoltare și, mai ales, cele mai sărace. Așa stând lucrurile, se poate spune că în prezent cea mai mare parte a populației globului nu are încă acces la noua tehnologie a informației.

În consecință, nu se poate vorbi despre o „globalizare a noii economii”. În cea mai mare parte a țărilor lumii, domină „vechea economie”, „economia coșurilor de fum”<sup>98</sup>, cum o denumesc Alvin Toffler. Evoluția noii economii nu trebuie limitată la sectorul de informație; ea reprezintă un proces cu largi consecințe chiar și în „vechea economie”, cea tradițională.

„Într-o economie globalizată, în care spațiul și timpul sunt din ce în ce mai dense și totul este mai interdependent, orice eveniment care apare undeva în sistem poate afecta sistemul în ansamblul său. Rețelele sunt singurul model de afaceri care pot susține o economie globalizată vulnerabilă și cu mare risc.”<sup>99</sup>

„În economiile avansate, companiile se laudă cu *managementul cunoașterii, patrimoniul de cunoaștere și proprietatea intelectuală*, însă, cu toate numerele rumegate de analiști financiari, economiști, companii și guverne, nimeni nu știe cât ne costă cunoașterea perimată atunci când se traduce în luarea unor decizii greșite”.<sup>100</sup>

„În probleme ca schimbarea tehnologică sau reșezarea geopolitică, utilizarea energiei și prețurile petrolului, datele sunt adeseori preliminare, făcându-i pe analiști să se lupte cu estimări ale estimărilor estimative.

Ei trebuie să înțeleagă un sistem al avuției care, în câteva decenii, a evoluat de la dependența de resursele limitate către momentul în care principalul factor al creșterii, cunoașterea, nu poate fi epuizat de inputuri și outputuri rivale sau nonrivale; de la o producție și distribuție predominant locale și naționale către unele predominant naționale și globale; de la nevoia de calificare inferioară către cea superioară; de la producția de masă omogenă către producția demasificată, eterogenă.

În plus, economiștii se confruntă cu schimbări ale gradelor de integrare necesare în diferite părți ale economiei. Ei trebuie să lucreze cu niveluri de complexitate, ritmuri ale inovației și cu zeci de alte variabile în permanentă schimbare, ca să nu mai menționăm ritmurile multiple ale activității economice și interacțiunii lor”.<sup>101</sup>

Pentru luarea deciziei de internaționalizare, decidenții își pun o dublă întrebare. Prima vizează capacitățile de internaționalizare ale firmei, iar cea de-a doua se referă la piețele susceptibile de a fi vizate. În luarea deciziei de extindere sau de implantare pe piața externă, firma trebuie să aibă în vedere o multitudine de elemente și trebuie să realizeze o serie de acțiuni, atât pe linia analizei posibilităților de internaționalizare ale firmei, cât și pe linia analizei climatului internațional .

<sup>98</sup> Alvin și Heidi Toffler, *op.cit.*, 2006

<sup>99</sup> Jeremy Rifkin, *op.cit.*, p.164.

<sup>100</sup> Alvin și Heidi Toffler, *op.cit.*, p.106.

<sup>101</sup> Alvin și Heidi Toffler, *op.cit.*, p.110.

## Bibliografie

- [1.] Andreff, Wladimir, **Les Multinationales globales**, Editions La Decouverte, Paris, 1996.
- [2.] Bari, Ioan, **Globalizarea economiei**, Editura Economică, București, 2005.
- [3.] Casson, Mark, **The Organization of International Business**, Aldershot, Eduard Elgar, 1995.
- [4.] Dinu, Marin, **Globalizarea și aproximările ei**, Editura Economică, București, 2004.
- [5.] Dunning, John, **The Globalization of Business**, London, Routledge, 1993.
- [6.] Friedman, Thomas L., **Pământul este plat**, Editura Polirom, Iași, 2007.
- [7.] Fukuyama, Francis, **Construcția statelor - Ordinea mondială în secolul XXI**, Editura Antet, București, 2004.
- [8.] Gates, Bill, **Afaceri cu viteza gândului - spre un sistem nervos digital**, Editura Amaltea, București, 2002.
- [9.] Helfer J.-P., Orsoni J., **Marketing, 7e edition**, Editura Vuibert, Paris, 2001.
- [10.] Hirst, Paul, Grahame, Thompson, **Globalizarea sub semnul întrebării**, Editura Trei, București, 2002.
- [11.] Korten, David C., **Corporațiile conduc lumea**, Editura Samizdat, 1997.
- [12.] Porter, Michael E., **Strategie concurențială-manual de supraviețuire și creștere a firmelor în condițiile economiei de piață**, Editura Teora, București, 2007.
- [13.] Rifkin, Jeremy, **Visul european - despre cum pe tăcute, Europa va pune în umbră visul american**, Editura Polirom, Iași, 2006.
- [14.] Soros, George, **Despre globalizare**, Editura Polirom, Iași, 2002.
- [15.] Stiglitz, Joseph E., **Globalizarea**, Editura Economică, București, 2005.
- [16.] Toffler, Alvin și Heidi, **Avuția în mișcare**, Editura Antet, București, 2006.
- [17.] [www.project-syndicate.org](http://www.project-syndicate.org)



# NOUA ECONOMIE ȘI IMPACTUL INTEGRĂRII DIGITALE

Maria GĂLUȘCĂ\*

*„Economia digitală de tip rețea nu este un scop în sine, ci este menită să ajute la atingerea altor scopuri, precum standarde de viață mai ridicate, mai multe posibilități de alegere individuală, mai multă demnitate și autonomie pentru indivizi și o participare pe scară mai largă a cetățenilor la viața publică”.*

*George Metakides*

## I. Noua economie – economia digitală

Noțiunea de “*noua economie*” (economia digitală) se referă în special la transformările actuale ale activităților economice ca rezultat al utilizării tehnologiilor digitale, care asigură accesul, prelucrarea și stocarea informației într-o manieră mai ieftină și mai facilă. Noua economie este caracterizată de intensificarea înglobării cunoașterii în noile produse și servicii, creșterea importanței învățării și a inovării, a globalizării și a dezvoltării durabile.

Volumul enorm al informațiilor schimbă modul de funcționare a piețelor, făcând posibile restructurarea întreprinderilor și apariția de noi oportunități pentru crearea de valoare prin exploatarea informațiilor disponibile.

În Noua Economie, inovația prin cunoaștere este cea mai importantă; aceasta stă la baza multor aspecte ale economiei. În economia globală bazată pe cunoaștere, avantajul va rezulta nu din resursele naturale deținute de o națiune ori din mâna de lucru ieftină, ci din capacitatea ei de a-și valorifica capitalul intelectual. „*Mintea*” și nu „*mușchii*” contează pentru o creștere economică susținută.

Creșterea explozivă a sectorului de servicii informaționale a schimbat radical peisajul economic mondial. Introducerea calculatorului personal, a tehnologiilor software, precum și dezvoltarea rapidă a rețelelor de transmisii de date și a serviciilor bazate pe Internet au produs schimbări majore la scară mondială. În prezent, lumea face o trecere rapidă de la economia bazată pe industrie la una bazată pe cunoaștere. În unele țări această tranziție a fost deja realizată.

**În permanentă dezvoltare, Tehnologiile Informației și Comunicațiilor (TIC), ca parte integrantă a Noii Economii, au schimbat fundamental natura relațiilor globale, sursele de avantaje competiționale precum și oportunitățile pentru dezvoltarea economică și socială. Noile tehnologii au determinat crearea unei rețele globale în care oamenii, firmele, școlile și guvernele comunică și interacționează printr-o varietate de canale.**

TIC pot crea noi economii, dar au un potențial uriaș asupra creării unei noi societăți globale oferind oportunități fără precedent pentru dezvoltarea mondială.

Construirea noului model de economie ridică însă și probleme socio-politice majore – atât la scară națională cât și internațională – de atenuare a fenomenului de “*digital divide*” (excludere de la beneficiile noilor tehnologii a unor categorii sociale și a unor regiuni/zone geografice) și de coeziune socială, de conservare și promovare a culturii specifice fiecărei națiuni și comunități locale, de protecție a cetățeanului și consumatorului. Soluționarea acestor probleme nu se poate realiza decât printr-un dialog larg între autoritățile guvernamentale, reprezentanții mediului de afaceri, ai mediului academic și ai societății civile.

## II. Economia digitală. Caracteristici

Caracteristica principală a acestei noi economii este faptul că bunurile intangibile devin mai importante decât cele tangibile.

---

\* Inginer, doctorand, Consilier - Ministerul Apărării

Noua economie este numită și economie digitală deoarece este rezultatul influenței comunicațiilor și tehnologiilor moderne asupra economiei existente. Ea prezintă trăsături specifice care o diferențiază de economia tradițională. În economia digitală, domeniile economiei tradiționale s-au transformat, datorită comunicațiilor mobile și în special datorită Internet-ului în domenii electronice de activitate. De exemplu, vorbim din ce în ce mai mult de e-commerce, e-banking, e-business. Comerțul electronic este în prezent cel mai dezvoltat dintre domeniile noii economii.

O altă trăsătură a noii economii este posibilitatea implicării consumatorilor în realizarea produselor și serviciilor, ușurința comunicării și accesul la informații făcând posibilă exprimarea mai clară și mai directă a nevoilor consumatorilor. Accesul la informații și comunicarea cu consumatorii se face cu costuri minime datorită Internet-ului, e-mail-ului și comunicațiilor mobile. În acest context se apreciază că atât consumatorii cât și producătorii pot contribui în mod activ la dezvoltarea produselor și serviciilor care are ca rezultat final dezvoltarea economică.

Interacțiunea între producători și consumatori pe de o parte, cât și interacțiunile interne în cadrul grupurilor de producători și grupurilor de consumatori pe de altă parte, facilitate de accesul ușor la informații determină o altă trăsătură a noii economii: obligativitatea întăririi cooperării între producătorii din aceeași industrie.

Cei care dețin informația, cunoștințele, în noua economie vor deține și puterea, iar producătorii de bunuri și furnizorii de servicii se vor transforma în entități care vor satisface toate cerințele clienților. Acest lucru începe să prindă contur prin fuziunile care au loc în diferite domenii – industria autovehiculelor, financiară, telecomunicații – fuziuni care creează adevărați giganți care operează la scară globală.

O altă trăsătură a economiei digitale o reprezintă flexibilitatea și creșterea posibilităților de inovare, acest lucru având nevoie de forță de muncă de înaltă calificare, capabilă să producă o valoare adăugată mai mare pentru diferitele activități economice.

Politica companiilor în domeniul resurselor umane trebuie să fie orientată în direcția descoperirii și menținerii angajaților care sunt capabili să aducă un plus de valoare organizației pe baza cunoștințelor dobândite. Angajații noii economii se vor deosebi de cei care activează în economia tradițională prin faptul că se supun unui proces continuu de învățare, de evoluție profesională permanentă.

### **III. Internetul și rolul lui în „noua economie”**

În prezent, cea mai mare sursă de informație este Internet-ul. Prin accesul la informație, Internet-ul oferă șanse fără precedent.

Noua economie este o economie a afacerilor, incluzând toate tipurile de afaceri construite în jurul Internet-ului în conexiune cu alte procese de mare amploare și impact cum sunt inovarea, globalizarea și dezvoltarea durabilă.

“*e*” – este viitorul prefix al vieții cotidiene. Într-o lume dominată de micul *e*, într-o lume care nu conține a vorbi despre *e*-business (afaceri electronice), *e*-commerce (comerț electronic), o lume care devine practic *e*-everything (e-orice), există un concept interesant care pune în evidență una dintre cele mai importante facilități oferite de rețeaua Internet omenirii: capacitatea de comunicare dincolo de granițe, de timp și spațiu. Această facilitate constă în crearea așa numitelor comunități electronice sau comunități virtuale (*e*-communities).

Impactul extraordinar al tehnologiilor noi, revoluționare, deci tot ceea ce este sau devine *e* își pune amprenta asupra întregii vieți economice, sociale, culturale a omenirii și guvernează practic toată lumea modernă.

Internetul, definit ca cea mai mare și importantă rețea de computere din lume a apărut la sfârșitul anului 1968 în forma ARPAnet – o rețea între mai multe calculatoare din unele instituții americane care lucrau pentru un departament de cercetare din cadrul Pentagonului. Folosit la începuturi de un număr mic de cercetători, principalele aplicații fiind în anii 80 și începutul anilor 90, e-mail și newsgroups (grupuri de discuții), internetul a avut o evoluție spectaculoasă în timp astfel încât, vorbim astăzi de “autostrada informației” – infrastructura cea mai importantă pentru transportul unor bunuri vitale – informațiile.

Ultimii ani au relevat o explozie a utilizării Internetului, devenind un canal pentru comerțul global, care facilitează vânzarea de mărfuri virtuale și tangibile, de către întreprinderi sau persoane individuale, din țări în dezvoltare sau din economii în tranziție care participă într-un anumit grad la comerțul electronic.

Creșterea susținută a productivității în SUA a început în anul 1995, odată cu apariția World Wide Web (“pânza de păianjen mondială” – sistem de distribuție locală sau globală a informațiilor hipermedia), care a marcat începutul efectiv al Internetului ca suport de masă al pieței. Internetul a făcut ca deceniile de acumulare tehnologică să producă în cele din urmă creșterea productivității. Internetul joacă un rol cheie în scăderea cheltuielilor companiilor, în creșterea productivității.

Motivul pentru care Internetul este considerat motorul prosperității viitoare și una dintre cele mai importante facilități constă în faptul că impactul său ajunge dincolo de industriile high-tech, fiind resimțit de toate industriile și serviciile. Întreprinderi din toate sectoarele au devenit *e-întreprinderi*. De fapt, acele întreprinderi care au reușit să încorporeze Internetul în producție și în lanțul de distribuție sunt cele care înregistrează cel mai mare succes și cea mai mare creștere.

Cei mai importanți factori care determină scăderea costurilor și creșterea productivității sunt:

- materii prime mai ieftine;
- activitate de inventariere mai redusă;
- reducerea timpului de promovare a produselor pe piață;
- scăderea costurilor tranzacțiilor;
- penetrare globală mai bună;
- cost de intrare pe piață mai redus.

Pe lângă transformarea afacerilor existente, Internetul crează noi servicii și locuri de muncă în economie. Comerțul electronic, în special cel între companii, se află în creștere explozivă în lumea întreagă. În România, valoarea tranzacțiilor în primele opt luni ale anului 2007 a fost de 21,76 milioane de euro, de peste două ori mai mult față de întreg anul 2006, când s-a înregistrat un volum de 9,5 milioane de euro<sup>102</sup>.

Internetul și afacerile electronice (*e-bussines*) duc, de asemenea, la o explozie în crearea de noi companii. Dovada o constituie capitalizarea bursieră a companiilor Internet. Bursele de valori din SUA (în special NASDAQ, unde sunt cotate multe companii de înaltă tehnologie) au cunoscut o creștere spectaculoasă.

Internetul oferă promisiunea scăderii șomajului, printr-o restructurare a economiei existente și dezvoltarea *Societății Informaționale pentru toți*, atât pentru cei din vechile sectoare de activitate, cât și pentru cei din cele noi.

În Europa, ca și în Statele Unite, Internetul cunoaște o creștere exponențială. Pentru a putea susține această încărcare crescândă a traficului, trebuie permanent crescute debitele și consolidată infrastructura.

Factorul limitativ în dezvoltarea Internetului va fi legat din ce în ce mai mult de cunoaștere, de capacitatea umană de asimilare și dezvoltare a tehnologiilor, de utilizare a lor în noi domenii de activitate, pentru noi produse și servicii. Revoluția din lumea calculatoarelor și comunicațiilor datorată apariției Internetului, mecanismul de difuzare a informației și un mediu de colaborare și interactivitate între indivizi și calculatoare, fără limite de ordin geografic, sunt factorii principali de sprijinire a ideii de globalizare.

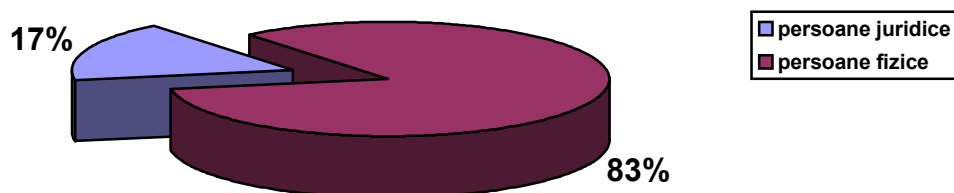
Un studiu efectuat de eMarketer privind evoluția Internet-ului în cinci țări dezvoltate din Uniunea Europeană arată evoluția penetrării Internetului în perioada 2005-2007 și estimările până în 2011.

Pe primul loc se situează Marea Britanie a cărei populație, în procent de mai mult de jumătate se află on-line. Populația Franței, Germaniei și Italiei a răspuns mai încet oportunităților Internet în timp ce populația on-line a Spaniei este în creștere rapidă.

Conform Autorității Naționale de reglementare în Comunicații (ANRC), numărul total de abonați la Internet în România a fost în 2006 de 806.090 față de 49.962 în 2003, creșterea fiind

<sup>102</sup> *Business Standard*, noiembrie 2007 - <http://www.standard.ro/>

spectaculoasă, mai ales în cazul abonaților persoane fizice, a căror pondere în totalul abonaților la Internet a crescut de la 52% în 2003 la 83% în 2006.



**Figura nr. 1 – Situația abonaților Internet în România**

*Sursa: ANRC, Piața de comunicații electronice din România, Raport semestrial date statistice, perioada 01.01-30.06.2006*

La sfârșitul anului 2006, aproape 28% din gospodăriile din Uniunea Europeană aveau conexiune internet, precizează un sondaj Eurobarometru. Totuși, nu există o rețea uniformă a acestor conexiuni, unele regiuni fiind mult defavorizate. Dacă în Olanda sau Danemarca utilizarea benzii largi este ceva obișnuit, foarte puține gospodării din Grecia, Cipru, Slovacia sau România au acces la această tehnologie.

Apariția internetului și a tehnologiei de bandă largă a transformat economia globală, a integrat regiunile și țările, a creat o paradigmă dinamică în care cetățenii, indiferent de locul în care trăiesc, au posibilități fără precedent în ce privește informația, comunicația, influența, participarea, consumul, viața profesională și spiritul antreprenorial.

Servicii on-line (guvernare, sănătate, educație sau achiziții) pot deveni complete și pot consolida procesul de coeziune doar dacă stau în totalitate la dispoziția cetățenilor Uniunii și a comunității de afaceri. Aceasta se poate realiza prin conexiuni de bandă largă.

Oportunitățile utilizării internetului cu bandă largă sunt<sup>103</sup>:

- s-ar forma o piață internă cu aproape 500 de milioane de persoane conectate la banda largă;
- extinderea rețelelor în bandă largă, cu transmisie fiabilă pe o lărgime de bandă competitivă, este esențială pentru dezvoltarea întreprinderilor, dezvoltarea societății și promovarea serviciilor publice;
- Europa ar deveni o economie de prim rang la nivel mondial, bazată pe cunoaștere.

Dezvoltarea serviciilor de bandă largă în zonele rurale constituie un factor-cheie pentru participarea tuturor la societatea bazată pe cunoaștere. În plus, serviciile de bandă largă constituie un factor decisiv pentru dezvoltarea economică a regiunilor în cauză și, prin urmare, ar trebui extinse pe o arie cât mai amplă.

Parlamentul solicită statelor membre să promoveze conexiunile la internet în bandă largă în fiecare școală, universitate și centru educațional din Uniunea Europeană, introducerea învățământului la distanță, pentru ca, în viitor, nici un copil și nici o persoană din Europa implicată în programele educaționale să nu fie lipsită de accesul la internet.

Asistăm astăzi la o răsturnare a valorilor întrucât a devenit un adevăr general valabil faptul că informația și cunoașterea înseamnă putere. În acest context, fenomenul de globalizare apare ca modalitatea de receptare și abordare pe termen lung a marilor probleme contemporane, determinate de interacțiunea multiplelor procese și fenomene economice, tehnice, politice, sociale, culturale și preconizarea soluționării lor într-o largă perspectivă de către societate, în ansamblul său.

Interacțiunea între mijloacele de comunicare a fost denumită de Alvin Toffler “media-fuziune”, termen care definește dependența societății de faxuri, calculatoare, procesoare de texte, biblioteci electronice, imagini digitale, rețele electronice, sateliți și alte tehnologii interconexe. Interactivitatea datelor este cea care transformă mijloacele individuale într-un sistem. Combinat cu

<sup>103</sup> Parlamentul European – *Politici europene în materie de Internet cu bandă largă*,  
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?language=RO&type=IM-RESS&reference=20070615BRI07879>

globalizarea, sistemul reduce influența unui singur mediu, canal, publicație sau tehnologie în comparație cu toate celelalte, dar înzestrează în schimb sistemul, ca întreg al mass-mediei, cu o putere dezvoltată, care afectează întreaga planetă. În actualul context, în care zilnic suntem bombardați cu informații, fiecare individ percepe altfel realitatea. Realitatea nu este însă decât un depozit de imagini vizuale, auditive și tactile, percepții și legăturile dintre acestea, pe care fiecare individ și-l creează, constituindu-și propria viziune asupra lumii, situându-l în timp, spațiu și societate.

### III. Modele de afaceri pe Internet

Afacerile electronice sunt tranzacțiile care se efectuează prin rețelele electronice, de la vânzarea și cumpărarea de bunuri și servicii prin intermediul Web-ului, al televiziunii interactive și al telefoniei mobile, la comerțul electronic, schimbul de informații, bunuri și servicii între o companie și clienții sau furnizorii ei.

În concepția Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OECD), *comerțul electronic reprezintă desfășurarea unei afaceri prin intermediul rețelei Internet, vânzarea de bunuri și servicii având loc offline sau online.*

Pentru unele firme, comerțul electronic înseamnă orice tranzacție financiară care utilizează tehnologia informatică. Pentru altele, noțiunea de comerț electronic acoperă circuitul complet de vânzări – inclusiv marketingul și vânzarea propriu-zisă.

Mulți oameni consideră comerțul electronic ca fiind orice tranzacție comercială condusă electronic pentru cumpărarea unor produse cum ar fi cărți, CD-uri, bilete de călătorie și altele. Dar, comerțul electronic are, în sens larg, un impact mult mai profund asupra evoluției afacerilor și cuprinde, în fapt, nu numai noile achiziții comerciale ci și totalitatea activităților care susțin obiectivele de marketing ale unei firme și care pot include, spre exemplu, publicitate, vânzări, plăți, activități post-vânzare, servicii către clienți etc.

Odată cu creșterea accesibilității la Internet, afacerile electronice au captat interesul consumatorilor individuali și al societăților comerciale de orice mărime și preocupări. Comerțul electronic, ca aplicație a Internetului s-a extins în ultimii ani și continuă să se dezvolte rapid. Această evoluție a determinat un impact pozitiv asupra unor sectoare ale economiei - a performanțelor economice, la nivel macroeconomic și asupra politicilor economice.

Beneficiile afacerilor electronice sunt numeroase:

- costuri reduse de administrare;
- tranzacții rapide;
- ușurarea operației de inventariere;
- abilitatea de a lansa noi afaceri păstrând vechii clienți;
- posibilitatea de a răspunde rapid competenței;
- costuri reduse pentru personal;
- încasări mari;
- noi oportunități de desfacere a produselor;
- reducerea ciclului activității comerciale;
- activitate non-stop;
- înlăturarea constrângerilor geografice.

Afacerile electronice sunt răspândite astăzi în diferite forme, una dintre cele mai semnificative modalități de grupare fiind în funcție de natura tranzacției. Corespunzător acestui criteriu se disting următoarele modele de comerț electronic<sup>104</sup>:

- business-to-business (B2B) este cea mai răspândită formă a afacerilor electronice și include tranzacțiile dintre organizații (furnizori, parteneri);
- business-to-consumer (B2C) include interacțiunile dintre comercianți și cumpărătorii de produse și servicii;
- consumer-to-consumer (C2C) este modelul în care consumatorii vând direct consumatorilor;

---

<sup>104</sup> Ion Ghe. Roșca, Cristina-Mihaela Bucur, Carmen Timofte-Stanciu, **Comerțul electronic. Concepte, tehnologii și aplicații**, Editura Economică, București, 2004, pp. 65-73.

- consumer-to-business (C2B) este modelul în care persoanele vând produse sau servicii unor organizații;
- business-to-government (B2G) – o firmă oferă servicii așteptând solicitări concrete din partea instituțiilor publice și private;
- government-to-business (G2B) – guvernul interacționează cu firmele (sau cetățenii) prin intermediul portalurilor guvernamentale;
- employee-to-employee (E2E) – afacerile ce se desfășoară între salariații firmelor între care există parteneriate strategice;
- eConsortium – diferite firme oferă servicii altor firme sau consumatori.

Piața europeană a comerțului electronic a ajuns deja la o valoare de 133 de miliarde dolari. Dintre țările Uniunii Europene, Marea Britanie este cea mai activă în domeniu. Tranzacțiile online au în Marea Britanie o creștere de peste 50% anual, conform statisticilor din raportul despre comerțul electronic realizat de Emarketer.<sup>105</sup> Locurile 2 și 3 sunt ocupate de Germania și Franța.

Conform studiului, venitul unei persoane nu este singurul factor determinat pentru a face cumpărături online. În țări precum Danemarca, Norvegia și Suedia, venitul este mai mic, dar procentul celor care cumpără online este mai mare și stabil.

Peste 93% din internauții norvegieni fac des cumpărături online spre deosebire de cei 67% belgieni. În Marea Britanie procentul ajunge la aproape 90%, iar Italia înregistrează puțin peste 50 de procente.

În Norvegia rata medie anuală pe care o cheltuie o persoană ajunge la 1,772\$, în Franța rata ajungând doar la 641\$. Cât privește securitatea cumpărăturilor online, 55% dintre consumatorii care și-au exprimat îngrijorarea sunt din Germania. Utilizatorii spanioli au acumulat 15 procente, iar cei din Marea Britanie sunt cel mai puțin îngrijorați, având doar 10 procente.

Cotat la 16 milioane de euro, comerțul online în România este o piață cu un potențial imens de creștere pentru că oamenii au început să aibă încredere în tranzacțiile online. Mai mult, au descoperit confortul pe care îl presupune o astfel de plată. Specialiștii estimează că până la sfârșitul anului această piață va înregistra o creștere de peste 30% și va ajunge la o valoare de 30 de milioane de euro.

Primele plăți online s-au efectuat în 2004. Astăzi există peste 8,5 milioane de carduri dar multe au fost folosite până acum doar pentru retragerea salariilor. Totuși numărul celor care achiziționează bunuri prin plata cu cardul a crescut.

În România sunt peste 700 de firme care vând produse online. Doar un procent de 5% din vânzările lor sunt procesate prin intermediul cardului. Analistii estimează că totul se reduce la educația unei persoane de a folosi cardul. Românii cumpără pachete turistice, bilete de avion sau la concerte, haine. Cele mai cumpărate produse rămân articolele din domeniul IT.

Pe piața e-commerce românească au apărut și primele filiale ale firmelor din afară care au sesizat potențialul de creștere al acestei piețe. Astfel, românii pot cumpăra și produse din afara țării la fel de ușor. Pentru anii următori, se estimează că această piață va crește cu 30% anual.

#### **IV. Integrarea digitală a SUA și a statelor membre ale Uniunii Europene**

În continuă dezvoltare, tehnologiile informației și comunicării au schimbat fundamental natura relațiilor globale și oportunitățile pentru dezvoltare economică și socială. Tehnologii ca Internetul, computerele personale sau telefonia mobilă au schimbat întreaga lume într-o rețea globală de persoane, firme, școli și guverne ce comunică și interacționează între ele printr-o varietate de canale. Explozia acestei rețele globale a produs o lume în care oricine poate să beneficieze de avantajele integrării digitale.

Răspândirea cât mai amplă a TIC va asigura succesul în Era Informațională.

Integrarea digitală crează noi oportunități de piață pentru companii și indivizi, elimină barierele care suprimă în mod tradițional circuitul informației și lasă să circule bunurile către și dinspre țările în curs de dezvoltare, promovând eficiența ca scop final.

<sup>105</sup> <http://www.emarketer.com/Reports>

În lucrarea "*The New Economy Remarks - Why are we talking about a new economy in the US?*" Martin N. Baily, președintele Consiliului de Consultanți Economici din cadrul Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) face o analiză comparativă a evoluției economiei digitale în SUA și Europa.

În SUA, costurile mici ale comunicării au permis companiilor mici să penetreze piețe, concurând alături de cele mai mari firme din branșă. Acest fapt a forțat marile companii să se concentreze pe competitivitate.

În noua economie din SUA, conform datelor macroeconomice, motorul accelerării productivității îl constituie investițiile în domeniul TIC. Studenții din toate domeniile pot beneficia de toate avantajele sistemului economiei digitale iar pentru salariați, vechile specializări sunt înlocuite cu altele noi prin programe de reconversie. Sectorul privat constituie inima economiei utilizând noile tehnologii, în timp ce guvernul joacă un rol central în sprijinirea cercetării. În acest sens a fost favorizată evoluția liberă, dezvoltarea unei culturi de piață liberă, în paralel cu adoptarea unor seturi de legi comerciale (proprietatea intelectuală, confidențialitate, reguli comerciale, politica anti-trust).

În Uniunea Europeană, potrivit unui nou studiu efectuat pentru Comisia Europeană, veniturile provenite din conținuturi disponibile online vor atinge în Europa 8,3 miliarde de euro până în anul 2010, reprezentând o creștere de peste 400% într-un interval de cinci ani. Pentru sectoarele cel mai dezvoltate, conținutul online va reprezenta un procent semnificativ din cifra totală de afaceri: aproximativ 20% pentru muzică și 33% pentru jocurile video. Studiul arată că, datorită răspândirii rețelelor de bandă largă, extinderii rețelelor mobile avansate și adoptării generalizate a dispozitivelor digitale, comercializarea pe scară largă a conținuturilor online este pe cale să devină o realitate, creând astfel ocazii unice pentru Europa<sup>106</sup>.

Deși se înregistrează o creștere constantă a pieței, este necesară găsirea unor răspunsuri la provocările tehnologice, economice și juridice – mai ales la cele privind drepturile de proprietate intelectuală și interoperabilitatea – astfel încât Europa să se poziționeze mai rapid pe piață. Din studiu reiese că Europa se află în urma SUA în ceea ce privește dezvoltarea de servicii interactive în bandă largă pentru liniile fixe și în urma Japoniei și Coreei de Sud în ceea ce privește serviciile de telefonie mobilă.

Un obstacol în dezvoltarea de conținuturi online și care va avea impact asupra pieței până în 2010 îl reprezintă conectivitatea. Deși rețelele de bandă largă se răspândesc cu rapiditate, iar consumatorii par să le adopte cu entuziasm, diferențele dintre statele membre ale Uniunii Europene riscă să rămână foarte mari.

Un alt obstacol îl reprezintă pirateria care subminează sursele potențiale de venit și descurajează societățile mass-media să propună conținuturi online. Pentru o desfășurare sigură și durabilă a distribuției de tip digital sunt necesare sisteme eficiente de gestionare digitală a drepturilor de autor care să gestioneze și să protejeze conținuturile digitale.

Acceptarea de către consumatori a noilor servicii privind conținuturile online, lipsa de personal specializat în societățile mass-media sau costurile digitalizării conținuturilor au o influență semnificativă asupra pieței.

În timp ce unele dintre obstacole sunt de natură globală, altele se datorează pieței europene și cadrului juridic al UE. Acestea pot încetini semnificativ creșterea și competitivitatea. Pe măsură ce piața se dezvoltă, practicile de afaceri aflate la rândul lor în evoluție vor elimina unele obstacole, în timp ce altele ar putea necesita măsuri din partea societăților industriale și din partea legislației UE pentru a furniza un grad de certitudine juridică pentru consumatori, pentru furnizorii de conținut și pentru industria hardware.

## V. Tendințe în economia digitală din România

Analiza stadiului de dezvoltare a economiei digitale din România implică luarea în considerație a principalilor factori determinanți:

<sup>106</sup> [http://europa.eu.int/information\\_society/eeurope/i2010/studies](http://europa.eu.int/information_society/eeurope/i2010/studies)

### *Factori sociali și resurse umane*

Studiile arată că în România sărăcia are încă o pondere mare datorită unor factori ca inegalitatea distribuirii veniturilor sau nivelul de educație diferit. Această situație se încearcă a fi remediată prin măsuri și strategii de dezvoltare economică în învățământ, sănătate, asistență socială, legislație și pe piața muncii.

Situația rezultată din învățământul superior destinat TIC este una pozitivă. Imaginea pe care absolvenții o au în străinătate este pozitivă, dată fiind pregătirea lor. Problema este că o mare parte din acești specialiști părăsesc țara, emigrând în țările dezvoltate unde au perspectiva unui salariu mult mai mare decât cel primit acasă.

Se observă faptul că, generația tânără este mai flexibilă și mai interesată de folosirea tehnologiei TIC decât generația adultă care are încă o percepție limitată asupra avantajelor și riscurilor domeniului.

O altă problemă majoră este costul mare al tehnologiei de ultimă oră ceea ce determină limitarea accesibilității la aceste tehnologii numai a persoanelor cu o situație materială relativ bună.

O analiză a inegalităților privind dotarea cu calculatoare personale și utilizarea internetului în România realizată de Fundația pentru o Societate Deschisă, în perioada 21 mai-5 iunie 2006 arată ca în graficul de mai jos.

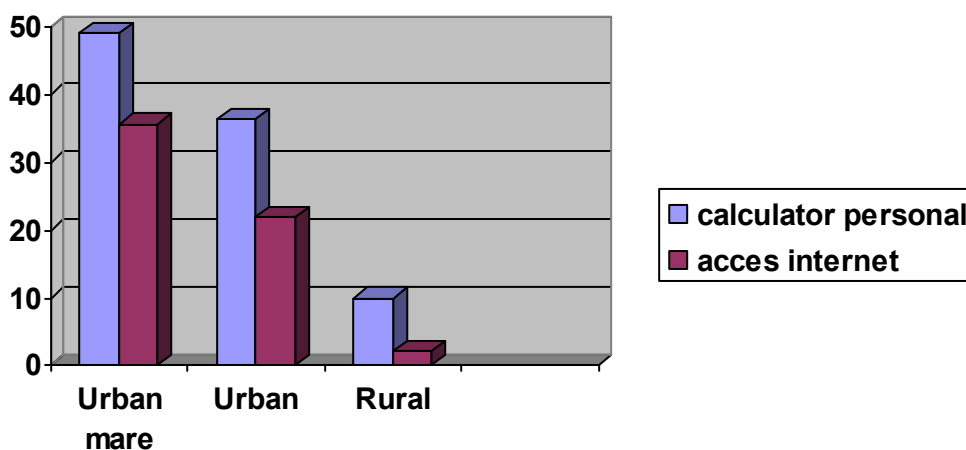


Figura nr. 3 – Dotarea cu calculatoare și acces la Internet

Se observă că dotarea tehnică și accesul la Internet variază sensibil în funcție de dimensiunea localităților urbane (urban mare – localități cu peste 200000 de locuitori). Există un decalaj colosal între Urbanul mare și Rural privind atât dotarea cu PC cât și utilizarea Internet-ului. Dacă în orașele mari, aproape jumătate din gospodării au în patrimoniu PC iar 35,6% dispun de legătură la Internet, la sate doar 10 gospodării din 100 au calculatoare din care numai 2 au acces la Internet.

Coroborate cu lipsa majoră a cunoștințelor de utilizare a computerului în cazul persoanelor de la sate, decalajele medii apar și mai puternice.

În orașele mari, 32% dintre respondenții care știu să folosească un calculator defășoară cel puțin o activitate on-line pe lună, în timp ce în orașele mici ponderea este de 23,4% iar în mediul rural de numai 4%. Acest nivel foarte scăzut subliniază încă o dată decalajele mari existente între lumea satului și a orașului, în privința accesului la informațiile din mediul virtual.

Accesul limitat la Internet al unor segmente de populație provoacă pe termen mediu și lung agravarea inegalităților existente. Pentru a le diminua sau chiar elimina, sunt necesare măsuri specifice, dedicate categoriilor de populație defavorizate din acest punct de vedere.

### *Factori tehnologici*

În ciuda faptului că au costuri mari, TIC au un grad de penetrare a pieței românești din ce în ce mai mare. PC-ul, Internet-ul, telefonia mobilă și fixă, dar și televiziunea prin cablu încep să devină lucruri foarte cunoscute în România. Totuși, puterea de absorbție a acestor tehnologii este încă redusă comparativ cu celelalte țări din Europa dezvoltată, datorită costurilor ridicate.



### *Factori economici*

Un plus în favoarea României îl constituie dinamizarea sectorului privat producător de software și servicii, din ultimii 10 ani. Acest lucru poate fi un avantaj real în îmbunătățirea economiei locale prin vânzarea acestor bunuri mai ales pe piețele externe.

Un alt avantaj este politica financiară ce are ca obiectiv alinierea la condițiile din UE și NATO. Perfecționarea acesteia pentru o mai mare stabilitate ar putea atrage noi investiții externe.

### *Factori politici*

Prin politicile practicate, guvernarea actuală încearcă susținerea acestui domeniu al TIC printr-o serie de măsuri menite să încurajeze dezvoltarea Societății Informaționale. Prioritatea o constituie asigurarea calității educației și calificării profesionale, incluzând acțiuni speciale pentru dotarea instituțiilor de învățământ cu mijloace TIC și creșterea gradului de conectivitate la Internet.

În cadrul Ministerului Comunicațiilor și Tehnologia Informației (MCTI) funcționează Consiliul pentru Economia Digitală din România (CEDR) care reprezintă un organ consultativ pe lângă MCTI, o interfață pentru mediul public și privat și care elaborează strategia pentru Societatea Informațională, crează programe pentru creșterea competitivității exportului în domeniul IT&C și promovarea brandului „Romania IT” pe plan internațional.

Un studiu realizat de Economist Intelligence Unit (EIU) privind gradul de pregătire al economiei pentru oportunitățile oferite de dezvoltarea Internetului plasează România în anul 2007 cu patru locuri mai sus față de anul 2006.

Gradul de pregătire reprezintă un indicator privind starea infrastructurii naționale din domeniul IT&C pentru 69 de state, dar se referă, de asemenea, la capacitatea consumatorilor, companiilor și guvernelor de a beneficia de oportunitățile oferite de acest sector.

EIU acordă României cel mai mare punctaj pentru mediul de afaceri, de 6,73 puncte, urmat de mediul legislativ, cu 6,45 puncte, politici guvernamentale, cu 5,6 puncte, mediul social și cultural, cu cinci puncte. Cele mai scăzute note au fost obținute pentru adoptarea tehnologiilor de către consumatorii individuali și companii - 4,95 puncte, respectiv conectivitate și infrastructura tehnologică - 4,2 puncte.

Riscul ca numeroși locuitori să fie excluși de la beneficiile tehnologiilor informației și comunicațiilor este real, inevitabil și îngrijorător atât la noi cât și la nivel mondial. Pentru a elimina cauzele și a limita numărul celor excluși, pentru a permite fiecărei persoane să accedă și să contribuie la informație și să poată acumula competențele necesare pentru a participa la societatea informației, fiecare țară trebuie să elaboreze propria strategie ținând cont de particularitățile extinderii și receptării TIC la nivel colectiv sau individual.

Putem concluziona că, direcția este una singură – societatea informațională. România, ca țară membră a Uniunii Europene a înțeles acest lucru și face eforturi semnificative în toate direcțiile având o serie de programe în derulare, unele în stadiu de cercetare, altele în stadiu aplicativ. Instituțiile implicate în acest proces de tranziție către o societate informațională precum și factorul politic sunt cei care își asumă misiunea de a contribui la stabilirea obiectivelor și căilor pentru accelerarea evoluției în această direcție.

### **Bibliografie**

- [1] Drăgănescu, Mihai, **Globalizarea și societatea informațională, Studiu pentru grupul ESEN II**, Academia Română, București, 2001.
- [2] Florin Gh. Filip, **Societatea informațională, societatea cunoașterii. Concepte, soluții și strategii pentru România**, Editura Expert, București 2001.
- [3] Ghilic-Micu, Bogdan, Marian Stoica, **eActivitățile în Societatea Informațională**, Colecția Societatea Informațională, Editura Economică, București, 2002.
- [4] Roșca Gh., Ion et all, **Informatica - Societatea Informațională. E-Serviciile**, Editura Economică, 2006.
- [5] Roșca Gh., Ion et all, **Comerțul electronic. Concepte, tehnologii și aplicații**, Colecția Societatea Informațională, București, Editura Economică, 2004.
- [6] Roșca Gh., Ion, **Societatea cunoașterii**, Editura Economică, București, 2006.

- [7] \*\*\* **Strategia Post-Aderare 2007-2013**,  
[http://www.guv.ro/presa/integrare/12/strategie\\_post\\_aderare](http://www.guv.ro/presa/integrare/12/strategie_post_aderare).
- [8] \*\*\* *Business Standard* - <http://www.standard.ro/13-11-2007>
- [9] \*\*\* Parlamentul European – Politici europene în materie de Internet cu bandă largă,  
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?language=RO&type=IM-RESS&reference=20070615BRI07879>.
- [10] <http://www.emarketer.com/Reports>.
- [11] [http://europa.eu.int/information\\_society/eeurope/i2010/studies](http://europa.eu.int/information_society/eeurope/i2010/studies).

## AGENȚIA EUROPEANĂ DE APĂRARE. MISIUNE, ATRIBUȚII, DETERMINĂRI

Iulia NĂSTASIE\*

*First, the European Defence Agency is described, from the point of view of its missions and organisation. Then, the author elaborates on the subject of the European Defence Equipment Market, with the launch of Code of Conduct, on 30 June 2006, pointing out a few positive, as well as negative aspects regarding its development. In the final part, the readers are provided with a few pieces of information on the subject of the European Defence Industrial and Technological Base, and a few considerations regarding the future of the European Defence Agency against the background of the new threats that are posed to the European security.*

Fără îndoială, Politica Europeană de Securitate și Apărare, brațul în materie de securitate al Politicii Externe și de Securitate Comună a Uniunii Europene, a înregistrat, în ultimii ani, progrese semnificative. Dovadă stau, în acest sens, operațiile finalizate sau în curs de derulare pe care PESA le-a inițiat, cu sau fără a recurge la capacități NATO, în diverse zone ale globului, precum Asia de Sud-Est, Africa, Orientul Mijlociu, Caucazul de Sud, Balcanii de Vest etc. Cu toate acestea, nevoia din ce în ce mai stringentă de a dispune de capacități cât mai performante în domeniul apărării, astfel încât să fie îndeplinite nu numai criteriile militare cantitative, dar și cele calitative, a dus la crearea unei structuri care să vizeze, în principal, astfel de cerințe. Acesta a fost contextul în care și-a făcut apariția *Agenția Europeană de Apărare ~ European Defence Agency – EDA*, una dintre cele trei Agenții ale Politicii Externe și de Securitate Comună, cel de-al doilea pilon al Uniunii Europene. *Agenția Europeană de Apărare* se plasează sub autoritatea Consiliului Uniunii Europene, care este responsabil de indicarea direcțiilor de acțiune ale acesteia și primește rapoarte de la Înalțul Reprezentant pentru Politica Externă și de Securitate Comună, Javier Solana, care este, totodată, și conducătorul Agenției. În această calitate, Solana prezidează Comitetul Director al Agenției, principalul organ decizional al acesteia (format din miniștrii Apărării din statele membre ale Uniunii Europene, cu excepția Danemarcei și un membru al Comisiei Europene), ale cărui responsabilități rezidă în controlul detaliat și îndrumarea activităților specifice.

Potrivit fostului său Directorul său executiv, Nick Witney, Agenția are misiunea “*de a sprijini țările membre în eforturile lor vizând îmbunătățirea capacităților europene de apărare în domeniul managementului crizelor și de a susține PESA în stadiul actual și în evoluția sa viitoare*”<sup>107</sup>. Punctual, această misiune se transpune în: îmbunătățirea capacităților de apărare, în special în domeniul managementului crizelor; promovarea cooperării în domeniul armamentelor; dezvoltarea bazei industriale și tehnologice și crearea unei piețe de echipamente de apărare competitivă; promovarea cooperării în vederea îmbunătățirii potențialului industrial și tehnologic în domeniul apărării<sup>108</sup>.

### Organigrama EDA<sup>109</sup>

În ceea ce privește organizarea sa, Agenția Europeană de Apărare este structurată pe cinci directorate, astfel: *Capabilități, Armamente, Cercetare și Tehnologie, Piață și Industrie și Servicii Corporatiste*. Fiecare dintre cele trei directorate are responsabilități proprii. De exemplu, în domeniul dezvoltării *capabilităților*, sunt prevăzute următoarele: dezvoltarea capacităților de apărare pentru sprijinirea Politicii Externe și de Securitate Comună în prezent, precum și în viitor, pe baza *Planului de Dezvoltare a Capabilităților ~ Capability Development Plan*, concentrarea eforturilor și resurselor pentru dezvoltarea unor forțe armate transformate, interoperabile și eficiente din punct de vedere al costurilor. În ceea ce privește cooperarea în domeniul *armamentelor*, aici sunt menționate ca responsabilități propunerea și promovarea unor cooperări noi, coordonarea

\* Redactor, revista *Gândirea Militară Românească*

<sup>107</sup> [http://www.nato.int/docu/review/2005/issue1/romanian/interview\\_b.html](http://www.nato.int/docu/review/2005/issue1/romanian/interview_b.html).

<sup>108</sup> [http://europa.eu/agencies/security\\_agencies/eda/index\\_en.htm](http://europa.eu/agencies/security_agencies/eda/index_en.htm)

<sup>109</sup> <http://www.eda.europa.eu>.

programele existente, administrarea programelor specifice, identificarea și diseminarea celei mai bune practici în domeniu. Directoratul *Industriei și Pieței* este cel care urmărește crearea și dezvoltarea unei *Piețe Europene a Echipamentelor de Apărare*, care să fie competitivă din punct de vedere internațional; sprijinirea restructurării și întăririi Bazei europene industriale și tehnologice de apărare; menținerea dialogului cu industria, Comisia și alte persoane interesate asupra domeniului industriei de apărare și problemelor care vizează piața de apărare. Cel de-al patrulea Directorat, cel al *Cercetării și Tehnologiei*, are următoarele obiective fixate: catalizarea mai multor colaborări în domeniul vizat, concentrate pe îmbunătățirea capacităților de apărare, dezvoltarea unor politici și strategii menite să întărească tehnologia de apărare în Europa. În ceea ce privește Directoratul *Serviciilor Corporatiste*, acesta se concentrează asupra problemelor legate de resurse umane, finanțarea contractelor și serviciilor legale, tehnologia informației, infrastructură și securitate<sup>110</sup>.

Principalele misiuni curente ale Agenției includ: crearea unei abordări comprehensive și sistematice în definirea și rezolvarea nevoilor PESA; promovarea colaborărilor în domeniul echipamentelor de apărare între statele membre ale Uniunii; acordarea asistenței în desfășurarea și restructurarea industriei de apărare europene; promovarea domeniilor de cercetare și tehnologie legate de apărarea europeană, dezvoltarea, în strânsă cooperare cu Comisia, a unei piețe internaționale competitive pentru echipamente de apărare din Europa<sup>111</sup>.

Cea mai importantă realizare a *Agenției Europene de Apărare* în anul 2006 a reprezentat-o crearea, la 1 iulie, a *Pieței Europene de Echipamente de Apărare ~ PEEA*, care are un regim voluntar, interguvernamental, manageriat de *Agenția Europeană de Apărare* și operează pe baza unui Cod de Conduită privitor la Achizițiile în Domeniul Apărării, aplicat cu scopul de a permite deschiderea pieței echipamentelor de apărare. “Pentru prima dată, statele europene s-au angajat să tranzacționeze între ele echipamente de apărare dacă oferta este cea mai bună dintre cele disponibile, ceea ce va înlocui semnarea automată a unui contract cu un furnizor național”<sup>112</sup>, a declarat Javier Solana, Înalt Reprezentant al UE pentru PESC și șef al Agenției Europene de Apărare.

Rolul *PEEA* este de a încuraja competiția transfrontalieră în domeniul echipamentelor de apărare, echipamentele tranzacționate fiind supuse, după cum am afirmat anterior, unui regim interguvernamental, ele nefăcând obiectul reglementărilor cu caracter intern din țările semnatare ale Codului de Conduită. Mecanismul său de funcționare are la bază publicarea, pe Internet, de către țările participante, a unei liste ce conține necesarul de arme, muniții și alte materiale de război, exceptând echipamentele nucleare, chimice și bacteriologice, listă care poate fi accesată de către (și asupra elementelor căreia poate licita) orice companie dintr-o țară din Uniunea Europeană semnată a Codului de Conduită și care are echipamentele de apărare drept obiect de activitate. Tranzacțiile au loc prin intermediul unui “*Electronic Bulletin Board*”, adică un portal electronic găzduit de site-ul *Agenției Europene de Apărare*, care conține numeroase informații legate de licitațiile în materie de echipamente de apărare organizate în statele participante, precum și formularele standardizate care trebuie completate în vederea participării la licitație a unei companii interesate.

Trebuie menționat faptul că, până la apariția *PEEA*, în 2006, piața echipamentelor de apărare din Uniunea Europeană nu se bucura încă de principiile liberei concurențe care sunt în vigoare în Uniunea Europeană. Totuși, momentul 2006 nu a marcat o transformare radicală, deoarece legislația internă a statelor membre încă mai limitează libera circulație a echipamentelor de apărare, afectând, astfel, eficiența, atât din punct de vedere economic, cât și din punct de vedere tehnologic, a industriilor de apărare din Uniunea Europeană. Această limitare este cauzată atât de complexitatea legislației în domeniul apărării, cât și de faptul că aceasta este stipulată diferit în fiecare stat.

---

<sup>110</sup> <http://www.eda.europa.eu>

<sup>111</sup> [http://europa.eu/agencies/security\\_agencies/eda/index\\_en.htm](http://europa.eu/agencies/security_agencies/eda/index_en.htm).

<sup>112</sup> [http://www.defense.gouv.fr/defense/content/download/48478/480913/file/european\\_defence\\_agency\\_code\\_of\\_conduct\\_-\\_press\\_release\\_06\\_06\\_30\\_code\\_of\\_conduct\\_launch\\_press\\_release\\_final\\_1.pdf](http://www.defense.gouv.fr/defense/content/download/48478/480913/file/european_defence_agency_code_of_conduct_-_press_release_06_06_30_code_of_conduct_launch_press_release_final_1.pdf)

Mai mult decât atât, Codul de Conduită privitor la Achizițiile în Domeniul Apărării nu are un caracter obligatoriu, astfel că, mai ales în faza inițială a adoptării sale, este foarte posibil ca statele semnatare, invocând motive de securitate națională, să favorizeze producători interni.

Cu toate acestea, dat fiind faptul că, în momentul de față, nicio țară din lume nu este capabilă să-și asigure singură echipamente de apărare care să-i îndeplinească pe deplin necesitățile, regimul interguvernamental care stă la baza *PEEA*, caracterizat prin transparență sporită și competiție în domeniul procurării echipamentelor de apărare, contribuie decisiv la întărirea Politicii Europene de Securitate și Apărare.

În condițiile noului mediu internațional de securitate, ale cărui provocări sporesc constant, a devenit din ce în ce mai stringentă nevoia unei viziuni pe termen lung a *Agenției Europene de Apărare*, necesară îndrumării activității factorilor responsabili cu planificarea în domeniul apărării, activitate care vizează dezvoltarea capacităților de care PESA are nevoie în următoarele două decenii. Astfel, la 30 octombrie 2006, a fost adoptată la Levi, în Finlanda, *Viziunea pe Termen Lung a Nevoilor și Capacităților Europene de Apărare*, care stabilea baza activităților pentru Strategia Europeană de Cercetare și Tehnologie în domeniul apărării, precum și o agendă adecvată pentru întărirea *Bazei Industriale și Tehnologice Europene de Apărare*. Totodată, era stabilit un *Program Comun de Investiții cu privire la Protecția Forței*, în fapt, o abordare inovatoare, menită să vină în întâmpinarea obiectivelor cheie schițate de către liderii Uniunii Europene de a cheltui mai mult și mai mult împreună în domeniul foarte important al Cercetării și Tehnologiei de Apărare<sup>113</sup>.

Actul de creare a *Pieței Europene de Echipamente de Apărare* menționa, în același timp, și nevoia susținerii unei *Baze Industriale și Tehnologice Europene de Apărare ~ BITEA*, competitivă din punct de vedere global. Aceasta reprezintă o condiție sine qua non pentru îmbunătățirea capacităților de care Uniunea Europeană are nevoie pentru ducerea viitoarelor misiuni de management al crizelor. Randamentul său este condiționat de creșterea investițiilor în domeniul cercetării, abordarea sa din punct de vedere strategic și pe termen lung, precum și asigurarea cooperării, și nu a replicării. În acest sens, la 14 mai 2007, la Bruxelles, a fost elaborată *Strategia pentru Baza Industrială și Tehnologică a Apărării Europene*<sup>114</sup>, care avea ca punct de plecare recunoașterea, de către reprezentanții statelor membre ale Uniunii Europene, a faptului că o *BITEA* corespunzătoare nu mai poate fi susținută strict pe baze naționale, ci prin alinierea și combinarea nevoilor diverse referitoare la cerințele comune de echipamente. Strategia consemna foarte clar direcțiile de acțiune ale *BITEA*, astfel încât aceasta să fie mai competentă, competitivă, integrată, interdependentă și mai puțin duplicativă: clarificarea priorităților, prin identificarea tehnologiilor cheie, a capacităților industriale cheie și prioritizarea nevoilor în domeniul capacităților; consolidarea cererilor, sporirea investițiilor, asigurarea securității aprovizionărilor și sporirea cooperării. Este foarte important de menționat, în acest context, faptul că *BITEA* nu vizează transformarea Uniunii Europene într-o fortăreață, din punctul de vedere al achizițiilor pentru apărare, Agenției Europene de Apărare revenindu-i și rolul de a atrage parteneri non-UE, activitatea acestora contribuind, de asemenea, la eficientizarea *Bazei Industriale și Tehnologice Europene de Apărare*.

\*

\* \*

Prin instrumentele sale, Agenția Europeană de Apărare trebuie să joace un rol foarte important în privința capacităților europene în domeniul apărării, mai ales referitor la acoperirea deficiențelor, însă menirea sa este foarte delicată, aceasta având, pentru început, doar un rol consultativ, fără atribuții în domeniul procurării echipamentelor de apărare, deci fără a gestiona un buget de înzestrare sau a coordona programe multinaționale.

Cu cât resursele Agenției sunt mai limitate, cu atât aceasta trebuie să dea dovadă de mai multă flexibilitate, agilitate și coerență în manevrarea celor cinci Directorate, astfel încât rezultatul activității sale în procesul de îmbunătățire a capacităților naționale și colective din domeniul apărării să contribuie la identificarea nevoilor comune și la promovarea colaborării în vederea

<sup>113</sup> <http://www.eda.europa.eu/newsitem.aspx?id=46>

<sup>114</sup> <http://www.eda.europa.eu/genericitem.aspx?area=Organisation&id=211>

obținerii unor soluții comune, și nu să producă suprapunerea sau necoordonarea activităților derulate. Apărarea va fi nevoită, din ce în ce mai mult, să se adapteze la provocările tehnologice accelerate și la schimbarea atitudinii privind uzul forței, punând un accent important pe folosirea cu grijă și precizie a puterii militare, *Agenția Europeană de Apărare* fiind un factor cheie și în această direcție.

Este foarte clar faptul că, în cei trei ani de funcționare, *Agenția Europeană de Apărare* a înregistrat succese remarcabile în domeniul dezvoltării capabilităților militare destinate apărării, însă misiunea sa de abia acum începe. Agenția trebuie să fie capabilă să se adapteze din mers în așa fel, încât să confere plusvaloare activității Politicii Europene de Securitate și Apărare, pentru ca aceasta să facă față întregului set de vulnerabilități, riscuri și amenințări cu care se confruntă mediul de securitate internațional. Putem spune că *EDA* își va fi atins unul dintre obiective în momentul în care va reuși să-i determine pe factorii decizionali ai Uniunii Europene să folosească bugetul alocat apărării în cheltuieli care vin în întâmpinarea provocărilor viitorului, mai degrabă decât a amenințărilor prezentului, aceasta însemnând, în ultimă instanță, valorificarea contribuțiilor plătitorii de taxe din Uniunea Europeană.

Succesul Agenției Europene de Apărare va contribui la întărirea pieței europene de apărare și va furniza capabilități militare mult mai performante, rolul său fiind de factor cheie în dezvoltarea industriei europene de apărare. Renunțarea la industria națională de apărare în favoarea regimului interguvernamental se va traduce în sporirea încrederii reciproce și a interdependenței statelor membre ale Uniunii Europene, în așa fel, încât, cu cât va fi mai mare efortul colectiv, cu atât mai accesibilă va fi *Baza Industrială și Tehnologică Europeană de Apărare*.

### Bibliografie

- [1] <http://consilium.europa.eu>
- [2] [http://www.mapn.ro/diepa/eveniment/20060713/Brosura\\_PESA.pdf](http://www.mapn.ro/diepa/eveniment/20060713/Brosura_PESA.pdf)
- [3] [www.eda.europa.eu](http://www.eda.europa.eu)
- [4] Dinu Mihai-Ștefan, Băhnăreanu Cristian, **Actualități și perspective în Politica Europeană de Securitate și Apărare**, Editura UNAp, București, 2006.
- [5] Duțu Petre, Dinu Mihai-Ștefan, **Politica Europeană de Securitate și Apărare: Cadrul de manifestare și dezvoltare a intereselor de securitate națională**, Editura UNAp, București, 2007.

# IMPACTUL INTEGRĂRII EUROPENE ASUPRA PROCEDURILOR DE SECURITATE A TRANSPORTURILOR MARITIME

Simona-Valentina MALEȘCU\*

*Taking into account the context and the dynamics that are currently reshaping maritime security, this paper describes the impact of European integration on the maritime security. It also presents the author's original view related to the impact of maritime security on Romanian maritime transportation.*

## Introducere

Mulți dintre noi au crescut ascultând povești despre mari exploratori care ne-au ajutat pentru prima dată să înțelegem că Pământul este rotund și să localizăm cu acuratețe continentele pe el. Multora le plac vacanțele la mare, activitatea intensă a porturilor pescărești, mesele cu produse din mare într-un restaurant din port și plimbările pe plajă în apropierea valurilor. Alții își petrec timpul navigând, alții ca pescari, comandanți de porturi sau la biroul turistic dintr-un oraș de coastă.

Dar, câți dintre noi realizează cât de interconectate sunt aceste activități? Câți sunt conștienți că sunt cetățenii unei Europe maritime? Poate că acvariile permit observarea frumuseții vieții de sub valuri, dar puține reușesc cu adevărat să explice cât de fragile sunt oceanele, ce activități le pun în pericol și ce eforturi se desfășoară pentru a le păzi. Poate că muzeele marine ajută la înțelegerea reușitelor trecutului, dar au dificultăți în a arăta tehnologia avansată care caracterizează activitățile maritime de azi. Asociațiile dedicate păstrării viei a tradițiilor trecutului de obicei nu le leagă de realitatea comercială a prezentului și chiar mai puțin de fantasticul potențial viitor al oceanelor și a profesioniștilor acestora.

Așa cum a afirmat Europa Noastră „*Continuitatea dintre trecut, prezent și viitor trebuie să ghideze și să inspire strategiile europene, naționale și regionale, politicile și acțiunile legate de moștenirea culturală*”<sup>115</sup>.

Copil de marinar fiind, crescut pe malul mării, este natural ca problemele maritime să fie aproape de inima mea. Iată de ce utilizarea durabilă și administrarea oceanelor noastre este, o chestiune deosebit de importantă pentru mine. Mi se pare frapant, prin urmare, că deși oceanele sunt un element esențial de viață pentru planeta noastră, chiar influențându-ne climatul, ele rămân relativ necunoscute. La fel, importanța lor pentru viața noastră este adesea subestimată. Ba mai mult decât atât, oceanele au început să fie ținta unor activități ilegale precum traficul ilegal de droguri, armament și de ființe umane sau activități cu caracter terorist, iar intensificarea și liberalizarea regimului de navigație evocă anumite riscuri, cum ar fi accidente în care pot fi implicate navele care transportă mărfuri periculoase, poluarea mediului și dezastrele ecologice, pierderi de vieți umane etc.

Acesta este și cazul în Europa, care este un *continent maritim*, înconjurat de două oceane și patru mări, cu aproape 70.000 de km de linie de coastă. Europeanii au fost întotdeauna, și încă sunt, lideri maritimi mondiali. Nu este deloc surprinzător, 22 din cele 27 de state membre ale Uniunii Europene fiind state de coastă sau insule, iar 90% din comerțul extern al Uniunii și peste 40% din comerțul său intern fiind transportat pe mare.

Sectoarele maritime și resursele marine sunt astfel critice pentru economia Europei, reprezentând cea mai mare flotă comercială din lume, peste 1.200 de porturi, o industrie modernă de construcție navală, turism costier, respectiv o sursă și un mijloc de transport important pentru energia pe care o consumăm.

Trebuie să recunoaștem toate acestea, să tragem concluziile necesare și să folosim politica drept mijloc de promovare a economiei noastre maritime, asigurând în același timp protecția corectă a mediului marin. Aceasta este important, deoarece oceanele și mările nu sunt inepuizabile. De fapt,

---

\* Lector universitar/șef de lucrări, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

<sup>115</sup> Europa Nostra, contribuție la Cartea Verde.

ele se confruntă cu probleme considerabile datorită poluării, epuizării biodiversității și degradării mediului. Cercetarea științifică și dezvoltările de noi tehnologii permit utilizarea mai intensă, și uneori conflictuală, a mărilor. Noi provocări precum schimbarea climatică, creșterea nivelului mării, furtunile, eroziunea costieră și activitățile ilegale variind de la traficul de ființe umane la piraterie și terorism, cer soluții inovante.

Toate aceste chestiuni vor necesita o abordare proaspătă a modului de a ne administra mările și oceanele. Pentru a soluționa problemele existente și a le anticipa pe cele noi, pentru a explora oportunitățile economice și a răspunde provocărilor dinaintea sa, Comisia Europeană elaborează o viziune europeană privind mările și oceanele pe bază unei abordări noi, atotcuprinzătoare și mai integrate.

Aceasta este o dezvoltare ambițioasă, deoarece pentru prima dată în istoria Uniunii Europene, marea ca întreg devine obiectul atenției noastre, iar dimensiunea maritimă a Europei devine o prioritate strategică pentru Comisie. Cu această inițiativă orientată spre viitor, răspundem și la angajamentele internaționale pentru o mai bună administrare a oceanelor și afirmăm totodată supremația Europei în afacerile maritime mondiale.

Această decizie are deja un efect învigorător. Statele membre și autoritățile regionale, grupurile implicate și partenerii internaționali au prezentat deja numeroase reacții pozitive și sugestii pentru o viitoare politică maritimă globală. Acest lucru este foarte binevenit deoarece această politică nu ar putea, și nu ar trebui, să fie impusă de sus în jos. Este nevoie de timp pentru a o discuta, evidenția și dezvolta.

De aceea ne propunem ca în acest prim capitol să abordăm problematica securității maritime ca pe o necesitate a unei politici europene sectoriale. Abordarea securității maritime din această perspectivă ne va permite să analizăm acest concept prin prisma politicii sectoriale de resort la nivel național, cât mai ales la nivelul Uniunii Europene având în vedere calitatea României de membru al acestei comunități și de aici drepturile și mai ales obligațiile ce ne revin în acest sens. Așadar o primă evaluare pe care o vom face va fi cea referitoare la modelul european al politicii și, evident, al securității maritime. Vom identifica apoi particularitățile securității maritime la nivel național pentru ca în cele din urmă să analizăm, comparativ, inițiativele practice de securitate dezvoltate în două regiuni maritime europene: Marea Mediterană și Marea Neagră. Vom înțelege de ce una din regiuni, Marea Mediterană s-a aflat mai mult în atenția Europei decât cealaltă regiune analizată, respectiv Marea Neagră și mai ales ce este de făcut. În final vom comenta câteva aspecte juridice referitoare la convențiile și legislația maritimă internațională cu implicații extrem de importante asupra politicii și securității maritime.

## **I. Politica de securitate maritimă integrată – un model european holistic**

Mările sunt energia vitală a Europei. Spațiile maritime și zonele de coastă ale Europei sunt esențiale pentru bunăstarea și prosperitatea sa; ele sunt rutele comerciale ale Europei, regulator climatic, surse de aprovizionare cu alimente, energie și resurse, precum și un spațiu preferat de reședință și recreare al cetățenilor europeni.

O privire de ansamblu ne arată că Europa are o linie de coastă de 70.000 de kilometri, de-a lungul a două oceane și patru mări: Oceanul Atlantic și Oceanul Arctic, Marea Baltică, Marea Nordului, Marea Mediterană și Marea Neagră. Regiunile maritime ale UE reprezintă aproximativ 40% din PIB-ul și populația sa. Prin urmare, bunăstarea Europei este legată indisolubil de mare. Construcțiile navale și transportul maritim, porturile și pescuitul rămân activitățile maritime esențiale, însă energia produsă în larg (inclusiv petrol, gaze naturale și energii regenerabile), precum și turismul de coastă și maritim generează, de asemenea, venituri substanțiale. Porturile maritime și transportul maritim permit Europei să beneficieze de creșterea rapidă a comerțului internațional și să aibă un rol principal în economia mondială, în timp ce exploatarea resurselor minerale, acvacultura, biotehnologiile marine și noile tehnologii submarine reprezintă oportunități de afaceri din ce în ce mai importante. La fel de semnificative sunt utilizările recreative, estetice și culturale ale mărilor și serviciilor ecosistemice oferite de acestea.



Asigurarea unei utilizări cu adevărat durabile a mediului marin este o condiție prealabilă pentru competitivitatea acestor sectoare industriale. Dar, vulnerabilitatea accentuată a zonelor de coastă, aglomerația crescândă din apele de coastă, rolul cheie al oceanelor în sistemul climatic și degradarea continuă a mediului marin sunt tot atâtea aspecte care necesită o concentrare mai puternică asupra mărilor și oceanelor noastre.

Așadar, interacțiunile noastre, ale europenilor, cu marea sunt mai intense, mai variate și creează pentru Europa o valoare suplimentară fără precedent. În același timp, presiunea începe să se facă simțită. Relația noastră cu oceanele a ajuns într-un moment de răscruce. Pe de o parte, tehnologia și cunoștințele de care dispunem ne permit să exploatăm mai mult bogățiile mării și din ce în ce mai mulți oameni se stabilesc în zonele de coastă ale Europei pentru a beneficia de aceste bogății. Pe de altă parte, efectul cumulat al tuturor acestor activități conduce la conflicte de utilizare și la deteriorarea mediului marin de care depinde restul lucrurilor.

Europa trebuie să răspundă acestei provocări, iar în contextul globalizării și al schimbărilor climatice rapide, aceasta devine o urgență. Comisia Europeană a recunoscut acest fapt și a demarat un proces amplu de consultare și analiză privind relația Europei cu marea<sup>116</sup>. Acesta a suscitat numeroase reacții ale părților interesate, ceea ce dovedește potențialul enorm al mărilor, precum și dimensiunea provocării dacă dorim ca acest potențial să fie pus în valoare în mod durabil. De asemenea, procesul de consultare a furnizat o multitudine de idei despre modul în care Europa poate răspunde acestei provocări. Aceste idei se regăsesc într-un document de o importanță deosebită elaborat pe timpul procesului de consultare, document intitulat: *Cartea Verde „Către o viitoare politică maritimă a Uniunii: o viziune europeană asupra mărilor și oceanelor”*

Pornind de la aceste contribuții valoroase, Comisia Europeană propune, prin intermediul acestu document, **o politică maritimă integrată pentru UE**, bazată pe recunoașterea clară a interconexiunilor dintre toate aspectele legate de mările și oceanele Europei și a necesității elaborării în comun de politici maritime pentru a beneficia din plin de rezultatele preconizate.

Această abordare intersectorială integrată a fost sprijinită puternic de toate părțile interesate. Punerea sa în aplicare va necesita o cooperare consolidată și o coordonare eficientă a tuturor politicilor maritime la diferite niveluri decizionale.

O politică maritimă integrată va spori capacitatea Europei de a face față provocărilor legate de globalizare și competitivitate, schimbărilor climatice, degradării mediului marin, siguranței și securității maritime, precum și siguranței și durabilității energetice. Această politică trebuie să se bazeze pe excelență în domeniul cercetării, tehnologiei și inovării marine și va fi integrată în agenda de la Lisabona pentru ocuparea forței de muncă și creștere economică și în agenda de la Göteborg pentru dezvoltare durabilă.

O politică maritimă integrată a Uniunii Europene:

- **va schimba modul de elaborare a politicilor și de luare a deciziilor** – indiferent de nivelul de elaborare a politicilor și de luare a deciziilor, compartimentalizarea nu mai este adecvată. Interacțiunile trebuie înțelese și luate în considerare; trebuie dezvoltate instrumente comune; sinergiile trebuie identificate și exploatate; iar conflictele trebuie evitate sau rezolvate ;
- **va elabora și va oferi un program de lucru** – acțiunile în baza unor politici sectoriale diferite trebuie dezvoltate într-un cadru strategic coerent și într-un plan de acțiune care să ofere o idee clară privind varietatea și amploarea activității care urmează. La nivelul Uniunii Europene există deja o serie de proiecte care prezintă un interes deosebit printre care amintim:
  - o un spațiu european de transport maritim fără bariere;
  - o o strategie europeană privind cercetarea în domeniul marin;
  - o politici maritime naționale integrate care urmează să fie elaborate de către statele membre;
  - o o rețea europeană de supraveghere maritimă;

<sup>116</sup> A se vedea raportul privind procesul de consultare, COM(2007) 574. A se consulta, de asemenea: Cartea verde „Către o viitoare politică maritimă a Uniunii: o viziune europeană asupra mărilor și oceanelor”, COM(2006) 275.

- o foaie de parcurs privind planificarea spațiului maritim elaborată de către statele membre;
- o strategie de atenuare a efectelor schimbărilor climatice asupra regiunilor de coastă;
- reducerea emisiilor de CO<sub>2</sub> și a poluării produse de transportul maritim;
- eliminarea pescuitului pirat și a practicii distructive de pescuit cu traule de fund în largul mării;
- o rețea europeană de centre de activități (*clustere*) maritime;
- o reexaminare a derogărilor din legislația europeană a muncii pentru sectorul transportului maritim și al pescuitului.

Politica maritimă integrată a Uniunii Europene va stabili principalele acțiuni pe care Comisia le va întreprinde pentru a pune în practică aceste proiecte și va avea la bază principiile subsidiarității și competitivității, abordarea ecosistemică și participarea părților interesate.

Așadar, având la bază aceste constatări, Comisia se orientează spre o politică maritimă integrată care să cuprindă toate aspectele relației noastre cu mările și oceanele. Această abordare inovatoare și globală va oferi un cadru strategic coerent care va permite o dezvoltare optimă și durabilă a tuturor activităților legate de mare.

Din această perspectivă, România, țară membră a Uniunii Europene, riverană Mării Negre, trebuie să se alăture tuturor acestor eforturi și să sprijine din plin ideea construirii unei politici de securitate maritimă de nivel european, iar în plan intern să adopte o politică sectorială compatibilă cu aceste eforturi.

## **II. Transporturile navale și securitatea maritimă – o viziune europeană**

Deturnarea vasului italian de croazieră ACHILLE LAURO, în octombrie 1985, a marcat unul dintre primele atacuri teroriste înregistrate în istoria maritimă modernă. Ca urmare a acestui incident Organizația Maritimă Internațională (International Maritime Organization – IMO) a adoptat rezoluția A.584(14) care conține măsurile de prevenire a actelor ilegale care amenință securitatea navelor, a echipajelor și a pasagerilor.

În consecință în 1986, luând în considerare cerințele Adunării Generale a Națiunilor Unite de a cerceta problema terorismului care afectează navele aflate pe mare și de a face recomandări pentru adoptarea unor măsuri croespunzătoare, IMO a emis MSC/Circ.443 care conține măsurile de prevenire a actelor ilegale care amenință securitatea navelor, a echipajelor și a pasagerilor.

După incidentul cu vasul ACHILLE LAURO, IMO a continuat să lucreze pentru a dezvolta și adopta convențiile și reglementările de securitate și a adoptat în martie 1988 Convenția împotriva actelor nelegale asupra navigației în siguranță (the Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Maritime Navigation).

Această convenție este un instrument legal care asigură că se vor lua toate măsurile necesare împotriva acelor persoane care comit acte ilegale împotriva navelor, cum ar fi sechestrarea lor prin forță, actele de violență îndreptate împotriva celor care se află la bord, precum și instalarea diverselor dispozitive care pot să distrugă navele sau să le avarieze.

Convenția care se află acum în revizuire de către comitetul legislativ IMO stipulează că acele persoane care comit sau sunt suspectate de a fi comis oricare dintre faptele specificate în tratat vor fi pedepsite sau extrădate. Protocolul acestei convenții semnat în 1988 (the Protocol for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Fixed Platforms located on the Continental Shelf) extinde aceste stipulări și asupra actelor ilegale comise asupra platformelor fixe localizate pe platoul continental.

Organizația a adoptat și alte instrumente de asigurare a siguranței maritime cum ar fi:

- MSC/Circs. 622 și 623, revizuită și incluzând recomandări administrative privind combaterea actelor de piraterie și terorism împotriva navelor (Guidelines for administrations and industry on combating acts of piracy and armed robbery against ships);
- MSC/Circ.754 referitoare la securitatea navelor de transport pasageri pentru voiaje internaționale mai mici de 24 de ore;

- Rezoluția A.871(20) referitoare la responsabilități și măsuri de securitatea stocurilor maritime;
- Rezoluția A.872(20) referitoare la prevenirea și combaterea traficului de droguri, substanțe chimice interzise precum și implicarea navelor în traffic ilegal.

Ca urmare a tragicelor evenimente din 11 Septembrie 2001 din SUA, Rezoluția Adunării Generale ONU A.924(22), adoptată în noiembrie 2001, a cerut o revizuire a măsurilor legale și tehnice existente pe plan internațional pentru a împiedica și suprima actele teroriste îndreptate împotriva navelor aflate pe mare sau în port, și pentru a îmbunătăți securitatea pe nave și în larg.

Scopul acesteia a fost să reducă riscul pasagerilor, echipajelor și personalului din port fie care se află la bord sau în zonele portuare și a navelor și încărcăturii pentru a îmbunătăți siguranța navelor și a porturilor și a avertiza navele de riscul de a fi o țintă a unor atacuri teroriste potențiale.

IMO a răspuns rapid și ferm și a elaborat noi cerințe incluse în Convenția SOLAS, emisă în 1974, cu amendamentele respective și anume noul capitol XI-2 care conține măsuri speciale pentru a îmbunătăți securitatea maritimă și Codul ISPS – Securitatea Navală și Portuară Internațională care a fost adoptat la Conferința SOLAS din decembrie 2002, unde au participat 109 guverne semnatare ale Convenției din 1974, observatori din două state membre IMO și observatori din două state asociate IMO.

Agențiile specializate ale Națiunilor Unite, organizații interguvernamentale și organizații non-guvernamentale și-au trimis și ele observatori la această conferință. Noile stipulări au intrat în vigoare din data de 1 iulie 2004, la numai 18 luni de la adoptarea lor.

Capitolul XI SOLAS a fost completat cu măsuri speciale de securitate maritimă. Acest capitol a fost împărțit în două părți: Capitolul XI-1, *Măsuri speciale de îmbunătățire a siguranței maritime*, și Capitolul XI-2, *Măsuri speciale de îmbunătățire a securității maritime*. Noile măsuri de securitate referitoare la nave și facilități portuare au fost astfel incluse în capitolul XI-2, și sunt întărite de Codul Internațional pentru Securitatea Navelor și Facilităților Portuare (International Ship and Port Facility Security Code). La rândul său codul cuprinde două secțiuni: secțiunea A – cu măsuri obligatorii și Secțiunea B – cu măsuri recomandate. Recomandările din secțiunea B vor fi avute în vedere la implementarea capitolului XI-2 SOLAS.

La implementarea acestor măsuri se va ține seama de tipul de navă, de încărcătură (marfă sau pasageri) și facilitățile portuare necesare operării navelor respective. În aceeași manieră facilitățile portuare vor fi adaptate la tipurile de nave operate.

În esență, capitolul XI-2 SOLAS și Codul ISPS au fost adoptate plecând de la ideea de bază că asigurarea securității navelor și facilităților portuare reprezintă o activitate de gestionare a riscului și de aceea trebuie identificate măsurile cele mai potrivite, necesar a fi adoptate. Scopul principal al Codului ISPS este să ofere un cadru general de evaluare a riscului, și de echilibrare a raportului dintre nivelul amenințării la care navele și facilitățile portuare sunt supuse și vulnerabilitatea acestora față de aceste riscuri și amenințări de securitate.

Conceptul de management al riscului este definit de către Codul ISPS printr-un set minimal de cerințe de securitate ale navelor și facilităților portuare. Pentru *nave* aceste cerințe includ: *planul de securitate al navelor, ofițerul cu securitatea navelor de transport, ofițerul cu securitatea companiilor portuare, și unele cerințe pentru echipamente de bord*. Pentru facilitățile portuare cerințele includ: *planul de securitate al portului, ofițerul cu securitatea portului*. În plus cerințele referitoare la securitatea navelor și a facilităților portuare vor fi completate cu măsuri de tipul: *monitorizarea și controlul accesului, monitorizarea activităților oamenilor și a traseului încărcăturii, asigurarea mijloacelor de comunicații*.

În concordanță cu prevederile capitolului XI-2 SOLAS, guvernele semnatare ale convenției își pot stabili propriile autorități pentru a implementa aceste măsuri. Pentru organizarea acestor autorități naționale guvernele vor urma instrucțiunile promulgate prin MSC/Circ. 1074 referitoare la

recomandările pentru înființarea autorităților naționale (Interim Guidelines for the authorization of *Recognized Security Organizations* – RSOs).

Aplicarea unui nivel de securitate navelor și facilităților portuare pentru o anumită situație particulară este responsabilitatea guvernului căruia îi aparțin acestea. Codul ISPS definește trei nivele de securitate:

- nivelul 1 de securitate – normal;
- nivelul 2 de securitate – atunci când există riscul producerii unui incident de securitate;
- nivelul 3 de securitate – atunci când producerea unui incident de securitate este iminent.

În concordanță cu prevederile codului ISPS și capitolului XI-2 SOLAS, companiile și navele vor fi obligate să pună la dispoziția IMO informațiile referitoare la implementarea măsurilor de securitate și vor adopta măsuri referitoare la facilitarea comunicării dintre companii și ofițerii cu securitatea porturilor și a navelor. Companiile care operează nave de transport vor avea un ofițer cu securitatea la nivelul companiei *Company Security Officer (CSO)* și ofițeri cu securitatea la fiecare din navele proprii *Ship Security Officer (SSO)*. Pentru fiecare navă se vor întocmi evaluarea de securitate *Ship Security Assessment (SSA)* și planul de securitate al navei *Ship Security Plan (SSP)* care va face referire la măsurile de securitate adoptate la nivelul navei corespunzătoare pentru cele trei nivele de securitate.

Navele vor fi certificate în ceea ce privește implementarea măsurilor de securitate și li se elibera un Certificat Internațional de Securitate *International Ship Security Certificate (ISSC)*. Acesta va fi prezentat autorităților portuare la intrarea în porturi, iar dacă există indicii referitoare la nerespectarea măsurilor impuse sau încălcarea lor, atunci navele pot deveni subiectul unor controale de rutină. Mai mult decât atât, dacă există suspiciuni majore navelor li se poate chiar interzice intrarea în unele porturi.

Prin amendamente speciale la capitolul V SOLAS s-a grăbit implementarea, după anul 2004, unui Sistem de Identificare Automată *Automatic Identification Systems (AIS)*, obligatoriu pentru toate navele cu deplasament mai mare de 500 Tdw.

Prin MSC/Circ.1072, recomandări referitoare la instituirea unui sistem de securitate al navei (Guidance on provision of ship security alert systems), MSC/Circ.1073 recomandări referitoare la crearea centrelor de căutare salvare (Directives for maritime rescue co-ordination centres (MRCCs) on acts of violence against ships) și MSC/Circ.1109 recomandări referitoare la alerta falsă (False security alerts and distress/security double alerts), s-au trasat recomandările referitoare la instituirea unui sistem de alertă la nivelul navelor *ship security alert system (SSAS)*, inclusiv măsurile referitoare la elaborarea documentației de identificare a navei.

În privința facilităților portuare, guvernele semnatare ale convenției vor fi obligate să realizeze o evaluare de securitate a acestora (*Port Facility Security Assessment –PFSA*), care va fi revăzută temporar, și să numescă un ofițer cu securitatea portuară *Port Facility Security Officer (PFSO)*.

De asemenea, porturile trebuie să dispună de un plan de securitate *Port Facility Security Plan (PFSP)* care să identifice măsurile de securitate necesare pentru fiecare din cele trei nivele de securitate definite în conformitate cu prevederile codului ISPS.

Toate aceste măsuri referitoare la securitatea navelor de transport și a facilităților portuare sunt obligatorii și trebuie puse în practică de toate statele semnatare ale Convenției SOLAS și a altor convenții internaționale prezentate în acest paragraf.

### **III. Securitatea transporturilor maritime – concluzii pentru România**

În momentul de față toți operatorii care au în administrare facilități portuare în porturile maritime românești Midia, Constanta și Mangalia sunt în conformitate cu toate reglementările în privința securității maritime introduse de către Organizația Maritimă Internațională - Codul ISPS –

și adoptate de România prin Legea 484/2003 , HG 248/2004 și OMT 290/2007 și de către Uniunea Europeană- Regulamentul (CE) 725/2004 și Directiva 65/2005 - cu privire la securitatea portuară și care au intrat în vigoare la data de 1 Iulie 2004 și respectiv 1 Ianuarie 2007.

Pe de altă parte, România implementează și alte măsuri, cu efecte importante în planul securității maritime, asumate prin angajamentele de securizare a graniței de est a Uniunii Europene, îndeosebi securizarea frontierei maritime la Marea Neagră.

Codul Internațional pentru Securitatea Navelor și Facilităților Portuare - Codul ISPS - a fost elaborat, așa cum am arătat deja după evenimentele din 11 Septembrie 2001 din Statele Unite, și adoptat prin Rezoluția nr. 2 a Conferinței Diplomatice a Guvernelor Contractante a Organizației Maritime Internaționale (I.M.O.), care a avut loc la Londra în perioada 9-13 decembrie 2002.

România a aprobat adoptarea prevederilor Codului ISPS prin Legea 484/2003 de aprobare a Ordonanței de urgență nr.80/2003 și prin Norma metodologică de aplicare a acesteia, cuprinsă în Hotărârea de Guvern nr. 248 din 26.02.2004. În consecință, companiile care administrează o facilitate portuară sunt obligate să întocmească un „*plan de securitate*” a facilității portuare bazat pe analiza de risc, și care să fie analizat și aprobat de Autoritatea Portuară, în baza căruia aceasta îi eliberează Declarația de Conformitate a Facilității portuare.

De la 1 ianuarie 2007, au intrat în vigoare și Regulamentul (CE) 725/2004 și Directiva 65/2005 a Uniunii Europene. Codul ISPS și Regulamentul (CE) 725/2004 au la bază trei grade de securitate. Când există un risc de producere a unui incident, gradul de securitate este ridicat. În acest caz navele și terminalele trebuie să adopte o serie de măsuri de securitate. Cele trei grade de securitate sunt următoarele:

- Gradul de securitate 1: situație normală, cu un număr standard de măsuri de securitate;
- Gradul de securitate 2: situație cu risc de incident ridicat. Se adoptă măsuri adiționale de securitate;
- Gradul de securitate 3: situație în care un incident de securitate este foarte probabil. În acest caz se adoptă măsuri specifice avansate de securitate.

Gradele de securitate sunt stabilite de guvern. În cazul navelor care intra sub incidența acestor prevederi acestea sunt stabilite de guvernul țării al cărei pavilion este arborat, iar în cazul facilităților portuare de guvernul țării pe teritoriul căreia acestea sunt amplasate.

Facilitățile portuare au desemnate fiecare în parte câte un “*ofițer de securitate*”, care se ocupă cu implementarea și menținerea unui “*sistem de management al securității*”, ceea ce crează un climat de deplină siguranță pe platformele portuare .

Anual, fiecare facilitate portuară efectuează câte o “*evaluare de securitate*” care este analizată și aprobată de către autoritatea portuară, și care este urmată de un audit extern de securitate a sistemului de management al securității.

În acest context, un serviciu specializat al Autorității Portuare din România, format din 25 de persoane care activează 24/7, supraveghează respectarea prevederilor legale în porturile românești.

Porturile, vor dispune de un sistem de securitate perimetral ultramodern care va asigura un control acces persoane și auto extrem de eficient și care va conduce la creșterea nivelului de siguranță generală.

În aceeași notă, conștientizând importanța acordată pe plan internațional problematicii vizând securitatea portuară, și pe deplin convinsă de responsabilitățile ce-i revin, Compania Națională Administrația Porturilor Maritime SA Constanța a căutat să-și armonizeze eforturile în această direcție, în concordanță cu noile cerințe de ordin legislativ adoptate de România în acest context.

Astfel, ca urmare a apariției Ordinului nr. 290/31.05.2007 al Ministrului Transporturilor, pentru introducerea măsurilor de consolidare a securității portuare în fața amenințării atentatelor la adresa securității, CN Administrația Porturilor Maritime SA Constanța a creat o structură distinctă,

înființând Serviciul de Securitate Portuară care și-a început activitatea la 01 iulie 2007, având exclusiv atribuții pe linie de securitate portuară, în conformitate cu legislația aplicabilă.

Ordinul nr. 290/31.05.2007 vizează definirea unor norme și măsuri de baza comune pentru toate porturile maritime și căile/canalele de navigație, precum și pentru instalațiile portuare aferente, care să conducă la crearea unui sistem eficient de aplicare a acestora și a unor mecanisme corespunzătoare de monitorizare a conformității, Serviciul Securitate Portuară (prin activitatea derulată și atribuțiile conferite) reprezentând un astfel de mecanism.

De asemenea, tot în acest context, se înscrie și apariția HG 876/07.08.2007 pentru stabilirea și sancționarea contravențiilor la regimul transporturilor navale. La art. 13, actul normativ menționat, definește o serie de contravenții la regimul securității facilităților portuare, mandatând CN Administrația Porturilor Maritime SA Constanța pentru constatarea acestor contravenții și aplicarea sancțiunilor corespunzătoare. Actul normativ a intrat în vigoare la data de 15.09.2007, iar CN Administrația Porturilor Maritime SA Constanța, prin Serviciul Securitate Portuară, a finalizat toți pașii procedurali necesari, fiind în măsură să îndeplinească toate atribuțiunile ce-i revin în acest sens.

Agenții navelor ce se supun Codului ISPS trebuie să furnizeze următoarele detalii cu cel puțin 24 de ore în avans, via Constanța Radio:

- dacă nava deține un certificat de securitate;
- numele organismului care a acordat certificatul de securitate;
- nivelul de securitate al navei;
- dacă nava este capabilă să mențină toate măsurile necesare fiecărui nivel de securitate.

De asemenea, mai trebuie furnizate informații referitoare la ultimile 10 porturi de escală :

- numele portului și data escalei;
- nivelul de securitate menținut;
- alte detalii privind vizita și securitatea portului.

Odată cu aderarea la Uniunea Europeană, România a primit responsabilități suplimentare de supraveghere și control a spațiului maritim în contextul asigurării securității la granița externă a comunității. Greul a căzut mai ales pe zona estică a țării, îndeosebi la Marea Neagră, considerată poartă importantă de patrundere în spațiul european unit. În acest sens au fost gândite măsuri drastice de supraveghere a frontierei, care au necesitat implementarea unor soluții fără precedent în zona estului Europei, printre care sisteme complexe de monitorizare bazate pe echipamente electronice de ultimă generație. Astfel, pentru supravegherea traficului naval a fost gândit și se află în curs de realizare Sistemul Complex de Observare, Supraveghere și Control al Traficului la Marea Neagră, denumit generic SCOMAR. Este vorba despre un echipament tehnic bazat pe radare, camere video convenționale și în spectru infraroșu sau termice, care împreună cu forțele de intervenție se anunță cel mai eficient mod de a acționa pe mare și uscat care a existat vreodată în România.

Serviciul de monitorizare al SCOMAR va funcționa în regim 24 de ore din 24 și va acționa pentru monitorizarea navelor intrate în apele teritoriale, începând cu zona economică exclusivă, dar și a ambarcațiunilor turistice. Scopul va fi menținerea sub control a traficului ilegal transfrontalier cu bunuri interzise, dar și migrația ilegală. Finalizarea este prevăzută pentru anul 2009, când SCOMAR va fi complet funcțional.

Obiectivul principal al acestui sistem inteligent este de a asigura supravegherea frontierelor maritime și, implicit, pe cele ale Uniunii Europene. Face parte din Sistemul Integrat de Securizare a Frontierelor de Stat (SISF), o cerință europeană și o necesitate pentru un nou membru cu o asemenea așezare geografică și strategică. SCOMAR înseamnă practic un sistem operativ bazat pe tehnologie de ultimă oră, pe computere, radare și camere video, care permite în special detectarea, urmărirea, recunoașterea și identificarea navelor ce desfășoară operațiuni considerate ilegale la Marea Neagră, dar poate fi de un real folos și în misiuni de salvare.

Aceste echipamente vor fi instalate pe niște turnuri de metal, construite într-un mod similar releelor comerciale (telefonie, TV, radio etc.), pe care se montează camere speciale de filmare, ce pot funcționa convențional, tip video, dar și cu vedere în infraroșu și chiar termoviziune. Fiecare stație va fi dotată cu un radar pentru detectarea primară a țintelor.

Acești stâlpi de metal, construcții de peste 60 de metri înălțime, sunt proiectați să fie realizați în șase puncte de pe litoral, respectiv Farul de la Sulina, Sfântu Gheorghe, Gura Portiței, Midia, Agigea și Mangalia, considerate locuri optime de vizibilitate. Cel de la Mangalia a fost deja finalizat, urmând a i se monta aparatura necesară. Instalarea s-a făcut chiar în curtea sectorului Poliției de Frontieră Mangalia. Construcția s-a executat relativ repede, în câteva săptămâni. Celelalte sunt în faza turnării temeliei sau de amenajare a terenului. Fiecare din cele șase stații va avea și echipament de transmisie a datelor, indiferent dacă sunt de tip semnal radar, voce sau video, pentru o coordonare eficientă a activității.

Sistemul va funcționa după un mod testat deja în alte țări din lume și este de inspirație spaniolă. Guardia Civil (poliția de frontieră din Spania) folosește de câțiva ani buni aparatura tip SCOMAR, în special la frontiera cu Africa, una dintre cele mai periculoase ale Europei. În modul de monitorizare pe mare, radarul reperează, în funcție de setările sale, o ambarcațiune suspectă care poate să fie chiar și la 100 de mile marine depărtare în larg (circa 185 km), la limita zonei economice exclusive a României. La intrarea în raza de acțiune a radarului, acesta trimite automat o informație la camerele de supraveghere. Dispozitivele de filmare se focalizează automat pe direcția indicată de radar și, după ce ambarcațiunea se apropie suficient de mult cât să poată fi reperată în mod video, în funcție de comenzile trimise din centrul de comandă, apropie imaginea prin lentile foarte puternice. Imaginea este prelucrată pe computerele “creierului” (centrul de comandă) și poate oferi o privire de ansamblu sau de detaliu, focalizând de la kilometri întregi fața unui om de exemplu. Dacă se consideră că este nevoie de o intervenție urgentă, ofițerii aflați în fața calculatoarelor legate la sistem dau comanda unei unități mobile, disponibilă în cel mai apropiat punct de țintă, să se îndrepte către aceasta, pentru identificare amanunțită. În cazul unei nave eșuate sau cu defecțiuni, același sistem poate fi de un real folos pentru misiuni de salvare.

Dublul avantaj este însă că se pretează cu succes și utilizării pe uscat. Cuprinde un ansamblu de camere video și radare montate pe stâlpi de oțel, care transmit în timp real informațiile la un Centru de Comandă și Control, de unde se poate decide, dacă este nevoie, să se acționeze cu aparate de zbor, ambarcațiuni sau vehicule de patrulare.

### Bibliografie

- [1] Apostol, I. Gh., **Gestionarea crizelor interne care afectează securitatea națională**, Teză de doctorat, 2003.
- [2] Colin McInnes, **Security and Strategy in the New Europe**, Editura Routledge, London, 1992.
- [3] Haftendorn, Helga, Robert O. Keohane, and Celeste A. Wallander, **Imperfect Unions Security Institutions over Time and Space**, New York: Oxford University Press, 1999.
- [4] Kee, Hiau Looi, Alessandro Nicita and Marcelo Olarreaga, *Estimating Trade Restrictiveness Indices*, World Bank Policy Research Working Paper WPS 3840, Washington, DC, 2006.
- [5] Maior, G.C., *Transformarea politicii de apărare a României. Trei teme de reflecție strategică*, București - ISPAIM, Occasional Papers No. 5(III)/2004.
- [6] Marin, Gheorghe și Baltă, Corneliu, **Marea Neagră, între necesitate și realitate**, Editura Centrul Tehnic Editorial al Armatei, București, 2005.
- [7] Neculau, Adrian, **Noi și Europa**, Editura Polirom, București, 2003.

# SECURITATEA PRIVATĂ – COMPONENTA INTERNĂ A SECURITĂȚII NAȚIONALE

**Dr. Ion VOIEVOZEANU\***  
**Iulian-Vlad PETRE\*\***

*The paper approaches private security as an internal component of the national security.*

*It is pointed out the fact that the internal security focuses primarily on the security of the citizens and public security, the security of the broders, energy and transportation and supplying of vital resources and the protection of critical infrastructure.*

*One could notice as well that the companies specialized in guard and protection, witch carry out the private internal security, are part of the complementary forces for public order and safety.*

## I. Considerații generale

România participă activ la noua construcție europeană, promovează, protejează și apără democrația, respectă drepturile și libertățile fundamentale ale omului și acționează, în conformitate cu prevederile dreptului internațional, pentru accelerarea modernizării și dezvoltării sale economice și sociale, pentru asigurarea unui standard de viață european și afirmarea deplină a identității naționale. Ca membru NATO și UE trebuie să participe și la contracararea eficientă a riscului și amenințărilor clasice și a celor de tip asimetric.

Astăzi, mai mult ca oricând, România are nevoie de o strategie de securitate care să fie focalizată, din perspectiva finalității sale democratice, pe garantarea securității individului, a vieții sale și familiei.

Strategia de securitate națională – ca instrument ce dă forță și valoare practică acestor cerințe – reprezintă un factor integrator, ce se operaționalizează printr-un ansamblu de decizii, planuri, măsuri și acțiuni care să prevină și să contracareze eficient riscurile și amenințările ce pun în pericol, atât valorile și interesele naționale, cât și valorile care dau identitate și unitate construcției europene.

Scopul esențial al strategiei este acela de a preveni și contracara pericolele generate de mediul internațional și de a garanta starea de securitate internă în ansamblul său – a siguranței personale și securității comunităților.

Strategia de securitate este și trebuie să fie parte integrantă a securității europene și euroatlantice, iar națională se asigură atât prin eforturi proprii, cât și prin cooperare cu aliații și partenerii, în conformitate cu prevederile programelor naționale, ale strategiei de securitate a UE și ale conceptelor strategice NATO.

Deși mediul de securitate internațional se află într-o rapidă schimbare, la nivel global, lumea continuă să rămână puternic conflictuală.

Totuși noua dinamică a relațiilor internaționale favorizează eforturile comunității euroatlantice privind construcția unui nou echilibru internațional, capabil să asigure expansiunea și consolidarea libertății și democrației.

Mediul de securitate contemporan este influențat considerabil de fenomenul globalizării, atât în ce privește geneza noilor riscuri și amenințări, cât și al apariției diferitelor oportunități.

Multe regimuri sunt afectate de stări de tensiune, instabilitate și conflict, de sărăcie și frustrare care generează/favorizează proliferarea de noi riscuri și amenințări, unele dintre acestea pot avea un impact major și asupra securității României.

## II. Riscuri și amenințări la adresa securității naționale

Acestea sunt percepute, în primul rând, din postura de țară membră a UE și NATO.

---

\* Conf. univ., Patronatul Serviciilor de Securitate

\*\* Doctorand, Inspectoratul General al Situațiilor de Urgență



Deși pericolul unui război clasic, al unei agresiuni militare convenționale este din ce în ce mai mic, totuși astfel de riscuri nu pot fi neglijate. În această categorie se înscriu și riscurile și amenințările ce privesc securitatea și apărarea frontierelor.

De asemenea, o serie de amenințări noi, asimetrice, de natură militară și non-militară pot afecta grav starea de securitate a cetățenilor români, a statului român sau al organizațiilor din care România face parte.

Terorismul internațional, proliferarea armelor de distrugere în masă, conflictele regionale, criminalitatea transfrontalieră sunt principalele riscuri și amenințări care pot pune în pericol atât siguranța cetățeanului și securitatea României, cât și valorile și interesele sale ca stat membru al comunității europene și euroatlantice.

În același timp securitatea națională poate fi pusă în pericol și de o serie de fenomene grave de natură geofizică, meteo-climatică ori asociată, provenind atât din mediu sau degradarea acestuia, cât și ca urmare a unor activități umane periculoase, dăunătoare sau responsabile.

De asemenea, riscurile și amenințările la adresa securității naționale pot fi amplificate și de existența unor vulnerabilități și disfuncționalități, cum ar fi: dependența accentuată de unele resurse vitale sau accesibile, nivelul ridicat al stării de insecuritate socială, persistența stării de sărăcie cronică și accentuarea diferențelor sociale, infrastructura slab dezvoltată și insuficient protejată, starea precară și eficiența redusă a sistemului de asigurare a sănătății populației.

### **III. Securitatea internă**

Riscurile și amenințările internaționale, evoluția complexă a mediului intern, noul statut de securitate al României în plan internațional impun o altă abordare, într-o altă manieră a obiectivelor de securitate internă.

De asemenea, lecțiile învățate în urma atentatelor teroriste de amploare din S.U.A., din alte state europene, asiatice și africane, dar și în urma dezastrelor naturale de mari proporții, pun în evidență necesitatea unei strategii adecvate pentru protecția în apărarea cetățenilor, bunurilor și activităților pe teritoriul național, în situații deosebite de pericol.

Securitatea internă vizează siguranța cetățeanului și siguranța publică, securitatea frontierelor, a energiei, a transporturilor și a sistemelor de aprovizionare cu resurse vitale, protecția infrastructurii critice.

Responsabilitatea asigurării securității interne este complexă și interdependentă și implică un mare număr de instituții și agenți.

Pe teritoriul național, principala prioritate a securității interne o constituie contracararea proactivă și eficientă a terorismului.

În acest scop sunt utilizate toate resursele și instrumentele aflate la dispoziție, pentru următoarele obiective: descoperirea la timp, prevenirea, combaterea și zădărnicierea activităților și acțiunilor teroriste pe teritoriul național, protecția instituțiilor și a cetățenilor români și străini aflați în România împotriva atacurilor teroriste, interzicerea teritoriului României pentru propagandă în favoarea terorismului, recrutarea și adăpostirea agenților, colectarea de fonduri sau pregătirea unor acțiuni teroriste împotriva altor state.

Lupta împotriva terorismului, în contextul cerințelor de securitate internă, vizează, în primul rând, protecția adecvată a cetățenilor, comunităților, instituțiilor statului, infrastructurii economice și de transport, a misiunilor diplomatice, obiectivelor și activităților militare.

De asemenea și măsurile de natura contraproliferării, cum ar fi: perfecționarea cadrului legislativ și organizatoric, activitatea comunității de informații, poliției de frontieră, a instituțiilor de ordine publică și a altor agenții guvernamentale pot preveni/contracara acțiunile teroriste.

Pentru siguranța cetățeanului, din perspectiva securității interne, o importanță deosebită prezintă măsurile eficiente pentru prevenirea și combaterea criminalității, care au ca scop reducerea riscului, frecvenței și consecințele unei infracțiuni deosebit de periculoase (omorul, tâlhăria, atentatele la adresa integrității corporale, lipsirea de libertate, consumul de droguri).

Un alt deziderat major al securității interne îl reprezintă perfecționarea mecanismelor de gestionare a crizelor.

Pericolul transformării unora dintre riscurile existente, pe plan intern, cum ar fi tendințele separatiste, mișcările anarhice și alte acțiuni violente sau a riscurilor de mediu, în amenințări majore la adresa securității naționale este real și trebuie abordat cu mare responsabilitate și anticipativ.

În acest scop este necesar să se implementeze un sistem național integrat de management al crizelor, pentru gestionarea întregului spectru al crizelor din domeniul securității. De asemenea, la nivel național, trebuie realizată armonizarea legislativă și procedurală cu sistemul de gestiune al crizelor de securitate și a urgențelor civile din UE și NATO.

#### **IV. Ordinea și siguranța publică – componente ale securității naționale**

În baza strategiei de securitate națională a fost elaborată „Strategia de realizare a ordinii și siguranței publice, în scopul creșterii siguranței cetățeanului și prevenirea criminalității stradale”. Aceasta stabilește și responsabilitățile forțelor de ordine publică.

Societățile specializate de pază și protecție, care realizează securitatea privată internă, fac parte din forțele complementare de ordine publică și siguranță publică. Pregătirea acestora se organizează și se desfășoară în concordanță cu standardele europene specifice sectorului securității private.

În România, Ministerul de Interne este autoritatea administrației publice centrale de specialitate care conduce activitatea forțelor de ordine și siguranță publică, în mod permanent și unitar, în timp de pace și pe timpul stării de urgență.

Cooperarea dintre forțele de ordine publică, inclusiv cele aparținând sectorului de securitate privată, se realizează, în principal, pentru următoarele situații: contracararea fenomenului infracțional, asigurarea climatului de liniște publică, asigurarea desfășurării normale a adunărilor, întrunirilor și manifestărilor publice, participarea la prevenirea acțiunilor teroriste pe teritoriul României, participarea la prevenirea producerii accidentelor ecologice, precum și la diminuarea efectelor dezastrelor.

#### **V. Sectorul securității private**

Sectorul de securitate privată, în statele membre ale UE, a cunoscut o creștere importantă, atât în ceea ce privește numărul societăților și angajaților, cât și a nivelului de pregătire profesională și a competenței personalului de securitate.

Dominiul securității private, în Uniunea Europeană, reprezintă peste 20.000 de societăți, care au angajat în jur de 1.500.000 salariați și are o experiență de peste 30 de ani.

În România, acest sector, cuprinde 100.000 de salariați și a început să se dezvolte după 1990.

Cererea de securitate și protecție a bunurilor și persoanelor trebuie să se desfășoare în conformitate cu normele europene și legislația națională, cu regulile democrației și de protecție juridică a cetățenilor.

În acest domeniu, clienții, atât publici cât și privați, ridică pretenții calitative din ce în ce mai mari. Dezvoltările tehnologice sunt din ce în ce mai sofisticate. Securitatea agenților, nevoiți deseori să facă față situațiilor periculoase, exclude orice formă de amatorism.

Securitatea privată necesită tot mai mult profesionalism.

Dominiul securității private este deci, foarte important, atât pentru statele membre ale UE, cât și pentru cetățenii acestora.

Sectorul securității private este caracterizat prin relații de serviciu și furnizări de servicii, este un sector de înaltă competitivitate caracterizat prin flexibilitate, este un sector încă puțin valorificat și încă subevaluat.

Este sectorul în care predomină personalul de execuție (peste 80 % din totalul angajaților), vârsta medie a personalului este 35 ani, este în plină dezvoltare, din ce în ce mai agreat la nivel național și european (UE).

În România sectorul securității private s-a dezvoltat după 1990.

La nivel național este reprezentat de Patronatul Serviciilor de Securitate, care este membru activ al CoESS (Confederația Europeană a Serviciilor de Securitate) – care are în componență 29 de state membre.

Legislația națională prevede că societățile specializate de pază și protecție – care fac parte din sectorul securității private – pot desfășura activități de pază a obiectivelor, bunurilor sau valorilor, paza transporturilor de bunuri și valori importante și protecția persoanelor.

Sunt și alte reglementări naționale care permit societăților din sectorul securității private să desfășoare și alte activități cum ar fi: dispecerate, monitorizări și intervenții, investigații, detectivi particulari și protecția informațiilor, de proiectare, instalare și service pentru sistemele tehnice de securitate la efracție sau incendii, de pregătire și calificare a personalului, de competență sau publicitate.

Considerăm că poate fi dezvoltată activitatea de supraveghere electronică și extinsă pentru securitatea aeroportuară și maritimă, având în vedere experiența de până acum și rezultatele obținute. Deja în domeniul securității marine încep să se contureze primii pași cu societățile specializate de pază și protecție din Zona Mării Negre.

Din studiile făcute de Patronatul Serviciilor de Securitate, pe bază de chestionar, rezultă că aproape 80 % din servicii de pe piața muncii sectorului de securitate private sunt contractate de societățile private de securitate.

Sectorul securității private contribuie/participă atât la asigurarea securității publice, cât și la siguranța cetățeanului.

#### **Bibliografie**

- [1] **Strategia de Securitate Națională a României**, adoptată de Consiliul Suprem de Apărare a Țării, prin HG nr. 63 din 17 aprilie 2006.
- [2] **Legea nr. 333 din 8 iulie 2003 privind paza obiectivelor bunurilor, valorilor și protecția persoanelor**, M.Of., Partea I, nr. 525, din 22 iulie 2003.
- [3] **HG nr. 1010 din 10 august 2004, norme de aplicare a Legii nr. 333 din 2003**, M.of. nr. 722 din 10 august 2004.
- [4] **HG nr. 196 din 2005, privind aprobarea Strategiei Ministerului Administrației și Internelor de realizare a ordinii și siguranței publice, pentru creșterea siguranței cetățeanului și prevenirea criminalității stradale**, M.of., Partea I, nr. 243 din 23.03.2005.

# ARMONIZARE LEGISLATIVĂ ȘI PROCEDURALĂ. STANDARDIZAREA SERVICIILOR DE SECURITATE PRIVATĂ

**Dr. Ion VOIEVOZEANU\***

**Ion POPESCU\*\***

**Niculae TOTEANU\*\*\***

*The paper brings forth that, both at European and national level, the private security sector is actively developing.*

*At European level, the representative organization in the field of private security is The European Confederation of Security Services (ECSS), which has become a privileged partner within a large number of important policies elaborated by the European institutions dealing with the sectors of private security.*

*It is highlighted that in Romania as well – a member of the European organization in the field of private security – this sector is actively developing. Continuous concerns are being carried on in order to harmonize the legislation and procedures and to standardize the security services.*

## **I. Aspecte generale**

Din 1989, la nivel european, domeniul securității private, activează Confederația Europeană a Serviciilor de Securitate (CoESS), unde sunt membre 29 de asociații naționale, inclusiv România – Patronatul Serviciilor de Securitate (din 2003, singura organizație română reprezentativă la nivelul ramurilor ‘activități de protecție și gardă’ - (cod CAEN 8001).

CoESS a devenit o organizație stabilă în cadrul UE, unde este un partener privilegiat în multe politici importante care sunt elaborate de instituțiile europene și care privesc sectoarele securității private, cum ar fi: securitatea transporturilor (aviație, maritim, transport valori), securitatea lanțului furnizor, protecția infrastructurii critice, creșterea cererii de cunoștințe tehnice în cooperare cu autoritățile publice de securitate, etc.

Organizația europeană din domeniul securității private a identificat câteva teme cheie din 15 state membre, inclusiv România, astfel: existența legislației inadecvate pentru serviciile de securitate privată; lipsa sau existența standardizării inadecvate a serviciilor de securitate privată; lipsa sau existența instruirii/pregătirii inadecvate/atestării/licențierii securității private; concurența neobișnuită; munca la negru; lipsa sau dialogul social inadecvat.

## **II. Armonizarea legislativă și procedurală**

Până la sfârșitul anului 2010, Comisia Europeană va evalua/examina propunerile de armonizare pentru sectorul securității private, vizând două subiecte: Directiva europeană pentru serviciile și piața internă și Posibilă legislație UE pentru industria de securitate privată.

În acest scop, Comisia Europeană cere CoESS (Confederația Europeană a Serviciilor de Securitate) punctul său de vedere privind o posibilă armonizare. Pentru aceasta sunt consultați toți membri CoESS.

Unul din obiectivele CoESS îl constituie „creșterea nivelului de calitate al întregii industrii”, care a considerat întotdeauna că un asemenea nivel de calitate poate și trebuie promovat.

Acest proces trebuie finalizat prin măsuri având ca scop și făcând ca întregul sector de securitate privată să fie guvernat de legi, care să asigure standarde de înaltă calitate și un înalt grad de profesionalism în toate țările UE. CoESS, în problema armonizării, va trebui să aibă o imagine clară și detaliată asupra securității private și caracteristicile sale în toate cele 27 state membre ale Uniunii Europene.

CoESS a dezvoltat „Vederea panoramică de ansamblu a Industriei de Securitate în fiecare stat membru și se concentrează asupra situației legale, situației sociale și reabilitării economice.

---

\* Conferențiar universitar, Patronatul Serviciilor de Securitate

\*\* Specialist principal, Patronatul Serviciilor de Securitate

\*\*\* Specialist principal, Patronatul Serviciilor de Securitate

CoESS consideră că armonizarea în sectorul securității private trebuie făcută de sus, regulile stabilite să considere un nivel minim al reglementării, fără de care calitatea necesară și profesionalismul industriei de securitate privată nu pot fi garantate.

Unele dintre țările europene au dezvoltat deja reglementări și o legislație foarte dezvoltată/detaliată și de înaltă calitate. Acestea trebuie să servească drept bază pentru o armonizare europeană, cu scopul de a încerca să ridice nivelul calitativ al industriei de securitate.

CoESS susține armonizarea din următoarele motive:

- reglementările naționale sunt uneori inexistente, inadecvate și nu garantează profesionalismul de care sectorul securității private are nevoie;

- reglementările naționale diferă unele de altele și ele împiedică sectorul să obțină beneficiile complete ale integrării europene;

- practicile de piață sunt de așa natură, încât prioritatea este adesea acordată prețului serviciilor și mai puțin sau deloc nu se acordă aspectelor calitative;

- condițiile neatractive de muncă cu care majoritatea lucrătorilor se confruntă, ambientul economic înalt competitiv și perceperea serviciilor de securitate drept o marfă, au efect negativ asupra atracției sectorului, calității serviciilor și, în general, asupra imaginii sectorului securității private.

În concluzie, procesul de armonizare trebuie să ia în considerare cel mai înalt nivel al legislației și reglementărilor, să nu determine coborârea acestora, să îmbunătățească deci, calitatea serviciilor, profesionalismul sectorului securității private și securitatea publică, luate împreună.

Viziunea CoESS privind securitatea privată, exprimată în diferite ocazii – fie prin documente oficiale și luări de poziție, fie prin proiecte – se bazează pe câteva principii fundamentale, care trebuie să fie respectate pentru ca firmele/societățile de securitate privată să fie capabile să lucreze în condiții bune de calitate și de profesionalism, astfel:

- este responsabilitatea autorităților naționale, și nu numai a acestora, să identifice, să evalueze și să definească riscurile pentru securitate în general;

- este responsabilitatea autorităților naționale să elaboreze regulile generale necesare care să ducă la minimalizarea acestor riscuri și să reglementeze modul de acțiune al autorităților cu responsabilități în domeniul securității private;

- este de competența autorităților publice să definească/stabilească rolul pe care îl au firmele/societăți de securitate privată;

- este responsabilitatea firmelor/societăților de securitate privată să îndeplinească atribuțiile/misiunile stabilite, cu respectarea reglementărilor în vigoare, cu garantarea celui mai înalt grad posibil de calitate și profesionalism;

- este de competența, exclusivă, a autorităților publice să evalueze într-un mod eficient și nediscriminatoriu activitățile întreprinse de firmele/societățile de securitate privată și să ia măsurile corective necesare;

Pentru formularea propunerilor privind armonizarea la nivel european, trebuie să se aibă în vedere terminologia specifică sectorului securității private, adoptată printr-un standard la nivel european, la data de 25.06.2007.

Societățile/firmele de securitate privată, pentru a putea furniza servicii de securitate, trebuie licențiate. Aceasta constituie o primă condiție pentru gestionarea regulilor comerciale, financiare, sociale, morale și etice impuse de societățile/firmele de securitate privată.

Pentru a fi licențiate societățile/firmele de securitate trebuie să îndeplinească atât criteriile generale, cât și cele specifice.

Criteriile generale trebuie să justifice clar motivul pentru care se constituie societatea/firma, care trebuie să fie în interesul public, precis și clar.

Criteriile specifice se referă la următoarele aspecte:

- firmele/societățile, pentru a avea o personalitate legală conform legii naționale a statelor membre ale UE, trebuie să aibă reședința principală și/sau biroul de operare în UE;

- scopurile statutare ale unei firme/societăți de securitate trebuie să se refere exclusiv și explicit la serviciile de securitate privată;

- firma/societatea de securitate privată trebuie să aibă personalul necesar, organizațional, dotarea materială și de infrastructură necesară pentru îndeplinirea scopurilor statutare;
- managementul trebuie să aibă naționalitatea unui stat membru al UE și să aibă reședința principală în cadrul UE;

- managerii trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

- să nu aibă antecedente penale;

- să nu aibă sancțiuni pentru infracțiuni grave în probleme de securitate;

- să nu fi fost implicat în forțele de securitate publică, în funcții de control al activităților de securitate publică;

- să nu fi fost demis din forțele de securitate publică;

- managerii care intră în acest sector pentru prima dată, trebuie să îndeplinească cerințele referitoare la pregătirea profesională și experiența profesională;

- managerii nu pot executa funcții simultane, care ar putea reprezenta o amenințare la adresa ordinii publice sau securității interne și externe a statelor membre.

Privind procedurile de autorizare și formalitățile, acestea trebuie:

- să fie clare, făcute public anterior și astfel încât să furnizeze părților interesate o garanție că acțiunea va fi tratată obiectiv și imparțial;

- să nu amâne nejustificat autorizarea, să fie ușor accesibile iar contestațiile să poată fi soluționate corect, oportun și nediscriminatoriu;

- să furnizeze părților interesate o garanție că acțiunea lor va fi procesată/rezolvată cât mai repede posibil, într-o perioadă rezonabilă, care este stabilită și publicată anterior.

Privind angajații, din sectorul securității private, se aplică un principiu de bază, care să garanteze un înalt nivel de profesionalism, referitor la aptitudinile morale și profesionale necesare cerute pentru a lucra în acest sector.

De asemenea, angajații trebuie să îndeplinească și unele criterii generale și specifice (cum ar fi: apt fizic și psihologic pentru a-și îndeplini atribuțiile).

Monitorizarea și evaluarea activității firmelor/societăților de securitate privată trebuie făcută de către autoritățile publice abilitate.

De aceea licențierea se acordă pe termen limitat, care trebuie justificată de interesul public, cu respectarea legilor securității private.

Firmele/societățile de securitate privată trebuie să furnizeze autorităților competente toate informațiile referitoare la structura de conducere, structura de personal, activitățile pe care le execută și alte informații referitoare la criteriile de licențiere ale firmelor și managerilor.

Reprezentanții autorităților publice competente trebuie să urmărească aplicarea reglementărilor specifice sectorului de securitate privată și să aplice sancțiuni adecvate și proporționale atunci când constată nerespectarea acestora.

Calitatea serviciilor de securitate privată este bazată, în principal, pe nivelul pregătirii profesionale a personalului. Persoanele care doresc să fie recrutate în sectorul de securitate privată trebuie să fi urmat un curs de pregătire profesională de bază. Acest nivel minim a fost definit într-un manual de pregătire european.

Personalul de securitate trebuie să urmeze modulele de pregătire teoretică/practică necesare, asociate cu diferite tipuri de servicii de securitate private și alte activități, stabilite de legea națională. Cunoștințele, abilitățile și aptitudinile specifice trebuie îndeplinite conform precizărilor autorităților naționale competente.

Pregătirea de bază trebuie să fie obligatorie, autoritățile naționale abilitate trebuie să stabilească numărul de ore minim, să fie urmată în centre de pregătire autorizate.

Personalul din sectorul securității private, în timpul serviciului, are obligația să poarte o identificare vizibilă, cel puțin numele firmei/societății de securitate privată. De asemenea trebuie să poarte uniforma de serviciu/protecție specifică firmei/societății private de securitate, care să fie diferită de cea a forțelor de securitate publică ale statelor membre ale UE.

Folosirea armelor, câinilor de serviciu rămâne în competența autorităților naționale ale statelor membre ale UE.

Definiția securității private raportată la bunuri și cea raportată la persoane aparțin autorităților naționale ale statelor membre ale UE.

Societățile de securitate privată sunt afectate de faptul că legislația națională este inadecvată pentru serviciile de securitate privată și mai ales în ceea ce privește formarea profesională bazată pe calificări, care asigură competențe, răspund pieții securității private, în România și la nivel european.

Din cele prezentate mai sus se desprinde ideea fundamentală privind necesitatea stringentă a actualizării/armonizării legislației naționale, din domeniul securității private la tendința general europeană.

### **III. Standardizarea serviciilor de securitate privată**

La nivel european, CoESS are preocupări constante privind standardizarea europeană a sectorului de securitate privată, începând de la serviciile de securitate – dezvoltarea unui standard de terminologii specifice în domeniul sistemelor de securitate electronică, transport valori, securitatea aeroportuară, etc, până la standardizarea ocupației profesionale din domeniu.

Și în România se desfășoară activități similare, atât pentru alinierea ocupațiilor din sectorul securității private la tendința general europeană, pentru aplicarea standardelor europene din domeniu, cât și elaborarea standardelor ocupaționale pentru ocupațiile dezvoltate.

Această activitate este foarte importantă atât pentru creșterea profesionalismului în domeniu, cât și pentru a asigura promovarea în carieră și mobilitatea personalului pe piața muncii de securitate privată europeană.

În scopul armonizării europene a reglementărilor și standardizărilor pentru sectorul securității private, la nivel european, CoESS a creat structuri și desfășurat activități specifice, apelând pentru aceasta și la mediul universitar.

După elaborarea și aprobarea standardului privind terminologia utilizată în sectorul securității private, s-au demarat procedurile pentru elaborarea de standarde și pentru alte domenii (ex. pentru securitatea aviației, etc.).

În prezent s-a inițiat un proces de standardizare europeană pentru sistemele de degradare a bancnotelor cash. Comitetul de lucru a adoptat specificații generale și proceduri text ca și ghiduri specifice pentru neutralizare, ireversibilitate și sisteme de degradare a cernelurilor degradate. De asemenea, au fost luate în considerare și sistemele de degradare (neutralizare) a monedelor cash, în primul rând pentru folosirea lor în operațiunile de transport valori și bancomate (ATM).

Referitor la standardul european privind supravegherea electronică, s-au dezvoltat normele pentru centrele de monitorizare și aspectele tehnice ale instalației pentru alarmă.

Preocuparea majoră a sectorului securității private este armonizarea legislativă, elaborarea standardelor profesionale pentru cele 18 ocupații dezvoltate și pregătirea profesională a personalului din sector. Se încearcă tot mai mult aplicarea sistemului ECVET – acumularea de credite și transferul competențelor în formarea profesională.

### **Bibliografie**

- [1] **Legea nr. 333 din 8 iulie 2003 privind paza obiectivelor bunurilor, valorilor și protecția persoanelor**, M.of., Partea I, nr. 525, din 23 iulie 2003;
- [2] **HG nr. 1010 din 10 august 2004, norme de aplicare a Legii nr. 333 din 2003**, M.of. nr. 722 din 2004;
- [3] **Raportul privind activitatea CoESS din 2006**, [www.CoESS.Eu](http://www.CoESS.Eu);
- [4] **Securitatea privată – publicație lunară a sectorului securității private.**

## TRATATELE INTERNAȚIONALE DE SECURITATE ÎNTRE INTENȚII ȘI REALITATE

**Mariana ANCUȚ\***

**Isabela ANCUȚ\*\***

*The world never had needed more stability, rules and guidance, of working. The treaties of security always constituted the step forward through which the states have been developed from the international relations and stability point of view. But usually between intention and reality there is a wide gap called „interests” which can be a guide to maintaining an extreme dangerous instability in the present world*

În sensul larg al cuvântului, denumirea de *tratat* se dă oricărui acord sau înțelegere care se încheie între membri ai comunității internaționale și care este destinată să producă efecte de drept internațional. Ca operație juridică, “tratatul” este un act juridic, definit, în general, a fi o înțelegere încheiată între două sau mai multe state, prin care se determină drepturile și obligațiile lor reciproce și se stabilesc norme de conduită pe care ele se obligă să le respecte.

În practica dreptului diplomatic, după codificarea realizată în 1961 (Convenția de la Viena), tratatele internaționale constituie una din sursele fundamentale ale dreptului internațional implicit a dreptului diplomatic, dat fiind că ele consacră acordul expres al statelor în ceea ce privește anumite reguli care guvernează raporturile dintre ele.

Ordinea mondială stabilită la încheierea celui de al doilea război mondial a fost creată pe criteriul înfruntării, în principal politico-ideologice, care opunea capitalismul liberal socialismului colectivist. Perioada de 45 de ani numită și perioada Războiului Rece a însemnat o perioadă de luptă surdă în care fiecare dintre combatanți nu a precupețit nici un efort pentru a-și asigura supremația absolută sau măcar o parte cât mai mare din zona de influență. Pentru atingerea acestui obiectiv ambele părți au constituit cele mai mari alianțe militare din istorie: NATO și Tratatul de la Varșovia. Obiectivul declarat era menținerea păcii dar instrumentul folosit era puterea militară. Statistica arată că sfârșitul celui de al doilea război mondial a transformat industria de armament în ceea mai profitabilă industrie din lume. Dacă inițial doar cinci țări, SUA, URSS, Marea Britanie, Canada și Suedia, aveau capacitatea de a produce armament de înaltă performanță, în anii 80, aproximativ 40 de țări erau implicate în producția de armament, în top aflându-se SUA, URSS, Franța, Marea Britanie, Italia, R.F.Germania, China, Israel, Suedia. De exemplu SUA are peste 1100 de întreprinderi importante cu peste un milion de salariați care lucrează în domeniul cercetării, dezvoltării și producției de arme de toate tipurile și care aduce un venit de peste 70 miliarde de dolari anual. În perioada 1945 – 1990 SUA și URSS au deținut peste 70% din vânzările mondiale de arme., urmate de Franța și Marea Britanie cu 12-18 % din vânzările mondiale. Filiera americană trimitea în direcții precum: Israel, Somalia, Yemen, Sudan, Arabia Saudită, Kuweit, iar cea rusă în direcții precum zona Tratatului de la Varșovia, Cuba, Siria, Laos, Etiopia, Vietnam, Irak, Iran, Liban. Conștiente de consecințele celor două războaie mondiale și mai ales de efectele bombelor de la Hiroshima și Nagasaki, ambele superputeri nu au utilizat niciodată armele nucleare una împotriva celeilalte. Metode folosite în schimb au fost sancțiunile și embargourile economice, petrolul, alimentele, creditele și datoriile externe și mai ales propaganda. Este dovedit astăzi că perioada 1950 – 1960 a fost una din cele mai bune pentru URSS. Nu numai din punct de vedere economic, creșterea economică a URSS era mult mai rapidă decât cea americană, dar în multe domenii rușii se dovedeau primii. De exemplu, primul sateliat lansat în spațiu a fost SPUTNIK 2. Mai mult, politica promovată de URSS convinsese nu numai Europa Centrală și de Est de succesul comunismului dar și o bună parte din țările lumii a treia de pe toate continentele. Situația Cubei este un astfel de exemplu. După evenimentele din Vietnam, Iran și Afganistan, administrația americană va aproba

---

\* **Expert gr.I, doctorand inginer, Statul Major al Forțelor Terestre**

\*\* **Funcționar public, doctorand inginer, Ministerul Apărării**



dublarea cheltuielilor militare, lucru fără precedent în istorie. Natural că partea rusă va va trece la acțiune, dar fără a avea însă o susținere financiară reală. Prin urmare URSS va pierde controlul, întâi a țărilor sateliat și apoi a sa însuși, scindându-se. Perioada care a urmat, 1990-1992, a fost denumită ca fiind „apogeul victoriei Occidentului” deși analiștii politici astăzi reconsideră acest lucru și pun în discuție faptul că poate URSS nu a dispus de la început de acele resurse și doar propaganda americană a dat dimensiuni gargantuești unui stat comunist, e adevărat de o întindere teritorială uriașă. Alți specialiști spun că tocmai declinul cheltuielilor militare din perioada 1985 – 1990, la 1,3 % din PIB-ul țărilor lumii, ar fi trebuit să fie un semn al transformărilor viitoare.

Logica dezarmării a făcut ca negocierea privind renunțarea la un sistem de arme sau limitarea cantitativă ori calitativă a acestora să fie determinată de întrepătrunderea anumitor interese de ordin intern, regional sau global. În acest sens cu cât sporește numărul statelor participante la procesul de dezarmare, variabilele sus menționate se înmulțesc ceea ce duce, evident, la complicarea procesului de dezarmare. Nu ar fi o exagerare dacă am spune că procentul de implicare în negocieri decurge direct din evaluările de securitate sau poate fi determinat de perspectiva obținerii unor avantaje economice sau politice. În același mod, statele pot manifesta reticență față de acest proces dacă acest lucru le poate diminua accesul pe piețe externe cu anumite arme și tehnologii. Interesele politice cuprind strângerea relațiilor cu state bine determinate în cadrul alianțelor la nivel regional, pentru stabilirea raporturilor de forțe sau a poziției dominante, consolidarea autorității interne, chiar mărirea șanselor din punct de vedere electoral. Practica demonstrează că marile puteri s-au aflat, în general, la baza tratatelor de dezarmare și au exercitat o influență determinantă în procesul de negocieri sau pe parcursul aplicării acordurilor. De asemenea, asimetria de interese și de forțe determină dezechilibrul tratatelor de dezarmare. De exemplu, tratatul de neproliferare stabilește seturi distincte de obligații, odată pentru state nucleare sau state neposesoare de arme nucleare. Sub aspectul principiilor generale sunt stabilite obligații care vizează prioritar anumite state părți. Un exemplu elocvent ar fi Tratatul care vizează spațiul extra atmosferic, respectiv statutul Lunii, și la care nu pot lua parte decât acele state care au tehnologia necesară ajungerii pe acest astru. Alt exemplu ar fi cel al statelor care posedă influență într-o anumite zonă sau regiune și prin urmare pot impune condiții privind atât negocierea cât și procesul decizional: Convenția care interzice folosirea armelor chimice stabilea că în Consiliul executiv al organizației specializate în acest domeniu pot face parte doar acele state care nu numai că posedă o industrie dezvoltată dar care au și o pondere importantă pe piața produselor chimice. Concluzia nu poate fi decât una: marile puteri vor ocupa permanent locuri importante în cadrul organismelor internaționale care au ca obiect negocierea acordurilor respective. Istoric vorbind, prea puține sunt acele acorduri care s-au încheiat în timpul desfășurării convențiilor sau conferințelor. Majoritatea covârșitoare a acordurilor au avut la bază un proces îndelungat și, de prea multe ori, foarte complicat, de negociere.

Perioada Războiului Rece ne-a arătat că negocierile care s-au purtat nu au presupus limitarea arsenalului militar existent în posesia unui stat ci asumarea angajamentului de a se abține de la achiziționarea sau utilizarea unui anumit tip de armament sau echipament militar.

Anii 70 și 80 continuă procesul început în 1960 și pot fi considerați ca fiind anii în care se pun bazele stopării înarmărilor. Aici putem menționa Tratatul privind Reducerea Armamentului Strategic (SALT 1 și SALT 2) prin care s-a inițiat procesul de încetinire a cursei înarmărilor și s-au adoptat reglementări referitoare la limitarea arsenalului și utilizării rachetelor balistice strategice și defensive. Au urmat alte două tratate importante, Test Ban Treaty și The Peaceful Nuclear Explosion Treaty, care reglementează regimul exploziilor nucleare subterane, fiind interzis orice alt mediu pentru testarea echipamentelor nucleare, militare sau nu. Alt progres l-a constituit Tratatul din 1987 cu privire la arsenalele nucleare cu rază medie de acțiune precum și semnarea în 1990 a Tratatului privind reducerea armelor strategice STRAT I. Urmare acestui tratat armele nucleare ofensive au fost retrase din Balcani și din Kazahstan, iar Ucraina a pornit eliminarea lor. La 17 luni de la semnarea tratatului START I se semnează Tratatul privind reducerea rachetelor balistice intercontinentale START II, tratat care de fapt înseamnă reducerea substanțială a resurselor alocate

armelor strategice ofensive și de creștere a stabilității și securității pentru ambele părți semnatare. Din păcate START II a rămas la faza ratificării.

Cadrul legislativ existent în prezent vizează restricționarea folosirii, limitarea numărului sau reducerea efectelor armelor convenționale asupra oamenilor și mediului. S-a pornit de la Convențiile de la Haga din 1899 și 1907, privind reglementarea pașnică a conflictelor, și de la Protocoalele din 1977, referitoare la protecția victimelor conflictelor armate, și în 1979 o Conferință specială O.N.U. a fost convocată pentru rezolvarea problemelor ridicate de așa-numitele „arma inumană”. Există însă un paradox în această situație: când putem considera o armă „umană” ? Sau le putem considera mai puțin inumane dacă avem în vedere deosebirile substanțiale între efectele diferitelor tipuri de arme asupra combatanților sau populației civile ?

În 1980, a doua Conferință a dus la adoptarea *Convenției privind interzicerea sau restricționarea folosirii anumitor arme convenționale care pot fi considerate ca fiind excesiv de vătămătoare ori ca lovind fără discriminare* (CCW). Tratatul va intra în vigoare la 2 decembrie 1983, împreună cu cele trei protocoale adiționale originare: *Protocolul I* care interzice folosirea armelor al căror efect primar este rănirea cu fragmente care, în corpul uman, nu pot fi detectate cu raze X, *Protocolul II* care interzice folosirea minelor, armelor-capcană și altor dispozitive, și *Protocolul III* care se referă la folosirea armelor incendiare. În anul 1996 Convenției îi va fi modificat Protocolul II și va fi adăugat un nou *Protocol, numărul IV*, privind interzicerea armelor cu laser care provoacă orbirea permanentă. Alte progrese vor fi înregistrate în 2001, la cea de a doua Conferință de evaluare a aplicării CCW, când atât Protocoalele II și IV vor suferi noi modificări. România semnează CCW la 8 aprilie 1982 și depune instrumentele de ratificare 13 ani mai târziu, la 26 aprilie 1995. În 2002 se va încheia un nou protocol, Protocolul privind munițiile neexplodate (adoptat în noiembrie 2003) datorită în parte și campaniei făcute de către O.N.U. cu privire la victimele făcute de munițiile neexplodate sau abandonate. Se consideră ca munițiile neexplodate au cauzat mai multe victime după încheierea conflictului, decât minele anti-personal. Pe de altă parte aceleași statistici O.N.U. au stabilit că stocurile totale de mine se cifrează la circa 250.000.000. CCW a atras la început un număr relativ redus de țări și doar conferința de la Ottawa, cunoscută mai bine sub denumirea de „*Procesul Ottawa*” a dus la schimbări semnificative în domeniul controlului minelor anti-personal.

Se consideră că au fost distruse aproximativ 20 de milioane astfel de arme, țări NATO ca Marea Britanie, Franța și Germania raportând distrugerea completă a stocurilor de care dispuneau. Esențial este însă că din cadrul acestei convenții lipsesc 3 membri permanenți ai Consiliului de Securitate și anume, S.U.A., Rusia și China. Alți actori importanți pe scena geopolitică care lipsesc din cadrul convenției sunt: India, Pakistan, Afganistan, Iran, precum și majoritatea țărilor din Orientul Mijlociu. Din zona europeană, Turcia nu a semnat, iar Ucraina, Grecia și Polonia deși au semnat, totuși nu au ratificat.

O inițiativă apărută în anii 70, ca urmare a destinderii între cele două blocuri, a dus la deschiderea negocierilor (octombrie 1973) privind reducerea capacităților militare convenționale ale membrilor acestor blocuri. Numite oficial *Reduceri reciproce și echilibrate ale forțelor* (MBFR), negocierile au avut la bază interese de ambele părți: NATO considera vitală o eventuală înțelegere cu Pactul de la Varșovia pe tema reducerii forțelor convenționale, iar pe de altă parte Uniunea Sovietică era de acord cu începerea negocierilor în schimbul concesiilor occidentale cu privire la recunoașterea *status-quo*-ului teritorial postbelic în Europa. România va fi alături de Bulgaria, Danemarca, Grecia, Ungaria, Italia, Norvegia și Turcia, invitat cu statut special. Cele patru state membre ale Tratatului de la Varșovia, reprezentante la negocieri (Cehoslovacia, RDG, Polonia și URSS) au propus un proiect care viza reducerea forțelor și armamentului în trei etape: 20.000 de oameni de fiecare parte în primii doi ani, 5% din rest anul următor și încă 10% până în anul 1977. Statele NATO vor prezenta o contra-propunere: reducerea să se facă în două etape, la început să fie 15% din forțele SUA și URSS staționate în Europa centrală, apoi să se ajungă la un număr limită de 700.000 oameni pentru fiecare bloc. Deoarece negocierile staționau, NATO revine în 1975 cu o nouă propunere: retragerea a 1000 focoase nucleare și 90 vehicule de transportare la țintă în schimbul retragerii a 68.000 de oameni și 1700 tancuri rusești. Blocul de la Varșovia va cere în

schimb reducerea egală a vehiculelor de transport la țintă a armelor nucleare și „înghețarea” celorlalte sisteme nucleare amplasate în aria MBFR. Principalii protagoniști au urmărit de la început obiective politice diametral opuse ceea ce a avut efecte negative asupra negocierilor. NATO dorea limitări colective, la nivel de alianță, Pactul de la Varșovia insista pe limitări individuale, SUA dorea diminuarea influenței URSS asupra statelor satelit, URSS dorea să submineze coeziunea NATO și să reducă forțele americane în Europa. În 1986, au fost făcute noi încercări din partea occidentală, propuneri care se vor găsi în Tratatul CFE. Refuzul URSS va duce la închiderea oficială în februarie 1989 a convorbirilor MBFR. În martie 1989, la Viena vor fi deschise noi negocieri pe tema forțelor convenționale. De data asta, la cererea SUA, erau invitate toate statele NATO și ale Pactului de la Varșovia, iar discuțiile se desfășurau sub egida CSCE. Obiectivele vizate au fost însă influențate de contextul politic și de schimbările ce au avut loc. Pe măsura descompunerii Pactului de la Varșovia, țările est-europene au început să acționeze independent, luând în considerare atât inspectarea țărilor NATO cât și a U.R.S.S. La sfârșitul anului 1990, negocierile se finalizează și la Paris se semnează *Tratatul privind forțele armate convenționale în Europa*, cunoscut sub acronimul **CFE**. România va semna tratatul la 19 noiembrie 1990 și va depune instrumentele de ratificare la 21 aprilie 1992. Punctele slabe ale acestui tratat îl constituie aria de aplicare, limitată, faptul că armamentele navale nu sunt obiect al controlului precum și limitele destul de ridicate pentru armamentele implicate. Dificultățile întâmpinate la discuțiile privind definirea limitelor personalului forțelor armate va duce la demararea unor negocieri separate finalizate în 1992 prin *Actul de încheiere a negocierilor vizând efectivele forțelor armate convenționale din Europa* (numit și *Acordul CFE-IA*), acord cu caracter politic bazat pe înțelegerile intervenite în cadrul CSCE.

Destrămarea U.R.S.S. a făcut inoperabile limitele stabilite de CFE și cotele de inspecție. Pentru restabilirea ordinii necesare aplicării tratatului, statele ex-sovietice adoptă la 15 mai 1992, Declarația de la Taskent, prin care se fixează cotele de TLE pentru fiecare din ele. Conferința de la Oslo, din 5 iunie 1992, modifică Tratatul funcție de numărul sporit de state părți și realocă cantitățile de TLE între țările CSI (*Documentul de la Oslo*).

Anul 1993 va însemna semnarea Tratatului CFE Adaptat de către 30 de state, eliminându-se referirile la URSS și la Pactul de la Varșovia și stabilindu-se limitări pe baze naționale ale celor cinci categorii de armament. Din punct de vedere politic semnarea acestui tratat înseamnă aplicarea efectelor angajamentelor unilaterale asumate de Alianță în cadrul Actului fondator NATO – Rusia (1997) în ceea ce privește staționarea permanentă de forțe armate semnificative pe teritoriul noilor membri. Important la aceste tratate îl constituie măsurile de reducere stabilite. Tratatul nu limitează însă *echipamentele similare TLE* (numite și *look-alike*) dar acestea se notifică și pot face obiectul inspecțiilor.

Alt tratat care va fi semnat în 1992, sub egida CSCE, la Helsinki este *Tratatul asupra Cerului Deschis* (Open Sky Treaty) și preconizează un regim de zboruri reciproce de observare aeriană, efectuate de avioane neînarmate, în scopul promovării încrederii, predictibilității și stabilității. România a depus instrumentele de ratificare la 5 iunie 1994.

*Acordul general cadru de la Dayton* este considerat tot un mod de control al dezarmării, unul regional desigur, deoarece pune capăt conflictului bosniac și crea un nou stat suveran alcătuit din două entități. Acordul a fost semnat la Paris, la 14 decembrie 1995, intrând în vigoare în aceeași zi.

Există o particularitate esențială în cadrul acestor tratate și acorduri: nu se interzice *modernizarea echipamentelor convenționale*. Evident, modernizările sunt notificate celorlalte părți dacă se încadrează în definiția TLE sau figurează pe lista cuprinsă în Protocolul asupra tipurilor existente de arme (supus actualizărilor). Practic de această prevedere a tratatului se folosește Rusia și se sustrage inspecțiilor CFE. Ultimele discuții purtate la Bruxelles au indicat clar tendința Federației Ruse de a efectua modernizarea stocului convențional și sustragerea acestuia de la control prin invocarea listei cu definițiile TLE. Îngrijorător este faptul că și alte state, din est, manifestă aceeași tendință.

Analizând tratatele, acordurile, convențiile internaționale încheiate putem distinge următoarele particularități în dinamica acestora. În primul rând *armele nucleare* au fost vizate cu

prioritate, semnarea tratatelor sau convențiilor respective ducând la încheierea unor tratate prin care să se creeze zone denuclearizate, fie locuite sau nelocuite (cazul Antarcticii). Prima zonă declarată liberă de arme nucleare a fost America de Sud, în 1967, prin Tratatul de la Tlatelolco (în parte și datorită crizei rachetelor din Cuba). În anul 1975 a fost creat cadrul juridic necesar care să ofere principiile călăuzitoare pentru crearea zonelor denuclearizate. Pornind de la aceste principii se extinde treptat aria geografică a zonelor denuclearizate: America Latină (Tratatul de la Rarotonga-1985), Pacificul de Sud (Tratatul de la Bangkok-1995) și Africa (Tratatul de la Pelindaba – 1996). Prevederile existente în aceste tratate sunt cuprinse și tratatele referitoare la Antarctica (1959), spațiul extraatmosferic (1967) și fundul mărilor și oceanelor (1971). Pasul următor l-a constituit limitarea respectiv încetarea experiențelor nucleare (Tratatul PTBT respectiv TBT). Se poate observa că „vârful” în dinamica acestor tratate a constituit-o perioada 1960-1980.

Putem considera armele chimice și biologice ca fiind următoarele. Paradoxal, în acest domeniu progresul a fost realment radical. S-a pornit de la Protocolul din Geneva din 1925 (proaspete fiind consecințele folosirii armei chimice în primul război mondial) și s-a ajuns la Convenția asupra interzicerii perfecționării, producerii și stocării armelor bacteriologice și cu toxine, precum și asupra distrugerii lor ( BWC-1972) precum și la Convenția privind interzicerea dezvoltării, producerii, stocării și folosirii armelor chimice și distrugerea acestora (CWC-1993). Problema care o ridică aceste arme este aceea că folosirea lor într-un război simetric (Irak-2000) poate produce pagube ambelor tabere. Din păcate realitatea demonstrează că aceste arme sunt folosite, în prezent, în cantități reduse, de către teroriști.

Armele convenționale, așa cum se vede, ridică cele mai mari probleme. Practic, limitarea cantitativă sau reducerea lor a reprezentat subiectul a numeroase acorduri, convenții dar și tratate. Situația actuală, când Rusia a ridicat deja obiecțiuni privind caducitatea acestui document internațional ne arată deosebita importanță a acestui tip de armament. Putem spune că „vârful” în dinamica acestor tratate l-a reprezentat perioada 2000 – 2005, perioadă în care a fost redusă o cantitate apreciabilă de armament. Problema care se ridică în acest caz este faptul că armamentele și echipamentele militare sunt supuse transformărilor, modernizărilor. Documentul internațional limitează o gamă specificată de tipuri de armament, din această categorie nefăcând parte armamentul digitalizat, de ultimă oră.

Dezarmarea și sistemul juridic aferent acestui domeniu se poate studia din două puncte de vedere: în primul rând putem vorbi de acorduri și tratate încheiate având în vedere letalitatea tipului respectiv de armament, iar în al doilea rând de acorduri și tratate încheiate pe anumite zone sau regiuni. De exemplu, când vorbim de letalitatea tipului de armament avem în vedere Tratatul de neproliferare a armelor nucleare. Având în vedere același criteriu putem împărți armele în două tipuri: arme neconvenționale și arme clasice.

Practica juridică apreciază că armele neconvenționale sunt : armele nucleare, armele chimice și biologice, iar armele clasice sunt cele uzuale din dotarea unei armate (inclusiv muniția folosită).

Recapitulând cele prezentate anterior, spunem că armele nucleare sunt considerate ca cele mai importante datorită forței distructive mai ales după ce folosirea lor a arătat opiniei publice efectele acestor arme. În 1946, Statele Unite au propus Organizației Națiunilor Unite un plan pentru crearea unui organism internațional responsabil pentru gestionarea și controlul acestui armament. La aceea dată U.R.S.S. a propus în contrapartidă o inițiativă proprie pentru încheierea unei convenții privind interzicerea acestor arme. Negocierile asupra unui tratat de neproliferare au început însă în 1961, dar abia în 1968 a fost deschis spre semnare, simultan, la Londra, Moscova și Washington, Tratatul de neproliferare a armelor nucleare (NPT). Tratatul intră în vigoare la 5 martie 1970, România ratificând acest tratat la 4 februarie 1970. Prin intrarea într-un regim de denuclearizare, statele semnatare ajung la realizarea zonelor denuclearizate: America de Sud, Pacificul de Sud, Asia de sud-est, Africa.

Deoarece experiențele cu arma nucleară au continuat s-a pus problema încetării acestora sau, având în vedere neînțelegerile dintre statele participante la discuții, verificarea statelor care posedă acest tip de arme și limitarea numărului de experiențe la care are dreptul un stat membru. Rezultatul negocierilor a dus la încheierea în 1963 a Tratatului de interzicere a experiențelor cu arma nucleară

în atmosferă în spațiul extraatmosferic și sub apă (P.T.B.T.). În 1996 a fost încheiat Tratatul de Interzicere Totală a Experiențelor Nucleare (CTBT). Alt tip de arme care ridică probleme importante îl reprezintă armele chimice și biologice. În acest domeniu progresul a fost mai rapid, mai ales datorită faptului că folosirea armei chimice în Primul Război Mondial a arătat tuturor beligeranților în conflict efectele dezastruoase atât asupra oamenilor cât și a mediului.

La Geneva, în 1925, a fost semnat Protocolul privind atât arma chimică cât și arma biologică, protocol ce viza eliminarea acestor tipuri de arme, insituindu-se în acest sens mecanisme internaționale de verificare a statelor posesoare. În Tratatul de la Versailles se va reafirma interdicția privind folosirea gazelor otrăvitoare, în special interdicția impusă Germaniei de a produce sau importa asemenea substanțe. Prevederi identice au fost introduse în tratatele care se vor semna cu Austria, Ungaria și Bulgaria. Tot la Geneva, în 1925, a fost încheiat Protocolul privind interzicerea folosirii, în război, a gazelor asfixiante, otrăvitoare și a altor gaze, în acest protocol fiind incluse și metodele bacteriologice de ducere a luptei, propunere făcută de Polonia. Din păcate, istoria a demonstrat ulterior că atât Protocolul nu a fost respectat de nici un stat membru (de exemplu Italia fascistă va folosi gazele otrăvitoare în războiul etiopian).

Abia în 1972, la 10 aprilie, Convenția asupra interzicerii perfecționării, producerii și stocării armelor bacteriologice și cu toxine, precum și asupra distrugerii lor (BWC) a fost deschisă spre semnare, simultan, la Londra, Moscova și Washington. România va semna în 1972 Convenția și va depune instrumentele de ratificare în 1979. Convenția va intra în vigoare în anul 1975. Cu toate că efectele acestor arme s-au văzut în ambele războaie mondiale, că lumea științifică avertizează permanent asupra efectelor folosirii acestora, realitatea este că ele au o valoare ridicată din punct de vedere al impactului psihologic, în special asupra populației civile. Un exemplu ar fi panica creată în S.U.A. datorită antraxului.

Armele chimice, din punct de vedere militar, sunt considerate ca având un nivel valoric ridicat, utile pe câmpul de luptă (cazul luptelor din Golf) și prin urmare multe state aplică programe chimice ofensive. Prin urmare, o atenție mare în cadrul negocierilor s-a acordat, în condițiile imposibilității ajungerii la un acord, la verificarea statelor care dezvoltă aceste programe. Elementele cheie în cazul acestui armament, imediat după 1918, îl va constitui obligația de a nu produce, de a nu dezvolta, de a stoca arme chimice și derivate ale acestora, distrugerea stocurilor existente și dezafectarea instalațiilor de producere. În 1984 Statele Unite vor prezenta un proiect de convenție al cărui scop principal îl constituia realizarea de inspecții specializate pe teritoriul statelor părți, inspecții ce vizau respectarea sau nu a obligațiilor asumate prin Convenție. U.R.S.S. va respinge categoric inițiativa. Marea Britanie va avansa conceptul de „acces controlat” dar nici această inițiativă nu va avea un efect pozitiv. În 1989 va fi semnată Declarația finală a Conferinței de toate cele 140 de state membre. Anul 1993 va aduce adoptarea de către Adunarea Generală a O.N.U. a Convenției privind interzicerea dezvoltării, producerii, stocării și folosirii armelor chimice și distrugerea lor (CWC). România va depune instrumentele de ratificare la 15 februarie 1995.

Pentru armele clasice, procesul de dezarmare va decurge anevoie. În primul rând, Tratatul de la Versailles va impune condiții statelor învinse cu privire la posibilitatea producerii și stocării de armament și distrugerea unei cantități însemnate din echipamentele militare existente, în special pentru Germania. Datorită numărului mare de tipuri de armament implicat, s-a urmărit restricționarea folosirii lor, limitarea numărului sau reducerea efectelor armelor convenționale asupra oamenilor sau mediului. Putem aminti aici Convenția privind interzicerea sau restricționarea folosirii anumitor arme convenționale care pot fi considerate ca fiind excesiv de vătămătoare ori ca lovind fără discriminare (CCW) din 1980, apoi Tratatul pentru Forțele Armate Convenționale în Europa, Tratatul Cer Deschis, Documentul de la Viena, Documentul privind Armele Mici și Armamentele Ușoare, Tratatul C.S.B.Ms-Măsurile de Consolidare a Încrederii și a Mediului de Securitate.

Datorită evenimentelor din Kosovo în 2003 au început negocierile referitoare la încheierea Protocolului privind munițiile neexplodate. Un alt subiect l-au constituit minele anti-personal datorită și accentuării crizei globale produse de acestea, care duce la creșterea permanentă a numărului victimelor. Datorită eșecului Conferinței de Dezarmare s-a recurs la o modalitate de

rezolvare a dilemei, numită „procesul de la Ottawa”, și care a constat în organizarea în Canada, în 1996, a unei conferințe la care au participat și numeroase organizații non-guvernamentale, scopul declarat fiind interzicerea minelor până în 2000. În 1997 se semnează, tot la Ottawa, Convenția privind interzicerea folosirii, stocării, producerii și transferului minelor anti-personal și a distrugerii acestora. România depune instrumentele de ratificare la 30 noiembrie 2000. În prezent, mai multe state membre NATO printre care Marea Britanie, Franța și Germania au declarat public distrugerea completă a stocurilor pe care le dețineau. Dintre semnatare lipsesc însă Statele Unite, Rusia și China, precum și majoritatea statelor din Orientul Mijlociu.

Un punct sensibil îi reprezintă producția militară strategică datorită dezvoltării tehnologice din ultimii ani și care a început să includă o serie de produse militare aflate la granița dintre convențional și strategic. Tratatul de Reducere și Limitare a Armelor Strategice din 1991 prevedea reducerea substanțială a numărului de focoaie nucleare existente, fără afectarea mediului înconjurător. Cifrele recente arată că SUA nu a respectat cotele anuale prevăzute pentru reducere. Referitor la interzicerea utilizării, stocării și producerii armamentelor este important să amintim că rezoluțiile ONU, deși nu li s-a recunoscut forța obligatorie, constituie o modalitate de presiune importantă în elaborarea și negocierea tratatelor din doemniul dezarmării. Practica demonstrează că o serie de rezoluții ale Adunării Generale a ONU s-au impus ca jaloane de referință în procesul deliberativ pe tema dezarmării, deseori exercitând o „presiune pozitivă” în etapa inițierii de tratative sau pentru deplocarea unor aspecte sensibile și ajungerii la un acord. Apelul la încheierea tratatelor este un alt aspect major în cadrul rezoluțiilor ONU. Statele sunt invitate să adere sau să ratifice un tratat pentru ca acesta să poată intra în vigoare. Au existat cazuri, rare e adevărat, când apelul ONU a fost restrâns, vizând doar acele state a căror participare era esențială pentru buna aplicare a unui anumit acord. Protocoalele I și II ale Tratatului de la Tlatelolco reprezintă un astfel de exemplu. În condițiile când apelul rămâne fără răspuns, Adunarea Generală se poate exprima mai direct, nominalizând statele care ezită să acceadă la protocol, acord sau tratat.

Evenimentele petrecute de la începutul acestui an subliniază că poate este momentul când statele membre sau nemembre la vreuna din alianțe să reconsidere lista armamentelor și echipamentelor supuse prevederilor documentelor internaționale, în sensul măririi listei supuse controlului organizațiilor internaționale de securitate. Este evident că transformările globale, numărul crescut de conflicte interstatale, noul tip de război care s-a conturat, fac ca deseori să se pună problema caducității tratatelor sau acordurilor internaționale care guvernează acest domeniu. Iar concentrarea eforturilor tuturor statelor dar și a organizațiilor guvernamentale sau non-guvernamentale să se facă pe noua tehnologie de război.

Încă de la constituire, obiectivele principale ale Organizației Națiunilor Unite au fost menținerea păcii și securității internaționale, dezvoltarea relațiilor prietenești între națiuni în baza respectării principiului egalității în drepturi a popoarelor și dreptului lor de a dispune de ele însele, să realizeze cooperarea internațională prin rezolvarea problemelor internaționale din diverse domenii, „să fie un centru în care să se armonizeze eforturile națiunilor către atingerea acestor scopuri comune”.

ONU a organizat de-a lungul timpului mai multe formuri mondiale în care s-au discutat problemele dezarmării, cele principale fiind Primul Comitet al Adunării Generale și Comisia ONU pentru dezarmare. Problemele discutate au fost legate de interzicerea experiențelor nucleare, exercitarea controlului armamentelor în spațiul cosmic, interzicerea armelor chimice, dezarmarea în domeniul nuclear și cel al armamentelor convenționale, înființarea de zone denuclearizate, reducerea bugetelor militare și de stabilirea unor măsuri eficiente pentru întărirea securității internaționale.

Conferința asupra dezarmării se ocupă cu negocierea multilaterală a acordurilor privind controlul armamentului și dezarmarea. Cuprinde 66 de membrii, inclusiv cele cinci puteri nucleare: China, Franța, Rusia, Marea Britanie și SUA. Deși nu este oficial o organizație a ONU, importanța pe care o este deosebită. Rezoluțiile adoptate de Adunarea Generală solicită de multe ori Conferinței să se ocupe cu soluționarea anumitor probleme legate de dezarmare. Anual Conferința prezintă rapoarte Adunării Generale.

În ceea ce privește inițiativele de pace și cooperare regională și zonală în Europa, nu puțini sunt analiștii care consideră că reala cooperare regională și zonală, mai ales în Europa de Sud-Est a început abia în perioada 1993 – 1995. Putem enumera aici: Inițiativa Central Europeană (ICE), Acordul /Spațiul Central European de Liber Schimb (CEFTA), Cooperarea Economică a Mării Negre (OCEMN), Cooperare Balcanică/Procesul de Cooperare Sud-Est Europeană (SEEC), Procesul de Stabilitate și Bună Vecinătate în Sud-Estul Europei (procesul Royaumont), Inițiativa de Cooperare în Sud-Estul Europei (SECI), Reuniunile Miniștrilor Apărării din Sud-Estul Europei (SEDM) pentru dimensiunea de apărare și încredere reciprocă, Procesul de Cooperare Dunăreană etc.

Despre *tratatul CFE* putem aminti că privește dezarmarea și controlul armamentelor în Europa pentru a înlocui confruntarea militară cu cooperarea militară și pentru realizarea unui echilibru stabili și sigur al forțelor armate la un nivel cât mai scăzut prin : diminuarea și reducerea unor categorii de armament și tehnică de luptă cu capacitate ofensivă limitată; plafoanele generale pentru fiecare stat sau grup de state se vor realiza în cel mult 40 de zile de la intrarea în vigoare a Tratatului; modificarea nivelurilor maxime se va putea face numai cu respectarea unor condiții foarte stricte; realizarea unui echilibru strategic în Europa și eliminarea dezechilibrelor regionale; asigurarea „suficienței defensive” pentru fiecare stat sau grup de state; acceptarea unor măsuri pentru aplicarea corectă și oportună a prevederilor tratatului.

#### ***Actul Final privind efectivele forțelor armate convenționale din Europa***

(CFE-1A) completează tratatul CFE și vizează să reglementeze limitarea ori reducerea efectivelor militare la: forțele terestre și aeriene; organele de conducere centrală; structurile care dețin armament și tehnică de luptă limitate; rezerviștii chemați în cadrul forțelor armate pentru o perioadă continuă mai mare de 90 de zile.

***Documentul de la Viena privind măsurile de creștere a încrederii și securității*** cuprinde măsuri de: reducerea riscului de conflict armat; dezvoltarea contactelor militare; notificarea și observarea anumitor activități militare; limitarea amplitudinii frecvenței și simultaneității activităților militare; realizarea anuală a schimbului de informații; stabilirea unui regim de verificare (evaluare, informații).

Toate cele trei documente internaționale sunt parte integrantă a OSCE în procesul dezarmării, controlului armamentelor, creșterii și securității. Prevederile tratatelor pe lângă problematica diplomatică se referă strict la măsurile din domeniul militar adică la notificarea, observarea, verificarea, limitarea, consultarea în legătură cu activitățile militare obișnuite și neobișnuite în baza realizării schimbului de informații militare.

Schimbul de informații se referă la politica de apărare, procedurile naționale de planificare a apărării, politica de personal, planificarea forțelor, bugetele militare pentru cinci ani fiscali, cheltuielile de apărare în anul precedent etc. Tot în cadrul informațiilor schimbate se au în vedere transferurile de armamente convenționale și tehnologie asociată. Se consideră informații de maximă importanță: elementele relevante pentru țara de destinație a transferurilor; evitarea deteriorării stabilității și securității regionale în urma transferurilor; încadrarea oricărui transfer în normele internaționale și ale OSCE.

Statisticile referitoare la exportul de armament arată că aceste vânzări continuă într-un ritm accelerat, parteneri fiind nu numai actorii statali ci și cei non-statali. De remarcat este că în anul 2005 Rusia a ocupat primul loc în vânzarea de armament, devansând SUA, principalul său competitor. Pe de altă parte, în condițiile în care guvernul american sporise bugetul de apărare, a avut loc o adevărată ofensivă a companiilor americane asupra piețelor europene și din celelalte zone ale lumii (cazul avionului de luptă F-35). Dinamica globală a armamentului lucrează într-un sistem ierarhizat potențialele militar-tehnologice ale diferitelor categorii de state, sistemul făcând referire la patru eșaloane distincte de state:

1. furnizorii din primul eșalon reprezentat de inovatorii în tehnologia militară;
2. importatori de sisteme și tehnologii militare;
3. furnizori din al treilea eșalon reprezentat de cei care reproduc și preiau tehnologiile și echipamentele militare deja existente;

#### 4. beneficiarii din al patrulea eșalon adică cumpărătorii de armament.

Impulsionate de stagnarea piețelor interne, multe companii au ales să-și deschidă sucursale în străinătate. De exemplu, compania Junkers construia bombardiere în Suedia, iar Krupp realiza submarine în Olanda. Nu ne putem opri să nu constatăm că cota cheltuielilor militare occidentale este în continuare mare comparativ cu total mondial. Iar paradoxul este că deși cheltuielile pentru apărare sunt date de state ca fiind în scădere, totuși competiția pentru export este din ce în ce mai acerbă. De aceea sistemul transferurilor de armament indică în continuare o piață orientată spre cumpărători, iar acest comerț implică răspândirea sistemelor de arme avansate și a armelor cu putere distructivă fără precedent. Majoritatea armamentelor trimise în țările în curs de dezvoltare sunt de fabricație recentă, nu din stocuri. Iar un număr tot mai mare de state achiziționează capacități militare avansate ( de exemplu sisteme de rachete sol-aer, avioane de vânătoare și nave de suprafață).

*ACT (Arms Control Trade)* menționa în raportul pe anul 2004, că pe piața armamentelor, au fost încheiate contracte în valoare de peste 37 miliarde dolari, cu 8 miliarde dolari mai mult decât anul anterior, creșterea datorându-se Indiei, Israelului, Rusiei și Marii Britanii. Aceeași asociație arată următoarele statistici privind traficul de arme:

- Valoarea totală a transferurilor de arme convenționale: 34, 75 miliarde dolari.
- Vânzări autorizate de arme mici: cca. 4 miliarde dolari;
- Vânzări ilicite de arme mici: 10 – 20 % din totalul vânzărilor de arme mici;
- Numărul de țări producătoare de arme mici: 92
- Numărul de companii producătoare de arme mici: 1249.

După cum se poate vedea nu se poate vorbi despre eficiență în privința scăderii cantității de echipament militar produs, poate doar de o îngrădire a producției de armament nuclear.

Tratatul CFE a prezentat, la încheierea, un pas uriaș pentru negocierile privind coborârrea nivelului general al înarmărilor continentale. Au existat, din partea tuturor semnatarilor, o serie de concesiuni urmând a negocierilor purtate înainte. Nu se poate spune că există scăpări dar, de exemplu, nu regăsim în lista armamentelor supuse controlului echipamentele navale. Astăzi numărul celor care consideră tratatul caduc este tot mai mare. Motivele sunt multe și diverse. De exemplu tratatul privește un număr de cinci categorii de armamente considerate indispensabile acțiunilor militare ofensive. Pentru România, studiul efectivelor militare arată un impact îngrijorător pentru capacitatea de apărare a României. Dacă în 1992 România dispunea de o armată formată din 255.299 militari adică de 1070 militari la 1000 kilometri pătrați, în anii următori efectivul a ajuns la 960 militari la 1000 kilometri pătrați. Asta comparativ cu țările vecine care prezintă următoarea dinamică:

- Ucraina – 1992 = 840 militari la 1000 km<sup>2</sup> ; 2005 = 740 militari la 1000 km<sup>2</sup>.
- Bulgaria – 1992 = 1590 militari la 1000 km<sup>2</sup>; 2005 = 930 militari la 1000 km<sup>2</sup>.
- Ungaria – 1992 = 1400 militari la 1000 km<sup>2</sup>; 2005 = 1070 militari la 1000 km<sup>2</sup>.

În ceea ce privește armamentul și tehnica de luptă, putem face următoarea evaluare: în 1992 România dispunea de 10.500 mijloace de luptă adică un raport de 41 bucăți la 1000 km<sup>2</sup>. După punerea în aplicare a prevederilor tratatului România a rămas cu 5.500 mijloace de luptă adică 23 bucăți la 1000 km<sup>2</sup>, comparativ cu Bulgaria cu 50 bucăți la 1000 km<sup>2</sup> sau cu Ungaria cu 36 bucăți la 1000 km<sup>2</sup>. Cifrele ne indică cel mai dezavantajos raport de efective militare per total de armamente convenționale adică 41 militari la 1 mijloc de luptă în timp ce Ucraina are 31 militari la 1 mijloc de luptă, Bulgaria are 18 militari la 1 mijloc de luptă iar Ungaria are 27 militari la 1 mijloc de luptă. În ceea ce privește reducerea, România a distrus 5.051 mijloace de luptă. Ungaria a distrus 618 mijloace de luptă, Bulgaria 1185 bucăți, Polonia 2347 bucăți. Efortul financiar făcut pentru aceste reduceri a fost uriaș.

Un alt stat semnat a ridicat probleme mari legate de procesul de reducere. Numărul mijloacelor de luptă reduse de Rusia a fost uriaș dar tot mare rămâne cantitatea de armament depozitată pe teritoriul altor state. Rusiei i s-a cerut îndeplinirea obligațiilor privind retragerea trupelor din Transnistria. Îndeplinirea cererii a fost însă condiționată de ajutorul financiar promis, Rusia accentuând necesitatea fondurilor bănești pentru executarea unei astfel de operațiuni. La



aceste probleme ratificarea tratatului CFE-1A condiționată de „retragerea efectivelor și armamentelor rusești din Transnistria, conform obligațiilor de la Istanbul”. Promisiunile făcute de președintele Elțin la Istanbul au rămas nerespectate iar Rusia a anunțat că mai sunt necesari încă 11 ani pentru închiderea bazelor din Georgia, timp în care a cerut ca prezența echipamentelor militare și a militarilor aflați acolo să fie recunoscută legal. În Moldova trupele rusești au rămas staționate, diplomații OSCE în goana pentru rezolvarea situației preferând să facă concesii Rusiei în loc să ajute Republica Moldova. Situația creată a determinat reacția premierului Javier Solana care a intervenit în favoarea Moldovei. Din păcate, dorința de a normaliza relațiile cu Rusia a determinat ca alte state UE să amâne rezolvarea problemei legate de reintegrarea Moldovei.

Un motiv legat de caducitatea tratatului privește dispunerea bazelor americane în Bulgaria și România care deja au ridicat destule probleme diplomatice și constituie încă un punct sensibil pe agenda OSCE. Punctul de vedere al Rusiei este susținut de alte state estice și privește, mai nou, scutul anti-rachetă care se dorește a fi amplasat în Polonia.

Lista cu armamentele supuse controlului este un alt motiv al discordiei. Se știe că puterea și structura forțelor militare ale unei țări sunt determinate nu numai de caracteristicile tehnice ale sistemelor de armament ci și de poziția geografică, situația de securitate și interesele naționale în politica externă. Reducerea forțelor armate face ca zonele de operare să fie de mari dimensiuni, misiunile preconizate depășind propriul teritoriu. Aceasta înseamnă o extrem de bună mobilitate a trupelor, a trupelor de blindate mai exact. Vehiculele blindate asigură trupelor o extrem de bună mobilitate cât și o protecție sporită când ele se angajează în luptă pe suprafețe mari. Potențialul vânzărilor de blindate în Europa, excepție CSI, este de circa 2,3 miliarde euro pe an, adică o treime din vânzările mondiale.

De la începutul anului 2007, Rusia este supusă unor critici intense datorită noii mașini de luptă pentru infanterie. Prevederile tratatului stipulează că armamentul aflat în poziția cercetare – dezvoltare nu intră în categoria supusă controlului. Experții OSCE susțin că este un tip nou de echipament militar, nicidecum unul modernizat sau aflat în curs de modernizare. Rusia, susținută de Georgia, refuză orice comentariu pe această temă și își menține poziția de forță.

După cum se observă situația tratatului CFE și a Actului Final este extrem de gravă. Înghețarea anului 2007, din punct de vedere al controlului armamentelor, este un semn de puternică instabilitate și toate organizațiile ar trebui să analizeze cu mai multă grijă implicațiile acestor gesturi, mai mult sau mai puțin diplomatice.

Spre deosebire de aceste tratate, Documentul de la Viena este cu mult mai permisiv pentru ca are în vedere inspecția armamentului nu conținerea numerică a acestuia. Ideea de la bază care este promovată de către ACCS este cea încrederii reciproce între părți.

Trebuie să menționăm că forța obligatorie a tratatelor nu este identică cu forța executorie. Obligațiile din aceste tratate nu sunt susceptibile de executare forțată. Unele state au invocat excepții cu privire la obligativitatea anumitor norme juridice, excepția de forță majoră sau excepția de legitima apărare. De exemplu avem cazul Turciei, care într-un diferend cu Rusia, a invocat la CPJI excepția de forță majoră. Adică existența obstacolelor insurmontabile care duc la fie la împiedicarea statului de a executa o obligație internațională, fie de a se conforma la o regulă de drept internațional. Curtea Permanentă de Justiție Internațională (CJPI) însă este foarte reticentă în accepta această excepție, în special când vorbim de tratate internaționale de securitate. Excepția de legitimă apărare este considerată ca o derogare de la o regulă a dreptului internațional. Carta ONU a recunoscut această excepție menționând în art.51 că „nici o dispoziție din prezenta Cartă nu va aduce atingere dreptului inerent de autoapărare individuală sau colectivă în cazul în care se produce un atac armat împotriva unui membru al Națiunilor Unite, până când Consiliul de Securitate va fi luat măsurile necesare pentru menținerea păcii și securității internaționale”. La fel Tratatul Atlanticului de Nord recunoaște această excepție în cadrul articolului 5.

Comisia de Drept Internațional a analizat relația dintre aceste excepții și efectele tratatelor internaționale asupra părților contractante prin prisma principiului relativității acestor efecte. Este adevărat că logica ne arată că tratatele nu pot crea drepturi și obligații pentru statele terțe, fără ca acestea să-și exprime în mod liber consimțământul dar trebuie luat în considerare și faptul că terții

nu pot aduce atingere drepturilor statelor părți din tratat. Situația în care un tratat poate produce efect asupra terților îl reprezintă situația când regula obligatorie ce derivă din tratat devine cutumă internațională, cutuma internațională fiind considerată cel mai vechi izvor al dreptului internațional public, dar și al dreptului în general. De exemplu regulile de purtate a războiului pe uscat și, parțial, a războiului pe apă, conform Convenției de la Haga. Prin urmare regula dintr-un tratat internațional care a devenit parte a cutumei internaționale are forță juridică obligatorie față de toate subiectele dreptului internațional public, indiferent dacă vorbim de părți sau de terți. În cazul tratatelor internaționale de securitate este discutabilă problema ridicată de instituția stipulației pentru altul sau de instituția obligațiunii pentru altul mai ales că această materie comportă destule discuții contradictorii asupra momentului în care dreptul stipulat există pentru terț sau asupra doctrinei referitoare la recunoașterea instituției stipulațiunii în practica statelor sau în jurisprudența internațională. O altă problemă care s-a discutat în cadrul Comisiei de Drept Internațional este dacă tratatul internațional care conține stipulația respectivă creează prin el însuși drepturi pentru statul terț (articolul 36 din Convenția de la Viena). Practica internațională a arătat destule cazuri în care state care au stipulat drepturi în favoarea terților au refuzat ulterior să execute clauzele tratatelor respective (situația Turciei în Tratatul din Paris din 1856, situația Serbiei în Tratatul de la Berlin din 1878).

Un alt aspect interesant îl prezintă articolul 58 din Convenția de la Viena referitor la suspendarea tratatelor multilaterale: „Două sau mai multe părți la un tratat multilateral pot încheia un acord având drept obiect să suspende, temporar și *numai între ele*, aplicarea dispozițiilor tratatului”, sub condiția ca „acesta să nu aducă atingere nici exercitării de către celalte părți a drepturilor pe care le dețin prin tratat, nici executării obligațiilor lor”.

Un alt efect al tratatelor îl reprezintă impactul juridic pe care îl asupra guvernărilor și asupra celor guvernați. Este evident că prevederile tratatelor prin obligațiile pe care le incumbă au efect asupra indivizilor statelor părți. Dezvoltarea UE dar și a altor organizații internaționale au făcut ca indivizii parte a unui stat să aibă posibilitatea de a se adresa direct unor instanțe de anchetă sau de justiție internațională pentru nerespectarea anumitor drepturi. De exemplu Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cu sediul la Strasbourg. Efectele tratatelor față de guvernăți comportă trei situații: efecte față de executiv, față de legislativ și față de puterea judecătorească. După adoptare tratatul ca să poată fi aplicat, organul executiv este cel care ia măsuri pentru aplicarea acestuia în ordinea juridică internă. În cazul în care sunt necesare anumite legi interne pentru ca tratatul să-și producă efectele, organul legislativ este cel care ia măsurile necesare. Puterii judecătorești îi revine obligația de aplica dispozițiile tratatelor în cauzele pe care le soluționează, indiferent dacă este vorba de persoane fizice sau judecătorești. Situația este deosebită pentru acele țări în care judecătorii nu au competența de a aplica prevederile tratatelor, comparativ cu statele în care tratatele sunt echivalente cu legea internă.

Practica internațională a demonstrat că tratatele multilaterale care stabilesc anumite regimuri teritoriale adică cele referitoare la statutul de neutralitate al unei țări, tratatele de demilitarizare, de denuclearizare, etc, tratatele care stabilesc anumite regimuri pentru căi de comunicație internațională și tratatele prin care se creează o organizație internațională sunt tratate care prevăd drepturi sau obligații pentru terți. Toate tratatele enumerate creează regimuri juridice obiective, aplicabile în interesul întregii comunități internaționale, pentru care nu este necesar consimțământul terților. De exemplu, tratatele care stabilesc neutralitatea unui stat. Statele își iau obligația de a nu participa la război, dacă ar izbucni un conflict între unul din statele părți și un terț sau de a nu transforma o anumită zonă în teatru de operații activ sau pasiv (baze militare). Este cazul Elveției sau al Luxemburgului. Tratatul de neutralizare sunt acorduri internaționale care se aplică unui anumit spațiu geografic și prin care se interzice desfășurarea, pe timp de război, a oricăror operațiuni militare sau se interzice transformarea spațiului respectiv în bază militară. Tratatul de demilitarizare sunt cele prin care se interzice statelor de a avea forțe militare, armament, muniții, instalații militare de orice tip și fortificații pe un teritoriu determinat. Ambele tipuri de tratate pot fi încheiate pentru o perioadă definită sau pot avea efecte permanente. Tratatul de denuclearizare interzic prezența armelor nucleare în anumite zone geografice determinate sau regiuni spațiale ale

Pământului. Tratatul care certifică existența unei noi organizații internaționale determină ca organizația respectivă să dispună de personalitate juridică, adică ea devine opozabilă tuturor membrilor comunității internaționale, indiferent de statutul lor. Statutul ONU privind dreptul de a prezenta o reclamație juridică și de a pretinde respectarea dreptului încălcat de către statul împotriva căruia a formulat reclamația este un astfel de exemplu.

Situația internațională a făcut ca în ultimii ani să se discute din ce în ce mai mult despre problematica mijloacelor de asigurare a executării tratatelor sau remedierii neexecutării lor și, mai ales, despre condițiile încetării tratatelor.

Jurisprudența internațională, în baza principiului relativității efectelor tratatelor subliniază că domeniul executării prevederilor tratatelor îi revine în exclusivitate statutului, fiind o chestiune de bună credință. În opinia profesorului Ion M. Anghel „responsabilitatea reprezintă una din sancțiunile cele mai frecvente folosite și constă în a pune în acțiune responsabilitatea internațională. Orice neexecutare a unui tratat expune statul respectiv la angajarea responsabilității, pentru că neexecutarea tratatului constituie, prin ea însăși, un act ilicit care antrenează pentru statul respectiv, responsabilitatea și creează deci, în sarcina sa, obligația de a repara”. Această responsabilitate poate fi activată pe cale diplomatică sau a jurisdicției internaționale (arbitraj sau instanță judiciară). Mijloacele tradiționale prin care se poate asigura executarea tratatelor sunt garanția, garanția statelor terțe, controlul de către un organ permanent, iar mai actual sunt controlul, ancheta etc.

O problemă mai gravă o constituie încetarea tratatelor. Evident, nimic nu este grav dacă un tratat își încetează existența urmare a faptului că efectele sale iau sfârșit. Grav este momentul în care statele părți ridică problema caducității sale urmare a lovirii intereselor naționale sau de putere. Stabilitatea este esențială pentru asigurarea securității internaționale. Prin urmare pentru a anula, modifica, a înceta sau a suspenda un tratat trebuie să intervină motive extrem de bine justificate, recunoscute ca temei în dreptul internațional.

Încetarea tratatelor are o importanță covârșitoare pentru că toate efectele tratatului respectiv iau sfârșit față de părți sau, uneori, numai față de o parte din statele părți. O altă implicație este și faptul că odată cu dispariția acestuia ar dispărea și legitimitatea situațiilor create și drepturile dobândite. Pentru tratatele care impun părților obligații sau oferă prerogative a căror executare și exercitare se prelungesc în timp, printr-o conduită de natură permanentă, încetarea tratatului înseamnă oprirea executării obligațiilor și exercitării drepturilor și facultăților respective (cazul Tratatului de la Moscova din 1963 privind încetarea experiențelor nucleare sau a Tratatului de la Washington din 1959 privind libertatea de cercetare științifică în Antarctica). Încetarea parțială a unui tratat nu este admisă decât în mod cu totul excepțional și numai dacă „cauza de stingere privește dispoziții cu totul secundare”, adică echilibrul contractual este tulburat în mod grav (art.44 din Convenția de Codificare de la Viena). Prin aceasta se înțelege că dispar anumite clauze dar nu și tratatul în ansamblul său, clauzele care dispar sunt parte separată de tratat mai ales în ceea ce privește executarea lor, acceptarea clauzelor respective nu a constituit pentru părți o bază esențială a consimțământului lor de a fi legate prin tratat în ansamblul său. Dacă ar fi să facem o clasificare a cazurilor de încetare putem spune că încetarea poate fi în conformitate cu voința comună a părților contractante (un eveniment definit în tratat ca cauză de încetare, la expirarea duratei tratatului, denunțare, acordul expres al părților) sau prin efectul dreptului (în cazul executării tratatului, violării tratatului, schimbării de circumstanțe, imposibilitate de îndeplinire, stingerea personalității uneia din părțile contractante, războiul).

Modificarea sau revizuirea unui tratat sunt modalități obișnuite în practica jurisdicțională internațională și nu ridică probleme deosebite.

Pe lângă încetare și suspendarea tratatelor reprezintă o situație delicată, mai ales în cazul Tratatului cu privire la Forțele Armate Convenționale în Europa (CFE) și a Actului de încheiere a negocierilor vizând efectivele forțelor armate convenționale din Europa (CFE-1A). Suspendarea privește normele și obligațiile, drepturile și situațiile juridice care rezultă din acestea. Putem spune deci „suspendarea aplicării tratatului” și nu „suspendarea tratatului”. Dacă facem referire strictă la tratatul CFE și modificarea acestuia CFE-1A suspendarea cerută de către Rusia sunt două aspecte speciale ale acestei suspendări: prima se referă la obligația statelor părți de executare a tratatului în

relațiile reciproce existente între ele și a doua se referă la faptul că “suspendarea nu afectează relațiile juridice stabilite de tratat între părți”. Este cu adevărat o problemă sensibilă dar fiind că obiectul tratatului CFE vizează forțele armate și mai ales armamentul posedat de statele părți la tratat. O suspendare poate duce la suspendarea obligațiilor pe care le are statul membru în reducerea armamentului pe care îl posedă dar și la eliberarea de obligația de a nu achiziționa noi sisteme și echipamente militare sau de a moderniza cele existente. Modalitatea prin care Rusia a ales să-și exprime dezaprobarea față de politica de securitate promovată la frontiere sale vestice a fost *denunțul*. Conform definiției “denunțul este declarația de voință, prin care un stat își manifestă hotărârea de a nu mai fi legat prin tratatul la care este parte”. Denunțarea poate fi totală, când duce la încetarea tratatului, sau poate fi numai față de statul care denunță, funcție de ceea ce s-a prevăzut în tratat. Excluderea unui stat membru dintr-o organizație internațională este un astfel de caz de încetare a unui acord față de o singură parte. De asemenea există clauze de denunțare care permit statului care a făcut de acest drept să se poată retrage numai după trecerea unor perioade timp bine definite, egale sau neegale.

După cum s-a putut observa, sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI nu au fost și nu este o perioadă a tratatelor. S-au încheiat numeroase acorduri și înțelegeri, s-au făcut numeroase Declarații dar numărul tratatelor semnate a fost insignifiant. Poate din cauză că statele au înțeles prea bine problema responsabilității pe care o ridică semnarea unui astfel de document internațional. Pe de altă parte se pune problema timpului necesar pentru semnarea și ratificarea acestor documente. Evenimentele de astăzi se succedă uneori cu o așa de mare viteză încât dorința de a se ajunge la o înțelegere, în special pentru soluționarea conflictelor, pentru limitarea recurgerii la forță depășește nevoia de a alege cel mai sigur mijloc de încheiere a unei alianțe pentru viitor.

#### **Bibliografie**

- [1] Anghel, Ion M., **Dreptul Tratatelor**, 2 vol., Ed. Lumina Lex, București, 2000.
- [2] Balaban, Constantin-Gheorghe, **Securitatea și dreptul internațional**, Ed.C.H.BECK, București, 2006.
- [3] Bari, Joan, **Globalizare și probleme globale**, Ed. Economică, București, 2001.
- [4] Bari, Joan, **Probleme globale contemporane**, Ed. Economică, București, 2003.
- [5] Carter, Ashton, Perry, William, Steinburner, John, **A new concept of Cooperative Security**, Brookings, 1992.
- [6] Istrate Cristian, **Dreptul dezarmării. Acorduri multilaterale**, Ed. ALL Beck, București, 2005.
- [7] Rădulea Cristina Elena, **Efectele juridice ale tratatelor internaționale**, Ed. Lumen, Iași, 2007.
- [8] Stanford Arms Control Group, **International Arms Control**, Stanford University Press, Stanford, California, SUA, 1976.
- [9] \*\*\* **Convenția de la Viena privind dreptul tratatelor din 1969.**

## SISTEMUL DE SECURITATE EUROPEAN LA ÎNCEPUTUL MILENIULUI III

Valentin GLOD\*

*„The cold war” was finished after almost 50<sup>th</sup> years, during this time it left an impression that the war can solve any problems in political world.*

*The end of this uncertainty, left on way for a fast development of technology, of trade. Also, the financial investment was pas over frontiers.*

*These facilities have been generated to security address and peaces same opportunities, but these facilities couldn't oust the possibility to appear the new type of risks dangerous and threatens at security address and peaces.*

*The international organizations with aptitude in security fields were and they are preoccupation with projection and implementation of security strategy with favorable effects about global and complex strategy of security.*

*The transatlantic relation-ship will represent the key in maintain stability and the guarantee of European development. After 2003 we witnessed at discussion between “hobbesieni” and “kantieni” concerning the best methods to solve the problems of peaces and securities on world plan of the intervention right and the limits of sovereignty and also the part of international organization.*

*In new international context of the beginning of third millennium, the United States of Europe develop an external and security policy, the most essential element of policy dimension. That includes coordination of national politics, actions and common politics and development of same instruments for participation at missions to maintain peace.*

### Introducere

Data de 12 decembrie 2003 marchează „nașterea” Strategiei Europene de Securitate, ca un corespondent și ca o reacție la Strategia de Securitate Națională a SUA.

Strategia de Securitate Europeană identifică următoarele amenințări la adresa Europei: terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, conflictele regionale, statele falimentare, crima organizată<sup>117</sup>.

Totodată, Strategia de Securitate Europeană cuprinde obiectivele strategice ale UE în vederea asumării unui rol mult mai pronunțat în demersul global de gestionare a noilor tipuri de riscuri și amenințări, astfel<sup>118</sup>

a) promovarea unei politici eficiente de prevenire a conflictelor, prin utilizarea întregului set de capacități militare și civile pe care UE le posedă;

b) orientarea demersurilor UE pentru crearea unui climat de securitate în imediata vecinătate a Europei (Balcani, Caucaz și Orientul Mijlociu);

c) menținerea ordinii internaționale prin promovarea multilateralismului efectiv, prin respectarea și dezvoltarea dreptului internațional, în deplin acord cu principiile Cartei Națiunilor Unite.

Cât privește Politica Europeană de Securitate și de Apărare se poate aprecia că aceasta nu este implementată în același mod în care sunt implementate celelalte politici publice ale UE (din domeniile agriculturii, pescuitului, transportului, cercetării științifice etc.).

La 12 iunie 2004 Consiliul Europei a adoptat noul Obiectiv Global care vizează<sup>119</sup>:

a) creșterea interoperabilității forțelor puse la dispoziția UE, precum și consolidarea capacităților de dislocare și sprijin al acestora;

b) extinderea spectrului de misiuni pe care le va îndeplini UE, prin includerea de noi tipuri de operații: dezarmare; asistență pentru combaterea terorismului; reformarea sectorului de securitate etc.;

---

\* **Maior doctorand inginer, Șef Birou Secretariat, Registratură și Documente Clasificate – Școala de Aplicație pentru Unități Sprijin de Luptă „General Eremia Grigorescu”, Sibiu**

<sup>117</sup> L.A. Ghica (coordonator), Enciclopedia Uniunii Europene, București, Editura Meribia, 2006, p. 193.

<sup>118</sup> Cf. Dr. Teodor Frunzeti, dr. Vladimir Zodian, Lumea 2007, Editura C.T.E.A., București, 2007, p. 112.

<sup>119</sup> Ibidem, p. 112.

c) dezvoltarea capacităților de reacție rapidă ale UE, pe palierul decizional (decizia privind lansarea unei operații se ia în 5 zile) și în ce privește dislocarea în teatru de operații (maximum 10 zile de la adoptarea deciziei).

Încercând să tragem o concluzie la acest subcapitol, putem aprecia că la această dată UE nu și poate asigura securitatea politico-militară prin forțele proprii, în afara structurilor NATO.

Încă de la înființarea ei, Comunitatea Europeană a urmărit interconectarea sistemelor economice ale statelor membre. Pornită inițial ca o uniune vamală, cu scopul de a controla producțiile de cărbune și oțel ale Germaniei, integrând economia acestora într-un sistem european mutual, Comunitatea Europeană și-a dezvoltat cu timpul componenta politică, întărind instituțiile comune de la Bruxelles și adăugând, prin Tratatul de la Maastricht, embrionul unei componente militare vizând integrarea Uniunii Europei Occidentale în nou creată Uniune Europeană. De la Uniunea Vamală realizată prin Tratatul de la Roma din 1957, deciziile politice comune ale liderilor vest-europeni au dus popoarele Europei pe calea integrării la toate nivelurile, integrare exprimată prin Piața Unică, instituită de Actul Unic European, continuată de Uniunea Economică și Monetară, ivită în urma Tratatului de la Maastricht, și întărită de Tratatul de la Amsterdam, încununată în final cu adăugirea componentei militare, prin dezvoltarea unei viitoare armate comune europene, ca urmare a deciziei Summit-ului de la Köln, din iunie 1999.

În opinia specialiștilor în studii de securitate (Barry Buzan, Ole Weaver, Jaap de Wilde), conceptul modern de securitate include cinci factori cumulativi; securitatea unei entități statale este asigurată dacă se ține cont de fiecare dintre următoarele cinci componente: componenta politică a securității, componenta militară, componenta economică, componenta societală și cea ecologică. Problematika securității nu se confundă cu funcționarea normală a statului pe aceste dimensiuni, ci se referă numai la amenințările care, prin dimensiunile menționate, pun în pericol însăși existența statului. Securitatea politică se referă la stabilitatea organizațională a statelor, a sistemelor de guvernământ și a ideologiilor care le legitimează. Componenta militară a securității privește interconexiunea următoarelor două niveluri: al armelor ofensive și al capacităților defensive ale statelor, împreună cu percepția statelor despre intențiile celorlalți participanți la viața internațională. Securitatea economică privește accesul la resurse, finanțare și piețe necesare pentru a susține nivele acceptabile ale dezvoltării și puterii statului. Când vorbim despre securitate societală, ne referim la menținerea, în cadrul unor condiții acceptabile pentru a permite procesul de evoluție, a identității naționale colective, a modelelor tradiționale ale limbii, culturii, religiei și obiceiurilor unui popor. După cum evoluează evenimentele, unele dintre cele mai mari probleme pentru securitatea europeană le va pune componenta societală, datorită situațiilor existente în Bosnia-Herțegovina, Transnistria, Macedonia, Kosovo, Belarus, Muntenegru. Securitatea mediului înconjurător privește păstrarea la nivel local a biosferei planetare, ca suport esențial al sistemului de care depind toate celelalte activități umane<sup>120</sup>.

Tot în accepțiunea grupului de la Copenhaga, regiunile (comunitățile) de securitate au următoarele caracteristici<sup>121</sup>, oglindite perfect de construcția europeană:

- au în componență două sau mai multe state;
- aceste state constituie o grupare geografică coerentă;
- relația între statele respective este marcată de interdependență din punctul de vedere al securității, în sens pozitiv sau negativ, dar care este oricum în mod semnificativ mai puternică între statele respective decât cea dintre ele și alte entități din afara comunității;
- modelul securității interdependente trebuie să fie profund și durabil.

De-a lungul anilor, Uniunea Europeană a construit baza unei securități prin cooperare, tratatele semnate între membrii Uniunii consfințind gradual translația unor atribute ale suveranității naționale către autoritățile centrale de la Bruxelles. Astfel, în 1957, prin Tratatul de la Roma, se introduceau doar principii generale legate de obiectivele comune, în Actul Unic European din 1986 avem prima menționare a așa-numitei „Cooperări Politice Europene”, iar ulterior, în 1991, în

<sup>120</sup> Barry Buzan, Ole Weaver, Jaap de Wilde, **Security. A New Framework for Analysis**, Lynne Reiner Publishers Inc., Londra, 1998, pp. 7-8.

<sup>121</sup> Barry Buzan, Ole Weaver, Jaap de Wilde, **op.cit.**, p. 15.

Tratatul de la Maastricht, se prevăd măsuri pentru transformarea Uniunii Europei Occidentale în „brațul armat al Uniunii Europene”<sup>122</sup>. Titlul V al Tratatului de la Maastricht, intitulat „Dispoziții privind Politica Externă și de Securitate Comună”, se ocupă de reglementarea PESC, pe parcursul articolelor J - J.11. Mecanismele principale se bazează pe informarea reciprocă a statelor membre cu privire la problematicile de politică externă și de securitate, pe adoptarea unor acțiuni comune și, foarte important, pe faptul că, în virtutea suveranității partajate între statele membre și instituțiile europene, Consiliul European definește principiile și orientările generale ale PESC. Mai mult, Tratatul de la Amsterdam din 1998 întărește prerogativele Consiliului European asupra unor forțe armate comune ale statelor membre, arătând la articolul J.3 al Tratatului că respectivul Consiliu „definește principiile și orientările generale ale Politicii Externe și de Securitate Comune, inclusiv pentru problemele care au implicații în domeniul apărării”<sup>123</sup>.

Analizând istoria creării unei Politici Externe și de Securitate Comună, trebuie să amintim momentul deciziei politice de a reînarma Germania în anii 50 când, pentru a permite acest lucru, Franța, Germania, Italia, Belgia, Luxemburg și Olanda au inventat proiectul Comunității de Apărare Europene, inițiind crearea unei armate europene comune. Proiectul a fost respins mai târziu (1954) de către Franța, din cauza neînțelegerilor politice dintre țările fondatoare. La trei ani după stabilirea Comunității Economice Europene, dorința de a reîncepe construcția politică a apărut sub auspiciile lui De Gaulle. Francezul Christian Fouchet a pregătit trei propuneri în anii 1961-1962, cunoscute sub numele de „Planul Fouchet”. Cooperarea interstatală trebuia să ducă la o politică externă unică, statele membre trebuiau să-și întărească securitatea în comun și să-și coordoneze politicile de apărare. Ultima dintre acestea prevedea consultări bilaterale periodice și comitete comune de lucru, care pregăteau reuniunile la nivel înalt - inclusiv un comitet în domeniul apărării. Din nefericire însă, a fost rândul celorlalți să respingă acest „Tratat asupra Uniunii Statelor” motivându-se că nu se dorește o colaborare excesivă între state și nici ruperea legăturii cu SUA și NATO. Totuși, în 1969, la Summit-ul de la Haga, cei șase membri ai CEE au reafirmat necesitatea de a unifica politic Europa. În 1970 s-a adoptat Raportul Davignon, marcând Cooperarea Politică Europeană, deși aceasta se referea exclusiv la politica externă. Treisprezece ani mai târziu, la Stuttgart, s-a mai făcut un pas: aspectele politice și economice ale securității au fost incluse între obiectivele CPE. Până la momentul Maastricht, diplomația occidentală și-a armonizat pozițiile față de statele terțe, pe baza acordurilor informale, dar în lipsa unor structuri comune ale Comunității Economice Europene.

Tratatul de la Amsterdam a adus schimbări pragmatice cu privire la următoarele chestiuni: s-a creat o celulă de planificare politică și analiză, s-a înființat poziția de Înalt Reprezentant al PESC, s-a adoptat votarea de către Majoritatea Calificată (QMV) pentru implementarea măsurilor și extinderea cooperării în domeniul managementului de criză între UE și UEO. Din acest moment, unele analize ale cancelariilor occidentale au considerat că responsabilitatea PESC se restrânge doar la reacții față de crizele ce pot apărea, în sensul intervențiilor militare și/ sau diplomatice, deci incluzând aspectele legate de apărare, iar alții au preferat să disocieze politica diplomatică și de securitate de aspectele legate de apărare.

În ceea ce privește forțele armate comune, ulterioare semnării Tratatului de la Maastricht, semnalul a fost dat de Franța și Germania care creau, în mai 1992, EUROCORPS, marcând prima etapă a unei apărări europene autonome. Inițiativa continuă cooperarea bilaterală franco-germană, care a demarat în 1963, în contextul juridic fixat de Tratatul de la Élysée. Scopurile creării acestui corp de armată comun franco-german au fost să contribuie la apărarea Europei, în conformitate cu art. 5 al Tratatului fondator al UEO, să mențină pacea și să asigure asistența umanitară în afara zonei de acțiune a NATO. Din punct de vedere politic, momentul ales la începutul anilor 90 a reprezentat soluția de compromis față de răcirea relațiilor franco-germane în momentul unificării: Franța dorea să mențină trupe pe teritoriul Germaniei unificate, fiind obligată în același timp să trateze fostul adversar ca pe un partener egal. Chiar dacă, la început, această inițiativă a fost tratată

<sup>122</sup> Constantin Valentin, **Documente de bază ale Comunității și Uniunii Europene**, Titlul V al Tratatului de la Maastricht, Editura Polirom, Iași, 1999, pp. 180-185.

<sup>123</sup> Constantin Valentin, **Documente de bază ale Comunității și Uniunii Europene**, Titlul V al Tratatului de la Amsterdam, Editura Polirom, Iași, 1999, p.260.

cu nepăsare sau neliniște din partea Marii Britanii și, respectiv, a Olandei, după puțin timp aceste două țări s-au oferit și ele să colaboreze pentru consolidarea corpului de armată comun, în urma obținerii unor asigurări cu privire la preeminența NATO în domeniul apărării colective a aliaților. Două noi unități multinaționale, EUROFOR și EUROMARFOR, au completat inițiativa franco-germană. Cele două unități au fost create de către Franța, Spania și Italia pe 15 mai 1995, în urma sesiunii ministeriale a UEO de la Lisabona. Prima este o unitate terestră ușoară, mobilă, concepută pentru intervenții în cadrul crizelor de joasă intensitate sau pentru acțiuni umanitare și dotată cu 10.000 de oameni. Cea de-a doua este o forță maritimă, dotată cu capacități aeronavale; capacitățile navale reunesc statele membre ale UE, permițându-le să controleze împreună întregul sector mediteranean, ceea ce nu s-ar fi putut realiza în mod individual.

Marea Britanie a fost atrasă la formarea Grupului Aerian European, inițiativă lansată la Summit-ul de la Chartres din 1994, Grup care avea ca obiective să realizeze o complementaritate tehnică între cele două forțe aeriene naționale și să asocieze Marea Britanie, din punct de vedere politic, procesului multinațional. GAE a fost extins în 1999, pentru a include Germania, Olanda, Belgia și Spania.

Aceste forțe europene sunt puse la dispoziția UEO, fiecare având atribuții diferite. Misiunile lor sunt fixate în Declarația de la Petersberg a UEO, semnată la 19 iunie 1992:

- contribuția la apărarea comună a Aliaților europeni;
- intervenții umanitare sau cu scopul de a evacua resortisanții europeni din zonele de conflict;
- misiuni de menținere a păcii;
- intervenții ale forțelor combatante în cadrul gestiunii crizelor.

Un moment important în istoria PESC europene l-a constituit întâlnirea franco-britanică de la Saint-Malo, din 4 decembrie 1998. Pentru prima dată, în Declarația Comună asupra Apărării Europene, s-a subliniat clar nevoia ca Uniunea Europeană să aibă capacitatea pentru acțiuni autonome, susținută de forțe militare credibile, mijloacele pentru a decide folosirea lor și pregătirea de a o face. Era o schimbare istorică a poziției britanice, care până atunci se situase undeva între indiferență și opoziție față de o Politică de Securitate și Apărare Comună în Europa. Această schimbare reflectă o poziție similară a francezilor în raport cu participarea la structurile militare integrate ale NATO, în momentul în care Alianța reforma structurile de comandă. Respectându-și însă partenerii americani tradiționali, britanicii propuneau eficientizarea managementului de criză, fără a dilua resursele destinate apărării comune; totodată, propuneau ca Uniunea să se ocupe de funcțiile politice ale UEO, iar NATO de cele militare.

Totuși, momentul crucial al solidificării unei apărări europene a venit o dată cu decizia Consiliului European de la Köln de a face PESC să fuzioneze cu UEO<sup>124</sup>. Cauzele principale au fost modesta performanță europeană în criza din Kosovo și dorința unei autonomii de execuție față de NATO, respectând însă principiile legăturii transatlantice, și anume pe cele ale dezvoltării unei securități europene împreună cu SUA.

De asemenea, la Summit-ul de la Helsinki din 10-11 decembrie 1999, s-au adus noi precizări cu privire la cadrul stabilit la Köln, introducându-se pentru prima dată cifre și termene concrete pentru forța comună de apărare a UE. „Statele membre trebuie să fie pregătite ca, până în 2003, să poată desfășura, într-un interval de 60 de zile și pentru cel puțin un an, forțe militare numărând 50.000-60.000 de oameni pentru întregul spectru al sarcinilor de la Petersberg”, se preciza în Concluziile președinției finlandeze a Consiliului Afacerilor Generale. În același timp, făcând referire la alte state interesate, Concluziile deschid și posibilitatea contribuției acestora la managementul militar al crizelor de către UE.

Ultimele date arată că proiectul avansează rapid și se automodifică din mers. Astfel, la reuniunea Consiliului Miniștrilor Apărării ai UE din 22 septembrie 2000, experții militari au amendat cifra de 60.000 de persoane, arătând că, pentru atingerea obiectivelor fixate, ar fi mai potrivit să existe o forță de 80.000 de persoane, susținută de 350 de avioane de luptă și 80 de nave militare<sup>125</sup>. Acest lucru ar însemna că Uniunea, în orice moment, trebuie să aibă 240.000 de soldați

<sup>124</sup> Decizie pronunțată la Conferința Interguvernamentală a UE de la Köln 3-4 Iunie 1999.

<sup>125</sup> „Europa vrea o armată proprie de 80.000 de militari”, in Cotidianul, 25 septembrie 2000, p. 8.



pregătiți de intervenție, datorită rotațiilor impuse de intervalul de un an stabilit la Helsinki pentru durata intervenției<sup>126</sup>. Experții au stabilit și un catalog al forțelor armate, care precizează toate mijloacele necesare, iar primele contribuții naționale (în oameni și echipamente) au fost înaintate în cadrul reuniunii Miniștrilor Apărării din UE, pe 13 noiembrie 2000 la Bruxelles. Pentru început, britanicii și-au propus să participe la această forță europeană cu 14.000 de soldați și aproape două treimi din marina regală, nemții vor aloca aproximativ 12.500 de soldați și tehnică blindată, francezii 12.000 de oameni și tehnică radar etc. Catalogul ofertelor complete în oameni și echipamente nu este încă definitivat.

### **Uniune Europeană interguvernamentală sau Statele Unite ale Europei**

Rezerva interguvernamentală a marcat primele inițiative ale Comunității Europene de Apărare - eșuată în 1954 -, planul Fouchet din anii 60, precum și prima Cooperare Politică Europeană, decisă la Summit-ul de la Haga din 1969. Cooperarea politică includea, cu precădere, schimbul de informații și coordonarea în domeniul politicii externe. Franța și Marea Britanie preferă în continuare varianta dezvoltării interguvernamentale, care privilegiază politica prestigiului național în prelungirea trecutului lor de mari puteri. Ambele state privesc cu îngrijorare orice tentativă de a transforma Europa unită într-o federație de tip german, cu atât mai mult cu cât domeniile politicii externe și de apărare constituie nucleul dur al suveranității statale.

Statele mici sunt și ele mulțumite cu varianta interguvernamentală, deoarece le oferă posibilitatea de a-și face vocile auzite, refuzându-se astfel hegemonia celor mari.

Politica Externă și de Securitate Comună, creată în cursul Conferinței Interguvernamentale asupra uniunii politice (1990-1991), a fost înscrisă ca al doilea pilon interguvernamental al Tratatului de la Maastricht (1992), separat de primul pilon, prin urmare de sistemul decizional al UE. Pilonul doi și trei păstrează deci un sistem decizional strict interguvernamental și nu există dovezi că situația s-ar schimba într-un viitor apropiat. Tratatul de la Amsterdam a introdus modificări pragmatice în modul de funcționare a PESC, fără a aduce însă atingere nucleului dur interguvernamental. Înaltul Reprezentant pentru PESC este o funcție sustrasă influenței Comisiei Europene, iar votul majoritar se aplică numai pentru punerea în practică a deciziilor luate anterior prin votul unanim al reprezentanților guvernamentali. Extinderea cooperării cu UEO și, ulterior, preluarea sa de către UE au întărit tendința interguvernamentală.

Modul în care a fost luată decizia de fuziune demonstrează preeminența interguvernamentalismului. Interesele statale au fost acomodate cu prilejul deciziei interguvernamentale de la Köln. Dacă Tratatul prelua funcțiile UEO în domeniul managementului crizelor, Consiliul European a decis la Köln preluarea instituțiilor responsabile de acest management: reuniuni ale miniștrilor Apărării, stabilirea la Bruxelles a unui Comitet Politic și de Securitate Permanent, a unui Comitet Militar, a unui Stat-Major și preluarea Centrului de Studii Satelitare și a Institutului pentru Studii de Securitate.

*„Statele Unite ale Europei”* a fost și este tema predilectă a mediului academic și filosofico-politic în Europa, pornind tocmai de la o integrare interguvernamentală fără precedent, dar adăugând atributele necesare unei entități statale unice: o monedă unică, organisme centrale întrite cu un Guvern european, o Constituție, o armată europeană și, nu în ultimul rând, definirea unei cetățenii europene bazate pe mentalități relativ apropiate și pe o istorie care a dezvoltat, se speră, o conștiință europeană.

Trebuie afirmat de la început că, din punctul de vedere al securității europene, un sistem cu comandă, răspundere și finanțare unice ar fi mai ieftin, mai productiv și mai eficient pentru a asigura atât apărarea colectivă, cât și celelalte componente ale securității. Dar acest ideal este încă departe.

Dezbaterile asupra temei superstatului european, idee veche de cel puțin 55 de ani, au reizbucnit o dată cu propunerile politice înaintate de ministrul Afacerilor Externe german, Joschka Fischer, și de președintele francez, Jacques Chirac. Primul sugera crearea unui Guvern european,

---

<sup>126</sup> „Cei 15 au revăzut nivelul la care se ridică efectivele necesare înființării unei forțe de reacție rapidă în Europa”, Mediafax, 23 septembrie 2000.

pornind de la acordarea prerogativelor necesare în acest sens Comisiei Europene, transformarea Parlamentului într-un Legislativ cu puteri sporite în Europa, alegerea unui președinte al UE, noua entitate urmând să fie compusă din statele puternice care doresc acest lucru (nucleu dur), restul țărilor putând să facă parte și ele din acest superstat atunci când doresc și când sunt gata să-și asume obligațiile necesare. Partizan al statului-națiune, cel de-al doilea propunea, în locul unei federații, o integrare mai rapidă condusă de un grup al „statelor-pionier” (Franța și Germania), dar care să aibă Comisia și Parlamentul drept instituții directoare ale aceleiași entități statale. Lor le-a fost opusă o altă propunere, înaintată de premierul britanic, Tony Blair, conform căreia viziunea federalistă sau suprastatală nu ar fi încă de dorit, dar rolul Parlamentului trebuie întărit, prin crearea celei de-a doua Camere, care să cuprindă reprezentanții parlamentelor naționale - subordonați Camerei Superioare, în care sunt reprezentați cei aleși prin votul direct pentru Parlamentul European actual – și tot un rol sporit să fie acordat Consiliului European, care să ia deciziile prin votul majorității.

S-au accentuat dezbaterile în ceea ce privește adoptarea unei Constituții europene. Experții Institutului European din Florența au parcurs cele patru tratate europene mari și cele 38 de protocoale ale lor, extrăgând elementele comune, pe care le-au reunit într-un document numit „Tratatul de bază al UE”, oferit spre analiză statelor și instituțiilor europene, care să decidă redactarea Constituției Europene.

Așadar, un superstat european va trebui să aibă o armată unică, gata să-i apere granițele (definite foarte clar), a cărei organizare să pornească de la existența unui ministru-comisar al Apărării europene, de la conceperea unei strategii de securitate clară – în care să primeze apărarea și securitatea entității statale, toate acestea bazate pe un Stat-Major General European, care să conducă o armată bine finanțată și echipată. Eurosepticii (Marea Britanie, Danemarca, Suedia etc.) spun că nu va exista și că nu e de dorit o astfel de Europă și chiar, mai rău, că aceasta ar însemna ruperea legăturii cu SUA și desființarea NATO. Optimiștii (Franța, Germania etc.) spun că bazele superstatului sunt deja create prin deciziile de la Saint-Malo, Köln și Helsinki.

Nu se specifică însă, limpede cum s-ar rezolva unele probleme tradițional-istorice ale continentului, pentru a realiza un superstat european:

- care va/vor fi limba/limbile oficială (e) a/ ale acestui superstat, fără a supăra/ discrimina restul membrilor ?;
- cum vom evita uniformizarea culturală și dispariția diversității?;
- care va fi teritoriul exact al statului european?;
- cum vor arăta legăturile juridice ale superstatului, exprimate prin cetățenie, cu „europenii”?;
- cea mai importantă problemă, cât de puternică e conștiința europeană care-i leagă pe oameni sau, mai exact, sunt europenii gata să moară pentru țara lor, „Europa”?

Amploarea și importanța acordată viitorului securității europene reprezintă un aspect fără precedent în istoria „Bătrânului Continent”. Niciodată de la formarea statelor moderne nu a existat o integrare, în mod voluntar, la toate nivelurile, a unor entități statale, așa cum o reflectă prezentul Uniunii Europene. Și procesul continuă. De asemenea și numărul întrebărilor care se ridică este în creștere: care va fi rolul Consiliului Europei atunci când UE va adopta Carta Drepturilor Fundamentale pentru statele sale membre?; ce rol va mai avea OSCE în momentul în care UE va cuprinde aproape toate statele europene în prezent membre ale OSCE?; va rămâne OSCE singurul forum regional de dialog cu Rusia?; vor rămâne statele fost-sovietice singurele țări europene în afara UE?; care vor fi termenii de colaborare între UE și Rusia, plus fostele țări sovietice?

### **Relația SUA – UE**

Din toate punctele de vedere, Statele Unite ale Americii sunt mult mai apropiate de Europa decât de orice alt continent sau grup de state. Derivată din principiile și tradiția europeană, politica americană a fost permanent sensibilă față de relația cu Europa, atât la începutul secolului XX, cât, mai cu seamă, după 1945, adică de când SUA și-au arogat rolul de pater securitas pentru Europa Occidentală. Integrarea europeană a fost nu numai încurajată, ci și determinată de dorința americană

de a pune capăt disputelor istorice europene, care au implicat Statele Unite în două conflicte mondiale<sup>127</sup>.

Legătura Americii cu Europa este realizată prin politica britanicilor. Regatul Unit va fi întotdeauna resortul acestei comunități transatlantice, jucându-și cu abilitate interesele de menținere a americanilor în Europa și de conturare a unei apărări europene numai împreună cu aceștia, în virtutea rolului său istoric de echilibrator.

Tot legătura transatlantică a fost ingredientul-cheie care a atras statele fost comuniste ale Europei de Est, intrarea sub umbrela NATO întărindu-le sentimentul de securitate. Pentru est-europeni, numai Statele Unite au și vor avea forța necesară contrabalansării arsenalului ex-sovietic și capacitatea de proiectare a forțelor care să ofere o garanție de securitate credibilă.

Există însă și neînțelegeri în acest parteneriat privilegiat. Atitudinea uneori ambivalentă a SUA față de integrarea europeană este generată în primul rând de percepția că americanii sunt excluși din anumite inițiative europene. Încă din 1990, americanii s-au opus transformării UE într-o alianță, interpretând proiectul european ca o tentativă, similară propunerilor Rusiei, de subminare a NATO. Apoi, americanii consideră că prin crearea unei apărări europene exclusive se vor dubla instituțiile militare și cheltuielile necesare asigurării securității europene. Temându-se că proiectul european va duce la sfârșitul NATO, surse de la Pentagon au amenințat chiar că SUA se vor retrage unilateral din NATO, dacă UE dezvoltă forța europeană în sensul unei armate operaționale.

În principal francezii sunt cei care se opun unei preeminențe constante și de durată a Americii în politica de securitate europeană. De altfel, Franța este promotoarea și susținătoarea cea mai hotărâtă a proiectului ESDP (European Security and Defence Policy) dezvoltat în cadrul UE pentru a pune bazele armatei europene. Un episod al „războiului nervilor” franco-american îl constituie și criticile aduse de francezi sistemului de interceptare și analiză a comunicațiilor, Echelon 41, afiliat lumii anglo-saxone, prin care anglo-americanii pot asculta aproape toate comunicațiile europene.

În ultimul timp, principala problemă între aliați pare să fie reprezentată de pozițiile divergente asupra Sistemului Defensiv Antirachetă inițiativă americană care se înscrie în tiparele politicii izolaționiste ale SUA. Deși președintele american a arătat că acest sistem ar putea fi folositor și Europei, urmând să o includă în umbrela protectoare, în special francezii și germanii au determinat o poziție negativă a întregii UE față de proiect. Europeanii consideră că implementarea sistemului ar modifica echilibrul strategic, protejând exclusiv teritoriul național american în fața unui atac nuclear, ceea ce ar duce la decuplarea apărării europene de cea americană.

Relația Europei Occidentale cu Statele Unite ale Americii trece printr-o perioadă de redefinire a raporturilor strategice. Chestiunea primordială legată de securitate se învârtă în jurul întrebării: vor avea americanii și europenii un sistem comun de securitate în secolul XXI? Cu alte cuvinte, vor mai rămâne americanii în Europa? Răspunsul la aceste chestiuni este pe cât de variat, pe atât de condiționat de evoluțiile politicii interne americane și de jocul intereselor naționale în cadrul Uniunii.

De preferat este ca, în actualul context, statele membre ale UE să mențină, împreună cu Statele Unite, comunitatea de securitate din prezent, deoarece atât principiile comune, cât mai ales interesele celor două continente se vor păstra convergente cel puțin pentru următoarele două-trei decenii. Pentru a păstra legătura transatlantică, politicile viitoare ale UE vor trebui să reducă temerile americane cu privire la neparticiparea la unele decizii, accentuând diferențierea aspectelor de care se va ocupa UE, față de cele care vor rămâne în competența NATO, întărind necesitatea complementarității între apărarea europeană și cea realizată împreună cu NATO.

### Concluzii

„Războiului Rece” s-a sfârșit după aproape 50 de ani în care a lăsat impresia că poate rezolva orice problemă în politica mondială. Sfârșitul acestei *incertitudini*, a lăsat calea liberă dezvoltării rapide a tehnologiei, comerțului. Totodată, investițiile financiare au transcedat granițele.

<sup>127</sup> Beatrice Heuser, **Transatlantic Relations. Sharing Ideals and Costs**, Macmillan, Royal Institute of International Affairs Chatham House, Londra, 1996, p. 91.

Aceste facilități au generat la adresa securității și păcii anumite oportunități, dar nu au putut elimina posibilitatea apariției de noi tipuri de riscuri, pericole și amenințări la adresa securității și păcii.

Organizațiile internaționale cu vocație în domeniul securității, au fost și sunt preocupate pentru proiectarea și implementarea strategiei de securitate cu efecte benefice asupra strategiei globale și complexe de securitate.

Relațiile transatlantice vor reprezenta cheia menținerii stabilității și garanția dezvoltării Europei. După anul 2003 am asistat la o dezbatere între „hobbesieni” și „kantieni” referitoare la cele mai bune metode de rezolvare a problemelor păcii și securității pe plan mondial, la dreptul de intervenție și limitele suveranității, dar și rolul organizațiilor internaționale.

În noul context internațional de la începutul mileniului III, statele Uniunii Europene își dezvoltă o politică externă și de securitate, unul dintre elementele esențiale ale dimensiunii politice. Aceasta include coordonarea politicilor naționale, acțiuni și politici comune și dezvoltarea unor instrumente pentru participarea la misiuni de menținere a păcii.

### **Bibliografie**

- [1] Buzan, Barry, Weaver, Ole, de Wilde, Jaap, **Security. A New Framework for Analysis**, Lynne Reiner Publishers Inc., Londra, 1998.
- [2] Constantin, Valentin, **Documente de bază ale Comunității și Uniunii Europene**, Titlul V al Tratatului de la Maastricht, Editura Polirom, Iași, 1999.
- [3] Constantin, Valentin, **Documente de bază ale Comunității și Uniunii Europene**, Titlul V al Tratatului de la Amsterdam, Editura Polirom, Iași, 1999.
- [4] Frunzeti, Teodor dr., Zodian, Vladimir dr., **Lumea 2007**, Editura C.T.E.A., București, 2007.
- [5] Ghica, L.A. (coordonator), **Enciclopedia Uniunii Europene**, București, Editura Meribia, 2006.
- [6] Heuser, Beatrice, **Transatlantic Relations. Sharing Ideals and Costs**, Macmillan, Royal Institute of International Affairs Chatham House, Londra, 1996.
- [7] **\*\*\*Decizie pronunțată la Conferința Interguvernamentală a UE de la Koln 3-4 Iunie 1999.**
- [8] **\*\*\* Cotidianul**, 25 septembrie 2000.
- [9] **\*\*\* Mediafax**, 23 septembrie 2000.

## CONSIDERAȚII PRIVIND CONCEPTUL DE SUVERANITATE ÎN CADRUL UNIUNII EUROPENE

**Dr. Visarion NEAGOE\***

**Ana – Maria IONICĂ\*\***

*Ever since Rome Treaty was signed, the problem concerning national sovereignty of the member-states has been the most discussed issue within the European Union. The struggle between the state's power and the power of the Union is still sensitive and this is why the latter is still seeking new ways of supporting the idea of the "United States of Europe". Yet, each member-state should be aware that in order to profit of the advantages of being part of the European Union, one of the most important sacrifices is giving up its sovereignty in order to gain a European status within the Union. But is this one way process worth the sacrifice of neutralizing a state's power?*

### **I. Evoluția conceptului de suveranitate: de la pacea westphalică la secolul al XXI-lea — un drum fără întoarcere**

De la Pacea Westphalică încoace, tema suveranității a suscitat dispute, neînțelegeri sau războaie, dar a fost și subiect al convențiilor, tratatelor și medierilor internaționale. Cu greu putem găsi în studiul relațiilor internaționale un alt subiect atât de dezbătut. De aceea, cei care scriu despre suveranitate, încercând fie să ofere noi tipare, fie să confere alte înțelesuri termenilor deja uzitați, au una dintre cele mai grele misiuni. Motivul principal al dificultății emiterii unor noi teorii despre suveranitatea europeană rezidă în faptul că suveranitatea națională a fost și a rămas una dintre valorile de bază ale construcției și prosperității entităților statale moderne, iar diferențele în interpretarea conceptuală provin din modificările istorice ale rolului statului pe plan intern și a raporturilor internaționale afectând aspectul extern al suveranității. În plus, întreaga istorie a construcției europene post '45 este inseparabil legată de transformările pe care le-a suferit concepția westfalică a suveranității. Pentru prima dată în istorie, state independente, suverane și democratice au purces la armonizarea economiilor lor și, ulterior, a obiectivelor politice, într-un efort pornit din dorința de reconstruire a Europei sfâșiată de conflicte, de asigurare a dezvoltării durabile și a faptului că războiul nu va mai fi posibil pe continent. Proiectul european, prezentat spre sfârșitul anilor '40, avea să ridice întrebarea dacă izolarea și luarea deciziilor de către state fără a respecta interesele celorlalți nu ar trebui abandonate în favoarea unei construcții viitoare bazate pe încredere, luarea deciziilor în comun și urmărirea unor interese superioare. Răspunsul ultimilor aproximativ 50 de ani e pe cât de ferm pe atât de concludent: Uniunea Europeană a impus la nivel global un model de colaborare economico-politică încă neegalat.

Considerăm astfel că problema suveranității naționale a statelor-membre a fost cel mai disputat subiect în cadrul Uniunii, încă de la semnarea Tratatului de la Roma. Întrebările cruciale „Câtă putere vor avea noile instituții pe care le creăm?” și „Câtă putere va mai avea guvernul nostru?” au fost la ordinea zilei în timpul pregătirilor fondării Comunității Economice Europene din 1957, așa cum sunt și astăzi, când Uniunea caută noi puncte de sprijin pentru un edificiu la a cărui construcție concepte precum „sistem politic revoluționar”, „Europa interguvernamentală” sau „Statele Unite ale Europei” sunt doar încercări teoretice de a ancora conceptual un conglomerat de state independente, suverane și democratice conduse în viitorul apropiat de o singură Constituție<sup>1</sup>.

Construită printr-un uriaș efort de a mulțumi pe toată lumea și de a asigura o pace durabilă în Europa, Pacea Westphalică din 1648, ce a urmat Războiului de 30 de ani, a stabilit în mod practic ceea ce istoricii, politicienii și militarii aveau să numească setul principiilor ce definesc suveranitatea națională. La vremea respective, conceptul se baza în principal pe: crearea și

---

\* **General de brigadă profesor universitar, Statul Major al Forțelor Terestre**

\*\* **Statul Major al Forțelor Terestre**

<sup>1</sup> Ciobanu–Dordea, Aurel, „Considerații cu privire la implicațiile constituționale ale aderării României la Uniunea Europeană”, Romanian Journal of European Affairs, vol. 1, nr. 1, 2001

afirmarea statului pe arena internațională, fixarea suveranității ca autonomie internă a principelui — care ieșise învingător asupra Papalității, egalitatea statelor în relațiile dintre ele, introducerea conceptului de echilibru între puteri ca mijloc de menținere a păcii. Monarhii însă continuau să fie expresia statalității, așa încât suveranitatea se referea, în primul rând, la persoana lor.

În paralel cu statul suveran s-a născut ideea de „națiune”. Locuitorii dinăuntrul granițelor aceluiași stat căpătau treptat conștiința că aparțin unei comunități naționale, că împărtășesc o istorie comună și, cel mai important, că au interese comune pe care le pot apăra și promova cel mai bine prin intermediul statului. Ulterior, în secolul al XVIII-lea, are loc cea mai importantă translație de la suveranitatea monarhului la cea a națiunii sau a poporului, impulsionată de Declarația de Independență a Statelor Unite ale Americii, consacrată mai apoi și în Declarația Drepturilor Omului și Cetățeanului, precum și în Constituția Franței revoluționare.

Afirmate în ideea „sanctificării” lor — mai ales în spiritul hegelian, unde suveranitatea era concepută ca o putere absolută nesupusă nici unei legi — aceste precepte westfaliene au fost, în fapt, modificate de mai multe ori pe continentul și în țările care le-au promovat, politicul fiind întotdeauna factorul revizionist, fermentul schimbării, în timp ce juridicul venea cu o oarecare întârziere să legislaze situații deja create pentru care se ofereau acum explicații și justificări normative. Un important pas este făcut de cei care recunosc caracterul modelator și moderat al suveranității, refuzând o imagine idilică. G. Jellinek este unul dintre pionierii teoriilor moderatoare care aduc autolimitarea suveranității: în concepția lui, statele acceptă dreptul internațional ca pe o necesitate autoimpusă, dar se văd deseori determinate să încalce această normă internațională. În secolul al XX-lea, suveranitatea este considerată o sumă de competențe pe care statele le pot delega într-o măsură mai mare sau mai mică unor organisme internaționale. Tot secolul al XX-lea a adus crearea Ligii Națiunilor și ulterior a Organizației Națiunilor Unite, aceste organisme recunoscând calitatea de subiect de drept internațional al statelor suverane și independente, competențele lor teritorială și materială, și condamnând agresiunile unor entități statele asupra altora. Egalitatea suverană a statelor a devenit unul dintre principiile de bază pe care s-a fondat Carta Națiunilor Unite: articolul 2 (1) este relevant în acest sens — „Organizația este întemeiată pe principiul egalității suverane a tuturor Membrilor ei”. Rezoluția ONU nr. 2625 din 1970 definea principiul egalității suverane prin următoarele idei:

- „Statele sunt egale din punct de vedere juridic”;
- „Fiecare stat se bucură de drepturile depline suveranități”;
- „Fiecare stat are obligația de a respecta personalitatea celorlalte state”;
- „Integritatea teritorială și independența politică a statului sunt inviolabile”;
- „Fiecare stat are dreptul de a alege și dezvolta liber sistemul său politic, social, economic și cultural”;
- „Fiecare stat are obligația de a respecta deplin și cu bună credință angajamentele sale internaționale și de a trăi în pace cu celelalte state”.

## II. Suveranitatea politico-economică

Ceea ce numim suveranitate politico-economică s-a aflat dintotdeauna în conflict cu forța conservatoare a suveranității juridice. Dinamica politico-economică a tins întotdeauna spre subminarea tabuurilor juridice. Pentru a ilustra acestea să ne amintim celebra lucrare a lui Immanuel Wallerstein, *Sistemul mondial modern*<sup>2</sup>, care plasează începuturile economiei mondiale moderne în momentul Păcii de la Westphalia, ocazie favorabilă, fondatoare și, din acel moment, conservatoare, pe baza și contra căreia s-a dezvoltat actuala economie globală. Ne referim de asemenea la cunoscuta sintagmă din teoria relațiilor internaționale a ultimilor 50 de ani, „politica de putere”, care concentrează intervențiile externe ale marilor puteri însoțite de necesara legitimare impusă de existența mitului suveranității. Statul aproape că a dispărut, toate sectoarele economice sunt globalizate, iar schimbările tehnologice în comunicații tind spre un „sat global”. În raport cu această definiție, contestatarii au dreptate atunci când spun că statul încă mai există, că mai sunt bariere comerciale, că nu toate sectoarele sunt globalizate sau că „satul global” a rămas parțial, pentru că nu

<sup>2</sup> Wallerstein, Immanuel, *The Modern World-System*, New York, Academic Press, 1974.

toată lumea are acces la toate tipurile de media. Dezbateră actuală în privința globalizării se referă însă la alte fenomene, la o dinamică specială, și nu la finalul procesului. De multe ori, argumentele anti-globalizare ascund probleme etice cu privire la supraviețuirea democrației în sensul de responsabilitate și legitimitate guvernamentale. Globalizarea a fost precedată de interdependență. Dar intensificarea schimburilor economice transnaționale, plus creșterea vitezei comerțului și a transferului de capital au dus la crearea unei noi realități — piața globală. Modificările cunoscute sub numele de globalizare pot fi identificate în comerț, producție și finanțe, tot atâtea sectoare scoase de sub influența pe care statul o reclama în numele suveranității.

În domeniul comercial, modificările sunt de această dată de natură calitativă. Companiile multinaționale (MNC) au schimbat natura comerțului internațional. Pentru a evita barierele comerciale impuse de state, MNC au mărit procentul operațiunilor care se desfășoară în interiorul firmei. Statul nu poate controla și taxa schimburile care au loc între diferite ramuri ale aceleiași companii multinaționale. De asemenea, inovațiile tehnologice au făcut posibile mișcări tot mai rapide și mai ieftine.

Care au fost efectele asupra rolului statului în economie? Globalizarea a afectat în mod profund rolul statului. Statul împarte „controlul” cu piețele financiare. În același timp, având în vedere natura calitativă a proceselor de globalizare, nici un stat nu se poate sustrage acestora. Funcțiile de bază ale statului au fost afectate. Statul nu mai poate nici măcar să asigure un control politic eficient asupra teritoriului său. Acest deficit de capacitate este ilustrat cel mai bine de pierderea eficienței în domeniul controlului frontierelor, sub aspect economic. Legat de problematica transfrontalieră, migrația masivă a grupurilor etnice, cauzată de diferite conflicte, revendicări teritoriale etc., a adus o nouă dovadă a iluziei controlului teritorial absolut.

În privința autorității asupra politicii și a economiei, ceea ce statul a pierdut, nu a câștigat nimeni. Puterea se disipează. Nu asistăm la un joc cu sumă nulă, unde avem un învingător și un perdant. Sau putem cel mult spune că este un câștig de partea pieței globale, dar acesta nu este decât un mod indirect de a spune același lucru, și anume că puterea - în sensul de control și influență - se pierde. Globalizarea ca proces modifică în același timp nu numai capacitatea statului ci și pe aceea a actorilor privați de a controla „jocul economic”.

Funcția statală de control al politicilor economice a fost fundamental afectată. Acest deficit se regăsește în alegerile sale în domeniul reglementării politicilor economice. Un stat poate decide să se izoleze sau să restrângă deschiderea sa în raport cu piața mondială. Dar există costuri dacă o face. Iar acest tip de reglementare, îndreptat spre controlul operațiunilor globale, ar putea să atingă interesele mai generale de prosperitate ale statului.

Funcția statului ca furnizor de politici sociale (*welfare state*) a fost la rândul său limitată. Instituțiile financiare globale, purtătoare ale ideologiei dominante neo-liberale, diminuează credibilitatea statelor care promovează politici extinse de protecție socială. Partidele conservatoare, care doreau un rol minim al statului în economie, au beneficiat de presiuni favorabile din partea fenomenelor globale. Anumite politici guvernamentale sunt recompensate de piața internațională. Printre acestea se numără măsurile menite să susțină competitivitatea, cum ar fi investițiile în capitalul uman sau în infrastructură. Dar politicile de dezvoltare bazate pe izolare nu mai sunt favorizate. Izolarea parțială în raport cu piața globală nu mai este posibilă. Statul sfârșește prin a nu mai putea controla raporturile firmelor interne cu piața globală. Dat fiind impactul puternic al pieței globale și faptul că nici un stat nu se poate izola, se poate argumenta că statul nu mai este exclusiv responsabil pentru politica economică.

Sfârșitul bipolarității în relațiile internaționale a întărit rolul schimburilor economice și a afectat importanța statului. Chiar dacă se asumă faptul că statul își menține funcțiile de „politică înaltă”, în domeniul apărării și al politicii externe, aceste funcții își schimbă și ele esența. Pe de o parte, terorismul global nu mai poate fi contracarat cu mijloace militare clasice, iar combaterea lui pune tot mai mult accentul pe colaborarea internațională. Pe de altă parte, transnaționalele care se ocupă cu exporturile de armament pot și chiar iau decizii care influențează politicile naționale în sensul unor achiziții dirijate, de înaltă tehnologie, influența lor devenind un factor important în planificarea apărării și securității unor state.

Și în privința raporturilor cu multinaționalele, statul rămâne dominant. Există într-adevăr alți actori, dar aceștia sunt dependenți de state. Multinaționalele nu sunt complet detașate de state. În condiții normale, această legătură nu este întotdeauna evidentă. Multinaționalele par a fi ghidate numai de căutarea profitului, dar în situații de criză, ele tind să susțină sau să se sprijine pe statul de origine. În plus, activitățile multinaționalelor nu au efecte uniforme asupra regiunilor în care operează. De regulă, operațiunile lor creează sau agravează disparități regionale. Multinaționalele se concentrează în regiunile cele mai dezvoltate ale unui stat sau în orașe mari (de regulă în capitale).

Critica accentuează, prin urmare, faptul că internaționalizarea și libera circulație a fluxurilor comerciale și financiare sunt limitate<sup>3</sup>. Considerațiile geopolitice joacă un rol important în decizia economică. Statele rămân actorii fundamentali ai sistemului internațional. Fenomenele la care asistăm, descrise sub denumirea de globalizare, reprezintă în fapt dinamici regionale.

În privința rolului statului, divergențele sunt ireconciliabile. Cei favorabili globalizării identifică o modificare de natură calitativă a rolului statului. Contraargumentele indică persistența funcțiilor statului în termeni cantitativi. De aceea, criticii globalizării utilizează un argument de tipul „nimic nou sub soare”, căci istoria se poate repeta dacă modificările fenomenelor nu sunt de substanță, ci numai de dimensiuni. Ambele perspective au o înțelegere implicită a unei opoziții între național și global. În acest sens, ceea ce este global poate submina ce este național. Combinată cu faptul că democrația are sens numai în context statal, globalizarea, slăbind statul, afectează democrația, prin aceea că atacă autoritatea politică a statului care derivă din democrația reprezentativă. Efectele globalizării asupra autorității statului pot fi însă duble. Efectul de slăbire în anumite domenii se poate dovedi a fi consolidare în alte zone. Statul rămâne necesar sub aspectul funcției legislative, pentru a structura globalizarea. Multinaționalele au nevoie, la rândul lor, de legi și de o burocrăție de stat eficientă cu care să negocieze. Este posibilă integrarea noilor tehnologii în cadrul sistemului democratic, îmbunătățindu-l. Noua revoluție informatică ar putea îndeplini o serie de funcții complementare și antinomice față de democrația reprezentativă. Poate fi utilizată, de pildă, ca mijloc de organizare a sondajelor de opinie, a unor referendumuri, sisteme de informație publică ori campanii electorale.

Redefinirea rolului statului este o realitate. Cum anume o interpretăm rămâne un capitol deschis. Autorii sunt mai aproape de analiza potrivit căreia schimbarea este de natură calitativă, iar statul poate supraviețui numai dacă funcțiile sale sunt definite și îndeplinite altfel decât până în prezent. Posibilitatea de a integra argumentele pro și contra ne permite o concluzie mai echilibrată. Există fenomene economice pe care le putem numi globalizare, întrucât se desfășoară pe scară globală și afectează toți actorii, fără deosebire de dimensiune sau de forță. Argumentele critice presupun implicit o linie etică legată de lipsa de legitimitate și de caracterul nedemocratic al fenomenelor globale, dacă rămân necontrolate. În cazul în care efectele negative ale globalizării pot fi menținute sub control sau chiar evitate, atunci oponenții globalizării s-ar putea găsi în situația de a-și reevalua argumentarea.

### III. Suveranitatea juridică

În dreptul internațional, statul suveran este primul subiect de drept în ordinea importanței. Statul are competențe legale exprimate în sens material și formal. Cele materiale sunt în primul rând de ordine interioară și țin de suveranitatea internă, și anume capacitatea de a-și organiza puterea sa politică, sistemul său economic și social. Competențele în sens formal se referă la jurisdicția statului și la capacitatea sa de a acționa în vederea garantării respectării regulilor juridice edictate de el. Apoi, statele au o competență personală care se manifestă în acțiunea lor față de propriii cetățeni, în vederea reglementării statutului cetățeniei, protecției lor în străinătate și acordarea corelativă a drepturilor și a obligațiilor. Totuși, cea mai accentuată dintre competențe a fost cea teritorială, cea putere generală, deplină și exclusivă asupra gestionării teritoriului unui stat. Pentru controlul teritoriilor s-au dus războaie, s-au făcut alianțe, s-au promovat tratate de pace, s-au creat instituții internaționale. Până la inovația Uniunii Europene, competența teritorială părea a fi cel mai drag

<sup>3</sup> Van Dijk, Jan A.G.M., „*Models of Democracy — Behind the Design and the Use of New Media in Politics*”, Javnost, vol. 3, nr. 1, 1996, pp. 43–56



atribut al suveranității statelor europene, exercitat atât pe continent cât și în multe colțuri ale lumii. Autonomia în abordarea acestor competențe conferă statelor dreptul de a decide singure asupra folosirii lor. Ca atare, nu se exclude posibilitatea ca statele să delege unele competențe sau materializarea lor, din proprie inițiativă și voință, potrivit angajamentelor asumate prin tratate. Este și calea pe care au ales-o statele Uniunii Europene când au hotărât că unele atribute pot fi servite mai bine prin efortul comun, realizat sub tutela instituțiilor europene.

Trebuie reținut, însă, că pentru statele europene, teoria suveranității se bazează pe binomul drepturi/obligații. În virtutea conținutului teoretic acceptat de europeni și de comunitatea internațională, statele au dreptul la o personalitate internațională, dreptul de a li se respecta integritatea teritorială și dreptul la autoapărare, dreptul de a-și stabili singure regimul social politic, dreptul de a-și folosi resursele, de a-și stabili sistemul economico-social și legislația, dreptul de a-și conduce în mod liber relațiile cu alte state, dar și obligațiile corelative de a respecta personalitatea internațională a celorlalte state și suveranitatea acestora și de a-și îndeplini cu bună-credință obligațiile internaționale.

Dreptul internațional cunoaște noi dezvoltări în secolul al XX-lea, cu precădere după cel de al Doilea Război Mondial. Este perioada în care apar organizațiile internaționale ca noi subiecte de drept, iar multitudinea tratatelor internaționale impun această nouă formă de colaborare, care inventează o serie de norme stricte ce trebuiau respectate de către statele care aderau la respectivele organizații sau tratate. Membrii ONU, ai NATO sau ai UE erau și sunt legați convențional printr-un singur instrument juridic sau prin mai multe. Prin intermediul acestor înțelegeri internaționale, prin care statele ajungeau la concluzii comune pe calea dialogului și a negocierii, s-a ajuns la norme juridice cu caracter general și au apărut noi ramuri ale dreptului internațional.

Probabil cea mai importantă contribuție adusă teoriei suveranității în relațiile internaționale și dreptul internațional public, în secolul al XX-lea, a fost tocmai atestarea documentară că suveranitatea statelor nu poate fi absolută, iar guvernelor nu trebuie să li se permită abuzuri săvârșite la adăpostul „scutului” suveranității. În dreptul internațional au fost introduse anumite limitări ale suveranității teritoriale a statelor, determinate de principiile și normele Cartei ONU și de obligațiile asumate de statele-membre:

- statul trebuie să garanteze străinilor aflați pe teritoriul său drepturile prevăzute de normele cutumiare și convenționale ale dreptului internațional public;
- statul are obligația să nu admită săvârșirea, pe teritoriul său, a unor acte care pun în pericol securitatea altui stat;
- statul are obligația de a respecta imunitățile statelor străine - în sensul că actele unui stat nu pot fi supuse jurisdicției interne a altui stat - și imunitățile de execuție de care beneficiază bunurile de proprietate ale altui stat aflate pe teritoriul său. Mai mult chiar, statele nu pot invoca imunitatea lor de jurisdicție în cazul tranzacțiilor comerciale, contractelor de muncă încheiate între un stat și o persoană fizică, în cazul acțiunilor de reparații pecuniare sau daune. Tribunalele unui stat nu pot lua măsuri de constrângere împotriva bunurilor unui stat străin.

Concluziile principale sunt că statele au descoperit că au fost mult mai câștigate dacă au realizat tratate, înțelegeri și acorduri între ele, decât dacă ar fi acționat pe cont propriu, iar pe de altă parte, că restrângerea voluntară a unor atribute ale suveranității contribuie la binele comun. Este foarte important să subliniem că delegarea unor competențe derivate din suveranitate către organizații sau instituții internaționale nu antrenează renunțarea la suveranitate, care rămâne indivizibilă și inalienabilă (nu poate fi înstrăinată), ci reprezintă doar o convenție prin care deținătorul său de drept, poporul, o delegă spre o altă autoritate. Prin colaborările internaționale statele și-au întărit suveranitatea, împărțind atât costurile cât și beneficiile.

#### **IV. Perspectiva asupra suveranității statelor-membre ale Uniunii Europene**

Participarea statelor-membre la construcția europeană a avut ca bază adaptarea suveranității la imperativele interdependențelor internaționale și celor decurgând din dezvoltarea organizațiilor europene constituite de aceste state și nu un demers juridic de limitare a suveranității naționale<sup>4</sup>.

<sup>4</sup> Evans, Peter, *The Eclipse of the State*, World Politics, 1997, vol. 50, pp. 62–87.

Deciziile Curții Europene de Justiție au legitimitate în sistemele juridice ale statelor-membre, tocmai drept rezultat al transferării acestui drept dinspre statele UE către instituția suprastatală cu sediul în Luxemburg, dar și ca urmare a doctrinei recunoașterii reciproce a acestor puteri. Această doctrină, prin care statele Uniunii trebuie să recunoască măsurile normative ale altor țări din Uniune, creează o autoritate extrateritorială, deoarece un stat-membru poate promulga o lege care să guverneze, în fapt, activitatea unor întreprinderi proprii care acționează în alte state ale Uniunii. De exemplu, o sucursală a unei bănci germane care activează în Spania este controlată de și se supune regimului existent în Germania, și nu autorității Băncii Centrale a Spaniei. Activitatea unei companii de asigurări italiene care operează în Germania este reglementată de legea italiană și nu de cea germană.

Foarte important pentru delimitarea competențelor în Uniune a fost noutatea adusă de Tratatul de la Maastricht din 1992. Structura celor „Trei Piloni” pe care s-a construit Tratatul Uniunii Europene definea clar competențele exclusive ale acesteia, în Primul Pilon (I) — în care erau incluse „Comunitățile” (CE, CECO și EURATOM); cele exercitate în comun, în Al Doilea Pilon (II) — adică Politica Externă și de Securitate Comună; și cele care rămâneau sub tutela exclusivă a statului, grupate în Al Treilea Pilon (III) — al Justiției și Afacerilor Interne. Separația a fost menită să clarifice aspectele împărțirii sarcinilor în Uniune, dar procesul luării deciziei s-a dovedit a fi unul mai greoi, iar o dată cu lărgirea către est, se pare că există toate șansele să ducă la un blocaj instituțional. Într-adevăr, Uniunea dobânda competențe exclusive în domeniul celor patru libertăți fundamentale (libera circulație a mărfurilor, a capitalurilor, a persoanelor și a serviciilor), dar pentru ceilalți doi Piloni, procedurile de vot prin Majoritate Calificată și Unanimitate au fost de multe ori o piedică în calea dezvoltării. În prezent, chestiunile legate de politica concurenței sau de comerț sunt strict apanajul Comisiei, prin ea Uniunea având aici puteri exclusive. Problemele de genul vizelor și a justiției interne au rămas în domeniul de competență al statelor-membre. Tendința ultimului deceniu a fost să se opereze o translație a ultimilor doi Piloni în primul, sporind astfel competențele Uniunii într-o sferă mai largă a problemelor politico-sociale și, nu în ultimul rând, militare. Necesitatea înființării unei Poliții Europene sau a unei Forțe de Reacție Rapidă a UE - care să fie coordonată de Înalțul Reprezentant al UE pentru Politica Externă și de Securitate Comună -, demonstrează translația dinspre Pilonul II (PESC) către Pilonul I. Argumentul „eurooptimiștilor” pentru această translație este eficientizarea luării deciziei în Uniune, dar și continuarea construcției în sens suprastatal.

În privința definiției precise a UE, constatăm faptul că fiecare definiție se concentrează asupra unui aspect al mecanismului, fără a fi în întregime adecvată. Astfel, William Wallace caracterizează Uniunea Europeană ca fiind „mai mult decât un regim, mai puțin decât o federație”. Urmărind ideea în profunzime, sistemului instituțional al UE i s-a aplicat termenul de governance - guvernanta sau guvernământ - într-o imperfectă paralelă cu sistemul intern, din perspectiva guvernării, a gestionării bunăstării și a clivajelor politice, pe axa euroscepticism-federalism. Dacă UE este analizată drept stat în devenire, atunci i se pot aplica metodele analizei comparate utilizate pentru democrațiile statale reprezentative.

Putem afirma că țările UE au implementat cele mai radicale modificări aduse tezei inițiale a suveranității, cea westfalică. Explicația este dată de modul în care funcționează azi Uniunea, înțelegerea suveranității interdependenței fiind foarte importantă pentru identificarea unui posibil scenariu pentru viitorul construcției europene. O mai corectă denumire a ceea ce avem astăzi în UE este o „suveranitate partajată”. Explicat sintetic, conceptul argumentează că realizarea unei suveranități naționale - în sensul de capacitate - a statelor-membre ale UE este cel mai bine, mai ieftin și mai sigur realizabilă prin colaborarea care a asigurat gradul ridicat de interdependență între membrii clubului. Uniunea a fost creată printr-o serie de tratate, îmbunătățite și modificate în mai multe rânduri, la care au aderat treptat aproape toate statele Europei Occidentale. Uniunea și-a stabilit politici și aranjamente instituționale proprii, multe dintre acestea având o forță politico-juridică ce transcende granițele naționale. S-a creat astfel o suveranitate partajată, un concept mult mai cuprinzător decât definiția asemănătoare atribuită de Krasner. Suveranitatea partajată reprezintă, în opinia autorilor, invenția politică a Uniunii, un concept implementat pragmatic care

poate fi cheia dezvoltării construcției europene în viitor. În sensul celor demonstrate anterior, suveranitatea partajată nu presupune pierderea totală a unor atribute ale suveranității interne, ci dezvoltă capacitățile externă și interdependență ale suveranității naționale, în sensul întăririi capacității de a reglementa chestiuni economico-politice - cum ar fi circulația capitalurilor, a mărfurilor și a persoanelor etc. - de o manieră mai coerentă, mai ieftină și mai eficientă. Statele-membre sunt chemate să întărească această suveranitate în comun.

O integrare și mai profundă ar întări statutul internațional propriu de care Uniunea se bucură deja. Comunitatea participă la mai multe conferințe internaționale ale ONU și ale OSCE, având chiar o reprezentare permanentă pe lângă această ultimă organizație pentru securitatea europeană. Comunitatea este parte la semnarea Convenției asupra Dreptului Mării, a Actului Final de la Helsinki și este membră a Organizației pentru Alimentație și Agricultură. UE a consfințit colaborarea sa cu NATO și a deschis conlucrarea instituțională directă cu Alianța Nord-Atlantică.

În mod normal, într-un sistem statal, o constituție este acceptată ca atare dacă respectă criteriile formale de adoptare și ratificare. Apoi, conținutul, criteriile democratice și sfera de acoperire a unui astfel de document trebuie să corespundă unor rigori tehnice și axiologice. Dar UE este, din punct de vedere al dreptului internațional, o formulă interguvernamentală, care funcționează pe baza unui tratat internațional. Pentru ca această formulă să poată fi dotată cu o constituție în sens strict juridic, este necesară adoptarea acestei constituții sub forma unui tratat internațional, urmând procedura ratificării în fiecare stat-membru. Pentru a evita atât dificultatea acestui proces, cât și un posibil eșec, elitele politice ale Uniunii au preferat formula Convenției, deja utilizată pentru adoptarea Cartei Europene a Drepturilor Omului. Formula Convenției presupune reunirea unor reprezentanți influenți din partea țărilor-membre, fără respectarea separației puterilor în stat și incluzând experți din lumea academică și din societatea civilă - lipsiți de responsabilități politice -, rezultatul final nefiind constrângător juridic. Această formulă permite evitarea ratificării, dar slăbește și forța politico-juridică a documentului astfel adoptat. În accepțiunea autorilor, forma finală a Constituției europene va trebui să fie cât mai simplă și mai deschisă.

## V. Problema suveranității în UE

Deficitul democratic este problema esențială în argumentarea eurosceptică — radicală sau doar critică la adresa UE. Așa cum am arătat și în secțiunea referitoare la impactul procesului de globalizare asupra rolului statului, principalul argument al liniei critice este imposibilitatea constituirii unor noi forme de guvernare trans- sau supranaționale, care să fie în același timp democratice. Cazul Uniunii Europene este primul analizat în studiile privind posibilitatea unor forme de guvernare „supra-trans-statale” democratice, pentru că a mers cel mai departe în depășirea și/sau anularea unor prerogative statale tradiționale.

Se remarcă două seturi de probleme întâlnite în cazul lucrărilor pe tema deficitului democratic. Mai întâi, majoritatea lucrărilor suferă datorită comparației cu sistemul parlamentar intern. Această perspectivă prezintă avantajul unor criterii practice, existente în mod concret în anumite țări. Dar suntem oare siguri că întărirea Parlamentului European ar soluționa problema deficitului democratic? Cu această remarcă trecem la alt gen de abordare a deficitului democratic în UE și anume comparația implicită sau explicită cu un model democratic ideal. Deși dimensiunea normativă a democrației este întotdeauna prezentă în evaluările noastre practice, această comparație cu un model ideal face inevitabilă descoperirea unui deficit democratic în contextul UE. O a treia cale de abordare a deficitului democratic aparține tendințelor conservatoare de diverse facturi, care au nostalgia unui trecut fără globalizare. Soluția ar fi că procesul democratic trebuie să îndeplinească cinci criterii:

- Egalitatea votului: reprezentare egală, responsabilitate;
- Participare efectivă: corpuri intermediare după modelul federal american, eficiente și accesibile;
- Înțelegere luminată: acces la informații și existența unei sfere publice;
- Control final asupra agendei: control indirect, egal accesibil, întrucât modelul rămâne democrația reprezentativă, posibilitatea de a revoca autoritatea delegată;

— Inclusivitate: legată de condițiile de cetățenie.

Europa Occidentală a manifestat inițial o atitudine prudentă față de Europa de Est. Henry Kissinger propunea scenarii privind neutralitatea regiunii<sup>5</sup>. După dispariția URSS a apărut posibilitatea aderării la structurile instituționale ale Europei Occidentale, sub forma NATO mai întâi, apoi a UE. În timp ce Alianța Nord-Atlantică era văzută ca un mijloc de întărire a securității militare și politice (hard security), UE era imaginată ca o soluție la rezolvarea problemelor ce țineau de securitatea non-militară (soft-security). Aderarea statelor estice la Uniune nu întâmpina reticență din partea Federației Ruse, ca în cazul aderării la NATO, atâta timp cât discuțiile în UE nu se refereau la o securitate europeană.

## VI. Problema suveranității în cazul României

Necesitatea aderării României la U.E. s-a datorat în primul rând nevoii de a crea o zonă de liber schimb (pe plan economic), cooperarea economică și financiară, în sprijinul restructurării economiei românești, iar în plan politic crearea unui cadru instituțional pentru realizarea unui dialog politic permanent între părți. Toate principiile asocierii trebuie analizate în concordanță cu interesele naționale ale României. Asocierea și aderarea trebuiau să servească promovării interesului național și dezvoltării potențialului economic și patrimoniului cultural românesc. Avantajele aderării mult mai numeroase au diminuat importanța aspectului referitor la pierderea suveranității statale.

În primele șase luni de la aderare, România a făcut deja progrese în ceea ce privește remedierea slăbiciunilor care ar putea împiedica aplicarea eficientă a legislației, politicilor și programelor europene. Este necesar mai mult timp pentru a demonstra că progresele legislative importante sunt traduse prin rezultate în domeniile-cheie. Va fi necesar să se acorde o atenție constantă tuturor domeniilor în care sunt aplicate măsurile de acompaniere. În special, este nevoie de accelerarea eforturilor de realizare a reformei sistemului judiciar și de luptă împotriva corupției. Se va continua parteneriatul strâns cu România pentru a sprijini eforturile acesteia de atingere a obiectivelor specifice în cadrul mecanismului de cooperare și verificare. Comisia va actualiza prezentul raport la începutul anului 2008 și va pregăti următorul raport detaliat privind mecanismul de cooperare și verificare la mijlocul anului 2008.

## Concluzii

Conceptul suveranității a avut o evoluție ireversibilă de-a lungul anilor, înțelesurile rigide, „clasice”, de nivel maximalist cedând treptat locul unor interpretări mai suple, accentuând cooperarea între state și respectarea obligațiilor lor internaționale.

Istoria a demonstrat că soluția cooperării internaționale, inventată în cadrul UE și perfecționată în ultimii 50 de ani, a fost cea mai bună: statele UE se găsesc într-o poziție mai bună decât dacă nu ar fi avut conglomeratul de contracte și înțelegeri prin care au transpus la nivel continental unele dintre atributele suveranității naționale. Pentru viitor, una dintre cele mai viabile soluții pentru Uniune ar fi adoptarea și legiferarea unui sistem al suveranității partajate cu statele-membre, dar centrat pe cetățenii Europei. Dacă preluăm teza mandatului reprezentativ, atunci Europa ar trebui să se îndrepte spre un nou model transnațional în care depozitarul suveranității să fie cetățeanul și nu statele. O coagulare a puterilor în jurul Parlamentului European și o implementare a principiilor propuse în Carta Albă a Guvernării Europene sunt necesare dar nu și suficiente pentru întărirea caracterului democratic al construcției europene.

Transferul de suveranitate dinspre statele-membre înspre instituțiile UE a avut deja loc și este o iluzie să ne imaginăm că este reversibil. Costurile unei reversibilități ar fi insuportabile, iar prăbușirea construcției Unionale ar echivala cu prăbușirea Europei, fapt de care sunt conștiente toate guvernele statelor-membre: dovada irefutabilă este că nici cele mai sceptice state (Irlanda, Marea Britanie) nu au cerut și nu doresc ieșirea din Uniunea Europeană, pentru că avantajele depășesc cu mult costurile cooperării. Totuși, transferul suveranității nu permite instituțiilor europene o acțiune separată de deciziile luate în cadrul național, specific fiecărei țări-membre.

<sup>5</sup> Kissinger, Henry, *Diplomația*, editura ALL, 2007, pp. 532-563.

### **Bibliografie**

- [1] Ciobanu–Dordea, Aurel, „*Considerații cu privire la implicațiile constituționale ale aderării României la Uniunea Europeană*”, Romanian Journal of European Affairs, vol. 1, nr. 1, 2001.
- [2] Evans, Peter, *The Eclipse of the State*, World Politics, 1997, vol. 50.
- [3] Kissinger, Henry, **Diplomația**, editura ALL, 2007.
- [4] Van Dijk, Jan A.G.M., „*Models of Democracy — Behind the Design and the Use of New Media in Politics*”, Javnost, vol. 3, nr. 1, 1996.
- [5] Wallerstein, Immanuel, *The Modern World-System*, New York, Academic Press, 1974.

## **MODULUL III – Terorism – antiterorism**

# PERICOLUL TERORIST ÎN ȘI DIN EUROPA

Dr. Gheorghe CREȚU\*

*In spite of the countermeasures, the terrorism can continuously affect the security of the european countries and the Europe as a whole. Having in view this idea, the actual speech reveals some of the features of the new terrorism in Europe, which is based on multiple reasons and its actions can become destructive.*

*Considering the fact Europe has a long and dramatical history of the terrorism, mainly internally, which killed in the past decades over 4000 people and produced uncountable material damages, the second part of this speech will deal with this too. The majority of the terrorist organisations in the european countrie partially or totally stopped their activitie, but, anyone of them did not dismanteled, beeing even some suppositions that some of them are supporting logistically the new terrorism.*

## 1. Amenințarea teroristă se menține la cote ridicate

Terorismul contemporan se axează îndeosebi pe exterminismul religios violent, pe extremismul politic și efectele deșărădăcinării. Cauzele proliferării în timp a acestui fenomen rămân, în continuare, extrem de diferite și complexe. Ele își au sorgintea în adâncirea crizelor economice, culturale și sociale, în politica de alienare a tinerilor care trăiesc ca imigranți, în reacțiile virulente la influențele pe care le exercită civilizația occidentală asupra societăților încă tributare fantasmelor și prejudecăților, în recrudescența criminalității și expansiunea rețelelor acesteia controlate de lumea interlopă<sup>128</sup>.

La cele de mai sus s-ar mai putea adăuga încă multe alte aspecte (cauze) de ordin doctrinar, etnic, teritorial și de altă natură.

Adâncirea și reliefaarea motivațiilor care au generat și generează terorism în Europa nu reprezintă o încercare de legitimare a acestuia, dimpotrivă se pun în lumină cauzele care-l generează.

Analizele multiplelor aspecte pe care le îmbracă fenomenul terorist au remarcat faptul că acesta s-ar opune globalizării dar, ca un paradox, extinderea sa depinde de procesul globalizării. Urmând această logică, terorismul global nu ar fi decât una dintre multiplele fațete ale culturii globale din procesul de globalizare<sup>129</sup>.

Terorismul a urmat același tipar al globalizării astfel încât, de pildă, acest fenomen devine greu dissociabil de finanțarea asigurată de activitățile crimei organizate, traficul de droguri, migrația ilegală sau încercările de a obține și disemina arme de distrugere în masă, care, toate la rândul lor s-au „globalizat”. Elementele potențatoare ale terorismului în condițiile globalizării sunt date de fluidizarea granițelor, libera circulație a fluxurilor de capital, deplasarea ușoară a oamenilor, echipamentelor și a materialelor etc.

Prin raportarea nemijlocită la evoluțiile menționate se constată că alături de sistemul relațiilor internaționale s-a conturat un sistem paralel, greu cuantificabil însă manifest al „amenințărilor neconvenționale” cu actori, obiective, strategii, mijloace de acțiune și resurse proprii și care „activate” pot deveni deosebit de periculoase.

Terorismul este o amenințare. Un atac la adresa libertății, drepturilor omului și democrației. O metodă prin care este utilizată violența pentru subminarea valorilor, indiferent de autori, loc sau de momentul în care sunt comise atentatele teroriste, unele de o gravitate deosebită. În acest context atentatele de la Madrid (2004) – soldate cu 200 de morți și 1400 de răniți și de la Londra (2005) – soldate cu 56 morți și 700 de răniți, precum și cele din Grecia, Turcia și Rusia europeană, au avut darul de a distruge definitiv părerea conform căruia „Teroriștii au ce au cu Israelul și cu Statele Unite. Noi europenii nu trebuie să ne temem”!

---

\* General de brigadă (r), Redactor-șef al revistei “Rezerva Oștirii Române”, organ al ANCMRR

<sup>128</sup> Gheorghe Văduva, *Terorismul contemporan – factor de risc la adresa securității și apărării naționale în condițiile Statutului de membru NATO*, Ed. U.N.Ap., București, 2005, p. 5.

<sup>129</sup> Ewesiga Barega, *Globalizarea și terorismul internațional în African Security Review*, vol. 15, nr. 3, 2006, p. 106;

Atentatele la care ne-am referit și nu numai, ne conduc la concluzia că în Europa terorismul internațional este la el acasă. Centrele de gravitate ale activității teroriste în Europa, ca de altfel și pe alte continente, sunt legate într-o rețea multinațională densă a cărei funcționare este favorizată de nivelul înalt de dezvoltare a infrastructurii de transport și comunicații dar și de distanțele relativ mici dintre centrele urbane, economice, politice și de altă natură. Ar mai fi de subliniat faptul că atunci când ne raportăm la Europa avem în vedere că și „*Uniunea Europeană include societăți deschise și puternic interdependente între care circulația persoanelor este nerestricționată, iar posibilitățile autorităților de a restrânge sau monitoriza aceste mișcări sunt limitate*”<sup>130</sup>.

La cele de mai sus s-ar mai putea adăuga încă multe alte slăbiciuni ale democrațiilor occidentale ca: frontiere tot mai vulnerabile, un control inadecvat al imigrației, insuficienta supraveghere internă a fenomenului terorist etc.

Europa are o lungă și dramatică istorie a terorismului în principal intern IRA, ETA, Frațiunea Armatei Roșii și Brigăzile roșii, sunt numai câteva exemple de organizații care au revendicat mai mult de 4000 de vieți și distrugerii incalculabile în deceniile anterioare.

Așadar, Europa este familiarizată cu terorismul, ceea ce este nou este ceea ce numim terorist transfrontalier, internațional etc., motivat în mod deosebit de religie sau de necesitatea unei anumite „solidarități” în spatele căreia se ascund interese politice, economice, culturale sau de altă natură.

Deși în ultimii ani au fost luate măsuri privind apărarea împotriva terorismului atât la nivel național cât și la nivelul Uniunii Europene, bătrânul continent rămâne în continuare vulnerabil. Nu există securitate 100% împotriva terorismului. Teroriștii au întotdeauna avantajul surprizei, dată fiind „calitatea” informațiilor pe care organele abilitate le dețin la un moment dat. De aceea trebuie să fim conștienți de faptul că vulnerabilitățile fac parte din realitatea cotidiană.

Totodată, analizele au subliniat, în repetate rânduri, că rețeaua internațională, cât și cea internă a terorismului dispun de capacități organizatorice care conferă acestuia o anumită capabilitate, chiar dacă cea din urmă pare să fi trecut, aparent, în ultima vreme, la faza de „conservare”.

În spatele unor atentate teroriste din Europa stau imigranții musulmani din generația a II-a sau chiar a III-a. Astfel, terorismul islamic și-a creat un serios cap de pod în Europa, nu neapărat prin „import” masiv, ci prin dezvoltarea sa din interior prin recrutarea și pregătirea unor elemente din rândul imigranților chiar dacă o bună parte dintre aceștia au cetățenia statelor în care astăzi locuiesc.

Nu întâmplător Londra este, nu de puține ori denumită „Londonistan” datorită numărului mare de musulmani care trăiesc astăzi în Anglia, respectiv în capitala acesteia. Parisul găzduiește un procent ridicat de magrebieni fapt care a condus la o masivă emigrație a evreilor francezi în Israel. Miile de magrebieni în rândul cărora au pătruns elemente ale organizațiilor teroriste sunt, după părerea noastră, la originea celor două runde ale Intifadei din Paris și din alte orașe franceze, pe timpul căreia au fost incendiate un număr impresionant de mașini, imobile și alte bunuri.

Printre minoritățile Berlinului semnalăm pe cele de origine turcă, kurdă, arabă și pakistaneză, care nu odată au dat de furcă autorităților germane, iar Madridul a devenit o potențială „capitală” a califatului Andalus etc.

Cele câteva exemple ne fac deosebit de circumspecți atunci când ne referim la terorismul de pe continentul european.

Să nu ne mai mire legăturile cu rețeaua Al-Qaida la care au aderat „organizațiile” și „grupurile teroriste” de origine musulmană care s-au plămădit în interiorul Continentului European.

La fel ca oriunde în lume și în Europa, terorismul, indiferent de proveniența sa, are capacitatea de a lansa atacuri și a produce pierderi la scară mai mică sau mai mare.

În afara terorismului intern tradițional, care și-a slăbit mult potențialul de acțiune și la care ne vom referi mai pe larg în partea a doua a prezentei comunicări, în Europa au pătruns elemente ale terorismului internațional, cu preponderență islamic, elemente în cadrul cărora locul de frunte îl dețin cele aparținând rețelei Al-Qaida și care, de altfel, au stabilit legături cu grupuri indigene din

---

<sup>130</sup> Dr. Vasile Soare, **Globalizare și terorism – o relație contradictorie în spațiul sud-est European, în contextual globalizării**, Editura U.N.Ap. “Carol I”, București, 2007, p. 199.



toată lumea. Forța rețelei Al-Qaida, stă în structura sa multicelulară răspândită pe tot globul, Europa nefiind ocolită, care-i conferă agilitate și acoperire. Rețeaua teroristă Al-Qaida este ca un virus care capătă mutații continua și nu duce lipsă de aderenți în Europa mai ales, din rândurile imigranților islamiști.

Referindu-se la faptul că amenințarea teroristă este în continuare foarte ridicată în Europa, judecătorul francez Jean Luis Bruguiere – un specialist în materie – afirmă că „*Irakul atrage ca un magnet tinerii musulmani care astfel se radicalizează ... Este asemenea unei găuri negre care sugă toate elementele care trăiesc în Europa pe care le împinge să vină în Irak. Iar unii dintre ei se întorc în Europa cu ideea că trebuie să continue acolo războiul sfânt, jihadul, fie că e vorba de Marea Britanie, Franța, Spania, sau de orice altă țară*”<sup>131</sup>.

Este grav, de asemenea, că celulele teroriste încep să recruteze oameni din ce în ce mai tineri, de multe ori minori. O activitate care a început să prindă viață și în Europa, mai ales sub aspectul instruirii și îndoctrinării încă de la vârste foarte fragede ale acestora.

La nivel European, cauzele terorismului rezidă de regulă în dorința de autonomie teritorială și etnică (de cele mai multe ori împotriva firii), independență, egalitate în drepturi, sau cel puțin de recunoaștere a minorităților.

De asemenea, nu putem trece peste terorismul motivat ideologic și religios, având drept scop răsturnarea ordinii de drept și înlocuirea acesteia cu un model extremist (de dreapta sau de stânga).

La nivelul Europei a apărut de curând “precedentul Kosovo”, născut după declararea independenței acestei provincii sârbești, care ar putea revigora unele grupări teroriste autohtone militante pentru independența a tot felul de minorități. Mai mult decât atât în ajutorul lor pot sări și rețelele teroriste internaționale, model experimentat cu succes în Kosovo, unde au fost implicate rețele teroriste musulmane venite în sprijinul actualului premier kosovar ce se afla pe atunci pe lista NATO ca unul dintre liderii temuți ai terorismului.

Multiplicarea unor astfel de acțiuni la care să ia parte grupările teroriste autohtone cât și cele internaționale nu ar duce decât la sacrificarea unui principiu fundamental care riscă să amenințe într-o bună zi chiar unitatea Uniunii Europene.

## **2. Organizații teroriste ce s-au dezvoltat în Europa ...**

Terorismul din Europa a fost dominat de către o serie de organizații de mai mică sau mai mare amploare și care au apărut la a doua parte a secolului XX și în special în ultimul pătrat al acestuia.

### *a) Armata secretă Armeană de eliberare a Armeniei (ASALA) – înființată în 1975*

ASALA s-a constituit într-o grupare teroristă transnațională, pe baze etnice, cu o ideologie marxist-leninistă care și-a exprimat încă de la început solidaritatea cu toate mișcările de stânga și separatiste din întreaga lume. Aceasta și-a propus ca obiectiv restabilirea Armeniei istorice, într-o zonă care include estul Turciei, nordul Iranului și Armenia post-sovietică.

De asemenea, ASALA a militat și militează pentru forțarea Turciei să recunoască genocidul practicat împotriva armenilor în timpul Imperiului Otoman și încetarea discriminărilor suferite de armeni în Turcia.

Obiectivele politice ale acestei grupări pot fi sintetizate astfel: folosirea violenței revoluționare pentru a forța stoparea „explorării”, represiuni și terorii colonianismului turcesc a „imperialismului NATO” și a sionismului; atacarea instituțiilor și reprezentanților statului turc, oriunde în lume și lovirea țărilor care sprijină Turcia; afirmarea socialismului științific ca doctrină a patriei armenie reconstruite; transformarea Armeniei fost sovietice în bază de luptă revoluționară contra Turciei.

Pentru realizarea acestor obiective, ASALA a comis o serie de atentate teroriste, activitate împărțită în două faze:

- În timpul primei faze, gruparea a atacat personalul diplomatic turc pentru a atrage atenția asupra „problemei armenesti” și în vederea câștigării de aderenți printre armeni;

<sup>131</sup> <http://www.bbc.co.uk/romanian/news/Story/2005/10/0510-Europa-terorism> - Shtul.

- În faza a doua, ASALA și-a extins operațiile și împotriva țintelor „imperialiste”, primele victime fiind birourile KLM și Lufthansa din Paris, precum și biroul TWA din Madrid.

ASALA amenință și în prezent interesele unor state europene.

#### *b) Patria Bască și Libertatea (ETA) – 1959*

ETA este una din cele mai vechi *organizații teroriste* din Europa. Cu toate că liderii ETA sunt marxiști, majoritatea membrilor au aderat la organizație din motive naționaliste.

În prezent ETA este compusă din mai multe fracțiuni, între care există un relativ consens.

Cea mai agresivă și mai vehementă fracțiune este „ETA – aripa militară” (ETA – M), care militează pentru o campanie teroristă violentă contra guvernului spaniol.

Altă fracțiune „ETA – Frontul politico-militar” (ETA – PM), relativ inactivă în prezent, apelează la terorism, dar este favorabilă și activităților politice care să asigure aderarea maselor la organizație.

Încă de la înființare, în 1959, ETA și-a stabilit ca obiective politice: înființarea unui stat basc independent (probabil marxist), cu ajutorul terorismului îndreptat contra Spaniei; provocarea unor crize economice în regiunea bască, prin terorizarea oamenilor de afaceri din regiune.

Pentru realizarea obiectivelor politice ETA a vizat oficialitățile guvernului spaniol, membri ai serviciilor de securitate și ai armatei.

De asemenea, au desfășurat acțiuni împotriva facilităților economice și guvernamentale, ducând și campanii de intimidare a turismului.

Începând cu 1968 ETA este bănuită de provocarea a peste 800 de asasinate, fiind una dintre cele mai violente grupări din Europa.

Membrii ETA au fost implicați în atacuri contra oponenților regimului sandist, în Nicaragua, în timpul regimului Ortega.

De asemenea, ETA este responsabilă de asasinarea a 6 persoane în 1998. Pe 17 septembrie 1998, ETA a declarat o „unilaterală și nedeterminată încetare a focului”, care a fost încălcată până în prezent de nenumărate ori, dovadă fiind multiplele incidente la care este implicată în fiecare an.

#### *c) Celulele Comuniste Combatante (Belgia) – 1984*

CCC a explodat în terorismul european printr-o serie de atentate cu bombe începând cu octombrie 1985, campania teroristă încetând în 1985 odată cu capturarea de către poliție a liderului organizației și a încă trei membri. Originile acestei organizații marxist-leniniste par să se lege de disensiunile asupra problemelor politice, economice, etnice și sociale apărute în Belgia la începutul anilor '80. Convingerea că guvernul nu este capabil să rezolve aceste probleme precum și speranța că terorismul poate mobiliza oponenții de stânga contra puterii statale, a determinat apariția organizației.

Înainte de apariția CCC, Belgia nu a cunoscut amenințarea teroristă indigenă, cu toate că începând cu 1970, țara devenise un loc preferat de refugiu pentru teroriștii europeni urmăriți în țările de baștină.

Dintre obiectivele politice pe care le urmăreau distingem: distrugerea sistemului capitalist și opoziția la „războaiele imperialiste”; desființarea NATO; folosirea terorismului în vederea destabilizării politicii economice și în domeniul apărării în Belgia și pregătirea revoluției socialiste în viitor.

Se bănuiește că CCC au format împreună cu AD și cu RAF - „Frontul Armat Antiimperialist” (acest front nu a devenit niciodată operațional) în vederea purtării de acțiuni teroriste de protest împotriva „americanizării Europei” și în scopul împiedicării cooperării militare dintre membrii NATO. Deși în prezent organizația nu mai este activă, poliția belgiană nu exclude încă posibilitatea ca elemente ale acesteia să încerce aducerea ei în prim plan.

#### *d) Acțiunea Directă (AD) – Franța – 1979*

AD provine din grupările radicale franceze din anii '70 (Grupul de Acțiune Revoluționară Internațională – GARI și Nucleele Armate pentru Autonomie Populară – NAPAP). Aceste grupări au recurs ocazional la terorism, dar nu au dovedit niciodată sofisticarea organizațională și capacitatea de operare proprii organizației AD.

Orientarea anarhistă a AD a permis dezvoltarea extrem de descentralizată a organizației, acțiunile teroriste fiind concepute și duse la îndeplinire de către celulele constitutive, în relativă izolare.

Obiectivele politice ale organizației au vizat: ruinarea societății prin acțiuni directe de distrugere a instituțiilor și oamenilor ce le deservește, bazându-se pe forța populației; pregătirea confruntării de clasă dintre mase și „imperialismul vestic”; opoziția la prezența americană în Europa (privită ca „americanizare”); atacuri în sprijinul cauzei „antiteroriste”.

Activitatea AD a fost marcată de mai multe acțiuni, atât în interiorul Franței cât și în afară (împreună cu „Frațiunea Armata Revoluționară Libaneză” la mai multe atentate din afara granițelor). AD nu a mai acționat din momentul arestării conducerii aripii internaționale în februarie 1987, grupul fiind grav lovit de acțiunile polițienești din 1986-1987.

Chiar dacă în ultima vreme n-au fost sesizate acțiuni ale AD, asta nu îndreptățește organele abilitate să-și micșoreze vigilența mai ales în plan intern, unde în ultimii ani au avut loc mai multe runde ale Intifadei ce ar putea oricând fi folosite de AD.

#### *e) Grupul Antifascist de Rezistență „1 Octombrie” (GRAPO) – Spania – 1975*

GRAPO a fost înființată ca formațiune paramilitară a Partidului Comunist Reconstruit din Spania – PCE-R (scos în afara legii), fracțiune a Partidului Comun Spaniol (PCE).

Structura organizatorică a fost concepută ca una celulară, avându-se în vedere creșterea securității interne; aceste celule erau mici ca urmare a numărului limitat de membri ai organizației.

Obiectivele politice vizau următoarele: răsturnarea violentă a grupului spaniol și crearea unui stat marxist; opoziție față de prezența SUA în Spania; participarea Spaniei la NATO.

Pentru a-și atinge obiectivele politice, GRAPO a comis asasinat, atentate cu bombe și răpiri împotriva instituțiilor spaniole și a reprezentanților acestora; ocazional a atacat și interesele SUA.

Operațiile poliției spaniole au dus la arestarea unor membri importanți ai GRAPO în ianuarie 1985; de atunci organizația nu s-a mai lansat în operații de anvergură, dar și-a manifestat capacitatea de supraviețuire prin participarea sa la câteva spargerii și jafuri în sudul Spaniei, care sunt de dată mai recentă.

În prezent se pare că această grupare și-a radicalizat activitatea reducând-o doar la activități de propagandă.

#### *f) Iraultza (Spania) – 1982*

Marxist și antiamerican cu origini obscure, grupul Iraultza și-a exprimat solidaritatea cu grupările radicale de stânga din America Latină, precum și dezacordul față de acțiunile americane din Granada și Liban. De asemenea, față de participarea Spaniei la NATO.

Grupul Iraultza a mai fost identificat ca „Organizația Muncitorilor Armata Revoluționară Bască”. Obiectivele politice ale Iraultza vizau: crearea unui stat basc independent, de orientare marxistă; împiedicarea investițiilor străine în zona bască; proteste împotriva politicii SUA, în special față de America Latină (mai ales, opoziție față de politica americană din Nicaragua).

Pentru îndeplinirea acestor obiective grupul a comis numeroase atentate împotriva intereselor franceze (după ce teroriștii basci au fost arestați și expulzați din Franța) și americane din regiunea bască.

Deși un grup minor, poliția spaniolă suspectează Iraultza că are un potențial ce-i permite amenințări serioase, fapt pentru care s-au luat măsuri de supraveghere strictă a membrilor acesteia.

#### *g) Armata Națională Irandeză de Eliberare (INLA) – 1975*

INLA este aripa militară a Partidului Republican Socialist Irlandez (IRPS), o fracțiune politică a Armatei Republicane Irlandeze Oficiale (OIRA). INLA este considerată mult mai marxistă decât Armata Republicană Irandeză – aripa provizorie (PIRA).

În primii ani după formarea sa, INLA a colaborat cu ambele fracțiuni ale IRA (OIRA și PIRA).

În ciuda diferențelor ideologice și de tactică, INLA a colaborat foarte strâns cu PIRA, o perioadă de timp această colaborare implicând ședințe comune săptămânale.

Obiectivele politice ale activității INLA au vizat: formarea unei Republici socialiste a Irlandei, formată din 32 de ținuturi; eliminarea britanicilor din Irlanda de Nord prin mijloace violente și răsturnarea guvernului ales din Republica Irlanda.

*Acțiunile INLA s-au circumscris obiectivelor stabilite și s-au soldat cu pierderi de oameni și materiale.*

Numeroasele arestări din rândul membrilor INLA au redus capacitățile operaționale ale organizației și i-au limitat acțiunile teroriste, însă INLA rămâne o grupare teroristă care-și poate relua oricând activitatea.

#### *h) Comandourile justiției Genocidului Armean (JCAG) – 1975*

Spre deosebire de rivala sa marxistă, Armata Secretă Armeană pentru Eliberarea Armeniei – ASALA – JCAG, numită și Armata Revoluționară Armeană (ARA) nu a vizat reunificarea cu Armenia ex-sovietică și a preconizat ca viitorul guvernului armean să fie unul social-democrat european.

Se cunosc puține lucruri despre conducerea, organizarea și legăturile cu alte grupuri teroriste, precum ETA și grupările kurde din Turcia.

Odată cu înființarea sa JCAG și-a stabilit o serie de obiective politice precum: restabilirea unei Republici Independente Armeană – care a existat pentru scurt timp în estul Turciei după primul război mondial; recunoașterea de către Turcia a responsabilității sale pentru genocidul armenilor în Imperiul otoman și plata unor despăgubiri; lupta pentru un teritoriu național armean prin atacuri directe asupra guvernului turc; paralizarea diplomației turce prin atacuri la cel mai înalt nivel; dezorganizarea economiei turcești prin atacuri asupra întreprinderilor de stat turcești, precum și sabotarea sprijinului economic internațional pentru Turcia.

Apelând la comunitatea armeană din străinătate pentru sprijin, JCAG a comis o serie de asasinat și de atentate cu bombe împotriva oficialităților și a intereselor turcești peste tot în lume.

Deoarece gruparea nu dorește să atragă antipatia opiniei publice occidentale prin folosirea nediscriminatorie a violenței operațiunile teroriste s-au limitat numai la țintele turcești.

#### *j) Forțele populare din 25 aprilie (FP – 25) – Portugalia – 1980*

Misiunea declarată a FP-25 se concretiza în „a folosi forța armelor contra imperialismului” pregătind „asaltul muncitorimii asupra puterii burgheze”.

Numele grupului provine de la data când o lovitură de stat militară a pus capăt regimului de dreapta, care condusesse Portugalia din 1926.

Gruparea s-a declarat „muncitorească” dedicată luptei contra exploatării, mizeriei și represiunii și a vizat răsturnarea violentă a guvernului portughez; FP-25 și-a manifestat de la început poziția antiamericană și anti-NATO.

FP-25 a adoptat o structură celulară care să-i confere mai multă securitate.

Capacitatea operațională a FP-25 a scăzut datorită succeselor acțiunilor antitero ale autorităților portugheze, soldate cu arestarea, în 1984, a 56 membri și simpatizanți ai organizației.

Gruparea teroristă FP-25 și-a înscris printre obiectivele sale politice următoarele: răsturnarea, prin mijloace violente, a guvernului portughez și crearea unui stat marxist; demonstrarea, prin mijloace violente, a opoziției față de prezența SUA și NATO în Portugalia; ducerea de campanii teroriste în Portugalia și sprijin altor organizații teroriste europene.

Gruparea a comis asasinat, atentate cu bombe și rachete împotriva guvernului portughez și a unor obiective economice, dar a atacat și interesele americane și ale NATO în Portugalia.

În prezent gruparea a pierdut enorm din forța sa dar nu există încă certitudinea că ea nu-și va relua activitatea în viitor.

#### *k) Armata Republicană Irlandeză – Aripa Provizorie (PIRA) – 1970*

Din momentul separării Irlandei de Nord de Republica Irlandeză, în momentul când aceasta din urmă și-a recăpătat independența în 1921, minoritatea romano-catolică din Irlanda de Nord a protestat contra discriminării susținute de guvernul protestant, militând pentru unificarea Irlandei atât prin mijloace violente, cât și prin mijloace pașnice.

În 1969, „Armata Republicană Irlandeză”, aflată într-o anumită pasivitate, s-a despărțit în două aripi: cea oficială (OIRA) și cea Provizorie (PIRA). Inițial, ambele erau militant agresive, dar

începând cu 1970 „Oficialii” au optat pentru nonviolență. Deși au mai apărut și alte grupări irlandeze extremiste, PIRA a rămas gruparea dominantă.

Dintre obiectivele politice ale PIRA stabilite încă la înființarea acesteia remarcăm: constituirea unui stat irlandez sub un regim socialist; eliminarea sprijinului britanic pentru Irlanda de Nord; scoaterea acesteia din componența Regatului Unit printr-o campanie teroristă de uzură; convingerea comunității irlandeze din străinătate să sprijine PIRA.

Liderii PIRA au optat pentru un lung război de uzură, în speranța că pierderile economice și costul prohibitiv, împreună cu stigmatizarea internațională atașată prezenței britanice în Irlanda de Nord vor produce retragerea britanică din Ulster, teroriștii admițând că o victorie militară este improbabilă.

#### *l) Frațiunea Armata Roșie (RAF) – 1968*

RAF a apărut ca mișcare studențească antirăzboinică în anii 1960, numele original fiind „Banda Baader Meinhof”, grupul fiind dedicat acțiunilor teroriste contra acțiunilor statale (atentatele teroriste fiind considerate un stimulent în procesul de cucerire a puterii și instaurarea unei orânduiri marxiste universale).

Toți liderii inițiali ai grupului au fost capturați sau forțați să părăsească Germania la jumătatea anilor '70, dar un nou grup de lideri, mult mai violent i-a înlocuit la conducerea organizației.

Conceptia organizațională a RAF constă într-o structură etajată pe mai multe nivele, „Grupul de șoc” participând la cele mai periculoase acțiuni teroriste.

Dintre obiectivele politice pe care RAF și le-a propus reamintim: distrugerea capitalismului apusean cu ajutorul terorismului și accelerarea generalizării sistemului marxist; folosirea terorismului pentru distrugerea solidarității germano-americane, în special prin atacarea „țintelor americane” din Germania; folosirea actelor de terorism în încercarea de a obliga autoritățile germane să elibereze teroriștii aflați în detenție.

RAF a efectuat o serie de atentate cu bombe și asasinat, țintele predilecte fiind reprezentanții oficiali ai statului german, ai complexului militar-industrial sau membri ai armatei americane din Germania.

Dată fiind relativ numeroasa bază de sprijin, RAF constituie un pericol potențial și după schimbările structurale din Germania chiar dacă în prezent și-a diminuat amplitudinea acțiunilor sale.

#### *m) Celulele Revoluționare (RZ) – Germania – 1973*

Celulele Revoluționare și-au axat acțiunile având ca motto „Nu vom ezita să împușcăm, să aruncăm în aer, să șantajăm și să luăm ostatici”.

RZ a avut legături ocazionale cu RAF, încercând totuși să-și păstreze identitatea. Această grupare teroristă a optat pentru descentralizarea operațiunilor teroriste (fiecare celulă alegându-și potențialele victime) și, pentru a avea o maximă securitate, celulele cuprindeau mai puțin de 10 membri, legăturile dintre celule fiind minimale.

În baza mottoului ce și l-au ales RZ și-a stabilit ca obiective politice: „gherilă urbană” și activitate teroristă în sprijinul „antifascismului” și „antiimperialismului”, a „antisionismului” și „antimilitarismului”; crearea unei presiuni continue asupra prezenței militare americane din Germania, prin atacuri teroriste, în scopul de a crea frică și suspiciune în rândul personalului american; distrugerea „sistemului” vest-german cu ajutorul terorismului.

Metoda perfectă de atac a membrilor RZ s-a dovedit atentatul cu efect întârziat. Autoritățile germane sunt de părere că RZ dispune de arsenale importante în zonele rurale și forestiere din Germania.

Deși în prezent activitatea RZ s-a diminuat nu este încă exclusă declanșarea unor acțiuni.

#### *n) Brigăzile roșii (BR) – Italia – 1970*

Brigăzile Roșii au fost de la început una dintre cele mai periculoase organizații teroriste europene și a apărut prin concentrarea aripii ultraradicale a mișcării „laburiste italiene”.

Structura organizațională a BR celulară și extrem de compartimentată s-a făcut în scopul securității membrilor, precum și creșterea ponderii acțiunilor independente.

Din 1984, din cadrul BR se pare că s-au dezvoltat două fracțiuni. O fracțiune militaristă „Partidul Comunist Luptător” (PCC) cu o ideologie leninistă ce considera că atentatele teroriste sunt singurele acțiuni capabile să deschidă drumul revoluției”; cealaltă fracțiune „Uniunea Luptătorilor Comuniști” (UCC), reprezenta o minoritate ce considera că o revoluție nu este posibilă decât dacă proletariatul a fost suficient îndoctrinat politic în direcția sprijinirii acțiunii revoluționare.

Cu toate diferențele, ambele fracțiuni au folosit aceleași metode de operare.

Brigăzile roșii aveau ca obiective politice: distrugerea guvernului italian printr-o mișcare revoluționară; opoziția față de prezența NATO prin crearea sentimentului de teamă în rândul personalului NATO din Italia; purtarea de campanii teroriste împotriva „corporațiilor multinaționale imperialiste”.

Dacă inițial ținta declarată a BR o constituia distrugerea sistemului italian, din 1981 BR au declarat „război” contra NATO.

Țintele preferate: oameni de afaceri, membri ai poliției judiciare, magistrați, membri ai unor partide.

În martie 1987, BR au organizat asasinarea generalului de aviație Lucio Georgierri (teroriștii responsabili fiind arestați).

BR sunt suspectate de cooperarea cu fracțiunea Armata de Eliberare Libaneză în asasinarea Directorului General al Forței Multinaționale de Observare din Sinai, americanul Leamon Hunt, precum și încă de multe alte acțiuni. Măsurile antiteroriste au diminuat, în prezent elanul BR.

#### *o) Organizația Revoluționară 17 Noiembrie – Grecia – 1975*

Înființată în anul 1975 Organizația Revoluționară 17 Noiembrie de orientare marxistă și virulent antiamericană și-a propus ca obiective politice: forțarea retragerii Greciei din NATO; înlăturarea prezenței militare a SUA din Grecia; eliminarea prezenței turcești din Cipru; opoziția față de „imperialism” și capitalism etc.

*Gruparea „17 Noiembrie” a organizat atacuri asupra unor ținte grecești considerate că se opun „revoluției” și împotriva personalului SUA bănuite de „amestec” în treburile interne ale Greciei.*

Organizația este responsabilă de numeroase atacuri cu bombe soldate cu morți și răniți.

Radicalizarea în timp a organizației s-a manifestat prin faptul că țintele potențiale ale acesteia s-au diversificat, înregistrându-se și atentate nediscriminatorii.

În ultimii ani această structură și-a redus din activitatea sa dar nu și din potențialitate.

În afară de cele 14 organizații (grupări) teroriste aduse în prim plan, pe teritoriul Europei au mai funcționat și încă funcționează și altele.

Poate n-ar trebui să încheiem trecerea în revistă a organizațiilor tradiționale europene, care oficial încă există fără a sublinia câteva dintre caracteristicile lor: în cea mai mare parte acestea au îmbrățișat doctrina marxistă (90%); toate au îmbrăcat (îmbracă) un caracter naționalist accentuat; parte dintre acestea au colaborat sau au încercat să colaboreze cu organizații (grupări) teroriste din afara continentului; în finanțarea lor un loc aparte l-a ocupat crima organizată sau „subvențiile” din interior și exterior etc.

*Concluziile care se impun ar fi:*

- majoritatea organizațiilor (grupărilor) teroriste europene de tip tradițional sunt „inactive”, dar păstrează încă un anumit potențial de letalitate dovadă fiind și sutele de incidente teroriste ce au loc anual pe teritoriul Europei;

- chiar dacă organizațiile teroriste tradiționale nu mai sunt operaționale, în parte sau în totalitate există bănuiala că ele sprijină logistic „noul terorism”;

- lupta împotriva amenințării teroriste a devenit deosebit de dificilă față de trecut, ceea ce impune ridicarea nivelului de cooperare între serviciile secrete;

- în Europa naționalismul continuă să facă ravagii, ceea ce nu exclude reactivarea terorismului autohton.

### **Bibliografie**

- [1] Barega, Ewesiga, *Globalizarea și terorismul internațional în African Security Review*, vol. 15, nr. 3, 2006.
- [2] Soare, Vasile, dr., *Globalizare și terrorism – o relație contradictorie în spațiul sud-est European, în contextual globalizării*, Editura U.N.Ap. “Carol I”, București, 2007.
- [3] Văduva, Gheorghe, *Terorismul contemporan – factor de risc la adresa securității și apărării naționale în condițiile Statutului de membru NATO*, Ed. U.N.Ap., București, 2005.
- [4] <http://www.bbc.co.uk/romanian/news/Story/2005/10/0510-Europa-terorism> - Shtul.

## CONSIDERAȚII PRIVIND CARACTERUL ASIMETRIC AL RĂZBOIUL ÎMPOTRIVA TERORISMULUI

Constantin ZANFIR\*

*One of the basics of the war against terrorism is represented by the profoundly asymmetrical manner in which the rules of war are enforced.*

*Whereas the attacking terrorist group is in a state of war, thus protected by the provisions of humanitarian law, the attacked state is officially in a state of peace. As a consequence, the situation cannot be handled by the armed forces through rules of engagement, and the state is required to react through means and methods available in peacetime.*

*It is therefore essential for the states to find and to agree on those legal instruments suitable to attenuate this legal asymmetry that is definitely disadvantaging for them whilst fighting against terrorist groups.*

Ca fenomen social, războiul reprezintă acea acțiune specifică a manifestării umane care are scopul de a impune voința unei părți, asupra alteia, prin forță<sup>132</sup>.

Fiind un fenomen curent al raporturilor dintre state, este normal ca *dreptul internațional* să reglementeze această stare, fapt pentru care, datorită persistenței și importanței conflictelor armate în relațiile internaționale a fost definit ca fiind chiar „un drept al războiului”, concept care are două sensuri. Într-un înțeles, prin dreptul războiului se înțelege facultatea statelor de a-și reglementa raporturile reciproce prin intermediul acestui instrument. De la originea primelor state și până în 1945, ordinea juridică mondială a recunoscut entităților statale prerogativa de a recurge la război, în promovarea intereselor lor, ca un act licit derivat din suveranitate și, ca atare, o nouă procedură „legală” de soluționare a litigiilor dintre state; denumit de romani „*jus ad bellum*”, acest drept a fost susținut de justificări „juridice” (autoapărare, necesitate, autoconservare, ocrotirea intereselor vitale etc.) iar în practica statelor el era considerat just dacă era declanșat potrivit procedurilor formale uzuale, ca ultim mijloc la care politica era îndreptățită să recurgă pentru asigurarea realizării drepturilor comunităților naționale.

După 1945, în ordinea juridică instituită prin Carta ONU, dreptul statelor de a face război a fost abolit, fiind înlocuit printr-un adevărat drept al păcii - *jus contra bellum* -, care sancționează crimele de agresiune contra păcii, monopolizând recursul la violență armată în mâinile comunității internaționale, prin intermediul Consiliului de Securitate<sup>133</sup>.

Cea de-a doua semnificație a noțiunii de „dreptul războiului” este cea de totalitate a normelor juridice care reglementează declanșarea, desfășurarea și încheierea ostilităților militare - *jus in bellum*. Acesta, ca urmare a faptului că războiul este interzis după 1945 s-a „transformat” în dreptul conflictelor armate, cu două ramuri: *dreptul războiului* sau dreptul de la Haga, care reglementează conduita în operații, folosirea mijloacelor de luptă și a metodelor de război și *dreptul internațional umanitar* sau dreptul de la Geneva care impune obligații și restricții în scopul protecției victimelor războiului, a populației și a bunurilor civile.

Drepturile conflictelor armate, ca parte a dreptului internațional, reglementează după cum a văzut fenomenul social numit război.

Pornind de la faptul că subiectele dreptului internațional sunt *statele*<sup>134</sup>, ne punem întrebarea: dreptul conflictelor armate se aplică și entităților nestatale cum ar fi grupările teroriste ?

\* **Colonel (Just.Mil.), doctorand, Ministerul Apărării, Direcția Legislație și Asistență Juridică**

<sup>132</sup> Pentru detalii a se vedea Mircea Mureșan, *Reflecții despre fenomenul militar*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004, cap. 1 „Aspecte privind fenomenul militar în etapa actuală”.

<sup>133</sup> Col. prof. univ. dr. Ion Dragoman, *Aplicabilitatea dreptului internațional în conflictele armate actuale. Dreptul războiului în ordinea mondială a mileniului III*, în *Impact Strategic*, nr. 4/2004, pp. 106 – 107.

<sup>134</sup> Potrivit prof. G. Geamănu, dreptul internațional constituie totalitatea normelor care se creează prin acordul dintre statele suverane și egale în drepturi, reglementând în principal relațiile dintre ele, având ca scop asigurarea păcii, respectarea dreptului popoarelor de a-și hotărî singure soarta, colaborarea internațională între toate statele, indiferent de orânduirea lor socială, progresul general, fiind susceptibile de a fi aduse la îndeplinire, în principiu, prin constrângerea exercitată de către state individual sau colectiv. G. Geamănu, *Drept internațional public*, Vol. I, Editura didactică și pedagogică, București, 1981, p. 118.



Întrebarea este cu atât mai firească cu cât războiul asimetric, dintre forțe statale regulate cu forțe neregulate, de genul celor teroriste, puse sub comanda unor centre de putere economică, religioasă, etnică, ideologică etc., constituie o tendință importantă a viitoarelor conflicte<sup>135</sup>.

Noul mileniu ne arată că între părțile în conflict pot figura grupuri criminale sau teroriste transnaționale, ceea ce conduce – subliniază prof. Ion Dragoman – la războaie private între anumite state și acești noi actori internaționali, la fel ca seniorii medievali ai războiului de altădată, care urmau un profit din comercializarea conflictelor armate<sup>136</sup>.

Răspunsul la întrebare este evident negativ: *dreptul conflictelor armate nu reglementează decât războiul simetric și nu abordează problema entității nestatale decât din punct de vedere umanitar, fapt ce le acordă avantaje considerabile.*

Conceptul de război asimetric, dintre forțe regulate și entități nestatale, s-a dezvoltat foarte mult după 11 septembrie 2001. Se vorbește cel mai adesea de strategia „celui slab” în fața „celui puternic”, strategie potrivit căreia decalajul tehnologic, structural și doctrinar îl obligă „pe cel slab” să utilizeze metode și „mijloace de luptă” neconvenționale.

Pornind de la o asemenea analiză observăm că determinanții caracterului asimetric al războiului sunt: mijloacele, tehnica de luptă, organizarea și pregătirea forțelor luptătoare. Nu se face nicio trimitere la *dreptul războiului*. În opinia noastră unul din determinanții de bază ai acestui tip de război îl constituie *modul asimetric de aplicare a normelor de dreptul războiului*. În cazul unui conflict simetric, clasic, între state suverane, situația juridică a părților este identică: *ambele sunt în stare de război*, de beligeranță.

Ambele părți sunt obligate să respecte normele dreptului conflictelor armate care li se *aplică în mod simetric*.

Ori, în cazul războiului asimetric situația este cu totul alta:

**1. Entitatea nestatală** care atacă se află, practic, în stare de război, fără a respecta, însă, vreo regulă, fapt ce-i conferă posibilitatea de a avea inițiativa strategică și toate metodele și mijloacele pentru a pune statul atacat într-o situație dificilă.

**2. Statul suveran atacat se află în situația de pace**, respectă normele de drept intern și pe cele ale dreptului internațional public fiind, astfel, legat de mâini și de picioare<sup>137</sup>.

De exemplu, dacă o grupare teroristă declară jihadul împotriva unui stat, primul se află în stare de război iar *Statul nu are mijloacele juridice necesare pentru a trece de la starea de pace la starea de război*. Dreptul internațional *nu-i permite* să facă acest lucru. Într-o asemenea situație, din dreptul internațional public sunt incidente doar normele de drept umanitar care, în fapt, creează obligații pentru statul atacat și profită teroriștilor<sup>138</sup>.

Pe cale de consecință, când atacantul este *un grup armat privat*, replica militară clasică Stat contra Stat, din punct de vedere juridic nu poate fi avută în vedere. Statul atacat *nu are instrumentele juridice* pentru a declara stare de război care să fie gestionată de armată și de regulile de angajare. Astfel că acesta este constrâns să reacționeze cu mijloace și metode valabile la pace.

În condițiile actuale, alternativele de ripostă ale Statului atacat de o grupare nestatală ar putea fi una din cele pe care le prezentăm în continuare.

**1. În situația unui conflict asimetric intern**, când grupul armat este localizat între frontierele statului atacat.

Riposta va fi în *mod obligatoriu* o operațiune de poliție internă urmată, evident de anchetarea și judecarea celor vinovați, potrivit regulilor de drept comun, sigur cu anumite particularități<sup>139</sup>.

<sup>135</sup> Mircea Mureșan, op. cit., p. 6.

<sup>136</sup> Col. prof. univ. dr. Ion Dragoman, op. cit., p. 110.

<sup>137</sup> Dr. Gheorghe Văduva, **Războiul asimetric și noua fizionomie a conflictualității armate**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007, pp. 11-12.

<sup>138</sup> Ex. dispozițiile art. 43 și 44 din Protocolul adițional I la Convențiile de la Geneva conferă combatanților nestatali protecția prevăzută pentru prizonierii de război, fapt considerat ca un avantaj pentru terorism.

2. În cazul unui conflict asimetric internațional, când grupul armat nestatal este localizat într-un stat terț. Statul care „găzduiește” agresorul are responsabilitatea de a desfășura operațiunile de poliție internă pe propriul teritoriu. Cităm doar din Rezoluția nr. 1269/1999 a Consiliului de Securitate care cere statelor să ia măsurile necesare pentru:

- „a preveni și reprimă prin toate mijloacele licite pregătirea și finanțarea oricărui act de terorism pe teritoriul lor;

...

- a împiedica pe cei care organizează, finanțează sau comit acte de terorism să găsească azil pe teritoriul lor” (a se vedea obligațiile ce revin statelor pentru combaterea terorismului potrivit și Rezoluțiilor Consiliului de Securitate nr. 1368/2001 și 1373/2001).

Dacă Statul pe care este localizat grupul nestatal nu are mijloacele necesare pentru a desfășura acțiunile de poliție internă specifice *poate autoriza* Statul atacat să intervină pentru a desfășura operațiuni comune de poliție sau să ceară asistență altor State, fie să combine cele două soluții.

Poate exista și ipoteza în care Statul care găzduiește grupurile înarmate neagă existența acestora pe teritoriul său sau refuză să intervină. Dacă Statul atacat apreciază lipsa de reacție a statului gazdă ca fiind *complicitate la săvârșirea actelor de război* îl va putea ataca invocând *legitima apărare*, cu **obligația de a proba complicitatea** în fața ONU. Rezoluția Consiliului de Securitate nr. 1368/2001 califică orice act de terorism internațional ca o amenințare la adresa păcii și securității internaționale, fapt ce justifică legitima apărare însă în limitele principiilor care interzic orice acțiune preventivă. Cităm în acest sens dispozițiile art. 51 din Carta ONU:

„Nici o dispoziție din prezenta Cartă nu va aduce atingere dreptului inerent de autoapărare individuală sau colectivă în cazul în care se produce un atac armat împotriva unui Membru al Națiunilor Unite, până când Consiliul de Securitate va fi luat măsurile necesare pentru menținerea păcii și securității internaționale. Măsurile luate de Membri în exercitarea acestui drept de autoapărare vor fi aduse imediat la cunoștința Consiliului de Securitate și nu vor afecta în nici un fel puterea și îndatorirea Consiliului de Securitate, în temeiul prezentei Carte, de a întreprinde oricând acțiunile pe care le va socoti necesare pentru menținerea sau restabilirea păcii și securității internaționale”.

Textul, după cum vedem, este foarte restrictiv, recunoscând ca situații de legitimă apărare doar acțiunile ale căror scopuri sunt cele de a evita acte de agresiune în curs de desfășurare.

Acte de agresiune, potrivit art. 3 din Rezoluția Consiliului de Securitate nr. 3314/1974, sunt considerate, fără a fi limitate la acestea, următoarele acțiuni:

a) invadarea sau atacarea teritoriului unui stat de către forțele armate ale unui alt stat, sau orice ocupație militară, chiar temporară, rezultând dintr-o asemenea invazie sau dintr-un asemenea atac, sau orice anexare, prin folosirea forței, a teritoriului sau a unei părți a teritoriului unui alt stat;

b) bombardarea, de către forțele armate ale unui stat, a teritoriului unui alt stat, sau folosirea oricăror arme de către un stat împotriva teritoriului unui alt stat;

c) blocada porturilor sau coastelor unui stat de către forțele armate ale unui alt stat;

d) atacul săvârșit de către forțele armate ale unui alt stat împotriva forțelor terestre, navale sau aeriene sau împotriva flotelor maritime și aeriene civile ale unui alt stat;

e) folosirea forțelor armate ale unui stat, care sunt staționate pe teritoriul unui alt stat cu acordul statului gazdă, contrar condițiilor prevăzute în acord, sau orice prelungire a prezenței lor pe teritoriul respectiv după data încetării acordului;

f) admiterea de către un stat ca teritoriul său, pe care l-a pus la dispoziția unui alt stat, să fie folosit de către acesta din urmă pentru comiterea unui act de agresiune împotriva unui stat terț;

---

<sup>139</sup> A se vedea **Legea nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului**, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1161/08.12.2004, care definește intervenția contrateroristă ca fiind „ansamblul măsurilor ofensive realizate în scopul capturării sau anihilării teroriștilor, eliberării ostaticilor și restabilirii ordinii legale în cazul desfășurării sau producerii unui atac terorist”.

Uzul de armă trebuie efectuat în condițiile restrictive ale art. 46 – 52 din Legea nr. 17/1996 privind regimul armelor de foc și al munițiilor, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 74/1996.

g) trimiterea de către un stat sau în numele său de bande sau grupuri înarmate, de forțe neregulate sau de mercenari care săvârșesc acte de forță armată împotriva unui alt stat, de o asemenea gravitate încât ele echivalează cu actele enumerate mai sus, sau faptul de a se angaja în mod substanțial într-o asemenea acțiune.

În materie de *acțiuni anti-teroriste* problema legitimei apărări ridică câteva probleme.

Prima ar fi cea a *calificării acțiunilor* ca fiind *acte de agresiune*. În cazul atentatelor de la 11 septembrie, s-a considerat că „6000 de persoane ucise de către avioane civile devenite arme nu mai este un act de terorism ci o veritabilă agresiune armată” (Ambasadorul Levitte). Pe cale de consecință, în această situație, este posibilă legitima apărare.

A doua problemă ar fi existența unor dificultăți serioase în identificarea elementelor materiale constitutive ale unei acțiuni teroriste, înainte de atingerea obiectivului acesteia. În acest sens se impune *lărgirea câmpului de aplicare a noțiunii de agresiune la activitățile pregătitoare și de planificare* a acțiunilor teroriste.

A treia problemă o reprezintă faptul că dreptul internațional interzice represaliile armate, iar tendința actuală este de a lărgi noțiunea de legitimă apărare și la acțiuni de reprimare desfășurate pe teritoriul unui stat terț.

Iată așadar, că sunt probleme juridice serioase pentru Statul atacat în a răspunde militar la atacul terorist pornit de pe teritoriul unui stat terț.

Situațiile se complică atunci când grupările înarmate care atacă se află pe teritoriul unui Stat destructurat, neguvernabil. Statul atacat nu poate cere acestuia să desfășoare acțiuni de poliție în condițiile în care grupurile atacatoare pot aspira să ajungă la putere. Suntem practic în situația unui război civil clasic. Grupările armate vor beneficia de dispozițiile normelor de drept umanitar aplicabile mișcărilor de eliberare națională.

Statul atacat nu poate declara război pentru că nu are cui, nu există un stat suveran care să răspundă de acțiunea grupului înarmat. O decizie politică sau juridică este greu de luat fapt ce avantajează pe luptătorul asimetric.

**În concluzie**, la atacul unor grupuri nestatale, statele democratice neavând, potrivit dreptului internațional, posibilitatea legală de a trece de la starea de pace la starea de război, din punct de vedere juridic, gestiunea situației se face numai potrivit normelor dreptului penal comun.

În acest context se impune găsirea unor soluții juridice noi. În primul rând statele ar trebui să recunoască că *terorismul este un act de război* și nu o infracțiune de drept comun și pe cale de consecință să fie posibilă o *procedură de angajare militară* regândită, în special, din punct de vedere juridic, și „internalizarea” normelor de dreptul războiului.

Este suficientă, astfel, găsirea doar a procedurilor juridice de „basculare” de la starea de pace la starea de război pentru că normele de dreptul conflictelor armate se vor aplica *mutatis mutandis* și luptătorilor asimetrici, deși aceștia nu sunt evident semnatari ai Convențiilor de la Haga și Geneva.

Odată realizat acest fapt, totul devine mai simplu. Statul atacant poate recurge la mijloace de apărare militară; utilizarea forței militare devine legală în această situație; luptătorii asimetrici sunt *inamici* și sunt tratați ca atare. În același timp luptătorilor asimetrici li se aplică normele dreptului internațional relativ la condițiile ostilităților în conflictele armate (*jus in bellum*).

Este suficient să redăm dispozițiile art. 51 alin. 2 din Protocolul I al Convenției de la Geneva „*Nici populația civilă ca atare nici persoanele civile nu vor trebui să facă obiectul atacurilor. Sunt interzise actele sau amenințările cu violența al căror scop principal este de a răspândi teroarea în populația civilă*”.

Dar arsenalul juridic al dreptului internațional înglobează mult mai multe metode, tehnici, mijloace de război asimetric care nu mai trebuie „reinventate”. Astfel *sunt interzise*:

- atacurile directe împotriva populației și bunurilor civile (art. 48, 51 și 52 din Protocolul I);
- folosirea necombatantilor pentru protejarea obiectivelor militare;
- atacurile fără discriminare (art. 51 alin. 4 al Protocolului I);
- atacurile împotriva zonelor neutre, demilitarizate și / sau sanitare (art. 14 și 15 ale Convenției a IV-a și art. 23 al Convenției I);

- atacurile împotriva bunurilor indispensabile pentru supraviețuirea populației civile, a bunurilor culturale, locurilor de cult (art. 53 și 54 ale Protocolului I);
- atacurile asupra lucrărilor de artă conținând forțe periculoase;
- înrolarea copiilor etc.

Normele dreptului internațional interzic de asemenea, *folosirea armelor* care produc efecte traumatizante excesive lovind fără discriminare, utilizate frecvent în războiul asimetric:

- bombele cu cuie;
- gaze, arme bacteriologice, chimice și nucleare;
- mine, capcane și alte dispozitive cu efect nediscriminatoriu<sup>140</sup> etc.

*Metodele* tipice conflictului asimetric sunt de asemenea incriminate de către dreptul războiului. Amintim în acest context *perfidia*, metodă des folosită de către grupările teroriste. Constituie perfidie, actele care fac apel, cu intenția de înșelare, la buna credință a unui adversar pentru a-l face să creadă că are dreptul să primească sau obligația să acorde protecția prevăzută în regulile dreptului internațional aplicabil în conflictele armate. Sunt considerate *acte perfide* următoarele:

- simularea intenției de a negocia sub acoperirea steagului de parlamentar sau simularea predării;
- simularea unei incapacități datorită rănilor sau bolii;
- simularea posedării statutului de civil sau de necombatant;
- simularea posedării unui statut protejat utilizând semne, embleme sau uniforme<sup>141</sup>.

Iată, așadar, că deși există un cadru juridic complet – dreptul conflictelor armate – care interzice metodele, tehnicile, armele și mijloacele războiului asimetric se continuă combaterea terorismului, numai cu regulile civile și penale comune.

Soluția, așa cum am afirmat, ar putea fi reformularea, regândirea de către state a dreptului de a intra în război - *jus ad bellum* -, pentru „internalizarea” dreptului războiului. Statul atacat ar avea posibilitatea să reechilibreze conflictul din punct de vedere juridic. prin intrarea într-un război asimetric, teroristul își asumă riscul unei replici militare sistematice și i se reduc șansele de a găsi o „portiță” juridică de scăpare de sancțiune. Aceasta se traduce în special prin recalificarea combatantului sub termenul de „inamic” și nu de terorist. Acesta va suporta consecințele actelor sale. În combaterea și nimicirea inamicului totul este permis mai puțin ceea ce dreptul războiului interzice expres.

De asemenea, în același context, grupul terorist va fi obligat să-și controleze doctrina și să-și responsabilizeze lanțul de comandă.

Două probleme se pun prin „bascularea” dreptului comun în *jus ad bellum*:

- a) calificarea actului (fapta săvârșită este de drept comun sau este act de război) și
- b) proba.

*Actul*, după cum am văzut, este calificat de dreptul internațional. Statele pot conveni că actele de terorism sunt acte de război. Sistemul probatoriu ar putea merge de la declarații și apeluri la război, până la inversarea sarcinii probei. De exemplu, acela care s-ar găsi într-o situație calificată ca act de război (consumat sau pregătitor) va fi ținut să probeze că a comis sau voia să comită un act criminal și nu un act de război.

Care ar fi metodele de trecere de la starea de pace la starea de război ?

<sup>140</sup> A se vedea:

- **Protocolul referitor la prohibiția întrebuințării în război a gazelor asfixiante, toxice sau similare și a mijloacelor bacteriologice** (Geneva, iunie 1925);
- **Convenția asupra interzicerii sau limitării utilizării anumitor arme clasice care pot fi considerate ca producând efecte traumatice excesive sau ca lovind fără discriminare** (Geneva, 10 octombrie 1980);
- **Protocol asupra interzicerii sau folosirii de mine, capcane și alte dispozitive** (Geneva, 10 octombrie 1980);
- **Convenția cu privire la interzicerea perfecționării, prelucrării, stocării și utilizării armelor chimice și distrugerea acestora;**
- **Convenția asupra interzicerii folosirii, stocării, producerii și transferului de mine antipersonal și distrugerea lor** (Ottawa, 1997).

<sup>141</sup> A se vedea dispozițiile art. 37 – 39 ale **Protocolului I la Convenția de la Geneva**.

Statele s-ar putea inspira din principiul „*recunoașterea beligeranței*” care a funcționat până la jumătatea secolului trecut. Sau ar putea fi vorba de un *act unilateral* al unui stat împotriva unei entități armate nestatale, căruia i se vor aplica regulile de conflict armat.

În scopul reducerii amenințărilor la adresa păcii și securității internaționale cauzate de terorism, statele democratice ar trebui să pună în funcțiune un sistem de mandat special de intervenție în statul care „găzduiește” grupările armate, dacă acesta ar fi refractar sau insuficient dotat din punct de vedere tehnic, *sub controlul unei instanțe internaționale*.

Este însă rolul statelor democratice de a se înțelege pentru a se proteja legal și solidar de atacurile teroriste. Cele câteva soluții juridice pe care le-am semnalat nu pot fi puse în practică în afara unor abordări internaționale. Este rolul ONU de a angaja efortul comun al statelor în această direcție.

### **Bibliografie**

- [1] Col. prof. univ. dr. Ion Dragoman, *Aplicabilitatea dreptului internațional în conflictele armate actuale. Dreptul războiului în ordinea mondială a mileniului III*, Impact Strategic, nr. 4/2004.
- [2] **G. Geamănu, Drept internațional public**, Vol. I, Editura didactică și pedagogică, București, 1981.
- [3] **Dr. Gheorghe Văduva, Războiul asimetric și noua fizionomie a conflictualității armate**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.
- [4] **Mircea Mureșan, Reflecții despre fenomenul militar**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.

# TERORISMUL. ARMĂ DE AMENINȚARE ȘI INTIMIDARE

**Teodor POPA\***

*The simplest definition of terrorism could be formulated as "Terrorism constitutes the perpetration of several crimes or of an offence by the use of a specific method put into practice through violence and intimidation with the aim of attracting the attention of the public opinion." (Andreeescu A., 2007).*

*When talking about terrorism, its victims are often chosen at random, they could be a "symbol", but often these victims, considered in the given context, have nothing in common with the action per se.*

*The purpose of the violent act is to create panic, to engender terror on a larger scale. The intimidation is a key-aim which derives and distinguishes itself from any other form of violence.*

*The events of 11 September 2001, the most formidable and cruel attack on civilization ever undertaken by terrorists, marked the beginning of contemporary terrorism which assumes unprecedented forms and methods and which launched an antiterrorist response in all domains, on a global scale and which led to the public opprobrium towards the parts of the Arab world that adhere to the extremist forms of Islamism.*

*But for how long will the terror continue? It is difficult to give an estimate because anytime, anywhere, and anyone can "attack" ruthlessly, without mercy, lacking any grain of human concern. The conclusion is that terrorists act with an exacerbated violence which exacts preparation and an adequate response, a very serious approach and analysis in a climate of conjugated efforts.*

## I. Conceptul de terorism

În ciuda proliferării actelor teroriste și a preocupărilor în domeniu, nici astăzi terorismul nu a putut primi o definiție precisă și universal acceptabilă, fiind folosite tot mai des expresii ca: „teroare”, „terorism”, „acte teroriste” etc. Etimologic, cuvântul provine de la latinescul „terror – terroris” care înseamnă groază, frică sau spaimă.

În dicționare, precum și în diferite lucrări de specialitate, „teroarea” este definită prin „frică, spaimă, groază provocată în mod intenționat prin diferite mijloace de intimidare, de timorare”.

Dificultatea definirii provine de la faptul că, terorismul nu este definit ca fenomen de către toți specialiștii în domeniu. Pentru mulți dintre aceștia, orice act de violență poate fi inclus în rubrica „terorism”. Alții nu consideră terorism actele violente comise într-un context politico-revoluționar. Confuzia se poate crea datorită similitudinii de comportament, atunci când un act de violență este săvârșit de un individ motivat politic, un criminal ori un dezechilibrat.

Analizând terorismul din perspectiva psihosociologică, ajungem la concluzia că demersul cognitiv și acțional trebuie îndreptat cu prioritate spre:

- definirea conceptului de terorism, identificarea elementelor ce-l caracterizează și diferențierea de alte fenomene și forme ale violenței sociale, ceea ce va determina obiectivul activității de luptă împotriva acestui flagel social;
- stabilirea cauzelor generatoare și a factorilor favorizanți ai apariției și proliferării violenței sociale, a relațiilor intrinsece dintre cauzele și efectele fenomenului terorist;
- stabilirea dimensiunilor psihosociologice pe care le presupune factorul uman implicat, organizațiile și acțiunile;
- desprinderea formelor de manifestare a terorismului, metodele și mijloacele prin care se realizează însăși acțiunea violentă.

## II. Caracteristicile terorismului

Un act terorist se caracterizează, în principal, prin<sup>1</sup>:

- intenția de a crea o stare de alertă. Un element al infracțiunii de terorism din punct de vedere al laturii obiective, este acela al înfricoșării populației; faptul că populația a fost speriată, tulburată, agitată etc. este o trăsătură specifică infracțiunii săvârșite cu violență, de natură a atrage răspunderea penală a autorului;

---

\* Doctorand, Inspectoratul de Jandarmi Județean Alba

<sup>1</sup> Ilie Popescu și colectiv, *Terorismul internațional- flagel al lumii contemporane*, Editura M.A.I., București, 2003.

- acțiunea prin surprindere și fără nici un fel de discriminare a victimelor, prin care se urmărește, pe lângă uciderea unei persoane sau distrugerea unei valori „naționale” și perturbarea gravă a relațiilor interumane; din acest motiv, autorii actelor teroriste concep cu minuțiozitate un plan de acțiune pe care îl pregătesc și execută într-o modalitate mereu perfecționistă, de natură a produce neîncredere, nesiguranță, un climat de pericol general sau comun;
- folosirea de metode și mijloace tot mai performante, capabile să producă o stare de pericol general sau comun („oameni bombă”, mașini capcană, produse toxice, etc).

Noțiunea de pericol social presupune o acțiune care are ca rezultat suprimarea vieții sau lezarea integrității corporale a unui număr cât mai mare de persoane.

- folosirea unor persoane de multe ori nevinovate ca ținte sau obiecte de șantaj, în vederea obținerii de avantaje politice transformă automat „lupta pentru libertate” în acte de natură criminală. Orice act de violență sau amenințare cu violența împotriva unei persoane sau a unui grup de persoane necombatante, cu scopul de a manipula public populația sau guvernul, se definește prin act terorist.

Lipsa unui sprijin în mase și a unei baze ideologice clare, constituie una din caracteristicile terorismului contemporan, indiferent care îi sunt orientările și tendințele.

### III. Clasificări, scopuri și metode

#### 1. Clasificări

Terorismul se clasifică în funcție de sursa de motivare, după cum urmează<sup>2</sup>:

1. Terorismul islamic
2. Terorismul etno - naționalist și separatist
3. Terorismul anarhist și de stânga
4. Terorismul de dreapta

#### 2. Scopuri

Terorismul are două scopuri: primul constă în a face insuportabilă viața pentru cetățeanul de rând, iar cel de-al doilea de a crea un climat distructiv.

Detaliind însă analiza, mai pot fi menționate și alte scopuri:

- a) identificarea cu sentimentele unui anume public;
- b) distrugerea echilibrului în cadrul relațiilor sociale, alegându-și ca ținte personalități de conducere, încălcarea legilor de bază universal acceptate de către societate;
- c) imprimarea impresiei de vinovăție: pentru teroriști nu există nevinovați; cei care nu luptă împotriva sistemului sunt vinovați de complicitate pentru existența lui;
- d) lichidarea fizică sau izolarea prin teamă a factorilor de conducere ai sistemului, a reprezentanților și organelor acestuia;
- e) formarea unei ierarhii paralele a terorii; teroriștii au avantajul că nu respectă și nu recunosc nici o lege în afara normelor lor de conduită;
- f) obligarea la ajutor, ca rezultat al fricii ce o provoacă; teroriștii pretind să fie ajutați de indivizi sau societăți, ajutor ce le este acordat de teama consecințelor dezastruoase ale unui eventual refuz;
- g) crearea sentimentului neputinței societății, a ordinii de drept; lovind când într-un loc, când în altul, teroriștii urmăresc să creeze impresia că pot lovi oricând și oriunde, că societatea este incapabilă de protecția membrilor ei.

#### 3. Metode

A avea succes în primele acțiuni este de importanță fundamentală pentru terorism, pentru că astfel se creează în rândul opiniei publice impresia dorită și sunt atrași, recrutați și convinși alți noi adepți.

Refuzând să recunoască și să respecte normele, terorismul se consideră îndreptățit să fure, să răpească, să ucidă, să facă tot ceea ce lor li se pare permisiv. La rândul său, însă, teroristul arestat

<sup>2</sup> Raportul U.E. privind terorismul și tendințele acestuia, 2007.

cere să-i fie respectate drepturile conferite prin norme universale sau particulare, să fie protejat ca oricare cetățean.

Teroriștii sunt foarte atrași de violența dusă până la extremism<sup>3</sup>, considerând că prin acest procedeu măresc considerabil forța mesajului pe care îl transmit societății, atunci când crima nu constituie un scop în sine.

Prin metodele folosite, teroriștii urmăresc crearea unui climat destabilizator. De regulă, ei nu au un plan asupra a ceea ce au de făcut în cazul că survine o asemenea destabilizare. De aceea, lovesc unde pot, când pot, pe cine pot, urmărindu-și scopul mesianic.

Analizând metodele folosite de teroriști, descoperim și alte scopuri pe care le mai vizează aceștia respectiv: *înspăimântarea*, prin care se urmărește distrugerea moralului societății și, instaurarea haosului, a neliniștii, insecurității, crearea unui climat de panică; *provocarea acțiunilor de contracarare, pe cât posibil exagerate din partea statului; influențarea opiniei publice; influențarea evoluției publice; strivirea rezistenței sociale* – aduce societatea în situația de a fi incapabilă să mai reacționeze; *strângerea de fonduri și logistică pentru scopurile lor; lichidarea anumitor personalități indezirabile sau pe care teroriștii vor să le scoată din scena publică; condamnarea „terorizarea” celor pe care îi consideră „vinovați de ceva”; consolidarea moralului propriilor combatanți și menținerea acestuia la un nivel cât mai ridicat; concesiile ale puterii*, cum ar fi eliberarea teroriștilor arestați.

Procesul destabilizării poate fi identificat după fazele componente:

- organizarea de grupuri de agitație și presiune, de dezordini și turbulențe stradale, de campanii de intimidare, blocarea mecanismelor de funcționare a legilor, ultima fază constituind-o crearea unei psihoze colective, a unui climat de colaps;

- organizarea unor manifestații, în cadrul cărora publicul să-și manifeste public nemulțumirea sau îngrijorarea față de unele probleme ale societății; participanții cei mai frenetici, liderii, sunt discret abordați, convinși și recrutați, organizați inițial ca simpatizanți, mai târziu ca auxiliari și, în final, ca membri activi ai unor grupări clandestine sau semiclandestine care funcționează pe linia destabilizării.

Scopul agitatorilor este atins în momentul în care se produce dihotomia între opinia publică și forțele de ordine. Poliția și publicul se polarizează în „noi și ei”.

Intimidarea forțelor de ordine, a instituțiilor statului, a publicului ce sprijină ordinea existentă, este organizată în paralel cu demonstrațiile stradale. Polițiștii izolați sunt îndeosebi bătuți sau chiar linșați, familiile lor amenințate sau atacate. Simpatizanții puterii pot fi atacați sau intimidați prin slogane, copiii și familiile lor victimizate în mediul lor de activitate zilnică.

Terorismul reprezintă cea mai ucigătoare și perfidă formă a intimidării, cu atât mai mult cu cât acest fenomen are un caracter clandestin.

Membrii selecționați ai grupărilor destabilizatoare formează echipe de lovire împotriva personalităților publice centrale și locale, contra simpatizanților acestora sau împotriva prezumtivilor susținători.

Blocarea mecanismelor de funcționare a legii constituie până la urma urmei scopul final al acțiunii destabilizator – teroriste.

În timp ce urmăresc transmiterea de mesaje menite să sperie și să îngrozească – prin acțiunile lor violente, teroriștii se simt obligați să folosească limbajul scris și vorbit pentru a-și legitima și justifica atentatele. Chiar dacă terorismul este uneori considerat o formă viciată de comunicare, teroriștii nu se dovedesc capabili de a fi buni interlocutori. Din acest motiv, ceea ce teroriștii spun despre ei este, deseori, mai relevant decât ceea ce transmit opiniei publice.

Contradicția principală cu care teroriștii se confruntă rezidă din faptul că, cu toate că teroriștii uzează conceptual de ceea ce noi numim violențe de natură teroristă, nu acceptă această caracterizare a acțiunilor lor. Negarea constă în ceea ce privește semantica și în recharacterizarea atitudinală și comportamentală a teroristului care se consideră un revoluționar, un luptător pentru

---

<sup>3</sup> Andreescu A., Niță D., **Terorismul analiză psihosociologică**, Editura Timpolis, Timișoara, 1999.



libertate, un martir. Întotdeauna el va acuza în schimb statul, instituțiile și reprezentanții acestora de „adevăratul terorism”<sup>4</sup>.

De asemenea, un efort considerabil este îndreptat în direcția caracterizării „inamicului”. Tema luptei dintre David și Goliat este prevalentă, accentuându-se „noblețea, onoarea, curajul și determinarea oprimaților care îndrăznesc să-l lovească pe opresor”. Utilizarea eufemismelor sau a poreclelor este prezentă în toate comunicatele teroriste (ex.: porcii capitaliști, exploataatorii, satrapii etc.)<sup>5</sup>.

#### IV. Cauzele și mecanismele generante

##### 1. Cauzele generale

Apariția și proliferarea terorismului are la bază cauze și mecanisme ce continuă să-l genereze și să-l adâncească.

Varietatea și complexitatea acestora definesc fenomenul terorist ca una din cele mai complicate și sensibile probleme ale contemporaneității.

Guvernele și comunitatea internațională nu au fost în măsură să ajungă la un punct de vedere comun asupra acestui fenomen și probabil tocmai aceasta a fost una din cauzele care au determinat eșecul controlului acestui fenomen în ascensiune și globalizare.

Comitetul Special pentru Terorismul Internațional, creat în cadrul O.N.U. la 18 decembrie 1972, care a avut ca principală sarcină studiul cauzelor acestui fenomen și recomandarea de măsuri practice pentru suprimarea actelor de violență și teroare, evidențiază că principalele cauze ale escaladării actelor teroriste sunt de ordin social, politic, rasial, fundamentalist-religios, naționalist, economic.

Din rândul acestor categorii, Comitetul menționează următoarele:

- a) politica de dominație, expansiune și hegemonie;
- b) discriminarea rasială, politica de apartheid;
- c) folosirea forței în relațiile internaționale și violarea independenței politice, a suveranității și integrității teritoriale a statelor;
- d) amestecul în treburile interne ale statelor;
- e) teroarea în masă;
- f) încercările de a impune unor grupuri naționale părăsirea teritoriilor;
- g) exodul forțat al populației persecutate;
- h) intensificarea activității organizațiilor fasciste și neofasciste;
- i) menținerea unei ordini economice internaționale injuste și inechitabile;
- j) distrugerea sistematică de către o putere străină a populației, florei, faunei, mijloacelor de transport, a structurilor economice;
- k) lipsa drepturilor politice, economice și sociale, ori nerespectarea lor, violarea sistematică și masivă a drepturilor omului, arestările în masă, utilizarea torturii și represaliilor, sărăcia, foametea, mizeria și frustrările.

##### 2. Cauze specifice

La cauzele generale menționate deja se pot adăuga și altele specifice, cum ar fi:

- a) instalarea la putere, în unele state, a unor regimuri totalitare sau dictatoriale;
- b) învrăjbirea între cetățenii de religii și naționalități diferite;
- c) apariția și dezvoltarea curentelor idealist-fataliste, sechele ale fostelor imperii coloniale;
- d) legăturile terorismului cu anumite state, guverne, servicii secrete și cercuri de interese, manipularea, uneori invizibilă, a terorismului, în scopul frânării ascensiunii forțelor democratice, perturbării păcii și progresului social.

Dintre aceste cauze specifice, pot fi reținute prioritar:

2.1 *Șomajul*. Cauză comensurabilă a evoluției terorismului îl constituie nivelul tot mai crescut al șomajului. Expresie directă și palpabilă a unei crize economico-financiare tot mai

<sup>4</sup> Idem.

<sup>5</sup> Idem.

profunde, șomajul și marginalizarea socială a șomerului, alături de nesiguranța locului de muncă și incertitudinea zilei de mâine pentru cei angajați, a degenerat într-un grav fenomen globalizat, în țările capitaliste.

*2.2 Conflictul ideologic și naționalist.* În acest sens analiștii în domeniu concluzionează că ideologia nu a reprezentat niciodată un factor determinant, principal, pentru terorism în statele dezvoltate economic.

*2.3 Fundamentalismul islamic.* Pericolul integralismului musulman, rezidă din faptul că el se erijează ca avangardă al doctrinei islamice, considerând că lupta trebuie globalizată, admițând ca normale, raționale și oportune acțiunile teroriste în orice formă s-ar manifesta. Pe de altă parte pericolul rezidă și de la organizațiile teroriste fundamentalist-islamice precum „ Hamas”, „Hezbollah”, „Frontul Islamic (egiptean)”, „Frații Musulmani”, „Frontul Islamic (suedez)”, „Al Qaida” (afgan), mai exact din intențiile agresive ale forțelor fundamentaliste pentru unificarea lor la nivel mondial și pentru stabilirea unor noi forme și tactici de acțiune teroristă, precum<sup>6</sup>:

- înființarea unor centre pentru selecționarea și pregătirea tinerilor pentru operații teroriste;
- constituirea unor forțe speciale denumite „trupele credinței”, specializate în operațiuni teroriste;
- instalarea în noi tabere și centre de antrenament terorist în Pakistan, Liban, Bosnia etc.

Pe baza prognozei evoluției fenomenului terorist de inspirație islamică, specialiștii reafirmă curba ascendentă pe care acesta se află. Argumentele le aduc repetatele amenințări atribuite unor grupări teroriste musulmane, reunite sub denumirea simbolică de „Jihad Islamic” (Războiul Sfânt).

Cele mai relevante evenimente care au bulversat omenirea și au marcat începutul celui mai întunecat val al terorismului sunt atentatele de la 11 septembrie 2001 din U.S.A., evenimente care au determinat constituirea celei mai mari coaliții de luptă împotriva terorismului.

Studiul terorismului islamic conduce la constatarea celui mai deosebit aspect și anume anume folosirea lui în formarea și pregătirea teroriștilor sinucigași, considerați „eroi naționali”.

Acești „martiri” ai „Jihadului Islamic” comit cu convingere și fără remușcări unele dintre cele mai grave acte teroriste, de genul celor comise în S.U.A. pe 11 septembrie 2001 sau în Israel, atentate soldate cu mii de morți și răniți, cu imense pagube materiale, cu distrugerea unor „simboluri naționale” precum și cu alterarea relațiilor internaționale aflate „de facto” într-un echilibru destul de sensibil la nivel mondial, dezechilibrul acestuia putând determina conflicte militare care ar putea măcina resurse din toate categoriile.

#### *2.4 Sprijinul acordat de unele state organizațiilor și grupărilor teroriste*

Această formă de terorism, deosebit de periculoasă, și anume „terorismul de stat”, este folosită ca instrument de politică guvernamentală, fie internă, fie în sfera relațiilor internaționale.

*2.5 Comerțul și traficul de arme și droguri.* O importantă sursă de mari venituri este oferită de comerțul cu arme. Se produc și comercializează armament și muniții, din ce în ce mai performante, grație tehnologizării accentuate, atât legal dar și la bursa neagră în cadrul tranzacțiilor subterane. În aproape toate statele se organizează expoziții și demonstrații cu noile categorii de arme produse, arme ce ulterior vor constitui mijloace folosite în numeroase acte de terorism.

Producerea masivă, comerțul și traficul de arme întrețin conflictele militare locale sau zonale, în atare condiții unele state ajungând să promoveze, în zonele lor de influență, o adevărată politică a terorii, satisfacându-și astfel interesele. În acest mod au reușit, de altfel, să supraviețuiască și astăzi mercenarii, acești „soldați ai norocului” cum sunt denumiți, soldați plătiți să ucidă, să participe la lovituri de stat ce promovează violența, teroarea și criminalitatea, spre atingerea scopurilor urmărite (cazurile Zair, Somalia, Indonezia, Afganistan)<sup>7</sup>.

*2.6 Violența socială și criminalitatea.* Pe fondul unor cauze de cele mai multe ori de natură socială și financiară, în ultima perioadă a fost escaladată violenței sociale ceea ce a determinat pe cale de consecință creșterea alarmantă a criminalității, o altă realitate gravă a lumii contemporane, realitate cu consecințe tot mai grave.

<sup>6</sup> Ilie Popescu și colectiv, **Terorismul internațional- flagel al lumii contemporane**, Editura M.A.I., București, 2003;

<sup>7</sup> Idem.

2.7 Televiolența (violența pe micul ecran) își pune amprenta psihologică nefastă asupra auditoriului, în principal tineretul, prin două categorii de mesaje:

- cultul îmbogățirii rapide, fără efort, al vieții luxoase și confortabile, „ideal” de reușită socială dotată cu o puternică forță de „seducție”;
- cultul brutalității, al violenței, ca „armă” a defavorizatului în relațiile cu semenii, legea și autoritățile.

Prima categorie de mesaje transformă „idealul” în aspirații personale: cea de a doua „insinuează” discret, tacit „mijloacele” de realizare a celei dintâi.

Televiolența, acceptată și determinată de cele mai multe ori de o lacunară educație, ajunge să devină spectacol fascinant pentru o tot mai largă categorie de persoane.

## V. Forme de manifestare a terorismului internațional

Ca forme principale de manifestare a terorismului, funcție de modul de comitere a actelor teroriste, distingem următoarele:

### 1 Acțiunea directă

Catalogată ca fiind forma de bază de comitere a actelor extremist-teroriste ea constă în atacul deschis, armat asupra unei persoane sau bun fix sau mobil, cu scopul de a-l distruge, ocupa, captura sau nimici, creând în același timp în mod premeditat panică și groază în rândul populației din zonă.

Din punct de vedere al modalității de execuție a acțiunii directe putem menționa:

1.1 Atentatul terorist. Este modalitatea prin care se urmărește, de obicei, suprimarea fizică a unor personalități marcante ale vieții politice, economice, sociale, religioase, militare etc.

*Atentatul terorist se deosebește de celelalte forme de terorism prin faptul că victima aleasă trebuie să reprezinte un „simbol al dușmanului”.*

1.2 Atacul terorist asupra obiectivelor fixe. Deosebit de grave, actele săvârșite asupra diferitelor obiective fixe constituie o altă formă de manifestare exacerbată a fenomenului terorist. Acestea fiind într-un număr tot mai mare, consecințele deosebite ale acestora și diversitatea metodelor, procedeele și mijloacelor folosite scot în evidență factorii de risc determinați și nedeterminați ai acestora care trebuiesc identificați și luați în considerare.

1.3 Atacul terorist asupra obiectivelor mobile. În ce privește obiectivele mobile, este de notorietate faptul că, în decursul ultimilor ani mijloacele de transport au constituit o țintă preferată a actelor teroriste, fiind vizate tot mai frecvent cele de transport aer, navale, feroviare și rutiere.

Dintre principalele metode utilizate de teroriști în comiterea acțiunilor lor care au vizat mijloacele de transport, menționăm:

- deturnarea;
- provocarea de explozii în scopul distrugerii mijlocului de transport și producerii de victime omenești;
- atacul armat asupra mijloacelor de transport, rezultanta fiind uciderea pasagerilor și luarea de ostatici.

În funcție de metodele, procedeele și mijloacele folosite de teroriști în acțiunile lor care au vizat obiective mobile ne vom opri la atacurile comise împotriva principalelor mijloace de transport, astfel:

1.3.1 Acte teroriste ce au vizat aeronave, cunoscute sub denumirea de terorism aerian. Periculozitatea actelor de piraterie aeriană este pusă în evidență de faptul că anual în lume călătoresc pe calea aerului peste 1 miliard de persoane, oricare dintre ele putând fi potențiale victime ale deturnărilor. În același timp, oricare pirat al aerului știe că acțiunea sa este în centrul atenției în orice parte a lumii. Recrudescența actelor teroriste, vârful de lance al acestora – 11 septembrie 2001, au determinat o așa-zisă concurență între experții în domeniul înaltei tehnologii și cei ai terorismului. Totuși, unele tentativele de introducere a armamentului la bordul aparatelor au reușit, ceea ce a condus la dezastre. Deturnarea este una din metodele principale folosite de organizațiile și grupările teroriste împotriva aeronavelor. Ea reprezintă actul premeditat de capturare a unei

aeronave de către teroriști, luarea de ostatici a membrilor echipajului și a pasagerilor și obligarea echipajului de a schimba ruta de deplasare și destinația finală, făcute în scopul acceptării de către unele autorități statale a revendicărilor formulate de comandoul terorist.

1.3.2 Acte teroriste care au vizat nave maritime sau fluviale. Studiarea cazuisticii fenomenului terorist pe plan internațional relevă faptul că tot mai des navele maritime și fluviale au devenit ținte ale atacurilor teroriste. Amintim două dintre acțiunile comise pe glob asupra unor nave de transport maritim, din care se pot reține metodele și mijloacele utilizate de teroriști.

Potrivit unor date publicate de Biroul Maritim Internațional, cu sediul la Londra, în ultimul timp se constată o creștere alarmantă a actelor de piraterie maritimă. Astfel, se apreciază că numai în ultimii ani, s-au înmulțit asemenea acte, în special în mările și oceanele Orientului Îndepărtat, numărul acestora depășind cifra de 100.

Zonele în care pirateria maritimă este în prezent foarte activă – potrivit aprecierilor analiștilor citați sunt Golful Thailandeii, Strâmtoarea Malacca, coasta Africii Occidentale, estul Mării Mediterane și Marea Caraibelor.

Potrivit statisticii Administrației Portuare din New York, în ultimii 25 de ani s-au înregistrat, în întreaga lume, peste 300 de acte de terorism maritim.

1.3.3 Acte teroriste ce au vizat mijloace de transport feroviare sau rutiere. Pornind de la faptul că asigurarea unei circulații normale feroviare și rutiere constituie una din condițiile vitale pentru buna desfășurare și organizare a vieții social-economice din oricare stat, organizațiile și grupările teroriste, sesizând dificultățile ce pot fi provocate mecanismului economico-social din orice țară prin dereglarea acestui circuit, au recurs la multiple acte teroriste, ce au vizat direct aceste mijloace, folosind metode și procedee din cele mai diverse, având același scop final.

## **2 Acțiune acoperită**

Scopul acestui gen de acțiuni este asemănător celei directe, însă diferă metoda, în sensul că se acționează prin folosirea încărcăturilor explozive, toxice sau incendiare, plasate în locuri vizate, cât și prin lovirea de la distanță a țintelor, cu mijloace telecomandate.

În acest sens teroriștii se folosesc de aparatură modernă, declanșând de la distanță exploziile sau programându-le să explodeze prin folosirea unor dispozitive atașate încărcăturii. Avantajul mare al acțiunilor acoperite, din punctul de vedere al teroriștilor, constă în faptul că asigură protecția acestora. Acțiunile acoperite mai sunt folosite când teroriștii nu pot penetra dispozitivele de securitate instalate la obiectivele vizate.

De regulă, obiectivele vizate de teroriști pot fi:

- distrugerea sau scoaterea din funcțiune, parțial, a unor obiective fixe sau mobile;
- uciderea sau rănirea unor persoane sau grupuri de persoane.

Cea mai frecventă metodă folosită de elementele teroriste este plasarea de explozivi, ea constând în introducerea, așezarea sau fixarea încărcăturii explozive în obiectivele și locurile vizate, în scopul producerii de asasinat, distrugerii, incendii etc.

Pe linia folosirii explozivilor se remarcă preocuparea organizațiilor teroriste de a lărgi gama posibilităților de disimulare a acestora. În acest sens, elementele teroriste au apelat la noi tehnici cum ar fi: executarea unor picturi în ulei pe un strat subțire de exploziv plastic; confecționarea de ouă de ciocolată sau „bomboane explozive”, în care se introduce un exploziv din plastic de tip „Samtex”, extrem de dificil de depistat, ca urmare a caracteristicilor sale speciale.

Cazuistica cunoscută evidențiază o parte din multitudinea procedeelelor de plasare a explozivilor, mijloacelor incendiare sau toxice în anumite locuri și anume:

- staționarea sau parcarea unor autoturisme-capcană în perimetrul sau în imediata apropiere a obiectivului vizat;

- introducerea disimulată de mecanisme explozive în interiorul obiectivelor, prin trucarea, deghizarea ori ascunderea acestora în obiecte cu aspect inofensiv (genți cu fund dublu, aparatură tehnică, jucării, produse alimentare etc.);

- expedierea prin poștă sau prin alte căi, pe adresa obiectivelor vizate, de scrisori ori colete-capcană;

- abandonarea, în apropierea obiectivului, a unor încărcături explozive disimulate;
- pătrunderea elementelor teroriste în obiectivul vizat, sub diferite pretexte și plasarea materialului exploziv într-un loc ascuns, explozia declanșându-se la ora planificată;
- folosirea de către elementele teroriste, a unor persoane corupte din rândul salariaților unor întreprinderi sau instituții prestatoare de servicii publice (alimentare cu curent, apă, servicii poștale etc.) pentru introducerea în obiective a încărcăturilor explozive disimulate în diferite obiecte sau materiale;
- folosirea de către elementele teroriste a documentelor pierdute de către personalul obiectivului sau folosirea unor documente false pentru pătrunderea în acestea și plasarea încărcăturilor explozive etc.

Cât despre atacarea de la distanță a unor obiective cu mijloace telecomandate, aceasta este o metodă folosită atunci când teroriștii nu au posibilitatea de a se apropia de obiectiv pentru executarea acțiunii. În cadrul acestei metode, un loc important îl ocupă mijloacele de foc cu ochire indirectă (aruncătoare de mine) sau teleghidate.

Factorii care au determinat recurgerea la această metodă constau în:

- imposibilitatea apropierei ori staționării teroriștilor în zona obiectivului vizat, ca urmare a unor măsuri de securitate instituite de organele de ordine;
- protejarea elementelor teroriste față de ripostele forțelor de ordine;
- imposibilitatea atacării prin alte metode a obiectivului vizat;
- existența, în dotarea unor organizații, a unor mijloace de propulsare și dirijare a unor încărcături explozive.

Această metodă a fost utilizată, în ultimii ani, în special de unele organizații teroriste din Japonia.

O categorie aparte de armament folosit de către organizațiile teroriste este acela al armamentului cu focoare nucleare sau a minibombelor nucleare, dispozitive a căror tehnologizare avansată a ajuns până acolo încât acestea încep într-o geantă. Pericolul unei eventuale folosiri a unor astfel de dispozitive subzistă mai ales după anul 1990, an în care odată cu căderea blocului comunist sute de astfel de dispozitive au dispărut.

### **3 Acțiunea indirectă (psihologică)**

Acțiune deosebit de eficientă, are ca obiectiv anihilarea sau slăbirea rezistenței psihice a persoanelor, grupului sau colectivului de persoane vizate, în scopul devierii gândirii acestora și subjugării voinței lor.

Ca metodă, acțiunea psihologică folosește dezinformarea, constând în lansarea (de regulă prin anunțuri telefonice) unor informații șocante sau zvonuri de natură să creeze nesiguranță și panică în rândul persoanelor din obiectiv sau în diverse medii sociale, putând merge până la nivel de națiune.

Procedeele folosite pot consta în amenințări prin telefon ori scrisori anonime ori în lansarea de alarme false prin diverse mijloace mass-media.

O asemenea formă este des întâlnită în practica teroristă, îndeosebi în situațiile de criză pe care le traversează unele state.

## **VI. Măsuri antiteroriste întreprinse la nivel mondial sau zonal**

### **1 Instituții formate la nivel internațional pentru lupta antiteroristă**

1.1 Grupul Trevi – (Terorism, Radicalism, Extremist, Violentă) A fost format în 1976 la Luxemburg. În prima ședință, miniștrii de Justiție și ai Afacerilor Interne din țările Comunității Europene au fost de acord să întărească cooperarea în lupta împotriva terorismului. Din 1986, S.U.A. participă activ ca observator la ședințele trimestriale TREVI, privind măsurile specifice combaterii terorismului prin cooperare și colaborare conjugată la nivel internațional.

1.2 Grupul de lucru Quantico (QWG) Activitatea Grupului de lucru Quantico este caracterizată prin întâlniri anuale ale reprezentanților agențiilor de informații și de aplicare a legislației din țările membre U.E., S.U.A., Canada, și Australia. Conferințele se organizează de către

țările membre pe principiul rotației. Tematica cuprinde o problemă variată privind terorismul, coordonarea investigațiilor și schimbul de informații, precum și elaborarea de documentare asupra fenomenului terorist și respectiv asupra măsurilor antiteroriste.

1.3 Europol (Agenția de Poliție a Uniunii Europene) Problema existenței Oficiului European de Poliție a fost pusă cu ocazia întrunirii Consiliului European de la Luxemburg între 28 și 29 iunie 1991.

Convenția la care s-au pus bazele Europolului a fost semnată în iulie 1995, și a intrat în vigoare pe 1 octombrie 1998. Pentru concretizarea cooperării polițenești, așa cum este ea definită în Titlul VI al Tratatului asupra Uniunii Europene, în ianuarie 1994 a fost înființată Unitatea „Droguri” Europol. Scopul acesteia a fost combaterea traficului de droguri și a activităților de spălare a banilor asociate acestuia.

Ulterior, mandatul său a vizat și combaterea și traficul de substanțe radioactive și nucleare, a rețelilor de imigrare clandestină, a traficului ilegal cu autoturisme și a spălării banilor proveniți din astfel de delict. Ultimul obiectiv adăugat a fost combaterea traficului cu ființe umane.

Oficiul European de Poliție, care a preluat activitățile Unității „Droguri” Europol, a devenit operațional la 1 iulie 1999.

Europol, are sediul la Haga, acționând în aceleași domenii și de la 1 ianuarie 1999 are competențe și în combaterea terorismului și a falsificării de bani.

Tratatul de la Amsterdam conferă Europolului sarcini cu sunt:

- coordonarea și implementarea investigațiilor specifice întreprinse de autoritățile statelor membre;
- dezvoltarea unei competențe de specialitate, pentru a ajuta statele membre în investigațiile lor în domeniul crimei organizate,
- stabilirea de contacte cu procurorii și anchetatorii specializați în combaterea crimei organizate.

Prin tratatul de la Amsterdam a fost introdusă o mențiune explicită la lupta împotriva terorismului în art.29 (fostul articol K1) al Tratatului asupra Uniunii Europene, care autorizează statele membre să adopte poziții comune, decizii, decizii-cadru și convenții în vederea intensificării coordonării în acest domeniu.

De asemenea EUROPOL are ca sarcină coordonarea luptei împotriva terorismului.

Ulterior, România a înființat în cadrul I.G.P., primul compartiment Europol din statele candidate la aderare la U.E. în 1997, fără ca acesta să constituie o obligație.

1.4 Centrul Regional S.E.C.I. (Inițiativa de Cooperare Sud-Est Europeană). Aflându-se la limita cu orientul apropiat, pe un culoar de tranzit, zona sud-est europeană suportă o creștere îngrijorătoare a amenințării teroriste și a infraționalității la nivel transnațional și național, mai ales după izbucnirea conflictelor interetnice din provincia Kosovo. Un nou factor de risc major la adresa statului de drept, a democrației și drepturilor omului din zona în care se află și România este criminalitatea transfrontalieră. Toate statele din zonă au devenit ținte propice pentru rețelele criminale transnaționale care se ocupă cu: trafic ilicit de droguri, trafic de persoane, de mașini furate, de monedă falsă, fraudă și evaziune fiscală s.a., infracțiuni care de multe ori au conexiuni cu acțiuni teroriste.

În fața acestor noi pericole, România a propus în anul 1997, încheierea unui acord multinațional pentru combaterea infraționalității transfrontaliere. Propunerea țării noastre a fost susținută de ambasadorul Schifter și acceptată de 11 state din regiune, ulterior fiind susținută de S.U.A., UNIUNEA EUROPEANĂ și organizația internațională de profil INTERPOL.

La 26 mai 1999, la București a fost încheiat „Acordul de Cooperare pentru Prevenirea și Combaterea Infraționalității Transfrontiere” (Acordul S.E.C.I.). Acest acord a fost semnat și ratificat până în prezent de: Albania, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Croația, Grecia, Republica Moldova, Slovenia, Macedonia, Turcia, Ungaria și România.

Prin acordul S.E.C.I. s-a stabilit că țara noastră va găzdui la București, sediul instituției de aplicare a acestuia, respectiv Centrul Regional al Inițiativei de Cooperare Sud-Est Europene – S.E.C.I. pentru Combaterea Infraționalității Transfrontiere (Centrul S.E.C.I.)

Centrul S.E.C.I. a devenit operațional după semnarea la cel mai înalt nivel la data de 2 octombrie 2000, la București, a Acordului de Sediul dintre România și Centrul Regional al Inițiativei de Cooperare Sud-Est Europene – S.E.C.I. – pentru Combaterea Infracționalității Transfrontiere.

Obiectivele Centrului S.E.C.I.

- întărirea capacității de acțiune împotriva infracționalității transfrontiere și a terorismului din Europa de Sud-Est;
- eliminarea obstacolelor care stau în fața unei cooperări internaționale eficiente;
- intensificarea cooperării la nivel operațional în domeniul polițenesc și vamal;
- asistența tehnică între state, schimb de experiență, pregătirea în comun a specialiștilor;
- intensificarea cooperării dintre state prin înființarea unor grupuri comune de lucru (task force) cu caracter operativ;
- amortizarea legislativă,
- evaluarea permanentă a situației infracționalității din zonă, a riscurilor și a posibilităților de facilitare a crimei organizate transfrontiere și a terorismului.

Guvernul României a încheiat un Acord privind schimbul de date și informații cu Centrul Regional S.E.C.I., Europol și Interpol.

1.5. *Cooperarea economică a Mării Negre (C.E.M.N.)* La 2 octombrie 1998, guvernele statelor membre ale Cooperării Economice a Mării Negre au semnat Acordul de cooperare în domeniul combaterii terorismului.

Protocolul adițional a fost semnat la Kiev la 15 martie 2002.

Statele care compun Rețeaua C.E.M.N. sunt: Albania, Armenia, Azerbaidjan, Bulgaria, Georgia, Grecia, Moldova, România, Turcia, Rusia și Ucraina.

Obiectivele Rețelei sunt următoarele:

- întărirea cooperării în domeniul controlului criminalității și a combaterii terorismului;
- coordonarea acțiunilor de cooperare între instituțiile competente ale părților;
- constituirea unei rețele pentru schimburile de informații între instituțiile cu rol de aplicare a legii din statele membre, care să permită combaterea efectivă a criminalității și a terorismului.

Rețeaua se reunește cel puțin o dată pe an îndeplinindu-și sarcinile sub autoritatea Grupului de lucru pentru cooperarea în combaterea criminalității și a terorismului și va prezenta acestuia rezultatele activității sale.

Părțile stabilesc un punct național de contact în cadrul autorităților lor naționale de aplicare a legii, de preferat din cadrul structurilor cu sarcini de cooperare internațională (EUROPOL, INTERPOL, Centrul S.E.C.I.) pentru Combaterea Criminalității Transfrontiere și a Terorismului.

## ***2 România, pilon al securității sud-est europene.***

În contextul actual, România, ca țară membră N.A.T.O. și U.E. contribuie activ la consolidarea securității zonale și nu numai, atât prin pozițiile luate în cadrul Convenției Europene și al Conferinței Interguvernamentale de revizuire a tratatelor constitutive ale U.E. cât și prin participarea la primele operațiuni din Bosnia-Herțegovina și Macedonia.

Totodată țara noastră a avut și are un rol activ prin participarea la soluționarea crizelor, sub egidă internațională, în Afganistan și Irak.

Având în vedere că era terorismului, din păcate nu s-a încheiat, potrivit afirmației lui Gilles de Kerochove, responsabilul U.E. pentru combaterea terorismului, *Europa trebuie să se aștepte de acum la atacuri spectaculoase executate de celulele locale și rețelele internaționale.*

## **Bibliografie**

- [1] Chestor general prof. univ. dr. Andreescu, Anghel – *Revista de Științe Militare*, București, nr. 2/2002.

- [2] Andreescu Anghel; Dan Niță – **Terorismul – analiză psiho-sociologică**, editura Timpolis, Timișoara, 1999.
- [3] Andreescu Anghel – *Fenomenul terorist contemporan*, temă prezentată în cadrul Academiei Oamenilor de Știință din România, secția de Științe Militare, București, 2007.
- [4] Cristian Delcea – *Psihologia terorismului: studiu psihologic asupra teroriștilor*, editura Diversitas, editia a 2-a rev., Brașov, 2006.
- [5] Neculai Stoina – *Megaterorismul – provocarea mileniului al III-lea*, [www.actrus.ro](http://www.actrus.ro), 2004.
- [6] Popescu Ilie și colectiv – **Terorismul internațional- flagel al lumii contemporane**, Editura M.A.I., București, 2003.
- [7] Căndea Vasile – **Revista de Științe Militare**, București, nr. 2/2002.
- [8] Opre A. – **Psihologia personalității**, suport de curs, UBB, Facultatea de Psihologie, 2005.
- [9] **Raportul U.E. privind terorismul și tendințele acestuia**, 2007.



## BOSNIA ȘI HERȚEGOVINA INTRE FUNDAMENTALISMUL ISLAMIC ȘI TERORISM

Dr. Anghel ANDREESCU\*  
George ALBU\*\*

*Although the threat to international security posed by radical Islamist groups, particularly those linked to Al-Qaeda, has been a strategic constant challenge after 9/11, recent events demonstrated that militant Islam retains its capability to organise and carry out major terrorist attacks. Terrorist organisations have not only shown that they have the ability to mutate and adapt to changing circumstances but also that their increasingly sophisticated propaganda machine - which makes full use of the latest electronic media and the Internet - is very successful in supporting a constant recruiting campaign for operatives and supporters, with wahhabi militant organisers active in radicalising youths in Muslim communities across the globe.*

*Even if islamic extremism is not prevalent in Bosnia and bosniacs are not simpathetic for Islamic extremist activities, the institutional weaknesses and the war time history of having been „saved” in part by Arab mujahideen could make it an easy and symbolic meeting and recruitment point for a new, White Al-Qaeda network.*

*Aktivna Islamska Omladina - AIO is a Bosnian non-governmental organisation whose stated goal is to establish an Islamic state in Bosnia and Herzegovina based on fundamentalist interpretation of Koran.*

Dincolo de neliniștea provocată de recenta proclamare unilaterală a independenței de către Kosovo, nesfârșitele tensiunile inter-etnice dintre cele trei naționalități majoritare și dificultățile economice inerente unei perioade post-conflict, una dintre problemele care framântă societatea bosniacă de la începutul noului mileniu este islamismul radical, cunoscut și sub numele de Mișcarea Wahhabista.

Deși wahhabismul este în esență un curent religios islamic, mișcarea a atras atât atenția autorităților bosniace cât și a organizațiilor internaționale care monitorizează activitatea instituțiilor de aplicare a legii, prezente în fostul stat iugoslav, prin prisma faptului că majoritatea liderilor și mulți simpatizanți au legături cu flagelul terorist. Fie că au luptat sub numele de mujahedini în conflicte armate cum a fost cel din Bosnia, au fost implicați în activități de susținere a fenomenului terorist sub acoperirea unor organizații non-guvernamentale islamice, au fost identificați ca fiind membri ai unor organizații teroriste ori sunt cunoscuți pentru legăturile lor cu persoane implicate în comiterea unor atentate, membrii mișcării wahhabiste propovăduiesc fundamentalismul islamic religios căutând să lărgescă aria de răspândire și numărul adeptilor, reprezentând o amenințare pentru stabilitatea și securitatea fragilului stat bosniac, motiv pentru care mișcarea a mai fost denumită și Al-Qaida Alba. Organizați în diferite structuri radicale, cum ar fi Aktivna Islamska Omladina, au scopul declarat de „a stabili un stat islamic în Bosnia și Herțegovina, bazat pe interpretarea fundamentalistă a Coranului (Country Report on Terrorism 2005, US DSOCC).

Scopul final al mișcării este dat de extinderea Al -Qaida în Europa și împlinirea „Califatului Pan-islamic” în întreaga lume. Se poate aprecia că terorismul nu este, așa cum se spune adesea, „violență stupidă” ci, indiferent de cât de anormal și în afara legii ar fi sau ar părea, el nu este irațional sau lipsit de scop. Dimpotrivă, îmbrățișează o anumită cauză, de regulă politică, are o anumită organizare și structurare și o anumită specializare profesională a celor care participă la acțiuni cu un asemenea caracter (Andreescu, 2007).

### Fundamente istorice

Wahhabismul își are rădăcinile în secolul XVIII când a apărut sub forma unei mișcări conservatoare islamice de factură sunnită inițiată de *Shaykh Muhammad bin Abd al-Wahhab* (Macmillan Reference USA, 2004). Titlul de *Wahhabi* a fost dat credincioșilor lui de către

---

\* Chestor general de poliție, prof. univ., Secretar de stat - Ministerul Internelor și Reformei Administrative

\*\* Subcomisar, Ministerul Internelor și Reformei Administrative

oponenți, în timp ce wahabiștii se numeau pe ei înșiși *ahl al tawhid*, *poporul Sunnah și al Unității* sau *Muwahhidun* - cei ce predică doctrina Unității lui Dumnezeu (Esposito, 2003, Hardy, 2004).

În anul 1740, la Najd, pe teritoriul Arabiei Saudite de astăzi, Muhammad bin Abdul Wahhab (1703-1792), a cerut musulmanilor din peninsula arabică să „revină” la ceea ce el propovăduia drept adevăratul Islam, să urmeze ad-literam învățăturile Coranului – în opoziție față de corupția despre care pretindea că fusese introdusă în secolele de după Profet ([www.globalsecurity.org](http://www.globalsecurity.org)).

Sub influența învățăturilor lui Ibn Taymiyyah (1263 – 1328), Abd al-Wahhab a început să predice islamismul puritanist însă a fost imediat confruntat de către învățații din Imperiul Otoman, care, acționând după interpretările și opiniile clerului clasic islamic, i-au denunțat ideile eretice. Ibn Abdul Wahabi a răspuns declarându-și opoziția apostată și politeiști și în consecință a fost catalogat drept un renegat, subiect al justiției disciplinare, fiind nevoit să se refugieze în orașul Dara’iyya, care la acel moment era condus de către Muhammad bin Sa’ud, în același timp șef al clanului al-Annza din tribul al Saud.

Cei doi au format ulterior o alianță ce a constituit începutul mariajului între ce a devenit cunoscut drept Casa lui Saud și fondatorul școlii de gândire Wahabi/Neo –Salafi (Cleveland, 2004). Condițiile alianței au fost ca suveranitatea politică să rămână la Ibn al Saud, pe când autoritatea religioasă a fost primită de Muhammad bin Abd al Wahab și ucenicii săi cunoscuți drept *ekhwan* sau frați (termen ce nu trebuie confundat cu *ekhwan el-muslimeen* – Frăția musulmană ce-și are originea în Egiptul lui Hasan al Banna), anul 1747 reprezentând începutul Mișcării Wahhabiste.

Acest parteneriat a pavat drumul către ceea ce s-a numit mai târziu Regatul Arabiei Saudite, fondat în anul 1932 de către regele Abdul Aziz Al-Saud, având islamismul wahhabist drept ideologie politică și religioasă oficială. Alianța istorică între Ibn al Saud și Abd al Wahab a fost punctul de cotitură prin care mișcarea salafistă a câștigat recunoaștere oficială și confirmare, prin folosirea autorității religioase a doctrinelor ca o forță de legătură între triburile arabe.

În prezent, wahhabismul este forma dominantă de islamism în Arabia Saudită, Qatar, precum și în anumite zone din Somalia, Algeria și Mauritania iar în orașele sfinte Mecca și Medina proporția credincioșilor este aproape maximă.

Doctrina primară wahhabistă este cuprinsă în *Kitab at-tawhid (Cartea unității)*, scrisă de fondator, iar *Coranul* și *Hadith* sunt considerate textele fundamentale. Wahhabismul se caracterizează printr-o interpretare strictă a documentelor enumerate anterior, în conformitate cu cea realizată de-a lungul primelor trei generații ale Islamului (Cleveland, 2004).

### **Apariția wahhabismul în Bosnia și Herțegovina**

Wahhabismul a fost o ideologie străină spațiului fostei Iugoslavii, fiind importată în perioada războiului din 1992-1995. Președintele din acea perioadă, Alija Izetbegovic a lansat o invitație mujahedinilor din lumea întreagă să se alăture armatei bosniace pentru a lupta împotriva armatei sârbe și deși nu există date exacte, se estimează că până la 6000 de luptători au venit din diferite țări islamice – Siria, Kuweit, Arabia Saudită, Iran, Afganistan, Sudan – formând în noiembrie 1992 Brigada 7 Musulmană iar în august 1993 *Unitatea El Mujahedin*, (Morgan, 2006).

În anul 1995, a fost semnat Acordul de pace de la Dayton-Paris, care a pus capăt conflictului armat, prin care toți mujahedinii au fost obligați să părăsească teritoriul Bosniei. Astfel, articolul 3 punctele 1-2 din Anexa 1-A a documentului a prevăzut că „toate forțele de origine străină aflate pe teritoriul statului Bosnia și Herțegovina, indiferent de subordonare, trebuie să fie retrase împreună cu echipamentul aferent în termen de 30 zile”, dispoziția aplicându-se și consilierilor personali, instructorilor, mercenarilor, voluntarilor și personalului din țările vecine, prin această modalitate marea majoritate a luptătorilor mujahedini fiind nevoiți să părăsească Bosnia.

Pentru eludarea prevederilor Acordului, unii dintre ei au părăsit câmpurile militare aflate sub supraveghere arabă și s-au stabilit în zonă căsătorindu-se cu femei locale, iar unui număr destul de mare dintre aceștia le-a fost acordată în procedură de urgență cetățenia bosniacă primind astfel documente de identitate, fără îndeplinirea condițiilor legale. Alții, sub acoperirea unor organizații non-guvernamentale islamice au condiționat oferirea de asistență cu continuarea prezenței în Bosnia ca reprezentanți ori voluntari.

În urma atentatului de la 11 septembrie, a suspiciunilor că mujahedinii folosesc țara de adopție ca bază de lansare pentru comiterea de acte teroriste pe teritoriul european și în urma presiunilor exercitate de comunitatea internațională, în special de către Statele Unite ale Americii prin intermediul lui Raffi Gregorian, adjunct al Înalțului Reprezentant al Comunității Internaționale pentru Bosnia și Herțegovina, la data de 16.02.2006 a fost constituită o Comisie de stat pentru revizuirea naturalizării prin acordarea cetățeniei unor persoane străine. Această comisie a revizuit cererile de acordare a cetățeniei bosniace soluționate în perioada cuprinsă între 6 aprilie 1992 și 1 ianuarie 2006 (Alic, 2006). Accentul s-a pus în primul rând pe cererile aprobate pentru un număr de aproximativ 1500 mujahedini care nu îndeplineau la data acordării cetățeniei toate condițiile necesare, sancțiunea fiind retragerea ei, iar în situația în care nu vor părăsi țara în termen de 30 zile de la data aplicării deciziei, deportarea în țările de origine (Human Rights Report, 2008).

Ca o consecință a deciziei autorităților bosniace, trebuie subliniat pericolul reprezentat de acești mujahedini pentru țările în care ei se vor deplasa, în situația în care instituțiile responsabile bosniace, deși defavorizate de existența unui sistem juridic fragmentat și ineficient, vor reuși să îi deporteze. Este de așteptat ca aceștia să aleagă drept destinație zone fierbinți din Europa, unde fenomenul wahhabist ia amploare, cum ar fi Kosovo, sudul Serbiei (Sandzak) sau Muntenegru.

Majoritatea populației bosniace nu agreează mișcarea wahhabista. Islamul tradițional bosniac este de factură pluralistică și seculară, urmând calea propăvăduită de sute de ani, începând cu perioada ocupației otomane. Sondaje recente arată că oamenii au o atitudine mai curând reținută față de această mișcare, aproape 70% dintre musulmanii bosniaci spunând că se opun wahhabismului, în timp ce doar 12% îl susțin. De asemenea, academicieni, foști membri Wahhabi, activiști din comunitatea bosniacă dar și câțiva teologi au făcut publică nemulțumirea față de atitudinea exagerat de agresivă a wahhabiștilor la adresa celor care nu le împărtășesc credința. În plus, mulți cred că această mișcare religioasă o contrazice pe cea originară a Bosniei, promotoare a unui islamism moderat, de factură sunnită (BIRN.eu.com).

Deși Comunitatea Islamică, instituția oficială a musulmanilor din Bosnia, neagă ipoteza potrivit căreia Wahhabi ar reprezenta o amenințare, mai multe conflicte violente recente au fost urmate de devastarea moscheilor locale de către wahhabiști, unele fiind chiar închise temporar pentru a evita acapararea lor de către fundamentalistii islamici. De asemenea, au existat numeroase încercări de infiltrare în structurile religioase bosniace, în școli și în presa profitând de avantajul oferirii unor ajutoare materiale substanțiale din partea Arabiei Saudite, prin intermediul ONG-urilor islamiste.

Lipsa de reacție a Comunității Islamice vis a vis de wahhabism a fost pusă – în dezbateri publice, în articole de presă etc. - pe faptul că amândouă depind de aceleași surse financiare provenind din Arabia Saudită.

Totuși, Resid Hafizovic, profesor de religie musulmană la Facultatea de Științe din Sarajevo, susține că membrii wahhabi din Bosnia sunt „un potențial virus ucigaș” și crede că obiectivele acestora în Bosnia nu sunt diferite de cele ale adeptilor din Afganistan sau Cecenia și anume de anihilare a formelor tradiționale a Islamului. În Bosnia, acest lucru presupune ștergerea tuturor urmelor vechii culturi otomane, a școlii islamice Dervis și Sufi, ilustrate de moschei și de alte simboluri.

Sevima Sali Terzic, expert juridic, spune că, la urma urmei, „mișcarea nu este aici pentru a-și promova propria viziune asupra islamului,” ci are drept scop „obținerea puterii... și atingerea unor obiective politice.” (BIRN.eu.com).

Răspândirea activismului wahhabist a fost favorizată în perioada de după încheierea Acordului de la Dayton – Paris de către unii actori de pe scena politică bosniacă, inclusiv de către lideri ai unor partide politice, prin încurajarea prezenței organizațiilor care promovează acest cult religios.

De asemenea, există o tendință de evitare a conceptul inițial de identificare între stat și religie, cu toate că principiul constituirii unui stat bazat pe religia și identitatea musulmană își are originile în revoluția iraniană, a fost cultivat de fostul președinte bosniac Alija Izetbegovic în anii '80 și a fost întărit în timpul conflictului armat din perioada 1992 – 1995.

Imediat după terminarea războiului și în urma puternicii presiuni exercitate de comunitatea internațională, organizațiile iraniene de asistență au fost forțate să rămână în afara Bosniei (sau cel puțin să rămână în umbră) în timp ce rolul principal a fost asumat de organizații wahhabiste saudite, multe dintre ele legate de structura teroristă internațională a lui Osama Bin Laden (Third World Relief Agency, Global Relief Foundation/Taibah International Humanitarian Organisation, Al Haramain, Benevolence International Foundation).

Mișcarea wahhabistă se manifestă cu precădere în Federația Bosnia și Hertzegovina, în special în zona centrală, în cantoanele, Zenica, Travnik și Bihać, unde există o populație majoritară musulmană. Există însă alte câteva centre active, în principal în orașe ca Goradze, Konjic, Mostar și Stolac, unde în perioada conflictului armat au avut loc unele dintre cele mai dure încăleștări (Vezi harta).



Majoritatea wahhabiștilor sunt membri ai unor organizații non-guvernamentale, cea mai importantă fiind **AIO - Aktivna Islamska Omladina** (Tineretul Islamic Activist), care numără în prezent între 30.000 – 35.000 membri. AIO este o organizație radicală, cu scopul declarat de „transformare a Bosniei într-o societate islamică bazată pe Sharia împreună cu Arabia Saudită”. Se urmărește realizarea acestui deziderat prin aducerea laolaltă a tinerilor musulmani și unirea strânsă a educației lor cu țările arabe islamice, în conformitate cu legile stricte ale islamului. Are o structură extinsă în aproape întreg teritoriul entității musulmane, compusă din reprezentante teritoriale (conduse uneori de imami sau lideri ai comunității locale), iar sediul central este situat în Zenica la 40 km distanță de capitala Sarajevo.

Viața membrilor are la bază legea islamică. Ei consideră Coranul și *Hadiths* (cuvintele și acțiunile profetului Mohammed) drept „Constituția” lor, ignorând legislația statală aflată în vigoare. Această atitudine include modalitatea distinctivă proprie de a purta îmbrăcămintea și diversele maniere în care se poate purta barba (ca „semn natural al bărbaților musulmani”), studierea islamului și invitarea altora de a adera la el, ceea ce se numește *da'wa*. Ritul islamic se oficiază în moschei și în lăcașurile proprii. Organizează cursuri despre islam, deseori în legătură cu tabere (academii *tae kwon do*) pentru tineri pe care îi învață să se roage, să postească, să se comporte, să gândească. Ei separă bărbații de femei, obligându-le pe acestea să poarte văl sau cel puțin basmale și să evite „tentațiile indecente” ale societății occidentale pe care le resping. De asemenea, prevăd școli separate pentru fete și băieți iar femeile nu sunt lăsate să muncească dacă aceasta ar presupune un mediu în care s-ar afla și bărbați (Gyorgy Lederer, 1999).

Mulți dintre membrii au luptat în unitățile mujahedinilor împreună cu voluntari arabi, declarându-se impresionați de exemplul personal, solidaritatea islamică și stilul acestora de viață.

Wahabiștii sunt puternic implicați în prozelitism în special în rândul populației tinere care nu a fost implicată anterior în alte grupări islamiste, această activitate reprezentând ținta principală a poziției lor religioase. Ei profită de avantajul oferit de sensibilitatea populației față de religie, ținând cont de conflictul armat recent încheiat, folosesc influența muftiului local ori amintirea masacrelor de la Srebrenica pentru a răspândi sentimente anti-americane, pro-islamiste ori pro-irakiene iar uneori recurg la utilizarea presiunii psihice ori hărțuirea populației.

O activitate asemănătoare a fost susținută în închisorile bosniace de către unii dintre liderii wahhabiști (Ali Ahmad și Abu Hamza, ambii asociați cu Al-Qaida), pe perioada în care au fost deținuți pentru comiterea a diferite infracțiuni, comise de regulă cu violență sau prin utilizarea de arme.

De asemenea, au existat numeroase încercări de preluare a controlului mai multor moschei în care să predice fundamentalismul islamic ori au fost întreprinse raiduri, în timpul orelor de rugăciune. În acest sens, sunt de notorietate publică acțiunile lui Jusuf Barcic și Kamel Karray bin Ali, cunoscut și sub numele de Abu Hamza, ambii fiind membri ai Gama'a al-Islamiyya (Alic, 2007).

O altă modalitate de a câștiga prozeliți este construirea de școli cu orientare religioasă fundamentalist-islamică, prevăzute cu cameră de rugăciuni, apartamente și spații pentru întâlniri cu conexiuni la Internet, pentru a face prozelitism în rândurile populației tinere. În plus, se organizează deplasări pentru definitivarea studiilor în țări islamice.

AIO desfășoară o puternică activitate propagandistică, prin editarea de publicații, cărți, fluturași și materiale audio-video. Nu în ultimul rând trebuie menționate publicațiile SAFF și LILJAN, de orientare propagandistică radical musulmană, distribuite nu numai în Bosnia, dar și în alte țări.

De asemenea, este suspectat faptul că wahhabiștii mențin legături strânse cu liderii mișcărilor similare din țările situate în spațiul balcanic, cum ar fi: *Lista pentru Sandzak* din Serbia; *Societatea Islamică din Albania – Albanian Islamic Society, AKSh - Armata Națională Albaniană*, Albania; *Armata de Eliberarea a Kosovo - UCK*, Kosovo; *Frăția Musulmană, Liga Culturală Islamică* din România.

Diferite surse, inclusiv media, au arătat că AIO este implicată în instruirea elementelor islamiste ce operează în zone de crize internaționale, cum ar fi Afganistan și Cecenia, în acest sens

fiind menționate taberele de pregătire în descoperite în centrul Bosniei, în zone ca Zenica și Travnik. În plus, deși nu se poate aproxima amploarea sa, au apărut foarte des, chiar și în presă, afirmații referitoare la o campanie de recrutare de voluntari pentru diferite zone de conflict (Alic, 2006).

Corelat cu aceasta trebuie menționat că de la începutul anilor '90 numeroși membri AIO au fost arestați de autoritățile bosniace pentru trafic de arme și activități legate de terorism. Un bun exemplu este faptul că cetățeanul tunisian Shafiq Al-Ayadi, fost deținător al unui pașaport bosniac, i-au fost retrase atât cetățenia cât și documentele de identitate în anul 2006, datorită suspiciunilor de implicare în organizarea unui atac terorist. Ulterior, Interpol a emis un mandat de arestare pe numele său datorită faptului că existau indicii clare că a fost implicat în planificarea unui atac terorist asupra Reginei Elisabeta a Marii Britanii, în timpul unei vizite în Irlanda (Nezavisne Novine, 2008).

AIO a organizat activități provocatoare la adresa EUFOR – forța militară internațională prezentă în Bosnia - cu scopul de a determina gradul în care activitățile proprii sunt monitorizate de unitățile de culegere a informațiilor.

Ca urmare a izbucnirii războiului din 1992, a existat o creștere a numărului de organizații non-guvernamentale active în Bosnia-Herțegovina, obiectivul lor principal fiind susținerea răspândirii credinței islamice, AIO fiind doar unul dintre numeroasele exemple existente.

Din analiza surselor publice de documentare existente, a rezultat faptul că a fost utilizată la maximum acoperirea organizațiilor non-guvernamentale pentru desfășurarea unor activități suspecte. Astfel, unele au desfășurat activități de sprijinire a grupurilor fundamentaliste islamice, au fost implicate în activități infracționale, în special contrabandă, transport de persoane fără documente legale sau de arme, transferuri de fonduri sau au fost folosite drept paravan pentru activități de culegere de informații.

**Third World Relief Agency (TWRA)** este o organizație non-guvernamentală originară din Sudan dar care a primit un considerabil sprijin financiar din partea Iranului și Arabiei Saudite. Experții au afirmat că imense sume din banii Al-Qaeda au fost transferate via TWRA către Sudan, care, în acel timp, acționa ca o bază a rețelei Al-Qaeda. Organizația a furnizat un puternic suport logistic fundamentalistilor islamici din Bosnia, Bin Laden fiind unul dintre principalii contributory. (Schindler, 2007)

**Global Relief Foundation/Taibah International Humanitarian Organisation** este o organizație fondată în Belgia în 22 august 1996. În urma atacurilor teroriste din 11 septembrie, numele organizației a fost legat de către instituțiile specializate americane de grupările teroriste, inclusiv rețeaua Al-Qaeda condusă de Bin Laden. Un audit realizat de către autoritățile fiscale din Bosnia – Herțegovina a relevat nereguli în registrele contabile ale acestui ONG, motiv pentru care autoritățile bosniace au interzis-o (US Department of the Treasury).

**Al Haramain** este o fundație islamică având sediul central în Arabia Saudită, cunoscută pentru implicațiile sale în activități de furnizare a suportului logistic și financiar pentru grupări fundamentaliste, inclusiv *Vehabije* și AIO. Diverse surse publice au semnalat faptul că există suspiciuni potrivit cărora organizația este implicată în recrutarea, pregătirea și plasarea așa-numiților luptători *mujahedeen* în statele balcanice, presupunându-se că ar avea legături cu Imad el Misri, membru activ al Al Quaida, dat în urmărire internațională pentru acte teroriste.

Deși *Al Haramain* și-a închis oficial operațiunile în Bosnia în anul 2002, Trezoreria Statelor Unite consideră că organizația și-a continuat activitatea, începând cu anul 2003, sub numele de *Vazir*, utilizând toate facilitățile deținute anterior. Fundația este implicată în activități criminale și în sprijinirea unor organizații teroriste, cum ar fi Al-Qaeda și Gama'a al-Islamiyya (US Department of the Treasury).

**Benevolence International Foundation (BIF)** este cunoscută sub diverse nume la nivel mondial. Denumirea arabă a organizației este „Munayamat al-Birr al-Dawliah”, în timp ce în Bosnia-Herțegovina este cunoscută sub denumirea de *Bosanska Idealna Futura*. În decembrie 2001, poliția americană a desfășurat raiduri în filiala BIF din SUA, blocându-i fondurile, fapt ce a determinat inițierea unor investigații și în Bosnia. Astfel, sediile organizației au fost percheziționate

în martie 2002, ocazie cu care a fost descoperită lista denumită *Golden chain*, care cuprinde principalele douăzeci de instituții care finanțează Al-Qaida, compusă de însuși Osama bin Laden (Mathew Lewitt, 2003).

Unele organizații non-guvernamentale care și-au desfășurat activitatea în Bosnia și Herțegovina și care au făcut parte din rețeaua QI-Qaida au fost blocate prin aplicarea Rezoluției ONU 1267 privind combaterea Al-Qaida, adoptată de Consiliul de Securitate ONU la 15.10.1999. Astfel, în conformitate cu textul documentului care precizează că „...*țările membre trebuie să indisponibilizeze bunurile, să nu permită intrarea sau tranzitarea pe teritoriul propriu, să prevină orice furnizare directă sau indirectă, vânzare sau transfer de arme ori echipament militar către orice individ sau entitate asociată cu Al-Qaida și/sau talibanii...*”, organizații aflate pe teritoriul bosniac s-au numărat printre cele enumerate și au fost nevoite să își înceteze activitatea, după cum urmează: *Al Haramain Islamic Foundation, Benevolence International Foundation, Al Furqan, Global Relief Foundation/Taibah International Humanitarian Organisation, Al –Masjed al Aqsa* (www.un.org).

Deși marginalizate de societatea bosniacă, grupurile fundamentaliste islamice din Bosnia și Herțegovina reprezintă încă o posibilă amenințare la adresa stabilității și securității în zona balcanică. Importanța lor este cu atât mai mare cu cât musulmanilor din afara granițelor europene sau americane le este tot mai greu să penetreze sistemele de securitate antiteroriste.

Ele sunt apropiate din punct de vedere ideologic și religios de interpretarea fundamentalistă a Islamului propăvăduită de membrii organizațiilor afiliate lui Osama bin Laden și includ membri potențial capabili să își asume la nivel individual un rol mai agresiv împotriva dușmanului generic ne-musulman.

Chiar dacă își acceptă rolul pur religios, aceste organizații ar putea fi totuși folosite ca sprijin logistic sau acoperire pentru potențiale activități teroriste ale unor actori sau „luptători” veniți din afara Bosniei, motiv pentru care activitatea lor și a membrilor trebuie să fie subiect permanent al activității structurilor specializate în culegerea de informații.

Măsurile anti-teroriste luate de țările implicate în lupta împotriva acestui fenomen au demonstrat că organizațiile implicate, Al-Qaida și altele, au dobândit o mare capacitate de adaptare și reacție, de păstrare a capacității de a recruta personal, de planificare și desfășurare a unor atacuri, ceea ce face mult mai dificilă combaterea terorismului, în toate modurile sale de manifestare.

Nu în ultimul rând, trebuie făcută o distincție clară între terorism și islamism. Terorismul nu aparține nici unei religii, fie ea creștină, iudaică sau islamică, ci este produsul unui nucleu de extremiști aflați în imposibilitatea de a își atinge obiectivele în mod pașnic și democratic (Stoina, 2005).

### Bibliografie

- [1] Alic, Anes, *Report for ISN Security Watch*, 2006
- [2] Alic, Anes, *Al-Qaeda's Recruitment Operations in the Balkans*, 2006, www.jamestown.org
- [3] Alic, Anes, *The Ringleaders of the Bosnia-Herzegovina Wahhabi Movement*, 2007, www.jamestown.org
- [4] Andreescu, Anghel, Radu, Nicolae, *Organizatiile Teroriste*, Editura Artprint, București, 2007
- [5] Cleveland, William L. *A History of the Modern Middle East*. Third Edition. Boulder, Colorado: Westview Press, 2004.
- [6] Elsasser, J., 2006, *Comment le Jihad est arrive en Europe*, Vevey, Editions Xenia, Paris
- [7] Esposito, John, *The Oxford Dictionary of Islam*, OUP, 2003.
- [8] Glasse, Cyril, *The New Encyclopedia of Islam*, Rowan & Littlefield, (2001).
- [9] Hardy, Roger, *Analysis: Inside Wahhabi Islam*, BBC News.
- [10] Lederer, Gyorgy, *Contemporary Islam in Eastern Europe*, 1999, www.nato.int
- [11] Morgan, Adrian, *Bosnia: Muslims upset by wahhabi leaders*, 2006, www.speroforum.com.

- [12] Schindler R, John, *Unholy Terror: Bosnia, Al-Qa'ida, and the Rise of Global Jihad*, 2007, New York, Zenith Press.
- [13] Stoina, Nicolae, 2005, *Istoric si evolutii ale conceptului de jihad*, <http://actrus.ro>
- Acordul de Pace de la Dayton – Paris*, 1995.
- [14] Council of Europe, *Human Rights Report on Bosnia and Herzegovina*, 20.02.2007.
- [15] Organizatia Natiunilor Unite, *The Consolidated List of the United Nations Security Council's Al-Qaida and Taliban Sanctions Committee*, [www.un.org](http://www.un.org).
- [16] Macmillan Reference USA, *Encyclopedia of Islam and the Muslim World*, (2004).
- [17] GlobalSecurity.org Salafi Islam.
- [18] US Department Of State Office of the Coordinator for Counterterrorism, *Country reports on Terrorism*, 2005.
- [19] *Matthew Levitt's Testimony before the Senate Judiciary Subcommittee on Terrorism, Technology, and Homeland Security*, 10 September 2003.
- [20] European Union Police Mission in BIH, *Daily Media Summary*, 11 March 2008
- [21] [www.BIRN.eu.com](http://www.BIRN.eu.com).
- [22] [www.ustreas.gov](http://www.ustreas.gov)



# FINANȚĂRI TERORISTE ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

Ina Raluca TOMESCU\*

*The fight against the financing of terrorism is a core component of European Union and wider international efforts to counter terrorism. Terrorism requires money to finance terrorist acts and terrorist organisations. Therefore, cutting the financial resources of terrorists is an essential in the fight against terrorism. The framework decisions of EU's structures on combating terrorism makes it a criminal offence to participate in a terrorist group including by funding its activities in any way.*

Diplomația și cooperarea internațională reprezintă factorii cheie în asigurarea securității interne și internaționale, constituind totodată nucleul elaborării unei strategii de acțiune, pe termen lung, împotriva terorismului. Astfel, numeroase organizații și instituții internaționale<sup>8</sup> au inițiat eforturi sporite de cooperare în domeniul schimbului de informații cu privire la fenomenul terorist, al întăririi controalelor de frontieră și suprimării finanțării grupărilor teroriste.

O mare parte a experților în domeniul studiilor de securitate apreciază că 11 septembrie 2001 a însemnat începutul unei „ere noi”<sup>9</sup> în relațiile internaționale. O evaluare a evenimentelor de atunci și ale celor care le-au succedat conduce spre concluzia că actele teroriste inițiate și executate de organizația Al-Qaeda pe teritoriul Statelor Unite au întrunit o serie de particularități care le diferențiază de alte atentate desfășurate în trecut, evidențiind pericolozitatea manifestărilor fenomenului terorist în noul context al perioadei post-război rece, caracterizată de intrarea în era informațională, de extinderea procesului globalizării și de evoluții importante în arhitectura mediului internațional de securitate. Cu toate că, în mod cert, terorismul nu este singura amenințare majoră cu care se confruntă comunitatea internațională în prezent, el există și și-a făcut simțită prezența distructivă în tot mai multe locuri de pe glob, demonstrând faptul că nu există o „oază de siguranță”, ferită complet de asemenea pericole, și accentuând necesitatea eficientizării instrumentelor și mecanismelor de cunoaștere, descoperire, prevenire și combatere.

Atentatele din 11 septembrie 2001 au amintit cu o violență fără precedent necesitatea organizării în plan internațional lupta împotriva terorismului și de a dezvolta instrumente juridice puternice pentru a-l putea combate. Deși această luptă este dusă la diverse niveluri, important este de a ataca bazele financiare ale activităților teroriste.

Până acum câțiva ani, terorismul era, cel mai adesea, finanțat în mod direct de către un stat sau de către structuri suficient de bine organizate pentru a putea colecta și transfera fonduri în favoarea unei organizații teroriste, în prezent, acest tip de terorism a lăsat locul susținerilor financiare private.

Sursele de finanțare ale terorismului sunt diverse, iar originea acestor fonduri poate fi atât legală, dar și ilegală.

Conform Raportului Grupului de acțiune financiară împotriva spălării banilor<sup>10</sup>, sunt considerate surse legale de finanțare a terorismului:

- produsele rezultate din colectarea cotizațiilor și/sau din taxele de înscriere, din vânzarea de publicații legale, oferirea de bunuri și servicii legale, organizarea de conferințe, manifestări culturale și sociale;
- solicitări în sânul comunității;
- apelurile către acei membri ai comunității care dispun de importante resurse financiare;
- donația unei părți din veniturile personale ale unor membri ai comunității;

\* **Lector universitar, Universitatea “Constantin Brâncuși” Târgu-Jiu**

<sup>8</sup> Organizația Națiunilor Unite, Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, Interpol, Uniunea Europeană, Grupul celor șapte state industrializate și Rusia – G8, Organizația Statelor Americane, Asociația de Cooperare Economică Asia-Pacific, Asociația pentru Securitate și Cooperare în Europa.

<sup>9</sup> Michael N. Schmitt, *Counter-terrorism and the Use of Force in International Law*, The Marshall Center Papers, No.5, November 2002, p.1.

<sup>10</sup> Rapport du GAFI sur les typologies du blanchiment de capitaux XIII (1<sup>er</sup> février 2002), ch. 12.

- fonduri provenind din activități comerciale legitime.

Printre sursele ilegale de finanțare, putem aminti traficul de stupefiante, vânzarea de publicații ilegale, oferirea de bunuri și servicii ilegale, fondurile rezultate din răscumpărarea ostaticilor, corupția, fraudă, trafic de persoane, contrabanda și traficul cu produse contrafăcute.

De altfel, evoluția tehnologică a ultimilor ani a crescut nivelul mijloacelor de organizare transnațională, informațiile și banii putând face de acum înainte turul lumii în câteva secunde<sup>11</sup>. Acești criminali au pus foarte repede în slujba profitului noile tehnologii de informare și comunicare, dispunând de mijloacele financiare necesare pentru a le dobândi. De exemplu, teroriștii kamikaze de la 11 septembrie 2001 au primit fonduri pentru a plăti formarea piloților avioanelor prin viramente electronice, la fel cum au primit și instrucțiunile asupra modului de acțiune prin informații criptate, trimise prin intermediul internetului<sup>12</sup>.

Astfel, trebuie subliniat faptul că terorismul actual își extrage forța și din Internet. Acest instrument care facilitează schimburile și comunicarea are într-adevăr un rol important în punerea în practică a surselor de finanțare ale acestui flagel, indiferent că sunt surse legale sau nu. În acest mod, internetul permite mai ales anonimatul, o comunicare instantanee între două puncte ale globului, deplasarea „numerică” a organizațiilor teroriste, trimiterea de fonduri și informații (prin intermediul sistemelor de criptare), o propagandă la scară largă (prin intermediul forum-urilor de discuții, de exemplu), dă impresia că o organizație teroristă dispune de o rețea vastă, crearea de celule locale însărcinate cu strângerea de fonduri și răspândirea ideologiei, terorismul cibernetic<sup>13</sup>.

Finanțarea terorismului acoperă două domenii distincte: finanțarea atacurilor teroriste și finanțarea rețelelor teroriste. Prevenirea și combaterea acestor fenomene implică identificarea fondurilor, dar și analiza utilizării mijloacelor de transfer financiar. Se observă că într-o lume financiară, în care banul nu se mai deplasează sub forma sa materială, ci sub forma ordinelor bancare, trebuie găsite, cât mai rapid posibil, mijloacele legale de acțiune împotriva acestora.

La nivelul Uniunii Europene, dispozițiile cuprinse în acordurile și tratatele europene reiau principiile enunțate de normele internaționale cu privire la terorism. Dreptul antiterorist al UE (format din decizii, decizii-cadru, directive, regulamente, poziții comune și recomandări) contribuie la formarea instrumentelor de luptă împotriva terorismului și mai ales împotriva finanțării acestuia. Incriminarea finanțării terorismului, cooperarea internațională, ameliorarea schimbului de informații între statele membre ale Uniunii Europene sunt măsuri recomandate, căci este evident că o cooperare sporită este necesară pentru a face față activităților teroriste.

Atentatele de la New York și Washington din 11 septembrie 2001 și seria de acte teroriste petrecute pe parcursul anilor următori (Spania – 11 martie 2004, Marea Britanie – iulie 2005) au frapat prin violența și numărul victimelor. Aceste momente dramatice au amintit că amenințarea terorismului în spațiul Uniunii Europene sau împotriva intereselor europene persistă. În ciuda măsurilor de anvergură ce au fost luate, Europa continuă să lupte fără întrerupere contra acestor atrocități și să-și demonstreze determinarea în a învinge acest fenomen care încearcă să frângă principiile pe care este construită, respectarea demnității umane și a drepturilor fundamentale.

Terorismul este un fenomen ale cărui cauze și implicații sunt complexe și diverse. Având în vedere gravele sale implicații asupra vieții economice, amenințarea teroristă, destul de grea pentru cetățeni și întreprinderi, este susceptibilă de a le distruge încrederea și s-ar putea adevărat fi un factor negativ pentru creșterea economică și menținerea unui climat propice investițiilor<sup>14</sup>.

<sup>11</sup> Marie-Christine Dupuis-Danon, *Finance criminelle*, 2-ème éd., collection *Criminalité internationale*, PUF, Paris, 2004, p. 206.

<sup>12</sup> Limore Yagil, *Terroristes et Internet – La cyberguerre*, collection *Actuels*, Trait d'Union, Montréal (Québec), 2002, p. 47.

<sup>13</sup> *Ibidem*, p. 39 și urm.

<sup>14</sup> Comunicarea Comisiei către Consiliul și Parlamentul European cu privire la anumite acțiuni ce trebuie întreprinse în domeniul luptei împotriva terorismului și a altor forme grave de criminalitate, în vederea ameliorării schimburilor de informații, 29 martie 2004, COM/2004/220, p. 2.

Pentru eradicarea acestui fenomen trebuie acționat în primul rând asupra surselor și rețelelor de finanțare a organizațiilor teroriste, la scară internațională și cel mai adesea prin acțiuni paralele<sup>15</sup>.

Terorismul contemporan și-a diversificat tot mai mult sursele de finanțare, ajungând să depindă tot mai puțin de sponsorizările unor state și formând afilieri internaționale bazate pe afinități religioase sau ideologice și pe ura comună împotriva marilor puteri. Această evoluție a formelor de terorism internațional, precum și organizarea internațională fără precedent a grupărilor teroriste transformă atacurile teroriste în activități ilicite cu un grad de pericol social ridicat, greu de detectat și de prevenit și care cer abordări noi de incriminare și sancționare penală a acestui fenomen, precum și considerarea unificată a diverselor acte de terorism. Deși majoritatea statelor lumii afirmă o poziție fermă împotriva terorismului, există state care încă sprijină terorismul sau chiar folosesc terorismul ca un element de politică statală. În acest sens se manifestă ori s-au manifestat regimurile din Siria, Sudan și Afganistan, care asigură fonduri, refugiu, baze de antrenament și arme pentru teroriști.

Până la momentul 11 septembrie, la nivelul Uniunii Europene, terorismul era perceput ca ”o amenințare mai puțin fundamentală”<sup>16</sup>, dar acest moment a demonstrat că fenomenul terorist nu se limitează la sfera națională sau regională și că se impune coordonarea luptei antiteroriste în context internațional mult mai larg.

Deși, la 4 septembrie 2001 – doar cu câteva zile înainte de atacurile teroriste de la New York și Washington –, adoptase o *Rezoluție asupra terorismului*, Uniunea Europeană avea în vedere mai degrabă „vechiul” terorism, intern, și mai puțin „noul” terorism, transnațional, bazat pe celule active, grupuri afiliate și rețele de sprijin larg diseminate, al cărui prim exponent îl reprezintă gruparea teroristă Al-Qaida și rețeaua care gravitează în jurul său. O serie de factori, între care amintim libertatea de mișcare în cuprinsul Europei unite, sistemele relativ deschise și slab monitorizate de azil și imigrare, tradiția libertăților civice, accesul facil la rețelele financiare europene, sistemele polițienești și judiciare insuficient coordonate, făceau din UE un spațiu extrem de vulnerabil la terorism.

Conținutul normelor europene în vigoare cu privire la lupta împotriva terorismului nu diferă de cel al dispozițiilor internaționale în materie, cel mai adesea făcându-se referire la rezoluțiile Consiliului de Securitate al ONU<sup>17</sup>.

Astfel, a fost adoptat un întreg pachet de măsuri cu caracter antiterorist, ce includea plasarea terorismului în topul listei amenințărilor la adresa securității, o definiție comună a terorismului<sup>18</sup>, o listă de organizații socotite teroriste și un plan de acțiune comprehensiv pentru combaterea terorismului, ce includea consolidarea cooperării polițienești și judiciare și creșterea volumului de informații relevante între autoritățile naționale cu atribuții în lupta împotriva terorismului, întărirea

---

<sup>15</sup> Directiva 91/308/CEE din 10 iunie 1991 cu privire la prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor (JOL 166 din 28 iunie 1991, pp. 77-83), Directiva 2005/60/CE din 26 octombrie 2005 (JOL 309 din 25 noiembrie 2005, pp. 15-36), care a abrogat Directiva 91/308/CEE odată cu intrarea sa în vigoare la 15 decembrie 2005.

<sup>16</sup> Elke Krahnemann, *The Emergence of Security Governance in Post-Cold War Europe*, ESRC Working Paper “One Europe or Several?” Programme, 2001, p. 6.

<sup>17</sup> Convenția Internațională pentru Reprimarea Finanțării Terorismului, adoptată de Adunarea Generală a ONU, la 9 decembrie 1999, cere tuturor statelor semnatare să extrădeze persoanele implicate în finanțarea activităților teroriste și să adopte măsuri pentru anchetarea tranzacțiilor financiare suspecte. La 2 aprilie 2002, 132 de țări semnaseră Convenția și 26 de țări definitivaseră procesul de ratificare, devenind state părți. Convenția a intrat în vigoare în 2002. De asemenea, Recomandarea 1584/2002 a Adunării parlamentare a Consiliului Europei asupra “Necesității unei cooperări internaționale intensificate pentru neutralizarea fondurilor destinate unor scopuri teroriste” (18 noiembrie 2002).

<sup>18</sup> Decizia-cadru cu privire la lupta împotriva terorismului, (Council Framework Decision on combating terrorism) din 13 iunie 2002, (2002/475/JAI), L 164/3, 22.06.2002.

și perfecționarea politicilor referitoare la azil și imigrare, instrumente legislative menite a suprima finanțarea terorismului și întărirea securității aeriene<sup>19</sup>.

Decizia-cadru 2002/475/JAI cu privire la lupta împotriva terorismului, din 13 iunie 2002, prevede că actele intenționate pedepsite sunt cele care au drept urmare moartea unor persoane, atingeri aduse integrității lor fizice, luarea de ostatici<sup>20</sup>. De asemenea statele membre trebuie să pedepsească participarea la activitățile unui grup terorist, prin furnizarea de informații și mijloace materiale sau prin orice formă de finanțare a activităților sale, dar având cunoștință că această participare va contribui la activitățile criminale ale aceluși grup terorist<sup>21</sup>.

În cadrul măsurilor ce trebuie luate împotriva finanțării terorismului, „înghețarea fondurilor” reprezintă un punct important în blocarea fondurilor destinate activităților teroriste. Poziția comună 2001/931/PESC<sup>22</sup> enunță în articolul 2 că, “Comunitatea Europeană, acționând în limitele puterilor ce i-au fost conferite de Tratat, dispune înghețarea fondurilor și a altor active financiare sau resurse economice ale persoanelor, grupărilor și entităților care figurează pe lista anexă la document”. Această anexă stabilește lista persoanelor, grupărilor și entităților implicate în acte de terorism, listă care este permanent actualizată.

Trebuie, de asemenea semnalată existența Regulamentului 2580/2001/CE<sup>23</sup> care constituie o măsură necesară de aplicare la nivel comunitar, complementară procedurilor administrative și judiciare cu privire la organizațiile teroriste în Uniunea Europeană și statele terțe. Regulamentul se pronunță pentru lupta împotriva oricărei forme de finanțare a activităților teroriste și definește, în acest sens, noțiunea de „fonduri, alte active financiare și resurse economice”, precum și cea de „servicii financiare”<sup>24</sup>.

Lupta împotriva terorismului a fost continuată prin lucrările Consiliului European din 4-5 noiembrie 2004, când a fost adoptat *Programul de la Haga*, care cuprinde o listă cu zece priorități ale Uniunii în scopul întăririi spațiului de libertate, securitate și justiție în următorii cinci ani. Programul se bazează pe bilanțul Comisiei cu privire la punerea în aplicare a Programului de la Tampere (definit în 1999) și reprezintă un răspuns global și indispensabil, dacă se dorește să se lupte efectiv împotriva terorismului. Comisia a pus accentul pe prevenirea terorismului și pe schimbul de informații. Ea susține Statele Membre în lupta împotriva terorismului, concentrându-se asupra aspectelor vizând recrutarea și finanțarea terorismului, prevenirea, analiza de risc, protecția infrastructurii și gestionarea crizelor.

### Bibliografie

- [1] Michael N. Schmitt, *Counter-terrorism and the Use of Force in International Law*, The Marshall Center Papers, No.5, November 2002.
- [2] **Rapport du GAFI sur les typologies du blanchiment de capitaux XIII** (1<sup>er</sup> février 2002).
- [3] Marie-Christine Dupuis-Danon, *Finance criminelle*, 2-ème éd., collection *Criminalité internationale*, PUF, Paris, 2004.
- [4] Limore Yagil, *Terroristes et Internet – La cyberguerre*, collection *Actuels*, Trait d’Union, Montréal (Québec), 2002.
- [5] Directiva 91/308/CEE din 10 iunie 1991 cu privire la prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor (JOL 166 din 28 iunie 1991).

<sup>19</sup> Adela Gooch, *Europe’s Foreign, Security and Defence Policy After Iraq*, pp. 8-9. Vezi, de asemenea, *Conclusions and Plan of Action of the Extraordinary European Council Meeting on 21 September 2001 și Declaration by the Heads of State or Government of the European Union and the President of the Commission Follow-up to the September 11 Attacks and the Fight Against Terrorism*, Brussels, 19 October 2001, în *European Union Foreign, Security and Defence Policy. Basic Documents*, pp. 224-229, Mario Fortini, *Foreign and internal security: one in the same*, în *Diplomatic News*, May-June 2002, pp. 45-46, precum și *A European strategic concept-defence aspects*, pp. 9-10.

<sup>20</sup> Conform articolului 1 din Decizia 2002/475/JAI.

<sup>21</sup> *Ibidem*, articolul 2.

<sup>22</sup> JOL 344 din 28 decembrie 2001, p. 93.

<sup>23</sup> JOL 344 din 28 decembrie 2001, p. 70.

<sup>24</sup> Articolul 1 Regulamentul 2580/2001/CE.

- [6] Elke Krahnemann, *The Emergence of Security Governance in Post-Cold War Europe*, ESRC Working Paper “One Europe or Several?” Programme, 2001.
- [7] Decizia-cadru cu privire la lupta împotriva terorismului, (Council Framework Decision on combating terrorism) din 13 iunie 2002, (2002/475/JAI), L 164/3, 22.06.2002.
- [8] Adela Gooch, *Europe’s Foreign, Security and Defence Policy After Iraq*.
- [9] *Conclusions and Plan of Action of the Extraordinary European Council Meeting on 21 September 2001*.
- [10] *Declaration by the Heads of State or Government of the European Union and the President of the Commission Follow-up to the September 11 Attacks and the Fight Against Terrorism*, Brussels, 19 October 2001, în *European Union Foreign, Security and Defence Policy. Basic Documents*.
- [11] Mario Fortini, *Foreign and internal security: one in the same*, în *Diplomatic News*, May-June 2002.
- [12] *A European strategic concept-defence aspects*.
- [13] Decizia 2002/475/JAI.
- [14] JOL 344 din 28 decembrie 2001
- [15], Regulamentul 2580/2001/CE.

## RELAȚIA MEDIA -TERORISM DIN PERSPECTIVA COMBATERII

Dr. Constantin ROMANOSCHI\*

Ștefan ÎMPĂRATU\*\*

Constantin STOICAN\*\*\*

*Terrorism is a form of psychological war. Such psychological war is conducted, on a wide scale through the media. The relationship between the media and terrorism is a subject widely developed in the last decades research which highlighted the various roles of the media from being an ally to terrorism to being its generator, or being the scene for the confrontation of basically dichotomist visions (confrontation of ideas, values, symbols). Perception of the media by the public can highlight the most appropriate ways and channels for the actions take to fight against terrorism. The paper presents some conclusions drawn from the investigation of a random sample of Bucharest's population, using the focus group method.*

### I. Introducere

Istoria recentă nu a consemnat ocazii frecvente în care România să se confrunte cu acte teroriste de mare violență. Deși acțiuni sau numai tentative ce pot fi incluse indubitabil în categoria celor teroriste au existat, memoria colectivă nu le-a reținut ca atare. În același timp, alte evenimente, cum ar fi cele din decembrie 1989, mineriadele, răpirea celor trei jurnaliști români sau amenințările cu bombă de la unele licee bucureștene, a căror definire ca și acțiuni teroriste comportă încă discuții, sunt citate în mod curent în mass-media, poate și din cauza impactului mai puternic asupra publicului, pe care presa îndeobște și-l dorește.

De altfel, Serviciul Român de Informații prezintă, pe site-ul său oficial, doar patru cazuri de terorism, dintre care doar unul după anul 1990, când, pe 20 august 1991, un comando indian, aparținând unei grupări extremist-teroriste de religie Sikhs, a fost la originea unei tentative de asasinare a ambasadorului Indiei, acreditat în România<sup>25</sup>.

Numărul redus al atacurilor, fapt cu totul îmbucurător, este, incontestabil, și meritul celor care veghează la securitatea țării și a cetățenilor, inclusiv al politicii externe. Cu toate acestea, evoluțiile de după 11 septembrie 2001 au creat o situație care nu pune la adăpost nici un stat în fața pericolului terorist, fapt ce trebuie să conducă la sporirea vigilenței și la adoptarea tuturor măsurilor de prevenire și de gestionare a unor posibile acte teroriste, inclusiv de diminuare a consecințelor și de recuperare a populației traumatizate.

**Actele de terorism**, ca, de altfel, și unele de crimă organizată, produse cu mare violență, **își bazează mecanismele de atingere a obiectivelor**, nu atât pe distrugerile directe de vieți omenești sau de bunuri, ce reprezintă doar mijloace, cât **pe efectele traumatizante, puțin vizibile publicului, de natură psihologică** (de exemplu, studiile din SUA privind impactul atacurilor teroriste asupra sănătății estimează că, în cazul unor agresiuni viitoare, **victimele afectate psihiatric vor depăși numărul celor afectați fizic, într-un raport de patru la unu**<sup>26</sup>). Pentru Rand Corporation „...terorismul înseamnă violență sau amenințarea cu violența, folosită pentru a crea o atmosferă de teamă și neliniște. Astfel de acte sunt gândite pentru a-i forța pe ceilalți să-și asume acțiuni pe care nu le-ar dori sau să se abțină de la acțiuni pe care ar dori să le întreprindă...”<sup>27</sup>.

---

\* Prof.univ.dr. Academia Tehnică Militară, București

\*\* Drd. Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București

\*\*\* Drd. Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București

<sup>25</sup> Serviciul Român de Informații, Acțiuni antiteroriste în România, <http://www.sri.ro/index.php?nav=profiluri&subnav=terorism&dnav=documentare>

<sup>26</sup> <http://pn.psychiatryonline.org/cgi/content/full/38/14/6>

<sup>27</sup> Rand Corporation and The National Memorial Institute for Preventing Terrorism <http://www.tkb.org/RandSummary.jsp>

Efectele de tipul celor menționate anterior, generate prin contagiune pe scară largă în cadrul populației, au ca și consecință directă scăderea dramatică a voinței acesteia de a rezista șantajului terorist. Sub presiunea populației traumatizate, autoritățile vor fi nevoite să accepte, într-un fel sau altul, revendicările politice ale organizatorilor acțiunii teroriste.

Din considerentele expuse anterior, **lucrarea de față își propune să evidențieze schimbările în abordarea problematicii specifice, din punctul de vedere al științelor chemate să contribuie la mai buna înțelegere și gestiune a fenomenului terorismului, cu un rol aparte acordat influenței mass-media.**

## II. Strategii de cercetare

### 1. Rolul științelor SBE și ale comunicării în combaterea terorismului

În materie de terorism, perspectiva imediată nu pare a fi, din păcate, una optimistă. Astfel, evoluția lumii abordată din perspectiva securității naționale, prezentată într-un amplu studiu din 2002, condus de Agenția Centrală de Informații (CIA) a SUA: **Global Trends 2015. A Dialogue About the Future With Nongovernment Experts**, contura un mediu de securitate caracterizat printr-un grad relativ ridicat de instabilitate, imprevizibilitate, precum și prin manifestarea unor noi și multiple riscuri și amenințări. În acest sens, raportul final consemna faptul că „*până în anul 2015, tacticile teroriste vor fi tot mai sofisticate și construite pentru a produce victime în masă; ne așteptăm ca tendința către creșterea pierderilor umane în atacurile teroriste să continue*”<sup>28</sup>.

În acest context, o schimbare de paradigmă devine imperioasă. După ce o perioadă consistentă de timp se părea că esența luptei cu teroriștii o reprezenta confruntarea luptătorilor, cât mai sofisticat echipați și mai bine susținuți informativ, realitatea ultimilor ani a arătat că războiul nu s-a câștigat pe această cale. Organizațiile teroriste au evoluat, iar membrii acestora sunt bine pregătiți să acționeze în condițiile tehnologiei actuale și a măsurilor antiteroriste „clasice”.

O explicație posibilă poate fi aceea că, poate, **nu a fost suficient de bine înțeleasă și acceptată tocmai esența „psihologică” a acestui tip de război.**

Ca urmare, **acțiunea antiteroristă nu pare a mai asigura succesul deplin, fără a se lua în calcul și răspunsul populației** la asemenea evenimente, odată cu adaptarea corespunzătoare a sistemului de protecție, prin integrarea rezilienței, ca parte componentă a acestui sistem, diferită dar complementară managementului situațiilor de urgență și activității structurilor de informații (intelligence).

În principiu, **o populație ce rezistă presiunii psihologice**, care reacționează adecvat, prin mobilizarea resurselor sale morale și de cooperare, sporindu-și coeziunea internă și voința de a respinge șantajul, împiedicând astfel dezorganizarea sistemului social, **va anihila în cea mai mare măsură efectele scontate de acțiunea teroristă**, golind-o, în cele din urmă, de orice sens al eficienței și descurajându-i în mod semnificativ pe inițiatorii acesteia, în tentativa lor de a persevera pe această cale.

Modul în care oamenii evaluează amenințările și riscul reprezintă un determinant puternic al tipurilor de măsuri pe care sunt dispuși să le adopte și al modului cum vor reacționa la evenimente extreme. Percepția riscului și strategiile de comunicare sunt două zone în care științele SBE (Social, Behavioral & Economic Sciences) pot aduce contribuții semnificative. În plus, la nivel global, așa cum preciza, în februarie 2006, Defense Technical Information Center - SUA: *“cunoștințele și instrumentele științelor SBE sunt imediat aplicabile la construcția strategiilor ce pot consolida capacitatea națiunii de a prevedea, a preveni și de a asigura pregătirea și recuperarea după un atac terorist...”*<sup>29</sup>.

Evaluările experților și ale populației asupra amenințărilor și riscurilor sunt diferite. Înțelegerea originilor și a consecințelor acestor diferențe permite elaborarea unor mesaje eficiente, care să nu traumatizeze, dar nici să nu desensibilizeze publicul. Percepția riscului și factorii

<sup>28</sup> Global Trends 2015. A Dialogue About the Future With Nongovernment Experts, <http://www.cia.gov/cia/reports/globaltrends2015/>

<sup>29</sup> Defense Technical Information Center, <http://stinet.dtic.mil/oai/oai?verb=getRecord&metadataPrefix=html&identifier=ADA449793>

comunicării depind de context, se modifică în timp, astfel încât strategiile de comunicare a riscurilor trebuie continuu reevaluate și aduse la zi.

Obținerea unui răspuns adecvat din partea populației, în sensul rezistenței în fața actelor asociate terorismului și crimei, al formării unei atitudini proactive în aplicarea măsurilor de prevenție și de combatere a acestora și, în mod deosebit, pentru **îmbunătățirea rezilienței, impune o abordare unitară și coerentă la nivelul actorilor sociali implicați**. Rolul mass-media în acest proces devine crucial. În contextul definit anterior, se pot defini câteva direcții de cercetare relativ noi, ce interesează și cazul României, printre care:

a) identificarea caracteristicilor culturale, care vor condiționa reacția populației la un posibil act terorist;

b) percepția și așteptările publicului român, construite pe baza istoriei relațiilor dintre instituțiile abilitate ale statului și cetățenii acestuia;

c) caracteristicile mass-media, în vederea construirii unui mesaj credibil, consistent, oportun, penetrant și eficient.

## **2. Politici de cercetare pe plan internațional și național**

Așa cum s-a menționat anterior, treptat, atenția cercetătorilor avea să fie îndreptată, nu numai asupra dispozitivelor și tehnicilor de securitate, ci și asupra factorului uman, rolul științelor SBE tinzând să devină cel puțin la fel de important.

Astfel, analiza surselor documentare disponibile permite **identificarea principalelor orientări, priorități, direcții și obiective** ale cercetării științifice referitoare la fenomenele asociate terorismului și crimei organizate, asumate, atât la nivelul structurilor guvernamentale, cât și la nivelul asociațiilor profesionale și fundațiilor. Între exemplele reprezentative se pot enumera:

- **National Science and Technology Council** – NSTC (Consiliul Național pentru Știință și Tehnologie), ca principal mijloc al Președinției SUA de a coordona cercetarea la nivel federal, prin stabilirea unor obiective clare la nivel național, în raportul din februarie 2005: „*Combaterea terorismului. Priorități ale cercetării în domeniul științelor sociale, comportamentale și economice*”<sup>30</sup>, identifică, printre direcțiile principale de cercetare relevante pe linia pregătirii pentru un atac terorist: elaborarea de modele socio-comportamentale și economice ale amenințării, riscului și vulnerabilităților, în scopul obținerii unei **reacții adecvate a publicului, în consonanță cu acțiunile autorităților; elaborarea de modele pentru percepția și comunicarea riscurilor; elaborarea de modele ale stresului și rezilienței** la nivelul comunităților, pentru planurile de acțiune în situații de urgență; realizarea de **studii asupra vulnerabilității și rezilienței**, precum și asupra modului în care stresul și mecanismele de adaptare sunt afectate de experiență și de context.

- **European Commission** (Comisia Europeană) a propus, în august 2005, creșterea alocațiilor pentru cercetare în domeniul securității, de la 15 milioane euro pe an, la 250 milioane euro pe an, începând cu anul 2007, având în vedere faptul că „... *studiile arată că amenințarea terorismului, a crimei organizate și a dezastrelor naturale se numără printre temerile cele mai preocupante pentru europeni* ...”<sup>31</sup>.

În felul acesta, se explică apariția ariilor tematice de cercetare – dezvoltare, ce vizează **asigurarea securității cetățenilor, promovate de Programul Cadru 7 de Cercetare, Dezvoltare și Inovare al Comisiei Europene**, pe perioada 2007 – 2013, prin care se urmărește „...*să se dezvolte tehnologiile și cunoștințele necesare asigurării securității cetățenilor împotriva amenințărilor, cum ar fi terorismul...*”, prin activități finanțate, printre care: “**Increasing the security of citizens**” (Consolidarea securității cetățenilor) și “**Security and society**” (Securitatea și societatea), ca și condiție absolut necesară prezervării unui **mediu sigur, favorabil eforturilor de dezvoltare** ale Uniunii Europene, așa cum acestea au fost definite în Strategia de la Lisabona<sup>32</sup>.

<sup>30</sup> National Science and Technology Council, Role of Social, Behavioral and Economic Sciences in Combating Terrorism, <http://www.ostp.gov/NSTC/html/CombatingTerrorism>

<sup>31</sup> <http://europa.eu.int/comm/research/security/>

<sup>32</sup> [5] <http://ec.europa.eu/research/fp7/>



- NATO transformă, în anul 2004, *Programul pentru știință* (NATO Science Programme), în *Programul pentru securitate prin știință* (**NATO Programme for Security Through Science**), pentru a reflecta mai bine noua sa misiune. Una dintre direcțiile de cercetare vizată este **combaterea amenințărilor** la adresa securității (Countering Other Threats to Security), **cu focalizare pe evoluțiile la nivel societal și uman**<sup>33</sup>.

- **National Institute of Mental Health-USA** – NIMH (Institutul Național pentru Sănătate Mentală) își stabilea, printre prioritățile de cercetare, investigarea sistemelor de susținere și a mecanismelor de „coping”, ca mediatori ai răspunsului psihologic la situații de criză, în contextul **evaluării impactului** actului terorist din 11 septembrie 2001<sup>34</sup>.

- **Disaster Research, Education, Mentoring Center** – SUA (Centrul de Cercetare, Educație și Consiliere) a inițiat **studii asupra mass-media, sub aspectul influenței pe care o poate exercita asupra răspunsurilor la actele de terorism**, al măsurii în care aceasta poate comunica informații despre riscuri, poate fi utilizată pentru psiho-educație, precum și referitoare la analiza posibilității și a **oportunității elaborării unor ghiduri de bune practici, utilizabile în construirea relatărilor despre atacurile teroriste**<sup>35</sup>.

Din păcate, pe plan internațional, se manifestă încă acut lipsa specialiștilor într-un **domeniu apreciat ca deficitar: măsurarea efectelor de natură psihologică a actelor asociate terorismului și crimei organizate** (cum aprecia David R. Mandel, Defence Department Canada) și construirea de strategii de control a acestora prin intermediul mass-media<sup>36</sup>.

### **III. Relația dintre mass-media și terorism. Comunicarea Strategică**

În noiembrie 2006, profesorul Arie Kruglanski (Center of Excellence for Behavioral and Social Research on Terrorism and Counter-Terrorism-SUA), preciza **cadrul și ipoteza de bază în abordarea cercetării științifice** actuale în domeniul combaterii terorismului: *“...terorismul este o formă de război psihologic și, pe cale de consecință, trebuie să tratăm combaterea terorismului în același mod...”*<sup>37</sup>.

Astfel, soluțiile propuse în proiectarea strategiilor de securitate se vor întemeia pe factorii psiho-sociologici specifici, percepțiile și comportamentele populației țării asociate amenințărilor teroriste curente *„...singura cale de a construi strategii solide și fundamentate temeinic...”*, cum ar trebui să fie și în cazul României<sup>38</sup>.

**Războiul antiterorism, ca război psihologic, este dus, pe scară largă, prin intermediul mass-media. Raportul dintre mass-media și terorism** a constituit un subiect amplu dezvoltat de cercetările ultimelor decenii, punându-se în evidență diferitele **roluri ale mass-media, de la aliat al terorismului, la generator al terorismului sau la scena de confruntare** a unor viziuni fundamentale dihotomice (confruntare de idei, de valori și de simboluri)<sup>39</sup>.

Totodată, **mass-media influențează în mod decisiv „reziliența”**, concept impus de **Boris Cyrulnik**, ce vizează capacitatea populației de a face față și a-și reveni după agresiunea psihologică la care actele teroriste o supun. Atâta timp cât acțiunea teroristă urmărește în esență intimidarea unei populații nepregătite, *“...consolidarea rezilienței psihologice a americanilor [...] pentru reducerea vulnerabilității SUA la terorism...”* rămâne unul din scopurile majore urmărite de

<sup>33</sup> NATO Programme for Security Through Science, <http://www.nato.int/science/>

<sup>34</sup> National Institute of Mental Health, <http://grants.nih.gov/grants/guide>.

<sup>35</sup> Kilpatrick, D. G., „Acquiring and translating knowledge about the mental health consequences of catastrophic events to improve individual and public health”, [http://www.sph.umich.edu/drem/acces/kilpatrick\\_2004\\_NIH.pdf](http://www.sph.umich.edu/drem/acces/kilpatrick_2004_NIH.pdf).

<sup>36</sup> David R. Mandel, Defence Department Canada <http://www.house.gov/science/hearings/research05/>

<sup>37</sup> The Homeland Security Department, Center of Excellence for Behavioral and Social Research on Terrorism and Counter-Terrorism, University of Maryland, <http://www.newsdesk.umd.edu/archive/release.cfm?year=2006&ArticleID=1371>

<sup>38</sup> Verleye, G., Maesele, P., Stevens, I., Speckhard, A., *Resilience in an Age of Terrorism: Psychology, Media and Communication*, [http://www.annespeckhard.com/publications/Resilience\\_in\\_an\\_Age\\_of\\_Terrorism\\_Psychology\\_Media\\_and\\_Communication.pdf](http://www.annespeckhard.com/publications/Resilience_in_an_Age_of_Terrorism_Psychology_Media_and_Communication.pdf).

<sup>39</sup> Archetti, C., *The State, the Media and the War on Terror*, 2007, [http://ics.leeds.ac.uk/staff/c.archetti/Cristina\\_Archetti\\_The\\_State\\_the\\_Media\\_and\\_the\\_War\\_on\\_Terror\\_CHAPTER\\_DRAFT.doc](http://ics.leeds.ac.uk/staff/c.archetti/Cristina_Archetti_The_State_the_Media_and_the_War_on_Terror_CHAPTER_DRAFT.doc)

SUA<sup>40</sup>. Cercetările specialiștilor, cum ar fi proiectul **“ResiScope”** (2006), la Universitatea din Ghent (Belgia): *“Resilience in an Age of Terrorism: Psychology Media and Communication”*<sup>41</sup> ori studiul lui Kindt<sup>42</sup>. (2006): *„Building Population Resilience to Terror Attacks. Unlearned Lessons from Military and Civilian Experience”* sunt **sugestive pentru problematica studiată** în ultima perioadă de timp și **vizează principalele „arme” în ducerea războiului psihologic antiterorist**: pe de o parte, **reziliența psihologică a populației** (privită din dublă perspectivă, atât a identificării factorilor de care depinde reziliența și a căilor de îmbunătățire a acesteia, cât și a **integrării rezilienței într-un sistem de protecție antiterorism cu noi valențe**), pe de altă parte, **comunicarea strategică (strategic communication)**, pentru obținerea unei reacții adecvate a publicului în consonanță cu acțiunile autorităților, care să descurajeze și să împiedice actul terorist ori să reducă semnificativ vulnerabilitatea populației.

**Necesitatea operaționalizării conceptului de „comunicare strategică” („strategic communication”) în domeniul combaterii terorismului a devenit acută** odată cu încercarea de transformare a sistemului mass-media într-un aliat, în contextul în care promotorii violenței extreme par să se fi adaptat mai bine erei comunicațiilor.

Secretarul de stat pentru apărare al SUA, din 2006, Donald Rumsfeld, afirma: *„cu cât va dura mai mult stabilirea unui cadru strategic de comunicare, cu atât o parte mai mare din acest vaccum va fi umplut de către inamic”*<sup>43</sup>.

Mai mult, la 12 decembrie 2007, ambasadorul Dell C. Dailey<sup>44</sup> (Office of the Coordinator for Counterterrorism -SUA), dezvoltând o temă reluată ulterior și în Raportul din ianuarie 2008 al Defense Science Board<sup>45</sup>, Task Force on Strategic Communication, după care **în ciuda progreselor „mai este încă mult de făcut”**, reitiera teza potrivit căreia: *“comunicarea strategică reprezintă un instrument vital în eforturile noastre de combatere a terorismului”*.

**„Strategic communication”, în abordarea oficială a SUA, se referă la teme și mesaje sincronizate, transmise pe toate tipurile de canale și întărite prin acțiuni corelate și predeterminate, destinate a influența comportamentul în sensul urmărit de combaterea terorismului**<sup>46</sup>. Același Donald Rumsfeld definea esența și importanța aplicării noului concept, și anume, o campanie de informare, agresivă și non-tradițională, coordonată și corelată cu acțiuni specifice, de combatere a mesajului extremist și a grupurilor extremiste prin mass-media: *„victoria în acest lung război depinde, în cele din urmă, de comunicarea strategică”*<sup>47</sup>.

**Cercetările în domeniul mass-media relevă aspecte complexe, contradictorii și preocupante**, cum ar fi conexiunile semnificative dintre terorism și mass-media, utilizată ca un instrument esențial în atingerea scopurilor organizațiilor teroriste, încurajarea sau chiar generarea unor manifestări de natură teroristă, distorsionarea mesajelor autorităților, influențarea acțiunilor structurilor responsabile în prevenirea și combaterea actelor teroriste ori interferarea, până la compromitere, cu acestea.

Totodată, nu trebuie pierdut din vedere faptul că, **teroriștii au căpătat deja o experiență consistentă pe frontul mass-media, ce nu poate fi trecută cu vederea: „teroriștii s-au adaptat cu**

<sup>40</sup> National Resilience Development Act, 2003,

<http://olpa.od.nih.gov/legislation/108/pendinglegislation/natresact.asp>

<sup>41</sup> Verleye, G., Maesele, P., Stevens, I., Speckhard, A., *Resilience in an Age of Terrorism: Psychology, Media and Communication*, [http://www.annespeckhard.com/publications/Resilience\\_in\\_an\\_Age\\_of\\_Terrorism\\_Psychology\\_Media\\_and\\_Communication.pdf](http://www.annespeckhard.com/publications/Resilience_in_an_Age_of_Terrorism_Psychology_Media_and_Communication.pdf).

<sup>42</sup> Michael T. Kindt, *Building Population Resilience to Terror Attacks. Unlearned Lessons from Military and Civilian Experience Paper No.36, ASAF, Counterproliferation Center, 2006*

<sup>43</sup> Rumsfeld, D. ‘Media’s Role in the “War on Terror”, Taipei Times, feb.-08, 2006

<sup>44</sup> Dailey, D. C., *An “All Elements of Power” Strategy for Combating Terrorism, The Washington Institute for Near East Policy*, <http://www.state.gov/s/ct/rls/rm/07/97165.htm>

<sup>45</sup> Department of Defense – SUA, *Report of Defense Science Board, January 2008, Task Force on Strategic Communication*, [http://www.acq.osd.mil/dsb/reports/2008-01-Strategic\\_Communication.pdf](http://www.acq.osd.mil/dsb/reports/2008-01-Strategic_Communication.pdf)

<sup>46</sup> Josten, R. J., *Strategic Communication: Key Enabler for Elements of National Power, 2006*, [https://www.au.af.mil/info-ops/iosphere/iosphere\\_summer06\\_josten.pdf](https://www.au.af.mil/info-ops/iosphere/iosphere_summer06_josten.pdf).

<sup>47</sup> Rumsfeld, D. ‘Media’s Role in the “War on Terror”, Taipei Times, feb.-08, 2006.

abilitate la ducerea războiului în epoca mass-mediei de astăzi, dar, în cea mai mare parte, America, ca și guvernele celorlalte democrații, nu a făcut-o”<sup>48</sup>.

În ciuda numeroaselor lucrări, totuși, **rolul mass-media în manifestarea terorismului nu este încă pe deplin elucidat**: „Dovezile despre rolul mass-media sunt noi și netestate în diferite circumstanțe și condiții. Nu știm dacă putem folosi mass-media pentru a liniști panica ce ar putea apărea la victimele indirecte ale terorismului, nici dacă oferirea de informații corecte despre riscuri reduce stresul și comportamentul dezadaptativ”<sup>49</sup>.

Din această perspectivă, **se impune mai buna înțelegere a mecanismelor de acțiune a mass-media, pentru evidențierea acelor vulnerabilități exploatare de inițiatorii actelor teroriste și, în particular, la identificarea unor direcții strategice de acțiune pentru controlul acestora, cu aplicabilitate la specificul presei din România.**

În domeniul combaterii, informațiile sunt vitale în acțiunea de prevenire și înlăturare a pericolului unor acte teroriste, rolul organizațiilor de intelligence fiind aici deosebit de consistent. Cutumele, unele caracteristici culturale, ca și viziunea exclusivistă a acestor organizații restricționează dramatic accesul la informație, prin introducerea acesteia în categoria celei clasificate. **În absența informației relevante, pregătirea populației, inclusiv din perspectiva consolidării rezilienței nu poate conduce la rezultatele așteptate.** În acest domeniu **trebuie reevaluate dogme și demontate șabloane**: „a fi pregătit și informat, reduce ținta; a fi neinformați și nepregătiți, face ținta mai mare”, afirma parlamentarul britanic Bob Spink, într-unul din discursurile sale dedicate combaterii terorismului, în care critica tentația de a nu informa cetățenii, pentru „a nu le da idei teroriștilor”: „aceștia au acces la informații la care publicul nici nu ar visa vreodată; nu le-am putea spune nimic din ceea ce ei nu știu deja ori nu ar fi putut să afle”<sup>50</sup>.

În această direcție, fără a adera necondiționat la opinia lui Spink, **este totuși necesară identificarea și evaluarea, cu discernământ și profesionalism, prin prisma riscurilor de securitate, a regimului informațiilor, absolut necesare în procesul de consolidare a rezilienței populației, într-un efort de echilibrare a raportului dintre cerințele de securitate și cele de pregătire a populației.**

#### **IV. Rezultatele cercetărilor din România cu privire la modalitatea în care populația percepe rolul mass-media în combaterea terorismului**

Pe plan național, cercetările privind reziliența populației și rolul mass-media în consolidarea acesteia sunt încă în faza incipientă, puțin corelate și de complexitate redusă. În cadrul programului CEEX 2006, este în curs de realizare proiectul: „Cercetări privind răspunsul și reziliența populației din România la situațiile de risc asociate terorismului și crimei”<sup>51</sup>, în cadrul căruia, specialiștii din echipa de proiect, folosind metoda interviului de tip focus grup, au investigat opiniile a șapte grupuri reprezentative de adulți din București, cu privire la *rolul mass-media în prevenirea, reflectarea și combaterea fenomenelor asociate terorismului și crimei.*

##### **Observație.**

*În legătură cu rezultatele ce vor fi comunicate, lucrarea de față își propune obiective limitate la prezentarea unei sinteze a răspunsurilor oferite de participanții la focus grup, ce țin de reprezentarea socială a diverselor aspecte conexe relației dintre terorism și mass-media, fără a face analize interpretative sau corelative cu grad mare de generalitate, deoarece metoda folosită este calitativă și exploratorie și conduce la un grad de reprezentativitate ce nu permite extinderea concluziilor la întreaga populație.*

<sup>48</sup> Idem.

<sup>49</sup> Kilpatrick, D., G., *Aquiring and translating knowledge about the mental health consequences of catastrophic events to improve individual and public health*, [www.sph.umich.edu/drem/acces/kilpatrick\\_2004\\_NIH.pdf](http://www.sph.umich.edu/drem/acces/kilpatrick_2004_NIH.pdf), 2003

<sup>50</sup> Spink, B., <http://www.epolitix.com/EN/MPWebsites/Robert+Spink/d6adb750-67ca-40ca-82aa-57f36d3c3372.htm>, 2004.

<sup>51</sup> CEEX 2006, „Cercetări privind răspunsul și reziliența populației din România la situațiile de risc asociate terorismului și crimei”, contract nr.11/2006.

Evaluarea relației dintre mass-media și terorism are în vedere identificarea mijloacelor de comunicare credibile, pe care participanții la focus grup le accesează, rolul presei în prevenirea, reflectarea și gestionarea situațiilor de criză, în general, precum și a fenomenelor asociate terorismului și crimei organizate, cu grad înalt de violență, în special.

În primă instanță, se poate realiza o ierarhizare a informațiilor preluate din mass-media, în funcție de canalul de difuzare și de tipul de emisiune. Astfel, în situațiile în care respondenții doresc să obțină *informații credibile, valide* în legătură cu un eveniment, *apelează, în principal, la posturile de televiziune*, apoi la posturile de radio și la presa scrisă.

*Televiziunea este, de departe, mijlocul preferat*, iar *cele mai urmărite emisiuni*, în acest sens, *sunt cele de știri*, deoarece se crede că informațiile, fiind preluate de la marile agenții de presă (ipoteză optimistă), s-ar bucura de girul autenticității, iar prin transmisiile în direct, ar scădea posibilitatea de distorsiune a datelor sau de manipulare a publicului. În plus, în scopul verificării corectitudinii datelor, respondenții obișnuiesc să consulte și paginile de INTERNET.

*Ascultarea posturilor de radio se face aproximativ în aceeași măsură ca și cititul presei scrise*. Jurnalele radio de știri sunt percepute a reprezenta surse credibile de informare, chiar dacă se află pe poziția secundă în preferințele subiecților, după programele informative ale televiziunilor.

Participanții la focus grup identifică, prin răspunsurile lor, câteva dintre atributele mass-media în prevenirea, reflectarea și gestionarea situațiilor de criză, stabilind, astfel, sfera de impact a acesteia asupra stării de spirit a populației, a determinării oamenilor de a se implica în rezolvarea situațiilor de criză, precum și a mobilizării instituțiilor responsabile, pentru a crește eficacitatea intervențiilor.

În acest context, respondenții au considerat că *reflectarea în presă a unor situații de criză*, aflate în desfășurare sau deja petrecute, *poartă amprenta stilului jurnalistic, determinat preponderent de interesele financiare sau de grup ale unor consorții de presă*. Creșterea audienței, în scopul atragerii de profituri, se face, de cele mai multe ori, printr-o *prezentare ce urmărește senzaționalul facil* („goana după senzațional”), fapt ce *poate provoca panică și reacții necontrolate în rândul populației*.

În situația actuală a României, respondenții consideră că *mass-media poate influența semnificativ clasa politică și autoritățile*, ceea ce, pe de o parte, reprezintă o vulnerabilitate, dar, pe de altă parte, o oportunitate, pentru instituțiile responsabile cu gestionarea situațiilor de criză, care știu cum să lucreze cu presa, pentru a obține, în final, mai multă eficiență și promptitudine în **rezolvarea unor probleme de interes public**.

Dacă, în redarea pe canalele mass-media a unei situații de criză, opiniile celor intervievați gravitează, în general, în jurul ideii de interes, preponderent financiar, factor de natură a determina modalitatea de prezentare a respectivelor evenimente, în ceea ce privește **rolul mass-media în prezentarea fenomenelor asociate terorismului și crimei organizate**, poziția acestora se nuanțează, formulând aprecieri ce ar putea fi sintetizate într-un adevărat de ghid de acțiune al presei. Astfel, rolul dominant al acesteia ar trebui să fie *de informare a publicului*, dar printr-o *reflectare corectă și nepărtinitoare* a realităților supuse dezbaterii. Deși dezideratul pare a fi universal valabil, în situația analizată, respingerea exercițiilor de manipulare este unanimă și absolută.

Dincolo de prezentarea clară și obiectivă a situației, mijloacelor de comunicare în masă li s-ar solicita *comentarea știrilor și oferirea acelor informații care răspund interesului publicului larg*. Respondenții au insistat pe necesitatea unei *mediatizări echilibrate*, care să combine argumentele pro și contra, cu precădere prin talk-show-uri și dezbateri de interes național. Mai mult, mass-media trebuie *să explice și să comenteze deciziile luate de oficialii statului*, subliniind permanent semnificația acestora pentru „oamenii de rând”.

Mass-media se poate implica direct și în *prevenirea terorismului și a crimei organizate*, prin mediatizarea cazurilor în care teroriștii au fost *prinși, condamnați și trimiși la închisoare*. Sublinierile respondenților privind soarta teroriștilor ar putea indica o anumită nervozitate ori reproș, fie din lipsa informațiilor privind finalizarea acțiunilor antiteroriste, fie, în cazul unor evenimente mai apropiate în timp, a dispariției vinovaților. Mai mult, cred intervievații, mass-media

își poate asuma *un rol proactiv*, prin anchetele jurnalistice consacrate fenomenului, care se pot dovedi eficiente, nu numai în prevenirea situațiilor de criză, dar și în influențarea decidenților și a autorităților, de a adopta măsurile necesare și a se implica mai activ.

Un element relevant, consemnat de respondenți, este acela al **importanței colaborării dintre mass-media și autoritățile statului**; rolul mass-media în prevenirea și combaterea terorismului se justifică astfel, doar în măsura în care și-ar dovedi deschiderea față de politica oficială a statului și ar colabora cu autoritățile responsabile. Răspunsurile ar putea evidenția o anumită doză de îndoială privind eficacitatea unei asemenea colaborări în perioada anterioară, tendință ce ar trebui investigată suplimentar.

Pentru situațiile concrete de atac terorist, subiecții apreciază că **mass-media ar trebui să transmită acele mesaje care ar liniști populația: măsurile luate de autorități și impactul acestora**. Nu este clar în această fază motivul pentru care respondenții fac aceste precizări, deoarece, de regulă, autoritățile încearcă să transmită ideea că dețin controlul asupra evenimentelor, partea centrală a mesajelor acestora fiind axată tocmai pe măsurile adoptate, iar dacă aspectele neplăcute din relatări ar fi evitate, ne-am găsi în situația inacceptabilă a unei manipulări, rejectată anterior. Mai probabil ar fi faptul că, răspunsurile indică un grad de insatisfacție pentru insuficiența informației, privind impactul măsurilor adoptate.

Totodată, eficiente, în sensul consolidării rezilienței populației, ar fi și mesajele care ar prezenta **“cazuri de succes”, precum salvarea de vieți omenești**.

Un alt aspect care trebuie luat în calcul este reacția probabilă a populației, precum **panica, isteria și dezorganizarea, ca efecte nedorite și neproductive**, în situația în care, prin mass-media, s-ar anunța producerea unui act terorist.

În concluzie, opiniile respondenților cu privire la rolul concret al mass-media în situații de atac terorist conturează trei direcții de acțiune: **informare obiectivă, concisă și de o manieră constructivă** a populației despre evenimentul produs, **prezentarea rezultatelor concrete și imediate ale autorităților responsabile și expunerea de acțiuni cu caracter umanitar, ale celor implicați direct sau indirect**.

În aceste condiții, putem presupune că, cel puțin la nivelul grupurilor studiate, sunt identificate principalele cerințe de comunicare publică cu efecte pozitive în cazuri de terorism, ce pot constitui premisele creionării unor mecanisme de îmbunătățire a rezilienței populației, prin intermediul mass-media.

În ceea ce privește persoanele potrivite să apară în situații de amenințare sau de atac terorist, cei mai mulți participanți au adus în discuție **“purtătorii de cuvânt ai instituțiilor statului”**, precum și **reprezentanții oficiali ai instituțiilor cu atribuții în domeniu**.

**Vocea oficială**, care ar urma să transmită informațiile prin mass-media, **trebuie să aparțină unei persoane cu prestanță, eventual reprezentant al unei instituții de tip militar**, ce dovedește competențe în a liniștii populația panicată și fără a avea un statut public contestabil. Fără îndoială, specificul cultural național, orientat către acordarea de credit contextelor în care predictibilitatea și certitudinea sunt elemente definiții, propulsând în top tocmai instituțiile ce corespund acestor caracteristici (cum este și cazul Armatei), explică opțiunea pentru purtătorii de cuvânt în uniformă.

Notorietatea mediatică a unei astfel de persoane nu este considerată importantă. Astfel, părerile respondenților înclină mai degrabă către profesionalism și integritate morală, în dauna expunere mediatică: **cu cât oficialii sunt mai prezenți pe scena mediatică, cu atât crește probabilitatea ca ei să fie discreditați în ochii publicului**.

Cei mai potriviți pentru a apărea în mass-media, în cazul unor evenimente de factură teroristă, sunt nominalizați a fi: **ministrul de interne, președintele țării, ministrul apărării, reprezentanții sau purtătorii de cuvânt ai serviciilor de informații**. Persoanele nepotrivite în spațiul mediatic, în aceste situații, sunt considerate de majoritatea respondenților a fi:

- *Toți cei care au legătură cu politica;*
- *Cei care nu au competențe în domeniu;*
- *Persoanele lipsite de seriozitate.*

Percepția celor intervievați cu privire la rolul mass-media în caz de acțiuni teroriste și a persoanelor cele mai potrivite să apară în spațiul public configurează un set de așteptări ale respondenților, ce ar putea constitui premisele unor demersuri de cercetare aprofundată a rezilienței populației la actele asociate terorismului și chiar a unor strategii de consolidare a acesteia; totodată, aceasta pune în evidență unele elemente de impact mediatic la nivel social ale fenomenului terorismului, legitimând, într-o oarecare măsură, relația dintre mass-media și terorism.

Astfel, se constată că, pe lângă rolul mass-media în gestionarea și prevenirea efectelor psihologice la nivelul populației, respondenții sunt conștienți și de riscurile de manipulare din partea unor persoane interesate sau nevizate.

Dacă terorismul își găsește spațiul de manifestare în mass-media, amplificând efectele războiului psihologic, publicul, în cazul de față prin vocea grupurilor supuse cercetării, are anumite așteptări din partea presei, în sensul contracarării acestor efecte.

În acest context, mass-media se manifestă, atât ca un mijloc de influență, cât și ca un câmp de luptă, la nivelul căruia important este de care parte se situează în fapt, prin rezultatele mesajelor pe care le vehiculează. Cel puțin din răspunsurile furnizate la focus grup, parteneriatul cu autoritățile competente și credibile ale statului pare a fi soluția care să încline balanța influenței mass-media în favoarea populației și, implicit, în prevenirea sau limitarea efectelor acțiunii teroriste.

**Studiile trebuie continuate și dezvoltate în cazul României, proiectul de cercetare menționat reprezentând doar o etapă incipientă a unei acțiuni mult mai vaste. Comunicarea strategică, concept atractiv în efortul de atragere a mass-media în combaterea terorismului, ridică numeroase probleme de ordin, constituțional, legal și deontologic. Presa se manifestă cu siguranță ca o putere în stat și, de regulă, se arată prea puțin dispusă la acțiuni care ar putea fi interpretate ca o atingere a independenței sau intereselor ei.**

**În același timp, fără contribuția mass-media, războiul antiterorism, ca război psihologic, poate fi câștigat cu mare dificultate.**

### Bibliografie

- [1] Serviciul Român de Informații, Acțiuni antiteroriste în România  
<http://www.sri.ro/index.php?nav=profiluri&subnav=terorism&dnav=documentare>
- [2] Global Trends 2015. A Dialogue About the Future With Nongovernment Experts,  
<http://www.cia.gov/cia/reports/globaltrends2015/>
- [3] National Science and Technology Council, Role of Social, Behavioral and Economic Sciences in Combating Terrorism  
<http://www.ostp.gov/NSTC/html/CombatingTerrorism>
- [4] <http://europa.eu.int/comm/research/security/>
- [5] <http://ec.europa.eu/research/fp7/>
- [6] NATO Programme for Security Through Science  
<http://www.nato.int/science/>
- [7] National Institute of Mental Health  
<http://grants.nih.gov/grants/guide>
- [8] Kilpatrick, D. G., „Aquiring and translating knowledge about the mental health consequences of catastrophic events to improve individual and public health”,  
[http://www.sph.umich.edu/drem/acces/kilpatrick\\_2004\\_NIH.pdf](http://www.sph.umich.edu/drem/acces/kilpatrick_2004_NIH.pdf)
- [9] David R. Mandel, Defence Department Canada  
<http://www.house.gov/science/hearings/research05/>
- [10] The Homeland Security Department, Center of Excellence for Behavioral and Social Research on Terrorism and Counter-Terrorism, University of Maryland  
<http://www.newsdesk.umd.edu/archive/release.cfm?year=2006&ArticleID=1371>
- [11] Verleye, G., Maesele, P., Stevens, I., Speckhard, A., Resilience in an Age of Terrorism: Psychology, Media and Communication

- [http://www.annespeckhard.com/publications/Resilience\\_in\\_an\\_Age\\_of\\_Terrorism\\_Psychology\\_Media\\_and\\_Communication.pdf](http://www.annespeckhard.com/publications/Resilience_in_an_Age_of_Terrorism_Psychology_Media_and_Communication.pdf)
- [12] Dailey, D., C., An "All Elements of Power" Strategy for Combating Terrorism, The Washington Institute for Near East Policy, <http://www.state.gov/s/ct/rls/rm/07/97165.htm>
- [13] Department of Defense – SUA, Report of Defense Science Board, January 2008, Task Force on Strategic Communication, [http://www.acq.osd.mil/dsb/reports/2008-01-Strategic\\_Communication.pdf](http://www.acq.osd.mil/dsb/reports/2008-01-Strategic_Communication.pdf)
- [14] Josten, R. J., Strategic Communication: Key Enabler for Elements of National Power, 2006  
[https://www.au.af.mil/info-ops/iosphere/iosphere\\_summer06\\_josten.pdf](https://www.au.af.mil/info-ops/iosphere/iosphere_summer06_josten.pdf)
- [15] Defense Technical Information Center,  
<http://stinet.dtic.mil/oai/oai?verb=getRecord&metadataPrefix=html&identifier=ADA449793>
- [16] Archetti, C., The State, the Media and the War on Terror, 2007,  
[http://ics.leeds.ac.uk/staff/c.archetti/Cristina\\_Archetti\\_The\\_State\\_the\\_Media\\_and\\_the\\_War\\_on\\_Terror\\_CHAPTER\\_DRAFT.doc](http://ics.leeds.ac.uk/staff/c.archetti/Cristina_Archetti_The_State_the_Media_and_the_War_on_Terror_CHAPTER_DRAFT.doc)
- [17] National Resilience Development Act, 2003  
<http://olpa.od.nih.gov/legislation/108/pendinglegislation/natresact.asp>
- [18] <http://pn.psychiatryonline.org/cgi/content/full/38/14/6>
- [19] Rand Corporation and The National Memorial Institute for Preventing Terrorism  
<http://www.tkb.org/RandSummary.jsp>
- [20] Michael T. Kindt, Building Population Resilience to Terror Attacks. Unlearned Lessons from Military and Civilian Experience Paper No.36, ASAF, Counterproliferation Center, 2006
- [21] Dailey, D., C., An "All Elements of Power" Strategy for Combating Terrorism, The Washington Institute for Near East Policy, <http://www.state.gov/s/ct/rls/rm/07/97165.htm>
- [22] Department of Defense – SUA, Report of Defense Science Board, January 2008, Task Force on Strategic Communication,  
[http://www.acq.osd.mil/dsb/reports/2008-01-Strategic\\_Communication.pdf](http://www.acq.osd.mil/dsb/reports/2008-01-Strategic_Communication.pdf)
- [23] Josten, R. J., Strategic Communication: Key Enabler for Elements of National Power, 2006  
[https://www.au.af.mil/info-ops/iosphere/iosphere\\_summer06\\_josten.pdf](https://www.au.af.mil/info-ops/iosphere/iosphere_summer06_josten.pdf)
- [24] Rumsfeld, D. 'Media's Role in the "War on Terror"', Taipei Times, feb.-08, 2006
- [25] Kilpatrick, D., G., Aquiring and translating knowledge about the mental health consequences of catastrophic events to improve individual and public health, [www.sph.umich.edu/drem/acces/kilpatrick\\_2004\\_NIH.pdf](http://www.sph.umich.edu/drem/acces/kilpatrick_2004_NIH.pdf), 2003
- [26] Spink, B., <http://www.epolitix.com/EN/MPWebsites/Robert+Spink/d6adb750-67ca-40ca-82aa-57f36d3c3372.htm>, 2004
- [27] CEEEX 2006, „Cercetări privind răspunsul și reziliența populației din România la situațiile de risc asociate terorismului și crimei”, contract nr.11/2006.

## DINAMICA SURSELOR DE CONFLICTUALITATE. DIMENSIUNEA ETNICO-RELIGIOASĂ A TERORISMULUI

Ilie PENTILESCU\*

*Only few states from the mapamond are homogens from the point of view of the ethny and religion. Near the majority population are living different minorities too, in almost all this countries. Important to take in consideration is the aspect proliferation of these minorities like an important aspect of the current period. It can be said that the number of the minorities being different from the major part of population by rase, colour, ethny, language, culture, religion.*

*Now, at the beginning of 21<sup>st</sup> Century, when mankind can boast with its magnificent performance in the fields of science and technique, designed to contribute in solving the great problems that are still pulsing painfully in the body of humanity, begging both for the divine help, and for the help of the Governments in the real world, in order to make a more prosperous planet a better and safer one, a new dilemma of security appeared from hatred and intolerance, requires its blood sacrifice – terrorist dilemma.*

*Appeared in the history as a „product” of some causes that have their roots in the politics of some States, in the core of some religions, in nationalism, xenophobia, racism or other reason hidden under the mask of good intentions, TERRORISM has never cotributed in installing and maintaining peace on earth but, on the contrary, it amplified the restless, hatred and pain of some communities, which have already been unlucky facing several times the calamities of history.*

### Introducere

Conflictualitatea etnico-religioasă este paradoxală și antinomică. Ea există acolo unde n-ar trebui să existe și, de aici, o serie întreagă de întrebări și de situații extrem de complicate. Cruciadele, războaiele religioase și chiar o parte dintre acțiunile teroriste sunt un produs al acestei conflictualități. În general aceste lucruri se cunosc, sunt de notorietate, însă niciodată nu a fost eludat pe deplin mecanismul de generare și regenerare a acestui tip de conflictualitate care, în anumite condiții conduce la terorism.

Etnicul și religiosul sunt concepte ce emană forță și stabilitate. În conceptul de etnie ca și în cel de religie se integrează sisteme de valori, care dau unitate, forță și stabilitate acestei lumi.

Etnia și religia ar trebui să stabilizeze lumea, să o armonizeze, pentru că, se știe acolo unde există valori există și armonie.

Din păcate, și aici, ca în oricare altă entitate și instituție, organizație sau condiție umană și socioumană, există interese care crează situații complexe, caracterizate de presiuni, provocări, pericole și amenințări ce afectează statutul etniilor, religia și, în general relațiile dintre oameni și dintre comunitățile umane. O parte din aceste interese sunt generate chiar de instituțiile la care ne referim. Una din problemele care trebuie soluționate este cea a mecanismelor și sistemelor de generare a conflictualității etnice și religioase și legătura acesteia cu fenomenul terorist.

După 11 septembrie 2001, am constatat cu toții că globalizarea favorizează apariția și proliferarea unor amenințări și riscuri asimetrice ale căror efecte negative sunt resimțite în țări de pe toate continentele. Terorismul devine, brusc, o amenințare globală.

Dacă globalismul anulează, posibilitatea unui război între marile puteri, terorismul, crima organizată și proliferarea armelor de distrugere în masă, extremismul etnic și religios stau la baza conflictelor armate.

Terenul pe care se dezvoltă, în principal, terorismul este constituit din statele cu o guvernare slabă, cu tensiuni etnice, culturale sau religioase, subdezvoltate economic sau cu granițe permeabile. În astfel de state, grupările teroriste autohtone provoacă anarhie, contestând legitimitatea actorilor instituționali, aflați într-o poziție defensivă iar rețelele transnaționale își caută refugiu. Totodată, mutațiile survenite în fenomenul terorist, de activizare a terorismului transnațional, favorizat de tehnologia informațională, arată că acest fenomen periculos nu are granițe.

Terorismul modern, sfidând normele și legile războiului convențional, își dirijează atacurile asupra populației civile, care reprezintă o țintă facilă și eficientă pentru teroriști. Tehnica atacurilor nediscriminatorii sporește panica generală și induce sentimentul de insecuritate în rîndul populației,

---

\* Locotenent colonel doctorand, Comandantul Batalionului 435 Logistic „CIUC” Miercurea Ciuc, al Brigăzii 61 Vânători de Munte „General Virgil Bădulescu” Miercurea Ciuc



oricine, oriunde, oricând putând fi victima următorului atentat terorist. Această amenințare subminează posibilitatea populației de a duce o viață normală iar când rutina cotidiană a fiecărui individ trebuie să cuprindă și un plan de acțiune în cazul unui potențial atentat terorist viața acestuia devine încărcată de anxietate.

Dinamica fenomenului terorist internațional evidențiază schimbările majore intervenite în natura amenințărilor la adresa securității statelor în perioada post război rece, motivațiile violenței sau agresiunii de orice natură devenind foarte diverse, de la cele politice, religioase, la cele economice, informatice sau de altă natură și în strânsă legătură cu crizele majore, interesele crimei organizate, interesele etnice, războaiele informaționale etc.

Terorismul este un fenomen în dezvoltare continuă, devenind un pericol social din ce în ce mai important la adresa securității naționale, în condițiile modificării continue a motivațiilor, tacticilor, modalităților de acțiune, a logisticii forțelor și implicit a țintelor.

Noul coșmar al omenirii – terorismul, este un fenomen nociv în plină expansiune și bine organizat, care nu are nici un fel de scrupule în alegerea victimelor și din cauza căruia suferă oameni nevinovați, proporțiile sale devenind alarmante. Omenirea este îngrozită și adesea neputincioasă față de barbaria unor acte de terorism care pun în pericol valorile materiale și spirituale și ceea ce este mai grav, suprimă viața unor persoane adesea inocente. Dimensiunile violenței terorismului contemporan sunt de natură să zdruncine stabilitatea relațiilor normale de conviețuire pașnică, să afecteze legăturile culturale, economice și de altă natură dintre țări și popoare în conformitate cu normele morale și principiile dreptului internațional. O amenințare generală cere o mobilizare și o cooperare generală. Un pericol atât de omniprezent, cumplit și perfid cere nu numai o vigilență permanentă dar și o acțiune inteligentă.

### **I. Surse ale conflictualității**

Parametrii factorilor politici, economici, culturali, militari etc, care se manifestă în cadrul dimensiunilor majore ale securității determină starea de securitate a colectivității umane.

Pentru ca parametri să corespundă unei stări de securitate solide, factorii aflați la nivelul fiecărei dimensiuni a securității, trebuie să îndeplinească o condiție de bază, și anume, să se manifeste în direcția realizării unei stabilități organizaționale la nivel statal sau guvernamental – stabilitate politică; unei stabilități economice prin realizarea accesului la resurse și piețe de desfacere pentru a susține un nivel adecvat de bunăstare și putere a statului; crearea condițiilor necesare evoluției culturale (limbă, tradiții, religie) care să nu favorizeze apariția de stări conflictuale ce ar genera instabilitate având la origine surse etnice sau religioase. Securitatea mediului este importantă, ea referindu-se la menținerea mediului înconjurător local, regional și global, acesta fiind cadrul de manifestare a tuturor acțiunilor umane.

Realizarea stabilității necesare unei stări de securitate solide nu se înfăptuiește, însă, doar prin acțiunea singulară a factorilor aparținând unei dimensiuni, ci prin acțiunea întretesută a diferiților factori ce se manifestă în toate dimensiunile securității.

Există provocări, pericole și amenințări generatoare de crize și conflicte armate. Printre acestea se numără<sup>52</sup>: măsurile restrictive luate de către unele state în privința accesului la resursele naturale, cum ar fi apa potabilă și hidrocarburile, de exemplu, a altor state din zonă; blocate economice instituite de unele state împotriva altora din motive diverse; dezvoltarea criminalității transfrontaliere (trafic de droguri, de armament, de ființe umane, spălare de bani); intensificarea migrației ilegale; deplasări masive de populație dintr-o țară în alta, din cauza unor calamități naturale, conflicte interetnice și religioase sau a unor războaie civile; declarații ostile ale oficialilor unui stat împotriva altor state; demonstrații de forță și amenințarea cu forța armată; aplicații cu trupe din zona de frontieră fără notificarea prealabilă a acestora; susținerea morală și materială a unor mișcări ce se împotrivesc guvernelor legitime ale unor state.

---

<sup>52</sup> [Gl.dr.Mircea MUREȘAN, Gl.bg.(r)dr.Gheorghe VĂDUVA (coordonatori), **Criza, Conflictul, Războiul**, Volumul I, Definierea Crizelor și Conflictelor Armate în Noua Configurație a Filozofiei și Fizionomiei Naționale Și Internaționale de Rețea, Editura Universității Naționale de Apărare „CAROL I”, București, 2007, pp.299-301.

Aceste provocări, pericole și amenințări pot trece de la o formă verbală, declarativă la forme mult mai grave, ajungându-se la conflicte armate. Acestea își au cauzele și trăsăturile lor definitorii. Pentru a distinge un tip de conflict armat de altul se pot utiliza o serie de criterii, prin care să se pună în evidență sursele lor potențiale și caracteristicile definitorii.

În acest context se pot aminti:

- eșecul proceselor de integrare în timpul creării statului – națiuni (Somalia, Ciad, Uganda etc);

- moștenirea colonială sau decolonizarea dificilă urmare a creării frontierelor de către marile puteri coloniale (Armenia, Azerbaidjan, Georgia, India și Pakistan, Nigeria și Camerun, Togo și Ghana);

- mișcări de eliberare care au degenerat în conflicte armate interne prelungite (Angola, Afganistan, Cambodgia, Mozambic, Nicaragua, Salvador);

- conflicte armate născute din tensiuni etnice (Burundi, Ruanda, Liberia, Sri Lanka, ex-Iugoslavia);

- conflicte cu caracter religios (Bosnia, Cipru, India, Irlanda de Nord, Filipine, Sudan);

- conflicte fondate pe tensiuni socio-economice sau politice (America Centrală, Congo, Peru, Surinam, Africa de Nord, Integrismul din Orientul Mijlociu);

- război de agresiune clasic suscitată prin idealul de grandoare din partea unui lider (războiul Irak-Iran, invazia irakiană a Kuweitului).

Asemenea tipuri de conflicte armate vor continua să apară și să se manifeste și în viitor, întrucât:

- cauzele reale ce le-au generat nu au dispărut. Astfel, dificultăți în derularea firească a proceselor de integrare în condițiile creării statului – națiuni, tensiuni etnice sau religioase, precum și socio-economice vor exista și în anii ce vin, ca urmare a menținerii unor cauze de ordin economic, politic, social, etnic sau religios;

- interesele strategice ale marilor puteri în zonele în care se derulează conflicte armate în prezent. Adesea, aceste zone geografice sunt în posesia unor resurse naturale de o importanță vitală pentru menținerea actualului ritm de dezvoltare economică a statelor puternic industrializate ale lumii. Pe de altă parte, aceste zone pot avea o poziție geostrategică ce prezintă interes pentru statele dezvoltate. De aceea, prezența sau iminența izbucnirii unor conflicte armate în aceste zone ar permite acestor state să intervină, cu sau fără mandat ONU, pentru instaurarea păcii și stabilității în zonă și, implicit, să-și asigure accesul sigur la resursele naturale sau la o poziție strategică în regiune;

- dreptul internațional conține prevederi ce permit comunității

internaționale să intervină, inclusiv prin intermediul forței armate, pentru impunerea păcii într-o zonă sau alta a lumii, în scopul asigurării securității zonale, regionale și, indirect mondiale;

- terorismul internațional se afirmă tot mai mult ca un tip aparte de conflict armat, de o formă și un conținut cu totul deosebit. Practic, terorismul internațional poate afecta orice stat al lumii, indiferent de nivelul său de dezvoltare economică, număr de locuitori, putere militară etc.

### ***1.1. Surse economice, politice și sociale***

*Sursele economice* sunt greu sisizabile, întrucât sunt înstufate și implicite. Manifestarea lor este ascunsă și, adesea, perversă, întrucât o parte dintre acestea nu sunt cognoscibile, adică ușor de înțeles<sup>53</sup>. Și chiar dacă identificarea lor nu ar pune probleme deosebite, manifestarea lor îmbracă toată gama de acțiuni, de la cele directe la cele cu efect întârziat. Spre exemplu, privatizarea trebuie să aibă efecte pozitive în dinamizarea economiei și prevenirea riscurilor majore de natură economică. În realitate, modul cum s-a efectuat și cum și se efectuează, în loc să ducă la creșteri economice, a dus și duce în continuare la situații confuze, la fraude și distrugerii care au afectat și afectează grav situația economică a țării.

Se continuă marile discrepanțe între grupările de interese politice și strategice, care seamănă confuzie și probleme globale antinomice. Din această perspectivă, cele mai frecvente și mai

---

<sup>53</sup> Ibidem, p.24.

probabile provocări, pericole și amenințări la adresa securității și apărării țărilor, coalițiilor și alianțelor care ar putea genera crize și chiar conflicte armate ar putea fi:

*Interne:*

- Degradarea, ineficiența, scăderea drastică a producției sau subminarea unor ramuri ale economiei naționale;
- Proliferarea economiei subterane;
- Prejudicierea unor sectoare de importanță strategică (industria de apărare);
- Nesiguranța proprietății;
- Devalorizarea monedei naționale;
- Slăbirea sistemului bancar;
- Creșterea datoriei publice;
- Neîncrederea populației în sistemul bancar;
- Politici economice nerealiste și neadecvate împrejurărilor, exigențelor momentului și specificului național.

*Externe:*

- Blocarea creditelor externe;
- Blocarea accesului la sursele de materii prime deficitare pentru economia națională;
- Blocarea accesului la tehnologii moderne;
- Diminuarea piețelor de desfacere;
- Globalizarea economică pe un fond național incapabil de adaptare;
- Regionalizarea tendențioasă;
- Neintegrarea economică oportună în Uniunea Europeană (integrarea fără ca economia să fie pregătită în mod corespunzător pentru acest efort);
- Contrabanda traficului ilegal de mărfuri.

Sursele principale ale acestor provocări, pericole, amenințări și riscuri de natură economică se află în imposibilitatea armonizării tuturor componentelor domeniului, în dificultatea relaționării componentelor, factorilor interni și internaționali, în realitățile complexe, cu desfășurări bruște și, de aceea haotice, în interesele diferite, dar și în complexitatea dimensionării și redimensionării unor politici economice și sociale realiste, concrete și eficiente pe termen lung. De asemenea, lipsa unei strategii economice adecvate și pe termen lung, pe termen mediu și pe termen scurt, care să pună în operă o decizie de politică economică bine elaborată, conjugată cu instabilități politice, sociale și cu numeroase împrejurări economice nefavorabile, atât interne, cât și externe, cu numeroși factori aleatori, precum și incapacitatea sistemului financiar-bancar de a se adapta rapid cerințelor economice, îndeosebi cerințelor pieței, constituie provocări, pericole și chiar amenințări la adresa securității economice și nu numai. Aceste împrejurări pot fi și sunt folosite de anumite forțe economice care se adaptează rapid situațiilor confuze, profitând de ele pentru a înlătura concurența și a câștiga noi piețe. Pot fi însă folosite și de cei care urmăresc destabilizarea țării sau a zonei și realizarea unor obiective mult mai mari decât simplul profit economic.

Astfel de pericole și amenințări afectează grav securitatea economică a țării noastre, a oricărei țări și influențează în mare măsură și celelalte surse de pericole, amenințări și, în consecință, de risc din domeniul politic, social, cultural, informațional și militar.

*Sursele politice* principale se află, în mare parte, în interesele contradictorii, în subiectivismul, lupta pentru putere și lipsa unei moralități în viața politică. Astfel de surse nu sunt specifice doar României, dar țara noastră este una dintre țările grav afectate de confuzia și promiscuitatea politică.

Astfel de relații se află în toată lumea și cam în aceiași parametri. Situația complexă a trecerii de la o economie centralizată la o economie de piață, de la un regim politic autoritar la unul democratic, dar și alte tipuri de desfășurări și schimbări care induc o stare de haos constituie factor favorizant al proliferării acestor surse.

Ele se manifestă prin tot felul de acțiuni complicate, ascunse, viclene. Oricât de deschisă și de ascuțită ar fi lupta politică, ea nu reușește să dezvăluie dedesubturile confruntării. Ambițiile, amenințările și mașinațiunile politice au impus totdeauna acțiuni pe muchie de cuțit, adică un risc

politic imens, concretizat în lupte politice care nu au nici limite, nici morală. Ele au distrus Roma antică, au falimentat democrația grecească, au dus la căderea unor mari imperii; tot ele au dus și la sfârtecarea teritorială a României în preajma celui de al Doilea Război Mondial și în prezent, au întârziat cu mulți ani redresarea țării<sup>54</sup>.

*Interne:*

- Instabilitatea sau confuzia și promiscuitatea politică;
- Proliferarea extremismului sau a bătăliilor pentru putere și influență;
- Criza de autoritate a instituțiilor puterii;
- Lipsa, insuficiența sau neaplicarea corectă a legislației democratice;
- Politici ascunse sau perverse de secesiune teritorială;
- Nedefinirea clară a interesului național;
- Proliferarea intereselor de grup.

*Externe:*

- Tendințe revizioniste, revendicări teritoriale din partea unor forțe (guverne, grupări politice, grupuri de interes etc) din zona noastră de interes strategic;
- Presiuni externe în problema minorităților;
- Reinstalarea sferelor de influență;
- Deteriorarea imaginii României;
- Regrupări geopolitice, altele decât cele impuse de integrarea europeană.

*Cauzele și sursele sociale* care generează fenomene extrem de periculoase – se află în realitățile create de evoluțiile forțate, fără discernământ, deopotrivă, spre globalizare și fragmentare, în memoria colectivă care depozitează umiliri, nedreptăți și fantasmă ale istoriei. Balcanii de Vest, spre exemplu, nu sunt o zonă generatoare de tensiuni și conflicte, ci o zonă care depozitează efectele dezastruoase ale unor falii strategice între marile imperii. Anihilarea acestora și detensionarea zonei vor dura, poate, sute de ani, cel mai probabil tot atât cât au durat și imperiile care le-au creat, dacă nu chiar mai mult, în virtutea unei experiențe umane îndelungate, potrivit căreia este nevoie de un timp dublu pentru a corecta o greșală, o deprindere greșită, un reflex, o prejudecată sau un rău făcut<sup>55</sup>.

*Interne:*

- Degradarea condiției socio profesionale a cetățenilor, îndeosebi din țările care nu se află în prima linie high tech și IT;
- Șomajul;
- Exodul de inteligență;
- Degradarea stării de sănătate;
- Migrația internă;
- Perturbațiile demografice (îmbătrânirea populației, scăderea ratei natalității și creșterea celei a mortalității, scăderea ratei populației active etc.);
- Sărăcirea (creșterea haotică a procentului cetățenilor ce trăiesc sub pragul de sărăcie);
- Nesiguranța socială.

*Externe:*

- Emigrația în SUA, țările Europei Occidentale și în cele ale UE;
  - Destabilizarea demografică a regiunilor de falie, inclusiv a zonei balcanice;
  - Globalizarea sărăciei (multiplicarea și diversificarea polilor de sărăcie);
  - Destabilizarea continuă a spațiului vechiului foaier perturbator și mai ales a Orientului
- Mijlociu;
- Folosirea teritoriului național pentru refugiarea unor grupuri etnice mai mari sau mai mici venite în mod ilegal în zonele de conflict.

---

<sup>54</sup> Ibidem, p.27

<sup>55</sup> Ibidem, p.28.

## ***1.2. Surse etnice, religioase și raportul dintre ele***

Deși omenirea traversează o perioadă ale cărei fenomene constructive determinate sunt regionalizarea și globalizarea, elementele etnice și religioase constituie, încă, puternice repere de definire a comunităților umane. Personalizarea diferitelor areale civilizatoare s-a făcut, pe lângă mulțimea de componente ideologice și culturale, prin bazele lor etnico-religioase. Solidele rădăcini ce-și au baza în tradiție și religie formează identitatea comunităților<sup>56</sup>.

Este cunoscut faptul că acțiunea factorilor de risc la adresa statului, ca actor de bază pe scena internațională, are loc la nivel de teritoriu, de populație și identitate. La acest ultim nivel, al identității se pot ivi crize de integrare, de participare sau de distribuție, identitatea fiind un element definitoriu în ceea ce privește interesele, fiind baza articulării lor. Astfel de crize de integrare, de participare sau de distribuție, identitatea fiind un element definitoriu în ceea ce privește interesele, fiind baza articulării lor. Astfel de crize capătă un caracter multidimensional, cu implicații economice și socio-politice. Se poate ajunge la slăbirea instituțiilor sociale și economice concomitent cu existența unor influențe externe cauzate de nivelul avansat de interconectivitate la nivel regional și global, creându-se astfel, o presiune puternică asupra schimbărilor sociale și culturale.

Acestea pot provoca reacții diferite și complexe, strâns legate de aria de civilizație în interiorul căreia se manifestă. În ultimele decenii, astfel de crize au avut loc în special în zonele unde au existat puternice relații sociale, tribale și de clan, cu niveluri slabe ale dezvoltării economice, coroborate cu rate înalte de creștere demografică.

Factorii care generează, stimulează și agravează conflictele de natură etnică sau religioasă sunt<sup>57</sup> instituțiile politico-administrative slabe, ineficiente, corupte, nefuncționale; slăbiciunile regimului democratic, ale societății civile și anemica dezvoltare a spiritului public; gradul redus de materializare a coerenței social-economice (decalaje sociale periculoase, grefate de tribalism, regionalism, antagonisme etnico-culturale și religioase); diferențele de status; gradul sporit de inamicitate între grupările etnico-religioase între frontierele unui stat sau între state ori între provincii din state diferite; orizonturi de așteptare lipsite de realism ale unor grupuri religioase ori etnico-culturale și religioase, cu percepții nejuste ale oportunităților și amenințărilor; degradarea sau prăbușirea așteptărilor unor grupuri etnico-culturale și religioase; intervențiile externe (armate, politice, religioase, teroriste, fundamentaliste în state sau complexe regionale de securitate); tradiția istorică; voința de conflict etc.

*Sursele etnice ar putea fi:*

*Interne:*

- Recrudescența presiunilor identitare ale unora dintre etnii;
- Acțiuni de autonomizare a diferitelor zone pe criterii etnice;
- Crearea unui suport economic, cultural, informațional și internațional pentru o eventuală escaladare a diferendelor;
- Realizarea unor organizații (legale sau ilegale) care cultivă disensiuni între etnii sau creează presiuni generatoare de tensiuni și conflictualitate:

*Externe:*

- Presiuni exercitate de anumite grupuri, în numele unor organisme și comunități, pentru fragmentarea (federalizarea) unor țări sau pentru acordarea unor autonomii teritoriale etnice;
- Presiuni exercitate de unele țări pentru protecția unor etnii din alte țări;
- Sprijinirea unor revendicări teritoriale;
- Sprijinirea acțiunilor de tip terorist (de către Al-Qaeda dar nu numai) efectuate de unele grupări etnice împotriva statelor din care fac parte.

<sup>56</sup> Preot conf.dr.Ion STOICA, preot lect.dr.Florea ȘTEFAN, *Contribuția religiei la promovarea securității în contextul integrării în Uniunea Europeană*, în *Implicații ale religiilor asupra securității în contextul extinderii U.E.*, Editura Universității Naționale de Apărare „CAROL I”, București, 2006, p.145.

<sup>57</sup> [Idem.

Cauzele unor astfel de pericole și amenințări rezidă, pe de o parte, în moșteniri istorice nefericite, în nedreptăți ale istoriei, în falii lăsate de imperii și neacoperite până azi și, pe de altă parte, în decalajele economice foarte mari, în procesul frontierelor înghețat prin tratate și convenții, dar, în realitate, neterminat sau neacceptat (în forma actuală) de unele dintre țările care se consideră frustrate sau nedreptățite de tratatele de pace și de alte documente internaționale. Chiar dacă, în aceste condiții, când mai toate țările europene sunt preocupate de consolidarea unității continentului, de reușita integrării europene, problemele frontierelor par desuete, dacă nu se au în vedere toate determinările și implicațiile acestui proces complex și permanent (procesul frontierei nu se încheie niciodată), acestea pot reveni spectaculos și dramatic în tensiuni și conflicte greu de rezolvat.

Pericolele și amenințările de sorginte *religioasă* sau pe suport religios ar putea fi<sup>58</sup>:

- Acțiuni ale fundamentalismului islamic și ale altor organizații religioase extremiste pentru fel de fel de revendicări, cele mai multe dintre acestea fiind de natură politică;

- Discuții și chiar conflicte între biserici (catolici, greco-catolici, ortodocși etc.) pe teme de patrimoniu;

- Acțiuni extremiste ale unor secte religioase etc.

Cele mai multe dintre pericolele și amenințările de sorginte religioasă se desfășoară în Orientul Mijlociu și în Orientul Apropiat, dar ele pot fi întâlnite și în Asia de Sud-Est, îndeosebi în Indonezia, în Japonia, în China, în țările din Asia Centrală, pa Valea Fergana, în Caucaz și în multe alte locuri de pe planetă. Practic, nu există continent unde să nu se manifeste, într-o formă sau alta, extremismul religios.

Provocările, pericolele, amenințările și riscurile asociate acestora mai pot fi analizate și în funcție de alți factori, întrucât ele nu au o durată și o anumită frecvență (chiar dacă sunt aleatoare), se desfășoară pe o anumită arie geografică, au anumite intensități și generează efecte dintre cele mai complexe<sup>59</sup>.

*În funcție de timp:*

- Prezente (asumate deja);

- Viitoare;

- Imediate;

- Apropiate;

- Pe termen mediu;

- Pe termen lung;

- Permanente.

*În funcție de aria geografică și spațială:*

- Externe;

- Globale;

- Zonale;

- Interne;

- Cosmice;

- Cyberspațiale.

*În funcție de volum:*

- Mici;

- Mari;

- Foarte mari.

*În funcție de importanță (de interese, de gravitate):*

- Vitale;

- Foarte importante;

- Importante;

- Comune.

*În funcție de probabilitate:*

<sup>58</sup> Gl.dr.Mircea MUREȘAN, Gl.bg.(r)dr. Gheorghe VĂDUVA (coordonatori), **Op.cit.**, p.34.

<sup>59</sup> Idem.

- Sigure (asumate);
- Previzibile;
- Imprevizibile;
- Aleatoare.

La modul general, *religia este relevantă în orice conflict, întrucât vorbește de viață și de moarte, de război sfânt sau de război drept* sau, de ce nu, când o raportăm la creștinism, de iubire și iertare, de conlucrare sau de aplicare a principiului non-violenței (ceea ce voiți să faceți oamenii făceți-le și voi la fel) și deci de rezolvarea diferendelor pe calea tratativilor prin dialog (de ți-a greșit cu ceva fratele tău, cheamă-l și discută cu el...) <sup>60</sup>.

De aceea, chiar și privită în acest mod general și superficial, religia, în epoca contemporană, continuă să fie o prezență vie în viața umanității, indiferent de spațiul geografic. În Occidentul postindustrial, ateismul și raționalismul ocupă poziții solide, ca și secularizarea sau legiferarea și generalizarea dreptului la credință.

La fel, în spațiile fostelor state comuniste, unde se edifică societăți democratice, libertatea credinței este consacrată prin lege și în mare măsură respectată în viața societății.

Se poate afirma, cu precauție însă, că procesele de extindere a democrației și economiei libere, cu tehnologie avansată, au indus un model de societate euroatlantic, în curs de edificare, în care problemele religiei și credinței au încetat să mai fie abordate ca „afaceri de stat”, au rămas în sfera personală, dar aceasta, din punct de vedere al structurilor statale UE nu trebuie interpretată ca o cantitate neglijabilă, ci permanent luată cu maximă seriozitate în calcul ca o forță vie care să asigure legitimitate și demnitate persoanei umane, și chiar coeziune socială. De aceea, în acest spațiu euroatlantic tensiunile și conflictele religioase se pot transforma mai greu în ciocniri violente, armate. Acesta este un semn edificator că în momentul în care religia se poate manifesta în condiții de libertate ea poate deveni un element de stabilitate care nu trebuie neglijat <sup>61</sup>.

## **II. Abordarea paradigmatică a terorismului de sorginte etnico-religioasă**

Fenomenul terorist este strâns legat de politică. Așa cum diferă concepțiile politice una de alta, tot așa pot apărea diferite concepții și modalități de înțelegere a formelor concrete de terorism. Se poate întâmpla adeseori ca una și aceeași acțiune ori mișcare să fie receptată pe de o parte ca teroristă, de cealaltă ca eliberatoare. De aceea, există în acest sens unele state care sprijină activ terorismul internațional.

Principalele surse de generare a fenomenului terorist se află în configurația mereu schimbătoare și nesigură a societății actuale, în starea de haos pe care o parcurge omenirea. Nu întâmplător, desigur, atacurile teroriste se îndreaptă împotriva Statelor Unite și a aliaților Americii, a Rusiei, Chinei, Indiei, Europei Occidentale și chiar împotriva unor țări islamice, considerate trădătoare, cum ar fi, spre exemplu, Turcia, care într-o formă sau alta, sprijină lupta împotriva terorismului de acest tip. Printre principalele surse de generare a terorismului contemporan se situează și următoarele <sup>62</sup>:

- efectele contradictorii și chiar conflictuale ale procesului de globalizare și regionalizare, îndeosebi asupra unor comunități încremenite sau conduse în mod dictatorial;
- starea de haos care s-a declanșat în urma spargerii bipolarității și efortului depus de marile puteri și de comunitatea internațională pentru stabilirea de noi echilibre, bazate și pe alte principii decât cele ale forței armelor;
- progresul tehnologic imens realizat îndeosebi de Statele Unite și țările Uniunii Europene, dar și de Japonia, China, Rusia etc., adâncirea faliei strategice dintre spațiul euro-atlantic și restul lumii, concomitent cu influența pe care o are civilizația occidentală asupra întregii lumi;

<sup>60</sup> Preot conf.dr. Ion STOICA, preot lect.dr. Florea ȘTEFAN, **Op.cit.**, p.149.

<sup>61</sup> Idem.

<sup>62</sup> Gl.bg.(r)dr.Gheorghe VĂDUVA, *Pericole și amenințări teroriste la început de secol*, în *Provocările începutului de mileniu* (Sesiunea anuală de comunicări științifice), Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005, p.164.

- prezența unei mase mari de tineri musulmani în societățile occidentale și starea de alienare și disperare care se instalează în rândul acestora, ca urmare a faliei tot mai pronunțate dintre rigiditatea și inflexibilitatea culturii de origine și marea deschidere, pragmatismul și eficiența noii culturi tehnologice;

- efectele complexe, greu de controlat și de anticipat, ale culturii de piață;
- recrudescența spiritului identitar extremist, intolerant și agresiv, îndeosebi în rândul fundamentalistilor islamici răspândiți în țările occidentale;
- starea de mizerie și de înapoiere în care se află o mare parte a lumii (45.000.000 milioane de oameni mor în fiecare an de foame și de malnutriție);
- conflictualitatea lumii (după 1990, aproape patru milioane de oameni, dintre care 90% civili, au murit în războaie, iar peste 18 milioane au fost nevoiți să se refugieze).

Mutațiile actuale ale fenomenului terorist distorsionează abordările operaționale, organizaționale de studiere a terorismului. Astfel, în trecut, operațiunile teroriste erau îndreptate împotriva unei ținte bine conturate: oficialități guvernamentale, obiective industriale, bancheri – persoane pe care le învinuiau pentru greșelile sistemului (în cazul grupărilor teroriste de extremă stânga) sau a reprezentanților statului, polițiștilor și membrilor comunităților rivale (în cazul grupărilor teroriste de sorginte naționalistă), o caracteristică a acestor tipuri de atentate fiind aceea că violența era restrânsă și puternic focalizată.

Unii specialiști au dezvoltat mai multe paradigme ale terorismului<sup>63</sup>:

- *paradigma diplomației coercitive*: „încă de la apariția sa, terorismul s-a axat pe persuadarea altora, prin mijloace simbolic violente, amenințarea fiind factuală, retroactivă sau anticipativă”;

- *paradigma conflictului armat*: producerea unor daune în cadrul unui conflict strategic asimetric, al celor slabi împotriva celor puternici;

- *paradigma „lumii-noi”*: înlocuirea ordinii curente cu cea promovată de teroriști.

Programele politice care promovează o ideologie sunt inerente în existența unei grupări teroriste. Ideile, conceptele și principiile doctrinare ale grupărilor teroriste servesc drept funcțiuni psihologice, facilitând mobilizarea indivizilor care împărtășesc aceleași credințe.

Grupările teroriste se descriu a fi mișcări de eliberare națională, luptători împotriva opresiunilor sociale, economice, religioase sau imperialiste, sau a oricărei combinații între acestea, printre revendicările acestora numărându-se schimbările sociale conform ideologiilor de dreapta sau de stânga, aspirațiile asociate cu credințe religioase, contracararea abuzurilor de ordin etnic, problemelor legate de mediu, de protecția animalelor sau de chestiuni sociale controversate cum ar fi avorturile<sup>64</sup>.

Întrucât ideologia care animă grupările teroriste reprezintă, în ultimă instanță, imboldul în vederea comiterii unor acte abominabile, nu în puține cazuri total rupte de realitatea socio-politică existentă, considerăm că o tipologie funcțională a fenomenului terorist trebuie să fie realizată în raport cu acest indicator motivațional. Astfel, în funcție de ideologia promovată putem identifica următoarele tipuri de organizații teroriste: naționaliste, etnic-separatiste, fundamentalist-religioase, extremiste (de stânga sau de dreapta) și anarhiste (motivate de susținerea unor idei cu caracter social sau conexe crimei organizate).

Cu toate acestea, tipologia fenomenului terorist nu se bazează pe o delimitare clară a ideal-tipurilor descrise, grupări etnic-separatiste precum ETA sau PKK îmbrățișând o ideologie marxist-leninistă. Un exemplu similar este reprezentat de gruparea palestiniană „Hamăs” care poate fi caracterizată atât fundamentalist-islamică cât și etnic separatistă.

Într-o tentativă de tipologizare a fenomenului terorist, David Rapoport subliniază că, până în secolul al XIX-lea, când au apărut mișcărilor naționaliste, de extremă stânga sau anarhiste, „războiul sfânt” reprezenta principalul mobil acțional.

În prezent, din cele aproximativ cincizeci de organizații teroriste active, 20% sunt motivate de țeluri de ordin religios. La fel de adevărat este și faptul că o serie de organizații teroriste precum

<sup>63</sup> Cristian BARNA, **Terorismul ultima soluție?**, Editura Top Form, București, 2005, p.29.

<sup>64</sup> Ibidem, p.37.



„Armata Irlandeză Republicană”, „Organizația pentru Eliberarea Palestinei” sau „Mișcare de Eliberare a Tigrilor Eelamului Tamil” chiar dacă acționează în scopul îndeplinirii unui deziderat naționalist sunt conduse și de o semnificativă motivație religioasă<sup>65</sup>.

Totuși, o diferențiere majoră între terorismul de ordin religios și cel laic este conferită de sistemul de valori și de mecanismele de legitimizare a atentatelor teroriste. Astfel, pentru grupările teroriste de sorginte religioasă, violența presupune o dimensiune sacramentală, transcendată care promovează comiterea de atentate teroriste fără nici un fel de constrângere de ordin social sau politic.

Astfel, în vreme ce grupările teroriste laice consideră că folosirea nediscriminată a violenței este contra-productivă cele religioase se situează la polul diametral opus, violența acțională fiind motivată moral de nevoia de sacrificiu în atingerea țelului divin urmărit.

Din punct de vedere teologic, dacă grupările teroriste laice înțeleg să folosească violența doar ca un instrument în atingerea scopurilor propuse, o dovadă în acest sens fiind reprezentată de faptul că, în prezent, majoritatea grupărilor naționaliste, etnic separatiste sau de extremă dreapta sau stângă sunt dispuse să renunțe la organizarea de atentate și să negocieze prin mijloace politice (a se vedea cazul IRA, ETA, OEP), grupările religioase privesc declanșarea violențelor ca un scop în sine.

Și nu în ultimul rând, între grupările teroriste laice și religioase există o diferență de auto percepție și de motivație acțională. În vreme ce grupările laice consideră că prin acțiunea lor vor produce unele corecturi ale unui sistem social sau politic, viabil în ansamblul său, grupările religioase doresc să provoace schimbări radicale ale ordinii existente, această alienare socială având un caracter mult mai distructiv și mai puțin selectiv în alegerea țintelor.

### **2.1. Terorismul etnic**

Terorismul de tip etnic și separatist își află, în parte rădăcinile în marile bulversări suportate de Europa secolului al XX-lea; sfârșitul marilor imperii, revoluția rusă, două războaie mondiale, construcția europeană, finele marxismului. În decursul ultimilor 50 de ani, în Europa de Vest, conflictul irlandez (IRA), separatismul basc (ETA), chestiunea corsicană (FLNC) și Tirolul de Sud sunt câteva exemple. Mai recent, căderea zidului Berlinului și reactivarea chestiunii minorităților în numeroase țări din estul european (Bosnia, Kosovo, Transilvania, Armenia...) sunt susceptibile de a favoriza acest tip de terorism.

Anumite tensiuni sunt încă vii, cum se poate observa, chiar în inima țărilor europene, în Irlanda, în jurul frontierei italo-austriece, în zonele mărginașe ale Germaniei unde rezidă minorități germane active, în Corsica, în Belgia. În aceste țări, problemele de coabitare au degenerat adeseori în confruntări. Desigur, aici nu este vorba de crimă organizată, ci de determinării identitare foarte puternice, care vin de secole.

O reluare a confruntărilor nu este exclusă. Aproape toate aceste țări europene (cu excepția Franței, care, constituțional, nu recunoaște existența minorităților, incompatibile cu universalitatea republicană, și a Germaniei, care este relativ omogenă) conțin minorități sau specificații culturale regionale care ar putea foarte bine să se trezească dacă sunt girate prost, în special dacă democrațiile se joacă cu focul exaltând drepturile minorităților, cum s-a procedat până acum.

În Scoția, în Tirol, în Alsacia, în Bretania, nu este imposibil ca într-o zi, tentațiile violente, care au existat, să renască. Europa, pământul care primenește milioane de emigranți, este de asemenea susceptibilă să fie teatrul unor violențe teroriste de tip «etnic» care interesează țările situate în vecinătatea frontierelor sale (spre exemplu, chestiunea kurdă).

Gupările etnic separatiste, percepute de către statele vizate ca o amenințare la suveranitatea și integritatea teritorială, precum în cazul grupării separatiste basce „Euzkadi ta Askatasuna” (ETA) din Spania. Succesul grupărilor separatiste depinde, în primul rând, de numărul de victime omenești cauzate în vederea atingerii scopului vizat – separarea politico-administrativă a teritoriului disputat. Pentru Franța, de exemplu, renunțarea la guvernarea asupra Tunisiei și Marocului sau la coloniile

---

<sup>65</sup> Ibidem, p.38.

din Mali și Madagascar a fost mai puțin dureroasă decât retragerea autorităților coloniale din Algeria, unde trăiau peste un milion de cetățeni francezi în rândul populației musulmane majoritare.

Menționăm că atingerea deplină a scopurilor propuse de către separatiști este foarte rară, de cele mai multe ori reușind să ducă la îndeplinire doar unele obiective<sup>66</sup>:

- recrutarea de noi elemente interne care să contribuie la răspândirea pe o scară mai mare a rebeliunii;

- atragerea atenției internaționale asupra revendicărilor lor;

- obținerea legitimității la scară internațională;

- obținerea de concesii politice parțiale din partea adversarilor lor.

Unele grupări teroriste care nu au reușit să-și ducă la îndeplinire obiectivele politice au reușit totuși să-și determine adversarul să facă concesii importante. Un exemplu reprezentativ îl reprezintă organizația teoretică ETA. Lunga campanie de violențe a ETA pentru autonomia provinciei basce nu a condus la obținerea independenței ci la acordarea unei largi autonomii administrative de către guvernul spaniol.

Un alt exemplu îl constituie lupta „Armatei Republicane Irlandeze” (IRA) pentru obținerea independenței provinciei Ulster. Deși nu a fost adoptată nici o măsură concretă pentru schimbarea statutului politico-administrativ al provinciei s-a constatat o deschidere mai mare din partea Marii Britanii de a rezolva problema nord-irlandeză, prin orice soluție care ar pune capăt violențelor. Astfel, acordul anglo-irlandez, încheiat în anul 1985, garantează alipirea Ulsterului la Republica Irlanda dacă cetățenii acesteia vor decide în acest sens prin referendum.

Din categoria grupărilor teroriste etnic separatiste mai fac parte și „Organizația pentru Eliberarea Palestinei”, care începând cu anii 1990, au renunțat la comiterea de atentate teroriste, precum și „Partidul Muncitoresc din Kurdistan” (PKK). De menționat că primele grupări teroriste naționaliste căutau să elimine stăpânitorii colonialiști, din această categorie făcând parte organizațiile „Irgun” și „Lehi” (organizații militante israeliene care se opuneau dominației britanice din Palestina anilor '40) sau „Frontul de Eliberare Națională” (care se opunea dominației franceze din Algeria în anii '50).

În prezent, nu se poate prevedea dacă în viitor vor câștiga supremația forțele integrării sau cele ale separatismului. Se poate presupune însă că, dacă globalizarea progresa, ea va fi încheiată de către alți „subiecți” decât cei cunoscuți în prezent, deoarece există temerea că anumite țări europene, africane, asiatice și sud-americane nu pot să-și mențină unitatea actuală.

Puține state de pe mapamond sunt omogene etnic și religios. În marea majoritate a acestora, convețuiesc, pe lângă populația majoritară și diferite grupuri etnice.

O parte din aceste grupuri minoritare își manifestă dorința de a se separa de majoritari, apelând uneori la metode și mijloace violente, generând conflicte locale de amploare diferită, fiind categorisite drept organizații etnic-separatiste.

## **2.2. Terorismul religios**

Terorismul religios desemnează, în esență, un terorism sub semnul și în numele unei religii.

Conflictul între religii este punctul de pornire a terorismului religios, care se interferează cu terorismul politic, cu terorismul de stat, politica și religia sau religia și politica acționând, de regulă în numele statului<sup>67</sup>.

De fapt, creștinismul a fost pentru prima dată pus în slujba statului de împăratul Constantin care a făcut din el religia oficială a Imperiului Roman, văzând din aceasta un mijloc de rezistență împotriva forțelor politice și sociale care distrugau imperiul.

A fost un sprijin istoric reciproc, perpetuat în timp: statul avea să ofere sprijin material bisericii creștine, lăsându-i totodată mână liberă să se îmbogățească, în schimb biserica trebuia să susțină autoritatea statului și să declare că se bucură de aprobarea divină.

<sup>66</sup> Cristian BARNA, *Op.cit.*, p.40.

<sup>67</sup> Dumitru Virgil DIACONU, *Terorismul. Repere juridice și istorice*, Editura All Beck, București, 2004, p.135.

În ceea ce privește religia, biserica creștină se călăuzește după spiritul lui Hristos, având autoritate absolută în ceea ce ține de doctrină. Relația dintre organizație și credință este foarte strânsă. Biserica le spune creștinilor ce să creadă iar ca să fii creștin trebuie să aparții bisericii.

Peste secole, când și islamismul, sub propovăduirea lui Mahomed, devine religie globală, aceeași relație se stabilește între organizație și credință: musulmanul este cineva care aparține „ummei” și îi acceptă autoritatea, „umma” fiind un concept de comunitate islamică ce cuprindea pe toți care i se alăturaseră lui Mahomed în campaniile împotriva persecutorilor lui – iar „umma” constă în toți cei care cred în islam.<sup>68</sup>

Relația religie – stat sau stat – religie a ajuns mai întotdeauna la identificare. În măsura în care religiile au propovăduit crezuri și doctrine diferite, potrivnice chiar, ele au impus regimul politic în care se manifestau linii politice diferite. Astfel, conflictele dintre religii au devenit treptat conflicte între statele pe care aceste religii le reprezentau. În consecință, conflictele dintre religia creștină și religia islamică, de crezuri, percepțe și valori se pot transforma în poziții conflictuale între state, și pot conduce chiar la război.

Terorismul religios proclamă folosirea violenței pentru a realiza ceea ce este considerat ca fiind „dorința divină”, adesea atacând comunități diferite de credincioși, încercând să determine schimbările dorite. Terorismul religios se manifestă în multe credințe religioase importante pe glob, dar și în cadrul unor culte religioase cu mai mică răspândire. Acest tip de terorism a cunoscut o creștere spectaculoasă în ultimile decenii, un studiu întocmit în 1995 de către RAND menționa că aproape jumătate din organizațiile teroriste internaționale active acționau pe baza unor motivații religioase. Având în vedere faptul că teroriștii motivați religios urmăresc realizarea propriei lor viziuni asupra dorinței divine, acțiunea lor nu este influențată de evoluția istorică de care trebuie să țină seama grupările teroriste naționaliste sau ideologice. Extremiștii teroriști religioși pot „sanționa violent”, fără limite, orice categorie de ținte, acestea putând fi orice persoană care nu este membră a religiei teroriștilor sau sectei respective.

Dintre grupările teroriste religioase cele mai reprezentative în momentul de față putem menționa Al Qaida, Hamas, Hizbollah și Aum. Ca exemple de teroriști extremiști pot fi amintiți Baruch Goldstein (care a omorât 29 de muncitori palestinieni într-o moschee din Hebron în 1994) și Ygal Amir (asasinul premierului Yitzhak Rabin în 1995)<sup>69</sup>.

*Terorismul religios creștin* se referă la acte de terorism sau doctrină motivate de către dorința de a promova creștinismul. Cea mai mare parte a credincioșilor creștini consideră actele de „terorism creștin” ca fiind violări ale eticii religioase și condamnă toate actele de terorism, inclusiv pe cele comise de cei auto-proclamați teroriști creștini.

Conform clasificării terorismul creștin actual poate fi considerată ca acțiune teroristă, invazia și conversiunea forțată la creștinism a lituanienilor, de către Cavalerii Teutoni în anii 1100, precum și alte acțiuni similare din Evul Mediu în Europa. Având în vedere însă faptul că, în conflictele militare din Europa medievală, de multe ori existau și motivații religioase, este dificil să caracterizăm cu exactitate unele din aceste conflicte ca fiind terorism creștin.

De asemenea, de foarte multe ori, grupuri sau indivizi care comit acte calificate ca fiind terorism creștin au și alte motivații decât cele privind credința lor religioasă puternică în creștinism, cum ar fi idealuri rasiste, ideologia nazistă sau teoria supremației rasei albe. Dintre organizațiile teroriste creștine putem menționa arhicunoscuta Ku Klux Klan, Identitatea Creștină<sup>70</sup> și Ordinul<sup>71</sup>.

<sup>68</sup> Ibidem, p.136.

<sup>69</sup> Corneliu Pivariu, **Terorismul de la amenințare locală la pericol global**, Editura Pastel, Brașov, 2005, p.44.

<sup>70</sup> Identitatea Creștină este un conglomerat de grupuri și biserici cu o teologie radicală. Are peste 350.000 de adepți în Marea Britanie și fostul Commonwealth, SUA și Canada. Cea mai mare parte a lor promovează o viziune euro-centrică a creștinismului. Cred în sfârșitul lumii și în a doua venire a lui Christos pe pământ. Sfârșitul lumii este văzut de aceștia ca preludiv al instaurării domniei lui Christos pe pământ, perioadă în care omenirea va traversa un război sângeros timp de un mileniu, sub forma unui război rasial.

<sup>71</sup> Ordinul, sau Ordinul Frăției Tăcute, organizație teroristă creștină, activă în anii 1980 în SUA, cu legături în mișcare neo-nazistă americană, proclamând o revoluție împotriva guvernului american și executarea tuturor afro-americanilor și evreilor din SUA.

*Terorismul religios islamist* este terorismul executat pentru atingerea unor scopuri politice și religioase ale unui segment al comunității musulmane.

Problematica islamismului este deosebit de vastă și cu o multitudine de nuanțe dificil de decelat una de cealaltă, cu o filozofie aparte a lumii musulmane, mai greu de înțeles în mod real și corect de cei care nu-i aparțin, parțial înțeleasă chiar de foarte mulți din aparținătorii acestei credințe. Însăși folosirea termenilor de fundamentalism, integrism, islamism, crează controverse, fiind câteodată încărcată de conotații negative. În cazul mișcărilor fundamentaliste din zona religiei musulmane, confuzia este și mai mare. Luat global, islamismul, sau mai bine zis fundamentalismul musulman, este o ideologie politico-religioasă care urmărește instaurarea unui stat islamic condus prin *chari'a* și reunificarea umah (națiunea islamică). Această definiție, relativ simplă, acoperă o situație complexă, realității care diferă de la o țară sau de la un curent ideologic la altul (Frații Musulmani – suniți și islamiști radicali șiiți). Mai mult, diferitele curente islamiste oscilează între o fidelitate literară la tradiție și aspirația către modernizare prin reforme sau situații revoluționare. În prezent, putem constata, ca urmare a creșterii forței mișcărilor religioase, a sectelor și forțelor lor înarmate, o schimbare majoră: islamul încearcă să se impună o componentă importantă a unui fenomen general de contestare religioasă, de identitate sau socială, față de procesul de globalizare pe care îl traversăm la acest început de mileniu.

În cazul fundamentalismului islamic guvernarea laică, toleranța, individualismul și libertățile cetățenești promovate de civilizația occidentală sunt de neacceptat. Cultura materialistă a lumii occidentale este considerată lipsită de respect față de valorile religioase, iar democrația, drepturile omului, egalitatea între sexe și libertatea sexuală sunt considerate erezii ale tradițiilor islamice<sup>72</sup>.

În cazul unor populații religioase conservatoare, precum popoarele islamice, liderii religioși sunt considerați ca adevărați formatori de opinie iar caracteristica religiei islamice de divizare a lumii în două părți bine definite, aflate într-un conflict permanent: („Dar al Islam”) și lumea ereticilor („Dar al Harb”), s-a acutizat. Aceasta a contribuit la emergența fundamentalismului islamic, care consideră civilizația occidentală colonizatoare și imperialistă.

Fiind confrunțați cu deteriorarea nivelului de trai, o mare parte a populației musulmane tinere a îmbrățișat principiile fundamentalismului islamic, un procent din aceștia recurgând chiar la acțiuni teroriste. Pentru cei săraci și mai puțin educați, sau cu o educație fundamentalist islamică, nu existau suficiente oferte de muncă care să le permită să participe activ la viața societăților sau să ducă o viață familială decentă. Acest segment al populației a găsit un refugiu în moscheile care promovează fundamentalismul islamic, regăsindu-și demnitățile în practicarea religiei.

Având în vedere permisivitatea statelor occidentale, un procent însemnat al populației musulmane a emigrat, în căutarea de locuri de muncă sau de spații favorabile educației. Însă, datorită procentului ridicat de șomeri existent și în țările europene, populația i-a primit uneori cu rezervă, nefiind acceptați în societate, această atitudine creând condiții propice apariției terorismului și recrutării de adepți de către grupările teroriste.

Teroriștii religioși percep acțiunile lor drept defensive, Djhadul semnificând o doctrină defensivă de luptă împotriva agresorilor; în forma sa cea mai violentă, este justificat ca un mijloc de ultimă apărare pentru prevenirea extincției identității comunității musulmane. Popularitatea de care se bucură terorismul religios, cât și numărul mare de adepți, se explică prin admirația musulmanilor pentru martiri, mai ales pentru aceea care mor încercând să pedepsească dușmanii Islamului. Săvârșirea unei asemenea acțiuni are valențe de purificare morală, teroristul considerându-se alesul lui Dumnezeu și legitimându-și astfel religios violența. În acest sens, teroriștii din atacurile de la 11 septembrie și-au imaginat, probabil, că vor călca pe urmele Profetului. Mai mult, terorismul fundamentalist crede că doar un scop transcendent, care împlinește sensul universului, poate justifica teroarea și asociază și evocă divinitatea la acest proces. Deci, la nivel mental, sensul luptei religioase este privit în termeni antitetici precum credință împotriva necredinței, ordine împotriva haosului și justiție împotriva injustiției.

<sup>72</sup> Cristian BARNA, *Op.cit.*, p.42.

La nivel simbolic remarcăm numele adoptate de organizațiile teroriste religioase, nume ce semnifică relația directă cu adevărul revelat de Dumnezeu (Hizb'Allah – Partidul lui Dumnezeu, Jund-al-Hagg – Soldații Adevărului). De asemenea numele utilizate demonstrează și utilitatea scopului, a direcției și gradului de militantă ( Hamas-zel, Grupul Islamic Armat).

Un rol esențial în proliferarea terorismului fundamentalist îl joacă liderii clericali militanți. Animați de o ideologie militantă mult mai activă decât a comunității, aceștia joacă rolul unei forțe centripete, ce atrage în jurul ei sprijinul colectiv și redefinește scopul și mijloacele terorismului. Acești lideri spirituali câștigă teren mai ales în rândul tinerilor. Mulți dintre ei dezorientați și lipsiți de perspectivă preferă să-și ofere serviciile în folosul realizării idealurilor islamice. Recurgând la actele teroriste, aceștia vizează deopotrivă solidarizarea întregii comunități musulmane, în vederea relizării unei conștiințe unice islamice, capabile să redobândească forța și vitalitatea vechiului califat. Doar un Islam unit și puternic se va putea erija într-un adversar de temut pentru SUA, exponentele imperialismului cultural occidental. Din această perspectivă, atacurile de la 11 septembrie 2001 coordonate de Osama bin Laden pot fi interpretate drept un instrument menit să extindă și să dezvolte Islamul extremist în rândurile tuturor musulmanilor. Totodată, ideologia promovată de bin Laden pe baza globalizării terorii, urmărește, într-o primă etapă, înlăturarea simbolurilor occidentale, iar apoi modelarea islamică a întregii lumi. Această nouă cucerire musulmană vizând o dimensiune mondială este favorizată și de migrația musulmană de Vest. Confrunțați cu o xenofobie dublată de șomaj și dificultatea de a face față noului mediu internațional, teroriștii fundamentalști contribuie la dezvoltarea unei infrastructuri islamice ce încurajează mișcarea islamică și implicit terorismul. Comportamentul tinerilor musulmani din Occident care se dedică de bună voie acțiunilor teroriste sinucigașe împotriva unor ținte ce aparțin țărilor din care au fost educați și în care și-au petrecut ultimii ani de viață, a fost explicat de celebrul romancier iranian Salman Rushdie prin dualismul firii musulmane, ce pendulează între realitatea modernă și universul natal, cel din urmă având totdeauna prioritate și față de care se manifestă o supunere și venerație totală<sup>73</sup>.

### Concluzii

Multe conflicte au la bază credințe, dar cele mai multe rezultă din ciocnirea aspectelor religio-politice ale comunităților aflate în conflict și asocierea lor cu politicile guvernamentale. Religiiile „militante”, cu un „prozelitism agresiv”, își educă aderenții în spiritul urii sau adversității față de tot ceea ce constituie „lumea exterioară”. Adepții acestor religii pot recurge relativ simplu la violența armată pentru a-și atinge obiectivele politice, culturale și economice. Chiar și creștinismul a cunoscut – și cunoaște încă – momente de reacție violentă în relațiile intercomunitare sau cu aderenții altor religii (croații catolici – sârbii ortodocși). De aceea, nu putem considera religia, în ansamblul său, ca factor de inhibare a acțiunilor violente în disputele confesionale și politice. Ordinea internă și internațională trebuie să se raporteze la lege și instituții, la aranjamente, negocieri, compromisuri, pe căi raționale.

În afara spațiului euro-atlantic, totuși, subzistă regimuri teocratice (Iran) sau conduse după „legea islamică” (Asia și Africa); fenomene de intoleranță religioasă și de prozelitism agresiv; conflicte și războaie justificate pe revendicări religioase etc. Grupuri etno-culturale întregi se individualizează prin apartenența la o religie sau alta și își dispută controlul asupra unor „locuri sfinte” (Ierusalimul, de pildă). Liderii spirituali ocupă poziții influente în societate, îndeosebi acolo unde statul este slab. Sunt și cazuri când societăți întregi în curs de modernizare,

în anii '50-'70, au recăzut în „tribalism”(în Africa, dar și în zone din Albania și Caucaz, Indochina, Asia de Sud-Est). De obicei, spațiile în care fenomenul religios este bine reprezentat (cu elemente de fundamentalism) sunt identice cu cele în care persistă suprapopularea, malnutriția, subdezvoltarea etc.

În era contemporană resurgența mișcărilor fundamentalist islamice depinde de capacitatea acestora de a se prezenta lumii musulmane drept purtătorii de cuvânt ai adevăratului Islam, accentul

---

<sup>73</sup> Ana-Maria STOIAN, *Terorismul și Islamul – O analiză critică a unei false analogii*, în GEOPOLITICA, anul II, nr.9-10 (4/2004), Editura TOP FORM, București, p.136.

fiind pus pe elemente religioase și sociopolitice, care atrag majoritatea populației, cum ar fi justiția socială, cu un succes sporit mai ales la clasele sociale inferioare, care caută soluții mesianice pentru sărăcia în care trăiesc și pentru lipsa de speranță într-o viață mai bună.

Conform lui Cristian BARNA „lumea islamică este mult mai plină de speranță decât am putea crede”.

În vreme ce acțiunile ucigașilor fanatici, capabili săucidă pentru apărarea Islamului feudal par a fi spectrul sumbru al acestei religii, viitorul civilizației islamice este indecis, milioane de musulmani dorind să găsească o „a treia cale” de a-și apăra identitatea în fața modernității globalizante, cu care se confruntă la falia/contactul cu civilizația occidentală<sup>74</sup>.

Principalul scop al teroriștilor din 11 septembrie a fost să răspândească teroarea; din acest punct de vedere, reușita lor a fost totală. Și pe măsură ce semnele exterioare ale terorii se estompează cu trecerea săptămânilor și a lunilor, sentimentul însuși rămâne, acoperit de o pojghiță subțire și gata să erupă cu o forță și mai mare, la comiterea unui alt atac terorist<sup>75</sup>.

Această frică se poate domoli prin măsuri de protecție sau acțiuni militare. De-a lungul secolelor, bande puțin numeroase, cu nemulțumiri politice a căror profunzime era depășită doar de cea a convingerilor religioase, au găsit întotdeauna metode prin care să semene panica în rândurile populației; iar armamentul și comunicațiile moderne fac ca acest lucru să fie tot mai ușor de îndeplinit. Totuși, frica poate fi depășită prin speranță. În ciuda forței sale potențiale, de obicei terorismul nu s-a manifestat, așa că majoritatea societăților au trăit în general într-o liniște și o siguranță relativă. Asta fiindcă în cele mai multe cazuri societățile au găsit modalități de abordare a nemulțumirilor și de subminare a convingerilor respective suficient de mult ca bandele de teroriști să nu se formeze – sau, dacă totuși se formau, să fie din ce în ce mai reduse numeric, iar susținătorii lor să nu mai fie dispuși să-i adăpostească pe membrii rămași. Din moment ce terorismul modern este un fenomen global, trebuie să sperăm că societatea globală va ști să procedeze la fel.

Evenimentele epocii contemporane sunt indicative pentru rolul din ce în ce mai important pe care îl joacă terorismul și fundamentalismul în viețile noastre, atât direct (victimile atacurilor teroriste) cât și indirect (prin informațiile pe care le primim zilnic prin mass-media). Cele două fenomene asociate unui al treilea – globalizarea, conturează peisajul epocii în care trăim.

Motivațiile religioase sunt aduse în prim plan ca explicații suficiente pentru acțiunile teroriste. Teroriștii, ale căror acțiuni sunt inspirate din precepte religioase, se consideră angajați în ceea ce ei numesc război total sau sfânt, acționând în afara unui sistem pe care nu-l cunosc, iar cei care nu împărtășesc aceleași orientări religioase pot fi socotiți o țintă legitimă.

Terorismul islamic este unul din cele mai accentuate forme cu tentă religioasă. El este menit să aducă islamismul, prin orice mijloace, la conducerea planetei, deoarece se crede că numai această religie este adevărată și importantă, cu o misiune mesianică. Mărimea enormă a decalajelor dintre bogați și săraci, creșterea insecurității precum și explozia demografică au determinat populația să-și pună speranțele în miracolul credinței. Iar cea mai afectată populație este cea care trăiește în lumea islamică.

Fanatismul religios de care aceștia uzează, poate deveni în același timp un punct sensibil, vulnerabil, în activitatea teroriștilor. Ei pot fi ușor identificați, și pentru că de multe ori se asociază cu idealurile politice ale unor state.

Fundamentalistii islamici condamnă civilizația occidentală și capitalismul, dar apără proprietatea privată și acționează cu tehnică de ultimă oră pentru ca organizațiile islamice să devină tot mai puternice. Obiectivul lor principal este să transforme islamul într-o putere mondială, considerând că religia islamică este adevărata religie.

Terorismul nu aparține nici unei religii, fie ea creștină, iudaică sau islamică, ci este produsul unui nucleu de extremiști aflați în imposibilitatea de a-și atinge obiectivele în mod pașnic și democratic.

<sup>74</sup> Dr.Cristian BARNA, *Fundamentalismul islamic și cruciada modernității*, în *Terorismul azi*, revistă lunară de specialitate în domeniul terorismului, vol.III, an I, septembrie 2006, Editura A.S.C.T., Cluj Napoca, p.100.

<sup>75</sup> Robert Van DE WEYER, *Islamul și Occidentul*, (O nouă ordine politică și religioasă după 11 septembrie), Editura Allfa, București 2001, p.132.

Purtând o multitudine de etichete, datorită diversității, modurilor și formelor de manifestare, studierea și combaterea terorismului se află printre prioritățile organizațiilor internaționale, politice și militare. În acest context, subliniem faptul că actualele confruntări internaționale din Afganistan și Irak, declanșate de cea mai mare putere militară a lumii - Statele Unite ale Americii - ce și-a asumat rolul de portdrapel - la care au aderat și alte state printre care și România, au fost duse sub genericul luptei împotriva terorismului.

Terorismul contemporan este tot mai greu de localizat în spectrul violenței, pentru că el revendică și proclamă „rezistența”, „riposta oprimaților”, „războiul sfânt”, „revendicări juste” și „apărarea legitimă” justificându-și acțiunile prin „dreptul natural”, „starea de necesitate”, „legitimitatea revoltei” și „dreptul revoluționar”. Adeseori teroriștii își aleg modele din eroii istorici pe care îi proclamă potrivit intereselor lor.

În evaluarea amenințărilor teroriste, trebuie luate în considerare condițiile de apariție și dezvoltare ale acestora. Din acest punct de vedere, trebuie monitorizate statele care datorită condițiilor sociale, economice și politice ar putea deveni baze de formare a nucleelor teroriste, statele care ar putea juca rol de incubator și statele care prin natura regimului politic la putere sprijină promovarea acestui gen de violență. Toate aceste state încurajează, facilitează sau chiar încurajează speculațiile ideologice combinate cu accesul la cele mai sofisticate armamente și tehnologii, instruirea multilaterală a liderilor și a combinațiilor teroriști de rând.

Pornind de la faptul că teroriștii nu au birouri și nici cazărmi, că nu pot fi identificați printr-o uniformă sau printr-un semn distinctiv, putem conchide că lupta împotriva terorismului este un război fără fronturi și fără tranșee<sup>76</sup>. Declanșat de indivizi sau de grupări etnice, de organizații sau chiar de state, terorismul ca acțiune distrugătoare este răspândit pe întreg mapamondul, ceea ce face ca și lupta împotriva terorismului să nu fie datoria unui singur stat nici al unei singure armate, ci o luptă comună a tuturor statelor democratice și libere. În latura militară a acestei lupte, toate categoriile de forțe își dovedesc rolul și utilitatea.

### Bibliografie

- [1] Barna C., *Terorismul ultima soluție?* Colecția Geo Politica, Editura TopForm, București, 2005,
- [2] Buță, V., Moștofleu, C., *Implicații ale religiilor asupra securității în contextul extinderii UE*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2006.
- [3] Diaconu, D., V., *Terorismul. Repere juridice și istorice*, Editura All Beck, București, 2004.
- [4] Mureșan M., Văduva Ghe., *Criza, Conflictul, Războiul, Volumul I, Definierea Crizelor și Conflictelor Armate în Noua Configurație a Filozofiei și Fizionomiei Naționale și Internaționale de Rețea*, Editura Universității Naționale de Apărare „CAROL I”, București, 2007.
- [5] Ola, G., *Terorismul și formele sale*, Editura Universității Naționale de Apărare „CAROL I”, București, 2007.
- [6] Pivariu, C., *Terorismul. De la amenințare locală la pericol global*, Editura Pastel, Brașov, 2005.
- [7] Stăncilă, L., Burghilea, I., *Războiul fără fronturi și fără frontiere*, Editura F&F Internațional SRL, Gheorgheni, 2005.
- [8] Van de Weyer, R., **Islamul și Occidentul. O nouă ordine politică și religioasă după 11 septembrie**, Editura Allfa, București, 2001.
- [9] \*\*\**Gândirea Militară Românească începând cu 1995*
- [10] \*\*\* *Revista Trupelor de Uscat (Forțelor Terestre) începând cu 1995*
- [11] \*\*\* *Buletinul Universității Naționale de Apărare „CAROL I”, nr.2, 2006*, Editura Universității Naționale de Apărare „CAROL I”, București, 2006
- [12] \*\*\**Geopolitica (Revistă de geografie politică, geopolitică și geostrategie, Anul II, Nr.1,7, 8, 9, 10; Anul III, Nr.12, 14, 15, Editura Top Form, București, 2005*

<sup>76</sup> Lucian STĂNCILĂ, Ioan BURGHELEA, **Războiul fără fronturi și fără frontiere**, Editura F&F INTERNAȚIONAL SRL, Gheorgheni, 2005, p.11.

- [13] \*\*\* *Terorismul azi*, (Revistă de specialitate în domeniul terorismului, vol.I, Vol,III, Vol.IV-VI, 2006, Vol. XIV-XVII, 2007)., Editura A.S.C.T., Cluj Napoca
- [14] <http://www.lumea.ro>
- [15] <http://www.ro.wikipedia.org>
- [16] [www.cia.gov/terrorism](http://www.cia.gov/terrorism)
- [17] [www.globalterrorism.com](http://www.globalterrorism.com)



## TERORISMUL VIRTUAL – CYBER-TERORISMUL

Mihai VOICULESCU\*

*The word terrorism brings to mind a picture of bearded men throwing a pouch filled with explosives. But in the context of IT security, terrorists can come in many forms, such as politically motivated anti-government, anti-world trade and pro-environmental extremists. If given the opportunity, such activists would gladly disrupt trade and legislative meetings by attacking a facility's communications servers, especially if the media were standing by to report what happened.*

*The term cyber-terrorism was coined in 1996 by combining the terms cyberspace and terrorism. The term has become widely accepted after being embraced by United States Armed Forces. In a report generated in 1998 by the Center for Strategic and International Studies, cyber-terrorism will be defined as:*

*Premeditated, politically motivated attacks by subnational groups, clandestine agents, or individuals against information and computer systems, computer programs, and data that result in violence against noncombatant targets.*

Grija de a comunica a teroriștilor nu se reduce doar la mesajul pe care îl emit. Ea se referă de asemenea la instrumentele moderne ale comunicării. Nu avem nevoie să invocăm concepte la modă, *revoluție a informației, cyber-război* pentru a înțelege avantajele oferite de folosirea mijloacelor de comunicare moderne.

Tehnologiile moderne în domeniul informațiilor și comunicațiilor joacă un rol crucial în evoluția amenințării reprezentate, în prezent, de terorismul virtual, *Internetul fiind asemenea unei turbine care potențează globalizarea mișcării, unul din principalele motoare ale proceselor radicalizării și recrutării susținătorilor „rezistenței islamice globale împotriva cruciadei occidentale”.*

Internetul - privit ca sursă de informații pentru mijloacele și metodele teroriste - este *ieftin, rapid, ușor accesibil și, practic, având o acoperire globală – devenind spațiul comun de întâlnire al persoanelor care împărtășesc aceleași idei/convingeri.*

În acest spațiu aceste persoane sunt acceptate necondiționat ca membri ai unei comunități virtuale unde își pot exprima opiniile fără restricții și consecințe.

Internetul a fost deturnat de grupările islamice extremiste, care pot astfel evita cenzura statului asupra unor publicații, acest fapt accelerând exponențial diseminarea ideologiei, informațiilor și instrucțiunilor operaționale.

Rețeaua Internet pune în legătură directă orice individ sau grup cu întreaga lume, fiind cea mai accesibilă modalitate de comunicare rapidă, sigură și selectivă, oferind teroriștilor capacități semnificative în a planifica și conduce acțiuni care, în anii trecuți, presupuneau riscuri și resurse umane importante.

Toată gama de resurse ale Internetului – de la spațiile deschise la cele protejate – sunt valorificate de teroriști, pentru ***propagandă, recrutare, instruire la distanță ori transmitere de mesaje.***

Această folosire intensivă a Internetului duce la crearea unui spațiu virtual, *o comunitate fără frontiere sau naționalități (umma)*, legitimată de ideologia radicalismului islamic. Evoluția virtualizării acestei ideologii potențează riscul ca, mai devreme sau mai târziu, amenințarea virtuală să se transforme într-o amenințare explicită sau într-un atac efectiv.

Autoritățile din întreaga lume sunt foarte preocupate de această problemă a terorismului căutând noi modalități pentru combaterea jihadiștilor virtuali. În anul 2007, cinci celule al-Qaida, care se ocupau de materialele date publicității, au fost anihilate. Pentru comandantul forțelor americane din Irak, David Petraeus, lupta împotriva războiului cibernetic reprezintă o parte centrală a strategiei militare. *Recunoscând faptul că războiul din Irak nu se duce numai pe câmpul de luptă, ci și în spațiul cibernetic, trebuie să subliniem necesitatea de a combate folosirea Internetului de către inamici în vederea răspândirii extremismului.*

---

\* Academia Națională de Informații

Liderii Uniunii Europene doresc să implementeze noi legi prin care să împiedice folosirea Internetului pentru recrutare și pregătire teroristă, iar în Marea Britanie, Ministerul de Interne discută cu furnizorii de Internet pentru a vedea dacă se pot face mai multe lucruri în vederea împiedicării folosirii Internetului de către extremiști. Stabilirea legislației cu privire la Internet nu este însă o sarcină ușoară.

Internetul este o infrastructură globală și, din acest motiv, este foarte vulnerabilă. Cred că trebuie să ne simțim în siguranță și responsabili pe cât se poate în societatea noastră, poate că aceasta va fi situația, prin urmare trebuie să stabilim un echilibru între ceea ce dorim și care este sarcina potrivită a organismelor de aplicare a legii și a serviciilor de informații față de libertatea de exprimare, care nu este absolută, însă este foarte importantă, declara Amit Yoran, fostul șef pe probleme de securitate cibernetică din SUA.

În ultimii ani, jihadiștii radical-islamiști au făcut eforturi substanțiale pentru a-și mări posibilitățile de propagandă prin încurajarea adeptilor săi de a exploata toate mijloacele pe care le au la dispoziție, precum *Internetul, telefoanele mobile și predicile din moschee*. În comunicatele sale, secundul la comanda organizației al-Qaida, Ayman al-Zauahiri, a accentuat în repetate rânduri importanța *media jihadiste*, declarând că 50% din războiul purtat împotriva dușmanilor este reprezentat de războiul media. În acest sens, în luna decembrie 2007, liderul al-Qaida a inițiat un dialog public fără precedent pe site-urile jihadiste. Potrivit îndrumării lui al-Zauahiri, jihadiștii își folosesc, în prezent, experiența în ceea ce privește tehnologia informației, pentru a a-și dezvolta posibilitățile media jihadiste. Cel mai eficient efort depus îl reprezintă postul de televiziune al *Statului Islamic Irak* (ISI) aparținând al-Qaida, disponibil pe site-ul **YouTube**<sup>77</sup>.

Contul *ISI* pe **YouTube** a fost realizat în luna ianuarie 2007, având doar 40 de persoane înscrise, dar cu peste 7.000 de vizionări. Site-ul conține un număr mare de înregistrări video cu atacuri ale insurgenților împotriva Coaliției și a forțelor de securitate irakiene locale, precum și discursuri emoționante ținute de purtătorii de cuvânt ISI, prin care aceștia fac apel la potențialii jihadiști pentru a se alătura forțelor al-Qaida din Irak.

În prezent, cu ajutorul *canalului TV* de pe site-ul **YouTube**, precum și a altor site-uri gazdă, al-Qaida s-a asigurat că anunțurile sale vor ajunge la susținătorii săi fără a exista riscul de a fi interceptate.

Legăturile sunt multiplicat. Comunicarea externă a Hezbollah este un exemplu perfect în acest sens. Site-ul său Internet publică în fiecare zi lista atacurilor înfăptuite de membrii săi în sudul Libanului. Grupurile neonaziste au fost printre primele care au descoperit, din anii '80, avantajele comunicării pe Internet (rețeaua Thulenz). Luarea de ostacii operată în Peru la ambasada Japoniei de către MRTA, în 1996-1997, a făcut obiectul unei largi mediatizări. Site-ul Internet al acestei mișcări a fost vizitat de peste 200.000 de ori între decembrie 1996 și mai 1999.

*Rețelele de comunicații*, anonime și discrete, sunt o bună piață. Organizațiile islamice au recurs pe larg la această posibilitate. Asocierea studenților islamiști uniți din Europa are astfel un site Internet accesibil doar membrilor săi ([www.tawheed.org](http://www.tawheed.org)). Conceptul de *rezistență fără șef* dezvoltat de Louis Beam, conducător al extremei drepte americane, se aplică perfect celulelor teroriste autonome, solide din punct de vedere defensiv și flexibile din punct de vedere ofensiv, comunicând prin Internet sau telefoane celulare. Se pare că mișcările milițiilor americane se inspira din ce în ce mai mult din acest nou tip de structură.

Internetul poate fi un mijloc de întărire a legăturilor dintre o grupare și audiența sa. Talibanii își difuzează astfel ideologia pe un site propriu, considerând că mediile de informare occidentale nu o vor difuza sau dacă o vor face ea va fi distorsionată ([www.Taliban.org](http://www.Taliban.org)). Islamiștii algerieni comunică și ei cu simpatizanții prin Internet. FIS a utilizat de exemplu serviciile *agențiilor de presă* islamiste, printre care se numără MSANEWS, unde sunt reproduse comunicatele sale. HAMAS este unul dintre cei mai prolifici utilizatori de Internet. MSANEWS furnizează lista site-urilor Internet unde pot fi găsite comunicatele sale (Assabeel On-line) și cele ale aripilor sale militare ([www.palestine-info.org](http://www.palestine-info.org)).

<sup>77</sup> <http://jamestown.org/terrorism/news>, cu titlulul: *Statul Islamic Irak din cadrul organizației al-Qaida își îndreaptă atenția spre site-ul YouTube*, semnat de Abdul Hameed Bakier, în data de 22.01.2008.

Numărul paginilor de Internet administrate de organizații teroriste a ajuns în prezent la 4.800, față de 12 la nivelul anului 1998, ceea ce demonstrează că *Internetul* joacă un rol din ce în ce mai important în dezvoltarea ideologică și organizațională a rețelelor teroriste.

*Radicalizarea și recrutarea* pentru Jihad se desfășoară, în bună parte, și prin acest mijloc, tinerii radicali inspirându-se din ideile vehiculate pe Internet pentru a-și crea propria versiune asupra Islamului politic extremist. În majoritatea cazurilor, utilizatorii de Internet devin radicali independenți și se angajează, din proprie inițiativă, în acțiuni violente (*autoradicalizare*).

După pierderea taberelor de antrenament din Afganistan, musulmanii radicali au început să folosească **Internetul ca tabără de antrenament virtuală**, materiale de studiu și manuale în domeniul pregătirii sau executării de acțiuni teroriste fiind relativ ușor de găsit pe Internet, ceea ce stimulează și accelerează apariția de rețele de extremiști reale sau virtuale.

De asemenea, Internetul este folosit pentru derularea de atacuri electronice asupra computerelor și website-urilor aparținând *dușmanilor Islamului*.

**Al-Qaida – Baza virtuală** În prezent, *valențele al-Qaida - Baza*, care semnificau coordonare organizațională și strategică între diferite rețele teroriste – *sunt preponderent angajate în mediul virtual, Baza transformându-se într-o mare bază virtuală de date, din care fiecare entitate teroristă - rețea ori individ – poate extrage strategia ideologică consonantă scopurilor sale sau informații detaliate privind tehnici și metode de recrutare și luptă.*

**Recrutare și radicalizare** Internetul joacă un rol important în acțiunile de *radicalizare și recrutare* ale organizațiilor teroriste, prin crearea unui puternic impact emoțional cu ajutorul imaginilor prezentate – cum este cazul video-clipurilor jihadiste.

Un surfer independent al web-ului poate participa direct la emoțiile, suferința și lupta musulmanilor din întreaga lume și reacționa pentru înlăturarea situației percepută ca nedreaptă. Mai mult, utilizatorul de Internet intră în contact cu persoane care au aceleași concepții și sunt pregătite să adopte ideologiile radicale care justifică *lupta pentru dreptate* și, mai mult, le prezintă și soluțiile la această problemă.

Accesibilitatea Internetului și absența unei ierarhii oferă noilor participanți șansa constituirii unei credibilități și a unui anume statut pe scena radicalismului, chiar de la o vârstă fragedă.

Chiar și participarea femeilor la mișcările extremiste locale pare să fi fost stimulată de Internet. Spațiul virtual a oferit femeilor musulmane o șansă fără precedent, aceea de a participa la discuții care, în trecut, erau permise numai bărbaților.

Tinerii musulmani care se radicalizează folosesc Internetul ca sursă a justificării ideologice pentru *lupta împotriva Occidentului*, în general și utilizarea violenței împotriva *dușmanilor Islamului*, în special.

Pe măsură ce radicalizarea progresează, în tiparul comunicării se observă o schimbare: dacă inițial comunicarea era total deschisă, în prezent caracterul a devenit confidențial, limitându-se la un cerc restrâns de persoane care, pentru conspirarea legăturii, apelează din ce în ce mai specializat la tehnici de parolare și criptare ale comunicării.

**Tabere de antrenament virtuale** Internetul nu este folosit numai ca sursă de inspirație ideologică sau catalizator în formarea rețelei, ci servește și ca sursă de informații despre tehnicile/metodele de luptă și armament.

Manuale despre metode de luptă și pregătire, scrise de veterani ai războiului din Afganistan și instructori din tabere de pregătire, au apărut pe Internet încă de la începuturile al-Qaida, oferind numeroase detalii despre producerea de explozibili improvizați, aranjamentele și facilitarea deplasărilor, precum și despre pregătirea clandestină a atacurilor în străinătate.

Metodele profesionale descrise în aceste manuale au fost, în multe cazuri, copiate din manuale militare sau ghiduri pentru ofițerii de informații.

Odată cu dispariția taberelor de antrenament din Afganistan și, mai ales, din Pakistan și apariția, în statele occidentale, a recruților locali neinstruiți, nevoia unei astfel de experiențe și importanța manualelor publicate pe Internet au înregistrat o dezvoltare fără precedent.

### ***Website-uri jihadiste***

De multă vreme, Internetul reprezintă o fortăreață a al-Qaida, un centru pentru strângerea fondurilor și răspândirea propagandei. Dar, în prezent, lumea virtuală a înlocuit în mare parte taberele convenționale de antrenament și a devenit principala locație în care radicalii islamiști sunt recrutați, antrenați și trimiși să comită atacuri. Internetul, devine loc de întâlnire pentru viitorii teroriști, de aici termenul *MySpace al-Qaida*.

Centrul pentru Combaterea Terorismului de la West Point a publicat un raport în care a susținut că site-urile radicale *au evoluat în incomodul MySpace* - asemenea unui centru de rețea socială - *pentru extremiști care intenționează să devină viitoarea generație de teroriști, jefuitori și chiar atacatori sinucigași*.

Ali al-Ahmad monitorizează site-urile teroriste pentru postul de televiziune CBS News. El susține că site-urile sunt asemenea unor magazine pentru viitorii atacatori sinucigași. *Vorbesc cu tine și te iscodesc, apoi te recrutează pentru a deveni membru al-Qaida*, explică al-Ahmad<sup>78</sup>.

Obiectivele website-urilor diferă de la grupare la grupare dar, în general, includ:

- diseminarea materialelor de propagandă;
- declarații și revendicări de operațiuni;
- comunicare/comentarii de știri, actualizări cu privire la unele probleme;
- diseminarea și interpretarea radicală a textelor religioase;
- punerea la dispoziție a unor forumuri de discuții pentru membri și vizitatori.

Majoritatea activităților extremiste islamiste de pe Internet au loc în cadrul website-urilor generice, de exemplu *Global News Network, al-Hisbah și Bayt al-Maqdes*. Ultimul site depistat este *al-Ekhlaas*, ce a servit deja al-Qaida, dar și altor grupări islamiste radicale din Irak, Somalia și Afganistan, pentru difuzarea de comunicate, înregistrări video și mesaje sonore. Autenticitatea acestor documente a fost totuși de multe ori confirmată. Acest site nu are nimic confidențial. Internații cei mai excentrici pot să se întâlnească aici cu cei mai înverșunați fanatici.

În acest context, *Site Intelligence Group*, un centru american specializat în supravegherea comunicațiilor rețelei lui Usama bin Lad'n, a făcut publice ultimele amenințări împotriva Parisului proferate pe forumurile de discuție ale site-ului *al-Ekhlaas*<sup>79</sup>.

Aceste website-uri nu sunt ale unei anumite grupări, ci sunt folosite de numeroase organizații și persoane. Unele au un homepage cu linkuri către diferite materiale jihadiste, precum cărți, fișiere audio/ video sau declarații.

Cu toate acestea, majoritatea activităților au loc pe forumurile jihadiste cunoscute și sub numele de panou de buletine (bulletin board) sau panou de mesaje (message board), pe care oricine poate posta mesaje. Aceste mesaje pot proveni de la persoane independente sau de la reprezentanți ai unei grupări și formează adesea un „lanț”, în care răspunsurile și comentariile urmează mesajului original. Posting-urile includ comentarii, linkuri către fișiere audio/video ori către alte website-uri.

Pentru a putea contribui la un forum, un utilizator trebuie să se înregistreze pe site, dar înregistrarea nu este necesară pentru a citi conținutul multora dintre aceste site-uri. *Unele forumuri sunt deschise tuturor, iar altele sunt protejate prin parolă și accesibile doar membrilor*.

Există mii de astfel de site-uri jihadiste generale, dar într-un anumit moment doar unele sunt populare și afișează majoritatea mesajelor importante care circulă pe web. Website-urile jihadiste sunt relativ stabile, funcționând o perioadă lungă de timp, însă adresa lor de web (URL) se poate schimba, conținutul site-ului fiind păstrat.

**Motivația de a participa la un site islamist** variază, putând fi dată de afilierea ideologică sau calitatea de membru al unei grupări, un interes general în chestiunile islamiste, căutarea unei versiuni alternative de prezentare a evenimentelor sau dorința de a stabili legături pe Internet.

<sup>78</sup> Pe site-ul postului de televiziune CBS News (SUA), [www.cbsnews.com](http://www.cbsnews.com), a fost postat articolul cu titlul *al-Qaida își revendică spațiul de pe Internet*, în data de 17.01.2008.

<sup>79</sup> Le Figaro (Franța), cu titlul: *Amenințări islamiste: Direcția pentru Supravegherea Teritoriului este ochii în patru*, semnată de Jean-Marc Leclerc, 11.01.2008

De obicei, dacă vroiai să devii un jihadist, trebuia să-ți iei o mască de radicalist și să studiezi sub conducerea unui imam extremist. Acum nu se mai procedează așa, acum șeicii sunt pe Internet, precum al-Zauahiri, bin Lad'n. Studiezi direct de acasă, de unul singur. Abu Hamza al-Masri a spus în una dintre ultimele sale înregistrări, înainte de a fi arestat, că nu mai există nicio bază de pregătire într-un anumit loc. Lumea însăși este o bază de pregătire.

Unele persoane pot căuta consiliere, informații, instruire sau legături. Utilizatorii de Internet pot căuta în mod deliberat materiale islamiste, pot da peste acestea accidental ori pot fi direcționați de alte site-uri sau de legături online.

### ***Monitorizarea site-urilor jihadiste***

Dacă după atentatele de la 11 septembrie 2001, forumurile jihadiste în limbă arabă se aflau în centrul atenției serviciilor de informații, analiștilor și cercetătorilor, în ultima vreme, dată fiind augmentarea amenințării reprezentată de radicalizarea musulmanilor europeni, forumurile în limbi occidentale au devenit obiectul unei monitorizări atente.

Site-urile web care oferă, într-o anumită măsură, posibilitatea ascunderii identității persoanelor care amenință cu operațiuni teroriste pot fi clasificate – după criteriul utilității monitorizării - astfel:

- ***Operaționale:*** furnizează informații despre organizarea, metodele, strategiile, chiar și planurile grupărilor teroriste;
- ***Psihologice:*** oferă informații despre mentalitatea susținătorilor individuali, a simpatizanților și, poate, chiar a teroriștilor;
- ***Ideologice:*** pot deschide o fereastră spre ideile care atrag, motivează și inspiră susținătorii și combatanții jihadului internațional.

La rândul ei, elaborarea unor concluzii valabile despre profilul psihologic al autorilor mesajelor postate pe Internet are limite inerente: cei care participă la forumuri oferă informații selective despre ei înșiși, informații despre care, de altfel, nu există nici o garanție că sunt demne de încredere.

În concluzie, *principala utilitate a monitorizării forumurilor jihadiste constă în susținerea documentară a unor analize și relevarea tendințelor generale și proceselor ideologice din cadrul comunității online jihadiste.*

*Uneori, pot apare și informații ce pot fi utilizate în scop operativ, în special în cadrul dezbaterilor protejate de parolă, dar acest lucru devine din ce în ce mai rar.*

### ***Recrutarea on-line a teroriștilor sinucigași***

Începând din 2006, au fost semnalate, în spațiul virtual, constituirea unor site-uri de recrutare on-line a teroriștilor sinucigași. Unul dintre aceste site-uri a fost creat de Comitetul pentru Comemorarea Martirilor din cadrul Mișcării Islamice Globale, care antrenează atacatori sinucigași împotriva *necredincioșilor occidentali și a sioniștilor* și care ar fi fost înființat, în anul 2004, de către Corpurile Gărzilor Revoluționare Islamice din Iran. Site-ul este în limba farsi, vorbită cu precădere în Iran, precum și pe arii restrânse din Tadjikistan, Afganistan, Uzbekistan, Bahrein, Irak, Azerbaidjan, Armenia și sudul Rusiei, pagina în limba engleză fiind în construcție.

Site-ul are o rubrică de înscriere on-line, unde *candidații* se pot înregistra pentru a fi antrenați în scopul comiterii de atacuri împotriva Occidentului.

Voluntarilor le este solicitată completarea unor date, precum: numele, căsuța electronică, data nașterii, orașul, numărul de telefon mobil și motivația pentru care doresc să devină voluntari sinucigași.

Voluntarilor, care urmează a fi contactați de către un reprezentant al grupării în vederea înrolării în “garnizoanele adepților martiriului”, li se oferă trei opțiuni: să comită atacuri împotriva “necredincioșilor care ocupă Irakul”, a Israelului sau scriitorului indian de confesiune musulmană Salman Rushdie.

Se menționează că s-au înscris aproximativ 53.900 de persoane pentru a desfășura operațiuni sinucigașe, fiind prezentate fotografii și biografii ale noilor voluntari. De asemenea, este prezentată

istoria atentatelor sinucigașe și se glorifică martiriul și poporul palestinian, apreciat un *pionier al actelor de martiraj*.

### ***Măsuri de asigurare a autenticității mesajelor publicate realizate de forumurile islamiste de pe Internet***

Un site islamist, folosit frecvent de susținătorii al-Qaida, a publicat la începutul anului 2008, o nouă versiune a unui software de criptare, despre care afirmă că îi va ajuta pe militanții islamiști să își securizeze comunicațiile pe Internet.

Programul *Mujahideen Secrets two* a fost prezentat drept *primul program islamist pentru comunicații sigure în rețea, cu cel mai înalt nivel tehnic de codificare*. Softul, disponibil gratuit pe site-ul Ikhlāas.org, care permite accesul numai pe bază de parolă și care publică frecvent mesaje al-Qaida, este o versiune nouă a programului *Mujahideen Secrets*, lansat la începutul anului 2007 de *Global Islamic Media Front*, grup care are legături cu rețeaua teroristă. Ediția specială a programului a fost dezvoltată și publicată de Ikhlāas, pentru a-i susține pe mujahedini în general și grupul *Statul Islamic în Irak* în particular. Eficiența noului software, în limba arabă, nu a putut fi testată imediat, însă experți în probleme de securitate au avertizat că efectul distribuirii primei versiuni în rândurile hackerilor islamiști și vorbitori de arabă se poate dovedi semnificativ.

Susținătorii rețelei al-Qaida folosesc intens Internetul pentru a difuza declarațiile grupului, publicate pe sute de site-uri islamiste, iar grupurile care au legătură cu rețeaua operează site-uri proprii, care migrează frecvent din cauza măsurilor luate de furnizorii de servicii Internet. Activitatea diviziei media a rețelei al-Qaida, *as-Sahab*, a devenit tot mai sofisticată în ultimii ani, aceasta difuzând 97 de mesaje audio și video electronice în 2007, față de numai șase în 2002<sup>80</sup>.

Prin măsurile de asigurare a autenticității mesajelor publicate de forumurile islamiste, furnizorii de Internet vor să prevină ca persoane neautorizate - în numele unor organizații/grupări - să facă declarații false sau mărturisiri care induc în eroare sau să publice mesaje video (*cum a fost cazul mai multor revendicări și declarații false atribuite Grupului Salafist pentru Predică și Luptă și mujahedinilor ceceni, prin care se intenționa provocarea cercurilor islamiste*).

În mediul Internet, **au fost identificate instrucțiuni precise privind modalități de comunicare criptată între entități asociate terorismului**. *Dificultatea identificării acestui tip de informații este dată de faptul că autorii le postează pe forumuri de discuții în limba arabă, "mascate" la finalul unor documente care nu prezintă un interes deosebit, la prima vedere*.

**Forumurile** reprezintă o oglindă utilă, deși incompletă, a mișcării islamiste. Natura, în general neverificabilă, a declarațiilor de pe web, starea amorfă a comunităților virtuale și faptul că acestea sunt conștiente de supraveghere transformă forumurile jihadiste într-o sursă foarte bună de informare asupra ideologiei.

Analiza conținutului forumurilor relevă faptul că evoluția Irakului ca principal *front jihadist* a condus la mutarea accentului discuțiilor de pe aspectele abstracte referitoare la *cum poate fi desfășurat jihadul în plan global*, la detalii concrete, zilnice, referitoare la cum este jihadul purtat în Irak. O evoluție similară a înregistrat predominanța materialelor audio și video.

Analiza actualului context indică un grad înalt de coeziune ideologică, în jurul unui număr redus de principii de bază. Forumurile subliniază tensiunile dintre evenimente și idei, ca forță motrice care trasează evoluția ideologiei jihadiste. Înainte de invazia SUA în Irak, jihadiștii nu consideraseră acest perimetru un important câmp de luptă și, înainte de apariția lui Abu Mussab al-Zarqawi, anti-șiismul nu reprezentase o prioritate. Evenimentele au adus ambele aspecte în centrul jihadului.

Spațiu virtual sigur și permanent accesibil, Internetul servește tuturor scopurilor și acțiunilor teroriste: de la daua digitală, propagandă, strângere de fonduri și până la radicalizarea ideologică, recrutarea, construirea rețelei, pregătirea/coordonarea acțiunilor și atacuri informatice.

**Protecția anonimatului și lipsa restricțiilor specifice spațiului virtual au potențat globalizarea și gradul de imprevizibilitate ale fenomenului terorist, cu posibilitatea preluării**

<sup>80</sup> Agenția de știri, Mediafax (București), cu titlul Versiune nouă a unui program de codificare a comunicațiilor publicat de un site islamist, din 19.01.2008.

**și replicării modelelor ideologice radicale la nivelul fiecărui individ, concomitent cu posibilitatea relaționării cu rețele locale și internaționale reale/virtuale.**

Internetul joacă un rol crucial în evoluția amenințării actuale reprezentate de terorismul de factură fundamentalist islamică, fiind una dintre principalele forțe motrice ale proceselor de radicalizare violentă. Pentru fiecare etapă a procesului de radicalizare sunt disponibile servicii adecvate de Internet care îndoctrinează persoanele pas cu pas în spiritul ideologiei jihadiste, sub îndrumare sau în mod independent.

Confruntate cu această nouă valență a amenințării teroriste, capacitatea de utilizarea Internetului, serviciile de informații și securitate și-au adaptat eforturile și strategiile în scopul anticipării acțiunilor violente și dezvoltării – în acord cu adaptarea legislațiilor naționale – a schimburilor de informații și mecanismelor destinate identificării și eliminării modalităților de folosire a Internetului în scopuri extremist-teroriste.

### **Bibliografie**

- [1] Alvey, J., **Digital terrorism: Hole in the firewall?**, Public Utilities Fortnightly, 2002.
- [2] Janczewski, Lech, *Cyber-terrorism and Information Warfare*, Idea Group Publishing, 2005.
- [3] Langnau, L., **Cyberterrorism: Threat or hype?**, Material Handling Management, 2003.
- [4] *Convention on Cybercrime*, council of Europe, Proceeding of Convention, 2001.
- [5] Center for Strategic and International Studies. **Cybercrime, cyberterrorism, cyberwarfare, averting electronic Waterloo**, 1998.

## CYBER-TERORISMUL, AMENINȚARE LA ADRESA SECURITĂȚII INTERNAȚIONALE

**Dr. Teodoru ȘTEFAN\***

**Dr. Cristian BARNA\*\***

*Cyberterrorism can be defined as the use of information technology by terrorist groups and individuals to further their agenda. This can include use of information technology to organize and execute attacks against networks, computer systems and telecommunications infrastructures, or for exchanging information or making threats electronically. Examples are hacking into computer systems, introducing viruses to vulnerable networks, web site defacing, denial-of-service attacks, or terroristic threats made via electronic communication.*

*Motto: Singurul spațiu securizat care i-a rămas organizației Al-Qaeda este spațiul virtual. Sub acest aspect, internetul a devenit un fenomen îngrijorător. (gen. lt. John Abizaid)*

### **Cyber-spațiu și cyber-terorism**

Riscul unui atac cibernetic implică mutații în asigurarea securității internaționale, datorită importanței acordate infrastructurii informatice de către elita militară și societatea civilă. Este de menționat că cyber-terorismul constituie o amenințare atipică, grupările teroriste, în scopul atingerii obiectivelor urmărite, putând afecta infrastructura informatică guvernamentală sau a corporațiilor internaționale.

Vulnerabilitățile legate de sistemele cibernetic se datorează mai multor cauze:

- prima dată apar virusii și abia apoi uneltele de luptă împotriva lor;
- procedurile și practica în domeniul securității sunt deficitare;
- instruirea în siguranța computerelor este inadecvată;
- calitatea slabă a produselor software;
- cumpărarea și programarea instalării ultimelor patch-uri de către firmele mari se face târziu față de momentul apariției lor.<sup>81</sup>

Cu atât de multe vulnerabilități este de înțeles de ce există o așa mare îngrijorare în comunitatea internațională despre posibilitățile producerii unui atac terorist pe Internet. Un alt lucru ce trebuie luat în considerare este și că eventualele succese în „Războiul global împotriva terorismului” ar putea influența teroriștii să aplice și alte metode. Coroborând cu faptul că drumul a fost deschis de către numeroase atacuri ale *hacker*-ilor, că accesul la calculatoare racordate la Internet precum și la sursele de informare în domenii precum crearea de software a crescut exponențial, o atenție mai mare acordată modalităților de protejare a tehnicii este recomandabilă.

Cele mai mari pericole pe care le prezintă până la urmă Internetul sunt cele legate de informațiile care circulă nestânjenite și greu de verificat și blocat. Oricine poate avea acces la informații de la cum se face o bombă la cum se săvârșește un asasinat sau un atentat sinucigaș. Aceste pericole au fost sesizate și de către organele abilitate. Astfel, Bruxelles a propus în iulie 2007 ca postarea informațiilor referitoare la construirea unei bombe pe Internet să devină un delict în Europa.

Argumentele despre libertatea de expresie nu vor putea să stea în calea condamnării publicării pe internet a acestui tip de informație care poate fi folosită de teroriști. Companiile furnizoare de servicii de internet (ISP) riscă să fie aduse în fața justiției dacă nu blochează website-urile cu conținut referitor la instrucțiuni despre construirea bombelor.<sup>82</sup> Și nu în ultimul rând,

---

\* Conf.univ., Academia Națională de Informații

\*\* Lect.univ., Academia Națională de Informații

<sup>81</sup> <http://www.fas.org/irp/crs/RL32114.pdf>

<sup>82</sup> UE-interzice-informatiile-despre-fabricarea-bombelor-pe-internet, [www.tehnopol.ro](http://www.tehnopol.ro)



Internetul poate furniza date, adrese, scheme ale diverselor instituții, facilitând astfel teroriștilor crearea de planuri pentru a efectua atacuri fizice împotriva acestora.

Cele mai bune practici actuale în prevenirea ciber-atacurilor și menținerea în funcțiune a sistemelor de calcul ar trebui să se bazeze, ca principiu, pe următoarele proceduri standard de operare:

- sistemele de operare și produsele software trebuie să fie actualizate permanent;
- politicile de implementare a unor parole puternice trebuie să fie obligatorii și aplicate de către toți utilizatorii sistemelor de calcul;
- sistemele de calcul trebuie să fie blocate atunci când nu sunt exploatate o perioadă de timp;
- toate serviciile care nu sunt necesare trebuie să fie dezactivate;
- produsele software de tip antivirus trebuie să fie instalate și activate permanent, iar actualizarea acestora să se facă permanent;
- sistemele de detecție a intruziunilor (IDS) și firewall-urile trebuie să fie continuu exploatate și utilizate în rețelele de calculatoare.<sup>83</sup>

În ceea ce privește cyber-terorismul, Walter Laquer afirma că „de ce să asasinezi un politician sau să provoci victime din rândul populației dacă o perturbare electronică ar produce rezultate mult mai dramatice și mai durabile”.<sup>84</sup>

*RAND Corporation* definește sabotajele informatice ca „acte de distrugere și de structurare a infrastructurilor informatice”, subliniind că amenințarea cyber-terorismului trebuie să fie luată în calcul în elaborarea strategiilor de acțiune antiteroristă.<sup>85</sup>

De menționat însă că, în scopul comiterii de atacuri informatice grupările teroriste vor trebui să-și dezvolte capacități operaționale performante. Acest tip de atacuri trebuie privite din perspectiva utilității pentru grupările teroriste, în comparație cu atentatele teroriste „clasice” sau cele cu arme de distrugere în masă, deoarece nu implică un număr mare de victime civile, fapt care ar diminua resentimentele opiniei publice față de mijloacele de acțiune folosite de grupările teroriste pentru a-și face cunoscute solicitările.

Altfel, „destructurarea” cauzată de atacurile informatice ar putea avea un efect prea limitat pentru ca grupările teroriste să-și atingă scopurile, dat fiind faptul că actorii instituționali vor dezvolta strategii de combatere a acestor amenințări, fără a se confrunța cu prea multe pierderi colaterale.<sup>86</sup>

Pentru a testa cât de vulnerabile pot fi sistemele de calculatoare în 1997, National Security Agency (NSA) a făcut un experiment „Eligible Receiver 1997” când o echipă de 35 de *hackeri* a fost pusă să spargă și să distorbe sistemele de securitate a SUA. Ținta lor era baza de comandă din zona Pacific a SUA, localizată în Hawaii. Li s-a permis să spargă orice rețea a Pentagonului, folosind doar programe care pot fi descărcate gratuit de pe Internet dar nu li s-a permis să încalce vreo lege americană. Au reușit cu destul de mare ușurință să obțină acces la multe rețele critice ale Pentagonului unde au putut să creeze și să ștergă conturi, să formateze hard-disk-uri, să dea peste cap baze de date și chiar să închidă sisteme. Rezultatele i-au șocat pe organizatori.<sup>87</sup> În octombrie 2002, experimentul a fost repetat, cu numele „Eligible Receiver 2003” iar concluzia a fost că este necesară o mai mare coordonare între organizațiile militare și cele civile pentru a contracara o astfel de amenințare.

Un alt experiment interesant a fost efectuat în iulie 2002 de către Colegiul de Război Naval american numit „Digital Pearl Harbour” și a constat într-un atac simulat făcut de un stat care sponsorizează terorismul împotriva unor infrastructuri critice. La final s-a concluzionat că șansele ca așa ceva să se întâmple sunt foarte mici, pentru că a fost nevoie de 5 ani de pregătiri și 200 milioane de dolari, iar rezultatele atacului asupra rețelei de electricitate de exemplu au demonstrat

<sup>83</sup> Dumitru, Cristea, *Ciberterorismul și protecția rețelelor de calculatoare*, **Surse de instabilitate la nivel global și regional. Implicații pentru România**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.

<sup>84</sup> Laquer, Walter, *Post Modern Terrorism*, Foreign Affairs Vol. 75, No. 5, October 1996.

<sup>85</sup> Arquilla, John; Ronfeldt, David; Zaninni, Michelle, *Networks, Netwar and Information Age Terrorism in Countering the New Terrorism*, Washington DC: RAND Corporation, 1998.

<sup>86</sup> Rattray, Gregory J., **The Cyberterrorism Threat**, Cambridge MA: MIT Press, 2000.

<sup>87</sup> Verton, Dan, *Black Ice: The Invisible Threat of Cyber-Terror*, 2003.

că respectiva cădere de curent ar fi fost una cu care consumatorii sunt obișnuiți ca interval de timp, pe când atacul asupra liniilor de telecomunicații nu s-a extins datorită redundanței din sistem. Cel mai expus a fost însuși Internetul și sistemele structurilor financiare.<sup>88</sup>

Pentru a duce la îndeplinire atentate cibernetice, grupările teroriste trebuie să apeleze la serviciile unor *hackeri* profesioniști monitorizarea acestora reprezentând o preocupare centrală a actorilor instituționali abilitați, *hackerii* demonstrându-și disponibilitatea de a-și oferi serviciile.<sup>89</sup>

Astfel, în timpul “războiului din Golf” din 1991, un grup de *hackeri* olandezi care au penetrat sistemul informatic al Departamentului Apărării al SUA au încercat să-și ofere serviciile irakienilor, fiind însă reținuți de poliția olandeză.<sup>90</sup>

Majoritatea analizelor referitoare la folosirea *hacker*-ilor în comiterea de atentate teroriste subliniază facilitatea unor astfel de acțiuni, pornindu-se de la premisa că grupările teroriste pot contracta ușor serviciile acestora, chiar și în mod legendar, prin folosirea unor intermediari. Astfel, *hackerii* pot fi angajați pentru a face o estimare a sistemelor informatice ale adversarilor, pentru a identifica ținte și mijloace de atac cyber-terorist informațional iar în ceea ce privește comiterea de astfel de atentate grupărilor teroriste le-ar fi mult mai ușor să-și disimuleze și să-și protejeze resursa umană angrenată.<sup>91</sup>

Prin intermediul atacurilor cibernetice, grupările teroriste pot atenta la infrastructura guvernamentală, folosindu-se de mijloace mecanice, electromagnetice sau digitale, prin bombardarea, întreruperea legăturilor optice sau sabotarea mijloacelor tehnice de comunicație și control.

De asemenea, capacitatea *hacker*-ilor de a penetra sistemele informatice securizate presupune și spargerea codurilor unor baze de date ale unor bănci sau instituții financiar-bancare, precum și sabotarea sistemelor de operare informatice guvernamentale, efectul acestora putând crea imposibilități de gestionare sau suprasolicitări ale rețelei informatice, destabilizând activitatea instituțiilor vizate.

Totodată, grupările teroriste, în afară de comiterea unor atacuri cibernetice, folosesc tehnologia informațională și ca un mijloc de facilitare a comunicațiilor și pentru protejarea informațiilor și instrucțiunilor transmise între membrii acesteia.

Conform lui John Arquilla, gruparea Afgan, compusă din experți egipteni în tehnologie informațională, au pus la punct o rețea de comunicații prin Internet, pentru ca grupările teroriste să poată comunica fără să poată fi interceptate sau colecta informații (prin accesul la sateliți comerciali) pentru a identifica ținte ale unor viitoare atacuri.<sup>92</sup>

De asemenea, grupările teroriste pot utiliza atacurile cibernetice în scopul susținerii acțiunilor propriu-zise. Dat fiind faptul că sistemele digitale de monitorizare și securizare devin din ce în ce mai dependente de tehnologia informatică, un atac cibernetic reprezintă un sprijin real pentru comiterea de atentate teroriste sau pentru fraudarea bazelor de date ale unor instituții bancare (clonarea de carduri, transferuri bancare fictive) sau guvernamentale (falsificarea actelor de identitate, penetrarea sistemelor informatice guvernamentale securizate).

De exemplu, *New York Times* a publicat un articol despre o breșă a sistemului de securitate informatic utilizat în aeroporturi, închisori, instituții financiare și ale administrației guvernamentale, care permitea unor potențiali agresori să penetreze zone cu grad ridicat de securitate, să distrugă baze de date și să modifice parole de acces, sistemul de urgență 911 fiind considerat o posibilă țintă pentru un atac cibernetic. Iar o paralizare a comunicațiilor, în scopul încetinerii reacției în cazuri de urgență, poate reprezenta un mijloc de creștere a impactului unui atentat terorist.<sup>93</sup>

<sup>88</sup> <http://www.fas.org/irp/crs/RL32114.pdf>

<sup>89</sup> Carter, Aston; Deutch, John; Zelikow, Phillip.: *Countering Catastrophic Terrorism*, Foreign Affairs, No. 6, November/December 1998.

<sup>90</sup> \*\*\***Computer Security: Hackers Penetrate DOD Computer Systems**, General Accounting Office, Washington, DC, November 20, 1991.

<sup>91</sup> Schwartau, Winn, **Cyber Terrorism: Protecting Your Personal Security in the Electronic Age**, Thunder Mouth Press, New York, 1996.

<sup>92</sup> Arquilla, John (et al), **Networks, Netwar and Information Age Terrorism**, RAND Corporation, 1998.

<sup>93</sup> Markoff, John, **Airports Told of Flaw in Security System**, New York Times, February 8, 1998.

O problemă care a apărut în Japonia a ridicat și mai multe semne de întrebare. În martie 2000 Departamentul Poliției Metropolitane din Japonia a raportat că un software procurat de ei pentru a ține evidența a 150 de vehicule ale poliției care includeau și vehicule nemarcate a fost dezvoltat de către gruparea teroristă Aum Shinrykyo. Până a fost descoperită breșa informatică, gruparea teroristă reușise să obțină date secrete despre traseele a 115 mijloace de transport în comun.<sup>94</sup>

Cel mai cunoscut exemplu de atentat cyber-terorist a fost comis de *Internet Black Tigers*, o ramură a grupării teroriste Mișcarea de Eliberare a Tigrilor Eelamului Tamil, care a blocat serviciile de poștă electronică a majorității ambasadelor sri-lankeze pentru o perioadă de două săptămâni.<sup>95</sup>

Deși în arealul informațional, distincția dintre atentate teroriste și disfuncțiile uzuale ale sistemelor informatice, *hacking* sau spionaj este dificil de realizat, actorii instituționali trebuie să creeze scenarii ale potențialelor agresiuni de acest gen, în scopul identificării și anihilării amenințării cyber-teroriste.

### Cyber-Jihad?

Un alt aspect în legătură cu informațiile ce se găsesc pe Internet e cel referitor la propaganda pe care grupările teroriste pot să și-o facă. Teroristii au cunoștințe avansate de utilizare a Internetului ca metodă de propagandă, de instruire sau organizare, subliniază Centrul Simon Wiesenthal, în cel de-al patrulea raport anual al său privind „Terorismul digital”. „Teroriștii au cunoștințe avansate de utilizare a tehnologiilor Internetului”, a explicat rabinul Abraham Cooper, autorul raportului, într-o reuniune publică în Congresul american. Raportul menționează peste 7000 de site-uri, bloguri, forumuri de discuții care au legatură cu terorismul islamic. „Realitatea ar putea depăși aceste date”, se arată în raport.<sup>96</sup>

Relevant este schimbul de replici dintre jihadiști, reperat de Institutul SITE pe unul din forumurile de discuții ale Al-Qaeda: unul din membri întreabă cum poate să pună singur la cale o operațiune teroristă. I se răspunde că este mai eficientă acțiunea unei celule de minim două-trei persoane: „Recomandabilă este o celulă virtuală, adică un spațiu de comunicare între grupul de frați musulmani, via internet. Este mult mai sigur așa, și - la început – nici unul nu va ști identitatea celuilalt. Abia după stabilirea unui raport de încredere reciprocă și după vizionarea unor înregistrări video de instructaj, se va produce întâlnirea fizică și executarea operațiunii pe teren”.<sup>97</sup>

Să luăm cazul organizației teroriste Hezbollah, pentru care tastatura este o armă la fel de importantă în „războiul pentru inimi și minți” ca și pușca de asalt, rachetele și explozivii. În afară de aceasta luptă, Hezbollah folosește Internetul și pentru a menține legături puternice între capii organizației, rețeaua de membri și publicul larg, pentru „know-how-ul” necesar operațiilor și chiar pentru a primi donații. Hezbollah a început să folosească Internetul la sfârșitul lui 1990. După august 2006 site-urile organizației au fost upgrdate foarte mult, atât din punct de vedere tehnologic, al numărului dar și al conținutului. Actualmente are între 15 și 20 de site-uri cu o temă propagandistică unificată, cu o audiență diversificată, în cinci limbi (arabă, engleză, franceză, farsi și ebraică).

Site-urile sunt interactive și oferă posibilitatea ascultării de emisiuni ale radioului Hezbollah Radio Nur și al televiziunii Al Manar. Temele proeminente de pe site-urile Hezbollah sunt referitoare la impunerea organizației libaneze ca fiind legitimă, la prezentarea ei ca fiind câștigătoare a războiului cu Israelul, cultul personalității liderilor, legitimizarea terorismului prin ideologiile jihad-ului și incitări violente împotriva Israelului, a mișcării sioniste a SUA și a Vestului.<sup>98</sup>

„Interfada” a apărut în opinia specialiștilor la sfârșitul anului 2000, cand conflictul din Orientul Mijlociu a "explodat" și în varianta electronică și se consideră că "detonatorul" l-a

<sup>94</sup> <http://www.usip.org/pubs/specialreports/sr119.html>.

<sup>95</sup> Church, William, **CIWARS Intelligence Report**, May 10, 1998.

<sup>96</sup> [http://www.tehnopol.ro/Teroristii-se-instruiesc-pe-internet\\*id\\_1822-dArt.html](http://www.tehnopol.ro/Teroristii-se-instruiesc-pe-internet*id_1822-dArt.html).

<sup>97</sup> Cristescu, Claudia: *Jihadul Electronic*, Lumea magazin, nr. 1/2006.

<sup>98</sup> [http://www.terrorism-info.org.il/malam\\_multimedia/English/eng\\_n/html/int\\_e250707.htm](http://www.terrorism-info.org.il/malam_multimedia/English/eng_n/html/int_e250707.htm).

reprezentat capturarea a trei soldați israelieni de către luptătorii šiiti libanezi, moment în care "procesul de pace" a încetat și s-a declanșat Intifada Al-Aqsa. Până în decembrie 2000 sute de atacuri au fost săvârșite de către hackerii pro-Israel precum de cei pro-Palestina pe întreg cuprinsul globului (incluzând atacurile ce au afectat websiturile Parlamentului Palestinian, Ministerul de Externe al Israelului precum și Bursa din Tel Aviv).

Factorii abilitați să monitorizeze activitatea site-urile radicalilor islamisti semnalează o recrudescență a îndemnurilor la "razboiul sfânt" în varianta on-line. Islamistii radicali afirmă ca rețeaua informatică a SUA este destul de vulnerabilă. Printre serviciile publice vitale, "controlate" în mod digital, se află rețeaua electrică, sistemele de transport și rețelele de transmisii.

După 11 septembrie 2001 și invazia Afganistanului de către forțele militare conduse de Statele Unite, mare parte din infrastructura Al-Qaeda a fost distrusă. În acest context, noua armă a organizației teroriste a devenit internetul, folosit ca instrument de comunicare, precum și ca modalitate de diseminare online a informațiilor și manualelor de instructaj terorist. Patru ani mai târziu, Al-Qaeda devenea prima organizație teroristă care, la adăpostul internet-cafenelilor, jihadiștii au creat pe internet noua locație pentru instructaj terorist, pentru diseminarea informațiilor și pentru propagandă, înlocuind locațiile fizice din Afganistan distruse de trupele americane.

După distrugerea locațiilor fizice din Afganistan, urmare ofensivei americane din decembrie 2001, spațiul virtual a devenit un fel de sanctuar și refugiu securizat al membrilor rețelei Al-Qaeda. Jihadiștii încearcă să depășească, în spațiul virtual, obstacole (precum forțele militare și de poliție) de care s-ar lovi în spațiul fizic. „Teroriștii au înțeles că, folosind internetul, câștigă timp și spațiu“, conform lui John Arquilla, cel care a folosit pentru prima dată, în urmă cu zece ani, termenul de *netwar* („război electronic“). La rândul său, Bruce Hoffman, expert în terorism al RAND Corporation, subliniază că „Internetul oferă organizației teroriste un sanctuar virtual la scară globală“.

Cotidianul american *Washington Post* a dat publicității un raport special intitulat „E-Qaeda“, care cuprinde o analiză, operată de experți, a modului în care organizația teroristă utilizează media electronică pentru a-și răspândi mesajul, pentru a recruta noi adepți sau pentru a-i instrui să comită acte teroriste. Potrivit analistului pe probleme de terorism, Evan Kohlmann, Al-Qaeda depinde de internet pentru suport tactic și instructaj, bazându-se pe anonimatul și flexibilitatea de a opera, pe care spațiul virtual le oferă. S-a demonstrat că celulele din Qatar, Egipt și Europa, care organizaseră atacuri teroriste, au utilizat internetul în planificarea acțiunii lor.

Astfel, mișcarea jihadistă globală inițiată de Al-Qaeda a devenit un fenomen coordonat via internet, iar serviciile secrete s-au dovedit ineficiente în blocarea accesului online al organizației teroriste. Al-Qaeda a reușit să construiască o vastă bibliotecă virtuală cu materiale de instructaj terorist, precum și forumuri de discuții unde, în permanență, experții organizației răspund la întrebări legate de prepararea otrăvurilor, fabricarea bombelor artizanale, trecerea frontierei dintre Siria și Irak fără a fi reperat, împușcarea soldaților americani etc.

De pildă, celula Al-Qaeda din Arabia Saudită a lansat, în 2004, revista online „Muaskar al-Battar“ în care se formula un apel către potențialii recruți jihadiști de a utiliza internetul: „Frați mujahedini, pentru a vă alătura cauzei și a participa la taberele de antrenament, nu trebuie să călătoriți către alte state. De la casele voastre, puteți porni executarea programului de instructaj, conectați fiind la internet“. În iunie 2005, pe siteul unuia dintre liderii Al-Qaeda, Mustafa Setmariam Nasar, a fost postat un document în limba arabă de 15 pagini - în fapt, un ghid de fabricare a armelor biologice.

Un indice al amploarei pe care a luat-o rețeaua teroristă la nivelul spațiului virtual este numărul paginilor web de factură jihadistă. Gabriel Weimann, profesor la Universitatea din Haifa (Israel), urmărește de peste opt ani siteurile teroriste și a constatat că, de la 12 siteuri, în 1997, s-a ajuns la 4500 în 2005. „Internetul este rețeaua care face legătura între toate celulele Al-Qaeda și comunitățile de credință islamică (*Umma*). Comunitatea virtuală a internetului oferă o platformă de manifestare pentru *Umma*“, afirmă Gabriel Weimann.

Rebecca Givner Forbes, de la Centrul de cercetare a terorismului, a ajuns la concluzia că mare parte din operațiunile descrise în manualele de instructaj postate pe unul din siteurile Al-

Qaeda (Global Islamic Media Front), au fost puse în practică în Afganistan. Manualele sunt extrem de explicite, incluzând chiar și o listă a statelor occidentale de unde se pot achiziționa materiale explozibile: Franța, Germania, Italia, Japonia, Marea Britanie. De asemenea, o serie de celule jihadiste s-au format on line, reunind islamiști din colțuri diferite ale globului.

### Combaterea cyber-terrorismului

Felul cum privesc autoritățile problema este exemplificat printr-un caz recent din Marea Britanie. Astfel, trei persoane care aveau legături cu Al-Qaida au fost condamnate în total la 24 de ani de închisoare după ce au incitat la terorism prin intermediul Internetului. Cei trei creaseră site-uri cu ajutorul unor cărți de credit furate și cu identități false, pentru a face propagandă Al-Qaida, dar și pentru a cere decapitarea unor cetățeni occidentali. Printre alte aspecte unice ale cazului, detectivii au declarat că doi dintre ei nu s-au întâlnit vreodată, ei comunicând doar prin intermediul Internetului. □

SUA consideră cyber-terrorismul ca o amenințare la adresa securității naționale, alocând resurse semnificative pentru combaterea acestui fenomen chiar dacă, din considerente economice și tehnologice, capacitatea guvernului american de a proteja infrastructura informatică (mai ales în ceea ce privește activitatea comercială) este limitată. În plus, normele și valorile democratice care protejează drepturile cetățenești reprezintă un factor suplimentar de îngreunare a acțiunilor de monitorizare a amenințării teroriste din spațiul virtual. □

La rândul său, comisarul european pentru Justiție, Franco Frattini, după ce Estonia a fost victima a 128 de cyber-atacuri coordonate, a prezentat la Strasbourg măsuri pentru optimizarea luptei contra cyber-criminalității în UE.

În urma deciziei de a demola o statuie a „soldatului sovietic eliberator”, Estonia s-a confruntat cu un val fără precedent de atacuri informatice, care au vizat site-urile oficiale ale guvernului, parlamentului și președinției, precum și alte site-uri relevante din această țară. Concluzia a fost că atacurile contra Estoniei au fost susținute, coordonate și concentrate pe aceste ținte oficiale. Estonia a cerut ajutorul NATO, ca țară membră, în urma atacului informatic venit din Rusia. Responsabilii estonieni au cerut NATO să clasifice această activitate ca atac terorist și să acționeze ca atare. Atacurile, deși s-a stabilit că veneau din Rusia, se pare că au fost generate de hackeri ruși animați de sentimente naționaliste. Kremlinul a negat vehement orice legătură cu autorii atacurilor. Responsabilii NATO au recunoscut că trebuie să fie puse la punct proceduri și tehnologii care să prevină astfel de atacuri sau să permită răspunsuri pe măsura acestora.

Experții în domeniu susțin că cyber-terrorismul se dezvoltă la nivel internațional, dar guvernele sunt prea puțin active în a se proteja față de această amenințare crescândă. John Negroponte a declarat că cyber-terrorismul va deveni o problemă din ce în ce mai mare, pe măsură ce aceste tehnologii se răspândesc.

Fără a se pronunța asupra originii "acestei acțiuni concertate pentru a paraliza un stat", Frattini a subliniat că European Network and Information Security Agency (ENISA), monitorizează acest tip de evenimente.

Directiva privind păstrarea datelor de trafic deja este puternic contestată de alte state ca Irlanda sau Slovenia care au atacat-o la Curtea Europeană de Justiție, sau în Germania unde este atacată ca fiind neconstituțională și nu trebuie să preluăm o directivă fără comentarii, dacă credem că ea nu este în regulă având în vedere legislația națională.

Ministerul comunicațiilor și tehnologiei informației din România pregătește o lege prin care amprenta oricărei convorbiri telefonice efectuate de pe un telefon mobil să fie păstrată un an de zile. Același lucru se va întâmpla cu mesajele de tip sms sau cu e-mail-urile.

Textul de lege propus este fără echivoc în ceea ce privește stabilirea obligațiilor numai în ceea ce privește datele de trafic, excluzând în mod expres conținutul comunicațiilor de la scopul acestui act. Datele pot fi folosite doar pentru anumite infracțiuni, numite grave în textul legii și care

<sup>99</sup> <http://www.serverhousing.ro>

<sup>100</sup> Li, Ben, **Cyberterrorism and Civil Rights. Is freedom the cost of online safety?**, Gauntlet Publication Society, 2001, [www.ucalgary.ca](http://www.ucalgary.ca).

sunt precizate explicit infracțiunile prevăzute în art. 2, lit. b) din “Legea nr. 39 din 21 ianuarie 2003 privind prevenirea și combaterea criminalității organizate” și pentru cele prevăzute de “Legea nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului”. Această definiție tranșează o serie de discuții din Parlamentul European privind proiectul directivei și categoria infracțiunilor pentru care accesul la datele de trafic este permis.

De asemenea, în data de 25 martie 2008, Consiliul Suprem de Apărare a Țării a adoptat hotărârea privind aprobarea Structurii și a Regulamentului de Funcționare ale Serviciului Român de Informații. Un rezultat concret al transformării structurale și funcționale este reprezentat de constituirea în cadrul Serviciului Român de Informații a Centrului Național CYBERINT, având misiunea asigurării capabilităților de prevenire, protecție, reacție și management al consecințelor în situația unor atacuri cibernetice. Centrul va oferi platforma de colaborare a instituțiilor din cadrul sistemului de securitate națională cu responsabilități în domeniu și interfața de cooperare cu structurile similare din cadrul NATO. □

### Concluzii

Internetul constituie o sursă documentară inepuizabilă pentru teroriști. Forumuri de discuții, news-grupuri, documente disponibile online sunt tot atâtea modalități de stocare și diseminare a informațiilor cu caracter terorist: cum să fabrici o bombă artizanală, cum să prepari o otravă, cum să te deplasezi într-o țară arabă, fără a fi reperat, sau cum să împuști un soldat american. În aceste condiții, treptat, spațiul electronic se va materializa într-o „universitate formatoare de luptători ai jihad“. Fenomenul terorist a ajuns să fie dirijat prin internet, în sensul că acest serviciu de comunicare în masă a devenit un vehicul de transmitere a informațiilor și al schimbului de informații între membrii unei grupări teroriste.

### Bibliografie

- [1] Arquilla, John; Ronfeldt, David; Zaninni, Michelle, **Networks, Netwar and Information Age Terrorism in Countering the New Terrorism**, Washington DC: RAND Corporation, 1998.
- [2] Carter, Aston; Deutch, John; Zelikow, Phillip, *Countering Catastrophic Terrorism*, Foreign Affairs, No. 6, November/December 1998.
- [3] Church, William, *CIWARS Intelligence Report*, May 10, 1998.
- [4] Cristescu, Claudia, *Jihadul Electronic*, Lumea magazin, nr. 1/2006.
- [5] Li, Ben, **Cyberterrorism and Civil Rights. Is freedom the cost of online safety?**, Gauntlet Publication Society, 2001, [www.ucalgary.ca](http://www.ucalgary.ca).
- [6] Markoff, John, *Airports Told of Flaw in Security System*, New York Times, February 8, 1998.
- [7] Rattray, Gregory J., *The Cyberterrorism Threat*, Cambridge MA: MIT Press, 2000.
- [8] Schwartz, Winn, **Cyber Terrorism: Protecting Your Personal Security in the Electronic Age**, Thunder Mouth Press, New York, 1996.
- [9] Verton, Dan, **Black Ice: The Invisible Threat of Cyber-Terror**, 2003.
- [10] Dumitru, Cristea, *Ciberterorismul și protecția rețelelor de calculatoare*, **Surse de instabilitate la nivel global și regional. Implicații pentru România**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.
- [11] Laquer, Walter, *Post Modern Terrorism*, Foreign Affairs Vol. 75, No. 5, October 1996.
- [12] \*\*\**Computer Security: Hackers Penetrate DOD Computer Systems*, General Accounting Office, Washington, DC, November 20, 1991.
- [13] \*\*\* *Transformarea Serviciului Român de Informații*. Comunicat de presă, 25 martie 2008, [www.sri.ro](http://www.sri.ro).
- [14] \*\*\* *UE-interzice-informațiile-despre-fabricarea-bombelor-pe-internet*, [www.tehnopol.ro](http://www.tehnopol.ro).

---

<sup>101</sup> *Transformarea Serviciului Român de Informații*. Comunicat de presă, 25 Martie 2008, [www.sri.ro](http://www.sri.ro).

# CERCETĂRI PRIVIND PERCEPȚIA TERORISMULUI DE CĂTRE POPULAȚIA ROMÂNIEI

Dr. Constantin ROMANOSCHI\*  
Constantin STOICAN\*\*

*The anticipation of public response to extreme threats or events that endanger their lives, corporal integrity and assets, as well as public capability to meet and recover after violent acts associated to terrorism (resilience) are of ever growing concern for the responsibility factors, much more so as knowledge in this field is still limited. Understanding the way social representations operate to mediate public perception of risks represents a first step in reconsidering the approach on communication and elaboration of plans and policies for interventions in risk situations. The paper presents some conclusions resulting from the investigation of a random sample of Bucharest's population using the focus group method.*

## I. Introducere

Situația internațională actuală pune în evidență un mediu de securitate caracterizat printr-un grad relativ ridicat de instabilitate, în care își găsesc expresia noi și multiple riscuri și amenințări.

Actele asociate terorismului, ce pot afecta securitatea națională, se preconizează a rămâne pe mai departe unele dintre cele mai violente forme de manifestare a acestui context tensionat, cauzând pierderea vieții, a integrității corporale sau a bunurilor unui număr tot mai mare de persoane<sup>102</sup>. ***Cetățeanul simplu a încetat a mai fi o victimă colaterală, devenind o țintă predilectă a grupărilor care promovează terorismul***, în special prin accentuarea consecințelor de natură socială.

La nivelul actual de cunoaștere, efectele psihologice produse populației nu pot fi, încă, determinate calitativ și cantitativ, cu suficientă acuratețe<sup>103</sup>; teama indusă de amenințările continue, multiplicată prin mijloacele de informare, este de natură a influența percepția populației și a crea o reprezentare socială a fenomenului terorist, marcată de permanența și iminența amenințării, precum și a diversității formelor de manifestare a acesteia.

În acest context, comportamentul populației, determinat de astfel de percepții sau reprezentări, poate provoca tulburări însemnate la nivelul vieții economice, sociale și familiale, generând daune, chiar mai mari decât cele produse în mod direct de actele asociate terorismului, potențând, în felul acesta, efectele perturbatoare urmărite de promotorii violenței.

Identificarea răspunsului publicului la amenințările sau evenimentele extreme, în scopul anticipării acestuia, interesează tot mai mult factorii de răspundere din majoritatea statelor membre NATO și UE, ceea ce demonstrează că această temă depășește preocupările locale, punctuale, și tinde să se impună ca o prioritate a cercetării de profil, în vederea fundamentării viitoarelor strategii de prevenire și combatere a fenomenului terorist<sup>104</sup>.

Ca și consecință firească, pe plan național, s-a inițiat primul proiect de cercetare pe această problematică<sup>105</sup>: „Cercetări privind răspunsul și reziliența populației din România la situațiile de risc asociate terorismului și crimei”, o abordare complexă și interdisciplinară, prin intermediul căreia se dorește a fi determinate dimensiunile multiple, ce descriu răspunsul publicului la amenințarea sau la desfășurarea unor acte de mare violență, asociate terorismului și crimei organizate.

---

\* Profesor universitar, Academia Tehnică Militară, București

\*\* Doctorand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București

<sup>102</sup> Global Trends 2015. A Dialogue About the Future With Nongovernment Experts, <http://www.cia.gov/cia/reports/globaltrends2015/>.

<sup>103</sup> măsurarea efectelor.

<sup>104</sup> NATO Programme for Security Through Science, <http://www.nato.int/science/>; <http://europa.eu.int/comm/research/security/>

<sup>105</sup> CEEX 2006, „Cercetări privind răspunsul și reziliența populației din România la situațiile de risc asociate terorismului și crimei”, contract nr.11/2006.

În felul acesta, se poate afirma că **România s-a racordat și ea la sistemul de preocupări și acțiuni orientate către înțelegerea modului în care reprezentările sociale operează, pentru a media percepția publicului asupra riscurilor**, ca prim pas în reconsiderarea abordărilor comunicării și a elaborării planurilor și politicilor pentru intervenții în situații de risc.

Pregătirea unor intervenții eficiente și realiste, din punct de vedere al manifestării factorului uman, nu mai poate fi realizată decât pe baza unei bune cunoașteri a reacției populației afectate, în contextul unor amenințări sau acte asociate terorismului și crimei organizate.

**Reacțiile oamenilor sunt dependente, printre altele, atât de percepția pe care și-o formează asupra riscurilor, cât și în legătură cu instituțiile abilitate să prevină și să combată aceste fenomene.** Autoritățile, ca de altfel și experții, au criterii de evaluare a riscurilor ce se deosebesc de cele ale populației, deoarece sunt influențate în mod diferit de factorii subiectivi și obiectivi care le condiționează opțiunile.

În concluzie, *experiența de până acum arată că, în pofida opiniilor calificate, într-o situație de criză, percepția publicului asupra riscurilor rămâne decisivă în determinarea reacției acestuia*, fapt care se constituie într-un motiv suficient de puternic pentru a focaliza și aprofunda cercetările asupra populației.

## II. Aspecte metodologice

Reprezentările sociale se constituie într-un element cheie pentru a înțelege modul în care se formează percepțiile populației legate de terorism.

În viziunea lui Serge Moscovici „*reprezentările sociale sunt entități aproape tangibile. Ele circulă, se încrucișează și se cristalizează neîncetat în universul nostru cotidian, prin intermediul unui cuvânt, al unui gest sau al unei întâlniri, impregnând majoritatea raporturilor sociale a obiectelor produse sau consumate, a comunicărilor interschimbate*”<sup>106</sup>.

În felul acesta, reprezentările sociale pot fi „măsurate” și interpretate în context social, educațional și cultural, dar și din perspectiva raporturilor cetățenilor cu instituțiile responsabile și cu mass-media.

De altfel, mass-media s-a dovedit a fi principala modalitate prin care populația României și-a consolidat percepțiile legate de fenomenul terorist, ținând seama de faptul că, pe teritoriul țării, nu au avut loc atentate sau amenințări majore de natură teroristă, ori care să fie cunoscute de public cu o asemenea conotație.

*Prezenta lucrare își definește ca scop general evidențierea opiniilor, convingerilor și a reacțiilor de răspuns latente, care circumscriu universul semantic al reprezentării terorismului, atacului terorist sau riscului de atac terorist, în context social și instituțional, prin investigarea unor grupuri reprezentative de adulți din București, selectați și intervievați de echipa de cercetători*<sup>107</sup>, urmărindu-se următoarele obiective:

- **Configurarea reprezentării sociale a fenomenului terorismului**, de la definirea amenințărilor generale la care este expusă România și a măsurii în care terorismul se numără printre amenințările percepute în mod spontan de către populație, cu evidențierea dimensiunii latente, care structurează universul semantic al noțiunii, și până la surprinderea gradului de înțelegere de către participanții la focus grupuri a fenomenului terorist.

- **Identificarea amenințărilor percepute de populație, legate de actele asociate terorismului** (cu referire la: motivația unor posibile atacuri teroriste, a principalelor ținte de interes în România etc.) și a factorilor care determină creșterea sau scăderea riscurilor.

- **Definirea așteptărilor publicului privind instituțiile statului cu responsabilități în domeniul prevenirii și combaterii actelor teroriste**, prin evidențierea capacității populației de identificare a instituțiilor și responsabilităților ce le revin, dar și a nivelului de încredere în acestea, precum și a factorilor care o generează.

- **Identificarea tendințelor de răspuns ale populației, în cazul amenințării sau desfășurării unor acte asociate terorismului**, care implică riscul pierderii vieții, integrității corporale sau a

<sup>106</sup> Serge Moscovici, **Psihologia socială sau Mașina de fabricat zei**, Editura Polirom, Iași, 1997.

<sup>107</sup> Măsurarea efectelor.



bunurilor cetățenilor. În acest sens, au fost vizate aspecte precum: răspunsul populației la amenințarea teroristă, percepția gradului și a modului de implicare a publicului în astfel de situații, identificarea așteptărilor față de autorități, precum și a factorilor care contribuie la depășirea situației (reziliența).

În conformitate cu principiile metodologice de cercetare în științele sociale, pentru atingerea obiectivelor enunțate, s-a optat *pentru interviul de tip focus grup*. Soluția aleasă *reprezintă o tehnică de anchetă sociologică, bazată pe interviul semistrukturat la nivel de grup, prin intermediul căreia se pot colecta date de tip calitativ despre anumite reprezentări sociale, modele mentale și comportamentale ale grupurilor supuse investigației exploratorii*.

Studiul s-a desfășurat la nivelul a **șapte grupuri**, formate din adulți, selectați aleatoriu, cu respectarea reprezentativității pe criteriile de gen (sex), vârstă și nivel de educație.

#### **Observație**

În legătură cu rezultatele ce vor fi comunicate, *lucrarea de față își propune obiective limitate la prezentarea unei sinteze a răspunsurilor oferite de participanții la focus grup, ce țin de reprezentarea socială a diverselor aspecte conexe problematicii terorismului, fără a face analize interpretative sau corelative cu grad mare de generalitate, deoarece metoda folosită este calitativă și exploratorie și conduce la un grad de reprezentativitate ce nu permite extinderea concluziilor la întreaga populație*.

### **III. Rezultatele cercetărilor privind percepția terorismului de către populația României**

#### **1. Configurarea reprezentării sociale a fenomenului terorismului**

Referitor la evaluarea reprezentării sociale a fenomenului terorismului, au fost cercetate aspecte cum ar fi: categoriile de amenințări la care este expusă România, aprecierea nivelului general al amenințărilor teroriste, percepția asupra noțiunii de terorism, realizarea portretului teroristului și motivația acestuia de a iniția și participa la atentate.

Astfel, *amenințările generale la adresa României, menționate de respondenți*, pot fi incluse în două mari categorii: amenințări interne și amenințări externe. Amenințările interne se concentrează pe aspecte ce țin preponderent de situația economică, socială și politică actuală a României, iar cele externe sunt în concordanță cu principalele teme ce preocupă opinia publică internațională (încălzirea globală, globalizarea, libera circulație etc), dar și cu anumite teme conflictuale cu țările vecine, cum ar fi construirea canalului Bîstroe, sau a unor subiecte cu rezonanță istorică negativă, ca în cazul Ungariei.

***Deși la acest moment al interviului nu era vizată amenințarea teroristă, cea mai mare parte a participanților a ținut să precizeze că terorismul nu reprezintă o amenințare imediată pentru România, iar argumentele aduse în favoarea acestei afirmații sunt:***

- *România nu este o miză importantă pentru organizațiile teroriste.*
- *România are o politică externă echilibrată față de țările arabe (!).*

Cu toate acestea, cei care percep totuși riscul unor atacuri teroriste, în prezent și mai ales în viitor, își bazează opinia:

a) fie pe consecințele angajamentelor militare și politice internaționale ale României:

- *intrarea României în NATO și în Uniunea Europeană;*
- *implicarea României în diverse teatre de operațiuni (Irak, Afganistan);*
- *staționarea trupelor americane pe teritoriul României.*

b) fie pe scăderea eficacității structurilor de protecție specializate ale statului, ceea ce conduce la intrarea în țară a unor persoane care ar putea genera astfel de atentate:

- *libera circulație a persoanelor;*
- *lipsa de eficiență a serviciilor secrete, a armate și a poliției.*

c) fie pe o viziune fatalist-globalizantă:

- *atacurile teroriste s-au petrecut în multe locuri din lume, deci se pot petrece la fel de bine și la noi.*

Asocierile pe care le fac respondenții și le conturează percepția asupra noțiunii de terorism ar putea fi grupate în următoarele categorii:

- *descrieri și imagini ale acțiunilor de tip terorist și ale mijloacelor folosite*: crime (împotriva civililor), explozii, agresiuni, războaie, violențe, distrugerii, masacre, luare de ostatici, bombe, arme, kamikaze, sinucideri, turnurile gemene, etc.;
- *motivații ale actelor teroriste*: fanatism, extremism, religie diferită, manipulare, considerente politice și economice (bani, petrol), revoltă;
- *reacții emoționale declanșate de atacurile teroriste*: teamă, frică, spaimă, teroare, panică, nesiguranță;
- *exemple cunoscute de atacuri teroriste*: atacurile de la 11 septembrie 2001, atacurile din Spania, atacurile de la Londra etc;
- *indivizi sau grupări teroriste*: arabi, musulmani, Al Qaeda, Bin Laden, ETA, IRA, grupări kurde, clanuri mafiote, Hamas, persoane care au atacat studenții în colegiile sau universitățile americane.

*Reprezentarea fenomenului terorismului pare a fi modelată într-o măsură semnificativă de stereotipurile din presă și de producția cinematografică, fiind subliniate exclusiv valențele negative, fapt explicabil, în anumite limite, prin efectele războiului psihologic, purtat prin mass-media.*

Aceleași stereotipuri ar putea explica o situație aparent paradoxală. Astfel, deși percepția majorității respondenților este că în România nu au avut loc acțiuni care ar putea fi definite ca și acte teroriste, totuși, în această categorie sunt introduse episoade precum: *evenimentele din 1989, mineriadele, răpirea celor trei jurnaliști români sau amenințările cu bombă de la unele licee bucureștene.*

În concordanță cu aceste asocieri, definirea noțiunii de terorism, în aprecierile respondenților, a pus în evidență câteva elemente conceptuale specifice, precum:

- *recurgerea la violență (împotriva civililor)*;
- *caracterul organizat al grupărilor teroriste*;
- *existența unor motivații și a unor scopuri nedeclarate pe care teroriștii sau grupările teroriste le urmăresc*;
- *prezența unor agenți de influență care promovează fanatismul, îndoctrinarea și extremismul în rândul membrilor grupărilor teroriste*;
- *unele precepte filosofice sau religioase.*

Din răspunsuri se conturează și principalele caracteristici ale „portretului” teroristului; astfel, acesta este descris ca având, în esență, trăsături de ordin psihologic și moral și, doar în plan secundar, trăsături fizice. Caracteristicile identificate pot fi grupate în câteva categorii:

- *Structură a personalității definită de inconsistență, de lipsa unui filtru personal și a discernământului, caracter influențabil.* Teroristul apare ca o persoană influențabilă, fără conștiință de sine, transformat într-un robot / o mașină de ucis, un instrument, o victimă a îndoctrinării, manipulării și a controlului. Totodată, transpare, însă, o distincție între teroriștii care planifică și organizează atentatele (intelenți, pregătiți, educați, strategi) și cei ce le execută ori constituie o „masă de manevră” sau „carne de tun”;
- *Manifestarea frustrării, a violenței, furiei, răutății,* teroristul fiind perceput ca un răzvrătit, o persoană complexată, care nu acceptă sistemul din care face parte, un om fără scrupule;
- *Dezechilibrul psihic și tulburările de comportament,* motivate în principal de faptul că teroristul se naște ca om normal, însă devine terorist prin îndoctrinare, acțiunile sale fiind rezultatul educației prin care i se inoculează idei și convingeri de nezdruncinat. În felul acesta, capătă valențele *fanatismului*, este „fixat” pe o singură idee, pe un singur adevăr, pentru care este dispus să-și sacrifice chiar viața, inclusiv prin sinucidere;
- *Aspectul fizic,* fapt menționat de un număr foarte mic de respondenți, se orientează către unele elemente definitorii, precum: barba, îmbrăcămintea specifică arabilor, unele elemente de mimică ce indică o stare emoțională specifică (ochii pierduți, transpirat, panicat), cu o

bună pregătire fizică, uneori însoțit de bagaje (o posibilă influență a atentatelor de la Londra).

În ceea ce privește aprecierea motivației teroriștilor și a scopurilor urmărite, opiniile participanților la focus-grupuri pot fi împărțite, în proporții egale, în cinci categorii:

1. *Fanatism dobândit prin educație;*
2. *Act coordonat de oameni cu putere financiară;*
3. *Influența religioasă;*
4. *Fenomen geo-economic sau socio-politic;*
5. *Practică a persoanelor bolnave psihic.*

*Interpretarea acestor cinci categorii poate oferi o imagine de ansamblu a fenomenului terorismului, a modului în care participanții la focus-grupuri își reprezintă acest fenomen, deoarece el este evidențiat în cadrul grupurilor prin exemple concrete.*

Între prima și a treia categorie, participanții diferențiază între un fanatism care nu este construit pe principii religioase, adepții urmărind materializarea unui deziderat în spiritul căruia au fost educați, comparativ cu alți teroriști, ce militează exclusiv pentru concepțiile lor religioase.

Categoriile a doua și a patra sunt într-o anumită relație, dar se diferențiază ca reprezentare; astfel, cea de-a doua categorie: “act coordonat de oamenii cu putere financiară” se referă în mod deosebit la mercenariat și la crima organizată, în timp ce, prin “fenomen geo-politic sau socio-economic” s-a înțeles terorismul internațional și lupta pentru putere a marilor națiuni.

## ***2. Identificarea amenințărilor percepute de populație referitor la actele asociate terorismului, precum și a factorilor care determină creșterea sau descreșterea riscurilor***

Pentru a se reuși surprinderea mai fină a percepției riscurilor unor posibile atentate, s-a aprofundat motivația unor amenințări teroriste în România, existentă în percepția respondenților, fapt ce a completat și sistematizat răspunsurile de la obiectivul anterior de cercetare, adăugându-se și alte argumente elocvente. Astfel, opiniile emise de participanți se mențin în jurul ideii potrivit căreia ***România nu este în prezent expusă unui risc major, imediat, de atac terorist, dar, într-o proporție mică, ar putea exista și o asemenea posibilitate***, generată de o serie de factori, precum:

- *Expunerea prin sprijin acordat acțiunilor SUA;*
- *Absența resurselor care să garanteze o reacție promptă în situații de atac terorist (facilitatea atacului);*
- *Poziția strategică a României, prin intrarea în marea familie europeană;*
- *Tendința generală a terorismului de a face victime;*
- *Prezența în țară a unor personalități care ar putea constitui ținta unor atacuri teroriste.*

Date fiind aceste aprecieri, răspunsurile participanților indică trei categorii de surse ale riscurilor de natură teroristă:

1. *Situații de risc care sunt percepute a avea originea în exteriorul țării, deși deciziile sunt ale conducerii naționale (intrarea în UE, intrarea în NATO, participarea la misiuni militare externe, precum și faptul că România este vizitată de o serie de personalități vizate de atacuri teroriste);*
2. *Vulnerabilități interne (lipsa resurselor umane sau materiale care să contracareze amenințările de terorism);*
3. *Existența unui risc global, bazat pe ideea că teroriștii nu aleg, ci doar valorifică oportunități, astfel încât terorismul se produce oricum și poate fi întâlnit oriunde, chiar și în România.*

În legătură cu țintele pe care le urmăresc teroriștii în România, participanții au prezentat opinii similare, atenția lor concentrându-se în primul rând în sfera oamenilor de decizie din stat și a instituțiilor în cadrul cărora aceștia activează:

- *locurile aglomerate (metrou, școli, aeroporturi, mall-uri);*
- *bazele militar;*
- *obiectivele cu valoare simbolică etc.*

În sinteză, răspunsurile la această întrebare *explicită alegerea țintelor din două perspective: una orientată pe oamenii „importanți” și cealaltă pe populația civilă.*

Referitor la creșterea riscului de atac, respondenții indică tot factorii de risc, deja menționați, fără a se putea decela o anumită dinamică a fenomenului. Printre factorii care ar reduce riscul, a fost enumerat și cel ce privește educația de securitate a populației, una din preocupările de actualitate la nivelul tuturor statelor angrenate în lupta cu terorismul.

### **3. Definierea așteptărilor publicului privind instituțiile statului cu responsabilități în domeniul prevenirii și combaterii actelor teroriste**

Așteptările publicului privind instituțiile responsabile deschid două teme principale de analiză, și anume: nivelul de cunoaștere al acestor instituții, împreună cu rolul lor în prevenirea și combaterea terorismului, precum și încrederea pe care o au în acestea.

Un prim pas în acest sens se referă la cunoașterea de către populație a „actorilor” ce trebuie să intervină în caz de atac terorist și a modalității în care aceștia ar trebui să acționeze. Pe această linie, participanții la focus-grupuri indică trei roluri (ce definesc și așteptările lor):

- *entități pregătite să intervină;*
- *instituții abilitate să elimine cauzele și nu efectele;*
- *organizații specializate în prevenție, prin informarea populației.*

Entitățile abilitate să prevină riscul de atentat terorist sunt cele față de care așteptările sunt previzibile: SRI, „Serviciile Secrete”, Poliția, Armata, SIE, Salvarea, Pompierii, Comandamentul pentru Situații de Urgență, NATO, SPP, Brigada Antitero, Președinția, dar și comitete naționale de combatere a terorismului ori politicieni.

Cea mai potrivită instituție este considerată a fi SRI, care, alături de Armată, ar trebui să fie responsabilă și cu prevenția și informarea populației.

Rolurile entităților menționate în abordarea intervenției antiteroriste, deși oarecum confuze, se pot totuși conexe la trei situații, definite de respondenți, astfel:

- *dacă este răpit un necunoscut, trebuie să intervină toată lumea;*
- *dacă este răpit un demnitar, trebuie să intervină SRI, poliția, SPP, SIE;*
- *în cazul unei valize abandonate la metrou, se va apela 112.*

În mod evident, pentru ca populația să comunice și să colaboreze eficient cu instituțiile responsabile, în cazul amenințărilor sau atacurilor teroriste, este necesar să existe un anumit nivel de încredere în acestea. Astfel, *pe linie de prevenire se bucură de încredere: SRI, Serviciile Secrete, Armata, SIE și SPP.*

*În ceea ce privește contracararea, actorii investiți cu încredere sunt mult mai diverși: SRI, Armata, trupele DIAS, Parlamentul, organizațiile mondiale, populația civilă. Cea mai mică încredere în prevenire și contracarare este acordată Armatei și Poliției.*

Se observă că, la nivelul grupurilor investigate, Poliția nu este percepută ca având un rol marginal în combatere, iar Armata apare, în egală măsură, atât în cazul încrederii, cât și al neîncrederii, fapt ce ar pune în evidență o oarecare confuzie în rândul respondenților, cu privire la misiunile acestei instituții.

### **4. Identificarea tendințelor de răspuns ale populației în cazul amenințării sau desfășurării unor acte asociate terorismului și crimei**

Acest obiectiv de cercetare se referă la identificarea și descrierea principalelor cunoștințe și categorii de răspuns ale populației, în eventualitatea unor amenințări sau atacuri teroriste, încercându-se astfel relevarea elementelor de bază ale structurării rezilienței populației din România.

Un număr semnificativ de respondenți consideră că *populația trebuie educată în spirit civic, în respectul față de autorități și al încrederii în capacitatea lor de intervenție și rezolvare a unor posibile situații de criză.* De altfel, analiza răspunsurilor a pus în evidență o tendință generalizată de plasare a responsabilității intervenției doar în aria de acțiune a autorităților (*“există niște oameni care primesc bani pentru asta”*). Cu toate acestea, chemarea la încredere pare mai degrabă

declarativă, cât timp interviurile pe tema responsabilității populației civile au evidențiat, dincolo de obiectivul imediat urmărit, o serie de aspecte ce contrazic mesajul anterior, cum ar fi faptul că „nici populația civilă, dar nici serviciile secrete sau alte instituții, cu responsabilități în domeniul ordinii publice și siguranței naționale, **nu sunt cu adevărat pregătite pentru a preveni și combate cu eficiență fenomenul terorist**”.

Așadar, se observă că, odată cu adâncirea analizei, **apare o diferențiere între aprecierile globale privind încrederea și cele privind capacitatea reală de acțiune a unor instituții**, fapt ce trebuie aprofundat, în scopul stabilirii unei explicații exacte la această reacție aparent paradoxală.

**Pe ansamblu**, respondenții au subliniat existența a **două mari categorii de răspuns acțional** în fața unei amenințări directe:

- *Un răspuns instinctual* ( fugă, panică, punerea la adăpost a propriei persoane și a bunurilor proprii);
- *Un răspuns rațional-umanitar* (acordarea primului ajutor, evitarea răspândirii panicii).

În cazul în care *răspunsurile* au fost de tip *rațional-umanitar*, participanții la focus grup au subliniat faptul că *vor rămâne la locul producerii unui atac terorist doar până la venirea autorităților. Din momentul preluării responsabilităților gestionării crizei de către autorități, participanții au declarat că vor părăsi Bucureștiul.*

Cei care s-au încadrat în tipul de *răspuns instinctual* au declarat că *vor fugi din zona afectată și că, doar după ce vor fi siguri de dispariția oricărui pericol*, pentru propria persoană sau pentru familii, vor încerca să-i ajute și pe ceilalți.

Referitor la **primele lucruri pe care cred că le-ar face, dacă în zona de rezidență sau serviciu ar avea loc un atentat terorist**, opțiunile declarate relevă faptul că, în marea lor majoritate, *respondenții și-ar concentra atenția asupra propriei familii, bunurilor familiei și propriei persoane, încercând să evite panica și haosul. De asemenea, încercarea de evitare a panicii este îndreptată uneori tot în direcția protecției personale, în sensul eficientizării propriei evacuări din zona afectată.*

În concluzie, se delimitează foarte clar opinia potrivit căreia *autoritățile trebuie să fie cele implicate direct în rezolvarea situației, iar populația, chiar dacă dorește să ajute, trebuie să încerce să nu afecteze organizarea și eficiența forțelor specializate. Indiferent de poziția adoptată, cei intervievați au subliniat necesitatea stopării sau minimalizării sentimentului de panică, deoarece „prin panică se poate amplifica rezultatul unui atac terorist”.*

Chestionați asupra **modalității de a ajuta autoritățile** în cazul unui atac terorist, subiecții prezintă, **în general, răspunsuri dezirabile**, *considerând că semenii lor se vor implica în mod activ, fie din proprie inițiativă, fie la cererea expresă a acestora, prin:*

- *furnizarea de informații referitoare la producerea respectivei situații;*
- *participarea efectivă la operațiunile de salvare a victimelor;*
- *ajutor la degajarea locului.*

Dincolo de aceste acțiuni concrete, cei mai mulți dintre respondenți consideră că principalul ajutor pe care cetățenii l-ar putea oferi autorităților constă în *respectarea indicațiilor* furnizate de acestea și *implicarea în acțiuni comune, sub comanda celor în măsură să ia decizii în domeniu. În caz contrar, există riscul ca unii oameni să dorească să se implice în activități de susținere a instituțiilor statului, dar, din lipsa coordonării și a informațiilor necesare, ar putea să provoace mai multe daune decât efecte pozitive.*

Există și opinii mai nuanțate, în care sentimentul de autoconservare ar reduce numărul celor ce s-ar implica imediat. *Instinctele de tip biologic par a fi mai puternice, conform opiniei participanților, decât normele sociale, astfel încât, principala reacție în asemenea momente va fi determinată de necesitatea de a se pune la adăpost și a acorda ajutor, cu precădere, membrilor de familie.*

Nu în ultimul rând, sunt semnalate o serie de *caracteristici negative atribuite poporului român*, care au fost evidențiate în alte situații de criză, cu care s-a confruntat țara noastră, situații care au impus implicarea autorităților. *Lipsa unei conștiințe sociale suficient de puternice, coroborată cu pasivitatea inoculată cetățenilor în perioada comunistă, când orice inițiativă personală era blocată de ideologia specifică regimului, le permite oamenilor să rămână nepăsători, în cazul*

situațiilor de criză majoră cu care se confruntau, ba chiar să submineze eforturile desfășurate de autorități.

Principalele măsuri la care se așteaptă respondenții din partea autorităților, pentru a ajuta populația să facă față situațiilor de criză generate de un atac terorist, se pot grupa în două categorii:

- *înainte de atac*: informare, instruire și pregătire a populației de către instituții abilitate și în mod special de către Președinție (!).
- *după atac*: delimitarea locului, gestionarea crizei, prin acordarea asistenței medicale, și ajutorul psihologic.

În ceea ce privește **modul în care oamenii reușesc să-și revină după un atentat** și ce anume îi ajută să depășească situația, opinia dominantă este că, *oamenii depășesc relativ greu situațiile critice*, dar că, în funcție de vârstă refacerea este diferită:

- *oamenii în vârstă*, își revin mai greu,
- *oamenii tineri* se mobilizează mai rapid și își revin cu mult mai ușor.

În privința rezilienței, se constată că este necesar să se facă apel la consilierea psihologică, *românul să fie educat să meargă la psiholog*. De asemenea, *oamenii reușesc să-și revină și prin resurse proprii*, ajutați, în principal, de rude și prieteni. Astfel, părinții, familia și prietenii sunt persoanele la care oamenii apelează pentru a-și reveni din situații critice majore (cutremure, inundații, atac terorist).

**În general, respondenții nu reușesc să diferențieze bine situația de amenințare de cea de atac terorist**, fapt ce se traduce printr-o oarecare confuzie cu privire la rolul persoanelor și a instituțiilor abilitate să intervină.

Participanții la focus grup **sunt de acord cu responsabilitățile populației civile în prevenirea terorismului numai la nivel ideatic**, considerând că populația României nu este, la ora actuală, capabilă să-și asume astfel de responsabilități. Cauzele acestei stări de fapt sunt multiple, cele mai multe referindu-se la: *tradiție, trăsăturile caracteriale, neîncrederea în autoritățile cu responsabilități în domeniul ordinii publice, educația, nivelul intelectual*.

**Reacția proprie în fața unui atac terorist este generalizată**. Astfel, cei mai mulți dintre subiecți au considerat că oamenii, din cauza instinctului de conservare, ar fugi în caz de pericol. Panica, deși este conștientizată la nivelul subiecților, reprezintă totuși efectul imediat al unui atac terorist.

Alți respondenți se referă la **o dimensiune pragmatică a implicării în evenimentele produse, fiind accentuat impactul benefic al comportamentului rațional și organizat în desfășurarea evenimentelor**.

Totodată, **„difuzia de responsabilitate” poate oferi o explicație suplimentară a reacției de autoprotecție excesivă**, în detrimentul implicării. Astfel, cu cât numărul celor care sunt martori ai unui atentat terorist va fi mai mare, cu atât aceștia se vor implica în mai mică măsură.

**Problema credibilității unor instituții** a fost și aceasta invocată ca și motiv de a reduce sprijinul pe care oamenii ar fi dispuși să-l acorde. Astfel, este de presupus că, nivelul ridicat al încrederii populației în instituțiile responsabile în combaterea terorismului, poate determina un grad mai mare de implicare.

Ca o notă distinctă, se evidențiază **reticența de a apela la consiliere psihologică**, generată de mentalitatea românilor care, se tem să nu fie etichetați drept “nebuni”, dacă apelează la psiholog. O nuanțare referitoare la această ultimă concluzie este aceea că tinerii din grupurile studiate sunt mai deschiși față de opțiunea de a apela la un psiholog în situații critice, traumatizante. Totuși, și cei tineri și cei mai în vârstă au fost de părere că, în situații foarte grave, ajutorul de specialitate, al psihologului, ar fi foarte necesar și util.

**Rezultatele evidențiate de studiul menționat în această comunicare, pe baza intervievării celor șapte grupuri de persoane, sunt deosebit de utile pentru identificarea unor probleme ce trebuie aprofundate printr-o cercetare specializată, care să evalueze, în final, nivelul rezilienței populației din România.**

Evenimentele tragice de la 11 septembrie 2001, ca și cele care au urmat în Spania sau Anglia, aveau să creeze un nou cadru, este adevărat, nedorit, dezvoltării conceptului de reziliență.

Privind retrospectiv, **reacția populației în cazul actelor teroriste din SUA (2001) și Anglia (2005) a fost în esență diferită**, fapt care a născut imediat justificate întrebări. Dacă în SUA, aeronavele au fost blocate la sol timp de trei zile, cu reluarea traficului la parametrii anteriori după luni de zile (timp în care amplexarea măsurilor de protecție adoptate de structurile abilitate și reacția de teamă a populației, în utilizarea pe mai departe a aeronavelor, **au multiplicat dramatic efectele, mult peste nivelul scontat de teroriști**), în cazul atacurilor asupra mijloacelor de transport din capitala Marii Britanii, sistemul de transport a fost redeschis imediat ce a fost restabilit, iar populația și-a reluat obișnuințele de transport, fără a fi înregistrate fluctuații notabile<sup>108</sup>.

Aceste două tipuri de reacție, sub forma unor comportamente fundamentale diferite, sunt atribuite tocmai manifestării acestei caracteristici numită „reziliență” și care descrie **capacitatea populației de a face față actului terorist și a se reface după consumarea acestuia**. O populație cu un nivel ridicat al rezilienței este în mai mică măsură afectată de acțiunea teroristă, ceea ce contribuie în mod direct la descurajarea acesteia.

Așadar, nivelul rezilienței trebuie evaluat și în cazul României, pentru ca sistemul de protecție antiterorism să-și completeze panoplia de mijloace de acțiune, să devină mai eficace și să se integreze în direcțiile moderne de combatere a acestui flagel contemporan, care este terorismul. **Investigarea reprezentării sociale a diverselor aspecte conexe problematicii terorismului reprezintă un pas necesar către atingerea acestor obiective.**

### Bibliografie

- [1] *Global Trends 2015*. A Dialogue About the Future With Nongovernment Experts, <http://www.cia.gov/cia/reports/globaltrends2015/>
- [2] *NATO Programme for Security Through Science*, <http://www.nato.int/science/>
- [3] <http://europa.eu.int/comm/research/security/>.
- [4] CEEEX 2006, „Cercetări privind răspunsul și reziliența populației din România la situațiile de risc asociate terorismului și crimei”, contract nr.11/2006.
- [5] Moscovici, Serge, **Psihologia socială sau Mașina de fabricat zei**, Editura Polirom, Iași, 1997.
- [6] Romanoschi, C., *Management of Resilience in Terrorism Age*, The 32<sup>nd</sup> International Scientific Conference “Modern Technologies in The XXI Century”, Military Technical Academy, București, 2007.

---

<sup>108</sup> Romanoschi, C., „Management of Resilience in Terrorism Age”, The 32<sup>nd</sup> International Scientific Conference “Modern Technologies in The XXI Century”, Military Technical Academy, București, 2007.

# POLITICA EUROPEANĂ DE SECURITATE ȘI APĂRARE – MĂSURI CONCRETE LUATE ÎMPOTRIVA EXTINDERII TERORISMULUI INTERNAȚIONAL

**Dr. Ion-Aurel STANCIU\***

*Although the vast majority of Muslims in Europe are not involved in radical activities, Islamist extremists and vocal fringe communities that advocate terrorism exist and reportedly have provided cover for terrorist cells. Germany and Spain were identified as key logistical and planning bases for the September 11, 2001 attacks on the United States. The March 2004 terrorist bombings in Madrid have been attributed to an Al Qaeda-inspired group of North Africans. UK authorities have named four British Muslims as the perpetrators of the July 2005 terrorist attacks on London; in August 2006, British law enforcement arrested several British Muslims suspected of plotting to blow up airliners flying from the UK to the United States.*

*The November 2004 murder of Dutch filmmaker Theo van Gogh brought the issue of Islamist extremism in Europe to the forefront of European political debate. Van Gogh, an outspoken critic of the treatment of women in Islam, was killed by a 27-year-old Dutch citizen of Moroccan descent and a follower of radical Islam. Since the murder, many European officials and social commentators have proclaimed that multiculturalism in Europe has failed.*

*European governments have also sought to contain Islamist extremists and counter terrorists by tightening security measures and reforming immigration and asylum laws.*

Din analiza evenimentelor și evoluțiilor de pe întreg continentul european rezultă cu claritate faptul că riscurile și amenințările din partea rețelelor terorsit-extremiset și ale crimei organizate sunt în continuă creștere cu tendințe și evoluții clare de extindere către estul continentului.

Europa de Est devine astfel țintă a terorismului internațional alături de Europa de Vest, unde acest flagel se manifestase cu mult timp înainte.

## **Introducere**

Configurația actuală a mediului internațional de securitate înregistrează ca principală amenințare terorismul, reconsiderarea strategiilor și politicilor naționale de securitate – după atentatele de la 11 septembrie 2001 - fiind direct conectată identificării celor mai viabile soluții de prevenire și combatere a acțiunilor teroriste.

Conceptualizarea și operaționalizarea unei reacții echilibrate și eficiente de ripostă antiteroristă s-au raportat elementelor ce particularizează sistemul internațional succesor al lumii bi-polare - natura fluctuantă a distincției între securitatea internă și cea internațională și, complementar acestui proces al globalizării insecurității, existența "statelor slabe" („*weak states*”) și a "statelor eșuate" („*failed states*”) - surse de export al instabilității și mediu propice dezvoltării rețelelor teroriste internaționale, precum și multiplicarea actorilor non-statali care contribuie la întărirea rețelelor bazate pe extremism religios și ideologic.

*În plan doctrinar, atât Strategia Europeană de Securitate (European Security Strategy - EES), cât și Strategia Americană de Securitate Națională (National Security Strategy - NSS) identifică cinci amenințări primare pentru securitatea comunității internaționale: terorismul internațional, proliferarea sistemelor de arme de distrugere în masă, conflictele regionale, statele eșuate („*failed states*”), crima organizată. Interdependente și inter-relaționate, aceste amenințări de securitate, identificate într-o proporție variată în diferite zone ale lumii, se transformă în amenințări globale care reclamă o acțiune concertată, unitară a societății internaționale contemporane.*

*Amenințarea teroristă este majoră: entitățile teroriste exploatează carențele instituționale, democrațiile neconsolidate sau sistemele corupte, scopurile politice putând fi realizate prin resuscitarea unor revendicări de natură religioasă sau etnică.*

---

\* General de flotilă aeriană, Direcția Operaționalizare, Generare și Evaluare Forțe/Statul Major General



Limitele previzibile ale ariei de manifestare a terorismului - tradițional alocată unei zone/regiuni conflictuale deschise - au dispărut în ultimii ani, atentatele teroriste de la Madrid (11 martie 2004) și Londra (7 iulie 2005) impunând tendința extinderii țintelor vizate de teroriști în afara arealului beligerant, concomitent cu autonomizarea entităților teroriste locale, prin replicarea modelului acțional, independent de apartenența structurală la o ierarhie tip organizație sau rețea teroristă.

Potențialul de risc este dat, în această nouă ecuație, atât de imprezibilitatea și șocul major al violenței actului terorist, cât mai ales de potențarea operațională a entităților teroriste locale, în alte spații decât zonele de conflict care polarizau importul de teroriști (Kashmir, Irak, Cecenia, Afganistan, Bosnia).

*Apariția și operaționalizarea celulelor teroriste independente în spațiul european sunt în mod specific determinate de reducerea perioadei de tranziție de la o ideologie moderată la una radicală/teroristă. Radicalizarea comunităților moderate islamice din Europa generația a-3-a favorizează recrutarea de noi membri de către organizațiile teroriste, crescând riscul producerii unor atentate în țările Uniunii Europene, țări unde multe dintre acestea și-au creat deja bazele logistice necesare.*

Pe acest fond, concluziile analizelor de specialitate - fundamentate de evaluările serviciilor de informații naționale - au impus celeritatea adoptării unor măsuri majore, mai ales în domeniul prevenirii terorismului, care pun în evidență:

- prioritatea informației și importanța vitală a cooperării inter-agenții;
- necesitatea reconsiderării și fundamentării strategiilor/politicilor naționale pe evaluări care să identifice elementele esențiale ale evoluțiilor și naturii factorilor de cauzalitate și regenerare ale fenomenului terorist;
- preponderența componentei preventive a măsurilor de combatere a terorismului, care se regăsește atât în consolidarea cooperării internaționale, cât și în asigurarea unui necesar echilibru între măsurile de contracarare a acțiunilor teroriste și respectarea drepturilor și libertăților cetățenești, ca valori intrinseci ale democrației;
- necesitatea modificării și adaptării legislațiilor naționale prevederilor Convențiilor internaționale și regionale în domeniu, dar și evoluțiilor fenomenului terorist, în sensul înăsprirea măsurilor punitive și al includerii specifice în câmpul infracțional sancționat al actelor de susținere financiară și propagandistică a terorismului;
- necesitatea revizuirii/adaptării competențelor serviciilor speciale și a celor de aplicare a legii;
- valorizarea complementară a domeniilor activității antiteroriste - legislativ, economic, politic, informativ, operațional și tehnologic.
- schimbarea mentalității și evoluția de la principiul „need to know” la principiul „need to share”.

În plan tactic-operațional, transpunerea acestor concluzii s-a materializat în eficientizarea coordonării eforturilor naționale a instituțiilor cu responsabilități în domeniu și, în special a serviciilor de informații și securitate națională, după 11 septembrie 2001 fiind înființate peste 20 de Centre naționale și regionale antiteroriste, structuri analitice și operaționale esențiale în mecanismul ripostei antiteroriste. Adaptate evoluțiilor rapide și complexe ale fenomenului terorist, aceste centre asigură valorificarea contribuției analitice - prioritară și semnificativă a serviciilor de informații naționale - elimină suprapunerile și angajarea unor competențe concurente și fac posibilă transmiterea operativă a fundamentării unei eventuale decizii în plan operațional.

### **Uniunea Europeană**

Uniunea Europeană nu este, în prezent, amenințată de conflicte de tip clasic (constând în atacuri armate pe scară largă), în schimb o serie de alte amenințări asimetrice își conturează potențialul și obiectivele, fiecare dintre ele fiind greu predictibile și relativ difuze, ceea ce le face mai dificil de descoperit, monitorizat și contracarat.

Spre deosebire de NATO, care nu face distincție între cazurile de agresiune armată și atacurile teroriste (în data de 12 septembrie 2001 fiind activat pentru prima dată în istoria sa articolul V privitor la apărarea colectivă și declarându-se război global terorismului), Uniunea Europeană, prin proiectul de Tratat Constituțional, face această diferență: cooperarea în domeniul apărării se aplică cazurilor de agresiune armată și se supune prevederilor Articolului 51<sup>1</sup> din Carta Națiunilor Unite, în vreme ce, în cazul unor atentate teroriste, devine operațională *clauza de solidaritate*. Aceasta prevede că "*Uniunea și statele membre au obligația să acționeze întrunit, în sprijinul solidarității, dacă un stat membru este obiectul unui atac terorist sau victima unui dezastru natural sau produs de om*". În aceste situații, sunt mobilizate toate resursele Uniunii Europene, inclusiv cele militare, pentru:

- prevenirea amenințărilor teroriste pe teritoriul Uniunii Europene;
- protejarea populației și a instituțiilor de atacuri teroriste;
- acordarea de asistență statelor membre pe teritoriul cărora a avut loc un atac terorist sau un dezastru.

### ***Acțiuni legislative întreprinse la nivelul Uniunii Europene***

Reacția Uniunii Europene, după atentatele de la 11 septembrie 2001, a fost rapidă, globală și unanimă, statele membre convenind, în cadrul reuniunii extraordinare a Consiliului Europei din 21 septembrie 2001, asupra unui Plan de acțiune privind:

- consolidarea cooperării judiciare și polițienești, cu instaurarea mandatului de arestare european și definirea comună a terorismului;
- identificarea teroriștilor/suspecților de terorism pe teritoriile statelor UE și stabilirea unei liste comune a organizațiilor teroriste;
- crearea, în cadrul Europol, a unei comisii de specialitate antiteroriste care să colaboreze cu omologii din SUA;
- punerea în aplicare a tuturor convențiilor internaționale în domeniul antiterorist și elaborarea unei convenții generale împotriva terorismului internațional;
- identificarea și eliminarea surselor de finanțare a terorismului, pornind de la extinderea Directivei privind spălarea banilor și a Deciziei-cadru referitoare la înghețarea fondurilor;
- consolidarea securității transporturilor.

Începând cu octombrie 2001, la nivelul Uniunii Europene a fost realizat un număr important de acțiuni în scopul combaterii terorismului și prevenirii achiziționării, reținerii și folosirii de fonduri sau bunuri de către astfel de organizații, care urmează *Convenției europene privind reprimarea terorismului* (Strasbourg, 1997) și *Protocolului de amendare a Convenției* (Strasbourg, mai 2003), astfel:

a) *Protocolul pentru Convenția de asistență mutuală în chestiuni infracționale dintre statele membre ale Uniunii Europene*, adoptat de către Consiliul Europei, la 16 octombrie 2001, în conformitate cu articolul 34 din Tratatul Uniunii Europene.

b) *Directiva 2001/97/EC a Parlamentului European și a Consiliului Europei*, din 4 decembrie 2001, prin care se amendează Directiva 91/308/EEC referitoare la prevenirea folosirii sistemului financiar în scopul spălării banilor.

c) *Poziția Comună a Consiliului Europei din 27 decembrie 2001 privind aplicarea de măsuri specifice pentru combaterea terorismului*.

---

<sup>1</sup> "Nici o dispoziție din prezenta Cartă nu va aduce atingere dreptului inerent de autoapărare individuală sau colectivă în cazul în care se produce un atac armat împotriva unui membru al Națiunilor Unite, până când Consiliul de Securitate va fi luat măsurile necesare pentru menținerea păcii și securității internaționale. Măsurile luate de membri în executarea acestui drept de autoapărare vor fi aduse imediat la cunoștința Consiliului de Securitate și nu vor afecta în nici un fel puterea și îndatorirea Consiliului de Securitate, în temeiul prezentei Carte, de a întreprinde oricând acțiunile pe care le va socoti necesare pentru menținerea sau restabilirea păcii și securității internaționale".

d) *Reglementarea Consiliului Europei nr. 2580/2001, din 27 decembrie 2001, referitoare la anumite măsuri restrictive îndreptate împotriva unor anumite persoane și entități în vederea combaterii terorismului (cu amendările ulterioare).*

e) *Reglementarea Consiliului Uniunii Europene nr. 881/2002 din 27 mai 2002 privind impunerea unor măsuri restrictive specifice împotriva anumitor persoane și entități asociate cu Osama bin Laden, rețeaua Al-Qaida și Talibanii și abrogarea Reglementării Consiliului nr. 467/2001 (cu amendările ulterioare).*

f) *Decizia-cadru a Consiliului Uniunii Europene 2002/475 din 13 iunie 2002 privind combaterea terorismului.*

g) *Directiva Consiliului din 28 ianuarie 2003 referitoare la comerțul intern și manipularea pieței (folosirea ilegală a pieței).*

h) *Decizia Consiliului nr. 2005/671/JHA din 20.09 2004 privind schimbul de informații și cooperarea în lupta împotriva terorismului.*

i) *Poziția Comună a Consiliului nr. 2005/427/CFSP din 06.06.2005 care actualizează Poziția Comună 2001/931/CFSP privind aplicarea de măsuri specifice pentru combaterea terorismului.*

Pe aceeași linie se înscrie și adoptarea, în 2005, de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, a trei noi convenții:

- *Convenția privind prevenirea terorismului care vizează sporirea eficienței instrumentelor internaționale existente în materie de prevenire și combatere a acestui fenomen;*

- *Convenția cu privire la spălarea de bani, depistarea, confiscarea unor produse interzise și finanțarea terorismului - fiind o actualizare a unui text din 1990. Noul document prevede că terorismul nu mai este finanțat numai prin spălarea de bani, ci și din activități legale;*

- *Convenția cu privire la lupta împotriva traficului de ființe umane – vizează prevenirea acestei activități sub toate formele.*

### ***Strategia de Securitate a Uniunii Europene***

Strategia de securitate a Uniunii Europene - adoptată în decembrie 2004 – identifică terorismul ca una dintre cele mai importante amenințări la adresa intereselor Uniunii Europene și subliniază necesitatea adoptării unor programe concrete de măsuri pentru combaterea terorismului, urmând direcțiile de acțiune stabilite prin Declarația privind combaterea terorismului a Consiliului Europei (25-26 martie 2004) pentru implementarea obiectivelor strategice ale Uniunii Europene în acest domeniu.

Din punct de vedere al securității europene, se remarcă, în special, trei amenințări:

**1. Terorismul internațional** - *care reprezintă o amenințare strategică. Europa a devenit atât o țintă, cât și o zonă de operațiuni a terorismului internațional. S-a constatat o diversificare a activităților teroriste desfășurate atât de rețele consacrate, cât și de persoane independente, neafiliate la organizații specifice.*

*Uniunea Europeană - ca entitate - nu reprezintă subiectul unei amenințări specifice din partea Al Qaida și/sau asociații săi, aceste entități teroriste constituind, însă, o amenințare pentru statele membre, percepute ca "inamici ai Islamului" și desemnate drept "ținte Legitime" dată fiind implicarea lor în Irak sau Afganistan.*

**2. Proliferarea armelor de distrugere în masă** - *până la începutul anilor '90, tratatele internaționale și controlul exporturilor strategice au determinat o limitare a răspândirii acestor arme, dar în prezent are loc o diseminare periculoasă a acestora, mai ales în zona Orientului Mijlociu. Răspândirea tehnologiei rachetelor purtătoare va amplifica instabilitatea și va crea Europei o serie de riscuri suplimentare.*

**3. Existența unor structuri statale slabe (failed states) și amplificarea crimei organizate** - *în unele părți ale globului - Somalia, Liberia, Afganistan, Bosnia și Herțegovina, Serbia, Muntenegru, Kosovo -, existența unor structuri statale slabe, conflictele civile și accesul la arme au permis consolidarea pozițiilor crimei organizate, sprijinirea traficului de droguri sau a celui de ființe umane constituind amenințări la adresa securității statelor respective.*

**În iunie 2004, Uniunea Europeană a redactat un Plan global de acțiune împotriva terorismului, incluzând șapte obiective strategice.**

- *întărirea consensului internațional și accentuarea eforturilor comunității internaționale pentru combaterea terorismului;*
- *Restrângerea accesului teroriștilor la resursele financiare și economice;*
- *Dezvoltarea mijloacelor organismelor Uniunii Europene și ale statelor membre pentru identificarea teroriștilor, anchetarea și urmărirea penală a acestora, împiedicarea atentatelor teroriste;*
- *Asigurarea securității transporturilor internaționale și eficiența sistemului de control la frontiere;*
- *Dezvoltarea capacității Uniunii Europene și a statelor membre de a face față consecințelor unui atentat terorist;*
- *Contracurarea factorilor care contribuie la alimentarea terorismului și la creșterea numărului adepților săi;*
- *Dirijarea acțiunilor de relații externe ale Uniunii Europene spre țări terțe a căror capacitate de combatere a terorismului trebuie întărită.*

Pentru a consolida coerența strategică și politică a acestor obiective și acțiunilor de materializare, Uniunea Europeană le-a regrupat la sfârșitul lui 2005 în patru mari paliere ale unei strategii globale; asigurarea laturii preventive, mai ales prin împiedicarea acțiunilor de recrutare de noi teroriști; asigurarea unei mai bune protecții a potențialelor ținte; dezorganizarea rețelelor existente; ameliorarea capacităților de reacție și de gestionare a consecințelor atentatelor teroriste.

Începând cu anul 2004, Uniunea Europeană a dezvoltat direcțiile stabilite prin Declarația privind combaterea terorismului prin câteva documente specifice elaborate de Comisia Europeană:

1. *"Protecția infrastructurii critice în lupta împotriva terorismului"*
2. *"Pregătirea și gestionarea consecințelor în lupta împotriva terorismului"*
3. *"Prevenirea, pregătirea și răspunsul la atacurile teroriste"*
4. *"Prevenirea și lupta împotriva finanțării terorismului"*

**Programul Haga privind asigurarea libertății, securității și justiției**, adoptat în cadrul Reuniunii Consiliului european din 4-5 noiembrie 2004 stabilește politicile Uniunii Europene pentru perioada 2005-2010 pe dimensiunile menționate, în domeniul prevenirii și combaterii terorismului fiind subliniată importanța cooperării între serviciile de informații și a celor de securitate naționale pentru asigurarea securității Uniunii în ansamblu.

*Cooperarea dintre serviciile de informații naționale este reglementată în cadrul Uniunii Europene prin Politica Externă și de Securitate Comună (PESC), cat și Justiție și Afaceri Interne - JAI (în prezent, denumirea acestui pilier este "Cooperarea poliției și justiție în materie penală").*

*La nivelul Uniunii Europene, există patru mari agenții de securitate: Joint Situation Centre (SITCEN), Intelligence Division of the Military Staff (INTDIV), European Union Satellite Centre (EUSC) și Europol.*

### **Strategia Uniunii Europene privind combaterea terorismului**

Strategia Uniunii Europene privind combaterea terorismului, aprobată de miniștrii de Interne și de Justiție ai statelor membre în decembrie 2005, fixează ca obiectiv strategic "combaterea globală a terorismului, pentru a avea o Europă mai sigură și pentru a permite oamenilor să se bucure de libertate, securitate și justiție", pentru realizarea acestuia fiind stabilite următoarele obiective politice pentru statele membre:

- *Prevenirea atragerii de noi adepți din rândul populației și eliminarea factorilor care ar putea să conducă spre radicalizare sau recrutare*
- *Protecția populației și a infrastructurii în vederea reducerii vulnerabilităților în fața unui atac terorist prin asigurarea securității, inclusiv a infrastructurii critice*

- *Disrupere - urmărirea internațională a teroriștilor și aducerea lor în fața justiției, prin deșurarea planurilor lor, distrugerea rețelelor de sprijin, combaterea susținerii financiare și logistice*

- *Ripostă - pregătirea gestionării și minimalizării consecințelor unui atac terorist, prin crearea de capacități de evaluare a amenințărilor teroriste și coordonarea eficientă a operațiunilor de intervenție contrateroristă*

Pentru realizarea obiectivelor politice, au fost concepute patru *categorii de măsuri*:

- *întărirea capacităților naționale - prin folosirea celor mai bune metode pentru a perfecționa capacitățile naționale în culegerea de informații*

- *facilitarea cooperării europene - cooperarea prin schimbul de informații între statele membre și serviciile de informații și stabilirea unor mecanisme eficiente care să faciliteze cooperarea.*

- *dezvoltarea capacității colective - asigurarea capacității de înțelegere și răspundere colectivă în vederea prevenirii și combaterii amenințării teroriste*

- *promovarea parteneriatului internațional - cooperarea cu alte state decât cele ale Uniunii Europene, cu organizații neguvernamentale internaționale și țările din lumea a treia în vederea combaterii terorismului*

În scopul prevenirii recurgerii la terorism și împiedicării apariției unei generații viitoare de teroriști, Uniunea Europeană a elaborat o Strategie de combatere a radicalizării și recrutării în vederea comiterii de actele de terorism.

Pornind de la evidența că radicalizarea și recrutarea în vederea comiterii de acte de terorism trebuie combătute în primul rând de statele membre, la nivel național, regional și local, activitatea desfășurată la nivelul Uniunii Europene, în special contribuția Comisiei Europene, poate asigura un cadru important care să contribuie la coordonarea politicilor naționale, la schimbul de informații și la stabilirea unor bune practici.

În Comunicarea Comisiei Europene către Parlamentul European și Consiliu referitoare la "Recrutarea teroriștilor: prezentarea factorilor care contribuie la radicalizarea violentă" (Bruxelles, 3 octombrie 2005) se precizează că "radicalizarea violentă este fenomenul prin care anumite persoane îmbrățișează opinii, puncte de vedere și idei care pot duce la acte de terorism, așa cum sunt ele definite în articolul 1 din Decizia-cadru privind combaterea terorismului".

Pe linia disrupției activității teroriste, Uniunea Europeană urmărește:

- Urmărirea internațională a teroriștilor, împiedicarea planurilor teroriste, anihilarea rețelelor și a activităților de recrutare în vederea comiterii de acte teroriste, blocarea fondurilor și a materialelor folosite în atacuri și aducerea teroriștilor în fața justiției, respectând în același timp drepturile omului.

*Evaluarea amenințărilor și elaborarea politicilor comune de contracarare* Evaluările SitCEN, realizate pe baza contribuțiilor agențiilor naționale de informații și securitate, vor fundamenta deciziile luate în cadrul politicilor UE.

*Instrumente de lucru precum Mandatul European de Arestare se dovedesc a fi mijloace importante în urmărirea și cercetarea teroriștilor peste graniță. Ar trebui acordată prioritate și altor măsuri practice cum ar fi Mandatul European pentru Probe ce va permite statelor membre să culeagă probe de pe întreg teritoriul UE pentru a susține condamnarea teroriștilor și înființarea unor echipe comune de investigații pentru cercetările transfrontaliere. Statele membre ar trebui să îmbunătățească cooperarea practică și schimbul de informații dintre poliție și autoritățile judecătorești, în special prin intermediul EUROPOL și EUROJUST.*

- Lipsirea teroriștilor de mijloacele folosite pentru realizarea atacurilor - fie în mod direct (de ex. arme sau explozibili), fie indirect (de ex. documente false care să le permită să călătorească sau să-și stabilească rezidența fără a fi depistați).

În ceea ce privește **finanțarea terorismului**, Strategia Uniunii Europene de combatere a terorismului prevede:

- *îmbunătățirea codurilor naționale de conduită pentru organizațiile non-profit*
- *Adoptarea Reglementărilor privind transferurile bănești*

- *Asigurarea capacităților și îmbunătățirea procedurilor de înghețare a bunurilor*
- *Îmbunătățirea cooperării dintre comunitatea de informații și autoritățile de aplicare a legii și autorităților de supraveghere financiară*
- *Mărirea capacităților de investigare financiară și cooperarea dintre unitățile de investigații financiare (FIU), inclusiv prin folosirea FIU.Net*
- *Implementarea legislației UE din domeniul spălării banilor și al transferurilor de lichidități și combaterea folosirii neadecvate a sectorului non-profit.*

Printr-un mecanism și o logică similare Listei "Organizații Teroriste Străine (FTO)", în decembrie 2001, Consiliul Uniunii Europene a elaborat lista organizațiilor teroriste și a persoanelor care organizează atentate teroriste, actualizată periodic.

*Pozițiile Comune 2001/930/PESC și 2001/931/PESC adoptate la 27 decembrie 2001 în cadrul PESC și Regulamentul 2580/2001 al Consiliului UE - adoptat în baza art. 60, 301 și 308 din Tratatul Comunității Europene - sunt cele trei instrumente cu valoare juridică constrângătoare pentru statele membre, constituind așa-zisul mecanism al Clearing House, prin care se analizează periodic solicitările statelor membre/terțe state privind includerea pe lista UE a unor organizații considerate teroriste de către statul de origine.*

### **Organisme europene cu competențe și responsabilități în domeniul prevenirii și combaterii terorismului**

#### **- Directoratul de securitate al Comisiei Europene**

*Funcționează în cadrul Directoratului General pentru Administrație și Personal al Comisiei Europene, fiind înființat printr-o Decizie a acestui organism din 1 decembrie 2001.*

*În cadrul structurii acestui Departament, funcționează Unitatea de Prevenire și Inspecție care are ca atribuții, în domeniul antiterorism, realizarea evaluărilor asupra amenințării generate de organizațiile teroriste la adresa sediilor și funcționarilor instituțiilor europene și menținerea legăturii cu serviciile partenere. Unitatea reprezintă Comisia în cadrul Grupului de lucru pe antiterorism (TWP) și Grupului de coordonare antiteroristă.*

#### **- Centrul de situații (SITCEN) al Consiliului UE**

*Funcționează, în cadrul Secretariatului Consiliului U.E., ca un departament de analiză și evaluare a posibilelor surse de amenințare - interne și externe - la adresa Uniunii Europene în vederea sprijinirii procesului decizional în cadrul politicii de interne și de securitate.*

*După atentatele de la Madrid din 11 martie 2004, statele membre U.E. au decis lărgirea atribuțiilor SITCEN, prin adăugarea componentei de analiză a informațiilor din sfera antiteroristă.*

#### **- Grupul pentru Combaterea Terorismului (CTG)**

*Creat în cadrul Clubului de la Berna, în septembrie 2001, CTG funcționează ca mijloc de legătură pe problematica terorismului între Uniunea Europeană și serviciile de informații și securitate din statele membre ale Uniunii.*

*Din septembrie 2001, CTG a furnizat factorilor de decizie politica de la nivelul Uniunii Europene evaluări ale amenințărilor teroriste furnizate de serviciile de informații ale statelor membre.*

*CTG are un rol important în implementarea prevederilor Declarației Consiliului European privind combaterea terorismului, prin promovarea unei cooperări reale și a schimbului de informații necesare pentru combaterea terorismului.*

#### **- Oficiul European de Poliție (EUROPOL)**

*EUROPOL este organizația europeană de aplicare a legii care are drept obiectiv central îmbunătățirea colaborării dintre autoritățile din statele membre, competente în sfera prevenirii și combaterii terorismului, traficului de droguri și altor forme de criminalitate organizată internațională.*

*EUROPOL acordă sprijin statelor membre prin facilitarea schimbului de informații, prin intermediul ofițerilor de legătură pe lângă EUROPOL, furnizarea unor analize operative în sprijinul operațiunilor derulate de către statele membre, elaborarea unor evaluări privind*

*amenințările, pe baza informațiilor furnizate de către statele membre sau obținute din alte surse, furnizarea de expertiză și sprijin logistic pentru investigațiile și operațiunile derulate în cadrul U.E..*

*În cadrul Europol, activează și Forțele Speciale de Combatere a Terorismului (Counter Terrorism Task Force - CTTF), care au în competență acordarea de sprijin compartimentelor de specialitate pentru realizarea unei analize strategice și operaționale, prevenirea și combaterea finanțării structurilor teroriste, a recrutării și modus operandi.*

**- Coordonator pe probleme de terorism**

*Funcție înființată după atentatele de la Madrid, coordonatorul pe probleme de terorism se află sub autoritatea înaltului Reprezentant al U. E. pentru Politică Externă și de Securitate Comună.*

**- Grupul de Lucru pentru Terorism din cadrul JAI (Terrorism Working Party - TWP) și COTER.**

*În cadrul acestor grupuri de lucru sunt discutate posibilele reacții la nivel politic pe care Uniunea le are față de eventualele amenințări teroriste, posibile sancțiuni aplicabile în cazul unor acte teroriste.*

*Experți acestor grupuri efectuează evaluări ale sistemelor naționale de prevenire și combatere a terorismului.*

### **Concluzii**

- Securitatea individuală și cea colectivă a statelor cu un conținut multidimensional. Problematika trebuie abordată nuanțat;
- Riscurile și amenințările la adresa securității statelor membre NATO și UE, vor fi în principal de natură asimetrică;
- Atentatele teroriste de la 11 septembrie 2001, au arătat că nici un stat, sau grup de state, nu trebuie să se considere infailibil în fața acțiunilor asimetrice;
- Ultimele evoluții în domeniu, au demonstrat că asistăm la un proces de întrepătrundere a rețelelor de terorism și cele de crimă organizată;
- Edificarea noii arhitecturi de securitate în Europa deși dificilă și cu sincope, se dovedește a fi un proces realist și viabil, dar mult mai complex în conținut și amploare decât se preconizase inițial.

## SECURITATEA ȘI HAOSUL TERORII. DE LA SUPUNEREA FAȚĂ DE ALLAH LA JIHADUL SFÂNT

Dr. Anghel ANDREESCU\*

Dr. Nicolae RADU\*\*

*During the past years, the whole world, but especially Europe has been marked by major political shifts. These mutations, and notably the terrorist acts of 9/11 2001, echoed especially in the security policy, having as effects for the European States, but also for the USA the structuring of the major issues of the internal security around the alarming evolutions of the organised crime, political extremism and terrorism, with all the threats and negative implications deriving from these. The analysis of the evolution of the extremist – terrorist phenomenon on the international stage reveals during the last years a tendency of increase, including the use of violence as a means of promoting and enforcing political objectives and interests, but also different approaches of the meanings of the Islam, in order to understand the Islamic Jihad.*

**Keywords:** *pure Islam, religious dogma, predestination, "the passion theme", djahada, bringing justice, extremists core.*

Fenomen social de factură deosebită, *terorismul* a căpătat la acest început de secol și mileniu, prin amploarea și diversitatea formelor sale de manifestare, un caracter complex, extins la scara întregii planete. Omenirea este confruntată din ce în ce mai des cu o multitudine de acțiuni teroriste unele de o violență inimaginabilă, care răspândesc groază, tulbură profund viața normală a societății, sfidând ordinea de drept, internă și internațională, punând în pericol existența și funcționarea democrațiilor, securitatea națională a statelor și chiar pacea mondială.

Înțeles și ca un „război ascuns, nedeclarat” sau „conflict de mică intensitate, cu obiectiv limitat”, (Andreescu și colectiv, 2003) dar și ca o „boală a secolului al XXI-lea” (Stoina, 2002) terorismul a evoluat atât de mult, încât știința trebuie să-l investigheze coordonat, sincronizat, cu participarea tuturor domeniilor și ramurilor sale începând de la „a” și ajungând până la „z” (Stoina, 2002). Această intenție nu ar fi adaptată realității dacă nu am aduce în atenție islamul, pornind de la semnificațiile sale corelate cu câteva repere identitare, istorice, geografice și îndeosebi psihologice, ce definesc, în ansamblu, lumea arabă.

Din secolul VII până în secolul XIII, arabii au construit un imperiu puternic, care a cuprins părți din trei continente: Asia, Africa și Europa. Expansiunea Imperiului Arab a culminat în timpul dinastiei *Abbasid* (750-1258), când economia și cultura musulmană au ajuns la apogeu. Dintre realizările remarcabile, avem: în matematică - "cifrele arabe", inclusiv cifra "zero"; în astronomie - Biruni (973-1048), "unul dintre cei mai mari oameni de știință din toate timpurile", a făcut o determinare corectă a longitudinii și latitudinii și, cu șase sute de ani înainte de Galileo, a vorbit despre posibilitatea rotației Pământului în jurul propriei axe; dezvoltarea și, într-adevăr, crearea medicinei europene nu ar putea fi imaginate fără contribuția arabă, cărora le sunt atribuite și primele cercetări în chimie.

În secolul XIII, civilizația musulmană a început să sufere un declin important, ca urmare a invaziei mongolilor și a cruciaților, apoi, a invaziei și conducerii Imperiului Otoman. Odată cu distrugerile majore făcute de invaziile menționate anterior, a existat o creștere a conservatorismului într-o tentativă de a păstra ceea ce a rămas din civilizația musulmană. Ca rezultat, "ideile originale și inovatoare nu au fost primite așa cum erau înainte de invazii" (Mircea, 2007). Musulmanii au devenit de atunci înstrăinați "de procesul creativ de generare de idei, ceea ce a depozitat civilizația musulmană de vitalitatea și strălucirea ei."

---

\* Chestor general de poliție, prof. univ., Secretar de stat - Ministerul Internelor și Reformei Administrative

\*\* Comisar șef, Consilier, Ministerul Internelor și Reformei Administrative



Originea islamului, subiect al unor excelente studii și monografii de specialitate (Angelescu, 1993, Louis de Premar, 2001, Ibram, 2006), nu poate fi înțeleasă pe deplin fără o analiză întreprinsă și asupra cuvântului *islam*. În arabă, *islam* este derivat dintr-o rădăcină de trei consoane, respectiv *s*, *l*, *m*, la fel ca și cuvintele مُسْلِم *muslim*, cel care se supune aflat la originea cuvântului *musulman* («cel care se supune»), sau *salām*, echivalentul evreiescului *shalom* (care înseamnă "pace"), folosit ca formulă de salut. Numeroase versete din *Coran* cuprind cuvântul *musulman*, invocând supunere: *Wa Nahnu Lahu Muslimūna* (Surata 2, 136) care înseamnă "Și Lui noi ne vom supune".

Etimologic, mare parte din cercetătorii musulmani traduc în franceză „islam“ prin „soumission“ (*supunere*), ceea ce nu pare să fie cel mai corect mod de abordare. (Stoina, 2006). Cuvântul "musulman" este de asemenea legat de cuvântul Islam și înseamnă "persoană care se supune" în fața lui Allah. Astfel, numele religiei se referă la supunerea față de Dumnezeu. Într-o lume anarhică, un bărbat inspirat, Muhammad, anunța o religie nouă, monoteistă, întemeiată pe supunerea față de Dumnezeu și ascultarea de Trimisul său (Sourdell, Sourdell-Thomine, 1975). Teoretic, tot ce trebuie să facă un om pentru a deveni musulman este să recite sincer partea scurtă a religiei cunoscută sub denumirea de "shahadah": *mărturisesc că nu există alt dumnezeu decât Dumnezeu (Allah) și că Mahomed este profetul lui Dumnezeu*. Sunniții privesc această formulă ca pe unul din cei *cinci stâlpi ai Islamului*. Odată convertit la Islam, renunțarea la această religie este considerată o ofensă majoră.

După cum se poate observa, cuvântul *islam* are două sensuri: unul general, propriu limbii arabe, și unul religios, mai specific. Cuvântul *islam* ne îndrumă spre înțelegerea islamului ca religie, dar și ca civilizație, *universalitatea* sa fiind justificată *nu doar prin faptul că reprezintă o doctrină religioasă, ci datorită faptului că este un mod de viață al comunității musulmane* (Simileanu, 2006).

Pentru religie și în mod implicit pentru musulmani, islam desemnează supunerea față de Dumnezeu - Allah (al-ilāh) considerat Creatorul Lumii. Astfel, numele religiei se referă la supunerea față de Allah (al-ilāh). Teoretic, tot ce trebuie să facă un om pentru a deveni musulman este să recite declarația de credință *shahadatan* ("două mărturii"): *lā ilāhā illā-llāhu; muhammadur-rasūlu-llāhi* - "Nu există altă divinitate în afară de Allah; Muhammad este mesagerul lui Allah". Pentru a deveni musulman, o persoană trebuie să creadă în aceste cuvinte, declarația în sine nefiind confirmată de autoritățile religioase.

Islamul învață că Isus a fost un profet trimis de Allah, însă creștinii de mai târziu au distorsionat mesajul lui și l-au transformat în "fiul lui Dumnezeu". Prin urmare, islamul consideră că are ca misiune restaurarea credinței monoteiste și completarea acesteia pentru a se potrivi schimbărilor survenite în societatea umană.

Islamul reprezintă nu numai o religie, ci și o lege care reglementează comportamentul musulmanilor în toate circumstanțele vieții religioase, politice, sociale și particulare. Din acest punct de vedere, în prezent, musulmanii se împart în moderniști, care cred că este vremea unor schimbări, tradiționaliști, care sunt reticenți la reforme și schimbări; și fundamentalisti, care fac apel la Jihad ("războiul sfânt") pentru revenirea la izvoarele "Islamului pur" din vremea profetului Mahomed (circa 570-630).

Considerat, din punct de vedere al numărului de adepți, a treia religie pe plan mondial, Islamul se extinde, potrivit cotidianului "El Pais", (Spania, 1 oct. 2001) cu cea mai mare viteză în lume, fiind prezent pe toate continentele (Eliade, Culianu, 2007). Islamul este dominant în Orientul Mijlociu, în Asia Mică, în regiunea caucaziană și în nordul subcontinentului indian, în Asia de Sud și Indonezia, în Africa de Nord și de Est.

Potrivit *U.S. Department of State's Annual Report on International Religious Freedom* (2003) în Europa sunt înregistrați mai bine de 23 milioane de musulmani rezidenți. Conform unei sinteze elaborată de BBC, *Muslims in Europe: Country guide* (Lazăr, Barna, 2008) ponderea populației de religie islamică în țările europene, poate fi reprezentată astfel: Albania – 2,2 milioane (70%), Austria – 339.000, Belgia – 400.000, Bosnia-Herțegovina - 1,5 milioane (40%), Danemarca – 270.000, Franța – între 5 și 6 milioane, Germania – 3 milioane, Italia – 825.000, Macedonia –

630.000 (30%), Olanda – 945.000, Serbia și Muntenegru – 405.000, Kosovo – 1,8 milioane (90%), Spania - 1 milion, Suedia / 300.000.

Unele statistici efectuate la nivel zonal atestă însă creșterea numărului de musulmani, cu circa 16% pe an, menționându-se numai în Africa dublarea acestuia în ultimii zece ani. Extinderea islamului poate fi prognozată și în baza semnalului de alarmă tras de Vatican, cu privire la riscul unei iminente islamizări a Europei. Într-un interviu acordat săptămânalului german „Suddeutsche Zeitung”, Ganswein, G., secretarul particular al Papei Benedict al XVI-lea, a atras atenția asupra faptului că *Occidentul este amenințat cu islamizarea, subliniind că Europa nu trebuie să renunțe la rădăcinile sale creștine.*

Din cele 120 de țări în care există comunități musulmane, într-un număr de 35 dintre acestea, musulmanii reprezintă majoritatea locuitorilor, în alte 18 reprezentând o minoritate influentă. Un număr de 50 de țări afro-asiatice sunt reunite în *Organizația Conferinței Islamice* (OCL), la care, în 1992, au aderat și statele europene, Albania și Bosnia-Herțegovina. În 28 de state, Islamul este recunoscut drept religie oficială.

Credincioșii Islamului consideră că Allah a revelat în mod direct cuvântul său către omenire prin Muhammad, amintiți fiind și alți profeți, precum *Adam, Avraam, Moise, Iona și Isus Hristos*. Toți au fost trimiși de Dumnezeu pentru a-i ilustra atributele sale: Moise cu blândețea, Solomon cu înțelepciunea și gloria, Iisus Hristos cu dreptatea și iubirea, dar nici una dintre aceste calități nu erau totuși suficiente pentru a impune credința, spunea Mohamed.

Credința într-un Dumnezeu unic, creator al lumii, necreat, însoțit de îngerii, care sunt reprezentanții săi, reprezintă una dintre principalele dogme ale Islamismului, acestea fiind expuse în Coran. Dumnezeu unic pretinde lumii monoteism, prin profeții trimiși, credința în viața de apoi, unde cei buni sunt răsplătiți (Paradisul) și cei răi sunt pedepsiți (Infernul).

Principalele dogme ale credinței, expuse în Coran, sunt: unicitatea lui Allah („tawahid”), creator al lumii, necreat, însoțit de îngerii, care sunt reprezentanții săi. El pretinde lumii monoteism, prin profeții lui (Abraham, Moise, Isus, Mohamed) credința în viața de apoi, unde cei buni sunt răsplătiți (“Paradisul”) și cei răi sunt pedepsiți (“Infernul”). Coranul, cartea sfântă a Islamului, este un îndreptar de viață pentru omul obișnuit. Cu un cuprins format din 114 capitole (Sure), 6.235 versuri, 79.439 cuvinte și 323.670 litere (Isopescu, 1912), Coranul, apreciat și *Cuvântul lui Dumnezeu*, promovează o etică bazată pe cumpătare și bun-simț (Grigore, 2005). Disprețul bogăției, umilința, generozitatea sunt recomandate - dar, totodată, să nu fie exagerate. Nu îndeamnă spre ascetism, ci doar spre moderație: “mâncați și beți, însă nu fiți îmbuibăți” (Sura 7, 29). Islamul acceptă lumea și viața omenească așa cum sunt, privindu-le ca o operă ce nu poate fi criticată și ca o manifestare a voinței inderogabile a lui Allah, deloc denaturată și coruptă de urmările unui păcat originar de neiertat.

În viziunea conservatorilor ordinea capitolelor este stabilită de divinitate. Mai târziu specialiștii au încercat să așeze capitolele în ordine cronologică, printre musulmani existând un consens privind împărțirea capitolelor în cele revelate la Mecca și cele revelate la Medina. Unele capitole (de exemplu, sura *Igra*) au fost revelate în mai multe părți, în momente diferite. Versiunea Coranului folosită astăzi se pare că a fost întocmită în scris de al treilea *Calif*, Uthman ibn Affan, între anii 650 și 656. El este și cel care a trimis copii ale versiunii sale în toate provinciile noului Imperiu și a stabilit că toate copiile inexacte să fie distruse.

Cu toate acestea, unii sceptici se îndoiesc de tradițiile orale pe care se bazează povestea și spun doar că primul *Coran* a fost întocmit înainte de 750. Versiunea lui Uthman organizează revelațiile în ordinea lungimii, cu cele mai lungi capitole (Sura) la începutul Coranului și cele mai scurte la sfârșit.

Pornind de la Coran, întreaga dogmă a Islamului s-a dezvoltat în timp, ceea ce a dus și la divergențe privind interpretarea anumitor pasaje. Cel mai frecvent dezbătut este acela în care se vorbește despre predestinare, idee care a fost acceptată de către ortodoxia sunnită.

O serie de puncte de vedere diferite privind unele detalii teologice, doctrinare și culturale, precum și divergențe de ordin politic au dus la crearea unei eterogenități în rândul credincioșilor musulmani, care sunt împărțiți pe grupe, rituri sau școli.

Este știut că după moartea lui Mahomed, în 6 iunie 632, au apărut o serie de rivalități politice între *sunniți* și *șiiți*. Primii sunt cei care și astăzi respectă religia cum a lăsat-o Mahomed, adică Coranul și Sunna („culegere de texte”). Spre deosebire de aceștia, șiiții, reunind pe acei musulmani care spun că sunt mai aproape de adevărata religie, susțin că familia lui Mahomed, urmașii lui Ali (vărul lui Mahomed) și FATIMA (fiica lui Mahomed) sunt aceia care trebuie să urmeze la conducere. Potrivit lor, ei sunt adevărații conducători ai UMMA ISLAMIA (*Comunitatea Islamică*). Sunitii sau *Ahl As-Sounnah wal-Jam`ah* reprezintă circa 90% dintre musulmani, șiiții în jur de 10%, în timp ce doar 1% aparține kardjicilor.

Din punct de vedere juridico-religios, sunniții se împart în *hanifiți*, *safiiți*, *malkiți* și *hanbaliți*. Șiiții se deosebesc și între ei prin interpretările pe care le dau unor detalii de cult împărțindu-se în mai multe grupe: *aidiții*, *inamiții sau duodecimamii* și *extremiștii ismailiți*, *nusayriții sau alawiții*. Indiferent de acestea, șiiții introduc în Islam “tema pasiunii” (martiriul lui HUSSEIN, fiul lui ALI, în anul 680 și al altor aliați), ideea caracterului semidivin al califului și aceea a întoarcerii acestuia, după ce a fost "mort" sau “dispărut”.

Din acest punct de vedere, în prezent, musulmanii se împart în tradiționaliști, care sunt reticenți la reforme și schimbări; fundamentaliști, care cheamă, la revenirea, prin jihad, la izvoarele "Islamului pur" din secolul al VII-lea; și nu în ultimul rând, moderniști care consideră că Islamul trebuie reformat, potrivit schimbărilor începutului de mileniu III.

Prin religie, nu o singură dată liderii unor organizații precum: JIHADUL ISLAMIC PALESTINIAN, HEZBOLLAH, TIGRII TAMILI PENTRU ELIBERAREA ELAMULUI (LTTE) sau AL-QAIDA și-au justificat atacurile, punându-le mai cu seamă pe “voința Domnului”.

Înțelegând islamul drept ca o supunere față de Allah, nu putem să nu căutăm răspuns la o serie de întrebări, precum:

- Este islamul similar cu "terorismul islamic"?:
- La ora actuală, reprezintă Jihadul principala cauză a terorismului?,
- Care sunt semnificațiile ce revin Jihadului Islamic?

Pornind de la toate acestea, intenția noastră nu este de a aprecia islamul de pe poziții caracteristice celor care cred analfabetism istoric să pretinzi că războiul este străin religiei islamice. A judeca însă Islamul ca pe o religie violentă, bazându-ne doar pe faptele lui Bin Laden și AL – QAIDA care încearcă să se justifice prin cuvintele islamului, este mai mult decât o greșeală. Potrivit liderului religios Mohammed Sayyed al – Tantawi (2002), *atacarea unor oameni nevinovați nu este un act de curaj, el este unul prostesc și va fi pedepsit în ziua judecării*. Acesta rămâne pentru musulmani, până la proba contrarie, o religie a păcii.

În accepțiunea Președintelui Societății Islamice din America de Nord, dr. Siddiqî (2005), *Jihadul este unul dintre aspectele cel mai rău înțelese și deformate din Islam*. Există cu siguranță numeroși musulmani care folosesc acest concept într-un sens lipsit de adevăr, încercând să-și atingă scopurile politice stabilite, discreditând Islamul și comunitatea musulmană. Prin urmare, ce reprezintă JIHADUL?

Conform „Dicționarului Arabe – Franțeză - Anglez”, editat în 1972, termenul Jihād își are originea în verbul “djahada”, care înseamnă „a fi harnic”, „a face efort”, și în substantivul abstract „juhd”, prin care se desemnează în general „efortul”, „încordare de forte”, pentru atingerea unui scop”. Semnificația generală a noțiunii de Jihād este de „efort susținut spre un scop determinat”. Astfel, se poate considera că musulmanii înțeleg prin Jihad (جِهَاد) *ğihād*) folosirea tuturor energiilor și resurselor pentru a obține favoarea lui Allah. Acesta este un proces continuu.

În prima sa fază, un musulman învață să-și controleze propriile sale dorințe și intenții rele. Acest Jihad este înăuntrul ființei și este baza Jihadului profund, adică aducerea dreptății (Maruf) și înlăturarea răului (Munkar) din viață și din societate. Deși cuvântul 'jihad' poate însemna război sfânt, el are un înțeles mai general, însemnând o luptă cu tine însuși. Spre deosebire de acesta, jihadul major („Jihad i Akbar”) este dat de efortul pe care îl face fiecare musulman pentru a lupta contra lui însuși, contra egoismului și a instinctelor sale, contra orgoliului și a patimii dominante. Marele jihad sau jihadul interior pe care omul trebuie să-l poarte în permanență, înlăuntrul său, în virtutea nobleței firii umane, constă în tensiunea constantă între ceea ce părelnic și ceea ce

realmente suntem și nevoia de a ne transcende pe noi înșine de-a lungul acestei călătorii a vieții pământești, ca să devenim ceea ce suntem. În acest context, nu putem să nu ne întrebăm: cum poate fi demonstrată legătura indestructibilă dintre Islam și Jihad („Războiul sfânt”)?

Potrivit lui Cristian Barna, cercetător consacrat înțelegerii islamului, *doctrina Jihadului ca război sfânt a apărut pentru a justifica expansiunea islamului începând cu sfârșitul secolului al VII-lea*, marcat de dinastia abassidă. Cel mai uzual sens al Jihadului semnifică, în concepția aceluiași autor, protejarea civilizației islamice de invazia infidelilor.

Ținând seama de toate acestea, considerăm că este vremea să se renunțe la sintagma „terrorist islamic” în favoarea celei de terrorist care invocă în mod abuziv islamul, Osama Bin Laden fiind un exemplu concludent.

În circumstanțele actuale este nevoie de o delimitare a sintagmei „terrorism islamic” de termenul „Jihad - Războiul sfânt”, întrucât se pot crea confuzii majore cu consecințe dintre cele mai neplăcute în plan ideologic, cât și în cel al relațiilor internaționale. *Terorismul*, potrivit aprecierilor generalului dr. Neculai Stoina, *nu aparține nici unei religii, fie creștină, iudaică sau islamică*. El este, înainte de toate, produsul unui nucleu de extremiști aflați în imposibilitatea de a-și atinge obiectivele în mod pașnic și democratic.

### Bibliografie

- [1] Andreescu, A., *Terorismul internațional - flagel al lumii contemporane*, în „TIMPOLIS”, iunie, Timișoara, 2007.
- [2] Andreescu, A., Radu, N., *Terrorism From The Big Encyclopedia of Jihad to Hamas Covenant and The White Qaeda*, în “Romanian Military Thinking”, ianuary - march, vol. 1, 2007.
- [3] Andreescu, A., Radu, N., (2007) *Vocea Terorii - 9/11 septembrie 2001- 11 septembrie*, în “Terorismul Azi”, vol IX- XIII, iun.- sept., an II, ISCT, 2007.
- [4] Andreescu, A., Radu, N., *Rețeaua terorii. De la Septembrie Negru la Al Qaida Albă*, în „Gândirea Militară Românească”, martie - aprilie, vol. 2, 2007.
- [5] Andreescu, A., Radu, N., *The voice of terror between ISLAMIC LOW and CIVILIZATION CONSCIOUSNESS*, în “Romanian Military Thinking”, aprilie - mai, vol. 2, 2007.
- [6] Angelescu, N., *Introducere în Islam*. Ed. Enciclopedică, București, 1993.
- [7] Badiuzzaman Said Nursi, *Cuvinte. Din opera Risale-i Nur (Epistolele Luminii)*. Traducere de George Grigore, Ed. Nesil Maatbalicilik A, București, 2002.
- [8] Barna, C., *Cruciada Islamului*, Ed. Top Form, București, 2007.
- [9] Barna, C., *Occident vs. Islam: globalizarea războiului sau a păcii?*, în, “Cadran Politic”, nr. 43, 2007.
- [10] Baylei, R., *Jihadul: învățaturile islamului de la sursele primare Coran și Hadith*, București, 2001.
- [11] Barreau, J. C., *De l'Islam en général et du monde moderne en particulier*, collection Pamphlet, Paris, 2001.
- [12] Bergen, P., I., (2002). **Războiul sfânt**. Editura Alfa, București.
- [13] Bloch, R., în, *Sourdél, sourdel-thomine, Civilizația islamului clasic*, Editura Meridiane, București, 1975.
- [14] Blond, P.; Pabst, A., *The Roots of Islamic Terrorism*, în, “International Herald Tribune”, 28 iulie, Londra, 2005.
- [15] Bostom, G., A., **The Legacy of Jihad, un recueil de textes sur le djihad**. Editura Prometheus Books, London, 2005.
- [16] Bouthaina, S., *Islamophobia: A second Holocaust in the making*, february 14, in [www.dailystar.com.lb](http://www.dailystar.com.lb), 2006.
- [17] Cardini, F., **Europa și Islamul**, Editura Polirom, Iași, 2002.
- [18] Chelaru, M., **Jihad**, Editura Timpul, Iași, 2004.
- [19] Delcambre, A., M., *L'islam des interdits*, Éditions Desclée de Brouwer, Paris, 2004.

- [20] Eliade, M., Culianu, P., **Dicționarul religiilor**, Editura Polirom, Iași, 2008.
- [21] Elsasser, J., *Comment le Djihad est arrivé en Europe*, Vevey, Editions Xenia, Paris, 2006.
- [22] Firestone, R., **Jihad: originea războiului sfânt în islam**, Editura Universității Oxford, 1990.
- [23] Gallez, E., M., *Le Messie et son prophète, Aux origines de l'Islam*, Tome 1. *De Qumran à Muhammad. Du Muhammad des Califes au Muhammad de l'histoire*, Tome 2. Versailles, Éditions de Paris (<http://www.ict-toulouse.asso.fr/ble/site/659.html>), 2004.
- [24] Grigore, G., **Coranul**, Editura Herald, București, 2005.
- [25] Ibn – Rușd – Averroes, **Cuvânt hotărâtor**, Editura Kriterion, București, 2001.
- [26] Isopescu, S., O., **Coranul**, Traducere din limba arabă, Chișinău, Editura ETA, Cluj – Napoca, 1912.
- [27] Lammens, H., **Islamul contemporan**, Editura Corint, București, 2003.
- [28] Louis de Prémare, A., **Originile islamului**, Editura Cartier, București, 2001.
- [29] Lazăr, M., Barna, C., *Islam și terorism în spațiul European*, în vol. **Contraterorism și securitate internațională**, Editura Top Form, București, 2008.
- [30] Mérad, A., **Islamul contemporan**. Ed. Corint, București, 2001.
- [31] Mervin, S., **Histoire de l'Islam: Fondements et doctrines**, Collection Champs Flammarion, Paris, 2002.
- [32] Miquel, A., **Islamul și civilizația sa; secolele VII-XX**, Editura Meridiane, București, vol 1-2, 1994.
- [33] Mircea, V., *Islamul - de la producator de idei la izvor de terrorism: drumul de la Renaștere la Terorism*, în “Cadran Politic”, nr. 43, 2007.
- [34] Muhaiyadden, H., *Islam and World Pace – Explanations of Sufi Glossary*, London, 2003.
- [35] Nidzara, A., *Este Bosnia amenințată de fundamentalismul islamic?*, în [www.euractiv.ro](http://www.euractiv.ro), 2007.
- [36] Peters, R., **Jihad in Mediaeval and Modern Islam**, Editura Brill Academic Pub, London, 1977.
- [37] Qradawi, Y., *Islamul - religia tolerantei*, în, “Islamonline&New Agency”, 13 septembrie, 2001.
- [38] Rasid Jabr AL-AS'AD., *Toleranța religioasă în islam*, în RUSLAN, 2001.
- [39] Rauffer, X., **La nebulouse: Le terrorisme du Moyen-Orient**, Editura Fayard, Paris, 1987.
- [40] Reeber, M., *L'Islam*, Les Essentiel Milan, Paris, 1999.
- [41] Ruslan, Gr. *Învățătura islamică despre jihad în Coran și tradiția musulmană (Hadith)*, în, <http://www.geocites.com>, 2003.
- [42] Schuon, Fr., **Să înțelegem Islamul. Introducerea în spiritualitatea lumii musulmane**, București, 2001.
- [43] Simileanu, V., **Radiografia terorii**, Editura Geopolitica, București, 2006.
- [44] Sourdel, D., *Vocabulaire de l'islam*, N°3653, PUF, Collec. « Que sais-je ? », Nov., 2002.
- [45] Sourdel, J., Sourdel – Th., **Civilizația Islamului classic**, Editura Meridiane, București.
- [46] Stoina, N., *Fundamentalismul islamic, modalitate de manifestare a neoterorismului*, în <http://actrus.ro>, 2002.
- [47] Stoina, N., *Istoric și evoluții ale conceptului de Jihad*, în <http://actrus.ro>, 2002.
- [48] Tantawi, M., în „Ager Press”, 14 septembrie, *apud* U.S. Departement of State, în, <http://usinfo.state.gov>, 2001.
- [49] Weyer, R., *Islamul și occidentul. O nouă ordine politică și religioasă după 11 septembrie*, Editura ALLFA, București, 2001.
- [50] \*\*\**Coranul Cel Sfânt în limba română*, Ediția a III-a, Ed. Islam, București.

# MANAGEMENTUL MISIUNILOR DE ORDINE PUBLICĂ ȘI INTERVENȚIE ÎN PREVENIREA ȘI COMBATerea FENOMENULUI TERORIST

Cristian GÎSCĂ\*

Terorismul reprezintă o amenințare permanentă a democrației, cel mai mare rău al lumii contemporane<sup>1</sup>, boala omenirii secolului XXI, un pol al noii ordini mondiale<sup>2</sup>, care a ajuns astăzi la megaterorism și hiperterorism, ceea ce înseamnă o agresiune atât de mare încât depășește cu mult termenul de atentat, atac sau de act de război. Astfel încât nimic nu va mai fi ca înainte<sup>3</sup> pentru că lumea știe că marile crime din 11 septembrie 2001 „se vor repeta în altă parte, poate și în circumstanțe diferite, fără îndoială, dar se vor repeta”. S-a accentuat globalizarea terorismului, dar și sărăcia extremă a mai mult de jumătate din populația Terrei; în consecință, printre alții, Kofi Annan și Colin Powel atrag atenția asupra decalajului bogăți-săraci, a efectelor dezastruoase ale globalizării și mai ales ale creării condițiilor propice de recrutare a teroriștilor.

## I. Prevenirea fenomenului terorist

În rândurile anterioare s-au prezentat unele caracteristici ale fenomenului terorist contemporan, în special după momentul 11 Septembrie 2001. Se impune totuși o analiză a acestei „boli” în lumina schimbărilor petrecute în Europa și în lume în ultimul deceniu, al noii ordini mondiale și al politicilor de securitate determinate de crima organizată, terorism etc.

Terorismul este un fenomen mai greu de definit și de aceea nu există încă o definiție unanim acceptată a termenului „terorism”, iar scopul final al terorismului este de natură politică, ceea ce deosebește terorismul de alte acte criminale.

Considerăm că o definiție a terorismului ar putea fi formulată astfel: terorismul reprezintă săvârșirea unei crime sau unui delict printr-o metodă specifică, caracterizată prin violență și intimidare în scopul atragerii atenției opiniei publice și pentru realizarea unui obiectiv, prioritar politic, dar nu numai.

Scopul sau obiectivul imediat al teroriștilor îl constituie crearea terorii, iar scopul strategic este folosirea panicii și dirijării nemulțumirii publice generate de starea de teroare pentru a obliga puterea politică să facă concesii. Alte caracteristici ale fenomenului terorist contemporan sunt clandestinitatea, violența, acțiunile în grup sau individuale, de regulă sinucigașe, precum și globalizarea fenomenului, care provoacă greutăți mari managementului misiunilor de ordine publică naționale sau comunitare.

Acțiunile din 11 septembrie 2001 au condus la o înfrângere politică a lumii arabe, o discreditare a acesteia și au determinat localizarea persoanelor din Occident, care îndemneau la toleranță și înțelegere. Ele au îndemnat pe arabi să reflecteze dacă este adevărat că „scopul scuză mijloacele” sau dacă „scopul nu mai scuză mijloacele”. Se pare că a venit vremea unei analize mai profunde pentru întreaga lumea occidentală privind „mitul Osama Ben Laden” și „terorismul privat”.

În trecut, teroristul se baza pe o planificare riguroasă a atentatului ce urma să aibă loc, în speranța de succes, dar de regulă, dacă era posibil, să nu fie omorât sau reținut de autorități. Țintele teroriștilor erau în special oamenii politici, personalități ale vieții politice și sociale, iar în prezent țintele au început să fie tot mai des victime nevinovate, nepersonificate, o masă amorfă, teroriștii urmărind să producă de fapt teroare pentru a impresiona. Violența lor a devenit un obiectiv strategic, care să implice costuri și beneficii calculabile, iar ideologia un teren de testare pentru aderare a teroriștilor; trăsătura comună actuala a teroriștilor o constituie ideea de a-și justifica

---

\* **Jurist doctorand**

<sup>1</sup> Chestor general prof.univ.dr.Anghel Andreescu, *The Contemporary Terrorist Phenomenon*, Revista de științe militare Nr. 2/2004, p. 22.

<sup>2</sup> The New York Times (S.U.A.), noiembrie 2001.

<sup>3</sup> Le Monde Diplomatique (Franța) - decembrie 2001.

eșecurile personale prin fapte extreme, însă pentru înțelegerea comportamentului acestora trebuie studiată psihologia grupurilor de unde sunt recrutați teroriștii. Al Qaeda este o organizație adaptată globalizării, de regulă mai bine decât instituțiile statale vizate, care sunt desemnate prin lege să combată terorismul, să apere cetățeanul.

Spre exemplificare, din multitudinea eforturilor de combatere actuale, Conferința internațională privind terorismul, care a avut loc în Singapore, în anul 2001, a ajuns la concluzia că, probabil, combaterea terorismului pe cale militară nu mai este o soluție eficientă, dar există o metodă mai eficientă și anume progresul economic al țărilor sărace. Astfel, confruntarea de idei este mai importantă în combaterea terorismului și contracararea ideologiei extremiste, ba chiar discreditarea acesteia, deci adevărata confruntare este între fundamentalism și modernitate.

Terorismul și antiterorismul sunt forme complementare de luptă armată care trebuie analizate cu multă atenție. Literatura de specialitate apreciază că terorismul nu poate fi niciodată învins atâta timp cât persistă sau chiar se adâncesc cauzele care îl determină. S-a ajuns la concluzia că nimic nu va mai fi ca înainte de 11 septembrie, terorismul reprezentând „umbra întunecată” a societăților occidentale, sau a celor democratice de pretutindeni care ne va urmări încă mult timp. După pregătire/instruire, adepții terorismului devin niște roboți eficace și eficienți, fără teama dispariției fizice.

Terorismul poate fi combătut, dar ca fenomen nu poate fi desființat, însă trebuie trecut de la vorbe la fapte, întrucât până în prezent s-au adoptat peste 1.600 de rezoluții ONU care în cea mai mare parte nu s-au respectat.

În loc să fie combătut prin luptă, este mai eficientă prevenirea terorismului prin: închiderea canalelor de finanțare, utilizarea unor servicii de informații puternice, presiuni diplomatice, economice și politice împotriva statelor care finanțează ori simpatizează cu terorismul și o propagandă deosebită pentru a determina implicarea populației în această luptă grea.

Actele teroriste comise la 11 septembrie 2001 au însemnat o lovitură dură primită de guvernul SUA și serviciile secrete americane, determinând critici acide la adresa surprinderii realizate prin atacul terorist. Totodată ele au produs o solidaritate și un patriotism al cetățenilor americani, deoarece au fost atacate simbolurile naționale, și un sprijin cvasi total al liderilor moderați din Turcia, Indonezia, Pakistan, Malaesia, în lupta împotriva fenomenului terorist. Astăzi este clar, pentru toți oamenii raționali, că nici o țară nu poate lupta singură împotriva terorismului, nici măcar cele mai puternice state din lume.

În consecință, s-au revizuit relațiile mondiale între state și s-au format noi alianțe pe baza intereselor reciproce privind asigurarea securității, acordându-se atenția corespunzătoare angajamentelor de neproliferare a armelor de nimicire în masă, în scopul restrângerii posibilităților procurării acestora de către teroriști.

## **II. Necesitatea combaterea fenomenului terorist**

Evenimentele din 11 septembrie 2001 au reprezentat cea mai mare teroare înregistrată vreodată pe teritoriul Statelor Unite, iar acea zi a înlocuit în simbolistica americană dezastrul care a avut loc la Pearl Harbour, în anul 1941. Ele au dat o lovitură puternică civilizației și lumii moderne și nu au reprezentat o ciocnire între civilizații și religii<sup>4</sup>. În schimb, au determinat o ripostă antiteroristă fără precedent pe toate direcțiile: diplomatică, legislativă, servicii secrete.

Operațiunea “Enduring Freedom” lansată de o Coaliție în frunte cu SUA, pe 7 octombrie 2001, formată din peste 90 de țări, reprezintă cea mai mare coaliție din istorie, până în prezent.

Totodată, s-a produs o apropiere neașteptată între SUA - Rusia și SUA - China, precum și „o prăpastie tehnologică”<sup>5</sup> între SUA și Europa. Americanii doresc crearea unei superiorități covârșitoare, fără să mai fie nevoie de sprijinul aliaților în rezolvarea unor probleme de genul celor din 11 septembrie 2001.

Ca urmare, s-a consolidat puterea SUA, care a devenit singura superputere mondială sau

<sup>4</sup> Chicago Tribune (SUA), Samuel Huntington, oct. 2001.

<sup>5</sup> Le Monde Diplomatique - ian. 2002.

chiar hiperputere<sup>6</sup>, iar paradigma Pentagonului: „dacă vrei pace, pregătește-te de război”, a devenit “dacă nu vrei într-o coalitie pregătește-te să lupți singur”, ceea ce a determinat o creștere a vânzărilor de arme și o consolidare a pozițiilor serviciilor secrete, deși cele din SUA au comis erori grave în aprecierea pericolului terorist, după prestațiile deosebite din timpul războiului rece.

Extremismul fundamentalist a devenit un pericol transnațional, iar reprezentanții radicali islamici dispun de mari resurse financiare, arme, mijloace de comunicare ultramoderne, specialiști instruiți în Occident, mii de adepți și o tot mai mare trecere la populația sărăcită, cu repercusiuni în ordinea și siguranța publică de pretutindeni.

S-au consolidat grupurile de teroriști, liderii grupurilor au o pregătire superioară, uneori școliți, sub diferite pretexte, în Occident sau SUA, buni organizatori și autoritari, iar executanții provin din rândul celor vulnerabili, săraci, fanatici, ușor de manipulat, gata oricând de sacrificiul suprem „pentru a putea ajunge în paradis”, dominați de un țel, o credință oarbă, labili psihic etc.

Se știe că Al Qaeda a încercat, deocamdată fără succes, să obțină antrax și toxină botulinică din spațiul ex-sovietic, însă în unele state există suficiente arme nucleare, asupra cărora s-a pierdut controlul întrucât în conformitate cu aprecierile unor servicii secrete „s-au pierdut” până în prezent 10 – 25 focoase nucleare, iar unele organizații teroriste au cumpărat virusul variolei, marcând astfel o formă nouă a terorismului, bioterismul<sup>7</sup>.

La începutul mileniului, centrul terorismului internațional s-a mutat în Orientul Mijlociu și sudul Asiei, unde SUA a identificat cinci state (din șapte) care sprijină terorismul și unde își au sediul jumătate din grupările teroriste cele mai periculoase. Foarte periculoase sunt și formațiunile teroriste constituite ad-hoc, care nu au o identitate organizațională bine definită, cu o autonomie totală sau independentă.

În ceea ce privește războiul antiterorist (asimetric) se poate aprecia că acesta va fi de lungă durată și se va duce cu mijloace convenționale, dar și cu cele neconvenționale, cu folosirea unor metode și mijloace care să reducă la minim pierderile colaterale, întrucât uciderea de oameni nevinovați este întotdeauna condamnată, iar efectele pot deveni dezastruoase (pentru forțele antiteroriste).

SUA au trecut la aplicarea conceptului de „război preventiv” împotriva terorismului (conform concepției sale de securitate), dorind în același timp să justifice acțiunile în forță desfășurate pe plan global și au transformat conceptul de „stat terorist” în cel de „regim politic cu potențial terorist”; prin aceasta încercându-se crearea unei breșe în legislația internațională existentă, făcând posibilă intervenția armată pe teritoriul național al unor „regimuri politice indezirabile”.

Astăzi, securitatea comunității sociale este considerată mai importantă decât libertatea individuală și se urmărește chiar redefinirea conceptului clasic de democrație și de ordine publică și în funcție de acest fenomen.

În ultimul deceniu, s-au cristalizat și adoptat de către majoritatea statelor lumii principii mai riguroase de luptă împotriva terorismului, cum ar fi: nici o concesie în fața teroriștilor și nici un acord cu aceștia; aducerea teroriștilor în fața justiției pentru crimele comise; izolarea și exercitarea de presiuni asupra statelor care sponsorizează terorismul pentru a le determina să-și schimbe comportamentul (pe listele SUA figurează drept sponsori ai terorismului Cuba, Iran, Liban, Coreea de Nord, Sudan și Siria); susținerea capacităților antiteroriste ale acelor țări aliate SUA pentru a fi competitive în acest sens.

SUA au adoptat un program de recompense de peste cinci milioane dolari pentru orice informație despre operațiuni financiare teroriste, iar peste 166 de țări au emis ordine blocând mai mult de 121 milioane de dolari din bunurile financiare care au legătură cu teroriștii, apropo de libera circulație a persoanelor și îndeosebi de circulația capitalului financiar și a sponsorizărilor terorismului.

---

<sup>6</sup> Singer Peter, **New thinking on transatlantic security: terrorism, NATO, and beyond**, Welpolitik, ianuarie 2003.

<sup>7</sup> Los Angeles Times (S.U.A.) - 01 oct. 2001.



Considerăm că „terorismul” a devenit un nou pol al ordinii mondiale, care are legături strânse cu crima organizată, traficul de droguri, comerțul cu arme, spălarea banilor etc. Ca dovadă, se poate da ca exemplu Afganistanul, care a fost în ultimii ani cel mai mare producător mondial de heroină (6.400 t) și Osama Ben Laden, care a furat (prin operațiuni foarte inteligente) peste jumătate din fondurile de ajutorare trimise Bosniei de către state musulmane.

Pentru a înțelege mai bine legătura între crima organizată și fenomenul terorist vom reaminti faptul că s-a dovedit modul cum crima organizată domină economiile unor state puternice ca, de exemplu, Federația Rusă unde 70-80% din societățile de afaceri ale acestei țări achită taxa de protecție. Alte state și anume: SUA, Canada, Germania, Japonia etc. plătesc, de asemenea, un tribut greu crimei organizate.

Analistul american Douglas Menarchie aprecia „crima organizată distruge contactul social - cetățeni - stat, ducând în fond la pierderea încrederii cetățenilor în guvern. Dacă oamenii ajung să creadă că statul nu poate asigura securitatea față de crima organizată, atunci fundamentele democrației sunt subminate definitiv cu consecințe dramatice pentru statul respectiv, pentru civilizația umană”<sup>8</sup>.

Evenimentele din 11 septembrie 2001 au deschis era conflictelor asimetrice, care este un război desfășurat după alte reguli decât cele ale științei militare și în care nu se respectă dreptul internațional, în fapt nu se respectă nici o regulă umanitară sau de bun simț.

Războiul asimetric reprezintă o confruntare între un ”pitic și un uriaș”, în care diferența de potențial al unei părți este contracarată de un adversar cu mijloace neglijabile, dar care speculează la maxim slăbiciunile adversarului, ale sistemului mult mai puternic, așa cum au demonstrat-oviturile teroriste din 11 septembrie 2001, dar și cele care au urmat în Europa, Rusia, Asia sau Orientul Mijlociu.

Adversarul, în această nouă formă de luptă, este, de regulă, ascuns și răspândit pe suprafețe mari, având totuși mijloace de luptă sofisticate sau improvizate dar eficiente, și angajând forme de luptă neconvenționale. Semnificative, din acest punct de vedere, sunt „bombele umblătoare”, adică acele detașamente formate din grupuri de femei kamikaze, „văduvele negre” de la ceceni, cu centura lor de explozibil sau cu mașinile de trotil. Tot în Cecenia, dar și în Irak, se aplică metoda lichidării prin orice mijloace a militarilor ruși, americani etc., reprezentanților altor instituții ai statului, pentru a semăna teama, spaima și neîncrederea. Sunt necesare, deci și pentru forțele de intervenție antiteroriste, pentru coaliția antiteroristă, forme noi, flexibile de luptă, în care țările să-și asume niveluri de acțiune și responsabilități adecvate.

În secolul trecut terorismul era menținut cât de cât sub control, dar în acest început de secol și de mileniu el s-a internaționalizat profitând de noile cuceriri în domeniul științei și tehnicii de luptă, al comunicațiilor și chiar al respectării drepturilor omului de către societățile democratice din lumea contemporană.

În ultimii ani, s-a concretizat mai bine „adversarul” în lupta antiteroristă, respectiv organizațiile teroriste, grupările implicate și chiar statele care sponsorizează terorismul. Totodată, se constată o anumită particularitate a acțiunilor teroriste „reuite” și anume sacrificarea luptătorilor în cursul executării atacului, ceea ce crează noi probleme, greu de soluționat de către forțele specializate de intervenție antiteroriste.

Statele democratice, oamenii politici și specialiștii militari, împreună cu cei civili, caută o nouă strategie și o nouă Ordine mondială în ”Marea dezordine” care s-a instaurat după terminarea Războiului Rece.

Se impune urgent o nouă concepție în domeniu și instrumente adecvate, care să scoată în afara legii atacurile asupra civililor, ca formă de ripostă a teroriștilor, să descurajeze statele care furnizează adăpost și resurse teroriștilor, să întărească paza obiectivelor din interiorul statelor, să împiedice accesul teroriștilor la armele de nimicire în masă și să reducă stimulentele celor ce recurg la terorism.

---

<sup>8</sup> Colectiv, **Terorismul înainte și după Ben Laden**, Editura Media, București, 2003.

Organismele de securitate mondială și lumea civilizată, caută noi reguli de luptă antiteroristă inclusiv prin studierea atentă a celor folosite de unele state, care se confruntă de mai mulți ani cu acest flagel, precum SUA, Spania, Turcia, Marea Britanic, Rusia, Israel etc.

Astfel, în Turcia, Ministerul de Interne a elaborat de curând o nouă metodologie de luptă împotriva terorismului și a crimei organizate, prin interceptarea convorbirilor telefonice, introducerea de tehnică mobilă de ascultare, folosirea informațiilor, a agenților, infiltrarea lor în diferite grupări de tip mafiot sau teroriste, protecția martorilor, perfecționarea pregătirii unităților antiteroriste.

Au fost utile și metodele folosite cu succes de Germania în lupta antiteroristă, în perioada anilor '70, când a mobilizat mijloacele civile, populația, toată mass-media pentru combaterea acestui flagel.

De remarcat sunt și metodele de răspuns la amenințări asimetrice propuse de SUA, precum descurajarea nucleară, războiul psihologic la nivel strategic, operațiunile informaționale, acțiunile preventive etc.

De asemenea, Doctrina de luptă împotriva terorismului a fost îmbogățită de NATO și prin noua „Concepție de apărare împotriva terorismului”, care cuprinde măsuri antiteroriste și contrateroriste bine definite.

Din punct de vedere militar, în Afganistan a fost câștigat războiul, fiind arestați peste 1000 din membrii sau aliații Al Qaida, dar multe celule au continuat lupta, la fel cum s-a întâmplat și în Irak, unde succesul militar a fost rapid, dar nu a dat lovitura de grație terorismului. Câștigarea păcii se va dovedi o provocare cu mult mai dificilă și greu de realizat.

Ahunarea Parlamentară a Consiliului Europei, prin Rezoluția 1271/2002 aprecia că noul conflict apărut după actele teroriste din 11 septembrie nu poate fi calificat ca război conform dreptului internațional, din moment ce nu a fost o declarație de război și că nu s-a putut dovedi că un stat a fost făptuitorul acestor acte. Intervenția în Afganistan și apoi în Irak, nu s-a îndreptat împotriva unui stat, ci a unei organizații teroriste<sup>9</sup>. De asemenea, statele membre ale Consiliului Europei ar trebui să respecte prevederile Convenției Europene a Drepturilor Omului în cadrul luptei antiteroriste<sup>10</sup>, inclusiv în ce privește pedeapsa capitală aplicată teroriștilor.

Rezoluția de mai sus apreciază că prin educație, acces la condiții de viață decente și respectarea demnității umane sunt cele mai bune instrumente pentru reducerea sprijinului de care beneficiază astăzi terorismul în multe țări.

Rezoluția 1550/2002 la fel ca precedentă (1271) recomandă statelor membre ale UE să își intensifice de urgență cooperarea judicioasă în lupta împotriva terorismului.

Antony Lake coordonator pentru contraterorism din SUA avertiza asupra unor teribile pericole care pot amenința America în anii următori: folosirea de către teroriști a armelor de nimicire în masă, a mijloacelor neconvenționale, a armei cibernetice, a războaielor civile, secesioniste etc. Contracurarea acestor pericole deosebite o constituie realizarea dimensiunii internaționale de securitate.

Omenirea a ajuns la o răscruce și în continuare, ori va coopera în lupta împotriva terorismului, ori va avea un viitor sumbru, căci această amenințare se va menține pe tot parcursul secolului XXI și poate chiar și după acesta<sup>11</sup>.

### Bibliografie

- [1] Andreescu, Anghel, chestor general prof. univ. dr., *The Contemporary Terrorist Phenomenon*, Revista de științe militare Nr. 2/2004.
- [2] Colectiv, **Terorismul înainte și după Ben Laden**, Editura Media, București, 2003.
- [3] Singer, Peter, **New thinking on transatlantic security: terrorism, NATO, and beyond**, Welpolitik, ianuarie 2003.

<sup>9</sup> Pct. 7, Rezoluția 1271 (2002) a APCE

<sup>10</sup> Pct. 9, Rezoluția 1271 (2002) a APCE.

<sup>11</sup> Chestor general prof. univ. dr. Anghel Andreescu, *The Contemporary Terrorist Phenomenon*, Revista de științe militare Nr. 2/2004, p. 22.

- [4] Rezoluția 1271 (2002) a APCE.
- [5] The New York Times (S.U.A.), noiembrie 2001.
- [6] Le Monde Diplomatique (Franța), decembrie 2001.
- [7] Chicago Tribune (SUA), Samuel Huntington, octombrie 2001.
- [8] Le Monde Diplomatique, ianuarie 2002.
- [9] Los Angeles Times (S.U.A.), 1 octombrie 2001.

## **Modulul IV – Securitatea individului – securitatea societății**

# SECURITATEA EUROPEANĂ ȘI GESTIONAREA DIFERENȚELOR SOCIO-STRATEGICE TRANSATLANTICE

Colonel Dumitru LĂUDATU\*

Mariana-Iulia LĂUDATU\*\*

*The European security depends on the way the management of the social and strategic differences is projected and achieved. The transatlantic differences must be acknowledged and recognized and their evolution must be guided on the top of the convergence of the security process. The strategies and the security and defense policies are true identification, checking and management projects of the differences so that their constructive potential to be activated and multiplied. The European Union has the capacity to make a difference and to render valuable the evolutive capacity of the differences as a synthesis of the national contribution at the diversity unity of the continent.*

## I. Importanța gestionării diferențelor în procesele securității

Pacea și stabilitatea relative care au urmat după Războiul Rece au făcut necesare și posibile eforturi susținute pentru identificarea căilor de consolidare a liniștii europene, de dezvoltare a democrației și prosperității pe continent și mai ales pentru intensificarea cooperării între statele care au fost despărțite zeci de ani de Cortina de Fier.

Diversitatea și multitudinea de participanți la relațiile internaționale și globalizarea proceselor securității au multiplicat semnificativ diferențele sociale care se manifestă la diferitele niveluri de organizare socio-umană. Natura fluctuantă a distincției dintre global, regional și național în domeniul securității a determinat încercări diferite de explicare a interdependențelor care se manifestă prin diferențele sociale din diferite zone geografice.

Riscurilor și amenințărilor datorate evoluției diferențelor defectuos gestionate, organizațiile și statele le-au răspuns prin proiectarea și aplicarea unor politici coezive în gestionarea problemelor comune având ca rezultat securitatea colectivă sau securitatea prin cooperare. Aceasta a însemnat nu doar un nivel ridicat de dezvoltare economică „ci și o nouă abordare a securității, întemeiată pe soluționarea pașnică a disputelor și pe cooperarea internațională multilaterală, prin intermediul unor instituții comune”<sup>1</sup>.

Proiectarea instituțională, prin Politica Europeană de Securitate și Apărare, și cea acțională prin mijloace militare și non-militare, a rezolvării crizelor (ca stadiu de manifestare a diferențelor) reprezintă premisa pentru o astfel de evoluție continentală. Diferențele specifice sunt reprezentate de politicile publice de guvernare constructivă a diferențelor prin care se realizează proiectarea comportamentului adecvat al actorilor sociali, fie că sunt organizații, instituții sau grupuri și indivizi.

Dispariția mării diferențe de sistem de la începutul anilor '90 și a întregului spectru de diferențe conexe binomului NATO/ Tratatul de la Varșovia a însemnat și o anumită relansare în universul diferențelor sociale, astfel încât „prăbușirea bipolarismului a ridicat vălul, a reanimat diferențele naturale ale socialului”<sup>2</sup>.

În condițiile în care, sub efectele globalizării, întregul sistem social își schimbă natura proceselor de echilibrare funcțională, câmpul proceselor de securitate devine un păienjenis diversificat de actori, poziții publice și acțiuni astfel încât „potențialul constructiv, evolutiv al

---

\* Doctorand - Universitatea Națională de Apărare „Carol I”.

\*\* Student anul IV - Școala Națională de Studii Politice și Administrative.

<sup>1</sup> Javier, Solana. (2003). *A secure Europe in a better world*. Thessaloniki: European Council, 20.06.2003, la <http://www.eu.int/aressdata/reports> apud Liviu, Mureșan. (2005). *Politica Europeană de Securitate și Apărare*, București: Institutul European din România, p.1.

<sup>2</sup> Maria, Iacob. Dumitru, Iacob, *Câteva observații privind contextul relațiilor publice militare*, în vol. „Provocări la adresa securității și strategiei la începutul sec.XXI – Comunicare și relații publice”, București, Editura Universității Naționale de Apărare, 2005, p. 2.

diferențelor să fie activat și multiplicat, iar consecințele negative ale acestora să fie diminuate și contracarate”<sup>3</sup>.

Experiența istorică a gestionării beligene a diferențelor pe continentul european în cele două războaie mondiale și precaritatea politicilor de gestionare a diferențelor cu care s-au confruntat comunitățile în fosta Iugoslavie, Orientul Mijlociu sau spațiul ex-sovietic ne dezvăluie cât de importantă este existența unui ansamblu articulat de instituții și instrumente de identificare, monitorizare și gestionare a diferențelor socio-strategice, astfel încât acestea să nu evolueze în crize și conflicte. Acestui deziderat îi răspund demersurile de fundamentare și cristalizare a unui proiect european al securității și apărării.

## II. Diferențele transatlantice și securitatea europeană

În studiul nostru am pornit de la premisa că întregul spectru de procese ale securității nu poate fi înțeles decât pe baza diversității, având în vedere că la orice nivel al organizării sociale „există temporalități multiple, universalisme multiple, particularisme multiple”<sup>4</sup>.

Evenimentele primului deceniu al noului mileniu care au loc pe scena relațiilor internaționale dezvăluie diferențe între pozițiilor europene și cele americane cu privire la interpretările, soluțiile și căile pentru contracararea riscurilor, pericolelor și amenințărilor la adresa securității regionale și globale.

Diferențele strategice transatlantice s-au conturat puternic în secolul XX, pentru că „dacă Primul Război Mondial nu a făcut decât să slăbească sever Europa, al Doilea Război Mondial, care a fost produsul acestui eșec al diplomației și strategiei europene, a distrus națiunile Europei ca puteri globale”<sup>5</sup>. Din punct de vedere istoric, diferențele transatlantice s-au conturat mai degrabă ca diferențe între cei puternici și cei mai puțin puternici. Actuala diferență de potențial militar și de abordare a securității este rezultatul unor evoluții istorice diferite.

Europa a fost colonială prin forță și a fost puternică prin armele lui Bismark sau Napoleon. În secolele XVIII și XIX, Statele Unite doreau colaborare și tratament egal de la imperiile europene. Ca entitate, Europa nu a fost niciodată o putere globală. În istorie, statele vechiului continent au fost puternice dar, în timp, s-au anihilat măcinându-și reciproc resursele economice și umane. După două secole pozițiile părților s-au inversat: astăzi Statele Unite sunt puternice și se comportă ca o putere.

Dezechilibrul de putere actual, explicat prin posesia instrumentelor puterii - forța armată superioară și tehnologia avansată - își găsește o explicație și în evoluția istorică diferită. Statele Unite ale Americii, necunoscând distrugerile războiului pe propriul teritoriu, au ajutat refacerea postbelică a Europei, clădindu-și singură puterea pe care a exercitat-o și o exercită și astăzi. Experiența istorică unică a teritoriului european în secolul XX, începută cu două războaie calde și încheiată cu unul rece, a fost cea care a fundamentat construcția culturală și instituțională a unei Europe comunitare pentru următorul mileniu. Aceasta pentru că, în secolul trecut, Europa s-a depărtat de gândul dominației globale, a hegemonului de putere, fiind secătuită de resursele pe care le-a folosit în pregătirea și ducerea războaielor, dar mai ales în refacerea postconflict. În schimb, Statele Unite și-au format idealul de a fi o mare putere și l-au construit consecvent, economic și militar, dar mai ales și-au edificat, pe baza acestuia, o ideologie și o conștiință a dominației globale.

Aceasta ne demonstrează că, între Europa și Statele Unite, „diferențele materiale și ideologice se întăresc reciproc”<sup>6</sup>.

Politiciile militariste a Statelor Unite i se opune, fie și numai ca opțiune, o politică europeană pacifistă care, cel puțin la început, a fost rezultatul slăbiciunii statelor europene și nu al unei opțiuni

<sup>3</sup> Ibid., p.2.

<sup>4</sup> Immanuel, Wallerstein. [2003], *Declinul puterii americane*. București: Editura Incitatus, 2005, p. 103.

<sup>5</sup> Robert, Kagan. [2003], *Despre Paradis și putere - America și Europa în noua ordine mondială*. București, 2005, Editura Antet, p. 16.

<sup>6</sup> Ibid, p. 11.

doctrinare rațională. „Dinamica puterii și a lipsei de putere”<sup>7</sup> devenea un element structural de bază al relației transatlantice, cu caracteristici aparte pentru o jumătate de secol de Război Rece.

Dorința de a domina a dus la o competiție acerbă în domeniul militar. „Statele Unite au amplasat pe solul european aproximativ 7000 de arme nucleare”<sup>8</sup> iar în privința forței umane, deși „efectivele militare americane din Europa au variat întrucâtva în decursul timpului, niciodată nu au scăzut sub 300.000 de soldați”<sup>9</sup>. Rezultatul acestei opțiuni a făcut ca, în ultima jumătate de secol, Europa să fie „dependentă de Statele Unite pentru propria securitate și pentru securitatea globală”<sup>10</sup>.

Acesta pare să fi fost și interesul american, dar și cel vest european, totodată. Americanii îi voiau pe ruși oprți și, în același timp, ocupați cu problemele continentale ale Europei. În același timp, europenii se mulțumeau cu umbrela americană de securitate și își foloseau resursele financiare în mod diferit față de americani, pentru proiecte socio-economice pe propriul teritoriu.

Erau abordări strategice diferite care, în esență, răspundeau aceluiași tip de interes: asigurarea securității proprii și a liniștii pentru a-și realiza proiectele naționale de progres și bunăstare. Diferențele socio-economice transatlantice se înscriu în același context al unei evoluții cu multe caracteristici comune, dar cu influențe diferite asupra proceselor securității. Se pornea de la adevărul că puterea militară se bazează, în bună măsură, pe dimensiunile și forța armatei iar „bogăția considerabilă și populația numeroasă sunt cerințe obligatorii pentru clădirea unor forțe militare formidabile”<sup>11</sup>.

Aceasta însă nu este condiția esențială: trebuie de fapt ca statul respectiv să-și propună acest lucru. Și, așa cum am mai arătat, pe cele două țărmuri ale Atlanticului opțiunile și interesele au fost diferite, astfel încât „deși toate marile puteri sunt bogate, nu toate statele bogate sunt mari puteri”<sup>12</sup>.

În timp ce Statele Unite, nici după sfârșitul Războiului Rece, „nu au redus preponderența puterii militare, europenii au descoperit că puterea economică nu se traduce în mod necesar în putere strategică și geopolitică”<sup>13</sup>.

Această diferență transatlantică a devenit cu atât mai vizibilă, cu cât „Europa unită a apărut ca o putere economică de prim rang, capabilă să stea pe propriile ei picioare, alături de economiile Statelor Unite și Asiei și să negocieze chestiuni ținând de comerțul și finanțele internaționale pe bază de egalitate”<sup>14</sup>.

Deși disparitățile economice imense dintre Statele Unite ale Americii și Europa de Vest păreau că se reduc, lărgirea Uniunii Europene spre Estul fost comunist a ridicat noi probleme, făcând vizibile alte diferențe, de aceeași natură, și în interiorul vechiului continent. Dar nivelul dezvoltării economice e doar un criteriu al diferențelor socio-economice iar realitatea a arătat că relațiile de putere nu reflectă ierarhia avuției”.

Nesuprapunerea obligatorie a contribuit la amplificarea diferențelor transatlantice corespunzătoare pentru că „statele convertesc diferite porțiuni din avuția lor în forță militară”<sup>15</sup> și o fac cu o eficiență diferită, dar mai ales își „construiesc tipuri diferite de forțe militare, iar aceste opțiuni au și ele implicații asupra balanței de putere”<sup>16</sup>.

În contextul economic general, resursele naturale și energia par a face obiectul unor analize și politici care transformă relația transatlantică în competiție.

În mod natural, resursele și rezervele de energie ale statelor europene și ale Statelor Unite sunt diferite. Totodată, existența acestor resurse în zonele de imediată proximitate a Atlanticului

<sup>7</sup> Julia, Sweig. (2006). *Frendly fire: secolul antiamerican - mai puțini prieteni și mai mulți dușmani pentru SUA*. București: Editura Tritonic, p. 45.

<sup>8</sup> John J., Mearsheimer, [2001], **Tragedia politicii de forță**, București: Editura Antet, 2003, p. 183.

<sup>9</sup> John J., Mearsheimer, [2001], **Tragedia politicii de forță**, București: Editura Antet, 2003, p. 183.

<sup>10</sup> Robert, Kagan, [2003], **Despre Paradis și putere - America și Europa în noua ordine mondială**, București, Editura Antet, 2005, p. 16.

<sup>11</sup> John J., Mearsheimer, [2001], *Tragedia politicii de forță*. București: Editura Antet, 2003, p.44.

<sup>12</sup> Ibid., p. 61.

<sup>13</sup> Robert, Kagan. [2003], *Despre Paradis și putere - America și Europa în noua ordine mondială*. București: Editura Antet, 2005, p.20.

<sup>14</sup> Ibid., p. 20.

<sup>15</sup> John J., Mearsheimer. [2001], **Tragedia politicii de forță**, București, Editura Antet., 2003, p. 59.

<sup>16</sup> Ibid., p.59.

sunt realități geografice care nu pot fi schimbate dar la care se raportează interese, nevoi și mai ales posibilități politice, economice și militare diferite ale statelor.

Obiect al diferențelor socio-economice și importantă resursă geo-strategică, resursele naturale, îndeosebi cele energetice, determină diferențe sociale cu relevanță deosebită asupra proceselor de securitate. Aceasta se realizează prin posesia asupra lor, accesul la acestea și capacitățile de procesare, de valorificare și de consum.

Poziția centrală a resurselor energetice, în economiile Statelor Unite și Europei, pune probleme comune de acces și securitate a alimentării, dar mai ales de eficiență a utilizării acestei resurse naturale, numită de multe ori „vitală”.

Insuficiența resurselor, poziționarea diferită față de zonele geografice de extracție, de prelucrare și de consum și puterea tehnologică diferită a statelor Uniunii Europene și Statelor Unite determină re-poziționări geo-economice „exact acolo unde sunt plasate principalele zăcăminte de petrol și gaze”<sup>17</sup>.

Deși „regimul internațional al petrolului s-a schimbat dramatic în ultimele decenii”<sup>18</sup> el rămâne o adevărată sursă de putere iar marile puteri industriale, între care Statele Unite ale Americii și Europa, recunosc acest adevăr și resimt atât în economiile proprii, cât și în proiectarea strategiilor energetice și de securitate cât de puternică este „arma petrolului”.

Din considerente care țin de structura industrială și angajamentul de a asigura un nivel de trai ridicat propriilor popoare, atât Statele Unite ale Americii, cât și Uniunea Europeană și-au definit interesul (conferind deci importanță strategică) pentru zonele bogate în resurse de petrol și gaze naturale.

Importanța acestora depinde atât de dimensiunea fizică absolută a rezervelor, cât și de capacitatea de extracție și accesul (uneori îngădit politic sau fizic) la aceste zone, dar și de modalitatea transportului la prelucrător sau consumatorul final.

Deși răspunde aceluiași interes comun al Uniunii Europene și Statelor Unite, problema diferențelor socio-strategice în arealul resurselor energetice își are izvorul în poziționarea geografică și nevoia de consum, dar și în moștenirea istorică a accesului la resursele de petrol și gaze naturale.

Criza din Irak și nevoia de acaparare a noi resurse care să satisfacă cerințele și, mai ales, condiționările pe care le-a produs robinetul de gaz rusesc închis în iarna anului 2006, explică interesul Statelor Unite și orientarea rapidă a politicii Uniunii Europene spre estul reprezentat de zona Mării Negre și a Mării Caspice.

Modalitățile concrete de acțiune ale Europei, diferite de cele ale Statelor Unite ale Americii, țin mai ales de tradiția consumului european de petrol și gaze naturale care are ca „furnizor strategic” Federația Rusă.

Poziția și interesul diferite ale Europei și Statelor Unite ale Americii față de resursele rusești se datorează faptului că, în timp ce Germania și statele din Europa de Est depind covârșitor de petrolul și gazele rusești, Statele Unite ale Americii nu depind efectiv de acestea și totodată controlează politic aproximativ 70-80% din resursele mondiale de petrol.

În timp ce Europa caută soluția în Africa de Nord, și în Marea Nordului, dar menține deschis culoarul de petrol și gaze naturale rusești, Statele Unite ale Americii își desfășoară forțele pentru a domina Caucazul și Golful.

Totodată atât Uniunea Europeană cât și Statele Unite ale Americii și-au exprimat obiective aproape identice, constând în susținerea dezvoltării independente a țărilor din zonă, încurajarea investițiilor, sprijinul direct pentru soluționarea unor crize. Dar concurența de putere din zonă va reprezenta izvorul unor noi diferențe între cei doi actori, Statele Unite ale Americii și Europa.

Accesul la aceste resurse energetice reprezintă un proces socio-strategic extrem de important în justificarea diferențelor transatlantice. În acest sens, rutele petrolului și gazelor naturale capătă o importanță deosebită, de siguranța lor depinzând satisfacerea cererii de energie din țările europene și din Statele Unite ale Americii, și, deci, securitatea statelor. Totodată, securizarea transportului

<sup>17</sup> Paul Claval, **Geopolitică și geostrategie**, București, Editura Corint, 2001, p. 93.

<sup>18</sup> Joseph S. Jr., Nye, **Descifrarea conflictelor internaționale**, București, Editura Antet, 2005, p. 192.



energetic este o problemă a securității globale, implicând, alături de economic și juridic, și factorul militar.

Alături de dimensiunea economică, dimensiunea socio-demografică a securității este relevantă atât prin compoziția populației, cât și prin dinamica ei.

Diferențele demografice, doar vizibile astăzi, reies din tendințele diferite: „populația americană crește mai rapid și se întinerește, în timp ce populația Europei se află în declin și îmbătrânește în mod constant”<sup>19</sup>. Publicația „The Economist” prevede diferențe viitoare enorme între „America tânără, multicoloră, exuberantă și Europa îmbătrânită, decrepită, închistată”<sup>20</sup>. Adică, păstrând tendințele actuale, pornind de la vârsta medie de 35,5 ani a Americii și 37,7 a Europei, în 2050 America va avea 36,2 ani iar Europa va avea 52,7 ani.

Acest lucru trebuie să fie îngrijorător pentru Europa Unită, care astăzi numără aproape 500 de milioane de persoane și care, ușor și sigur, va fi lipsită de una dintre resursele necesare îndeplinirii obiectivului de a redeveni un actor important al scenei geostrategice globale, și anume resursa umană.

Dacă evoluția demografică dezvăluie o diferență ce pare a fi doar numerică, schimbarea structurii socio-profesionale a populației și cauzele creării acestei structuri duc la accentuarea diferențelor socio-demografice transatlantice. Aceasta deoarece industria s-a mutat din „locurile cu forță de muncă scumpă în cele cu forță de muncă ieftină”<sup>21</sup>, iar spre America se deplasează resursa umană cu disponibilitate spre inovația de calitate și înalt calificată.

Unul dintre procesele care au o influență aparte asupra proceselor de securitate și sunt luate în considerare când se fundamentează politicile de apărare și strategiile de securitate este migrația.

Atât populația Statelor Unite ale Americii cât și populația din Europa au fost și sunt într-o dinamică evidentă iar aceste mișcări din spațiul euroatlantic „vor face în mod sigur să crească dezechilibrele dintre diferitele sale regiuni”<sup>22</sup>. Devine astfel „neîndoielnic că fricțiunile demografice, diferențele majore dintre nativi și străini, ca factor major în politica națională și globală a deceniilor următoare”<sup>23</sup>, rămân realități geopolitice și vor influența strategiile de securitate de apărare și militare ale statelor și alianțelor.

În strânsă legătură cu diferențele de potențial economic și demografic, relației transatlantice îi corespunde o gamă foarte largă de decalaje existente între capacitățile militare ale Statelor Unite și ale Europei. Aceasta în condițiile în care există o strânsă legătură între cele două „tipuri” de putere: puterea latentă și cea militară. Aceste două forme de putere sunt strâns înrudite, dar nu sinonime, deoarece derivă din tipuri diferite de bunuri deținute. Puterea latentă se referă la ingredientele socio-economice care contribuie la alcătuirea puterii militare și se bazează în general pe bogăția statului și pe dimensiunea populației. Marile puteri au nevoie de bani, tehnologie și personal pentru a clădi forțe militare. „Puterea militară se bazează în mare parte pe dimensionarea și forța armatei (forțele terestre n.n.) respectiv ale structurilor aeriene și navale”<sup>24</sup>.

Decalajele actuale militare, umane și tehnologice, dintre Europa și Statele Unite sunt rezultatul instalării în Europa de vest, pe toată perioada Războiului Rece, a unei puternice forțe americane care dispunea de capacitatea de a se opune URSS. Prăbușirea URSS a determinat și diminuarea necesității prezenței americane în Europa și, din motivele deja arătate, ultimul deceniu al secolului al XX-lea a fost cel al „continuării declinului Europei într-o relativă slăbiciune militară, în comparație cu Statele Unite”<sup>25</sup>.

<sup>19</sup> Robert Kagan, [2003], **Despre Paradis și putere - America și Europa în noua ordine mondială**, 2005, București: Editura Antet, p. 76.

<sup>20</sup> „Half a Billion Americans”, The Economist, 22 august 2002 apud Robert, Kagan, [2003], *Despre Paradis și putere - America și Europa în noua ordine mondială*. București: Editura Antet, 2005, p. 76.

<sup>21</sup> Eric, Hobsbawn, **Secolul extremelor**, București, Editura Lider, 1994, p. 329.

<sup>22</sup> Ibid., p. 644.

<sup>23</sup> Ibid., p. 645.

<sup>24</sup> John J., Mearsheimer, [2001], **Tragedia politicii de forță**, București, Editura Antet, 2003, p. 44.

<sup>25</sup> Robert Kagan, [2003], **Despre Paradis și putere - America și Europa în noua ordine mondială**, București, Editura Antet, 2005, p. 20.

Disparitățile imense dintre statele vest-europene și Statele Unite sunt nu numai cantitative, reflectate în numărul de militari și tehnică militară, ci și calitative, mai ales în domeniile munițiilor de mare precizie, operațiilor combinate, comunicațiilor și culegerii de informații, ceea ce creează o adevărată prăpastie tehnologică între capacitățile militare ale Statelor Unite și Uniunii Europene.

Diferența de putere actuală este, în mod vădit, nu numai rezultatul unei experiențe istorice ci și al unei opțiuni politico-strategice. Diferența între state o face modul în care guvernările „au combinat în mod pragmatic ceea ce era public cu ceea ce era privat, piața cu planificarea, statul cu afacerile, după cum îngăduia ocazia sau ideologia locală”<sup>26</sup>.

Această diferență de putere, reală și de netăgăduit, este rodul unei politici paternaliste a Statelor Unite ale Americii, susținută în „secolul american” în care „Puterea americană a făcut ca europenii să creadă că puterea nu mai era importantă”<sup>27</sup>. În acest sens, pare tot mai evident faptul că diferența socio-strategică transatlantică nu este cea de posesie a instrumentelor de forță și deci a puterii, ci este de filozofia construcției ideatice, de mod de proiectare a folosirii acesteia și de folosire efectivă a forței pentru a impune soluții. Diferența transatlantică „este acum o realitate politică care nu o să dispară numai dacă dăm vina pe ciocnirea valorilor și civilizațiilor”<sup>28</sup>.

Este evident că între Europa și Statele Unite ale Americii există diferențe profunde în modul în care își conduc politica externă și că situația actuală se datorează raportării de pe poziții diferite la problemele comune. Pentru că, în timp ce Europa se deplasează dincolo de putere într-o lume separată de legi și reguli, negocieri transnaționale și cooperare, Statele Unite ale Americii își manifestă efectiv puterea, prin posesia și folosirea forței militare.

„Perspectivele și psihologia puterii și ale slăbiciunii explică multe”<sup>29</sup> dintre pozițiile atât de diferite asupra aceluiași probleme. Chiar și în a-i judeca pe ceilalți actori ai relațiilor internaționale, din afara spațiului euroatlantic, sintagmele politicianilor și teoreticienilor sunt diferite.

America și-a făcut dușmani grupați în „axa răului” în timp ce europenii, cu puțină compasiune chiar, încearcă să-și explice cauzele „statelor eșuate”. Acolo unde un american vede „state în afara legii”, europeanul vede „state unde nu mai guvernează legea”. Iar dacă aceste etichete exprimă percepții diferite asupra amenințărilor la adresa păcii și ordinii internaționale, modurile de reacție proiectate sau realizate adâncesc diferențele transatlantice. Culturile strategice specifice celor două abordări explică de ce europenii au o mai mare toleranță la amenințări, iar americanii devin de-a dreptul intoleranți.

Diferențele de percepție a amenințărilor și de proiectare a reacțiilor pe cele două țărmuri ale Atlanticului sunt nu numai de ordin psihologic, ci și de natură practică, „reprezentând un produs al disparităților dintre putere și structură în actuala ordine internațională”<sup>30</sup>.

Explicațiile și acțiunile diferite reprezintă manifestările unor diferențe de percepție fundamentale pentru că europenii și nord americanii „nu împărtășesc aceleași puncte de vedere nici în privința guvernării lumii, în privința rolului instituțiilor și legilor internaționale sau în privința echilibrului adecvat între folosirea forței și utilizarea diplomației în afacerile internaționale”<sup>31</sup>. „Statele Unite ale Americii au o predispoziție organică de a disprețui instituțiile comunității internaționale dacă acestea nu pot sau până când vor putea fi schimbate pentru a servi direct libertatea neîngrădită de acțiune a Americii în străinătate”<sup>32</sup>.

Această atitudine a Statelor Unite, reflectând diferența de putere, își are explicația și în evoluția istorică a relației transatlantice, în faptul că s-au inversat rolurile și că, prin urmare,

---

<sup>26</sup> Ibid., p. 581.

<sup>27</sup> Ibid., p. 63.

<sup>28</sup> Julia, Sweig, **Friendly fire: secolul antiamerican - mai puțini prieteni și mai mulți dușmani pentru SUA**, București: Editura Tritonic, 2006.

<sup>29</sup> Robert, Kagan, [2003], **Despre Paradis și putere - America și Europa în noua ordine mondială**, București, Editura Antet, 2005, p. 25.

<sup>30</sup> Robert Kagan, [2003], **Despre Paradis și putere - America și Europa în noua ordine mondială**, București, Editura Antet, 2005, p. 30.

<sup>31</sup> Ibid., p. 33.

<sup>32</sup> Julia Sweig, **Friendly fire: secolul antiamerican - mai puțini prieteni și mai mulți dușmani pentru SUA**, București, Editura Tritonic, 2006, p. 66.

argumentele pentru justificarea manifestării „unilateralismului” abordărilor a migrat spre vest, peste ocean.

Europa începutului de mileniu are aversiune față de unilateralism pentru că nu mai deține instrumentele impunerii propriei soluții, eventual radicale, și încearcă refugiul în alt câmp explicativ, cel al nefolosirii forței și a amenințării cu folosirea forței, al instituțiilor multilateralismului guvernării problemelor globale.

Cultura strategică europeană actuală este tocmai rezultatul înțelepciunii istorice dobândite în secole de război care au însemnat, de cele mai multe ori, demolarea construcțiilor materiale și instituționale anterioare și irosirea unor imense resurse umane, financiare și tehnologice, aducând dureri, mizerie și sărăcie. Abandonarea viselor hegemonice care au aparținut, în istorie, fie Angliei, Franței sau Germaniei, fie unor imperii trecătoare, precum și respingerea principială a politicii de forță au definit „calitățile culturii strategice europene: accentul pus pe negocieri, diplomație, legături comerciale, pe legile internaționale referitoare la folosirea forței, pe seducție în detrimentul coerciției, pe multilateralism în detrimentul unilateralismului”<sup>33</sup>.

Chiar și asupra problemelor sovietice și ex-sovietice, abordările americane și europene sunt diferite. Statele Unite au urmat calea înarmărilor într-o cursă nebună și epuizantă și a amenințării cu forța, în scopul de a descuraja acțiunile adversarilor. Europeanii au abordat relația cu vecinul mai puternic căutând soluții „prin angajamente și seducție, prin legături comerciale și politice, prin răbdare și îngăduință”<sup>34</sup>.

Multe din diferențele transatlantice sunt rezultatul împărțirii unor valori diferite de o parte și de cealaltă a Atlanticului. Diferența dintre Statele Unite și Uniunea Europeană nu este numai de putere, ci reiese mai ales din situația concretă a inexistenței la niciuna dintre puterile europene a unui „discurs național și internațional a ceea ce înseamnă calitățile ei speciale: generozitatea și autoritatea morală care, măcar pe deoparte, să semene cu retorica americană pe această problemă”<sup>35</sup>.

### **III. Gestionarea diferențelor transatlantice prin strategii și politici de securitate**

Spectrul larg al diferențelor socio-strategice transatlantice cuprinde, așa cum am arătat, și diferențele enorme de perspectivă asupra proceselor securității proprii statelor, regionale sau globale. Acestea se reflectă atât în studiile de securitate ale cercetătorilor cât și în documente care exprimă opțiunea politică referitoare la acțiunile instituționalizate în câmpul proceselor securității.

Prin strategiile de securitate, atât SUA cât și UE, ca parteneri transatlantici, încearcă să răspundă nevoii de reglare a unor procese sociale esențiale pentru viitor. Valorificând caracterul predicativ, puterea organizatoare și valoarea critică din teoriile despre securitate, strategiile de securitate prezintă proiecții ale viitorului. Totodată, strategiile reprezintă opțiuni ferme ale statelor și angajamente instituționale – financiare, tehnologice, umane, culturale etc. – de a le pune în operă.

Pe firul celor desprinse, ca efect și ca soluție, este evident că atunci „când se pune problema stabilirii priorităților naționale, stabilirii amenințărilor, definirii provocărilor, modelării și implementării politicilor de apărare, Statele Unite și Europa urmează drumuri diferite”<sup>36</sup>.

În ceea ce privește SUA, ridicând unilateralismul la rang de politică internațională, „când administrația Bush și-a lansat *Noua strategie de securitate*, în septembrie 2002, ambițiile americane i-au lăsat pe mulți europeni și chiar pe unii americani, fără respirație”<sup>37</sup>.

Nu vom încerca să prezentăm aceste elemente, cu toate că erau amplificate diferențele transatlantice, prin bulversarea întregului sistem internațional. Europeanii observau încălcarea flagrantă a Cartei ONU, care interzice amenințarea ori folosirea forței împotriva integrității

<sup>33</sup> Robert Kagan, [2003], **Despre Paradis și putere - America și Europa în noua ordine mondială**, București, Editura Antet, 2005, p. 48.

<sup>34</sup> Ibid., p. 26.

<sup>35</sup> Julia Sweig, **Friendly fire: secolul antiamerican - mai puțini prieteni și mai mulți dușmani pentru SUA**, București, Editura Tritonic, 2006, p. 183.

<sup>36</sup> Robert Kagan, [2003], **Despre Paradis și putere - America și Europa în noua ordine mondială**, Editura Antet, București, 2005, p. 5.

<sup>37</sup> Ibid., p. 79.

teritoriale sau independenței politice a unui stat și uitarea condamnării, în Procesul de la Nurnberg, a acțiunii preventive drept crimă de război. Mulți teoreticieni și oameni politici atenționau atunci asupra abdicării SUA de la principiile legalității și moralității acțiunilor sale.

Statele Unite păstrează și la început de mileniu Europa între cele patru regiuni de interes (alături de Asia de Nord-Est, litoralul Asiei de Est și Orientul Mijlociu – Asia de Sud-Vest) în și din care își propun să opereze militar pentru a-și proteja aliații și a descuraja agresiunea.

Devenit deja un actor economic global, Uniunea Europeană își propune să participe mai consistent și la mecanismele de asigurare a securității globale prin gestionarea diferențelor socio-strategice interne și transatlantice.

Subsumate marilor transformări strategice de la începutul mileniului trei evoluțiile complexe din spațiul euroatlantic l-au făcut pe fostul secretar general al NATO, lordul George Robertson, să observe că „deși există diferențe de opinie puternice și cu greutate în NATO, UE și ONU, acestea au un caracter raportat în esență la mijloace și nu la scopuri, la tactică și nu la strategii”<sup>38</sup>. Schimbările din mediul european de securitate, parte a dinamicii deosebite a mediului internațional de securitate, cel puțin din perspectiva studiului nostru, sunt pe de o parte evoluții interne ale regiunii, ale statelor Europei de Vest și de cuplare comunitară a Europei Centrale și de Sud – Est care abordează într-o manieră „continentală” securitatea europeană iar pe de altă parte înregistrează fenomenele de „euroatlantizare” rezultate din raportarea la Statele Unite și la NATO și participarea la rezolvarea problemelor globale.

Aceasta răspundea nevoii și angajamentelor statelor membre ale Uniunii Europene de a-și asuma responsabilități din ce în ce mai mari în ceea ce privește securitatea regională și internațională. Acceptarea acestor provocări înseamnă atât abordarea chestiunilor principiale ale modelării securității regionale și globale în formatul pe care îl reprezintă ONU, UE și OSCE, cât și punerea la dispoziție a mijloacelor care să reprezinte contribuții naționale.

Statele europene, preocupate de găsirea cadrului instituțional de participare activă la gestionarea problemelor europene și internaționale, și-au dezvoltat propriul proiect de securitate sub forma Politicii Externe și de Securitate Comună care are ca parte integrantă Politica Europeană de Securitate și Apărare.

Asumându-și un rol tot mai pronunțat în modelarea proceselor securității continentului prin gestionarea diversității, Summit-ul Uniunii Europene din 12 decembrie 2003 a adoptat Strategia de Securitate a Uniunii Europene: „O Europă mai sigură într-o lume mai bună”.

Strategia europeană oferea soluții europene la problemele de securitate ale continentului, în contextul de confuzie și reacții antiamericane apărute după adoptarea în Congresul SUA a „Strategiei de Securitate Națională” și izbucnirea războiului din Irak, în septembrie 2003. „Documentul procedează la o analiză a mediului de securitate, identifică obiectivele strategice și propune politici menite a răspunde principalelor provocări și amenințări la adresa securității”<sup>39</sup>.

Europa a reușit să pornească un proiect care vine să răspundă intereselor fiecărui stat și să se facă un pas înainte pentru normarea și regularizarea sistemului regional. Responsabilității speciale față de evoluția continentului în actualul context de securitate i s-a răspuns la Lisabona, prin semnarea Tratatului de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene. Acest tratat reflectă poate cel mai bine înțelegerea Europei ca diversitate în unitate, așa cum își doreau șefii de state și de guverne care l-au semnat.

Coerența modificării secțiunii a V-a, mai ales a capitolului 2, ne oferă prin Politica Externă de Securitate Comună un adevărat cadru de gestionare coezivă a diferențelor europene. Aceasta este întemeiată pe „dezvoltarea solidarității politice reciproce a statelor membre, pe identificarea chestiunilor de interes general și pe realizarea unui grad din ce în ce mai mare de convergență a acțiunilor statelor membre”<sup>40</sup>.

<sup>38</sup> George Robertson, *Discurs la Conferință pe probleme de politici de securitate*, Munchen, 08.02.2003.

<sup>39</sup> Liviu, Mureșan, **Politica Europeană de Securitate și Apărare**, Institutul European din România, București, 2005, p. 8.

<sup>40</sup> *Tratatul de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a tratatului de instituire a Comunității Europene* în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, C 306/, p.25 (<http://www.Europa/eur.lex>).

Parte integrantă a Politicii Externe și de Securitate Comună, „Politica Europeană de Securitate și Apărare include definirea treptată a ariei politicii de apărare a Uniunii” care va conduce la o apărare comună. În acest sens, apare unul din cele mai importante elemente ale Tratatului de la Lisabona, în care, pentru a asigura „o capacitate operațională bazată pe mijloace civile și militare”<sup>41</sup> se întrevede „o cooperare structurată permanentă”. Aceasta reunește statele care întrunesc cele mai multe capacități militare, pentru gestionarea celor mai „solicitanți misiuni”. Un rol deosebit îi este recunoscut alianței „NATO, care rămâne pentru statele membre ale acestei organizații fundamentul apărării lor colective”<sup>42</sup>.

În noua proiecție de instituționalizare a unei viziuni comune asupra problemelor securității europene apare posibilitatea ca Înalțul Reprezentant al Uniunii Europene pentru afaceri externe și politica de securitate să participe la lucrările Consiliului de Securitate al ONU.

„În cazul în care Uniunea a definit o poziție privind o temă aflată pe ordinea de zi a Consiliului de Securitate al ONU, statele membre care fac parte din acesta solicită ca Înalțul Reprezentant să fie invitat pentru a prezenta poziția Uniunii”<sup>43</sup>. Aceasta implică nu numai discutarea în organismele Uniunii Europene a problemelor de interes de pe agenda Consiliului de Securitate, ci și transferarea către Înalțul Reprezentant a responsabilității susținerii punctului comun al membrilor permanenți și nepermanenți europeni. Este o nouă încercare de a conferi mai multă vizibilitate Uniunii Europene și reprezintă voința de a implica Uniunea Europeană în procesul decizional al ONU.

Construcția europeană în domeniu este rezultatul eforturilor comune ale instituțiilor Uniunii Europene, dar și a tuturor statelor membre.

În concordanță cu proiectele transatlantice ale securității europene, România își asumă responsabilitățile specifice în domeniul securității naționale și regionale. Raportarea României la proiectele euroatlantice în domeniul securității și apărării se înscrie în efortul european comun de asigurare a unui mediu de securitate colectivă, în care diferențele sunt gestionate printr-o largă cooperare interstatală, pentru conjugarea resurselor și energiilor, în vederea realizării unității în diversitate.

Strategia de Securitate Națională a României – 2006 ține cont de transformarea profundă a mediului de securitate înregistrând totodată angajamentele și responsabilitățile după aderarea la NATO și accesarea în Uniunea Europeană.

Strategia de Securitate reflectă preocuparea României ca în actualul context internațional tensionat și complex să-și dezvolte capacitatea de anticipare și de acțiune pro-activă și să-și consolideze capacitatea de reacție și adaptare. Strategia de Securitate oferă în același timp instrumentele procedurale prin care diferențele sociale, aparținând atât mediului de securitate intern cât și celui extern, pot fi identificate, monitorizate și gestionate.

Mediul de securitate de la început de mileniu în care se prefigurează să se realizeze și să se manifeste securitatea națională reprezintă un peisaj pluriform și diferențiat de stări și procese marcate „coexistența și confruntarea unor tendințe pozitive majore cu altele care generează riscuri și amenințări”<sup>44</sup>. Mediul de securitate este astfel „un continuum în care cuvântul cheie este diferența”<sup>45</sup> populat în mod natural de diferențe fără de care nu ar putea exista și nu am putea înțelege individualul statal sau identitarul național. Riscurile și amenințările apar ca urmare a gestionării deficitare a diferențelor geostrategice.

Aceste diferențe, ca mod de exprimare a diversității actorilor mediului de securitate, pot tinde asimptotic către identitate (națională, europeană), sau pot evolua către alcătuire explozive, beligene, insecurizante (diferende, crize, războaie).

---

<sup>41</sup> Ibid., p. 34.

<sup>42</sup> Ibid., p. 35.

<sup>43</sup> Ibid., p. 30.

<sup>44</sup> **Strategia de Securitate Națională a României**, 2006, în <http://www.presidency.ro>, p. 10.

<sup>45</sup> Iacob, Maria. Iacob, Dumitru, *Câteva observații privind contextul relațiilor publice militare*, în vol. **Provocări la adresa securității și strategiei la începutul sec. XXI – Comunicare și relații publice**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005, p. 538.

Lumea începutului de mileniu „complexă, dinamică și conflictuală”<sup>46</sup> este dominată de diferențele majore dintre democrație și totalitarism care se manifestă îndeosebi prin agresiunea terorismului internațional împotriva statelor democratice. În acest mediu „confruntarea principală are loc între valori, credințe și percepții fundamentale diferite”<sup>47</sup>.

#### IV. Concluzii

Diferențele socio-strategice trebuie cunoscute și gestionate coeziv pentru a asigura securitatea, bunăstarea și democrația pe continent. Manifestarea diferențelor transatlantice impune gestionarea lor coezivă prin strategiile și politicile de securitate.

Dincolo de divergențele retorice dintre oficialii americani și europeni pe temele diferențelor transatlantice, se impune recunoașterea complementarității eforturilor NATO și Uniunii Europene într-o arhitectură comună de securitate. Dubla extindere a celor două organizații a adus în atenție necesitatea unor formule instituționale capabile să anticipeze un răspuns coerent și multilateral dat de gestionarea comună a diferențelor socio-strategice care încă populează realitățile transatlantice. În acest context, Statele Unite ale Americii și Uniunea Europeană răspund diferit amenințărilor strategice, pentru că încă nu a fost depus efortul comun și planificat de gestionare a ceea ce le separă în abordarea aspectelor politice și militare ale securității.

Fără îndoială Europa și Statele Unite ale Americii rămân principalele ancoră ale stabilității în Europa. Aceasta nu implică însă neglijarea diferențelor transatlantice în proiectarea demersurilor în planul combaterii noilor tipuri de riscuri, așa cum rezultă din cele două strategii și din politicile militare de la estul și vestul Atlanticului de Nord.

Orice abordare a securității regionale sau internaționale nu poate fi realizată fără raportarea la rolul și importanța relației transatlantice. Rezultat al evoluției istorice diferite la Estul și Vestul Atlanticului, diferențele transatlantice au apărut și au evoluat într-un amestec de poziții care duc de la complementarea nevoie de celălalt până la semnale de neînțelegere sau respingere. Sensibilităților reciproce le răspund interese comune de asigurare a democrației, securității și bunăstării.

Diferențele de cultură strategică, opțiuni, instrumente și posibilități economice de a susține realizarea intereselor de securitate dintre SUA și statele europene se manifestă și în interiorul ONU și NATO.

Uniunea Europeană este încă în căutarea optimului pe calea evoluției de la aspectele economice comunitare la o colaborare cât mai strânsă în domeniul politic și militar.

#### Bibliografie

- [1] Claval, Paul, **Geopolitică și geostrategie**, Editura Corint, București, 2001.
- [2] Dobrescu, Paul, **Geopolitica**, Editura Comunicare.ro, București, 2003.
- [3] Hobsbawn, Eric, **Secolul extremelor**, Editura Lider, București, 1994.
- [4] Iacob, Maria, Iacob, Dumitru, *Câteva observații privind contextul relațiilor publice militare*, în vol. **Provocări la adresa securității și strategiei la începutul sec. XXI – Comunicare și relații publice**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005.
- [5] Kagan, Robert. [2003], **Despre Paradis și putere - America și Europa în noua ordine mondială**. București, Editura Antet, 2005.
- [6] Kissinger, Henry, Interviu în *Cotidianul* nr.263 (4995) din 17.12.2007, București, 2007.
- [7] Mearsheimer, John J. [2001], *Tragedia politicii de forță*, Editura Antet, București, 2003.
- [8] Mureșan, Liviu, **Politica Europeană de Securitate și Apărare**, Institutul European din România, București, 2005.
- [9] Nye, Joseph S. Jr., **Descifrarea conflictelor internaționale**, Editura Antet, București, 2005.
- [10] Robertson, George, *Discurs la Conferință pe probleme de politici de securitate*, Munchen, 08.02.2003.

<sup>46</sup> **Strategia de Securitate Națională a României**, 2006, în <http://www.presidency.ro>, p. 10.

<sup>47</sup> Idem.

- [11] Sweig, Julia, **Friendly fire: secolul antiamerican - mai puțini prieteni și mai mulți dușmani pentru SUA**, Editura Tritonic, București, 2006.
- [12] Wallerstein, Immanuel, [2003], **Declinul puterii americane**, Editura Incitatus, București, 2005.
- [13]\*\*\* **Strategia de Securitate Națională a României**, 2006, în <http://presidency.ro>
- [14]\*\*\* **Tratatul de instituire a Comunității Europene** (text consolidat), Jurnal oficial C340 din 10 noiembrie 1997 în [www.Europa/eur.lex](http://www.Europa/eur.lex).
- [15]\*\*\* **Tratatul privind Uniunea Europeană** (text consolidat), Jurnal oficial C325 din 24 decembrie 2002 în [www.Europa/eur.lex](http://www.Europa/eur.lex).
- [16]\*\*\* **Tratatul de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a tratatului de instituire a Comunității Europene**, Lisabona, 2007, în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, C 306/ în [www.Europa/eur.lex](http://www.Europa/eur.lex).

## KOSOVO ȘI PROBLEMA REFUGIAȚILOR ÎN PERIOADA 1999-2007

Cristian NIȚĂ\*

*During the Kosovo War(1999) roughly a million ethnic Albanians fled or were forcefully driven from Kosovo, several thousand were killed (the numbers and the ethnic distribution of the casualties are uncertain and highly disputed). After the war ended, some 200,000-280,000, representing the vast majority of the Serb population, left when the Serbian forces left. The current number of internally displaced persons is disputed, with estimates ranging from 65,000 to 250,000.*

*Following the Kosovo War in 1999, United Nations Security Council Resolution 1244 placed Kosovo under the authority of the UNMIK, with security provided by the NATO-led Kosovo Force (KFOR), and legally reaffirmed Serbia's sovereignty over the region and committed the UN Member States to its territorial integrity. After UN-sponsored negotiations failed to reach a consensus on an acceptable constitutional status, Kosovo's provisional government unilaterally declared independence from Serbia on 17 February 2008 and received partial international recognition as a sovereign state.*

**Kosovo:** suprafață: 10.887 km<sup>2</sup> (reprezintă 15% din teritoriul Serbiei); populația 1.995.000 loc; din punct de vedere etnic: albanezi (89.8%), sârbi (6.1%), bosniaci (1.3%), turci (0.9%), gorani (0.5%), rromi (0.4%), ashkali (0.5%), egipteni (0.5%); **în prezent aici se mai găsesc, după unele surse, în jur de 100.000-120.000 de sârbi.**

**Vecini:** Albania (sud-vest), Macedonia (sud, sud-est), Muntenegru (vest), Serbia (nord-vest, nord, est).

**Capitala:** Priștina.

**Limbi vorbite:** albaneza (oficial), sârba (oficial), bosniaca și turca.

**Religii:** 92.5% musulmani, 7.5% creștin ortodocși<sup>48</sup>. Islamul este religia oficială a provinciei Kosovo, fapt dovedit și de existența a 650 de imami în provincie<sup>49</sup>. Mulți din ei au absolvit la Universitatea Al-Azhar din Egipt, Universitatea Islamică Madinah din Arabia Saudită și Universitatea Islamică din Priștina,' a declarat la IOL, Qemql Murina, prodecanul Colegiului de Studii Islamice din Priștina.

**Refugiați:** 1.892 persoane din Kosovo în Fosta Republica Iugoslava Macedonia, 399 din FIROM în Kosovo.

**Persoane deplasate în interior:** la data de 30 iunie 2007, în Serbia se aflau 243.610 de persoane: 75% sârbi kosovari, 118 rromi, ashkali, egipteni, 14% alte minorități.

**Resurse naturale:** lignit, plumb, zinc, magneziu, minereuri feroase.

### Refugiații albanezi și sârbi din provincia Kosovo

Popoarele care ocupă în prezent teritoriul fostei Iugoslavii fac parte din ramura de sud a slavilor care s-au instalat aici în secolele al VI-lea și al VII-lea.

Provincia Kosovo a apărut ca entitate politică în anul 1945. Până atunci, ținutul a aparținut parțial sau în întregime altor state: Albania (în perioada ocupației italiene), Serbia, Muntenegru, Imperiul Otoman și Imperiul Bizantin, Bulgaria și chiar Imperiul Roman<sup>50</sup>.

În timpul conflictului turco-austriac (1683-1699), încheiat prin pacea de la Karlowitz din 1699, a apărut un moment când imperialii au ajuns foarte departe în Balcani, ocupând aproape toată Macedonia de astăzi. Dar turcii au reușit să declanșeze o contraofensivă și să-i împingă înapoi. Și atunci sârbi, care fuseseră de partea austrieților, de teamă că turcii îi vor măcelări s-au retras din Macedonia și Kosovo în frunte cu patriarhul lor, Arsenie. Cifrele refugiaților variază între 200.000

---

#### \* Academia Națională de Informații

<sup>48</sup> La începutul lunii octombrie 2005, un raport prezentat Congresului american atrăgea atenția asupra distrugerii a 150 de biserici sârbești și a construcției simultane a 200 de moschei. Aceste noi moschei sunt finanțate de „națiunile wahabbite” (Arabia Saudită, Emiratele Arabe Unite) și de Iran.

<sup>49</sup> www.woldbulletin.net/news, 7 ianuarie 2008.

<sup>50</sup> Barbara Jelavich, **Istoria Balcanilor. Secolul al XX-lea**, vol. I și II, Institutul European, Iași, 2000.



și 500.000 de persoane. Avem totuși un reper sigur: 37.000 de familii. Dacă socotim o familie modernă, de șase persoane, numărul refugiaților se ridică la peste 200.000; dacă admitem că era o familie de tip zadruga sârbească – 16-20 de membri – depășește 500.000 de persoane, adică populația întregii Muntenii din veacul al 17-lea. Sârbii fugiți către nord au fost colonizați de austrieci în Krajna croată, în Banat și în Voivodina. Iar în golul format au pătruns albanezii. Între cele două războaie mondiale, Belgradul a dus o politică de sârbizare în Kosovo, reușind să echilibreze demografic regiunea. În perioada postbelică, situația demografică a evoluat în avantajul albanezilor și a fost favorizată și de plecările masive ale sârbilor din provincie.

Între cele două războaie mondiale, Belgradul a dus o politică de sârbizare în Kosovo, reușind să echilibreze demografic regiunea.

### **Situația etnică a provinciei Kosovo în perioada 1920-1948**

După 1921, peste 11.000 de familii sârbești au fost colonizate în regiunea Kosovo, fiecare familie primind în medie câte 9 hectare (în total peste 100 de mii de hectare au fost împărțite coloniștilor sârbi). Unii dintre acești coloniști au plecat după un scurt timp din regiune, din cauza mediului potrivit sau a condițiilor de viață prea dure. Propaganda sârbească aprecia că ei au fost alungați de către majoritarii albanezi, dar se uita de misiunea lor colonizatoare în zonă<sup>51</sup>.

În total, în perioada dintre cele două războaie mondiale, pe teritoriul de astăzi al provinciei Kosovo au fost colonizați peste 60.000 de sârbi din diferite regiuni ale Serbiei. În anul 1941, când teritoriul a fost alipit Albaniei, cea mai mare parte a acestora s-a refugiat în alte regiuni ale Iugoslaviei.

În timpul celui de al doilea război mondial, se înregistrează primele tendințe separatiste în regiunea Kosovo, când o serie de locuitori, mai ales de origine etnică albaneză, au alcătuit trupe distincte subordonate așa-numitului guvern al Albaniei mari. După septembrie 1943, când Italia a capitulat, germanii au acordat un sprijin ostentativ anexării de către autoritățile albaneze a acestei provincii sârbe. Unele grupuri care cooperau cu forțele de ocupație, mai ales divizia *S.S. Skanderbeg*, au inițiat o campanie de expulzare și exterminare a populației sârbești din zona disputată. Se estimează că între 80.000 și 100.000 de sârbi au părăsit Kosovo și Metohia în această perioadă.

În anul 1945, pentru a împiedica izbucnirea unor conflicte între cele două comunități, noul guvern comunist iugoslav a interzis revenirea sârbilor refugiați în regiunea Kosovo. Măsura a avut însă un caracter temporar, la scurt timp după adoptarea ei având loc o revizuire a măsurilor agrare și coloniale dinainte de război.

După îndelungi ezitări și o tentativă de a regla problema Kosovo într-un cadru mai larg, al relațiilor cu Albania și al eventualității unei confederații balcanice, conducerea Partidului Comunist Iugoslav a decis în cele din urmă să considere Kosovo-Metohia parte componentă a Republicii Serbia, dar cu statut de autonomie.

### **Kosovo în perioada postbelică**

În perioada postbelică, Iugoslavia a reușit să-și asigure o dezvoltare economică și un standard de viață care depășea nivelul țărilor comuniste. A dus o politică externă originală. Contradicțiile interne, în plan național, nu au putut însă dispărea, ci dimpotrivă, ele s-au amplificat, mai ales după 1970, când, de altfel, întregul sistem economic și politic a intrat într-o criză tot mai accentuată, care s-a amplificat după moartea lui Tito, în mai 1980. La un an după dispariția sa, izbucnesc în Kosovo primele conflicte interetnice.

În martie 1981 a fost organizat în Iugoslavia un nou recensământ, ale cărui rezultate evidențiau faptul că cea mai creștere de populație, 27, 4%, s-a înregistrat în provincia autonomă

<sup>51</sup> Florian Bichir, **Mareșalul Tito și Kosovo**, în cotidianul „*Evenimentul Zilei*”, 19 februarie 2008.

Kosovo, față de restul federației unde procentul era în medie de 9,2%. Albanezii aveau cel mai spectaculos spor de populație de la 1.309.000 în 1971 la 1.730.000 în 1981<sup>52</sup>.

În Kosovo, pe fondul unei crize economice endemice și a unei creșteri demografice accentuate, tendințele separatiste s-au accentuat începând cu anul 1981. În acest context, între anii 1981-1990, situația din zonă s-a deteriorat profund (între 1981-1989 au loc numeroase revolte ale populației de origine albaneză din provincie) ceea ce a făcut ca 50.000 de sârbi și muntenegreni să părăsească regiunea, o bună parte invocând motive de ordin economic (în anul 1989, între Kosovo și Slovenia existau deosebiri salariale de 50%)<sup>53</sup>. Conducerea Serbiei a pus însă această emigrare masivă pe seama presiunilor exercitate de albanezii majoritari din zonă<sup>54</sup>. Ca urmare, noul președinte al Serbiei, Slobodan Miloșevici a retras în martie 1989 statutul de autonomie al provinciei și a instaurat la 1 martie 1989 starea de urgență în zonă. Au fost interzise instituțiile autonome albaneze și a fost dizolvat parlamentul provinciei. Acest fapt ce a determinat, după unele surse, exodul a 350.000 de etnici albanezi din regiune.

În replică la aceste măsuri, deputații de origine albaneză din fostul parlament au promulgat Constituția Republicii Kosovo și au organizat alegeri în octombrie 1990. La 24 mai 1992, Ibrahim Rugova a fost ales președinte al Republicii Kosovo, în urma unor alegeri legislative și prezidențiale nerecunoscute de Belgrad. La Conferința de la Londra asupra păcii în Iugoslavia, din 25-28 august 1992, albanezii au cerut suveranitate asupra regiunii<sup>55</sup>. Pentru a restabili controlul asupra acesteia, Slobodan Miloșevici a trimis o forță de securitate de 20.000 de oameni ceea ce a condus la începerea confruntărilor dintre forțele de poliție și de securitate sârbe cu Armata de eliberare din Kosovo (UCK), cel mai mare val de violențe fiind înregistrat în aprilie 1996<sup>56</sup>. În iulie 1998, Slobodan Miloșevici a lansat o vastă operațiune militară în Kosovo care s-a soldat cu internaționalizarea conflictului. În acel moment, erau înregistrați deja 50.000 de refugiați și 1.500 de persoane ucise.

Intervenția N.A.T.O în zona Kosovo-Metohja, în anul 1999, a produs un nou val de refugiați în regiune, ceea ce a accentuat problema refugiaților.

Înainte de începutul conflictului (24 martie 1999), existau, după unele surse, 140.000 de refugiați albanezi în afara Republicii Federale Iugoslavia. UNHCR, la rândul său, aprecia că, până la începutul lunii aprilie 1999, în urma campaniei de epurare etnică dusă de forțele de securitate sârbe, rezultaseră 226.000 de refugiați în Albania, 125.000 în Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei și 35.000 în Muntenegru<sup>57</sup>.

După campania militară NATO, desfășurată în perioada 24 martie - 9 iunie 1999, se estima că existau în jur de 440.000 de refugiați în Albania, 245.000 în Macedonia și 90.000 în alte părți în afara Kosovo. Datorită situației critice din Macedonia, 90.000 dintre aceștia au fost preluați pe calea aerului de alte 29 de state. Conform unui raport intern al Alianței Nord-Atlantice, până la sfârșitul lunii mai 1999, peste 230.000 de refugiați au ajuns în FYROM, peste 430.000 în Albania și în jur de 64.000 în Muntenegru. Aproximativ 21.500 de refugiați au ajuns în Bosnia și peste 61.000 au fost evacuați în alte țări. Se aprecia că în provincia Kosovo, 580.000 de persoane au rămas fără locuință. Până la sfârșitul lunii mai 1999, 1.500.000 de persoane, adică 90% din populația provinciei, au fost expulzate din casele lor.

<sup>52</sup> Barbara Jelavich, **Istoria Balcanilor. Secolul al XX-lea**, vol. II, Institutul European, Iași, 2000, p. 362. Cei 1,3 milioane de albanezi înregistrați în 1971 reprezentau mai mult de jumătate din populația Albaniei propriu-zise. Majoritatea acestora, 920.000 locuiau în Kosovo, unde alcătuiau 74% din populație. Ei formau, de asemenea, 17% din populația Muntenegrului și 7% din cea a Macedoniei.

<sup>53</sup> Paul Garde, **Vie et mort de la Yougoslavie**, Paris, 1992, p.225.

<sup>54</sup> Conform recensământului din 1991, populația totală a provinciei număra 1.956.196 locuitori, din care 82% erau albanezi, 10% sârbi, 2,3% aromâni, 1,0% muntenegreni, 0,5% turci.

<sup>55</sup> Raico Cornea, **Kosovo**, Iași, 2001, p.12.

<sup>56</sup> Pedrag Bajovic, **A Balkan Fairy Tale: Kosmet or kosovo Crisis**, în revue „*Reseau-network*”, Strasbourg, nr.7, 1998, p. 8.

<sup>57</sup> Marian Chiriac, **Intervenția NATO în Iugoslavia**, în revista „*Sfera Politicii*”, Kosovo, nr.70, 1999, p.17.

În același timp, în jur de 60.000 de sârbi au părăsit provincia Kosovo în timpul bombardamentelor<sup>58</sup>. După sosirea trupelor KFOR, migrația forțată a minorității sârbe (10% din totalul populației – 1.956.196, 82% fiind albanezi) s-a accentuat. În acest context, în vara anului 1999, existau 177.806 de persoane deplasate intern în Serbia și 40.832 în Muntenegru.

La 10 iunie 1999, Consiliul de Securitate al ONU a adoptat Rezoluția nr.1244 pentru Kosovo care prevedea desfășurarea unei forțe de pace de 50.000 de oameni aparținând în special Alianței Nord-Atlantice. De asemenea, toate operațiunile civile legate de refugiați, reconstrucție, poliție, democratizare sunt încredințate Națiunilor Unite<sup>59</sup>.

După 14 iunie 1999, în numai trei săptămâni, a avut loc cea mai rapidă și mai masivă repatriere de refugiați din lume, 600.000 de etnici albanezi s-au întors la căminele lor, în timp ce 200.000 de sârbi și mii de țigani au început să părăsească provincia în grabă<sup>60</sup>. Mulți dintre aceștia au fost colonizați în provincia Voivodina, alături de sârbii refugiați din Croația. La o suprafață de 21.506 km<sup>2</sup> și populația de peste 2.000.000 locuitori, dintre care sârbi sunt 57,3%, unguri - 16,9%, iugoslavi - 8,4%, croați - 3,7%, slovaci - 3,2%, muntenegreni - 2,2%, români - 1,9%, țigani - 1,2%, alții - 5,2%, conform recensământul din anul 1991, se estimează că în această zonă trăiesc aproximativ 220.000 de refugiați sârbi.

Pentru a împiedica un aflus masiv de refugiați sârbi dinspre Kosovo, patriarhul Pavle, conducătorul Bisericii Ortodoxe Sârbe, s-a instalat la episcopia din Pec și a lansat un apel către sârbii din regiune, cerându-le să nu părăsească provincia, iar cei plecați să revină la casele lor. În paralel, liderul politic al UCK a cerut formal populației sârbe, în conformitate cu acordul semnat de UCK cu NATO pe 20 iunie 1999, să revină în provincia iugoslavă<sup>61</sup>.

După instalarea administrației ONU, sub conducerea lui Bernard Kouchner, circa 100.000 de sârbi, după unele surse, au rămas în provincie sub protecția forțelor KFOR<sup>62</sup>. De altfel, concluzia UNHCR în privința situației minorităților non-albaneze în provincia Kosovo, pentru perioada noiembrie 1999-ianuarie 2000, era extrem de rezervată: „*situația minorităților etnice rămâne precară*”<sup>63</sup>.

Primele grupuri de refugiați sârbi din Kosovo s-au întors în provincie în august 2001. Este vorba de un grup de 54 de sârbi care, sub protecția trupelor KFOR, au revenit în satul Osojane. Aceasta este prima întoarcere organizată a refugiaților sârbi care au părăsit Kosovo după încetarea bombardamentelor NATO asupra Iugoslaviei, de teama unor represalii ale albanezilor. Serbia și Muntenegru găzduiau în acel moment, cel mai mare număr de refugiați din Europa, peste 700.000.

În urma conflictului din Kosovo, Macedonia avea la un moment dat peste 360.000 de refugiați din provincia iugoslavă, peste o șesime din populația statului<sup>64</sup>.

La o lună după primele alegeri libere din Kosovo, de la 28 octombrie 2000, problema albaneză a izbucnit din nou mai întâi în sudul Serbiei, apoi și în nordul Macedoniei. Noile gherile au apărut aproape simultan: Armata de Eliberare din Preșevo-Medvedja-Bujanovac (UPCMB) în sud-vestul Serbiei la 4 februarie 2000 și Armata de eliberare națională din Macedonia (UCKM) în nord-vestul Macedoniei la 20 ianuarie 2000<sup>65</sup>. UCKM iese din clandestinitate și la 16 februarie 2001 ocupă, în premieră, câteva sate albanofone de la

<sup>58</sup> Gilbert Achcor, **Noul Război Rece, Lumea după Kosovo**, Editura „Corint”, București, 2001

<sup>59</sup> Gabriel Kolko, **Kosovo, leçons d’une guerre**, în revue „*Le monde Diplomatique*”, bimestrial, ianuarie-februarie 2000, p.17.

<sup>60</sup> În Macedonia, în primăvara anului 2000, încă se mai aflau aproximativ 11.000 de refugiați kosovari, din care doar 8.000 înregistrați oficial. La aceștia se adăugau 2.400 de romi, pe care UNHCR îi încurajează să rămână în zona Skopje, fapt ce creează probleme suplimentare din punct de vedere economic micii republici.

<sup>61</sup> UCK se angaja să renunțe la folosirea forței și să pună capăt oricărui act de beligeranță. Ea acceptă să nu atace, să nu rețină sau să intimideze civilii din Kosovo și să nu atace, să nu încalce sau să confişte proprietățile acestora.

<sup>62</sup> Majoritatea surselor estimează la 100.000 numărul sârbilor rămași în provincie după terminarea campaniei aeriene NATO, la care se adaugă în jur de 30.000 de romi (poate și mai mulți, deoarece nu toți se află în evidență), aproape 35.000 de musulmani slavi, peste 20.000 de turci, aproape 12.000 de gorani și în jur de 500 de croați.

<sup>63</sup> Surse sârbești apreciază că în jur de 3000 de sârbi au fost uciși sau au dispărut fără urmă după războiului din Kosovo.

<sup>64</sup> Corneliu Vlad, **De la Serbia Mare la Albania Mare?**, în revista „*Lumea Magazin*”, an IX, nr.5(97), 2001, p.21.

<sup>65</sup> Boris Nonevski, **Atac terorist asupra Macedoniei**, în revista „*Balcani*”, anul II, nr. 2, 2001, p. 10-11.

frontierele Macedoniei cu Kosovo și Serbia. Ulterior, acțiunile gherilei albaneze s-au extins spre al doilea oraș al țării, Tetovo<sup>66</sup>.

Conflict izbucnit în Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei (FYROM), în februarie 2001, a provocat exodul a 65.000 de refugiați macedoneni în Kosovo și a 6.000 în Serbia. Alături de aceștia, aproximativ 6.000 de etnici albanezi și turci au părăsit zona, refugiindu-se în Turcia. În plus, se estima că cel puțin 30.000 de persoane erau deplasate intern pe teritoriul statului macedonean. La sfârșitul lunii iunie 2001, Înalțul Comisariat ONU pentru Refugiați a solicitat suplimentarea fondurilor pentru operațiunile din zonă cu 17,5 milioane de dolari, cu scopul de a face față și celui mai pesimist scenariu. Scenariu ce a fost confirmat de realitate, având în vedere că la sfârșitul lunii august 2001, UNHCR estima că peste 125.000 de persoane au fost nevoite să-și părăsească locuințele din cauza luptelor.

### **Situația minorității sârbe din Kosovo după proclamarea independenței**

La nivelul spațiului ex-iugoslav, sârbii sunt prezenți ca minorități într-un spațiu continuu pe teritoriul mai multor state: Croația (Krajina), Bosnia-Herțegovina (Republica Srpska), Muntenegru și Kosovo (districtele din nord Leposaviq, Zvecan și Zubin Potok, precum și jumătatea nordică a districtului Mitrovica). Albanezii sunt prezenți ca minoritari în regiunile adiacente din Muntenegru (sud-est), sudul Serbiei (districtele Presevo – cu 95% albanezi, Mujanovac – 65%, și Medveza – 35% ) și Macedonia (circa 25% din populația țării, ocupând un teritoriu compact în nord-vest, dar prezenți într-un număr considerabil și în capitala Skopje)

Etnicii sârbi din Kosovo sunt concentrați în nord, în districtele Leposaviq, Zvecan și Zubin Potok, precum și jumătatea nordică a districtului Mitrovica), la frontiera administrativă cu Serbia. Aici locuiesc circa 100.000 de sârbi, aflați practic sub o administrație paralelă, susținută de Belgrad (municipalitatea, poliția, organele judiciare)<sup>67</sup>.

De altfel, sârbii din provincia Kosovo au decis pe 15 februarie 2008 să își constituie un parlament propriu, prin organizarea de alegeri municipale în acord cu Belgradul, în luna mai 2008, respingând astfel independența provinciei. „Adunarea municipalităților și localităților sârbe din Kosovo” a decis să organizeze în coordonare cu Belgradul, la 11 mai 2008, alegeri locale și regionale pentru a alege parlamentul din Kosovo, potrivit concluziilor unei reuniuni a adunării, desfășurată la Kosovska Mitrovița, în nordul provinciei.<sup>68</sup>

Peste jumătate dintre sârbi locuiesc în enclave protejate de forța NATO (KFOR) desfășurată la sfârșitul războiului pentru a asigura pacea. Cea mai mare parte a acestora este concentrată la Kosovska Mitrovița, un oraș divizat de o parte și de alta a râului Ibar. În nord locuiesc 40.000 de sârbi, iar în sud 80.000 de albanezi.

Un exod al sârbilor din Kosovo după proclamarea independenței nu se așteaptă. Cel puțin așa reiese din declarațiile liderilor acestei comunități și ale ambasadorilor europeni. Majoritatea sârbilor care trăiesc în Kosovo vor rămâne aici în cazul în care violențele nu vor reizbucni, întrucât dacă nu vor mai fi sârbi în Kosovo, provincia va fi definitiv pierdută pentru Belgrad, remarca un diplomat european. Evocând asigurările Belgradului că nu va răspunde prin violență proclamării unilaterale a independenței provinciei, Alex Anderson, de la *International Crisis Group (ICG)*, consideră că autoritățile sârbe vor încerca să consolideze structurile paralele din teren<sup>69</sup>.

Potrivit unui sondaj realizat în decembrie 2007, 60,8 % dintre sârbi susțin că nu vor părăsi provincia Kosovo în eventualitatea declarării independenței acesteia, în timp ce 30,5 % declară

<sup>66</sup> Din punct de vedere etnic, minoritatea albaneză din Macedonia a crescut progresiv în ultimii 40 de ani. Astfel, în 1953 recensământul a stabilit că în Macedonia erau 162.524 de locuitori care s-au declarat de etnie albaneză iar în 1994 ei erau 441.104. Procentual creșterea a fost și mai impresionantă, de la 12,4% în 1953 la 22,6% în 1994.

<sup>67</sup> Cei mai mulți sârbi nu vorbesc limba albaneză și rămân loiali Serbiei. Aceștia continuă să folosească dinarii sârbi - restul provinciei Kosovo folosește euro - și au acte sârbe, în timp ce populația de 1,8 milioane a provinciei Kosovo - etnici albanezi - au documente eliberate de ONU.

<sup>68</sup> [Luminița Bogdan](#), **Kosovo, un nou stat pe harta Europei**, în cotidianul „*Adevărul*”, 16 februarie 2008

<sup>69</sup> Mădălin Necșuțu, **Kosovo, scenariu postindependență**, în cotidianul „*Ziua*”, nr. 4156, 12 februarie 2008.

contrariul. În același timp, 82,4 % dintre sârbii din Kosovo consideră că cel mai bun rezultat al negocierilor ar fi ca provincia să rămână în cadrul Serbiei, într-o formă de autonomie<sup>70</sup>.

46 % dintre cetățenii sârbi cred că statutul provinciei Kosovo este o problemă care trebuie soluționată, în timp ce 17,5 % dintre persoanele interogate au citat drept cele mai mari probleme nivelul de trai, șomajul și lipsa oportunităților economice.

Securitatea personală și a proprietății se clasează pe cea de-a treia poziție, fiind o prioritate pentru 13,5 % dintre sârbii din Kosovo, iar îmbunătățirea relațiilor cu Serbia pe locul patru, cu 12,6%.

Aproximativ 80,3 % dintre sârbi consideră că o proclamare a independenței provinciei este complet inacceptabilă, în timp ce 1,4 % ar sprijini în totalitate independența Kosovo.

În acest context, nu trebuie uitat faptul că unul dintre cei 8 indicatori de dezvoltare stabiliți de administrația ONU pentru normalizarea situației din Kosovo, cel legat de întoarcerea refugiaților, nu este nici acum rezolvat.

Misiunea administrativă a ONU în Kosovo (UNMIK) a declarat la sfârșitul lunii ianuarie 2007, că numai 16.000 de refugiați s-au întors în provincia Kosovo din 1999<sup>71</sup>.

În schimb, aproximativ 220.000 de refugiați, în principal sârbi, rromi și alte minorități non-albaneze, rămân împrăștiați prin Serbia și Muntenegru, arătând un interes mic de a reveni la casele lor din Kosovo.

Conform statisticilor UNMIK, 44% din cei care s-au întors sunt sârbi, populația minoritară cea mai mare din provincia predominant albaneză.

### **Situația minorității turce din Kosovo**

Autoritățile din Kosovo au inițiat la sfârșitul lunii ianuarie 2008 o dezbatere publică privind textul unei noi Constituții. Potrivit acestuia, Kosovo se declară o republică parlamentară, iar textul cuprinde toate recomandările conținute în planul mediatorului ONU, Martti Ahtisaari, privind statutul Kosovo, care preconizează o independență supravegheată a provinciei, o societate „*multietnică*” și garanții puternice pentru drepturile minorităților<sup>72</sup>.

În document se afirmă că exercițiul „*autorității este fondat pe respectul drepturilor omului în cazul tuturor cetățenilor și tuturor persoanelor din interiorul frontierelor sale*”, pe „*egalitatea tuturor cetățenilor și respectarea cu strictețe a libertăților fundamentale recunoscute pe plan internațional*”<sup>73</sup>.

În plus, în actualul guvern kosovar, trei portofolii, ministerul muncii și ministerul comunităților etnice și ministerul repatrierii refugiaților sunt conduse de reprezentanții Partidului Liberal Sârb, respectiv Nenad Rasic și Boban Stankovic, iar conducerea ministerului mediului îi revine lui Mahir Yagcilar de la minoritatea turcă kosovară<sup>74</sup>.

Pentru etnicii turci care trăiesc de secole în Kosovo implementarea planului reprezentantului special al ONU Martti Ahtisaari în noua Constituție kosovară reprezintă un „*pas înapoi*” de la drepturile lor culturale și lingvistice.

Grupul turcilor declară că, potrivit planului, etnicii albanezi și sârbi au dreptul la învățământ în albaneză sau sârbă, dar celelalte grupuri etnice nu pot beneficia de învățământ în limba maternă dacă nu sunt majoritare în municipalitatea în care trăiesc. Prin urmare, turcii vor avea drept la învățământ în limba turcă doar în regiunea Mamusa.

Potrivit planului lui Ahtisaari, sârba este una din limbile oficiale în municipalități în care nu locuiește nici un sârb. Însă acest lucru nu este valabil pentru limba turcă în zone precum Prizren, Pristina, Gilan, Mitrovica, Vushtrri.

<sup>70</sup> Cătălina Steriu, Majoritatea sârbilor ar rămâne în Kosovo, în cazul proclamării independenței – sondaj, agenția de știri „*Mediafax*”, 11 ianuarie 2008.

<sup>71</sup> Mai mult de 200 000 de refugiați non-albanezi ezită să se întoarcă în Kosovo, [www.playfuls.com](http://www.playfuls.com), 31 ianuarie 2007.

<sup>72</sup> Cătălina Steriu, Dezbatere publică în Kosovo pe tema unei noi Constituții, agenția de știri „*Mediafax*”, 28 ianuarie 2008.

<sup>73</sup> [Luminita Bogdan](http://Luminita Bogdan), Kosovo, un nou stat pe harta Europei, în cotidianul „*Adevărul*”, 16 februarie 2008.

<sup>74</sup> [www.setimes.com](http://www.setimes.com), 9 ianuarie 2008.

Turcii doresc de asemenea să primească dreptul de a beneficia de educație într-o universitate turcească. „Dacă planul lui Ahtisaari rămâne așa cum este, nu vom avea un Kosovo democratic și multiethnic, ci un Kosovo bi-ethnic albanezo-sârb, ceea ce oferă drepturi puține minorităților”, au declarat reprezentanții ai acestei minorități.

### **Serbia – o altă posibilă zonă de instabilitate: Sandjak**

*Sandjakul* (împărțit în anul 1913 între Serbia și Muntenegru) este un punct extrem de sensibil, aflat la frontiera dintre Serbia și Muntenegru. Conform recensământului din anul 1991, teritoriul său era locuit de 230.000 musulmani, 110.000 muntenegreni și 100.000 de sârbi.

După izvoarele istorice sârbe această regiune este un vechi teritoriu sârbesc cunoscut încă din evul mediu sub numele de *Raska*. Ea a fost atribuită Austro - Ungariei, în urma Congresului de la Berlin, din 1878, fiind ocupată militar și transformată într-o zonă tampon între Serbia și Muntenegru, cu scopul de a împiedica unirea celor două state sârbe. După 1909, regiunea reintră sub ocupație turcească, iar în timpul primului război balcanic din 1912, trupele sârbești au ocupat regiunea, care a fost împărțită ulterior între Serbia și Muntenegru, împărțire ce s-a menținut și după 1945. Majoritatea populației (80%), deși de origine slavă, a fost islamizată, ca urmare a îndelungatei stăpâniri turcești, iar sub presiunea acesteia, sârbii de religie ortodoxă au fost nevoiți să emigreze din regiune.

Situația este asemănătoare cu cea din Kosovo având în vedere anumite elemente comune cum ar fi: o regiune săracă, subdezvoltată din punct de vedere economic; un grup etnic predominant și emigrarea în masă a grupului mai slab reprezentat de sârbi; recrudescența naționalismului grupului etnic predominant, cu cereri de statut separat, ulterior secesiunea și reunificarea cu bosniacii din Bosnia. Majoritatea musulmanilor din Sandjak sunt puternic legați afectiv și cultural de bosniaci (sârbii islamizați) și solicită ca pe un drept legitim folosirea limbii bosniace în locul celei sârbo - croate.

*Partea care revine Serbiei este cunoscută ca Valea Presevo și cuprinde trei municipii: Presevo, Bujanovac și Medvedja*<sup>75</sup>. În prezent, aici trăiesc aproximativ 60.000 de albanezi și 30.000 de sârbi. În martie 1992, peste 90 % din localnicii albanezi din sudul Serbiei au votat, în cadrul unui referendum, pentru autonomie politico-teritorială, precum și pentru dreptul de-a se uni cu Kosovo. Între anii 1999 și 2001, mai mulți albanezi au fost uciși în sudul Serbiei, în timp ce 6.000 au fost alungați din casele lor. În anul 2000, o forță de gherilă albaneză, *Armata de Eliberare din Presevo, Bujanovac și Medvedja* (U.C.P.B.M.), a organizat o revoltă armată. Conflictul s-a încheiat ca rezultat al convorbirilor directe între sârbi și reprezentanții comunității albaneze, cu mediere internațională.

	<b>Sârbi</b>	<b>Albanezi</b>	<b>Rromi</b>
<b>Presevo</b>	2,984 (8.55%)	31,098 (89.09%)	322 (0.92%)
<b>Bujanovac</b>	14,782 (34.14%)	23,681 (54.69%)	3,867 (8.93%)
<b>Medvedja</b>	7,163 (66.57%)	2,816 (26.17%)	109 (1.0%)

În anul 2002, Sandjakul a cerut din nou autonomia în cadrul Uniunii Serbia și Muntenegru, însă cei doi vecini mai puternici nu au ținut cont de acesta. Înainte de referendumul pentru independența Muntenegrului au existat discuții dure în sânul comunității bosniace din Sandjak în privința independenței. Odată cu obținerea independenței de către Muntenegru, anumiți analiști au început să facă speculații în legătură cu posibila încercare a regiunii Sandjak, locuită de o populație majoritar musulmană, de a deveni independentă.

<sup>75</sup> Vezi pe larg Southern Serbia: In Kosovo's Shadow, International Crisis Group, Policy Briefing, nr. 43, Belgrade/Pristina/Brussels, 27 june 2006.

## Bibliografie

- [1] Achcor, Gilbert, **Noul Război Rece, Lumea după Kosovo**, Editura „Corint”, București, 2001.
- [2] Bajovic, Pedrag, **A Balkan Fairy Tale: Kosmet or Kosovo Crisis**, în revue „*Reseau-network*“, Strasbourg, nr.7, 1998.
- [3] Bichir, Florian, **Mareșalul Tito și Kosovo**, în cotidianul „*Evenimentul Zilei*”, 19 februarie 2008.
- [4] Bogdan, Luminița, **Kosovo, un nou stat pe harta Europei**, în cotidianul „*Adevărul*”, 16 februarie 2008.
- [5] Chiriac, Marian, **Intervenția NATO în Iugoslavia**, în revista „*Sfera Politicii*“, Kosovo, nr.70, 1999.
- [6] Cornea Raico, **Kosovo**, Iași, 2001.
- [7] Garde, Paul, **Vie et mort de la Yugoslavie**, Paris, 1992.
- [8] Jelavich, Barbara, **Istoria Balcanilor. Secolul al XX-lea**, vol. I și II, Institutul European, Iași, 2000.
- [9] Kolko, Gabriel, **Kosovo, lecons d'une guerre**, în revue „*Le monde Diplomatique*“, bimestrial, ianuarie-februarie 2000.
- [10] Necșuțu, Mădălin, **Kosovo, scenariu postindependență**, în cotidianul „*Ziua*”, nr. 4156, 12 februarie 2008.
- [11] Nonevski, Boris, **Atac terorist asupra Macedoniei**, în revista „*Balcanii*”, anul II, nr. 2, 2001.
- [12] Steriu, Cătălina, **Dezbateri publice în Kosovo pe tema unei noi Constituții**, agenția de știri „*Mediafax*”, 28 ianuarie 2008.
- [13] Steriu, Cătălina, **Majoritatea sârbilor ar rămâne în Kosovo, în cazul proclamării independenței – sondaj**, agenția de știri „*Mediafax*”, 11 ianuarie 2008.
- [14] Vlad, Corneliu, **De la Serbia Mare la Albania Mare?**, în revista „*Lumea Magazin*”, an IX, nr.5(97), 2001.
- [15]\*\*\***Southern Serbia: In Kosovo's Shadow**, International Crisis Group, Policy Briefing, nr. 43, Belgrade/Pristena/Brussels, 27 iunie 2006.
- [16] [www.playfuls.com](http://www.playfuls.com), 31 ianuarie 2007.
- [17] [www.woldbulletin.net/news](http://www.woldbulletin.net/news), 7 ianuarie 2008.
- [18] [www.setimes.com](http://www.setimes.com), 9 ianuarie 2008.

## DIMENSIUNEA POLITICĂ A INTEGRĂRII POPULAȚIEI MUSULMANE DIN STATELE UNIUNII EUROPENE

Marian CURELARU\*

*Près de quinze millions de musulmans vivent aujourd'hui dans les principaux pays d'Europe occidentale, ce qui fait de l'islam la plus importante minorité religieuse de la région. Bien que les événements du 11 septembre aient fait naître parmi les non-musulmans la peur d'une confrontation entre les cultures, le problème est moins le choc des civilisations que la discrimination socio-économique et la représentation politique de la communauté musulmane.*

*L'intégration des musulmans dans la société européenne reste un défi que tous les gouvernements de l'Union se doivent relever. Notre approche est concentrée sur la dimension politique de l'intégration, en essayant de mettre en évidence le passage d'un „dialogue conflictuel” à un dialogue constructif entre les communautés musulmanes de l'Europe et les états.*

Teza privind „*socul civilizațiilor*”, profetită în 1990 de istoricul Bernard Lewis și popularizat de către analistul politic Samuel Huntington, are astăzi un impact mai curând emoțional decât logic-argumentativ, ceea ce se poate explica, între altele, prin faptul că ea nu prefigurează soluții. Din această perspectivă, conceptul de „*islam politic*” este mai fecund, în măsura în care favorizează abordări pragmatice. Atenția analiștilor s-a focalizat asupra acestui concept și a manifestărilor sale, fie ele violente sau nu, mai ales după atacurile din septembrie 2001 și după seria de atentate sinucigașe care au avut loc în unele țări vest-europene.

Un punct de vedere clar asupra motivației politice a terorismului fundamentalist islamic promovat de Al-Qaeda este dezvoltat de Cristian Barna: „Atentatele teroriste nu sunt motivate de necesitatea de a apăra religia islamică împotriva unei agresiuni fățișe, ci vizează atacarea simbolurilor imperialismului modern, așa cum au făcut-o partidele politice de extremă stângă la sfârșitul anilor 1960 și 1970. Mai mult, clișeul că în religia islamică nu se face distincție între politică și religie funcționează în favoarea politicului, făcând mai ușoară redefinirea conținutului central al Islamului, precum și subordonarea practicii religioase în favoarea proiectelor politice promovate de grupările fundamentalist islamice, promotoare ale *Jihad*-ului anti-occidental.”<sup>76</sup>

Cercetătorii care, în ultimii douăzeci de ani, au vorbit despre „islamul politic”, au avut de obicei în vedere, folosind această sintagmă, mișcarea și ideologia „Fraților Musulmani” și mișcările islamiste apropiate acesteia. Până prin anii 1980, discursul s-a concentrat, cu preponderență, asupra relației dintre islamul politic și violență, cu atât mai mult cu cât partidele de coloratură religioasă nu au obiceiul de a condamna actele violente pe care mișcările islamiste radicale (jihadiste) le execută împotriva unor obiective occidentale sau împotriva regimurilor din statele arabe și islamice. După cel de-al doilea război din Golf (1991), cercetările și întrebările legate de acest subiect au căpătat dimensiuni mai ample și de perspectivă mai îndelungată, având, în general, două coordonate tematice: ostilitatea, dacă nu chiar ura anti-occidentală, pe de o parte, și chestiunea apetenței islamismului politic pentru democrație.

Concluzia optimistă a unor studii recente este aceea că islamiștii nu practică violența, că doresc o cooperare productivă și demnă cu Occidentul, că doresc ca democrația parlamentară să fie instaurată în țările lor, toate acestea presupunând ca America să accepte un dialog strategic aprofundat cu cei pe care-i consideră inamici. Realitatea este că revirimentul islamic contemporan, departe de a se diminua, rămâne puternic și foarte dinamic, fiind orientat pe trei coordonate principale: renunțarea la violență, integrarea în țesutul intim al societății și participarea la instituțiile statului, ale regimului și ale societății civile<sup>77</sup>.

---

### \* Academia Națională de Informații

<sup>76</sup> Cristian Barna, *Cruciada Islamului*, Editura Topform, București, 2007, p. 115.

<sup>77</sup> Amr Hamzawy, Marina S. Ottaway, Nathan Brown, *What Islamists Need to Be Clear About: The Case of the Egyptian Muslim Brotherhood*, Policy Outlook No. 35, February 2007; Robert S. Leiken and Steven Brooke, *The Moderate Muslim Brotherhood*, „Foreign Affairs” (SUA), martie-aprilie 2007.



Dacă pentru vechii exegeți tradiționaliști, punctul de referință în definirea statului îl constituia conceptul de „națiune”, neo-islamiiștii acreditează dreptul islamic (*sharia*) drept pivot al identității statale și societale. „Aceasta ar însemna transformarea islamului și a dreptului său canonic în Lege, și nu doar în idee orientativ-programatică”, consideră un analist islamic, care argumentează: „Este un element inedit care nu are nimic a face cu îndelungata noastră experiență istorică și nici cu modernitatea și contemporaneitatea. Laicismul european a realizat separarea religiei de stat pentru ca acesta din urmă să iasă de sub tutela Bisericii. În schimb, alternativa pe care islamiiștii o propun pentru 'corectarea' identității noastre este una generatoare de conflict și confruntare perpetuă între stat și religie. Ceea ce ne interesează pe noi este ieșirea din acest îndelung și păgubitor conflict între religia noastră (amenințată să devină o religie politică) și statele noastre, amenințate și ele cu șubrezirea și destrămarea. A elimina cauzele slăbiciunilor noastre înseamnă a evita ambele amenințări.”<sup>78</sup>

Din această perspectivă, momentele alternante de conflict și de dialog, situațiile de criză și seria de reacții musulmane sau occidentale pot fi privite ca manifestări ale unui „război de uzură” ce are drept miză fie instituționalizarea islamului conform intereselor politice ale liderilor musulmani, fie integrarea sub toate aspectele a cetățenilor de origine musulmană într-un „Islam european”. Acest „război” este marcat de crize succesive, care conduc la conturarea identității musulmanilor din Europa: problema vălului și a religiei islamice în școli, războiul din Golf, scandalul caricaturilor profetului Mahomed etc.

„Politica” musulmanilor în acest „*dialog conflictual*” este caracterizată prin exercitarea de presiuni și exploatarea politică a conjuncturilor tensionate, chiar dacă motivația activismului lor poate fi de natură socială ori culturală, precum contestarea islamofobiei sau cerința respectării democratice a specificității culturale islamice. De altfel, chiar termenul „*islamofobie*” (lansat în 1996, în Marea Britanie, de către o „Comisie de studiu a musulmanilor britanici și a islamofobiei”) a fost utilizat în universități de un grup islamist interzis. Invocarea unei pretinse islamofobii permite fundamentaliiștilor să exercite șantajul, pentru a dezamorsa orice critică și pentru a se victimiza.

### 1. Islamofobia ca argument politic

Prin Declarația de la Varșovia, adoptată la 17 mai 2005, Consiliul Europei plasează lupta contra islamofobiei printre prioritățile Uniunii Europene. Fenomenul rasismului este „îngrijorător” în Europa, în special în statele afectate de criza economică, unde „străinii sunt stigmatizați”, apreciază Comisia împotriva rasismului și intoleranței (ECRI) din cadrul Consiliului Europei (CE). Raportul acesteia din mai 2007 constată că există „fenomene virulente de rasism și intoleranță în rândul statelor membre” ale CE, cele mai vizate categorii fiind musulmanii, evreii, românii, persoanele de culoare, dar și imigranții, refugiații sau solicitanții de azil.

De regulă, declarațiile și acțiunile islamofobe se înmulțesc în situații de criză, precum cele ulterioare atentatelor (sau tentativelor eșuate de atentat) ori „scandalul caricaturilor”. În același timp, pe fondul intensificării manifestărilor xenofobe, apar inițiative ale forțelor politice extremiste. De exemplu, în Germania, fostul jurnalist Udo Ulfkotte și-a anunțat intenția de a înființa un partid care să militeze „împotriva islamizării latente a societății în Europa” și împotriva „drepturilor speciale” ale musulmanilor și să stopeze imigrarea musulmanilor radicali. Ulfkotte afirmă că partidul său nu va fi antiislamic, ci antiislamist. După părerea lui, trebuie pus capăt imediat și definitiv tratativelor purtate cu Turcia în privința aderării la UE, iar moscheile să nu se mai construiască decât în urma unor decizii ale locuitorilor, consultați prin referendum în această privință. Udo Ulfkotte este și inițiatorul „mișcării civice” „Pax Europa”, înființată în decembrie 2006, ce intenționează să se implice „în favoarea Europei - împotriva Eurabia”. Foarte interesați de partidul antiislamist și de Asociația „Pax Europa” sunt în prezent radicalii de dreapta germani<sup>79</sup>.

Un episod semnificativ din punct de vedere al „islamofobiei” s-a produs în august 2007,

<sup>78</sup> Radwan El-Sayed, *Viitorul islamului politic și schimbările din politica americană*, cotidianul „Al-Hayat” (Marea Britanie), 20.03.2007.

<sup>79</sup> Fabian Löhe, *Teama de o islamizare latentă*, „Focus” (Germania), 05.04.2007; Astrid Geisler, *Împotriva islamiiștilor*, „Tageszeitung” (Germania), 03.05.2007.

când cotidianul regional suedez *Nerikes Allehanda*, a publicat o caricatură reprezentându-l pe profetul Mahomed cu corpul unui câine, animal considerat impur de către musulmani. În acest context, Liga Arabă Europeană (LAE) a lansat un apel către structura de bază pe tema imposibilității de a organiza o manifestație la Bruxelles. Potrivii responsabililor LAE, autoritățile belgiene i-au pus în gardă cu privire la „posibilele acțiuni provocatoare” ale fasciștilor antiislamiști din cadrul organizației „*Stop the Islamisation of Europe*”, reamintindu-le totodată faptul că toate manifestările precedente s-au derulat într-o manieră violentă.

Manifestările de rasism și xenofobie sunt incontestabile, dar ele sunt exploatare ideologic în discursul islamic, oferind argumente și „legitimitate” unor potențiale acțiuni de radicalizare. Astfel, miniștrii de externe din cadrul Organizației Conferinței Islamice și-au exprimat îngrijorarea cu privire la „intensificarea discriminării și intoleranței împotriva musulmanilor, în special în statele europene și în SUA, unde s-a ajuns la o adevărată xenofobie”, apreciind că „*islamofobia a devenit cea mai gravă formă de terorism*” și solicitând „adoptarea de măsuri concrete pentru a rezolva situația”. Miniștrii au criticat, de asemenea, „modul în care *mass media și oficialitățile internaționale asociază constant și în termeni generali terorismul cu Islamul*”<sup>80</sup>.

## 2. Argumentul specificității culturale

În Marea Britanie, încercările guvernului de a-și redefini relațiile cu comunitățile musulmane, foarte divizate, dar care s-ar fi putut arăta deschise față de noi idei pentru a-și revizui modelul multicultural au fost zădărnice în octombrie 2006, când Jack Straw, (președintele Camerei Comunelor și deputat al circumscripției Blackburn, care are în jur de 20% de musulmani) a lansat problema vălului (*niqab*), declarând, într-un ziar local că se simte jenat să vorbească față în față cu cineva pe care nu poate să îl vadă.

David Davis, ministru de Interne în cabinetul conservator „din umbră” de la Londra, a apărat afirmațiile lui Jack Straw, declarând că Marea Britanie riscă divizări sociale și religioase, care ar putea afecta libertatea cuvântului și ar putea totodată să creeze condițiile creșterii activității teroriste. „Problema este că se creează comunități închise în cadrul societăților noastre”, a afirmat Davis, care a dat-o ca exemplu pe Aisha Azmi, o tânără profesoară în vârstă de 24 de ani care și-a dat în judecată școala deoarece directorul instituției i-a cerut să-și scoată vălul în timpul orelor de curs. Un alt exemplu oferit de Davis este al școlii musulmane Madani, în care elevele nonmusulmane sunt obligate să poarte vălul islamic.

Declarațiile lui Jack Straw au primit și susținerea premierului Tony Blair, care a declarat, în conferința de presă lunară din decembrie 2006, că vălul este „un semn al separării” și de aceea „acest lucru provoacă neplăceri unor persoane aflate în afara comunității”. El a explicat că integrarea socială este un subiect extrem de important, care trebuie dezbătut, că populația britanică este interesată de această problemă și că dorește să știe dacă există un „echilibru corect” între integrare și multiculturalism.

În aceeași perioadă, premierul Romano Prodi a declarat într-un interviu pentru *Reuters TV* că femeile musulmane nu trebuie să își ascundă chipul în spatele unui văl, dacă vor să se integreze cu adevărat în societatea italiană și dacă doresc să facă parte din viitorul acestei țări.

Toate aceste declarații, care au venit pe fondul îngrijorărilor legate de intoleranța tot mai accentuată a comunității islamice din Europa față de valorile occidentale, au accentuat indispoziția diverselor comunități musulmane, care s-au declarat *victimele unei campanii de stigmatizare duse de autorități*.

Pe 21 februarie 2007, Consiliul Musulmanilor din Marea Britanie a cerut, într-un manifest de 72 de pagini, ca elevele musulmane să poată purta vălul în timpul orelor de curs. „Astfel se poate promova o mai bună integrare a copiilor musulmani”, se arată în documentul ce invocă necesitatea ca toate instituțiile de învățământ primar de stat să permită fetelor musulmane să poarte vălul și fuste lungi care să le lase neacoperite doar mâinile și o porțiune din chip. Consiliul Musulmanilor mai cere școlilor să-i respecte pe „copiii care doresc să își lase barbă” și recomandă schimbări în

<sup>80</sup> Siraj Waliab, Islamofobia reprezintă cea mai gravă formă de terorism, avertizează liderii Organizației Conferinței Islamice, „Arab News Newspaper” (Arabia Saudită), 17.05.2007.

programa școlară, prin introducerea unor lecții despre „civilizația islamică”. Musulmanii susțin că în Marea Britanie există 400.000 de școlari musulmani, din care 96% învață în școlile publice<sup>81</sup>.

Liderii religioși ai comunității musulmane din Marea Britanie pledează și pentru introducerea legii islamice (*sharia*) în sistemul legal britanic. Ei argumentează această cerere prin faptul că verdictele pronunțate de tribunalele islamice din regat nu au corespondență în legislația britanică și sunt, în consecință, nelegitime din punct de vedere juridic. Suhaib Hassan, președintele tribunalelor islamice din Marea Britanie și purtător de cuvânt pentru probleme legate de sharia al Consiliului Musulman din Marea Britanie, susține că legislația britanică va avea de câștigat de pe urma integrării *sharia*. Potrivit acestuia, liderii musulmani din Marea Britanie sunt interesați de integrarea în sistemul legal doar a aspectelor civile ale legii islamice<sup>82</sup>.

### 3. Interpretări radicale

Una dintre cele mai dezbătute situații conflictuale din relațiile Europei cu lumea musulmană este „scandalul caricaturilor daneze” la adresa Profetului Muhammad. Efectul publicării acestora a depășit orice așteptări, fiind interpretat ca „simptomul unei grave crize de comunicare între Islam și Occident, civilizații cu fundamente și principii diferite, în care nicio parte nu mai este dispusă să o tolereze pe cealaltă”<sup>83</sup>.

Analiza evenimentelor i-a determinat pe analiști să infirme ideea conform căreia valul de violență și terorism izbucnit la cinci luni după publicarea caricaturilor din *Jyllands Posten* are caracter de reacție, arătând că „nu există un raport cauză-efect între presupusa blasfemie și terorism”, ci, dimpotrivă, este vorba despre „instrumentalizarea deliberată a unui resentiment răspândit printre musulmani, pentru a planifica, de acord cu mișcările extremiste și guvernele islamice periculoase, agresiunea împotriva unui stat-simbol și a valorilor care stau la baza civilizației occidentale”. În spatele acțiunilor violente, presa europeană l-a indicat pe imamul Ahmed Abu Laban, un personaj ce fusese ridicat de autorități la rangul de reprezentant al musulmanilor în Danemarca, dar care s-a dovedit „marele păpușar ce a promovat războiul sfânt al Islamului mondial împotriva țării care i-a dat cetățenia”.

Toate aceste corelații au primit o interpretare radicală, conform căreia „scuzele reiterate adresate Islamului și musulmanilor nu numai că nu sunt utile, dar sunt percepute ca un semn de slăbiciune și îi încurajează pe păpușarii terorii să devină și mai cruzi. Ei sunt problema, nu caricaturile. O problemă creată de ingenuitatea și teama Occidentului”<sup>84</sup>.

O perspectivă similară asupra scandalului caricaturilor reiese și din declarațiile unor experți cehi pe probleme de securitate: „S-a dovedit că minoritățile islamice din Europa au început să ceară reguli speciale. Astăzi sunt deranjați de caricaturi, dar peste un timp vor demonstra fiindcă mâncăm carne de porc și bem alcool, ceea ce este împotriva credinței lor”, a declarat prim-adjunctul ministrului de externe, Jaroslav Basta. El a avertizat însă că „nu este vorba de un conflict cu islamul, ci cu islamiștii radicali”<sup>85</sup>.

*Europa, continent al „dhimmitudinii”* - Istoric britanic de origine egipteană. Bat Ye’or, prezintă în *„Eurabia: axa euro-arabă”*<sup>86</sup>, o analiză provocatoare a relațiilor dintre Occident și Islam. Ea afirmă că Europa amenințată de terorism a devenit noul continent al *dhimmitudinii*, unde nu se duc bătălii, pentru că deja a fost supus fără luptă. Condiția *dhimmi* este aceea a unei insecurități perpetue. Eurabia este în același timp un parteneriat cu lumea arabo-musulmană cât și o strategie dusă discret, în afara tratatelor oficiale, sub numele Dialogului euro-arab. Este vorba de o structură care gestionează sub aspectele financiare, politice, economice, culturale relațiile euro-arabe, sub auspiciile șefilor de stat europeni și al miniștrilor Afacerilor Externe ai acestora, în colaborare cu omologii lor arabi și cu reprezentanții Comisiei europene și cei ai Ligii Arabe.

<sup>81</sup> George Daniel Râpă, *Marea Britanie - Manifest pentru vâl și barbă*, „Jurnalul național”, 22.02.2007.

<sup>82</sup> *Liderii comunității musulmane britanice vor integrarea legii islamice în sistemul legal*, „Mediafax”, 20.01.2008.

<sup>83</sup> Ioana Lupea, *Desenul unui conflict*, „Evenimentul zilei”, 06.02.2006.

<sup>84</sup> Magdi Allam, *Abu Laban, păpușarul terorii*, „Corriere della sera” (Italia), 09.02.2006.

<sup>85</sup> Bretislav Turecek, *Serviciile secrete cehe: radicalii se pregătesc să islamizeze Europa*, „Pravo” (Cehia), 28.02.2006.

<sup>86</sup> Bat Ye’or, *Eurabia: The Euro-Arab Axis*, Fairleigh Dickinson University Press, 2005.

În arabă, *dhimmi* semnifică protejat. Termenul a desemnat timp de 13 secole evreii, creștinii și alți nemusulmani din țările islamiste, începând cu secolul al VII-lea. Repede termenul a fost ocultat, iar acest concept *dhimmi* a devenit temeiul fundamentalismului ideologiei jihadului, lupta sfântă a Islamului, care divide lumea în două câmpuri de luptă: unul al musulmanilor reprezentat de teritoriul păcii, și cel al infidelilor, reprezentând teritoriile războiului *dar al-harb*. Invocând Coranul și Hadith (stâlpii legii islamice), jihadul prescrie comunității musulmane obligația de a cucerii țările non musulmane, pentru a le impune legea islamică. Jihadul poate fi dus fie într-un mod pașnic (prozelitism), fie prin război.

Dincolo de opiniile sale preponderent radicale, Bat Ye'or are și unele puncte de vedere obiective, pragmatice, precum necesitatea de a-i susține pe musulmanii moderați, „ei înșiși persecutați de către coreligionarii lor pentru că vor să se integreze și să respingă valorile Islamului în profitul celor ale adevăratei democrații” sau ideea că „nu trebuie să demonizăm Islamul”<sup>87</sup>. Pe plan ideologic, *Eurabia: The Euro-Arab Axis* împărtășește aceleași certitudini cu cele ale Extremei Drepte.

#### 4. Exploatarea violenței politice de către islamicii moderați

Avertismentele publice lansate, în noiembrie 2006, de șeful MI5 în legătură cu pericolul islamismului radical au generat o reacție promptă din partea organizațiilor musulmane din Regatul Unit, care au ținut să sublinieze că amenințările teroriste nu sunt exclusiv de natura islamică. „După 11 septembrie 2001, peste 1.000 de persoane au fost arestate sub suspiciunea de terorism și, dintre acestea, numai 27 au fost găsite vinovate. Din cei 27 numai nouă erau musulmani”, a subliniat Massoud Shadjareh, reprezentant al ONG-ului Comisia Islamică pentru Drepturile Omului.

La două zile după 10 august - dată la care autoritățile britanice au dejucat un posibil complot, care ar fi provocat explozia unor avioane deasupra Atlanticului - partea moderată a musulmanilor din Marea Britanie a publicat o scrisoare deschisă agresivă la adresa primului ministru Tony Blair. În această scrisoare se sugera faptul că Blair ar lupta mai bine împotriva terorismului dacă ar recunoaște că politica guvernului actual furnizează de fapt „muniție extremiștilor”. Autorii scrisorii cereau ca premierul să-și modifice politica externă în scopul „îmbunătățirii securității tuturor”. Unul dintre semnatari, deputatul laburist Sadiq Khan, a adăugat faptul că reticențele lui Blair în a critica Israelul contribuiau la creșterea numărului celor vizați de teroriști ca potențiali recruți. Contextul a fost exploatat pentru a se face presiuni asupra guvernului britanic în vederea susținerii programului politic dorit de islamistii care lucrau în cadrul sistemului. În ciuda unor temeri privind riscul de tulburări în rândul musulmanilor, guvernul Blair a respins propunerea. Conform secretarului ministrului de interne, John Reid, era o teribilă greșeală să crezi că politica externă a țării ar trebui fie modelată, parțial sau total, de amenințarea unor activități teroriste.

Fără a se descuraja, partea „moderată” musulmană a continuat presiunile pe „frontul intern”. La 14 august, în timpul unei reuniuni cu adjunctul primului ministru și cu înalți reprezentanți ai guvernului, membrii „moderați” musulmani au înaintat noi cereri: oficializarea a două sărbători religioase islamice și aplicarea pe teritoriul Marii Britanii a legilor referitoare la căsătorie și viața familială.

De ce aceste ultimatumuri și de ce tocmai atunci? Conform cotidianului *Daily Mail*, șeful delegației musulmane din 14 august, Syed Aziz Pasha, a justificat logica acțiunilor lor, prin faptul că, acordarea de drepturi religioase, le-ar oferi o mai bună poziție în a-i convinge pe tinerii musulmani că sunt tratați la fel ca ceilalți cetățeni. „Suntem dispuși să colaborăm, dar trebuie să fie un parteneriat. Dacă ei vor înțelege problemele noastre și noi le vom înțelege pe ale lor”, a afirmat Pasha, referindu-se la guvernul britanic.

Presa a reacționat dur față de aceste exigențe: Polly Toynbee, de la Guardian, a condamnat scrisoarea deschisă, calificând-o drept „periculos de aproape de șantaj”. Aceasta nu era prima tentativă a liderilor musulmani „moderați” de a transforma violența islamistă într-o lovitură politică. Același mecanism, deși mai puțin agresiv, a fost folosit după atentatele cu bombă, din iulie 2005 de

<sup>87</sup> Cheshire Cat, *Islamisation et avenir de l'Europe*, „France-Echos”, 12.03.2005, interviu cu Bat Ye'or.

la Londra, când, exploatănd moartea celor 52 de persoane, au cerut retragerea trupelor britanice din Irak.

Această presiune a avut drept efect, pe de o parte, publicarea de către Ministerul de Interne unui raport realizat de musulmanii „moderați”, „*Preventing Extremism Together*”, prin care era acceptată formal această politică de moderare.

În opinia lui Daniel Pipes, deși terorismul determină dezvoltarea unui islam radical în Occident, trezind ostilitatea față de musulmani și intensificând supravegherea organizațiilor islamice, pe de altă parte, turnura evenimentelor din Marea Britanie (unde actele de terorism de la 7 iulie 2005 au inspirat mai degrabă autocritici, decât furie împotriva jihadului) pare să indice faptul că *violența poate consolida islamismul legal*<sup>88</sup>.

### 5. „Corectitudinea politică” față de islamici

Sușinuți de diplomați și funcționari publici din cele 25 de țări membre UE, oficialii europeni au elaborat, în 2006, un *proiect de „limbaj fără încărcătură emoțională despre radicalizare”*. Autorii sperau că noul lexicon ar putea fi adoptat de guvernele europene și instituțiile UE, inclusiv de Comisia Europeană și Parlamentul European. Setul de recomandări, discutat numai „la nivel de grup de lucru”, se bucură de sprijinul lui Gijs de Vries, coordonatorul UE pentru lupta antiteroristă.

Conform proiectului de recomandare, guvernele europene ar trebui să renunțe la sintagma „terorist islamist”, în favoarea expresiei „teroriști care invocă în mod abuziv islamul”. Ideea de bază a actului normativ este „evitarea utilizării unor cuvinte nepotrivite, care ar provoca frustrare în rândurile musulmanilor și ar spori riscul de radicalizare”. Oficialii UE au analizat impactul unor termeni ca „islamist”, „fundamentalist” sau „jihad” în descrierea actelor de terorism sau a asasinatelor<sup>89</sup>.

Melanie Phillips, expertă britanică pe probleme de terorism islamic, apreciază că încercarea UE seamănă este într-o foarte mare măsură cu ceea ce s-a întâmplat în Marea Britanie, dar la un nivel mai informal. „Noi nu avem legi sau recomandări care să interzică acest lucru. Cu toate acestea, discuția despre violența islamică a devenit un tabu, majoritatea părților vizate fiind prinse într-un consens tacit de a nu discuta deloc aceste aspecte. Sunt foarte mulți musulmani care consideră că, dacă rostești 'terorism islamic', te faci vinovat de prejudecăți. Iar acest fapt a avut ca efect blocarea deplină a discuțiilor care sunt absolut vitale despre interpretarea islamului și a conceptului de terorism islamic, sub amenințarea de intimidare. Propunerea UE de a interzice acest discurs este și mai periculoasă, pentru că introduce o forță cu potențial de normă legislativă care duce la cenzură. Iar cenzura e rea în orice moment, mai ales în acela în care nu mai ești lăsat să identifici o amenințare, fără riscul de a încălca directive UE. Din punct de vedere cultural, este un demers sinucigaș”<sup>90</sup>.

### 6. De la „dialogul conflictual” la dialogul constructiv

O declarație a vicepreședintelui Comisiei Europene, Franco Frattini, despre un așa-numit *Islam european* a stârnit reacții critice din partea unor jurnaliști musulmani. Pe 16 august 2007, Frattini a prezentat la Londra un plan de mobilizare a profesorilor musulmani din Europa în sensul „eradicării violenței din interior” (ca aceștia să-i educe pe elevii lor în spiritul valorilor europene) și a sugerat guvernelor europene să-i instruiască pe imamii din țările lor astfel încât să descurajeze impulsurile islamismului militant. „E foarte important nu numai să le arătăm comunităților musulmane că noi respectăm alte religii, dar și ca ei să respecte legile naționale, legile europene și drepturile fundamentale, în primul rând dreptul la viață”, a spus cu acea ocazie Frattini.

Imediat, oficialul european a fost acuzat de „rasism” și de „islamofobie” într-o serie de periodice musulmane de pe continent. „Ce teme are Frattini să spună așa ceva, din moment ce 99,99% dintre musulmanii din Occident respectă legile? O minoritate care nu le respectă există în

<sup>88</sup> Daniel Pipes, *Piggybacking on Terror in Britain*, „New York Sun” (SUA), 29.08.2006.

<sup>89</sup> „Daily Telegraph” (Marea Britanie), 11.04.2006.

<sup>90</sup> Delia Zahareanu, *Tabu european pe terorismul islamic*, „Cotidianul”, 06.06.2006.

toate comunitățile, numai că liderii UE nu spun niciodată același lucru despre evrei, despre creștini sau comunități de altă credință”, a comentat Ahmed Versi, redactor-șef al revistei lunare *Muslim News*, care apare la Londra.

„Pare că vicepreședintele Comisiei Europene propune o metodă perfidă spre a continua opera misionarilor creștini de slăbire a Islamului”, a afirmat Ahmed Versi. „Să spui că ar trebui creat un Islam european dovedește nu numai că UE plănuiește să impună musulmanilor propria ei versiune despre Islam, dar și că acesteia nu-i pasă că va stârni sentimente antioccidentale și anticreștine și mai intense în comunitatea islamică”, a declarat alt ziarist musulman pentru agenția iraniană de presă IRNA.

Mshari Al-Zaydi, expert în fundamentalismul islamic și comentator al publicației Saudite *Asharq Al-Awsat* se întreba cum se face că, dintre toate minoritățile etnice și comunitățile de imigranți, numai musulmanii au dificultăți cu integrarea în sistemul de valori al societăților occidentale: „Cum pot oare chinezii, indienii și mexicanii să se stabilească în Vest și să-și conserve identitatea, fără a reclama că Europa încearcă să le-o distrugă? Și cum pot oare înțelege musulmanii că un apel de genul celui făcut de Frattini ar viza distrugerea religiei islamice, câtă vreme nimeni de la Bruxelles nu vrea să scoată din Islam principiile Coranului?”<sup>91</sup>

„Dialogul conflictual” influențează definirea viitoarei identități europene, care trebuie să aibă în vedere împărtășirea unui ansamblu de valori specifice comune și totodată să fie suficient de deschisă pentru a-l accepta pe „celălalt”, „noneuropeanul”. Un musulman contribuie, la rândul lui, la îmbogățirea acestei noi identități, în care islamul își are locul lui, chiar dacă în opinia publică el este adesea considerat ilegitim.

Musulmanii stabiliți în Europa au acum ocazia să-și reevalueze moștenirea specifică zonelor de unde au venit și să-și construiască o altfel de identitate colectivă, care să accepte în mod firesc influențe culturale ale țărâmului de adopție, Europa, spune Tariq Ramadan, cel ce a lansat și a dezvoltat conceptul de Islam european cu câțiva ani buni înainte ca Franco Frattini să folosească aceeași expresie.

„Trebuie să separăm principiile islamice de culturile lor de origine și să le ancorăm în realitatea culturală a Europei Occidentale. Trebuie abandonată definirea Islamului în opoziție cu valorile occidentale: eu pot încorpora în identitatea mea absolut orice nu se opune religiei mele. Iar asta e o revoluție”, sună esența teoriei sale. „Eu nu-mi reneg rădăcinile musulmane, dar nici nu demonizez Europa”, este concluzia filozofului din Geneva, ca un fel de deviză a viitorilor euromusulmani corect aclimatizați cultural.

Unii intelectuali musulmani au observat că, pe măsură ce comunitatea islamică din Europa va fi capabilă să se definească pe sine în plan european, și nu sub forma unor ghetouri culturale ale Islamului de nuanță africană, central-asiatică ș.a.m.d., legislația și atitudinea europenilor față de imigranții musulmani vor deveni mai relaxate, ceea ce ar crea un „*cerc virtuos*”. „Aceasta ar ajuta și guvernele din UE să distingă între Islamul autentic și Islamul sectelor extremiste, exportate în Europa din doar câteva colțuri ale lumii”, observa Abdal-Hakim Murad de la Centrul pentru Studii Orientale al Universității Cambridge. În fond, aceași idee de coagulare cu liant european a variantelor culturale ale Islamului<sup>92</sup>.

Realitatea islamului european nu este un fapt împlinit, ci mai curând un proces în curs de evoluție. Musulmanii manifestă tendința de a obține de la statele de reședință un statut legal comparabil cu cel care a fost acordat celorlalte religii recunoscute. În unele țări, această egalitate este prevăzută prin lege, precum în Austria, unde islamul a fost recunoscut ca religie oficială din 1912 de către Imperiul austro-ungar. Belgia a fost prima țară europeană occidentală care le-a acordat musulmanilor un statut echivalent cu cel al protestanților și evreilor (1974), iar în Spania, statul a semnat în 1992 un acord cu comunitatea islamică. Putem deduce că această tendință de egalizare a drepturilor privește toate țările europene, cel puțin în principiu, pentru că dreptul fundamental la libertate religioasă a fost proclamat în toate țările europene și el este definit ca un

<sup>91</sup> Crenguța Nicolae, *Euromusulmanii*, „Business Magazin”, 30.08.2006.

<sup>92</sup> Ibidem.

drept inalienabil în numeroase texte juridice europene<sup>93</sup>.

## 7. Organizații ale comunităților islamice

În statele din spațiul euro-atlantic funcționează numeroase organizații musulmane legale, la nivel național sau local, care urmăresc diverse obiective sociale, religioase, culturale sau politice. Apariția și evoluția lor reflectă procese de agregare a intereselor și inițiativelor individuale, de grup sau la nivelul unor comunități musulmane, care favorizează integrarea socio-culturală. În general, peisajul asociativ este influențat de eterogenitatea națională și ideologică a grupurilor musulmane.

Din ultimul deceniu al secolului trecut, dar mult mai vizibil după atentatele din 11 septembrie 2001, statele în care s-au constituit comunități musulmane semnificative au înregistrat apariția unor instanțe de tip „consiliu musulman”, ce pot fi împărțite în două categorii: fondate și conduse de către comunitatea musulmană sau instituite și supervizate de stat. Din prima categorie poate fi menționat *Consiliul musulmanilor din Marea Britanie (MCB)*, autoproclamat în 1997, care se bucură și în prezent de o anumită autonomie.<sup>94</sup>

Voința comună de a stabili un dialog eficient între guverne și comunitățile musulmane a condus în unele țări la stimularea formării unor organizații reprezentative la nivel național ale acestor comunități, ca instrumente de cooperare și de acțiune colectivă. Prima țară în care s-a experimentat acest gen de instituție a fost Franța. *Consiliul Francez al Cultului Musulman (CFCM)*, compus din 41 de membri, aleși în aprilie 2003 de către delegații a 1 400 de moschei din Hexagon (4 042 mari electori), acționează ca un reprezentant legitim ce participă la integrarea islamului în sistemul laic francez, prin relațiile cu puterea politică, construirea de moschei sau pregătirea imamilor. În Italia, ministrul de Interne a aprobat, în noiembrie 2005, crearea unui *Consiliu Consultativ Musulman*, ai cărui membri sunt numiți de minister, iar cel mai recent exemplu al eforturilor depuse pentru organizarea Islamului în Europa și identificarea de către autorități a unor parteneri de dialog este *Consiliul Musulmanilor din Germania*, instituit în aprilie 2007.

După Olivier Roy, director de cercetări la Centrul Național al Cercetării Științifice (CNRS), niciuna din formule nu satisface azi *exigența de legitimitate*. Dificultățile consiliilor musulmane în a se impune pe scena politică provin, în principal, din lipsa lor de vechime și de credibilitate. Alte dificultăți ce trebuie depășite privesc coeziunea internă și disensiunile dintre reprezentanții de origini și de culturi diferite, care slăbesc mesajul diverselor instanțe reprezentative.

## 8. Implicarea musulmanilor în viața politică

Dominat în lumea sunnită de Frații Musulmani, islamul politic se înscrie în cadrul regulilor și instituțiilor existente. Astfel, aproape peste tot în lumea musulmană, partidele islamiste participă la scrutinuri, atunci când sunt autorizate să facă acest lucru. Departe de a fi exclusiv religioase, discursurile înlocuiesc adesea revendicările sociale și politice ale populațiilor decepționate de incapacitatea conducătorilor lor de a le răspunde așteptărilor. Din 1980-1980, discursul islamului politic a evoluat foarte mult și se vrea a fi foarte pragmatic. Majoritatea partidelor islamiste insistă asupra a trei noțiuni: libertate, justiție și dezvoltare<sup>95</sup>.

Politica celor 16 milioane de musulmani din cadrul UE este un subiect extrem de discutat. O scrie de critici, în special din SUA, susțin că acești adepți ai Islamului reprezintă un bloc unit care conduce statele europene către adoptarea unor politici radicale<sup>96</sup>. Analizii politici consideră că majoritatea musulmanilor europeni nu votează, nu reprezintă un bloc electoral coeziv, dar sprijină democrația și principalele partide europene - în general cele de stânga. În Europa există partide

<sup>93</sup> Dassetto F., Ferrari S., Maréchal B. (2007), *Islam in the European Union: What's at stake in the future?*, Rapport for the committee Culture and Education of the European Parliament, Brussels, may 2007, pe site-ul <http://www.europarl.europa.eu>.

<sup>94</sup> Jacqueline Remy et Boris Thioly, *La face cachée de l'UOIF*, „L'Express” (Franța), 02.05.2005; interviu cu politologul Fiammetta Venner, autoarea lucrării „OPA sur l'islam de France”, Calmann-Levy, Paris, 2005.

<sup>95</sup> Nikola Tietze, *L'Islam en Allemagne*, [http://eduscol.education.fr/D0126/islam\\_tietze.htm](http://eduscol.education.fr/D0126/islam_tietze.htm)

<sup>96</sup> „The Guardian” (Marea Britanie), 12.08.2006.

musulmane, precum *Lista Euro-Palestiniană din Franța* sau *Partidul Musulmanilor din Franța*, care câștigă atenție din partea mass-media, însă nu și voturi<sup>97</sup>.

La ultimele alegeri generale din Olanda (22 noiembrie 2006) a participat un alt partid islamic, *Islam Democraten (ID)*, iar în ianuarie 2008 s-a înființat *Partidul Democratic Islamic – Islamistisch Democratische Partij (IDP)*, care anunță că va respecta valorile constituționale, dar se va supune unei singure legi, cea a Coranului.

Conform profesoarei Jytte Klausen, „în majoritatea statelor europene, doar 10 - 25% din populația musulmană poate să voteze”. Ceilalți sunt fie prea tineri, fie nu sunt cetățeni ai acestor țări. De exemplu, doar aproximativ 500.000 din cei 3,5 milioane de musulmani din Germania au drepturi electorale. Excepțiile sunt reprezentate de Olanda, unde aproximativ jumătate din turcii și musulmanii olandezi sunt cetățeni, și de Marea Britanie, unde musulmanii cu drept de vot fac acest lucru mai des decât conaționalii lor<sup>98</sup>.

Consiliul European al Fatwa și Cercetării a consacrat sesiunea sa anuală din 2006 - care a avut loc între 3 și 9 iulie, la Istanbul - participării musulmanilor la viața politică în Europa. Printre problemele abordate: Musulmanii pot vota? Se pot prezenta la alegeri? Musulmanii trebuie să participe la viața politică individual sau ca grup? Mizează pe un partid care există sau trebuie să creeze unul?

În opinia imamului Youssouf Al-Qaradawi, poziția salafiștilor după care musulmanii nu trebuie să participe la viața politică nu se aplică doar la Europa, ci și la lumea islamică. „Ei refuză democrația, afirmând că este un păcat, o impietate. „Din punctul meu de vedere, aspectele politice ale legii islamice (sharia) nu se opun democrației. Democrația reală înseamnă că un grup își poate alege reprezentanții”, afirmă Al-Qaradawi<sup>99</sup>.

*Liga Arabă din Europa (AEL)* caută să apere drepturile civile ale arabilor din Europa și a atras ca adepți mii de șomeri sau tineri imigranți frustrați. Conducătorul, Abou Jahjah, un carismatic orator cu MA în politică internațională și vorbitor fluent în patru limbi. Alături de un partid de stânga, organizația a întemeiat partidul *Resist*, pentru a participa la alegerile din 2003, dar fără succes. Oricum, Abou Jahjah a anunțat deja crearea unui nou partid politic, *Partidul Democrat Musulman*. AEL are acum filiale din ce în ce mai numeroase în Franța și Olanda.

Similară AEL, este *Mișcarea Tinerilor Musulmani (MJM)*, care și-a constituit, de asemenea, partid politic. *Partidul Cetățeniei și Prosperității* a participat la alegerile locale de la Bruxelles din mai 2003, câștigând mai mult de 8.000 de voturi și dovedind potențial pentru ocuparea unor locuri în parlament.

## 9. Concluzii

Islamul cunoaște un proces de transformări trecând de la o religie de imigranți la o religie integrată cu deplin drept în realitatea europeană. Acest proces ar trebui să fie însoțit, din punct de vedere legal, de acțiuni care să permită comunităților musulmane să se integreze în modelul european de relații dintre state și religii. Deși nu există un astfel de model unic în cadrul Uniunii europene, trei principii sunt comune tuturor statelor membre și constituie axul principal al acțiunilor acestora: libertatea religiei, autonomia comunităților religioase și cooperarea dintre stat și comunitățile religioase. Islamul poate, în consecință, să-și găsească locul în diferitele sisteme naționale de relații dintre stat și religii, cu condiția să respecte acest nucleu comun.

Crearea de organizații musulmane, operând la scară națională și în măsură să reprezinte comunitățile musulmane stabilite într-un stat, constituie deci o condiție prealabilă a acestui proces de integrare. În cea mai mare parte a țărilor europene, statutul legal al comunităților religioase este stabilit la scară națională și, în absența unor organizații reprezentative suficiente, comunitățile

<sup>97</sup> Marc Epstein, Jean-Marie Pontaut, Laurent Chabrun, Jean-Michel Demetz, Dominique Lagarde, Baptiste Aboulin (Londra), Tangi Salaun (Cairo), *Islamismul. Noile amenințări*, „L'Express” (Franța), 17.08.2006

<sup>98</sup> Simon Kuper, *Musulmanii din UE: în căutarea jihadului sau a democrației?*, „Financial Times” (Marea Britanie), 24.08.2007.

<sup>99</sup> Xavier Ternisien, *Aspectele politice ale legii islamice nu se opun democrației*, „Le Monde” (Franța), 11.07.2006, interviu cu Youssouf Al-Qaradawi, președintele Consiliului European al Fatwa și Cercetării.



musulmane ar fi condamnate să rămână la marginea sistemului de relații dintre stat și grupurile religioase.

A acorda islamului un statut legal satisfăcător în statele membre UE, înseamnă a aduce soluții la o serie de probleme delicate ridicate de prezența musulmană în Europa, probleme care, în cea mai mare parte, nu suscită noi dificultăți în plan legal. Anumite probleme, precum construirea moscheilor, asistența religioasă în închisori, spitale și în timpul serviciului militar, pot fi rezolvate prin adoptarea unor reguli bine stabilite, care se aplică deja pentru alte comunități religioase.

În alte cazuri (sacrificii rituale, concedii pe motive religioase, secțiuni distincte în cimitire, furnizarea de alimente admise de către religie în cantinele școlilor, în închisori etc.), sunt necesare mai multe precauții: multiplicarea derogărilor față de legislația generală reprezintă o problemă delicată, care necesită o analiză atentă în cadrul căreia interesul general și nevoile particulare trebuie echilibrate. Cu toate acestea, statele membre dispun deja de un anumit număr de orientări inspirate din experiența celorlalte comunități în acest domeniu.

Din alt punct de vedere, obținerea egalității în ceea ce privește modul în care este tratată comunitatea musulmană în raport cu alte confesiuni prezente de mai mult timp în Europa, va fi de durată. Este cazul educației islamice în școlile publice, dar și al altor probleme legate de statutul individului și de legislația familiei. În aceste domenii, etapa de experimentare și de cercetare nu s-a încheiat încă.

Analiza problemelor legate de prezența comunităților musulmane în Europa nu confirmă ipoteza conform căreia islamul este incompatibil cu democrația și cu statul laic. Sistemul legal de relaționare a statelor cu religiile dispune deja, dată fiind experiența acumulată cu alte confesiuni, de instrumentele necesare pentru a trata și rezolva aceste probleme.

#### **.Bibliografie**

- [1] Cristian Barna, *Cruciada Islamului*, Editura Topform, București, 2007, p. 115.
- [2] Amr Hamzawy, Marina S. Ottaway, Nathan Brown, *What Islamists Need to Be Clear About: The Case of the Egyptian Muslim Brotherhood*, Policy Outlook No. 35, February 2007; Robert S. Leiken and Steven Brooke, *The Moderate Muslim Brotherhood*, „Foreign Affairs” (SUA), martie-aprilie 2007.
- [3] Radwan El-Sayed, *Viitorul islamului politic și schimbările din politica americană*, cotidianul „Al-Hayat” (Marea Britanie), 20.03.2007.
- [4] Fabian Löhe, *Teama de o islamizare latentă*, „Focus” (Germania), 05.04.2007; Astrid Geisler, *Împotriva islamiștilor*, „Tageszeitung” (Germania), 03.05.2007.
- [5] Siraj Waliab, *Islamofobia reprezintă cea mai gravă formă de terorism*, avertizează liderii Organizației Conferinței Islamice, „Arab News Newspaper” (Arabia Saudită), 17.05.2007.
- [6] George Daniel Râpă, *Marea Britanie - Manifest pentru vâl și barbă*, „Jurnalul național”, 22.02.2007.
- [7] *Liderii comunității musulmane britanice vor integrarea legii islamice în sistemul legal*, „Mediafax”, 20.01.2008.
- [8] Ioana Lupea, *Desenul unui conflict*, „Evenimentul zilei”, 06.02.2006.
- [9] Magdi Allam, *Abu Laban, păpușarul terorii*, „Corriere della sera” (Italia), 09.02.2006.
- [10] Bretislav Turecek, *Serviciile secrete cehe: radicalii se pregătesc să islamizeze Europa*, „Pravo” (Cehia). 28.02.2006.
- [11] Bat Ye'or, *Eurabia: The Euro-Arab Axis*, Fairleigh Dickinson University Press, 2005.
- [12] Cheshire Cat, *Islamisation et avenir de l'Europe*, „France-Echos”, 12.03.2005, interviu cu Bat Ye'or.
- [13] Daniel Pipes, *Piggybacking on Terror in Britain*, „New York Sun” (SUA), 29.08.2006.
- [14] „Daily Telegraph” (Marea Britanie), 11.04.2006.
- [15] Delia Zahareanu, *Tabu european pe terorismul islamic*, „Cotidianul”, 06.06.2006.
- [16] Crenguța Nicolae, *Euromusulmanii*, „Business Magazin”, 30.08.2006.

- [17] Dassetto F., Ferrari S., Maréchal B. (2007), *Islam in the European Union: What's at stake in the future?*, Rapport for the committee Culture and Education of the European Parliament, Brussels, may 2007, pe site-ul <http://www.europarl.europa.eu>.
- [18] Jacqueline Remy et Boris Thiolay, *La face cachée de l'UOIF*, „L'Express” (Franța), 02.05.2005; interviu cu politologul Fiammetta Venner, autoarea lucrării „OPA sur l'islam de France”, Calmann-Levy, Paris, 2005.
- [19] Nikola Tietze, *L'Islam en Allemagne*, [http://eduscol.education.fr/D0126/islam\\_tietze.htm](http://eduscol.education.fr/D0126/islam_tietze.htm)
- [20] „The Guardian” (Marea Britanie), 12.08.2006.
- [21] Marc Epstein, Jean-Marie Pontaut, Laurent Chabrun, Jean-Michel Demetz, Dominique Lagarde, Baptiste Aboulin (Londra), Tangi Salaun (Cairo), *Islamismul. Noile amenințări*, „L'Express” (Franța), 17.08.2006
- [22] Simon Kuper, *Musulmanii din UE: în căutarea jihadului sau a democrației?*, „Financial Times” (Marea Britanie), 24.08.2007.
- [23] Xavier Ternisien, *Aspectele politice ale legii islamice nu se opun democrației*, „Le Monde” (Franța), 11.07.2006, interviu cu Youssouf Al-Qaradawi, președintele Consiliului European al Fatwa și Cercetării.

# NAVELE DE LUPTA DIN EXTREMUL ORIENT DE LA INCEPUTURI ȘI PÂNĂ ÎN TIMPURILE MODERNE ȘI CUM AU INFLUENȚAT ELE SECURITATEA DIN REGIUNEA ASIA – PACIFIC

Marina MUSCAN\*

*The war ships from the Asia – Pacific region did not evolved separately from the other type of ships. They appear as a result of the modifications made by people to the ships that they use for more peaceful purposes. Taking into account that one country power is often consider as being the military power and taking into account the main axiom that states the more powerful a state is, the more secure it gets, we may assume that the battle ships were a security issue from the beginning of their existence. Now, in a region, where five (four + one) great powers exercise their influence the main battle ships are a level that ships the balance of power and therefore the security of states.*

## I. Apariția navelor de luptă în Extremul Orient

Puterea militară a fost de multe ori asimilată cu puterea națională. Paradigma conform căreia cu cât un stat este mai puternic, cu atât este mai sigur funcționează de multă vreme iar navele de luptă au apărut ca urmare a necesității oamenilor de a-și asigura stabilitatea. Avem în vedere aici în special țările care aveau deschidere la mare și care necesitau mijloace de protecție a coastelor și a flotelor folosite în comerț.

Navele de luptă din China antică și medievală nu reprezintă o ramură care s-a dezvoltat separat față de celelalte tipuri de nave, ci s-au născut din adaptările făcute de oameni bărcilor și altor tipuri de nave construite inițial pentru scopuri pașnice. Conform consemnărilor istorice China a început să construiască alte tipuri de ambarcațiuni după ce Fu Xi, unul dintre cei cinci conducători din perioada cuprinsă între 2852 î.Hr. și 2250 î.Hr. a introdus plutele, în China. Astfel istoria construirii de nave, în China, pare să înceapă de la adaptările pe care chinezii le-au făcut la plute. Celelalte culturi din regiune au început să construiască nave începând să adapteze canoale, și nu plutele<sup>1</sup>.

Navele de luptă chineze s-au dezvoltat ca răspuns la amenințarea japoneză și mongolă. Împăratul Jin din dinastia Song a mutat capitala de la Zhongdu (Beijing-ul de azi) la Kaifeng care era protejat de Râul Galben pentru a pune o barieră între el și mongoli. De asemenea, a pus bazele șantierelor navale în care a început construcția de nave destinate protecției teritoriului. Aceste nave au evoluat pe parcurs.

Cele mai des întâlnite nave chineze de la începuturi au fost joncile care pe parcursul istoriei s-au diversificat. În perioada celor trei regate existau șase tipuri de nave de război: 1) *Lou chuan* – navă cu trei nivele și punți fortificate; 2) *Zhan xian* – joncă ușoară destinată operațiunilor de luptă având un singur nivel; 3) *Meng chong* – aceste nave aveau puntea apărută de fortificații de lemn, lăsând loc doar pentru cabina de observație a căpitanului, astfel încât ocupanții navei erau protejați și aceste nave pot fi considerate distrugătoarele din China antică; 4) *Zou ge* – nave ușoare destinate transportului de trupe și operațiunilor de recuperare; 5) *You ting* – nave ușoare destinate operațiunilor de recunoaștere care transportau doar un mic contingent de soldați destinat protecției navei și nu operațiunilor ofensive<sup>2</sup>.

Puterea navală a contribuit la fondarea dinastiei Ming și a asigurat stabilitatea imperiului de-a lungul mai multor secole. Flota de nave de război a devenit astfel mândria imperiului.

Anul 2005, a marcat cea de-a șase sute-a aniversare de la prima experiență maritimă a Chinei. În 1405, împăratul Young Li din dinastia Ming a lansat la apă o flotă de 62 de corăbii sub comanda amiralului Zeng He. Patru dintre aceste nave erau cele mai mari corăbii de lemn construite vre-o dată măsurând 121,92 de metri lungime și 48,76 metri lățime. Această flotă era compusă din nave specializate pentru transportul cailor, nave care transportau apă proaspătă, nave cu provizii,

\* **București, Licențiat în Comunicare și Relații Publice, SNSPA – FCRP**

<sup>1</sup>Stephen Turnbull – *Fighting Ships of the Far East (1): China and Southeast Asia 202 BC – AD 1419* – New Vanguard 61 – Osprey Publishing Ltd.UK, ISBN 1 84176 386 1, 2002, p. 10.

<sup>2</sup> Idem p.15.

nave care transportau trupe și, nu în ultimul rând, nave militare pentru asigurarea securității convoiului. Pe nave s-au imbarcat 27.800 de oameni ducând cu ei sute de tone de mărfuri chinezești pe care să le comercializeze pe parcursul călătoriei. În comparație, Columb a plecat în călătorie 87 de ani mai târziu având doar trei nave cu 87 de oameni la bord. Nava sa amiral măsoară doar 22,86 de metri lungime.

Navele de luptă coreene s-au dezvoltat în timpul dinastiei Koryo (935 – 1392) ca răspuns la nevoia de a apăra Coreea împotriva atacurilor piraților chinezi și japonezi. La începutul secolului al XI-lea, coreenii construiseră un tip special de navă „*kwason*”, creată pentru a încapă navele inamice<sup>2</sup>. În 1009, Coreea avea 75 de nave de luptă. În timpul dinastiei Choson s-a pus accent pe construcția de nave de luptă. Acestea erau construite pentru a fi rezistente, nu rapide. Tot acum, au început să apară diferențe între navele folosite în a securiza râurile (erau mai lungi și mai înguste) și între navele care erau folosite în a securiza coastele/țărmurile (erau mai late). Se diferențiază patru tipuri de nave: 1) „*tae maengsan*” – nave de luptă de capacitate mare; 2) „*chung maengsan*” – nave de capacitate medie; 3) „*so maengsan*” – nave de mică capacitate; 4) „*mugun*” – nave ne-combatante destinate asistenței<sup>3</sup>.

În 1413, a fost introdusă în marina coreeană așa numită „*nava țeastoasă*” care era o versiune îmbunătățită a „*kwason*” și care avea rolul de izbi și distruge navele inamice fără a suferi avarii de pe urma impactului. Aceste nave erau foarte rezistente. Aveau o formă aproape hexagonală și puntea în întregime acoperită de o platoșă de lemn. Cabina de observație a căpitanului fusese și ea îndepărtată astfel încât aceste nave semănau foarte mult cu niște cutii plutitoare sau „țeastoase”. Aceste nave au jucat un rol extrem de important în menținerea independenței Coreei, în secolul XVI, salvând Coreea de invazia japoneză din 1539.

Coreenii au preluat de la chinezi praful de pușcă, în jurul anului 1375, în timpul dinastiei Ming, și ca urmare, au adoptat tehnica de bombardare a navelor inamice în locul tehnicilor de abordaj. Ca urmare a perfecționărilor, în decurs de un deceniu, coreenii au reușit să își echipeze navele de război cu cele mai performante tunuri din Asia, iar în 1410 circa 160 de nave de luptă coreene aveau artilerie la bord.

Primele menționări privind navele de război din Japonia au apărut în timpul perioadei Sengoku. Navele din această perioadă erau o combinație între navele de luptă coreene și cele chineze doar că erau mult mai rezistente. Cel mai cunoscut tip de navă din timpul acestei dinastii se numea „*ataka bune*”, era propulsată de 80 de vâslași și putea transporta circa 60 de luptători. Era înarmată cu trei tunuri și 30 de archebuze.

Majoritatea vaselor de luptă timpurii erau folosite în operațiuni de luptă pe râuri și în apele de coastă.

Dotarea cu nave de război a marinei indiene a început ceva mai târziu, deoarece aceasta a fost multă vreme centrată pe comerț mai mult decât pe nave de luptă. Navele de luptă au apărut târziu, după încheierea dominației coloniale. Totuși, nu se poate spune că marina indiană era sub-dezvoltată față de celelalte din regiune dar statul a fost mai interesat de menținerea securității pe granița sa nordică decât pe țărmuri. În 1965, marina indiană a contribuit la victoria asupra Pakistanului, dar de-a abia în 1971 s-au pus bazele marinei moderne indiene, odată cu apariția în regiune a forțelor navale americane.

## II. Prezent

China este o putere maritimă în plină dezvoltare care trebuie să facă față puterii maritime a SUA de-a lungul liniilor sale de comunicație maritimă care leagă China de resursele ei vitale din Orientul Mijlociu și Africa.

Strategia geopolitică a Chinei urmărește stabilirea de legături diplomatice care să îi permită să aibă acces la cât mai multe porturi și să își sporească puterea militară astfel încât influența ei să crească începând din Marea Chinei, trecând peste Oceanul Indian și ajungând până în Golful Persic.

<sup>2</sup>„*Kwason*” = în traducere „navă sulită”; construită pentru a fi un berbec naval. (n.a.)

<sup>3</sup>Stephen Turnbull – **Fighting Ships of the Far East (2): Japan and Korea 612 BC – AD 1639** – New Vanguard 63 – Osprey Publishing Ltd.UK, ISBN 1 84176 478 7, 2003, pp. 14 - 17

Această strategie poate fi asemuită cu adunarea “unui șirag de perle”. Întrebarea care se ridică, urmărind această direcție de dezvoltare a Chinei, este dacă statul chinez își va păstra “linia de dezvoltare pacifistă” stabilită momentan de Beijing sau într-o zi va decide să își revendice supremația în regiune. Această situație strategică este foarte complexă și poate să determine caracterul relațiilor Chinei cu SUA ca și poziția Chinei în mediul de securitate global de după Războiul Rece.

Investițiile masive în armată și modernizare ale Chinei ar avea scopul de a trimite un sugestiv mesaj vecinilor din Sud, acela că Beijing-ul este cât se poate de ferm în ceea ce privește pretențiile teritoriale asupra insulelor din Marea Chinei de Sud și a unora din Marea Chinei de Est.

Interesantă de urmărit este și direcția în care se îndreaptă aceste cheltuieli, reper ce prefigurează o nouă strategie navală a Chinei. În ultimii ani, China a achiziționat tehnologie necesară dotării unei flote aeriene și navale, fapt ce reflectă aspirațiile de a-și dezvolta o capacitate navală, nu numai una de coastă. În 2006, China deținea 14 submarine fabricate de chinezi și 3 submarine fabricate de ruși; 3 distrugătoare făcute de chinezi și 3 făcute de ruși; 12 fregate fabricate în China; 17 avioane de luptă fabricate în China și folosite pentru luptele navale și 48 de avioane pentru același tip de acțiuni fabricate de ruși. De asemenea, China deținea, la sfârșitul anului 2006, 62 de sisteme aeriene de apărare fabricate de chinezi și 189 fabricate de ruși. Principalul obiectiv strategic al unei forțe navale este de a apăra țărmurile. Dar, pe măsură ce crește miza intereselor strategice și economice ale actorilor din regiune, rolul jucat de forța navală se extinde și la capacitatea de a proiecta puterea. În a doua jumătate a anilor ‘90, China a început să se preocupe de pregătirea unei armate mai flexibile, mai echilibrate, capabile de a opera și în afara apelor teritoriale chineze. Noua doctrină se bazează pe putere și proiectarea puterii mai degrabă decât pe apărare, pur și simplu. Câteva dintre cauzele care stau la baza acestei schimbări sunt: starea de nesiguranță din întreaga regiune, fluctuațiile economice, imaginea neclară a rolului jucat de Statele Unite, nesiguranța cauzată de influența Japoniei. Alta cauză este determinată de dorința Chinei de a fi sigură pe accesul la resursele de energie, de aici necesitatea de a controla căile de acces la aceste resurse. China are nevoie să proiecteze o imagine de putere regională, inclusiv pentru a exercita autoritate asupra statelor vecine.

Mai mulți analiști vorbesc și de o serie de pretenții teritoriale ale Chinei. Sunt îndeobște avute în vedere grupurile de insule din mările ce scaldă țărmurile Chinei. Ele au o importanță strategică, dar mai ales una economică, întrucât sunt bogate în resurse de petrol și de gaze naturale. De exemplu, importanța strategică a Insulelor Spratly constă în aceea că oferă acces la întreaga Mare a Chinei de Sud, mare care este considerată de unii specialiști drept cea mai importantă mare din lume. Țara care controlează accesul la această mare ar putea constitui o amenințare la adresa comerțului liber din și înspre Asia de Nord-Est. Pentru un stat, precum Japonia, care importă aproximativ 80% din necesitățile sale energetice, acest lucru ar putea reprezenta un puternic semnal de alarmă.

Pe plan militar, China a creat o presiune uriașă asupra Taiwanului plasând gradual de la începutul anilor ‘90, o serie de rachete de-a lungul frontierei estice care prezintă o amenințare serioasă la adresa vecinului său. De asemenea, China și-a mărit capacitățile navale și aerospațiale.

China face alianțe strategice care îi permit să fie o prezență permanentă, militară și economică, pe linia maritimă de comunicație ce leagă China de Orientul Mijlociu și Africa.

Adunarea acestui lanț de perle nu s-a soldat deocamdată cu nici un conflict. Dreptul de prezență în portul din Gwadar a fost câștigat de China, care a negociat cu Pakistanul. Aceasta a fost o situație de “câștig-câștig” pentru ambele părți, deoarece prin portul din Gwadar se desfășoară 90% din comerțul maritim al Pakistanului, dar, din cauză că este situat foarte aproape de India, portul este vulnerabil la blocade. Pakistanul a identificat potențialul strategic al portului în 1964 însă nu avea mijlocele necesare să îl dezvolte. China a venit în ajutorul Pakistanului, finanțând un proiect de amenajare de 1,2 milioane de \$ și oferind și oameni specializați pentru construcții. Pakistanul a câștigat astfel o poziție strategică favorabilă de-a lungul coastei față de India, iar China și-a întărit poziția în regiune, aflându-se acum la 240 de mile marine față de Strâmtoarea Hormuz. În noiembrie 2003, China a semnat un acord cu Cambodgia care prevede ca statul chinez să ofere

echipamente militare și instructaj Cambodgiei în schimbul dreptului de a construi o cale ferată care să facă legătura dintre sudul Chinei și Golful Thailandei. China a mai elaborat de asemenea un proiect ce propune construirea unui canal care să traverseze istmul thailandez și să permită navelor să evite Strâmtoarea Malacca.

În conformitate cu Raportul anual privind puterea militară a Republicii Populare Chineze, realizat de Departamentul de Stat al Apărării pentru Congresul american, strategia și politica Chinei au la bază dorința de a avea acces la resursele din zonă, în special la resursele de energie cum sunt petrolul și gazele naturale. Aceste interese vor dicta și politica și strategia de securitate și apărare a Chinei față de Angola, Asia Centrală, Indonezia, Orientul Mijlociu (incluzând Iranul), Rusia, Sudan și Venezuela.

Începuturile marinei militare indiene moderne datează din 1971. Acum marina indiană deține: un port-avion, 8 distrugătoare, 13 fregate, 24 corvete, 6 nave de patrulare, 14 dragoare și 16 submarine. Din punctul de vedere al forței militare marina indiană este a șaptea putere în regiune. Se mai poate adăuga aici și un submarin nuclear dar, care are probleme de ghidaj și este neoperațional. Se prevede o lansare a acestuia în 2010. Acest submarin este realizat cu ajutor rus.

Deja se întrevide o posibilă ciocnire de interese în ceea ce privește resursele de petrol din Orientul Mijlociu știut fiind faptul că, atât India, cât și China sunt mari consumatoare de energie. Atât India, cât și China sunt interesate de aceeași rută de acces către aceste resurse.

Rutele comparate ale Indiei și Chinei către Orientul Mijlociu



**Sursa:** Prमित Mitra *“Indian Diplomacy Energized by Search for Oil”* - Center for Strategic & International Studies (CSIS) in Washington, D.C., Yale Center for the Study of Globalization și Christopher J. PEHRSON, *“String of Pearls: Meeting the Challenge of China’s rising power across the asian littoral”* - Strategic Studies Institute, U.S.Army War College, Pensilvenia, iulie 2006

Ambele țări sunt interesate de a ajunge la resursele de petrol din Orientul Mijlociu și după cum se poate observa ambele țări sunt interesate de portul Gwadar. Rămâne de văzut dacă intersecția celor două state pe aceeași rută către petrol va da naștere la un conflict de statut care se poate sonda cu tensiuni diplomatice.

Conform viziunii actuale a marinei militare indiene, statul indian dorește să creeze și să susțină o forță navală tridimensională, capabilă să funcționeze “în rețea” și să asigure proiecția de putere a statului. De asemenea, marina indiană dorește să achiziționeze capacități care să îi permită să facă față oricărui tip de conflict. Pe lângă mărirea eficacității marinei în operațiunile de conflict convențional, India dorește să își îmbunătățească capacitățile pentru a putea face față operațiunilor umanitare.

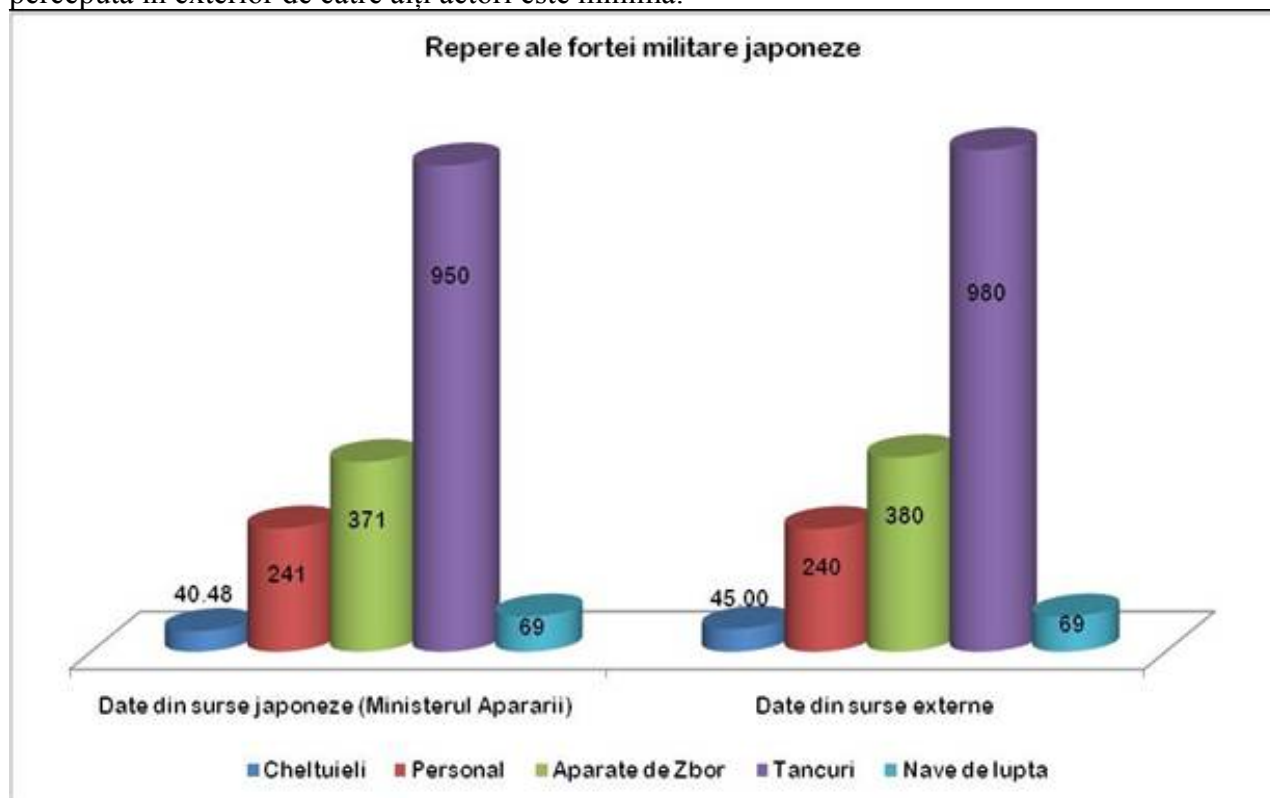
După cum se observă, viziunea indiană începe să prindă o dimensiune zonală ceea ce ne face să afirmăm că India se arată interesată de perspectiva ca ea să fie cea care asigură securitatea la nivel zonal.

Momentan, Japonia deține aproximativ 5% din puterea la nivel global beneficiind în același timp de sprijinul Statelor Unite, care dețin la ora actuală, aproape 1/4 din puterea mondială și care

în prezent, asigură și “umbrela nucleară” pentru Japonia, în baza Tratatului de Cooperare Reciprocă și Securitate semnat în 1960.

După 1947, Japonia a acceptat restricțiile militare care, până de curând, au interzis ca Forțele de Apărare japoneze să fie folosite în afara graniței.

În 2006, Forțele de Apărare japoneze erau formate din: 240.000 de cadre militare care activau în Forțele Aeriene de Apărare, 44.000 de cadre în Forțele Maritime și 148.200 în Forțele Terestre. De asemenea, forțele de apărare japoneze dețineau în 2003: 950 de tancuri, 1880 de vehicule blindate, 250 de vehicule de artilerie cu propulsie proprie, 480 de piese de artilerie care necesită tracțiune, 120 de lansatoare de rachete, 371 de avioane de luptă, 596 de elicoptere, 69 de nave de luptă de suprafață și 18 submarine. După cum vom observa din graficul următor, diferența dintre imaginea puterii militare proiectată de autoritățile japoneze peste graniță și imaginea percepută în exterior de către alți actori este minimă:



Repere	Date din surse japoneze (Ministerul Apărării)	Date din surse externe
Cheltuieli (în miliarde de \$)	40,48	45,00
Personal (în mii)	241	240
Aparate de zbor destinate operațiunilor de luptă	371	380
Tancuri	950	980
Nave de luptă	69	69

**Surse:** Ministerul Apărării din Japonia, Anthony H. Cordesman, Martin Kleiber – “*The Asian Conventional Military Balance in 2006: Overview of major Asian Powers, Working Draft for Review and Comment, Revised, June 26, 2006*” - Center for Strategic and International Studies, Washington DC, US.

Din punct de vedere al securității, Japonia se bazează pe puterea militară a SUA pentru a-și păstra poziția în Asia. Prezența militară americană în Japonia datează din 1957 când a fost înființat Cartierul General al Forțelor Armate ale Statelor Unite în Japonia (Headquarters United States

Forces Japan) la Baza Aeriană din Fuchu. Ulterior, Cartierul General al Forțelor Armate ale Statelor Unite a fost mutat la Baza Aeriană din Yokota. Prezența militară americană în Japonia se ridică la aproximativ 42.000 de cadre militare staționate pe teritoriul nipon și aproximativ 14.000 de cadre militare staționate pe nave care patrulează în zonă. Actualmente, forțele americane controlează 86 de locații militare în Japonia, la care se adaugă complexul logistic din Okinawa, numără 33 de locații cu caracter militar, după cum urmează:

#### Bazele militare americane in Japonia



**Sursa:** Cartierul General al Forțelor Armate ale Statelor Unite în Japonia (Headquarters United States Forces Japan) ([http://www.usfj.mil/fact\\_sheet/brochure.html](http://www.usfj.mil/fact_sheet/brochure.html) )

În general, Japonia este conștientă de faptul că acumularea de putere militară poate determina un val de neîncredere din partea celorlalte state din Asia. Japonia a încercat de-a lungul timpului să evite politica de forță și a dus mai mult o politica de prevenire a eventualelor stări de tensiune din zonă. Centrul de putere exercitat de Japonia se centrează pe vectorii de putere economică, voință și planificare coerentă a strategiei.

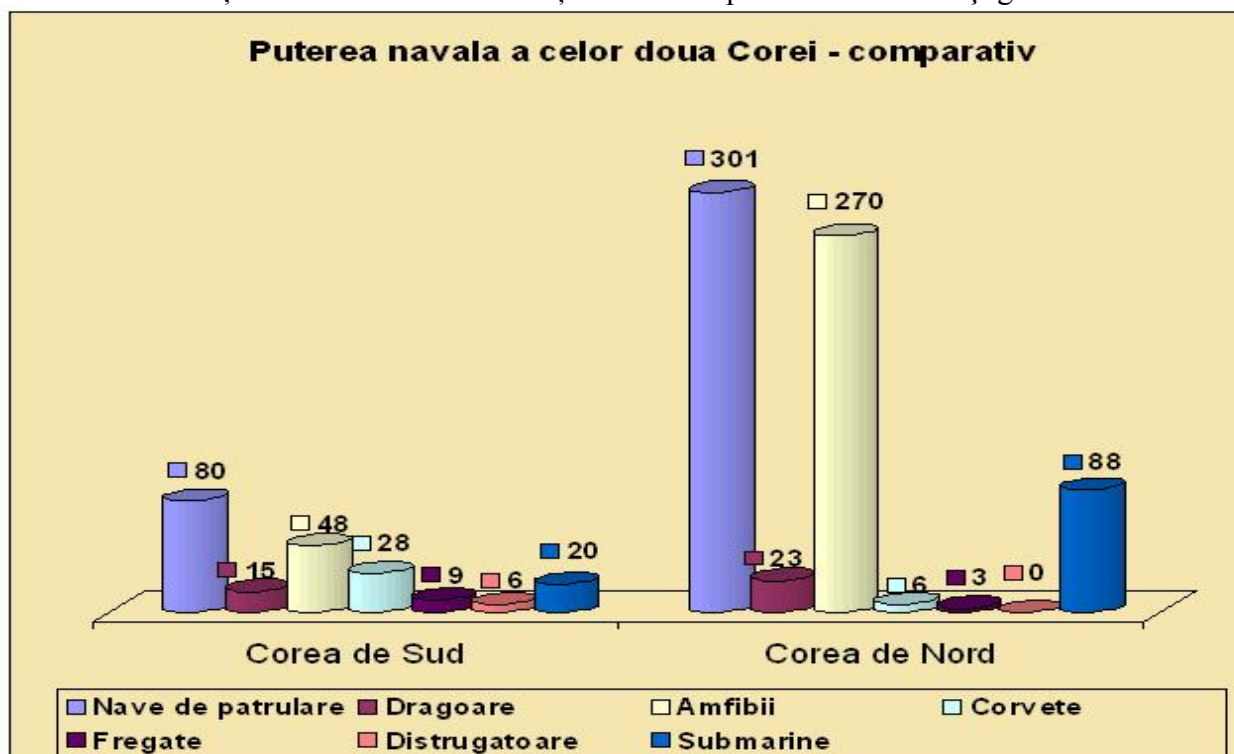


Recunoscută ca o putere regională, Japonia dorește un loc permanent în Consiliul de Securitate al O.N.U. bazându-se pe faptul că plătește 20% din bugetul organizației, ceea ce face ca statul nipon să fie al doilea mare contribuabil la fondurile ONU.

Cea mai mare parte dintre japonezi nu văd însă o altă alternativă la participarea la alianța SUA. – Japonia și la menținerea unei forțe defensive minime limitate la apărarea proprie. Totuși, în ultimul interval de timp, se observă o creștere a activităților întreprinse de Forța Japoneză de Apărare. Forța Japoneză de Apărare dispune de 240.000 de oameni (comparabil cu armata britanică) și un buget anual de 50 de miliarde de \$ (cel de al doilea buget ca mărime din lume). Astfel, Japonia are la îndemână diverse mijloace de proiectare a puterii militare cum ar fi submarinele înarmate cu focoase Harpoon. De asemenea, în martie 2003, Japonia a lansat primii sateliți de supravegere.

Acum, Japonia are o marină militară echilibrată formată din: 27 de amfibii, 31 de dragoare, 9 fregate, 44 de distrugătoare, 16 submarine și 9 nave de patrulare. În plus, marina japoneză dispune de 80 de avioane și 143 de elicoptere de luptă.

Despre cele două Corei putem să spunem că, din punct de vedere al forțelor navale, cele două se dezvoltă ținând cont de securitatea țărmurilor după cum o ilustrează și graficul următor:



**Sursă:** Anthony H. Cordesman, Martin Kleiber – “The Asian Conventional Military Balance in 2006: Overview of major Asian Powers, Working Draft for Review and Comment, Revised, June 26, 2006” - Center for Strategic and International Studies, Washington DC, US.

Coreea de Nord are și capacitate de proiecție a puterii militare prin focoasele nucleare pe care le deține, prin navele sale de luptă și forțele sale aeriene. Este o putere militară capabilă să facă față amenințărilor la nivel zonal.

Deși, din punct de vedere economic, Coreea de Nord este poate cel mai slab stat din regiunea Asia-Pacific, prin forța sa militară a devenit unul din principalii actori pe scena geopolitică zonală, urmărindu-și cu tenacitate obiectivele strategice și jucând cu succes cartea „puterii nucleare”. Astfel se naște un paradox având în vedere că acum Coreea de Nord luptă pentru supraviețuirea regimului său și poate să reprezinte un risc pentru securitatea vecinilor săi.

Se poate spune că, actualmente, sistemul de la Pyongyang este un sistem hermit, centrat pe sine și preocupat de propria supraviețuire. Voința de supraviețuire a sistemului este deci puternică ceea ce a permis Coreei de Nord să fie considerată cea de a patra putere mondială din punct de vedere militar și cea de a treia putere militară din zona Asia-Pacific.

Dacă despre puterea de la Pyongyang se poate spune că este închisă și centrată pe propria supraviețuire, Coreea de Sud este mult mai interesată de cooperarea cu celelalte state din zonă cu scopul de a micșora amenințarea Coreei de Nord.

Coreea de Sud a participat alături de alte șapte state la exercițiul “Rim of the Pacific” (RIMPAC). Acest exercițiu este executat periodic, din doi în doi ani, încă din 1971. La ultimul exercițiu de acest gen, în 2006, au participat: Australia, Canada, Chile, Peru, Japonia, Coreea de Sud, Marea Britanie și Statele Unite. Acest exercițiu are ca scop să mărească nivelul de interoperabilitate dintre statele care au deschidere la oceanul Pacific. Exercițiul din 2006 a fost condus de către un comandament compus din Statele Unite, Canada, Australia și Japonia. La ultimul exercițiu au participat 35 de nave, 160 de aparate de zbor și aproximativ 19.000 de oameni<sup>4</sup>.

Pe lângă statele puternice din punct de vedere al marinei militare, în regiunea Asia-Pacific, există și state cu mai puține resurse în acest domeniu dar care trebuie luate în considerare deoarece ele reprezintă o variabilă în ecuația de putere din această regiune. Potențialul acestor state se poate observa din tabelul următor:

Stat	Nave	Amfibii	Nave de patrulare	Dragoare	Distruțătoare	Fregate	Corvete	Submarine
Afganistan		0	0	0	0	0	0	0
Australia		23	15	9	0	10	0	6
Cambogia		0	10	0	0	0	0	0
Indonezia		91	41	11	0	17	28	2
Laos		4	40	0	0	0	0	0
Malayzia		3	35	4	0	4	6	0
Mongolia		0	0	0	0	0	0	0
Noua Zeelandă		0	4	0	0	2	0	0
Pakistan		0	10	3	0	7	0	11
Filipine		46	58	0	0	1	0	0
Singapore		40	17	4	0	0	6	3
Sri-Lanka		9	113	0	0	0	0	0
Tawan		343	59	12	11	21	0	4
Thailanda - portavion		62	110	20	0	12	5	0
Vietnam								
Nepal		0	0	0	0	0	0	0

**Sursă:** Anthony H. Cordesman, Martin Kleiber – “The Asian Conventional Military Balance in 2006: Overview of major Asian Powers, Working Draft for Review and Comment, Revised, June 26, 2006” - Center for Strategic and International Studies, Washington DC, US

În regiunea Asia – Pacific există, actualmente, *Patru Mari State* plus *Unul* cu interese în regiune (Rusia, China, Japonia, SUA și Coreea de Sud). Puterea navală a acestor state influențează balanța de putere din această regiune. Între statele asiatice am introdus și Statele Unite deoarece acestea au o prezentă permanentă în zonă prin cele aproximativ 100.000 de soldați staționați în Japonia și în Coreea de Sud, prin cele 12 port-avioane care sunt prezente prin rotație în regiunea Asia-Pacific și prin cele 80 de submarine americane care afectează balanța de putere militară din această zonă.

Statele menționate mai sus își folosesc în general puterea navală pentru protejarea țărmurilor.

### III. Concluzii

În zona Asia-Pacific există doar câteva state care au posibilități și aspirații să asigure securitatea zonală. Aceste state au forțe armate complete din care forțele navale sunt reprezentate echilibrat deoarece, pentru a asigura securitatea zonală un stat din această zonă trebuie să fie capabil să asigure și securitatea liniilor maritime de comunicație.

<sup>4</sup> **Sursa:** Web-site-ul oficial pentru exercițiul RIMPAC 2006 ([www.c3f.navy.mil/RIMPAC\\_2006/index.htm](http://www.c3f.navy.mil/RIMPAC_2006/index.htm)), accesat în data de 18.02.2008

Din punctul de vedere al autorului acestei lucrări, atât China, cât și India, Coreea de Sud și Japonia sunt capabile să asigure securitatea maritimă zonală. S-au luat în calcul Japonia și Coreea de Sud deoarece statul nipon și statul coreean au și susținerea militară americană.

Concluzia care se impune este că, la ora actuală, nici un stat un mai poate asigura securitatea unei regiuni de unul singur deoarece nu deține destulă putere pentru a realiza acest lucru. Opinia autorului este că acumularea de putere necesară pentru asigurarea securității zonale se poate face doar în interiorul unor alianțe. Aceste alianțe sunt menite să creeze poli de putere, care să determine securitatea la nivel zonal.

Primul pol de putere din regiunea Asia-Pacific s-ar articula în jurul perechii Rusia-China și ar grupa, ca poli secundari de putere, Iranul, Pakistanul și grupul statelor Asiei Centrale „clasice” (cele cinci republici musulmane ex-sovietice), state reunite, în prezent, aproape complet, sub umbrela instituțională a Organizației de Cooperare de la Shanghai<sup>5</sup>. Contrapus, al doilea pol s-ar forma în jurul celei de a doua perechi, compusă din SUA și India. Acest pol ar atrage alți doi poli secundari, care ar avea ca axe Japonia și Coreea de Sud.

Cât privește Uniunea Europeană, aceasta ar avea rolul de a contrabalansa cei doi poli susmenționați. Dar acest lucru se poate întâmpla doar dacă Uniunea Europeană nu va pierde din procentul de putere pe care îl deține la ora actuală. Conform estimărilor, în viitor, indicele de putere al Uniunii Europene va scădea și odată cu acesta se va diminua și influența sa în regiunea Asia-Pacific; iar statele care vor câștiga sunt India și China.

Dacă cei doi poli menționați mai sus s-ar articula în formula prezentată ei ar deține următorii coeficienți din puterea globală:

- Blocul centrat pe perechea Rusia-China ar deține în 2010 circa 17,44% din puterea globală;
- Blocul centrat pe perechea SUA-India ar deține în 2010 circa 37,53% din puterea globală;
- Uniunea Europeană ar deține, în 2010, circa 19,79%<sup>6</sup> din puterea globală. Se poate observa că Uniunea Europeană poate fi considerată o contrapondere mai mult pentru primul bloc decât pentru al doilea.

Posibilitatea ca India să poată face pereche cu SUA pentru crearea unui pol de putere opus Chinei stă în capacitatea acesteia de a atrage atenția SUA, astfel încât să fie tratată ca un partener cu drepturi egale în această relație.

### Bibliografie

- [1]\*\*\* „Country Profile: North Korea” elaborat[ de Federal Research Division, Library of Congress, Washington, D.C., July 2007.
- [2]\*\*\* „Annual Report To Congress: Military Power Of The People’s Republic Of China – 2007” – Office of the Secretary of Defense, Washington D.C., 2007 (<http://www.defenselink.mil/pubs/pdfs/070523-China-Military-Power-final.pdf>)
- [3]\*\*\* „Dragonul” chinez și „elefantul” indian: horoscopul relației” - Material apărut în nr. 10 (octombrie)/2006 al revistei „Lumea”, disponibil pe web-site-ul „Centrului de studii prospective al Fundației Culturale Delta” (<http://www.strategikon.ro/analize.php>; accesat în data de 03.02.2008).
- [4]Ionuț APAHIDEANU – „Celălalt gigant de la răsărit – India” – Material disponibil pe web-site-ul „Centrului de studii prospective al Fundației Culturale Delta” (<http://www.strategikon.ro/analize.php>; accesat în data de 03.02.2008).
- [5]Anthony H. CORDESMAN, Martin KLEIBER – „The Asian Conventional Military Balance in 2006: Overview of major Asian Powers” – Center for Strategic and International Studies, Washington D.C. 2006.
- [6] Ken E. GAUSE – „North Korean Civil-Military Trends: Military-First Politics To A Point” Department of the Army, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 122 Forbes Ave, Carlisle, PA 17013-5244, septembrie 2006

<sup>5</sup> Membrii actuali ai Organizației sunt China, Rusia, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan și Uzbekistan (n.a.)

<sup>6</sup> Coeficient de putere calculat cu ajutorul programului International Futures v 5.4.5 (IFs) with Pardee – Full Country Set for UNEP – creat de Barry B. Hughes (n.a.)

- [7] Samuel S. KIM - „*North Korean Foreign Relations in The Post–Cold War World*” - Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, .S. Army War College, 122 Forbes Ave, Carlisle, PA 17013-5244 aprilie 2007.
- [8] Andrew SCOBELL – “*North Korea’s Strategic Intentions*” – Department of the Army, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 122 Forbes Ave, Carlisle, PA 17013-5244, iulie 2005.
- [9] Stephen TURNBULL – „*Fighting Ships of the Far East (1): China and Souteast Asia 202 BC – AD 1419*” – New Vanguard 61 – Osprey Publishing Ltd.UK, ISBN 1 84176 386 1, 2002.
- [10] Stephen TURNBULL – „*Fighting Ships of the Far East (2): Japan and Korea 612 BC – AD 1639*” – New Vanguard 63 – Osprey Publishing Ltd.UK, ISBN 1 84176 478 7, 2003.
- [11] Charles WOLF Jr., Kamil AKRAMOV – “*Nord Korean Paradoxes – Circmstances, Costs and Consequences of Korean Unification*”, prepared for the Office of the Secretary of Defense, edited by RAND – National Defense Research Institute, Santa Monica Headquarters, 2005.

# NAVA COMERCIALĂ ȘI FACILITĂȚILE PORTUARE – POSIBILE ȚINTE ALE ATACURILOR TERORISTE

Andrian MIHEI\*

*The recognition that maritime vessels and facilities may, in some respects, be particularly vulnerable to terrorism has determined the whole world to become increasingly concerned in recent years about the possibility of future maritime terrorist attacks. Scenarios of some plausible maritime attacks made it clear that this threats can have very significant consequences, in the form of mass casualties, property damage and disruption of commerce. Assessment of the risks associated with maritime terrorism can help policymakers and private firms to calibrate and prioritize security measures, prevention efforts, and mitigation plans. Activities to counter terrorism and piracy must include developing and implementing security plans, security surveys and risk assessments, improvement of information and personnel security, access control and physical security, strengthening roles and responsibilities of port authorities, enhancing ship and cargo security, activities that can be achieved through cooperative action by maritime trade associations, maritime security efforts by governments and security programs of the individual firms involved.*

## Introducere

La nivel mondial, transportul maritim este mijlocul prin care peste 80% din volumul total de mărfuri este vehiculat<sup>100</sup>. La nivel european, aproximativ 25% din vasele lumii navighează sub pavilioane ale statelor membre UE și 40% sunt controlate de companii europene; 90% din comerțul extern cu bunuri și mai mult de 40% din comerțul intern este transportat pe mare; în jur de 1 miliard de tone de petrol intră în porturile Uniunii Europene sau trec peste apele care îi înconjoară teritoriul, în fiecare an.

Canalele de distribuție maritime constituie un sistem complex cu multipli jucători care operează în diverse țări și implică porturi, nave comerciale, servicii auxiliare, logistică. Tocmai din aceste motive, precum și datorită diversității și dimensiunii forței de muncă implicate, a volumului mare de bunuri transportate, a căror proveniență, descriere și apartenență sunt deseori vag descrise, implicarea unei multitudini de intermediari, diferențele în rigurozitatea prevederilor în diversele țări unde sunt înregistrate navele și posibilitatea ca proprietarii navelor să își ascundă cu ușurință identitatea, fac ca sistemul de transport maritim să fie vulnerabil acțiunilor teroriste.

## De la piraterie la acte de terorism maritim

Utilizarea navelor pentru acte de piraterie a fost practică din antichitate, atingând cote înalte în secolele 17 și 18, în vremea corsarilor din Oceanul Indian și a piraților Atlanticului, fiind continuată, din secolul 19 cu navele comerciale. În ultimele decenii s-a făcut simțită creșterea pirateriei și tâlhăriilor pe mare, în speță în zona Asiei de Sud-Est, în Strâmtoarea Malacca, prin care se derulează un sfert din transferul mondial de mărfuri<sup>101</sup>. În 2004, în cele 330 de atacuri înregistrate în Strâmtoarea Malacca, conform unui raport al Organizației Maritime Internaționale, au fost uciși 30 de membri ai echipajelor, răniți 87, 140 au fost luați ostatici, trei nave au fost scufundate și nouă nave au fost răpite<sup>102</sup>.

Trebuie făcută o distincție clară între piraterie și tâlhării pe mare și actele teroriste, ceea ce presupune definirea categoriilor de atacuri care intră în această categorie. O analiză oarecum simplistă ar evidenția trei elemente care pot conduce la o diferențiere inițială, anume *scopurile*,

---

\* **Master în optimizarea transporturilor navale Academia Navală "Mircea cel Bătrân" Constanța, Doctorand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, Deputat, Membru al Comisiei Industrii și Servicii din Camera Deputaților, Căpitan de lungă cursă, Membru al Institutului Nautic din Londra.**

<sup>100</sup> Organisation for Economic Co-operation and Development, 2003, *Security in Maritime Transport: Risk Factors and Economic Impact*, Directorate for Science, Technology and Industry, OECD, Paris, July.

<sup>101</sup> *Going for the Jugular – Shipping in South East Asia*, The Economist, 12.06.2004.

<sup>102</sup> *Reports on Acts of Piracy and Armed Robbery Against Ships*, IMO Annual Report, 2004.

*mijloacele și efectele*<sup>103</sup> acțiunilor respective. Pirateria este determinată, ca scop, de câștigurile financiare, în timp ce terorismul este îndeobște motivat politic. Ca mijloace, pirății dispun de mijloace clasice, pe când teroriștii dispun de mijloace și tactici sofisticate. Efectele atacurilor pirateresti sunt limitate la un nivel tactic, pe când acțiunile teroriste țintesc obținerea unui efect strategic. În fapt, pirateria și terorismul maritim nu pot fi absolut definite și/sau separate, unele grupuri operând în zona „gri”, dintre piraterie și terorism, iar în unele situații, pirateria putând determina situații grave prin punerea pe uscat a navelor sau poluarea mediului – datorată imobilizării echipajului.

Vom folosi în continuare termenul de „terorism maritim” pentru a descrie actele motivate de scopuri politice la nivel zonal sau global și care presupun tehnici și dotări avansate, categorie de actori și acțiuni care au potențialul de a cauza efecte dăunătoare de proporții la nivel regional sau chiar global.

### **Terorismul maritim – organizații și acțiuni teroriste**

Organizațiile care intră sau au intrat în această categorie includ o serie de grupări terorist-separatiste precum LTTE - Liberation Tigers of Tamil Eelam<sup>104</sup> - despre care s-a raportat că dețin cele mai sofisticate capacități maritime printre organizațiile teroriste din întreaga lume, GAM - Gerakan Aceh Mederka – grupare care a avut ca scop recunoașterea Aceh-ilor ca stat islamic independent de Indonezia și a utilizat frecvent acte de piraterie și de răpire de nave pentru a-și finanța lupta cu autoritățile indoneziene și ASG - Abu Sayyaf Group - care au urmărit stabilirea unui stat islamic în sudul Insulelor Filipine și despre care s-a raportat că ar întreține legături cu JI - ‘Jemaah Islamiyah’ și Al Qaida. Acestea din urmă, grupuri teroriste trans-naționale operează utilizând așa numitele nave-fantomă, nave de transport capturate inițial pentru piraterie comercială și înregistrate sub nume false și sub pavilioane de complezență, utilizate de teroriști fie pentru lansarea de atacuri de amploare împotriva unor instalații portuare, fie pentru transportarea de echipamente și armament, fie pentru transportul și contrabanda de arme de nimicire în masă sau de tehnologii către organizații teroriste. Numărul navelor folosite în contrabanda cu armele de nimicire în masă nu este cunoscut, însă se presupune că cel puțin 15 nave comerciale operează sub controlul al Qaeda și al organizațiilor afiliate având, conform specialiștilor în lupta împotriva terorismului maritim, pavilion yemenit, somalez și al Insulelor Tonga din Pacific<sup>105</sup>.

În 1961, pasagerul “Santa Maria”<sup>106</sup> a fost răpit de către Henrique Galvao, un fost general al armatei, împreună cu o echipă de 24 de rebeli portughezi și spanioli, cu scopul de a discredita regimul dictatorului portughez Salazar și al dictatorului spaniol Franco. Mișcarea teroristă palestiniană al Fatah a executat raiduri teroriste asupra coastelor israeliene prin „Operațiile amfibii”, care s-au soldat cu asediul hotelului Savoy, în 1975, cu masacrul de la “Country Club”, în 1978, și cu atacul de la Nahariya, în 1979<sup>107</sup>. În octombrie 1985, un grup de militanți palestinieni a pus stăpânire pe vaporul de croaziera "Achille Lauro" care naviga, sub pavilion italian, între portul egiptean Alexandria și Port Said. Operațiunea a fost revendicată de Frontul pentru Eliberarea Palestinei, destul de puțin cunoscut la momentul respectiv. Teroriștii cereau eliberarea a 50 de prizonieri palestinieni deținuți de Israel și amenințau că, dacă cererea le va fi refuzată, vor arunca în aer nava, cu peste 400 de pasageri la bord. Leon Klinghoffer, un turist american de origine evreiască, aflat în scaun cu rotile, a fost împușcat și aruncat în mare, fiind singura victimă de pe "Achille Lauro". După trei zile de negocieri, criza a fost dezamorsată. Teroriștii au acceptat să părăsească vaporul, după ce autoritățile egiptene le-au promis să le asigure retragerea.

Gruparea GIA - Group Islamique d’Action a acționat asupra navelor străine care se îndreptau spre Algeria, determinând uciderea a șapte marinari israelieni în portul Jijel, în 1994, și

<sup>103</sup> *Drawing the line between piracy and maritime terrorism*, Janes Intelligence Review, September 2004.

<sup>104</sup> B. Raman, 2004, *Maritime Terrorism: An Indian Perspective*, International Conference on National Security in a Changing Region held in Singapore, 28–29 October 2004.

<sup>105</sup> M. Koknar, **Maritime terrorism: a New Challenge for NATO**, 2005, p. 4.

<sup>106</sup> William H. Miller, *Portugal's "Santa Maria"*, <http://www.oceancruiseneews.com/bm4.htm>

<sup>107</sup> S. Katz, *Guards Without Frontiers: Israel's War against Terrorism*, Arms and Armour Press.

deturnarea, la 16 ianuarie 1996, de către un grup terorist cecen<sup>108</sup>, a navei panameze de pasageri „AVRASIA” în portul turcesc Trabzon. Cei nouă teroriști ceceni și turco-georgieni din Abhazia implicați în acest atac urmăreau atragerea atenției asupra situației din Cecenia, dar și sabotarea unuia dintre cele două poduri suspendate peste Bosfor, cu scopul de a-l dărâma și a închide traficul prin strâmtoare. Incidentul a fost soluționat cu succes de către marina și garda de coastă turce, prin mediere<sup>109</sup>.

„Sea Tigers”, aripa maritimă a LTTE, dotată cu ambarcațiuni „sinucigașe”, a lansat atacuri asupra navelor militare și comerciale ale Sri Lankăi, atacând în septembrie 1997, cu mitraliere, un petrolier sub pavilion panamez, ucigând cei 33 de membri ai echipajului.

În mai 1997, nava Stillus Limassul, sub pavilion grecesc a părăsit portul Mozambican Beria cu destinația Sri Lanka, transportând 32.400 obuze de 81mm pentru armata acesteia. Armele nu au ajuns niciodată în Sri Lanka, iar investigațiile au dezvăluit faptul că Stillus Limassul nu era inclus în registrul internațional Lloyds, ci era, de fapt, proprietatea grupării LTTE.<sup>110</sup>

În 1998, a fost adoptată „Convenția pentru suprimarea actelor ilegale împotriva securității navigației maritime”, iar în 2002, SUA au lansat inițiativa de proliferare a securității, PSI<sup>111</sup>, măsură generată de incidentul din decembrie 2002, în care marina spaniolă a interceptat în Marea Arabică o navă fără pavilion, acționând pe baza informațiilor primite de la americani. Nava interceptată, SO SAN, transporta 15 rachete SCUD nord-coreene către Yemen. Deși executarea controlului a fost legală, în conformitate cu Convenția Națiunilor Unite – UNCLOS, confiscarea mărfii nu putea fi autorizată, întrucât dreptul internațional nu interzice livrarea de rachete balistice între state suverane. Rachetele au fost predate autorităților yemenite, în pofida eforturilor depuse de autoritățile americane. În octombrie 2003, ca urmare a unei inspecții efectuate de autoritățile germane și italiene la bordul navei BBC China, cu armator german, după trecerea prin Canalul Suez, a fost confiscat echipament pentru îmbogățirea uraniului destinat Libiei. Acest succes a fost popularizat, conducând la suprimarea „pieței negre” pakistaneze de echipamente nucleare.

Al-Qaeda, înființată de Osama Ben Laden la sfârșitul anilor '80 în scopul unificării arabilor care luptau în Afganistan împotriva Uniunii Sovietice a ajutat la finanțarea, recrutarea, transportul și antrenarea extremiștilor islamici suniți pentru rezistența afgană, cu scopul de a crea un Califat pan-islamic în întreaga lume prin conlucrarea cu grupările extremiste islamice, în vederea înlăturării de la putere a regimurilor considerate „ne-islamice” și expulzarea occidentalilor și non-musulmanilor din țările musulmane. În 2001 a fuzionat cu Jihadul Islamic Egiptean (Al-Jihad). Organizațiile afiliate la Al-Qaeda au recurs la acte de terorism maritim înainte de evenimentele din 11 septembrie. Atacul organizat de organizația al-Qaeda asupra navei USS Cole în Yemen, în anul 2000, în care au fost uciși 17 marinari și răniți 39 membri de echipaj, iar nava a fost avariată, a șocat forțele marine din întreaga lume, demonstrând potențialul prin care terorismul islamist, cu minim de resurse umane și materiale, a reușit să provoce pagube de milioane de dolari și pierderi multiple de vieți omenești<sup>112</sup>. Au urmat atacurile subacvatice ale scufundătorilor din gruparea Tigrii Tamil asupra porturilor din Sri Lanka. În octombrie 2002, o mică ambarcațiune transportând atacatori sinucigași a fost detonată cu succes într-un super-petrolier, Limburg, aflat în largul coastelor Yemenului, producând deversarea a 90.000 de barili de petrol în Golful Aden și cauzând pentru un timp scurt creșterea rapidă a prețului petrolului. Gruparea Abu Sayyaf a revendicat cel mai violent atentat comis în Filipine, un incendiu produs la bordul feribotului Superferry 14, când se afla la 70 de kilometri sud-est de Manila în februarie 2004, soldat cu 129 de morți, dintre cele 900 de persoane aflate la bord. Tot în 2004, agențiile de presă au semnalat tentativa de a distruge terminalele petroliere de la Basra în cadrul unor atacuri sinucigașe la bordul unor ambarcațiuni

<sup>108</sup> A. Foster, *An Emerging Threat Shapes up as Terrorists Take to the High Seas*, Jane's Intelligence Review, iulie, 1998.

<sup>109</sup> M. Koknar, **Maritime terrorism: a New Challenge for NATO**, 2005, p. 7.

<sup>110</sup> Organisation for Economic Co-operation and Development, Directorate For Science, Technology And Industry, *Security In Maritime Transport: Risk Factors And Economic Impact*, Maritime Transport Committee, July 2003

<sup>111</sup> *Proliferation Security Initiative*, PSI, a fost lansată la inițiativa președintelui Bush, la 31 mai 2003, cu scopul de a intercepta transporturile de arme de nimicire în masă.

<sup>112</sup> R. Gunaratna, **Inside Al Qaeda: Global Network of Terror**, 2002, p. 141.

încărcate cu explozivi. Una dintre ambarcațiuni a explodat imediat după ce a fost acostată de forțele americane lângă terminalul petrolier Khor al-Amaya. Alte două ambarcațiuni au explodat ulterior în dreptul principalului terminal de la Basra, din fericire însă, nici una din instalațiile petroliere nu a suferit daune.

În general, zona Africii continuă să fie cea mai riscantă pentru navigatori, cele mai periculoase ape fiind cele din apropierea coastelor Somaliei, Keniei, Tanzaniei și Nigeriei, unde atacatorii recurg frecvent la arme de foc și aruncătoare de grenade.

Industria petrolieră din Nigeria<sup>113</sup>, cel mai mare producător de petrol din Africa - al optulea la nivel mondial și al cincilea mare furnizor de petrol pentru SUA, a fost grav afectată de numeroasele răpiri și atacuri îndreptate asupra infrastructurii acestei ramuri industriale și a marilor companii multinaționale care operează în regiune. Militanți din Delta Nigerului atacă instalațiile petroliere și răpesc reprezentanți străini ai unor mari companii de profil, revendicând un control sporit asupra resurselor de petrol și pretinzând diverse sume de bani în schimbul eliberării ostaticilor, valoarea răscumpărării variind în funcție de naționalitatea ostaticilor și de concernul din care fac parte. În luna august 2006, răpirile au atins un maximum, prin răpirea și ulterior eliberarea a 19 lucrători străini din diverse companii petroliere, care nu au pățit nimic, deși de-a lungul timpului au existat și cazuri cu deznodământ tragic, în care ostaticii au fost uciși de răpitori, situații care însă nu s-au mai înregistrat din anul 2003. Mișcarea pentru Emanciparea Deltei Nigerului (MEND) și Mișcarea Populară a Voluntarilor din Delta Nigerului (NDPVF) sunt cele mai proeminente grupări de militanți Ijaw din regiune.

Statele Unite afirmă că rețeaua al-Qaeda are baze în Somalia, iar flota americană din regiune patrulează apele din apropierea coastelor sale. Somalia - țară musulmană - nu are un guvern central propriu-zis, fiind răvășită de războiul civil dintre diverșii șefi de trib, fiecare având drept de viață și de moarte în propria lui zonă. Potrivit Biroului Maritim Internațional, în 2007, în Somalia au fost înregistrate 26 atacuri și tentative, multe alte incidente însă, nefiind raportate. Declarațiile primite de la nave arată că pirații sau teroriștii folosesc arme automate pentru a opri navele și, ocazional, lansatoarele de rachete. Unele bande declanșează atacul departe de coastă, de la bordul propriilor nave. Sunt preferate navele de pasageri care fac curse regulate. În decembrie anul trecut, cargoul „Al Marjah“, aparținând Emiratelor Arabe, și cei 22 de membri ai echipajului, au fost eliberați după ce au fost capturați și reținuți la Mogadiscio timp de 6 săptămâni. Datele despre răscumpărarea plătită nu au fost dezvăluite.

### **Amenințările posibile la adresa navelor comerciale și facilităților portuare și consecințele acestora**

Cel mai important factor de risc asociat cu transportul maritim rezidă în volumul mare al bunurilor transportate pe mare. Complementar, sectorul maritim, prin natura sa de rețea internațională, deschisă și complexă prezintă o serie de provocări din punct de vedere al securității. Una dintre acestea este multitudinea factorilor de risc terorist.

Din analiza acțiunilor teroriste care au vizat navele comerciale și facilitățile portuare până în acest moment, putem desprinde o serie de activități teroriste, a căror identificare poate servi la definirea modalităților de prevenire, combatere și contracarare a acestora. Astfel, principalele categorii de amenințări la adresa navelor comerciale sunt:

- a. utilizarea de ambarcațiuni conduse de teroriști sinucigași sau vase telecomandate, cu explozibili;
- b. deturnarea navelor comerciale de către persoane aflate în echipaj, de către transfugi sau de către membri ai unei organizații teroriste;
- c. atacarea navelor utilizând mine sau scafandri înarmați;
- d. utilizarea de explozibili aduși la bordul navelor împreună cu alt gen de marfă;
- e. deturnarea navelor de pasageri și a feriboturilor, cu scopul de a captura și a exercita un control efectiv asupra unui număr mare de oameni, cu amenințarea de a-i ține ostatici sau de a-i executa;

<sup>113</sup> Serviciul de informații externe, <http://www.dci.ro/>



- f. deturnarea navelor care transportă încărcătură periculoasă, cum sunt tancurile petroliere, navele ce transportă produse chimice, transportoarele LPG, cu scopul de a prelua încărcătura, pentru a câștiga avantaje în timpul negocierilor sau pentru a le distruge – acțiuni cu consecințe devastatoare;
- g. atacurile armate cu mitraliere, lansatoare de grenade, lansatoare de rachete anti-blindaj sau lansatoare de rachete simple de pe bărci cu motoare rapide împotriva vaselor comerciale;
- h. angajarea unor nave comerciale cu pavilion de complezență pentru a putea intra în apele naționale, din cele internaționale.

Principalele categorii de amenințări la adresa securității facilităților portuare pot fi:

- a. atacurile prin folosirea de explozibili aduși la bordul unor nave împreună cu alt gen de încărcătură sau de către membrii organizațiilor teroriste;
- b. avarierea intenționată sau distrugerea facilităților portuare, a rețelelor de alimentare sau a rețelelor de comunicații;
- c. scufundarea sau punerea pe uscat deliberată a navelor pentru a bloca porturile și/sau canalele;
- d. amenințările asupra mediului prin deversarea sau scurgerile intenționate sau accidentale de produse poluante;
- e. migrația clandestină și existența unor fluxuri masive de refugiați;
- f. utilizarea navelor ca arme pentru distrugerea altor vase, poduri, terminale etc.;
- g. utilizarea navelor pentru a transporta ori detona arme de distrugere în masă;
- h. dezvoltarea rețelelor teroriste, a traficului ilegal de persoane, droguri, armamente și muniție, de materiale radioactive și strategice și a crimei organizate transnaționale.

Teroriștii au la dispoziție, după cum se poate observa, o gamă largă de mijloace de luptă. Experții în terorism afirmă că aceștia au o abordare structurată a activităților lor. Sunt răbdători, colectează informațiile, își formulează un plan de acțiune, revizuindu-l de câte ori este nevoie, acționând abia după aceea.

Din enumerarea și analiza metodelor utilizate în atacurile teroriste asupra navelor maritime și a facilităților portuare reiese că navele comerciale pot fi atât vectorul, cât și ținta posibilelor atacuri. Pot de asemenea fi utilizate pentru a facilita alte atacuri sau pentru a contribui la strângerea de venituri pentru organizațiile teroriste. Acești factori de risc, legați de transportul maritim – nave, oameni și finanțe – sunt la rândul lor legați de riscurile mult mai grave de subminare, de distrugere a comerțului mondial și de creștere a costurilor economice legate de întărirea securității.

Actele de terorism maritim au costuri directe în termeni de pierderi imediate, dependente de scopul atacurilor, ținta și locația acestora. Acestea pornesc de la cheltuielile relativ mici de înlăturare a unor echipamente de pe nave, avarierea sau distrugerea acestora, rănirea sau omorârea echipajelor, blocarea accesului la facilități portuare, de exemplu prin deteriorarea unei nave lângă intrarea unui port, distrugerea facilităților portuare și a infrastructurii alăturate, rănirea și uciderea personalului, până la costurile foarte ridicate determinate de distrugerea masivă a proprietății și personalului, de exemplu prin detonarea de mărfuri periculoase lângă o zonă metropolitană. Un atac la nivel global, masiv, coordonat, asupra transportului maritim poate conduce la închiderea sistemului pe măsură ce guvernele ar implementa măsurile de securitate, acestea putând implica închiderea completă a porturilor ori dublarea sau prelungirea controalelor efectuate asupra navelor. O astfel de blocare a activităților portuare datorată atacurilor teroriste poate conduce la costuri extrem de înalte, în special pentru acele economii care se bazează pe comerțul.

### **Măsuri de contracarare a terorismului maritim**

Evenimentele de la 11 septembrie au determinat o creștere fără precedent a măsurilor de securitate aeriană, dar totodată au generat și o creștere a preocupărilor asupra securității celorlalte modalități de transport, mai ales după atacurile de la Madrid și Londra care au subliniat vulnerabilitatea căilor ferate și a transporturilor în subteran. Și transporturile maritime trebuie să beneficieze de aceeași atenție, în special datorită efectelor devastatoare pe care anumite atacuri

teroriste le-ar putea avea – în cele mai grave situații – asupra locațiilor învecinate facilităților portuare sau asupra mediului. Porturile sunt în special vulnerabile în fața atacurilor teroriste accesibilității dinspre apă și de pe uscat, a traficului intens de materiale și persoane, densității mari de căi de transport în nodurile intermodale, a concentrării de pasageri, personal angajat, mărfuri, nave, utilaje portuare, proprietăți și afaceri toate constituind posibile ținte.

Patru elemente principale au fost considerate necesare pentru dezvoltarea unei noi strategii: necesitatea de a identifica și urmări navele; necesitatea de a asigura securitatea navelor și facilităților portuare; necesitatea de a verifica și autentifica identitatea membrilor echipajelor și necesitatea asigurării mărfurilor containerizate. Aceste patru elemente au constituit baza propunerii făcute către Organizația Maritimă Internațională (IMO<sup>114</sup>), revizuită ulterior în cadrul unei întâlniri speciale a grupului de lucru pentru siguranța maritimă, în februarie 2002.

Pachetul de măsuri de securitate emis de IMO a inclus modificări ale Convenției SOLAS<sup>115</sup>, incluzând un capitol nou, X1-2 care tratează explicit securitatea navelor și un nou cod, format din două părți, Codul Internațional pentru Securitatea Navelor și Facilităților Portuare - ISPS<sup>116</sup>.

Măsurile prevăzute în SOLAS XI și codul ISPS pot fi împărțite în cinci categorii majore, în funcție de elementul vizat: măsuri care vizează guvernele contractante; măsuri care vizează navele; măsuri care vizează companiile de navigație; măsuri care vizează porturile și facilitățile portuare; documentația și certificările necesare.

Principalele responsabilități ale guvernelor contractante, conform acestor reglementări sunt să determine și să stabilească nivelele de securitate (1=scăzut, 2=mediu și 3=ridicat) și să comunice informațiile referitoare la nivelele de securitate ale navelor care circulă sub pavilionul fiecăruia, facilităților portuare din teritoriul său și navelor sub pavilion străin care intră sau sunt pe cale să intre în porturile sale. Aceste niveluri sunt asociate cu un număr de proceduri de securitate care sunt implementate de echipajele navelor și operatorii portuari pentru a asigura conformitatea măsurilor de securitate luate cu nivelul de risc presupus de alertă.

Modificările aduse convenției SOLAS au inclus trei prevederi referitoare la nave: devansarea datei la care toate navele trebuiau echipate cu Sisteme de Identificare Automată (AIS<sup>117</sup>), afișarea vizibilă și marcarea permanentă, prin dăltuire în relief, perforare sau tăiere în corpul navei a numărului unic de identificare al navei și instalarea unui sistem de alertă pentru securitatea navei (SSAS<sup>118</sup>).

Sistemele de Identificare Automată sunt echipamente de comunicare prin care sunt transmise altor astfel de echipamente sau unor stații de la țărm informațiile de bază referitoare la identitatea navei, poziția, direcția și viteza, proiectate inițial pentru a servi navigației în zonele aglomerate, însă utilizabile acum pentru monitorizarea navelor suspectate de a prezenta riscuri.

Scopul pentru care au fost instalate sistemele de alertă pentru securitatea navei a fost ca pentru orice navă aflată sub amenințare să permită inițierea și transmiterea unei alerte de securitate dinspre navă către țărm, autorității competente desemnate de către administrația de pavilion, alertă care să identifice nava, locația acesteia și să indice faptul că nava este sub amenințare. Diferența față de celelalte sisteme de avertizare provine din faptul că acest sistem nu transmite mesajul de alertă și altor nave și nu declanșează nici o alarmă pe navă. Semnalul poate fi declanșat din camera de comandă și din cel puțin încă un loc de pe navă și continuă până când este dezactivat sau se resetează echipamentul.

Codul ISPS și modificările din capitolul X1-2 din SOLAS stabilesc o serie de responsabilități care revin armatorilor sau companiilor care administrează navele. Principala responsabilitate a companiilor este să se asigure ca navele să dețină un Certificat Internațional de Securitate a Navei, pentru a cărui emitere compania trebuie să parcurgă o serie de pași, printre care

<sup>114</sup> International Maritime Organisation – folosim acronimul IMO și în general, în cadrul lucrării, acronimul cunoscut în limba engleză, pentru a fi evitate confuziile.

<sup>115</sup> *Safety of Life at Sea Convention* - Convenția internațională pentru ocrotirea vieții omenești pe mare, încheiată la Londra la 1 noiembrie 1974.

<sup>116</sup> International Ship and Port Facility Security Code.

<sup>117</sup> Automatic Identification Systems.

<sup>118</sup> Ship Security Alert System.

și dezvoltarea unui plan de securitate al navei, aprobat de statul de pavilion, desemnarea unui ofițer responsabil cu securitatea companiei și unul responsabil cu securitatea fiecărei nave, instruirea acestora și a echipajelor și urmărirea efectuării exercițiilor și antrenamentelor echipajelor, precum și urmărirea păstrării înregistrărilor legate de securitate.

Facilitățile portuare, ca și navele, au fost determinate prin prevederile codului ISPS să ia măsuri de securitate care să acopere patru aspecte: identificarea și evaluarea bunurilor și infrastructurii de importanță, care necesită a fi protejate; identificarea posibilelor amenințări asupra acestora și probabilitatea ca acestea să se întâmple; identificarea, selectarea și stabilirea priorității contra-măsurilor și schimbărilor procedurale și a eficienței acestora în reducerea vulnerabilităților și identificarea slăbiciunilor, inclusiv a celor determinate de factorul uman în cadrul infrastructurii, a politicilor și procedurilor, toate acestea conducând la elaborarea – și în acest caz – a unui plan de securitate al facilității portuare. Fiecare facilitate portuară trebuie să obțină un certificat denumit "Declarația de conformitate a unei facilități portuare", eliberat în numele guvernului statului în care este situată facilitatea. În lipsa acestui document facilitatea respectivă este considerată nesigură și nu va mai putea fi folosită pentru operarea navelor maritime.

Deși începând cu mijlocul lui 2004 majoritatea statelor au adoptat măsurile prevăzute în ISPS și modificările din SOLAS, un eventual atac asupra unui petrolier, de exemplu, ar putea avea efecte devastatoare dată fiind pericolozitatea încărcăturii și imposibilitatea acționării eficiente pentru limitarea efectelor. Temerile legate de aceste scenarii au determinat, în 2005, amendarea „Convenției pentru suprimarea actelor ilegale împotriva securității navigației maritime”, amendament<sup>119</sup> care a adăugat la acțiunile care sunt considerate infracțiuni, acele acte care, prin scopul lor, prin natură sau context, urmăresc intimidarea populației sau obligarea unui Guvern sau a unei organizații internaționale să acționeze sau să se abțină de la a acționa; utilizarea pe sau împotriva unei nave a oricărui exploziv, a oricărei arme radioactive sau arme biologice, chimice, nucleare, într-o manieră care să provoace moartea sau rănirea gravă sau distrugerea; deversarea de petrol, gaze naturale lichefiate sau alte substanțe periculoase sau nocive dintr-o navă, cu scopul de a cauza distrugerii; utilizarea unei nave într-o manieră care cauzează moarte, răniri grave sau distrugerii; transportarea la bordul unei nave a oricărui material exploziv sau radioactiv, a unor arme nucleare sau părți care pot conduce la construirea unei astfel de arme, cunoscând faptul că acestea sunt menite pentru acte teroriste etc.

Dincolo de regulamente, convenții, coduri și alte reglementări din legislația internațională care au fost întărite pentru prevenirea și contracararea terorismului maritim, au fost luate și alte măsuri în acest sens. Astfel, Forța Navală Permanentă a NATO din Marea Mediterană a fost dislocată în Mediterana de Est la 6 octombrie 2001, cu o zi înaintea lansării Operației Enduring Freedom conduse de SUA pentru alungarea talibanilor și a grupării Al Qaida din Afganistan, măsură întreprinsă la solicitarea SUA, după atacurile teroriste de la 11 septembrie, urmărind asigurarea unei prezențe de descurajare și a supravegherii în apele internaționale strategice într-un moment cheie. Operațiunea, numită Active Endeavour, a devenit tot mai sofisticată, pe măsură ce Alianța și-a adaptat rolul în lupta contra terorismului maritim. În februarie 2003, acțiunea a fost extinsă pentru a include escortarea transporturilor de marfă din statele aliate prin Strâmtoarea Gibraltar, acțiune suspendată în mai 2003. „Active Endeavour desfășoară în prezent următoarele activități principale: contribuie la descurajarea și dezorganizarea activităților în sprijinul terorismului pe sau de pe mare; controlează punctele de „strangulare”, respectiv a celor mai importante treceri și porturi ale Mării Mediterane, prin dislocarea căutătorilor de mine de la unul dintre Grupurile Permanente de Măsuri împotriva Minelor ale NATO pentru a asigura supravegherea pregătitoare a rutelor; asigură escortarea pentru vaselor prin Strâmtoarea Gibraltar atunci când este necesar; și sprijină programul Dialogului Mediteranean și alte programe NATO de promovare a relațiilor bilaterale și multilaterale.”<sup>120</sup>

<sup>119</sup> [http://www.imo.org/Conventions/mainframe.asp?topic\\_id=259&doc\\_id=686#review](http://www.imo.org/Conventions/mainframe.asp?topic_id=259&doc_id=686#review)

<sup>120</sup> Roberto Cesaretti, Combaterea terorismului în Marea Mediterană, [www.nato.int/docu/review/2005/issue3/romanian/art4.html](http://www.nato.int/docu/review/2005/issue3/romanian/art4.html)

Uniunea Europeană susține că „Îmbunătățirea și optimizarea activităților de supraveghere maritimă, precum și interoperabilitatea la nivel european sunt aspecte semnificative în eforturile Europei de a răspunde provocărilor și amenințărilor legate de siguranța navigației, poluarea marină, aplicarea legii și securitate, în general.”<sup>121</sup> și susține necesitatea unei mai bune coordonări privind supravegherea maritimă printr-o cooperare mai strânsă între gărzile de coastă ale statelor membre și prin realizarea treptată a unei rețele integrate de reperare a navelor și de sisteme de navigare electronică pentru apele de coastă europene și largul mărilor, inclusiv o monitorizare prin satelit și sisteme de identificare și urmărire la distanță a navelor.

### Concluzii

Terorismul maritim se poate concretiza, susțin specialiștii în contraterorism, atâta timp cât organizațiile teroriste vor reuși să finanțeze aceste acțiuni, prin atacuri sinucigașe cu ambarcațiuni și eventual alte mijloace – scafandri, armament subacvatic etc, asupra navelor comerciale și asupra porturilor și facilităților portuare. Totodată, se poate împleti cu pirateria, în scopul capturării unei nave pentru realizarea unui atac sinucigaș asupra altei nave sau a unui port, în scopul utilizării frauduloase a acesteia, pentru intrarea în porturi, al răscumpărării, al luării de ostatici pentru a obține diverse avantaje din partea autorităților sau chiar pentru contrabanda cu arme și explozivi, pentru obținerea de resurse financiare sau pentru grupările la care sunt afiliați. Datorită creșterii măsurilor de securitate atât la bordul navelor, cât și în porturi, grupările teroriste pot fi tentate să organizeze acțiunile teroriste asupra locurilor pe unde navele sunt forțate să treacă, gen strâmtori, intrările în porturi etc.

Cea mai eficientă abordare pentru minimizarea riscurilor este, în mod evident, reducerea vulnerabilităților navelor comerciale și a facilităților portuare, prin implementarea și aplicarea eficientă a măsurilor de securitate la bordul navelor și în cadrul facilităților, îmbunătățirea măsurilor de securitate în ce privește controlul pasagerilor și bagajelor și prin implementarea unor proceduri riguroase pentru documentația echipajelor și a personalului portuar, toate acestea, însă, ținând cont de prevederile Convenției privind facilitarea traficului maritim internațional (FAL) și urmărindu-se neîngrădirea bunei desfășurări a activităților comerciale.

Împotriva acțiunilor teroriste, Guvernele trebuie să dezvolte o rețea de inteligență care să monitorizeze la nivel global canalele principale de navigație, conferind acces rapid și eficient la informații. Întărirea rolului și responsabilităților autorităților portuare, controlul accesului, îmbunătățirea securității informațiilor și a personalului, îmbunătățirea securității navelor, mărfurilor și a facilităților portuare constituie deziderate care pot fi obținute prin cooperarea dintre actorii implicați, de la companiile de navigație, asociațiile maritime, operatorii portuari, până la guvernele și organismele internaționale.

### Bibliografie

- [1] Roberto Cesaretti, **Combaterea terorismului în Marea Mediterană**, [www.nato.int/docu/review/2005/issue3/romanian/art4.html](http://www.nato.int/docu/review/2005/issue3/romanian/art4.html).
- [2] Foster, *An Emerging Threat Shapes up as Terrorists Take to the High Seas*, Jane's Intelligence Review, July 1998.
- [3] R. Gunaratna, *Inside Al Kaida: Global Network of Terror*, 2002.
- [4] S. Katz, **Guards Without Frontiers: Israel's War against Terrorism**, Arms and Armour Press.
- [5] M. Koknar, **Maritime terrorism: a New Challenge for NATO**, 2005.
- [6] William H. Miller, *Portugal's "Santa Maria"*, <http://www.oceancruisenews.com/bm4.htm>.
- [7] B. Raman, *Maritime Terrorism: An Indian Perspective*, International Conference on National Security in a Changing Region held in Singapore, 28–29 October 2004.
- [8]\*\*\**Going for the Jugular – Shipping in South East Asia*, The Economist, 12.06.2004.
- [9]\*\*\**Reports on Acts of Piracy and Armed Robbery Against Ships*, IMO Annual Report,

<sup>121</sup> O politică maritimă integrată pentru Uniunea Europeană, COMISIA COMUNITĂȚILOR EUROPENE, Bruxelles, 10.10.2007

2004.

- [10]\*\*\**Drawing the line between piracy and maritime terrorism*, Janes Intelligence Review, September 2004.
- [11]\*\*\*Organisation for Economic Co-operation and Development, Directorate For Science, Technology And Industry, **Security In Maritime Transport: Risk Factors And Economic Impact**, Maritime Transport Committee, July 2003.
- [12]\*\*\*O politică maritimă integrată pentru Uniunea Europeană, Comisia Comunităților Europene, Bruxelles, 10.10.2007.
- [13]\*\*\*Serviciul de Informații Externe, <http://www.dci.ro/>.
- [14]\*\*\**Convenția internațională pentru ocrotirea vieții omenești pe mare*, încheiată la Londra la 1 noiembrie 1974.
- [15]\*\*\**Convenția pentru suprimarea actelor ilegale împotriva securității navigației maritime*.
- [16]\*\*\**International Ship and Port Facility Security Code*, IMO, 2002.
- [17]\*\*\* [www.imo.org/Conventions/mainframe.asp?topic\\_id=259&doc\\_id=686#review](http://www.imo.org/Conventions/mainframe.asp?topic_id=259&doc_id=686#review).

# JANDARMERIA ROMÂNĂ, FORȚĂ DE POLIȚIE CU STATUT MILITAR ANGAJATĂ ÎN EFORTUL COMUN AL PESA

**Dr. Costică SILION\***

*The Police forces with military status are acting as a whole, and very often the most visible part of a response group in stability operations, having special features based on the fact that UN, EU, NATO or other international actors, authorised them to apply the willingness of the international community.*

*The Stability Operations are performed most frequently, in environments more or less specific to war. The belligerent's identity is not so sure, and the differences between a specific operation and a military campaign could be hard to define, as in the case of war situations.*

*In perspective, the evolution of NATO and ESDP will be in relation with EU development as a economic, political and military factor, but also depending of the reshaping of NATO.*

*The dynamic of risks and their impact on the EU stability and security, but also on the euro atlantic area, will accelerate the development rate of the relation between NATO and ESDP.*

*On long term, accordingly with the internal evolutions of EU, related with the level of adjustment to the international scene requests, it seems that is a need of sharing the tasks allocated to NATO and EU.*

## **NATO și UE - redefinirea identității sau complementaritate?**

Transformările mediului internațional și-au pus amprenta asupra existenței și dezvoltării NATO și a UE ca organisme internaționale specifice. Condițiile în care cele două organizații au luat naștere, interesele naționale care au stat la baza lor, scopurile și mecanismele acestora s-au transformat adaptându-se la situația dinamică a scenei internaționale.

Ambele instituții, deși au scopuri și misiuni diferite, trec totuși prin procese similare de adaptare și transformare a funcțiilor proprii, fiind condiționate de evoluția relațiilor între actorii internaționali pe scena mondială.

Rolul NATO ca organizație politico-militară și a relației acesteia cu recent-creata componentă de apărare a UE au determinat dezbateri caracterizate de gradul de percepție a amenințărilor și modul în care statele națiune abordează implicarea internațională în diminuarea sau eradicarea acestora, încă de la dezvoltarea acestei dimensiuni în cadrul Uniunii Europene.

În soluționarea crizelor s-a creat tendința lansării unor operațiuni conduse de un anumit stat la care contribuie alte state interesate (*coalition of the willing*) dar și balansarea între tendințele unilaterale sau multilaterale ale unor state cu o pondere semnificativă pe scena relațiilor internaționale, precum Statele Unite.

Aria similară de activitate a NATO și PESA, precum și faptul că mai mult de două treimi din membrii celor două organisme sunt comuni, la care se pot adăuga complexitatea și varietatea sarcinilor care revin comunității internaționale în vederea soluționării diferitelor crize, au contribuit, de asemenea, la intensificarea discuțiilor asupra rolului diferitelor instituții și a modalităților de contracarare a amenințărilor de securitate prin intermediul acestora.

Cele două organisme, prin valurile de extindere (NATO 1999, 2004; UE 2004, 2007), reforma internă, operaționalizarea unor componente armate și, nu în ultimul rând, deschiderea spre noi cooperări, răspund unei game vaste a provocărilor externe.

În momentul de față, cele două organisme se află în etapa post-extindere spre spațiul Europei Centrale și de Est. Aceste realizări au reprezentat desăvârșirea unui spațiu comun de interese, idealuri și mentalități comune.

Dacă NATO a devenit mai extinsă, prin admiterea treptată de noi state membre din Europa Centrală și de Est sau prin lărgirea ariei de operații spre zone din afara spațiului euroatlantic propriu-zis, ca reacție la noile riscuri de securitate (terorism, state-problemă sau cu o structură instituțională fragilă, proliferarea armelor de distrugere în masă, conflicte regionale), Uniunea Europeană și-a sporit, la rândul său numărul de membri, cu statele din aceeași zonă geografică și și-

---

\* General maior, Inspectorul General al Jandarmeriei Române; Inspectoratul General al Jandarmeriei Române

a lărgit sfera de acțiune de la domeniul comercial, monetar și economic, spre cel de apărare și securitate, cu o perspectivă de dezvoltare evidentă pe dimensiunea politică.

În ceea ce privește Alianța Nord-Atlantică, extinderea a reprezentat un pas major atât din perspectivă politică, cât și militară. Politic, NATO se învecinează direct cu fosta amenințare comună – URSS, actuala Federație Rusă, – care s-a transformat într-un partener important atât pentru NATO, cât și pentru UE.

Din punct de vedere militar, Alianța a devenit și mai diversificată. Pe de o parte, a absorbit țări care îndeplinesc standardele de securitate și apărare aliate, însă aderarea a reprezentat și o nouă multiplicare a specificităților naționale în domeniul capacităților militare din cadrul NATO. Pe de altă parte, noii aliați au adus o nouă perspectivă asupra riscurilor și amenințărilor, caracteristică vecinătății în care trăiesc, precum și noi capacități și experiență în combaterea noilor amenințări. Din acest punct de vedere, același lucru este valabil și pentru PESA.

Treptat, ambele organizații și-au creat și o componentă armată, prin intermediul căreia să intervină rapid în zone de risc prin misiuni specifice. Alianța Nord-Atlantică a creat Forța de Răspuns a NATO (*NATO Response Force, NRF*), o forță cu o dotare tehnologică avansată creată în comun de statele aliate și cu capacitatea de a interveni rapid, pe baza principiului „prima forță trimisă într-o situație de criză, prima forță retrasă”, menită a fi folosită la nivel global într-un spectru larg de operațiuni. Operațiunile sale variază de la: *desfășurare* ca forță unică în baza articolului 5 al Tratatului de la Washington (solidaritate în caz de atac, apărare colectivă) sau la operațiuni de răspuns la crize, precum misiuni de evacuare, sprijin în vederea gestionării consecințelor unor dezastre (incluzând atacuri biologice, chimice, radiologice sau nucleare), situații de criză umanitară, contraterorism, *desfășurare* ca forță inițială care să faciliteze intrarea în teatru a celorlalte forțe, *desfășurare* ca forță demonstrativă în vederea consolidării unor demersuri politico-diplomatice ale NATO, pentru a întări hotărârea și solidaritatea alianței în descurajarea crizelor.

După dificultățile întâmpinate în crearea Forței de Reacție Rapidă a UE, statele membre au hotărât în 2004 crearea unor grupuri de luptă ale Uniunii (inițial cel puțin 6-7 până în 2007, în noiembrie 2004 fiind formate 13 astfel de grupuri, iar în noiembrie 2005, 15), care să poată fi desfășurate în termen de două săptămâni de la notificare, pentru o perioadă de 30 de zile, ce poate fi extinsă la 120 de zile prin rotația efectivului în scopul stabilizării unor zone de conflict, protecției operațiunilor umanitare, precum și de a răspunde unor solicitări specifice ale ONU.

Crearea grupurilor de luptă și folosirea acestora ca forță unică într-o operațiune sau ca forță inițială în operațiuni de anvergură fac parte din *2010 Headline Goal* (reuniunea Consiliului UE, Bruxelles, 2004). Noul Civilian Headline Goal va trebui atins până la sfârșitul anului 2010. Obiectul său este de a îmbunătăți capabilitatea civilă a UE de a răspunde eficient la sarcinile privind managementul crizelor. Clădit pe rezultatele CHG (Civilian Headline Goal) 2008 și pe experiența PESA în managementul crizelor, CHG 2010 ar trebui să ajute la asigurarea faptului că UE poate conduce managementul crizelor, conform Strategiei Europene de Securitate, prin dislocarea capabilităților civile de management al crizelor de o înaltă calitate, cu funcții de sprijin și echipament solicitat într-un timp scurt și într-o cantitate suficientă.

UE ar trebui să stabilească un cadru clar ilustrativ pentru capabilitățile civile de planificare și dezvoltare, urmare a experienței din misiunile PESA și a evaluărilor celor mai urgente amenințări și provocări. Lista pentru capabilitățile solicitate în cadrul CHG 2008 ar trebui servi ca primă referință.

Un alt proces de transformare comună a celor două organisme este reprezentat de deschiderea spre noi cooperări cu state din exterior, situate în imediata vecinătate estică și sudică sau chiar mai îndepărtate. NATO a creat Parteneriatul pentru Pace, Dialogul Mediteranean, Consiliul NATO-Rusia, Comisia NATO Ucraina, Inițiativa de Cooperare de la Istanbul, colaborarea cu țările de contact, în timp ce UE a lansat Procesul de cooperare Barcelona, Politica Europeană de Vecinătate, Acordul de Parteneriat și Cooperare Rusia.

Mecanismele de cooperare ale celor două organisme sunt diferite ca arie de acțiune, proceduri și acoperire, însă rațiunea este similară, crearea de punți de legătură, deschiderea și menținerea unor canale de dialog, cooperare și sporirea încrederii reciproce, având în vedere faptul

că diminuarea barierelor din calea proliferării riscurilor de securitate, multiplicarea acestora, complexitatea naturii lor (rădăcini politice, economice, etnice, religioase) fac aproape imposibil ca statele națiune și organizațiile pe care acestea le-au creat să acționeze independent unele de altele. Interdependența economică, politică și de securitate a imprimat o tendință de relaționare sporită și de dialog între diferiții actori internaționali, în vederea creșterii eficienței cu care acționează la nivel internațional.

O altă trăsătură comună a NATO și PESA este faptul că natura schimbătoare a riscurilor de securitate care caracterizează lumea contemporană a determinat declanșarea unui proces de redefinire a identității. Imaginea NATO este câteodată asimilată cu ceea ce era în timpul Războiului Rece, un bloc al națiunilor occidentale opus unui inamic comun, URSS. Această percepție poate fi regăsită și în prezent în colțurile mai îndepărtate ale lumii, deși prin sporirea relațiilor de interacțiune cu actori diverși această viziune evoluează spre a corespunde realității prezente. În ceea ce privește componenta de apărare a UE, aceasta se găsește, de asemenea, într-un proces dificil de identificare a propriilor responsabilități și arii de acțiune în domeniul apărării, având în vedere faptul că în multe situații s-ar putea ușor suprapune peste funcțiile și obiectivele mai vechiului actor reprezentat de NATO.

Pe termen lung, aceste procese de transformare și maturizare comune NATO și UE, în domeniul apărării securității vor produce rezultate, în condițiile multiplicării convergențelor instituționale și ale intensificării dialogului pe baze transparente. Riscurile, stările conflictuale, nevoile de asistență nu au încetat să se perpetueze. În acest sens, un exemplu poate fi constituit de solicitările de natură umanitară care pot veni din partea unor state confruntate cu gestionarea consecințelor unor dezastre naturale (cutremure, furtuni), iar pe fondul perturbațiilor produse de schimbările climatice, acest tip de dezastre este probabil să se intensifice, cele două organizații putând contribui împreună în acest domeniu specific. Reconfigurarea intereselor NATO și ale UE a dus în scurt timp la evidențierea intereselor comune în domeniul securității și apărării, prin lansarea de către UE la sfârșitul anilor '90 a politicii europene de securitate și apărare (PESA), ca parte a Politicii Externe Comune și de Apărare.

În plan conceptual există concordanță în scopurile urmărite, precum prezervarea valorilor comune, ale drepturilor omului și ale libertăților individuale, întărirea securității statelor membre, menținerea păcii și consolidarea securității internaționale sau promovarea cooperării internaționale. Aceste interese comune nu reprezintă o dublare de misiuni, în condițiile în care, în plan practic, se observă complementaritate, cooperare, dialog și transparență în acțiuni. O dovadă în sensul complementarității o reprezintă acordurile între NATO și UE pentru accesul celei din urmă la resursele și capacitățile alianței (Acordul Berlin Plus, 2002), determinate de restricțiile financiare și limitarea resurselor. Mai mult, evitarea paralelismelor este cu atât mai importantă, cu cât cea mai mare parte a membrilor celor două organisme este comună. Uniunea Europeană dispune de pârghii mult mai variate de acțiune la nivel internațional, scopurile și natura sa fiind mult mai complexe decât cele ale NATO, putând combina mult mai facil componente militare și civile (poliție, funcții legate de administrarea teritoriilor, respectarea legilor), toate acestea făcând-o un partener important pentru alianță.

Utilizată în comun, valoarea celor două organisme determină evoluție. De altfel, între cele două organisme a fost constituit, în 2001, un parteneriat strategic NATO–UE pentru conlucrarea în vederea prevenirii și soluționării crizelor și conflictelor în spațiul european și dincolo de acesta, ceea ce nu poate avea decât un rezultat pozitiv pentru cele două instituții. Acest fapt este cu atât mai evident, cu cât ambele organisme sunt implicate în teatre de operațiuni comune.

Prin constituirea propriei dimensiuni de apărare și securitate, UE a reușit să se implice fie în operațiuni pe care le-a preluat de la NATO în Balcani, fie în operațiuni proprii (Congo, Darfur). În paralel, Alianța Nord-Atlantică și-a continuat și ea implicarea în diferite teatre de operațiuni (Afganistan, Balcani, Marea Mediteraneană, Sudan, Irak), contribuind la menținerea securității și stabilității spațiului euroatlantic.

Pentru îndeplinirea unor astfel de operațiuni în zone caracterizate printr-un grad de complexitate ridicat (grupuri insurgente, rivalități etnice, religioase, încălcări masive ale drepturilor



omului), este necesară construirea de capacități militare și civile (poliție, respectarea legilor, construcție administrativă) viabile, forțe mobile și flexibile, interoperabile între națiunile furnizoare de securitate, capabile de a fi desfășurate rapid în diferite teatre de operații pentru contracararea noilor amenințări de securitate.

Dezvoltarea pe termen lung a celor două mecanisme de securitate prin intermediul NATO și prin cel al PESA va depinde de **complementaritatea** acțiunilor acestora și a zonelor de acțiune, de capacitatea practică, dar și politică de cooperare între cele două componente militare în funcție de riscurile cărora trebuie să le facă față.

Având în vedere experiențele și lecțiile învățate de cele două organizații, intensificarea și operaționalizarea profundă a Parteneriatului Strategic NATO–UE este una din direcțiile de urmat. De asemenea, la dezvoltarea armonioasă a celor două componente va contribui modul în care este perceput gradul de risc al amenințărilor și tipul mecanismelor de răspuns la gestionarea crizelor. În abordarea crizelor, începând cu anii '90 s-a putut observa o diferență între cei doi actori internaționali – SUA și Europa – și anume o orientare preponderentă spre acțiuni militare unilaterale sau coalitii menite a soluționa o anumită criză, caracteristică politicii de securitate americane. Contrar, statele europene sunt predispuse la abordări complexe ale crizelor, căutând soluționări exhaustive, care să ia în calcul cauzele specifice care duc la apariția conflictelor, inclusiv sfera socio-economică și culturală.

Constituirea unor linii comune de dialog în relația transatlantică, bazate pe transparență, încredere și nediscriminare, va reprezenta un impuls pentru dezvoltarea coerentă și complementară a NATO și PESA.

NATO reprezintă un puternic facilitant pentru intensificarea dialogului transatlantic pe marginea unor tematici de securitate și politice care preocupă statele membre, iar utilizarea sa ca forum pentru un dialog strategic între NATO și UE poate determina reacții și răspunsuri adecvate diminuării riscurilor de securitate. Apoi, îmbunătățirea capacităților militare pentru reducerea decalajelor față de SUA vor duce, pe de o parte, la o cooperare sporită între cei doi parteneri acționând de pe poziții relativ egale, iar pe de altă parte, vor genera o reducere a dependenței militare față de SUA, ceea ce ar putea facilita implicarea cu succes în rezolvarea crizelor din vecinătatea Europei.

Abordarea crizelor prin mijloace exhaustive, este un principal avantaj al Uniunii Europene, constituindu-se în unul din actorii principali în soluționarea unor crize din vecinătatea sa, precum conflictele înghețate în care, alături de alți actori internaționali, poate juca un rol important în diminuarea tensiunilor în zone cum ar fi Transnistria, sau în definitivarea stabilizării zonei Balcanilor de vest.

Îmbunătățirea abilităților PESA de a acționa în circumstanțe în care NATO nu ar avea specializarea sau capacitățile necesare se va putea regăsi într-o contribuție mai coerentă și efectivă a Europei la NATO, demonstrând că PESA nu este o structură care să concureze alianța sau să îi copieze structurile operaționale.

În acest fel, eforturile Uniunii legate de PESA ar putea da naștere unor instituții care să fie complementare și să fortifice NATO dar și consolidarea poziției UE pe scena internațională ca actor economic, politic și militar, deschis spre noi cooperări și parteneriate.

Mediul de securitate internațional va continua să fie marcat de existența tensiunilor și conflictelor de diferite naturi.

În aceste condiții, unul dintre răspunsurile pe care comunitatea internațională le poate oferi este apărarea colectivă. NATO reprezintă un astfel de mecanism, care de-a lungul timpului și-a dovedit viabilitatea.

Treptat, UE poate dezvolta un mecanism similar, pentru a cărui eficiență un element esențial îl va reprezenta cooperarea transparentă, de la egal la egal, cu Alianța Nord-Atlantică.

Investiții similare în capacități și infrastructuri militare vor putea genera efecte sporite de cooperare între cele două componente. Pentru succesul PESA, o variabilă cu un rol important asupra evoluției sale o reprezintă dotarea cu capacități militare a europenilor.

Diminuarea efectului de *free rider* și echilibrarea capacităților între cei doi piloni, nord-american și european, vor trebui luate în considerare, alături de investirea în capacități pentru a menține un echilibru funcțional între principalii parteneri transatlantici.

Caracterul amenințărilor asimetrice la adresa securității internaționale va determina o transformare continuă a mecanismelor instituționalizate de contracarare a acestora, incluzând relațiile NATO–PESA.

Printr-o abordare conjugată va fi posibilă dezvoltarea unor capacități comune, capabile de a întreprinde noi tipuri de acțiuni, diferite de tiparele tradiționale de acțiune în domeniul apărării și securității ale NATO și UE, dar și a unor modalități flexibile de a răspunde la cerințele din ce în ce mai complexe ale membrilor săi.

Experiența ultimilor ani a demonstrat că o pârghie importantă a fost reprezentată de înfăptuirea unor acțiuni menite a spori încrederea și înțelegerea resorturilor comune necesare proiectării stabilității și securității la nivel internațional. Amenințările reprezentate de terorism, proliferarea armelor de distrugere în masă, diferitele tipuri de trafic (persoane, arme, stupefiante), conflictele înghețate având caracteristici specifice imprimate de factori regionali sau globali fac necesare răspunsuri colective, în condițiile diminuării barierelor în calea difuziunii lor și propagării multidirecționale a efectelor lor negative pe diferite paliere (apărare, economic, societate, identități), iar NATO și PESA oferă astfel de mecanisme viabile de răspuns.

### **Jandarmeria Română, forță de poliție cu statut militar angajată în efortul comun al PESA**

Amplele transformări geopolitice la nivel european, construcția unui mediu mai sigur de securitate și apărare au determinat și la nivel național un amplu proces de modernizare și aliniere la standardele europene a tuturor instituțiilor, fiind astfel unanim acceptat ca obiectiv strategic pentru România îndeplinirea condițiilor politice, economice, legislative și administrative post aderare la Uniunea Europeană.

România contribuie la beneficiile Uniunii Europene, dispunând de capacități și capacități demonstrate în mod real, devenind astfel un partener credibil care să-și aducă o contribuție solidă la dezvoltarea și consolidarea politicilor de securitate și de apărare la nivelul Uniunii, respectiv Politica Europeană de Securitate și de Apărare (PESA), sub cele două aspecte ale sale, gestionarea militară și civilă a situațiilor de criză.

Gestionarea civilă a situațiilor de criză necesită punerea la dispoziție a diferitelor capacități, în special a celor de poliție, ținându-se cont de concluziile rezultate în urma operațiunilor de restabilire a păcii conduse în Balcani de la începutul anilor '90.

De câțiva ani, Uniunea Europeană și-a afirmat dorința de a-și crea capacitatea operațională pentru a gestiona situațiile de criză, indiferent de natura lor, având în acest sens o politică proprie de securitate și de apărare.

În iunie 2000, cu ocazia Summit-ului de la FEIRA (Portugalia), cei cincisprezece membri ai UE au convenit ca până în 2003, pe baza unei cooperări voluntare, să se constituie o forță globală de 5000 de polițiști, dintre care 1400 să se poată desfășura în mai puțin de 30 de zile (în condiții de desfășurare rapidă), apelându-se cu prioritate la unitățile de poliție integrate. Acestea sunt structuri constituite din forțe cu statut militar pregătite să îndeplinească misiuni în domeniul ordinii publice, flexibile, bine articulate și interoperabile, să execute misiuni în perioada de tranziție între un comandament militar inițial dintr-un teatru de operații și revenirea la exercitarea responsabilităților de către autoritatea civilă ce îi urmează.

În acest sens, în timpul Summit-ului de la NISA (decembrie 2000), au hotărât conceptele de întrebuițare a Forței de Poliție Europene (FPE) pe baza a două opțiuni: întărirea capacității forțelor locale de poliție prin intermediul misiunilor de formare, de antrenament, de asistență, de control și de consiliere și substituirea polițiilor locale deficitare, prin executarea de misiuni care să conducă la restabilirea ordinii publice.

Aceste acțiuni polițienești includ în special domeniile de restabilire a ordinii publice, protecția bunurilor și a persoanelor, exercitarea misiunii de poliție judiciară, de luptă împotriva

crimei organizate și contra diferitelor forme de terorism, dar și dezvoltarea și coordonarea funcției de informare.

FPE se prezintă azi ca un răspuns eficient pentru prevenirea și gestionarea crizelor, axată pe promovarea valorilor democratice. Pentru Uniunea Europeană, care înțelege să conducă operații de manieră autonomă sau asociată, a însemnat promovarea ca actor politic major pe scena internațională.

Prin capacitatea lor de a acoperi întregul spectru al misiunilor de poliție, prin statutul lor militar, polițiile de tip jandarmerie pot fi desfășurate într-o totală complementaritate cu componenta militară, garant al securității globale într-un spațiu aero-terestru controlat.

Ele pot astfel să acționeze de la începutul angajamentului militar, răspunzând la principiul imperativ al unității de comandă și pot beneficia de sprijin logistic și de capacitate de proiectare ca și forțele armate. Integrate într-un proces de planificare strategică, acestea introduc un element de suplețe în gestionarea situației de criză, Având, așadar, vocația naturală de a juca un rol de tranziție între componenta militară (armata) și alte componente civile desfășurate, reprezentând instrumentul de primă importanță, într-o logică a normalizării, a demilitarizării procesului de gestionare a crizelor, în special prin prezența jandarmilor care sunt în contact permanent cu populația.

Este categoria de forțe cea mai potrivită pentru a acționa în perioada post-conflict, cu scopul de a asigura, într-un algoritm logic, restabilirea și menținerea ordinii publice și de a înlătura astfel sentimentul de ocupație militară.

Pe parcursul angajamentelor partenerilor Asociației Forțelor de Poliție Europene și Mediteraneene cu statut militar (FIEP), s-a dovedit că jandarmeriile oferă un surplus de valoare prin folosirea unei rezerve de forțe de poliție înalt calificate, ceea ce reprezintă un concept în totalitate novator în domeniul gestionării civile a crizelor.

Capacitatea lor de a acoperi ansamblul spectrului de misiuni de poliție, statutul lor, le permit să fie desfășurate în perfectă complementaritate cu componenta militară, garant al securității globale într-un areal geografic delimitat clar de situația creată.

Această abordare politică servește în primul rând intereselor Europei, și nu în ultimul rând celor ale României, permițându-i să devină un pilon de securitate pe scena internațională, în special în regiunea balcanică.

Unitățile integrate se caracterizează în principal prin soliditatea, capacitatea și capabilitatea lor de a fi desfășurate în 30 de zile, fiind în măsură să acționeze sub un comandament militar pentru a asigura tranziția de la un conflict armat la o stare de normalitate. Ele constituie un atu major de simplificare a gestionării de crize, putând fi angajate sub responsabilitatea autorității militare, dispunând de echipamente proprii și complete, interoperabile cu o componentă militară terestră, răspunzând, de altfel, principiului imperativ de unicitate de comandă.

Sub incidența unui statut militar, înalt profesionalizat și cultivând în special soliditatea și simplitatea și respectul drepturilor omului, polivalența și adaptabilitatea la orice situație, aceste unități integrate, capabile de a acționa rapid și în interoperabilitate, împart o cultură a jandarmeriei comună dovedită de-a lungul istoriei și prin experiențe diverse.

Acest concept a atras, de altfel, și un număr mare de polițiști cu statut civil care doresc să li se alăture, cum ar fi, de exemplu, participarea la stagiile de antrenament ale FPE a polițiștilor englezi (în anul 2003) și a polițiștilor germani ( iunie 2004).

Această interoperabilitate a fost esența exercițiilor finanțate de UE prin Programul AGIS al Comisiei Europene în Centrul de la Saint-Astier, unde s-au desfășurat numeroase stagii al Forței de Poliție Europene, la care au fost invitate și au participat, alături de forțe ale Jandarmeriei Naționale Franceze, Corpul Carabinierilor Italieni, Jandarmeria Regală Olandeză, Garda Civilă Spaniolă, Garda Națională Republicană Portugheză, Jandarmeria Turcă, Poliția de Ordine Publică din Anglia și Jandarmeria Română.

În urma participării la aceste activități, precum și după experiența câștigată în Kosovo, Jandarmeria Română își are pe deplin locul său în acest proces de desfășurare pe scena internațională, fiind capabilă să execute oricând și în orice condiții misiuni de menținere a păcii sub egida UE sau a altei organizații internaționale.

Forțele de poliție de tip jandarmerie asigură o continuitate a acțiunii pe întreg spectrul pace-criză-război. Acestea pun la dispoziție capacități fără echivalent, în numeroase state ale lumii, care permit factorilor de decizie să poată gestiona eficient crize de orice natură și amploare, inclusiv în situații foarte critice. Intervenția se face în conformitate cu principiul gradualității răspunsului și dispun de o flexibilitate de întrebuințare a capacităților, evitând recurgerea la acțiuni și mijloace de excepție.

Particularitatea constă în faptul că aceste forțe sunt capabile să continue în situații de criză îndeplinirea misiunilor cotidiene, asumându-și în același timp misiuni cu înalt grad de complexitate, în conformitate cu statutul militar, pregătirea personalului și capacitățile specifice (unități mobile), în situații de restabilire a ordinii când aceasta a fost grav tulburată, situații caracterizate prin prezența unor elemente ostile înarmate și în conformitate cu competențele lor de investigație judiciară și de misiuni de asigurare a ordinii în beneficiul cetățenilor.

Ulterior acțiunii strict militare, se impune o întreagă gamă de acțiuni de natură civilă: sanitare, judiciare, polițienești, administrative, economice, de mediu, educative etc, iar forțele de poliție de tip jandarmerie au o vocație consacrată pentru a desfășura și susține aceste acțiuni.

Mai multe state membre ale Uniunii Europene, ca de altfel și România, dispun de două tipuri de forțe de poliție: una cu statut civil tip „Poliție Națională” și una cu statut militar de tip „Jandarmerie”. Forțele de tip jandarmerie s-au arătat deosebit de eficiente în contextul situațiilor de criză și sunt perfect capabile de a coopera cu forțele armate într-un teatru de operații.

În mai 2002 Jandarmeria Națională Franceză a luat inițiativa de a constitui împreună cu omologi ai săi din Europa, o Forță de Jandarmerie Europeană (FJE) destinată să intervină în gestionarea civilă a crizelor, cu un nucleu de 800 de cadre și un Stat Major Proiectabil, cu baza în Italia la Vicenza.

Începând cu 2003 s-au desfășurat mai multe reuniuni care au permis întâlnirea factorilor de răspundere din Franța, Italia, Spania, Portugalia și Olanda, finalizate prin elaborarea unei declarații de intenție și semnată de către cei cinci miniștrii ai apărării în reuniunea neoficială a miniștrilor apărării ai Uniunii Europene din 2004 în Olanda, la Noordwijk.

Având drept obiectiv contribuția la dezvoltarea Politicii Europene de Securitate și de Apărare și la crearea unui spațiu de libertate, securitate și justiție, componente ale FIEP, Franța, Italia, Olanda, Portugalia și Spania dispun de forțe de poliție cu statut militar capabile să execute, conform concluziilor Consiliului European de la Nisa, misiuni de substituție și/sau întărire a forțelor locale de poliție, inclusiv misiuni complete de poliție judiciară.

De asemenea, prin punerea la dispoziția UE a unei forțe operaționale în scopul de a conduce toate misiunile de poliție în timpul operațiilor de gestionare a crizelor, cu o atenție deosebită acordată misiunilor de substituție, asigură o structură multinațională pentru operațiunile Uniunii Europene și participă în domeniul gestionării civile a crizelor, la inițiativa organizațiilor internaționale.

În operațiile de gestionare civilă a crizelor, FJE va asigura o prezență efectivă alături de alți actori (componenta militară și componenta poliției locale).

Voința celor 5 state fondatoare este utilizarea efectivă a forțelor de poliție cu statut militar în conformitate cu scenariile dezvoltate în cadrul PESA, în special într-o situație de criză unde operațiunea ar trebui condusă în comun prin instrumente militare.

În îndeplinirea misiunilor, plecând de la experiența participării la gestionarea crizelor recente, forțele de poliție au nevoie de o serie de elemente conținând în sprijin politic din partea administrațiilor locale și / sau din partea reprezentanților organizației internaționale mandatate, un mandat clar și comprehensibil, un cod penal și un cod de procedură penală clare și aplicabile, magistrați și tribunale care să fie în măsură să ia decizii, acceptul și susținerea populației locale pentru a putea beneficia de informații, sfaturi și percepții ale acțiunilor forțelor de poliție, informații din partea administrației locale și a altor autorități implicate, pentru asigurarea securității necesare, sprijinirea anchetelor criminalilor de război, de exemplu, și a organizațiilor internaționale și nu în ultimul rând de logistică, transporturi, comunicații și informare publică.

În conformitate cu mandatul fiecărei operații, FJE va putea interveni pe un spectru larg de misiuni, decurgând din capacitățile de poliție de care dispune, cum ar fi: executarea misiunii de restabilire și menținere a ordinii publice; monitorizarea și consilierea poliției locale în activitatea sa cotidiană, inclusiv în ceea ce privește investigația judiciară; conducerea procesului de supraveghere a controlului de trafic ilicit, executarea misiunilor de poliție de frontieră și a celor de cercetare generală; executarea muncii de investigație judiciară, acoperind sfera depistării de acte de delincvență, urmărirea infractorilor și transferul lor sub autoritățile judiciare competente; protecția populației și a bunurilor și restabilirea ordinii în caz de manifestații publice; pregătirea la standarde internaționale a ofițerilor de poliție; pregătirea instructorilor, în special în cadrul programelor de cooperare.

În ceea ce privește întrebuințarea FJE, aceasta poate fi desfășurată, numai la cerere, în situația când aceasta se desfășoară sub egida sau mandatul organizațiilor internaționale ca Uniunea Europeană, ONU, OSCE, NATO sau o coaliție ad hoc, fie în mod independent (în cazul în care sunt implicate numai forțe de tip jandarmerie, în funcție de tipul de misiune de îndeplinit) fie împreună cu alte servicii de poliție (îndeosebi cu statut civil). Gestionarea strategică și controlul politic sunt asumate de către organizația internațională sau coaliția ad hoc.

Fără a se afla sub mandatul organizațiilor amintite mai sus, poate acționa cu acordul guvernului țării respective, gestionarea strategică și controlul politic fiind asumate de către CIMIN (Comitetul Interministerial de Rang Înalt) al FJE.

În actualul mediu geostrategic de securitate, proiecția forței, constituie o componentă fundamentală a mediului de securitate al secolului al XXI-lea, conceptul de proiecție a forței devine esențial pentru societatea de tip informațional, are compatibilități și soluționări globale. Acest concept trece din ce în ce mai mult în sfera proiecției puterii și influenței, ca urmare a interesului de stat, în sfera strategiei de gestionare a crizelor și conflictelor, de prevenire a războiului și de intervenție în urgențe civile și militare, care este o funcție a interesului global.

O armată modernă, pentru a conta în sistemul securității internaționale și regionale trebuie aibă o capacitate remarcabilă de proiecție. În acest sens, este necesar ca în stabilirea structurii de forțe militare ale României să se acorde o atenție specială capacității de proiecție, în sensul viziunii euro-atlantice, dar și ținând seama de conceptul și proiectele Uniunii Europene privind proiecția forței.

Jandarmeria Română este membru cu drepturi depline în cadrul Asociației Forțelor de Poliție și de Jandarmerie Europene și Mediteraneene cu statut militar, FIEP, reprezentând instituția la dispoziția Guvernului României, care ar putea răspunde criteriilor și condițiilor impuse pentru categoriile de forțe care pot face parte din FJE. Experiența Jandarmeriei Române în misiuni internaționale de tip Petersberg (Kosovo) a dovedit capacitatea și disponibilitatea acestei structuri de a executa misiuni în cadrul operațiilor de gestionare civilă a crizelor.

Progresele făcute de către Jandarmeria Română în ultimii ani dovedesc tendința pozitivă a instituției de apropiere de cetățean, de dezvoltare a competențelor judiciare și de formare a deprinderilor necesare împotriva criminalității organizate, a intervenției antiteroriste, precum și dezvoltarea instrumentelor necesare restabilirii ordinii de drept.

Legea privind organizarea și funcționarea Jandarmeriei Române întărește competențele acesteia de participare potențială la operațiunile internaționale. Trebuie menționat faptul că cele două scenarii prevăzute în cadrul gestionării civile a crizelor (substituire și întărire) a PESA au fost reconsiderate de către legislația română în avantajul competențelor Jandarmeriei Române.

Pregătirea și specializarea continuă a structurilor și personalului Jandarmeriei Române s-au concretizat într-o serie de cursuri și seminarii, interne și internaționale la care au participat atât cadre, cât și structuri constituite. Aceste activități au fost sprijinite de către partenerul tradițional, Jandarmeria Națională Franceză.

Forțele de poliție cu statut militar constituie partea integrală și adeseori cea mai vizibilă a unui grup de răspuns în operațiile de stabilitate.

Ele au un caracter special în virtutea faptului că ONU, UE, NATO sau altă organizație internațională le-au autorizat să aplice în practică voința comunității internaționale. Se consideră că

majoritatea forțelor militare sunt capabile să ducă operații independente în medii ostile și îndepărtate.

Operațiile de stabilitate se desfășoară adesea, în medii mai mult sau mai puțin caracteristice războiului. Identitatea beligeranților poate fi nesigură și diferențele dintre o operație specifică și un plan de campanie pot fi mai greu de definit decât ar fi în caz de război.

Pe de altă parte, relația dintre operațiile specifice și obiectivele politice poate să fie mai sensibilă, mai directă și mai transparentă.

Forțele de poliție cu statut militar implicate în operații de stabilitate pot să nu întâlnească armate mari de profesioniști și nici chiar grupări organizate care să fie subordonate unei anumite ierarhii.

În schimb, este posibil ca forța predominantă pe care o vor întâlni să fie constituită din grupări fără o organizare precisă, cu teroriști sau cu alte elemente aflate în conflict.

Aceste elemente vor încerca să valorifice percepțiile asupra insatisfacției și lipsei de drepturi cetățenești ale populației.

Pentru elaborarea unor politici și strategii, care au în vedere proiecția forței, este nevoie, în primul rând, de voință și co-participare politică.

### Bibliografie

- [1] Alexandrescu, Grigore, Duțu, Petre, **Optimizarea regenerării structurilor Armatei Române angajate în acțiuni militare în afara teritoriului național**, Editura UNAp, București, 2005.
- [2] Kolodziej, Edward A., **Securitatea și Relațiile Internaționale**, Editura Polirom, București, 2007.
- [3] Lesenciuc, Adrian, **Postmodernitatea. Un posibil model de structurare a mozaicului a-valoric**. București, Editura Antet, 2005.
- [4] Marin, Vasile, *Geopolitica și noile provocări ale secolului XXI*, Brașov, 2004, Editura Universității "Transilvania".
- [5] Toffler A. și H., *Război și antirăzboi*, București, Editura Antet, 1995.
- [6] \*\*\***Constituția României**, Monitorul Oficial nr.233/1991.
- [7] \*\*\***Strategia M.A.I. de realizare a ordinii și siguranței publice**, adoptată prin H.G. nr.196 din 17.03.2005.
- [8] \*\*\***Rezoluția nr. 1269 (1999)**, adoptată de Consiliul de Securitate O.N.U. / 1999.
- [9] \*\*\***Rezoluția 1244 a Consiliului de Securitate al ONU** adoptată în ședința din 10 iunie 1999.
- [10] \*\*\***Memorandum de înțelegere între guvernul României și Organizația Națiunilor Unite privind contribuția cu resurse la unitatea specială de poliție a Națiunilor Unite din Kosovo**.
- [11] \*\*\***Directiva MC-328, Doctrina NATO privind operațiile în sprijinul păcii**, SHAPE, Bruxelles, 1995.
- [12] \*\*\***Operații militare altele decât războiul**, Londra 1994.
- [13] \*\*\***International Studies**, SUA, 1993.
- [14] Alexandrescu, Grigore, Duțu, Petre, **Optimizarea regenerării structurilor Armatei Române angajate în acțiuni militare în afara teritoriului național**, Editura UNAp, București, 2005.
- [15] \*\*\***Lumea 2007 – Enciclopedie Politică și Militară**, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2007.
- [16] PRO PATRIA LEX – Revistă de studii și cercetări juridice – Editura Universul Juridic, București, 2007.
- [17] **Doctrina NATO privind Operațiunile Multinaționale Întrunite**.
- [18] **Doctrina pentru Operațiile Întrunite Multinaționale**, București, 2001.
- [19] **Directiva MC-389 de implementare a conceptului CJTF**, București, 1996.

- [20] **COMMON UNMIK CROWD CONTROL TRAINING** – Tactica Restabilirii Ordinii Publice, manual elaborat de Poliția Civilă ONU, Pristina 2002.
- [21] Colecția „Gândirea Militară Românească” 2000 – 2007.
- [22] *EurActiv*, rețea de portaluri dedicate afacerilor europene.
- [23] <http://usinfo.state.gov/regional/af/security/french/fterror.htm>.

# EVOLUȚII ALE ORGANIZAȚIILOR MILITARE ÎN CONDIȚIILE GLOBALIZĂRII

Dr. Gheorghe NICOLAESCU\*\*  
Maria Cristina BANCIU\*\*

În gestionarea stării de securitate a națiunii sunt implicați doi factori: factorul politic și factorul militar. Având în vedere problematica abordată, ne vom limita la a preciza că rolul factorului politic este acela de a crea un sistem politic sau un sistem legitim însărcinat, pe de o parte, cu menținerea ordinii în societate sau, uneori, cu transformarea acesteia<sup>1</sup>, iar pe de altă parte, cu gestionarea stării de securitate în contextul relațiilor internaționale.

În ceea ce privește factorul militar, denumit generic **armata** sau **forțele armate**, acesta se individualizează în cadrul națiunii și ființează, în virtutea unei rațiuni sociale, concretizată în milenii de existență sub diferite forme. “Orice națiune își clădește organizația militară din două motivații:

- Prima, de **natură funcțională** (instituțională, organizațională) – pentru a identifica, a preveni și a respinge agresiunile / pericolele potențiale sau reale la adresa valorilor și intereselor sale, deci pentru a contribui la menținerea sau refacerea stării de securitate a națiunii;
- A doua, de **natură socială** – pentru a asigura relația cu forțele sociale, cu ideologiile și cu celelalte instituții și organizații cu funcții gestionare în cadrul națiunii.”<sup>2</sup>

## 1. Procesele globalizante care pot să particularizeze evoluțiile în funcționarea și reproducerea organizațiilor militare

Unul din aspectele esențiale cu referire la globalizare este acela că existența sa nu este de dată recentă, la originile sale aflându-se primele contacte dintre diferite civilizații. Percepută, relativ târziu, “ca o lărgire, aprofundare și accelerare a interconectării la scară mondială în toate aspectele vieții sociale”<sup>3</sup> datorită dezvoltării telecomunicațiilor și mijloacelor de informare în masă, globalizarea circumscrie, astăzi, un set de procese sociale în plină desfășurare, de neocolit și ireversibile, care implică un ansamblu de transformări extinse la nivelul întregii lumi și manifeste în interiorul unor multiple domenii: economic, politic, militar, cultural, ecologic etc.

În continuare ne vom referi succint la ceea ce presupune *globalizarea militară*.

Astăzi se poate afirma că toate statele lumii contribuie, evident în proporții diferite, la o anumită ordine mondială. Cu alte cuvinte, prin **globalizare militară** desemnăm procesul ce încorporează extensiunea și intensitatea sporită a legăturilor militare dintre unitățile politice, dar și impactul inovațiilor tehnologice asupra domeniului militar. Astfel, pot fi evidențiate trei fațete diferite care susțin globalizarea militară:

- extensiunea globală a sistemului războiului;
- dinamica armamentului;
- guvernarea violenței organizate<sup>4</sup>.

---

\* Profesor universitar, titular la catedra de Geopolitică și Geostrategie a Colegiului Național de Apărare

\*\* Profesor, Liceul de Artă din Sibiu, absolvent al programului de master de Diplomatie și Politică Externă în relațiile internaționale din Universitatea “L. Blaga - Sibiu” în anul 2006.

<sup>1</sup> Carpinschi, A., Bocancea, C., *Știința politicului*, vol. I, Editura Universității “Al. I. Cuza”, Iași, 1998.

<sup>2</sup> David, A. V., *Națiunea – între “starea de securitate” și criza “politico-militară”*, Editura Licorna, București, 2000, p. 97.

<sup>3</sup> Held, D., McGrew, A., Goldblatt, D., Perraton, J., *Transformări globale. Politică, economie și cultură*, Editura Polirom, Iași, 2004, p. 26.

<sup>4</sup> Held, D., McGrew, A., Goldblatt, D., Perraton, J., *op. cit.*, p. 114.



Agresiunea militară bazată pe violență a constituit, până la războiul din Vietnam, principala modalitate de agresare a națiunilor în vederea cuceririi și controlului acestora. Concomitent cu acest tip de agresiune, subordonate însă acesteia, erau desfășurate și acțiuni economice, diplomatice, psihologice, informaționale etc.

Actualmente, asistăm la schimbarea paradigmei războiului clasic, determinată de fluidizarea, relativizarea tot mai pronunțată a distincției dintre violență și non-violență, interferența dintre termeni înregistrând inclusiv fenomene și tendințe de substituire a acestora. Altfel spus, scopuri promovate în mod tradițional prin instrumente ale violenței sunt insinuate și susținute prin căi non-violente (sau dacă nu non-violente, cel puțin non-armate).

Argumentele succint prezentate justifică preocuparea permanentă a oamenilor pentru dezvoltarea unei culturi de securitate în măsură să faciliteze comunicarea la nivel intern și extern, în scopul contracarării eficiente a oricăror amenințări la adresa stării de securitate a națiunilor.

“*Pacea – sublinia marele diplomat român Nicolae Titulescu – nu este decât un cuvânt zadarnic, dacă nu este clădită pe unica temelie ce poate susține o pace durabilă și al cărei nume este securitatea.*”<sup>5</sup> De aceea, după fiecare conflict major, de regulă, statele sau coalițiile învingătoare au imaginat și au încercat să impună o formulă de organizare a securității care, pe cale de consecință, a determinat o anumită arhitectură a granițelor și constituirea de instituții politice și politico-militare transnaționale care să asigure securitatea. Realizând o analiză din perspectivă istoriografică a acestei problematice, istoricul Gh. I. Brătianu ajungea la concluzia că, din timpurile cele mai vechi până în pragul actualității, pot fi identificate **două formule**, care au alternat în funcție de filosofia care a dominat la un moment dat principiile și normele care erau acceptate pentru comportamentul statelor în relațiile internaționale. Diferențind cele două formule, autorul aprecia că “*una este formula organizării păcii prin ierarhie, prin precumpănirea mai mult sau mai puțin accentuată, mai mult sau mai puțin radicală a unei puteri, a unui stat, cealaltă este formula organizării păcii prin federațiune, prin înțelegere între mai multe puteri care caută, pe un principiu de paritate, să organizeze viața popoarelor.*”<sup>6</sup>

La începutul anilor '50, John Hertz lansează sintagma **dilema securității**, aceasta fiind reluată și aprofundată de către Robert Jervis în ceea ce a denumit **modelul spiralei**. Prezentat în unul din cele mai importante articole din domeniul relațiilor internaționale, ***Cooperation under the Security Dilemma***, acesta explică cum este posibil ca “*într-un sistem internațional anarhic, state cu obiective fundamentale compatibile sfârșesc totuși în competiție și război. Dilema securității există când multe din mijloacele prin care un stat încearcă să-și mărească securitatea scad securitatea celorlalte. (...) Deși statele există într-un context internațional anarhic care nu variază, poate fi identificată o variație semnificativă în atractivitatea față de mijloacele de cooperare sau de competiție, premisele ajungerii la un nivel înalt de securitate sau la probabilitatea unui război.*”<sup>7</sup>

Actualmente, putem constata că devin preponderente acțiunile de “descurajare a violenței” în raport cu cele de “declanșare și folosire a violenței”, fiind relevante pentru această tendință frecvențele misiuni de stabilire și sprijin organizate sub egida unor organizații transnaționale specializate în monitorizarea și menținerea stării de securitate globală. Ea este rezultatul restructurării profunde a mediului de securitate european și mondial, analizele întreprinse de numeroși analiști evidențind o serie de evoluții posibile, cum ar fi:

- conturarea, pe termen mediu și lung, a unui sistem de putere tripolar – America de Nord, Europa și Asia de sud-est, care va înlocui realitatea actuală a unei singure superputeri;
- paralel cu existența celor trei poli mondiali de putere, se vor constitui și dezvolta o serie de formațiuni, structurate după criterii etnico-religioase și dominate de clanuri mafioate, care vor tinde să pună mâna pe pârghiile economico-financiare și să se substituie puterii oficiale; globalizarea va facilita transformarea acestor structuri în formațiuni “suprastatale” și transnaționale;

<sup>5</sup> Titulescu, Nicolae, **Documente diplomatice**, Editura Politică, București, 1967, p. 563.

<sup>6</sup> Brătianu, Gh. I., **Formule de organizare a păcii în istoria universală**, Curs ținut la Facultatea de Filosofie și Litere a Universității din București, 1943-1947, p. 9.

<sup>7</sup> Apud. Aurel Băloi, **Conceptul de securitate – școli de gândire**, www.studiidesecuritate.ro.

- polul european de putere va cunoaște o dezvoltare economică modernă, dar constantă. Europa va tinde către un nou tip de **federație a regiunilor** în care statele se vor menține, dar își vor pierde multe din funcțiile actuale.

În concluzie, întrucât *“lumea devine tot mai complexă și interdependentă, iar fenomenul globalizării se afirmă tot mai mult ca fiind ireversibil”*<sup>8</sup>, orice încercare a actorilor internaționali, în speță națiunile, de a se izola echivalează cu alegerea unei căi ce duce sigur la eșec. Totuși, în multe privințe, globalizarea, în general, dar mai ales globalizarea militară este un proces contradictoriu și posibil generator de noi tensiuni la scară mondială. Polarizările sociale, poluările existente ca urmare a utilizării fără precauții a rezultatelor cercetărilor științifice, amplificarea presiunilor migratorii, noile forme de manifestare a criminalității sunt doar câteva din consecințele perverse ale fundamentării proceselor globalizante pe interpretări nesatisfăcătoare ale existenței sociale.

## 2. Evoluții în organizațiile militare

În prezent, în plan european se manifestă două tendințe antagoniste: una de *“accelerare a procesului de integrare politică, economică și în planul securității în structurile europene și euroatlantice și edificarea Europei nedivizate”*<sup>9</sup> și cea de a doua, caracterizată de apariția unor riscuri și amenințări care se concretizează într-o gamă de crize interne, cu caracter social, etnic, religios, economic și de reșezare a intereselor interstatale. Era firesc, ca în acest context social, să se producă anumite reconsiderări ale strategiilor naționale de securitate. Astfel, începând cu anul 2001, în SUA și în majoritatea statelor europene problematica a fost supusă dezbaterii publice, societatea civilă și comunitatea științifică având contribuții esențiale la conturarea unor noi orizonturi de abordare. Principala concluzie rezultată a fost aceea că analiza corectă a mediului internațional este cu atât mai greu de întreprins, cu cât acesta devine mai neliniar. Această dificultate este semnalată de Robert Jervis în alocuțiunea sa ***Complex Systems: The Role of Interaction*** prin afirmația: *“nu deținem tehnici pentru analizarea simultaneității evenimentelor în modalități cuprinzătoare de identificare a intercondiționărilor existente și a buclelor de feedback.”*<sup>10</sup>

Deși dificile, căutările cercetătorilor în domeniul securității s-au concretizat în anumite modele teoretice, din care prezentăm două: **comunitatea de securitate și comunitatea prin cooperare.**

### a) Comunitatea de securitate (Community Security)<sup>11</sup>

Această noțiune a fost lansată de Karl Deutsch, în 1957, în încercarea de a explica evoluția unei *“comunități de securitate pluralistice”* în cadrul cărei statele împărtășesc *“așteptarea unei schimbări în pace”*. Comunitatea de securitate este definită ca rezultat al unui proces îndelungat de cooperare în domeniul securității, între două sau mai multe state. Statele dintr-o comunitate de securitate se așteaptă ca celelalte state să nu folosească amenințările cu forța militară ca pe un mijloc de rezolvare a diferendelor. O astfel de comunitate dezvoltă, prin schimburi și comunicare, valori și norme comune statuate prin convenții, tratate, declarații, protocoale etc.

### b) Modelul “Securitate prin cooperare” (Cooperative Security Model)<sup>12</sup>

Securitatea prin cooperare reprezintă un sistem strategic care se formează în jurul unui nucleu de state democratice, între care există strânse legături concretizate în alianțe sau instituții cu caracter formal sau informal. În cadrul alianțelor sau instituțiilor sunt acceptate valori comune și cooperarea economică, politică și pentru apărare.

În sistemul de securitate prin cooperare, obiectivele de securitate națională ale fiecărui stat sunt realizate la nivelul a patru **inele de securitate**:

<sup>8</sup> **Strategia de securitate națională a României**, București, 2001, p. 11.

<sup>9</sup> Bush, G., **Prefață la Strategia de securitate națională a SUA** (traducere), Fond Direcția Operații.

<sup>10</sup> Apud. David S. Alberts, Thomas J. Czerwinski, **Complexity, Global Politics and National Security**, National Defense University, Washington D.C., 1997, p. 79.

<sup>11</sup> Adler, Emanuel, *Europe New Security Order: A Pluralistic Security Community*, în Beverly Crawford, *the Future of European Security*, editat de Center for German and European Studies.

<sup>12</sup> Cohen, R., Mihalka, M., *Cooperative Security: New Horizons for International Order*, George C. Marshall European Center for Security Studies, nr. 3, mai 2001.

- **securitate individuală** – implică promovarea și protejarea drepturilor omului în cadrul teritoriului național;
- **securitate colectivă** – presupune menținerea păcii și stabilității în spațiul comun al statelor semnatare ale tratatului; este o obligație politică asumată reciproc de către statele membre, constând în garantarea protecției comune: orice act de agresiune din partea unui stat sau a unui grup de state din cadrul organizației va fi oprită, prin forță dacă este nevoie, de celelalte state membre;
- **apărare colectivă** – impune protecția reciprocă împotriva unei agresiuni externe;
- **promovarea stabilității** – presupune promovarea activă a stabilității în alte spații în care conflictele amenință securitatea realizată în cel de-al treilea inel, folosindu-se mijloace politice, economice, informaționale și, dacă este necesar, militare.

Securitatea prin cooperare este un sistem care contribuie la eliminarea războiului, care nu este neapărat îndreptat împotriva unui anumit stat sau grup de state. Acest sistem se construiește cu efortul comun al statelor participante, organizațiilor internaționale ori actorilor non-statali, cu scopul de a proteja starea lor de securitate prin răspunsuri adecvate la amenințările sau provocările comune. Una din premisele cooperării pentru securitate este că **securitatea este indivizibilă** și este rezultatul efortului comun.

Pentru statul român, destrămarea sistemului echilibrului de putere mondial bazat pe **principiul bipolarității** și trecerea la o nouă arhitectură de securitate internațională au implicat conștientizarea următoarelor aspecte relevante pentru starea de securitate a națiunii:

- *“conceptul de apărare nu mai este pertinent, este prea îngust, distrage atenția de la noile genuri de pericole și de la necesitatea unor abordări care să facă posibilă evitarea oricăror situații limită, nu doar descurajarea agresiunilor militare;*
- *națiunile suportă agresiuni informaționale, dar și energetice (financiare și economice, dar și militare), în modalități tot mai sofisticate, care vizează, îndeosebi, acele elemente ce le întrețin capacitatea de reproducere”;*
- *dacă agresiunile informaționale devin preponderente, se impune renunțarea la concepțiile doctrinare de apărare sau securitate, (produse ale unor modalități ideologice de gândire) și elaborarea unor “strategii de securitate concepute în funcție de metode capabile să modeleze ansamblul variabilelor relevante pentru starea națiunilor, pentru capacitatea lor de reproducere.”<sup>13</sup>*

Din perspectiva asigurării securității, România nu mai este singură. Ca membră NATO, țara noastră se bazează pe forța aliaților în apărarea teritoriului și a intereselor naționale, participă la efortul colectiv de apărare și își îndeplinește angajamentele militare asumate. Pentru aceasta, se impun cu stringență realizarea și menținerea unei capacități militare adecvate, care să răspundă pe deplin misiunilor ce revin armatei în noul context geostrategic. Acest fapt presupune, în mod inevitabil, definirea exactă a corelației **apărare națională – apărare colectivă**, stabilirea determinărilor impuse de această corelație pentru sistemul militar, în ansamblu, și pentru fiecare element al acestuia, precum și a implicațiilor acestor determinări.

Teoretic, **apărarea națională** reprezintă *“(...) totalitatea măsurilor și acțiunilor adoptate și desfășurate de autoritățile constituționale ale statului român în timp de război, în scopul garantării suveranității naționale, interdependenței și unității statului, integrității teritoriale a țării și a democrației constituționale”*.<sup>14</sup>

Dintre principalele atribute și elemente de conținut ale apărării naționale amintim:

- stabilirea de alianțe politico-militare;
- adoptarea doctrinei și a strategiei militare naționale;
- stabilirea valorii, a structurii și înzestrării forțelor militare active și teritoriale;
- pregătirea teritoriului, a economiei și populației pentru apărare;

<sup>13</sup> Nicolaescu, Gh., **Gestionarea crizelor politico-militare**, Editura Top Form, București, 2003, p. 23.

<sup>14</sup> **Dicționar de termeni STANAG 5062, terminologie militară generală**, Editura Militară, București, 2002, partea a III-a, p. 2.

- conducerea și executarea nemijlocită a operațiilor de apărare a teritoriului național, a independenței și suveranității naționale a țării, precum și a ordinii constituționale în cadrul statului de drept.

Privind conținutul sintagmei **apărare colectivă**, aceasta este definită prin “(...) *totalitatea măsurilor luate și a acțiunilor întreprinse de structurile militare interaliate pentru întârzierea, oprirea sau respingerea agresorului*”<sup>15</sup>. Articolul 5 din Tratat reprezintă esența **apărării colective** a Alianței, care prevede asigurarea de garanții de securitate pentru aliați.

Prin aderarea României la NATO se certifică apartenența acesteia la conceptul de **apărare colectivă**, care presupune noi misiuni, responsabilități și obligații.

Referindu-ne la corelația apărare națională – apărare colectivă, un prim aspect ce trebuie subliniat este interferența dintre cele două concepte, care derivă atât din integrarea teritoriului național al României în zona de acoperire a prevederilor articolului 5 al Tratatului de la Washington, cât și din comunitatea de interese existentă între România și Alianță, ca structuri politico-militare.

Complementaritatea și interdependența celor două sintagme sunt date de raporturile reciproce dintre elementele capabilităților militare ale membrilor Alianței. Aceasta face ca o Românie puternică, în primul rând militar, dar înainte de toate, economic și politic, să contribuie la tăria organismului integrat, după cum și puterea mai mare a acestuia aduce un plus de securitate pentru țara noastră. De asemenea, o strategie politico-militară corespunzătoare, aplicată de către statul român, poate avea efecte benefice pentru securitatea celorlalți membri, după cum aplicarea unor măsuri adecvate de către țările membre poate avea un efect favorabil asupra securității României. Strâns legat de acest ultim aspect se impune să vorbim de existența unui raport de **incluziune și integrare**, apărarea națională înscriindu-se, prin aspectele sale de bază, în cadrul apărării colective, ca element al acesteia. În acest sens, România trebuie să-și armonizeze și să-și adapteze permanent conținutul obiectivelor și al direcțiilor de îndeplinire a scopurilor fundamentale, în funcție de evoluțiile și schimbările produse în mediul internațional de securitate. Principiul efortului colectiv în apărarea spațiului integrat al Alianței se regăsește în **aranjamente practice** care dau posibilitatea aliaților de a se bucura de avantajul politic, militar și de resurse al apărării colective și de a preveni renaționalizarea politicilor de apărare, fără a-i lipsi pe aliați de suveranitatea lor. Aceste **aranjamente** se bazează pe:

- proceduri speciale pentru consultanță;
- o structură militară integrată;
- acorduri de cooperare a forțelor, finanțare și planificare operațională comune;
- formațiuni multinaționale;
- standarde și proceduri comune;
- doctrine și echipamente mixte etc.

În acest sens, evidențiem faptul că integrarea României în structurile NATO aduce modificări semnificației conceptului de **apărare națională**, regulile Alianței creând obligații sporite pentru țara noastră. Astfel, fără a exclude în mod absolut ideea ducerii **războiului de apărare națională prin forțe proprii** în situații excepționale, situații-limită și numai pentru perioade scurte, se pune accentul pe apărarea concepută ca **rezultat al efortului comun interaliat**, cu **prevenirea agresiunii** drept atu al acesteia.

#### Bibliografie selectivă

- [1] Bădălan, E., **Securitatea României. Actualitate și perspectivă. Un punct de vedere**, Editura Militară, București, 2001.
- [2] Bădălan, E., Frunzeti, T., **Forțe și tendințe în mediul de securitate european**, Editura Academiei Forțelor Terestre, Sibiu, 2003.
- [3] Boncu, S., **Securitatea europeană în schimbare. Provocări și soluții**, Editura Amco Press, București, 1995.

<sup>15</sup> Ibidem, p. 2.

- [4] Buzan, B., **Strategic Studies: Military Technology and International Relations**, Macmillan, Londra, 1987.
- [5] Cohen, R., Mihalka, M., **Cooperative Security: New Horizons for International Order**, George C. Marshall European Center for Security Studies, nr.3, mai 2001.
- [6] Col. prof. univ. dr. Deac, A. L., col. prof. univ. dr. Irimia, I., **Securitatea României la răscruce de milenii – aspecte politico-militare**, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2000.
- [7] David, A. V., **Națiunea între “starea de securitate” și “criza politico-militară”**, Editura Licorna, București, 2000.
- [8] David S. Alberts, Thomas J. Czerwinski, **Complexity, Global Politics and National Security**, National Defense University, Washington D.C., 1997.
- [9] Held, D., McGrew, A., Goldblatt, D., Perraton, J., **Transformări globale. Politică, economie și cultură**, Editura Polirom, Iași, 2004.
- [10] Gardles, N. (coord.), **Schimbarea ordinii mondiale**, Editura Antet, București, 1998.
- [11] Giddens, A., **Consecințele modernității**, Editura Univers, București, 2000.
- [12] Grecu, I., **Securitatea prin cooperare, soluția stabilității regionale**, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2005.
- [13] Janowitz, M., **The Professional Soldier – A Social and Political Portrait**, Collier-Macmillan Ltd., London, 1960.
- [14] Nicolaescu, Gh., **Gestionarea crizelor politico-militare**, Editura Top Form, București, 2003.
- [15] Nierop, T., **Systems and Regions in Global Politics: An Empirical Study of Diplomacy**, International Organization and Trade 1950-1991, Chichester John Wiley, 1994.
- [16] Ohmae, K., **The End of the Nation State**, Free Press, New York, 1995.
- [17] Robertson, R., **Globalization. Social theory and Global Culture**, SAGE Publications, 1992.
- [18] Toffler, A., Toffler, H., **Război și anti-război. Supraviețuirea în zorii secolului XXI**, Editura Antet, București, 1995.
- [19] Titulescu, N., **Documente diplomatice**, Editura Politică, București, 1967.
- [20] \*\*\***Doctrina națională a informațiilor pentru securitate**, București, 2004.
- [21] \*\*\***Strategia de securitate națională a României**, București, 2001.
- [22] \*\*\***Strategia Militară a României**, București, 2002.

# EVOLUȚIA STATULUI ROMÂN ÎN RAPORT CU EXISTENȚA ȘI DEZVOLTAREA COMUNICAȚIILOR DE STAT

**Marcel OPRIȘ\***

*The Romanian society is undergoing an assembly of deep political, economic, social and cultural transformations that influence life of us all.*

*According to its development level, its goals and the difficulties of transition from a type of social system to another, Romania has been focusing all this time on concerted reforms in order to enhance its stability, reform stage and integration level required by the latest political, economic and social trends worldwide.*

*At the same time, the transformations inherent in a society undergoing transition overlapped the changes in vision that regard people's way to communicate, nowadays being able to talk about the so-called 'IT Society', which is a knowledge-based one.*

*To particularize Romania's situation within the current context, this type of society will definitely depend upon the performance of the nation's critical infrastructure, such as the systems of power production, transportation and distribution, the telecommunication systems, banking system, air, naval, railway and road systems. All these systems will be more and more accessed both from within and outside national boundaries and will have a paramount role in redefining the national security doctrine as well.*

*Within the evolution taking place in telecommunications, the IT is a field of unprecedented development rates in Romania the two concepts thus being obviously interdependent and complementary, in certain sub-domains reaching the overlapping point, as they were created to meet one of society's fundamental requirements: the need to communicate.*

*In this respect, state-owned communication systems hold an important and particular role by means of the concept developed.*

## **Introducere**

Societatea românească se află în mijlocul unor profunde transformări politice, economice, sociale și culturale. Acest ansamblu de transformări afectează viața fiecăruia dintre noi.

Modificarea unei orânduiri sociale prin schimbarea regimului politic, în speță tranziția de la o societate condusă, coordonată și supravegheată în mod totalitar la o societate de esență raportată la autodeterminare, libertate de expresie și mod de organizare, democratic, unde statul, având bine integrată separația între puterile sale, nu are decât un rol coordonator, diriguitor, de politică, singura pârghie de intervenție fiind forța proprie de coerciție, aplicabilă în cazuri bine determinate și delimitate, a reprezentat o evoluție socială majoră, evoluție care nu s-a realizat imediat, societatea umană trebuind să învețe în a aplica noile reguli ale jocului, noile concepte, fundamente și idei.

În concordanță cu nivelul său de dezvoltare, cu obiectivele și dificultățile tranziției de la un tip de orânduire la altul, România s-a concentrat în această perioadă pe esența unor reforme concertate, pentru a-și îmbunătăți stabilitatea, stadiul reformelor și nivelul de integrare cerut de noile tendințe politice, economice și sociale la nivel internațional.

În același timp, transformările inerente unei societăți în tranziție s-au suprapus cu modificările structurale de viziune în modul de a comunica dintre oameni, astăzi putând vorbi de așa-zisa Societate Informatică, o societate a cunoașterii.

Particularizând cazul României, în contextul actual, acest tip de societate va depinde cu siguranță de performanțele infrastructurilor critice ale țării, de exemplu sistemele de producere, transport și distribuție a energiei, sistemele de telecomunicații, sistemul bancar, sistemele de transport aerian, naval, pe cale ferată și pe cale rutieră, sisteme care vor putea fi tot mai mult accesate din interiorul granițelor naționale, dar și din afara acestora, având un rol primordial și în redefinirea doctrinei de securitate națională.

În cadrul acestor evoluții, s-a aflat și se află și domeniul comunicațiilor, un domeniu determinat de o dinamică de dezvoltare nemaîntâlnită până acum în România, singura creștere mai accentuată fiind reprezentată de domeniul IT, cele două concepte fiind în acest moment într-un stadiu clar de interdependență și complementaritate, în anumite subdomenii ajungându-se până la

---

\* General maior ing., Serviciul de Telecomincații Speciale

punctul de a se confunda, create fiind pentru îndeplinirea unei necesități fundamentale a societății: nevoia de comunicare.

Între acestea un rol important, particular prin conceptul dezvoltat, îl reprezintă comunicațiile de stat. Pentru a putea analiza problematica comunicațiilor de stat, trebuie să analizăm și evoluția statului, a nevoilor sale de comunicații.

## I. Evoluția statului român

Din punct de vedere semantic, noțiunea de stat s-a format din verbul latin *statuo*, care înseamnă *a pune, a așeza, a întemeia*. Sintagma *status civitas* exprima în Imperiul Roman modul de guvernare a Cetății. Romanii au acordat cuvântului *status* o semnificație politică, adăugându-i determinativul *res publica*, adică lucrul public. *Res publica* definea însă și ideea de conducere a vieții publice sau a statului. Așadar, *status rei publicae* însemna pentru magistrații și poporul roman *starea lucrurilor publice* sau, altfel spus, *situația conducerii vieții publice*. Romanii au folosit două noțiuni referitoare la stat, și anume, *res publica* (pentru perioada când statul roman a fost organizat sub forma unei republici) și *imperium* pentru perioada imperiului (dominatului). Pentru același tip de organizare politică a unei colectivități umane, grecii foloseau denumirea de *polis*<sup>[16]</sup>.

### 1.1. Definirea noțiunii de stat

Ca fenomen social complex, statul este studiat de mai multe discipline, din mai multe perspective. El este indisolubil legat de fenomenul social numit drept, de aceea și problematica statului interferează cu cea juridică. După cum afirma Mircea Djuvara, *realitatea cea mai pasionantă de studiat în știința juridică este statul*.

În accepțiunea sa curentă, statul reprezintă forma normală de organizare a societății politice, el este puterea politică instituționalizată (deoarece există în societate și alte tipuri de puteri, precum există și putere politică neinstituționalizată). În alte accepțiuni, statul reprezintă puterea centrală în opoziție cu cea locală, după cum el desemnează guvernanții în opoziție cu cei guvernați, adică ansamblul puterilor publice (în opoziție cu societatea civilă). Sintetizând toate aceste accepțiuni, statul este puterea politică organizată (instituționalizată) asupra unei populații pe un anumit teritoriu. *Puterea, populația și teritoriul* sunt elemente determinante pentru existența statului.

Se pot enumera următoarele trăsături caracteristice ale puterii de stat:

1. Puterea decurge din autoritate, adică din posibilitatea legitimă de a comanda și a transmite ordine, corelată cu obligația celui guvernat de a se supune comenzilor. Am spus că în societate pot exista și există și alte tipuri de puteri decât cea de stat, deci și alte tipuri de autoritate. De fapt, puterea de stat a apărut ultima în ordine cronologică. La început a luat ființă autoritatea părintească, exercitată asupra celorlalți membri ai familiei de către tată (*pater familias* – în dreptul roman). De asemenea s-a manifestat autoritatea stăpânului asupra sclavului, cea a patronului asupra salariatului etc. Apare și puterea politică personificată în șeful de clan, gintă, trib etc. Cu timpul autoritatea se desprinde de persoana care o exercita și a cărei legitimitate, în sens juridic, decurgea din meritele sale personale, constituindu-se ca o realitate distinctă de ea și abstractă totodată. Aceasta constă acum într-un aparat complex, o mașinărie, un ansamblu de organe și instituții.

În acest sens, se poate concluziona că *statul* este o instituție.

2. Puterea este o putere politică, politica fiind știința guvernării statelor. Ceea ce interesează aici este distincția dintre guvernanți și guvernați, adică între cei ce comandă și cei ce se supun. Cât privește caracterul acestei puteri politice (despotice, democratic, liberal, monarhic, republican etc.), acesta rezultă din modul de dobândire și de exercitare a tipului de putere și depinde de factori multipli.

3. Organizarea acestei puteri este bine determinată, coerent instituționalizată fiind o putere de comandă, prin instituirea de dispoziții imperative (corelativ legate de forța coercitivă a statului).

4. Puterea este unică în sensul că deține monopolul violenței legitime (constrângerii, forței coercitive a statului). Și alte puteri pot dispune la un moment dat de forța de constrângere în

[16] Cristian Ionescu, *Instituții Politice și Drept Constituțional*, București 2004, p. 36.

sens juridic dar, dacă aceasta nu este permisă și delegată de puterea de stat nu este legitimă fiind o putere *de facto*.

5. Cea mai importantă trăsătură este aceea că puterea este suverană, unică în interiorul granițelor, necunoscând nici o altă putere care s-o concureze pe plan politic (supremă) și independentă față de alte puteri exercitate pe teritoriul altor țări. Aspectul exterior al suveranității nu este însă absolut, orice stat putându-se supune, voluntar sau nu, unor norme emanând de la comunitatea internațională.

6. Puterea are vocația globalității, vocație care decurge din unicitatea ei, fiind suverană în toate domeniile și sub toate aspectele.

Statul nu poate fi conceput fără o populație, puterea exercitându-se asupra oamenilor și nu asupra lucrurilor. Populația este alcătuită din proprii cetățeni, persoane legate de puterea respectivă printr-un anumit statut care reprezintă un ansamblu de drepturi și obligații specifice, cetățeni străini, persoane legate prin propriul statut de puterea altor state și apatrizi (sau cetățeni ai lumii), persoane cu un statut ce nu implică cetățenia niciunui stat.

În același context, se poate afirma că puterea nu s-ar putea exercita fără să existe un teritoriu bine delimitat, delimitarea făcându-se prin frontiere stabilite de comun acord cu țările vecine și cu factorii internaționali de decizie.

Statul este alcătuit dintr-un ansamblu de organe și instituții prin intermediul cărora își exercită funcțiile în societate. Acest mecanism s-a constituit și se constituie în funcție de realitățile economice, social-politice, ideologice din țara respectivă. În epoca modernă, în lupta împotriva arbitrarului feudal, diferiții gânditori s-au străduit să conceapă o formă de stat care să prevină exercitarea abuzivă a puterii guvernanților. Astfel, a apărut teoria separației puterilor, în Anglia *John Locke*, în Franța, *Montesquieu – Spiritul Legilor*, concepție potrivit căreia într-un stat diferitele sale funcții trebuie să fie separate: după Locke ar exista numai puterea legilor și executivă, Montesquieu adăugând-o și pe cea judecătorească.

Într-un regim democratico-liberal, puterea legislativă (compusă din reprezentanți ai poporului, aleși într-o țară democratică) are ca rol edictarea legilor, ca norme supreme într-un stat. Puterea executivă, incluzând guvernul și eventual șeful statului, la vârf, este însărcinată cu traducerea în practică a legilor. În sfârșit, puterea judecătorească este investită cu soluționarea conflictelor ce apar în societate. Aceasta e o viziune schematică, în epoca modernă adăugându-se și alte sarcini pentru fiecare putere, după cum se pot adăuga și alte puteri: de exemplu, executivul poate fi abilitat cu adoptarea de acte cu valoare legislativă sau chiar însărcinat cu rezolvarea unor litigii specifice (prin organele sale specializate), puterea judecătorească poate să aibă ca rol adoptarea de măsuri de protecție pentru diverse categorii (minori, bolnavi psihic etc.) Executivul poate dizolva legislativul, numind membrii puterii judecătorești și poate exercita un control administrativ asupra lor. În fine, justiția controlează actele executivului (inclusiv cele jurisdicționale) pe calea contenciosului administrativ și pe cele ale legislativului pe calea controlului de constituționalitate.

Se poate observa că nu există o perfectă egalitate între cele trei puteri principale din punct de vedere al atribuțiilor și al controlului, ci, mai degrabă, un echilibru necesar.

Puterea executivă este dezvoltată într-o mulțime de organe la nivel central și local, un aparat de specialitate menit să asigure realizarea activității de stat, denumit fiind și administrație de stat.

În administrația de stat sunt atrași din ce în ce mai mulți experți, specialiști în diverse domenii, denumiți tehnocrați (ceea ce face ca și aparatul administrativ să fie numit tehnocratic).

Și puterea judecătorească e structurată într-un sistem piramidal, instanțele funcționând la nivel de localitate, județ, eventual regiuni geografice și având în vârf o instanță supremă.

Singura putere cu caracter de unicitate este puterea legislativă (Parlament, Adunare Națională etc.)

Statul nu e un scop în sine, el este un instrument pentru organizarea și conducerea societății în serviciul acesteia, în conformitate cu orientarea majoritară la un moment dat. Rolul statului diferă de la epocă la epocă și de la societate la societate în funcție de valorile specifice. Democrația



liberală presupune că statul servește individul, libertățile și drepturile lui precum și comunitatea în ansamblul ei.

Statul poate avea, în cadrul său, funcții interne și funcții externe. În cadrul funcțiilor interne se disting funcția politico-juridică ce constă în elaborarea și aplicarea de norme juridice și cea social-economică, cu rolul de a proteja anumite categorii sociale, de a reglementa relațiile din domeniul economic în scopul prevenirii tensiunilor sociale, precum și cu un rol cultural, educativ, sportiv etc.

Funcția externă implică participarea statului pe plan internațional în relațiile cu alte state sau cu organizații internaționale, atât pentru rezolvarea unor probleme proprii cât și generale ale umanității sau ale unei regiuni geografice.

Definind astfel statul, se poate conchide că acesta reprezintă *forma instituționalizată de organizare politică a unei colectivități umane constituite istoric și localizată geografic pe un anumit teritoriu, în care un grup de indivizi, deținând, în virtutea suveranității poporului și ca expresie a voinței acestuia, ori ilegitim, prerogativele și instrumentele exercitării autorității publice, ale elaborării și aplicării normelor de conviețuire socială, exprimă și apără interesele fundamentale ale statului și ale națiunii și impune voința acestora ca voință general-obligatorie*<sup>[17]</sup>.

### **1.2. Succintă prezentare a evoluției României ca organizare istorico-statală**

La începutul mileniului al doilea, când Epoca Paleoliticului făcea loc Epocii de Bronz, triburile tracice de origine indo-europeană se stabileau alături de populația care deja trăia în bazinul carpato-balcanic. De pe vremea tracilor, se poate vorbi de un fenomen neîntrerupt de creare a poporului român.

În prima parte a primului mileniu înainte de Christos, în zona carpato-danubiano-pontică un grup al tracilor de nord s-a individualizat – daco-geții. Inițial, a fost același popor, singura diferență dintre daci și geți fiind zona în care locuiau ei: dacii - în mare parte, locuiau în munți și pe platoul Transilvaniei, geții - în câmpiile Dunării.

Burebista (82 - până în jur de 44 î.Ch.), a reușit să unească triburile geto-dacice pentru prima dată, creând un regat puternic și întins, care, pe vremea când suveranul dac îi oferea sprijin lui Pompei împotriva lui Cezar (anul 48 î.Ch.), se întindea de la Beskit, în nord, bazinul Dunării mijlocii, în vest, râul Tiras (Nistru) și țărmul Mării Negre, în est, până la munții Balcani, în sud.

Dacia s-a aflat în apogeul puterii sale socio-politico-militare sub regele Decebal (87-106 d.Ch.). După o primă confruntare, pe timpul domniei lui Domițian, (87-89 d.Ch.), s-au impus cu necesitate două războaie pentru Imperiul Roman (101-102 d.Ch. și 105-106 d.Ch.), pentru ca, în culmea gloriei sale, împăratul Traian (98-117 d.Ch.), să-l învingă pe Decebal și să-i transforme regatul într-o provincie romană numită Dacia.

După scindarea Imperiului Roman în timpul domniei împăratului Teodosiu al II-lea (395 d.Ch.), populațiile romanizate din Dacia au rămas în sfera de influență a Imperiului Bizantin, trăind mai mult în spiritul vechilor romani și supraviețuind împrejurărilor grele din timpul valurilor succesive ale popoarelor migratoare. La vremea când simbioza etno-culturală dintre daci și romani a fost realizată, (finalizată în sec. VI-VII prin formarea poporului român), între sec. II și IV, daco-romanii au adoptat ca religie creștinismul în forma sa latină, poporul român nou creat pătrunzând în istorie ca o națiune creștină.

În secolele IV-XIII, poporul român a trebuit să facă față valurilor de popoare migratoare - goții, hunii, gepizii, avarii, slavii, pecenegii, cumanii, tătarii, popoare care au traversat teritoriul României. Triburile migratoare au controlat acest spațiu, din punct de vedere militar și politic, întârziind dezvoltarea economică și socială a băștinașilor și formarea entităților statale locale.

Slavii, care s-au stabilit masiv în sec. VII la sud de Dunăre, au despărțit în două masa compactă a românilor din zona carpato-danubiană: cei de la nord (daco-romanii), au fost separați de cei de la sud, care s-au deplasat spre vestul și sud-estul Peninsulei Balcanice (aromânii, megleno-romanii și istro-romanii).

---

<sup>[17]</sup> Ibidem, pp. 40-41.

Începând cu secolul al X-lea, surse bizantine, slave, ungare și, mai târziu, surse occidentale, menționează existența entităților statale ale populației românești - cnezate și voievodate - la început în Transilvania (Gelu, Glad și Menumorut) și Dobrogea, apoi în sec. XII-XIII și în teritoriile de la estul și sudul Carpaților (cnezatele lui Seneslau și Litovoi).

O trăsătură specifică a istoriei românilor din Evul Mediu până în epoca modernă, este aceea că aceștia au trăit în trei principate vecine, dar autonome - Valahia, Moldova și Transilvania.

Acest fenomen, fără îndoială unic în Europa medievală, se prezintă ca un fenomen extrem de complex. O serie de cauze țin de esența societății feudale, dar sunt de asemenea și factori specifici. Printre ultimii, se pot menționa existența imperiilor vecine puternice, care s-au opus unificării entităților statale românești și chiar au ocupat - pentru o perioadă mai scurtă sau mai lungă de timp - teritoriile românești.

În ciuda rezistenței cnezatelor și voievodatelor românești, ungurii au reușit în secolele X-XII să ocupe Transilvania și să o încorporeze regatului ungar (până la începutul secolului XVI, ca voievodat autonom). În scopul de a consolida puterea lor în Transilvania, unde românii au continuat să fie de-a lungul secolelor marea majoritate etnică, dar și în scopul de a apăra granița estică și sudică a voievodatului, coroana ungară a recurs la colonizarea regiunilor de frontieră cu sași și secui, în secolele XII-XIII.

În secolul XIV, odată cu declinul puterii imperiilor vecine (polonii, ungurii, tătarii), s-au format o serie de state feudale și în sudul și estul lanțului muntos al Carpaților: Valahia (Țara Românească) sub Basarab I, în jurul anului 1360 și Moldova, sub Bogdan I, în jurul anului 1359.

Regatele Poloniei și Ungariei au încercat în secolele XIV și XV să anexeze sau să subjuge cele două voievodate, dar n-au reușit.

În cea de-a doua jumătate a secolului XIV, o nouă amenințare se abătea asupra teritoriilor românești: Imperiul Otoman.

Singure sau în alianță cu țările creștine vecine, voievozii Mircea cel Bătrân (1386-1418), Vlad Tepeș (1456-1462), Ștefan cel Mare (1457-1504) și Iancu de Hunedoara (1441-1456) au dus grele bătălii de apărare împotriva turcilor otomani, împiedicându-le expansiunea spre centrul Europei.

Sfârșitul secolului XVI a fost dominat de personalitatea lui Mihai Viteazul acesta devenind voievod al Țării Românești în 1593, alăturându-se Ligii Creștine - o coaliție antiotomană, inițiată de Papalitate și de Imperiul Romano-German. A reușit, după grele bătălii (Călugăreni, Giurgiu) să dobândească independența țării sale iar în 1600, pentru prima dată în istorie, a înfăptuit unificarea tuturor teritoriilor locuite de români într-un singur stat, proclamându-se *Printz al Țării Românești, al Transilvaniei și al întregii Moldove*. Situația internațională era foarte complicată, marile puteri vecine - Imperiul Otoman, Polonia și Imperiul Habsburgic - fiindu-i ostile și, după înfăptuirea unirii, coalizându-și forțele pentru a-l înfrange. Deși uniunea în sine a fost de scurtă durată din cauza asasinării domnitorului în anul 1601, actul unirii și însemnătatea sa din punct de vedere istoric și politic au constituit simboluri pentru posteritate, fiind și astăzi primele elemente de reprezentare și exemplificare a propășirii statale a poporului român.

În secolul al XVII-lea, sub diferite forme, și cu succese trecătoare, și alți prinți au relansat ambițiosul program politic al lui Mihai Viteazul, încercând un front de uniune antiotomană format din cele trei principate și restaurarea unității Daciei antice, fără succes însă.

Imperiul Otoman, în încercarea de a-și apăra vechile poziții, a introdus în Moldova (1711) și Țara Românească (1716) regimul fanariot, care a durat până în 1821, și sub care Înalta Poartă desemna în cele două principate domnitori greci, recrutați din Fanar, domnitori care erau considerați supuși ai imperiului. Aceasta a fost epoca în care controlul politic otoman și exploatarea economică a luat proporții, la fel ca și fenomenul de corupție generalizată.

În secolul XVIII și la începutul secolului XIX au avut loc uriașe transformări economice și sociale, structurile feudale fiind profund erodate. Ideea națională, ca pretutindeni în Europa, avea să devină visul înălțător al intelectualității și elementul de bază în planurile de viitor înfăptuite de politicieni. Unirea unei părți a clerului din Transilvania cu biserica catolică (biserica greco-

catolică), realizată de casa de Habsburg între anii 1699-1701, a jucat un rol important în emanciparea românilor transilvăneni.

Revendicările românilor din Transilvania au fost supuse atenției Curții din Viena, într-o lungă petiție, numită *Supplex Libellus Valachorum Transsilvaniae* (1791), care însă n-a primit nici un răspuns.

Problema renașterii naționale în Țara Românească a fost exprimată în cadrul Revoluției condusă de Tudor Vladimirescu (1821), care a izbucnit în același timp cu lupta Greciei pentru libertate, revoluții pornite în consonanță cu amplele mișcări europene ce anunțau revoluțiile din perioada 1830-1848.

Cu toate că trupele otomane și țariste au ocupat principatele dunărene în același an, sacrificiile făcute de români au dus la abolirea regimului fanariot și domnitorii pământeni au fost din nou numiți pe tronurile din Moldova și Țara Românească.

Sub Pavel Kiseleff, comandantul trupelor rusești care ocupau cele două principate românești (1828-1834), au fost introduse Regulamentele Organice în Țara Românească (1831) și Moldova (1832). Până în 1859, aceste regulamente au servit ca legi fundamentale (constituții) și au contribuit la modernizarea și omogenizarea structurilor sociale, economice, administrative și politice. Prin urmare, în prima jumătate a secolului XIX, Principatele Românești au început să se distanțeze de lumea otomană orientală și să își spună cuvântul în spațiul spiritual al Europei de Vest.

Unirea și independența, curentul revoluționar al anului 1848 a atins și principatele românești, aducând în mijlocul scenei politice o serie de intelectuali străluciți precum Ion Heliade Rădulescu, Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu, Simion Bărnuțiu, Avram Iancu și alții.

În Moldova tulburările au fost înăbușite rapid, dar în Țara Românească revoluționarii au condus practic țara din iunie până în septembrie 1848.

În Transilvania revoluția s-a prelungit până aproape la sfârșitul anului 1849. Acolo, liderii unguri au refuzat să ia în considerație revendicările românilor și au reușit să anexeze Transilvania la Ungaria. Guvernul ungar al lui Kossuth Laios a încercat să înăbușe lupta românilor, dar s-a confruntat cu rezistența armată a românilor în Apuseni sub conducerea lui Avram Iancu. Cu toate că intervenția brutală a armatelor otomane, țariste și habsburgice a fost încununată de succes în 1848-1849, valul de înnoire în favoarea ideilor democratice s-a răspândit peste tot în următoarea decadă.

Constituirea României moderne, evoluția statului și a societății se află sub semnul obiectivelor revoluției de la 1848 și al confruntării de idei între cele două grupuri politice: liberalii și conservatorii. Disputa a fost legată, mai ales, de „modelul” care trebuia preluat și de ritmul schimbărilor. Liberalii susțineau o occidentalizare rapidă, pe când conservatorii doreau o schimbare lentă, în concordanță cu tradițiile românești. Obiectivele Revoluției de la 1848 vor constitui repere ale evoluției viitoare.

Puternicul curent unionist existent în rândul românilor, precum și interferarea intereselor Marilor Puteri în sud-estul Europei au făcut unirea Principatelor Române să devină o problemă europeană. Ea a fost discutată la *Congresul de pace de la Paris* (1856), care pune capăt Războiului Crimeei (1853-1856). Cele 7 puteri prezente la Paris (Franța, Anglia, Rusia, Imperiul Otoman, Prusia, Regatul Sardiniei și al Piemontului, Imperiul Habsburgic-devenit Imperiul Austro-Ungar după uniunea personală a împăratului Francisc Josef I-1867) au avut atitudini diferite, dictate de propriile interese: în favoarea unirii s-au pronunțat Franța, Rusia, Prusia, Sardinia, Anglia, iar împotriva s-au declarat Imperiul Habsburgic și Imperiul Otoman. Deciziile adoptate în Tratatul de pace prevedeau intrarea Principatelor Române sub garanția colectivă a puterilor europene, alegerea (în Moldova și Țara Românească) a unor Adunări ad-hoc care să exprime atitudinea românilor în privința unirii, integrarea în granițele Moldovei a 3 județe din sudul Basarabiei (teritoriu anexat de Rusia în 1812), libertatea navigației pe Dunăre etc.

Pentru înfăptuirea unirii Principatelor, românii au folosit cu abilitate calea plebiscitar-diplomatică. Adunările ad-hoc, cuprinzând reprezentanți aleși din diverse categorii sociale, au exprimat în 1857 voința de unire a Principatelor sub un principe străin și au solicitat neutralitate politică internațională. Dar puterile europene întrunite la Paris în 1858 pentru a lua în discuție cererile Adunărilor ad-hoc, au adoptat o Convenție care prevedea o unire formală: statul urma să se

numească *Principatele Unite ale Moldovei și Valahiei*, fiecare având domn și instituții proprii; se înființau instituții comune precum Comisia Centrală de la Focșani care elabora proiecte de legi în interes comun, Înalta Curte de Justiție și Casație etc. Se prevedeau și principii de organizare și modernizare a viitorului stat (separația puterilor în stat, desființarea privilegiilor de clasă, egalitatea în fața legii ș.a.).

Pentru înfăptuirea *de facto* a unirii Principatelor, a fost identificată de către intelectualitatea română o soluție care respecta *Convenția de la Paris*. Astfel, Adunările electivă de la Iași și București au ales ca domn aceeași persoană, pe cunoscutul revoluționar pașoptist Alexandru Ioan Cuza (la 5 ianuarie 1859 în Moldova și la 24 ianuarie în Țara Românească). Se îmbinau astfel cu abilitate două căi: cea plebiscitară – susținerea de către populație, atât în mod direct, cât și prin reprezentanții aleși în cele două Adunări electivă și cea diplomatică – respectarea prevederilor *Convenției de la Paris*. 24 ianuarie a devenit ziua Unirii Principatelor și a formării statului național modern român.

În timpul domniei lui Cuza (1859-1866), s-au pus bazele României moderne, s-au diversificat instituțiile și s-a întărit autonomia țării în raport cu Marile Puteri. În această perioadă, Cuza a desfășurat o intensă activitate internă și externă prin care a consolidat Unirea. La 24 ianuarie 1862, Principatele Unite și-au luat numele de România.

Reformele adoptate în anii 1863-1865 au pus bazele organizării instituționale a statului român modern. Alături de Cuza, un rol important l-a avut Mihail Kogălniceanu, în calitate de prim-ministru. În 1863 a avut loc secularizarea averilor mănăstirești, care reprezentau  $\frac{1}{4}$  din suprafața țării. Pentru a facilita opera sa reformatoare, Cuza a organizat lovitura de stat din 2/14 mai 1864, prin care a dizolvat Adunarea legislativă dominată de conservatori, în sprijinul acestei acțiuni fiind adoptată, prin plebiscit, o Constituție numită *Statutul dezvoltător al Convenției de la Paris*. Ca urmare s-a trecut la un regim politic autoritar, înființându-se totodată instituții noi: Corpul Ponderator sau Senatul (Parlamentul devenea bicameral) și Consiliul de Stat, cu rol de elaborare a proiectelor de legi pe baza inițiativelor domnului.

Începând cu 1864, s-au adoptat reforme în diverse domenii: în agricultură – Legea rurală (14/26 august 1864), prin care o jumătate de milion de țărani primea aproape 2 milioane de ha de pământ; în administrație – Legea comunală, Legea pentru înființarea consiliilor județene; în justiție – Codul penal, Codul civil, prin care se garanta libertatea proprietății; în învățământ – Legea instrucțiunii publice prin care învățământul primar devenea gratuit și obligatoriu; s-a adoptat sistemul unic de măsuri și greutate.

Pentru întărirea prestigiului extern al țării, s-a consolidat capacitatea militară, s-a proclamat autocefalia Bisericii Ortodoxe Române față de Patriarhia de la Constantinopol, s-a înființat Ministerul de Externe (1862). De asemenea, au fost sprijinite aspirațiile naționale ale românilor din celelalte teritorii românești și ale popoarelor vecine. La abdicarea forțată a lui Cuza (11 februarie 1866), România modernă era, în esență, edificată.

Procesul de modernizare a statului român început de Cuza s-a amplificat în vremea domniei lui Carol I (1866-1914). În urma plebiscitului din aprilie 1866, Carol de Hohenzollern-Sigmaringen a fost proclamat domn. Aducerea prințului străin, înrudit cu suveranii Prusiei și ai Franței, a fost determinată de considerente care s-au dovedit a fi realiste: era o soluție pentru consolidarea statului național (deoarece puterile europene recunoscuseră unirea numai pe timpul domniei lui Cuza), se miza pe asigurarea stabilității interne înlăturându-se lupta pentru domnie, era o garanție pentru consolidarea autonomiei și o speranță a câștigării independenței de stat a României.

Viața politică s-a fundamentat pe Constituția promulgată la 1/13 iulie 1866. Comparabilă cu cele mai liberale din Europa, Constituția cuprindea prevederi importante: separația puterilor în stat, drepturi și libertăți cetățenești, parlament bicameral. Se înfăptuia astfel un nou regim politic – monarhia constituțională.

Un eveniment deosebit l-a reprezentat cucerirea independenței de stat în urma participării, alături de Rusia, la războiul cu Imperiul Otoman (1877-1878).

La 9 mai 1877, ministrul de Externe, Mihail Kogălniceanu declara în fața Parlamentului că România a devenit un stat independent, o națiune de sine stătătoare. Independența României a fost

recunoscută cu îndeplinirea a două condiții: România să cedeze Rusiei cele 3 județe din sudul Basarabiei, în schimbul Dobrogei, Delta Dunării și Insulei Șerpilor; modificarea articolului 7 din Constituția din 1866 prin care se acorda cetățenia română doar locuitorilor de religie creștină.

Sistemul vieții politice, în România modernă, a avut la bază un regim democratic, instaurat prin legea fundamentală din 1866. Puterea politica era gestionată de marii proprietari industriali (liberali) și funciari (conservatori). Deoarece influența celor din urmă era precumpănitoare, între cele două tabere s-a desfășurat o luptă acerbă pentru controlul puterii politice. Principalele instituții ale statului modern român au căpătat forma definitivă la sfârșitul secolului al XIX-lea. S-au pus bazele principalelor partide politice (Partidul Național Liberal și Partidul Conservator). În 1895 s-a inaugurat rotativa guvernamentală, aceasta fiind o modalitate specifică de a menține echilibrul politic în baza regimului întemeiat pe Constituția din 1866, modalitate care s-a impus în peisajul guvernării din România, din perspectiva evoluției ulterioare. Prin alternanța la putere a Partidului Național Liberal și a celui Conservator, regele și-a păstrat rolul de arbitru în viața politică și nu a permis vreunei formațiuni politice să-și sporească în mod nemăsurat puterea.

Sistemul constituțional a articulat într-o modalitate originală monarhia, instituția parlamentară și partidele politice. Principalele forțe interne au acționat pentru ca regele să-și execute prerogativele în limitele impuse de actul din 1866. Fiind un rege constituțional, Carol I a acționat ca un factor de mediere în viața politică.

La 9/21 septembrie 1878 s-a decis ca principele Carol să poarte titlul de Alteță Regală, ceea ce a semnatificat întărirea prestigiului său dar și, afirmarea unui nou statut internațional pentru România. Ulterior, guvernele europene au recunoscut noul titlu oficial. Consolidarea poziției internaționale a țării noastre după cucerirea independenței de stat a permis proclamarea României ca regat la 10/22 mai 1881, când regele Carol I și regina Elisabeta de Wied au fost încoronați.

La menținerea și perfecționarea cadrului democratic a contribuit și Parlamentul. Alegerile au fost organizate la anumite intervale, dar participarea la viața politică avea totuși un caracter restrâns, fiind supusă constrângerilor votului cenșitar. Parlamentul a devenit cadrul unor importante dezbateri, ce au vizat direcțiile de dezvoltare ale țării, încurajarea economiei, perfecționarea cadrului legislativ, susținerea mișcării naționale a românilor din provinciile aflate sub dominație străină, menținerea și consolidarea independenței naționale.

Politica expansionistă a Rusiei a determinat România să semneze, în 1883, în secret, un tratat de alianță cu Austro-Ungaria, Germania și Italia. Tratatul a fost reînnoit periodic până la primul război mondial. După ce la început a ramas neutră, în primul război balcanic (1912-1913), România s-a alăturat Greciei, Serbiei, Muntenegrului și Turciei împotriva Bulgariei, în cadrul celui de-al doilea război balcanic. Pacea de la București (1913) a marcat sfârșitul conflictului și prevedea ca măsură teritorială trecerea sudului Dobrogei - Cadrilaterul (județele Durostor și Silistra) la România.

În august 1914, când a izbucnit primul război mondial, România s-a declarat neutră. Doi ani mai târziu, în 14/27 august 1916, ea s-a alăturat Antantei, alianță care i-a promis sprijin pentru dobândirea unității sale naționale.

Guvernul condus de Ion I.C. Brătianu a declarat război Austro-Ungariei. După succesele inițiale, armata română a fost silită să abandoneze o parte din țară, inclusiv capitala București, și să se retragă în Moldova.

În vara anului 1917, în marile bătălii de la Mărășești, Mărăști și Oituz, românii au respins încercările Puterilor Centrale de a scoate România din război.

Situația însă s-a schimbat complet după Revoluția din 1917 din Rusia și pacea separată, încheiată de sovietici la Brest-Litovsk (3 martie 1918). Acest lucru atrăgea după sine sfârșitul operațiunilor militare pe frontul de est. România a fost obligată să urmeze pașii aliatei sale Rusia, deoarece pe frontul din Moldova trupele românești se intercalau cu trupele rușesti și era imposibil ca lupta să continue într-o zonă a frontului și pacea să se instaleze în alta.

Rupându-se de aliații săi occidentali, România a fost obligată să semneze Tratatul de Pace de la București cu Puterile Centrale (24 aprilie-7 mai 1918). Procedura de ratificare n-a fost însă

niciodată dusă la bun sfârșit, astfel că din punct de vedere legal tratatul n-a fost niciodată operativ. De fapt, la sfârșitul lui octombrie 1918, România a denunțat tratatul și a reintrat în război.

Dreptul popoarelor la autoguvernare a triumfat la sfârșitul primului război mondial acest fapt servind cauzelor românilor care trăiau în imperiile țarist și austro-ungar. Colapsul sistemului țarist și recunoașterea de către guvernul sovietic al dreptului la autoguvernare, a permis românilor din Basarabia să-și exprime prin vot, în cadrul organului național reprezentativ - Parlamentul țării convocat la Chișinău, voința lor de a se uni cu România (27 martie/9 aprilie 1918). Căderea monarhiei austro-ungare în toamna lui 1918, a făcut posibilă, pentru națiunile aflate sub opresiunea imperială, emanciparea acestora. La 15/28 noiembrie 1918, Consiliul Național din Bucovina a votat, la Cernăuți unirea cu România.

Adunarea națională din Transilvania, convocată la Alba Iulia în 1 decembrie 1918, a votat la rândul său, unirea Transilvaniei și Banatului cu România. Astfel că, în ianuarie 1919, când s-a inaugurat la Paris Conferința de pace, unirea tuturor românilor într-un singur stat era un fapt pe deplin realizat.

Tratatele de pace internaționale din 1919-1920, semnate la Neuilly-sur-Seine, Saint Germain, Trianon și Paris, stabileau noile realități europene și consfințeau, de asemenea, unirea provinciilor care erau locuite de români într-un singur stat.

În noul cadru istoric de după anul 1918 s-a accelerat ritmul de dezvoltare și modernizare a societății românești, ceea ce a conferit trăinicie statului național. A avut loc integrarea deplină, social-economică și politică, a noilor teritorii unite cu patria-mamă, un progres economic real și eficient, prin aplicarea unui program democratic de propășire materială și spirituală a țării.

A fost introdus votul universal (1918), a fost aplicată reforma radicală (1921), a fost adoptată o nouă Constituție - una dintre cele mai democratice de pe continent - (1923), toate aceste creând un cadru general democratic și pavând drumul spre o dezvoltare economică rapidă (producția industrială s-a dublat între 1923 și 1938).

Modificarea fundamentală a structurii instituționale și economice, după reformele din 1921-1923, s-a tradus prin lărgirea masivă a cadrului vieții social-politice, mutații în ceea ce privește echilibrul social de forțe.

În perioada interbelică, obiectivele politicii externe ale statului național unitar român erau îndreptate către menținerea status-quo-ului teritorial prin crearea alianțelor regionale, sprijinind Liga Națiunilor și politica de securitate colectivă, în același timp promovând o strânsă cooperare cu democrațiile vestice - Franța și Marea Britanie. Împreună cu Cehoslovacia și Iugoslavia, România a fondat Mica Antantă în 1920-1921 și a creat o nouă organizație de securitate regională - Antanta Balcanică, împreună cu Iugoslavia, Grecia și Turcia, în 1934.

Pe măsură ce nazismul creștea în Germania, aceasta împreună cu Italia sprijinea pretențiile revizioniste ale statelor vecine României. Politica de forță a avut succes pe continent și acest lucru a fost marcat de Anschluss (1938) și Pactul de la München de separare a Cehoslovaciei (1939). S-a produs o apropiere între Uniunea Sovietică și cel de-al treilea Reich, toți acești factori culminând cu semnarea Pactului Ribentrop-Molotov (23 august 1939), protocol secret ce prevedea interesele teritoriale sovietice din statele baltice, estul Poloniei, precum și din Basarabia.

În noile condiții internaționale, marcate de ascensiunea în Europa a fascismului și comunismului, România Mare s-a dezmembrat în vara anului 1940, sub loviturile de forță ale puterilor nou apărute, democrația făcând loc regimurilor totalitare.

La izbucnirea celui de-al doilea război mondial, România și-a declarat neutralitatea (6 septembrie 1939) sprijinind totuși Polonia prin facilitarea tranzitului tezaurului Băncii Naționale și garantarea azilului președintelui polonez și guvernului.

Înfrângerile suferite în 1940 de Franța și Marea Britanie au creat o situație dramatică pentru România. Guvernul sovietic a aplicat capitolul 3 al protocolului secret din 23 august 1939 și a forțat România, prin ultimatum (iunie 1940), să cedeze nu numai Basarabia, dar și nordul Bucovinei și teritoriul Herței (ultimele două nu au aparținut niciodată Rusiei sau Uniunii Sovietice).

Sub imperiul Tratatului de la Viena (30 august 1940), Germania și Italia au permis Ungariei acapararea nord-estului Transilvaniei, unde populația majoritară era românească. În urma

discuțiilor româno-bulgare de la Craiova, s-a semnat un tratat, în 7 septembrie 1940, prin care sudul Dobrogei (Cadrilaterul) revenea Bulgariei.

Serioasa criză din vara lui 1940 a dus la abdicarea regelui Carol al II-lea în favoarea fiului sau Mihai I (6 septembrie 1940).

În același timp, guvernul a fost preluat de către generalul Ion Antonescu (devenit mareșal în octombrie 1941). Într-un efort de a obține sprijinul Germaniei și Italiei, Ion Antonescu a antrenat la guvernare Garda de Fier. Mișcarea a încercat, într-un act de rebeliune în 21-23 ianuarie 1941, să preia întreaga conducere a guvernului și ca urmare, a fost eliminată de pe scena politică. Dorind să recupereze teritoriile pierdute în iunie 1940, România a participat, alături de Germania, în războiul dus împotriva Uniunii Sovietice (1941-1944). Înfrângerile suferite de puterile Axei au dus după 1942 la sporirea încercărilor de a scoate România din Alianța cu Germania.

Pe 23 august 1944, mareșalul Ion Antonescu a fost arestat din ordinul regelui Mihai I. Noul guvern, format din militari și tehnocrați, a declarat război Germaniei (24 august 1944) și astfel, România și-a adus întregul ei potențial economic și militar în Alianța Națiunilor Unite, până la sfârșitul celui de-al doilea război mondial în Europa.

În ciuda eforturilor umane și economice, pe care România le făcuse pentru cauza Națiunilor Unite timp de nouă luni, Tratatul de Pace de la Paris (10 februarie 1947), nega României statutul de co-beligerant și o obliga să plătească o imensă despăgubire de război. Tratatul recunoștea retrocedarea teritoriilor din nord-estul Transilvaniei la România, în timp ce Basarabia și nordul Bucovinei rămâneau anexate la URSS.

Trupele sovietice staționau pe teritoriul României și întreg guvernul a fost preluat prin forță de comuniști; partidele politice au fost interzise, iar membrii lor au fost persecutați și arestați; regele Mihai I a fost forțat să abdice și în aceeași zi a fost proclamată Republica Populară (30 decembrie 1947).

S-a instaurat dictatura unui singur partid, bazată pe o supraveghere omnipotentă și omniprezentă și pe forța de represiune. Întreprinderile industriale, băncile și mijloacele de transport au fost naționalizate (1948), agricultura a fost forțat colectivizată (1949-1962). Întreaga economie s-a dezvoltat potrivit planurilor cincinale, obiectivul principal fiind industrializarea de tip stalinist. România a devenit membru fondator al CAER (1949) și al Tratatului de la Varșovia (1955).

La moartea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej (1965), liderul comunist al epocii de după război, conducerea partidului, care mai târziu a fost identificată și cu conducerea de stat, a fost preluată de către Nicolae Ceaușescu. Într-o scurtă perioadă, el a reușit să concentreze toate pârghiile puterii partidului comunist și cele ale sistemului de stat.

Dictatura familiei Ceaușescu, bazată pe cultul personalității a avut ca rezultat, printre altele, distorsiuni în economie, degradarea în viața socială și morală, izolarea țării în cadrul comunității internaționale.

În aceste condiții, izbucnirea revoltei stârnite la Timișoara în 16 decembrie 1989 a cuprins rapid toată țara și, în 22 decembrie, dictatura a fost răsturnată.

Victoria revoluției a deschis drumul spre restabilirea democrației, a sistemului politic pluralist, pentru întoarcerea la economia de piață și reintegrarea țării în spațiul economic, politic și cultural european.

Sistemul democratic actual se bazează pe adoptarea Constituției din 1991 (revizuită prin Legea nr.415/2003 – lege aprobată prin referendum național), act normativ fundamental ce reglementează unitatea, suveranitatea, independența și indivizibilitatea statului român. Totodată, pe baza noilor principii democratice și în litera și spiritul constituțional, România a fost reorganizată pe noi principii administrative, instituționale, procedurale și organizaționale pentru a putea face față noilor provocări determinate de integrarea în Organizația Tratatului Atlanticului de Nord și Uniunea Europeană.

## **II. Raporturile între statul român și comunicațiile de stat**

Dinamica de care a dat dovadă de-a lungul istoriei întreg ansamblul comunicațiilor, nu a lăsat indiferent nici domeniul comunicațiilor de stat în general și telecomunicațiile speciale în

particular, acestea trebuind să țină pasul cu schimbările radicale generate de procesul tehnologic pe de o parte și nevoile tot mai particularizate de comunicare pe de altă parte.

Din studiile întreprinse, am constatat permanenta adaptare a comunicațiilor (de stat și speciale) la tendințele europene și mondiale în domeniu.

Existența în sine a statului român necesită nevoia de comunicare între elementele sale constitutive. Este deja un fapt demonstrat, o realitate ce urmează dinamica domeniului, un mod de sustenabilitate a funcțiilor fundamentale ale statului.

Comunicațiile de stat, ca parte a infrastructurii critice a statului, reprezintă acea alternativă pe care statul o dezvoltă pentru a-și asigura nevoile, necesitățile de comunicare între componentele sale.

### ***2.1. Nevoia de comunicații în cadrul statului***

Pentru a-și îndeplini funcțiile vitale, orice organizație trebuie să comunice. Astfel și statul ca organizație trebuie să comunice pe toate palierele sale de organizare. Dacă acum câteva sute de ani, odată cu formarea statelor, comunicarea era cu precădere verbală și rareori scrisă, odată cu apariția și dezvoltarea diverselor tehnici și tehnologii, comunicarea a evoluat în mod cu totul și cu totul deosebit.

Însăși organizarea statului român modern a ținut cont permanent de gradul de dezvoltare și nivelul tehnicilor de comunicații existent la un moment dat, diversele structuri de comunicații (transmisiuni) fiind permanent prezente în organizarea statului român.

După evenimentele din anul 1989, a fost înființată pentru prima dată o instituție de sine stătătoare, independentă, care să asigure statului mijloace sigure și moderne de comunicare. Astfel raportul stat-comunicații de stat a căpătat alte valențe, mult mai importante, care au favorizat funcționabilitatea statului român.

Comunicațiile de stat în România, ca parte componentă a statului, asigură în prezent mediul de comunicare necesar pentru existența și funcționarea tuturor elementelor componente. Faptul că aceste comunicații sunt protejate, asigură confidențialitatea, autenticitatea, integritatea, disponibilitatea și nerepudierea făcând posibilă apărarea intereselor politice, economice, sociale și de securitate a României. Serviciile de protecție (securitate) amintite, garantează expeditorului că mesajul (comunicarea) său va ajunge cu siguranță la destinatar și că doar acesta îi va putea înțelege conținutul, confirmând totodată destinatarului autenticitatea emițătorului și integritatea mesajului. Ca urmare, destinatarul nu va putea nega primirea mesajului (comunicării) și nici nu va putea pretinde primirea unui mesaj neexpediat prin rețea iar emițătorul nu va putea nega expedierea mesajului.

În decursul anilor, odată cu dezvoltarea statului român pe toate planurile, apariția a noi și noi domenii majore de interes național, nevoia de comunicare a crescut și odată cu aceasta a apărut *dependența* statului față de comunicații. Astfel putem afirma că statul însuși nu poate exista în afara mediului de comunicații. Însă, dat fiind importanța funcțiilor statului nu putem vorbi de comunicații și mijloace de comunicații în sensul larg al cuvintelor, ci ne referim la comunicațiile de stat. Mai mult, atunci când ne referim la securitatea națională a României, importanța comunicațiilor de stat, sigure și protejate, capătă semnificații mult mai profunde.

În general informațiile vehiculate în mediul organizațional numit stat, sunt importante, uneori vitale pentru existența sa, și de aceea ele trebuie să circule numai într-un mediu de comunicații securizat, continuu și permanent adaptabil mutațiilor survenite în organizație. Am menționat că statul român s-a preocupat permanent pentru a-și asigura un mediu corespunzător de comunicații<sup>[18]</sup>. Relația între statul român și comunicațiile de stat este o relație de determinare reciprocă. Pe de o parte existența și funcționarea comunicațiilor de stat determină, asigură funcționarea și chiar existența statului ca entitate organizațional-funcțională. Statul român contemporan, ca parte a Uniunii Europene, datorită complexității uriașe a domeniilor sale de interes și responsabilitate, a fluxurilor imense de informații care intră/ies din sistemul său organizațional, dar care și circulă în interiorul său, nu poate exista fără un sistem propriu de comunicații, care să fie

[18] General locotenent Gheorghe Enciu, **Poșta și Telecomunicațiile în România**, București 1984.



permanent adaptabil nevoilor sale. Operatorii publici de comunicații sunt supuși legilor economiei de piață, interesul lor fundamental este obținerea profitului, dezvoltarea lor se bazează pe domeniile în care piața cere un anumit serviciu, gradul lor de disponibilitate depinde de mulți factori externi, gradul de asigurare a confidențialității este relativ, astfel încât nu se poate asigura o disponibilitate maximă pentru nevoile și interesele statului român.

Pe de altă parte comunicațiile de stat, depind foarte mult de disponibilitatea de această dată, a statului față de nevoile sale existențiale. Pentru a avea comunicații foarte bune la dispoziție, statul trebuie să asigure alocarea resurselor umane, tehnice, financiare necesare pentru funcționarea, modernizarea și permanenta adaptare și reconfigurare a sistemului său de comunicații. Resursele financiare trebuie să permită comunicațiilor de stat să „țină pasul” cu operatorii publici privați, să investească mult în tehnologiile noi care apar, în așa fel încât să pună la dispoziția statului cele mai noi și moderne servicii de comunicații. De asemenea, în domeniul resurselor umane, statul trebuie să asigure prezența în structurile comunicațiilor de stat a celor mai buni specialiști și să le permită o pregătire continuă în concordanță cu nevoile actuale și de perspectivă.

După opinia noastră, cele două sisteme, statul și comunicațiile de stat se influențează reciproc. Statul român poate determina modificări ale comunicațiilor sale în raport de nevoile sale, de modul de alocare a resurselor, de necesitatea respectării unor standarde europene și internaționale în domeniul comunicațiilor.

Comunicațiile de stat, prin infrastructura la nivel național existentă, prin serviciile din ce în ce mai sigure și mai performante pe care le asigură, poate impune modificări la nivelul statului ca organizație, poate determina apariția unor noi funcțiuni ale sale.

În țara noastră, ca urmare a unei situații existente și moștenite, mai există unele dependențe ale comunicațiilor de stat față de cele publice, private. Datorită alocațiilor financiare puse la dispoziție, comunicațiile de stat tind în prezent spre o independență în domeniul infrastructurii, dar asigură permanent interconectarea cu rețelele publice private de comunicații.

## ***2.2. Comunicațiile de stat în slujba asigurării funcțiilor statului român***

Niciodată nu trebuie văzut sistemul comunicațiilor de stat, ca un sistem închis a cărui funcționare să fie numai pentru însăși existența sa.

Sistemul comunicațiilor de stat, din toate perspectivele trebuie văzut ca un sistem nervos al sistemului organizațional numit *stat*, prin care intră, ies, circulă, se procesează, se stochează informații. Din perspectiva securității naționale, ca una din cele mai importante funcții ale statului, sistemul comunicațiilor de stat reprezintă sistemul nervos al sistemului național de apărare, ordine publică și securitate națională.

Un rol important în funcționarea statului îl are analiza permanentă a riscurilor la care acesta poate fi sau este supus. Transformările structurale intervenite în mediul internațional actual, atât pe plan general – european, cât și în zona politico-strategică a țării noastre, au avut și au ca urmare menținerea unor factori de risc demni de a fi luați în considerare, generați de presiuni și imixiuni din exterior, suprapuse peste unele probleme create din interior.

Supravegherea și gestionarea crizelor se realizează în principiu prin ansamblul activităților întreprinse de persoane și instituții care au atribuții și responsabilități în conducerea statului: Parlamentul, Președinție, Consiliul Suprem de Apărare a Țării, Guvern, Ministere, Autorități Administrative.

Schimbul de informații necesar supravegherii și gestionării crizelor între aceste instituții se realizează în principal prin intermediul comunicațiilor de stat, aducându-și contribuția și subsistemele de comunicații specifice diferitelor instituții.

Rațiunea de a fi a comunicațiilor de stat este aceea de a asigura servicii de comunicații care să permită inclusiv transmiterea informațiilor clasificate, vizând securitatea națională, între utilizatorii menționați mai înainte, în condiții stricte de securitate, conform legislației naționale privind protecția informațiilor clasificate.

Deoarece rețelele speciale specifice comunicațiilor de stat sunt elemente de infrastructură critică ce au un grad de vulnerabilitate ridicat, fiind, de regulă, primele vizate atunci când se

urmărește destabilizarea sau chiar distrugerea unui sistem sau unui proces de interes național, se impune asigurarea deplină a securității acestora. Securitatea infrastructurii critice presupune elaborarea unor strategii unitare de protecție, pază și apărare a acesteia, capabilă să asigure continuitate, coerență, unitate metodologică și procedurală, precum și o reală eficiență antiteroristă. Acestea vizează atât contracararea riscurilor generate de acțiuni ostile, cât și a celor produse de accidente sau forțe ale naturii și trebuie să prevadă și măsurile de restabilire rapidă a funcționării activităților în cazul distrugerii sau avarierii elementelor de infrastructură.

În conformitate cu prevederile Strategiei de Securitate Națională a României, „securitatea internă privește siguranța cetățeanului și securitatea publică, securitatea frontierelor și a transporturilor, *protecția infrastructurii critice* și a sistemelor de aprovizionare cu resurse vitale”<sup>[19]</sup>. Pe lângă acestea sunt incluse „securitatea socială și asigurarea stării de legalitate, contracararea criminalității organizate și securitatea activităților financiar-bancare, *securitatea sistemelor informatice și a celor de comunicații*, protecția împotriva dezastrelor și protecția mediului”.

Comunicațiile de stat, ca furnizoare de infrastructură critică, au sarcina de a asigura serviciile de comunicare pentru conducerea și coordonarea unor instituții și agenții cu responsabilități în realizarea securității interne a României: administrația publică și structurile de ordine publică, protecție civilă, securitatea frontierelor, structurile de informații, contrainformații și securitate, organismele de prevenire a spălării banilor și de control al importurilor și exporturilor strategice, structurile militare, operatori industriali și de servicii care desfășoară activități de importanță vitală.

Comunicațiile de stat pot asigura, în viitor, odată cu implementarea preconizatei măsuri de securitate a frontierelor și a circulației persoanelor prin introducerea pașapoartelor electronice (e-passports), suportul pentru transmiterea în siguranță și cu păstrarea deplină a confidențialității, a datelor personale conținute în acestea<sup>[20]</sup>.

De aceea, infrastructura de comunicații în general și infrastructura de comunicații de stat în special, reprezintă unul din domeniile de interes major în cadrul Strategiei de Securitate Națională a României, precum și în Strategia de Securitate a Uniunii Europene.

Din perspectiva cerințelor de securitate internă, creșterea gradului de protecție a obiectivelor de interes național presupun acțiuni ce se desfășoară pe întreg teritoriul național și trebuie văzute atât ca problemă de securitate publică și de siguranță a cetățeanului, ce trebuie soluționată prin mijloace specifice de impunere a legii, cât și ca o problemă ce trebuie rezolvată prin activitatea de informații, contrainformații și securitate sau prin mijloace de natură militară. În cadrul acestor acțiuni, comunicațiile de stat au un rol determinant, oferind protecție informațiilor vehiculate.

În prezent România se află într-un proces amplu de intensificare a eforturilor privind racordarea la structurile de securitate ale Uniunii Europene și a dezvoltării și consolidării cooperării transatlantice. În cadrul acestui proces, statul a îndeplinit cerințele de integrare în ceea ce privește comunicațiile de stat, acestea fiind viabile și la nivelul parametrilor impuși.

Construcția statutului european și euroatlantic al României reprezintă o direcție prioritară de acțiune pe care trebuie canalizate eforturile politice, organizatorice și financiare ale autorităților publice și instituțiilor de securitate. În acest context, statul, fără a avea comunicații proprii și sigure, nu-și poate îndeplini cu succes prerogativele de stat european și euroatlantic.

Considerăm că în țara noastră, Serviciul de Telecomunicații Speciale ajută actul decizional, la nivel strategic prin susținerea lui cu un sistem de telecomunicații și tehnologia informației, denumit sistem de telecomunicații speciale, parte a telecomunicațiilor de stat. Acesta furnizează comunicații integrate de voce-date-video, confidențiale, sigure, protejate, stabile, flexibile și continue, disponibile, atât în stare de normalitate, cât și în situații de criză, mobilizare și stare de război.

Comunicațiile asigurate de Serviciul de Telecomunicații Speciale pe infrastructura critică din administrare acoperă toate nevoile vitale ale statului:

[19] **Strategia de Securitate Națională a României**, 2007.

[20] Jianming YONG, Elisa BERTINA, *Replacing Lost or Stolen E-Passports*, in *Computer*, October 2007, IEEE Computer Society, p. 91.

- servicii pentru activitatea legislativă;
- servicii pentru administrația centrală și locală;
- servicii pentru sistemul de securitate națională și comunitatea informativă;
- servicii pentru justiție și impunerea legii;
- servicii pentru criză (urgentă).

Toate aceste servicii au caracter de servicii critice și fac parte din infrastructurile critice ale statului.

Serviciul de Telecomunicații Speciale este în România singura autoritate abilitată să protejeze comunicațiile speciale, precum și partea de comunicații de stat destinată cooperării instituționale, mecanismele de protecție fiind administrate de către personalul Serviciului de Telecomunicații Speciale și de către beneficiari potrivit procedurilor prestabilite. Activitatea de securitate are un rol primordial, telecomunicațiile speciale fiind destinate să asigure nevoile de legături pentru toate instituțiile fundamentale ale statului român, fiind un instrument esențial al conducerii statului. Din această perspectivă, Serviciul de Telecomunicații Speciale este autoritatea de securitate care inițiază, realizează și implementează politica de securitate a sistemului de comunicații speciale și de cooperare între autoritățile publice cu atribuții în domeniul securității naționale a României.

Telecomunicațiile de stat sunt statuate la nivel internațional prin prevederile Constituției Uniunii Internaționale a Telecomunicațiilor, ratificată de România prin Legea nr. 76 din 08.11.1993 pentru ratificarea Constituției și a Convenției Uniunii Internaționale a Telecomunicațiilor, unde în cadrul Anexei 1, punctul 1014 se stipulează că „telecomunicațiile de stat, sunt telecomunicațiile care emană de la: șeful de stat, șeful de guvern sau membrii unui guvern, comandantul șef al forțelor militare, terestre, navale sau aeriene, agenți diplomatici sau consulari, secretarul general al O.N.U., șefii organismelor principale ale O.N.U., Curtea Internațională de Justiție ...”<sup>[21]</sup>.

Concluzionând toate aspectele prezentate anterior privind raporturile între statul român și comunicațiile de stat, putem afirma cu toată convingerea că între ele există un raport de interdependență ce se accentuează pe măsura dezvoltării societății și în mod deosebit a cercetării științifice.

Cu cât societatea evoluează și funcțiile statului devin mai complexe și mai variate, nevoia de comunicații crește în mod paradoxal. De asemenea și comunicațiile de stat prin diversificarea și creșterea calității serviciilor determină funcționarea statului.

Statul și comunicațiile de stat reprezintă un tot unitar care poate determina însăși dezvoltarea societății românești în ansamblu. Astfel, comunicațiile de stat pot fi considerate ca făcând parte din marele angrenaj al evoluției societății românești.

### **Concluzii**

Prin considerațiile prezentate în cadrul acestei lucrări, am încercat să evidențiem în condiții cât mai realiste locul și rolul comunicațiilor de stat în România, în corelație cu experiența acumulată în domeniu și satisfacerea nevoilor reale prezente și de perspectivă.

Astfel, pornind de la definiția statului, forma statului, diversele sale forme de manifestare, am argumentat importanța comunicațiilor de stat prin care statul își asigură nevoile și necesitățile de comunicare între elementele sale constitutive.

Este foarte bine cunoscut faptul că informația în sine a căpătat puteri deosebite în orice domeniu de interes. Pentru aceasta toate sistemele, toate organizațiile depun eforturi imense pentru protejarea informației și transmiterea acesteia pe canale de comunicații securizate. Dar atunci când este vorba de informația de securitate și necesitatea protejării acesteia, deja aceste conotații se schimbă și eforturile în domeniu sunt însutite.

Apreciem că numai comunicațiile de stat cu toate componentele sale pot asigura protecția informațiilor de securitate. Totodată dorim să remarcăm un aspect deosebit de important:

---

<sup>[21]</sup> **Legea nr. 76/1993 pentru ratificarea Constituției și a Convenției Uniunii Internaționale a Telecomunicațiilor**, Anexa 1, pct. 1014.

comunicațiile de stat sunt organizate în scopul asigurării securității statului, implicit al cetățeanului, fiind necesar să fie situate deasupra oricăror interese.

De asemenea, comunicațiile de stat sigure și viabile contribuie cu succes la îndeplinirea prerogativelor României de stat european și euroatlantic.

### Bibliografie

- [1] **Constituția României;**
- [2] **Legea nr. 76 din 08.11.1993 pentru ratificarea Constituției și a Convenției Uniunii Internaționale a Telecomunicațiilor;**
- [3] **Legea nr. 92/1996 privind organizarea și funcționarea Serviciului de Telecomunicații Speciale;**
- [4] **H.G.R. nr. 585 din 13.06.2002 pentru aprobarea Standardelor naționale de protecție a informațiilor clasificate în România, cu modificările și completările ulterioare;**
- [5] **Strategia de Securitate Națională a României, 2007;**
- [6] Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Șerban Papacostea, **Istoria României –ș.a.**, București 2007;
- [7] Emil Cernea, Emil Molcuț, **Istoria Statului și Dreptului Românesc**, București 1998;
- [8] Ștefan Cocoș, **Drept Roman**, București 1998;
- [9] Leontin-Jean Constantinesco, **Tratat de drept comparat, vol 1**, București 1997;
- [10] Cristian Ionescu, **Instituții Politice și Drept Constituțional**, București 2004;
- [11] Nicolae Popa, **Teoria Generală a Dreptului**, București 2002;
- [12] Constantin Raicu, **Protecția informațiilor clasificate în România**, Editura A.N.I., 2004;
- [13] Constantin Sava, Constantin Monac, **Stările excepționale**, Editura Rorum, 2000;
- [14] John Bernal, **Știința în istoria societății**, București 1964;
- [15] Jianming Yong, Elisa Bertina, *Replacing Lost or Stolen E-Passports*, in Computer, October 2007, IEEE Computer Society, p. 91.

# SISTEMUL DE ÎNȘTIINȚARE, AVERTIZARE, PREALARMARE ȘI ALARMARE ÎN SITUAȚII DE PROTECȚIE CIVILĂ – PREZENT ȘI VIITOR

Filip CIUTAC\*

*In this paper it is presented an analysis of the information, warn, forewarn and alarm system in emergency or conflict situations at national or local level (at present and in the future). Moreover, it is presented the MTL2H Public Alarm Integrated System which provides: efficient alarm over extended areas; dissemination of live or previously - registered messages; self - diagnosis and automatic report; autonomy with respect to the electric power supply network, flexible remote control; redundant control centers. At the end of the paper, there are made references to the suggestions and directions of development for providing an efficient and safe way of public warning.*

## I. Generalități

*Înștiințarea, avertizarea, prealarmarea și alarmarea se realizează în scopul evitării surprinderii și a luării măsurilor privind adăpostirea populației, protecția bunurilor materiale, precum și pentru limitarea efectelor dezastrelor, atacurilor din aer și acțiunilor militare [2].*

*Înștiințarea reprezintă activitatea de transmitere a informațiilor autorizate despre iminența producerii sau producerea dezastrelor și/sau a conflictelor armate către autoritățile administrației publice centrale sau locale, după caz, și cuprinde:*

- a) înștiințarea despre iminența producerii sau producerea unor dezastre;
- b) înștiințarea despre pericolul atacului din aer;
- c) înștiințarea despre utilizarea mijloacelor chimice, biologice, nucleare, radiologice, convenționale și neconvenționale.

*Înștiințarea se realizează de Inspectoratul General pentru Situații de Urgență (I.G.S.U.) sau de serviciile de urgență profesionale, pe baza informațiilor primite de la structurile care monitorizează sursele de risc sau de la populație, inclusiv prin Sistemul Național Unic pentru Apeluri de Urgență - 112.*

*Mesajele de înștiințare despre pericolul atacurilor din aer vizează introducerea situațiilor de alarmă aeriană și încetarea alarmei și se emit pe baza informațiilor primite de la Statul Major al Forțelor Aeriene (S.M.F.A.), conform protocoalelor încheiate în acest sens.*

*Mesajele de înștiințare despre iminența producerii sau producerea unor dezastre vizează iminența declanșării sau declanșarea unor tipuri de riscuri.*

*Mesajele despre utilizarea mijloacelor chimice, biologice, nucleare, radiologice, convenționale și neconvenționale vizează pericolul contaminării, direcția de deplasare a norului toxic și se transmit pe baza datelor și informațiilor primite de la Statul Major General (S.M.G.) și structurile specializate din cadrul categoriilor de forțe ale armatei, pe baza planurilor de cooperare încheiate conform legislației în vigoare.*

*Avertizarea constă în aducerea la cunoștința populației a informațiilor despre iminența producerii sau producerea unor dezastre și se realizează de către autoritățile administrației publice centrale sau locale, după caz, pe baza înștiințării transmise de către structurile abilitate [3].*

*Prealarmarea reprezintă activitatea de transmitere către autoritățile administrației publice centrale și locale a mesajelor/semnalelor/informațiilor despre probabilitatea producerii unor dezastre sau a atacurilor din aer.*

*Prealarmarea se realizează de I.G.S.U. și de serviciile de urgență profesionale, pe baza informațiilor primite de la S.M.G. și de la structurile specializate din cadrul categoriilor de forțe armate, pe baza planurilor de cooperare întocmite în acest sens, precum și de la structurile care monitorizează sursele de risc.*

*Alarmarea populației reprezintă activitatea de transmitere a mesajelor despre iminența producerii unor dezastre sau a unui atac aerian și se realizează de către autoritățile administrației publice centrale sau locale, după caz, prin mijloacele de alarmare, pe baza înștiințării de la structurile abilitate.*

Alarmarea trebuie să fie *oportună, autentică, stabilă* și să asigure în bune condiții prevenirea populației:

- a) *oportună* – dacă asigură prevenirea populației în timp scurt și se realizează prin mijloace și sisteme de alarmare care să poată fi acționate imediat la apariția pericolului atacurilor din aer sau producerii unor dezastre.
- b) *autentică* – transmiterea semnalelor destinate prevenirii populației se realizează prin mijloace specifice de către personalul stabilit prin decizii ale președinților comitetelor pentru situații de urgență.
- c) *stabilă* - prevenirea populației și operatorilor economici se realizează în orice situație creată și se obține prin:
  - menținerea mijloacelor de alarmare în permanentă stare de funcționare;
  - folosirea mai multor tipuri de mijloace de alarmare a căror funcționare să fie asigurată de cel puțin trei surse energetice diferite: rețea industrială, grupuri electrogene, acumulatori, aer comprimat, abur, carburanți și altele asemenea;
  - verificarea periodică a dispozitivelor de acționare a mijloacelor de alarmare;
  - readucerea la starea de funcționare, în timp scurt, a sistemelor și mijloacelor de alarmare afectate în urma atacurilor din aer;
  - intensitatea acustică a semnalelor de alarmare să fie cu cel puțin 6–10 dB mai mare decât zgomotul de fond.

*Mesajele de avertizare și alarmare* se transmit obligatoriu, cu prioritate și gratuit prin toate sistemele de telecomunicații, posturile și rețelele de radio și de televiziune, inclusiv prin satelit și cablu, care operează pe teritoriul României, la solicitarea președinților comitetelor pentru situații de urgență, conform protocoalelor încheiate în acest sens cu operatorii de comunicații.

În cazul producerii unor dezastre, folosirea mijloacelor de alarmare se realizează cu aprobarea prefectului, primarului localității ori a conducătorului instituției publice sau a operatorului economic implicat, după caz, sau a împuterniciților acestora.

Folosirea mijloacelor de alarmare în alte scopuri decât cele pentru care sunt destinate este interzisă.

Sistemul de înștiințare, avertizare și alarmare la localități, instituții publice și operatori economici se verifică periodic prin executarea de antrenamente și exerciții.

## **II. Organizarea și asigurarea înștiințării**

I.G.S.U. înștiințează centrele operative pentru situații de urgență cu activitate permanentă la nivelul ministerelor și instituțiilor publice centrale, iar prin unitățile subordonate, organizează și execută înștiințarea comitetelor pentru situații de urgență județene, locale și al municipiului București pe zone și grupe de înștiințare, în funcție de amploarea și intensitatea situației de protecție civilă [2].

*Înștiințarea se realizează astfel:*

- a) I.G.S.U. înștiințează centrele operative pentru situații de urgență cu activitate permanentă și inspectoratele județene pentru situații de urgență (I.J.S.U.) și al Municipiului București.
- b) I.J.S.U. înștiințează comitetele județene pentru situații de urgență, locale, al municipiului București și operatorii economici sursă de risc din zona de responsabilitate.
- c) structurile M.I.R.A. organizează înștiințarea unităților și formațiunilor subordonate pe baza datelor primite de la eșaloanele superioare și I.J.S.U..
- d) înștiințarea structurilor aparținând M.Ap.N., S.R.I., S.T.S. și S.P.P., se organizează și se execută conform planurilor de cooperare.

Pentru realizarea înștiințării se folosesc sisteme și echipamente ale serviciilor de urgență precum și mijloace și canale puse la dispoziție de S.T.S., pe bază de protocol/plan de cooperare, posturi de radiodifuziune și televiziune centrale și locale, aparate telefonice conectate la sistemul de telecomunicații teritorial, aparate telefonice din rețeaua de cooperare organizată de M.Ap.N.

(RMNC<sup>22</sup>), căi și circuite telefonice închiriate permanent sau preluate temporar pe bază de protocol din sistemul de telecomunicații teritorial, stații și receptoare radio, receptoare cu frecvențe fixe, radiotelefoane din înzestrarea serviciilor de urgență profesionale, precum și ale agenților economici sursă de risc.

În scopul transmiterii unitare, eficiente și oportune a mesajelor, I.G.S.U. și inspectoratele județene întocmesc *scheme de înștiințare și alarmare*, ce sunt parte integrantă a „*Planului de înștiințare și alarmare*” întocmit la nivelul fiecărui inspectorat județean.

Numărul grupelor de înștiințare se stabilesc astfel încât să se asigure înștiințarea completă a structurilor prevăzute prin plan, în timp scurt. Fiecare grupă de înștiințare va fi compusă, de regulă, din 6-8 corespondenți, astfel încât, în cazul transmiterii simultane, calitatea mesajelor să nu fie afectată.

Schemele de principiu cu organizarea și asigurarea înștiințării și alarmării la nivel național și județean sunt prevăzute în *anexele nr.1 și nr.2*.

Pentru transmiterea și recepționarea mesajelor de înștiințare prin radio se folosesc stații radio, receptoare radio și radiotelefoane, organizate în direcții și rețele radio de înștiințare. Caracteristicile de lucru radio pentru I.G.S.U. sunt asigurate de către Direcția Comunicații și Informatică din cadrul M.I.R.A.

Mesajele de înștiințare, în principiu, vor fi sub formă scrisă, iar conținutul lor va fi scurt, clar și concis, eliminându-se detaliile care generează confuzii. I.J.S.U. transmit mesajele prin aparatura de înștiințare existentă la municipii și orașe, iar la comune se va transmite prin rețeaua radio de înștiințare unilaterală pe frecvențe fixe și telefonic (fax).

Centrele operative asigură pregătirea și menținerea echipamentelor în stare de funcționare pentru primirea mesajelor despre pericolul atacurilor din aer și transmiterea acestora la organele prevăzute a fi înștiințate.

În Centrul Operațional Național (CON), centrele operaționale județene (COJ) și al municipiului București și/sau punctele de comandă, la primirea ordinului de trecere la intensificarea măsurilor de protecție a populației și bunurilor materiale, se asigură personal operativ și tehnic de specialitate. Personalul operativ răspunde de primirea și transmiterea mesajelor de înștiințare sau semnalelor de alarmare, după caz. Data, ora și minutul primirii și transmiterii mesajelor de înștiințare și semnalelor de alarmare se înscriu în jurnalul acțiunilor de intervenție.

C.O.N. planifică, organizează și desfășoară, lunar, antrenamente privind transmiterea mesajelor de înștiințare despre pericolul atacurilor din aer și producerea dezastrelor cu C.O.J., al municipiului București și centrele operative pentru situații de urgență cu activitate permanentă.

C.O.J. și al municipiului București planifică, organizează și desfășoară *bilunar*, antrenamente de înștiințare a comitetelor județene, al municipiului București, locale și a operatorilor economici din zona de responsabilitate.

În cadrul antrenamentelor se urmărește viabilitatea schemelor de înștiințare prin realizarea unor scenarii care au la bază analiza factorilor de risc din zona de competență și încadrarea activităților în timp real.

### **III. Organizarea și asigurarea alarmării**

Pentru *alarmarea populației* se asigură din timp de pace, în localități, instituții publice și la operatori economici, *sisteme și mijloace de alarmare*.

Autoritățile administrației publice centrale și locale, conducătorii instituțiilor publice, patronii și managerii operatorilor economici sursă de risc, indiferent de forma de proprietate, prevăd anual, în bugetul propriu, fonduri pentru cheltuielile necesare desfășurării activităților de protecție civilă, potrivit legii [2].

Numărul, tipul mijloacelor de alarmare și locurile de instalare a acestora pentru asigurarea alarmării localităților și operatorilor economici se stabilesc de către I.G.S.U. în baza studiilor de audibilitate.

---

<sup>22</sup> *Rețeaua Militară Națională de Comunicații*

Asigurarea cu mijloace de alarmare se realizează din timp de pace. La trecerea graduală de la starea de pace la starea de război, prin trepte ale mobilizării, completarea echipamentelor se realizează conform normelor de înzestrare.

Alarmarea populației, instituțiilor publice și operatorilor economici se realizează prin semnale acustice sau optice emise cu ajutorul mijloacelor de alarmare și prin comunicări transmise pe posturile de radiodifuziune și televiziune centrale și locale, iar în cazul existenței, și prin stațiile de radioficare și radioamplificare.

Semnalele de alarmare acustice a populației, instituțiilor publice și operatorilor economici sunt: *alarmă aeriană, alarmă la dezastre, prealarmă aeriană și încetarea alarmei*. Durata fiecărui semnal de alarmare este de două minute pentru toate mijloacele de alarmare, cu excepția sirenelor cu aer comprimat la care durata este de un minut.

Semnalul *ALARMĂ AERIANĂ* se compune din 15 sunete a 4 secunde fiecare cu pauză de 4 secunde între ele. Pentru sirenele cu aer comprimat semnalul se compune din 15 sunete a 2 secunde fiecare cu pauză de 2 secunde între ele.

Semnalul *ALARMĂ LA DEZASTRE* se compune din 5 sunete a 16 secunde fiecare cu pauză de 10 secunde între ele. Pentru sirenele cu aer comprimat semnalul se compune din 5 sunete a 8 secunde fiecare cu pauză de 5 secunde între ele.

Semnalul *PREALARMĂ AERIANĂ* se compune din 3 sunete a 32 secunde fiecare, cu pauză de 12 secunde între ele. Pentru sirenele cu aer comprimat semnalul se compune din 3 sunete a 16 secunde fiecare cu pauză de 6 secunde între ele.

Semnalul *ÎNCETAREA ALARMEI* se compune dintr-un sunet continuu, de aceeași intensitate, cu durata de 2 minute. Pentru sirenele cu aer comprimat semnalul se compune dintr-un sunet continuu, de aceeași intensitate, cu durata de 1 minut.

După principiul de funcționare și construcție, mijloacele de alarmare se clasifică în: *mijloace acustice și mijloace optice*.

*Mijloacele de alarmare acustice*, asigură emiterea de sunete acustice cu frecvențe de 200-500Hz și pot fi:

- *mijloacele de alarmare acustice speciale*: sirene electrice și electronice de diferite puteri, sirene cu aer comprimat și motosirene;
- *mijloacele de alarmare acustice obișnuite*: fluieră cu abur sau aer comprimat, clopote, sonerii, claxoane, etc. [4].

*Tabelul nr. 1. Caracteristici tehnice*

Denumirea mijlocului	Putere	Destinație	Raza de acțiune (m)
Sirenă dinamică cu aer comprimat	6 atm	Alarmarea exterioară a marilor localități urbane și obiectivelor cu întindere mare și a zonelor dispuse în aval de marile baraje hidrotehnice	2000 - 2500
Sirenă electrică de mare putere	5,5 kw	Pentru alarmarea exterioară a orașelor, obiectivelor cu întindere mare, comunelor și halelor cu zgomot puternic	300 - 800
Sirenă electrică de putere medie	3 kw	Alarmarea interioară a obiectivelor în halele cu zgomot puternic și alarmarea exterioară a satelor	250 - 500
Sirenă electrică de putere mică	0,75 kw	Pentru alarmarea exterioară a obiectivelor cu extindere mică și a halelor cu zgomot mediu	100 - 200
Sirenă electrică, sirenă de mână de putere foarte mică	0,37 kw	Pentru alarmarea cinematografeleor, marilor magazine, teatrelor, etc.	50 - 100
Motosirenă	7,5 – 6 CP	Pentru alarmarea exterioară a orașelor și a obiectivelor importante	350 - 500



*Mijloacele de alarmare optice* asigură afișarea explicită a denumirii semnalului de alarmare, precum și emiterea de semnale luminoase de avertizare. Acestea se instalează de regulă la operatorii economici care prin specificul activității nu asigură condiții optime pentru perceperea semnalelor acustice.

*Sistemul de alarmare al unei localități sau operator economic, în general, cuprinde:* sirene electrice și/sau electronice acționate centralizat sau local, centrale de alarmare, stații de radioficare și radioamplificare.

Alarmarea interioară în incinta operatorilor economici, complexelor comerciale, sălilor de spectacole, stațiilor de metrou etc., cu nivel de zgomot ridicat, se realizează cu mijloace acustice care să producă un nivel sonor mai mare decât zgomotul de fond, dublate cu mijloace optice.

Centralele de alarmare sunt destinate pentru acționarea centralizată a sirenelor electrice, electronice și a celor cu aer comprimat din municipii, orașe și operatori economici care au instalate cel puțin trei sirene.

Centralele de alarmare se instalează, de regulă, în C.O.N., C.O.J. și al municipiului București, punctele de comandă, centrele operative și dispeceratele operatorilor economici sursă de risc, în încăperi amenajate și destinate acestui scop, care să îndeplinească condițiile tehnice pentru funcționarea corespunzătoare a acestora.

Centralele de alarmare asigură și acționarea sirenelor prevăzute a se instala la primirea ordinului de trecere la intensificarea măsurilor de protecție a populației și bunurilor materiale, în conformitate cu precizările instrucțiunilor și ordinelor în vigoare.

La municipiile reședință de județ, centralele de alarmare se instalează în centrele operaționale sau în punctele de comandă județene sau/și municipale, după caz, astfel încât, în cazul scoaterii din funcțiune a uneia din acestea, să se asigure alarmarea corespunzătoare a localității. De asemenea, la municipii și orașe, centralele de alarmare trebuie să poată fi acționate și de la punctele de comandă județene.

În municipiul București, centralele de alarmare se instalează în centrul operațional sau în punctul de comandă al I.S.U.. Centralele de alarmare ale sectoarelor se acționează de la punctul de comandă al municipiului București.

La centralele de alarmare instalate în punctul de comandă al municipiului București se conectează 10-15% din sirenele existente în fiecare sector, asigurându-se astfel posibilitatea acționării mijloacelor de alarmare din sectoarele la care punctele de comandă de protecție civilă respective au fost scoase din funcțiune în cazul atacului din aer.

În dispeceratele operatorilor economici sursă de risc se vor instala centrale de alarmare cu o capacitate care să permită acționarea centralizată a sirenelor electrice, sirenelor electronice, sirenelor cu aer comprimat existente și pe cele care se prevăd a se mai instala, asigurându-se obligatoriu posibilitatea acționării din C.O.J..

Centralele de alarmare se conectează, pe cât posibil, la aparatura de înștiințare - alarmare în scopul acționării lor centralizate de la I.G.S.U. sau de la I.J.S.U..

Acționarea mijloacelor de alarmare de la centralele de alarmare se asigură pe circuite telefonice urbane și interurbane proprii serviciilor de urgență profesionale, sau închiriate din sistemul de telecomunicații teritorial.

Circuitele telefonice folosite pentru acționarea centralelor și mijloacelor de alarmare instalate la operatorii economici sursă de risc se închiriază de către aceștia, iar pentru cele aflate la comitetele locale pentru situații de urgență se închiriază de către consiliile locale.

În funcție de importanța localității, în vederea realizării măsurilor de protecție civilă, la nivel județean se constituie rezerve de sirene electrice, electronice și motosirene în procent de 5-10%, în depozitul I.J.S.U., iar la centralele de alarmare în procent de 20-25% față de existent [1].

Pentru transmiterea mesajelor și semnalelor de alarmare a populației prin posturile centrale și locale de radiodifuziune și televiziune, Inspectoratul General și inspectoratele județene încheie protocoale de cooperare cu acestea.

În centrele operative ale comitetelor locale, precum și în dispeceratele operatorilor economici sursă de risc care dispun de stații de radiodifuziune, respectiv radioamplificare, pe timpul aplicării măsurilor pentru creșterea graduală a capacității de intervenție se pregătesc instalațiile necesare pentru transmiterea semnalelor și comunicărilor de protecție civilă.

Operatorii economici sursă de risc, asigură mijloacele de alarmare pentru prevenirea populației din zonele potențial a fi afectate.

Alarmarea populației din localitățile dispuse în zonele din aval de barajele hidroenergetice se asigură prin sisteme de alarmare, constituite din sirene electronice, sirene cu aer comprimat și electrice. Mesajele verbale și semnalele acustice emise de mijloacele de alarmare trebuie să acopere întreaga zonă inundabilă.

Pentru noile lucrări hidrotehnice, sistemele de alarmare se realizează o dată cu executarea acestora prin grija beneficiarilor, care răspund și de întreținerea, menținerea în stare de funcționare și acționarea la nevoie a mijloacelor de alarmare.

Acționarea mijloacelor de alarmare deținute de operatorii economici sursă de risc, se realizează din dispeceratele deținătorilor sau din locațiile (amplasamentele) stabilite de aceștia, precum și din centrele operaționale județene. În situația când pericolul este iminent, operatorii economici sursă de risc alarmează imediat populația din arealul de impact prin acționarea sirenelor din dispeceratele proprii, informând ulterior despre aceasta centrele operaționale județene.

#### IV. Sistemul integrat de avertizare publică MTL2H

*Sistemul de sirene electronice MTL2H* permite alarmarea și avertizarea populației în cazul unui eveniment specific de protecție civilă (situații de urgență sau conflict armat), ce necesită comunicarea rapidă a pericolului către cetățeni.

*Domeniul de utilizare:* unitățile administrativ – teritoriale, marile platforme industriale sau chimice, industria petrolieră, zonele de pericol ale barajelor, etc., practic oriunde este necesar a fi anunțat populației civile iminența unui pericol imediat [5].



#### *Caracteristici:*

- echipamentele MTL2H furnizează semnale de alarmare și avertizare sonoră cu propagare omnidirecțională și cu putere uniformă;
- semnale de alarmare – 5 standard + 12 semnale de avertizare configurabile la cererea utilizatorului;
- adresare publică, în direct sau cu semnale voce preînregistrate digital (16 mesaje x 240 s);
- alimentare cu ajutorul bateriei de acumulatori până la 30 minute în mod continuu la puterea maximă;
- comandă locală sau la distanță;
- autodiagnostic continuu al sistemului;
- autotest mut;
- interogare de la distanță a stării sirenelor;

- monitorizarea ambientului / raportare.

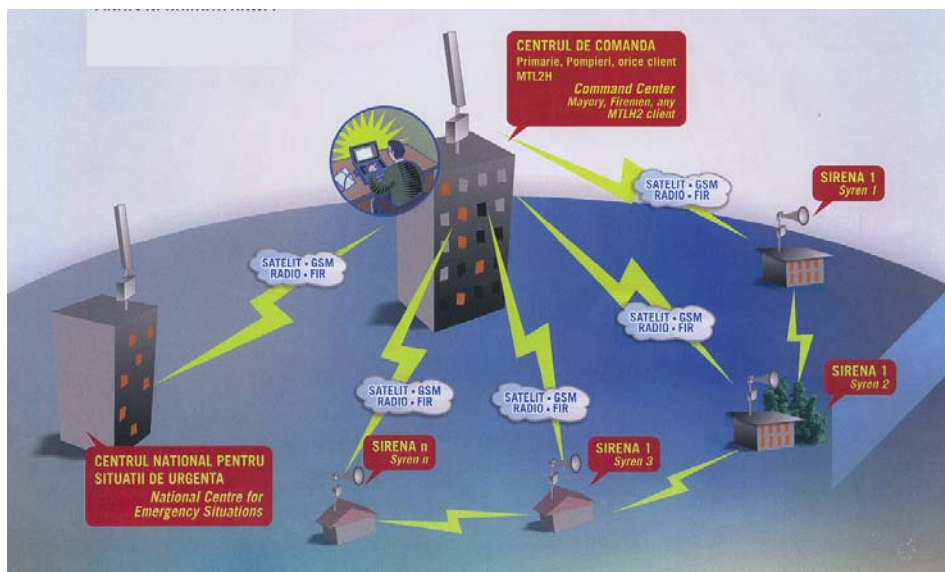


Figura nr. 2. Sistemul integrat de avertizare publică

Componente:

a. Software de comandă și control al sistemului:

- securitate avansată pe două nivele;
- sistemul poate furniza analiza semnalelor și cuvintelor / parolei de acces;
- furnizarea semnalelor de alarmare;
- transmiterea mesajelor text în direct sau preînregistrate;
- afișarea / comanda stării sirenelor pentru o sirenă anume, pentru un grup de sirene;
- capacitate maximă – 60.000 sirene.

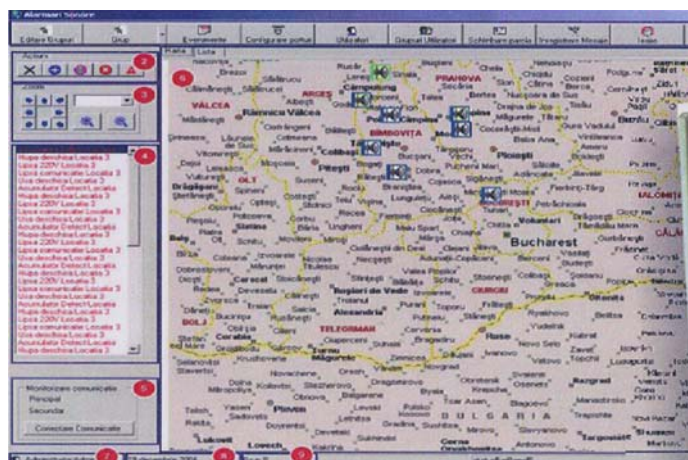


Figura nr. 3. Monitor de comandă LCD

b. Componente hardware de comandă și control:

- unitate centrală PC;
- dulap cu echipament electronic;
- boxă comutare;
- comutare canale de comunicație;
- modem - uri, UPS.

c. Sistemul de comunicație:

- linie închiriată;
- radio, GSM;
- sateliți de joasă altitudine.



Figura nr. 4. Dulapul electronic

d. *Dulapul electronic de acționare al sirenei:*

- sistemul de bază electronic;
- amplificatoare de putere;
- blocul de alimentare cu încărcătorul și compensarea funcției de temperatură al bateriei de acumulatori;
- circuitul microprocesor, generatorul de semnal, controlul local cu tastatura și afișajul LCD, microfon.

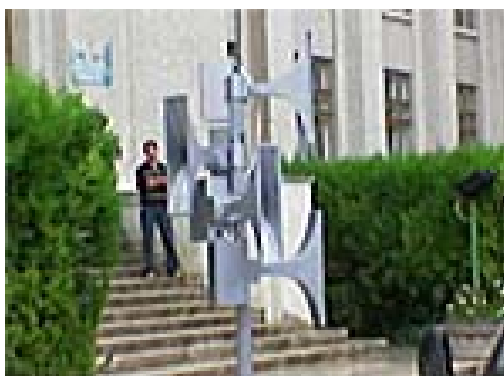
*Tabelul nr. 2. Performanțe de propagare acustică*

Putere (W)	SPL / 1m (dB)	SPL / 30 m (dB)
600	138,5	109
1200	144,5	115
1800	147,5	118
2400	149,5	121
3000	151,5	123

Sistemul MTL2H se poate dota cu cinci modele de sirene (SPL de la 109 dB la 123 dB la 30 m distanță).

*Opțiuni:*

- comandă la distanță;
- înregistrare digitală de la distanță a mesajelor text (voce);
- alimentare cu panou solar.



*Figura nr. 5. Sirene de alarmare electronice*

## V. Concluzii

În lucrare se prezintă o analiză a sistemului de înștiințare, avertizare, prealarmare și alarmare în situații de urgență sau conflict armat la nivel național sau local (prezent și viitor). De asemenea, este prezentat *Sistemul integrat de avertizare publică MTL2H* ce asigură: alarmare eficientă pe arii extinse; răspândirea de mesaje în direct sau preînregistrate; autodiagnosticare și raportate automată; autonomie față de rețeaua de alimentare electrică, control la distanță flexibil; centre de comandă redundante. În concluzie, pentru asigurarea unui mod eficient și sigur de alarmare publică, se pot folosi cu succes aceste sisteme integrate de avertizare și alarmare.

## Bibliografie :

- [1] O.M.A.I. nr. 886 din 30 septembrie 2005;
- [2] O.M.A.I. nr. 1259 din 10 aprilie 2006;
- [3] Legea nr. 481 din 8 noiembrie 2004;
- [4] Lt. col. drd. Niculae Stan, *Manual de protecție civilă*, Ed. M.A.I., 2005;
- [5] [www.mira-telecom.ro](http://www.mira-telecom.ro).

# IMPLEMENTAREA PRINCIPIULUI AFTERCARE ÎN DOMENIUL SECURITĂȚII PERSONALULUI

Petre PORADICI\*

*AFTERCARE principle aims at helping to ensure the continued reliability, trustworthiness and loyalty of cleared personnel. The improvement of this principle supposes the examination of three post-vetting functions of personnel security systems: monitoring or continuing evaluation, security education, and intervention and employee assistance.*

## Introducere

Principiul AFTER CARE aplicat în domeniul securității personalului, are drept scop proiectarea și implementarea unui sistem instituțional care să asigure încrederea în persoana verificată și menținerea factorilor de risc în limite acceptabile în raport cu nivelul de acces, pe toată durata de valabilitate a documentelor de securitate.

Considerentele care au condus la cristalizarea și dezvoltarea principiului AFTER CARE, pot fi sintetizate pe baza unor concluzii rezultate din cercetări psiho-sociologice, pornind de la cazuistica serviciilor de informații și contrainformații, astfel:

- Cel mai mare pericol pentru o instituție, din punct de vedere al securității, îl reprezintă proprii angajați
- Eliberarea unui document de securitate confirmă faptul că, în urma investigațiilor de securitate, factorii de risc se mențin într-o marjă acceptabilă, în raport cu nivelul de acces
- Comportamentul oricărei persoane este influențat de mediu
- Dinamica mediului de securitate impune identificarea și instituționalizarea unor măsuri preventive de natură să contracareze noile riscuri și amenințări la adresa securității

Mijloacele de atingere a dezideratului AFTER CARE, țin de optimizarea celor trei funcții cheie post vetting: monitorizare/evaluare continuă, educație de securitate și intervenție/asistare angajați cu probleme de securitate.

Monitorizarea/evaluarea continuă, presupune un sistem de raportare a tuturor aspectelor care se pot constitui în riscuri de securitate.

Educația de securitate necesită o focalizare asupra înțelegerii depline a amenințărilor, a vulnerabilităților umane și tehnice, precum și a mijloacelor de acțiune ale inamicilor și contramăsurilor necesare.

Programele de intervenție/asistare a angajaților cu probleme de securitate au drept scop asigurarea unui suport tehnic adecvat pentru angajații care ulterior autorizării accesului la informații clasificate, din diferite motive, pot face obiectul unor riscuri de securitate.

## I. Monitorizarea/evaluarea continuă

Unul dintre cele mai eficiente instrumente introduse de principiul AFTER CARE, este *instituirea unui sistem de monitorizare/evaluare continuă a personalului autorizat să acceseze informații clasificate.*

Modul prin care acest sistem poate deveni operant, presupune existența unor reglementări clare, implementate în toate entitățile în care se vehiculează/gestionează informații clasificate, de natură să aducă în atenția structurilor de contrainformații și securitate toate datele și informațiile care s-ar putea constitui în riscuri de securitate cu privire la personalul din aria de responsabilitate. În acest sens, trebuie accentuat faptul că, *o educație de securitate solidă a personalului autorizat să acceseze informații clasificate, conduce la conștientizarea de către fiecare dintre aceștia, a*

---

\* Comandor (r.)

*necesității și obligativității de raportare a oricărui aspecte care au legătură cu starea de securitate.*

Practic, în țările în care acest principiu a fost implementat (SUA, Anglia, Olanda, Danemarca, ș.a.), standardele de protecție a informațiilor clasificate conțin prevederi referitoare atât la obligația de cooperare și raportare a datelor și informațiilor care pot genera riscuri de securitate între manageri-structură de securitate, structură de securitate-Autoritate Desemnată de Securitate, cât și responsabilizarea tuturor angajaților cu privire la obligativitatea raportării acestor situații.

Cu toate acestea, s-a constatat că o serie de aspecte în strânsă relaționare cu starea de securitate, deși cunoscute, nu au fost raportate. *Principalul motiv pentru care indivizii sunt ezitanți în raportarea unor comportamente care ar putea genera riscuri de securitate (ca spre exemplu, consumul excesiv de băuturi alcoolice), se datorează incapacității acestora de a percepe legătura directă dintre o problemă particulară a unei persoane și securitatea națională.*

Totodată, conform rezultatelor unor cercetări recente<sup>23</sup>, s-a motivat neraportarea datelor și informațiilor prin modul prea general prin care aceste politici sunt implementate în reglementările specifice, punându-se în evidență faptul că, indivizii sunt mult mai dispuși să raporteze comportamente care în mod evident se relaționează cu domeniul contrainformațiilor și securității, dar vădit, mult mai puțin dispuși să raporteze tipuri de comportamente personale, intime, pentru care, nesensizând implicațiile asupra securității, preferă să fie în responsabilitatea structurilor cu atribuții în domeniul securității naționale.

În aceste condiții, soluția nu poate fi decât *elaborarea unei liste clare și succinte, a acelor comportamente sau fapte care se pot constitui în potențiale amenințări la adresa securității naționale și care, dacă sunt observate, trebuie raportate.*

Un asemenea demers, a făcut obiectul unui studiu în cadrul Centrului de Cercetări în Securitatea Personalului din SUA (PERSEREC)<sup>24</sup>, demarat în anul 2002 și concretizat prin implementarea unui Ghid practic de raportare a indicatorilor de contrainformații și securitate, în anul 2004<sup>25</sup>.

Studiul a avut în vedere și acele aspecte care țin de fireasca înclinație de indivizilor care observă anumite comportamente, de a trece prin filtrul judecății proprii corelația cu problematica de securitate, ceea ce conduce de multe ori la indecizie ori la alegerea de a nu raporta. Ca atare, toate elementele conținute în această listă sunt focalizate pe comportamente cu impact potențial major asupra securității, care nu pot fi supuse unor speculații și care, *dacă sunt observate, trebuie raportate urgent, autorităților cu responsabilități în domeniul contrainformațiilor și securității.*

În același timp, la primirea raportului, persoana desemnată din autoritatea responsabilă, are obligația de a verifica informațiile și a *întreprinde măsurile specifice necesare în scopul minimizării consecințelor, dacă acestea se confirmă.*

Menționez faptul că toate elementele din acest ghid, au caracter de generalitate, în sensul că, riscurile de securitate ce ar putea decurge din fiecare dintre aspectele raportate, sunt aceleași pentru orice entitate care gestionează informații clasificate.

## **II. Comportamente raportabile obligatoriu**

Atunci când deveniți conștienți sau aflați despre existența unor comportamente sau fapte care se încadrează în lista prezentă, este obligatoriu să raportați de urgență, structurii de securitate sau șefului direct, oricare din următoarele situații:

- Un coleg are contacte cu un individ cunoscut sau suspectat a fi asociat cu un serviciu de informații sau securitate străin, ori cu o organizație teroristă.
- Un coleg nu a raportat o ofertă de sprijin financiar din partea unui cetățean străin, altcineva decât membru apropiat al familiei.

<sup>23</sup> Kent S. Crawford, Eric L. Lang, *Reporting of Counterintelligence and Security Indicators by Supervisors and Coworkers*, PERSEREC, 2005, Technical Report.

<sup>24</sup> Wood, S. Marshall Mies, JC 2003, *Improving supervisor and coworker reporting of information of security concern*. Monterey, PERSEREC.

<sup>25</sup> **Instruction 5240.6**, Counterintelligence (CI) Awareness, Briefing and Reporting Programs, August 2004, SUA DoD.

- Un coleg nu a raportat o solicitare de informații clasificate sau neclasificate, venită prin alte canale decât cele oficiale, din partea unui cetățean străin, fără autorizare și necesitate de a ști.
- Un coleg este angajat într-o activitate ilegală, sau vă solicită să vă angajați într-o activitate ilegală.
- Un coleg vă cere să obțineți informații clasificate, indiferent de format sau suport, informații pe care acesta nu este autorizat să le acceseze.
- Un coleg vă solicită să semnați pentru distrugerea unor informații clasificate, fără a participa la distrugere.
- Un coleg utilizează fără autorizare, mijloace tehnice de înregistrare video sau audio, calculatoare sau suporturi magnetici, în zone de securitate, în care se gestionează, discută sau procesează informații clasificate.
- Sesizați existența unor mijloace de ascultare sau supraveghere în zonele de securitate.
- Un coleg păstrează informații clasificate la domiciliu sau în alte locuri neautorizate.
- Un coleg accesează informații clasificate sau neclasificate prin sistemele informatice și de comunicații, fără a fi autorizat.
- Un coleg încearcă să obțină acces la informații clasificate fără respectarea principiului necesității de a ști, deși deține o autorizație de acces la informații clasificate.
- Cineva mută informații clasificate dintr-o zonă de lucru, fără autorizare, prin aceasta înțelegând inclusiv documente luate la domiciliu sau transmiterea prin e-mail sau fax.
- Un coleg utilizează fax sau calculator nesecretizat pentru transmiterea documentelor clasificate.
- O persoană înlocuiește/îndepărtează marcajul de clasificare de pe un document clasificat.
- Auziți un coleg discutând informații clasificate la un telefon necriptat.
- Un individ care deține o autorizație de acces la informații clasificate, nu raportează o călătorie în străinătate, în interes de serviciu sau personal.
- Tentativa unui individ de ridicare a nivelului de acces la informații clasificate, repetat și voluntar, fără ca acest lucru să-i fie necesar îndeplinirii atribuțiilor funcționale.
- Utilizarea copiatoarelor sau calculatoarelor pentru multiplicarea sau transmiterea informațiilor clasificate, fără ca acest lucru să fie prevăzut în fișa postului.
- Lucrul peste programul normal, repetat, nejustificat și mai ales, neînsoțit (de unul singur).
- Avere inexplicabilă sau necuvenită, inclusiv dobândirea unor bunuri de mare valoare cum ar fi proprietăți imobiliare, acțiuni, mașini, pentru care nu există surse legale, de genul moșteniri, câștiguri din loterii, pariuri sau alte jocuri de noroc, sau afaceri profitabile.
- Modificări spectaculoase în statutul financiar al unei persoane, sau achitarea unor sume mari de bani din calitate de debitor.
- Încercarea de a ademeni personal autorizat pentru acces la informații clasificate în scopul de a îl pune în situații compromițătoare.
- Încercarea de a crea obligații unor persoane autorizate pentru acces la informații clasificate, prin utilizarea unor mijloace de genul oferirii de favoruri, daruri, bani, ș.a.

Este de la sine înțeles faptul că, această listă de comportamente nu este exhaustivă. Se pot raporta și oricare alte comportamente observate, care se consideră a fi de natură să influențeze starea de securitate.

### **Concluzii**

Pornind de la ideea că, obiectivul strategic în domeniul protecției informațiilor clasificate este de a asigura securitatea informațiilor cu diminuarea la minim a riscurilor de compromitere a acestora, este de datoria structurilor cu responsabilități în acest domeniu, să implementeze principiul AFTER CARE în domeniul securității personalului, ca mecanism de asigurare a menținerii încrederii în personalul autorizat să acceseze informații clasificate, pe toată durata de valabilitate a acestor documente de securitate.

Din punct de vedere al modului practic de implementare a sistemului de monitorizare/evaluare continuă, punerea la dispoziția șefilor, lucrătorilor și personalului din structurile de securitate, a unui asemenea ghid de raportare a indicatorilor de contrainformații și securitate, ar fi deosebit de utilă în briefingurile de securitate inițiale și periodice, oferind o bună înțelegere a problematicii de securitate și ar asigura funcționalitatea la nivel de entitate, în relația cu structura de securitate și contrainformații care o are în responsabilitate.

Toate aspectele de ordin tehnic, trebuie să fie implementate prin standarde specifice și aplicate de toate Autoritățile Desemnate de Securitate.

În concluzie, consider deosebit de util ca, sub coordonarea Oficiului Registrului Național al Informațiilor Secrete de Stat, să se declanșeze consultări pe această temă cu toate Autoritățile Desemnate de Securitate, care să se concretizeze în reglementări specifice.

#### **Bibliografie**

- [1] Kent S. Crawford, Eric L. Lang, **Reporting of Counterintelligence and Security Indicators by Supervisors and Coworkers**, PERSEREC, 2005, Technical Report.
- [2] Wood, S. Marshall Mies, JC 2003, *Improving supervisor and coworker reporting of information of security concern*. Monterey, PERSEREC.
- [3] **Instruction 5240.6**, Counterintelligence (CI) Awareness, Briefing and Reporting Programs, August 2004, SUA DoD.



# CONSIDERATIONS ON CIVIL-MILITARY CO-ORDINATION WITHIN EUROPEAN UNION CRISIS MANAGEMENT POLICIES

Horatiu Adrian NEAGOIE\*

*Through a process of learning, the European Union is progressively improving its crisis management capabilities to better deal with complex security situations. Thus, in the last few months, the European Union has launched mixed civilian crisis management operations including both police and rule of law components (EULEX Iraq and the new EUPM could serve as an example), civilian-military mixed operations (such as the EU support to AMIS II in Darfur), as well as civilian operations supported by military expertise (the EU Monitoring Mission in Aceh). In this way, the EU has put to the test its recurrent claim that it is in a unique position to contribute to complex crisis management and that it constitutes an added value to NATO. Yet, this challenge requires an effective Civil-Military Co-Ordination System working across the spectrum of EU instruments, especially since the EU has rarely launched integrated missions, i.e. with military and civilian components under a common chain of command and sharing a common mandate.*

## Introduction

Since the end of the Cold War, Crisis Management Operations have become more complex and multidimensional in nature. Nowadays it is widely accepted that Crisis Management requires a comprehensive approach, encompassing a broad array of tasks and instruments.

The goal of crisis management is not only about bringing to an end the conflict, but also supporting the process of reconstruction of the country both in a political and a physical sense.

State-Building Projects are increasingly associated to Peacekeeping Operations, and in most of the theatres of operations, the military are deployed in parallel with other political and humanitarian agencies. This makes cooperation and co-ordination between civilian and military organizations a critical factor for the success of Crisis Management Operations.

This paperwork aims to analyze the development of the European Union's capabilities in the field of Crisis Management, in particular, the co-ordination between military and civilian instruments. In order to do so, it examines the EU's efforts since 1999 to build a coherent and effective Crisis Management Policy looking at whether the EU has been able to define and implement a comprehensive concept of crisis management. Resulting from a slow process of learning by doing, a new conceptual framework and new institutional arrangements have been established both at the decision-making level and on the ground to guarantee a better civil-military co-ordination. For example, at the decision-making level, this has led to the creation of a Civ/Mil Unit and an initiative to develop an *EU Concept for Comprehensive Planning*. Still, some problems, due to the complexity of the EU's policy-making structures and the fragmentation of the EU's presence on the ground, have made it difficult to achieve a coherent action.

To illustrate this argument, the EU's recent engagement in Bosnia and Herzegovina (hereafter BiH) – where the EU has launched its first Police Mission and its largest military operation so far – is examined in more detail in the second part of the paperwork. The EU has deployed in BiH the full spectrum of instruments at its disposal, including political tools like Conflict Mediation (EU Special Representative); Economic Carrots (humanitarian aid and long term economic assistance); and Crisis Management Instruments (Police and Military Missions), becoming a key security actor in the country. In this way, the EU has tried to introduce a comprehensive approach towards conflict management hence fully in line with the *European Security Strategy* (ESS) (European Council, 2003).

This strategy has been specified in a *Comprehensive Policy for Bosnia and Herzegovina* (European Council, 2004) and other official documents. However, problems to co-ordinate the activities of the EU Police Mission (EUPM) and the EU Military Mission (EUFOR) in BiH have been evident during the first year of the running of EUFOR. The paper discusses the problems the

---

\* Teaching Professor, Land Forces “Nicolae Balcescu” Sibiu

EU has faced when trying to implement Crisis Management Operations that involve simultaneously civilian and military components. Particular attention is paid to processes of learning and obstacles that have prevented the institutionalization of the lessons learned in this case.

### **I. EU Crisis Management Operations**

Jack Levy defines learning as “*a change of beliefs (or the degree of confidence in one’s beliefs) or the development of new beliefs, skills, or procedures as a result of the observations and interpretation of experience*” (1994: 283). Drawing on this definition, learning is conceived for the purpose of this paper as an active process which involves the following stages:

- 1) Observation of your own experience or others’ experience;
- 2) An active interpretation of this new information;
- 3) A change of beliefs. Thus, confronted to new information, actors will reassess their prior beliefs what will lead to a change of beliefs or a change in the degree of confidence of one’s beliefs (reaffirming your prior beliefs).

A crucial aspect here regards to the institutionalization of learning, i.e. the transfer from the individual to the institution. Only when learning has been institutionalized can lead to a policy change. However, the institutionalization of learning can be prevented by several factors. Among them, it can be mentioned: rotation, organizational culture, institutional setting and lack of resources.

Processes of learning at the EU level –in other words, the EU’s learning from its foreign policy activities– may result from an evaluation of the EU’s own experience, such as Crisis Management Exercises (CME) or Crisis Management Operations. In addition to this, the EU also learns from the information gathered about the experiences of other international actors (UN, NATO, Member States).

High rotation levels may be a problem to institutionalize learning in the case of police and military missions, because officers only stay between 6 to 12 months. Resources have been also a significant obstacle to implement the lessons learned. Finally, the compartmentalization of the ESDP may avert from learning processes. Problems to implement the lessons learned might result from turf battles within the EU itself. Besides, although there is a Lessons Learned Process in both military and police missions, there is not a centralized system of Lessons Learned at the EU level. For this reason, it is extremely difficult to transfer the lessons from the police to the military and vice-versa. This has resulted in a fragmented approach towards EU Crisis Management and has hindered attempts to streamline resources.

### **II. Civil-Military Co-Ordination (CMCO) in EU Crisis Management**

#### ***The challenge of CMCO within the EU***

The EU is commonly seen to be in a unique position to make a significant contribution to complex crisis management operations due to the broad range of instruments at its disposal, including political tools like conflict mediation; economic ones (humanitarian aid and long term economic assistance); police and military ones. The ESS (European Council, 2003) states that the EU “*could add particular value by developing operations involving both military and civilian capabilities*” (ibid.). In the same vein, an EU official argued that The Union will be capable both of maintaining peace and restoring law and order, policing, monitoring elections and rebuilding the material infrastructure and of providing humanitarian assistance. With these capabilities complementary to each other, the European Union has all the qualifications for being a powerful and effective player in world affairs.

However, the fact is that the EU is still far from using all these instruments in a coherent and effective way. The recent development of ESDP capabilities has increased the ability of the EU to play a significant role in the world, but it has also made coordination within the EU more difficult. The need for a more coherent approach is acknowledged both at the political and operational levels and for this, it is required both the structure for co-ordination, but also the political will of the actors involved. For instance, recently, the High Representative for CFSP stated, “... the EU is uniquely

equipped among international actors in its ability to tackle problems using a wide range of instruments. The trick is to use them in a co-ordinated way to achieve the greatest impact. This is not always easy, but where there is a will, there is usually a way “(Solana, 2005). Problems of Civil-Military Co-Ordination are not exclusive of the EU, but have also impinged upon the efforts of other international organizations involved in complex Peace Support Operations. Nonetheless, in the case of the EU, these difficulties are even more demanding due to the pillar division, the complexity of procedures and the number of actors involved both in the decision-making and the implementation process.

The overall system is complicated with the fragmentation of the EU’s presence on the ground. The slow development of the CFSP and ESDP over the last few years means that together with the traditional EU actors on the ground, the Commission Delegations, other EU actors have been deployed in the last years to the theatres of conflict, *inter alia*, the EUSRs, monitoring missions, police missions and military missions. The lack of a comprehensive planning strategy and appropriate co-ordinating mechanisms have originated some problems and prevented the implementation of a coherent and effective EU’s external action.

This paper focuses on the coherence within the intergovernmental pillar, i.e. CFSP/ESDP crisis management activities. Intra-pillar co-ordination is expected to be less problematic than inter-pillar co-ordination, i.e. co-ordination between the second and the first pillar. Ensuring coherence between short term (ESDP) and long term conflict prevention and crisis management policies (supported by the Commission) becomes a thorny issue, since the actors involved, the decision-making procedures and the premises are different. There is still a long way to improve inter-pillar co-ordination, and it seems that the breach has only grown in the last years with the development of the EU Civilian Crisis Management Capabilities.

### ***Meeting the challenge: Brussels’ efforts to improve CMCO***

Aware of the complexity and potential problems of co-ordination that could arise between civilian and military ESDP instruments, the EU tried to improve the co-ordination at the planning and the operational stages of crisis management operations. This issue was firstly discussed in the context of the preparation of the crisis management procedures (Council of the EU, 2000 and 2003). These procedures were initially tested in the first EU’s Crisis Management Exercise “CME 02” in May 2002. The lessons learned from the CME02 pointed at the need for an improvement of the CMCO throughout the planning and operational phases of an operation (House of Lords, 2003, 17). In consequence, in the second semester of 2002, the Danish Presidency presented an *Action Plan for the further strengthening of Civil-Military Co-Ordination in EU Crisis Management* to be developed by the following Greek Presidency (Council of the EU, 2002b). This document served to draw some attention among different actors about the need to foster a culture of coordination; however, it did not put in place any specific initiative or mechanism to achieve that goal.

This operational capacity will not be ready until the summer 2007. The Civ/Mil Cell should provide the EU with an added value in terms of strategic and conceptual planning, without overlapping with the roles of other institutional actors within the Council, that is, DG VIII (dealing with mil/pol aspects of ESDP), DG IX (civilian crisis management) and the EU Military Committee (EUMC). As acknowledged by an EU official: “one of the objectives here in the cell is to avoid duplication, we don’t want to do the job of DG VIII or DG IX, but that is not always easy (...) we are still finding our way and about how do we fit into the overall structure”. Another mentioned that the cell should not be seen as “the planner”, but as a “catalyst” for more integrated planning, pulling in expertise from different parts of the Council Secretariat, in particular when it comes to the implementation of the Concept for Comprehensive Planning.

The Civ/Mil Cell should in theory concentrate on developing a comprehensive planning at the strategic level, handing over the tactic and operational planning to DG III and DG IX. However, in its first months of functioning, the cell has concentrated in strengthening the planning capacities of DG IX, at the request of the later and due to the limited resources of DG IX and the multiplication of the civilian crisis management operations in the last months. The lack of resources

earmarked to civilian crisis management has so far prevented the Civ/Mil Cell from developing all its potential.

From the outset, the creation of this cell has also been surrounded by criticisms mainly because of its location, within the EUMS, which has been perceived with certain suspicion from other Directorates-General within the Council Secretariat (DG VIII and DG IX).<sup>31</sup> It is argued that since the role of this unit is to co-ordinate civilian and military activities it should be not located within the EUMS, headed by a military, and with a military-dominated composition. Rather it should have been established as an independent body, under the High Representative's command, composed equally by civilian and military personnel, hence acting as the main body bringing together the military and the civilian approaches.

Another problem to improve civilian-military co-ordination within the Council Secretariat stems from the complexity of its structures and procedures to deal with crisis management operations and the intra-institutional quarrels. As an EU official acknowledged, the Civ/Mil Unit could provide a holistic and integrated planning in crisis management, but "when push comes to shove, there is still too much directorate turf wars going on in respect to 'who does what'". This view is also shared by the High Representative. According to Javier Solana, The creation of the Civ/Mil Cell has been a step in the right direction, but does not go far enough.

It should be seen as a pathfinder, leading the way to a more complete integration of civilian and military expertise within the Council's structures. For this reason, the High Representative has recommended a reform of the Council Secretariat's structures to achieve "the maximum possible the civil/military integration in all areas". According to him, it is necessary a more concerted approach and the political will from the different bodies within the Council Secretariat. However, for the moment, this restructuring does not seem a priority. The Council Secretariat is still very much process-focused (engaged with EU internal processes), instead of being operation focused, i.e. looking at what are the appropriate instruments to deal with each crisis.

Finally, the recent creation of a European Gendarmerie Force (EGF) increases the need for a clear definition of the role of civilian police, paramilitary police and military forces in EU crisis management operations in an effort to streamline capabilities. Within the EU, there are some divergences amongst the Member States regarding the usefulness of constabulary forces. The Nordic countries, for instance, have traditionally been suspicious of the role of 'paramilitary' police forces and hence oppose their deployment. By contrast, Southern countries like Spain, France, Italy and Portugal have this type of forces at home and are keen to employ these forces in missions abroad. Because of this fundamental disagreement, the EGF has been created outside the EU's structures.

This initiative embodies the idea of creating a force that can fill in the gap between the military and the civilian interface, providing the best of each world (Esquivel Lalinde, 2005). It is particularly endowed to carry out a rapid reaction intervention in the aftermath of a conflict under a military command or a substitution mission under a civilian command and can be deployed at different stages of a crisis (initial phase, transition, stabilization, and even as a preventive engagement).

The EU needs a clear CMCO doctrine and to define what the role of each of these instruments should be in a post-conflict scenario. In the next section, the paper analyses the attempts to improve civil-military co-ordination in the field by considering the case of EU's engagement in BiH. In particular, it is interesting to examine the tensions between the police (EUPM) and the military (EUFOR) missions recently launched in the country.

### **III. CMCO in the case of Bosnia and Herzegovina**

#### ***An EU's fragmented presence on the ground.***

One of the main lessons drawn from the EU's experience in the Balkan conflicts was that the EU had to improve its crisis management capabilities in order to better deal with threats in its neighborhood. From then, the Balkans has become one of the main testing grounds for the ESDP. In January 2003, the first ever EU police mission began its operations in BiH, and then, on the 31st

March 2003, the military mission Operation Concordia in FYROM. In December 2004, the EU launched its largest ever military mission in BiH to take over from the NATO-led SFOR mission: EUFOR Althea. It was the first time that the EU had simultaneously on the same theatre of operations a civilian (EUPM) and a military (EUFOR) crisis management operation. This involved a new challenge for the EU: the need for an enhanced co-ordination between the military and the civilian elements of ESDP at different levels.

In BiH, coherence on the ground has been difficult to achieve not only because of the EU's fragmented presence, but also because of the fact that different actors arrived at different times, and that there was not a comprehensive approach from the beginning. The EC Monitoring Mission (later the EUMM) was launched in July 1991 to observe the cease-fire in Slovenia and then deployed to other countries in the region, including BiH, to monitor human rights and other security-related issues. In 2003, the EU decided to launch its first ever police mission in BiH. At the same time, Paddy Ashdown was appointed EU Special Representative in BiH (EUSR). The EUSR was integrated into the chain of command of the EUPM in order to facilitate co-ordination of the different EU bodies in the country.

To ensure coherence, different mechanisms have been set up, and among them, the most important is the figure of the EUSR. The EUSR is in the chain of command of EUPM and can offer political advice to EUFOR, *inter alia*, on organized crime and ICTY indictees. However, the two ESDP operations remain under separated chains of command and carry out different mandates what impinges upon coherence. The EUSR is not in the chain of command of EUFOR, limiting *de facto* its co-ordinating role, although good working relationships between the Force Commanders and the EUSRs have facilitated his task.<sup>37</sup> In the summer of 2004, with a view to prepare the deployment of EUFOR, the European Council approved a *Comprehensive policy for BiH* "to ensure that the EU has a comprehensive approach to Bosnia and Herzegovina, based on a clear EU policy and modalities to pursue that policy in a coherent manner" (European Council, 2004). The document acknowledged the difficulties to achieve co-ordination and coherence in BiH "given the magnitude of the EU's involvement" in the country. For this reason, different arrangements both in Brussels and in Sarajevo were suggested in order to ensure a coherent and effective policy.

#### ***Co-Ordination between EUPM and EUFOR in the fight against Organized Crime.***

However, these arrangements have not prevented some problems of co-ordination. A case in point has been co-ordination between the police and the military mission. In theory, the mandates of the two missions did not clash. The role of EUPM was to monitor, mentor and inspect at the medium and senior level, assisting in the building of the capabilities of the Bosnian police forces, according to European and international standards (Council of the EU 2002a). EUFOR Althea was to provide a safe and secure environment, and to implement other aspects of ANNEX 1A and 2 of the Dayton Agreement (Council of the EU 2004). Whereas, the EUPM's mandate aimed to the longterm capacity-building of the police forces, EUFOR focused on the short term (deterrence). The first had a non-executive mandate (monitor, mentor and inspect); the latter had an executive mandate, i.e. it had enforcement tools to be used if appropriate.

Everybody seems to agree that the military mission in BiH is a low-level risk mission, especially given that the country is currently in the process of signing a Stabilization and Association Agreement. Even if not ruled out, the resumption of ethnic violence among the different entities' armies does not seem likely to occur. With the defense reform that has been recently agreed, in the next years, there will be a single army.

Therefore, deterrence, the main task of EUFOR, will be made redundant. Instead, one of the main challenges for the country appears to be organized crime, including drug trafficking, smuggling of weapons and human trafficking. According to the ESS, organized crime constitutes one of the main security challenges for the EU and the Balkans appear as one of the main nests of organized crime: "90% of the heroin in Europe comes from poppies grown in Afghanistan . . . Most of it is distributed through Balkan criminal networks which are also responsible for some 200,000 of the 700,000 women victims of the sex trade world wide" (European Council, 2003). Supporting

institution building projects and a solid democracy constitutes one of the most effective ways to tackle this problem. As stated in the ESS, “restoring good government to the Balkans, fostering democracy and enabling the authorities there to tackle organized crime is one of the most effective ways of dealing with organized crime within the EU”.

The role of EUFOR in the fight against organized crime was rather different. EUFOR’s mandate identified the fight against organized crime as one of its supporting tasks, but from the outset, the involvement of EUFOR in the fight against organized crime was considered by the Force Commander to be a fundamental task. It was argued that its participation in such missions was particularly needed because of the seriousness of the problem, affecting the stability and the security situation in BiH. Since EUFOR took over from SFOR in December 2004, it conducted different operations together with local law enforcement agencies to fight illegal activities like weapons’ smuggling, drug trafficking, human trafficking and illegal logging. They were carried out both by military troops and the IPU, a constabulary force, especially well suited for such activities.

However, EUFOR’s assertive approach soon generated criticisms within the EU family and these problems were pointed out in several EUPM *Mission Reviews*. Some EU officials, especially from the Commission and the EUPM, criticized the appropriateness of this type of operations ten years after Dayton.<sup>44</sup> From the point of view of EUPM, the activities that EUFOR was carrying out to fight organized crime were beyond its mandate and had to be put to an end. They argued that EUFOR was interfering with EUPM’s mandate. By participating in organized crime operations, they were doing the job of the local police forces, instead of promoting long-term capacity-building and ownership of the reforms.

However, as a result of a process of learning by doing, EU actors realized the need for better arrangements. In September 2005, the representatives of EUPM, EUFOR and the EUSR agreed on *Seven Principles for co-ordination* and on *General Guidelines for Increasing Cooperation between EUPM-EUFOR and EUSR* (EUPM, EUFOR, EUSR, 2005). According to this document, the main coordinating role would fall under the responsibility of the EUSR who would chair a new body, the Crime Strategy Working Group. According to the *Seven Principles*, EUPM would take the lead in the policing aspects of the ESDP, supporting efforts in tackling organized crime. EUPM would assist the local authorities by mentoring and monitoring the planning of these operations, while EUFOR would provide the operational capabilities to these operations, all under the political co-ordination of the EUSR. These activities should aim at supporting the efforts of BiH authorities in the fight against organized crime, in an effort to promote local ownership.

The problems between EUPM and EUFOR highlighted Brussels’ inability in designing a comprehensive civilian and military approach to crisis management. Besides, they came out at a time when the mandate of EUPM had to be reviewed, which led to a heated debate among the Member States about the appropriateness of executive/nonexecutive missions, the role of constabulary forces in EU crisis management and the overall strategy of the EU in the fight against organized crime. The EU Member States (and the EUSR) realized that something had to be done to improve this situation and contributed to exert pressure on the relevant actors in BiH. There was an agreement that EUFOR should progressively reduce its role in the fight against organized crime (facilitating in this way EUFOR’s exit strategy). At the same time, it was obvious that something had to be done to deal with the threat posed by organized crime. The solution was to enhance the mandate of EUPM. The Carabinieri-type component remained within EUFOR, but would act under the leading role of EUPM.

Along the same lines as the Seven Principles, the new EUPM mission launched in January 2006, has a stronger, more pro-active role in the fight against organized crime, assisting the local authorities in planning and conducting organized crime investigations (Council of the EU, 2005). With this new mission the EU has tried to overcome some of the problems of the previous one. For example, it has strengthened its inspecting component. Hence one of the new strategic priorities will be to monitor and inspect the accountability of the local police by looking at the operations carried out by the Bosnian police forces, but also the conduct of individual police officers. On the other hand, this mission also tries to respond to criticisms that pointed to the lack of an integrative

approach in the previous EUPM, neglecting the importance of other rule of law components in the fight against criminality in BiH. Even though the new EUPM is still a police mission, it also includes some rule of law experts.

### **Concluding remarks**

Through a process of learning, the EU is progressively improving its crisis management capabilities to better deal with complex security situations. Thus, in the last few months, the EU has launched mixed civilian crisis management operations including both police and rule of law components (EULEX Iraq and the new EUPM could serve as an example), civilian-military mixed operations (such as the EU support to AMIS II in Darfur), as well as civilian operations supported by military expertise (the EU Monitoring Mission in Aceh). In this way, the EU has put to the test its recurrent claim that it is in a unique position to contribute to complex crisis management and that it constitutes an added value to NATO. Yet, this challenge requires an effective CMCO system working across the spectrum of EU instruments, especially since the EU has rarely launched integrated missions, i.e. with military and civilian components under a common chain of command and sharing a common mandate.

Several factors explain problems in the institutionalization and implementation of the lessons drawn at the decision-making level. Firstly, it is about the fragmentation of the structures dealing with crisis management. The compartmentalization of the Council Secretariat, for example, means that there is little hope that the new Civ/Mil Unit can link the civilian military spectrums of crisis management unless the Council Secretariat is reorganized. In the absence of a single decision-making process, and while the division among pillars remains, an intensification of contacts among all the relevant actors and better structures for communication might help to overcome some problems.

The EU's experience in BiH is also important because the EU can use the lessons learned in terms of civil-military co-ordination for future operations. For instance, the above mentioned problems in BiH have led to the discussion within the EU of a *Regional approach to Organized Crime in the Western Balkans* and the delineation of some guidelines and recommendations for EU crisis management missions to take into consideration when assisting in the fight against organized crime. Kosovo could be the first country where, starting from scratch, the EU could test its new CMCO doctrine regarding the fight against organized crime.

As one EU official mentioned, “*everybody wants co-ordination, but nobody wants to be co-ordinated*”. As in other areas of EU crisis management policies, the Union is learning how to move from this idea by developing the necessary concepts and putting in place new co-ordinating mechanisms both at the decision-making and at the implementation level. Problems of co-ordination between the Commission and the council activities cannot be completely solved unless the pillar structure is abolished. Coordination between ESDP operations would not require such an institutional reform.

Instead it is related to different institutional and working cultures among the actors involved (civilian/military). In this sense, institutional reform has its limits here and the only way out would involve a change in beliefs (learning) conducive to a cooperative culture. For the moment, it is not clear whether the necessary political will to achieve this objective is already in place, in particular when it comes to the Brussels milieu. Without this will, the lessons learned will be lost.

### **References**

- [1] Van Baarda, T. A. (2001) “A Legal Perspective on Cooperation between Military and Humanitarian Organisations in Peace Support Operations”, *International Peacekeeping*, Vol.8, No.1, pp.99-116.
- [2] Council of the EU (2000) *Contribution by the High Representative. Procedures for a Comprehensive, Coherent Crisis Management: Reference Framework*. 13597/1/00 REV 1, Brussels, 30 November.

- [3] Council of the EU (2002a) “Council Joint Action 2002/210/CFSP of 11 March 2002 on the European Union Police Mission”, *Official Journal of the European Communities*, L70, 13 March, p.1-6.
- [4] Council of the EU, (2002b) “CIMIC Concept for EU-led Crisis Management Operations”, 7106/02, Brussels, 18 March. Council of the EU (2002c) *ESDP Presidency Report*, 15428/02, Brussels, 10 December.
- [5] Council of the EU (2003) *Suggestions for procedures for coherent, comprehensive EU crisis management*, Doc. 7116/03, Brussels, 6 March.



# CONSIDERAȚII PRIVIND NECESITATEA CUANTIFICĂRII ELEMENTELOR DE INCOMPATIBILITATE PENTRU ACCESUL LA INFORMAȚII CLASIFICATE

Petre PORADICI\*

*A Designated Security Authority uses a two-part process to determine whether an individual should be granted a security clearance. The first phase is the personnel security investigation, in which the investigators corroborate information provided by the applicant, interview character references, and review national and local records. The second phase is the adjudication. Adjudicators weigh favorable and unfavorable information with regard to a number of factors, such as the nature, extent, and seriousness of any conduct. If, on balance, the evidence suggests the individual is a good security risk, the clearance can be granted.*

## Introducere

Procesul de verificare a personalului are drept scop identificarea, prevenirea și reducerea riscurilor de securitate privind compromiterea informațiilor clasificate.

Autorizarea accesului la informații clasificate cuprinde două procese în strânsă relaționare, astfel:

1. *Verificarea (investigația) de securitate* – proces de investigare a trecutului persoanei în scopul obținerii de informații de natură să permită evaluarea factorilor de risc privind accesul la informații clasificate;

2. *Evaluarea și fundamentarea factorilor de risc privind accesul la informații clasificate* – proces care se bazează pe toate informațiile de securitate: datele completate de solicitant în formularele de securitate, informații furnizate de instituțiile cu atribuții în domeniul securității, informații rezultate din interviuri de securitate și datele rezultate din investigația de securitate.

În conformitate cu legislația națională (aliniată standardelor de protecție a informațiilor NATO clasificate), pentru cel mai ridicat nivel de secretizare, verificarea de securitate se bazează pe o serie de elemente care presupun o investigare a trecutului persoanei dar și consultarea unor baze de date ale unor instituții cu atribuții în domeniul securității naționale.

*Evaluarea și fundamentarea factorilor de risc privind accesul la informații clasificate*, este un proces decizional de maximă importanță, care se derulează pe baza tuturor datelor disponibile și are în vedere:

a) loialitatea persoanei;  
b) caracterul, nivelul de pregătire, relațiile și discreția persoanei, care să ofere garanții asupra corectitudinii în gestionarea informațiilor clasificate, oportunității accesului în compartimente, obiective, zone și locuri de securitate în care se gestionează informații clasificate din domeniul său de activitate.

Conform legislației naționale<sup>26</sup>, constituie elemente de incompatibilitate pentru accesul solicitantului la informații clasificate secret sau de nivel superior oricare din următoarele situații:

a) dacă în mod deliberat a ascuns, a interpretat eronat sau a falsificat informații importante, mai ales de tipul acelor care prezintă importanță pentru verificarea de securitate, ori a mințit deliberat în completarea formularelor tip, înainte sau în timpul interviului de securitate;

b) are antecedente penale sau a fost sancționat contravențional pentru fapte care indică tendințe infracționale;

c) are dificultăți financiare serioase sau există o discordanță semnificativă între nivelul său de trai și veniturile declarate;

d) consumă în mod excesiv băuturi alcoolice ori are un trecut în care a fost dependent de alcool, droguri sau alte substanțe interzise prin lege, care produc dependență;

\* **Comandor (r.)**

<sup>26</sup> Legea nr. 182/2002 privind protecția informațiilor clasificate; HG 353/2002, Norme privind protecția informațiilor clasificate ale Tratatului Atlanticului de Nord în România; HG 585/2002. Norme privind protecția informațiilor naționale clasificate.

- e) are sau a avut comportamente imorale sau deviații de comportament care pot genera riscul ca persoana să fie vulnerabilă la șantaj sau presiuni;
- f) a demonstrat lipsă de loialitate, necinste, incorectitudine sau indiscreție;
- g) a încălcat reglementările privind securitatea informațiilor clasificate;
- h) suferă sau a suferit de boli psihice care îi pot cauza deficiențe de discernământ, confirmate prin investigație medicală efectuată cu acordul persoanei solicitante;
- i) poate fi supus la presiuni din partea rudelor sau persoanelor apropiate, care ar putea genera vulnerabilități exploatabile de către serviciile de informații străine.

Principalele criterii de evaluare a compatibilității în vederea eliberării documentelor de securitate pentru acces la informații clasificate, vizează atât trăsăturile de caracter, cât și situațiile din care pot rezulta riscuri și vulnerabilități de securitate.

Sunt relevante și se iau în considerare, la eliberarea documentului de securitate, caracterul, conduita profesională sau socială, concepțiile și mediul de viață ale soțului/soției sau concubinului/concubinei persoanei solicitante, precum și ale rudelor apropiate.

Următoarele situații, imputabile atât solicitantului, cât și soțului/soției sau concubinului/concubinei acestuia, precum și rudelor apropiate, reprezintă elemente de incompatibilitate pentru accesul la informații clasificate secret sau de nivel superior:

a) dacă a comis sau a intenționat să comită, a fost complice, a complotat sau a instigat la comiterea de acte de spionaj, terorism, subversiune, sabotaj, crimă organizată, trădare ori alte infracțiuni contra securității statului român, securității NATO, UE ori a sprijinit persoane suspectate de a se încadra în această categorie;

b) dacă este sau a fost un susținător al vreunei organizații sau puteri străine ostile, este sau a fost recent în relații apropiate cu membrii unor astfel de organizații într-o formă de natură să ridice suspiciuni temeinice cu privire la încadrarea și loialitatea persoanei.

În domeniul securității personalului<sup>27</sup>, este unanim acceptată ideea că, *o investigație de securitate executată profesional, pune rar în evidență, informații care, eventual coroborate cu celelalte menționate anterior, oferă un „portret” al persoanei verificate, din punct de vedere al securității, „alb imaculat” sau „negru absolut”.*

În aceste condiții, procesul de evaluare și fundamentare a factorilor de risc privind accesul la informații clasificate, presupune în final, *încadrarea „nuanței de gri” în zona „alb” sau „negru”, ceea ce în terminologia de specialitate înseamnă risc de securitate aflat în marja de acceptabilitate, sau nu.*

Chiar și pentru un novice, simpla trecere în revistă a elementelor de incompatibilitate, așa cum sunt acestea stipulate în legislația națională – preluate din standardele de securitate ale NATO –, naște semne de întrebare cu privire la modul de analiză și evaluare a riscurilor de securitate. Spre exemplu, nu sunt specificate acele fapte care indică tendințe infracționale, iar încălcarea unor prevederi din Codul Rutier constituie contravenție și se sancționează ca atare.

Argumentele succinct prezentate, conduc fără echivoc la concluzia că, suplimentar față de elementele de incompatibilitate stipulate prin lege, este necesar, ca instrument de evaluare și fundamentare a riscurilor de securitate în domeniul securității personalului, un mod reglementat prin standarde specifice, de cuantificare a nivelului de risc privind accesul la informații clasificate.

### **Factori care permit cuantificarea elementelor de incompatibilitate privind accesul la informații clasificate**

Fiecare solicitare de autorizare a accesului la informații clasificate, necesită evaluarea și fundamentarea factorilor de risc, prin analizarea tuturor elementelor verificate, pe întreaga perioadă stipulată prin lege și prin prisma elementelor de incompatibilitate privind accesul la informații clasificate, decizia finală fiind, fie autorizarea accesului la informații clasificate, fie avizarea negativă, cu consecințele legale ce decurg din aceasta.

Trebuie menționat faptul că, pentru fiecare element de incompatibilitate, datele rezultate,

<sup>27</sup> Kent S. Crawford, James A. Riedel „Screening of Personnel Security Investigations”, PERSEREC, 2001.

pot pune în evidență, atât informații favorabile, de natură să atenueze riscurile de securitate, cât și informații nefavorabile, de natură să amplifice riscurile.

În evaluarea informațiilor nefavorabile referitoare la persoana verificată, conform<sup>28</sup>, cei abilitați pentru evaluarea și fundamentarea riscurilor de securitate, trebuie să ia în considerație factori care nu sunt specificați în cadrul juridic național și care se referă la:

- *natura, amploarea și gravitatea faptei care se poate încadra în unul din elementele de incompatibilitate;*

- *circumstanțele și împrejurările în care s-a petrecut o anumită faptă, incluzând și producerea în cunoștință de cauză;*

- *frecvența și caracterul de noutate în manifestarea faptei în discuție;*

- *vârsta și maturitatea individului la momentul producerii faptei;*

- *prezența sau absența reabilitării sau alte modificări comportamentale pertinente;*

- *motivația care a determinat producerea faptei;*

- *posibilitatea ca persoana să poată fi supusă la presiune, constrângere, exploatare sau privare de libertate datorită faptei în cauză, și*

- *probabilitatea de continuare sau repetare a unei fapte similare.*

Experiența în domeniul securității personalului a multor țări membre NATO, a condus la adoptarea unor standarde de evaluare a riscurilor de securitate bazate atât pe standardele minime de protecție a informațiilor NATO clasificate „C-M (2002)49”, cât și pe elemente care țin cont de specificul național. Acestea permit, pe de o parte, utilizarea aceluiași „unități de măsură” pentru evaluarea factorilor de risc la punerea în evidență a unor fapte similare produse de diferite persoane, iar pe de altă parte, protejează din punct de vedere juridic personalul abilitat cu luarea deciziei de autorizare a accesului la informații clasificate, în cazurile în care persoanele avizate negativ, sau cele cărora li se retrag documentele de securitate din cauza unor incompatibilități, contestă în instanță deciziile respective.

Modalitatea practică de cuantificare a elementelor de incompatibilitate în scopul evaluării și fundamentării riscurilor de securitate, presupune analizarea pentru fiecare element de incompatibilitate, atât a factorilor favorizanți, cât și a factorilor defavorizanți și stabilirea, pentru fiecare dintre aceștia, a limitelor de acceptabilitate.

Totodată, trebuie avut în vedere faptul că, în cursul investigației de securitate, ori de câte ori se pun în evidență aspecte care s-ar putea constitui în elemente de incompatibilitate, trebuie obținute informații care să permită cuantificarea acestor elemente, cum ar fi: natura, amploarea, gravitatea, circumstanțele, repetabilitatea, motivația, posibilitatea de a fi supusă persoana la șantaj, presiune, privare de libertate, etc.

Un exemplu concret referitor la necesitatea cuantificării unui element de incompatibilitate, îl constituie cel stipulat la alin. g), art.160 din HG 585/2002, pentru aprobarea Standardelor naționale de protecție a informațiilor clasificate în România. Datorită faptului că elementele de incompatibilitate din legislația națională, au fost preluate din standardele NATO, iar la momentul elaborării legislației naționale, erau în vigoare standardele CM 55(15) Final, acest element de incompatibilitate este stipulat sub forma „dacă a încălcat reglementările privind securitatea informațiilor clasificate”.

În standardele de protecție a informațiilor NATO clasificate „C-M (2002)49”, care au abrogat standardele anterioare, acest criteriu de incompatibilitate a fost modificat, regăsindu-se sub forma „dacă a încălcat *în mod repetat sau grav* reglementările privind securitatea informațiilor clasificate”.

Este evidentă schimbarea esențială a modalității de abordare, prin prisma reglementărilor NATO, în schimb, legislația națională necesită, pentru o aplicare unitară, o nuanțare și interpretare corectă, norme specifice de aplicare din care să rezulte definirea gravității, precum și a repetabilității, acceptate în situația unor încălcări ale reglementărilor privind securitatea informațiilor clasificate, care nu se încadrează în categoria „grave”.

---

<sup>28</sup> Adjudicative Guidelines for Determining Eligibility for Access to Classified Information, SUA, DoD 1997.

O abordare similară este necesară și pentru alte elemente de incompatibilitate, cum ar fi cel prevăzut la alin. d) „consumă în mod excesiv băuturi alcoolice ori are un trecut în care a fost dependent de alcool, droguri sau alte substanțe interzise prin lege, care produc dependență”.

Dacă persoana în cauză, are un trecut în care a fost dependent de alcool dar, a urmat un tratament de dezalcolizare, în urma căruia expertiza medicală pune în evidență faptul că tratamentul a fost eficient și persoana nu mai este dependentă de alcool, iar din informațiile obținute în cursul investigației de securitate, nu rezultă că ulterior tratamentului, persoana a dovedit consum excesiv de alcool sau dependență, practic se poate accepta că din acest punct de vedere, *riscul este acceptabil, iar persoana poate fi avizată pozitiv.*

### **Concluzii**

Esențial este ca aceste aspecte de ordin tehnic, să fie implementate prin standarde specifice și aplicate de toate Autoritățile Desemnate de Securitate abilitate să autorizeze accesul la informații clasificate.

Acest lucru este cu atât mai important, cu cât documentele de securitate care permit accesul la informații NATO și UE clasificate, sunt eliberate de către Autoritatea Națională de Securitate (Oficiul Registrului Național al Informațiilor Secrete de Stat) și sunt recunoscute de către toate țările membre NATO și UE.

În acest sens, apreciez ca deosebit de util ca, sub coordonarea Oficiului Registrului Național al Informațiilor Secrete de Stat, să se declanșeze consultări pe această temă cu toate Autoritățile Desemnate de Securitate abilitate să autorizeze accesul la informații clasificate, ale căror concluzii să se concretizeze în reglementări specifice.

### **Bibliografie**

- [1] **Legea nr. 182/2002 privind protecția informațiilor clasificate.**
- [2] **HG 353/2002, Norme privind protecția informațiilor clasificate ale Tratatului Atlanticului de Nord în România.**
- [3] **HG 585/2002, Norme privind protecția informațiilor naționale clasificate.**
- [4] Kent S. Crawford, James A. Riedel, *Screening of Personnel Security Investigations*, PERSEREC, 2001.
- [5] **Adjudicative Guidelines for Determining Eligibility for Access to Classified Information**, SUA, DoD 1997.

## PROBLEMATICA SISTEMULUI DE PROTECȚIE A INFORMAȚIILOR CLASIFICATE

Cristina ZEVEDEI\*

*Classified information is sensitive information to which access is restricted by law or regulation to particular classes of people. The purpose of classification is ostensibly to protect information from being used to damage or endanger national security.*

*Classification formalizes what constitutes a "state secret" and accords different levels of protection based on the expected damage the information might cause in the wrong hands.*

*The purpose of the Law no.182/2002 is for the protection of classified information and of confidential sources that provide this type of information. Protection of this information is done by creating the national system of protection of information.*

*In supporting Law no.182/2002, the government has issued various ordinances regarding the applicable norms of the law like: HG no.353/2002, HG no.585/2002 and HG no.781/2002.*

### Noțiuni introductive

Într-o societate bazată pe competiție și pe liberul acces la resurse, elementul care face diferența, între actorii de pe piață, rezultă din modul de prelucrare și interpretare a informației și a vitezei de transfer a rezultatelor.

Informațiile clasificate reprezintă categoria de informații cea mai riguros reglementată și pentru care s-au dezvoltat până în prezent cele mai evolute mijloace de protecție.

“Informația clasificată semnifică acea informație sau material care necesită protecție împotriva dezvăluirii neautorizate, atribuindu-i-se în acest scop o clasificare de securitate”<sup>29</sup>.

Informațiile clasificate sunt informațiile care nu sunt destinate publicului, gestionarea lor realizându-se de către un număr limitat de persoane special autorizate, sunt protejate prin lege și poartă un marcaj special.

Clasa informațiilor clasificate vizează doar acea parte a cunoștințelor care îndeplinesc cumulativ două condiții:

- a) au caracter de noutate pentru deținător și, în același timp, pentru cel puțin o altă entitate;
- b) se pot defini interese divergente în legătură cu deținerea lor.

Statutul României de stat membru NATO și UE, a condus implicit la asumarea unor responsabilități în domeniul protecției informațiilor clasificate NATO și UE.

Alvin Toffler citează un ofițer superior din Cabinetul Secretarului Apărării a cărui afirmație îndeamnă la reflecție: “/.../ a existat un enorm cult al secretomaniei – iar secretul în sine a devenit o hârtie de turnesol pentru a testa valabilitatea ideilor”. În acest nou context poate avea loc o reconsiderare semnificativă a raportului dintre secret și nesecret.

Împărțirea informațiilor clasificate în trei categorii importante: naționale, NATO și UE, conduce la diferențe în modul de abordare a unor aspecte similare și implicit la dificultăți în rezolvarea problemelor care pot să apară. În acest sens, protecția informațiilor clasificate impune o viziune unitară, de ansamblu, care să fie reglementată de o singură lege.

### Cadrul legal al protecției informațiilor clasificate

Realizarea protecției informațiilor clasificate în România se face prin instituirea “Sistemului național de protecție a informațiilor” – SNPIC<sup>30</sup>.

Protecția informațiilor clasificate se realizează în conformitate cu prevederile Legii nr.182/2002 și, în principal, a normelor de aplicare a acesteia, prevăzute în:

- Standardele naționale de protecție a informațiilor clasificate în România (HG nr.585/2002);

---

\* Doctorand

<sup>29</sup> Legea nr.182/12.04.2002: “Lege privind protecția informațiilor clasificate”

<sup>30</sup> Idem.

- Normele privind protecția informațiilor clasificate ale Organizației Tratatului Atlanticului de Nord în România (HG nr.353/2002);
- Normele specifice de protecție a informațiilor clasificate introduse prin ordine ale ministrului.

La baza reglementărilor privind protecția informațiilor clasificate în România se află experiența în domeniu a țărilor membre NATO și UE.

Putem interpreta astfel că, Normele privind protecția informațiilor clasificate ale Organizației Tratatului Atlanticului de Nord în România, aprobate prin HG nr.353/2002, pot fi considerate “norme NATO”.

Legea nr.182/2002 consacră patru entități cu atribuții în aplicarea măsurilor de protecție a informațiilor clasificate, astfel:

- Consiliul Suprem de Apărare a Țării (CSAȚ) care asigură coordonarea la nivel național a tuturor programelor de protecție a informațiilor clasificate;
- Autoritatea Națională de Securitate (ANS) care exercită atribuții de autorizare, reglementare și control privind protecția informațiilor NATO clasificate;
- Oficiul Registrului Național al Informațiilor Secrete de Stat (ORNISS) care organizează evidența listelor și a informațiilor clasificate și a termenelor de menținere în nivelurile de clasificare, a personalului verificat și avizat pentru lucrul cu informațiile secrete de stat, precum și a registrelor de autorizări;
- Serviciul Român de Informații (SRI) care asigură coordonarea generală a activității și controlul măsurilor privitoare la protecția informațiilor secrete de stat.

### **Sistemul de protecție a informațiilor clasificate**

Un sistem de protecție a informațiilor clasificate reprezintă totalitatea structurilor, responsabilităților, procedurilor, dotărilor specifice și resurselor destinate protecției informațiilor clasificate, într-o manieră unitară și eficientă, de către un gestionar al unor asemenea informații.

România trebuie să aibă o atitudine proactivă. Dinamica mediului de securitate obligă țara noastră să fie receptivă și să se acomodeze, din mers, prin adaptarea continuă a măsurilor de protecție a informațiilor clasificate, la riscurile și amenințările de securitate la adresa României, NATO și UE.

De o protecție specială trebuie să se bucure și informațiile neclasificate. Mă refer aici, la informațiile NATO din această categorie, pentru care Alianța a elaborat o reglementare specială. Aceasta prevede că informațiile NATO UNCLASSIFIED vor fi utilizate numai în scopuri oficiale; astfel, numai persoanele, organismele și organizațiile care au nevoie să utilizeze astfel de informații pentru scopurile oficiale ale NATO pot avea acces la ele.

Realizarea protecției informațiilor clasificate în România se face prin instituirea “Sistemului național de protecție a informațiilor” – SNPIC.

Principalele obiective fixate de Legea nr.182/2002 pentru “Sistemul național de protecție a informațiilor clasificate” sunt :

- Protejarea informațiilor clasificate împotriva acțiunilor de spionaj, de compromitere sau de acces neautorizat, împotriva alterării sau modificării conținutului acestora;
- Realizarea securității sistemelor informatice și de transmitere a informațiilor clasificate.

Protecția informațiilor clasificate se realizează prin trei categorii de acțiuni generice: prevenire, combatere și controlul consecințelor.

În funcție de natura lor, măsurile de protecție se referă la protecția juridică, fizică și protecția “personalului”.

Sistemul de protecție a informațiilor clasificate, din punct de vedere al obiectivelor urmărite, acoperă toate domeniile securității: organizare/administrare, securitatea personalului, securitatea fizică, protecția documentelor, INFOSEC și securitatea industrială.

Măsurile de protecție prevăzute de lege sunt destinate:

- să prevină accesul neautorizat la informațiile clasificate;
- să garanteze că informațiile clasificate sunt distribuite exclusiv persoanelor îndreptățite;

- să asigure protecția fizică a informațiilor, precum și a personalului necesar protecției informațiilor clasificate.

Responsabilii din domeniul protecției informațiilor clasificate trebuie să asigure un mediu de securitate stabil. Este foarte importantă analiza amenințărilor, riscurilor și vulnerabilităților locale, regionale și globale.

Proiectarea unui “Sistem de protecție a informațiilor clasificate” (SPIC) se realizează în strânsă legătură cu aplicarea managementului riscului. Managementul riscului de securitate al informațiilor clasificate implică planificarea, organizarea, conducerea și controlul proceselor specifice unei organizații, astfel încât riscul de securitate al informațiilor clasificate gestionate de acesta să se mențină în limite asumate anterior.

Managementul riscului de securitate al informațiilor clasificate permite conducătorilor entităților organizaționale ce gestionează informații clasificate să adopte decizii referitoare la tipul și amploarea măsurilor de protecție ce trebuie implementate, astfel încât să se realizeze un echilibru rezonabil între eforturile necesare și nivelul de risc la adresa securității informațiilor, cu asigurarea standardelor minime de protecție.

Riscul apare la concurența a două categorii de factori, care se condiționează reciproc: amenințarea și vulnerabilitatea.

Amenințarea reprezintă o situație accidentală sau determinată de apariția/manifestarea unui interes specific ce poate surveni atât în exteriorul, cât și în interiorul unei entități organizaționale ce gestionează informații clasificate. Materializarea unei amenințări se referă la situația în care consecințele generate de amenințare se produc și determină compromiterea informațiilor clasificate. Amenințarea, de regulă, nu indică prin sine modalitatea de afectare a informațiilor clasificate, fără însă a exclude în totalitate acest lucru.

Vulnerabilitatea reprezintă un punct slab în sistemul de protecție determinat fie de limitele soluției aplicate și de calitatea implementării acesteia, fie de o pierdere a controlului în diverse aspecte ce țin de modul de administrare a sistemului sau de aplicarea corectă a măsurilor de protecție, care ar crea condiții de natură să permita ca pericolele generate de consecințele produse de o amenințare să se poată materializa, în sensul afectării securității informațiilor clasificate.

Riscul de securitate reprezintă probabilitatea ca o amenințare să se materializeze exploatănd o anumită vulnerabilitate.

Analiza măsurilor adoptate prin legislația specifică domeniului protecției informațiilor clasificate pune în evidență două obiective fundamentale ale “Sistemului național de protecție a informațiilor clasificate”: implementarea unitară a măsurilor de protecție și controlul eficacității măsurilor de protecție.

Implementarea unitară a măsurilor de protecție reprezintă componenta centrală a misiunii specifice unei autorități naționale de securitate.

Controlul eficacității măsurilor de protecție reprezintă componenta centrală a misiunii structurilor de informații, în domeniul protecției informațiilor clasificate.

Implementarea unitară a măsurilor de protecție de către autoritatea națională de securitate cuprinde trei componente majore, elemente esențiale ale unui model de gândire în domeniul protecției informațiilor clasificate:

- viziunea unitară asupra “Sistemului național de protecție a informațiilor clasificate” (SNPIC);

- aplicarea unitară a măsurilor de protecție a informațiilor clasificate prin constituirea “Sistemelor de protecție a informațiilor clasificate” (SPIC);

- funcționarea conformă și perfecționarea SNPIC.

În concluzie, atunci când vorbim despre informații clasificate, din modul cum am definit “amenințarea” și “vulnerabilitatea”, realizăm că ar fi practic imposibil să existe și să poată fi implementat un sistem de protecție despre care să putem afirma că poate să asigure “risc de securitate zero”.

Până în prezent, cel puțin, nu s-a dovedit existența unui sistem care să reziste oricărui tip de “amenințări”, pe fondul posibilității apariției oricărei “vulnerabilități”.

Dezbaterile, cooperarea, schimburile de experiență între specialiștii (din România, țări NATO și UE) în domeniul protecției informațiilor clasificate, cu colaborarea somităților academice care provin din domenii conexe (sociologie, management etc) pot avea ca rezultat direcții inovatoare, de referință, în domeniul protecției informațiilor clasificate.

În contextul globalizării, România fiind membru NATO și UE, eficientizarea sistemului de protecție a informațiilor clasificate depășește viziunea unui program la nivel național. Ideal ar fi să găsim formula cea mai potrivită pentru a păstra un echilibru între interesul național și dubla calitate a României de membru NATO și UE și a putea realiza, în același timp, proiecte inovatoare în domeniul protecției informațiilor clasificate, care să poată preveni aproape orice tip de “amenințări”.

### Bibliografie

- [1] **Legea nr.182/12.04.2002: Lege privind protecția informațiilor clasificate.**
- [2] **HG nr.585/13.06.2002: Hotărâre pentru aprobarea Standardelor naționale de protecție a informațiilor clasificate în România.**
- [3] **HG nr.353/15.04.2002: Hotărâre pentru aprobarea Normelor privind protecția informațiilor clasificate ale Organizației Tratatului Atlanticului de Nord în România.**
- [4] Romanoschi, C., **Managementul securității informațiilor clasificate**, Editura Academiei Tehnice Militare, 2007.
- [5] Toffler Alvin, **Război și antirăzboi. Supraviețuirea în zorii secolului XXI**, Editura Antet, 1995.
- [6] **Acordul de securitate din 08 iulie 1994 între Guvernul României și Organizația Tratatului Atlanticului de Nord;**
- [7] **Legea nr.544/23.10.2001: Lege privind liberul acces la informațiile de interes public.**
- [8] HG nr.781/25.07.2002: Hotărâre privind protecția informațiilor secrete de serviciu.
- [9] The Hon. Lee H. Hamilton, *Remarks on Classification: Information Security Oversight Office*, 2005.
- [10] [www.cdep.ro](http://www.cdep.ro)
- [11] [www.just.ro](http://www.just.ro)
- [12] [www.senat.ro](http://www.senat.ro)
- [13] [www.presidency.ro](http://www.presidency.ro).



# MANAGEMENTUL INFORMAȚIILOR

- prezent și perspective -

**Dr. Neculae NĂBÂRJOIU\***  
**Virgil - Horațiu NĂBÎRJOIU\*\***

*The ideas submitted within this presentation address to all those working with information. As we aspire to an informational society, where the percentage of information users exceeds 50%, we can hardly identify those who do not need the power transferred by the supplementary knowledge in this field.*

*It is a fact that we are living in a real informational age and in a real informational warfare. To win, we must be prepared to wisely use information. In order to perform various duties which involve the use of information, it is necessary to improve the activity by using the power of information, if we are to paraphrase Alvin Toffler, before using the financial power or, moreover, before resorting to physical force.*

*Our presentation is supported by the legislation in force and complies with the present level of Romanian expertise in using information for organizing the activities and for applying specific programmes of instruction and education. Its content covers the issues at the level of the working standards of the North Atlantic Alliance and of the European Union.*

*Even if it is not a genuine Romanian idea, we hope you agree that, provided we are to X-ray the society as against information along history, leaders at all times, no matter if they were emperors, kings, presidents, directors, managers or employers, have taken special measures to protect their secrets, their confidential information.*

Motto: *“Războiul este 90% informație.*

*Nu există decât două forțe în lume, sabia și inteligența.*

*Pe termen lung sabia este întotdeauna învinsă de inteligență”.*

Napoleon Bonaparte

## I. Spre societatea informațională

În evoluția societății, analiștii deosebesc trei etape: *agrară, industrială și post-industrială*. Sfârșitul unui tip de societate și începutul alteia au fost despărțite de evenimente importante, revoluționare; revoluția industrială a marcat trecerea la un nou mod de viață a indivizilor și colectivităților, iar societatea post-industrială, numită și *societatea informațională*, apărută în timpul Războiului Rece, a condus la noi perspective de dezvoltare a societății.

Societatea informațională are următoarele *caracteristici mai importante*:

- trecerea de la o activitate economică axată pe producerea de bunuri materiale la o economie orientată pe servicii;
- preponderența, în structura populației active, a clasei profesionale și tehnice;
- importanța decisivă a informațiilor ca sursă de inovație și management (principiu director);

*Informația devine, în același timp, principalul mijloc de producție și principalul produs al unei astfel de societăți.*

Societatea informațională se bazează eminent pe cunoaștere, pe generarea și confruntarea de idei. *O țară, în care majoritatea forței de muncă se compune din cei care operează cu informații și pentru care informația este elementul cel mai important, reprezintă o societate informațională.* De pildă, un studiu<sup>31</sup> efectuat în Statele Unite indică faptul că 65% din populația activă este concentrată în sectorul informațiilor. În Uniunea Europeană 60% din locurile de muncă sunt legate de informație, iar două treimi din acumularea de capital provine din activități preponderent informaționale. La polul opus, în Lumea a III-a, denumită răutăcios și „Lumea cealaltă”, doar 7% se ocupă de informații. Unde ne situăm noi? Nu riscăm un procent pentru România. O fi 30, 40%.. dar mai bine să spunem un

---

\* **General de brigadă (r), conferențiar universitar, Oficiul Registrului Național al Informațiilor Secrete de Stat, Guvernul României**

\*\* **Doctorand, Ministerul Internelor și Reformei Administrative**

<sup>31</sup> Porat MU- The Information Economy, 2003.

adevăr de necontestat: *tindem spre nivelul din Uniunea Europeană*, că doar am fost relativ recent primiți în nobila familie.

Și în România perspectivele de abordare a erei informaționale sunt distincte:

*Cea dintâi perspectivă* acordă o importanță deosebită aspectelor macroeconomice, în special deplasării forței de muncă dinspre sectorul industrial (sau secundar) spre cel al serviciilor (sectorul terțiar).

*A doua perspectivă*, abordată după modelul japonez, definește societatea informațională din indicii care caracterizează consumul de informație și serviciile informaționale. Un indice stabilește ponderea cheltuielilor legate de informație în bugetul unei familii, iar altul urmărește cantitatea de informație (numărul anual de convorbiri telefonice, tirajul ziarelor la 100 de locuitori, numărul de cărți publicate la 1000 de locuitori), gradul de penetrare a mijloacelor de comunicare (telefon, radio, televiziune) și calitatea serviciilor informaționale.

Perspective de abordare a erei informaționale sunt multe, noi sperăm să fim convingători sintetizând că se poate vorbi de *societate informațională* dacă se îndeplinesc următoarele *condiții*:

- un venit anual pe cap de locuitor mai mare de 3.500 euro;
- numărul angajaților din sectorul servicii depășește 50% din populația activă;
- numărul studenților depășește 50% din totalul populației de aceeași vârstă;
- ponderea cheltuielilor, din bugetul personal și organizațional, legate de informație, indice experimentat de japonezi, depășește 35%.

Un lucru este cert: *Informația devine resursa esențială în societățile moderne, evaluate în plan politic, economic și social.*

Societatea informațională reprezintă o nouă etapă a civilizației umane, un nou mod de viață, care implică folosirea intensivă a informației în toate sferele activității și existenței umane, cu un impact economic și social semnificativ. Societatea informațională permite membrilor săi accesul larg la informație, un nou mod de lucru și de cunoaștere, amplifică posibilitatea globalizării economice și creșterea coeziunii sociale.

Să fim de acord că procesul de *globalizare* are o influență semnificativă în competiția pe *piața informațiilor*, conturându-se și în România două poziții: cea proglobalizare și cea antiglobalizare.

Prima dintre ele, poziția *proglobalizare*, supralicitează avantajele cărora le dă naștere globalizarea, și anume: eficientizarea prevenirii și luptei împotriva dezastrelor ecologice, a traficului de persoane și de droguri, a migrațiilor masive; o mai bună cooperare între state bazată pe *viteza rapidă de transmitere a informațiilor* și a fondurilor și pe creșterea nivelului de încredere și transparență în acțiunile comune ale statelor; transmiterea datelor cu rezeziune; dezvoltarea investițiilor și a schimburilor; multiplicarea locurilor de muncă pentru personal calificat, toate acestea conducând spre sporirea bogăției și prosperității în lume.

Cea de-a doua poziție, *antiglobalizare*, accentuează (sau măcar atenționează) dezavantajele generate de globalizare: marginalizarea economiilor / firmelor care nu fac față concurenței, instabilitatea capitalului și acapararea sferelor de influență de către crima organizată.

Păstrând o poziție echidistantă și obiectivă față de aceste opinii, se poate concluziona că globalizarea face ca omenirea să se bucure din plin de avantajele libertății de mișcare, nemaicunoscând nici o constrângere din punct de vedere al spațiului, fie el fizic sau virtual. Informația nu poate fi oprită la graniță. Remarcăm fără efort înflorirea la nivel global a afacerilor, în primul rând datorită *circulației rapide a informațiilor*. Sunt păreri care pun semnul echivalenței între „globalizare” și „americanizare”. Diferențierea celor două noțiuni este relevantă cel mai bine tot în Europa: „*Statele Unite sunt ca un pește mare care înoată cu ușurință în apele globalizării și le domină*”<sup>32</sup>.

Rămânând în ideea centrală a comunicării, evidențiem, din nou, că *necesitatea securității informațiilor* este determinată de gradul de utilitate a acestora, având în vedere că ele oferă, de cele mai multe ori, atu-ul în jurul căruia se construiesc strategiile câștigătoare și reprezintă cea mai importantă sursă a puterii sociale.

<sup>32</sup> Hubert Vedrine, fost ministru de externe francez, 1999.

Făcând un scurt istoric al *cooperării în domeniul informațiilor la nivelul Uniunii Europene* și privind retrospectiv, se poate constata că a existat și încă funcționează schimbul de informații privind prevenirea și combaterea riscurilor de securitate între instituțiile specializate ale țărilor care fac parte din UE.

Se poate vorbi chiar de o tradiție în domeniul schimbului de informații, procedeu care necesită profesionalism reciproc, acceptat și respectat.

Este un capitol la care și noi românii ne regăsim, *Serviciul Special de Informații – în perioada interbelică* și în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial – a făcut schimb de informații cu serviciile similare ale marilor puteri, ceea ce înseamnă că tradițiile europene în domeniul *informațiilor* pot juca un rol activ în procesul de integrare.

Considerate a fi de continuă actualitate *cooperarea în domeniul managementului crizelor internaționale, al prevenirii conflictelor și cooperarea în domeniul apărării* sunt exemple unde informațiile sunt hotărâtoare.

Printre moștenirile Războiului Rece se numără un număr de crize regionale (războiul din Golf, conflictul din fosta Iugoslavie, războiul din Afghanistan) care amenință securitatea globală. Într-un mediu de securitate instabil și în continuă dinamică, politicile de securitate și apărare s-au axat pe managementul și prevenirea crizelor, în cadrul cărora culegerea de informații joacă un rol determinant.

În cadrul cooperării dintre NATO și UE în domeniul schimbului de informații, un rol important va reveni rețelei informatice secrete a NATO – Sistemul de Culegere și Exploatare a Informațiilor de pe Câmpul de Luptă (*Battlefield Information Collection and Exploitation System - BICES*). În această rețea, statele membre NATO implementează informații selectate de experți, pentru a le împărtăși cu membrii Alianței.

## **II. Limitele accesului la informații**

Cele trei puteri, recunoscute constituțional, ale oricărei democrații, nu numai a celei românești: puterea legislativă, puterea executivă și puterea judecătorească, dar mai ales cea de a patra putere, presa, au ca obiect principal al activității informația și, mai ales, informația ca element de putere.

Analizând *informația ca factor de putere*, prezentăm *cadrul legal al securității informațiilor în fața agresiunilor informaționale*, posibilitățile legale de a contracara aceste agresiuni pe care le poate utiliza un serviciu public, autoritățile publice, cetățenii.

În primul rând, informarea să fie corectă. Acesta constituie un drept stipulat în Declarația Universală a Drepturilor Omului, art.19: „*Orice persoană are dreptul la libertatea opiniei și a expresiei, acest drept include libertatea de a susține opinii fără nici o interferență și de a căuta, primi și răspândi informații și idei prin orice mijloace, indiferent de frontiere*” și în Constituția României în articolul 31: „*Dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngrădit. Autoritățile publice, potrivit competențelor ce le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și a problemelor de interes personal*”.

Pentru comparație, prezentăm unele aspecte privind accesul la informațiile publice și transparența decizională în Europa și Statele Unite ale Americii.

În țările Uniunii Europene și în Statele Unite cetățenii au dreptul de a accesa documente publice fără a motiva cererea de acces la ele și fără a trebui să explice la ce vor folosi aceste informații. Autoritățile publice pot refuza accesul la documente numai când informația ar periclita serios interesul public. Cetățenii UE au dreptul de a accesa documentele instituțiilor europene.

Pentru a fi și mai clar, redăm, ca exemplu, *Recomandarea Rec(2002)2 a Comitetului Miniștrilor către statele membre privind accesul la documentele publice* și făcând o paralelă cu reglementarea din dreptul intern din România - *Legea Nr. 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public*, ajungem la concluzia că, deși a fost elaborată cu un an înainte, legea română asigură concordanță în principii.

Noile reglementări au luat, desigur, în calcul mutațiile intervenite în toate domeniile activității economico-sociale din România, specifice tranziției spre democrație, punându-și

amprenta inclusiv în planul securității informațiilor clasificate. Obținerea statutului de economie de piață, accesarea la Alianța Nord-Atlantică, aderarea la Uniunea Europeană, reconsiderarea și schimbarea atitudinii cetățeanului în raport cu principiile și valorile democrației sunt aspecte care trebuie să se cuantifice corespunzător în domeniul securității informațiilor clasificate.

Putem vorbi de norme legale „defensive” și putem încadra în acest sens următoarele acte normative:

- *Legea nr. 676/2001 privind prelucrarea datelor cu caracter personal și protecția vieții private în sectorul telecomunicațiilor;*
- *Legea nr. 677/2001 privind protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date;*
- *Legea nr. 182/2002 privind protecția informațiilor clasificate;*
- *Legea nr. 16/1996 privind arhivele naționale.*

Toate aceste acte normative, alături de Strategia de securitate națională elaborată de Președintele României în 2006, stabilesc obligații de protejare a unor informații, dispun măsuri de protecție și control al vehiculării fluxului informațional dinspre autorități spre cetățeni, entități juridice sau alte autorități care nu sunt îndreptățite a cunoaște aceste informații. Sunt cuprinse toate tipurile de informații susceptibile a intra în această sferă, informații de care are nevoie orice cetățean pentru securitatea personală, a sa și a familiei sale.

În ceea ce privește latura „ofensivă” se poate apela la următoarele acte normative:

- *Legea nr. 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public;*
- *Legea nr. 52/2003 privind transparența decizională.*

Cele două legi constituie un instrument legal, eficient, pentru transmiterea către cei interesați a informațiilor ce pot fi accesate de public, eliminând astfel o parte din efectul arsenalului psiho-informațional. Prin intermediul acestora, autoritățile își pot face cunoscute activitatea și realizările în mod obiectiv.

În aceleași timp, fiecare dintre normele prezentate instituie pentru autoritățile/instituțiile publice constrângeri și obligații ce pot genera, din interpretarea lor, dificultăți majore în relația cu terții. Spre exemplificare, dacă în cazul *Legii 544/2001* regula este de a furniza cât mai multe informații către public, excepțiile la liberul acces la informații fiind puține, tocmai interpretarea unei excepții crează dificultate.

De asemenea, dificultatea constă în faptul că toate aceste acte normative nu sunt corelate astfel încât se poate vorbi de o veritabilă *limită a accesului la informații impusă de cadrul legal*. În plus, fiecare informație este percepută în limita interpretării mesajului informal.

### **III. Controverse în managementul informației**

*A apăra informația*, a o împiedica să ajungă în mâna inamicului ori a răufăcătorului, a asigura protecția informațiilor nu sunt activități noi. Se poate spune că păstrarea secretului profesional, a secretului militar cu atât mai mult, este o primă condiție a succesului misiunii de îndeplinit.

*Necesitatea securității informațiilor* este determinată de gradul de utilitate al acestora, având în vedere că ele oferă, de cele mai multe ori, atu-ul în jurul căruia se construiesc strategiile câștigătoare și reprezintă cea mai importantă sursă a puterii sociale.

În ansamblu, informația îi permite deținătorului:

1. să construiască strategii câștigătoare;
2. să combată cu succes strategiile competitorilor;
3. să controleze comportamentele altora: indivizi, grupuri sau organizații (să aibă putere);

Prin diseminarea fără control a informațiilor pot fi afectate:

- *interesele majore ale statului* (securitatea națională și apărarea țării);
- *interesele unei organizații* (persoană juridică de drept public sau privat);
- *interesele unei persoane fizice.*

Controlul asupra scurgerii informațiilor în mass-media se realizează în conformitate cu legile în vigoare, în principal prin următoarele măsuri:

- protecția internă a fiecărui organism asupra proiectelor și activităților care intră sub incidența legii informațiilor clasificate;
- stabilirea unor normative privind criteriile și posibilitățile de obținere a informațiilor de la organismele protejate;
- acreditarea corespondenților de presă pe lângă organele protejate sau pe timpul desfășurării unor activități cu aspecte care nu sunt libere la publicare;
- reglementarea modului de verificare a informațiilor ce se publică în mass-media și a sancțiunilor ce se aplică în cazul nerespectării normelor stabilite;
- crearea și funcționarea unor organisme comune de verificare a informațiilor care se publică, provenind din domeniul militar sau din alte sectoare ale securității naționale;
- introducerea unor măsuri în caz de criză sau de conflict armat.

De obicei, informațiile privind securitatea națională, libere la publicare, sunt în strânsă corelație cu unele interese legate de: conjunctura internațională, tehnica militară achiziționată, aplicații notificate, demonstrații militare, unele operații de redislocare a forțelor de apărare și măsurile de pregătire a acestora, anumite aspecte privind starea morală și coeziunea unităților militare, participarea la acțiuni sociale, sesiuni științifice, simpozioane, activități de protocol, de cinstire sau comemorare a eroilor și alte evenimente.

Între sistemul de protecție a informațiilor clasificate și mass-media există o *controversă* rezultată din viziuni diferite privind conceptul de presă liberă:

- în cadrul sistemului de protecție a informațiilor clasificate se acceptă că presa este liberă și datoare să informeze opinia publică, aceasta fiind unica rațiune a existenței sale, dar fără să aducă atingere securității naționale;
- poziția presei este că opinia publică trebuie informată despre ce se află în structurile puterii, în cele ale securității naționale, în armată, inclusiv pe timpul desfășurării unor acțiuni militare sau de luptă împotriva terorismului, relatând atât lucrurile bune, cât și pe cele rele, asumându-și prerogativele de a discerne și de a veghea la nepericlitarea securității naționale. Se ajunge astfel la situația nedorită ca mass-media să publice informații aparent neclasificate, dar care coroborate să constituie informații cu caracter secret, care pot dăuna securității naționale. Este cunoscută aplecarea serviciilor de informații spre a studia cu atenție și corobora informațiile din mass-media, de multe ori mai eficiente decât cele obținute din activitatea operativă și, în multe cazuri, fără bani.

Această controversă, generată de unii factori obiectivi (informații cenusii, necunoașterea întregului ansamblu al intereselor naționale), cât și subiectivi (orgoliile unor specialiști, dorința de a surprinde senzaționalul, de a apăra și ce trebuie și ce nu trebuie) se va menține în permanență. Dacă aceasta este păstrată în limite normale, fără a se accentua litigiile, dovedindu-se calm și înțelegere reciprocă, controversa este benefică, constituind reacția de reglare a sistemului. Dacă exagerarea dorinței de senzațional și orgoliile sunt cele ce guvernează procesul, dacă apar conflicte interumane și mai ales dacă emoțiile sunt cele ce dictează comportamentul, controversa se transformă în conflict, iar din desfășurarea acestuia nu câștigă nici structurile care apără secretele, nici presa, nici opinia publică, ci numai adversarii securității naționale și ai apărării țării.

Așadar, dacă *informația clasificată* este un *factor de putere*, este firesc ca ea să fie protejată. Comunicarea nu trebuie să folosească drept "condimente" informații clasificate pentru a fi receptată mai bine de auditoriu. România nu-și poate permite diminuarea rolului ei deja recunoscut de furnizor de securitate atât în zona de responsabilitate a NATO, cât și a Uniunii Europene.

*A vorbi acum, în epoca liberalizării accesului la informații, despre securitatea informațiilor, ar părea un paradox, o nouă controversă, cu atât mai mult cu cât liberul acces reprezintă unul din drepturile fundamentale ale omului, garantat de Declarația Universală a Drepturilor Omului, de Constituția României și tratatele internaționale la care țara noastră este parte.*

*Prin condiționarea acestor drepturi se realizează un echilibru între libera circulație a informațiilor de interes public și protejarea informațiilor sensibile, ceea ce permite prevenirea pregătirii unor atacuri la persoană, la autoritățile publice sau chiar la securitatea națională.*

*Pentru asigurarea drepturilor de acces liber la informații și de protecție a informațiilor personal confidențiale sau de interes pentru securitatea națională, în domeniul securității informațiilor se operează cu legi ce reglementează accesul la informații de interes public și de interes personal, dreptul de procesare și transmitere a informațiilor, securitatea națională sau a statului și care definesc amenințările la adresa acestuia, securitatea informațiilor clasificate, precum și a confidențialității informațiilor, care nu sunt clasificate, dar care nu pot fi făcute publice, precum și alte domenii care prevăd măsuri pentru reglementarea unor aspecte particulare de securitate a informațiilor clasificate.*

#### **IV. Prezent și viitor în managementul informațiilor clasificate**

Două legi reglementează, în mod esențial, problema managementului informațiilor în România: *Legea nr. 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public și Legea nr 182/2002 privind protecția informațiilor clasificate*, la care se adaugă două hotărâri ale Guvernului privind aprobarea de norme și standarde de protecție<sup>33</sup>.

Dacă managementul informațiilor de interes public a fost prezentat la paragrafele anterioare, se cuvine să detaliem măsurile luate în România pentru asigurarea securității informațiilor clasificate.

Cu începere din 2002, în România a fost înființat *Oficiul Registrului Național al Informațiilor Secrete de Stat (ORNISS)*, structură care reprezintă autoritatea națională de securitate în domeniul securității informațiilor clasificate naționale, NATO și UE.

- *ORNISS* a apărut<sup>34</sup> în momentul trecerii într-o etapă superioară a politicii de securitate a României în procesul de aderare la NATO, *la cererea expresă a Alianței*, și are misiunea să asigure implementarea unitară a măsurilor de securitate a informațiilor clasificate în România.

ORNISS este o instituție publică, apolitică și echidistantă, aflată în subordinea Guvernului, condusă de un director general cu rang de secretar de stat; acționează în domeniul securității naționale, *cooperând cu serviciile de informații*, fără a desfășura activități specifice acestora. Totodată, ORNISS este *organismul național de legătură cu Oficiul de Securitate al NATO (NOS)*, cu structurile de securitate ale Uniunii Europene și cu autorități de securitate din statele membre sau partenere ale Alianței Nord-Atlantice și ale Uniunii Europene.

În conformitate cu prevederile *Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 153/2002 privind organizarea și funcționarea ORNISS, aprobată prin Legea nr. 101/2003*, ORNISS:

- exercită atribuții de reglementare, autorizare, evidență și control, pe baza legislației naționale, a principiilor generale și standardelor de securitate ale NATO și ale Uniunii Europene;
- desfășoară activitatea în domeniile: securitatea personalului, securitatea fizică, securitatea documentelor, securitatea industrială și securitatea informațiilor pe suport electronic (INFOSEC);
- avizează acordurile internaționale departamentale și coordonează activitățile de negociere și de semnare a tratatelor internaționale referitoare la protecția informațiilor clasificate la nivel guvernamental;
- asigură cadrul general de pregătire a persoanelor care au acces la informații clasificate, precum și informarea publicului, ca formă a educației de securitate, parte a culturii de securitate a NATO și a UE.

ORNISS asigură accesul persoanelor la informații clasificate numai pe baza unui document special de acces (denumit generic *certificat de securitate*) și a respectării *principiului „nevoia de a cunoaște”*.

Principiul „nevoia de a cunoaște” se referă la necesitatea imperioasă ca o persoană să aibă

<sup>33</sup> **Hotărârea Guvernului nr. 353/2002 pentru aprobarea Normelor privind protecția informațiilor clasificate ale Organizației Atlanticului de Nord în România și Hotărârea Guvernului nr.585/2002 pentru aprobarea Standardelor naționale de protecție a informațiilor clasificate în România.**

<sup>34</sup> Prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 153/2002 privind organizarea și funcționarea ORNISS, aprobată prin Legea nr. 101/2003.

acces la informațiile clasificate exclusiv în scopul realizării atribuțiilor sale de serviciu, numai în momentul și numai pe durata în care accesul este absolut necesar. Nici o persoană nu este îndreptățită, doar prin rang, funcție sau prin deținerea unui certificat de securitate, să aibă acces la o anumită informație clasificată dacă acest lucru nu este absolut necesar pentru îndeplinirea sarcinilor de serviciu.

*În urma verificărilor*, autoritatea desemnată de securitate abilitată eliberează un *aviz de securitate*.

ORNISS, pe baza analizei concluziilor prezentate în avizul de securitate, decide cu privire la eliberarea *certificatului de securitate*.

O *procedură de reverificare* se impune ori de câte ori este necesar să se garanteze menținerea condițiilor în baza cărora s-a eliberat certificatul de securitate pentru acces la informații clasificate.

*Neacordarea certificatului de securitate sau retragerea* motivată a acestuia determină interdicția de acces la informații clasificate.

Sistemul românesc de protecție a informațiilor clasificate a fost evaluat și apreciat de structurile specifice din cadrul NATO și UE.

Astfel, Comisia NOS de inspecție a apreciat: „*sistemul românesc de protecție a informațiilor NATO se situează, la toate elementele din componența sa, deasupra standardelor obligatorii (over the top)*” iar, în final, a concluzionat: „*nu a fost doar o inspecție, ci cunoașterea unei experiențe pozitive, ale cărei elemente vor fi aplicate și în alte țări membre ale Alianței*”.

De asemenea, Comisia de inspecție a Consiliului UE și a Comisiei Europene, constituită din experți ai structurilor de securitate (Oficiul de Securitate și Oficiul INFOSEC), a evidențiat: „*conformitatea activităților desfășurate în cadrul ORNISS și ADS-uri cu prevederile Regulamentului de Securitate al UE*”, și a apreciat că „*este asigurat un înalt grad de securitate*” și „*sunt create condiții pentru gestionarea informațiilor UE clasificate*”.

ORNISS coordonează, la dispoziția prim-ministrului României, activitățile de negociere și încheiere a acordurilor internaționale de protecție a informațiilor clasificate cu statele membre ale NATO și UE, precum și cu alte state, avizează acordurile privind protecția informațiilor clasificate din domeniul apărării, inițiază sau avizează actele normative cuprinzând prevederi în materie.

Activitatea de relații internaționale constituie o componentă importantă a activității desfășurate de ORNISS. Aceasta implică participarea la acțiuni organizate de NATO și UE, în scopul dezbaterii și clarificării unor aspecte de securitate relevante pentru perfecționarea sistemului național de protecție a informațiilor clasificate.

ORNISS asigură participarea specialiștilor săi în cadrul comitetelor, comisiilor și grupurilor de lucru organizate de Alianță și de UE pe problematica securității informațiilor clasificate.

În exercitarea atribuțiilor ce i-au fost conferite prin lege, ORNISS *colaborează cu instituțiile cu responsabilități în domeniul protecției informațiilor clasificate*. Astfel, procesul de evaluare și verificare în vederea autorizării accesului la informații clasificate este coordonat de către ORNISS, ca autoritate națională de securitate și este realizat împreună cu autoritățile desemnate de securitate.

ORNISS aduce o contribuție substanțială la realizarea *educației de securitate*, prin organizarea de stagii de pregătire, seminarii și mese rotunde pe teme specifice pentru personalul din instituțiile publice care dețin și gestionează informații clasificate. Oficiul contribuie determinant la realizarea unei imagini favorabile României, prin realizarea unei *culturi de securitate* la nivelul societății, în primul rând al structurilor care utilizează informații clasificate, ca parte a culturii de securitate a NATO și a Uniunii Europene.

Implementarea consecventă a măsurilor de securitate a informațiilor clasificate, precum și stabilitatea și credibilitatea instituției, profesionalismul și experiența personalului, acumulate în decursul activității desfășurate, au contribuit la transformarea ORNISS într-un garant al eficienței sistemului de protecție a informațiilor NATO și naționale clasificate, precum și într-un partener credibil al structurilor comunitare specializate în protecția informațiilor U.E. clasificate.

În ceea ce privește *proiectele de viitor* apropiat, ORNISS are în vedere: încheierea acordurilor de securitate cu fiecare din statele membre NATO; perfecționarea cadrului pentru

securitatea informațiilor UE clasificate; extinderea Sistemului Național de Registre și adaptarea acestuia la exigențele protejării, în perspectivă, a informațiilor UE; dezvoltarea cooperării cu autoritățile desemnate de securitate; consolidarea cooperării cu autoritățile naționale de securitate din țările membre NATO și UE.

*Legea nr. 182/2002 privind protecția informațiilor clasificate* necesită să fie *modificată și completată*, fiind vizate, în principal, următoarele aspecte:

- definirea mai clară a sistemului național de securitate a informațiilor clasificate și a rolului de coordonator al ORNISS;
- definirea mai exactă a categoriilor de informații clasificate și a nivelurilor de clasificare;
- instituirea nivelului de clasificare „*informații cu acces limitat*”;
- precizarea expresă a competențelor și atribuțiilor fiecărei autorități desemnate de securitate;
- reglementarea accesului la informații clasificate a unor înalți demnitari.

Ca o recunoaștere a profesionalismului și seriozității cu care este abordată problema securității informațiilor clasificate, *nu a existat nicio situație de invalidare de către Oficiul de Securitate al NATO (NOS) ori de către Oficiul de Securitate al Consiliului UE a certificatelor de securitate eliberate de către ORNISS pentru acces la informațiile NATO sau UE clasificate.*

Un domeniu de activitate la fel de important îl constituie acreditarea de către ORNISS a sistemelor informatice și de comunicații (SIC) prin intermediul cărora sunt transmise informații ale Alianței Nord – Atlantice și ale Uniunii Europene. Faptul este deosebit de relevant ținând cont de participarea României la operațiuni de menținere a păcii inițiate de NATO sau desfășurate sub egida Uniunii Europene.

*Concluzionând*, facem afirmația că pe cale de consecință, *avantajul informațional a fost de-a lungul timpului, este, și va fi în viitor, decisiv*, toate aceste aspecte traducându-se în termeni de cunoaștere și fiind stocați în baze de date, în informații.

Din bibliografia studiată, am rămas cu convingerea că drumul spre societatea informațională a fost și este dificil. El poate fi identificat și parcurgând o *adevărată triadă istorică*: automatizare, informatizare, digitizare, fără de care nu se poate concepe accelerarea procesului de globalizare și redefinirea actorilor acesteia, securitatea în contextul globalizării.

Sistemele de management al securității informației au început să devină obligatorii pentru anumite sectoare economice strategice, instituții publice sau private. *Sistemul de Management al Securității Informației (SMSI), care necesită a fi instituționalizat*, nu se poate construi și nu poate funcționa fără echipe de specialiști, experți în materie de securitate și informații.

### Bibliografie

- [1] Petrescu, Marius, Năbârjoiu, Neculae, Braboveanu, Mioara, **Managementul informațiilor clasificate**, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2008.
- [2] Petrescu, Marius, Năbârjoiu, Neculae, **Managementul informațiilor**, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2006.
- [3] Petrescu, Stan, gl. bg.( r ), dr., **Arta și puterea informațiilor**, Editura ANI, 2003.
- [4] Pivariu, Corneliu, **Lumea secretelor**, Editura Ed. Pastel Brașov, 2005.
- [5] Rizea, Marian, **Informațiile, libertatea și securitatea cetățenilor**, Editura ANI, 2005.
- [6] Vlădoiu, Nasty, **Protecția informațiilor**, Editura militară, 2005.



## SECURITATEA INFORMAȚIILOR ÎN REȚEAUA GLOBALĂ

Maria GĂLUȘCĂ\*

Din punct de vedere informatic, sfârșitul secolului XX este marcat de apariția, perfecționarea și apoi răspândirea calculatoarelor personale. Ultimul deceniu al secolului este caracterizat de cuvântul cheie „conectivitate”, este perioada când s-a produs fuziunea între tehnologia informației și comunicații, născându-se un nou termen: TIC - Tehnologia Informației și Comunicațiilor.

Ca societate, devenim din ce în ce mai dependenți de accesul rapid la informație. Pe măsură ce această solicitare crește, tot mai multă informație este stocată și transmisă electronic, ceea ce duce la schimbarea modului în care companiile abordează afacerile.

Informația, produsele informației, precum și costurile și beneficiile rezultate din informație devin din ce în ce mai mult transnaționale. Informația este „putere”, ea are o valoare, iar capacitatea de a stoca și procesa anumite informații poate furniza un important avantaj asupra competitorilor. Alături de capital și oameni, informația este una din averile deosebite ale firmei.

O nouă economie s-a născut și transformă economia existentă - noua economie a informației. Schimbarea produsă de folosirea tehnologiilor informației și comunicațiilor afectează toate domeniile. Fenomenul Internet amplifică transformarea, punând la dispoziție, pe scară largă, oamenilor și organizațiilor, resursele informaționale.

Asistăm în societatea modernă la globalizarea întregii activități. Odată cu avantajele și transformările pozitive pe care le aduce națiunilor, procesul de globalizare nu este lipsit de aspecte ce ridică, de cele mai multe ori, probleme și îngrijorare, între care, un loc din ce în ce mai important îl ocupă problematica securității informaționale, cu atât mai mult cu cât fenomenul terorismului a luat o amploare fără precedent, inclusiv terorismul informațional.

Securitatea oricărei țări depinde de securitatea planetară iar componenta esențială este spațiul cibernetic.

Societatea informațională este într-o creștere continuă pe plan mondial, iar România, membru al Uniunii Europene, este un partener valoros în evoluția TIC.

Noi generații de calculatoare apar și, odată cu noua tehnologie, apar și noi amenințări pe linia securizării datelor. Nu există o modalitate certă de a prevedea cu precizie cum va evolua noua infrastructură în domeniul informaticii, chiar și pentru o perioadă de timp relativ mică, de câțiva ani. Ce este cert este faptul că a crescut în importanță și gravitate problema atacurilor cibernetice, „cyber-attacks”, încât se vorbește că, teoretic, ar putea exista posibilitatea unui eventual „electronic Pearl Harbour”. De aceea, necesitatea securizării informațiilor împotriva atacurilor informatice, elaborarea și implementarea de strategii de securitate la nivel național și la toate nivelurile conexe, a devenit cea mai mare prioritate a multor state cu economii puternice sau în formare, în această nouă eră a globalizării.

Ca în orice domeniu unde intervine progresul, utilizatorii de TIC sunt confrunțați cu forțele negative destructive care pătrund prin diferite tehnici în secretele băncilor, administrațiilor guvernamentale, sistemelor de apărare, aducând prejudicii financiare importante utilizatorilor.

Pentru a face față provocărilor și a proteja utilizatorii și dispozitivele lor de atacurile cu viruși, înșelăciunii prin intermediul mesajelor „spam”, furtului de identitate și altor activități infracționale, sunt necesare investiții masive. Astfel, se așteaptă ca investițiile în problemele de securitate IT să crească concomitent cu investițiile în domeniu.

Războiul informațional este la fel de important ca cel terestru, maritim, aerian și spațial. Acesta este un război permanent, în care cel care deține și gestionează informația, deține puterea - puterea economică, politică, influența geostrategică. Asistăm la crearea unui nou mediu de confruntare, cel cibernetic.

---

\* Inginer, doctorand, Consilier - Ministerul Apărării

Securizarea spațiului informațional este o misiune strategică dificilă, care necesită coordonarea și concentrarea eforturilor întregii societăți, guvernele fiind nevoite să lucreze împreună la identificarea amenințărilor, a vulnerabilităților sistemelor, precum și la stabilirea măsurilor ce se impun.

Integrată în Uniunea Europeană, România trebuie să se integreze și în fluxul european de informații, în fluxurile informaționale și tranzacționale internaționale. Alinierea la politicile Uniunii Europene, face necesară modernizarea serviciilor furnizate de guvern prin utilizarea mijloacelor electronice, precum și asigurarea interacțiunii electronice, securizate, dintre diferitele instituții guvernamentale ale țărilor europene.

Ca stat membru NATO, responsabilitățile României nu se mai limitează la politici care asigură apărarea teritoriului național ci și la politici care promovează stabilitatea globală în orice regiune în care NATO are misiuni. În acest context trebuie respectate standardele NATO de securizare a comunicațiilor, de protecție a informațiilor. Securitatea sistemelor informatice la care suntem acum parte reprezintă o prioritate absolută.

### **I. Vulnerabilități ale sistemelor informaționale**

Având în vedere rolul pe care Internetul îl are în prezent în societate, vulnerabilitatea lui devine direct o vulnerabilitate nouă și importantă a omenirii. Evident, nu se poate pune problema de a renunța la Internet ca rețea mondială, ci de a găsi antidoturi, sisteme de apărare. În această permanentă cursă (atac-apărare) este important ca atacurile să poată fi ținute sub control.

Vulnerabilitățile și riscurile majore la nivelul sistemelor de protecție și securitate ale infrastructurilor de comunicații electronice și informatice aferente unor instituții de interes strategic, pot genera consecințe macroeconomice grave sau de perturbare a funcționării optime și în siguranță a vieții sociale și economice.

Se estimează că 30-40% dintre sistemele consumator conectate la Internet nu sunt protejate în mod adecvat. Firme specializate elaborează strategii de securitate, programe expert ce sunt într-o competiție permanentă cu teroriștii rețelelor.

Măsurile de securitate informatică au ca scop reducerea riscurilor de utilizare a datelor unui sistem informatic de persoane/programe neautorizate. Introducerea mecanismelor de protecție nu garantează eliminarea completă a oricărui risc, dar poate să-l reducă la un nivel acceptabil.

Marile investiții pentru securizarea propriilor rețele – Intranet – vin dinspre corporații. În unele țări, acestea dețin cel mai mare număr de servere performante și de calculatoare conectate la acestea. NATO, din acest punct de vedere, poate fi comparat cu o mare firmă, având propriile rețele de comunicații și de calculatoare, protejate de sisteme performante.

Când se proiectează noi aplicații informatice, grija principală a realizatorilor trebuie să o constituie protejarea datelor prelucrate. În orice mediu de lucru, datele trebuie să respecte următoarele principii:

- *Confidențialitatea* se concretizează în oferirea condițiilor de păstrare în conformitate cu restricțiile legale descrise de utilizatori și proiectanți. Numai persoanele autorizate pot accesa datele sistemului, luându-se măsuri de prevenire a accesului neautorizat;
- *Integritatea*, ceea ce înseamnă că ele trebuie să fie păstrate în forma originală. Datele nu trebuie să fie modificate prin consultare sau pe căi ilegale nici accidental. De asemenea, ele nu trebuie să fie expuse pericolului distrugerii involuntare. Integritatea este o măsură a corectitudinii datelor și a asigurării încrederii în ele;
- *Accesibilitatea* se referă la asigurarea accesului la date, pentru cei autorizați, în orice moment.

Securitatea rețelelor și a informației reprezintă capacitatea unei rețele sau a unui sistem informațional de a rezista, la un nivel dat de confidențialitate, intruziunilor accidentale sau nelegale, ori acțiunilor răuvoitoare care pot compromite accesibilitatea, autenticitatea, integritatea și confidențialitatea datelor și informațiilor stocate sau transmise, cât și a serviciilor colaterale oferite de acestea sau accesibile prin intermediul acestor rețele sau sisteme.

Amenințările la adresa sistemelor informatice pot fi grupate în trei mari categorii<sup>1</sup>:

- amenințări datorate unor incidente ivite în sistem;
- factori naturali, bazați pe hazard;
- amenințarea sistemelor prin acțiunea voită a omului.

#### *Amenințări datorate unor incidente ivite în sistem*

Realitatea a arătat că există următoarele cauze care pot afecta securitatea sistemului:

- *Apariția unor defecțiuni la echipamentele sistemului.* De multe ori, micile defecțiuni cu perioadă de manifestare foarte scurtă, sunt mai greu de detectat și reparat decât cele catastrofale. Având caracter imprevizibil, pentru ele nu se pot stabili măsuri de prevenire.

- *Apariția inevitabilelor erori umane.* Idiferența cu care se execută o anumită operațiune, slaba instruire, înțelegerea greșită a modului de funcționare a sistemului sunt câteva din cauzele care pot afecta securitatea.

- *Funcționarea defectuoasă a softului.* Este cazul programelor foarte mari, de milioane de linii sursă care sunt tot mai greu de controlat. Multitudinea ramificațiilor din program poate să ducă la „scurt-circuitarea” lor, generând căi imprevizibile de execuție, concretizate în luarea unor decizii incorecte.

- *Întreruperea sistemului de alimentare cu energie sau funcționarea lui în afara parametrilor tehnici admiși.*

#### *Factori naturali, bazați pe hazard*

Factorii naturali pot determina funcționarea defectuoasă a sistemelor informatice mergând până la întreruperea acestora cu efecte dezastruoase dacă nu sunt luate din timp măsuri de protecție.

#### *Amenințarea sistemelor prin acțiunea voită a omului*

Din nefericire, există în prezent grupuri de „specialiști” care exploatează slăbiciunile sistemelor în scopul deconspirării informațiilor sau distrugerii voluntare a acestora și a infrastructurii informatice.

Motivele atacurilor pot fi destul de variate: de la spionajul industrial, militar până la cele mai meschine interese. Atacurile pot fi deliberate sau accidentale, deschise sau mascate.

*Spionajul și serviciile secrete* acționează, de regulă, în domeniul militar dar și în industrie, comerț, învățământ, cercetare.

*Angajații și colaboratorii* pot provoca daune serioase informațiilor și infrastructurii informaționale ale firmei.

*Hackerii* pot provoca daune imense prin furturi de informații, mergând până la blocarea efectivă a activităților unei companii.

Datorită măiestriei lor informatice aceștia pot să pătrundă la informațiile aflate pe calculatoarele unei companii, instituții de stat sau particulare. Pot lansa un atac la sistemele de criptare sau să introducă informații false; pot extrage fonduri monetare, lansa amenințări, ajungând până la anumite forme de terorism.

Reacția guvernelor și a companiilor care utilizează comerțul electronic este aceea de a crea centre naționale și probabil în viitor internaționale pentru a controla și preîntâmpina atacurile și terorismul informatic.

*Organizațiile subversive și teroriste* au găsit noi căi de acțiune mult mai inteligente dar și foarte violente – atacurile informatice. Se pare că virușii cei mai periculoși sunt realizați de astfel de grupări.

Unii viruși pot ataca sistemele de operare ale calculatoarelor, căutând să le distrugă parțial sau total, fără a afecta hardware-ul, alții afectează aplicațiile și datele. Există viruși care suferă mutații pentru a reuși astfel să scape de antiviruşii care i-ar distruge.

Firmele care nu sunt bine pregătite pot înregistra grave dereglări ale activității pe durata unui astfel de atac.

Există tentația de a transla direct analiza amenințărilor într-o soluție tehnică. Dar, în primul rând, trebuie studiate standardele prin prisma politicii de securitate a organizației. Prin politică de securitate sunt schițate liniile directoare ce se vor aplica în organizație având ca scop:

<sup>1</sup> Dumitru Oprea, **Protecția și securitatea informațiilor**, Editura Polirom, București, 2003, pp. 30-33.

identificarea amenințărilor, ce resurse trebuie protejate și la ce nivel, care sunt mijloacele pentru implementarea securității, care este prețul măsurilor de securitate. Standardele care se vor utiliza vor deriva din politica de securitate a organizației. Politica de securitate joacă un rol esențial la nivelul organizației fiind responsabilă de managementul afacerii.

## II. Infracțiunile cibernetice. Strategii de contracarare

Infracțiunile cibernetice reprezintă o problemă globală. Au evoluat enorm în ultimii ani și deja nu mai reprezintă doar un pericol la adresa industriei sau a unor indivizi, ci s-au transformat într-o amenințare la adresa securității naționale.

Majoritatea statelor lumii investesc miliarde de dolari în atacuri pe internet care vizează informații politice, economice și tehnologice.

Dacă până acum câțiva ani securitatea informației la nivelul întregii organizații se baza, în primul rând, pe tehnologiile și software-urile utilizate și pe competența personalului specializat, evenimentele din 2007 în domeniu au reliefat încă o dată că securitatea informațiilor trebuie privită plecând practic de la cel mai lipsit de însemnătate proces din organizație, până la sistemele de management ce asigură derularea unor procese critice.

Un "război rece cybernetic" în care să fie implicate majoritatea statelor de pe glob ar putea fi cea mai mare amenințare la adresa securității naționale în următorul deceniu, relevă raportul pe 2007 al companiei de securitate informațională McAfee<sup>2</sup>.

Spionajul online și terorismul prin internet reprezintă în momentul de față unele dintre cele mai mari pericole pentru securitatea globală. Temerile legate de războiul cibernetic s-au accentuat pe fondul unei serii de atacuri semnificative pe plan internațional. În cadrul congresului "E-Crime", desfășurat la Londra, oficialul NATO, responsabil cu protejarea Alianței Nord-Atlantice de ciberatacuri a afirmat că există pericolul ca așa-zise state-paria să organizeze atacuri prin intermediul internetului împotriva unor țări membre ale Alianței. El a avertizat că organizația tratează amenințarea războiului cibernetic la fel de serios ca și riscul unui atac cu rachete.

De altfel, în cadrul NATO, la inițiativa Estoniei, după ce această țară s-a confruntat cu atacuri cibernetice de mare amploare, va fi înființat un Centru de excelență pentru contracararea atacurilor cibernetice. Armata României și-a anunțat participarea cu specialiști.

Atacurile asupra Estoniei au demonstrat necesitatea nu doar a unei coordonări naționale, împotriva unor astfel de acțiuni de spionaj, dar și a unei cooperări internaționale, cel puțin la nivelul NATO și UE. De altfel, la cererea secretarului american al apărării, guvernele statelor membre NATO au analizat dacă aceste tipuri de atacuri nu intră cumva sub incidența articolului 5 al Tratatului de la Washington, ceea ce ar putea determina un răspuns militar împotriva agresorului. În prezent, este suficient ca în momentul potrivit să "bombardezi" cu informațiile necesare auditoriul dintr-un stat, pentru a-ți impune interesele într-o țară sau alta.

Cel puțin 120 de state din întreaga lume dezvoltă metode de folosire a internetului în scopuri nocive, de la influențarea piețelor financiare până la atacarea rețelelor guvernamentale sau militare. Statele Unite sunt cea mai frecventă țintă a atacurilor, în timp ce, conform mai multor studii, principalul „atacator” este China, urmat de Rusia.

Serviciile secrete din întreaga lume și-au dezvoltat capacități tot mai importante în domeniul atacurilor cibernetice. Miliarde de dolari sunt investite anual nu doar în tehnici ofensive în domeniul cibernetice, dar și în cele defensive. Astfel, în bugetul pe anul 2008, dat publicității de președintele George W. Bush, la 4 februarie, sunt alocate 6 miliarde de dolari numai pentru dezvoltarea unor programe care să protejeze computerele guvernamentale.

Personal specializat în atacuri informatice exploatează internetul făcând posibil ca statul sau organizația în slujba căruia acționează să obțină informații secrete ce aparțin altui stat sau altei organizații.

Conform Raportului de securitate pentru anul 2007 publicat de Message Labs<sup>3</sup> tactica atacurilor cibernetice s-a schimbat. Atacatorii preferă tehnici care includ linkuri către pagini web ce

<sup>2</sup> McAfee, *Virtual Criminology Report*, [http://www.mcafee.com/us/research/criminology\\_report/default.html](http://www.mcafee.com/us/research/criminology_report/default.html)

<sup>3</sup> Message Labs, *2007 Annual Security Report*, p. 4.

conțin malware (soft care produce daune). Același raport arată că atacurile cibernetice au crescut în intensitate de la 2 pe săptămână în anul 2005 la 934 în 20 de ore în noiembrie 2007.

Statele Unite generează cele mai multe activități infracționale pe computer decât orice altă țară, iar hackerii din întreaga lume se reunesc în “clanuri” foarte bine organizate. După SUA, Marea Britanie și Franța sunt următoarele state în topul țărilor atacate cibernetic. În multe țări sunt create structuri specializate care se ocupă de perfecționarea vechilor metode și inventează altele noi în acest război informațional.

Internetul oferă teroriștilor mai multe avantaje, în comparație cu modalitățile de comunicație clasice. Accesul se face relativ ușor, nu se exercită un control guvernamental strict, există un potențial imens pentru audiență, permite comunicarea anonimă, costă foarte puțin. Pe lângă toate acestea, există și posibilitatea influențării unor instituții media ce se bazează foarte mult pe internet.

Agenții specializate din SUA, țările membre ale UE încearcă să afle modul în care teroriștii exploatează internetul pentru recrutarea altor teroriști, pentru strângeri de fonduri, propagandă, strângerea de informații despre țintele vizate sau chiar controlarea operațiunilor.

Există o nevoie urgentă de luare a unor măsuri – atât la nivel național cât și european – împotriva oricăror forme de criminalitate cibernetică, care reprezintă amenințări semnificative pentru infrastructurile de importanță majoră, pentru societate, întreprinderi și cetățeni. Protecția persoanelor fizice împotriva criminalității cibernetice este adesea accentuată de problemele legate de determinarea competenței judiciare, de legislația aplicabilă, de aplicarea transfrontalieră a legii, sau de recunoașterea și utilizarea probelor electronice.

Pentru a face față acestor amenințări, Comisia Europeană a lansat o inițiativă<sup>4</sup> pentru o politică generală de îmbunătățire a nivelului de coordonare europeană și internațională în lupta împotriva criminalității cibernetice. Inițiativa se va axa pe aplicarea legii și pe dimensiunea legislației penale a acestei lupte iar politica va veni în completarea altor acțiuni comunitare de îmbunătățire a securității în spațiul cibernetic. De asemenea, se militează pentru o mai bună cooperare în domeniul aplicării legislației; o mai bună cooperare și coordonare politică între statele membre; cooperare politică și juridică cu țările terțe; accentuarea sensibilizării opiniei publice; formarea profesională.

Politica în domeniul luptei împotriva criminalității cibernetice și acțiunile de urmărire ale acesteia din urmă vor fi definite și puse în aplicare astfel încât să respecte pe deplin drepturile fundamentale, în special pe cele de libertate a expresiei, respect al vieții personale și al vieții de familie și protecția informațiilor cu caracter personal. Orice măsură legislativă luată în contextul acestei politici va fi mai întâi verificată în vederea compatibilității cu astfel de drepturi, în special cu cele stipulate în Carta drepturilor fundamentale ale UE.

La nivel internațional, diferite organizații precum UE, Consiliul Europei, G8, OECD, Interpol, ONU au colaborat sau și-au armonizat activitățile împotriva infracțiunilor comise cu ajutorul sau prin intermediul calculatorului.

Pentru a se putea lupta cu succes împotriva infracțiunilor cibernetice, trebuie stabilită o strategie la nivel internațional, pertinentă, care să urmărească:

- acțiuni de perfecționare a cadrului legal existent în domeniul informatic;
- perfecționări tehnologice soft de criptografie care să diminueze posibilitatea decriptării neautorizate;
- creșterea performanțelor tehnologice de fabricație a hard-ului care să diminueze posibilitatea de acțiune a hackerilor;
- măsuri educaționale prin care să se extindă conceptele preventive, apreciate ca fiind mai eficiente decât cele punitive.

Strategia internațională elaborată ar trebui să cuprindă, în mod obligatoriu, cel puțin toate țările care sunt racordate la Internet, deoarece adoptarea unei strategii naționale diferențiate ar putea

---

<sup>4</sup> COMISIA COMUNITĂȚILOR EUROPENE – Comunicare către Parlamentul European, Consiliu și Comitetul European al regiunilor - *Către o politică generală de luptă împotriva criminalității cibernetice*, Bruxelles, 22.5.2007

constitui “rairi informatice” pentru infractorii informatici și, în schimb, ar conduce la restricții de piață și la bariere naționale în calea liberă a informației.

La elaborarea strategiei ar trebui să se țină seama că informația este o valoare nouă, distinctă, care nu poate fi protejată prin analogie cu bunurile tangibile.

În domeniul legislativ ar trebui elaborată o nouă doctrină a dreptului informației care va avea ca obiect:

- protecția autorului și a celui care deține informația;
- protecția persoanei la care se referă informația;
- protecția societății față de diseminarea informației ilegale, nocive;
- dreptul legal al persoanei de a avea acces liber de primi și transmite informații.

Comunitatea Economică Europeană (CEE) a adoptat deja instrumente juridice cu scopul de a se armoniza legislațiile naționale ale statelor membre în ceea ce privește protecția datelor personale prelucrate automat, protecția dreptului de proprietate intelectuală, prevenirea crimei cibernetice. Nu au fost încă identificate soluții la nivelul CEE în ceea ce privește: conținutul ilegal și nociv al unor comunicări prin Internet, reguli procedurale penale, securizarea sistemelor de calcul, precum și sancțiuni în domeniul protecției datelor.

Agresiunile informaționale la adresa României pot viza factorii de decizie și opinia publică în ansamblul său, pe obiective politice, economice, militare sau de altă natură, deformând informația cu scopul compromiterii ciclului decizional. Confruntată cu probleme specifice tranziției, România este vulnerabilă în fața unor agresiuni informaționale desfășurate prin intermediul mass-media, inclusiv prin Internet.

Contracararea agresiunilor informaționale impune o serie de măsuri cum ar fi: identificarea vulnerabilităților, analiza interdependențelor dintre punctele vulnerabile, identificarea continuă a amenințărilor.

În scopul prevenirii apariției unor amenințări la adresa siguranței naționale, descurajării declanșării unor crize militare, economice, sociale, interetnice, interconfesionale sau politice, precum și pentru controlul crizei ca instrument de management al acesteia se pot desfășura campanii informaționale.

Contracararea unei campanii informaționale desfășurate de o organizație adversă se realizează prin modificarea echilibrului de putere dat de exploatarea activă a informațiilor și tehnologiei informatice între indivizi, grupuri de interese sau state pentru atingerea obiectivelor proprii. Contracararea campaniilor informaționale presupune: proiecția adevărului; acțiuni pentru asigurarea securității operațiilor și a informațiilor; acțiuni psihologice în zonele de interes pentru inducerea neîncrederii în factorul de decizie, pentru inducerea în eroare și dezinformarea strategică.

Contracararea războiului informațional urmărește obținerea superiorității informaționale prin afectarea informațiilor entității țintă, în paralel cu acțiunile întreprinse pentru a apăra propriile informații, procese și sisteme informaționale. Se urmărește neutralizarea atacurilor cibernetice prin Internet și rețelele Intranet - hacking, virusare, interzicerea accesului - evitarea distrugerii fizice a centrelor de comandă și control, a intimidării, șantajării sau eliminării fizice a unor lideri politici și militari. Concomitent se asigură siguranța informațională, securitatea operațiilor și se perfectează relațiile militari-civili în zonele de interes.

Anul 2008 va fi marcat de o creștere a interesului pentru securitatea informațiilor pe măsură ce și cerințele legale încep să impună acest lucru.

Aplicarea strategiilor de securitate a informației la nivelul fiecărei organizații va trebui să însemne “conștientizare” și nu numai o ”creștere a interesului”, fiindcă firmele vor trebui să înțeleagă că informațiile înseamnă bani și, dacă nu și le protejează, vor pierde. Rămâne de văzut câți din acești bani se vor duce pe soluții informatice și câți pe training, fiindcă, până la urmă, cea mai mare amenințare de securitate tot “ingineria socială” rămâne. Dacă managementul nu va lua în considerare creșterea “awareness”-ului angajaților, investițiile în soluții vor fi inutile.

### **Bibliografie**

[1] Oprea, Dumitru, **Protecția și securitatea informațiilor**, Editura Polirom, București, 2003.

- [2] Păun, Vasile, **O provocare strategică: războiul informațional**, Editura UTI, București, 2002.
- [3] Topor, Sorin, **Terorism informațional**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006.
- [4] \*\*\* *Către o politică generală de luptă împotriva criminalității cibernetice*, Comunicare a Comisia Comunităților Europene către Parlamentul European, Consiliu și Comitetul European al regiunilor - Bruxelles, 22.5.2007.
- [5] McAfee, Virtual Criminology Report,  
[http://www.mcafee.com/us/research/criminology\\_report/default.html](http://www.mcafee.com/us/research/criminology_report/default.html)
- [6] Message Labs, *2007 Annual Security Report*.

# CONTRIBUȚIA STATULUI LA EDIFICAREA SECURITĂȚII NAȚIUNII

Dr. Gheorghe NICOLAESCU\*

## Introducere

**Securitatea** este condiția esențială a democrației, rezultată din esența pactului social care obligă statul să protejeze, să apere și să promoveze toate interesele națiunii. Totodată, **securitatea** reprezintă o exigență esențială a societății, presupunând, în principal, obligația asumată de către stat de a veghea la liniștea și siguranța tuturor și a fiecărui membru al comunității în parte.

Secolul al XXI-lea a determinat, prin ideologie mai ales, corelarea conceptului de **securitate** cu noțiunea de **apărare militară**. Odată cu evenimentele care au marcat începutul noului mileniu, s-a schimbat fundamental și conceptul de securitate, ca urmare a fenomenelor transnaționale care caracterizează epoca în care trăim, dar și a apariției unor noi factori de risc și de amenințare.

Noțiunea de **securitate națională** se extinde continuu, incluzând nu numai componenta sa militară tradițională, ci și pe cele de natură economică, diplomatică, etnică, religioasă și chiar ecologică și de mediu, astfel încât, în contextul internațional actual se observă, cu unele excepții nesemnificative, un nivel scăzut de amenințare de natură militară, însă un grad ridicat de risc de amenințări și vulnerabilități la adresa siguranței și chiar a securității naționale, majoritatea de natură asimetrică.

Conceptualizarea securității naționale devine tot mai amplă și mai dificilă astăzi, decât în perioada Războiului Rece. Noul climat internațional, aparent fără amenințări și riscuri majore de natură militară, a făcut loc unor sintagme și concepte noi, folosite de politologi, sociologi, analiști, experți etc., sintagme și concepte care au devenit parte integrantă a conceptului de **securitate națională**, cum ar fi: *securitatea juridică, securitatea alimentară, securitatea colectivă, securitatea democratică, securitatea cetățenească* etc.

## I. Caracterizarea modului în care statul contribuie la securitatea națiunii. Perspectiva ideologică

“Stările” națiunii sunt dependente de capacitatea organizațiilor cu funcții de a gestiona securizant sau insecurizant națiunea și raporturile dintre ele. Astfel, națiunea se află în situații securizante numai dacă se menține capacitatea organizațiilor cu funcții gestionare de a dezvolta raporturi simetrice.

Ontologia procesual-organică consideră că **statul** este organizarea gestionară a națiunii, iar rolul jucat de acesta în menținerea securității națiunii este decisiv<sup>1</sup>.

**Statul** se construiește sub presiunea necesităților de gestionare publică și este dependent de orizonturile informaționale în care oamenii funcționează.

Statul construit cu prilejul constituirii națiunilor este expresie a gândirii filosofice, care a produs o multitudine de ideologii, precum **liberalismul, umanismul, creștin-democrația, social-democrația, socialismul, fascismul**, al căror numitor comun este acela că gestionarea necesităților sociale ale națiunii se realizează prin “raporturi de putere”, transformate în “acțiuni politice”.

Relevant pentru tema noastră este faptul că orice abordare ideologică a unei națiuni reduce noțiunea de **securitate** la aspecte relevante pentru “doctrina politică” folosită.

Ideologii (doctrinari) nu acceptă că **securitatea** se definește ca produs al evoluției istorice și sociale a comunităților umane și ca rezultat al modalităților de procesare socială a informațiilor, pornind de la *necesitățile sociale* și nu de la *interese*.

Ideologii, prin ideile, reprezentările și miturile elaborate din interes în vederea orientării comportamentului “cetățenilor” în problemele administrării “socialului”, înțeleg prin **securitate**

---

\* Profesor universitar, titular la Catedra de geopolitică și geostrategie a Colegiului Național de Apărare

<sup>1</sup> Aurel David, *Sociologia națiunilor*, Editura Dacoromână, București, 2004, p. 17.



situația de echilibru construit prin raporturi de putere între forțele socio-politice pe care le administrează puterea politică construită în diferite împrejurări<sup>2</sup>. **Echilibrul de putere** este exprimat prin sistemul de legi, instituții și acțiuni politice destinate prevenirii riscurilor la care este expus, în principiu poporul, și prin care se alocă resurse de putere.

Astfel, **securitatea** este subsumată sistemului socio-politic (statul) și percepută ca măsură de “protecție” a acelor oameni sau grupuri socio-politice care produc resurse în beneficiul puterii politice sau nu atentează la puterea politică. **Securitatea** devine un *fenomen social* schimbător, cu răsturnări de situații, asemeni puterii politice.

Ideologii administrează națiunea prin puterea politică și implică în constituirea securității: *sistemul politic* pe care-l produc, *factorul politic* și *puterea militară*<sup>3</sup>. Astfel, **securitatea** devine expresia integrării socio-politice, ca “stare de coeziune” a sistemului socio-politic, fiind comensurată prin gradul de interacțiune politică mutuală, întemeiată declarativ, prin consimțământ și ascuns, prin coerciție. Înțelegă ca o **modalitate constantă de integrare politică**, prin *disciplină* sau *conformitate*, **securitatea** este viabilă atâta timp cât puterea politică reușește să asigure participarea cetățenilor la viața politică și să nu producă convulsii sociale.

Capacitatea puterii politice de a asigura evoluția proceselor sociale generatoare de stabilitate sistemului socio-politic, de a preveni disfuncționalitățile acestuia și, în situații-limită, de a administra situațiile conflictuale în folos propriu, este definită de puterea politică **securitatea națională**.

În construirea **stării de securitate națională**, ideologii acordă o importanță deosebită acțiunii organizațiilor politice, fără să înțeleagă că acestea sunt produse ale presiunilor propriilor ideologii pentru administrarea organizării sociale.

În consecință, nicio formă de stat construită de ideologi nu este capabilă să realizeze și să asigure securitatea națiunii, iar terminologia uzitată este subsumată ascuns unui anumit nivel de securitate, numită **securitate națională**, definită ca parte dintr-un întreg, numit de ideologi **securitatea internațională**. Acest sistem de relații, construit prin relații de putere, este definit ca **sistem de securitate națională**, eludându-se faptul că oferă doar instrumentul necesar asigurării siguranței “țării legale”, formată din clasa politică deținătoare de resurse informaționale și energetice.

## II. Perspectiva științifică

În “era informațională”, organizațiile politice apelează și beneficiază de posibilitățile deschise de cercetarea științifică, pe baza cărora încearcă să aducă națiunea în “stări aproape de echilibru”, pornind de la aceleași premise oferite de raporturile de putere.

Nicio modalitate de abordare a problematicii securității, chiar de pe poziții ideologice și prin raporturi de putere, nu poate face abstracție de necesitatea proiectării ei prin raportarea la un *subiect* și la numeroasele domenii ale vieții sociale.

Pentru orice tip de subiect, **securitatea** este sursa, expresia și consecința “stării sale de sănătate” fizică și psihică, înțelesul ei implicând sentimentul și certitudinea că valorile și interesele care îl definesc sunt protejate de orice sursă de insecuritate, de amenințări sau agresivități. Modalitățile neechivalente de interpretare a acestora explică numeroasele sintagme derivate din noțiunea de **securitate**. Ele sunt generate de utilizarea acesteia în limbajul științific sau în discursul politic (“securitatea politică”, “securitatea economică”, “securitatea militară”, “securitatea socială”) ori în teoria și practica relațiilor internaționale (“securitatea internațională”, “securitatea regională”).

Analizele *sistemice*, cele care consideră statul – adică sistemul socio-politic – ca *domeniu de referință* și *subiect* în relațiile internaționale, pot dezvălui factorii generatori de insecuritate, ca expresie a incapacității statului de a depăși dificultățile care pun în pericol domeniul de referință, dar nu sunt capabile să ofere soluții de prevenire și contracarare, în situații dificile, din cauza modalităților doctrinare de gestionare.

<sup>2</sup> Ibidem, pp. 361-362.

<sup>3</sup> Ibidem, p. 363.

În contextul abordărilor de acest tip, **starea de securitate națională** este definită în funcție de stabilitatea entităților politico-statale naționale și de sistemul de relații statornicite în plan regional și universal. În funcție de natura relațiilor socio-politice pe care statele au reușit să le realizeze, **starea de securitate națională** este percepută<sup>4</sup> ca:

- **pace internă** – sau stabilitatea și echilibrul necesar organizărilor sociale pe care le administrează sub sintagma “gestionării”;
- **pace internațională** – sau relația de echilibru și stabilitate internațională în fapt, interstatală, orientată spre prevenirea conflictelor și cooperare între state.

Din această perspectivă, întrucât amenințarea și conflictul militar au constituit multă vreme principalii vectori generatori de insecuritate, conceptul de **securitate** a avut și mai are pentru *subiecți* o componentă predominant militară. Eforturile de apărare au fost direcționate de state împotriva pericolelor externe, față de care subiectul a ales, în funcție de capacitate și forță, **autoapărarea** (prin organizarea și întrebuințarea mijloacelor materiale și umane interne) sau **apărarea colectivă** (prin încheierea de alianțe cu caracter defensiv).

Ideologic, valorile și interesele protejate și promovate au fost circumscrise entităților politico-sociale, deci statelor. Astfel, **securitatea** este dependentă de o “constelație” de circumstanțe, măsuri și organizații capabile să prevină sau să neutralizeze orice amenințare sau pericol la adresa statului. Atâta timp cât ideologii confundă, din interes, națiunea cu statul, conceptul “**securitatea națională**” se referă, în fapt, la **securitatea statului** și nu la **securitatea națiunii**.

Abordarea de tip procesual-organic face posibilă înțelegerea **securității națiunii** ca fundament al necesităților sociale și nu intereselor grupurilor socio-politice. Iar faptul că toate națiunile au necesități comune, dar și necesități specifice, în funcție de modalitățile de procesare a informațiilor sociale cerute de “gestionarea” “genezei” și “patriei”, **securitatea** fiecărei națiuni este în interesul națiunilor vecine și al tuturor națiunilor, și se realizează în cadrul **securității comune**, care construiește continuu *pacea inter-națională*, deci între națiuni.

În acest context, recunoașterea națiunii ca *subiect de drept internațional* devine chintesența acțiunilor sociale.

Din perspectiva studiului nostru, **misiunea de a construi “securitatea” fiecărei națiuni revine poporului, prin statul național.**

**Starea de securitate** a națiunii este exprimată prin *democrație*, întrucât numai poporul, prin puterea sa, este capabil să mențină națiunea în “*stări departe de echilibru*” prin construirea și reconstruirea “echilibrului social” între cele trei funcții ale națiunii (productivă, gestionară și integratoare).

Modalitățile procesual-organice de construire a **stării de securitate** sunt *producerea și utilizarea de resurse în funcție de necesități, întreținerea și reconstruirea “spiritului de comunitate” și gestionarea prin acțiuni sociale a necesităților sociale.*

Rolul fundamental în gestionarea națiunii în “*stare de securitate*” îi revine **statului național**, singura modalitate ideologică de gestionare publică, capabilă să ofere *soluții sociale* la orice situație critică și să evite producerea crizelor sociale. Prin aceste soluții este gestionată reproducerea națiunii în cadrul unor *strategii de securitate a națiunii*, și **nu doctrine** (care definesc valorile și interesele națiunii pe fundament ideologic, din interes și în folosul grupurilor social-politice care dețin puterea), luând în considerare evoluțiile socio-politice interne și transnaționale.

În acest scop, apreciem că statul național trebuie să socializeze puterea politică, să-și construiască și să-și dezvolte permanent capacitățile de procesare a informațiilor sociale prin oameni cu competențe profesionale și socializante.

Cele menționate relevă că modelul procesual-organic impune o discontinuitate majoră: **trecerea de la gestionarea indirectă, ideologică la cea scientizată.** De aceea, în locul doctrinelor politice, ca modalitate ideologică de gândire, devine necesară folosirea sintagmei “**strategii de gestionare**”. Strategiile privind gestionarea națiunii în “*stare de securitate*” sunt gândite de către

---

<sup>4</sup> Ibidem, p. 371.

autoritățile socio-politice naționale – creație a națiunii – din nevoia “ordinii sociale” și puse în aplicare de organizațiile militare naționale – îndrituite să gestioneze violența socio-politică.

### III. Contribuții posibile ale serviciilor de informații la securitatea națiunii

În actualul context socio-politic democratic, serviciile de informații constituie un element esențial al sistemelor de securitate ale democrațiilor a căror funcție principală este prevenirea factorilor decidenți asupra riscurilor și amenințărilor la adresa securității naționale.

Mondializarea relațiilor umane în toate sferile de activitate umană, dezvoltarea fără precedent a mijloacelor de comunicare, evoluția științei și tehnicii, dezvoltarea și consolidarea instituțiilor democratice, interdependența progresivă a statelor și apariția unor noi manifestări ale puterii economice ș.a. au condus la o transformare radicală a instituțiilor publice, atât interne, cât și internaționale. Aceste două planuri se află în permanentă evoluție, condiționându-se reciproc. În acest context, serviciile de informații cu atribuții în planul securității naționale și internaționale, au dobândit dimensiuni și valențe noi, confruntându-se cu provocări inedite.

În acest sens, futurologul Alvin Töffler sublinia: *“Dintre toate instituțiile de securitate națională, nici una nu cunoaște o nevoie mai profundă de restructurare și de reconceptualizare decât acelea de informații. (...) Pe măsură ce prinde contur noua formă de război – cel al informației – activitatea informativă fie își va asuma o formă proprie, reflectând noul rol al informației și cunoașterii în societate, fie va deveni costisitoare, irelevantă sau primejdios de derutantă”*.

“**Securitatea națională**” devine “**securitatea națiunii**” numai în condițiile în care puterea politică ce administrează națiunea își menține caracterul “*național*”.

În construirea și menținerea **securității națiunii** sunt abilitate numai organizațiile “de securitate” care definesc “statul național”, întrucât numai acestea dispun de capacitatea de gestionare publică pe fundamentul necesităților sociale și sunt sprijinite de popor pentru a funcționa ca autorități legitime.

Aspectele abordate evidențiază că **starea de securitate** a națiunii nu poate fi întreținută prin raporturi de *sociale*. Fiecare națiune își construiește capacități (organizații) informaționale, capabile să utilizeze informația, printr-o strategie construită de popor la nivel național, cu caracter public sau secret, pentru a face față presiunilor expansioniste (imperiale) sau distructive (feudale).

Aceste organizații desfășoară activități specifice căutării, culegerii, procesării și punerii la dispoziția autorităților publice naționale a informațiilor necesare deciziilor pentru întreținerea **stării de securitate**.

Raționalitatea socială se menține numai dacă informația se constituie resursă de putere pentru popor și în armă de apărare și protecție a națiunii în fața agresiunilor.

Organizațiile informaționale își construiesc și reconstruiesc permanent capacitățile cu scop de **a ști** – adică de a culege informații, **a împiedica pe adversar să te cunoască** – adică a desfășura o activitate de contrainformații și **a face ca adversarul să fie prost sau greșit informat** – a-l dezinforma<sup>5</sup>. putere, specifice construcțiilor mecanice, nici prin confruntări clasice, de tipul războaielor, ci prin *acțiunea permanentă a organizațiilor cu funcții de cunoaștere și contracarare a agresiunilor*.

Statul național întreține organizații specializate de cunoaștere și prevenire a agresiunilor (numite generic *servicii de informații* sau *structuri informative*), ca **instituții specializate**, capabile să obțină informația cu relevanță pentru securitatea națiunii. Democrația (puterea poporului) impune integrarea tuturor structurilor informative ale statului național în “**comunitatea informativă**”, care-i conferă statutul de **organizație gestionară în slujba națiunii**. Astfel de organizație gestionară, construită la nivel național, întreținută și dezvoltată de statul național, pe fundamentul nevoilor de resurse, de comunitate și de protecție a națiunii și susținută de popor prin intermediul așa-numitei “societăți civile”, permite utilizarea unei *metodologii unitare* de culegere de informații,

<sup>5</sup> Ibidem, p. 398.

fiind capabilă să influențeze, în mod decisiv, **decizia** autorităților publice și să oblige autoritățile publice să o folosească, în permanență, în interesul națiunii.

#### IV. Contribuții posibile ale armatei la securitatea națiunii

În devenirea lor, națiunile nu dezvoltă tendințe agresive, expansioniste, precum imperiile, însă au fost obligate să se apere împotriva agresiunilor politico-militare ale *centrelor de putere*, declanșate cu scopul declarat sau ascuns de a controla, de a-și însuși resursele națiunii.

În acest sens, s-a impus construirea și întreținerea în permanență stare operațională a unor organizații cu funcții de apărare, îndrituite prin puterea poporului<sup>6</sup>:

- să susțină, prin mijloace militare, necesitățile privind securitatea militară a națiunii;
- să analizeze și să informeze autoritățile publice naționale asupra consecințelor implicării națiunii în conflicte politico-militare;
- să transpună în fapt, prin mijloace militare, deciziile de gestionare publică privind securitatea militară.

Organizațiile cu funcții de apărare au rolul de a identifica, preveni și respinge agresiunile politico-militare inițiate și declanșate de construcțiile mecanice. Astfel, acestea susțin și întrețin **starea de securitate** a națiunii, dacă pe timpul pregătirii și producerii agresiunilor politico-militare sunt capabile:

- să garanteze atributele statului național (suveranitate și independență), dar și ordinea constituțională fundamentată prin Constituție de către națiune;
- să se subordoneze exclusiv voinței poporului;
- să prevină transformarea într-un instrument și resursă de putere politică și să se mențină “în slujba națiunii”;
- să-și mențină funcția de factor de protecție a proceselor sociale organizate, necesare asigurării continuității națiunii;
- să asigure prin măsuri specifice ordinea publică constituțională și să formeze elite militare naționale, care să acționeze pentru apărarea valorilor și intereselor națiunii, fără a le atrage în acțiuni cu scopuri agresive.

#### V. Relevanța unității națiunii pentru securitatea națiunii

**Starea de securitate** a unei națiuni este expresia și consecința capacității acesteia de a produce *socializări private și publice*, capabile să genereze competențe profesionale și sociale care să mențină și să dezvolte funcția integratoare a națiunii.

Aceasta este exprimată prin **puterea poporului**, adică prin acțiunile sociale care fundamentează și întrețin conexiunile procesual-organice între organizațiile cu finalități productive și integratoare. Continuitatea și viabilitatea acestora asigură caracterul organic al națiunii, clădit pe **coeziune, omogenitate, solidaritate și unitate**, expresii ale identității naționale și ale capacității de reproducere.

Identitatea națională generată și exteriorizată printr-un complex de sentimente, mentalități și credințe, devine un factor fundamental al **stării de securitate** și reprezintă, inclusiv, un indicator al capacității fiecărei națiuni de a stabili și menține relații de conlucrare și parteneriat cu celelalte națiuni, precum și a raporturilor dintre națiuni și organizările socio-politice generate de “centrelor de putere”.

De aceea, în construirea **stării de securitate**, capacitatea de menținere a națiunii ca *unitate socio-culturală* este definitorie. Prin aceasta se asigură îmbinarea organică a necesităților sociale cu posibilitățile de satisfacere a acestora în plan productiv, gestionar și integrator, iar poporul, prin puterea sa, “democrația”, este capabil să prevină deformarea și agresarea ei de către grupurile socio-politice aflate mereu în luptă pentru putere.

Totodată, poporul trebuie să prevină transformarea națiunii în *unitate politică* în jurul ideologiilor și să o mențină ca *unitate socială* care integrează oamenii și organizațiile pe fundamentul necesităților sociale și nu din interese socio-politice. Pe acest fundament se creează și

---

<sup>6</sup> Ibidem, p. 401.

se întrețin posibilitățile de construire a simbolurilor prin care națiunea se raportează la mediul social amenajat, se clădește *coeziunea internă*, forța integratoare a comunității de cetățeni cu solidarități istorice și existențiale în timp.

Reconstrucția succesivă a “identității naționale” pe temeiul democratic și al “cetățeniei”, mai ales în situații de criză, îi conferă națiunii capacitatea de a se reproduce prin reproducerea statului național ca formă de legitimitate politică în raport cu organizațiile sociale similare, cu organizațiile socio-politice transnaționale.

#### **Bibliografie selectivă**

- [1] **Culda, Lucian, Emergența și reproducerea națiunilor**, Editura Licorna, București, 2000.
- [2] **Culda, Lucian, Sociologia procesual-organică**, Editura Licorna, București, 1997.
- [3] **Capra, Fritjof, Conexiuni ascunse**, Editura Tehnică, București, 2004.
- [4] **Capra, Fritjof, Momentul adevărului**, Editura Tehnică, București, 2004.
- [5] **David, Aurel, Națiunea între “starea de securitate” și “criza politico-militară”**, Editura Licorna, București, 1998.
- [6] **David, Aurel, Sociologia națiunilor**, Editura Dacoromână, București, 2004.
- [7] **Dungaciu, Dan, Națiunea și provocările (post)modernității**, Editura Tritonic, București, 2004.
- [8] **Georgiu, Grigore, Națiune, Cultură, Identitate**, Editura Diogene, București, 1997.
- [9] **Nicolaescu, Gheorghe, Gestionarea crizelor politico-militare**, Editura Top Form, București, 2003.
- [10] **Smith, Anthony, Naționalism și modernism**, Editura Epigraf, Chișinău, 2002.
- [11] **Tobă, Francisc, Decizia politică și securitatea națiunii**, Editura Licorna, București, 2003.

#### **Bibliografie suplimentară**

- [12] **Hermet, Guy, Istoria națiunilor și naționalismului în Europa**, Institutul European, 1997.
- [13] **Diechloff, Alain, Națiune și rațiune de stat. Identitățile naționale în mișcare**, Editura Curtea Veche, București, 2003.
- [14] **Neumann, Victor, Neam, popor sau națiune? – despre identitățile politice europene**, Editura Curtea Veche, București, 2003.
- [15] **Hobsbawm, E.J., Națiuni și naționalism din 1780 și până în prezent**, Editura ARC, Chișinău, 1997.

## **Modulul V – Apărare – criză – conflict – război**

# SIMETRIE ȘI ASIMETRIE ÎN CONFLICTELE MILITARE CONTEMPORANE

**Dragoș Daniel ILINCA\***

## Introducere

În Dicționarul Explicativ al Limbii Române termenul de simetrie este definit ca fiind „proprietatea unui ansamblu spațial de a fi alcătuit din elemente reciproc corespondente și de a prezenta, pe această bază, anumite regularități; proporționalitate, concordanță, armonie între părțile unui tot, între elementele unui ansamblu etc.; distribuție egală, regulată, armonioasă a părților unui tot, a elementelor unui ansamblu; corespondență exactă (ca formă, poziție etc.) între părțile opuse ale unui întreg”.

Din perspectiva analizei militare, simetria poate fi explicată ca fiind efectul generat prin folosirea „Unui sistem întrunit, intercategoriai de forțe care își manifestă puterea printr-un atac asimetric, amenințând, astfel inamicul dintr-o multitudine de direcții, cu o mare varietate de sisteme de armament”.

De-a lungul istoriei, conceptul de asimetria luptei a existat încă din cele mai vechi timpuri, fiind aplicat în aproape toate conflictele cunoscute. Cu toate acestea, conștientizarea analitică a acestei forme de derulare a războiului s-a produs relativ târziu, conceptul de asimetrie începând să fie folosit în a doua jumătate a secolului trecut, cu precădere în Occident și Statele Unite. Rolul esențial în dezvoltarea dimensiunii conceptuale a asimetriei l-au avut, în mod evident experiențele celui de-al doilea război mondial. Din această perspectivă segmentul american de cercetare a furnizat o nouă definiție în domeniul militar conform căreia prin asimetrie se înțelege „A acționa, a organiza și a gândi în mod diferit față de oponenti, pentru a fi în măsură să se obțină efectele maxime din avantajele proprii, a exploata slăbiciunile adversarilor, a cuceri inițiativa și a obține o mai mare libertate de acțiune”.

Astfel, asimetria poate fi structurată pe diferite paliere pornind de la cel politico-strategic, militaro-strategic și până la nivelul tactic-operativ. Ca fenomen extrem de complex al mediului de securitate, asimetria se poate manifesta în următoarele domenii: organizațional, al strategiei, intereselor, voinței/determinării sistemelor de valori, capacităților și, nu în cele din urmă, al timpului.

Opțiunea analitică americană s-a dovedit extrem de relevantă în contextul mediului de securitate contemporan, marcat de manifestarea extrem de pronunțată a unei noi forme de riscuri și amenințări generate. Accentuate de dezvoltarea globalizării, toate aceste fenomene au căpătat forme extrem de complexe, generând un caracter evident asimetric al modului de manifestare. Toate acestea nu ar putut fi posibile, trebuie să o spunem, fără utilizarea progreselor evidente în domeniul comunicațiilor și al tehnologiilor, expresie clară a globalizării.

Din această perspectivă, conflictele au depășit tiparele clasice ale războaielor convenționale. Atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001 sunt o dovadă clară a acestui fenomen. Lumea a intrat, prin atacul împotriva Statelor Unite, într-un nou război, nu întotdeauna palpabil, dar extrem de vizibil prin exprimările sale. Asupra naturii asimetrice a acestuia este inutil să mai opinăm. Caracteristicile asimetriei în cadrul noului război îmbracă noi forme cu precădere prin utilizarea câmpului de luptă urban în scopul creșterii efectului de masă și a impactului psihologic.

Principala provocare cu care comunitatea internațională se confruntă este în ce măsură poate să-și adapteze mecanismele în scopul formulării unui răspuns optim la aceste noi forme de război. În egală măsură exigențele transformării capacității de răspuns la dinamica conflictuală contemporană vizează și organismele militare ale căror structuri și principii de acțiune necesită revizuirii esențiale. Se poate vorbi chiar de vulnerabilitatea sistemelor militare al căror mod de acțiune este, într-o măsură determinantă, depășit de dinamica și complexitatea noului tip de conflict la care asistăm.

---

\* **Ministerul Apărării**

Este evident că palierul organizațional este poate cel mai important în lupta împotriva noilor riscuri și amenințări la adresa securității, într-o lume tot mai globalizată. Rolul principalelor organizații cu valențe globale este, prin urmare, esențial în special din perspectiva depășirii inerției pe care orice sistem birocratic o incumbă.

Atât NATO și UE dispun de instrumentarul adecvat, pasibil să genereze elementele esențiale pentru transformare în scopul unei mai bune adaptări la asimetria conflictuală ce caracterizează lumea de astăzi. Până în prezent se poate constata derularea, la nivelul ambelor organizații a unor ample procese de reflecție asupra modului în care acestea pot răspunde noilor provocări. Principala provocare rămâne însă la nivelul modului de operaționalizare a demersului analitic fără de care reacția comunității internaționale în fața provocărilor la adresa mediului de securitate contemporan nu se va putea concretiza într-o manieră optimă.

## I. Schiță istorică

### *De la Sun Tze la Liddell Hart - conceptualizarea asimetriei*

Istoria a consemnat o serie lungă de teoreticieni care au încercat să înțeleagă conflictele militare în diferitele forme ale acestora sau să le definească atât din perspectivă cantitativă cât și să le cuantifice în termeni absoluți. În acest sens, identificarea tipologiilor prin care un război poate fi condus cu succes a reprezentat principalul element supus analizei. Natura fluidă a războiului, ca fenomen în sine, coroborată cu complexitatea evidentă a fenomenului a generat dificultăți suplimentare, acestui demers analitic extrem de laborios neputându-i-se consemna decât realizări secvențiale văduvite de o abordare globală.

Din acest context se distinge Sun Tze, unul dintre cei mai importanți consilieri ai elitei nobiliare chineze a secolului VI B.C. În monumentală sa lucrare „*Arta Războiului*”, filozoful chinez a reușit să furnizeze, pentru prima dată elementele fundamentale ale modului în care războiul trebuie să fie condus. El a perceput acest fenomen ca fiind o problemă de importanță vitală pentru stat. Această opinie survine într-un moment în care societatea chineză trecea printr-un proces de modificare a relațiilor economice și sociale la nivel de grup sau organizații gentilico-tribale<sup>7</sup>.

Filozofia sa este una elegantă și simplă, „tributară” rafinementului oriental, centrată asupra modului în care victoria poate fi obținută dar fără a implica neapărat sacrificii. În concepția acestui mare gânditor militar, războiul se analizează și este determinat de: moral, timp (starea vremii), teren, conducere și normă/doctrină.

„Toate războaiele sunt bazate pe inducere în eroare. Atunci când te confrunți cu un inamic trebuie să-i oferi o momeală pentru a-l ademini; provoacă-i dezordine și lovește-l. Când se concentrează fii pregătit și atacă-l; când este puternic, evită-l”<sup>8</sup>. După cum se observă, Sun Tze se dovedea a fi unul dintre susținătorii fervenți ai derulării războiului într-o manieră și cu tehnici asimetrice, toate orientate pragmatic spre obținerea victoriei. Din această perspectivă, el promova fluiditatea, surpriza, inteligența și inducerea în eroare ca principii de conducere a războiului în detrimentul puterii militare clasice.

Promovând asimetria la rang de principiu fundamental în derularea războiului, Sun Tze codifica în cadrul lucrării sale o realitate evidentă, anume aceea că de-a lungul întregii istorii a conflictelor militare<sup>9</sup> conceptul de asimetrie a fost aplicat pe scară largă.

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, teoreticianul german Carl von Clausewitz promova, în lucrarea sa „*Despre război*” (1832-1834) o viziune complet diferită, inspirată în mare măsură de războaiele napoleoniene, în centrul căreia se plasa concepția războiului clasic, derulat într-o simetrică. Avocat al acestei maniere de conducere a războiului, Clausewitz se plasa pe poziții ireconciliabile cu predecesorul său oriental formulând un concept abstract – războiul absolut – rezultat prin izolarea fenomenului de ansamblul vieții sociale și de toți factorii exteriori.

Cu toate acestea, viziunea lui Clausewitz nu este eminamente una simetrică. Reușind să

<sup>7</sup> Mircea Mureșan, **Reflecții despre fenomenul militar**, București, Ed. UNAP, 2004, p.20.

<sup>8</sup> Sun Tze, **The Art of War**, London, Oxford University Press, 1971, pp. 66-67.

<sup>9</sup> Prima mențiune cuantificabilă asupra folosirii tehnicilor războiului asimetric îi vizează pe parți care eliberează Persia de dominația seleucidă (sec.III BC).



depășească tiparele impuse de perioada napoleoniană, Clausewitz propune o nouă interpretare a scopului și, în egală măsură, a caracterului războiului, statuând faptul că acesta este un fenomen social, fiind expresia unui conflict între obiectivele pe care le urmăresc diferite grupuri sociale din punct de vedere politic. În această paradigmă, teoreticianul german se dovedea un adversar al intersanjabilității între politică și război, acesta din urmă nefiind, în opinia sa, altceva decât un simplu instrument de promovare a unor proiecte politice. Din această perspectivă, el scria: „Vedem așadar că războiul nu este numai un act politic, ci un adevărat instrument politic, o continuare a relațiilor politice, o realizare a acestora cu alte mijloace. Ceea ce mai rămâne specific războiului se referă doar la natura specifică a mijloacelor sale. Arta militară poate pretinde în general, iar înaltul comandant în fiecare caz în parte, ca direcțiile și intențiile politicii să nu intre în contradicție cu aceste mijloace și această pretenție, într-adevăr, nu este mică, dar oricât de puternic reacționează războiul, în anumite cazuri, asupra intențiilor politice, această reacție trebuie gândită întotdeauna doar ca o modificare a lor, căci intenția politică este scopul, iar războiul este mijlocul și niciodată mijlocul nu poate fi gândit fără scop”<sup>10</sup>.

Deși tributar simetriei în conducerea războiului, formula propusă de Clausewitz în formularea scopului și rolului războiului, în strânsă conexiune cu factorul de decizie politică, reprezintă elementul de asimetrie ce caracterizează teoriile sale.

Strânsa legătură de subordonare sesizată de Clausewitz între stat/conducere politică și război, avea să fie aplicată de un alt german, de data aceasta un politician, Otto von Bismarck în cadrul procesului de reunificare germană. Particularitatea filozofiei politice promovate de Bismarck derivă din ceea ce am putea numi „asimetrie culturală” el fiind cel care aduce această dimensiune în ecuația derulării războiului, anume cea a preeminenței celui slab în cazul în care acesta este dispus să depășească granițele acceptabile ale moralității și culturii. Din această perspectivă, el susținea faptul că adeseori conceptele pot contrabalansa slăbiciunile militare convenționale<sup>11</sup>.

Dezvoltarea fundamentului teoretic al modului de derulare a războiului din perspectiva asimetrică se va completa în perioada următoare, prin valorificarea „lecțiilor învățate” în urma diferitelor conflicte. Astfel, în perioada imediat următoare Primului Război Mondial, T.E. Lawrence, cunoscut ulterior sub numele de Lawrence al Arabiei, sublinia, pentru prima oară, avantajele războaielor asimetrice insistând asupra faptului că superioritatea militară nu este neapărat drumul sigur spre victorie. Influențat de experiența acumulată în derularea primului conflict mondial în Orientul Mijlociu, Lawrence arăta că în momentul în care conflictul se derulează într-un mediu asimetric, obiectivele pe termen lung<sup>12</sup> capătă o relevanță sporită, progresele limitate căpătând o relevanță sporită, în detrimentul succeselor militare clasice, obținute în urma unei campanii tradiționale<sup>13</sup>.

Ca și în cazul lui Lawrence, experiența Primului Război Mondial a reprezentat un teren fertil pentru dezvoltarea modului în care asimetria în derularea războiului poate garanta victoria. Din această perspectivă, perioada interbelică a consemnat dezvoltări teoretice substanțiale ale acestui subiect. În acest cadru se înscrie teoreticianul britanic Liddell Hart care și-a propus, în anii '20 ai secolului trecut, să identifice cauzele ce au generat numărul mare de victime înregistrat în urma derulării ostilităților conflagrației mondiale. Rezultatul demersului său analitic a constat în formularea unui set de principii, considerate a fi baza oricărei strategii optime. Acestea au fost reduse în cadrul sintagmei „*strategie indirectă*” prin care se propunea o abordare asimetrică a strategiei de conducere a războiului, ale cărei elemente vizau evitarea strategiei rigide, centrată pe asigurarea atacului direct, în favoarea unei apărări elastice, în cadrul căreia contingentele să

<sup>10</sup> Carl von Clausewitz, **Despre război**, Editura Militară, București, 1982, p.67.

<sup>11</sup> Melissa Applegate, **Preparing for Asymmetry: As Seen Through the Lens of Joint Vision 2020**, Carlisle, Pa.: U.S. Army Strategic Studies Institute, September 2001, p.25.

<sup>12</sup> „De fapt, în condițiile foarte grele ale Arabiei, munca ta nu se va dovedi atât de productivă cum te-ai fi așteptat. Lor [arabilor] le va lua mai mult și poate nu va ieși așa după cum ai fi sperat, dar este produsul muncii lor și asta este și mai bine”, T. E. Lawrence, *Seven Pillars of Wisdom*, Hertfordshire, UK, 1997, p. 538-539.

<sup>13</sup> „Nu încerca să faci prea mult cu forțele tale. Este preferabil ca arabii să le facă, într-o manieră acceptabilă. Este felul lor și rolul tău este să-i ajuți nu să câștigi pentru ei”. *Idem*, p. 600.

beneficieze de un grad ridicat de mobilitate<sup>14</sup>.

### ***Simetrie și asimetrie în conflicte militare ale secolului XX***

Teoretizarea conceptului de asimetrie s-a dezvoltat, în mod logic, pe baza lecțiilor învățate în teatrul de luptă unde aproape toate soluțiile propuse de diferiții teoreticieni au fost testate încă din cele mai vechi timpuri. Practic, istoria abundă de manifestări asimetrice în cadrul conflictelor militare pornind de la perioada antică și până în zilele noastre, cu precădere în ceea ce privește tacticile utilizate. În mod absolut logic există perioade în istoria conflictelor în care asimetria, ca principiu de conducere a războiului nu a fost utilizată. Războiul ruso-turc derulat între 1877-1878 este o dovadă elocventă în acest sens, care, alături de Primul Război Mondial, sunt de departe episoadele istorice ale căror bilanțuri triste constau în numeroase victime și importante distrugerii materiale.

Din perspectivă cronologică, primul conflict militar asimetric al secolului XX este considerat cel de-al doilea război bur (1899-1902) în cadrul căruia trupele britanice s-au confruntat cu un amplu război de gherilă derulat, cu asiduitate, de etnicii olandezi din Africa de Sud. Grație tehnicilor asimetrice utilizate, rebelii olandezi au reușit să minimalizeze importanța prezenței militare britanice convenționale și net superioare în termeni de armament și pregătire. În egală măsură replica britanică a îmbrăcat forme asimetrice<sup>15</sup> experiența acumulată în teatrul de operații din Africa de Sud fiind utilizat în perioada imediat următoare în alte zone ale Imperiului britanic.

Nu același lucru se poate spune despre modul în care s-a derulat Primul Război Mondial, atât Antanta cât și Puterile Centrale preferând opțiunea războiului de poziție, în tipare convenționale bazate pe numărul trupelor și capacitatea de a se apăra. Există extrem de puține episoade<sup>16</sup> ale acestei conflagrații în care se poate vorbi de asimetrie în modul în care ostilitățile s-au derulat, majoritatea acestora aflându-se în afara teatrului de operații din Europa.

Debutul celui de-al doilea război mondial la 1 septembrie 1939 avea să conducă la o adevărată revoluție în modul de conducere a războiului, atât din perspectiva modului de armonizare a doctrinelor cu capacitățile tehnologice existente, cât și în ceea ce privește modul de utilizare într-o manieră înrunită a categoriilor de forțe. Pe această dimensiune Germania celui de-al III-lea Reich și-a dovedit superioritatea asupra adversarilor ceea ce a permis obținerea, cel puțin în prima etapă a războiului, a unor câștiguri teritoriale semnificative fără pierderi însemnate.

Fără îndoială, succesul celui de-al III-lea Reich, sintetizat de *Blitzkrieg*<sup>17</sup>, nu ar fi putut fi posibil fără existența unor comandanți de real geniu care au revoluționat modul de utilizare a

---

<sup>14</sup> Liddell Hart și-a publicat teoriile în presa vremii. În mod paradoxal, principiile formulate de el aveau să fie aplicate de forțele celui de-al III-lea Reich în timpul campaniilor din cel de-al doilea Război Mondial.

<sup>15</sup> Organizarea lagărelor de concentrare pentru populația civilă olandeză, în scopul limitării libertății de mișcare a comandourilor bure (pentru detalii privind războaielor anglo-bure, Byron Farwell, *The Great Anglo-Boer War*. New York: Harper and Row, 1976).

<sup>16</sup> Un exemplu în acest sens poate fi reprezentat de campania aliată din Orientul Mijlociu, mai precis organizarea revoltei arabe sub conducerea prințului Faisal, urmată de ocuparea fortăreței Aqaba ceea ce va asigura succesul campaniei condusă de generalul Allenby, comandantul trupelor britanice din Orient.

<sup>17</sup> Sensul literar al termenului înseamnă „război rapid, fulgerător”. Termenul nu a intrat în terminologia oficială a Wehrmacht-ului nici în perioada premergătoare războiului și nici pe timpul derulării acestuia, deși el apare, în 1935, în publicațiile militare, precum „Deutsche Wehr” fiind utilizat pentru a descrie modul în care un stat cu resurse insuficiente poate câștiga un război. În 1938 el este utilizat din nou definind un „atac strategic”, derulat prin folosirea tancurilor, forțelor aeriene și a trupelor de parașutiști. Popularizarea termenului va fi făcută prin intermediul revistei americane TIME care în numărul din 25 septembrie 1939 îl utilizează pentru a descrie campania germană din Polonia (<http://www.time.com/time/archive/preview/0,10987,761969,00.html>).

capacităților militare. În acest cadru se înscrie generalul Heinz Guderian<sup>18</sup> care a introdus o nouă tactică de utilizare a blindatelor, prin lovituri concentrate executate cu mare putere de penetrare, beneficiind, în același timp, de o mare capacitate de manevră.

De asemenea, tacticile de utilizare a aviației militare au fost revoluționate de armata germană în cadrul celui de-al doilea război mondial. Mareșalul Göring este cel care a aplicat un sistem de obținere a supremației aeriene, prin utilizarea masată a loviturilor aviației. Nu în ultimul rând, al doilea conflict mondial a consemnat utilizarea întrunită a celor trei categorii de forțe, atât de către tabăra aliată<sup>19</sup>, cât și de către Germania.

Cazul Germaniei celui de-al III-lea Reich este ilustrativ pentru dimensiunea asimetrică a războiului. În egală măsură derularea acestuia a consemnat o serie întreagă de episoade ale angajamentelor asimetrice inițiate de către actorii implicați. Este cazul Finlandei care exploatarea particularitățile geografice ale poziționării sale și, implicit, avantajele terenului a reușit să opună o rezistență consistentă trupelor sovietice superioare din punct de vedere numeric și, chiar, al dotării.

Rezultatul obținut prin folosirea tacticilor asimetrice, așa după cum experiența celui de-al doilea război mondial o atestă, s-a concretizat de cele mai multe ori în surprinderea inamicului ceea ce a permis, prin utilizarea vitezei și a noilor tactici de întrebuințare a forțelor, precum și superiorității tehnologice, obținerea victoriei. De asemenea, sfârșitul războiului a fost realizat în mod cu totul asimetric prin utilizarea bombelor nucleare împotriva Japoniei (august 1945).

Validitatea asimetriei ca tactică de luptă avea să se dovedească în etapa post-belică, în cadrul lungii serii de conflicte militare ce au marcat întreaga perioadă de după 1945, cunoscută sub numele de Războiul Rece. Modul de conducere a războiului se integra, trebuie să o spunem, într-un mediu internațional simetric, caracterizat de existența a două mari blocuri politico-militare implicând foștii aliați. Practic, vechea tabără aliată s-a împărțit în tabere adverse generând aranjamente politico-militare menite să obțină supremația militară (Organizația Tratatului Atlanticului de Nord –NATO vs. statele comuniste semnatare ale Tratatului de la Varșovia). Poziționarea foștilor actori ai celui de-al doilea război mondial în aceste sisteme reprezintă, fără îndoială, principalul element de distinctivitate al Războiului Rece. La adăpostul umbrelei strategice pe care ambele organizații o furnizau s-au putut dezvolta noi sisteme economico-sociale a căror evoluție a fost, din păcate, paralelă provocând *de facto* o adâncă ruptură<sup>20</sup> la nivel global.

În acești parametri s-au derulat, după cum spuneam, o serie amplă de conflicte în diferite teatre, aproape toate în afara Europei, implicând cele două tabere în mod direct sau prin intermediul statelor aflate în sferele de influență ale cele acestora (așa-numitele războaie de tip proxy<sup>21</sup>). În tipologia de desfășurare a acestora locul central a fost ocupat de capitalizarea experienței celui de-al doilea război mondial, în special din perspectiva optimizării tacticilor asimetrice.

În acest context se înscrie conflictul din Coreea (1951-1953), derulat, însă, în mare măsură într-o manieră simetrică dar cu valorificarea experienței celui de-al doilea război mondial, în sensul

---

<sup>18</sup> Generalul Heinz Guderian a fost poate primul avocat al Blitzkrieg-ului, contribuind în mod semnificativ la dezvoltarea acestuia. În opinia sa tactica Blitzkrieg-ului trebuie să constea în utilizarea masată a elementelor motorizate mobile. „În acest an [1929], m-am convins că tancurile acționând independent sau în combinație cu infanteria nu vor atinge niciodată o importanță decisivă pentru o bătălie. Studiile mele, exercițiile derulate în Anglia și propria noastră experiență atestă că tancurile nu vor fi capabile să acționeze la capacitatea lor maximă până când celelalte tipuri de armament pe care ne bazăm nu vor fi aduse la standardele de viteză și mobilitate necesare. Tancurile trebuie să joace rolul central, celelalte capacități trebuind să fie subordonate cerințelor blindatelor. Ar fi o greșeală să includem tancurile în diviziile de infanterie; avem nevoie de divizii de blindate care să includă toate elementele de sprijin necesare pentru a lupta cu potențial maxim.” (Heinz Guderian, *Panzer Leader*, De Capo Press, New York, 2002).

<sup>19</sup> Pentru detalii, Liddell Hart, **Istoria celui de-al doilea război mondial**, Ed. Orizonturi, București, 1999.

<sup>20</sup> Acest fenomen a fost sintetizat prin sintagma „Cortina de Fier”, intrată în limbajul comun grație lui W. Churchill care în discursul intitulat „Sinews of Peace”, ținut în 5 martie 1946 la Colegiul Westminster, avertiza asupra apariției acestui fenomene. Textul complet al discursului [www.winstonchurchill.org](http://www.winstonchurchill.org).

<sup>21</sup> Prin război de tip proxy se înțelege conflictul izbucnit în momentul în care două puteri folosesc un actor terț ca substitut. În perioada Războiului Rece au existat foarte multe astfel de cazuri datorită faptului că cele două super-puteri nucleare au căutat să evite o confruntare directă ce ar fi putut escalada într-un război nuclear. Este unanim acceptat faptul că primul război de tip proxy este Războiul civil din Grecia (1946-1949) unde guvernul de orientare vestică s-a confruntat cu opoziția comunistă sprijinită de URSS și aliații săi Yugoslavia, Albania și Bulgaria (pentru detalii privind evoluția conflictului Richard Clogg, *A Concise History of Greece*, Cambridge University Press, 1992).

utilizării în mod întrunit a categoriilor de forțe și, nu în ultimul rând, a valorificării progresului tehnologic, pe componenta militară.

Spre deosebire de conflictul din Coreea sfârșit printr-un *statu-quo* teritorial aplicat și în cazul Germaniei, anume prin divizarea teritorială, războiul din Vietnam (1963 – 1974) a purtat amprenta evidentă a asimetriei din perspectiva strategiei artei operative utilizate dar și al tipurilor de organizații angrenate în conflict. În acest sens trebuie remarcat faptul că tactica luptei de gherilă, combinată cu valorificarea avantajelor pe care terenul le oferea, a surclasat în mod clar superioritatea tehnologică a Statelor Unite. Discrepanța între eficiența actorilor implicați vizează și determinarea/voința acestora, decalajul existent în favoarea comuniștilor nord-vietnamezi fiind un element asimetric exploatat optim de comandanții comuniști. Toți acești factori au concurat la înfrângerea Statelor Unite, de fapt prima din întreaga sa istorie.

Experiența Războiului din Vietnam se va repeta câțiva ani mai târziu în Afganistan (1979-1989) unde trupele sovietice, de data aceasta, se vor confrunta cu războiul de gherilă condus de mujahedinii afgani. Se poate vorbi, și în acest caz de un paroxism al tacticilor asimetrice, combinat cu exploatarea avantajelor terenului. Gama acțiunilor derulate de luptătorii afgani a acoperit o plajă extrem de variată, pornind de la ambuscade și până la asasinat politice, atacarea avioanelor civile sau sabotarea obiectivelor economice civile. În ciuda superiorității evidente a sovieticilor, atât în termeni numerici cât și în ceea ce privește capacitățile utilizate eșecul a fost inevitabil, conducând, în cele din urmă, la retragerea acestora în 1989.

Dar poate cel mai „fertil” teren pentru manifestarea conflictelor militare în perioada post-belică l-a reprezentat Orientul Mijlociu. În prim-plan se plasează, fără îndoială conflictele derulate între Israel și statele arabe. Desfășurate, în mare măsură în parametrii convenționali, războaielor arabo-israeliene incumbă, însă, o importantă componentă asimetrică. Aceasta este evidentă dacă ne gândim doar la discrepanța evidentă între cele două tabere, sugestivă în special din perspectiva dimensiunii contingentelor angrenate în conflict de cele două tabere.

De asemenea asimetria tacticilor utilizate de statele combatante rezidă în determinarea/voința actorilor implicați, în cazul statelor arabe aceasta diminuându-se gradual începând cu 1948, culminând cu severa înfrângerea suferită în 1973, în timpul războiului de Yom Kippur. De cealaltă parte, Israelul a făcut dovada voinței de a câștiga, aplicând în acest sens o strategie extrem de dinamică menită să mențină linia frontului în afara propriilor granițe. În acest sens, tacticile utilizate depășesc cu mult tiparele convenționale ale războiului static, forțele israeliene concentrându-se pe anihilarea rapide a capacităților inamice ce ar fi putut susține ofensiva terestră a statelor arabe (ex. distrugerea forței aeriene egiptene în timpul Războiului de 6 zile, 1967). Este evident faptul că succesul răsunător al israelienilor în lungul șir de războaie cu care s-a confruntat nu ar fi fost posibil fără existența unei superiorități tehnologice, aflată în permanent proces de optimizare. Dintr-o perspectivă comparată asimetria între cele două tabere este evidentă, cu atât mai mult cu cât în urma conflictelor statele arabe nu au reușit să-și refacă, la nivel corespunzător, capacitățile ofensive.

## II. Simetrie și asimetrie în era globalizării

### *În căutarea „Noii ordini mondiale” – moștenirea Războiului Rece*

Sfârșitul Războiului Rece a adus, fără îndoială, în primul plan o nouă gamă de riscuri la adresa securității și stabilității internaționale. Vidul de putere realizat prin dispariția Uniunii Sovietice a generat o asimetrie evidentă a decalajului de putere<sup>22</sup>, dublat de noi vectori de transformare a acesteia prin expansiunea comunicațiilor și superioritatea în domeniul tehnologiilor.

Concetrarea puterii într-un singur punct nu a fost de natură să oprească manifestarea unei noi game de riscuri și amenințări la adresa securității (tensiuni interetnice, terorism, crimă organizată, trafic ilegal, proliferare etc.). Practic, prin vidul de putere creat de dispariția echilibrului între cele două blocuri politico-militare, mediul de securitate a căpătat trăsături marcate de imprevizibilitate și, în mod automat, de complexitate.

În același timp, dezechilibrul strategic înregistrat prin disoluția URSS a fost speculat de o serie de actori în susținerea propriilor interese expansioniste. Integrându-se unei logici ce ținea mai

<sup>22</sup> Zbigniew Brzezinski, **Marea tablă de șah**, București, Editura Univers Enciclopedic, 1997, p. 12 și 35

degrabă de secolul al XIX-lea aceste manifestări au degenerat în numeroase conflicte care într-o primă etapă acestea s-au plasat, inertial, în siajul Războiului Rece.

În mod logic răspunsul la acest gen de manifestări nu se putea derula decât într-o manieră adaptată. Este cazul Războiului din Golf (1991) izbucnit ca urmare a tendințelor expansioniste ale regimului irakian condus de Saddam Hussein îndreptate împotriva unui alt stat din zonă, Kuweit. Implicarea coaliției conduse de Statele Unite în stoparea expansionismului irakian s-a derulat într-o manieră convențională păstrând, însă, elemente distinctive de asimetrie, în special în ceea ce privește utilizarea decalajului tehnologic. Aceste aspecte, combinate cu valoarea factorului uman pe toate treptele ierarhice<sup>23</sup>, au fost de natură să asigure o victorie rapidă (39 de zile de campanie aeriană și doar 4 zile de ofensivă a forțelor terestre).

Capacitatea de a gestiona provocările de securitate post-Război Rece ale comunității internaționale va fi testată din nou în contextul izbucnirii crizei iugoslave. Fenomen cu resorturi real istorice, destrămarea Iugoslaviei a generat un nou val de violențe și instabilitate politică, de data aceasta în spațiul european. Conflictul izbucnit în 1991 prin declararea independenței Sloveniei și a Croației s-a caracterizat prin manifestări extrem de violente la adresa populației civile<sup>24</sup>. La nivel operațional conflictul din Balcani s-a derulat într-o manieră total asimetrică, conferită, în primul rând, de disproporția capacității de luptă între actorii implicați.

Reacția comunității internaționale față de catastrofa umanitară ce a însoțit derularea ostilităților s-a concretizat într-o manieră asimetrică, sub forma angajamentului politico-militar în susținerea procesului de stabilizare a zonei. Rolul central în acest demers a revenit Alianței Nord-Atlantice, ale cărei forțe vor fi dislocate, pentru prima dată de la înființarea organizației, în zona Balcanilor. Sarcina contingentelor aliate era cu totul nouă, anume aceea de a contribui la normalizarea mediului de securitate și, implicit, la procesul de reconstrucție. Într-o oarecare măsură putem vorbi de un angajament asimetric al Alianței având în vedere scopul primordial care a stat la baza creării sale. Cu toate acestea, NATO s-a dovedit un factor extrem de important în asigurarea stabilității și, mai ales, a restabilirii încrederii în zonă. Rolul său s-a dovedit esențial și în cazul ultimului episod al dramei iugoslave, NATO fiind principalul instrument prin care s-a reușit evitarea unei noi catastrofe umanitare în provincia Kosovo.

De asemenea, trebuie menționat faptul că angajamentul aliat în zona Balcanilor a fost dublat de sprijinul politico-economic derulat prin intermediul Uniunii Europene, atât în planul negocierilor de pace, cât și în ceea ce privește alocarea de fonduri pentru reconstrucție și stabilizare în această zonă.

Din această perspectivă, se poate concluziona că evenimentele din Balcani, în perioada imediat următoare sfârșitului Războiului Rece au „oferit” prilejul pentru angajarea principalelor organizații în sensul redefinirii scopului și obiectivelor pe care acestea urmau să le îndeplinească în noua configurație geopolitică a lumii, generată de dispariția conflictului bipolar și, nu în ultimul rând, caracterizată de manifestarea din ce în ce mai vizibilă a unei noi game de riscuri, de natură asimetrică.

### ***Globalizarea și supremația asimetriei***

Conflictele izbucnite în perioada imediat următoare Războiului Rece, atestă faptul că ecuația de securitate globală s-a schimbat în mod dramatic, devenind mult mai complicată. Adversarii curenți sau potențiali s-au înmulțit. Actorii trans-naționali (carteluri de droguri, grupări radicale, rețele de crimă organizată etc.) și-au dezvoltat acțiunile folosind strategii specifice. Superioritatea tehnologică nu este garanția supremă împotriva actorilor care gândesc în termeni ontologici decât în cei instrumentali. După cum generalul W. Clark menționa, în cazul terorismului, ca fiind „*low technology, high concept*”. Acest aspect este cu mult mai relevant în cazul mult mai general al asimetriei. Încă din anii 90 se observa că „sfârșitul istoriei”, susținut de Fukuyama, corespundea, mai degrabă, unui mit decât unei realități. Sfârșitul Războiului Rece a adus incertitudini și nici o altă „ordine mondială” nu a apărut. În locul acesteia un val de conflicte ce ne aduc aminte de

<sup>23</sup> Eugen Bădălan, Teodor Frunzeti, *op.cit.*, p. 21.

<sup>24</sup> 1995 – masacrul de la Srebrenița în care aproximativ 5.000 de bosniaci musulmani au fost uciși.

secolele de barbarism ale istoriei, au izbucnit în aproape întreaga lume.

Un lucru a rămas însă constant și anume faptul că fiecare actor acționează în numele unor valori particulare, conferindu-i prin urmare un sens specific, conflictele din perioada post-Război Rece depășind astfel granița convențională, fiind mai degrabă adevărate „războaie ale sensurilor”.<sup>25</sup> Prin urmare, adversarul care poate să vadă și să perceapă sensul conflictului este cel care va fi capabil să reacționeze rapid și într-o manieră adecvată. Această viziune este cu atât mai relevantă într-un mediu strategic marcat de emergența crono-strategiilor în care adesea timpul înlocuiește spațiul ca dimensiune majoră de acțiune în cadrul conflictelor contemporane.

Din această perspectivă, se poate afirma, fără echivoc, faptul că la începutul secolului XXI, lumea a intrat într-o nouă fază a evoluției sale, marcată de coexistența și confruntarea unor tendințe pozitive majore cu altele care generează riscuri, amenințări și pericole. După cum spuneam, dispariția vechii ordini mondiale, bazată pe o logică bipolară, a generat oportunitățile de reșezare a fundamentelor relațiilor dintre state dar, din păcate, a deschis calea pentru manifestarea unor noi tipuri de riscuri, dublată de evoluția celor ce se pot denumi ca fiind de tip clasic. Acest fenomen grevează încă și astăzi demersurile de creare a unei noi arhitecturi de securitate, manifestările riscurilor la adresa securității atestând faptul că tranziția bipolară este departe de a se fi terminat.

Nu în ultimul rând, trebuie menționat impactul pe care globalizarea, dezvoltată, în principal, ca efect al progresului economic, în special pe dimensiunea capacității și vitezei de comunicații, îl are asupra evoluției riscurilor la adresa securității. Din această perspectivă, analizele internaționale atestă faptul că globalizarea a favorizat, într-o măsură consolidată, dezvoltarea riscurilor la adresa securității și, nu în ultimul rând, amplificarea formelor de manifestare, inclusiv din perspectiva complexității modului de articulare al acestora. Astfel, în prezent, evoluțiile în domeniul securității au un grad ridicat de dinamism și impredictibilitate și necesită adaptarea continuă a abordărilor instituționale atât la nivel statal, cât și la cel al organizațiilor internaționale. Unele schimbări sunt lineare și previzibile, fie că decurg din evoluția obiectivă a mediului de securitate, fie că reprezintă rezultatul unor strategii și programe. Altele au caracter surprinzător, seismic sau de discontinuitate strategică și sunt însoțite de o doză de incertitudine semnificativă ca natură, amploare și durată.

De asemenea, efectele globalizării în ceea ce privește evoluția mediului de securitate contemporan au adus în ecuația de securitate un nou factor, anume acela al dispariției așa-numitului *containment*, ca mijloc de izolare/prevenire a manifestării riscurilor la adresa securității. Astfel, consolidarea relațiilor economice între state, dublată de accelerarea uimitoare a vitezei de comunicații determină ca menținerea unor stări conflictuale, precum și prezența în cadrul unor areale geografice a potențialelor generatoare de riscuri să aducă atingeri semnificative securității statelor din așa-numita zonă de prosperitate a Occidentului.

Debutul noii ecuații de securitate l-a reprezentat, fără îndoială, episodul dramatic derulat la 11 septembrie 2001 urmat de activarea, pentru prima oară de la înființarea NATO, a Articolului V, vizând apărarea colectivă a membrilor organizației. Pentru prima dată în istoria post-Război Rece, Statele Unite erau atacate pe teritoriul propriu de un inamic cunoscut lumii întregi dar a cărui importanță a fost minimalizată. Riscurile și amenințările asimetrice au devenit subit element de maximă prioritate al oricăror strategii dezvoltate la nivel național sau în cadru multinațional. Războiul împotriva terorismului, identificat ca noul inamic al lumii civilizate a redefinit paradigma modului în care riscurile la adresa securității erau analizate și definite.

Reacția imediată a Statelor Unite de distrugere a bazelor teroriste din Afganistan, urmată de cel de-al doilea război din Golf au adus lumea mult mai aproape de realitățile riscurilor asimetrice. Derulate într-o manieră convențională, campaniile din Afganistan și Irak au fost urmate de un război de uzură, cu totul asimetric prin tactici și capacități utilizate, total nou pentru forțele aliate.

Cu toate acestea, angajamentul în susținerea combaterii terorismului s-a dovedit elementul de coeziune al comunității internaționale și, implicit, al Alianței Nord-Atlantice. Pe aceste fundamente, comunitatea internațională încearcă articularea unui răspuns eficient față de noile tipuri de riscuri la adresa securității prin formularea unor politici comune la nivelul principalelor

---

<sup>25</sup> L. Froncart, *La guerre du sens. Pourquoi et comment agir dans les champs psychologiques*, Coll „Strategies et strategie”, Economica, Paris, 2000, p. 34.

organizații cu valențe globale. Cu toate acestea, procesul este departe de a se fi încheiat existând chiar, pe anumite dimensiuni, întârzieri semnificative și chiar disparități între stadiul în care capacitatea de răspuns la potențiale crize a principalelor organizații internaționale s-a dezvoltat până în prezent.

Atacurile de la 11 septembrie 2001 reprezintă o dovadă clară a faptului că lumea se află într-un nou război, de data aceasta total asimetric, pe toate domeniile acesteia, pornind de la cel organizațional și până la structurarea capacităților implicate în acțiune. Terorismul nu este un inamic nou dar el a devenit mult mai ideologic, modificându-și caracteristicile pentru a atinge nivelul unui „terorism strategic”. În mod logic, formularea unui răspuns din partea comunității internaționale reclamă o abordare flexibilă, capabilă să poată gestiona efectele imprevizibile ale manifestărilor asimetrice.

Astfel, tendințele principale la nivelul NATO sunt reprezentate de continuarea procesului de transformare a organizației, prin dezvoltarea capacităților (inclusiv forțe rapid dislocabile<sup>26</sup> și sustenabile în teatre de operații îndepărtate) care pot răspunde eficient la amenințările reprezentate în principal de rețelele teroriste, proliferarea armelor de distrugere în masă, și riscurile prezentate de instabilitatea din statele eșuate, crizele și conflictele regionale. În ciuda acestor progrese evidente de ordin operațional, instrumentarul NATO de reacție în cazul manifestării unui risc asimetric la adresa securității statelor aliate continuă să fie extrem de sărac, fiind, în continuare limitat la aspectele militare.

Nu în ultimul rând, asimetria se manifestă și în cadrul NATO, mai precis între Statele Unite și aliații săi, generată de existența unui decalaj în domeniul capacităților militare, precum și al modului de alocare a resurselor bugetare pentru armată. În acest sens, rolul NATO anume acela de generator de interoperabilitate este cheia pentru armonizarea eforturilor statelor membre în domeniul transformării propriilor forțe armate<sup>27</sup>.

În același timp, Uniunea Europeană se află în proces de adaptare instituțională la noul context de securitate. Continuă procesul de consolidare a Politicii Europene de Securitate și Apărare, în condițiile extinderii dimensiunii operaționale<sup>28</sup> a Uniunii și ale asumării unui rol tot mai important pe scena politică mondială. Cu toate acestea, procesul de extindere și, subsumat acestuia, apropierea UE de zone cu potențial de instabilitate ridicat și, în egală măsură, generatoare de riscuri nu a fost dublat de optimizarea cadrului instituțional de formularea a unor politici eficiente de combatere a acestor riscuri și amenințări la adresa securității.

În ambele cazuri organizațiile continuă să mențină, însă, la nivelul abordărilor strategice proprii un nivel ridicat de neclaritate în ceea ce privește definirea conceptuală a inamicului.

## Concluzii

Istoria conflictelor militare a demonstrat faptul că asimetria a fost utilizată, pe diverse paliere încă din cele mai vechi timpuri. Secolul XX, prin cele două conflicte mondiale au subliniat importanța utilizării asimetriei în cadrul războaielor precum și potențialul generator de succes al acesteia. De asemenea, utilizarea asimetriei în tactica de luptă s-a dovedit un factor de scurtare a perioadei de conflict, permițând, totodată, limitarea numărului de pierderi umane și materiale.

---

<sup>26</sup> Cu prilejul summit-ului NATO de la Praga, statele aliate au adoptat decizia privind crearea Forței NATO de Răspuns Rapid (NRF). În 2006, cu prilejul summit-ului de la Riga, Forța de Răspuns a NATO a fost declarată operațională având ca efective 25.000 de militari pe o structură de tip joint, rapid dislocabilă, putând a fi menținută în teatru până la 30 de zile. Decizia privind crearea NRF se adaugă cea privind revizuirea structurii de comandă a Alianței, ca parte integrantă a procesului de transformare a NATO (pentru detalii *NATO Prague Summit Communiqué*, [www.nato.int](http://www.nato.int)).

<sup>27</sup> Eugen Bădălan, Teodor Frunzeti, *op.cit* p.41..

<sup>28</sup> Asumarea cu prilejul Consiliului European de la Thessalonik (decembrie 2004) a noului Obiectiv Global al UE în domeniul Politicii Europene de Securitate și Apărare prin care se vizează optimizarea mecanismelor de reacție rapidă ale Uniunii, inclusiv prin crearea Grupurilor de Luptă, a căror capacitate operațională deplină a fost declarată la 1 ianuarie 2007. Conform parametrilor de constituire, acestea trebuie să fie apte pentru a fi dislocate în termen de 10-15 zile de la adoptarea deciziei de lansare a unei operații putând a fi menținute în teatru până la 120 de zile (*European Presidency Conclusions*, December 2004, [www.europa.eu.int](http://www.europa.eu.int)).

Realitatea mediului de securitate contemporan atestă faptul că asimetria a devenit un instrument folosit pe scară largă în soluționarea diferendelor sau a conflictelor de orice natură, fiind utilizate de toate părțile implicate în conflict. Se poate vorbi chiar de o tendință dominantă de a exploata potențialul pe care asimetria îl posedă în cadrul derulării conflictelor militare contemporane. Recursul la acest instrument este favorizat, în mare măsură, și de realitățile mediului de securitate în care globalizarea, prin efectele sale în domeniul comunicațiilor, tehnologiei și dezvoltării economice, este omniprezentă.

În analiza noilor tipuri de riscuri se poate pleca de la coordonatele clasice conform căreia riscurile la adresa securității unui stat sunt menite să afecteze integritatea teritorială a acestuia. Cu toate acestea, dispariția conflictului bipolar și implicit a riscurilor unor conflicte militare de amploare, plasează acest gen de analiză pe un plan secund, în favoarea introspecției asupra cauzelor ce generează noile tipuri de amenințări și riscuri la adresa securității. Din această perspectivă, asistăm la o multitudine de factori ce afectează securitatea unui stat pornind de la aspectele de mediu și până la capacitatea de menținere a unei capacități adecvate de contracarare a atacurilor cibernetice. Este evident faptul, și ultimul deceniu a demonstrat-o pe deplin, că schimbările pe care lumea le-a înregistrat s-au translatat și la nivelul modului în care riscurile la adresa securității se dezvoltă și, ulterior, se manifestă. Istoria recentă a consemnat manifestări ale acestor noi game de riscuri acoperind un spectru larg precum: conflicte etnice în diferite regiuni ale globului (Asia, Africa, Europa-Balcani etc.), terorism (SUA, Europa, Asia, Orientul Mijlociu etc.), crize umanitare (Afganistan, Irak, Bosnia, Kosovo etc.), catastrofe naturale (Asia - Tsunami, Europa – cutremurele din Turcia, România - inundații), crize energetice (Europa) etc.

Toate aceste elemente depășesc cu mult cadrele clasice ale modalităților de identificare și, implicit, catalogare/ierarhizare a riscurilor la adresa securității unui stat impunând o nouă abordare, precum și noi instrumente de analiză. Din această perspectivă, simpla listare a acestora în cadrul unor formule clasice de identificare a riscurilor ce pot genera, într-un moment oarecare, amenințări la adresa securității unui stat este o abordare, cel puțin insuficientă dacă nu păguboasă. După cum realitățile noului mediu de securitate o atestă, dinamica evoluțiilor de securitate și, subsecvent impredictibilitatea manifestării riscurilor la adresa securității, reclamă, în primul rând, schimbarea modului de analiză a acestei problematice.

Experiența conflictelor post-Război Rece atestă schimbările ce au loc în permanență la nivelul tipologiei de desfășurare a războaielor. Asupra modului în care acestea vor evolua este dificil de opinat. Tendințele curente atestă, însă, varianta derulării confruntărilor forțelor regulate cu forțe neregulate, puse sub comanda unor centre de putere economică, religioasă, etnică ideologică etc. Ceea ce este sigur este faptul că războiul viitor nu se va înscrie în totalitate în nici una dintre formele sau tipurile exprimate, ci se va manifesta ca un război cu multiple fațete, în care forțele combatante vor fi nevoite să facă față unei game diversificate de acțiuni, în toate cele trei medii naturale.

Este evident faptul că adoptarea unei politici de combatere a riscurilor la adresa securității depășește cu mult capacitatea unui stat fie el chiar și unui deosebit de puternic. Evenimentele de la 11 septembrie și, ulterior, angajarea Statelor Unite în complicatul și, în egală măsură, solicitantul război împotriva terorismului și, implicit, impactul acestor demersuri, sunt realități de necontestat ce vin în sprijinul acestei concluzii. Prin urmare, răspunsul la noile tipuri de riscuri și amenințări trebuie inclus în cadrul demersurilor globale pe această dimensiune tocmai spre a genera oportunitatea succesului. În acest sens, un loc important îl ocupă adaptarea mentalităților la noile exigențe ceea ce poate permite transformarea mecanismelor și, implicit, a capacității de reacție în față unor astfel de manifestări. Din această perspectivă, rolul organizațiilor cu responsabilități globale în domeniul securității devine din ce în ce mai important. Prin urmare nevoia de transformare a acestora, în sensul adaptării la noile realități generate prin manifestarea riscurilor asimetrice, este imperios necesară.

Invocând experiența din Afganistan, Secretarul General NATO, Jaap de Hoop Scheffer, sublinia, importanța crucială a angajamentului aliat ca element de orientare strategică pentru procesul de transformare a forțelor armate. Capitalizând lecțiile desprinse în urma participării aliate



la normalizarea mediului de securitate din Afganistan se poate estima că forțele militare ale secolului XXI trebuie să manifeste simultan: înaltă disponibilitate; capacitate tehnologică și versatilitate; mobilitate și autonomie; interoperabilitate și capacitate de adaptare.

Este evident faptul că în perioada următoare solicitările organismelor militare vor fi orientate cu preponderență către îndeplinirea misiunilor menite să conducă la restabilirea climatului de securitate în zone îndepărtate geografic spațiului european. În acest sens, NATO și UE vor fi din ce în mai mult implicate în misiuni de genul celor care se derulează astăzi în Afganistan, Irak sau Kosovo. Pe acest palier, susținerea procesului de adaptare a structurilor celor două organizații la realitățile mediului de securitate asimetric, este absolut necesar. Experiența ultimilor ani atestă necesitatea existenței unei înțelegeri comune a riscurilor și, implicit, a modului în care acestea trebuie contracarate.

Realitatea atacurilor de la 11 septembrie arată că în mediul global de securitate în care trăim angajamentul în combaterea riscurilor trebuie să se deruleze într-o manieră optimă, susținut printr-un proces decizional extrem de rapid. În acest sens, cadrul multinațional, birocratic, ce guvernează, practic, angajamentele statelor în combaterea riscurilor și amenințărilor asimetrice este marcat de o inerție caracteristică birocrațiilor avansate. Cu toate acestea, calitatea deciziei nu poate fi contestată.

Consensul, întărit de respectarea principiilor de drept internațional dar și a valorilor democratice sunt elementele de valoare adăugată care asigură superioritatea comunității euro-atlantice în fața amenințărilor asimetrice, indiferent de natura lor.

## Bibliografie

### *Lucrări în limba română*

- [1] Beaufre, A, **Strategie pentru viitor**, Editura Militară, București, 1991.
- [2] Brzezinski, Z., **Marea tablă de șah**, București, Editura Univers Enciclopedic, București, 1997.
- [3] Bădălan, E, Frunzeti, T., **Asimetria și idiosincrazia în acțiunile militare**, Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2004.
- [4] Clausewitz, Carl, **Despre război**, Editura Militară, București, 1982.
- [5] Constantiniu, F., **De la Războiul Fierbinte la Războiul Rece**, Ed. Corint, București, 1998.
- [6] Frunzeti, T., **Soluționarea crizelor internaționale**, Ed. Institutului European, Iași, 2006.
- [7] Hart, L., **Istoria celui de-al doilea război mondial**, Ed. Orizonturi, București, 2002.
- [8] Gilpin, R., **Economia politică a relațiilor internaționale**, Ed. DUStyle, București, 1999.
- [9] Ionescu, M., **O istorie trăită. Relațiile internaționale 1990-1995**, Ed. Modelism, București, 1998.
- [10] Kissinger, H., **Diplomația**, Ed. ALL, București, 1998.
- [11] Mureșan, M., **Reflecții despre fenomenul militar**, Ed. UNAP, București, 1994.
- [12] Mureșan, M., **Tendențe în evoluția teoriei și practicii războiului**, Ed. UNAP, București, 1999.
- [13] Schipor, I., **Războiul din Golf**, Ed. Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1991.
- [14] Soare, C., **Recitindu-l pe Clausewitz**, Ed. Militară, București, 1993.
- [15] Tămaș, S., **Geopolitica**, București, Ed. Antet, București, 1995.
- [16] Țenu, C., **Bazele nomologice ale acțiunilor militare în războiul modern**, Ed. Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2003.

### *Lucrări în limba engleză*

- [17] Brad, R., **Assymmetric Conflict 2010**, Institute for Defence Analysis, Washington DC, 2000.
- [18] Buffalo, D., **Defining Asymmetric Warfare**, Land Warfare Papers, Institute of Land Warfare, Arlington, 2006.
- [20] Hannrieder, W., **The United States and Western Europe**, Wintrop Publishers, Cambridge, 1974.
- [21] Kaplan, R. D., **The Coming Anarchy: Shattering the Dreams of the Post-Cold War**, Random House, New York, 2001.

- [22] Kaplan, R. D., **Warrior Politics: Why Leadership Demands a Pagan Ethos**, Random House, New York, 2002.
- [23] Kennedy, P., **Grand Strategies in War and Peace**, Yale Univ. Press, 1991.
- [24] Lawrence, T.E., **Seven Pillars of Wisdom**, Hertfordshire, UK, 1997.
- [25] Tze, S., **The Art of War**, London, Oxford University Press, 1971.
- [26] \*\*\***NATO Handbook, 2006** ([www.nato.int](http://www.nato.int)).
- [27] \*\*\***European Security Strategy** ([www.europa.eu.int](http://www.europa.eu.int)).
- [28] \*\*\***National Strategy for Homeland Security**, 2002 ([www.whitehouse.gov](http://www.whitehouse.gov)).

# CONFLICTELE ARMATE INTRASTATALE, TERORISMUL ȘI PRINCIPIILE DREPTULUI INTERNAȚIONAL

Dr. Nicolae NEAGU\*

*The paper approaches the issue appeared in the ongoing intra-statal conflicts and also after the international terrorism acts in regard with the lacks from the international law concerning the absence of adequate definitions and norms of behavior for the combatants involved in this kind of conflicts. So, are made proposals to intensify the action to encode the rules into the United Nations framework.*

## Introducere

În urmă cu circa 35 de ani, la cea de-a XXI-a Conferință Internațională a Crucii Roșii (CIRC), Comitetul internațional al Crucii Roșii a prezentat un raport privitor la „reafirmarea și dezvoltarea legilor și cutumelor aplicabile conflictelor armate”<sup>29</sup>. Potrivit autorilor, scopul raportului consta tocmai în identificarea problemelor juridice care justificau noile eforturi de codificare a Dreptului Internațional Umanitar (DIU). După cum se cunoaște, numai opt ani mai târziu, la Geneva au fost adoptate textele celor două Protocoale adiționale la Convențiile din 1949.

Protocolul adițional I, printre altele, codifica regulile privind conducerea ostilităților, lărgirea protecției unor largi categorii de persoane și extinderea normelor dreptului internațional la războaiele de eliberare națională în perimetrul conflictelor armate internaționale. Protocolul II dezvolta dispozițiile articolului 3 al Convențiilor de la Geneva și fixa garanțiile de bază aplicabile pe timpul conflictelor armate neinternaționalizate.

În perioada scurtă de la adoptarea acestor modificări istorice, lumea a asistat la schimbări spectaculoase pe numeroase fronturi: politic, economic și social. S-au modificat și tipurile de conflicte armate, nu însă și consecințele acestora: suferințele umane, moartea, distrugerile materiale, pierderea speranțelor în viitor, efectele imediate și pe termen lung asupra societăților și indivizilor.

În afară de conflictele armate internaționale, a celor internaționalizate și a celor neinternaționalizate, omenirea a fost confruntată, mai recent, cu recrudescența actelor de terorism internațional, care au redeschis dilemele raporturilor dintre securitatea statului și protecția individului. Aceste fenomene reclamă reexaminarea valabilității Dreptului internațional asupra acestei teme, care nu a fost avută în vedere pe timpul completării Convențiilor de la Geneva, prin adoptarea celor două Protocoale amintite<sup>30</sup>.

În marea lor majoritate, specialiștii, care au abordat efectele noilor tipuri de războaie asupra dreptului internațional, subliniază necesitate încurajării continuării analizelor și a urgenței modificării reglementărilor actuale<sup>31</sup>. Totodată, aceștia consideră că cele patru Convenții de la Geneva și Protocoalele lor adiționale, precum și evantaiul celorlalte tratate internaționale, care compun dreptul internațional umanitar și dreptul internațional cutumiar, constituie baza principiilor și regulilor care vor governa și regla conduita pe timpul ostilităților, respectiv tratamentul aplicat persoanelor căzute sub puterea uneia sau alteia dintre părțile angajate în conflictele armate.

---

### \* doctor în drept, lector universitar, Universitatea „OVIDIUS” Constanța

<sup>29</sup> Vezi Documentele celei de-a XXI Conferințe Internaționale a Crucii Roșii de la Istanbul, din 1969, Raportul Comisiei de Drept internațional umanitar intitulat: „Reafirmarea și dezvoltarea legilor și cutumelor aplicabile pe timpul conflictelor armate”.

<sup>30</sup> Cele două Protocoale adiționale au revoluționat, în opinia noastră, Dreptul internațional al conflictelor armate, sporind la patru câmpurile de aplicare a Dreptului conflictelor armate și al păcii: conflictele reglementate de sistemul Cartei INU; conflictele armate reglementate de Dreptul de la Haga și Dreptul de la Geneva; conflictele armate internaționalizate și conflictele neinternaționalizate.

<sup>31</sup> Vezi: I. Cloșcă, F. Olteanu, „Dreptul Internațional Umanitar la începutul secolului XXI”, Editura Asociației Române de Drept Umanitar, București, 2003, p.68 și urm.; vezi și I. Bădescu, „De la războiul clasic la războiul terorist”, Editura ARDU, București, 2003, p.78 și urm.; I. Cloșcă, „Lumea în schimbare”, Editura ARDU, București, 2003, p.13 și urm.; D. Mazilu, „Drept Internațional Public” Editura Lumina Lex, București, 2002, p.5 și urm.

Sechelele imediate ale atacurilor din 11 septembrie 2001 contra Statelor Unite au avut în vedere lansarea a ceea ce s-a chemat adesea „*războiul contra terorismului*”<sup>32</sup>, dar și deschiderea căilor pentru „*forme de violență noi: crunte, sălbatice*”<sup>33</sup>. Prin geneza, scopurile, formele și efectele sale, terorismul este fără îndoială un fenomen criminal, asemănător traficului de droguri, împotriva căruia, de asemenea, statele au declanșat forme ale războiului total<sup>34</sup>. În analiza noastră, este important de a ști dacă ofensiva împotriva terorismului este un război în sensul juridic al termenului, întrucât, până astăzi, nu s-a formulat un răspuns decisiv și uniform la această întrebare<sup>35</sup>, activitatea pentru redactarea unui document scris asupra terorismului stăgând într-un punct mort.

### I. Terorismul, un act de război?

Apărătorii tezei potrivit căruia ne găsim în fața unui război, în sensul juridic al termenului, apreciază că este esențial că 11 septembrie 2001 și evenimentele care i-au urmat au confirmat apariția unui fenomen nou, a unor rețele transnaționale capabile să provoace o violență mortală asupra unor ținte situate în state geografic îndepărtate. Natura transnațională, mai mult decât internațională a acestor rețele, este atestată prin faptul că activitățile lor, care sunt de asemenea dispersate în plan geografic, nu pot fi imputabile unui stat individualizat în virtutea normelor internaționale privind responsabilitatea statelor.

Potrivit acestei teze, concepția de menținere a ordinii, aplicabilă anterior contra actelor teroriste, care aveau loc în plan internațional și național, nu mai este adecvată întrucât amploarea crescândă a potențialului atacurilor teroriste justifică calificarea lor drept acte de război. Această teză adaugă și faptul că probele strânse în cadrul procedurilor judiciare naționale nu permit deținerea sau trimiterea în judecată a majorității indivizilor suspectați de acte de terorism și că sistemele judiciare naționale, cu regulile lor detaliate și procedurile lor laborioase, sunt copleșite și depășite de afacerile care sunt aduse în fața lor.

O altă problemă, inclusă și dezvoltată de această teză, este aceea că modelul tradițional de implementare a dreptului este axat mai mult pe aplicarea sancțiunilor decât pe prevenire. Altfel spus, cooperarea internațională în materie penală ca și aplicarea practică a dispozițiilor convenționale referitoare la extrădare și urmărire nu sunt productive, datorită obstacolelor birocratice, politice și juridice, care intervin frecvent în raporturile dintre state.

Într-o primă concluzie, observăm că apărătorii tezei expuse anterior susțin că omenirea este confruntată cu un fenomen de tip nou, cu o nouă formă de violență căreia trebuie să-i fie aplicate norme ale dreptului conflictelor armate. Potrivit acestora, violența transnațională nu corespunde definiției actuale a conflictului armat internațional, întrucât el nu este dus de către State și nu corespunde înțelesului tradițional de conflict armat internațional, deoarece se desfășoară pe o vastă arie geografică.

Pentru aceste considerente, noi apreciem că dreptul internațional al conflictelor armate trebuie adaptat pentru a deveni principalul instrument juridic al domeniului și pentru a se face față actelor de terorism internațional. S-a propus, pentru moment, ca o asemenea adaptare să se deruleze, în practică, în cadrul dezvoltării Dreptului internațional cutumiar, dar nu au fost avansate nici tratate și nici instrumente juridice adecvate. Susținătorii tezei mai afirmă că persoanele suspecte de

<sup>32</sup> Vezi: D. Mazilu, **Dreptul Internațional Public**, volumul II, Editura Lumina Lex, București, 2002, p.5 și urm.

<sup>33</sup> Vezi: G. Bădescu, *De la războiul clasic la războiul terorist*, în *Dreptul Internațional Umanitar la începutul secolului XXI*, Editura ARDU, București, 2003, p.82 și urm.

<sup>34</sup> Vezi *Raportul „Dreptul internațional umanitar și provocările conflictelor armate contemporane”*, Geneva, septembrie 2003, p.18.

<sup>35</sup> Să ne amintim că terorismul nu a fost definit cu claritate în Dreptul internațional, exceptând tentativele făcute de Conferința Internațională de la Geneva, din 1947, care a adoptat Convenția pentru prevenirea și reprimarea terorismului: Rezoluția nr.3034/18 decembrie 1972, privind măsuri pentru prevenirea terorismului internațional care pune în pericol sau distruge vieți umane nevinovate sau care afectează libertăți fundamentale; adoptarea, în 1973, în cadrul sesiunii XXVIII a Adunării Generale a Convenției pentru prevenirea și reprimarea infracțiunilor comise împotriva persoanelor care se bucură de protecție internațională; adoptarea la Tokio

implicare în acte de terorism ar trebui considerate drept „combatanți inamici” și, odată capturați, să fie deținuți până la sfârșitul ostilităților active în cadrul războiului contra terorismului.

## II. Terorismul, fenomen de violență ne statală ?

O bună parte a experților și analiștilor afirmă, însă, contrariul, avansând mai multe argumente. Terorismul nu este un fenomen nou. Actele teroriste, spun aceștia, s-au comis, atât în plan național cât și în plan internațional, de foarte multe secole, generând o serie de documente internaționale care sancționează actele și formele specifice ale terorismului și obligând Statele să coopereze pentru a le preveni și a le reprimă. Caracterul ne statal<sup>36</sup>, altfel spus privat, al acestei forme de violență, folosit, în general, din rațiuni ideologice sau politice mai mult decât pentru câștiguri particulare, reprezintă caracteristica tradițională a terorismului. Faptul că persoanele ori grupările pot utiliza mijloace și viza ținte situate peste frontierele naționale ori pot crea rețele transnaționale nu poate justifica, în sine, calificarea de conflict armat a acestui fenomen esențialmente criminal<sup>37</sup>).

Susținătorii acestei teze afirmă, pe bună dreptate, faptul că s-a creat o confuzie periculoasă prin utilizarea termenului „război” în scopul de a califica totalitatea activităților care ar putea fi înglobate în sintagma „lupta împotriva terorismului”. Este evident că cea mai mare parte dintre activitățile întreprinse pentru prevenirea sau reprimarea actelor teroriste nu sunt echivalente cu cele ale unui conflict armat și nici nu includ un asemenea război<sup>38</sup>. Campania antiteroristă este dusă și susținută cu o multitudine de mijloace, cum ar fi: culegerea informațiilor, cooperarea polițienească și judiciară, extrădările, sancțiunile penale, presiunile diplomatice și economice, anchetele financiare, controlul activelor, eforturile pentru jugularea proliferării armelor și distrugere în masă, măsurile pentru combaterea sărăciei, retragerea trupelor de ocupație, încetarea actelor de amenințare cu folosirea forței sau cu acte de război<sup>39</sup>, precum și a terorismului economic<sup>40</sup>, care nu implică recurgerea la forțe armate.

În general, se susține faptul că nici un ansamblu de norme juridice, cât de perfecționat și complet ar fi, nu ar putea garanta că presiunea totală a actelor teroriste nu va putea fi eliminată atâta timp cât vor fi abordate doar consecințele, nu și cauzele acestui fenomen<sup>41</sup>. Apărătorii acestei teze subliniază faptul că, în lupta împotriva violențelor teroriste, nu trebuie abandonată cooperarea internațională<sup>42</sup>, având în vedere caracterul transnațional al rețelelor implicate și faptul că această luptă trebuie să includă și mijloacele de prevenire, nu numai cele juridice, de sancționare a vinovaților<sup>43</sup>. Peste toate acestea, urgența în maniera de a trata persoanele suspecte de acte de terorism nu poate fi o scuză pentru a începe execuții extrajudiciare, pentru a le refuza acordarea drepturilor fundamentale pe timpul deținerii ori de a le refuza accesul la tribunalele independente, constituite special în acest scop.

Normele internaționale și naționale de respectare a procedurilor judiciare au fost create de-a lungul istoriei tocmai pentru a evita arbitrariul și a salvagarda viața umană, sănătatea și demnitatea indiferent de gravitatea unui act comis de o persoană și de națiunile pentru care acesta a fost comis.

## III. Poziția Comitetului Internațional al Crucii Roșii

Așa cum am mai menționat, în diverse reprize, Comitetul Internațional al Crucii Roșii a afirmat că Dreptul internațional al conflictelor armate este aplicabil și actelor teroriste, întrucât „*lupta împotriva terorismului*” este echivalenta unui conflict armat sau include un asemenea

<sup>36</sup> În Tratatul general de renunțare la război din 27 august 1928, denumit Pactul Briand Kellogg, se specifică faptul că Statelor le este interzis dreptul de a face război „ca mijloc de politică națională”.

<sup>37</sup> Vezi: G. Bădescu, op. cit., p.83.

<sup>38</sup> Idem, p.84.

<sup>39</sup> Vezi: D. Mazilu, op. cit., p.39 și urm.

<sup>40</sup> Terorismul economic este practicat de bogații lumii împotriva vieții și sănătății a milioane de ființe umane.

<sup>41</sup> Vezi: D.Mazilu, op. cit., p.293.

<sup>42</sup> Unul dintre Secretarii Generali ai ONU – U Thant – afirma: „Oricât de mari ar fi pericolele asupra omenirii, ele nu vor fi niciodată mai mari decât posibilitățile ce ni se oferă pentru a le îndalța”.

<sup>43</sup> Vezi: Y.Sandoz, „Lute contre terrorism et le droit international: risques et opportunités”.

conflict. Așa ar fi cazul Afganistanului, o situație care este supusă regulilor Dreptului internațional al conflictelor armate aplicabile conflictelor armate internaționale.

În absența altor probe de fapt, ne-am putea îndoi că totalitatea violențelor care se desfășoară între State și rețelele transnaționale ar putea întruni caracteristicile unui conflict armat internațional, în sensul juridic al termenului. Am văzut că un conflict armat presupune o anumită intensitate a violenței și existența entităților adverse, care se confruntă. Termenul de parte la un conflict armat se aplică, de obicei, forțelor armate sau grupărilor armate care au un anumit nivel de organizare, un teritoriu și o structură de conducere, deci și capacitatea de a aplica normele Dreptului internațional.

Logica indusă de normele Dreptului internațional al conflictelor armate cere existența unor părți identificabile, în sensul mai sus exprimat, întrucât acest ansamblu de norme – fără să afecteze statutul juridic al părților – stabilește egalitatea în drepturi și nu obligații între ele, atâta timp cât se află în stare de război. Drepturile și obligațiile părților, care decurg din Dreptul internațional, sunt prevăzute de o asemenea manieră, încât impune părților aplicarea cu bună-credință a lor în așteptarea unei atitudini asemănătoare din partea fiecărui adversar. De asemenea, populația civilă și persoanele civile sunt principalii beneficiari, alături de foștii combatanți și alte persoane care nu mai participă la ostilități.

Vorbind despre situația ipotetică de care ne-am ocupat anterior, constatăm faptul că este dificil să asimilezi categoriei de „parte la conflict armat” o rețea clandestină de celule fără legături directe între ele – caracteristică ce nu a fost contestată până în prezent. De asemenea, rămân nerezolvate juridic o serie de alte aspecte, cum ar fi: Ce rețele clandestine analizăm? Care dintre actele de terorism comise într-o zonă geografică distinctă a lumii pot fi legate de aceste rețele? Care va fi caracterizarea actelor pur individuale comise de membrii unei rețele? Funcție de răspunsul la aceste întrebări și de alți factori situaționali, se va putea avansa pe calea calificării juridice și a codificării. De asemenea, vor trebui clarificate elementele legate de conducerea ostilităților: Care dintre obiective constituie obiectiv militar în cadrul acestui tip de război? Cum va fi aplicat principiul proporționalității?

Un alt aspect, care nu va trebui neglijat, ține de ceea ce am analizat deja, respectiv de faptul că Dreptul internațional al conflictelor armate induce principiul egalității în drepturi și obligații pentru părțile angajate într-un conflict armat. Aceasta este particularitatea pentru care, în cazul conflictelor armate internaționale clasice, este recunoscut statutul de „combatant” părților aflate în luptă. Din momentul în care un luptător are statutul de combatant, nu poate fi pedepsit pentru fapta de a fi luat parte directă la ostilități și are drepturile stabilite pentru prizonierii de război, dacă este capturat. Însă, în situația în care un individ nu este „combatant”, el nu beneficiază de drepturile ce decurg din statutul comentat anterior.

Principiul egalității beligeranților aparține dreptului conflictelor armate. Astfel, în planul dreptului, nu există un război în care o parte are toate drepturile ori numai drepturi, iar cealaltă parte are toate obligațiile ori numai obligații. Aplicând logica care guvernează conflictele armate și la violențele intervenite în State și rețelele transnaționale, ar însemna ca acestor rețele sau grupări să li se aplice aceleași drepturi ca și statelor, propunere pe care Statele nu sunt dispuse să o aibă în vedere.

#### **IV. Eforturi spre clarificarea juridică a fenomenului „terrorism”**

În considerația analizelor și părerilor anterioare, s-a făcut propunerea ca, în absența unor atitudini concordante universale, pentru a califica juridic actele de terorism transnațional ar trebui să fie efectuate analize de la caz la caz. În anumite situații, violențele utilizate ar putea echivala cu o stare de fapt juridică acoperită de către dreptul internațional al conflictelor armate, dar nu și în alte situații.

Ne-am putea referi la definiția juridică a termenului de conflict armat. Din acest punct de vedere, vom constata că dreptul internațional al conflictelor armate nu este singurul cadru juridic aplicabil. El nu exclude, de pildă, intervenția altor corpuri de norme de drept pertinente, cum ar fi normele Dreptului internațional al drepturilor omului, dreptului penal internațional sau Dreptului național. Comitetul Internațional al Crucii Roșii a declanșat o analiză juridică cu privire la dilema

menționată anterior și cu privire la violența transnațională, menținându-și angajamentul de a rămâne deschis la toate inițiativele posibile dedicate clarificării problemelor. Principiul director al activității novatoare în domeniu este acela, exprimat și anterior, că orice evoluție viitoare a dreptului în acest domeniu, ca și în alte domenii, va trebui să prezerve normele existente privind protecția persoanelor.

În scopul accelerării dezbaterilor asupra unor probleme juridice rămase neclarificate, legate de situația violențelor actuale, incluzând „*lupta împotriva terorismului*”, Comitetul Internațional al Crucii Roșii și Institutul Internațional pentru Dreptul Umanitar au convocat, în septembrie 2003, o dezbatere pe teme actuale ale dreptului internațional<sup>44</sup>, soldat cu redactarea unui raport consistent. Printre temele abordate necesită a fi menționate: definirea juridică a conflictului armat internațional<sup>45</sup> și a conflictului neinternaționalizat<sup>46</sup>, dreptul aplicabil operațiunilor militare extrateritoriale, zise „de autoprotecție” („*self - help*”), normele aplicabile potrivit diferitelor regimuri juridice detenției persoanelor sau dispozițiilor Dreptului internațional al conflictelor armate și ale dreptului omului privind garanțiile juridice.

Insuficiența respectare a normelor Dreptului internațional este, susțin la unison experții și analiștii, consecința absenței voinței și a incapacității Statelor sau forțelor armate angajate în conflictul armat de a se conforma obligațiilor juridice. În mod cert, această problemă nu privește doar Dreptul internațional al conflictelor armate, ci se regăsește deopotrivă și în celelalte regimuri de Drept internațional, care vizează protecția persoanelor. Deținând rolul de gardian al normelor Dreptului internațional al conflictelor armate, Comitetul Internațional al Crucii Roșii a întreprins de-a lungul câtorva decenii o serie de activități operaționale care au urmărit să amelioreze gradul de respectare a normelor juridice, atât pe timp de pace cât și pe timp de război. Iar acest obiectiv va rămâne o prioritate instituțională permanentă<sup>47</sup>.

Pe de altă parte, susținute de alți actori ai vieții internaționale, și Statele și-au concentrat eforturile pentru a elabora și aplica, pe timp de pace, măsuri preventive vizând să garanteze mai buna respectare a Dreptului internațional al conflictelor armate (DICA). În manieră generală, a fost intensificată distribuția Dreptului internațional al conflictelor armate în mediile universitare și în rândul forțelor armate, principiul și normele acestuia fiind încorporate în doctrinele militare și în manuale. De asemenea, au fost modificate și adaptate reglementările naționale, înființate organisme executive și/sau consultative specifice care au fost integrate programelor de guvernare locale. Concomitent, încurajând urmărirea crimelor de război la nivel național și înființând tribunale penale internaționale<sup>48</sup>, Comunitatea internațională și-a concentrat eforturile spre represiunea violențelor și a celorlalte forme grave de încălcare a prevederilor Dreptului internațional al conflictelor armate<sup>49</sup>.

Trebuie să recunoaștem, însă, că eforturile pentru îmbunătățirea atât a prevenirii, cât și a represiunii violării normelor Dreptului Internațional sunt fundamentale și vor trebui continuate, plecând de la răspunsurile ce vor fi date cu privire la modalitățile și garanțiile mai bune aplicării a Dreptului internațional al conflictelor armate. Raportându-ne la instrumentele juridice și la garanțiile prevăzute în documentele internaționale, vom constata că Statele s-au angajat „*să respecte și să facă respectate tratatele internaționale în toate împrejurările*”<sup>50</sup>, cu toate că, uneori, s-a susținut că obligația vizează Statele terțe, neangajate în conflictele armate. În plus, a fost prevăzută posibilitatea Statelor ca, împreună cu Organizația Națiunilor Unite, să coopereze în toate

<sup>44</sup> Ne referim la cea de a 27-a masă rotundă din septembrie 2003, de la San Remo, cu tema „Dreptul Internațional Umanitar și alte regimuri juridice: interacțiunea în situații de violență”.

<sup>45</sup> Cum ar fi de exemplu celelalte situații decât cele prevăzute de articolul 2 comun al Convențiilor de la Geneva.

<sup>46</sup> Care ar fi interacțiunea dintre Dreptul internațional al conflictelor armate și Dreptul internațional al drepturilor omului pe timpul conflictelor armate neinternaționalizate?

<sup>47</sup> Vezi, spre exemplu, Raportul Comitetului Internațional al Crucii Roșii pentru anul 2002.

<sup>48</sup> Cum ar fi înființarea Tribunalelor Internaționale pentru Rwanda și pentru Iugoslavia, dar mai ales prin înființarea Curții Penale Internaționale, în baza Statutului de la Roma din 1998.

<sup>49</sup> Vezi, spre exemplu, Raportul bianual al serviciilor consultative ale Comitetului Internațional al Crucii Roșii pentru anul 2000-2001.

<sup>50</sup> Vezi articolul 1 comun al convențiilor de la Geneva.

situațiile de violare gravă a Convențiilor de la Geneva și a Protocolului adițional I<sup>51</sup>. Numai că, de-a lungul timpului, aceste dispoziții nu aveau să fie aplicate într-o manieră coerentă.

---

<sup>51</sup> Vezi Protocolul adițional I al Convențiilor de la Geneva, articolul 89.



## NECESITATEA TRANSFORMĂRII ȘI MODERNIZĂRII FORTELOR ARMATE ÎN CONDIȚIILE GLOBALIZĂRII

Dr. Eugen BĂDĂLAN\*

Dr. Eugen SITEANU\*\*

*The collective security and defence assures states' protection by NATO and gives the chance to the Romanian Armed Forces to suitably transform and modernize its military structures concordantly with the globalization's requests. Although, they support national security and defence by collective expertise needed to a proper adoption to the international security environment. In this ample and complex process of transformation, our army also benefits by the synergic character of Alliance's actions given by the cohesion of the actions from the collective defence system, by interoperability rules and principles into NATO structure. In this context, all the states were obliged to search new ways to counteract the threats, new doctrines, new strategies, tactics and procedures. In this regard, the Romanian army transformation strategy comprises the place, role, and ways of action and strategies to transform the forces' categories by its composition for answering efficient and effective to all the possible provocations.*

Riscurile sunt acelea care conduc la mai multe alternative de acțiune, iar alegerea unei alternative cum a fost, de exemplu, crearea Ligii Națiunilor nu a garantat rezolvarea integrală a problemei securității. Ca urmare, e necesar să se aibă întotdeauna în vedere probabilitatea de apariție a diferitelor consecințe pentru fiecare alternativă de securitate. Ne luarea în considerație a acestui adevăr a condus la eșecul Ligii Națiunilor și a securității colective din perioada interbelică.

Dar la sfârșitul celei de-a doua conflagrații mondiale, Roosevelt a prezentat o nouă concepție de securitate și anume, concepția celor patru polițiști ai lumii: SUA, URSS, China și Marea Britanie, la care s-a mai adăugat după moartea sa, al cincilea – Franța. Nici acest concept nu a fost realist, așa cum obișnuia să spună marele președinte american: “nu-ți stă în putere să dobândești ceea ce epoca ta îți refuză”<sup>52</sup>.

Analizând argumentele specialiștilor care comentează raportul dintre securitatea națională și cea colectivă, în contextul globalizării, se desprinde ideea că misiunile NATO din ultimii ani recomandă organizația mai mult ca o alianță de securitate colectivă, cu misiune de tip “non-Articol 5”.<sup>53</sup> Aici se pot da ca exemple misiunile “out of area” (din spațiul ex. iugoslav, Afganistan, Irak etc.), care au meritul de a menține operaționalizat spiritul colectivismului.<sup>54</sup>

„Securitatea colectivă și apărarea colectivă au stat la baza creării Ligii Națiunilor, ONU, OSCE și NATO, dar numai NATO a reușit, *de facto*, să opereze în cele patru domenii: securitatea cooperativă, securitatea colectivă, apărarea colectivă și securitatea omului (individului) sau umană.”<sup>55</sup>

Securitatea colectivă și securitatea națională se află într-un „raport de interdependență, raport ce se scrie și definitivează astăzi, pe măsură ce realitatea internațională și cea a națiunilor se adaptează la realitatea lumii aflate în plin proces de globalizare. Securitatea colectivă servește securității și apărării naționale, iar securitatea națională este, la rândul ei, esențială securității și apărării colective.”<sup>56</sup>

*Securitatea colectivă și apărarea colectivă servesc consolidării securității și apărării naționale prin intermediul principiului “toți pentru unul” asigurând protejarea statelor de către o organizație politico-militară puternică. Totodată, acest principiu acordă șansa securității (și apărării) naționale de a-și dezvolta în mod optim domeniile specifice, dând statului și națiunii respective șansa de a*

---

\* General (r.)

\*\* Colonel (r.)

<sup>52</sup> Camil MUREȘAN, Alexandru VIANU, Președinte la Casa Albă, Editura Politică, București, 1974, p. 28.

<sup>53</sup> Colonel (r) principele Radu Hohenzollern-Veringen Duda, *Referat de cercetare științifică nr. 2*, București, U.N.Ap. “Carol I”, p. 11.

<sup>54</sup> Dr. Benone Andronic, dr. Eugen Siteanu, **Securitate națională, securitate colectivă și securitate globală**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007, p.71.

<sup>55</sup> Ibidem

<sup>56</sup> Ibidem

ocupa un loc important în familia statelor NATO și/sau UE din care fac parte. Totodată, securitatea colectivă sprijină securitatea națională și în mod implicit, întrucât securitatea și apărarea națională beneficiază de expertiza colectivă și de o conexiune pentru adaptarea oportună la mediul internațional de securitate, de informații și de adoptare a ultimelor descoperiri și dotări în domeniu, care sunt elemente esențiale în atingerea unor performanțe imposibil de realizat în condiții de izolare.

Securitatea colectivă nu poate exista fără fiecare din entitățile care o alcătuiesc, ea ne fiind numai suma securităților naționale, ci și ceva în plus căci, fiind alcătuită din forțe și mijloace de sorginte diferite, de calități potențiale, aptitudini diferite, din culturi și tradiții diferite, rezultatul e mult mai complex și diversificat, încât ea este mult mai capabilă de a contracara provocările contemporane decât ar putea-o face o singură țară/națiune indiferent cât de puternică ar fi aceasta. Adică, există un caracter sinergic al acțiunilor NATO pe lângă toate calitățile și cantitățile însumate, dat de coeziunea acțiunilor și sistemului apărării colective/securității colective, de regulile și principiile interoperabilității, în cadrul structurii NATO.

Pentru a scoate în evidență importanța binomului securitatea națională – securitatea colectivă se poate discuta modul unitar de acțiune în războiul împotriva terorismului. S-a văzut astfel, după 11 septembrie 2001, că solidaritatea nu are bariere pentru că fenomenul terorist nu are bariere. Chiar și două state cu viziuni divergente ca Rusia și SUA au acționat solidar în fața atacurilor (agresiunilor) teroriste.

În aceste condiții, securitatea colectivă este o formă de garantare și asigurare a securității statelor aliate fiind expresia asumării libere, voluntare și conștiente a unui ansamblu de garanții și responsabilități de fiecare stat-membru al unei organizații politico-militare, așa cum este, de exemplu, NATO. Securitatea națională este și va rămâne și în viitor unul din elementele principale ale securității colective și, cu cât securitatea națională este mai „solidă”, cu atât va fi mai puternică securitatea colectivă și viceversa.<sup>57</sup>

Securitatea națională prin securitate colectivă s-ar îmbunătăți dacă s-ar dezvolta mai mult procesul de cooperare și dialog dintre NATO și UE, astfel încât abordarea militară (ofensivă) a Alianței să fie combinată optim cu cea „pacifistă” europeană, prin găsirea unui model comun, care să sincronizeze punctele tari ale celor două abordări. La baza modelului pot să stea experiențele și lecțiile învățate, ca o posibilă cale de urmat pentru viitoarele acțiuni comune.

Vorbind despre globalizare, părerile oamenilor sunt împărțite între dorința unora de comunicare deschisă și cea a altora de dominare cu orice preț. Desigur că noi optăm pentru prima opțiune, pentru o economie liber concurențială. Globalizarea este și un fenomen sistemic de integrare funcțională stabilă ceea ce este în beneficiul omenirii pentru că astfel relațiile funcționale se optimizează și crește efectul sinergetic (crește sinergia sistemului). În acest sistem în devenire și chiar în dezvoltare există un spațiu al competiției, supus unor standarde liber consimțite, în care actorii au relații de parteneriat, bazate pe încredere având și scopul dezvoltării mondiale/internaționale/ globale. Toate acestea, la care se mai adaugă și integrarea procesării informaționale și a comunicării, precum și accesul liber la valorile comune ale omenirii conturează globalizarea ca un concept viabil al voinței întregii lumi civilizate.

Cealaltă față a globalizării nu este agreată de marea majoritate a lumii pentru că este, împotriva naturii, urmarea dorințelor de dominare, de ștergere a diferențelor naționale de subordonare unor scopuri numai a celor puternici ceea ce determină apariția a numeroase noi amenințări și amplificarea celor vechi. Fenomenul globalizării se desfășoară pe patru direcții fundamentale: economică, socială, culturală și de securitate.

Până la urmă, Liga Națiunilor a fost un eșec din cauza contradicțiilor manifestate în relațiile internaționale din perioada interbelică și a viziunii complet diferite asupra arhitecturii de securitate a marilor puteri care au înființat Liga Națiunilor. Totodată, prin înființarea Ligii Națiunilor nu s-a ținut deloc seama de interesele marilor puteri învinse.

Securitatea colectivă wilsoniană s-a destrămat și pentru că, după semnarea Tratatului, a dispărut orice contrapondere a forței Germaniei (Austro-Ungaria dispăruse, Franța era extrem de

---

<sup>57</sup> Ibidem, p. 72.

slăbită, iar Rusia nu-și revenise după Marea Revoluție), iar balanța de putere nu s-a mai putut echilibra.

Pactul Briand-Kellog, semnat la Paris la 28 august 1928, care a scos războiul în afara legii, a fost lipsit de realism politic pentru că i s-au adus ulterior prea multe amendamente care pur și simplu l-au desființat și l-au făcut inutil.

Sistemul de securitate colectivă din Europa interbelică a funcționat aproximativ 10 ani în care Germania era dezarmată, iar învingătorii erau uniți. Dar, începând cu anul 1931, securitatea colectivă și Liga Națiunilor au suferit lovituri puternice: japonezii au invadat Manciuria, iar China a cerut Societății Națiunilor să intervină. S-a dovedit că Liga nu avea nici un mecanism de constrângere a agresorilor. Conceptul securității colective avea multe lipsuri și erori: nu era precizat cine și cu ce forțe și mijloace va sancționa agresorul, căci nici o mare putere a Ligii Națiunilor nu a fost pregătită pentru a intra în război împotriva Japoniei și nici pentru a întrerupe relațiile comerciale cu aceasta. În scopul corectării securității colective, marile puteri au utilizat metodele realpolitik-ului crezând că, în acest fel, vor reuși să stingă conflictele. Dar, oricâte concesii i s-au făcut lui Hitler, acesta era mereu nemulțumit căci el începuse deja marșul pentru schimbarea ierarhiilor. Sistemul de securitate instituit la Conferința de Pace, din aprilie 1919, nu mai funcționa. Ideea securității colective, care să se bazeze pe o Ligă a Națiunilor nu a dispărut odată cu eșecul primei sale etape de punere în operă.<sup>58</sup> După al Doilea Război Mondial, conceptul a fost reluat și perfecționat, îmbunătățind relațiile internaționale și contribuind la menținerea păcii.

Prima conflagrație mondială a demonstrat faptul că înfruntarea între marile puteri nu se mai desfășura doar la nivelul forțelor combatante de pe câmpul de luptă, ci căpătase o extindere geografică apreciabilă. Începuse perioada conflictelor globale, iar al Doilea Război Mondial a reprezentat o catastrofă umană globală. Președintele Franklin Roosevelt a fost arhitectul Națiunilor Unite, care a căutat o soluție pentru securitatea colectivă: “cum să întretesem interesele națiunilor noastre individuale în interesele unei securități generale pentru întreaga lume”.<sup>59</sup> El l-a determinat pe Churchill să semneze Carta Atlanticului în care se afirmă că “toate națiunile lumii, pentru motive realiste sau spirituale, trebuie să renunțe definitiv la întrebuintarea forței. (...) De asemenea, ele vor ajuta și încuraja toate celelalte măsuri posibile care vor ușura zdrobitoarea povară a armamentelor pentru popoarele iubitoare de pace”.

Așadar, se pare că securitatea (colectivă, regională, internațională) este determinată în primul rând de calitatea conducătorilor statelor lumii și ai organizațiilor guvernamentale și nonguvernamentale. Roosevelt a fost un om politic de foarte bună calitate, fiind singurul președinte al SUA ales de patru ori în această funcție înaltă. Conducători ca el ar putea să asigure securitatea internațională și să mențină pacea.

Astăzi, SUA rămân singura superputere militară într-o lume cu multe puteri militare de rang mediu. Interesele de securitate ale marilor puteri, în afară de SUA, sunt concepute cu precădere în termeni regionali, iar securității globale și legăturilor militare li se poate conferi o importanță în scădere în calculele strategice ale marilor puteri. Ca urmare, actualul sistem, spre deosebire de cel interstatal multipolar din trecut, în care rivalitatea marilor puteri era din ce în ce mai globalizată, poate deveni un sistem tot mai regionalizat, mai fragmentat și, în consecință, mai dezorganizat.

“Regionalizarea” securității internaționale reprezintă trăsătura distinctivă a ordinii militare și de securitate la nivel mondial după Războiul Rece. Dar, proceselor de fragmentare și regionalizare li se opun unele forțe centripete ce întăresc caracterul unificat al ordinii militare globale.

În unele regiuni ale lumii se conturează o orientare treptată către apărarea comună și aranjamente de securitate multilaterală. Necesitatea evitării conflictelor internaționale, costurile exorbitante, necesarul de tehnologie și povara internă a apărării contribuie, conjugat, la întărirea, în viitor, a proiectelor multilaterale și colective de apărare, precum și a cooperării și coordonării militare internaționale. Statele Unite și-au consolidat angajamentele globale (de pildă, în cadrul NATO). La nivel global, activitățile ONU de menținere a păcii și funcțiile sale mai generale de securitate colectivă sunt din ce în ce mai vizibile. Odată cu sfârșitul Războiului Rece și reducerea efectivelor armatelor, capacitatea statelor de apărare a propriilor granițe împotriva atacurilor armate s-ar

<sup>58</sup> Camil Mureșan, Alexandru Vianu, **Op.cit.**, p. 445.

<sup>59</sup> Elliott Roosevelt, **Așa a văzut-o el**, FORUM, București, 1946, p. 225.

putea să se fi diminuat. Se știe că multe state consideră, acum, că securitatea națională nu se mai poate menține doar prin acțiuni unilaterale.

Creșterea densității legăturilor financiare, comerciale și economice între state a accentuat vulnerabilitatea lor față de crize izbucnite în colțuri îndepărtate ale lumii. Astfel, toate statele rămân sensibile și uneori chiar vulnerabile la evoluțiile militare și de securitate din alte regiuni. Chestiunea sensibilității trebuie luată în seamă când se analizează securitatea globală. Chiar și criza din Golf, din anul 1990, a demonstrat că evoluțiile militare din anumite puncte strategice ale globului continuă să aibă importanță la nivel mondial. Regionalizarea și globalizarea relațiilor militare și de securitate nu sunt procese contradictorii. În contextul globalizării riscurile, pericolele și amenințările la adresa securității naționale sunt din ce în ce mai difuze și nu mai au un caracter exclusiv militar.

Iată de ce, proliferarea armelor de distrugere în masă (ADM) constituie astăzi o reală amenințare pentru toate statele. Prevenirea proliferării ADM reprezintă o problemă clasică de acțiune colectivă, deoarece revolvarea ei necesită o implicare mondială. De asemenea, amenințările ecologice, cele reprezentate de narcotice, grupările teroriste, amenințările culturale, infracționalitatea, precum și alte probleme care afectează securitatea națională nu pot fi soluționate prin mijloace exclusiv militare sau exclusiv naționale. Prin urmare, sunt necesare în continuare unele mecanisme de coordonare și cooperare care să înfrunte gradul sporit al amenințărilor la adresa securității.

Funcționarea sistemului de state global a scos în evidență că securitatea militară a tuturor națiunilor este puternic influențată de factori sistemici. Evident, structura puterii și acțiunile marilor puteri au influențat întotdeauna și vor influența și pe viitor, în mod decisiv, statutul militar al fiecărui stat comparativ cu celelalte. De fapt, marile puteri stabilesc standardele de securitate (militare și nemilitare) și, în funcție de acestea, celelalte state își dozează potențialul defensiv. Referitor la acest aspect, unii autori arată că: “Puterea este motivul esențial și permanent al conflictului armat. Războiul este un neîntrerupt lanț de bătălii pentru resurse, teritorii și putere”.<sup>60</sup>

Ne găsim în fața unei dileme a securității, deoarece, urmărind propria securitate prin sporirea sau ameliorarea forței militare, unele state pot să amenințe securitatea altor state. În consecință, apare o spirală de insecuritate internațională, întrucât potențialii rivali răspund în același mod. Așadar, “securitatea națională, într-un sistem de state anarhic, nu poate fi niciodată total detașată de condițiile sistemice globale”.

“De aici nu rezultă că politicile și strategiile de confruntare în vederea controlului și supremației mondiale au dispărut, ci doar percepția că ele sunt modificate față de cele anterioare. Politica și corespunzător acesteia, strategia de globalizare pe de o parte și politicile și strategiile identitare pe de alta, par a fi noile expresii ale unei vechi confruntări”<sup>61</sup>.

În concluzie, ordinea geopolitică contemporană, deși nu este fragmentată, continuă să fie afectată de problemele de interconectare strategică la scară mondială și într-o lume globalizată pe plan militar suntem martori la o globalizare care are consecințe imediate și nemijlocite asupra securității internaționale<sup>62</sup>.

Actualul mediu de securitate are o mulțime de schimbări, printre care sunt și următoarele: SUA reprezintă liderul mondial incontestabil pe termen mediu și probabil și pe termen lung; Rusia este în prezent într-un parteneriat strategic cu SUA și duc, împreună, o politică de contracarare a amenințărilor la pacea lumii; terorismul rămâne una dintre cele mai mari amenințări având în vedere faptul că poate folosi oricând ADM (CBRN); Coreea de Nord și Iranul s-au dotat cu rachete nucleare, iar India și Pakistanul își perfecționează arsenalul nuclear; se menține amenințarea cu ADM regionale în Orientul Mijlociu, dar nu numai, ceea ce schimbă echilibrul de forțe în teatrul de operațiuni militare, caracterul războiului și natura acestuia; continuarea înarmării Chinei, Rusiei,

<sup>60</sup> Mircea Mureșan, Gheorghe Văduva, **Războiul viitorului, viitorul războiului**, Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”, București, 2006, p. 20.

<sup>61</sup> Mircea Mureșan, Gheorghe Văduva, Op.cit., p. 156.

<sup>62</sup> Benone Andronic, Eugen Siteanu, **Securitate națională, securitate colectivă și securitate globală**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007, p.71.

Indiei, Pakistanului, Coreii de Nord, Iranului etc., reprezintă fără îndoială o reală amenințare la adresa păcii și securității mondiale.

Terorismul se manifestă și în conflictele armate în unele state precum: fosta URSS, Irak, Afganistan, Somali etc, transformându-se uneori în banditism colectiv. După 11 septembrie 2001, s-a făcut trecerea de la acțiuni teroriste la operații teroriste cu obiective majore, iar fenomenul terorist are acum pe lângă conotații politice și religioase o amploare și complexitate ce ne îndreptățește să spunem că s-a globalizat sub forma unui conflict deschis între societatea occidentală/democratică și tipul de societate închisă, care pregătește și declanșează acțiuni teroriste în ascuns (conspirație). Ca urmare, atacurile teroriste vor deveni tot mai distructive, iar fenomenul va evolua pentru a realiza surprinderea politică prin utilizarea infrastructurii statelor victime. Există informații care ne avertizează că teroriștii vor acționa din toate mediile:terestru, aerian, naval și chiar cosmic. Deja se cunoaște că terorismul are scopul de a provoca teama, groaza, de a intimida unele guverne, comunități, grupuri sau persoane și de a realiza obiective politice, religioase sau ideologice și de a-i îndepărta pe străini din teritoriile lor etnice și religioase.

Prin formele de manifestare a terorismului nuclear și ADM, acesta devine de o violență paroxistică ajungând la ultima formă de terorism la adresa întregii lumi. Există mai multe forme, mijloace și procedee de manifestare a terorismului cu ADM. În lumea de astăzi are loc proliferarea și diseminarea necontrolată a tehnologiilor și materialelor CBRN, a ADM, expansiunea rețelelor și activităților teroriste și a crimei organizate transfrontaliere etc. Terorismul cu ADM este suma actelor de violență ale unor grupuri/organizații ce folosesc forța, armele ADM, materialele/substanțele CBRN cu scopul de intimidare, de a crea o stare de insecuritate sau de a impune condiții politice. Terorismul ADM se manifestă prin folosirea materialelor CBRN, a explozivilor nucleari de către unele organizații neguvernamentale, dispozitive explozive artizanale, surse de contaminare radioactivă, chimică sau bacteriologică etc. În acest scop se pot utiliza arme nucleare miniaturizate de fabricație clandestină/ artizanală (arma nucleară a săracului).

Teroriștii ar putea trimite surse nucleare chiar în zona țintei pentru a o contamina sau ar putea provoca accidente la centralele nucleare-electrice, la uzine de combustibil nuclear etc. Nu este imposibilă nici contaminarea radioactivă a apei potabile, a aerului (inclusiv din sistemele de aer condiționat), a unor produse alimentare etc. S-a observat deja migrarea specialiștilor NBC spre statele și locurile unde se dorește construcția armelor NBC artizanale ceea ce constituie o mare amenințare la adresa securității internaționale/ globale. Asistăm, acum, la proliferarea armelor NBC în lumea întreagă, în diferite țări (chiar și în cele mici și mijlocii) și chiar în unele organizații neguvernamentale în scopul dezvoltării terorismului ADM.

Până la mijlocul anului 2006 s-au efectuat în întreaga lume peste 2000 de teste nucleare de către SUA, URSS, Marea Britanie, China, Franța, India și Pakistan. În ianuarie 1994 s-a adoptat Tratatul de interzicere totală a experiențelor nucleare cu scopul interzicerii producerii de arme nucleare de către cei care nu le-au fabricat încă. Dar, puterile nucleare desfășoară programe de modernizarea armamentului nuclear, iar Acordurile SALT-I și SALT-II au neglijat să limiteze aspectele calitative ale producției de armament nuclear, fapt ce a condus la o escaladare a înarmărilor nucleare, la fabricarea rachetelor cu mai multe focose nucleare și la creșterea a preciziei rachetelor balistice intercontinentale.

Arsenalul nuclear și CBRN mondial este cea mai gravă amenințare la adresa vieții pe planeta Albastră, iar întrebuițarea lor într-un război ar duce la dispariția umanității și a vieții.

Multipolaritatea ar putea să conducă la recrudescența terorismului mondial și la declanșarea terorismului nuclear deoarece este posibilă pierderea controlului asupra materialelor, tehnologiilor și documentațiilor CBRN mai ales în statele fostei URSS.

Există o bază de date a traficului ilicit cu materiale nucleare care poate asigura o asistență de prevenire, detecție, pregătire și schimbare de informații între statele care au acces la această bază de date. O astfel de bază de date are SUA.

În ultima vreme a crescut exponențial scurgerea de informații și tehnologii ca urmare a fenomenului globalizării economiei și informației. Perioada de aur a proliferării nucleare a fost în anii bipolarității, când statele au fost acelea care au condus și gestionat procesul de proliferare

nucleară. Dar acum mulți specialiști atomiști, rămași fără locuri de muncă, ar putea fi recrutați foarte ușor de către teroriști sau organizații teroriste ceea ce ar conduce la accelerarea activităților nucleare ilicite.

Operațiunile teroriste reprezintă o formă de terorism organizat după reguli militare, cu planificare operativă minuțioasă a acțiunilor teroriste care dețin: sprijin politic și logistic, informații, resurse umane și financiare. Aceste operațiuni au consecințe dintre cele mai grave prin intensitatea atacurilor, prin cruzime și prin groază. Din aceste motive lupta antiteroristă nu mai este doar o acțiune singulară a victimei ci o acțiune de securitate colectivă împotriva unei acțiuni ce reprezintă o infracțiune internațională ce pune în pericol existența societății mondiale.

În fața terorismului internațional și a altor amenințări globale ce se pot transforma în conflicte cu urmări catastrofale, devastatoare, care pot duce chiar la distrugerea omenirii, este nevoie de o apărare globală, care ar fi o soluție eficientă, atotcuprinzătoare și care poate beneficia de cele mai performante tehnologii de ducere a războiului sau a luptei.

Analistul militar de mare prestigiu în lumea științifică, Teodor Frunzeti, a scris și o carte pe această temă - Globalizarea Securității - în care definește globalizarea și, bineînțeles, globalizarea securității, analizează modul de contracarare a consecințelor negative ale globalizării asupra securității naționale și dinamica organizațiilor internaționale în contextul securității globalizate. În aceste condiții, fizionomia acțiunii militare este imprimată de comportamentul armatelor, care se pregătesc, și se vor pregăti și în continuare, influențându-se pe ele însele și se modelează pentru a intra în relații de asociere sau conflictuale cu alte instituții similare ale altor state. „Noile riscuri asimetrice nu fac altceva decât să le completeze arsenalele pentru a le accentua flexibilitatea.”<sup>63</sup>

Ca urmare, statele și implicit armatele au fost obligate să caute noi modalități de abordare și contracarare a amenințărilor la adresa securității naționale, noi doctrine, strategii, tactici și proceduri. Astfel, Strategia de transformare a Armatei României cuprinde locul, rolul, modalitățile de acțiune și strategiile de transformare a categoriilor de Forțe din compunerea sa pentru a putea răspunde eficace și eficient tuturor provocărilor posibile.

Ca parte a Strategiei de Securitate a României, Strategia de transformare a Armatei României are scopul de a modela structurile militare ale Forțelor în funcție de evoluțiile din mediul de securitate internațional și din spațiul de interes al statului român pentru descurajarea amenințărilor la adresa securității naționale și apărarea intereselor României, împotriva acestor amenințări.<sup>64</sup>

În acest proces de transformare și modernizare a Forțelor (terestre, aeriene și navale), principalele probleme sunt: motivele transformării, starea actuală a forțelor și viziunea transformării.

Problemele apărute pe timpul operațiilor militare multinaționale sub egida NATO și celor din cadrul coalițiilor ad-hoc au arătat factorilor de conducere ai Armatei României necesitatea analizării eficienței și eficacității structurilor militare proprii în aceste operații, modalității de realizare a interoperabilității cu structurile militare ale altor state membre NATO și posibilității de ridicare a nivelului calitativ al Forțelor Terestre, Aeriene și Navale.

Având la bază Propunerile de Forțe 2006, elaborate de Comandamentul Aliat pentru Transformare, s-a trecut de la necesitate la posibilitatea comparării eficacității și eficienței structurilor Armatei României cu necesitățile Alianței rezultate din angajamentele statelor membre de a lua măsuri pentru micșorarea decalajului mare existent între SUA și ceilalți membri ai Alianței Nord Atlantice în privința capacităților militare. Necesitatea transformării și modernizării forțelor armate în condițiile globalizării se poate percepe relativ ușor dacă se citește/studiază conceptul strategiei de transformare al armatei SUA (Joint Vision 2020) și angajamentele statelor membre NATO cu privire la capacitățile militare pe care Alianța și le-a asumat la Praga, în anul 2002, și apoi le-a confirmat la Istanbul, în anul 2004. De aici și necesitatea ca nici Forțele noastre armate să nu rămână în urmă ci să înceapă urgent procesul de transformare pentru a asigura structurilor

<sup>63</sup> Dr. Nicolae Dolghin, **Studii de securitate și apărare, Vol. 4, Spațiul și viitorul războiului**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007, p. 71.

<sup>64</sup> Visarion Neagoe, *Forțele Terestre pe calea transformării și modernizării*, Revista de științe militare nr. 1/2007, p. 40.

militare acele capacități necesare pentru contracararea provocărilor mediului de securitate actual și celui viitor (până în anul 2020). Astfel, sunt necesare transformări în următoarele domenii principale: comandă și control; pregătirea personalului; structurile Forțelor Armate; factorul uman; înzestrarea cu echipamente competitive etc. Aceste obiective trebuie abordate într-o concepție unitară, în condițiile asigurării resurselor financiare, astfel încât evoluția armatei noastre să se pună în operă gradual, fără sincope, în conformitate cu necesitatea transformării și modernizării forțelor armate sub imperiul globalizării. Această necesitate s-a putut observa de către specialiști încă din ultimele două decenii ale secolului XX când s-au testat noile concepte și sisteme de armament, ceea ce a revelat o imagine concretă asupra însemnătății Revoluției în Domeniul Militar și a implicațiilor acesteia.

Mai ales după conflictul armat din Kosovo, factorii de decizie din statele UE și-au dat seama de mărimea decalajului existent între SUA și propriile Forțe Armate și au înțeles necesitatea de a-l reduce cât mai grabnic posibil pentru a se putea afirma pe scena politică mondială și a fi capabile să contracareze amenințările și în special cele teroriste. Alianța Nord Atlantică nu a rămas pasivă la aceste provocări și a luat unele măsuri, începând cu anul 2002, la Summit-ul de la Praga, de natură să creeze un cadru adecvat de tratare a Revoluției în Domeniul Militar, în conformitate cu Angajamentele privind Capacitățile. Apoi, la Summit-ul de la Istanbul, s-au adoptat documentele de planificare a forței, necesare și armatei noastre pentru elaborarea Propunerilor de Forțe pentru anul 2006.

Necesitatea de a-și apăra interesele acolo unde apar amenințări la adresa statelor NATO ne-a impus și nouă să luăm în calcul acea perspectivă în privința proiectării Forțelor Armate pentru a fi în măsură să realizăm acel nivel de așteptare cerut de NATO. În acest context, concomitent cu procesul de restructurare, Statul Major General a continuat punerea în aplicare a măsurilor de modernizare și de integrare a structurilor necesare pentru operațiile de sprijin de pace și stabilitate, precum și pentru misiunile de apărare colectivă în scopul asigurării nivelului de calitate corespunzător cerințelor și standardelor NATO.

Necesitatea transformării și modernizării forțelor armate este determinată, printre altele, și de misiunile Armatei României: „Armata este subordonată exclusiv voinței poporului pentru garantarea suveranității, a independenței și unității statului, a integrității teritoriale a țării și a democrației constituționale. În condițiile legii și ale tratatelor internaționale la care România este parte, armata contribuie la apărarea colectivă în sistemele de alianță militară și participă la acțiuni privind menținerea sau restabilirea păcii”.<sup>65</sup> Pe lângă aceste misiuni mai trebuie avute în vedere și cele prevăzute de Legea 42 din anul 2004 cu privire la participarea Armatei României la misiuni de apărare colectivă, de sprijin a păcii, de asistență umanitară și/sau de tip coaliție, în afara granițelor naționale. În plus, în Strategia de Securitate Națională a României se precizează că „România va acționa, prin politica sa de apărare, ca parte a securității naționale, pentru integrarea în structurile militare euro-atlantice și europene; reforma organismului militar, în vederea dezvoltării unei capacități de apărare credibile, moderne și eficiente; întărirea controlului civil și democratic asupra forțelor armate, în conformitate cu principiile și valorile democrației; consolidarea statutului României de generator de securitate, prin menținerea și îmbunătățirea contribuției la stabilitatea regională.”<sup>66</sup>

<sup>65</sup> **Constituția României**, București, Regia Autonomă Monitorul Oficial, 2003, p.66.

<sup>66</sup> **Strategia de Securitate Națională a României**, București, 2001, pp. 9-11.

## RECONFIGURĂRI ȘI REDIMENSIONĂRI MILITARE ȘI CIVIL-MILITARE ALE LUPTEI ARMATE ÎN RĂZBOIUL VIITORULUI

Mirela ATANASIU\*

*Human nature doesn't accept equality. Therefore, many conflicts rise from this equation. Everyone thinks is better than other individuals of mankind. Although, between the powerfull centers exist this phenomenon no matter is called crises or conflict or even competitiveness or war competition. In its esence, war didn't change. It remains the shape of a political expression materialized by violent means, a direct way to unblock complex international situations. But what is changing? The means used to deal a conflict given by the continuous development of technology and ideas. And so, were born: cyberwar, terrorist war, economic war, psychological war, cosmic war and even "cultural" war or climatic war. The armies minimized and specialized being deployable and self-sustainable for wide period of time and so on.*

„Lupta” este rezultatul instinctiv, moștenire a naturii inconștiente cu care individul a rămas de-a lungul secolelor de existență și evoluție umană. În momentul în care au existat două interese antagonice, au apărut și premisele declanșării acesteia.

Conceptual, „lupta armată” este conștientizată drept bătălie, succesiune de acțiuni violente, mulțime a acțiunilor de luptă, fiind considerată chiar „vârful de lance”<sup>1</sup> al războiului, momentul cel mai cronic, ardent al acestuia.

Lupta armată mai are însă și alte înțelesuri, care nu sunt strict legate de fenomenul războiului. Ea este, adesea, privită și înțeleasă ca modalitate de realizare rapidă a unor scopuri prin acțiuni armate violente, de mai mică sau mai mare intensitate, care nu fac însă parte dintr-un război. În această sferă, se înscriu acțiunile revoluționare, răscoalele, revoltele (în care se folosesc arme), actele de piraterie, jafurile armate și chiar luptele armate dintre clanuri, dintre organizații și rețele mafioate, confruntările din lumea interlopă, reglările de conturi prin mijloace violente etc.

Forțele armate execută sau participă la următoarele tipuri de operații:

- a) operații specifice luptei armate (sub cele două forme de bază - ofensiva și apărarea);
- b) operații de stabilitate (stability operations) și de sprijin (support operations);
- c) operații intermediare.

Ofensiva constituie forma principală și decisivă de acțiune specifică luptei armate, prin care forțele realizează capturarea, izgonirea sau nimicirea inamicului, participând la îndeplinirea scopului final al războiului.

Scopul general al ofensivei este înfrângerea inamicului sau crearea condițiilor pentru succesul operațiilor ulterioare (pentru încetarea ostilităților și trecerea la operații postconflict) prin aplicarea concertată a elementelor puterii de luptă pe toată adâncimea dispozitivului inamicului.

Apărarea este forma de luptă armată, de regulă impusă și adoptată temporar, prin care forțele implicate în conflict realizează respingerea, oprirea sau întârzierea acțiunilor inamicului aflat în ofensivă.

Scopul general al apărării este crearea condițiilor pentru trecerea la ofensivă. Acesta se realizează prin îndeplinirea următoarelor obiective parțiale: slăbirea capacității ofensive a inamicului prin producerea de pierderi cât mai mari; respingerea atacului acestuia; menținerea unor porțiuni de teren dinainte stabilite și împiedicarea pătrunderii inamicului în acestea; temporizarea ofensivei inamicului în vederea realizării tuturor condițiilor pentru trecerea la ofensivă; preluarea inițiativei.

---

\* **Doctorand în Științe Militare și Informații la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate/Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**

<sup>1</sup> Dr. Constantin Moștoflei, dr. Gheorghe Văduva, **Tendințe în lupta armată**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2004.



Operațiile se desfășoară pe trei niveluri: strategic, operativ și tactic, în funcție de consecințele militare și/sau politice ale îndeplinirii obiectivelor militare stabilite categoriilor de forțe implicate.

### **I. Mediul internațional de securitate – avatarul noilor reconfigurări și redimensionări ale luptei armate**

Labilitatea sistemică a societății omenești este sursa majoră de instabilitate, creând dezechilibre în această perioadă de schimbări profunde. În acest cadru, principalele caracteristici ale mediului actual internațional de securitate sunt:

- a. Sfârșitul bipolarității și reorganizarea centrelor de putere.
- b. Proliferarea actorilor de pe scena internațională ca urmare a: dezintegrării a unor state federale, fapt ce a dus la creșterea numărului de țări ce ființează pe glob; sporirii numărului de organizații internaționale, ce încearcă să rezolve problemele regionale sau globale emergente; înmulțirii companiilor multinaționale, ca efect al interacțiunii economice sporite și globalizării; diversificării organizațiilor neguvernamentale umanitare; înmulțirii actorilor nonstatali ai terorismului.
- c. Expansiunea democrației.
- d. Accesul diferențiat al statelor la resurse.
- e. Prăbușirea unor state, datorată condițiilor economice precare și tulburărilor sociale.
- f. Răspândirea conflictelor etnico-religioase.
- g. Dezvoltarea tehnică și tehnologică în domeniul militar și ușurința accesului la produsele „cu potențial de utilizare ca armă” a diferitelor categorii de state sau organizații, nu întotdeauna bine intenționate.

Sursele de insecuritate au căpătat noi dimensiuni, forme și manifestări, ce își au originea în: fenomenul terorist, proliferarea armelor de distrugere în masă, traficul cu arme, droguri și persoane, imigrația ilegală, acestea fiind resimțite la toate palierele securității: politic, economic, social, uman etc. Noii factori de risc constituie premisa transformărilor și reconfigurărilor luptei armate în contextul războiului.

Acțiunile de luptă specifice războiului contemporan se caracterizează prin: - scădere în amploare și creștere în intensitate;

- disproporționalitate;
- creștere a preciziei loviturilor și reducere accentuată a efectelor colaterale;
- transparență;
- caracter internațional pronunțat (de alianță sau de coaliție);
- reducere a duratei;
- profesionalizare înaltă.

### **II. Evoluția scopurilor luptei armate**

Scopul general al oricărei acțiuni militare îl reprezintă impunerea voinței asupra adversarului prin utilizarea forței, descurajării sau amenințării cu forța. Scopurile acțiunilor militare sunt prevalate de scopurile politice ale diferiților actori, în perioade temporale diferite, statele putând avea scopuri politice total diferite în funcție de interesele proprii. Astfel, în timpul Războiului Rece, interesele vitale ale statelor constau în:

- cucerirea de noi teritorii sau apărarea celor deja deținute;
- constituirea și consolidarea puterii statale;
- dezvoltarea economică.

Drept pentru care, scopurile erau:

- politic, de supunere a statului inamic prin război și extinderea teritoriului;
- militar: înfrângerea armatei adverse;
- economic: prada de război.

În perioada trecerii la societatea de tip informațional, obiectivele strategice s-au transformat în interese vitale:

a) statale:

- integrarea în structuri economice, informaționale și de securitate la toate nivelurile, de la cel regional la cel global;
- consolidarea economiilor naționale și a poziției în cadrul relațiilor economice, politice, sociale, culturale consacrate;
- accesul la resurse: umane, informaționale, de materie primă etc.;
- protecția împotriva noilor amenințări (terorism și amenințări asimetrice).

b) nonstatale:

- creșterea rolului organismelor internaționale în prevenirea conflictelor și armonizarea intereselor vitale ale statelor și comunităților;
  - diminuarea efectelor secundare negative ale globalizării;
  - eradicarea fenomenului terorist și diminuarea amenințărilor asimetrice.
- Fapt pentru care, scopurile acțiunilor militare au căpătat noi valențe:
- politic, gestionarea crizelor și conflictelor, terorismului și amenințărilor asimetrice odată cu încercarea de a crea un mediu de securitate stabil;
  - militar, lovirea centrelor vitale ale terorismului, menținerea păcii și stabilității regionale și mondiale;
  - economic, reducerea decalajelor între state, controlul accesului la resursele strategice și prevenirea accesului fundamentalistilor și extremiștilor teroriști la resurse și tehnologie informațională.

### III. Spațiul de confruntare - prezent și viitor

Spațiul și timpul sunt două dimensiuni asociate dintotdeauna cu războiul în literatura de specialitate. Pentru război și conflicte militare, spațiul constituie combinația de realități prezente și viitoare ale mediilor terestru, maritim, aerian și cosmic, reprezentând suportul fizic pentru acțiunea de realizare a scopurilor prin recurs la forța armată. „Spațiul integrat al luptei” și „superioritatea informațională” sunt concepte pe baza cărora se organizează și operaționalizează armatele. Avantajele oferite de punerea în practică a acestor concepte ar putea fi:

- „- culegerea datelor, procesarea informațiilor și supravegherea în fluxuri continue a cvasitotalității spațiului războiului, conducerea și dirijarea vectorilor de foc în orice condiții meteorologice, monitorizarea permanentă a întregului spațiu operațional etc.;
- proiecția cvasiinstantanee, cu efecte maxime, a forței;
- realizarea unor sisteme în rețea pentru localizarea forțelor și obiectivelor, precum și pentru determinarea direcțiilor de aplicare flexibilă și selectivă a violenței armate;
- asigurarea datelor de navigație, identificarea țintelor, orarului și vitezei armelor de înaltă precizie”<sup>2</sup>.

Spațiul, cu elementele sale fizice concrete (limitări teritoriale, resurse naturale mai bogate sau mai sărace, climă, populație etc.) a reprezentat și, încă, reprezintă „mărul discordiei” între state, și tot el se constituie drept principală „platformă” de ducere a conflictelor armate.

### IV. Caracteristicile luptei armate a războiului viitorului

Războiul purtat prin mijloace militare pare a fi din ce în ce mai adiacent noilor tipuri de război, soluție complementară acestora sau chiar ultimă soluție. Probabil, armatele vor căpăta rolul de apărător al binelui Omenirii, forță de lovire a structurilor violente destabilizatoare, ce ar amenința valorile democratice sau progresul în orice colț al lumii.

Teoreticienii și analiștii militari au delimitat evoluția războiului modern în mai multe faze:

- Prima generație, după Pacea de la Westfalia, a fost dominată de războiul de mase și a culminat cu războaiele revoluției franceze și cu cele napoleoneene de la începutul secolului al XIX-lea.

---

<sup>2</sup> Dr. Nicolae Dolghin, **Studii de securitate și apărare**, vol. 4, Spațiul și viitorul războiului, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007, p. 7.

- A doua generație a fost caracterizată de creșterea puterii de foc culminând cu desfășurarea celui de-al doilea război mondial.

- A treia generație dominată de dezvoltarea capacității de manevră, revoluție inaugurată de armata germană în timpul celui de-al doilea război mondial.

- Ce-a de-a patra generație a evoluat de la începutul anilor '70 ai secolului trecut, după războaiele din Vietnam și Afganistan și pune accentul pe modul în care un inamic de tip neconvențional poate exploata schimbările mediului politic, militar, economic și social în propriul interes<sup>3</sup>.

Războiul de generația a patra este unul sângeros. Numai în Irak, în perioada mai 2003 – martie 2005, pierderile trupelor americane au fost de peste 1.500 militari morți și peste 10.000 de răniți, la care se adaugă pierderile celorlalte țări ale coaliției și cele din rândurile forțelor de securitate și a populației irakiene, care de fapt, sunt cele mai mari<sup>4</sup>.

Din analiza ultimelor războaie și conflicte militare, rezultă că, între principalele caracteristici ale luptei armate a viitorului, s-ar putea situa și următoarele:

- reprezintă o escaladare a tensiunilor din spațiul de confruntare, care duce la un blocaj de unde se poate ieși doar prin acțiuni violente;

- folosește arme letale sau non-letale, în funcție de împrejurări;

- are un caracter extrem de violent;

- are caracter secvențial, pulsativ și discontinuu;

- presupune o angajare disproporționată, care, de cele mai multe ori, determină escaladarea violențelor;

- are, în general, efecte imprevizibile;

- are efecte distructive greu de controlat;

- are efecte psihologice traumatizante pe termen lung.

Acțiunile de luptă specifice războiului contemporan se caracterizează prin:

- scădere în amploare și creștere în intensitate;

- disproporționalitate;

- creștere a preciziei loviturilor și reducere accentuată a efectelor colaterale;

- transparență;

- caracter internațional pronunțat (de alianță sau de coaliție);

- reducere a duratei de intervenție;

- profesionalizare înaltă.

## V. Tipologia războiului viitorului

Războiul poartă amprenta caracteristicilor epocii în care are loc, a situației conflictuale, a modului în care apar și evoluează crizele, a bătăliilor care se duc în sfera intereselor politice, diplomatice, economice, teritoriale, culturale sau de orice altă natură. Această esență a războiului nu se schimbă, dar au apărut provocări mult mai grave care determină ca un stat să nu mai lupte numai la frontierele sale, ci în întreg spațiul planetar.

Astfel, războiul clasic, stat contra stat, devine din ce în ce mai puțin posibil în cazul marilor puteri, neînsemnând că va dispărea. Nu se întrevede nici un alt conflict de tipul războiului rece, cel puțin pe termen scurt, cu toate că strategii și procedee specifice continuă a fi întrebuințate.

Principalele tipuri de războaie care se întrevăd pentru viitor sunt:

a) Războiul informațional, unul continuu, dus în spectrul informației. Acesta este atât un război fizic, prin care se vizează distrugerea senzorilor de informație și canalelor de comunicație a adversarului, cât și un război în spațiul virtual ce vizează supremația de „intelligence”.

<sup>3</sup>Dr. Teodor Frunzeti, Dr. Vladimir Zodian et. all, **Lumea 2005 – Enciclopedie politică și militară** (studii strategice și de securitate), Editura CTEA, București, 2005, pp. 130-131.

<sup>4</sup> Idem, p. 134.

- b) Războiul cibernetic, strict legat de cel informațional, o formă concretă a celui dinainte, ce vizează perturbarea, prin toate mijloacele, a rețelelor informaționale adverse, protecția celor proprii, dezinformarea și intoxicarea adversarului<sup>5</sup>.
- c) Războiul psihologic, o altă formă de război continuu ce folosește strategii de influențare psihologică, de descurajare, înfricoșare, deturnare și diversiune. Acesta este dus cu ajutorul mijloacelor de comunicare în masă, exemplul cel mai concret constituindu-l Războiul din Golf.
- d) Războiul mediatic, dus de structurile de PSYOPS, reprezintă o realitate nefericită a zilelor noastre. Media înseamnă putere prin propagarea rapidă a informațiilor, de multe ori neverificate sau induse de interese nedemocratice.
- e) Războiul economic reprezintă o fază economică post-concurențială, trecerea unui prag în care concurența se transformă în criză și criza în conflict.
- f) Războiul cosmic presupune o extindere nelimitată, pe verticală, în spațiul cosmic, a teatrelor de confruntare și a mijloacelor de confruntare în plan informațional, mediatic, economic și militar. Cosmosul găzduiește senzori de informație, sisteme de orientare GPS, sisteme de informație-supraveghere-recunoaștere etc. Deocamdată, rețelele teroriste nu au acces în acest spațiu, ceea ce constituie un apanaj pentru lupta antiteroristă și contra crimei organizate.
- g) Războiul cultural este o confruntare pe piața culturală, o formă de război economic vizând dominația culturală.
- h) Războiul geofizic (climateric) constă într-un sistem de acțiuni, care vizează provocarea unor calamități și catastrofe cu influențe nocive asupra mediului de viață al oamenilor, localităților, terenurilor agricole, sistemelor de comunicații, pentru atingerea unor obiective importante, ce vizează adversarul.
- i) Războiul genetic este o formă relativ asimetrică a războiului continuu. Acesta nu are o strategie sau o doctrină dar se întrevide ca o nouă posibilitate de apariție. Acesta ar putea urmări: obținerea unor luptători cu calități genetice ieșite din comun, crearea de mutații, crearea unor sisteme de influențare și manipulare prin mijloace genetice, apariția și proliferarea terorismului genetic.
- j) Războiul antiterorist reprezintă o replică „asimetrică” ce reunește toate celelalte tipuri de războaie prin care se gestionează crizele și tensiunile datorate fenomenului și organizațiilor teroriste.

### **Concluzii**

Războiul viitorului și caracteristicile luptei sale armate nu sunt ușor de identificat sau definit. Este puțin probabil ca războiul clasic să dispară din panoplia pregătirii armatelor, dar acesta capătă noi valențe odată cu dezvoltarea războiului bazat pe rețea. În acest context, va crește tot mai mult rolul „intelligence”-ului, deoarece suntem în era în care informația reprezintă putere.

Globalizarea impune comunității internaționale identificarea de soluții noi și eficiente pentru depășirea rapidă a disfuncționalităților din procesul de gestionare a securității. Astfel au apărut și discuțiile referitoare la armatele de securitate, care s-ar dori să fie altceva decât instrumentul exclusiv de aplicare a violenței armate în situații care ar impune alte abordări.

Conflictelor armate ale viitorului vor fi influențate, într-un mod hotărâtor, de noile perfectări și descoperiri tehnologice, dar mai ales de rapiditatea cu care se modernizează și se aplică noua generație de arme.

De asemenea, nu pot fi ignorate preocupările principalelor armate ale lumii de perfecționare a parametrilor tehnologici ai vectorilor de aplicare a violenței armate: distanțele de tragere și razele de acțiune, precizia, puterea explozivilor, timpii de reacție etc.

Complexitatea și capacitatea forței adversarului vor fi tot mai greu de presupus și cunoscut, inamicul va deveni unul invizibil și imprevizibil, nivelul de alertă va fi unul permanent. Aceasta

---

<sup>5</sup> În bugetul pe anul 2008, dat publicității de președintele George W. Bush, la 4 februarie, sunt alocate 6 miliarde de dolari numai pentru dezvoltarea unor programe care să protejeze computerele guvernamentale.

deoarece inovația tehnologică are drept obiectiv și scop sporirea capabilității forței. Iar capabilitățile luptei moderne sunt influențate, cum apreciază analiștii conflictelor recente, de relativul echilibru tehnologic. Deși dezvoltarea de succes pe aliniamentele oricărui conflict se lovește de paradoxuri evidente, este clar ca războiul viitorului nu poate ocoli nevoia de: sustenabilitate continuă și suficientă, mentenanță bună, mobilitate maximă, capabilități de manevră, suport logistic, *service* și de luptă corespunzător, înalt grad de operativitate, superioritate tehnologică pe spațiile critice ale armelor, obiective permanente ale cercetării științifice și tehnologice militare.

Războiul viitorului va fi o confruntare discretă, starea de pace va fi „încordată, dură și fierbinte”, respectiv pacea va coexista cu războiul, va crește rolul mijloacelor non-violente, mijloacelor „pașnice” și ecologice, importanța informațiilor și decriptărilor va fi sporită în zonele de interes și controlate de marile puteri, durata va crește, precum și continuitatea acțiunilor.<sup>6</sup>

### Bibliografie

- [1] Dolghin Nicolae, **Studii de securitate și apărare, Volumul 4 „Spațiul și viitorul războiului”**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.
- [2] Duță Paul Dănuț, **Instituții de securitate, Partea generală**, Editura Techno Media, Sibiu, 2006.
- [3] Duță Paul Dănuț, **Instituții de securitate, Operațiuni** (vol. 1), Editura Techno Media, Sibiu, 2006.
- [4] Duță Paul Dănuț, **Instituții de securitate, Operațiuni** (vol. 2), Editura Techno Media, Sibiu, 2006.
- [5] Frunzeti Teodor, Panait Ion, Duță Paul Dănuț, **Operații NATO – Studiu de caz: Afganistan**, Editura Techno Media, Sibiu, 2007.
- [6] Frunzeti Teodor, Neagoe Visarion et al., **Lumea 2005 – Enciclopedie politică și militară (studii strategice și de securitate)**, Editura CTEA, București, 2005.
- [7] Moștoflei Constantin, Văduva Gheorghe, **Tendențe în lupta armată**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.
- [8] Mureșan Mircea, Văduva Gheorghe, **Războiul viitorului, viitorul războiului**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.
- [9] Mureșan Mircea, **Fenomenul militar contemporan – curs**, Editura Universității Naționale de Apărare, 2005.
- [10] Mureșan Mircea, Stăncilă Lucian, Enache Doru, **Tendențe în evoluția fenomenului teoriei și practicii războiului**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2006.
- [11] Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, **Surse de instabilitate**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.
- [12] Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, **Dinamica scopurilor în acțiunile militare**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.
- [13] Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, **Fizionomia acțiunilor militare**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.

---

<sup>6</sup> Paul Dănuț Duță, **Instituții de securitate**, Parte generală, Editura Techno Media, Sibiu, 2006, p. 23.

# INFLUENȚA REVOLUȚIEI ÎN AFACERI MILITARE ASUPRA EVOLUȚIEI ARTEI MILITARE

Ovidiu Mihai COCENESCU\*

## Introducere

Conceptul de „Revoluție în Afaceri Militare/RAM” reprezintă o schimbare fundamentală în domeniul doctrinar, al strategiei militare și tacticii, în general (dar nu întotdeauna), ca urmare a schimbărilor/evoluțiilor în domeniul tehnologiei militare. Odată cu aplicarea acestui concept, apare necesitatea reconsiderării tuturor teoriilor militare existente și a căilor de tranziție către un nou mod de ducere a acțiunilor militare. De exemplu, introducerea prafului de pușcă și a armelor de foc a condus la sfârșitul întrebuirii în luptă a formațiilor concentrate de trupe cu soldați „pedeștri”, folosite deja de secole. Noile tipuri de formații întrebuirate în luptă au condus la noi tipuri de organizații militare, tactici, doctrine și strategii militare. Cavalerii în armură au dispărut de pe câmpul de luptă făcând loc artileriei; infanteriștii au fost înzestrați cu noi tehnologii – armele de foc.

Arta militară, înțeleasă ca filosofie a războiului, care cuprinde deopotrivă știința războiului – polemologia -, practica războiului (lupta armată) și arta strategică (arta conceperii și conducerii acțiunii militare), nu se schimbă atât de ușor. Principiile generale ale confruntării militare sunt aproape neschimbate de sute și chiar de mii de ani, iar inteligența comandanților, experiența lor, capacitatea creatoare a comandamentelor, priceperea de a valorifica condițiile concrete (în funcție de informațiile de care dispun, de tehnologie, de cantitatea și calitatea forțelor și de alte determinări), inspirația momentului, curajul de a lua decizii asimetrice vor fi totdeauna factori de surprindere, imposibil de pus în ecuație, de calculat, de prevăzut. Teoria haosului se aplică foarte bine și în domeniul confruntării armate. Dar nici ecuațiile neliniare – cele care modelează determinismul complex, de tip haotic – nu vor putea vreodată surprinde, în totalitatea și diversitatea ei, capacitatea creatoare a omului, infinitele lui posibilități de a pune în mod ingenios în operă o decizie sau alta.

Determinările însă rămân, ele constituie spațiul de mișcare, cadrul, legea și condiționările în bifurcații<sup>7</sup>, iar tehnologia este totdeauna izvorul și substanța acestora.

Unii specialiști consideră, potrivit raportului special al lui Lothar Ibrügger<sup>8</sup>, că în lume au avut loc doar trei revoluții (agrară, industrială și informațională), iar alții cred că numărul revoluțiilor se poate ridica la cifra paisprezece. Și chiar dacă ar fi așa, inovația tehnologică nu ar fi suficientă pentru a genera o revoluție. De la descoperirea prafului de pușcă, spre exemplu, la aplicarea lui efectivă au trecut cinci secole. Impactul tehnologiei asupra fizionomiei teatrului de război cunoaște o evoluție în progresie geometrică, dar va veni ziua când un astfel de impact va fi instantaneu.

În ceea ce privește însă influența tehnologiei asupra artei militare, trebuie să se facă distincție între schimbarea (revoluționarea) principiilor și adaptarea rapidă a structurilor (strategia forțelor și strategia mijloacelor) și a acțiunilor (strategia operațională) la noile posibilități.

Pe mare, introducerea armelor de foc a condus la schimbări fundamentale în modul de ducere a luptei, de la abordaj și luptă corp-la-corp, ca forme decisive ale luptei, până la distrugere de la distanță cu ajutorul artileriei. Această schimbare, de la luptă apropiată la luptă de la distanță n-a fost recunoscută foarte bine inițial. Pe timpul înfrângerii *Armadei* spaniole (1588), spaniolii si-au menținut conceptul de ducere a luptei apropiate, cu abordajul navelor inamice într-o acțiune concentrată, executată cu rapiditate și prin surprindere. Englezii, cunoscând superioritatea numerică,

---

### \* Ministerul Apărării

<sup>7</sup> Sistemul, dezvoltându-se într-o anumită direcție, datorită variației condițiilor inițiale, în funcție de împrejurări și de numeroase alte cauze, se comportă aleatoriu în bifurcații; nu se poate calcula cu precizie direcția în care va evolua, dar această direcție va fi extrem de importantă până în bifurcația următoare. Această aserțiune dovedește imposibilitatea prevederii exacte a evoluției unui sistem și cu atât mai mult a unui sistem acțional militar (cf. Mureșan, M., Văduva, Gh., *Războiul viitorului, viitorul războiului*, Editura Universității Naționale, București, 2004, p.227).

<sup>8</sup> Idem.

capacitatea de navigație și abilitățile superioare de luptă apropiată ale spaniolilor, au păstrat distanța față de navele inamice, distrugându-le cu focul artileriei cu bătaie mare.

Introducerea artileriei pe navele de luptă a condus atât la modificarea design-ului navelor, cât și a modului de întrebuințare în luptă a acestora. În consecință, forțele navale au adoptat metode de concentrare a puterii de foc în spațiul maritim și de introducere a unui „aliniament de luptă”, oarecum similar celor utilizate în lupta terestră. În prezent încă există nave de luptă care folosesc puterea de foc executat de la distanță, însă folosind noi tehnologii și fără existența unor aliniamente de luptă formal delimitate.

Modificările conceptuale privind ducerea luptei de la distanță cu ajutorul artileriei nu au apărut peste noapte. Abordajul și lupta corp-la-corp au fost considerate inițial ca și elemente complementare focului artileriei și au fost întrebuințate încă mulți ani după aceea. Deși abordajul și lupta corp-la-corp ar mai putea fi întâlnite și astăzi, ca forme de luptă la nivel tactic, este exclus ca acestea să mai poată determina deznodământul angajării în luptă a unei flote navale. Pătrunderea prin forță și copleșirea numerică a adversarului au dispărut ca forme ale luptei navale, chiar dacă reapăruseră ca urmare a succesului bătăliei de la *Lissa* (1866).

Dezvoltarea ulterioară a armelor de foc cu repetiție și a armamentului automat a contribuit ulterior la o nouă RAM privind întrebuințarea forțelor terestre – renunțarea la aliniamentele de contact și înlocuirea acestora cu atacuri scurte și rapide ale infanteriei, la nivel tactic și forme de manevră. Noile sisteme de armamente au dus la creșterea dimensiunii spațiale și temporale a luptei, cu implicații privind creșterea nivelului de sprijin logistic și îmbunătățirea planificării. Germania Imperialistă a încercat să folosească în favoarea sa această RMA realizând dominația asupra Europei cu ajutorul planului Schlieffen, pornind de la premisa ducerii unor războaie scurte, cu bătălii rapide, dar decisive. Această încercare a rămas doar „pe hârtie”, Germania ducând mai degrabă războaie convenționale, decât un război rapid de anihilare, pe timpul celor două conflagrații mondiale.

Pe mare, introducerea artileriei, propulsiei cu abur, blindajului, sistemelor moderne de comunicații, au contribuit la noi moduri de întrebuințare în luptă a flotelor navale, dar toate acestea nu au constituit o nouă „revoluție în afacerile militare”. Au apărut noi tipuri de nave de război, cu un potențial de luptă care depășea cu mult tonajul nominal al acestora – conducând la apariția teoriei noii școli franceze (*jeune école*) a forțelor cu capabilități reduse/limitate. Noul design și noile capabilități ale anumitor nave, cum ar fi *HMS Dreadnought* puteau anihila întregi flote naționale. Flotele puteau fi concentrate mult mai rapid în zone de efort, în scopul realizării unor angajamente decisive. Forțele navale au început să fie din ce în ce mai puțin influențate de condițiile meteo pe mare și puteau naviga acolo unde era nevoie și nu doar acolo unde vântul era favorabil. Introducerea motoarelor cu aburi pe nave puteau afecta manevra formațiilor de nivel strategic ale forțelor terestre<sup>9</sup>.

În ciuda tuturor infuziilor de tehnologie, forțele navale au continuat să fie destul de greoaie din punct de vedere al manevrei, cu menținerea aliniamentelor de contact și a duelurilor de artilerie. Bătălia pentru *Jutland* (1916), a rămas un model de studiu pentru colegiile navale între cele două conflagrații mondiale, pentru că războiul pe mare nu s-a schimbat fundamental. În concluzie, orice „revoluție în afacerile militare” privind întrebuințarea forțelor terestre, nu a fost însoțită de schimbări fundamentale ale modului de ducere a acțiunilor militare pe mare.

Folosirea întrunită a aeronavelor de luptă, tancurilor și artileriei mobile a generat o nouă „revoluție în afacerile militare” în lupta terestră. Războiul – fulger (*blitzkrieg*<sup>10</sup>) – o formă a războiului de „manevră”, care a depășit din punct de vedere strategic războiul pozițional, a creat premisele teoriei conform căreia un război de anihilare rapidă poate fi practicat pe uscat. Deși

<sup>9</sup> Pe timpul primului război mondial, Franța a transportat pe mare o jumătate de milion de militari și 2.000 de civili, pentru sprijin logistic. Aceasta adăuga celor două milioane de trupe ale SUA transportate pe mare din America de Nord.

<sup>10</sup> *Blitzkrieg* (termen din *germană*, care înseamnă efectiv *război fulger*) este numele comun sub care este cunoscută o *doctrină militară* care constă dintr-o ofensivă militară generalizată precedată de atacuri aeriene și bombardamente masive urmate de atacuri foarte rapide purtate de forțe mobile care atacă variat și prin surprindere pe un front larg, dar și în adâncimea teritoriului advers pentru a nu da timp inamicului de a se *apăra* sau regropa coerent.

Germania nazistă a reușit inițial și în multe situații a continuat să aplice aceste principii (ale blitzkrieg) la nivel operațional și tactic, a fost incapabilă să câștige un război convențional de mare amploare.

La sfârșitul celui de-al II-lea război mondial, forțele militare aliate au fost angajate simultan în multiple acțiuni de luptă de nivel strategic pe mai mult de un teatru de operații. Unul din cele mai ilustrative exemple ale „războiului - fulger” (blitzkrieg) a fost campania sovietică de anihilare din Manciuria, când s-au realizat ritmuri de înaintare greu de imaginat de 40-50 km/zi, în unele zile chiar 90-100 km/zi<sup>11</sup>. Această campanie a devenit ulterior un „model” privind tipul de „război-fulger” de manevră pe care Vestul considera că forțele din fostul tratat de la Varșovia l-ar fi putut planifica și desfășura împotriva NATO.

Și pe mare s-a derulat o „revoluție în afacerile militare” în paralel cu dezvoltările de tip blitzkrieg pe uscat, dar nu exact la același nivel. O dezvoltare comparabilă cu blitzkrieg a constat în realizarea unei forțe mobile de portavioane însoțite de sprijinul logistic adecvat. Aceste forțe au fost capabile să acopere mari suprafețe maritime, patrulând oceanele în căutarea flotelor inamice, ce puteau fi angajate în luptă din aer sau sub apă, la mari distanțe față de flota proprie. În mod alternativ, grupuri navale de luptă puteau fi formate pentru a penetra apărarea navală a inamicului, ca formă de război „de manevră”, cu depășirea / ocolirea punctelor defensive de rezistență. Bătăliile navale în aliniament cu folosirea manevrelor de suprafață au luat sfârșit în strâmtoarea Surigao pe timpul bătăliei din Golful Leyte (octombrie 1944). Artileria navală a cedat prioritatea avioanelor de luptă și rachetelor. Acțiunile de luptă navale au suferit în final modificări, de la duelul de artilerie executat de pe aliniamente de luptă, la o formă mult mai complexă de război, cu folosirea combinată și manevrieră a diferitelor tipuri de arme.

Cea mai recentă „revoluție în afacerile militare” a avut loc odată cu „asocierea” focoarelor nucleare cu sisteme purtătoare intercontinentale. Ca urmare a acumulării masive de armament nuclear, la jumătatea anilor '50 forțele nucleare au înlocuit forțele terestre – ca armă decisivă a unei eventuale conflagrații. În SUA, Administrația Eisenhower a folosit apariția armelor nucleare ca justificare pentru transformarea forțelor armate – „New Look” – o reducere necesară a capacităților militare convenționale ce a avut loc în anii 1950. În mod similar, NATO a hotărât să nu crească nivelul forțelor convenționale terestre ca și contrapondere la forțele Tratatului de la Varșovia, datorită potențialului nuclear existent.

„Revoluția în afacerile militare” de după război a forțat națiunile să-și reevalueze în mod fundamental teoriile militare existente. Au fost specialiști care au considerat că un conflict nuclear nu putea fi război în sens Clausewitzian pentru că nu va exista niciodată un scop politic care să le justifice. Alții au pus sub semnul întrebării necesitatea existenței unei „strategii de încetare a războiului” pentru că un război nuclear ar fi fost irațional și ca urmare, lipsit de orice fundament, chiar teoretic. Au fost opinii în dezacord, având ca argument faptul că toate războaiele în viitor între puterile nucleare vor fi în mod automat războaie nucleare chiar dacă armele nucleare nu au fost folosite deocamdată. În consecință, existența armelor nucleare a impus necesitatea existenței unor politici, strategii și doctrine referitoare la descurajarea întrebuițării acestora pe timpul fazei inițiale / convenționale ale unui viitor război.

În țările membre ale fostei uniuni sovietice a existat o vastă literatură legată de conceptul de „revoluție în afaceri militare”, inițiată la sfârșitul celui de-al doilea război mondial. Aceasta s-a datorat în mare parte faptului că fosta armată sovietică era de mari dimensiuni și trebuia restructurată pentru a putea duce acțiuni militare în noile condiții tehnologice. De exemplu, în 1946, încă existau în armata sovietică peste 1 million de cai, în condițiile în care era șarjelor de cavalerie se încheiase de mult. Termenul de „revoluție în afaceri militare” a fost selectat ca slogan al partidului comunist pentru a explica schimbările în modul de ducere a acțiunilor militare impuse de cerințele erei nucleare<sup>12</sup>. În perioada 1960-1980, o serie întregă de broșuri au fost emise de către

<sup>11</sup> Gl.lt. P.A. Zhilin, **Istoria Artei Militare**, Moscova, 1986, p.233.

<sup>12</sup> Harriett și William F.Scott, **Forțele armate ale uniunii sovietice**, Editura Westview Press, 1984, p.48.



forțele armate sovietice pentru a explica modul în care acest proces de schimbare va afecta fiecare gen de armă și categorie de forțe armate.

Adițional conceptului RAM specific erei nucleare, teoreticienii sovietici susțineau că acesta este într-o continuă evoluție, ca urmare a introducerii radioelectronicii și ciberneticii. În ultimii ani de existență a uniunii sovietice, exista îngrijorarea că noile progrese tehnologice vor permite armamentelor convenționale să îndeplinească misiuni și să lovească ținte alocate de obicei armamentelor nucleare, dezvoltări ce vor conduce la o nouă „revoluție în afaceri militare”.

O serie de discuții au avut loc pe marginea conceptului RAM, cu accent pe aspectele tehnice ale acestei revoluții<sup>13</sup>. De exemplu, o schimbare a conceptelor a avut loc odată cu introducerea tehnologiei „stealth” în mediul de luptă aerian. Invizibilitatea a permis o schimbare, de la apărarea activă la cea pasivă, individuală a aeronavelor de luptă. Datorită costurilor ridicate ale echipamentelor și a numărului relativ redus de platforme înzestrate cu această capacitate, a apărut necesitatea unei precizii și mai mari în lovirea țintelor. Având această capacitate, de a folosi pentru lovirea țintelor armamente convenționale cu un grad foarte mare de precizie putem considera că ne aflăm în fața unei „contrarevoluții în afacerile militare”, în care armele nucleare pot fi înlocuite cu încărcături de luptă clasice dar de mare efect/precizie, unele putând fi lansate către țintă cu ajutorul sistemelor fără pilot. Apariția acestui tip de capabilități generează schimbări doctrinare majore, schimbări drastice în sfera organizațională militară și schimbări programatice.

### I. Modelul general al RAM

Modelul general se referă la faptul că schimbările tehnologice trebuie să fie însoțite de schimbări/adaptări doctrinare și organizaționale. Una din abordările comune referitoare la RAM, este ca pe baza noilor oportunități tehnologice din industrie sau comunitatea științifică/de cercetare, sectorul militar să treacă la dezvoltarea de noi capabilități și implicit doctrine pentru dezvoltarea acestora<sup>14</sup>. Ca urmare a acestor noi oportunități tehnologice, schimbări fundamentale au avut loc în teoria și natura conflictelor armate, implicând adoptarea de noi strategii, doctrine și tactici.

Un exemplu clar de progres tehnologic care a condus la schimbări conceptuale și la o „revoluție în afacerile militare” este cel legat de introducerea artileriei pe nave. Artileria navală a schimbat fundamental natura războiului pe mare, de la lupta apropiată la lupta de la distanță. Ca o consecință ulterioară, forțele navale au renunțat la încadrarea posturilor cu recruți pe bază de voluntariat, în favoarea militarilor profesioniști. Renunțarea la conscripție și posibilitatea utilizării duale a navelor de război și navelor comerciale a reprezentat o schimbare conceptuală semnificativă a modului de ducere a acțiunilor militare pe mare<sup>15</sup>. Toate aceste evenimente au fost generate de noi oportunități apărute ca urmare a evoluțiilor tehnologice.

„Revoluțiile în afacerile militare” au condus, de asemenea, la modificări organizaționale. În antichitate, principalele genuri de armă ale forțelor luptătoare includeau infanteria, carele de luptă, trupele însoțite de elefanți și cavaleria<sup>16</sup>. Infanteria și-a demonstrat superioritatea și în final cele două genuri de armă „exotice” au dispărut din compunerea forțelor terestre. Cavaleria, deși mult mai puțin numeroasă decât infanteria, a constituit un gen de armă decisiv. În timp, aceasta a devenit o armă de sprijin, fiind înlocuită ulterior de blindate.

Odată cu derularea „revoluției în afacerile militare” pe mare, prin introducerea mijloacelor de artilerie pe navele existente, forțele navale au fost în măsură să preia și alte misiuni iar flotele au fost reorganizate și resubordonate conform noilor configurații naționale de comandă și control<sup>17</sup>. O

<sup>13</sup> Col (r.). David Jablonsky, *Doctrina militară a SUA și revoluția în afacerile militare*, revista Parameters, nr.3/1994, pp.18-36.

<sup>14</sup> Cdrs. James R. FitzSimonds and Jan M. Van Tol, *Revoluțiile în afaceri militare*, Joint Force Quarterly, nr.4/1994, pp.24-31.

<sup>15</sup> Pe mare, similar recruților pe uscat, erau condotierii. Originari din Italia, sec 14-15, condotierii erau un „amestec” de antreprenori și luptători. Ei s-au răspândit ulterior în Franța, Spania, Alsacia și Elveția. Dispariția condotierilor s-a produs ca urmare a armatelor permanente de mercenari și nu ca urmare a apariției vreunei noi tehnologii. A se vedea, Karl von Clausewitz, „Despre Război”, editura Antet, 2006, p.377.

<sup>16</sup> Gl.lt. P.A. Zhilin, *Istoria Artei Militare*, Moscova, 1986, p.233.

<sup>17</sup> Gl.col. F.F. Gayvoronskiy, *Evoluția artei militare: etape, tendințe, principii*, Moscova, 1987, p.32.

parte a flotei a rămas subordonată comandanților forțelor terestre, cu nevoi de sprijin al flancurilor „expuse maritim”. O altă parte a flotei, în care au fost integrate inclusiv forțe terestre, a fost organizată ca forță expediționară, care să acționeze în zone îndepărtate, în afara granițelor proprii. O parte a forțelor a fost dedicată pentru misiuni de interzicerea unor linii de comunicații maritime ale adversarului iar altele pentru protecția liniilor de comunicații maritime proprii. Majoritatea forțelor navale au fost destinate pentru lupta cu inamicul, pe mare.

Odată cu trecerea la întrebuițarea întrunită a aeronavelor de luptă, tancurilor și artileriei mobile s-au constituit noi tipuri de unități ale forțelor terestre, având la bază doctrina „războiului fulger”.<sup>18</sup> Au apărut astfel infanteria mecanizată și aviația ca sprijin nemijlocit al blindatelor. Ca urmare a introducerii în înzestrare a rachetelor balistice cu bătaie mare și a armelor nucleare, unele țări și-au constituit categorii de forțe independente care să opereze cu aceste noi tipuri de armamente. În țările care nu și-au constituit categorii de forțe independente, lanțul operațional de comandă pentru întrebuițarea armelor nucleare s-a realizat distinct și separat de cel al forțelor convenționale și noi clase de sisteme de armamente au fost create ca purtătoare ale acestor noi tipuri de arme. Pentru prima dată, forțele navale (care au avut în înzestrare aceste tipuri de arme), au devenit capabile să atace în mod direct centrele de gravitate ale puterilor continentale și să determine astfel, în mod decisiv, deznodământul unui război global.

## **II. Dezvoltarea inadecvată a doctrinelor militare poate conduce la blocarea „revoluției în afacerile militare”**

Există deja suficiente exemple/studii de caz, care demonstrează că au fost numeroase oportunități pentru “revoluții în afacerile militare”, care s-au pierdut atunci când noi tehnologii au fost disponibile dar doctrinele militare au rămas în urmă. Acest lucru demonstrează nevoia unei strânse legături între dezvoltarea tehnologică și cea doctrinară.

De exemplu, există cazul Armatei Franceze care nu a reușit să implementeze cu succes mitraliera Montigny (inventată în Belgia și dezvoltată ulterior în Franța), pentru prima dată folosită în Războiul Franco-Prusac din 1870-1871<sup>19</sup>. Chiar dacă această mitralieră era mai eficientă pe câmpul de luptă și avea putere de foc mai mare decât pușca, introducerea ei nu a reușit să întoarcă soarta luptei în favoarea Franței.<sup>20</sup> Chiar dacă, introducerea mitralierei ar fi putut schimba lupta în favoarea Franței, rezultatele folosirii inițiale a acesteia au fost ineficiente. În schimb, mitraliera ca nouă armă a fost asimilată cu rezultate pozitive de către forțele terestre germane și ruse, Germania reușind să folosească acest progres tehnologic pentru a dezvolta o nouă doctrină militară de succes.

Exemple similare sunt cele ale întrebuițării întrunită a blindatelor, aviației, artileriei mobile și a stațiilor radio – ca puternice instrumente ale războiului de manevră (blitzkrieg), sau cel al rolului îndeplinit de către portavioanele rapide, pe mare. Numai oportunitățile tehnologice - în mod singular, nu pot constitui „revoluții în afacerile militare”; aceste RAM au avut loc numai atunci când ambii factori – tehnologia și dezvoltarea doctrinară – au fost luați în considerare simultan.

## **III. Schimbări conceptuale**

Au existat, de asemenea, schimbări majore mai puțin dramatice în modul de ducere a luptei ce nu îndeplinesc criteriul de „revoluție în afacerile militare”, dar care totuși au fost semnificative. Aceste schimbări majore referitoare la modul de ducere a luptei, sunt mai corect denumite ca fiind schimbări conceptuale și vor fi descrise în continuare. Am considerat că o schimbare conceptuală

<sup>18</sup> Gl.col. N.A. Lomov, **Progresul tehnico-științific și revoluția în afacerile militare**, US Government Printing Office, 1980, pp.113-115.

<sup>19</sup> Gl.mr. Frederick William von Melenthin, R.H.S. Stolfi, Col. E.Sobik, **NATO sub asediu: De ce Alianța NordAtlantică poate lupta cu efective inferioare numeric și poate fi victorioasă în Europa Centrală fără întrebuițarea armelor nucleare?** [ *NATO under attack: Why the Western Alliance can fight outnumbered and win in Central Europe without Nuclear Weapons* ], Duke University Press, 1984, pp.12-16.

<sup>20</sup> Armata Franceză a eșuat în elaborarea unei doctrine eficiente, sau testarea diferitelor tactici de întrebuițare în luptă a noii arme. Mai mult decât atât, mitraliera [la mitrailleuse], a intrat inițial în dotarea unităților de artilerie, unde era privită mai degrabă o armă cu bătaie scurtă, extrem de vulnerabilă contraloviturii de artilerie executată de bateriile inamice.

este o schimbare importantă în politica militară, strategie, doctrină sau tactică, dar care nu afectează fundamental natura modului de ducere a luptei.

Unele schimbări conceptuale au legătură directă cu „revoluția în afacerile militare” în derulare. De exemplu, odată cu introducerea avioanelor moderne cu sisteme de lansare/bombardament de înaltă precizie, nu a mai fost nevoie de capacitățile sau doctrina privind folosirea formațiilor numeroase de bombardiere pentru atacul localităților, așa cum era în al doilea război mondial. Această schimbare conceptuală în bombardamentul strategic nu a fost suficient de semnificativă pentru a reprezenta o „revoluție în afacerile militare”, dar totuși a fost importantă. Schimbarea conceptuală în domeniul bombardamentului s-a datorat atât îmbunătățirii sistemelor convenționale de lansare/bombardament (creându-se capacitatea ca un singur avion să poată executa mai multe lovituri precise), dar și ideii conform căreia bombardamentul aerian strategic cu întrebuintarea armelor nucleare nu necesită un sistem de lansare/bombardament foarte precis.

Odată cu „revoluția în afacerile militare” ca urmare a apariției armelor nucleare, unele națiuni au decis să renunțe la bombardierele cu echipaj uman și să utilizeze în locul acestora noile sisteme de rachete cu rază mare de acțiune. Renunțarea la bombardierele cu echipaj uman a determinat necesitatea elaborării unei noi doctrine militare la nivel strategic pentru îndeplinirea obiectivelor strategice. Schimbarea conceptuală prin care s-a renunțat la bombardamentul cu echipaj uman și s-a trecut la cel bazat pe rachete cu rază mare de acțiune s-a datorat atât „revoluției în domeniul militar”, cât și îmbunătățirii esențiale a sistemelor de apărare antiaeriană.

Propulsia nucleară, un produs al RAM nucleare, a determinat noi oportunități pentru crearea de echipamente mai rezistente și „invizibile” pentru radare, făcând posibilă instalarea rachetelor cu încărcătură nucleară cu rază mare de acțiune pe submarine. În schimb, această schimbare conceptuală a făcut posibil ca forțele navale să poată influența în mod hotărâtor rezultatele luptei, prin lovituri decisive și amenințarea cu aceste lovituri.

„Revoluția în afacerile militare”, ca urmare a apariției armelor nucleare a produs alte schimbări concomitente în conceptele existente, cum ar fi: modalitatea ideală de apărare a Europei, realizarea obiectivelor strategice împotriva centrelor de gravitație îndepărtate și angajarea la nivel tactic în lupta maritimă. Uniunea Sovietică, și apoi NATO au considerat „revoluția nucleară în afacerile militare” ca fiind un succes, permițând îndeplinirea obiectivelor strategice cu un cost mai redus, fapt ce a condus la adoptarea conceptului ce vizează optimizarea raportului cost/rezultat. Analizele de tip cost/rezultat au dominat planificarea occidentală pe timpul Războiului Rece. Concomitent cu nenumăratele modificări conceptuale apărute ca urmare a sfârșitului Războiului Rece, a luat naștere un alt concept: *afordabilitatea este la fel de importantă ca și capacitatea militară*.

Până în prezent națiunile au întâmpinat, restricții bugetare severe și au reușit să fie în același timp inovative, dar să și producă echipamente militare sofisticate; în acest sens, Germania este un exemplu elocvent pentru perioada interbelică. Dezvoltarea doctrinară și tehnologică a continuat în S.U.A. chiar și pe timpul Marii Recesiuni Economice. Cu alte cuvinte, *afordabilitatea nu trebuie să stopeze creativitatea*. Nu există nici un motiv pentru care eforturile pentru creșterea eficienței să nu fie luate în considerare pe timpul perioadelor de austeritate fiscală sau al „revoluțiilor în afacerile militare”.

Alte schimbări conceptuale după război, cum ar fi introducerea masivă a motoarelor cu reacție în cadrul forțele aeriene, nu au fost neapărat produse ale „revoluției nucleare în afacerile militare”, și nu au avut o importanță covârșitoare pentru a reprezenta ele însele „revoluții în afacerile militare”. De exemplu, introducerea motorului cu reacție a determinat creșterea vitezei avioanelor, care, la rândul ei, a determinat reducerea timpului de luare a deciziei. Această schimbare conceptuală a avut un impact enorm asupra aviației, dar nu suficient de mare pentru a genera o „revoluție în afacerile militare”.

#### **IV. Schimbări conceptuale în domeniul naval**

După încheierea Războiului Rece, reducerile cheltuielilor militare au condus la o schimbare a conceptului existent „flotă contra flotă” cu „flotă contra țăr”. Cel mai important mesaj conținut

în expresia „...*De pe mare*” este acela că începând de atunci, Marina S.U.A. este folosită în cadrul grupărilor de forțe pentru operațiuni întrunite în anumite operații regionale majore, mai mult decât ca forță semi-independentă într-un război convențional global. Această modificare conceptuală în Forțele Navale a determinat înlocuirea principiului angajării directe în luptă a flotelor cu cel al proiecției forței pe țărm, și au fost înființate structuri de comandă care să analizeze implicațiile acestor schimbări doctrinare. Marina Militară a S.U.A. și Corpul Pușcașilor Marini au publicat o lucrare doctrinară centralizată, inter-categorii de forțe, denumită *Naval Warfare – NDP 1*.<sup>21</sup>

Ca noutate doctrinară, forțele navale vor fi organizate în funcție de misiunea ce o primesc, ceea ce favorizează lupta ofensivă și manevra. De asemenea, concepte referitoare la operațiunile de parteneriat ale forțelor navale în operații multinaționale și în cadrul grupărilor de forțe pentru operațiuni reprezintă un alt exemplu de schimbare conceptuală majoră.

În momentul în care noul submarin de atac al SUA a fost conceput ca alternativă la *Seawolf SSN-1*, directivele de planificare au evidențiat faptul că este importantă realizarea capabilității, dar mai important este costul de realizare al acesteia. Similar, avionul nedetectabil al forțelor navale a suferit, parțial, datorită limitării costurilor impuse de acest nou concept, neținându-se cont de capabilitatea pe care A-12 ar fi oferit-o forțelor navale. Ca lecție învățată și pentru forțele armate ale României, rezultă trebuie puse la dispoziție resursele necesare dacă se dorește crearea unor capabilități moderne. Ca urmare intenția de declanșare a unor programe de înzestrare strategice pentru care să se găsească alte soluții de finanțare în condițiile unor bugete limitate pentru a înlocui vechile echipamente, nu poate decât să confirme aceste principii.

## V. Probleme legate de modelul existent al „revoluției în afacerile militare”

O examinare minuțioasă a exemplurilor istorice legate de „revoluția în afacerile militare” sugerează faptul că modelul conform căruia tehnologia este factorul primordial care contribuie la „revoluția în afacerile militare” este inadecvat. În anumite cazuri, introducerea unei noi tehnologii nu a fost imediat recunoscută ca factor determinant al unei „revoluții în afacerile militare” sau al apariției unei noi doctrine. Un exemplu clasic îl reprezintă eșecul cavaleriei și al infanteriei din Evul Mediu de adaptare la lupta cu armele de foc.<sup>22</sup> Introducerea armelor de foc nu a fost recunoscută inițial ca fiind o „revoluție în afacerile militare”. Au fost necesare aproximativ patru secole pentru ca acestea să fie perfecționate îndeajuns, astfel încât să reprezinte o reală „revoluție în afacerile militare”.<sup>23</sup>

În Evul Mediu, infanteriștii și-au pierdut treptat abilitatea de a lupta ca un colectiv unit, fiind mai puțin efectivi decât cavaleria. Infanteria a fost, continuu, în căutarea unei soluții pentru a-și menține supremația în fața cavaleriei. Folosirea inițială a armei de foc de către infanteriști și cavalerie nu a cauzat imediat o schimbare majoră în ceea ce privește modul de ducere a luptei. Cofederația elvețiană a descoperit, în schimb, că infanteriștii puteau contracara cavaleria, aducând îmbunătățiri formațiilor tactice de luptă. Pe scurt, a fost găsită o soluție doctrinară pentru contracararea amenințării cavaleriei.

Cavaleria a început să fie contracarată de către infanterie prin adoptarea formațiilor în formă de falangă macedoniană; chiar dacă aveau în dotare armament la fel de vechi – sulite foarte lungi – infanteriștii au reușit să reziste cu succes cavaleriei. Pedestrii blocau caii, și atacau cu armele din dotare, cavaleria fiind nevoită să descalece și rămânând astfel fără avantajul inițial și vulnerabilă în fața pedestrilor.<sup>24</sup> Aceste schimbări tactice doctrinare au făcut posibilă surclasarea cavaleriei, chiar dacă se presupune că apariția armelor de foc a determinat renunțarea la cavalerie.

<sup>21</sup> Comandamentul pentru doctrine al Forțelor Navale ale S.U.A., *Războiul Naval*, NDP [Naval Doctrine Publication] – 1, Washington, DC: US Government Printing Office, 1994.

<sup>22</sup> Hans Delbrück, *Istoria Artei Războiului, volumul II: Invaziile barbare*, University of Nebraska Press, 1985, p.411.

<sup>23</sup> Mareșal al Uniunii Sovietice Vasiliy Danilovich Sokolovskiy, *Strategia Militară a Uniunii Sovietice*, cu analiza și comentariile Harriet Fast Scott, NY: Crane, Russak, 1980, p.229.

<sup>24</sup> Richard A. Gabriel și Karen S.Metz, *O scurtă istorie a Războiului: Evoluția războiului și a armelor*, Professional Readings in Military Strategy nr.5, Strategic Studies Institute, 1992, p.50, 70-71.

Concluzia reieșită din studiul epocii cavaleriei este că o doctrină militară îmbunătățită nu necesită neapărat și o transformare tehnologică. Un potențial de luptă superior poate fi obținut prin perfecționarea modului de luptă folosind capacitățile și procedurile existente, sau chiar cele învechite. În final au fost înțelese rolul și performanțele armelor de foc, fapt ce a determinat modificarea fundamentală a modului de ducere a luptei, astfel producându-se o „revoluție în afacerile militare”.

În acel moment, modificarea conceptuală nu trebuia să vină neapărat din dezvoltarea tehnologică, lucru demonstrat de faptul că pedestrișii au învins cavaleria folosind tehnici și armament învechite. De asemenea, re-apariția minelor marine de contact nesofisticate a readus în atenția Forțelor Navale necesitatea contracarării acestora – o modificare conceptuală fiind aceea că de această dată Forțele Navale trebuiau să se concentreze foarte atent asupra unei amenințări tehnologice inferioare.

Există, în prezent, capacități și tehnologii învechite ce pot fi folosite în războiul modern? Nu ar fi posibil ca aceste metode „depășite” de ducere a luptei să dea naștere unei noi „revoluții în afacerile militare”? Dacă amenințările din partea grupărilor armate non-statale vor continua, cât de eficiente vor mai fi teoriile existente referitoare la modul de ducere a luptei? Dacă suntem puși în situația de a ne confrunța cu o formă de război fundamental nouă, nu suntem, oare în fața unei „revoluții în afacerile militare”?

Chiar dacă acceptăm rolul covârșitor al tehnologiei în declanșarea unei „revoluții în afacerile militare”, tehnologiile noi nu trebuie neapărat să fie dezvoltate prin cercetări independente, cu costuri suportate de fiecare domeniu în parte. Putem și trebuie să împrumutăm din tehnologiile dezvoltate de către alții, cum ar fi tehnologiile dezvoltate de către o armă combatantă în folosul alteia, sau de către o națiune în favoarea alteia. Ar trebui, de asemenea, ca în același scop să consultăm și doctrinele altor tipuri de forțe. Se pare că adepții curentului actual în ceea ce privește conceptul de „revoluție în afacerile militare” sugerează nevoia de a dezvolta noi programe majore de cercetare în domeniile în care conceptele existente pot fi suficiente, dacă ar fi aplicate într-o modalitate complet nouă.

De exemplu, doctrina bombardierului „invizibil” modern se poate baza pe doctrina privind angajarea în luptă a submarinelor de cercetare și de atac. Prin similitudine, submarinele moderne pot învăța din doctrina și nevoia de perfecționare tehnologică a infanteriei, pentru planificarea operațiilor desfășurate la limita superioară a suprafeței apei. În momentul în care Karl von Clausewitz a declarat că mijloacele de protecție a liniilor lungi de comunicații sunt foarte limitate, a luat în considerare o soluție standard pentru această problemă în ceea ce privește domeniul naval – convoiul.<sup>25</sup> Poate Clausewitz s-a folosit în cercetările sale de studiile asupra modelelor navale. În concluzie, decât să-și concentreze atenția în laboratoare pe tehnologii de ultimă oră, categoriile de forțe ar putea mai bine să beneficieze de rezultatele tehnologiei dezvoltate în alte domenii.

Concentrându-și atenția pe tehnologii neexploatate, națiunile ar putea să rateze întregul ciclu de dezvoltare, astfel evitând nevoia de a-și dezvolta propria „revoluție în afacerile militare” bazată pe tehnologie. De exemplu, a existat un soi de „împrumut” de tehnologie americană ce a stimulat „revoluția sovietică în afacerile militare”, constând în imbinarea sistemelor de lansare cu rază lungă de acțiune și a încărcăturii nucleare. Mai departe, nu este clar dacă structura militară poate evolua de la o formă de bază a modului de ducere a luptei, fără a trece prin nivelul următor. Ar fi putut evolua lupta navală de la stadiul de abordaj și lupta apropiată, direct la grupări de luptă rapide, fără a trece, în prealabil de etapa în care se pune accent pe artilerie? Ar putea Forțele Navale să evolueze de la lupta bazată pe tehnologie, direct la o luptă de generația a patra bazată pe idei<sup>26</sup>, fără să treacă mai întâi de stagiul luptei bazate pe manevră?

Se poate avea în vedere și premisa că națiunile pot acționa bazându-se pe tehnologiile noi și schimbările conceptuale, pentru declanșarea unor „revoluții în afacerile militare”. Un studiu mai detaliat al oportunităților tehnologice indică modele alternative de comportament al națiunilor.

<sup>25</sup> Karl von Clausewitz, **Despre Război**, NY: The Modern Library, 1943, p.306, 493, 545.

<sup>26</sup> Robert J. Bunker, **Tranziția la războiul de generația a IV-a** [*The transition to Fourth Epoch War*], Marine Corps Gazette, nr.9/1994, pp. 20-30.

De exemplu, la mijlocul anilor 1930, Marina Imperială Japoneză a recunoscut că, în ciuda eforturilor tehnologice și industriale pentru dezvoltarea flotei, forța proiectată a acesteia nu va putea concura cu Marina S.U.A. într-o luptă decisivă pe mare – ambele părți având prevederi doctrinare diferite pentru lupta pe mare. De aceea, Marina Imperială Japoneză a pus accent pe dezvoltarea tacticilor și grupărilor specializate în lupta pe timp de noapte, care ar fi putut slăbi flota americană din Pacific, astfel încât lupta pe timpul zilei următoare ar fi fost decisivă.<sup>27</sup>

În acest caz, o amenințare tehnologică a fost întâmpinată cu o soluție doctrinară (prin care s-au negat, practic, noile tehnologii) și nu cu una tehnologică. În realitate, Marina Imperială Japoneză a luptat excepțional pe timp de noapte în cel de-al doilea război mondial, în mod frecvent depășind Marina S.U.A., până când americanii au câștigat supremația supravegherii radar. Totuși, aceste acțiuni ale japonezilor nu au fost suficiente pentru a contrabalansa avantajele pe care puterile aliate le-au avut în războiul din Pacific.

Un alt exemplu este acela al dezvoltării de către Statele Unite a unor noi tehnologii ce puteau fi folosite pentru îmbunătățirea rachetelor nucleare cu rază lungă de acțiune: Soluția Uniunii Sovietice a fost aceea de a contracara noua tehnologie cu un protocol de control al armamentului. S-a evidențiat același comportament și în momentul în care Statele Unite au demarat Inițiativa de Apărare Strategică (Strategic Defence Initiative). Majoritatea națiunilor au fost de acord ca războiul biologic și chimic să fie ținut sub control și să nu se folosească astfel de arme.

Un alt model de răspuns la noile tehnologii este acela de a le ignora. Nu întotdeauna națiunile, cu abilități clare de a participa la o „revoluție în afacerile militare”, s-au implicat în astfel de „revoluții”. Suedia nu a fabricat încă arma nucleară, cu toate că are potențialul de a deveni o putere nucleară.<sup>28</sup>

Există, de asemenea, exemple de „revoluții în afacerile militare” ce nu au avut la bază noi tehnologii. De exemplu, Napoleon Bonaparte a produs o modificare conceptuală majoră în modul de ducere al luptei terestre, mobilizând cetățenii să lupte pentru îndeplinirea unor idealuri, a unor idei și nu pentru bani.<sup>29</sup> Trecerea la armatele numeroase a determinat o modificare în modul de ducere al luptei terestre, prin faptul că s-a trecut de la ocuparea teritoriului inamic la înfrângerea armatei inamice. Sub acest concept s-a luptat în cel de-al doilea război mondial, anumite platforme economice ale inamicului fiind considerate ținte militare de drept, prin faptul că întreaga națiune (inclusiv economia) era mobilizată pentru război.

A jucat tehnologia vreun rol în schimbarea conceptului de implicare a întregii națiuni în război? Cu siguranță capacitățile industriale moderne au fost create și pentru un asemenea efort. Sau tehnologia a reacționat numai la un nou concept în modul de ducere a luptei? Cu certitudine, tehnologia a făcut posibil atacul statului inamic, încluzând atât suprafața cât și populația acestuia. În acest context, se consideră că organizarea armatei lui Napoleon a fost o „revoluție în afacerile militare”. Nu sunt indicii că această „revoluție napoleoniană în afacerile militare” a fost produsă de tehnologie.

Există și exemple în care tehnologia a oferit oportunități de dezvoltare a unor noi forme de ducere a luptei, dar aceste tehnologii noi au fost împiedicate de faptul că s-au dezvoltat în afara instituțiilor statului. Adeseori, în asemenea situații de noi viziuni ale spațiului de luptă, susținute de persoane din afara instituțiilor statului, dezvoltarea tehnologică este înfrânată de către cei din interiorul sistemului. Atunci când aceste idei nu sunt susținute de către sistem, schimbările conceptuale și „revoluțiile în afacerile militare” au nevoie de mult mai mult timp pentru a fi aplicate.

De exemplu, oportunitățile tehnologice oferite de motorul de avion radial, redus ca dimensiuni și greutate, nu au fost apreciate de către Marina Regală în perioada interbelică. Din

<sup>27</sup> David C. Evans și Mark R. Peattie, *Kaigun [Marina Imperială Japoneză]: Strategii, Tactici și Tehnologii în Marina Imperială Japoneză, 1887-1941*, cap.8.

<sup>28</sup> Terrence R. Fehner, *Răspunsuri naționale la inovațiile tehnologice în sisteme de armamente din 1815 până în prezent*, Germantown, MD: History Associates, Inc., 1986.

<sup>29</sup> B.V. Panov, V.N. Kiselev, I.I. Kartavtsev, *Istoria Artelor Militare: O culegere de texte pentru Academii Militare ale forțelor armate sovietice*, Moscova, 1984, pp.2-3.

această cauză, Marea Britanie și, în special, Aviația Regală a suferit pierderi grele încă de la începutul celui de-al doilea răzoi mondial. Întrădevăr, nu la mult timp de la începutul celui de-al doilea răzoi mondial, Marina Regală a schimbat conceptele de operații, bazându-se pe portavioane, și astfel, a modificat modul de ducere a luptei pe mare.

Pe de altă parte, acest motor a fost dezvoltat de Marina S.U.A., implementarea acestuia determinând, în perioada interbelică, apariția doctrinei referitoare la portavioane, astfel, reușindu-se surclasarea celorlalte state. În perioada 1920-1940, Marina S.U.A. a operat modificări în tactica luptei navale, trecând de la lupta decisivă cu nave de luptă, la abilitatea de a angaja atât flota inamică, cât și de a ataca obiective terestre, cu ajutorul mijloacelor de luptă de pe portavioane. Această schimbare a fost posibilă atât datorită noului tip de motor, cât și datorită unor noi concepte de operații, bazate pe potențialul aviației de pe portavioane.<sup>30</sup>

Concluzia reieșită din studiul schimbărilor majore în domeniul militar este că rigiditatea doctrinară poate avea o influență negativă asupra modului de interpretare, de către categoriile de forțe, a noilor oportunități apărute în modul de ducere a luptei, oportunități oferite de o „revoluție în afacerile militare”.<sup>31</sup> Unul dintre motivele pentru care organizațiile deschise, adaptabile și flexibile pot depăși tendința de a ocoli ideile noi, este acela că acestea au o viziune comună privind îmbunătățirea abilității de a atinge rezultatele dorite. De aceea, este necesar să descoperim relația dintre doctrină și noile tehnologii, care să creeze condițiile producerii unei „revoluții în afacerile militare”.

## **VI. Necesitatea existenței unor elemente teoretice în ceea ce privește „revoluția în afacerile militare” și modificările conceptuale**

Din moment ce „revoluțiile în afacerile militare” și modificările conceptuale nu apar instantaneu, este nevoie de teorie pentru a fi exploatate. Poate că acum nu mai avem nevoie de secole, dar, probabil, avem nevoie de decenii pentru a înțelege și a pune în practică orice „revoluție în afacerile militare”, curentă sau viitoare. Teoria „revoluțiilor în afacerile militare”, precum și a modificărilor conceptuale, ar trebui să fie utilizată cel puțin pentru promovarea diferitelor oportunități tehnologice în atenția organizațiilor birocratice existente. Categoriile de forțe ar trebui să înțeleagă procesul general de transformare, precum și rolul jucat de diverse organisme și organizații în acest proces.

Noua teorie va trebui să se adreseze și cazurilor în care noile tehnologii sunt contracarate numai de soluții doctrinare, ceea ce nu face obiectul unei „revoluții în afacerile militare” și nici chiar al unei modificări conceptuale. Deasemenea, ar trebui să se refere și la cazurile în care categoriile de forțe beneficiază de noile abordări și de viziunile specialiștilor, referitoare la modul de ducere a luptei. În același timp teoria ar trebui să integreze și concluziile reieșite din studiile de caz ale schimbărilor conceptuale ce nu au avut rezultatele scontate, în comparație cu „revoluțiile în afacerile militare” ce s-au bucurat de succes.

Un exemplu/studiu de caz de schimbare conceptuală este cel al forțelor de submarine ale SUA pe timpul celui de-al doilea răzoi mondial. Deși un grup de ofițeri din această armă a explorat concepte alternative specifice de întrebuințare a submarinelor în operații, acestea au fost pregătite să intre în luptă integrate în cadrul flotei, cu o doctrină prin care se presupunea că vor lupta numai cu forțe combatante și că adversarul pregătit pentru lupta antisubmarine este capabil să-i scufunde. Pe timpul perioadei inițiale ale războiului din Pacific, fiecare din aceste trei condiții s-au schimbat.

Submarinele au operat independent, prin patrulare pe distanțe lungi și în zone îndepărtate. Țintele pe care le-au urmărit au devenit cu precădere navele comerciale care nu puteau răspunde cu foc. În final, capacitățile antisubmarin ale adversarului nu erau atât de bune cât se presupunea și submarinele proprii au rezistat destul de bine atacurilor.

Ca urmare a acestor schimbări, submarinele au fost întrebuințate într-o manieră pentru care nu s-au pregătit înainte de răzoi – cu îndrăzneală la suprafață pe timp de noapte, cu reluarea imediată a atacurilor și nu prin atac și imersiune. Corpul ofițerilor de pe submarine a trecut prin

<sup>30</sup> Comandor Charles M. Melhorn, *Two-Block Fox: The rise of the Aircraft Carrier, 1911-1929*, Annapolis, MD: Naval Institute Press, 1974.

<sup>31</sup> Col.(r.) David Jablonsky, *Doctrina militară a SUA și Revoluția în afacerile militare*, revista *Parameters*, nr.3 (1994), p.33.

tensiuni emoționale majore, ofițerii de comandă care nu s-au putut adapta noilor concepte doctrinare fiind înlocuiți.

Sunt 3 concepte majore care însoțesc o schimbare conceptuală în domeniul RAM:

1. ideea;
2. mesagerul (cel care promovează ideea);
3. persoana cu funcție de decizie care va aproba dezvoltarea și implementarea conceptelor.

Experiența viceamiralului spaniol José de Mazarredo Salazar sugerează faptul că doar ideea în sine nu este suficientă. De Mazarredo a fost autorul unei concepții doctrinare excelente și a multor recomandări de îmbunătățire a flotei spaniole, înaintea înfrângerii de la Trafalgar (1805). Deși de Mazarredo n-a fost niciodată înfrânt pe mare având credibilitatea unui războinic experimentat, criticile sale referitoare la starea flotei și la lipsa de pregătire pentru luptă a acesteia, cât și îndrăzneala cu care pune la îndoială politica externă a Spaniei, au făcut ca toate ideile sale bune să rămână în cărțile de istorie. În ciuda acestor bune intenții și idei, de Mazarredo n-a reușit să aducă nicio îmbunătățire potențialului combativ al marinei Spaniole.<sup>32</sup>

Ca urmare, chiar în condițiile existenței unui personal extrem de pregătit la toate nivelurile, cel mai frecvent climatul organizațional și poziția în cadrul ierarhiei sunt cele care pot hotărâ dezvoltarea doctrinară și în consecință progrese în domeniul RAM sau modificări conceptuale.

Schimbări ale doctrinelor militare, noi concepte privind ducerea acțiunilor militare sau recunoașterea apariției „revoluțiilor în afaceri militare” vor fi întotdeauna într-un fel dificil de promovat din punct de vedere al tipului personalității celor care le promovează sau aprobă.<sup>33</sup> Un colonel obișnuit sau un comandor este, prin natura sa, mai mult analitic decât preocupat de probleme de resurse umane. Aceasta îi va face mai puțin receptivi să răspundă în bune condiții la inovații care amenință să modifice ordinea și structurile stabilite.

## VII. Relația între doctrina militară, RAM și modificările conceptuale

Modelul general al RAM, în care rolul primordial este deținut de tehnologie, este incomplet.

RAM și modificările conceptuale nu sunt întotdeauna „receptive” la noile tehnologii, acestea pot fi „stimulate” prin dezvoltări doctrinare. Noile concepte doctrinare pot crea o evoluție în spirală sau pot marca începutul unui ciclu, în care evoluțiile doctrinare să poată influența viitoarele dezvoltări tehnologice. Dezvoltările tehnologice vor genera în consecință modificări organizaționale și doctrinare.

Într-un astfel de caz alternativ, liderii militari elaborează mai întâi o viziune, concepte sau doctrine privind configurația viitoarelor războaie cu care o națiune se poate confrunta, urmând ca această viziune să fie acceptată în funcție de capabilitățile dorite – un sistem de cerințe bazate pe elemente conceptuale. Discursul vizionar al fostului președinte al SUA, Ronald Regan, cu privire la Inițiativa de Apărare Strategică, reprezintă un exemplu clasic al unui asemenea tip de abordare.

În acest model, al unei viziuni exprimate de un lider, conservatorismul structurilor birocratice poate duce la creșterea substanțială a riscului de a rata implementarea unor noi tehnologii.

Ca urmare, atunci când sunt elaborate viziuni, acestea ar trebui însoțite și de elemente concrete legate de implementarea lor în cadrul organizațiilor.

Ca elemente teoretice de referință, pot fi folosite rezultatele deosebite ale școlilor de afaceri în eforturile lor de analiză a „organizațiilor adaptabile” și a setului special de cunoștințe / calități pe care liderii unor asemenea organizații trebuie să îl aibă.

Un exemplu excelent în care dezvoltările doctrinare au determinat progrese tehnologice este cel al Japoniei în perioada dintre cele două războaie mondiale. Forțele navale japoneze au dezvoltat o doctrină pentru bătăliile pe ocean, în cadrul unui război scurt de anihilare. Astfel, s-a pus un accent deosebit pe superioritatea tehnologică a fiecărui tip de sistem de armamente produs. Ca efect,

<sup>32</sup> John D. Harbron, *Bătălia de la Trafalgar și Marina Spaniolă*, Washington, DC, Naval Institute Press, 1988, pp.98-102.

<sup>33</sup> Mary H. McCauley, *Indicatorul Myers-Briggs și Leadershipul [The Myers-Briggs Type Indicator and Leadership]*, West Orange, NJ: Leadership Library of America, Inc., for the Center for Creative Leadership, 1990, p.404, 405, 408.



au fost căutate noi oportunități tehnologice pentru a putea pune în aplicare viziunea referitoare la viitoarele conflicte. Astfel, ca urmare a rolului principal pe care l-au avut orientările doctrinare în acest caz forțele navale japoneze au introdus în serviciu nava de luptă clasa Yamato și avionul de vânătoare Mitsubishi Zero – acestea reprezentând doar două din numeroasele exemple în care noi dezvoltări doctrinare au condus la introducerea în înzestrare a unor tehnologii de vârf.

Forțele Terestre ale SUA par să fi urmat același model al dezvoltării de concepte doctrinare care să conducă la „revoluții în afacerile militare” Comandamentul Forțelor Terestre ale SUA pentru Instruire și Doctrină (TRADOC) a elaborat ca document de viziune lucrarea „*Operațiile Forței Secolului XXI*” (*Force XXI Operations*), ca o încercare de a folosi noi concepte doctrinare pentru a defini actualul proces al „revoluției în afaceri militare”.

Modelul general al RAM este de asemenea imperfect, datorită premisei fundamentale conform căreia doctrina depinde de realitățile tehnologice și de influențele acestora. De exemplu, „revoluția în afaceri militare” din perioada napoleoniană a fost mai mult un rezultat al condițiilor politice, sociale și economice, decât al apariției unor noi tehnologii militare. De aceea, este necesar să fie luați în considerare toți acești factori care pot avea impact asupra conceptelor doctrinare, pentru a înțelege modul în care acestea pot influența „revoluțiile în afacerile militare” și modificările conceptuale.

Generalul Gordon Sullivan și locotenent-colonelul James M. Dubik<sup>34</sup> consideră că există următoarele tendințe în dezvoltarea tehnologiei, care sunt valabile pentru toate domeniile: creșterea puterii de distrugere, sporirea volumului și a preciziei focului, creșterea gradului de integrare tehnologică, prin care se asigură un randament sporit, creșterea rolului unităților mici, consolidarea invizibilității și detectabilității.

În acest sens, o echipă de la Science Applications International Corporation (SAIC) a propus o tipologie a domeniilor de beligeranță pe care raportul special al Adunării NATO o consideră interesantă. Ea este determinată de aceste noi coordonate ale impactului RMA asupra confruntării și conține: lovituri de precizie la mare distanță, războiul informațional, manevra dominantă și războiul spațial.

În felul acesta, confruntarea directă, la contact cedează locul uneia mai complexe, multidimensionale, în diversitate tehnologică. Apare astfel conceptul de război non-contact, bazat pe superioritate tehnologică și strategică. Raportul evidențiază un exemplu convingător: în 1943, Escadrila a 8-a a U.S. Air Force a angajat, în tot cursul anului, doar 50 de obiective de valoare strategică.

În primele 24 de ore ale războiului din 1991 împotriva Irakului, Forțele Aeriene Combinate au angajat 150 de obiective, ceea ce înseamnă de peste treizeci de ori mai multe decât în 1943, la care se adaugă precizia loviturilor și reducerea la maximum a efectelor colaterale. Se apreciază că, în 2020, ar putea fi lovite în jur de 500 de asemenea obiective, chiar în primele minute ale campaniei, adică de o mie de ori mai multe decât în timpul războiului din Golf<sup>35</sup>.

Precizia armamentului este uluitoare, rachetele de croazieră, bombele ghidate prin laser și prin GPS, sistemele AWACS au introdus elemente cu totul noi în fizionomia beligeranței, a spațiului de confruntare.

Această realitate l-a determinat pe generalul John Shalikashvili să publice, în 1996, un document intitulat *Joint Vizion 2010* (JV 2010), prin care subliniază că, în revoluționarea modalităților de ducere a războiului, contează tehnologia, dar și calitatea comanda-mentului, a personalului, a structurilor organizaționale și a conceptelor operaționale. Marile tendințe ale evoluției tehnologiei, după opinia fostului șef al Statului Major Întrunit al Forțelor Armate Americane sunt următoarele: precizia lovirii la distanță cu toată gama de vectori; un evantai larg de efecte, de la neutralizare la distrugerea țintelor protejate; tehnologii care să asigure invizibilitatea și o bună mascare a forțelor proprii; sisteme de informații și de integrare a sistemelor (sisteme de sisteme).

<sup>34</sup> Gordon R. Sullivan et James M. Dubik, *Land Warfare in the 21st Century*, Strategic Studies Institute.

<sup>35</sup> Mureșan, M., Văduva, Gh., *Războiul viitorului, viitorul războiului*, Editura Universității Naționale, București, 2004, pp.230-231.

Generalul american arată că *JV 2010* se sprijină pe patru noi concepte operaționale: manevra dominantă, angajarea de precizie, protecția integrală și logistică în rețea. Aceste concepte au fost dezbătute îndelung în Statele Unite și acceptate ca atare. Fiecare dintre ele traduce în teorie o realitate guvernată de impactul tehnologic, de revoluționarea armamentelor și sistemelor de informații și de comunicații și deschide noi direcții de transpunere în practica beligeranței, în strategia operațională.

*Manevra dominantă* nu este chiar aceeași cu ceea ce arta militară consemnează de sute de ani (învăluire, întoarcere, lovitură frontală), făcând o distincție netă între acestea, ci vizează modalitatea de a identifica, alege și categorisi obiectivele, de a stabili centrele gravitaționale ale dispozitivului inamic și de a le lovi foarte precis, de câte ori este nevoie, combinarea acțiunilor informaționale (de război informațional) cu cele spațiale, aeriene, navale și terestre, transportul rapid al forțelor și mai ales al mijloacelor necesare, alegerea tipului de acțiuni care se pretează cel mai bine lovirii simultane a punctelor sensibile ale inamicului și obținerii succesului planificat.

Celelalte concepte – *angajarea precisă, protecția integrală și logistica în rețea* – sunt complementare manevrei dominante, asigurându-i consistență și eficiență. Americanii sunt măștrii ai acțiunilor eficiente. Logistica trebuie să fie adaptabilă situațiilor, flexibilă și precisă, iar protecția să asigure punerea în aplicare a conceptului pierderi zero (minime) și siguranța acțiunii pentru toate forțele și nu doar pentru unele.

Lucrarea lui Shalikashvili, prin ideile cheie pe care le promova în anul 1996, deschidea un nou orizont nu numai teoriei, ci și practicii militare. La urma urmei, generalul american nu era un teoretician, în sensul consacrat al cuvântului, ci un practician, așa cum îi stă bine unui șef de stat major.

De aceea, aproape imediat, ideile lui au fost preluate, continuate și transformate în capacități de acțiune și de reacție pentru forțele interarme. *The Concept for Future Joint Operations* (CFJO) dezvoltă conceptele din *JV 2010* și le dă o finalitate practică. Conceptul pentru viitoarele Operații Întrunite (Integrate, Articulate) impune schimbări majore în șase domenii critice: personal, leadership, doctrină, educație și formare (pregătire), organizare, material.

Pornind de aici au fost elaborate conceptele *Army Vision 2010* și *Army After Next*, care se desfășoară pe 30 de ani, adică până în anul 2025. Cercetarea care se derulează în aceste coordonate vizează îndeosebi patru domenii: Geopolitica, Arta militară, Teoria umană și organizațională și Tehnologia.<sup>36</sup>

Toate acestea, chiar dacă aparent nu aduc nimic nou (totdeauna cercetarea în domeniu s-a desfășurat și pe aceste coordonate sau în primul rând pe aceste coordonate), concentrează în același plan efortul de corelare a politicilor cu strategiile mijloacelor și forțelor, în raport de performanțele științifice și tehnice la care s-a ajuns și de calitatea sistemelor de comunicații.

## **IX. Influența Doctrinei asupra „Revoluției în Afaceri Militare” și asupra modificărilor conceptuale**

În analiza originilor unei doctrine sau a factorilor care o influențează, am putut observa că progresele tehnologice reprezintă unul din principalii factori.

Alți factori pot fi: politicile actuale în domeniul apărării, resursele disponibile, actualele strategii și planuri operaționale de întrebuințare a forțelor, doctrinele actuale, amenințările, activitățile anterioare și lecțiile învățate, cultura strategică, situația geografică și demografică, tipul de guvernare.

Dacă doctrina urmărește cu preponderență să creeze premisele pentru dezvoltarea și introducerea de noi tehnologii, va fi pierdută din vedere elaborarea noilor concepte pentru operații bazate pe toți ceilalți factori enumerați.

Pe lângă tehnologie, o serie de alți factori au condus la modificări doctrinare:

1. Națiunile operează adesea modificări semnificative ale doctrinelor și structurilor existente, ca urmare a apariției unor noi orientări politice și strategice, fără nici o legătură cu noile evoluții tehnologice.

<sup>36</sup> Idem, p.233.

2. Sunt multiple exemple când națiunile au operat modificări majore ale doctrinelor ca urmare a reducerilor resurselor bugetare alocate (decizii de reducere care nu au avut ca sursă introducerea de noi tehnologii). Întrebarea care s-ar pune, ar fi, cu alte cuvinte: „dacă nu ne putem permite achiziția de noi tehnologii, va trebui să amânăm RAM în curs de derulare?”.
3. O alta cauză majoră care poate duce la revizuirea doctrinei militare o reprezintă reevaluarea noilor amenințări, în special a celor care n-au fost prevăzute anterior. Înaintea declanșării oricărui război, de cealaltă parte va exista întotdeauna un inamic prezumtiv pentru contracararea căruia este elaborată o doctrină militară. Când comunitatea de informații subevaluează (sau supraevaluează) capabilitățile unui potențial adversar este clar că și elementele doctrinare sunt greșite. În prezent natura potențialului adversar s-a schimbat considerabil. Provocările generate de amenințările posibile au devenit extrem de complexe, fiind foarte greu de definit un model dintr-o gamă extrem de largă de potențiali „actori”. În trecut, lucrurile erau ceva mai simple, existând concepte bine definite cu privire la operații, adversari etc.
4. Un alt mod în care doctrina se poate schimba se datorează analizei acțiunilor desfășurate anterior și a lecțiilor învățate.  
De exemplu, doctrina privind planificarea acțiunilor militare s-a modificat în cazul multor națiuni ca urmare a analizei victoriilor Prusiei în Războiul de Șapte Săptămâni (1866) împotriva Italiei, Austriei, Hanovrei și Bosniei și în războiul Franco-German (1870 - 1871).  
Campaniile rapide de anihilare au generat analize intense ale victoriilor prusace, ajungându-se la un consens privind rolul hotărâtor al Statului Major General. Aceasta a condus la implementarea în foarte multe armate a modelului Statului Major General prusac – o schimbare conceptuală majoră.
5. Este de așteptat ca la elaborarea unei noi doctrine să fie avute în vedere și studiile legate de cultura strategică a națiunilor respective.  
Până nu demult, au apărut noi națiuni create prin dezintegrarea altora, cu o cultură strategică, care nu mai reflectă istoria imediată. În astfel de situații, noul stat își poate modifica semnificativ doctrina, ca urmare a modificărilor geografice (a granițelor), demografice și / sau a tipului de guvernare. Chiar și numai schimbările modului de guvernare pot conduce la schimbări doctrinare majore.

## **IX. Concluzii**

Mulți factori, alții decât cei tehnologici, pot genera apariția unor noi concepte doctrinare cu impact major în derularea „revoluției în afaceri militare”.

Mult mai frecvent decât suntem dispuși să admitem, noi tehnologii au fost introduse în serviciu, chiar dacă în acel moment nu existau elemente doctrinare care să prevadă modul acestora de întrebuințare. Ca urmare, îmbunătățiri ale potențialului de luptă au fost considerate de cele mai multe ori ca rezultat al unei programări eficiente.

În prezent, datorită condițiilor insuficienței resurselor ar trebui ca accentul să se pună pe căi/metode mai puțin costisitoare de îmbunătățire a potențialului de luptă, altele decât cele legate de introducerea unor noi tehnologii.

Cursa continuă pentru dezvoltarea și introducerea de noi tehnologii poate conduce la neexploatarea unor soluții la fel de eficiente, care să nu presupună desfășurarea unei „revoluții în afacerile militare”.

Modelul pentru dezvoltarea doctrinelor în sprijinul modificărilor conceptuale și a „revoluțiilor în afaceri militare” cuprinde comunicarea viziunii privind configurația viitorului spațiu de luptă, apoi dezvoltarea conceptelor operaționale, testarea acestor concepte prin interacțiuni cu reprezentanții Statului Major General, categoriilor de forțe ale armatei, și în final elaborarea proiectului doctrinei.

Introducerea unor idei noi în cadrul forțelor armate și managementul schimbării către un alt model reprezintă sarcini complexe care necesită atât capacitate de conducere și experiență operațională, cât și abilități de conducere organizațională și administrativă.

**În acest context, procesul de transformare a Armatei României reprezintă o necesitate firească ce decurge din noile orientări strategice și de transformare a NATO. Acestea permit lărgirea gamei de obiective și procese ce includ structurarea și pregătirea forțelor pentru participarea la apărarea colectivă și îmbunătățirea capacităților necesare pentru operații multinaționale de management al crizelor și de combatere a terorismului.**<sup>37</sup>

**Strategia de transformare a Armatei României** este un document programatic, care stabilește principiile directoare și principalele obiective ce trebuie realizate, pe etape, în perioada 2006-2025, pentru asigurarea succesului procesului de transformare a Armatei României și sincronizarea acestuia cu transformarea militară a NATO și Uniunii Europene.

**Transformarea Armatei României are ca obiectiv general realizarea unei structuri moderne, complet profesionalizate, cu un grad sporit de mobilitate, eficiență, flexibilă, dislocabilă, sustenabilă, având capacitatea de a acționa întrunit și a fi angajată într-un larg spectru de misiuni, atât pe teritoriul național, cât și în afara acestuia.**

Materializarea obiectivului general al procesului de transformare va fi susținută de îndeplinirea următoarelor **obiective**:

1. Asumarea și îndeplinirea obligațiilor față de NATO;
2. Asumarea și respectarea angajamentelor față de UE în domeniul securității și apărării.
3. Remodelarea structurii de comandă control și a structurii de forțe;
4. Optimizarea procesului de evaluare sistemică și structurală și conexarea eficientă la transformarea Armatei României;
5. Remodelarea structurilor de suport logistic;
6. Realizarea sistemelor C4I2SR și informatizarea Armatei României;
7. Remodelarea sistemului informațiilor pentru apărare;
8. Modernizarea managementului resurselor umane;
9. Creșterea calității vieții personalului;
10. Remodelarea învățământului militar;
11. Optimizarea Sistemului de Management al Resurselor pentru Apărare;
12. Modernizarea coordonată a echipamentelor militare;
13. Remodelarea sistemului medical al armatei;
14. Optimizarea cercetării științifice în domeniul militar;
15. Modernizarea și optimizarea sistemului financiar-contabil;
16. Optimizarea sistemului de management al proprietății imobiliare a Armatei României;
17. Remodelarea structurală și funcțională a sistemului activităților de comunicare.<sup>38</sup>

#### **Bibliografie**

- [1] Bunker, Robert J., *Tranziția la războiul de generația a IV-a [The transition to Fourth Epoch War]*, Marine Corps Gazette, nr.9/1994.
- [2] Clausewitz, Karl von, **Despre Război**, editura Antet, 2006.
- [3] Danilovich Sokolovskiy Vasilyi, Mareșal al Uniunii Sovietice, **Strategia Militară a Uniunii Sovietice**, cu analiza și comentariile Harriet Fast Scott, NY: Crane, Russak, 1980.
- [4] Delbrück Hans, **Istoria Artei Războiului, volumul II: Invaziile barbare**, University of Nebraska Press, 1985.
- [5] Evans, David C. și Peattie, Mark R., **Kaigun [Marina Imperială Japoneză ]: Strategii, Tactici și Tehnologii în Marina Imperială Japoneză, 1887-1941**, 1998.

<sup>37</sup> **Strategia de transformare a Armatei României**, 2007.

<sup>38</sup> Idem.

- [6] Fehner, Terrence R., **Răspunsuri naționale la inovațiile tehnologice în sisteme de armamente din 1815 până în prezent**, Germantown, MD: History Associates, Inc., 1986.
- [7] FitzSimonds James R. and Van Tol Jan M. Cdrs., *Revoluțiile în afaceri militare*, Joint Force Quarterly, nr.4/1994.
- [8] Gayvoronskiy F. F., Gl.col., **Evoluția artei militare: etape, tendințe, principii**, Moscova, 1987.
- [9] Harbron, John D., **Bătălia de la Trafalgar și Marina Spaniolă**, Washington, DC,:Naval Institute Press, 1988.
- [10] Jablonsky David, Col (r.), *Doctrina militară a SUA și revoluția în afacerile militare*, revista Parameters, nr.3/1994.
- [11] Larionov V., **Al II-lea război mondial: Bătălia decisivă a armatei sovietice**, Moscova, 1984.
- [12] Lomov, N.A. Gl.col., **Progresul tehnico-științific și revoluția în afacerile militare**, US Government Printing Office, 1980.
- [13] McCaulley, Mary H., *Indicatorul Myers-Briggs și Leadershipul* [The Myers-Briggs Type Indicator and Leadership], West Orange, NJ: Leadership Library of America, Inc., for the Center for Creative Leadership, 1990.
- [14] McKittrick Jeffrey, Blackwell James, „*The Revolution in Military Affairs*”, in *Battlefield of the Future, 21st. Century Warfare Issues*, 1997
- [15] Melenthin Frederick William von, Gl.mr., Stolfi R.H.S., Sobik E., Col., **NATO sub asediu: De ce Alianța NordAtlantică poate lupta cu efective inferioare numerice și poate fi victorioasă în Europa Centrală fără întrebuintarea armelor nucleare?** [*NATO under attack: Why the Western Alliance can fight outnumbered and win in Central Europe without Nuclear Weapons*], Duke University Press, 1984.
- [16] Melhorn, Charles M., Comandor, *Two-Block Fox: The rise of the Aircraft Carrier, 1911-1929*, Annapolis, MD: Naval Institute Press, 1974.
- [17] Metz, Richard A. Gabriel și Karen S., **O scurtă istorie a Războiului: Evoluția războiului și a armelor**, Professional Readings in Military Strategy nr.5, Strategic Studies Institute, 1992.
- [18] Mureșan M., Văduva Gh., **Războiul viitorului, viitorul războiului**, Editura Universității Naționale, București, 2004.
- [19] Panov, B.V., Kiselev, V.N., Kartavtsev, I.I., **Istoria Artelor Militare: O culegere de texte pentru Academile Militare ale forțelor armate sovietice**, Moscova, 1984.
- [20] Scott, Harriett și William F., **Forțele armate ale uniunii sovietice**, Editura Westview Press, 1984.
- [21] Sullivan, Gordon R. et Dubik, James M., **Land Warfare in the 21st Century**, Strategic Studies Institute, 2000.
- [22] Zhilin P.A., Gl.lt. **Istoria Artei Militare**, Moscova, 1986.
- [23] Zodian Vladimir, Pandeia Adrian, Zodian Mihai V.; **Enciclopedie de istorie militară universală**; Editura Militară, București, 2006, (Postfață – General-maior prof. univ. dr. Teodor Frunzeti).
- [24] Comandamentul pentru doctrine al Forțelor Navale ale S.U.A., *Războiul Naval, NDP [Naval Doctrine Publication] – I*, Washington, DC: US Government Printing Office, 1994.
- [25] **Strategia de transformare a Armatei României**, 2007.

## REFLECTAREA LEGILOR LUPTEI ARMATE ÎN CONSTRUCȚIA STRUCTURILOR MILITARE

Ionel IRIMIA\*

*Laws of armed combat, representing the outcome of a long experience, have been applied and verified in the process of building, preparation and using of armed forces, in the process of organization and conduct of combat action and operations in all armed conflicts, from ancient time to nowadays, keeping always their general character which has been gotten throughout history. It is known that the laws of armed combat have an objective character and taking them into consideration represent a prerequisite of success in combat; therefore they have to be reflected in military structures, too. Military structures design has to be based on clear principles which have to materialize into practice the requirements of armed combat.*

Nevoia de a optimiza securitatea națională a statelor, în contextul unei instabilități internaționale accentuate supune instituția militară unui amplu proces de transformare. Este evident că noile riscuri, amenințări și pericole la adresa statelor, stabilității și a actualei ordini internaționale, sunt total diferite de cele pentru contracararea cărora au fost proiectate și structurate majoritatea forțelor armate moderne. Natura conflictelor actuale cât și cele ale viitorului impune o abordare nouă și dezvoltarea acelor tipuri de forțe și capacități, care pot fi adaptate rapid la noile sfidări din mediul de securitate.

Fără a exclude războiul, perceput în accepțiunea clasică, conflictele viitoare, specifice erei industriale, vor fi treptat înlocuite de cele caracteristice erei informației. Acestea, vor fi preponderent de natură asimetrică, incluzând acțiuni împotriva unor forțe atipice. Confruntările militare vor fi, în general, disproporționate din punct de vedere al potențialului tehnologic, caracterizate de acțiuni de tip clasic combinate cu cele informaționale.

Violența se va manifesta nu numai prin lupta armată ci și prin alte forme și mijloace politice, economice, mediatice, psihologice și informaționale. Esența violenței va avea la bază întrebuințarea noilor arme și tehnologii, inclusiv a celor de distrugere în masă, precum și a unor mijloace care extind confruntarea în spațiul cibernetic.

### Perspective în lupta armată modernă

Mediul de conflict actual, deși implică elemente noi, este caracterizat de continuitate între formele de luptă anterioară și tipurile noi de conflicte care apar. Tendințele pe termen lung în cadrul luptei armate – complexitatea, diversitatea, difuzia și letalitatea –, în contextul progresului tehnologic actual, interacționează într-o consolidare reciprocă, în timp real, creând noi provocări pentru forțele armate. Totuși, ceea ce este nou cu privire la situația contemporană constă în maniera impredictibilă, neclară și foarte complexă în care tendințele interacționează, și nu în fiecare tendință în sine.

Problematika luptei armate în cadrul războaielor viitoare este și va fi întotdeauna de mare actualitate. Deoarece se constată o diversificare a acțiunilor și procedeele de luptă, apare necesitatea cunoașterii permanente a preocupărilor pe plan global cu privire la lupta armată. Principalele tendințe de evoluție a luptei armate vizează următoarele aspecte: accentuarea caracterului expediționar al acțiunilor militare; lărgirea sferei de participare la luptă; integrarea acțiunilor; modificarea raportului dintre spațiu și timp; creșterea importanței focului; sporirea caracterului decisiv al confruntării; dispersia acțiunilor; diversificarea procedeele de luptă; convergența formelor principale de luptă; hipertehnologizarea luptătorilor.

Experții militari apreciază că există un set de trei concepte operaționale principale, specifice acțiunilor militare viitoare, și anume: războiul bazat pe rețea (network-centric warfare), operațiile bazate pe efecte (effect-based operations) și operațiile decisive rapide (rapid decisive operations). Războiul bazat pe rețea, presupunând realizarea superiorității informaționale, reprezintă modalitatea de a genera putere prin concentrarea într-o rețea informațională a senzorilor, factorilor de decizie și

---

\* Locotenent-colonel

executanților în scopul gestionării teatrului de operații, scurtării lanțului de decizie, accelerării ritmului operațiilor, intensificării efectelor letale, realizării protecției și obținerii efectelor planificate. În ceea ce privește operațiile bazate pe efecte, la nivel strategic, conceptul presupune folosirea capabilităților militare în concordanță cu toate instrumentele de putere. La nivel operativ și tactic, implică combinarea selectivă a mijloacelor letale și non-letale pentru a crea acele efecte planificate care contribuie la îndeplinirea obiectivelor campaniei.

### **Perspective în evoluția structurilor militare**

Transformarea militară atât în cadrul NATO, cât și în armatele țărilor membre, urmărește adaptarea forțelor armate la noul mediu de securitate și, în același timp, controlul unor posibile evoluții neașteptate din acest mediu.

Cerința Alianței de a face față tuturor amenințărilor precum și natura responsabilităților constituționale ce-i revin, presupune ca Armata României să-și dezvolte capabilități care să-i permită să desfășoare operații pe teritoriul național, în aria de responsabilitate a NATO precum și într-un mediu strategic mai extins, influențat permanent de factori care impun schimbarea. În acest sens, „transformarea Armatei României are ca obiectiv general realizarea unei structuri moderne, complet profesionalizate, cu un grad sporit de mobilitate, eficientă, flexibilă, dislocabilă, sustenabilă, având capacitatea de a acționa întrunit și a fi angajată într-un larg spectru de misiuni, atât pe teritoriul național, cât și în afara acestuia”<sup>39</sup>.

La nivelul structurii de forțe, scopul fundamental al transformării armatei îl constituie realizarea capabilităților prin care România va răspunde provocărilor actuale și viitoare din mediul de securitate. Acestea vor asigura îndeplinirea cerințelor specifice prevăzute în Constituție, a angajamentelor asumate de România față de NATO, Uniunea Europeană, precum și în cadrul inițiativelor regionale și coalițiilor.

În acest sens forțele ce vor fi angajate în conflictele militare viitoare trebuie să răspundă unor cerințe de natură organizatorică (structură întrunită și modulară; sprijin informațional permanent; suport logistic întrunit; integrarea elementelor de asigurare de luptă; includerea elementelor de luptă specializate (CIMIC, PSYOPS etc); baze de dispunere, instruire îmbarcare/debarcare proprii sau pregătite special; mijloace de transport și aprovizionare la mare distanță special destinate; crearea unei rezerve de forțe active), cât și de natură funcțională (element de conducere cu competențe sporite; informații primite direct de la națiunile participante; relații directe între elementele de dispozitiv ale grupărilor de forțe; mobilitate și capacitate de interschimbare rapidă a rolului diferitelor componente (elemente de dispozitiv); fluidizarea comunicării între propriile puncte de comandă și punctul de comandă central, precum și cu elementele (autoritățile) locale cu care se cooperează; asigurarea unui potențial de lovire/acțiune (luptă) sporit.

### **Legile și principiile luptei armate în mediu de conflict al viitorului**

Luând în considerare modul de manifestare a violenței în conflictele viitoare, perspectivele în lupta armată modernă, perspectivele în evoluția structurilor militare precum și noile concepte operaționale, specifice acțiunilor militare viitoare, se poate pune sub semnul întrebării acțiunea legilor și principiilor luptei armate asupra fenomenului militar contemporan. Concluziile specialiștilor militari care au studiat problematica legilor și principiilor luptei armate ne îndreptățesc să credem că acestea vor continua să acționeze și să influențeze acțiunile militare și în viitor. Totuși, legile și principiile luptei armate vor avea un conținut cu înțelesuri noi, modalități specifice de manifestare, iar studiarea atentă a acestora devine o condiție sine-qua-non pentru acțiunea conștientă și eficientă în pregătirea și ducerea acțiunilor militare.

Lupta armată modernă este o acțiune care pune în mișcare mase mari de oameni, care folosesc o mare cantitate de mijloace tehnice foarte diverse și complexe și care angajează masive resurse economice, științifice, tehnologice, financiare etc. În aceste condiții, apare evident că rezultatul acțiunii nu poate fi decis decât în parte de factorii întâmplători sau subiectivi, chiar dacă

<sup>39</sup> **Strategia de Transformare a Armatei României**, București, 2007, p. 13

rolul acestora nu trebuie ignorat. Există legi obiective ale războiului și ale luptei armate, iar cunoașterea și respectarea lor, precum și a principiilor, regulilor și normelor care decurg din ele constituie una din condițiile indispensabile ale obținerii succesului în acțiunile militare.<sup>40</sup>

Legile luptei armate, reprezentând rezultatul unei experiențe îndelungate au fost aplicate și verificate în constituirea, pregătirea și folosirea forțelor armate, în organizarea și desfășurarea acțiunilor de luptă și operațiilor în toate conflictele, din antichitate și până în prezent, păstrându-și mereu caracterul de generalitate pe care l-au dobândit de-a lungul timpului. Dependente de evoluția societății omenești în ansamblul ei, legile luptei armate au cunoscut și cunosc o evoluție continuă, uneori mai accentuată, alteori mai lentă, atât în sensul diversificării, cât și al modificării conținutului lor, în fiecare etapă istorică.

Alți specialiști sunt de părere că „... legile nu sunt creații ale unor teoreticieni militari, întrucât determină lupta armată independent de voința oamenilor. Cunoașterea și folosirea lor corectă înseamnă respingerea oricărei forme de subiectivism și voluntarism, constituind baza teoretico-metodologică a conducerii științifice a forțelor în acțiunile militare proiectate”.<sup>41</sup>

Din multitudinea de legi și principii care guvernează confruntările militare în războiul modern, unele au o determinare obiectivă, rezultată din însăși esența fenomenului și din dialectica relațiilor dintre ele. În această categorie intră marea majoritate a legilor și a principiilor derivate, și anume: legile generale ale războiului; legile luptei armate; principiile generale ale pregătirii și ducerii acțiunilor militare; principiile specifice de întrebuintare în operație a diferitelor categorii de forțe ale armatei, armelor și specialităților.<sup>42</sup>

Ca formă de confruntare în război, lupta armată poate fi definită ca ansamblul acțiunilor violente „desfășurate în mod organizat între două grupări de forțe care urmăresc scopuri opuse, conținutul, amploarea și intensitatea acțiunilor fiind determinate de scopurile războiului, de esența sa social-politică, de caracterul și trăsăturile sale, precum și de cantitatea, dar mai ales calitatea luptătorilor, armamentului și tehnicii militare”.<sup>43</sup>

Lupta armată în toată diversitatea și complexitatea ei este gestionată de legi proprii, specifice, ale căror influențe nu pot fi trecute cu vederea. Formularea și conținutul acestora are în vedere o serie de elemente indispensabile, din care sunt de amintit: cantitatea forțelor, mijloacelor militare, a rezervelor umane și materiale; calitatea forțelor și nivelul de performanță a mijloacelor folosite; condițiile de teren, starea și evoluția vremii; cunoașterea adversarului și aprecierea posibilităților lui în timp și spațiu; ingeniozitatea conceptuală, consecvența, coerența și fermitatea conducerii; disciplina și precizia execuției; atitudinea față de risc și neprevăzut; rezistența psihomorală a trupelor și a populației.

Punctele de vedere ale specialiștilor militari cu privire la conținutul legilor luptei armate nu coincid întru-totul, totuși majoritatea acestora susțin că legile luptei armate pot fi considerate: legea dependenței luptei armate de nivelul dezvoltării economico-sociale; legea dependenței structurilor organizatorice, formelor și procedurilor acțiunilor militare de nivelul dezvoltării armamentului și tehnicii de luptă; legea unității acțiunilor; legea concordanței dintre scopuri, forțe și mijloace; legea raportului de forțe.

În teoria generală a științei militare sunt evidențiate două elemente care dau conținut legilor luptei armate: puterea militară – ca sumă de potențiale și lupta armată – ca expresie a folosirii puterii militare. Există puncte de vedere care reliefează faptul că „cele două elemente au determinat în timp, separația clară între legile generale ale războiului, care sunt legi de potențial și legile particulare ale luptei armate, care sunt legi de manifestare.”<sup>44</sup>

<sup>40</sup> Mureșan M., Stăncilă L., Țenu C., **Corelația artei militare cu fenomenul militar contemporan**, Editura U.N.Ap., București, 2005, p. 93.

<sup>41</sup> Arsenie V., **Principiile luptei armate**, Editura Militară, București, 1987, p. 11.

<sup>42</sup> Mureșan M., Stăncilă L., Țenu C., **Corelația artei militare cu fenomenul militar contemporan**, Editura U.N.Ap., București, 2005, p. 95.

<sup>43</sup> Stăncilă L., **Operația ofensivă a unei grupări operaționale de nivel operativ**, Editura AÎSM, București, 2001, p. 35.

<sup>44</sup> Bădălan E., **Sensul transformării**, București, p. 224.



În acest sens, există opinii care clasifică legile luptei armate corespunzător acestei idei. Astfel, legile de potențial sunt considerate a fi legea dependenței luptei armate de nivelul dezvoltării economico-sociale, legea dependenței structurilor organizatorice, formelor și procedeele acțiunilor militare de nivelul dezvoltării armamentului și tehnicii de luptă, iar legile de manifestare cuprind legea unității acțiunilor, legea concordanței dintre scopuri, forțe și mijloace, legea raportului de forțe.

Pe baza legilor obiective ale luptei armate știința militară formulează principiile generale care stau la baza pregătirii și ducerii acțiunilor de luptă, iar la rândul lor acestea permit elaborarea unor principii specifice de întrebuințare a categoriilor de forțe ale armatei, armelor și specialităților. În cazul concret al confruntării armate, principiile care stau la baza pregătirii și ducerii acțiunilor de luptă asigură unitatea dintre știința militară care sesizează și formulează legile luptei armate, și artă, ca fapt de aplicare în practică a cerințelor care decurg din conținutul acestora.<sup>45</sup>

Raportul dintre legile generale ale războiului și legile specifice ale luptei armate este o relație care ține de raportul dintre general și particular, iar cel dintre legile luptei armate și principiile de acțiune specifice este una care ține de raportul dintre obiectiv și subiectiv. În concluzie, legile generale ale războiului direcționează acțiunea legilor luptei armate care la rândul lor determină principiile generale iar determinarea coboară spre principiile specifice de întrebuințare a categoriilor de forțe armate, armelor și specialităților.

### **Reflectarea legilor luptei armate în construcția structurilor militare**

Dacă legile luptei armate au caracter obiectiv iar respectarea lor este o condiție a succesului în luptă, consider ca reflectarea lor trebuie să se regăsească și în structurile militare. De constituirea și pregătirea forțelor și mijloacelor se ocupă strategia generativă. Ea constă într-un concept acțional prin care se vizează punerea în aplicare, dar și expertizarea unor decizii politice privind structura de forțe și realizarea mijloacelor necesare ducerii războiului.

În stabilirea structurii de forțe, la nivelul factorilor de decizie politică, se are în vedere o serie de elemente care în principiu sunt reprezentate de: evoluția mediului de securitate și caracteristicile acestuia; natura unui posibil război pentru statul respectiv (grupul de state, alianță, coaliție etc.); poziția statului, a alianțelor și coalițiilor probabile, alte conjuncturi; legislația; resursele, inclusiv cele bugetare; nivelul forțelor și mijloacelor. Pe lângă capacitățile financiare, economice, culturale, demografice și tehnologice, trebuie să se țină seama și de reglementările internaționale, de legile războiului, de nivelul celorlalte forțe, de vulnerabilități, riscuri, amenințări etc.

În conformitate cu opinia specialiștilor militari, „legițile de care trebuie să se țină seama în filosofia structurii de forțe și în realizarea mijloacelor necesare se referă la: concordanța dintre natura amenințării și fizionomia riposte; concordanța dintre scopuri, forțe, mijloace și obiective; raportul de forțe; simplitatea”.<sup>46</sup>

De asemenea, stabilirea structurii de forțe trebuie să aibă la bază principii clare și bine definite. În acest sens, specialiștii militari au ajuns la concluzia că „principiile care stau la baza politicii structurii forțelor și mijloacelor necesare războiului sunt următoarele: principiul capacității; principiul cauzalității; principiul unității; principiul unității conducerii; principiul integralității; principiul concentrării; principiul flexibilității; principiul adaptabilității; principiul valorii”.<sup>47</sup>

Din cadrul principalelor realități și tendințe care se manifestă în construcția actualelor și viitoarelor structuri de forțe pot fi menționate următoarele: profesionalizarea; specializarea; distribuția rolurilor; robotizarea; capacitatea de folosire a structurilor și acțiunilor bazate pe rețea; capacitatea și predominanța high tech și IT; reacția rapidă; capacitatea de a se constitui și acționa în cadrul unor structuri și funcțiuni de alianță și coaliție; integrarea și integralitatea; adaptabilitatea la acțiuni și reacții asimetrice.

<sup>45</sup> Mureșan M., Stăncilă L., Țenu C., **Corelația artei militare cu fenomenul militar contemporan**, Editura U.N.Ap., București, 2005, p. 100.

<sup>46</sup> Mureșan M., Văduva G., **Războiul viitorului, Viitorul războiului**, Editura U.N.Ap., București, 2004, p. 73.

<sup>47</sup> Ibidem, p. 73.

Construcția structurilor militare este o parte componentă a pregătirii pentru acțiunile militare, iar influența legilor luptei armate asupra acestui proces este evidentă. Consider că în afară de legile și principiile care au fost menționate anterior, celelalte legi ale luptei armate, principiile generale care stau la baza pregătirii și ducerii acțiunilor de luptă, principii specifice de întrebuințare a categoriilor de forțe ale armatei, armelor și specialităților influențează în mod direct structurile militare, în special cele de la nivelul tactic iar influența se manifestă încă din faza de proiecție și construcție.

Problematica referitoare la influența legilor luptei armate asupra procesului de construcție a structurilor militare este deosebit de complexă și face obiectul unor analize detaliate, totuși, consider că reflectarea lor se realizează prin intermediul a patru elemente.

Un prim element îl reprezintă legile luptei armate în sine, care acționează prin caracterul lor obiectiv. Categorisirea legilor luptei armate în legi de potențial și legi de manifestare reflectă mai bine influența acestora asupra procesului de construcție a structurilor militare. Am menționat că structura de forțe depinde de capacitățile financiare, economice, culturale, demografice și tehnologice ale unui stat, iar toate acestea țin de conținutul legii dependenței luptei armate de nivelul dezvoltării economico-sociale și a legii dependenței structurilor organizatorice, formelor și procedurilor acțiunilor militare de nivelul dezvoltării armamentului și tehnicii de luptă.

Următorul element este reprezentat de principiile generale care stau la baza pregătirii și ducerii acțiunilor de luptă: libertatea de acțiune; definirea clară a obiectivului (misiunii); unitatea comenzii; economia de forță (forțe și mijloace); concentrarea efortului în locul decisiv și la momentul potrivit; surprinderea inamicului; manevra; securitatea acțiunilor și trupelor; simplitatea planurilor și ordinelor. Acestea materializează în practică acțiunea legilor obiective ale luptei armate, și trebuie avute în vedere și la proiectarea structurilor militare. Pentru a exemplifica, mă voi referi la principiul libertății de acțiune. Una din căile de obținere a libertății de acțiune o reprezintă capacitatea de acțiune independentă a structurilor militare. Ca cerință a libertății de acțiune, capacitatea de acțiune independentă presupune ca pe timpul proiectării structurilor militare să se prevadă acele elemente de luptă, sprijin de luptă, logistice etc. care să confere structurii posibilitatea de acțiune independentă, în funcție de misiunile pe care preconizăm să i le stabilim.

Cel de-al treilea element, care acționează în principal asupra structurilor militare de la nivelul eșaloanelor tactice, are în vedere principiile specifice de întrebuințare a categoriilor de forțe ale armatei, armelor și specialităților. Elaborarea doctrinei operaționale a Forțelor Terestre constituie demersul științific al concepției de restructurare, modernizare și operaționalizare a acestei categorii de forțe, iar în conținutul acesteia sunt statuate următoarele principii acționale: prioritatea apărării obiectivelor și intereselor naționale; asigurarea unor capacități credibile și viabile; informații corecte și oportune; angajarea cu precizie a forțelor; reacție rapidă internă și regională la criză și conflict; omnidirecționalitatea acțiunilor; caracterul invariabil întrunit al acțiunilor; flexibilitatea structurală; inițierea, pregătirea și desfășurarea acțiunilor militare pe baza prevederilor legislației interne și internaționale. Principiile acționale stau la baza cerințelor operaționale pe care trebuie să le îndeplinească structurile militare specifice forțelor terestre, iar la rândul lor aceste cerințe definesc principiile specifice care stau la baza proiectării și construcției structurilor.

Ultimul element se referă la principiile specifice care stau la baza proiectării și construcției structurilor, iar acestea sunt o consecință firească care rezultă din raporturile de determinare care se stabilesc între legi și principii la nivelurile superioare și cele inferioare. Principiile care stau la baza politicii structurii forțelor și mijloacelor necesare războiului pot fi considerate ca făcând parte din categoria principiilor specifice ale proiectării și construcției structurilor. La nivelurile inferioare, în special la nivelul unităților și subunităților, cerințele operaționale sunt cele care determină construcția structurilor. În acest sens, principiile specifice construcției structurilor, la nivelul tactic, pot fi considerate următoarele: necesitatea, capacitatea, performanța, adaptabilitatea, modernizarea, interoperabilitatea, simplitatea, eficiența, flexibilitatea, integralitatea, prioritatea, generarea și regenerarea, modularitatea și profesionalizarea. Aceste principii materializează în practică atât cerințele legilor luptei armate cât și pe cele care derivă din principiile generale care

stau la baza pregătirii și ducerii acțiunilor de luptă, respectiv principiile specifice de întrebuințare a categoriilor de forțe ale armatei, armelor și specialităților.

### Concluzii

Construcția structurilor militare trebuie să se bazeze pe principii clare care să materializeze în practică cerințele legilor luptei armate. De asemenea, materializarea principiilor luptei armate și principiilor acționale specifice în cadrul unei structuri militare constituie o premisă a performanței și eficienței acesteia în acțiunile militare.

De modul în care vom reuși să implementăm cerințele legilor și principiilor luptei armate în construcția structurilor specifice mediului de conflict actual și al viitorului, depinde performanța acestora în îndeplinirea misiunilor, iar conștientizarea cerințelor acestora trebuie să preocupe atât planificatorii cât și factorii de decizie.

### Bibliografie

- [1] \*\*\* **Strategia de Transformare a Armatei României**, București, 2007.
- [2] \*\*\* **Doctrina operațiilor Forțelor Terestre**, București, 2003.
- [3] Alexandrescu G., **Perspective în lupta armată**, Editura U.N.Ap. „Carol I”, București, 2006.
- [4] Arsenie V., **Principiile luptei armate în războiul întregului popor**, Editura Militară, București, 1987.
- [5] Bădălan E., **Sensul transformării**, București.
- [6] Ilie M., **Reflectarea legilor și principiilor luptei armate în conducerea strategică a forțelor**, Editura Militară, București, 1997.
- [7] Moștoflei C., Văduva G., **Tendințe în lupta armată**, Editura U.N.Ap., București, 2004.
- [8] Mureșan M., Văduva G., **Războiul viitorului, Viitorul războiului**, Editura U.N.Ap., București, 2004.
- [9] Mureșan M., Stăncilă L., Țenu C., **Corelația artei militare cu fenomenul militar contemporan**, Editura U.N.Ap., București, 2005.
- [10] Stăncilă L., **Legile și principiile luptei armate moderne**, Editura A.Î.S.M., București, 2000.
- [11] Stăncilă L., **Operația ofensivă a unei grupări operaționale de nivel operativ**, Editura A.Î.S.M., București, 2001.
- [12] Țenu C., **Principiile acționale ale Forțelor Terestre în acțiunile militare de nivel operativ**, Editura A.Î.S.M., București, 2000.

# MATERIALIZAREA PRINCIPILOR LUPTEI ARMATE ÎN CONSTRUCȚIA STRUCTURILOR MILITARE

**Ionel IRIMIA\***

*The principles of armed combat guide warfighting at the strategic, operational, and tactical levels, and they are the enduring base of military doctrine. If the principles of armed combat truly function as the base of military doctrine, they should be continually examined for correctness, pertinence, and applicability to the way in which we will conduct warfare in the 21st century. Transformation and technology expand and complicate the battlefield of the future, and to remain useful, the principles of war must expand and become more complex.*

*The elements of successful military operations have evolved and will continue to evolve with the nature of war, therefore the doctrinal requirements impose for future force to be organized, manned, equipped, and trained to be strategically responsive, deployable, agile, versatile, lethal, survivable, and sustainable across the full spectrum of military operations. Moreover, the future force should comprise of modular, scalable, tailorable and flexible organizations for prompt and sustained land operations.*

În mod foarte elocvent, teoreticienii și specialiștii militari au scos în evidență faptul că principiile luptei armate aparțin bazelor teoriei militare. Formularea lor corectă, afirmă ei, este o premisă a succesului pe câmpul de luptă datorită fundamentării doctrinelor realiste și concepțiilor care ghidează organizarea, pregătirea și folosirea forțelor armate. Știința militară recunoaște fără echivoc principiile ca elemente care reflectă existența legilor luptei armate și legilor războiului, iar teoreticienii militari au observat importanța crucială a principiilor în problemele privind dezvoltarea organizațională militară.

Marele teoretician al războiului, Carl von Clausewitz, a adus argumente convingătoare că doctrina și principiile care stau la baza acesteia sunt dinamice și supuse transformării. Ideea că principiile luptei armate sunt supuse transformării, impune responsabilitatea de a gândi în mod riguros aceste transformări cât și gândirea acțiunilor necesare pentru a ține ritmul cu ele.

Mulți teoreticieni militari promovează ideea unei schimbări semnificative în caracterul și desfășurarea operațiilor militare, datorată în primul rând de abilitatea de a obține, culege, disemina și angaja informația într-un mod foarte rapid. Transformarea și optimizarea structurilor militare pentru operațiile specifice Erei Informației va asigura creșteri în capabilitatea de luptă a forțelor armate și dominarea asupra oricărui adversar potențial.

## **Influența mediului operațional asupra principiilor**

Mediul operațional de astăzi este influențat de factori multipli, iar doi dintre factorii fundamentali sunt conceptele care apar cu privire la operațiile militare și tehnologiile avansate. Conceptele de Războiul Bazat pe Rețea (NCW – Network Centric Warfare), Operațiile Bazate pe Efecte (EBO - Effects Based Operations), precum și conceptele și tehnologiile asociate intensifică planificarea și operațiile întrunite, colaborative și distributive.

Aceste concepte multiple creează schimbări în abordare conflictului și a operațiilor militare. Acum ne referim la capabilitățile Erei Informației care contrastează celor ale Erei Industriale. În secolul XXI, comparativ cu secolul XX, principiile trebuie să se adreseze acum forțelor dispersate nu celor concentrate, operațiilor bazate pe cunoaștere nu celor bazate pe informație, acțiunilor proactive nu celor reactive, operațiilor interagenției și întrunite și centrate pe coalitție /alianță nu celor centrate exclusiv pe structurile militare, efectelor precise nu procesului de selectare și indicare precisă a țintelor, ca și altor deosebiri care apar.

## **Principiile curente ale luptei armate**

Principiile luptei armate reprezintă adevăruri fundamentale care servesc ca îndrumări de bază în practica artei și științei domeniului militar. Principiile au evoluat și au rezistat testului timpului ca îndrumări la nivelurile strategic, operativ și tactic. Deși, nu există un consens

---

\* Locotenent colonel

internațional asupra unui set universal de principii valabil pentru toate armatele moderne, teoreticienii militari sunt de acord că principiile naționale variate servesc ca fundament pentru evaluarea strategiei militare, artei operative și tacticii, planificarea operațională cât și aspectelor referitoare la proiectarea și realizarea structurii de forțe.

Literatura militară de specialitate și doctrinele de la diferite niveluri ale armatei noastre analizează și susțin în prezent următoarele nouă principii ale luptei armate: libertatea de acțiune; definirea clară a obiectivului (misiunii); concentrarea efortului în locul decisiv și la momentul potrivit; economia de forță (forțe și mijloace); manevra; unitatea comenzii; securitatea operațiilor și a forțelor; surprinderea inamicului; simplitatea planurilor și a ordinelor.

Principiile au calitatea tradițională de a fi durabile în timp dar vremurile se schimbă. Unele merită să fie reținute ca un nucleu pentru orice listă revizuită. Unele este posibil să supraviețuiască iar altele este posibil să dispară. Unele se pot adresa noilor dimensiuni militare care apar iar altele se pot concentra pe extinderea în aspectele politice, economice și sociale ale conflictului. Revederea principiilor trebuie să fie fondată pe transformarea militară și evoluția mediului operațional de astăzi. Totuși, cerința care se impune este de a crea o listă care să cuprindă nici prea multe pentru a dilua eficacitatea lor nici prea puține pentru a nu diminua relevanța lor.

### **Principii actualizate ale luptei armate**

Principiile luptei armate direcționează operațiile militare la nivelurile strategic, operativ și tactic, ele fiind fundamentul solid al oricărei doctrine militare. Dacă principiile luptei armate funcționează cu adevărat ca un fundament al doctrinei militare, ele ar trebui să fie examinate continuu pentru corectitudine, pertinentă și aplicabilitate la modul în care se vor desfășura operațiile militare în secolul XXI. Orice principii ale luptei armate, actualizate trebuie să fie destul de flexibile pentru a integra forțele și organizațiile care participă.

Actualele principii ale luptei armate necesită revizuirii considerabile și dezvoltare, însă ele nu pot fi îndepărtate în masă. Toate principiile actuale reprezintă elemente permanente, esențiale ale luptei armate care vor continua să fie relevante în viitor, deși majoritatea sunt aplicabile acum în circumstanțe mai limitate. În schimb, principiile actuale trebuie să fie dezvoltate în principii mai complexe care reprezintă o abordare mai bună de viitorul războiului.

Fără un obiectiv clar, realizabil, amenințarea nu poate fi evaluată în mod adecvat, cursul de acțiune nu poate fi dezvoltat iar consecințele și evenimentele neprevăzute nu pot fi identificate.

*Definirea clară a obiectivului (misiunii)* presupune concentrarea tuturor eforturilor către un obținerea decisivă a unui stări finale realizabile și este singurul principiu actual al luptei armate care pare neatins de schimbările care au avut loc în ultimele câteva decade. Definirea în mod clar a unei stări finale realizabile rămâne hotărâtoare pentru succesul operațiilor militare.

*Viteza* reprezintă executarea rapidă a tuturor funcțiilor și operațiilor legate de luptă. Implicate indirect în viteză sunt actualele principii ale *libertății de acțiune* și *manevrei*. Practica de a stăpâni inițiativa, lovind continuu un inamic, înainte de a avea posibilitatea de a se reorienta și acționa s-a dovedit a avea succes de fiecare dată. Viteza permite unei forțe să mențină inițiativa, să dea lovituri care sunt hotărâtoare din punct de vedere al timpului și planifică și decide în viteză. O forță moderată care este în poziție de acțiune 10 zile după începerea unui conflict poate la fel de eficientă ca și o forță mare care necesită 30 de zile de la sosire.

*Concentrarea efectelor*, care redefinește principiul *Concentrării efortului în locul decisiv și la momentul potrivit*, se axează pe concentrarea focului convențional și a altor mijloace utile, cum sunt atacurile electronice și operațiile informaționale, pentru a înfrânge inamicul. Astăzi, linia frontului este dificil de identificat de vreme ce operațiile sunt desfășurate pe un câmp de luptă dispersat și complex. Distanța și precizia armelor avansate, capabilitatea senzorilor cu rază mare de acțiune, angajarea sistemelor spațiale și vehiculelor fără echipaj uman, și utilitatea dovedită a atacurilor electronice, dezinformării și operațiilor informaționale lasă principiul concentrării efortului din ce în ce mai mult cu o utilitate limitată. Costul ridicat al tehnologiei și platformelor și descreșterea necesară în număr a platformelor valorizează în plus principiul concentrării efectelor. Mergând mai departe, evoluția rapidă a forțelor luptătoare și tehnologiei, combinată cu dimensiunile mai mici ale

forțelor viitoare, cere planificatorilor să gândească nu în termeni cu privire la forță ci în termeni cu privire la efecte.

Acum cu efectele luând întâietatea asupra forțelor, operațiile militare de succes cer unui comandant să se concentreze în primul rând pe modul cum zonele efectelor sistemelor de arme se acoperă și apoi pe poziționarea platformelor. Într-adevăr, zonele efectului au fost întotdeauna primul considerent în poziționarea forțelor. Structurile militare au fost dezvoltate să concentreze efectele armelor, iar dispersarea forțelor și combatanților care a început în secolul 20 a fost proiectată să contracareze concentrarea focului și zona de efect a armelor. Se pot desfășura platforme înaintate sau se pot concentra asemenea platforme într-un scenariu particular pentru a crește disponibilitatea și utilitatea, dar nu este întotdeauna necesar.

*Economia de efecte* reprezintă angajarea numărului și combinației corecte de efecte pentru a neutraliza sau distruge un inamic și a îndeplini obiectivul. Principiul *economia de forță*, care este înlocuit de *economia de efecte*, a fost dezbătut timp de zeci de ani. În viitor, planificatorii trebuie să angajeze un proces de gândire a sistemelor pentru a evalua și îndeplini cerințele minime ale unui comandant. Prin acest proces, planificatorii pot pune în succesiune efectele sistemelor, platformelor și armelor în mod sinergic pentru a produce rezultatul dorit cu un minimum de distrugerii și victime.

*Cunoașterea completă* presupune o înțelegere completă, exploatabilă a spațiului de luptă, adversarului, a centrelor sale de greutate și vulnerabilităților. Una din lecțiile conflictelor recente este cea că factorii de decizie, planificatorii și operatorii trebuie să aibă acces la informații multilaterale, oportune și acționabile. Informațiile sunt hotărâtoare în mod crescut pentru planificarea eficientă și execuția operațiilor de luptă, iar această cunoaștere trebuie să se extindă dincolo de cunoașterea spațiului de luptă, cunoaștere asigurată de senzorii multispectru. Conflictele actuale din Afghanistan și Irak au demonstrat că factorii de decizie, operatorii și planificatorii trebuie să aibă acces la mai mult decât o listă standard a pozițiilor militare, echipamentului, instruirii și tactica tehnicile și procedurile adversarului. Informațiile despre comunicațiile inamicului și rețelele de putere, infrastructura de transport și lucrări publice, chiar și structura socială, instituții și actorii politici pot și ar trebui să fie culese, analizate, diseminate și exploatate atunci când este posibil.

*Planificarea permanentă* reprezintă un proces de dezvoltarea continuă a cursurilor de acțiune, pentru situația curentă și evenimentele neprevăzute, pentru a realiza în mod rapid obiectivul. Dat fiind complexitatea luptei armate moderne, vechea axiomă că nici un plan nu supraviețuiește primului contact cu inamicul este chiar mai dominantă. Planificarea pentru conflict trebuie să înceapă la primul indiciu al unei crize, să continue prompt cu desfășurarea conflictului și să includă transferul către națiunea gazdă sau organizațiile nonguvernamentale și internaționale și retragerea forțelor coaliției. În era războiului centrat pe rețea, *simplitatea* este prima victimă a războiului. Cel mai simplu plan nu mai este în mod necesar cel mai bun și nu ne mai putem aștepta ca fiecare să înțeleagă toate detaliile planului. Complexitatea inutilă ar trebui totuși să fie evitată, însă un nivel crescut al complexității în planuri ar trebuie să fie de așteptat.

Planificarea trebuie de asemenea să se extindă pentru a acorda o atenție adecvată scenariilor cu puține șanse de reușită, celor mai rele și celor mai bune situații. De exemplu, războiul din Irak a adus la lumină un avertisment interesant al succesului : succesul neașteptat și avansarea rapidă a forțelor coaliției a creat un mediu în care forțele nu au putut controla în mod adecvat teritoriul pe care l-au cucerit. Pe baza acestei lecție, în viitor, planificatorii trebuie să anticipeze succesele potențiale ca de altfel și posibilele eșecuri.

*Flexibilitatea* reprezintă adaptarea rapidă la nou sau diferite cerințe sau situații. Flexibilitatea este un fundament pentru economia efectelor, concentrarea efectelor și planificarea permanentă. Multe din sistemele actuale și viitoare oferă capacitatea de a furniza efecte similare. În plus cele mai utile efecte ale sistemelor sunt adesea descoperite în timpul unei nevoi care survine pe neașteptate. Planificatorii și comandanții trebuie să fie concentrați pe îndeplinirea sarcinilor esențiale ale misiunii într-un mod oportun și eficient, iar ei trebuie să fie încurajați să ia în considerare opțiunile cu atenție și să fie creativi în angajarea armelor și sistemelor.

*Susținerea* asigură capacitatea forțelor pentru a trece prin conflict, de la începere până la finalizarea acestuia. Forțele au fost dependente de logistică din totdeauna. În 2003, detașamentelor înaintate ale forțelor americane în Irak li s-au solicitat să încetinească ritmul de înaintare și să aștepte pentru ca subunitățile lor de logistică să le ajungă din urmă. O forță pe câmpul de luptă, fără a avea importanță cât de bine este echipată și instruită, este inutilă dacă nu poate fi susținută, iar în viitor susținerea este un principiu indispensabil al luptei armate.

*Eficacitatea comenzii* garantează că forța nu are mai multe divizări și eșaloane de comandă decât necesare și implică *unitatea de comandă*. În doctrinele majorității armatelor, acțiunile militare sunt împărțite pe niveluri (strategic, operativ, tactic) iar viteza și scopul conflictelor viitoare susțin punctul de vedere cu privire la o mai mare autoritate în mâinile comandanților de la nivelul unității, iar interferențele în deciziile de la nivelul tactic trebuie să fie eliminate. În situațiile în care interesul politic este semnificativ, nivelurile superioare ale comenzii trebuie să asigure îndrumări clare comandanților subordonați și să se încreadă în ei pentru a acționa cu discernământ.

*Securitatea* reprezintă asigurarea protecției și integrității forțelor și a anumitor necombatanți pe timpul tuturor fazelor operației. Principiul securității se extinde oarecum cu natura războiului. Dacă există una din lecțiile învățate într-un mod dur în conflictele din Afghanistan și Irak, este aceea că securitatea rămâne un considerent esențial în planificarea și executarea operațiilor viitoare. În plus, securitatea NGO și a personalului altor agenții, minorităților persecutate și refugiaților, din punct de vedere politic și legal, este posibil să trebuiască să fie asigurate. În timpul conflictului din Bosnia, incapacitatea unei forțe Olandeze de a proteja populația localității Srebrenica s-a dovedit dezastruoasă din punct de vedere politic pentru Olanda și NATO.

*Integrarea actorilor* permite participarea adecvată în planificarea și repartizarea sarcinilor utile către toate forțele, agențiile și NGO-urile care iau parte într-o operație. Acțiunile militare unilaterale ale unui stat membru NATO, exceptându-le pe cele la scară mică, devin din ce în ce mai puțin probabile. Principiile actuale ale luptei armate au fost definite în principal într-o perioadă când operațiile întrunite erau nemaiauzite iar operațiile interarme erau o inovație recentă. Conflictele internaționale majore cer acum participarea partenerilor de coaliție și sunt după cum se poate demonstra mai reușite datorită participării internaționale. Ca rezultat, principiul integrării actorilor trebuie să fie adoptat pentru a se asigura că planificarea este executată nu numai pentru forțele militare întrunite și interarme, ci de asemenea pentru participarea altor agenții guvernamentale și NGO-uri.

*Surprinderea* acționează într-o manieră impredictibilă pentru a spori utilitatea efectelor, și păstrează ceva valoare în principiile actualizate ale luptei armate. În Era Informației, surpriza la nivelul strategic este dificil de realizat, totuși, la nivelurile operativ și tactic rămâne nediminuată și prin exploatarea cunoașterii complete, un comandant militar flexibil și creativ ar trebui întotdeauna să găsească oportunități pentru a lovi într-un moment, într-un loc și într-un mod pe care un oponent nu-l prevede.

*Feedback-ul și evaluarea* reprezentate prin culegerea și analiza informațiilor de la forță, pe timpul operațiilor și pentru aplicarea imediată, sunt deja familiare pentru militarii NATO. Orice evoluție, exercițiu și operație condusă de NATO astăzi sunt finalizate cu analize și identificarea lecțiilor învățate. În viitor, executarea rapidă a operațiilor necesită feedback-uri continui de la operatori la planificatori pe baza a ceea ce a funcționat sau nu. Planificatorii și comandanții trebuie apoi să identifice și să încorporeze lecțiile în planificarea revizuită pentru a maximiza eficiența forțelor pe câmpul de luptă, reducerea duratei conflictului și minimalizarea efectului războiului asupra civililor.

### **Cerințe doctrinare privind forțelor viitoare**

Prin procesul de transformarea militară, majoritatea țărilor membre NATO urmăresc ca finalitate realizarea unor structuri de forțe care să reprezinte un element de putere decisiv și coerent al unei Forțe Întrunite, Interagenții și Multinaționale și care să furnizeze putere terestră capabilă de dominarea oricărui adversar, în orice mediu, în gama completă a operațiilor militare.

Referindu-ne la unitățile Forțelor Terestre, acestea trebuie să posede atributele decisive de Forță Întrunită pentru a realiza dominarea în spectrul complet. Acestea atribute includ interdependență întrunită completă, un caracter expediționar, sisteme de comandă a luptei interconectat în rețea, capabilități pentru operații descentralizate, adaptabilitate operațională în spectrul complet, superioritatea deciziei, și o înaltă letalitate efectivă. Unitățile trebuie să fie capabile de manevră operațională la distanțe strategice, să intre în orice teatru la momentul și locul alese, să aplice manevra precisă cu dorința de a câștiga un avantaj pozițional, să angajeze țintele la distanțe îndepărtate, și atunci când este necesar, să intre în contact și să distrugă adversarul.

Politicile, strategiile, conceptele strategice și militare ajută îndrumarea, direcționarea și în cele din urmă stau la originea structurilor militare ale viitorului. Structurile militare trebuie proiectate, organizate, echipate și instruite pentru a asigura puterea terestră ca un multiplicator de luptă hotărâtor pentru Comandantul Forței Întrunite (JFC).

Aceste structuri sunt o componentă cheie interdependentă și descentralizată pentru JFC în cadrul unui Concept de Operații Întrunite. Ele sunt capabile de a desfășura operații rapide, globale și distribuite operațional, simultane și secvențiale. De asemenea, ele sprijină conceptele cu privire la Mediul de Informații Colaborativ, Evaluarea Rețelei Operaționale, Grupul Întrunit de Coordonare Interagenții, Comandamentele de Forță Întrunită Permanente și Operațiile Bazate pe Efecte.

Rolul decisiv al puterii terestre este de a domina mediul terestru foarte complex care cuprinde nucleul majorității operațiilor întrunite. Lupta armată, în mod invariabil, realizează o concentrare strategică decisivă pe uscat, acolo unde trăiesc oamenii și unde se află autoritatea politică. Astfel, conflictul armat presupune o provocare de durată și inevitabilă de a controla terenul, populațiile și resursele.

Data fiind această realitate, în viitor, puterea terestră va continua să fie instrumentul militar de bază pentru deznodământul conflictului, care predomină în război și reconstruiește în timp de pace. Spre deosebire de alte forțe care acționează pe uscat, unitățile Forțelor Terestre determină calitatea campaniei, asigurând dominarea pe termen lung asupra amenințărilor complexe, care evoluează și care au capabilități asimetrice.

Câmpul de luptă al viitorului este multidimensional, complex, dispersat și continuu, iar operațiile au loc în tot spectrul, terestru, maritim, aer, spațiu și ciberspațiu. Adversarii sunt asimetrice evolutivi, complecși și capabili de adaptare. Unitățile Forțelor Terestre trebuie proiectate pentru a asigura capabilități inovatoare care să facă față noului mediu operațional și să se bazeze pe lideri și soldați cu o gândire imaginativă, care se adaptează și domină adversarii cu viteză de comandă superioară și acțiune decisivă.

Structurile trebuie organizate, încadrate, echipate și instruite pentru a fi corespunzătoare la toate nivelurile operațiilor militare, desfășurabile, agile, versatile, letale, capabile de supraviețuire și sustenabile în spectrul complet al operațiilor militare. De asemenea, structuri organizatorice trebuie să fie modulare, accesibile, redimensionabile și flexibile pentru operații terestre prompte și susținute. Forța viitorului este caracterizată de un sistem de comandă de luptă interconectat în rețea și interarme întrunit, interagenții și multinațional care include o arhitectură de comandă, control, comunicații, computere, informații, supraveghere și cercetare (C4ISR).

Sistemele de Forțe Viitoare sprijină manevra dominantă decisivă, în orice condiții de vreme și de teren ca grupuri interarme pe jos sau pe vehicule păstrând integritatea unității. Forțele Terestre Viitoare asigură cea mai bună combinație a tehnologiilor de observare, protecție balistică, achiziție și targeting la distanță mare și de lovire și ucidere cu primul glonț. Unitățile sale sunt capabile de a distruge structurile adversare la distanțe mai mari cu calibre mai mici, precizie mai mare și efecte mai devastatoare.

Unitățile Forțelor Terestre viitoare nu reprezintă numai sisteme noi, ci vor fi rezultatul unei revoluții complete și holistice în doctrină, structuri organizatorice, instruire, material, abilitățile de management, personal și facilități, iar elementul care va da valoare structurilor Forțelor Terestre va fi soldatul nu tehnologia.



## Concluzii

Transformarea militară, extinderea tehnologiei și complexitatea câmpului de luptă al viitorului impun ca principiile luptei armate să se extindă și să devină mai complexe pentru a rămâne utile, iar independența principiilor individuale este acum un lucru de domeniul trecutului. Flexibilitatea, cunoașterea completă, feedback-ul și evaluarea sunt elemente cheie pentru planificarea permanentă. Feedback-ul și evaluarea depind de integrarea actorilor, cunoașterea completă, iar economia efectelor și concentrarea efectelor depind de flexibilitate.

Structurile militare sunt proiectate și dezvoltate pentru interdependență întrunită cu grade variate ale interdependenței și interoperabilității interagenției și multinaționale. Ele sunt o forță de manevră interarme precisă care angajează concepte operaționale multidimensionale revoluționare potențate de tehnologie. Forțele viitoare aduc calitate operațiilor militare și luptei întrunită, asigurând dominarea pe termen lung asupra adversarilor care evoluează, sunt versatili și adaptabili cu capabilități asimetrice într-un spațiu de luptă complex.

## Bibliografie

- [1]\*\*\*, **Strategia de Transformare a Armatei României**, București, 2007.
- [2]\*\*\*, **Doctrina operațiilor Forțelor Terestre**, București, 2003.
- [3] Arsenie V., **Principiile luptei armate în războiul întregului popor**, Editura Militară, București, 1987.
- [4] Bădălan E., **Sensul transformării**.
- [5] Ilie M., **Reflectarea legilor și principiilor luptei armate în conducerea strategică a forțelor**, Editura Militară, București, 1997
- [6] Mureșan M., Văduva G., **Războiul viitorului, Viitorul războiului**, Editura U.N.Ap., București, 2004.
- [7] Mureșan M., Stăncilă L., Țenu C., **Corelația artei militare cu fenomenul militar contemporan**, Editura U.N.Ap., București, 2005.
- [8] Stăncilă L., **Legile și principiile luptei armate moderne**, Editura A.Î.S.M., București, 2000.
- [9] Țenu C., **Principiile acționale ale Forțelor Terestre în acțiunile militare de nivel operativ**, Editura A.Î.S.M., București, 2000.

## CONSIDERAȚII PRIVIND RĂZBOIUL DIN AFGHANISTAN ÎN CONTEXTUL SPAȚIAL ȘI TEMPORAL ACTUAL

Costel IONESCU\*

Afghanistanul, calea cea mai scurtă de tranzit a opiului și heroinei către țările din Europa și America de Nord, este astăzi, în continuare, unul din punctele fierbinți ale lumii în care forțele coaliției ISAF se străduiesc să lichideze bazele teroriste din această parte de lume.

Mișcarea insurgentă are ca scop principal să demonstreze populației locale că, talibanii reprezintă unica soluție pentru păstrarea tradițiilor și culturii naționale, precum și pentru eliminarea corupției generalizate care domină actuala guvernare cu sprijinul forțelor vestice “*de ocupație și necredincioase*”.

Insurgenții caută să ducă la îndeplinire obiectivele propuse printr-o activitate kinetică intensă, printr-o campanie informațională susținută, având ca finalitate obținerea consensului populației locale.

Războiul din Afghanistan, rămâne în opinia mea ceva de durată, pacea fiind undeva departe. Acțiunile forțelor de coaliție trebuie să fie ferme, punctuale pe obiective vitale pentru contracararea acțiunilor insurgenților cât și acțiuni non kinetice de reconstrucție pe domenii bine stabilite și care să creeze o oportunitate pentru autoritățile centrale și locale în oferta de educație, asistența medicală și a locurilor de muncă, bineînțeles bazat totul pe un sistem de securitate internă a fiecărui cetățean afghan.

Terorismul religios, fenomen care se manifestă acum în Afghanistan, reprezintă o speță a conflictelor asimetrice. El este un factor distructiv, negativ pentru securitatea fragilului stat afghan.

Spațiul și timpul joacă un rol important în ceea ce privește abordarea strategică a desfășurării acțiunilor militare în Teatrul de Operații Afghanistan.

Încă de la începutul misiunii, prin ordinul pentru misiune, batalionul românesc a fost încadrat într-un spațiu clar definit, ca și temporalitate având o durată de șase luni, pentru îndeplinirea mandatului încredințat.

Din punct de vedere al ariei de responsabilitate, încă din perioada de pregătire, caracteristicile naturale ale zonei au fost punctele de analiză permanentă. Înțelegerea și interpretarea corectă în primul rând a acestora coroborată cu alți indicatori (viața socială, religie, tradiții istorice, istoria conflictelor anterioare, etc.) în opinia mea ducea și s-a confirmat ulterior la îndeplinirea optimă a misiunilor încredințate.

Astfel, configurația zonelor muntoase, dispunerea și orientarea lanțurilor muntoase cu văi adânci, peșteri și ascunzători bine pregătite au constituit pentru forțele ISAF adevărate obstacole naturale care au favorizat forțele insurgente cu forțe reduse numeric și cu mijloace relativ reduse.

Terenul muntos cu multe peșteri (grote), unele dintre ele amenajate, permite realizarea unei rezistențe de lungă durată în așa cunoscutele zone de “*save havens*”. Faptul că acest teritoriu a fost zonă de acțiune timp de 30 de ani a creat un sentiment de siguranță pentru forțele insurgente.

Terenul accidentat în mare parte fără vegetație, dar străbătut de șanțuri cu dimensiuni uneori uriașe (adâncime 4-5 metri) create în urma ploilor torențiale asigură condiții deosebit de favorabile pentru executarea deplasărilor și apropierea în ascuns, realizarea surprinderii de către forțele insurgente, cunoscătoare foarte bune a acestor aspecte.

În același timp acest teren a fost un mare dezavantaj pentru forțele ISAF care acționau pe tehnică și care puteau ușor fi surprinse în ambuscade; deplasarea pe jos nu asigura în totalitate protecția forței.

Compartimentarea accentuată a terenului, accesibilitatea redusă, sistemul de comunicații (o singură cale de comunicație asfaltată), schimbarea frecventă și bruscă a situației meteorologice au imprimat acțiunilor desfășurate anumite particularități.

---

\* Locotenent-colonel doctorand, Batalionul 33 Vânători de Munte

Toate acestea au impus desfășurarea acțiunilor pe direcții conturate de văi adânci, căi de comunicație, obiective țintă (sate, așezări nomade) cu structuri mici și cu un grad mare de independență. Insuficiența forțelor uneori a creat intervale mari între structurile care participau la operație.

Terenul accidentat a creat mari probleme pentru conducerea trupelor în realizarea și menținerea legăturilor și limitării observării continue executate de insurgenți.

Organizarea și desfășurarea acțiunilor militare în zone greu accesibile au solicitat eforturi fizice deosebite din partea luptătorilor, suprasolicitarea tehnicii din dotare, iar echiparea, înzestrarea nu a fost întodeauna elementul de siguranță pentru luptător.

Necesitatea unor surse de informații sigure, continue au stat permanent în fața planificatorilor unei operații deliberate.

Surprinderea și rapiditatea în executarea misiunilor trebuia să fie elementul cheie pentru contracararea punctelor pozitive oferite de teren pentru insurgenți.

Terenul șes, aparent propice desfășurării operațiilor deliberate ofensive, era împănăt cu dispozitive explozive improvizate, iar în urma unor ploii abundente sau furtuni de nisip devenea o capcană pentru forțele ISAF.

Un alt element geografic din A.O.R. a Batalionului de Manevră a fost rețeaua hidrografică și modul de amenajare a câmpurilor de culturi (adevărate abatize).

Clima mai ales temperaturile favorabile au fost un sprijin pentru insurgenți; în momentul când temperatura a scăzut drastic acțiunile insurgenților s-au canalizat spre căile de comunicație sau de aprovizionare ale forțelor coaliției.

Variațiile de temperatură au avut influență și asupra tehnicii și uneori asupra personalului.

Elementele naturale și cele artificiale ale factorului geospațial au influențat nu numai organizarea și desfășurarea acțiunilor militare ci și activitatea de suport logistic.

Alte elemente care au trebuit să fie permanent în atenție / analiză :

- multinaționalitatea structurilor participante în A.O.R.;
- nivelul redus de pregătire, încredere ale forțelor A.N.S.F.;
- cele zece principii ordonate de președintele Karzai;
- granița comună cu Pakistanul și instabilitatea, mai ales după uciderea fostului premier Bhuto;
- instabilitatea, neîncrederea în noile structuri locale;
- corupția, consumul de droguri, răpirile de persoane;
- influența liderilor religioși și a bătrânilor satului.

Din punct de vedere temporal acțiunile desfășurate au avut ca principale caracteristici :

- planificarea foarte rapidă;
- timp de reacție rapidă;
- discontinuitate în desfășurarea operațiilor deliberate.

Din evaluările comparative cu anii anteriori s-a observat că insurgenții dezvoltă o campanie de primăvară foarte puternică, îndelung pregătită pe timpul perioadei de iarnă. Campania debutează furtunos, de regulă pe la mijlocul lunii martie când vremea se încălzește și precipitațiile sunt foarte rare cu atacuri susținute pe întreg teritoriul.

În această perioadă insurgenții sunt bine organizați, dispun de armament și muniții suficiente, au adunat informații sigure despre prezența și activitatea forțelor coaliției și despre modul de acțiune al acestora.

De asemenea, prin campania informațională și propaganda, desfășurate pe timpul iernii, au atras o parte a populației în sprijinirea acțiunilor insurgente prin oferirea de bani, informații, hrană, adăpost și luptători recrutați din satele afgane.

Campania de primăvară ține, de regulă, până la sfârșitul lunii iunie, în continuare insurgenții fiind preocupați de menținerea unui nivel ridicat al activității lor, concomitent cu atragerea de noi luptători (în special străini) și efectuarea de reaprovizionări cu armament și muniții.

O altă perioadă de maxim al activității insurgente, este reprezentată de startul Ramadanului, sărbătoare de o lună de zile, ce are loc în lunile septembrie – octombrie. Perioada de dinainte de

sărbătoare este folosită de insurgenți pentru obținerea de succese și victorii importante, care să fie intens exploatare în campania informațională din timpul Ramadanului.

Până la venirea iernii, activitatea insurgență se menține, de regulă, ridicată, insurgenții căutând să realizeze cât mai multe din obiectivele propuse.

Iarna reprezintă cel mai de temut adversar al insurgenților, îi determină să-și reducă serios activitatea, sfârșitul lunii noiembrie marchează o activitate redusă a acestora care rămâne la acest nivel până la începerea campaniei de primăvară.

Subaprecierea sau exagerarea rolului elementelor spațiale din A.O.R. poate avea influențe negative asupra finalității și îndeplinirii scopurilor propuse.

# IMPLICAȚIILE CONFRUNTĂRII ÎNALT TEHNOLOGIZAT ASUPRA ACȚIUNILOR MILITARE MODERNE

Marius Dumitru CRĂCIUN\*

*Technology continues to influence military conflicts. New generation of precision guided weapons, C<sup>4</sup>I and C<sup>4</sup>ISR systems, new information warfare and PSYOPS techniques and technologies will be broadly used in future conflicts.*

*XXI Century conflicts will have similar characteristics: it will take place in all dimensions will have no precise geographical limits and use more and more advanced technologies.*

*Analyzing the military conflicts of the last decades and identifying the changes generated by the employment of high technology into the modern battlespace is a difficult challenge. In the present paper we have tried to identify a few Highly Technological Confrontation (HTC) elements that are influencing, in our opinion, military science.*

Avansul tehnologic influențează și va continua să influențeze hotărâtor evoluția conflictelor armate. Noile generații de arme inteligente, sistemele C<sup>4</sup>I, sistemele electronice de supraveghere, cercetare și lovire, tehnicile și tehnologiile războiului informațional și psihologic nu mai lipsesc din nici o confruntare militară și vor fi folosite masiv în viitoarele operații și lupte.

Conflictele secolului XXI au un numitor comun: se desfășoară în toate mediile, dimensiunile nu mai au limitări spațiale și angajează tehnologii din ce în ce mai avansate.

Analiza conflictelor militare ale ultimelor decenii, cumulată cu determinarea științifică a unor mutații generate de utilizarea pe scară largă a tehnologiei au permis identificarea unor elemente ale confruntării înalt tehnologizate (CÎT) și ale implicațiilor asupra acțiunilor militare ale secolului XXI.

## 1. Lărgirea continuă a spectrului de confruntare

Procesul de lărgire a spectrului de confruntare a caracterizat a doua jumătate a secolului al XX-lea și va continua, probabil, să fie specific, poate chiar proeminent, în secolul XXI, ca element definitor al confruntării înalt tehnologizate.

Sursele de instabilitate din ultimele decenii au determinat apariția multor organisme de securitate, globale și regionale, precum și a instrumentelor necesare punerii în operă a deciziilor acestora, respectiv forțe și mijloace de execuție, structuri de conducere corespunzătoare misiunilor de impunere ori menținere a păcii, pentru acțiuni umanitare, de căutare-salvare și de alta natură.

Grupate inițial sub denumirea de acțiuni militare altele decât războiul, acestea s-au diversificat foarte mult și, probabil, vor continua să se diversifice, incluzând acțiuni de asistență de securitate, de observare, interpunere, de construcție ori de realizare a păcii (acțiuni post-conflict și contra-insurgență, etc).

Era informațională a produs și va continua să producă schimbări semnificative în desfășurarea acțiunilor militare, prin aplicarea tehnologiei informaționale în toate formele și tipurile de acțiuni militare, pe de o parte, iar pe de altă parte prin capacitatea sistemelor militare de a se adapta la limitările date de introducerea în ecuație a mass-media, ca principal vector al războiului informațional. De asemenea, identificăm tot mai mult elemente care duc la sporirea confruntării în domeniile nemilitare ale războiului și utilizarea mai rațională a luptei armate, pentru situațiile care nu pot fi rezolvate altfel.

Toate aceste evoluții și lărgirea spectrului de confruntare vor determina schimbări majore în planul conceptelor, doctrinelor și în cel al structurii, educării și instruirii forțelor, precum și în privința fizionomiei acțiunilor, crescând cerințele de integrare, standardizare și interoperabilitate, precum și cele de realizare a unor aranjamente de comandă și control între forțele sau națiunile participante, în cazul alianțelor și coalițiilor. Deși integrarea nu ajunge la nivel subunitate, elementele de suveranitate națională prevalând încă în mandatele politice acordate forțelor alocate

---

\* Colonel, doctorand, Statul Major General, Direcția Operații

unei campanii militare, observăm la nivelul NATO și al coalițiilor o înțelegere și o acceptare mai mare față de folosirea capacităților de "nișă" ale diferitelor state, preferabilă încercărilor de a impune politici de dotare și echipare greu de realizat.

Apariția unor tehnologii noi, cu aplicații și capacități deosebite în domeniul militar, mărește și mai mult spectrul de confruntare și generează apariția de noi concepte.

În ultimul conflict din Irak au apărut concepte, mai mult sau mai puțin folosite și experimentate, precum operația "*Șoc și groază*", operații informaționale, operații bazate pe efecte, războiul de manevră, războiul contra insurgenților, războiul expediționar. Din analiza informațiilor limitate de care dispunem, putem trage câteva concluzii cu privire la desfășurarea acțiunilor militare:

a. Toate operațiile au fost **întrunite și multinaționale** – evidențiate de folosirea tuturor categoriilor de forțe ale SUA, cu o creștere semnificativă a celor speciale, cu o integrare de succes în planul de operații a forțelor militare străine: australiene, britanice, poloneze – urmată de integrarea a peste 27 de națiuni, inclusiv România, în operațiile militare post-conflict.

b. **Cooperarea dintre forțele de operații speciale și forțele principale**, la un grad nemaiîntâlnit, ilustrată de acțiuni neconvenționale, de tipul celor de căutare a conducătorilor Partidului Baas, un exemplu fiind cele de pe autostrada Bagdad–Tikrit, unde, pentru prima dată în istoria militară a SUA, elemente ale unității de forțe speciale *Delta Force* au primit în întărire un pluton de tancuri M-1 ABRAMS, pentru a asigura protecția forțelor la atacurile cu armament ușor și mijloace explozive improvizate;

c. **Capacitatea de prelucrare și exploatare** a unei cantități masive de informații<sup>1</sup>, specifică războiului bazat pe rețea, executarea atacurilor cu sisteme de armament de mare precizie, a manevrelor rapide și aplicarea tehnicilor de luptă adecvate situației tactice au permis un efect sinergic, forțele americane reușind să obțină rezultate mai bune decât cele preconizate.

d. S-a pus în aplicare o **puternică componentă informațională și psihologică**, încercându-se folosirea mass-media ca vector la încălcării psihologice a forțelor proprii, menținerii sprijinului popular și a suportului internațional. Aici trebuie să scoatem în evidență că apariția unor noi jucători în plan mediatic, precum „*Euronews*” sau „*Al-Jazeera*”, au făcut mult mai dificilă această întreprindere. Aici s-a cristalizat și conceptul împărțirii acțiunilor militare în acțiuni cinetice și non-cinetice, fiecare cu un rol bine stabilit în confruntarea secolului XXI.

Ca parte componentă a conceptului "*Șoc și groază*", care se dorea un concept cu efecte inclusiv psihologice, însă datorită mediatizării excesive înainte de declanșare și a imposibilității prezentării mediatice a efectelor, nu a realizat efectul scontat, folosirea armamentului cu mare precizie de lovire a fost generalizată. Dacă în primul Război din Golf numai 7% din armele folosite au fost de mare precizie, în săptămâna întâi a conflictului, procentajul loviturilor precise s-a ridicat la 95%.

Lovituri cu rachete de croazieră lansate de pe navele coaliției, lovituri aeriene asupra sistemului C<sup>2</sup> guvernamental și cel al apărării antiaeriene irakiene, asupra forțelor din Garda Republicana Specială, SRG (*Special Republican Guard*), fie din Garda Republicana, RG (*Republican Guard*), mai mult de trei divizii, dislocate în dispozitiv de protecție a obiectivelor din jurul Bagdadului.

*„Loviturile de precizie la mare distanță pot fi noul domeniu al războiului cel mai bine înțeles în întreaga paradigmă a noii revoluții în afacerile militare. În momentul creării și dezvoltării unor sisteme de lovire de precizie, ca JSTARS și ATACMS (Sistemul de rachete tactice al forțelor terestre), ideea de bază a fost să se creeze o capacitate de lovire flexibilă și poli-funcțională, cu rol de sprijin și creștere a consistenței și eficacității loviturilor trupelor de uscat”*

<sup>1</sup> Pentru a procura și introduce în rețea informațiile necesare hotărârilor din teatrul de operații, s-au folosit peste 40 sateliți de observare și dirijare, sisteme de cercetare de tipul AWACS și JSTARS, avioane fără pilot și mijloace electronice și optice din dotarea trupelor terestre sau forțelor speciale. Considerăm totuși că americanii au avut la dispoziție 12 ani pentru a identifica și localiza toate aceste obiective, lucru nemaiîntâlnit în istorie.

<sup>2</sup> FRUNZETI, Teodor Col. prof. univ. dr., **Securitatea Națională și Războiul Modern**, Editura Militară 1999, p. 113.

Potrivit planului de operații american, la atacul împotriva Gărzii Republicane au participat chiar și focul tancurilor coaliției.

Operațiile militare întrunite americane, care au vizat centrul vital al regimului lui Saddam Husein au fost, de fapt, o variantă a acțiunilor de luptă întrunite în mediul urban cu caracteristici CÎT: lovituri aeriene asupra concentrărilor de trupe și obiectivelor strategice și, pe fondul acestora, incursiuni rapide, cu efective reduse, susținute de un mare număr de blindate, urmate de retrageri la fel de rapide – o tehnica de hărțuire și intimidare pe care ar fi trebuit să o adopte, poate, forțele de apărare, considerate a priori mult mai numeroase și creditate cu o cunoaștere perfectă a terenului.

Apar tot mai des **loviturile de decapitare**, acțiuni de valoare strategică efectuate cu mijloace de valoare operativă sau chiar tactică, prin care, folosind la maxim capacitățile rețelei de senzori, se încearcă identificarea poziției exacte și lovirea cu mijloace de mare precizie și letalitate a conducerii inamicului.

*Putem ilustra cu exemple recente, cum ar fi acțiunea forțelor speciale ale SUA în Irak prin care s-a nimicit conducerea rețelei locale al-Qaeda în Irak, prin omorârea liderului, Abu Musab al Zarkawi Zarkaoui, împreună cu șapte dintre adjuncții săi, într-o casă situată la 50 km nord-est de Bagdad, în provincia Diyala, în apropiere de capitala provinciei Baqouba. Folosirea la maxim a capacităților de informații a unei unități specializate, folosirea rețelei de senzori pentru a-l depista și ai urmări mișcările și lovirea locului de dispunere cu două bombe de mare precizie, una ghidată pe fasciculul laser pornit de la bordul unui UAV, iar cealaltă de la sol, indică existența unor proceduri de operare detaliate, eficiente și îndelung practicate.*

*Trebuie scoasă în evidență aici capacitatea de a integra în aceeași rețea de comunicații – conducere și dirijare a focului a elementului de operații speciale aflat la sol, cu celulele de analiză a informațiilor, una în „Camp Nama” dispusă lângă Aeroportul Internațional Bagdad și cealaltă, cu capacități de analiză mult mai mari, dislocată la Fort Meade, SUA, cu UAV-ul care asigură iluminarea laser și cu aeronava F-16 care a executat atacul.*

Un alt exemplu elocvent este raidul Forțelor Speciale israeliene din localitatea Baalbek, Liban, unde s-a încercat prinderea conducătorului milițiilor Hezbollah, șeicului Muhammad Yazbek – un alt exemplu de operație cu forțe de valoare tactică folosite pentru îndeplinirea unui obiectiv strategic și unde s-au folosit UAV-uri, elicoptere AH-64 Apache și AH-1 Cobra.

Pentru a concluziona, suntem de acord că „diferența dintre clasic și modern la nivelul războiului actual este dată tocmai de CÎT, ce poate avea loc în toate domeniile acestuia, nu numai în cel militar. Conectarea la rețea reprezintă, în opinia noastră, nu numai acțiunea tehnică, ci implică și domeniul acțional, de management organizațional și dezvoltare a unor protocoale și proceduri de procesare, distribuție și stocare a informației, în strânsă legătură cu nevoile”<sup>3</sup>.

## **2. Creșterea capacității de avertizare și scurtarea timpului de decizie**

Din punctul de vedere al conducerii acțiunilor în CÎT, capacitatea de a fi avertizat corect, complet și oportun presupune realizarea unei percepții cât mai apropiate de realitatea situației din spațiul de confruntare.

Este foarte posibil ca, realizând o mare capacitate de avertizare, de cunoaștere permanentă a ceea ce se întâmplă în spațiul de luptă, să se schimbe raportul dintre libertatea de acțiune, inerentă conducerii operației și necesitatea de coordonare și de realizare a simultaneității, cerințe atinse mai mult printr-o conducere centralizată.

Din punctul de vedere al prelucrării datelor, sistemele digitale destinate supravegherii și avertizării specifice războiului bazat pe rețea produc un volum foarte mare de date, care ar putea sufoca pe comandanți cu informații, soluția fiind așteptată din partea unor viitoare echipamente ori proceduri de filtrare, ceea ce va asigura comandanților și statelor majore informații pertinente, ușor de exploatat, de regula sub forma de imagini grafice sau tabelare, concentrate în Imaginea Operațională Comună - COP.

Din punct de vedere tehnologic va fi posibil ca viitoarele tehnologii specializate să permită procesarea, compararea, diferențierea, orientarea spre beneficiari și analiza datelor și informațiilor

<sup>3</sup> ONIȘOR, Constantin, Gl bg. prof dr, Gândirea Militară, p. 130.

în regim automatizat, asemănător „modelelor umanoide”, corespunzător protejate din punct de vedere INFOSEC. În același timp, personalul din structurile de stat major va trebui să aibă abilitățile corespunzătoare acestui nivel tehnologic, rezultate în urma unor procedee noi de selecție, pregătire și antrenare.

La nivelul palierelor de comandă și control, încă din primul conflict din Golf s-a observat folosirea intensă a rețelelor de calculatoare pentru urmărirea, analiza și simularea cursurilor de acțiune ale inamicului<sup>4</sup>. Generalizarea simulării și modelării a permis comandanților nu numai să-și fundamenteze decizii pertinente și pe deplin „executabile” de către subordonați, cât mai ales determinarea corectă a nevoilor de asigurare logistică a fiecărei campanii sau operații.

Autorul prezentei comunicări a avut șansa de a participa la exercițiul prin simulare „CAPSTONE 1994”, unde a lucrat ca operator într-un punct de comandă al unui divizion de artilerie al US Army. În cadrul exercițiului, a cărei simulare se desfășura pe teritoriul Irakian, s-au „jucat” mai multe scenarii de acțiune a inamicului, căutându-se soluția optimă de rezolvare. Avantajul dat de tehnologie și de apariția incipientă a rețelelor, și ne referim aici la capacitatea sistemelor JSARS și AWACS de a furniza, prin terminale aflate în cadrul punctelor de comandă, informații extrem de precise despre obiectivele ce urmează să fie lovite, a dus la obținerea succesului în toate angajamentele în care respectivul divizion a fost angajat.

Avertizarea asupra situației are legături inerente și cu activitatea mass-media mondială, aceasta fiind o sursă publică, deservită ori asigurată de o rețea globală, de amploare fără precedent, omniprezentă și sprijinită pe echipamente corespunzătoare.

### 3. Obținerea superiorității și dominației informaționale

În cadrul CÎT, sistemul informațional, determinat de dezvoltarea rapidă a tehnologiei informației prefigurează un nou tip de război, a cărui fizionomie este dată de elementele specifice<sup>5</sup>, confruntarea în toate domeniile vizează cu precădere procesarea rapidă a informațiilor, realizarea fluxurilor decizionale continue și sigure, viteză și anticipație în decizie, forță de conducere, comunicații fiabile, informatică performantă și se translatează din sfera materială în cea informațională, iar oportunitatea informației suplinește, de cele mai multe ori, deficitul de forțe și mijloace.

Superioritate informațională în cadrul CÎT înseamnă realizarea condiției ca unul dintre adversari să știe mai mult decât celălalt. Decizia nu trebuie să se bazeze numai pe intuiție, ci pe cunoașterea permanentă a situației, *„intuiția rămânând numai un parametru în gestionarea neprevăzutului”*<sup>6</sup>.

Superioritatea informațională mai este dată și de parametrii calitativi (volum, viteză, intensitate, veridicitate etc.) în procesarea informației, de capacitatea de distribuție instantanee, ușor accesibilă de un operator cu pregătire medie.

Acest fapt este posibil să imprime orientarea permanentă a proceselor și fenomenelor militare, concomitent cu posibila schimbare a ponderii activităților factorilor de decizie și de sprijin al deciziei, în favoarea colectării, procesării și utilizării informației, cu extinderea mai mult decât probabilă a acestui proces asupra prevenirii conflictelor și în activitățile post conflict. Despre gradul de automatizare al primului război din Golf specialiștii au considerat că *„virtual toate aspectele războiului sunt acum automatizate, presupunând capacitatea de a transmite mari cantități de date în multiple forme diferite”*<sup>7</sup>, cu mențiunea că în această campanie s-au dislocat în teatru peste 3000 de computere, conectate la rețelele deja existente în SUA.

Desigur, sunt și unii critici ai conceptului CÎT, care consideră că prezența rețelelor de comandă și control, la nivel global și care asigură accesul instantaneu la toate structurile militare desfășurate, duce la o centralizare excesivă a controlului ierarhic de sus în jos. Nu suntem de acord cu această teorie și observăm că experiența conflictelor militare recente, unde au fost implicate

<sup>4</sup> GIBSON, TJ, maior, apud Toffler, Alvin și Heidi, **Război și anti război**, Ed Antet, 2000, p. 69.

<sup>5</sup> Ibidem, p 196.

<sup>6</sup> ONIȘOR, Constantin, Gl bg. prof dr, Gândirea Militară, p. 128.

<sup>7</sup> CAMDEN, Alan, apud Toffler, Alvin și Heidi, **Război și anti război**, Ed Antet, 2000, p. 69.



armate moderne, indică altceva. În conflictele din Golf s-a întâmplat exact opusul, comandanților asigurându-se o mare autonomie. Sistemul a permis însă accesul instantaneu la o serie de „servicii” precum informații, simulări, consultări, etc., permițând luarea unei decizii optime.

#### 4. Digitalizarea

O tendință inevitabilă în evoluția tehnologiilor, care va avea impact și asupra tehnicii și echipamentelor cu destinație militară, precum și asupra acțiunilor militare este digitalizarea, prezentă ca fenomen peste tot în CÎT. Nu vom face analiza conceptului din punct de vedere tehnologic, însă trebuie să menționăm câteva avantaje.

Problemele de interoperabilitate sesizate de forțele SUA în anii 80, după campaniile din Panama sau Grenada, au impus sintagma „acțiuni întrunite”. Aceasta s-a adoptat relativ repede la nivel tehnologic, conceptual și acțional, apărând echipamente, doctrine și regulamente de luptă care abordau problema și ofereau soluții de rezolvare. Interoperabilitatea mijloacelor de comunicații, între echipamentele și sistemele categoriilor de forțe, creșterea exponențială a volumului de informații și nevoia de procesare a acestora au grăbit apariție și folosirea tehnologiei digitale. Din cauza volumului mare, problemele de analiza a datelor și informațiilor trebuie să fie concentrate pe acțiunile care urmează să aibă loc, astfel ca acestea să fie identificate și conștientizate înainte de declanșarea acțiunilor.

Integrarea tuturor acestor sisteme, de cele mai multe ori construite cu tehnologii sau concepte diferite, dezvoltarea industrială civilă în domeniu, eficacitatea, capacitatea și acuratețea tehnologiei digitale și costurile relativ scăzute pentru performanța obținută au contribuit la generalizarea acesteia.

Introducerea tehnologiei digitale în statele majore a condus la mutații calitative ale procesului de comandă și control. S-au îmbunătățit semnificativ capacitățile de analiză și sinteză, creativitatea, capacitatea subordonaților de a asculta și de a comunica. Digitalizarea unui stat major are ca scop asigurarea superiorității informative, capacitatea de acumulare, prelucrare și exploatare a datelor utile pentru îndeplinirea misiunii.

Comunicarea internă în cadrul statului major astfel îmbunătățită permite fiecărui utilizator să aibă acces la datele stocate în baza de date a sistemului și să le actualizeze în funcție de nivelul de acces autorizat. Datele pot fi „extrase” dintr-un spațiu sau o sursă publice sau din sistemele militare. Protocoalele existente permit restricționări de acces sau de modificare. De exemplu, stația de lucru a modulului de informații poate citi și modifica situația din datele inamicului dar are acces limitat la situația și datele proprii, pe care le poate numai consulta.

Utilizatorul poate avea acces instantaneu la situațiile realizate de diverse module ale statului major și pe plan intern, poate să schimbe mesaje de tot felul, datorită soft-ului de poștă electronică. Operatorul de stat major are o mai mare libertate de acțiune și responsabilități mărite, îndeosebi pentru gestionarea acestui proces, de a căuta informația acolo unde se găsește și de a o trimite acolo unde trebuie să ajungă.

Digitalizarea completează, de asemenea, aptitudinile de analiză și sinteză ale personalului de stat major. Asistența automatizată prin furnizarea formatului documentelor permite operatorilor din statul major să se concentreze asupra lucrurilor importante. Sistemul le permite să aibă la dispoziție orice informație utilă despre inamic, forțe proprii și aliați, lucru care asigură luarea rapidă a deciziei, și deci crearea unui avantaj.

Managementul datelor constă în prezentarea informației într-un mod explicit, pentru a permite o evaluare rapidă, completă și coerentă a situațiilor tactice, în împărtășirea concluziilor, comunicarea lor rapidă, în facilitarea transmiterii părților grafice a mesajelor.

Una din consecințele sistemelor de informații în epoca digitală este inundarea cu informație, iar informația în exces poate duce la paralizarea statului major și amânarea deciziei. Considerăm că cheia de boltă a arhitecturii unui stat major în era digitală este protocolul prin care se legitimează modul de identificare a informațiilor relevante și viteza cu care se prezintă acestea factorilor de decizie. Practica a demonstrat că volumul de date și informații folosite de comandant pentru luarea deciziei este foarte mic. Din multitudinea de informații adunate de statul major, multe dintre ele nu

prezintă interes pentru luarea deciziei. De aceea, informațiile ajunse la comandant trebuie să fie sub forma unei sinteze, să cuprindă numai esența.

Comandantul unei mari unități nu ia decizii bazate pe rapoarte despre tancuri izolate, ci mai degrabă bazate pe perceperea manevrei unei unități inamice de tancuri și pe înțelegerea scopului acestei manevre. Sistemul de lucru în epoca digitală a CÎT, într-un stat major conectat la rețea, se poate dovedi a fi periculos, dacă se scapă din vedere lucrurile cu adevărat esențiale. Majoritatea paragrafelor și anexelor dintr-un ordin de operații în formatul actual, cuprind mai mult probleme interne, care pot afecta înțelegerea „intenției” comandantului.

Conform spuselor Generalului Fritz Von Korjj, comandantul Școlii de Ofițeri a Forțelor Terestre Germane: „digitalizarea (computerizarea) luptei nu-l va lipsi pe comandant de responsabilitate și de necesitatea asigurării libertății de acțiune”<sup>8</sup>.

Preocupări de digitalizare există și la nivelul NATO. În cadrul Grupului de armament al Forțelor Terestre din țările membre, NAAG<sup>9</sup>, una din cele șase funcții declarate, la care România participă activ, este LG1 – Câmpul de Luptă Digitizat. În acest for de lucru sunt interoperabilizate sistemele terestre, se stabilesc nevoi, proceduri și protocoale tehnice de schimb de informații la nivel tactic și operativ, pe verticală și pe orizontală, de la nivel corp la batalion și chiar companie.

### 5. Generalizarea conflictelor în mediul urban

O mutație foarte importantă din fizionomia CÎT viitor, o provocare pentru specialiști și luptători, ale cărei semne au apărut chiar și în conflictele de la sfârșitul secolului XX, este conflictul desfășurat în mediu urban. Acest fenomen este determinat, în primul rând, de tendința ca tot mai mulți oameni să locuiască în mediul urban, fiind posibil ca peste două decenii aproximativ 70 la sută din populația globului să trăiască în oraș.

Folosirea echipamentelor avansate de informații, supraveghere, cercetare și achiziție a țintelor, care produc date și informații în timp real, reduce semnificativ eficiența acțiunilor militare ale forțelor convenționale, anulând o bună parte din avantajele unui teren frământat.

În ultimul conflict din Irak, în opinia noastră precursorul CÎT, atacul asupra Bagdadului, unde se afla centrul de greutate al operației coalitiei – respectiv Saddam și instituțiile sale politico-administrative, a fost gândit ca lovitură de decapitare, efort cu caracter întrunit și interagenții, folosind ultimele descoperiri tehnologice.

În planurile de atac ale Pentagonului, Saddam a fost catalogat ca *"leadership target"* (țintă "prezidențială") și, în consecință, a fost "vânat" din primele momente ale războiului. În noaptea 8 aprilie 2003, un bombardier B-1B a lansat patru bombe perforante, de tip JDAM, GB-31 (900 kg), asupra unui obiectiv unde se presupunea că s-ar găsi dictatorul și fiii săi. Atacul aerian a fost lansat pe baza informațiilor oferite de operatori din forțele speciale sau serviciile de informații aflați în dispozitiv în oraș, care au localizat potențialele obiective în care Saddam, cei doi fii ai săi și alte ținte de valoare (*High Value Target - HVT*) obișnuiau să se adăpostească pe timpul nopții. *"Avem agenții CIA pe teritoriul Irakului nu doar ca să știm locul în care se află Saddam în Bagdad, ci să fim siguri ca informațiile pe care le deținem rămân valabile cel puțin câteva ore"*<sup>10</sup>.

Selecția obiectivelor militare, inclusiv sediile instituțiilor regimului, s-a făcut ținându-se seama de „povara” evitării impactului mediatic nefavorabil obținut în cazul pagubelor colaterale și trezirea reacțiilor adverse la populația locală, a căror inimi și suflete trebuiau „câștigate” în cadrul operației informaționale. Operație care a cuprins toate armele sale importante: imagini prezentate la televiziune, e-mail-uri și telefoane secrete, fluturași aruncați în punctele de comandă ale inamicului. *"Este un război total diferit, un război psihologic, care nu tolerează un număr mare de victime în rândul civililor, întrucât a fost declarat război de eliberare"*<sup>11</sup>.

<sup>8</sup> Pentru detalii a se vedea Revista Forțelor Terestre Franceze, nr.1, 2004, pp.8-10.

<sup>9</sup> NAAG – *NATO Armies Armament Group* – Grupul de Armamente al Forțelor Terestre din NATO, promovează cooperarea, tehnologizarea, dezvoltarea și standardizarea pentru sistemele terestre. Pentru detalii a se vedea BĂDĂLAN, Eugen, Gl dr., *Sensul Transformării*, Editura Militară 2005, pp 324-336.

<sup>10</sup> TURNER, Stansfield, ex director CIA, apud *Observatorul militar*, nr. 19 / 2003.

<sup>11</sup> PENA, Charles, directorul Institutului Cato pentru Studii Politice și de Apărare, Washington DC, apud *Observatorul militar*, nr. 19 / 2003.

## 6. Generalizarea Teatrului de Operații la nivel global

Pe de o parte, efectele globalizării din ultimii 10 ani au determinat dezvoltarea unui model impredictibil și complex al conflictului armat. Unii experți militari și politologi, preocupați de pregătirea pentru viitorul război, specific condițiilor începutul de secol XXI, consideră că vor apare forme clasice ale conflictului armat, de tip CÎT sau hibride. Însă indiferent de tipul de conflict, caracterul expediționar este din ce în ce mai pregnant. În contextul abordării, de tot mai multe state, a unor concepte strategice globale, unde interesele naționale de securitate nu se mai rezumă la apărarea teritoriului național, vechile distincții între conflictul civil, cel național și cel internațional, între securitate internă și externă (internațională) au început să se disipeze.

A devenit tot mai evident că, într-o eră în care forțe transnaționale și substatele, bazându-se pe tehnologii și echipamente comerciale sau obținute prin manufactură proprie, au căpătat aplomb și au reușit să depășească granițele naționale, concepte precum războiul civil, terorismul și proliferarea armelor de distrugere în masă, nu mai pot fi limitate sau izolate în cadrul anumitor state sau regiuni.

Încă de la începutul anilor 90, aceste fenomene au izbucnit ca amenințări majore la securitatea globală, tocmai pentru că diminuează distincția făcută între crize interne și externe. În aceste noi condiții, forțele transnaționale și substatele amenință nu doar statele ci chiar societatea democratică, în ansamblul ei și prin aceasta, stabilitatea internațională în sine. În consecință, ideile tradiționale despre arta războiului sunt încercate, pe măsură ce dimensiunile politice, economice și militare ale securității aproape au fuzionat, iar războiul dintre un stat și un altul pare să fi fost înlocuit de noile forme de conflict Intra-statal și trans-statal.

Pe de altă parte, CÎT permite folosirea unor sisteme de arme în orice punct al globului, fără ca distanța să mai constituie, cel puțin din punct de vedere al conducerii, un impediment.

În doctrina americană, în timpul anilor 90, conceptul de spațiu de luptă (*battle space*) a înlocuit conceptul de câmp de luptă (*battle field*), concept care a definit conflictul armat din timpul campaniilor lui Alexandru Macedon până la al doilea Război Mondial. În esență, conceptul de spațiu de luptă a permis o trecere de la organizarea lineară a trupelor către o concentrare a efectelor pe toate dimensiunile și simultană (*full-dimensional*)<sup>12</sup>. Subscriem și noi întru-totul acestei concepții.

Nu în ultimul rând, în cadrul CÎT, *“diferențele clare dintre elementele de dispozitiv, dintre față și spate, sau dintre teatre de operații și teatre de acțiuni strategice, vor continua să dispară, pe măsură ce instrumentele războiului devin din ce în ce mai interdependente și, valabil în cazul comunicațiilor și sistemelor spațiale, pe măsură ce scad diferențele calitative și de afordabilitate între sistemele militare și cele comerciale”*<sup>13</sup>.

În același mod, doi strategii chinezi au argumentat că pășim într-o eră în care *„nu există teritoriu care nu poate fi depășit; nu există mijloace care nu pot fi folosite în război; și nu există teritoriu sau mijloc care să nu poată fi folosite împreună”*<sup>14</sup>.

În concluzie, în contextul politic actual și al CÎT, considerăm că Teatrul de Operații Militare ca entitate geografică s-a disipat, că inamicul poate fi prezent peste tot, inclusiv pe frontul mass-media, iar componenta de protecție a forțelor, populației și centrelor de greutate proprii, strategice și operative, devine din ce în ce mai importantă, implicit dependentă de tehnologia modernă și mare consumatoare de resurse.

## 7. Creșterea rolului structurilor multinaționale și a caracterului expediționar

Procesul de transformare a structurilor militare – în care formele învechite ale conflictului linear au fost înlocuite de noile forme ale conflictului non-linear, asimetric, iar tehnologia modernă

<sup>12</sup> Pentru mai multe detalii cu privire la doctrina americană a se vedea manualul *“Operations, Field Manual 3-0 “U.S. Army Dept., Washington, D.C.: Department of the Army, June 2001, pp. 4-20 la 4-21.*

<sup>13</sup> CZEGE, Huba Wass și SINNREICH, Richard Hart, *Conceptual Foundations of a Transformed U.S. Army*, Institute for Land Warfare Paper 40 (Washington, D.C.: Association of the United States Army, March 2002);

<sup>14</sup> LIANG, Qiao and XIANGSUI, Wang, *Unrestricted Warfare* (Beijing: People's Liberation Army Literature and Arts Publishing House, 1999), p. 199, apud Evans, Michael. *Teoria militară și viitorul războiului* ( Military Theory and the Future of War), Naval War College Review, Volumul 56/ 3 din 21 iunie 2003, pp. 8-9.

a eliminat distanța din ecuația de putere – a fost recunoscut ca generator de noi concepte. Spre exemplu, unul din cei mai recunoscuți strategii americani, Phillip BOBBITT, a observat că „*Securitatea națională va înceta să fie definită doar prin intermediul conceptului de graniță, deoarece atât legăturile între societăți cât și atacurile asupra lor coexistă în cadrul dimensiunilor psihologice și infrastructurale, și nu în planul erodat, marcat de ocuparea și stăpânirea teritoriului*”<sup>15</sup>.

Și în Strategia de Securitate Națională a României sunt identificate acțiunile expediționare și în cadrul forțelor multinaționale ca având un rol important în păstrarea securității naționale.

Problema este diferența de tehnologie și resursele alocate acestui domeniu. Dacă problemele avute în cadrul forțelor SUA, structura militară cu cele mai mari resurse financiare din lume, sunt pe cale de a fi rezolvate, nu același lucru se poate spune despre aliați și parteneri de coaliție, unii chiar potenți din punct de vedere material, dar cu constrângeri de altă natură.

În CÎT, diferențele de dezvoltare tehnologică și de utilizare a tehnologiilor avansate, existente în cazul operațiilor întrunite multinaționale sau al celor desfășurate în cadrul unei alianțe ori coaliții, pot determina scăderea eficienței acțiunilor per ansamblu, fac imposibilă atingerea simultaneității și păstrarea unui ritm constant și coordonat al acțiunilor, duc chiar la creșterea costurilor și a pierderilor, ceea ce induce noi vulnerabilități.

Aceste limitări sunt înțelese și acceptate de experți, însă decizia de a achiziționa sisteme care să asigure compatibilitatea și interoperabilitatea se dovedește un proces mult mai lent, din cauza constrângerilor economice și politice.

O importanță deosebită o are **capacitatea de susținere a forțelor în teatrul de operații**, impusă de creșterea ritmului, distanțelor și vitezei operațiilor viitoare.

Considerăm că, în mediul de confruntare specific CÎT, autonomia ridicată a structurilor, diversitatea mare de forțe și mijloace și dispariția conceptelor gen “linia frontului”, vor diminua diferențele specifice dintre forțele luptătoare, cele de sprijin de luptă și cele de asigurare.

În procesul de constituire a structurii de forțe, la constituirea și dotarea componentei expediționare, este esențială și hotărâtoare alegerea proporției corecte între mărimea forțelor, potențialul lor combativ, capacitatea de sprijin și de susținere în teatru.

Din punctul de vedere al logisticii, acest lucru presupune crearea unor structuri logistice expediționare modulare, de tip joint, introducerea unor tehnologii avansate de prognoză, diagnosticare, planificare, executare și refacere logistică, cu capacități de susținere proprii, dar care să permită și stabilirea unor aranjamente de completare cu resurse existente în teatru. În aceste condiții, capacitatea de conectare a structurilor logistice românești la sistemele de evidență electronică existente în cadrul structurilor MJLC<sup>16</sup> ale NATO sau coalițiilor multinaționale este vitală.

## 8. Dependența de tehnologie

Dezvoltarea științei și tehnologiei conflictelor armate este dirijată, indiscutabil, de factorul politic. În același timp, însă, tehnologia militară influențează politica și arta militară. Întreaga fizionomie a războiului s-a schimbat, de exemplu, prin crearea armelor spațiale, care introduc a patra dimensiune în conflictele armate. Toate înnoirile tehnologice din domeniul militar sunt perfecționări tehnologice ale științelor naturii (cibernetica, fizica modernă, chimia, matematica etc.), specialiștii străini constatând că circa 400 de tehnologii au dublă folosință, în domeniile civil și militar. În prezent, mai ales în sfera aero-spațială, capacitatea tehnologică civilă revoluționează tehnologia militară.

Schimbările tehnologice vor influența schimbări în: eficacitatea, performanțele militare, operaționale, manevrabilitatea etc., dar și simplitatea, robustețea și capacitatea de protecție și de a

<sup>15</sup> MJLC – *Multinational Joint Logistic Centre*, Centrul Multinațional Logistic Întrunit. În operațiile multinaționale se creează acest centru nodal unde se procesează toate informațiile și se planifică și conduc toate acțiunile cu caracter logistic din teatru.

<sup>16</sup> BOBBITT, Philip, *Călcâiul lui Ahile: Războiul, pacea și cursul istoriei (The Shield of Achilles: War, Peace and the Course of History)*, editura Knopf, New York, 2002, p. 813.

încorporează noua tehnologie, pentru că aceasta din urmă înseamnă ascendent moral și tehnic, standarde înalte, superioritate. Se estimează, totodată, că ar putea să apară noi sisteme de arme: arme neletale, tehnologii și tehnici nedestructive, arme psihotronice, război virtual, generalizarea războiului în spațiul cosmic, etc. În orice caz, înnoirile în strategia viitorului război vor fi provocate de înnoirile în tehnologia militară, mijloacele cu care vor fi duse acțiunile de luptă și operațiile.

În ultimii 15 ani, acțiunile militare au avut loc între oponenți cu diferențe imense, în care avantajul dat nu numai de tehnologie dar și de resursele avute la dispoziție, a fost covârșitor în favoarea învingătorului.

Nu au existat confruntări între actori sensibil egali așa că nu putem ilustra prin exemplificare un scenariu de CÎT sau să tragem concluzii false în ceea ce privește viitoarea desfășurare a acțiunilor militare între asemenea oponenți, înzestrați asemănător.

Astfel, suntem de părere că dependența prea mare față de tehnologie poate fi periculoasă, îndeosebi într-un CÎT cu abordări asimetrice.

Recentele confruntări militare din Irak au scos în evidență pericolul născut dintr-o dependență prea mare față de tehnică. Pe de o parte, supremația electronică și cibernetică certă a făcut posibilă declanșarea acțiunilor militare americano-britanice când aceștia aveau un raport de forțe net inferior. Astfel, s-a plecat la ofensivă în condițiile în care irakienii aveau superioritate, cel puțin în forțe terestre. Și aici au ieșit în evidență vulnerabilitățile elicopterului față de atacurile de la sol, dar și scăderea fiabilității și înmulțirea defecțiunilor mecanice frecvente.

În aceste acțiuni militare recente s-a dovedit că se poate acționa, chiar cu mijloace primitive sau mai puțin sofisticate împotriva celei mai performante tehnici care exista la ora actuală. În momentul în care toate armatele vor deveni dependente de rețelele de calculatoare, se vor găsi mijloace eficiente, cum ar fi cele generatoare de impuls electromagnetic, sau cele care să scoată din funcțiune alimentarea electrică și care să scoată din funcțiune întreaga rețea, contracarând astfel marele avantaj pe care îl are o armată deplin ciberneticizată.

Suntem de părere că nu trebuie să considerăm revoluția tehnologică drept unic și cel mai important element. În această ecuație contează foarte mult conceptele și doctrinele, a căror evoluție este mai lentă decât cea tehnologică. Contează foarte mult procesul educațional și nivelul de instruire. Contează capacitatea liderilor de a folosi această nouă tehnologie și de a o introduce în ciclul de planificare strategică. Contează capacitatea noastră de a adapta permanent conceptele, doctrinele și actele normative pentru posibilitățile practice, de ceea ce putem pune la dispoziția forțelor.

Și mai contează și capacitatea noastră de a identifica acele elemente de tehnologie care să permită forțelor românești prezente în cadrul unei coaliții multinaționale sau NATO, de a se racorda la rețelele respectivei forțe. Spre exemplu, în campania anglo-americană din 2003, războiul bazat pe rețea a fost cu adevărat desfășurat numai de către americani. Forțele britanice, cel mai constant aliat al SUA, când a fost necesar să intre într-o anumită rețea, furnizată de americani, deși nu aveau respectiva tehnologie, au solicitat terminalele respective și permisiunea de a le folosi cu împrumut.

Și teoriile referitoare la dispariția din câmpul tactic ca mijloacelor blindate nu au avut acoperire, demonstrându-se că, dimpotrivă, tancul și transportorul blindat au avantaje pentru lupta în localitate, pentru efectul psihologic și pentru protecția pe care o oferă trupelor proprii. De altfel, în acțiunile postconflict din Irak, transportoare amfibii blindate din dotarea detașamentelor românești au fost și continuă să fie foarte apreciate pentru mobilitate, protecția și sprijinul de foc pe care le oferă.

### **9. Creșterea rolului și resurselor alocate protecției forțelor**

Deși nu este direct legat de conceptul CÎT, ci mai degrabă de condițiile politico-economice ale începutului de secol, dezideratul de protecție a forțelor proprii, pornit atât din necesitatea politică cât și generat de fenomenul terorismului internațional, impune măsuri organizatorice deosebite și eforturi tehnologice și logistice considerabile. Și aici își găsesc locul principiile CÎT, în mod deosebit încercarea de a crește la maxim gradul de protecție a forțelor și populației proprii. Problemele mai dificil de rezolvat sunt însă cele generate de atacurile teroriste sinucigașe sau de folosirea unor mijloace nucleare, chimice, bacteriologice și radiologice.

În ultima confruntare din Irak, în care s-a folosit pentru prima dată conceptul de război în rețea, după ce aceasta a fost “declarată” încheiată, au început acțiunile asimetrice ale unor grupuri de gherilă. În aceste noi condiții s-a dovedit ca eficiența CÎT nu mai este atât de mare, că au apărut pierderi umane importante, cu efect politic, care impun regândirea strategiei și a calculului de forțe și mijloace adoptate inițial.

### 10. Creșterea rolului instruirii și educației militare

După părerea noastră, în cadrul CÎT, instruirea și educația militară au un rol extrem de important, în mod deosebit pe două paliere.

Pe de o parte, instruirea militarilor care operează sistemele tehnologice sofisticate este vitală pentru asigurarea funcționării acestora. Acest proces, deosebit de dificil la o primă vedere, este mult ușurat de o serie de factori cum ar fi: existența unui nivel din ce în ce mai ridicat de pregătire generală; capacitate mai ridicată de adaptare la progresul tehnologic, îndeosebi în rândul tinerilor; existența unor sisteme și programe de instruire asistate de calculator; existența unor sisteme extrem de avansate și eficiente de simulare.

Pe de altă parte, educarea liderilor este un proces din ce în ce mai complex și mai costisitor, temporal, logistic și financiar. Este clară necesitatea de a avea, în CÎT, în domeniul cunoașterii și al gândirii acționale, un înalt nivel al pregătirii științifico – metodice, în toate domeniile artei militare. Rețelele și tehnologiile de interconectare, generalizarea tehnologiei informației și a simulării, sunt concepte și soluții din ce în ce mai abordate și studiate în instituțiile sistemului național de învățământ militar.

În concluzie, confruntarea înalt tehnologizată specifică începutului de mileniu influențează direct tactica, arta operativă și strategia statelor. Putem concluziona că, în războaiele de la începutul mileniului III, vor fi folosite o multitudine de mijloace de acțiune specifice conflictelor asimetrice, „sistemele strategice ale confruntării relevând o asimetrie majoră, permițând realizarea supremației aeriene, dar și elemente de echivalență, mai ales în plan informațional, mediativ și în spectrul electromagnetic, ceea ce a compensat și va compensa superioritatea obținută în alte domenii ale luptei”<sup>17</sup>.

### Bibliografie

- [1] BĂDĂLAN, Eugen, G1 dr., **Sensul Transformării**, Editura Militară 2005.
- [2] BOBBITT, Philip, **Călcâiul lui Ahile: Războiul, pacea și cursul istoriei** (*The Shield of Achilles: War, Peace and the Course of History*), Editura Knopf, New York, 2002.
- [3] CAMDEN, Alan, apud Toffler, Alvin și Heidi, **Război și anti război**, Ed Antet, 2000.
- [4] CZEGE, Huba Wass și SINNREICH, Richard Hart, **Conceptual Foundations of a Transformed U.S. Army**, Institute for Land Warfare Paper 40 (Washington, D.C.: Association of the United States Army, March 2002).
- [5] Evans, Michael. **Teoria militară și viitorul războiului** (Military Theory and the Future of War), Naval War College Review, Volumul 56/ 3 din 21 iunie 2003.
- [6] FRUNZETI, Teodor, Col. prof. univ. dr., **Securitatea Națională și Războiul Modern**, Editura Militară 1999.
- [7] GIBSON, TJ, maior, apud Toffler, Alvin și Heidi, **Război și anti război**, Ed Antet, 2000.
- [8] LIANG, Qiao and XIANGSUI, Wang, **Unrestricted Warfare** (Beijing: People's Liberation Army Literature and Arts Publishing House, 1999).
- [9] ONIȘOR, Constantin, G1 bg. prof dr, **Gândirea Militară**.
- [10] \*\*\**Observatorul militar*, nr. 19 / 2003.
- [11] \*\*\**Revista Forțelor Terestre Franceze*, nr.1, 2004.
- [12] **Operations, Field Manual 3-0** “U.S. Army Dept., Washington, D.C.: Department of the Army, June 2001.

<sup>17</sup> ONIȘOR, Constantin, General de brigadă dr. *Op. cit.*, p. 89.

## FENOMENUL RAZBOI – CONCEPT, TRASAURI. RĂZBOIUL FENOMEN SOCIAL

Cezar COBUZ\*

*The facts and military events by their essence and destination become a distinctly domain of human activity - the war. This represents a conflict of maximum situation which acts as a bloody armed battle between two large groups of people who use organized armed violence, each one trying to impose his own will against the other in order to achieve his economically, politically, socially, religious, ideological, goals.*

*Regarded as a social reality, the war is one of the most complex social fields. This is different from other kinds of violences, by a row of distinct traits, such as its character of collective phenomenon and the open violence, the use of force, as distinct characteristic of armed conflict.*

**Key words:** *the war – social field*

Începutul noului mileniu aduce în prim plan una din marile probleme ale umanității și anume promovarea păcii și menținerea echilibrului internațional, aceste necesități satisfăcute printr-un compromis intervenit între interesele generale ale comunității internaționale și interesele specifice fiecărui stat membru al comunității.

Este evident faptul că noile amenințări cu care ne confruntăm sau ne vom confrunta în viitor nu pot fi abordate în mod corespunzător de către o singură instituție. Noua arhitectură europeană de securitate ce se încearcă a fi calificată este și va fi alcătuită dintr-o rețea de instituții ce se completează și se sprijină reciproc - ONU, OSCE, NATO și UE.

Încă de la apariția sa, fenomenul militar s-a manifestat deplin în cadrul societății. Utilitatea sa pentru viața politică, economică și socială a comunității umane a căpătat o însemnătate uriașă pe măsura dezvoltării acesteia. Ca fenomen social, fenomenul militar este strâns legat de modul de dobândire a avuției. De altfel „modul în care ne războim reflectă modul de a făuri avuția, iar modul în care ne antirăzboim trebuie să reflecte modul de a ne război. Războaiele contemporane ridică sau coboară prețul benzinei la pompă, al hranei în magazine, al acțiunilor la bursă. Fac ravagii ecologice (...). Erup în domiciliile noastre prin intermediul micului ecran (...). Războaiele din trecut răzbat peste timp spre a ne afecta viața prezentă (...) războaiele purtate acum o mie de ani au dus la inventarea ierarhiilor lanțului de comandă – o formă de autoritate familiară milioanele de salariați ai lumii actuale. Până și războaiele din viitor – fie plănuite, fie doar imaginate – ne pot fura din banii de impozite”<sup>18</sup>.

În concepția specialiștilor militari, începutul de secol și mileniu, pune în evidență noi concepte de soluționare a conflictelor militare. Fenomenul militar modern a demonstrat că folosirea tuturor mijloacelor într-o confruntare armată, dau din ce în ce mai mult o fizionomie nouă luptei și operației<sup>19</sup>.

Viitorul oferă cu certitudine perfecționarea unor categorii de sisteme de armament, de mare putere de distrugere, capabile să acționeze în cele patru medii de confruntare, să lovească obiective la distanțe foarte mari, în scurt timp și cu maximă precizie, în orice condiții de timp, anotimp și stare a vremii<sup>20</sup>.

Faptele și evenimentele, militare prin esența și destinația lor, se constituie într-un domeniu distinct al activității umane și, anume, războiul. Privit ca realitate socială, se poate constata că războiul este unul dintre cele mai complexe domenii sociale. Această complexitate derivă dintr-un amestec variat de condiții de care atârnă succesul sau insuccesul unei lupte. „El este produsul simultan al unor nenumărate forțe materiale, morale, intelectuale și economice, cum ar fi: starea

---

\* **Locotenent-colonel, Comandantul Batalionului 198 Logistic – Brigada 15 Mecanizata „Podu Înalt”**

<sup>18</sup> Alvin și Heidi Toffler, **Război și anti-război. Supraviețuirea în zorii secolului XXI**, Editura Antet, București, 1995, p.16.

<sup>19</sup> Gl. Prof. Univ. Dr. Mircea MUREȘAN, **Curs de artă militară**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005, p. 4.

<sup>20</sup> Ibidem p. 2.

fizică a soldatului, starea sanitară, elan sau panică, aprovizionări, anotimp, teren, climă, întâmplare fericită ori întâmplare funestă!

Războiul este mult mai mult decât numai o simplă chestiune de strategie, aprovizionări și armament, căci el rezumă o întreagă epocă istorică, toată știința, toată economia, toată cultura, toată tehnica unui timp se oglindesc într-însul! Căci elementul pur omenesc al războiului din ce în ce mai mult este înlocuit cu unul rațional impersonal, care este instrumentul de luptă. Așa că adevăratul studiu adâncit al războiului, la care ar trebui să contribuie toate științele: geografia, fizica, chimia, mecanica, meteorologia, biologia, medicina, psihologia, etica, istoria, pedagogia, sociologia, dreptul”<sup>21</sup>.

În definirea esenței războiului nu întotdeauna au fost incluse o serie de laturi și trăsături importante ale acestui fenomen social, fără de care nu se poate înțelege războiul în multitudinea însușirilor sale caracteristice. Studiul războiului, de asemenea, nu se poate limita la analiza aspectelor sale pur militare (lupta armată) deoarece războiul are implicații profunde asupra tuturor domeniilor vieții sociale. Războiul – scrie Jerzy J.Wiatr – nu poate fi redus la acțiunile militare ... nu poate fi interpretat numai cu ajutorul categoriilor pur militare... El este o stare a întregii societăți....<sup>22</sup>

Ca o stare a întregii societăți, războiul, prin evidențierea tipului de relații sociale care stau la baza lui, reprezintă în mod incontestabil, o formă specifică de conflict social, fapt care este denumit „conflict armat”. Printre numeroasele forme de relații conflictuale, războiul este singura formă de violență – armată. Războiul scrie Jerzy J.Wiatr, reprezintă o astfel de stare a societății în cadrul căreia un conflict ascuțit cu un grup extern oarecare sau un conflict intern ascuțit își găsește expresia într-o ciocnire armată<sup>23</sup>.

Războiul se deosebește de alte tipuri de violențe prin trăsături distincte. O primă trăsătură, unanim recunoscută, constă în faptul că părțile adverse sunt grupuri social-militare și nu indivizi izolați. Trăsătura cea mai frapantă a războiului – scrie, de pildă Bouthoul – „... este caracterul său de fenomen colectiv. În acest sens, războiul se deosebește și se separă net de actele de violență individuală”<sup>24</sup>. Desigur, în legătură cu aceasta, este important să se precizeze natura părților beligerante. În literatura de specialitate există numeroase scheme, în care numărul și natura părților angajate în conflict diferă de la autor la autor. De exemplu, unii consideră că războiul se poartă între rase; alții, între unități etnolingvistice sau culturale; alții, între zone geografice sau unități economico-geografice (exemplu provincie vs. provincie; sat vs. oraș, etc.); alții, între organizații religioase (exemplu, protestanți vs. catolici, ortodoxi vs. catolici); politice (stat vs. stat; partid vs. partid); ideologice (comunism vs. capitalism) etc.; alții, că războaiele se pregătesc între diferitele clase ale unei națiuni, iar războaiele dintre comunitățile umane, state sau coaliții de state, sunt războaie ale clasei dominante economice și, în esență, războiul este o relație conflictuală de clasă. În realitate războaiele se poartă între grupuri social-militare, organizate, pregătite, înarmate și direcționate în scopul folosirii violenței armate.

O altă trăsătură, de asemenea recunoscută de teoreticienii războiului, o constituie, ideea violenței deschise, a folosirii forței, ca trăsătură distinctivă a conflictului armat. Ideea nu este nouă, ea a fost formulată cu toată claritatea de Clausewitz ca fiind „un adevărat instrument politic, o continuare a relațiilor politice, o realizare a acestora cu alte mijloace”<sup>25</sup>, cu mijloace violente. Dar nici Clausewitz și nici alți teoreticieni – care și-au însușit și au dezvoltat această teză – nu au insistat asupra conținutului noțiunii de violență ca mijloc prin care impunem „inamicului voința noastră, scopul”<sup>26</sup>. Este însă evident că folosirea forței, recurgerea la mijloace violente poate avea loc în cele mai diferite situații, dintre care unele nu pot fi caracterizate, în nici un caz, ca stare de război.

<sup>21</sup> D.Gusti, **Opere**, vol. IV, Editura României, București, 1970, p.138.

<sup>22</sup> Cf.Jerzy J.Wiatr, **Sociologia maseslor**, Warsyawa, 1964, pp.38-39.

<sup>23</sup> Ibidem, p.39.

<sup>24</sup> Gaston Bouthoul, **Traite de sociologic**, vol.III, Paris, 1951, p.30.

<sup>25</sup> Carl von Clausewitz. **Despre război**, Editura Militară, București, 1982, p.67.

<sup>26</sup> Ibidem, p.53.



În război, pe prim plan se situează un anumit gen de violență fizică, organizată după reguli militare. Scopul violenței este slăbirea capacității de rezistență a inamicului în asemenea măsură încât să-l determine la încetarea oricărei împotriviri și la acceptarea voinței învingătorului. Pentru realizarea acestui scop, violența este organizată la scară socială, adică: a) există o forță militară, cât mai puternică, cu o anumită organizare și disciplină, care s-a pregătit în prealabil oricât de sumar, în vederea desfășurării acțiunilor de luptă; b) forța militară este înzestrată cu mijloace materiale (armament și tehnică de luptă) pentru exercitarea violenței.

Trăsăturile enunțate mai sus trebuie luate în totalitatea lor, într-o strânsă legătură și interdependentă; lipsa uneia sau alteia dintre aceste trăsături schimbă esența conflictului social și ca atare nu mai putem vorbi de război. Astfel, caracterizarea de mai sus ne permite să stabilim natura reală a unor situații conflictuale care sunt adesea identificate (în mod greșit) cu războiul, ca: luptele dintre triburile și gințile epocii primitive aflate într-o veșnică căutare de hrană sau a celor din epoca noastră care nu sunt expresia unei relații politice conflictuale (pirateria, banditismul colectiv, gangsterismul, loviturile de palat etc.). Trebuie să arătăm că situațiile politice conflictuale în care nu se folosește violența militară (blocadele economice, demonstrațiile de forță sau amenințările cu forța; manevre militare în apropierea granițelor unui stat etc.) sau se folosește numai de către una din părți (a se vedea intervențiile militare), se pot transforma cu ușurință într-un război de amploare. În practică este uneori destul de greu să se stabilească trecerile de la o situație conflictuală la alta – deoarece limitele sunt foarte mobile – și să determine, cu precizie absolută dacă este sau nu război. De aceea, trăsăturile enunțate anterior sunt considerate un criteriu sigur pentru determinarea războiului ca situație conflictuală specifică.

Impactul evolutiv al fenomenului militar asupra principiilor luptei armate aplicate în operațiile aliate de nivel operativ v-a fi subiectul lucrării de curs, acum la începutul unei Alianțe de ambiție în care Romania s-a angajat, și a cărei integrări a început prin amestecul unei arte militare de tradiție cu o alta a supertehnologiei și profesionalismului standardizat

Încă de la apariția sa, fenomenul militar s-a manifestat deplin în cadrul societății. Utilitatea sa pentru viața politică, economică și socială a comunității umane a căpatat o însemnătate uriașă, pe măsura dezvoltării acesteia.

Ca fenomen social, fenomenul militar este strâns legat de modul de dobândire a avuției. De altfel, „modul în care ne războim – afirmă celebrul viitorolog american A. Toffler reflectă modul de a făuri avuția, iar modul în care ne antirăzboi...”<sup>27</sup> completez, felul de a ne-o apăra.

Fenomenul militar, în analiza sa nu este privit ca un element independent, autonom în cadrul sistemului social. În strânsă legătura cu celelalte fenomene determină configurația societății. Cu toate că se prezintă în structuri variate și cu finalități și efecte diferite, el este, în oricare dintre ipostazele sale un produs specific al politicii care l-a generat.

**Fenomenul militar, poate fi definit ca, reprezentând un ansamblu de fapte și evenimente sociale, precum și instituțiile corespunzătoare acestora, militare prin esența și destinația lor, aflate într-o continuă procesualitate.**

Esența războiului indiferent de natura lui, v-a rămîne aceeași. Ea se bazează pe angajarea riscului existențial colectiv, acceptat de o comunitate umană pentru prezervarea drepturilor sale naturale evidențiate și conștientizate prin traseul politic și filozofia grupului de lideri sau percepută instinctiv la nivelul unei mase sau a unei grupări umane necontrolate.

Un prim aspect îl considerăm a fi procesul de mondializare al informației și participare la corecția deciziei a unui segment uriaș care reprezintă societatea civilă.

Al doilea aspect, fără îndoială, îl constituie cea de-a treia revoluție în domeniul tehnologiei militare, dar nu numai, deoarece nu putem vorbi de tehnologie fără a prelua impactul acesteia asupra regândirii teoriei războiului.

Sun Tzî a perceput fenomenul război ca “o problemă de importanță vitală pentru stat, domeniu al vieții și al morții, calea spre supraviețuire sau spre nimicire”<sup>28</sup>. Această opinie se

<sup>27</sup> Alvin și Heidi, Toffler, **Război și antirăzboi, Supraviețuirea în zorii secolului XXI**, Editura Antet, București, 1995, p.16.

<sup>28</sup> Sun Tzî, **Arta războiului**, Editura Militară, București, 1976, p.31.

plasează într-un moment când societatea chineză trecea printr-un proces de modificare a relațiilor economice și sociale la nivel de grup sau organizații gentilico-tribale. În concepția acestui mare gânditor militar, războiul se analizează și este determinat de cinci factori fundamentali, și anume : moralul, timpul (starea vremii), terenul, conducerea și norma sau doctrina. De-a lungul vremurilor, acest concept a fost exprimat în concordanță cu specificul societății reprezentate, nivelul valorilor materiale și spirituale și al evoluției acestora către paliere superioare.

Toate acestea pun în evidență faptul că fenomenul se manifestă între subiecți, după reguli scrise sau nescrise, ancorat în binomul spațiu-timp și sub comandă. Problema moralului se poate analiza și în ideea subordonării cunoștințelor unor ideologii ce pot îmbrăca forme precum cea religioasă, naționalistă, semită și antisemită, marxistă, idealistă etc. și pe care omenirea pe parcursul evoluției sale le-a parcurs, le-a îmbrățișat sau le-a respins. Din aceste aspecte, se poate desprinde ideea că încă din cele mai vechi timpuri acest fenomen a fost perceput și teoretizat ca unul profund și cu un clar caracter benign, ca urmare a interacțiunii complexe dintre actul biologic, experiența individuală și caracteristicile evolutive ale mediului social pe baza tipurilor de activitate specifică vremurilor<sup>29</sup>.

În concepția lui Clausewitz, filozofia războiului înseamnă un mod de a gândi rațional aceste fenomen, de a-l analiza în profunzime, în ceea ce are esențial și general. Acesta trebuie cercetat în ipostaza unui fenomen social complex și violent. Potrivit concepției acestuia, războiul îmbracă două nuanțe, cea de absolut și cea de real. Războiul absolut reprezintă un act de violență armată menit să constrângă o parte adversă să nu se mai opună părții învingătoare. Datorită acțiunii reciproce a forțelor, se induce ideea ridicării gradului de violență până la limita extremă posibilă, vizând în final nimicirea adversarului. Acest aspect se constituie ca un avertisment pentru ceea ce poate însemna acest fenomen, lăsat să se manifeste potrivit tendințelor sale naturale. Conceptul pur abstract nu ține seama de elementele definitorii pe care Sun Tzî le evidențiază cu mult timp înainte : timp, spațiu, realități sociale, politice și alți factori. Războiul real se deosebește de cel anterior prin faptul că el nu se desfășoară potrivit tendințelor și legilor acestuia, că ține seama de condiționările impuse de spațiu, timp, voința și interesele politice ale organizatorilor, aspectele logistice și limitele gradului de violență. Clausewitz explică această diferență între cele două concepte prin factorul politic deoarece acesta stabilește scopul războiului, introduce elementele de interes național și trasează conduita forțelor în operații militare.

Pe fondul dezvoltării societății umane, atât din punct de vedere material, cât și cultural, analiza și interpretarea acestui fenomen devin mai profunde, însă capătă și aspecte de diversitate. În concepția exprimată de mareșalul francez Foch, “războiul este o artă, ca toate celelalte arte, având teoria sa și principiile sale”<sup>30</sup>.

În această idee, Gaston Bouthoul exprima, parafrazând un dicton roman, că “dacă vrei pace, cunoaște războiul”<sup>31</sup>, situație care impune necesitatea pătrunderii tainelor, a mecanismelor și relațiilor determinate de acest fenomen, cel puțin la nivel teoretic. Potrivit teoriei acestuia și în opoziție cu concepțiile biologiste și psihologiste, având ca sprijin dovezile acumulate de istorie, arheologie, antropologie, sociologie etc., războiul este un fenomen socio-istoric, provenit din ordinea socială a existenței umane și nu depinde de firea omului. Pentru aceasta, apreciază că “războiul este un fapt absolut general, întâlnit la toate civilizațiile umane de la cele arhaice la cele moderne”<sup>32</sup>,

În continuarea ideii, G. Gouthoul remarca faptul că “dinamica fenomenelor militare depinde în principal de evoluția politicii internaționale în secolul următor, de măsura în care aceasta va rezolva sau nu tendințele existente și va reuși sau nu să stabilească un sistem de arbitraj eficace”<sup>33</sup>.

<sup>29</sup> Gl. prof. univ. dr. Mircea MUREȘAN, **Curs de artă militară**, Editura Universității Naționale de Apărare, București 2005, p.29.

<sup>30</sup> F. Foch, **Principiile războiului. Conducerea războiului**, Editura Militară, București, 1975, p.35.

<sup>31</sup> Gaston Bouthoul, **Op.cit.**, p. 152.

<sup>32</sup> Ibidem, p.14.

<sup>33</sup> Idem.

Nicolae Iorga, prezenta fenomenul război ca fiind “o cheltuială de forțe, o acțiune ce poate fi mai lungă, mai scurtă, terminată în câteva zile sau durând foarte mulți ani, chiar decenii întregi, ce urmărește un scop și este generat de o societate organizată”<sup>34</sup>.

Evoluția mijloacelor și tehnicii, învățămintele reieșite din conflictele armate ale vremurilor l-au determinat și pe generalul francez Andre Beaufre să analizeze fenomenul război dintr-o nouă perspectivă. Acesta aprecia că “războiul reprezintă un fenomen actual și de perspectivă, dar cu o serie de trăsături care îl deosebesc de marea conflagrație, având probabil caracter local cu noi reguli strategice”<sup>35</sup>. În virtutea acestei viziuni, gânditorul francez evidențiază două tendințe strategice ale viitoarelor conflicte armate, care astăzi sunt aplicate pe scară largă, respectiv, strategia faptului împlinit și strategia totală.

Apariția armelor nucleare a revoluționat atât conceptul de război, cât mai ales modul teoretic și practic de purtare. Acest lucru l-a determinat pe A. Beaufre să aprecieze că “problemele militare ale războiului modern sunt deosebit de complexe, ceea ce face foarte dificilă atât formularea corectă, cât și rezolvarea lor eficace”<sup>36</sup>.

Armamentul nuclear constituie un mijloc de luptă modern, neutilizat (cu excepția celor două lovituri nucleare ce au pus capăt celui de-al doilea război mondial) încă în conflictele și războaiele desfășurate până acum, folosit însă datorită puterii de distrugere, numai ca mijloc de descurajare sau amenințare. Nu de puține ori aceste arme au constituit mijlocul de influență asupra relațiilor dintre state. Aceste arme au determinat analiștii militari să emită teorii asupra unui posibil viitor război – războiul nuclear. Pe parcursul analizei teoretice a acestuia, s-au desprins și exprimat reticențe în posibilitatea de manifestare, în special cele privitoare la riscul distrugerii reciproce a beligeranților. Din această perspectivă, se manifestă tendința de a respinge posibilitatea războiului, fenomen ancestral care ar putea fi depășit de stadiul atins de civilizația umană, considerându-se problemele militare ca fiind un aspect întârziat al instituțiilor tradiționale, iar percepția capacității de distrugere a armelor nucleare este un factor important în susținerea acesteia și, totuși, lipsurile materiale, decalajul economic, informațional, tehnologic, cultural și spiritual ce se manifestă între națiunile lumii, determină conflicte și tensiuni și concură la exacerbară lor până la forma cea mai violentă, războiul.

Unii autori constată că “tendința de modificare a relației dintre război și politică prin inversarea raportului și transformarea mijloacelor violente în instrumente ale politicii internaționale în timp de pace”<sup>37</sup>. De asemenea consideră că “războiul nu poate fi pur și simplu înlăturat, desființat, ci el trebuie înlocuit prin alte instituții sociale care să-i exercite funcțiile fără violență și distrugeri”<sup>38</sup>.

Au existat și există însă păreri precum că, evoluția conceptului și modului de purtare a războaielor depind de dezvoltarea suportului material (armament, tehnică și mijloace de luptă) și informațional al acestuia. Nivelul atins de armamentul și tehnica de luptă, existente la un moment dat, a determinat caracterul, forma și tipul războiului desfășurat.

Atingerea, din punct de vedere teoretic, a posibilității distrugerii totale a adversarului concomitent cu manifestarea unor riscuri majore în întrebuițarea acestui tip de arme, a determinat căutarea altor forme și mijloace mai puțin convenționale, realizare a scopurilor, însă cu distrugeri materiale și umane, substanțial mai mici. Cu alte cuvinte, s-a căutat și se mai caută realizarea acelor forme și tipuri de războaie “cu față umană”.

Poate cea mai reprezentativă ilustrare a acestei speranțe este cea a războiului de tip “al treilea val”, descrisă de Alvin Toffler, în care definiția străveche a lui Sun Tzî este îmbrăcată cu schimbările obiective ale lumii post-industriale și pre-cibernetice. Potrivit teoriei acestuia, acum și în viitorul apropiat, se vor manifesta, în special, “războiul civilizațiilor” exprimat plastic prin “când

<sup>34</sup> Nicolae Iorga, **Stări sufletești și războaie**, Editura Militară, București, 1996, p.25.

<sup>35</sup> Andre Beaufre, **Introducere în strategie. Strategia acțiunii**, Editura Militară, București, 1974, p.13.

<sup>36</sup> Ibidem, p.5.

<sup>37</sup> Corneliu Soare, **Recitindu-l pe Clausewitz**, Editura Militară, București, 1993, p.191

<sup>38</sup> Ibidem, p. 193.

valurile istoriei intră în coliziune, se ciocnesc civilizații întregi”<sup>39</sup>. Dezvoltarea mijloacelor aeriene și aerocosmice a determinat atât utilizarea lor, cât și teoretizarea întrebunțării lor, transformând astfel câmpul de luptă clasic în “câmpul de luptă tridimensional”, creând posibilitatea apariției unor concepte, precum “război aerian”, “război aero-terestru”, “război aerocosmic”, “războiul stelelor”.

În aceste condiții, războiul viitorului va purta amprenta societății care-l va genera. Din această perspectivă se pune întrebarea: s-a schimbat sau nu esența războiului? Răspunsul presupune o analiză atentă a lumii de azi, a relațiilor inter și intra umane, organizaționale, statale. Ca fenomen social, reprezintă în continuare acea acțiune specifică a manifestării umane care are scopul de a impune voința unei părți asupra alteia, prin forță, utilizând cele mai moderne mijloace distructive, la îndemână. În virtutea acestei filosofii, astăzi se identifică o serie de războaie ce poartă amprenta dezvoltării tehnicii și tehnologiilor, precum “război informațional, imagologic, radioelectronic, psihotronic, holotropic” sau a unor domenii ale vieții sociale “război economic, politic, religios, etnic”. În acest context, forța nu se mai manifestă în maniera clasică, ci se va disimula și distribui în forțe complexe, aparent pacifiste, însă înzecit amplificate și antrenate pentru noile tipuri de riscuri și amenințări.

Natura viitoarelor războaie este greu de prezis, însă se manifestă tot mai pregnant două tendințe importante. Prima este aceea în care totalitatea statelor lumii se înarmează cu armamente și echipamente tot mai sofisticate, ceea ce deschide posibilitatea izbucnirii unor conflicte sau războaie între forțe și mijloace bine pregătite, constituind varianta războaielor simetrice. A doua tendință este aceea a confruntării forțelor regulate cu forțe neregulate, puse sub comanda unor centre de putere economică, religioasă, etnică ideologică etc., constituind varianta unor războaie asimetrice. Ceea ce este sigur este faptul că războiul viitor nu se va înscrie în totalitate în nici una dintre formele sau tipurile exprimate, ci se va manifesta ca un război cu multiple fațete, în care forțele combatante vor fi nevoite să facă față unei game diversificate de acțiuni, în toate cele trei medii naturale, toate purtând povara componentei internaționale.

Există o multitudine de definiții ale războiului. Deja în 1906 sociologul francez Jean Lagorgette avea strânse mai mult de 150 de definiții; ele s-au multiplicat. Noțiunea este folosită atât într-un sens mai precis, cât și într-unul mai vag. De multe ori, războiul este definit în mod simplu ca sinonim luptei. Definiția propusă de Gastorn Bouthoul, inițiatorul polemologiei ca știință a războiului, se pare că este cea mai validă și cea mai utilă. „Războiul – scria Hytier – este o luptă armată sângeroasă între grupuri organizate”<sup>40</sup>. Cu alte cuvinte, războiul este situația conflictuală de maximă încordare ce se manifestă sub forma luptei armate sângeroase și distrugătoare, între două grupuri mari de oameni (națiuni, popoare, state sau alianțe ale acestora), care folosesc violența armată organizată (forțe armate, mijloace tehnice și o tehnologie – metode și procedee – de nimicire și distrugere), fiecare urmărind să-și impună voința asupra inamicului, pentru a-și realiza scopurile economice, politice, sociale, ideologice și religioase.

Astăzi fenomenul război cuprinde pe lângă acțiunea militară – lupta armată – și acțiuni politico-diplomatice, economice, ideologice, psihologice etc. Chiar și în aceste condiții, locul central îl constituie lupta armată prin legile sale specifice și prin caracterul și sfera lor. Lupta armată, acționând din interiorul fenomenului război, căpătând un caracter atât de distructiv, încât depășește limitele pe care politica le trasează acestui fenomen.

În concepția specialiștilor militari străini și autohtoni războiul viitorului, purtat cu armele relativ pașnice ale cunoașterii, va duce la crearea unor adevărate coridoare între supraputeri și zonele lor de interes. El nu va viola pacea, deci va coexista cu aceasta. Exemplul cel mai semnificativ este “războiul rece” purtat pe fondul păcii mondiale și chiar în prezent, când războiul clasic este uzual chiar în accepțiunea marilor puteri. Perioada dintre momentele în care tac diplomații și se aude primul foc de armă, iar toate celelalte mijloace de presiune și de intimidare sunt folosite la maximum, arată că deja este mai puțină pace și mai mult război, însă de un alt tip, unul care se simte, afectează, dar nu ucide și nu se vede.

<sup>39</sup> Alvin Toffler, **Război și antirăzboi**, Editura Antet, București, 1996, p. 31.

<sup>40</sup> Adrienne Hytoer, **La guerre**, Paris, 1951, p. 20.

## Bibliografie

- [1] Beaufre A., **Introducere în strategie. Strategia acțiunii**, Editura Militară , București, 1974.
- [2] Bouthoul G., **Traite de sociologic**, vol.III, Paris, 1951.
- [3] Clausewitz C., **Despre război**, Editura Militară, București, 1982
- [4] Foch F., **Principiile războiului. Conducerea războiului**, Editura Militară , București, 1975.
- [5] Gusti D., **Opere**, vol.IV, Editura României, București, 1970.
- [6] Hytoer A., **La guerre**, Editura franceză, Paris, 1951.
- [7] Iorga Nicolae, **Stări sufletești și războaie**, Editura Militară, București, 1996.
- [8] Jerzy J.Wiatr, **Sociologia maselor**, Editura poloneză, Warsyawa, 1964.
- [9] Mureșan M., **Curs de artă militară**, editura Universității Naționale de Apărare, București 2005.
- [10] Soare C., **Recitindu-l pe Clausewitz**, Editura Militară, București, 1993.
- [11] Sun Tzî, **Arta războiului**, Editura Militară , București, 1999.
- [12] Toffler A., **Război și antirăzboi**, Editura Antet, București, 1995.

## ELEMENTE TEORETICE DIN ANALIZA TRINOMULUI PACE – CRIZĂ – RĂZBOI

Dr. Constantin MOȘTOFLEI\*

*The use of trinom peace – crisis – war marked in a such manner that it reached to believe a crisis, military speaking, exists just before a war to burst. The reality is that crisis, defined as a sudden and unpredicted apparition of an important event after one conflictual part initiative urging the other part to rearrange its strategy in military security, can appear and be cast away also into the peace or war time or to make the pass from peace to war state.*

Trinomul *pace – criză – război* s-a format de-a lungul timpului. Stării inițiale de *pace*, prin intervenția actorilor din mediul socio-organizatoric i s-a asociat și cea de *război*. „Istoria oferă puține exemple de oameni, de societăți sau de state care, trăind o anumită vreme unii alături de alții, să reziste fără a manifesta, mai devreme sau mai târziu, divergențe de vederi și de interese”<sup>1</sup>. Toate divergențele, în special cele de interese, prin escaladare au condus la războaie, mai mult sau mai puțin extinse, spațial și temporal.

Dificultatea delimitării clare, sub toate aspectele, a celor două stări contrare, starea de pace și starea de război, atribuirea acestora exclusiv contextului internațional, existența și acceptarea altor tipuri, precum starea de urgență, de tensiune, de necesitate, de asediu etc., incluse, de regulă în perioada de pace, cu posibilitatea prelungirii sau adoptării lor și în vreme de război, au impus, de asemenea, sintagmele „stare conflictuală”, „conflict armat”, „conflict militar” etc. Alteori se asociază noțiunea de „conflict” cu cea de criză, fără a le preciza determinările, ceea ce conduce către o anumită stare de ambiguitate.

Conflictele armate reale și posibile cu care s-a confruntat omenirea, în special după cel de-al doilea război mondial, au determinat, pe plan teoretic, analizarea acestora sub diverse perspective. Studiul fenomenelor specifice celor două stări au impus două discipline distincte: *polemologia*, corespunzător războiului și, respectiv, *irenologia*, pentru pace.

*Larousse mensuel* nr. 401 preciza: „**Polemologie**” (de la *polemos*, în limba greacă, război și *logos* – tratat); știință a războiului, în general, studiu al formelor, al cauzelor, al efectelor, al funcțiilor sale, considerat ca fenomen social. Termen propus în 1946 de Gaston Bouthoul, în lucrarea sa *Cent millions de morts* (O sută de milioane de morți).<sup>2</sup> Mai târziu, în Definișion et delimitation de la paix, din *Etudes polemologiques*, nr. 11/1974, Gaston Bouthoul extindea obiectul de studiu al polemologiei, notând că aceasta studiază „războiul, pacea și conflictele, trilogia inseparabilă a vieții societăților”<sup>3</sup>.

De la sfârșitul deceniului 6, secolul XX, se utilizează un nou termen, **irenologie**, (de la *eirene*, în limba greacă, pace și *logos*, știință) pentru a denumi cercetarea asupra păcii, revendicând înlocuirea conceptului „negativ” de pace (absență a confruntării armate) printr-un concept „pozitiv”, care o definește și asociativ, ca o structură socială sau un ansamblu de relații pozitive a căror esență o constituie cooperarea „sinectică și egalitară” între grupurile umane<sup>4</sup>.

Mediul în care există și funcționează orice stat este caracterizat de unele stări care vizează natura și forma de manifestare, într-un interval de timp dat, ale relațiilor existente între elementele sale componente, precum și ale celor dintre statul de referință și alte state sau organisme internaționale. De regulă, în textele legislative fundamentale ale statelor, starea de pace se subînțelege și se fac trimiteri directe la posibilitatea existenței stării de război, precum și a unor stări excepționale (de asediu, de urgență, de necesitate etc.).

---

\* Cercetător științific gr. I, directorul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate/ Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

<sup>1</sup> Jean-Louis Dufour, *Crizele internaționale. De al Beijing (1900) la Kosovo (1990)*, Editura Corint, București, 2002, p. 17.

<sup>2</sup> Apud Gaston Bouthoul, *Războiul*, Editura Militară, București, 1978, p. 29.

<sup>3</sup> Cf. Gaston Bouthoul, *Op. cit.*, p.7.

<sup>4</sup> Apud, *Dicționar de filozofie*, Editura Politică, București, 1978, pp. 367-368.

*Starea de pace* reprezintă starea normală în care se află un stat, caracterizată de faptul că țara nu cunoaște și nu este angajată într-un conflict armat sau război, atât pe plan intern, cât și pe plan extern. Funcționalitatea statului se bazează pe un ansamblu de legi specifice stării menționate și pe structuri care acționează pentru aplicarea acestora.

*Starea de război* reflectă, la modul general, situația în care se găsesc statele beligerante, din momentul notificării declarației de război sau al începerii ostilităților, până la încheierea păcii.

Ordinea juridică existentă în timp de pace este înlocuită, în cazul stării de război, cel puțin parțial, cu o alta, corespunzătoare unui nou sistem de norme aplicabile atât în relațiile dintre state, cât și celor realizate pe plan intern.

Din punct de vedere politic, pe baza analizei noii situații conjuncturale create prin instituirea stării de război, vor fi redefinite interesele statului și măsurile ce se impun pentru apărarea acestora, inclusiv prin acțiuni militare bazate pe lupta armată. Sunt posibile activarea unor relații cu alte state sau organisme internaționale, crearea altora, pe multiple planuri, dar îndeosebi în cel politico-diplomatic și cel economic.

Pe teritoriul național regimul stării de război presupune o ordine juridică bazată pe prevederi legale adoptate din timp de pace, cunoscute și aplicate în măsura în care se consideră necesar, permanent, amplificate – cantitativ și calitativ – cu cât se apropie de momentul declanșării acesteia în scopul eliminării unor discontinuități sau disfuncționalități. Întrucât soluția includerii în fiecare document legislativ a unor prevederi exprese pentru perioada de război nu este viabilă, rezolvarea poate fi oferită numai de către o serie de legi care să se refere la domeniul militar (legea apărării, legea serviciului militar, legea rechizițiilor etc.).

Normele și regulile juridice privind relațiile între state, în raport cu poziția lor față de război (beligeranță, cobeligeranță, nebeligeranță sau neutralitate) sunt stabilite prin documente de drept internațional.

Printre efectele stării de război care se pot manifesta între statele beligerante, se amintesc:

- încetarea relațiilor stabilite în timp de pace, inclusiv a obligației de respectare a independenței politice, a integrității teritoriale;
- ruperea relațiilor diplomatice;
- majoritatea tratatelor și acordurilor își încetează activitatea sau sunt întrerupte (pot rămâne uneori convenții poștale, radiofonice, de televiziune, telefonice, cu caracter obștesc etc.);
- suferă modificări statutul cetățenilor aparținând țării inamice și al bunurilor acestora, precum și al bunurilor proprietate a statului respectiv;
- sunt interzise relațiile dintre cetățenii statelor aflate în război;
- etc.<sup>5</sup>.

Starea de război poate exista pentru un stat și în absența participării sale la ostilitățile militare, ca urmare a apartenenței sale la o alianță care a declarat război unei grupări de state inamice.

Totodată, un stat poate participa la ostilități militare care se pot încadra în tipul celor „altele decât războiul”, în cazul unor coaliții internaționale, fără a se considera că se afla în stare de război. În acest caz, ordinea juridică specifică stării de pace poate fi completată, în funcție de necesități, cu prevederi legale privind salarizarea personalului participant, reducerea stagiilor în grad, înaintarea în grad, inclusiv la cele specifice perioadei de război.

Cuvântul *criză* se regăsește în greaca antică, mai târziu în latina medievală și, sub această formă, încă din secolul XVI. Ceea ce trebuie să reținem, în analiza noastră, este că esențialul etimologiei cuvântului *criză* rezidă în noțiunea de decizie și să semnalăm că, în timp, s-a impus tendința ca cei trei termeni să fie asociați, cu preponderență către exclusivism, relațiilor internaționale.

Termenul “criză”, după o adevărată hiperutilizare, fie că a fost definit sau nu, a devenit un clișeu, un cuvânt aruncat cu ușurință, un abuz în vorbire<sup>6</sup>. Această idee est împărtășită de tot mai

<sup>5</sup> Cf. *Lexicon militar*, Editura Militară, București, 1980, p.627

<sup>6</sup> Jean-Louis Dufour, *Crizele internaționale. De la Beijing (1900) la Kosovo (1999)*, Editura Corint, București, 2002, p.12.

mulți specialiști. Se apreciază că unii oameni îl folosesc cu atâta entuziasm, repetându-l cu obstinație pe parcursul aceleiași lucrări, în contexte ce-i induc sensuri diferite, fără să se încerce clarificări conceptuale, încât ajung în situația hilară de a nu mai simți nevoia de a fi sensibili la semnificații<sup>7</sup>. Excludem, în demersul nostru, unele dintre înțelesurile multiple ale termenului de criză, cum ar fi cel medical (momentul în care boala este caracterizată de o schimbare subită, cel mai adesea gravă, intensă și dureroasă), cel emoțional (manifestări năprasnice și violente) sau cel metaforic (momentele de tensiune dintre state).

Etimologic, termenul “criză” provine din limba greacă – *krisis* – “judecată” sau “decizie” – preluat în limba latină – *crisis* – și în limba franceză – *crise*. Esențialul etimologiei cuvântului “criză” rezidă în noțiunea de decizie. În miezul oricărei definiții, al înțelegerii utile și riguroase a fenomenului de criză, figurează această obligație de a decide. Fără necesitatea luării unei decizii și, prin urmare, fără o judecată prealabilă, criza nu există<sup>8</sup>.

În același timp, trebuie să menționăm că o criză nu poate exista decât în prezența a doi sau mai mulți protagoniști, care vor fi cel mai adesea state, dar care pot în mod evident să fie și grupări, popoare sau chiar organisme. Ne referim, desigur, la o criză în contextul relațiilor internaționale.

Începând de la mijlocul anilor 70, în studiile determinate de criza rachetelor din Cuba, atât militari cât și civili au fost preocupați să definească fenomenul criză. Reamintim câteva dintre acestea, așa cum sunt redată într-una dintre lucrările incluse în bibliografia selectivă<sup>9</sup>.

Criza este o situație care:

- a) *amenință obiective net prioritare ale unității de decizie;*
- b) *reduce timpul de răspuns în timp util înainte ca decizia să poată fi transformată în acțiune;*
- c) *surprinde pe membrii unității de decizie prin apariția sa*<sup>10</sup>.

Generalul Beaufre definea criza, în 1974, ca *o stare de tensiune în cursul căreia există riscul maxim al unei escaladări spre un conflict armat, în care adversarul să fie împiedicat să dobândească un anumit avantaj politic sau militar, iar generalul Poirier a definit-o ca fiind deteriorarea bruscă sau graduală a factorilor de echilibru ce asigură în mod obișnuit raporturile de coexistență dintre state*<sup>11</sup>.

Alastair Buchan, fost director al Institutului Britanic de Studii Strategice, analizează criza drept *perioada conflictuală dintre două sau mai multe state, care intervine atunci când una dintre părți o încolțește pe cealaltă pe un punct precis sau ce poate fi definit ca și atunci când trebuie luată o hotărâre asupra răspunsului ce trebuie dat acestei sfidări*<sup>12</sup>.

Karl W. Deutsch definește criza ca *un eveniment care are patru caracteristici:*

- a) *constituirea unui punct de dezvoltare în fluxul evenimentelor;*
- b) *impunerea necesității luării unei decizii;*
- c) *punerea în joc a valorilor fundamentale ale cel puțin unui actor;*
- d) *luarea deciziei în timp foarte scurt*<sup>13</sup>.

Toate aceste definiții și altele, încă mai lungi și mai detaliate, ca și reflecțiile ce le sunt asociate comportă diverse puncte de vedere interesante, eventual comune, dar au ca subiecți, în exclusivitatea, statele.

Se apreciază că, în zilele noastre, o criză nu mai poate fi doar interstatală. În lumea de după Războiul Rece, statele nu mai au monopolul violenței armate, nici al puterii economice și chiar militare; nu mai sunt singurii actori privilegiați ai jocului internațional; într-o anumită măsură,

<sup>7</sup> Cf. Prof.univ.dr. Lucian Culda în Prefață la Gheorghe Nicolaescu, *Gestionarea crizelor politico-militare*, Editura Top Form, București, 2003, p.1.

<sup>8</sup> Jean-Louis Dufour, *Op.cit.*, p.13.

<sup>9</sup> Jean-Louis Dufour, *Op.cit.*, pp.14-16

<sup>10</sup> C.F. Hermann, *Crisis in Foreign Policy*, Indianapolis, Boobs Merrill Co, 1969.

<sup>11</sup> Apud Jean-Louis Dufour, *Op.cit.*, p.14.

<sup>12</sup> Ibidem, p.15.

<sup>13</sup> Apud Gheorghe Nicolaescu, *Gestionarea crizelor politico-militare*, Editura Top Form, București, 2003, p.81.



statele ajung să se dezintegreze, preferând adeseori să încredințeze grija reglării problemelor lor unor organizații internaționale, devenite treptat actori ai crizelor și factori ai reglării lor<sup>14</sup>.

**Politologia** interpretează criza ca o *schimbare bruscă, urmare a unei puternice dereglări în viața socială, caracterizată prin ascuțirea deosebită a contradicțiilor existente și prin ciocnirea forțelor antagoniste*<sup>15</sup>.

În **sociologie** criza este definită ca:

- a) *perioadă în dinamica unui sistem, caracterizată prin acumularea accentuată a dificultăților, izbucnirea conflictuală a tensiunilor cu consecințe dezorganizate pe planul sistemului, care conduc inevitabil la declanșarea unor puternice presiuni spre schimbare;*
- b) *manifestarea unor dificultăți temporare sau cronice ale modului de organizare a unui sistem, exprimând incapacitatea acestuia de a funcționa în modalitatea existentă*<sup>16</sup>.

Cantonându-ne strict pe coordonatele securității naționale, este inevitabil să nu se analizeze raporturile dintre ideologii și crize. Se apreciază că ideologiile nu sunt capabile să definească o “criză socială” deoarece menirea lor este de a apăra și promova interesele grupului în conflict cu alte ideologii. Fiecare ideologie confundă necesitățile sociale cu propriile necesități, recunoscând evidența realității doar în măsura în care aceasta îi poate servi interesele și obiectivele politice. Orice ideologie își impune propriul adevăr, deci interpretează în modalități proprii o “criză”, dispunând de capacitatea de a dezvolta violența simbolică, de a cenzura sau de a disimula faptele. În același timp, fiecare ideologie justifică puterea într-un mod irațional și consideră că o “criză” este un atentat la puterea politică. Incapacitatea ideologiilor de a defini o “criză” se relevă prin faptul că fiecare ideologie este întotdeauna în slujba unei puteri, căreia încearcă să-i legitimeze existența<sup>17</sup>.

Noțiunea de timp, în relație cu cea de criză, se analizează sub două aspecte: al perioadei în care se manifestă și al duratei de manifestare. Începutul erei nucleare a impus o reconsiderare a dihotomiei pace-război. Criza, alături de starea de pace și starea de război, capătă și i se recunoaște propria identitate, considerată ca fiind perioada de trecere de la pace la război (nuclear). Prin extensie, trinumul pace-criză-război s-a impus și în cazul conflictelor purtate cu armament convențional (clasic). Momentul trecerii de la pace la război a devenit mai greu de sesizat în lipsa tradiționalei declarații de război. Termenul de conflict este agreat tot mai mult celui de război, ceea ce face ca fenomenul criză să devină ceva amorf, ce succede perioadei de pace. În multe situații, criza este asemuită cu un conflict armat, chiar dacă pentru unii dintre actori reprezintă un veritabil război.

Cu toate acestea, clișeul pace-criză-război, regăsit mai ales la militari, dar și la politicieni, persistă, chiar dacă în intimitatea sa conține o serioasă eroare: criza este proprie atât perioadei de pace, cât și celei de război.

Toate aceste considerente ne determină să apreciem că fenomenul criză, în domeniul securității naționale, poate fi asociat perioadei de pace, perioadelor de aplicare a stărilor excepționale (de asediu și de urgență) ori perioadei de război (conflict armat).

O altă situație ce trebuie luată în considerare este cea determinată de participarea statelor la operațiunile de menținere a păcii, la operațiile multinaționale desfășurate în diferite teatre de război. Elemente specifice crizei pot apărea și pe perioada participării acestora la asemenea misiuni, crizele manifestându-se în interiorul țării (între organele reprezentative ale statului ori față de opinia publică), precum și între statul de referință și alte state sau organisme internaționale.

Crizele, din punct de vedere al modului de producere, pot fi accidentale și provocate voit, iar din punct de vedere al evoluției în timp, crizele pot fi cu o apariție bruscă sau cu o perioadă de precriză ce presupune producerea unor elemente care, succesiv și în ansamblu, conduc la escaladarea crizei. Declanșarea crizei se datorează apariției unor situații critice a căror dezamorsare

<sup>14</sup> Cf. Jean-Louis Dufour, *Op.cit.*, pp.15-16.

<sup>15</sup> *Dicționar politic*, Editura Politică, București, 1975, p.176.

<sup>16</sup> *Dicționar de sociologie*, Editura Babel, București, 1993, pp.145-146.

<sup>17</sup> Apud, Aurel V. David, *Națiunea. Între “starea de securitate” și “criza politico-militară”*, Editura LICORNA, București, 2000, pp.191-192.

nu este posibilă fie datorită incapacității factorilor de decizie în găsirea soluțiilor adecvate, fie interesului acestora în menținerea sau accentuarea nedeterminărilor ce le-au generat.

Subiecții unei crize, sunt, în principal, indivizii, grupurile, instituțiile, statele etc., ce sunt grupați în cel puțin două tabere, pe baza intereselor comune pentru fiecare dintre ele, dar aflate în relații de contrarietate una față de alta și care pot trece de la faza de diferend la cea de conflict, inclusiv armat.

Rolul principal în derularea crizei revine factorului de decizie, indiferent dacă el este sau nu cel care a generat criza. Intervenția acestuia în criză este cu statut de manager/de gestionar al crizei. Acest rol, în crizele internaționale, de securitate, aparține puterilor nucleare, altor state considerate ca mari puteri pe plan regional, chiar dacă nu dețin armament nuclear. În crizele aparținând domeniului securității naționale, cu manifestare atât pe teritoriul național, cât și în afara acestuia, rolul de manager/gestionar aparține decidenților politici.

În toate situațiile menționate, rare vor fi cazurile în care o mare putere își va asuma explicit rolul de manager, tocmai pentru a evita atribuirea de către opinia publică a caracterizării drept generator al crizei respective ori ca având intenția să o manevreze în propriul interes. În domeniul securității naționale, rolul de manager va fi exclus întrucât nimeni nu-și va suma responsabilitatea pentru producerea unor perturbări destabilizatoare pentru națiune, ca organizare socială.

În literatura de specialitate românească apărută după 1990 termenul de manager ori de management a căpătat o frecvență de utilizare rar întâlnită. Totuși, în multe cazuri, asocierea sa cu alți termeni produce confuzii și chiar erori. Sintagme precum “management organizațional”, “managementul activității ...”, “managementul fenomenului ...” sunt exemple de abordare generatoare de confuzii conceptuale. Dacă vom accepta că managementul reprezintă “arta și știința de a valorifica resursele umane, financiare și materiale ale unei întreprinderi, instituții”<sup>18</sup>, se observă că în sintagmele menționate apar exprimări pleonastice ori care induc ideea că pot fi conduse activități în structuri ce nu aparțin propriului sistem sau că pot fi controlate producerea unor fenomene.

Termenul corect folosit în situațiile de criză, înțeleasă ca o apariție bruscă și nevăzută a unui eveniment important, la inițiativa uneia din cele două părți, care obligă cealaltă parte la repunerea în discuție a propriei sale strategii, dacă ea vrea să-și apere interesele menționate este, în opinia noastră, “gestionarea crizei”.

Gestionarea crizei va avea, ca prim scop:

- fie să-l pună pe adversar într-o situație de criză;
- fie să evite suportarea unei crize provocate de adversar;
- fie să încerce, dacă este pus într-o situație de criză, să înlăture efectul acesteia printr-o acțiune corectoare.

În final, gestionarea crizei poate fi definită ca un proces permanent și evolutiv, în cadrul unui diferend sau al unui conflict, prin care, dacă este nevoie, sunt parcurse toate stadiile escaladării situației conflictuale, ceea ce trebuie să ducă, cel puțin, la apărarea intereselor și valorilor a căror contestare inițială a provocat diferendul.

Realitatea demonstrează că, în anumite cazuri, existența conflictului însuși sau chiar amenințarea conflictului poate să aibă o influență asupra intereselor terțelor părți, care nu sunt implicate nemijlocit în diferend. De aceea, și acestea vor trebui să-și dezvolte propriile strategii pentru a-și apăra interesele, situându-se, astfel, în interiorul unui proces de gestionare a crizei, dar de pe alte poziții.

Intenția finală a gestionării crizei este de a propune factorilor de decizie o strategie compusă dintr-un ansamblu coerent de forme de acțiune, grupate în următoarele faze:

- analiza inițială;
- evaluarea permanentă a crizei;
- stabilirea unor forme de acțiune.

Un alt argument pentru manifestarea reținerii în folosirea sintagmei de “management al crizei”, cel puțin în abordarea proceselor la care România este participantă sau care vizează strict

<sup>18</sup> Florin Marcu, *Dicționar uzual de neologisme*, Editura SAECULUM I.O., București, 1997, p.224.

domeniul securității naționale, este faptul că trebuie să ne conformăm modului de abordare specific la nivel NATO, al cărui membru suntem. Din studiul documentelor oficiale ale Alianței, în special al Manualului NATO, rezultă că se folosește, în exclusivitate, sintagma “gestionarea crizelor”.

Conceptul de criză, asociat situațiile specifice domeniului securității naționale, trebuie să fie abordat din perspectiva diverselor fațete date de complexitatea fenomenului. Chiar dacă sunt elemente comune în modurile de manifestare a crizelor la nivelul securității internaționale, dar și la nivelul securității naționale, abordarea conceptuală trebuie să evite generalizările forțate, lipsite de argumentări riguroase. Percepția corectă a conceptelor de criză și de gestionare a crizei, eliminarea oricărei stări confuzionale permit crearea unei baze teoretice care va susține procesul practic de gestionare a crizelor care are ca finalitate rezolvarea situațiilor conflictuale, deci a crizelor.

Totodată, credem că un bun “gestionar de criză” are nevoie de două elemente esențiale:

1. o metodologie care să-i permită abordarea conflictului sau a crizei în mod sistematic, pentru a nu omite nimic și pentru a ajunge rapid la o serie de forme și tactici de acțiune corecte și eficiente;
2. o cunoaștere enciclopedică a contextului în care se desfășoară criza/conflictul. Această cunoaștere nu este totdeauna suficientă și va trebui completată prin aportul specialiștilor, experților, pe de o parte, și culegerea adecvată de informații, pe de altă parte.

Cei trei termeni ai trinomului menționat în titlul comunicării se regăsesc printre cuvintele cheie ale multor materiale științifice din domeniile relațiilor internaționale, securității și apărării, științei și artei militare etc. Ceea ce ne reține atenția, la o analiză mai mult decât sumară, este că frecvența folosirii lor, în ultimele decenii, este marcată prin creșterea ponderii noțiunii de *criză* față de celelalte două: *pace* și *război*.

Starea de criză ce se poate manifesta în perioada de pace și la începerea celei de război este deosebit de complexă, în special datorită acutizării contradicțiilor cunoscute ca existente între părțile implicate, dar și apariției altora noi. Sporirea numerică a aspectelor contradictorii dintre potențialii beligeranți induce creșterea frecvenței problemelor ce se impun a fi rezolvate de către conducerile politice respective. Interferența determinărilor cauză - efect ce pot apărea în urma percepției acțiunilor, mai mult sau mai puțin reale, luate de către partea adversă, dar și de către terțe părți, în special de marile puteri militare, de alianțele politico-militare internaționale, de vecini etc., dar și ale celor ce se declanșează în interiorul propriului sistem (în/între componentele militară, politică, economică etc.) impune cu necesitate proiectarea și constituirea unui mecanism de gestionare a crizelor menționate. În cadrul acestuia, subsistemul militar are un rol important întrucât de oportunitatea reacției date, de intensitatea acesteia, poate depinde fizionomia și chiar rezultatul viitorului conflict armat (război).

Intensitatea acțiunilor realizate atât de forțele și mijloacele politice, cât și de cele militare ale grupărilor realizate de actorii și regizorii diferendelor generate de interesele și relațiile dintre aceștia, pe măsura acutizării contradicțiilor, pot trece de la starea normală (pace) la cea de război prin stadii intermediare precum: *risc militar*, *pericol militar*, *amenințare militară*, *incident armat*, *conflict armat*, *agresiune (intervenție)*.

## PARTICULARITĂȚI ALE FENOMENULUI MILITAR CONTEMPORAN

Cezar COBUZ\*

*The military phenomenon will develop along with the post modern society. The transition period will be marked by numerous conflicts where armies with doctrines, structures and specific informatic equipments will won.*

*During this century important changes will take place and the military phenomenon will face radical transformations. The conflicts number will increase and we will witness their diversification. Informatization and fight engaged in regional conflicts by coalition forces become characteristics of XXI -st century's war. The wars will not resemble the previous ones anymore, will be short, intense and regionally limited.*

*Another characteristics of future war consists of its integrative role, in the way involving into conflict of all kinds of armed forces which will act through all environments: terrestrial, airspace, naval and cosmic. Science and communication will become the engines of the XXI -st century.*

*The new version of war represents a passing from surface to a point, from masivity to supplese. The strategic area becomes fluid and military operations and actions gain an integrate character, rapid and punctual.*

**Key words:** *military phenomenon*

Fenomenul militar va evolua odată cu evoluția societății postmoderne. Perioada de tranziție va fi marcată de numeroase conflicte în care armatele cu doctrine, structuri și echipamente specifice societăților informaționale vor avea câștig de cauză. Reacțiile asimetrice la acțiunile militare moderne probabil că vor dăinui multă vreme, ele luând locul conflictelor militare clasice<sup>19</sup>.

Cele mai importante caracteristici ale viitorului război ar putea fi: utilizarea unor strategii “înnobilate”, ca efect al folosirii unor arme și sisteme de arme sofisticate, performante, ce înglobează multă inteligență și care reduc semnificativ imprecizia umană; dispariția cadrului clasic de confruntare și utilizare a câmpului de luptă fluid, digitizat, dinamic și tridimensional; creșterea în importanță a obiectivelor din sistemul CT; promovarea filosofiei disimulării acțiunilor agresive în activități pașnice, nesemnificative, subtile; utilizarea armelor neletale pentru înfrângerea adversarului și, numai în situații critice, a celor letale, însă pe durata limitată și pe obiective strategice; realizarea unor structuri militare flexibile, modulare, versatile; sprijin logistic performant, oportun și eficient; promovarea sistemului de conducere bazat pe principiul responsabilității deciziei în cadru controlat; utilizarea pe scară largă a procedurilor specifice luptei de guerilă, influențării psihologice și intoxicării mijloacelor de comunicații, concomitent, cu angajarea simultană a întregului spațiu de confruntare; folosirea unor mijloace și tehnici neconvenționale ce implică psihicul, imaginea capacitățile fizice și fiziologice ale luptătorului. Războaiele viitorului “vor fi atât de diferite de cele vechi încât structura lor internă se va baza pe principii îndepărtate de cele ce au dominat fenomenul mai multe secole”<sup>20</sup> arăta Andre Beaufre.

Se anticipează, în acest secol, că vor avea loc mari schimbări iar fenomenul militar va cunoaște profunde transformări. În acest sens, reputatul teoretician A. Toffler sublinia că „o revoluție a fenomenului militar în adevăratul sens, se poate întâmpla numai atunci când întreaga societate se transformă ea însăși, obligând întregul serviciu armat să se schimbe la toate nivelurile într-un mod aproape instantaneu – de la tehnologie și cultură la organizare, strategie, tactică, pregătire, doctrină și logistică”<sup>21</sup>.

În următorii 15 – 20 ani, populația va trăi în mediul urban în proporție de aproximativ 70%, ceea ce, în cazul unor confruntări armate, va duce, probabil, la creșterea ponderii operațiilor urbane, schimbându-se astfel fizionomia pregătirii și, mai ales, a desfășurării acțiunilor militare.

---

\* **Locotenent-colonel, Comandantul Batalionului 198 Logistic – Brigada 15 Mecanizată „Podu Înalt”**

<sup>19</sup> Gl. prof. univ. dr. Mircea MUREȘAN, **Curs de artă militară**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005, p.27

<sup>20</sup> Andre Beaufre, **Strategie pentru viitor**, Editura Militară, București, 1991, p.25.

<sup>21</sup> Alvin Toffler, **Poweshift, Puterea în mișcare**, Editura Antet, București, 1996, p. 17.

Conflictul mileniului al III-lea se va caracteriza prin dependența „*violenței colective*” de noile tehnologii (microelectronica, inteligența artificială, optoelectronica), respectiv prin apariția unui „*război al minții (spiritului) împotriva materiei*”<sup>22</sup>.

Fenomenul militar al viitorului va cunoaște noi dimensiuni, astfel:

- cauzele și motivele violenței (dacă până în prezent se cantonau în sfera economică, moral-religioasă, ideologică) vor fi de factură etnică, rasială, religioasă – inter și intraconfesională;
- apariția de noi tipuri de operații militare, diferite de războiul clasic;
- caracterul atotcuprinzător al promovării intereselor prin agresiuni economice, culturale, psihologice, informatice, informaționale<sup>23</sup>;
- creșterea importanței dimensiunii temporale a fenomenului militar în detrimentul dimensiunii spațiale<sup>24</sup>;
- evitarea confruntărilor directe, frontale, dintre forțe și mijloace numeroase, accentul deplasându-se spre nivelul tactic<sup>25</sup>;
- acțiunea militară se va raporta la un nou sistem de norme militare care, la rândul lor, vor solicita noi norme juridice<sup>26</sup>. Cercetarea tipologică a acțiunilor militare (a conflictelor armate) impune perspective multiple: filozofică, politică, polemologică, statistică, juridico-diplomatică; utilizarea unor categorii cum ar fi: criterii, indicatori, părți beligerante (statut, calitatea de subiect de drept internațional, coparticipanți), motive, tipuri de interese, scopuri, grad de intensitate, dimensiuni geostrategice (efect iradiant), trăsături, clasificări etc.

În același timp, cresc performanțele și capacitatea de distrugere a armamentelor folosite. Războiul modern înseamnă azi și va însemna cu atât mai mult în viitor, folosirea unor arme foarte performante. Precizia deosebită a acestora – gen “vârf de ac” – va duce la provocarea de distrugerii specializate și la “pagube colaterale” minime. Datele științifice de care dispunem pledează însă în favoarea afirmației că, din anumite rațiuni, legate de conservarea vieții pe Pământ, se va căuta evitarea extinderii la nivel planetar a războiului, iar conflictele viitorului se vor încadra totuși în limitele războaielor clasice. Ca atare, se admite faptul că rațiunea va continua să domine și în domeniul militar.

Exploatarea “limitelor interioare” reprezintă o altă latură nu mai puțin importantă, având drept obiect, exploatarea capacității ființelor umane și a civilizațiilor de a se adapta la accelerația epocii de a asimila noile tehnologii, noile structuri și instituții ale războiului. Din acest unghi de vedere, studiile asupra viitorului război au în fața lor un front larg de cercetare. Un obiectiv deosebit de interesant îl constituie exploatarea în perspectivă a formelor de organizare a armatelor viitoare, care vor fi mai bine adaptate condițiilor câmpului de luptă cibernetizat.

Forțele armate, ca organizare, sunt și ele supuse evoluției. În zilele noastre organizarea acestora este mult diferită față de cea din epocile anterioare. Apariția de noi tipuri de armament duce la apariția unor noi modalități de ducere a luptei și la înființarea unor structuri militare adecvate. În timp ce spațiile în care se duc acțiunile militare se măresc, armatele se micșorează din ce în ce, datorită mai multor considerente (de flexibilitate, mobilitate și chiar financiare).

Elaborarea unei prognoze în ceea ce privește războiul viitorului începe cu examinarea stărilor de fapt și, în acest sens, ea se sprijină pe informațiile furnizate de activitățile de diagnoză. În această fază, se folosesc și informațiile relevante cu privire la istoria problemei abordate. Apelul la memoria socială sub formă de date și diferite alte surse informaționale, permite punerea în evidență a modului de evoluție a fenomenului război.

În lucrările specialiștilor militari evoluția războiului modern, procesul prospectiv va urma o traiectorie complexă. Cercetătorul va porni de la esența războiului indiferent de natura lui, care va fi întotdeauna aceeași. Ea se bazează pe “angajarea riscului existențial colectiv, acceptat de o comunitate umană, pentru prezervarea drepturilor sale naturale, evidențiate și conștientizate prin

<sup>22</sup> Ibidem, p. 422.

<sup>23</sup> Col. dr. Aron Liviu Deac, **Fenomenul militar**, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1997, p. 24.

<sup>24</sup> Ibidem, p. 24.

<sup>25</sup> Idem.

<sup>26</sup> Idem.

traseul politic și filozofia grupului de lideri, sau percepută instinctiv la nivelul unei mase sau al unei grupări umane controlate sau nu”.

Mersul înainte al științei, cerințele progresului generează necesitatea unei riguroase inventarieri de ducere a războiului. Premisele acestora se recunosc de pe acum, căci asistăm, pe arena internațională, la o revoluție a conceptelor nemaîntâlnită în domeniul militar. Trecerea liniei prezentului s-a făcut deja, prin apariția conceptului “bătălia aero-terestră” care a fost pusă în primă formă în practică pe timpul Războiului din Golf și a intervenției Forțelor Aliate în Iugoslavia/Kosovo sau Afganistan.

În prezent, când studiile militare se orientează tot mai decis spre o acțiune interforțe, analiștii militari sunt în unanimitate de acord că războiul de perspectivă va avea în mod cert un caracter integrator, în sensul participării la conflict a tuturor categoriilor de forțe ale armatei, care vor acționa în toate mediile: terestru, aerian, naval și cosmic.

Ca în oricare altă etapă a dezvoltării societății omenești, la baza actualelor mutații care se produc în lupta armată stau o serie de factori, care exercită asupra acestui fenomen o determinare obiectivă. Ei sunt de natură economică, politică, științifică, informațională și psihologică și au asupra luptei armate o acțiune complexă. Cei mai importanți dintre aceștia pot fi considerați: revoluționarea bazei economice a societății în domeniul mijloacelor de ducere a acțiunilor militare; reconsiderarea rolului informației și creșterea vitezei de transformare a proceselor specifice acestui fenomen; asimilarea rezultatelor tehnico-științifice contemporane; demasificarea armatelor<sup>27</sup>.

Revoluționarea bazei economice a societății, în sensul înglobării în cadrul acesteia a celor mai eficiente relații de producție, dotări tehnice și sisteme de management, constituie factorul principal în evoluția luptei armate moderne.

Unul dintre factorii determinanți ai actualelor mutații în domeniul luptei armate îl reprezintă reconsiderarea rolului informației și creșterea vitezei de transformare a proceselor specifice acestui fenomen. Specialiștii militari susțin că informațiile tind să devină un patrimoniu strategic, aceasta însemnând că, în prezent, confruntarea pe plan informațional nu mai reprezintă doar o problemă de informații în câmpul de luptă sau de atacuri tactice asupra rețelelor de transmisiuni, ci o puternică pârghie, capabilă să influențeze și să modifice deciziile de la cel mai înalt nivel al adversarului. În aceste condiții, se poate vorbi de faptul că, în prezent și, cu atât mai mult în viitor, crește importanța pe care o are în deznodământul unui conflict armat a ceea ce este denumit deja “cybeware” – războiul cibernetic. Acest concept implică încercarea de a ști totul despre adversar, înclinarea balanței informațiilor și a cunoștințelor în favoarea sa, mai ales dacă balanța raportului de forțe înclină în favoarea adversarului.

Un alt factor care determină în prezent evoluția luptei armate este, fără îndoială, asimilarea rezultatelor cunoașterii tehnico-științifice contemporane în domeniul mijloacelor de ducere a acțiunilor militare.

Mutațiile produse în societate impun o adevărată revoluție și în arta militară, o revoluție care să reflecte noile funcții economice și tehnologice. Știința și comunicarea vor fi motoarele secolului al XXI-lea. Uneltele inteligente produc arme inteligente. Nimic nu o demonstrează mai bine decât modul în care s-au desfășurat conflictele din Golful Persic și din Iugoslavia, care pot fi caracterizate ca un război al spiritului contra materiei<sup>28</sup>. *“Doctrina militară – observa Alvin Tofler – continuă să se schimbe în toate armatele lumii. Dar, dacă ascultăm cu atenție, indiferent că termenii sunt formulați în chineză sau italiană, în franceză sau rusă, temele centrale rămân acelea ale Luptei Aero-Terestre și ale Operațiilor Aero-Terestre”*<sup>29</sup>.

Cel de-al treilea val tehnologic al celei de-a treia revoluții științifico-tehnice sugerează că, în viitor, în cadrul operației (luptei), se vor utiliza mijloace noi. În contrast, istoria sugerează că, prin obiectivele lor, operațiile (luptele) de la începutul secolului al XXI-lea prezintă multe noutăți dar și continuități în procesul schimbării, iar fascinația actuală față de tehnologiile de vârf și față de

<sup>27</sup> Stăncilă L., Grecu I, **Lupta armată modernă**, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2002, p.71.

<sup>28</sup> Gl. prof. univ. dr. Mircea MUREȘAN, Curs de artă militară, editura Universității Naționale de Apărare, București 2005, p.46.

<sup>29</sup> Alvin și Heidi Tofler, **Op.cit**, Editura Antet, București, 1995, p. 169.

impactul lor de netăgăduit asupra pregătirii și ducerii acțiunilor militare, ne împiedică adesea să vedem alte dimensiuni ale acestuia.

Istoricii au remarcat rolul factorilor sociali, politici și economici în conturarea evoluției conflictelor. Schimbările culturale și intelectuale au jucat, de asemenea, un rol puternic în acest sens. La începutul secolului al XX-lea polonezul Jan S. Bloch face o analiză nemarxistă a războiului din secolul său, în care executarea unor acțiuni militare nu ar mai avea loc deoarece – *războiul, în loc să fie o luptă directă, va deveni un fel de impas în care nici una dintre armate nu este capabilă să ajungă la cealaltă, ambele stând pe poziții, una în fața celeilalte, amenințându-se, dar nefiind capabile să dezlănțuie o ofensivă finală și decisivă. Va fi o evoluție naturală a păcii armate, pe scala agravantă... Acesta este viitorul război fără luptă, în care lipsurile și nu focul vor decima oamenii, ajungându-se la falimentul țărilor și la destrămarea întregii organizări sociale*<sup>30</sup>.

După cele două războaie mondiale s-a dovedit ca o dată cu progresul cunoașterii științifice și perfecționării tehnologiilor, fizionomia acțiunilor militare s-a modificat continuu: a crescut mobilitatea trupelor prin dotarea lor cu mijloace de deplasare din ce în ce mai performante; s-au redus efectivele structurilor militare pe măsura apariției unor armamente cu caracteristici tehnico-tactice superioare; au apărut și s-au dezvoltat unele genuri de armă (tipuri de tehnică cu posibilități diferite) și a apărut lupta interarme.

În lucrările specialiștilor militari străini mai găsim și alte caracteristici ale operației și luptei, cum ar fi: acțiunile asimetrice, mobilitatea, adaptabilitatea, descentralizarea, manevrabilitatea, flexibilitatea, simultaneitatea, continuitatea, ritmul înalt de acțiune, modularitatea, digitalizarea și aplicarea forței de lovire. Obținerea succesului pe câmpul de luptă se va baza, în concepția acestora, și în viitor, pe o bună și riguroasă organizare și pregătire a acțiunilor militare, dar și pe inițiativă, rapiditate și nu în ultimul rând, pe precizie. În acest sens, în armatele din aproape toate statele dezvoltate din Europa, America de Nord, Orientul Mijlociu și Asia s-au intensificat preocupările pentru elaborarea unor noi doctrine operaționale și regulamente de luptă, în acord cu obiectivele strategice, operative și tactice, dezvoltarea tehnicii moderne și a structurilor organizatorice militare.

Trebuie luate în calcul rezașezările geopolitice contemporane, atât la nivel continental, regional și subregional, cât și la nivel național, care suferă permanent modificări cu urmări vizibile asupra raportului de putere între autorii relațiilor politice internaționale și impunerea în sfera politicii militare contemporane a unor noi concepte, cum ar fi: strategia faptului împlinit sau acceptarea de către părți a unui compromis onorabil<sup>31</sup>.

Caracterul de noutate în tratarea acțiunilor militare, în general, și a formelor luptei armate, în special, este evidențiat în structura integrată, aero-terestră a operațiilor și uneori a luptelor și în raport cu conținutul conceptelor doctrinare câmp de luptă extins, câmp de luptă integrat, acțiuni militare modulate și demodulate cu eforturi sincronizate și într-o deplină cooperare<sup>32</sup>.

În lucrările specialiștilor militari câmpul de luptă al viitorului va fi cu totul altul decât până acum. Concepției tradiționale (liniare), potrivit căreia există un front și o adâncime, îi va urma un câmp de luptă extins, adică tridimensional, în care nici o zonă nu va fi ferită de atacurile precise și nimicitoare. Un număr tot mai mare de specialiști militari străini și autohtoni prevăd chiar că operațiile sau chiar și luptele se vor desfășura după modelul celor navale, adică la 360 grade<sup>33</sup>.

Extinderea câmpului de luptă în timp va determina o serie de modificări, cum ar fi : varietatea operațiilor terestre, aeriene și maritime, atât de nivel strategic cât și de nivel operativ, a luptei în timp și spațiu, precum și îndeplinirea obiectivelor strategice, respectiv operative sau tactice; integrarea orizontală a unor noi arme sau componente, stabilirea acestora într-o familie de arme; menținerea marilor unități și unități dispersate și neadiacente, care trebuie să distrugă capacitatea inamicului de a reacționa prin sincronizarea acțiunilor directe și indirecte terestre,

<sup>30</sup> **Buletinul de informare și documentare nr.1/1998**, p.35.

<sup>31</sup> Deac Aron-Liviu, **Acțiunea militară**, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1996, p.10.

<sup>32</sup> Gl.bg.dr. Vasile Paul, **Op.cit.**, pp.40-44.

<sup>33</sup> Constantin Onișor, **Contraofensiva**, Editura Militară, București, 1995, p.28.

maritime și aeriene; diversificarea țintelor și restrângerea fășiilor de responsabilitate și, nu în ultimul rând, eficientizarea acțiunilor direcționate pe obiective.

În perioada postbelică, conflictele nu au mai avut suprafața de desfășurare așa de mare, ele având un caracter zonal. În aceste acțiuni militare, varietatea misiunilor pe care le-au executat armatele statelor moderne diferă puțin de ceea ce au făcut de-a lungul istoriei. Acum, preponderent în desfășurare sunt operațiile militare altele decât războiul. Conflictele în care se desfășoară astfel de acțiuni militare nonviolente sunt de natură iredentistă, etnică, religioasă, dând operațiilor (luptelor) alte caracteristici, cum ar fi: participarea armatei la acest gen de acțiune este, de regulă, multinațională, dispozitivul adoptat este discontinuu, fiind lipsit de o așa-zisă limită dinainte, există o anumită direcționare, trecerea de la acțiuni non-violente, la acțiuni violente este oricând posibilă, iar formele de acțiuni non-violente sunt foarte diversificate, adoptarea lor fiind în funcție de situația politică din zonă.

Totuși pe măsură ce era informațională avansează, apar mult mai multe probleme în modalitățile de ducere a operației (luptei). Acestea vor intra sub influența celui de-al treilea val al războiului, în care puterea se va baza pe tehnologia informațiilor. În 1993, generalul Gordon R. Sullivan și colonelul James Dubik au apreciat că principalele tendințe în desfășurarea viitoarelor acțiuni militare vor fi : lentalitate și dispersare coerente; volum și precizie a focului mărite; integrare completă a tehnologiilor; realizarea unui efect mai mare; direcționarea acțiunilor și perfecționare în asigurarea invizibilității mijloacelor și în detectarea obiectivelor.

În același timp, rușii au identificat recent un set asemănător de trăsături distinctive ale unor acțiuni militare, astfel: aspecte nelineare; absența unor limite spațiale bine definite; combinarea operațiilor ofensive cu cele de apărare; rol mărit al sistemelor informatizate în realizarea coordonării trupelor; desfășurarea acțiunilor militare intense specifice războiului radioelectronic.

Fizionomia operației (luptei) s-a schimbat rapid în ultimele două secole și multe elemente noi s-au născut din această evoluție. Problemele inerente realizării legăturii dintre schimbarea tehnologică și concepțiile ducerii războaielor sunt, în prezent, în mare parte, aceleași ca cele din urmă cu un secol, cu deosebirea că un nou război mondial este greu de imaginat, dar pregătirea pentru luptă a elementelor componente vor avea unele particularități în funcție de locul lor în structura armatei<sup>34</sup>.

Însă, în anii care vin, cauzele care provoacă aceste conflicte vor diferi fundamental, astfel că *“România nu este și nu va fi în viitorul apropiat, în fața vreunei amenințări majore, de tip militar clasic la adresa securității sale naționale. Se poate estima că, în perioada actuală, riscurile la adresa securității sunt preponderent de natură nemilitară și mai ales, internă, manifestându-se în special, în domeniile economic, financiar, social și ecologic”*<sup>35</sup>. Viitorul aduce multe inovații deschizătoare de drum în ceea ce privește pregătirea și ducerea operației (luptei) prin: creșterea importanței luptei electronice; utilizarea luptei neocorticale (afectarea sistemului nervos al inamicului) și nu numai atât, poate chiar și utilizarea armamentului nuclear. România – vector dinamic al securității democratice, stabilității și prosperității economice – are un interes strategic fundamental ca regiunea extinsă a Mării Negre să fie una stabilă, democratică și prosperă strâns conectată la structurile europene și euroatlantice<sup>36</sup>.

Forțele și mijloacele participante la operațiile și luptele ofensive în unele armate dezvoltate au suferit modificări structurale deosebit în care profesionalizarea reprezintă elementul de bază. În viitor, ducerea acțiunilor militare de către structurile militare din forțele terestre se va face având la bază conceptele bătălia în profunzime, interdicția, masificarea țintelor și importanța informațiilor și armelor inteligente, care vor permite să adâncească operația și lupta pe toate dimensiunile (distanță, altitudine și timp). Datorită acestui fapt, frontul se va găsi în spate, în lateral și departe în sus, armele vor fi folosite în sisteme, între care, ca *sistem complex interactiv*<sup>37</sup>, armamentul cu o mare putere de foc, va deveni dominant.

<sup>34</sup> **Strategia Militară a României**, București, 2007, p. 13

<sup>35</sup> **Strategia de Securitate Națională a României**, București, 2001, p.18.

<sup>36</sup> Ibidem, p.32.

<sup>37</sup> Deac Aron-Liviu, **Op.cit.**, p.12.



Computerizarea, ca indicator al componentei cunoașterii încorporate în mijloacele de luptă, a dus la creșterea capacității acestora de a pătrunde în zone de înaltă amenințare, la îmbunătățirea substanțială a preciziei pentru o distrugere specializată cu minime pagube colaterale. În viitor, armele neconvenționale își vor spori ponderea în defavoarea celor convenționale, în cadrul cărora inteligența artificială va avea locul preponderent.

Cunoașterea, ca motor al schimbării, se va regăsi și în arta operativă și în tactică, ceea ce va face ca, atunci când comparăm noile trăsături ale operației și luptei cu acelea ale noii economii, acestea să devină inconfundabile. Prin urmare, se poate spune că, deși în fizionomia acțiunilor militare (operație și luptă) s-au constatat multe schimbări de-a lungul dezvoltării cunoașterii umane, operele gânditorilor militari din trecut constituie o moștenire de construcții intelectuale, care se aplică în studiul schimbării și al ducerii operației (luptei) în viitor. Iar pentru a-l parafraza pe Liddel Hart, “remorcarea războiului” de către știință și istorie rămâne un element dinamic în gândirea militară contemporană cu privire la operație și luptă. La fel, rămâne în actualitate și “trinitatea” lui Clausewitz, ale cărei părți componente sunt: populația, comanda (armata) și guvernul, acestea fiind reale, nefiind limitate la un context istoric particular. Acesta este un concept neliniar, de aceea orice tip de operație (luptă) cu noi caracteristici, poate fi discutat în termenii concepției lui Clausewitz sau a altor autori, cum ar fi : von Bismark, Schlifffen, Liddel Hart, J. Beaufre.

Bipolaritatea bazată pe existența celor două blocuri politice și militare antagoniste, fiecare cu un lider indiscutabil, a dispărut la sfârșitul secolului al XX-lea, lăsând locul unei singure megaputeri să-și impună interesele în lumea-ntreagă. În același timp, evoluții complexe, care de multe ori au luat o formă de manifestare violentă, au dus la mutații importante pe harta politică, socială, economică sau culturală a lumii prin apariția de state noi, accentuarea tendințelor de globalizare, recrudescența fenomenelor de tip fundamentalist-extremist sau accentuarea unor conflicte etnice sociale și culturale. Toate acestea s-au derulat și se derulează, pe fondul dezvoltării fără precedent a tehnicii și tehnologiilor care au permis conturarea sistemului economic informațional și, în consecință, apariția unui nou tip de război. În acest nou tip de război se folosesc sisteme de arme inteligente, cu caracteristici performante. Acesta este un element specific de care va trebui să se țină seama în viitorul apropiat.

Noul tip de război reprezintă o trecere spectaculoasă de la suprafață la punct, de la masivitate la suplețe. Spațiul strategic devine fluid, iar operațiile și acțiunile militare capătă un caracter integrat, rapid și punctiform. Spațiul confruntării este, de-acum, acolo unde se află obiectivele principale ale părților beligerante, îndeosebi datorită confruntării tehnologice și militare care au căpătat o dimensiune nouă, cea cosmică. Se observă tendința de scădere a duratei războiului, dar timpul necesar pregătirii acțiunilor strategice, precum și complexitatea planificării acțiunilor cresc considerabil. Victoria se poate obține printr-un număr mic de acțiuni, operații și bătălii strategice, dar decisive. Precizia loviturilor aplicate obiectivelor selectate de la adversar face să scadă considerabil consumurile de război, îndeosebi cele colaterale, în timp ce gradul de distrugere la obiective tinde către procentaje maxime. Pierderile civile devin tot mai frecvent accidentale, iar confruntarea în toate domeniile se transferă din sfera materială, în cea a inteligenței.

Războiul devine o confruntare între profesioniști, îndepărtându-se de ideea implicării societății civile în astfel de acțiuni. Decizia (care tinde să fie tot mai prospectivă) și conducerea strategică executată în timp real vor face ca viteza de reacție a sistemelor militare să fie decisivă. Oportunitatea informației și, în consecință, rapiditatea și calitatea deciziei suplinesc de cele mai multe ori deficitul în forțe și mijloace. Toate acestea ne fac să fim de acord cu afirmația că "în condițiile în care nu toate statele își permit realizarea într-un timp rezonabil a tranziției către al treilea tip de război este posibilă apariția unor confruntări disproporționate, ceea ce poate duce la înlocuirea forței prin descurajarea nucleară cu o altă amenințare și anume incompatibilitatea confruntării cu mijloace raționale"<sup>38</sup>.

Războiul informațional ca o componentă a fenomenului militar contemporan este adesea înțeles ca război al epocii informaționale, se sprijină pe o idee destul de răspândită potrivit căreia

---

<sup>38</sup> Gl. prof. univ. dr. Mircea MUREȘAN, **Curs de artă militară**, editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005, p. 101.

societățile informaționale succed societăților industriale<sup>39</sup>. Într-adevăr, numerizarea, dezvoltarea capacităților de stocare a datelor, multiplicarea sateliților de comunicații creează condițiile unui mediu foarte diferit de cel cunoscut până în prezent: relațiile inter-umane se modifică, apar noi ritmuri.

Pentru majoritatea analiștilor militari, războiul informațional reprezintă utilizarea în scopuri militare a calculatoarelor și a altor tehnologii împotriva unui stat, ca alternativă la atacurile convenționale. Acesta include activități care nu corespund, în mod normal, normelor militare, dar care reflectă creșterea dependenței activităților guvernamentale și comerciale de diverse sisteme vitale pentru buna funcționare a operațiilor militare moderne. Pentru alți analiști este vorba de o idee mai largă care juxtapune impactul erei informaționale cu dezvoltarea diverselor tipuri de conflicte sociale și politice având ca efect erodarea statului-națiune și a monopolului său asupra violenței organizate.

Deși războiul informațional a fost intuit și conceptualizat încă din 1976 de către Thomas P. Rona<sup>40</sup> conștientizarea posibilității existenței unui astfel de război, al unui război invizibil, mult mai subtil decât războiul clasic, nu s-a realizat decât foarte recent, tonul dându-l mediile militare. Una dintre primele pietre de construcție ale conceptului de război informațional a constituit-o cartea lui A. Toffler “Al treilea val”, apărută în 1980<sup>41</sup>. În aceasta se poate citi ca “pentru a ataca o națiune se poate obstrucționa fluxul informațiilor – tăierea legăturii dintre sediul societății multinaționale și filialele sale din străinătate, ridicarea de bariere informaționale în jurul ei etc. Vocabularul informațional s-a îmbogățit cu o nouă expresie: “suveranitatea informației”. Această reflecție asupra epocii informaționale a fost continuată de o altă carte a aceluiași autor, intitulată “Război și antirăzboi”<sup>42</sup>, care a permis relansarea dezbaterii în Statele Unite a conceptului de război informațional.

Departamentul american al apărării, care a urmărit aceste reflecții și pe care, în mare măsură le-a și provocat, a trecut prin mai multe etape, de la conceptul de Manouver Warfare, aplicabil unui război convențional, la Strategic Informational Warfare. Acesta este un concept global care acoperă, în același timp, noțiunea de Conventional Warfare, care vizează în principal infrastructurile economice ale statului oponent, noțiunea de Command & Control Warfare, care privește în mod clasic distrugerea sau neutralizarea forțelor militare adverse și noțiunea Information Warfare.

Expresia “război informațional” acoperă o serie întregă de semnificații, iar lipsa unei definiții clare a acestuia este vizibilă în toată literatura de specialitate. Până în prezent s-a încercat definirea originilor acestui tip de război, însă nimeni nu i-a stabilit încă principiile. Teoria și practica războiului informațional se bucură, în ultimul timp, de o atenție crescândă din partea politicienilor, strategilor, oamenilor de știință și mijloacelor de informare în masă din diverse țări, îndeosebi din spațiul nord-atlantic și cel european, fenomen ușor de constatat urmărind frecvența discursurilor publice, conferințelor, simpozioanelor, cărților, studiilor și articolelor care abordează această problemă.

Deși nu există o definiție universal acceptată, se poate vorbi despre războiul informațional ca fiind o formă nouă de război, dacă sunt avute în vedere instrumentele pe care le utilizează pentru a-și atinge scopurile. Este însă important de notat că tehnologia informației nu permite doar desfășurarea războiului modern, ci adaugă o nouă dimensiune conflictelor. Infrastructura informațională, prin conținutul său și tehnologiile care o compun, este considerată acum obiect al unui război informațional, dar și subiect de aceeași complexitate strategică cu dimensiunile tradiționale (aeriană, terestră, navală și spațială). Rețelele informaționale compun un nou câmp de luptă, iar informația însăși devine țintă. Fiecare a devenit separat, dar și în combinație cu celelalte, atât armă, cât și țintă.

Particularitatea conceptului de război informațional e dată de realizarea unei strategii integrate care utilizează mijloace tehnice de ultimă oră. Mediul informațional actual devine tot

<sup>39</sup> Alvin și Heidi Toffler, **Război și anti-război**, Editura Antet, București, 1995, p.86.

<sup>40</sup> Thomas P. Rona (1922-1997) a creat sintagma de “război informațional” și a impulsivat cercetările în domeniu.

<sup>41</sup> Publicată și în limba română în 1983, la Editura Politică.

<sup>42</sup> Publicată și de Editura Antet, în 1995.

mai complex, dezvoltarea tehnologiilor informaționale revoluționând modul în care națiunile, armatele, organizațiile și oamenii interacționează. Fuziunea rețelelor de informații, a bazelor de date și a tehnologiilor aduc informația foarte aproape de fiecare. Avantajul informațional presupune cunoașterea foarte bună a ceea ce înseamnă informație și abilitatea de a lucra cu o colecție de informații, de a o procesa, utiliza și disemina în locul, la momentul și pentru scopul potrivit.

Exploatarea avantajelor oferite de puterea tehnologiilor informaționale, alături de o recunoaștere a potențialului informației, se reflectă în ceea ce este numită operație informațională (O.I.). Aplicarea de operații informaționale în cadrul coalițiilor în timp de pace, înseamnă adaptarea strategiilor de război la starea de pace, integrarea funcțiilor acestor operații într-un mediu multinațional fiind o adevărată provocare.

În ultimii ani, în unele armate moderne operațiile informaționale au devenit un concept doctrinar dezvoltat. Deși nu este acceptat în întregime de alte țări, acesta reflectă nevoia de a surprinde aspectele unui fenomen care merge dincolo de conceptele tradiționale de război. Operația informațională este o strategie integrată care răspunde la noi vulnerabilități și creează, în același timp, noi oportunități. El introduce în discuție acele elemente nemilitare ale puterii, cum ar fi: politicile, relațiile internaționale, finanțele, infrastructura, percepția publică etc.

Operațiile informaționale defensive *integrează și coordonează politicile, procedurile, acțiunile, personalul și tehnologia pentru protejarea și apărarea informațiilor și sistemelor informaționale* și conțin următoarele elemente :

În concluzie, operațiile informaționale defensive se concentrează pe protecția propriei informații, a proceselor bazate pe informație, a sistemelor de comandă-control și a celor de comunicații și informatică. Această protecție trebuie să fie adaptată pentru orice tip de (in)amic, în orice situație (pace, criză, conflict) vizează patru componente: protecția infrastructurii informaționale; descoperirea atacurilor; restaurarea funcțiilor vitale și reacția la atacuri iar integrarea acestora este esențială.

Ideea “războiului paralel” a apărut din înțelegerea “inamicului” ca un “sistem” sau “organism”, care este în același timp mai mult și mai puțin complicat decât sistemul popor-stat-forțe armate descris de Clausewitz. Statul inamic are, cel puțin din punct de vedere teoretic, cinci componente organice esențiale, dispuse concentric, astfel: forțele militare regulate și cele mobilizate în situație de criză sau război; masa mare a populației civile care nu este direct combatantă; infrastructura de transport prin care se asigură tot ceea ce este esențial pentru națiune; fundamentele organice esențiale ale respectivei societăți; situat la centru, conducerea sau mecanismul puterii care controlează întregul sistem.

Prin contrast, războiul clasic “în serie”, este sau a fost un tip de război care a angajat fiecare inel al sistemului succesiv, lovind fiecare obiectiv “la rândul lui”, în serie, dinspre periferie către centru.

Războiul paralel a devenit posibil prin dezvoltarea fără precedent a aviației, sistemelor de lovire de mare precizie și a armelor netradiționale, întrucât acesta utilizează aviația și mijloacele de lovire la mare distanță pentru a putea distruge obiectivele inamicului, care nu reprezintă un obiectiv în sine, ci reprezintă mijlocul prin care se atinge scopul final, respectiv acela ca prin distrugerea sau avarierea acestor ținte să se obțină un efect strategic care duce la pierderea de către inamic a capacității sistemelor sale organice, esențiale, de conducere sau de ducere a acțiunilor militare. Când aceste atacuri paralele se realizează concomitent, succesul operației este maxim. Distrugerea sau paralizarea sistemelor militare sau capacității de luptă a inamicului este obiectivul propus în cadrul unor astfel de lovituri și se urmărește cu prioritate reducerea capacității de ripostă a inamicului până la un așa numit nivel în care acesta este în stare de șoc.

Pentru definirea spațiului în care vor evolua forțele și mijloacele de care se va dispune în viitor, următorii factori au o importanță deosebită:

- spațiul global (adică întreaga planetă), pentru care sunt elaborate concepții strategice, și unde vor fi amplasate forțele și mijloacele ce formează diferitele eșaloane ale unor dispozitive acționale;

- spațiul unor zone de pe glob, inclusiv cele situate la mari depărtări între ele, unde se mențin sau se promovează și prin forța armelor interese politice, economice, spirituale etc.; pentru aceasta trebuie să existe mijloace adecvate de luptă armată (aeriene, navale, rachete, forțe de intervenție rapidă ș.a.);

- spațiul de interes strategic, este, de regulă, o zonă sau o regiune terestră și maritimă din vecinătatea teritoriului național;

- spațiul național este definit cu claritate în reglementările juridice internaționale, strategia de securitate adoptată și în măsurile întreprinse la nivelul sistemului național de apărare.

Acum, când lumea trece din era industrială în cea informațională, multe din cunoștințele despre război au început să fie depășite. Aceasta nu înseamnă că va exista un vid. Pe plan mondial sunt centre de putere, evident în statele de tipul SUA, Rusia, China și alianțe unde se studiază reconceptualizarea conflictului militar al viitorului. În acest sens, sintagme precum “situație fluidă”, “doctrină fluidă”, “acțiuni de luptă fluide”, “câmp de luptă fluid”, sau “spațiu de luptă fluid”, sunt din ce în ce mai prezente în literatura de specialitate.

Războaiele din Golf poate fi luat ca un exemplu de război integrat într-o situație disproporționată, adică într-o situație în care reacția inamicului este cu totul neglijabilă. Acțiunile de luptă, după operația “Desert Storm” au căpătat un grad foarte mare de descentralizare, independență, coordonare și eficiență. Ele depind însă enorm de sistemul informațional, de gradul înalt de tehnicitate al mijloacelor la dispoziție, de existența armelor integrate cu mare putere de lovire, de posibilitatea lovirii simultane, rapide pe toată adâncimea teatrului de acțiuni militare .

Spațiul de luptă fluid se prezintă ca o suprafață de teren determinată de posibilitățile maxime ale marilor unități/unităților, de a descoperi și angaja inamicul simultan la toate cele trei niveluri ale artei militare (tactic, operativ, strategic), în minimum două medii simultan, în scopul lovirii decisive a centrelor de gravitate/ punctelor decisive ale acestuia și al înfrângerii lui psihice. Ceea ce s-a petrecut în Golf, ca și în spațiul iugoslav se cheamă un război disproporționat.

Evoluția fenomenului militar este dominată atât de caracteristicile mediului de securitate, cât și de nivelul de performanță a tehnologiilor cu aplicabilitate în domeniul militar în acest sens rolul tehnologiei informației pare să dețină un rol important.

Analizând logic am putea reține următoarele: echilibrul de putere a eșuat, fiind cauza a două războaie mondiale, descurajarea nucleară a funcționat aproape o jumătate de secol, era conducerii centralizate a lumii se înfățișează ca soluție la anarhia mondială, asigurată prin susținerea unei armate, dacă nu mondială cel puțin tricontinentală. Este era informațională sau a războiului informațional cu un profund caracter integrator și efecte globale.

Fenomenul postbelic s-a plasat sub semnul apariției unei noi „arme de război”, arma nucleară, în contextul unei masive militarizări a științei, care a dus la „industrializarea războiului”. Perioada postbelică a adus cu sine o adevărată „confuzie” între pace și război, o ambiguitate a stării care, altădată, era definită prin „tăcerea armelor”, violența armată manifestându-se în viața socială, în relațiile dintre state, în forme variate, fenomen denumit „proteificarea războiului”. Cea mai mare parte din perioada postbelică a fost dominată de „războiul rece”, în care pacea putea fi caracterizată ca un fel de „continuare a conflictului cu (oarecum) alte mijloace”.

Viitorul ne poate rezerva o nouă dimensiune a fenomenului militar, respectiv „democratizarea” folosirii acestuia în zonele fierbinți ale lumii. Conflictul mileniului al treilea se va caracteriza prin dependența „violentei colective” de noile tehnologii (microelectronica, inteligența artificială, optoelectronica), respectiv prin apariția unui „război al minții (sprijinul) împotriva materiei”. Fenomenul militar al viitorului va cunoaște, așadar, noi dimensiuni, astfel:

- cauzele și motivele violenței (dacă până în prezent se cantona în sfera economică, moral-religioasă, ideologică) vor fi de factură etnică, rasială, religioasă – inter și intraconfesională;

- apariția de noi tipuri de operații militare, diferite de războiul clasic;

- caracterul atotcuprinzător al promovării intereselor prin agresiuni economice, culturale, psihologice, religioase, informatice, informaționale;

- creșterea importanței dimensiunii temporale a fenomenului militar în detrimentul dimensiunii spațiale;

- evitarea confruntărilor directe, frontale, dintre forțe și mijloace numeroase, accentul deplasându-se spre nivelul tactic;
- acțiunea militară se va raporta la un nou sistem de norme militare care, la rândul lor, vor solicita noi norme juridice.

Fără a nega importanța conceptuală a sintagmelor de „luptă armată”, „război”, „agresiune”, „intervenție armată”, nu trebuie ignorate actualele evoluții din domeniul fenomenului militar:

- transformările, în unele cazuri radicale, ale conținutului și semnificațiilor acestor concepte;
- apariția și promovarea unei filosofii axate pe o concepție integralistă asupra fenomenului militar, respectiv a mutării accentului de la decizia politico-militară națională spre nivelul de decizie politică a organizațiilor internaționale;
- apariția unor determinări conceptuale ale doctrinelor politico-militare ale statelor naționale: „suficiența pentru apărare”, „interoperativitate”, „standardizate”, „profesionalizare” etc. ca fenomene comune induse la nivelul național.

Fenomenul militar contemporan a scos în evidență caracterul integrat, aeroterestru și naval al acțiunilor militare, demonstrând că folosirea tuturor armelor, specialităților și mijloacelor militare într-o confruntare modernă duce la obținerea victoriei în câmpul de luptă al viitorului.

Fenomenul militar va evolua odată cu evoluția societății post moderne. Reacțiile asimetrice la acțiunile militare moderne, noua dimensiune a revoluției științifice și tehnice, modificările survenite în percepția privind riscurile și amenințările la nivel statal, regional și global, vor transforma funcțiunile tradiționale de manevră, lovire, protecție și logistică.

### **Bibliografie**

- [1] Beaufre A., **Strategie pentru viitor**, Editura Militară, București, 1991.
- [2] Deac L., **Acțiunea militară**, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1996
- [3]. Deac L, **Fenomenul militar**, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1997.
- [4] Mureșan M., **Curs de artă militară**, Editura Universității Naționale de Apărare, București 2005.
- [5] Onișor C., **Contraofensiva**, Editura Militară, București, 1995.
- [6] Stăncilă L., Grecu I., **Lupta armată modernă**, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2002.
- [7] Toffler A., **Război și antirăzboi**, Editura Antet, București, 1995.
- [8] Toffler A., **Puterea în mișcare**, Editura Antet, București, 1996
- [9]. Vasile P., **Op. cit.**, Editura Militară, București, 1995.
- [10] \*\*\* **Strategia de securitate națională a României**, București, 2007.
- [11] \*\*\* **Strategia militară a României**, București, 2007.

## PERSPECTIVELE (VIITORUL) RĂZBOIULUI

Maria PRIOTEASA \*

*The history has demonstrated that the technical-scientific discoveries which vised mainly the social-economical development of the world's states, have been implemented rapidly in the military field, also.*

*The discoveries generated the appearance of new weapons, doctrines and fight techniques which progressively changed the characteristics of the incoming military conflicts.*

În condițiile actuale, războiul clasic stat contra stat sau coaliție politico-militară contra coaliție politico-militară, devine tot mai puțin probabil, specialiștii apreciind că un conflict de tipul celor două conflagrații mondiale nu se mai întrevide imediat. Totuși, nu este greu de observat că, în lume, concurența dintre state și grupări de state se manifestă intens fără însă a îmbrăca forme violente, „principala forță motrică a evoluției civilizației umane, constând în informație și tehnologiile informaționale.”<sup>2</sup>

Din această perspectivă, războiul viitorului pare să se înscrie într-un spectru foarte larg de acțiuni și reacții, într-un spațiu multidimensional, pe care se definesc între altele, și următoarele tipuri de conflicte: război informațional; război economic, război cibernetic; război psihologic; război mediatic; război cosmic; război cultural etc.

Societatea informațională a modificat fizionomia conflictualității de astăzi și cu siguranță, cea de mâine, specialiștii în domeniul gestionării informațiilor apreciind că „este necesar să se facă distincție între sintagma războiul erei informaționale și războiul informațional; dacă în războiul erei informaționale se realizează tehnologia informațională ca mijloc de realizare a unei economii de timp și forțe, în cazul operațiilor militare, războiul informațional vede informația ca o armă puternică”<sup>3</sup>, informația fiind dependentă de tehnologie.

Războiul, deci, nu dispare, însă el nu va rămâne la fel cu cel din epocile anterioare, întrucât va beneficia, pe lângă informație, și de un arsenal extrem de diversificat și de specializat, de la senzori de date, imagini și informație, amplasați în întregul spațiu terestru, aerian, maritim, în Cosmos și în ciberspațiu, la sisteme de mijloace adaptate nu atât pentru distrugere, cât mai ales pentru prevenire, descurajare și protecție, condiții în care, este foarte probabil să avem de-a face cu un alt tip de război, cu un alt tip de confruntare și, evident, cu un alt tip de angajare. De aici nu rezultă că se va schimba esența războiului, ci doar faptul că războiul va fi un produs sau o continuare a unei politici de securitate globală, prin care se vizează securitatea societății umane, a vieții, a mediului și a planetei.

În prezent, au loc mai multe speculații și se construiesc mai multe scenarii privind viitorul războiului (sau războiul viitorului), plecând de la riscurile proliferării armelor de distrugere în masă – chimică, biologică, radiologică și nucleară și de la răspândirea și creșterea fără precedent a virulenței terorismului, existând o preocupare majoră pentru a preveni utilizarea armelor de distrugere în masă, urmărindu-se distrugerea instalațiilor de producere și stocare, a mijloacelor de transport la țintă și a oricăror componente ce pot conferi guvernelor cu atitudine răuvoitoare și organizațiilor teroriste aflate pe diferite „liste negre”, capacități nucleare, biologice sau chimice.

Poate una dintre cele mai mari amenințări ale viitorului, o reprezintă, terorismul, prin toate formele sale de manifestare.

Astăzi, organizațiile teroriste au la dispoziție o gamă sporită de mijloace de distrugere, neconvenționale, arme care se pot procura din ce în ce mai ușor. Mai mult, natura terorismului internațional este în continuă schimbare; au apărut teroriști de tip nou, inteligenți și înfricoșător de nemiloși. Vremea organizațiilor teroriste motivate politic a trecut, lăsând locul acestor noi teroriști,

---

\* **Doctorand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**

<sup>2</sup> Dr. Gheorghe Nicolaescu, drd. Vasile Simileanu, **Putere, management, informație, vol. II – Războiul informațional**, Editura Top Form, București, 2004, p. 110.

<sup>3</sup> Ibidem, p. 12.

care își justifică acțiunile prin „milenarism apocaliptic, fanatism sau ură de rasă ori etnică”<sup>4</sup>, dedicați total credinței lor, cautând să-și mulțumească susținătorii, liderii spirituali și, în unele cazuri, chiar pe Dumnezeu. Pentru aceste grupări, scopul scuză mijloacele, ba ar putea chiar să le încurajeze. Multe dintre grupări, precum cele care au executat atacurile teroriste din Statele Unite, Spania sau Marea Britanie, sunt temporare, nedefinite, se aliază doar pentru o singură lovitură, după care se dizolvă rapid, limitând astfel, de cele mai multe ori, posibilitățile autorităților de a-i urmări sau identifica pe făptași. Tocmai de aceea, fiind din ce în ce mai dispuși să se angajeze în asasinat de masă, vor acorda prioritate armelor de distrugere în masă în defăvierea explozibililor tradiționali sau altor arme convenționale, astfel că multe organizații teroriste, având ca preferință doctrinara masacrele în masă, vor acționa probabil, în viitorul apropiat, recurgând la arme cu mare putere de distrugere, care corespund mai bine obiectivelor și moralității lor. Existența posibilității de recurgere la armele de distrugere în masă foarte puternice, reprezintă pericolul major cu care se confruntă lumea industrializată.

Cu un grad de toxicitate și letalitate extrem de ridicat, arma biologică tinde să devină preferată de către grupările teroriste, și asociată cu teroarea pe care o transmite în rândurile populației, poate duce ușor la scene de panică și la revolte sociale, iar timpul relativ mare care se scurge de la executarea atacului până la apariția bolii, scade șansele ca autoritățile să-i prindă pe atacatori. Datorită dificultăților tehnice, dar și lipsei efectului imediat, spectaculos, care să fie preluat, amplificat și diseminat de mass-media aproape instantaneu și în toată lumea, folosirea armelor biologice este mai puțin susceptibilă decât a celor nucleare sau radiologice.

*Terorismul nuclear poate îmbrăca diferite forme de manifestare, printre care: folosirea de arme nucleare miniaturizate (cu rază limitată de acțiune) fabricate clandestin, sustrase sau deturnate; bombardarea cu muniție clasică a unor obiective de risc nuclear; eliberarea de materiale nucleare sau surse radioactive în zona de interes și contaminarea acesteia; provocarea de accidente la centralele nucleare-electrice, uzinele de combustibil nuclear și izotopi radioactivi, institutele de cercetare de profil, în zonele de extracție a minereurilor radioactive sau pe traseele folosite pentru transportul materialelor radioactive; contaminarea radioactivă a apei potabile (din rețelele de distribuție și din sursele naturale), a aerului din sistemele de aer condiționat ori alte spații închise, a unor produse alimentare sau a altor medii; utilizarea materialelor radioactive de către organizații nestatale.*

*Contaminarea radiologică, de asemenea, poate genera efecte inexplicabile precum oboseală, căderea părului, stări de vomă, hemoragii, manifestări care pot afecta grav atât psihicul luptătorului, cât și pe cel al persoanelor din jur.*

*Contaminarea chimică, în funcție de tipul de substanță folosită și de concentrația acesteia, de modul de pătrundere în organism și de gradul de protecție al individului în momentul contactului cu toxicul, de timpul de staționare în mediul contaminat chimic, poate avea efecte dintre cele mai diverse asupra organismului; terorismul biologic (bioterrorismul) implică răspândirea de agenți patogeni, toxine și viruși cu scopul de a provoacă boli contagioase grave, precum variola, antraxul, ciuma, holera etc.*

Specialiștii apreciază că pericolul atacurilor teroriste cu armele de distrugere în masă – chimică, biologică, radiologică sau nucleară există, este real și este doar o problemă de timp până când organizații sau grupări teroriste vor avea posibilitatea recurgerii la ele.

În perspectiva războiului, războiul economic, va deveni din ce în ce mai mult un război între economia globală și economia fragmentată, între marea economie și economia subterană, de aici, declanșându-se probabil, o adevărată explozie, care va duce la proliferarea terorismului economic, a terorismului informațional, a confruntărilor în ciber spațiu etc. Se poate vorbi, aici, și de „războiul” dus de Rusia în plan energetic, care, prin neconvenționalismul său, s-ar putea traduce ca „șantaj economic” pentru impunerea punctelor de vedere geostrategice.

În prezent, spațiul economic reprezintă domeniul cel mai actual de confruntare între marii actori ai lumii, lupta pentru accesul și controlul în anumite zone ducând la tensionarea sau chiar la

---

<sup>4</sup> Serviciul Român de Informații, *Preocupări ale serviciilor de informații ale Statelor Unite față de terorismul cu arme de distrugere în masă*, Gândirea militară românească, nr.6/2001, p. 56.

deteriorarea gravă a echilibrului în sistemul relațiilor internaționale. Resursele constituie în același timp obiectiv strategic, țintă în situații conflictuale și instrument de ducere a războiului; materiile prime de importanță vitală precum petrolul, gazele naturale, apa și resursele de hrană, preconizându-se că vor deveni tot mai rare, se vor constitui, probabil, ca mijloc de presiune în mâna unor actori pentru alți actori. Embargoul asupra unor țări din Golful Persic sau asupra Iugoslaviei sunt exemple de necontestat. Astăzi zonele de fricțiune sau de convergență s-au coagulat în jurul marilor bazine de resurse energetice și a punctelor strategice, Golful Persic, cu resursele sale energetice și disputa pentru controlul traseelor din zona Mării Caspice, fiind de actualitate.

Un alt tip de război al viitorului se consideră a fi ceea ce astăzi specialiștii numesc „războiul frontierei”. El este înrudit cu „războiul economic, derivă din acesta și îl completează; este un război pentru putere și influență, pentru dominare și îmbogățire. Aproape toate statele bogate și înalt tehnologizate au devenit așa, ca urmare a faptului că, în diferite faze ale războiului continuu, au fost învingătoare sau au avut posibilitatea să beneficieze de pe urma acestuia. Interesant este că nici unul dintre statele care dețin resurse de valoare planetară (materii prime, îndeosebi, hidrocarburi, metale prețioase, materiale strategice etc.) nu este nici puternic, nici stabil, nici capabil să-și transforme potențialul de resurse în putere economică, politică și militară. E drept, Federația Rusă, care deține cele mai mari resurse de materii prime de pe planetă, este și un stat puternic și respectat în relațiile internaționale”<sup>5</sup>.

Astăzi, în era globalizării, datorită faptului că și informația s-a globalizat, iar circulației acesteia este constituită dintr-un sistem de sisteme de rețele complexe, se poate trage concluzia că războiul informațional, este fără nici o îndoială, un război continuu, dus în spectrul informației; este un război în rețea, dus în spațiul informației, pentru informație, care vizează dominanța informațională și, implicit, manipularea informațională. Războiul informațional este, deopotrivă, un război fizic, prin care se vizează distrugerea senzorilor de informație și a canalelor de comunicație ale adversarului, și un război în spațiul virtual, care vizează supremația informațională. Cine stăpânește informația, stăpânește totul.

Strict legat de războiul informațional, războiul cibernetic ca formă concretă, particularizată a acestuia, se va constitui dintr-un sistem de acțiuni care va avea în atenție, îndeosebi perturbarea rețelelor informaționale adverse, prin toate mijloacele, protecția rețelor informaționale proprii, dezinformarea adversarului și intoxicarea informațională a acestuia.

Deosebit de important, ca o posibilă formă de război al viitorului, războiul psihologic, se duce atât prin media, prin rețele special create în acest sens, prin rețelele deja existente, îndeosebi prin canalele de televiziune și Internet, dar și prin mijloace fizice, folosind strategii de influențare psihologică, de înfricoșare, descurajare, diversiune și deturnare. Acest tip de război se duce cu un tip special de arme, arme cu efect psihologic, muniții psihologice, substanțe care se întrebunțează în acest scop, arme care vor atinge apogeul în societatea de tip informațional și va continua să producă efecte extrem de importante și greu de contracarat, dintre care cele mai importante fiind influențarea, anihilarea, descurajarea, deformarea informației și a realității, impresionarea, înspăimântarea, dominarea psihologică, schimbarea comportamentului, distrugerea.

Războiul mediatic, alături de cel informațional, este cea mai concretă formă a războiului continuu, știut fiind faptul că războiul mediatic este o realitate a zilelor noastre. Deși media nu sunt instrumente, mijloace sau forțe de război, ci purtători de informație, de adevăr, mijloacele de informare în masă participă la *psyops*, la manipularea și dezinformarea opiniei publice și chiar a factorilor de decizie.

Media se ocupă de absolut toate problemele, de la cele economice la cele militare, de la cele sociale la cele individuale, totdeauna acționând între funcția ei socială și informațională benefică și absolut necesară, pusă în slujba adevărului, și interesele celor care o folosesc ca mijloc principal al războiului continuu.

Războiul cosmic presupune o extindere verticală, nelimitată în spațiul cosmic, a teatrelor de confruntare și a mijloacelor de confruntare în plan informațional, mediatic, economic și militar.

---

<sup>5</sup> Gl.dr. Mircea Mureșan, gl. bg. (r.) dr. Gheorghe Văduva, **Războiul viitorului, viitorul războiului**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004, p. 435.



În Cosmos sunt amplasate sisteme de informație-supraveghere-recunoaștere, senzori de informație, sisteme GPS și alte mijloace care facilitează folosirea nelimitată a acestui spațiu atât în confruntarea planetară, cât și în cooperarea planetară. Sistemul parteneriatelor strategice va aduce din ce în ce mai mult spațiul cosmic în folosul societății de tip informațional, al structurilor de drept, al democrației și ordinii normale a lumii. Deocamdată, rețelele teroriste, crima organizată și structurile antidemocratice nu au acces în acest spațiu, însă această situație nu înseamnă că astfel de forțe nu vor putea folosi spațiul cosmic în bătălia pentru putere. În viitor, se preconizează că numărul țărilor care vor avea acces în spațiul cosmic va crește iar interesele se vor diversifica, posibilitățile de acțiune informațională, psihologică, geofizică și militară se vor amplifica, perspectivă care are cel puțin două implicații contradictorii și, în același timp, complementare: creșterea vulnerabilităților societății viitoare și descurajarea războiului și a altor acțiuni, datorită cunoscutului principiu acțiune-reacție.

Războiul cultural, departe de a reprezenta ceea ce Samuel P. Huntington definea ca război al civilizațiilor, este o confruntare pe piața culturală, este o formă a războiului economic, dar care are și alte aspecte oarecum diferite de politica producției culturale, fiind folosit din ce în ce mai mult ca expresie a conflictului etnic sau religios, a intoleranței etnice și religioase, a extremismului și fundamentalismului, forme ale războiului asimetric.

Privit din perspectiva războiului viitorului, războiul geofizic se va materializa într-un sistem de acțiuni cu implicații în provocarea unor calamități și catastrofe cu influențe nocive asupra mediului de viață al oamenilor, localităților, terenurilor agricole, sistemelor de comunicații, în scopul realizării unor obiective importante, între care se situează și distrugerea potențialului și resurselor adversarului.

Ca un posibil tip de război al viitorului, specialiștii întrevăd doar posibilitatea apariției unui alt tip de război, războiul genetic, care se consideră că va duce, probabil, în următoarele coordonate: obținerea, prin mijloace genetice, a unor performanțe ieșite din comun în ceea ce privește calitățile luptătorilor; crearea de mutații; crearea unor sisteme de influențare, prin mijloace genetice, a comportamentului unor populații; apariția și proliferarea terorismului genetic.

În actualul context internațional, viitoarele operații vor fi multinaționale și se vor desfășura într-un spațiu imens, îndeplinirea misiunilor presupunând proiecția forței. Se consideră că o asemenea armată va trebui să dispună de capacitățile necesare pentru: conducerea, planificarea și desfășurarea de operații întrunite ori pentru a participa la operații combinate; realizarea suportului logistic și de informații; generarea și regenerarea forței; realizarea mobilității forțelor; realizarea potențialului de luptă adecvat; proiecția forțelor.

*Analizele care susțin și generează procesul de transformare și modernizare a NATO au condus la concluzia că, îndeplinirea cu eficiență a viitoarelor misiuni ale alianței va solicita, îndeosebi, capacitatea armatelor sale de a proiecta forța, considerându-se că numai o armată capabilă să proiecteze forța la distanțe cât mai mari, va reuși să acopere aceste spații. O acțiune militară poate fi eficientă și poate avea succes, numai dacă forțele executante au ca atribute mobilitatea, contramobilitatea și capacitatea de supraviețuire, mobilitatea fiind esențială pentru realizarea concentrării efortului și dislocării rapide, pentru angajarea inamicului sau pentru retragere. Printr-o bună coordonare și realizată la un nivel superior, mobilitatea compensează inferioritatea numerică, fiind considerată un atribut al asimetriei înalte, criteriul mobilității constituind unul din factorii importanți în determinarea tipurilor de vehicule, tehnică militară și echipamente care intră în compunerea unei forțe ce se proiectează într-un teatru în care se desfășoară un conflict asimetric.*

În mod deosebit, în conflictele asimetrice, rapiditatea cu care partea care aplică asimetria înaltă, dispunând de o tehnologie mai avansată, reușește să-și proiecteze și să desfășoare forțele, să preia sau să mențină inițiativa, este critică; inamicul va căuta întotdeauna, să folosească toate mijloacele, tacticile, metodele și procedeele la dispoziție, pentru a întârzia acțiunile forțelor expediționare și a transforma conflictul într-un război de uzură, consumator de timp și resurse, motiv pentru care, rapiditatea proiecției forțelor nu presupune neapărat viteză și mijloace de transport, ci presupune exploatarea momentului favorabil, prin alocarea corectă și inteligentă a

mijloacelor de transport, planificarea întrunită a acestora, în funcție de volumul de transport și prioritățile stabilite pentru transportul aerian și cel maritim sau terestru.

Asimetria reflectă, de asemenea, noul mediu de securitate și nivelul actual al forțelor armate sau, altfel spus, noul stil de ducere a războiului în sec. XXI, mult mai complex și mult mai dificil de definit. Între caracteristicile specifice mediului de securitate actual se evidențiază eliminarea monopolului statelor asupra declanșării și ducerii războiului; forțele armate post Război Rece sunt întrebuințate mai mult ca instrumente ale diplomației sau pentru „export de stabilitate” decât pentru angajarea în acțiuni de luptă clasice; structurile militare depind într-o măsură tot mai mare de înalta tehnologie care, în același timp, poate fi achiziționată și de oponenți; rețelele de computere și internetul oferă adversarilor posibilități mărite de comandă și control; războaiele viitorului vor fi cele în care oponenții vor fi în principal actori non-statali ce vor desfășura acțiuni de luptă non-lineare cu structuri/grupuri reduse; asemuirea conflictelor actuale și ale viitorului cu o ciocnire a civilizațiilor; războiul de generația a 4-a, cu tacticile și tehnicile sale specifice reprezintă un război al ideilor și tehnologiei care încearcă să inducă o stare de anarhie globală.

În era informațională, pe primul plan se situează dezvoltarea tehnologiei informației, ceea ce crează condițiile tehnice necesare utilizării potențialului exploziv al răspândirii și prelucrării rapide a datelor și informațiilor. La rândul lor, înalta tehnologie, biotehnologia, nanotehnologia, revoluționează modul în care interacționează actorii statali și non-statali, schimbând radical principiile tradiționale ale managementului și organizării, au o mare influență asupra structurilor militare, îndeosebi în ceea ce privește organizarea, compunerea, dotarea, instruirea, ducerea luptei și, în general, asupra modului în care acestea participă la acțiuni militare.

Se apreciază că tehnologia va putea permite curând, distrugerea elementelor importante ale unui obiectiv militar fără a ucide soldați sau a distruge complet ținta, putând permite, prin tehnici și procedee de prelucrare a minții, ca adversarul să devină aliat și va constitui baza fabricării informațiilor, transportului lor la țintă și evaluării efectelor. De asemenea, se preconizează că informația și logistica; în situația existenței sistemelor de arme precise, va deveni primordială, fiind considerată o meta-armă, cu implicare în tot și în toate, de la teatrul de război la nivelul planetei și al fiecărui locuitor în parte. Ceea ce se întâmplă, la un moment dat într-un teatru de confruntare, poate face rapid ocolul pământului, aducând la cunoștință și implicând astfel întreaga lume.

Armele care s-au creat și se vor crea trebuie să răspundă acestor realități; tehnica și mijloacele de luptă pe și sub apă, în teren, în aer și în cosmos, armamentele inteligente și utilizatorul lor, luptătorul secolului XXI, vor asigura supremația în toate domeniile de confruntare.

Războaiele viitorului vor fi dominate de armele superinteligente. „Intelligence își va asuma un rol mai important și vor trebui să fie folosite toate cunoștințele disponibile în cadrul societății, în esență așa numitele „surse aparte”, altfel spus, armele inteligente vor fi inteligente doar pentru cine va dispune de informații de tip „intelligence” eficiente”<sup>6</sup>.

Se poate aprecia că la începutul secolului XXI, domeniile de confruntare pe arena mondială și cauzele generatoare de conflict armat, îmbracă o paletă destul de vastă, ceea ce demonstrează că războiul va fi încă mult timp prezent în politica statelor, în politica regională și globală. Fizionomia acestuia va fi însă cu totul alta și va reflecta nivelul de dezvoltare al omenirii, atins la început de mileniu.

Este rândul analiștilor politici și al specialiștilor în geopolitică și geostrategie să tragă concluziile de rigoare și să ofere expertiza necesară factorilor de decizie politică, pentru ca statele să aibă reacții potrivite la asemenea tip de confruntări, de care lumea începutului de secol XXI nu va duce lipsă.

### Bibliografie

- [1] Nicolaescu, Gheorghe, dr., Simileanu, Vasile, drd., **Putere, management, informație, vol. II – Războiul informațional**, Editura Top Form, București, 2004.
- [2] Nicolaescu Gheorghe, *Gestionarea crizelor politico-militare*, Editura Top Form, București, 2003, p. 146.

---

<sup>6</sup> Gheorghe Nicolaescu, *Gestionarea crizelor politico-militare*, Editura Top Form, București, 2003, p. 146.

- [3] Mureșan, Mircea, Gl. dr., Văduva, Gheorghe, gl. bg. (r.) dr., **Războiul viitorului, viitorul războiului**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.
- [4] Gândirea militară românească, nr.6/2001.

# ANALIZA CORELAȚIEI APĂRARE COMUNĂ – APĂRARE COLECTIVĂ – APĂRARE NAȚIONALĂ PENTRU ROMÂNIA

Laurențiu-Liviu DUMITRU\*

**Key words:** *common defence, collective defence, national defence, analysis, security, threat, correlation.*

*The new realities of the security environment request for a reconfiguration of inter-states relations, a redefinition of concepts by correctly understanding the concepts in order to fully benefit of this period of integration in which Romania can be found.*

*Making a unitary correlation between common defence – collective defence – national defence is of great importance for our country as from the moment Romania joined NATO and EU.*

*As the asymmetrical threat increases, the principle of collective effort gets new meanings.*

Reconfigurarea relațiilor dintre componentele specifice ale securității, precum și înțelegerea proceselor din sfera securității mondiale și europene, obligă țara noastră să-și readapteze strategia proprie la evoluțiile mediului de securitate, integrând-o într-o viziune sistemică mai largă, pentru a-și spori capacitatea de contracarare a riscurilor și amenințărilor ce pot afecta interesele naționale.

Înțelegerea și realizarea unitară a corelației *apărare comună – apărare colectivă – apărare națională* sunt de maximă importanță, mai ales de când România a trecut în structurile Organizației Atlanticului de Nord și, în special, de când țara noastră a devenit membră a Uniunii Europene.

Din această perspectivă, chiar dacă modul de abordare al acestor concepte pot fi variate, ceea ce trebuie reținut este faptul că atributele apărării colective sunt similare cu cele ale apărării naționale și cu cele ale apărării comune. Astfel, putem vorbi despre:

- stabilirea unei politici de securitate care se axează pe aspectele militare ale relațiilor acestora cu alte state și cu organizațiile cu care cooperează;
- adoptarea și aplicarea unor strategii comune pentru ducerea acțiunilor specifice;
- conducerea și executarea nemijlocită a operațiilor de apărare națională în strânsă legătură cu apărarea comună și colectivă;
- înzestrarea forțelor militare și pregătirea resurselor umane profesionalizate conform cu cerințele din spațiul comunitar.

În acest sens, fiecare țară membră a Alianței și Uniunii Europene, în funcție de riscurile pe care și le asumă, trebuie să acționeze pentru: întărirea forțelor proprii, astfel încât să fie în măsură să ducă un război de apărare națională, dar să și participe cu o cantitate de forțe la efortul colectiv de apărare, ori la dezvoltarea și menținerea unui mediu de securitate favorabil protejării intereselor sale.

Complementaritatea dintre cele trei concepte sunt date de raporturile reciproce dintre elementele componente ale capacităților militare ale membrilor acestor organizații. Acest lucru face ca România să devină o țară puternică, în primul rând militar, dar înainte de toate economic și politic, să contribuie la un cadru normativ adecvat și să confere țării noastre o cale sigură spre modernizare și dezvoltare într-un ritm susținut.

Trecând peste diferențele dintre apărarea colectivă și apărarea comună în ceea ce privește natura, conținutul, dimensiunile, angajamentul și consecințele politice, sociale, psihosociale, militare și economice pentru statele implicate și luând în calcul obiectivul comun al acestora – de apărare a tuturor membrilor de orice agresiune externă – dar și având în vedere că apărarea comună se regăsește, în prezent, doar în discuțiile teoretice ale reprezentanților țărilor membre ale Uniunii Europene voi trata cu predilecție corelația dintre apărarea colectivă și apărarea națională.

Detaliind corelația dintre apărare națională și apărarea colectivă pentru o înțelegere cât mai corectă consider că primul pas ar trebui să se refere la apărarea națională – ca element de bază în susținerea celorlalte elemente. Astfel, apărarea națională reprezintă unul din domeniile esențiale ale securității unui stat și un atribut inalienabil al acestuia. Prin urmare, ea prezintă un interes major

---

\* **Locotenent-colonel doctorand, Brigada 34 “Vasile Lupu”**

pentru factorii de decizie politico-militară a oricărui stat independent și suveran. De aici există și preocuparea constantă a instituțiilor abilitate ale statului de a elabora o politică de apărare coerentă, adecvată situației concrete a mediului de securitate național și internațional, precum și o politică flexibilă în raport cu exigențele alianței politico-militare din care face parte.

Apărarea națională cuprinde ansamblul de măsuri și activități desfășurate de către un stat în scopul de a garanta independența și suveranitatea națională, integritatea teritorială, de a proteja viața și bunurile populației, precum și susținerea intereselor fundamentale ale țării. Concret, politica de apărare a statului constituie forma pe care o îmbracă măsurile și activitățile ce se derulează, sistematic și constant pentru realizarea acestor obiective, iar documentul reprezentativ îl constituie „Carta albă a securității și apărării naționale”.

România a devenit stat membru NATO cu drepturi depline în anul 2004 – statut ce-i permite să afirme că apărarea colectivă reprezintă o realitate de neclintit pentru aceasta, odată cu responsabilitatea ce-i revine pentru organizarea apărării sale naționale. De aceea, se poate afirma că statutul de stat membru al unei importante alianțe politico-militare își pune amprenta pe atitudinea și comportamentul țării respective în sensul creșterii încrederii în sine și în partenerii săi, al asumării voluntare și conștiente de responsabilități importante privind securitatea și apărarea națională, regională și globală. O țară membră a unei alianțe politico-militare puternice acționează cu curaj în apărarea și promovarea intereselor naționale atât pe plan intern, cât și pe plan extern, știind că la nevoie nu este singură, ci sprijinită efectiv de partenerii săi. Un avantaj al acestui parteneriat este și faptul că țara noastră nu va fi luată niciodată prin surprindere de un atac armat din partea unui stat din afara Alianței și va fi permanent pregătită, va dispune de forțe și mijloace ca să dea riposta cuvenită oricărui agresor până când trupele aliate ajung în țara agresată.

De aceea, la nivelul societății românești, respectiv al armatei naționale, se derulează un amplu proces de transformare a mentalităților, în vederea însușirii a noi modele comportamentale ce derivă tocmai din acest statut. Aceasta se constată din analiza structurii și dimensiunilor marilor unități și unități, din compunerea categoriilor de forțe ale armatei, din pregătirea și instruirea efectivelor, dotarea lor cu armament și tehnică de luptă, dar și la nivel de infrastructură –ca suport material pentru realizarea corelației apărare națională – apărare colectivă – de la spații de lucru pentru elaborarea concepției, a planurilor și programelor, până la căi de comunicații pentru transmiterea informațiilor, respectiv pentru transportul materialelor și a personalului, simulatoare, terenuri și poligoane pentru instrucție etc.

De fapt, s-a adoptat „... o nouă concepție de structurare a entităților militare luptătoare, care trebuie să răspundă următoarelor cerințe: suplețe, mare mobilitate și putere de foc, capacitate ridicată de dislocare și de autosusținere în teatru, timp redus de reacție, capabilitate de îndeplinire a tuturor misiunilor ce revin Alianței (conform articolului 5 și în afara acestuia)”<sup>7</sup>.

Pe de-o parte, conținutul, organizarea și structura apărării naționale diferă de la o țară la alta, în funcție de o serie de criterii. Dar criteriul de bază îl reprezintă apartenența la o alianță politico-militară redevabilă ca dimensiuni, forță, mijloace și efective și prin activitatea pe plan internațional.

Pe de altă parte, apărarea colectivă presupune sprijin reciproc între statele membre ale unei alianțe politico-militare atunci când unul sau mai multe dintre ele fac obiectul unei agresiuni. Nu trebuie neglijat nici faptul că fiecare stat își dimensionează participarea la misiuni cu efective militare, cu mijloace de luptă și resurse financiare potrivit puterii sale economice și angajamentelor asumate la primirea calității de membru al Alianței.

Realitatea demonstrează că nici o țară din lume, nici chiar SUA, nu-și mai poate asigura securitatea prin forțe proprii și aceasta din cel puțin două motive:

- mondializarea informației, dezvoltarea și proliferarea fără precedent a sistemelor de arme și mijloace de distrugere;
- existența amenințărilor asimetrice, care își mută centrul de greutate în sfera informațională și cea genetică, afectând mecanismul firesc al vieții umane.

---

<sup>7</sup> Mihail Orzeață, *Cerințe și măsuri în domeniul militar pentru a realiza corelația apărare națională – apărare colectivă*, Revista Gândirea Militară Românească nr.6/2003, p.12.

Nu este exclus ca viitorul să configureze un sistem de reacție bazat pe alte modalități de a duce războiul. Terorismul este un prim semnal în acest sens.

Identificarea și neutralizarea amenințărilor la adresa securității (înțeleasă ca stare de siguranță colectivă) presupune, printre altele, definirea globalizării.

De regulă acest proces este perceput ca făcând referire la chestiuni economice și financiare, o abordare parțial corectă sau parțial greșită dacă avem în vedere că la nivelul opiniei publice, globalizarea apare ca o uniformizare la scară mondială a nivelului de trai și a celui de dezvoltare. Globalizarea se constituie ca un ansamblu complex de procese având ca obiectiv realizarea integrării internaționale pe diferite paliere: economic, politic, militar și de securitate, socio-cultural. Caracteristica principală a globalizării o constituie fluxul rapid, în continuă creștere și adeseori generator de discrepanțe, de bunuri, servicii, persoane, capital, idei, informații, tehnologie, cultură, modă, armament și acțiuni criminale. Globalizarea creează oportunități deosebite și conduce la progres în anumite domenii: piețele financiare și comerciale au trecut în faza de integrare a activității și funcționării lor; producția s-a internaționalizat grație firmelor cu activitate globală; privatizarea a căpătat proporții mondiale; noile tehnologii sunt mai ușor de asimilat; comunicațiile elimină distanțele și apropie fizic oamenii; problemele globale sunt acum, parte a conștiinței noastre.

Există, însă, și fenomene de: fragmentare și slăbire a coeziunii sociale; creștere a inegalităților atât pe plan intern, cât și între state; exacerbare a atașamentului din punct de vedere identitar la comunitatea locală sau națională; distrugere a sistemului clasic de ierarhizare a valorilor; proliferare a armamentului și a crimei transnaționale. Așadar există și un alt aspect al globalizării, mai puțin vizibil, dar foarte periculos pentru ceea ce înseamnă siguranța lumii. Criminalitatea, sub toate formele ei (traficul de armament, de materiale nucleare și de droguri, imigrația ilegală, spălarea banilor), dar și terorismul constituie o amenințare globală, atât prin amploarea de nestăvilit (deocamdată), cât și prin varietatea și, de ce nu, ingeniozitatea mijloacelor de care dispun și pe care le utilizează pentru atingerea propriilor obiective.

Crima organizată și terorismul nu sunt fenomene noi apărute pe scena lumii. Ceea ce este nou este ritmul lor rapid de propagare, amploarea rețelelor ce le susțin sau ușurința cu care eludează legea. De aceea, în era globalizării, organizațiile situate în afara legii nu mai au nevoie de o bază teritorială de unde să-și coordoneze acțiunile. Revoluția tehnologică a creat posibilitatea șefilor de rețele să-și conducă afacerile, indiferent de locul unde se află. Multe dintre acțiunile lor pot fi duse la îndeplinire prin intermediul rețelei de calculatoare și telecomunicații. Utilizarea transferurilor electronice, accesul liber la Internet și tehnologia de comunicații supersofisticată, permit structurilor criminale intensificarea comiterii de infracțiuni cu autori neidentificați, erodându-se astfel autoritatea statelor. În era globalizării, organizațiile situate în afara legii nu mai au nevoie de o bază teritorială de unde să-și coordoneze acțiunile. Revoluția tehnologică a creat posibilitatea șefilor de rețele să-și conducă afacerile, indiferent de locul unde se află. Multe dintre acțiunile lor pot fi duse la îndeplinire prin intermediul rețelei de calculatoare și telecomunicații. Utilizarea transferurilor electronice, accesul liber la internet și tehnologia de comunicații supersofisticată, permit structurilor criminale intensificarea comiterii de infracțiuni cu autori neidentificați, erodându-se astfel autoritatea statelor.

Într-o astfel de realitate, în care amenințarea asimetrică își croiește un drum ascendent, principiul efortului colectiv are următoarele trăsături: planificarea colectivă a forțelor, finanțarea comună, planificarea operațională comună, structuri multinaționale, un sistem integrat de apărare antiaeriană, echilibru al rolurilor și responsabilităților între aliați, stabilirea și desfășurarea forțelor în afara teritoriului propriu, gestionarea crizelor, standarde și proceduri comune pentru echipamente, instruire și logistică, doctrine și exerciții întrunite și multinaționale, cooperare în ceea ce privește infrastructura, armamentele și logistica. Ca urmare, apărarea națională în cazul unei țări membre a NATO este o componentă a sistemului apărării colective, specific acestei alianțe.

## OPERAȚIILE UNIUNII EUROPENE PENTRU MANAGEMENTUL CRIZELOR

**Dr. Florian PINȚĂ\***  
**Dorin TOMA\*\***

*European Union is a global player and should be ready to share the responsibility for global security and for building a better world. The perspectives for a common European security and defence policy now offered by the Reform Treaty increase the urgency and importance of having a well-structured and transparent institution for conducting European Crisis Management Policy.*

*Consequently, European Union endeavours to counterattack the contemporary threats against the stability and to intensify global security-efforts that have to be carried on at a high quality level by developing the military capabilities and the evolution of the command structure.*

*As a full member of the European Union, Romania militates for the increasing of the role of European Security and Defence Policy in the common effort to ensure the European region security.*

### Introducere

Noua natură a amenințărilor la adresa securității în secolul XXI schimbă viziunea statelor și a comunității internaționale în ceea ce privește instrumentele și modalitățile de a răspunde eficient acestora. Structurile militare, proiectate pentru a răspunde la amenințările specifice secolului XX, au început să se transforme pentru a face față noilor provocări la adresa securității naționale și internaționale.

Conform Strategiei Europene de Securitate, Uniunea Europeană este un actor global și trebuie să fie în măsură să-și asume responsabilități în procesul de asigurare a securității globale și de construire a unei lumi mai bune<sup>1</sup>.

Managementul crizelor a fost considerat pentru mult timp o problemă internă a statelor. Incluziunea acestui concept în Politica Externă și de Securitate Comună (PESC) a Uniunii Europene, începând cu anii 1990, poate fi explicată prin apariția fenomenului de „state decăzute”<sup>2</sup> în anumite zone ale lumii, la sfârșitul războiului rece. Aceste state considerate a fi un pericol pentru vecinii lor dar și pentru comunitatea internațională datorită politicii pe care o promovează, proliferării armelor de nimicire în masă precum și datorită incapacității de a administra și controla propriul spațiu de suveranitate reprezintă una din principalele amenințări la adresa securității Europei. Uniunea Europeană, prin Politica Europeană de Securitate și Apărare (PESA) încearcă să-și asigure acele instrumente și mijloace necesare pentru a contracara aceste amenințări.

Conceptul de management al crizelor acoperă o plajă largă de situații și activități care presupun, în principal, intervenții pentru încheierea (soluționarea) unui conflict armat, pentru protejarea populației civile și reconstrucția zonelor afectate. La origine, aceste intervenții au fost operații cu caracter militar dar în zilele noastre mijloacele militare sunt combinate cu cele civile, acestea din urmă fiind responsabile pentru restabilirea serviciilor publice în contextul reconstrucției statului aflat în criză<sup>3</sup>.

„Construcția statelor” reprezintă elementul esențial al Conceptului European de Management al Crizelor. În procesul de gestionare a crizelor, pentru atingerea acestui obiectiv al politicii europene de securitate și apărare comună trebuie avute în vedere următoarele aspecte: existența unor resurse semnificative; voința politică; asigurarea sprijinului populației și a elitelor pentru acest concept; garantarea că acest proces ce se desfășoară pe termen lung nu va fi abandonat pe parcurs, atunci când apar diverse dificultăți.

---

\* **General-locotenent, Comandamentul 2 Operațional Întrunit**

\*\* **Maior, Comandamentul 2 Operațional Întrunit**

<sup>1</sup> Vezi **European Security Strategy – A secure Europe in a better world**, 2003, p. 4

<sup>2</sup> Statele au fost incluse în această categorie din perspectiva filozofiei drepturilor omului și a regimului de democrație liberală occidentală.

<sup>3</sup> Perret, Quentin, *European Issues no 22 – The European Union and Crisis Management*, Fondation Robert Schuman, March 2006

România își propune să susțină dezvoltarea PESC și PESA prin sporirea participării la promovarea democrației, păcii, securității și prosperității în cadrul politicii de vecinătate și la operațiunile de gestionare a crizelor regionale inclusiv prin creșterea contribuției la capacitățile militare și la cele destinate combaterii terorismului și gestiunii urgențelor civile în spațiul comunitar<sup>4</sup>.

### I. Dezvoltarea Conceptului European de Management al Crizelor

Ca urmare a apariției și dezvoltării PESC, începând cu anul 1992, la nivelul Uniunii Europene s-au constituit capacități pentru managementul crizelor. Odată cu sfârșitul războiului rece și începutul conflictului din spațiul fost iugoslav, Statele Membre UE și-au propus reorganizarea forțelor armate astfel încât acestea să fie capabile să îndeplinească trei misiuni fundamentale: asistență umanitară și salvare-evacuare, menținerea păcii, acțiuni de luptă pentru managementul crizelor, inclusiv pentru construirea păcii. Aceste așa numite misiuni Petersberg au fost încorporate, în anul 1997, în Tratatul de la Amsterdam.

Ulterior, a fost lansată PESA, iar în anul 1999 a fost definit Obiectivul Global HG 2003 care își propunea punerea la dispoziția UE a unei capacități operaționale autonome susținută de capacități militare credibile<sup>5</sup>. Apoi, a fost identificată natura și importanța capacităților civile<sup>6</sup>, iar în anul 2002 PESA a fost extinsă prin identificarea unei noi misiuni – lupta împotriva terorismului –, concomitent cu identificarea și stabilirea modalităților de cooperare între PESA și NATO<sup>7</sup>.

Strategia Europeană de Securitate, elaborată în anul 2003, a definit Politica Europeană pentru Managementul Crizelor pornind de la constatarea că datorită rolului tot mai mare pe care organizațiile internaționale (teroriste, de crimă organizată) îl joacă în politica internațională, securitatea europeană nu poate fi separată de capacitatea statelor de a menține ordinea în propriile teritorii. Astfel, declinul statelor care subminează ordinea mondială și contribuie la instabilitate regională reprezintă o amenințare serioasă. Restabilirea autorității statelor, acolo unde aceasta este absentă, apare astfel ca principal obiectiv al Politicii Europene pentru Managementul Crizelor.

În același timp, Strategia Europeană de Securitate a extins misiunile Petersberg<sup>8</sup> iar în anul 2004 Obiectivul Global HG 2010 a sporit capacitățile militare europene ca urmare a înființării Agenției Europene de Apărare (EDA) și constituirii a 9 Grupuri Tactice de Luptă (EU BG).

Grupul Tactic de Luptă al UE reprezintă o structură militară redusă numeric (aproximativ 1.500 militari), credibilă, rapid dislocabilă, constituită astfel încât să fie în măsură să desfășoare operații independent sau în faza inițială a unei operații de mare amploare. Obiectivul principal constă în capacitatea acestor elemente de a lansa operația în 5 zile de la aprobarea Concepției pentru Managementul Crizei (CMC) de către Consiliul Uniunii și de a fi dislocate în teatrul de operații în 10 zile de la decizia Consiliului. Nivelul de ambiție al UE presupune existența capacității de a desfășura, în același timp, două operații de nivel EU BG, inclusiv capacitatea de a lansa aceste operații aproape simultan<sup>9</sup>.

EU BG pot executa întreaga gamă de misiuni PESA, însă, datorită dimensiunii reduse a acestuia, sarcinile executate în cadrul operației trebuie să fie limitate ca durată și intensitate.

<sup>4</sup> Vezi **Strategia de Securitate Națională a României**, București, 2007, p. 28

<sup>5</sup> Obiectivul general definit la Helsinki în 1999 urmărea crearea unei Forțe de Reacție Rapidă constând în 60.000 de militari, dislocabilă în 60 de zile pentru o perioadă de un an de zile.

<sup>6</sup> Crearea unei forțe de poliție, asigurarea unui grup de experți în domeniul statului de drept, crearea unui grup de experți în administrație publică și crearea unor echipe de experți și a unei forțe în domeniul protecției civile capabilă să acționeze într-o zonă în care a avut loc un dezastru natural.

<sup>7</sup> Prin Acordul „Berlin plus”, încheiat în decembrie 2002, capacitățile de planificare ale NATO au fost disponibilizate pentru misiunile PESA iar structura de comandă a NATO a fost pusă la dispoziția UE pentru conducerea operațiilor de management al crizelor.

<sup>8</sup> Noile misiuni PESA constau în operații de dezarmare, sprijinul unui stat terț în lupta împotriva terorismului și reforma structurilor de securitate ca parte a efortului mai amplu de construire a instituțiilor statului.

<sup>9</sup> Lindstrom, Gustav, Chaillot Paper no 97 – *Enter the EU Battlegroups*, Institute for Security Studies, Paris, february 2007, pp. 13-14



## II. Planificarea și conducerea operațiilor de management al crizelor

Operațiile de management al crizelor cuprind, în esență, următoarele faze: prevenția – încercarea de a preveni declanșarea conflictelor interne și colapsul autorităților centrale; intervenția – cu scopul de a încheia conflictul odată ce acesta s-a declanșat; stabilizarea – fază care urmează intervenției; reconstrucția instituțională și materială a cărei scop constă în restabilirea autorității legitime și efective a statului<sup>10</sup>.

Uniunea Europeană dispune de proceduri pentru planificarea operațiilor de management al crizelor, proceduri care îi permit să-și adapteze instrumentele pentru intervenție în funcție de faza crizei.

Activitățile de pregătire a operațiilor de management al crizelor, atunci când Comitetul Politic și de Securitate (PSC)<sup>11</sup> consideră intervenția UE ca fiind necesară, cuprind un proces de planificare în cadrul căruia putem distinge următoarele etape (figura nr. 1):

1. Elaborarea unei Concepții pentru Managementul Crizei (CMC) de către Secretariatul General al Consiliului Uniunii în cooperare cu Comisia Europeană, în cuprinsul căruia sunt identificate scopul final, obiectivele operației precum și cele mai importante opțiuni strategice. Ulterior, PSC evaluează CMC pe baza recomandărilor Comitetului Militar (EUMC) și ale Comitetului pentru Aspectele Civile ale Managementului Crizei, apoi îl înaintează Consiliului Uniunii pentru aprobare. Odată aprobată, această concepție se constituie în fundamentul pentru operația multinațională întrunită ce urmează a fi desfășurată de UE pentru managementul crizei.
2. Elaborarea opțiunilor militare strategice (MSO) de către Statul Major al Uniunii Europene (EUMS)<sup>12</sup>, la solicitarea EUMC, care cuprind, în principiu, următoarele elemente: evaluarea riscurilor; cerințele pentru constituirea Forței Europene; structura de comandă și control. Dacă operația presupune și desfășurarea unor acțiuni de către componenta civilă (acțiuni ale poliției sau alte acțiuni civile), vor fi identificate și posibile opțiuni strategice pentru acțiunile care urmează a fi desfășurate de această componentă. PSC evaluează toate opțiunile identificate și o recomandă pe cea selectată Consiliului Uniunii. De asemenea, PSC va recomanda, pe baza propunerilor formulate de planificatorii militari, comandamentele și comandanții care vor conduce, la nivel strategic și operativ, operația UE de management al crizei. Structura generică de comandă și control a unei Forțe Europene destinată să desfășoare operații de management al crizelor este prezentată în figura nr. 2.
3. Ca urmare a deciziei luate de Consiliul Uniunii, PSC solicită EUMC să elaboreze Directiva Militară de Inițiere prin care sunt formulate principalele indicații pentru planificarea operației, directivă pe care ulterior o aprobă. În acest moment începe procesul de planificare operațională.
4. Etapa planificării operaționale începe cu elaborarea de către comandamentul de la nivel strategic (OHQ), împreună cu EUMS, a Concepției Operației (CONOPS). Ulterior, aceasta este înaintată PSC spre avizare și supusă aprobării Consiliului Uniunii. Odată concepția aprobată, PSC, prin intermediul EUMC, solicită comandantului OHQ să declanșeze procesul de generare a forței. Structura generică a unei Forțe Europene (a unui pachet de forțe EU BG) destinată să desfășoare operații de management al crizelor este prezentată în figura nr. 3.
5. La nivel strategic, OHQ elaborează Planul de Operații (OPLAN) și Solicitarea de avizare a Regulilor de Angajare. Ulterior, OPLAN este înaintat PSC spre avizare și

<sup>10</sup> Perret, Quentin, European Issues no 22 – *The European Union and Crisis Management*, Fondation Robert Schuman, March 2006

<sup>11</sup> Comitetul Politic și de Securitate (PSC) reprezintă principala structură europeană cu responsabilități în procesul de luare a deciziei în domeniul PESC și PESA.

<sup>12</sup> Statul Major al Uniunii Europene (EUMS) îndeplinește, în principal, trei funcțiuni operaționale: avertizarea rapidă, evaluarea situației și planificarea strategică.

supus aprobării Consiliului Uniunii. Odată cu aprobarea OPLAN și autorizarea Regulilor de Angajare, operația poate fi declanșată.

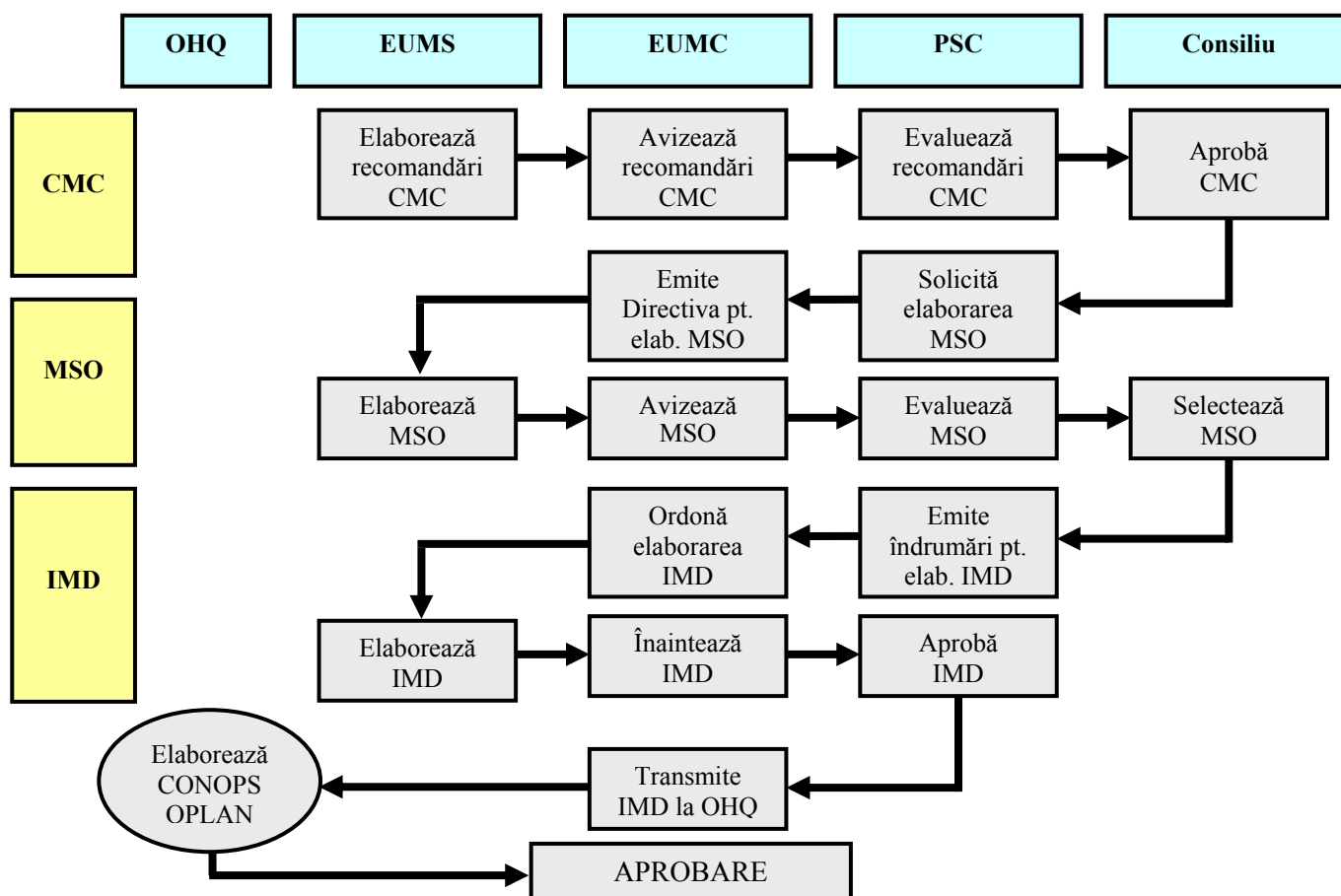


Figura nr. 1. – Procesul de planificare a operației de management al crizei

Pentru operațiile de management al crizelor executate de modulele EU BG, unele etape ale procesului decizional sunt omise iar activitățile specifice altor etape se desfășoară în timp scurt. Astfel, datorită caracterului permanent al structurii de forțe, procesul de generare a forței nu se mai desfășoară iar elementele principale ale opțiunii militare strategice sunt cuprinse în Concepția pentru Managementul Crizei.

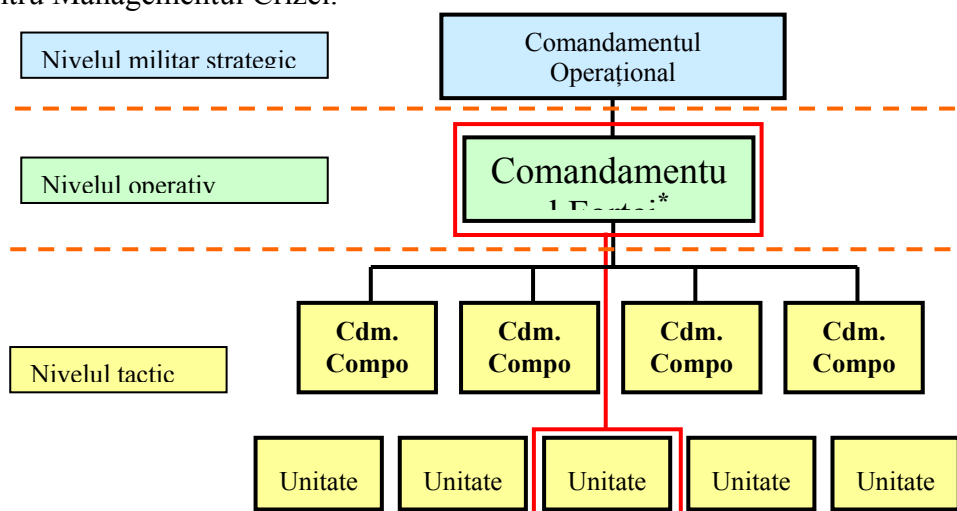


Figura nr. 2. – Structura generică de comandă și control a unei Forțe Europene

\* Pentru operațiile executate de Grupul Tactic de Luptă al UE, Comandamentul Forței (FHQ) își poate asuma direct responsabilitatea de a conduce îndeplinirea misiunilor de către această structură.

Comandamentul operațional (OHQ)<sup>13</sup> conduce operația PESA la nivel strategic, acesta fiind activat în baza unei decizii a Consiliului Uniunii. Cu sprijinul comandamentului național părinte, OHQ este augmentat astfel încât să fie în măsură să declanșeze procesul de planificare operațională în termen de 5 zile.

În anumite situații, operația de management al crizei va fi planificată și condusă de Centrul Operațional al UE din Bruxelles (EU Operations Centre)<sup>14</sup> sau cu sprijinul NATO (utilizând capacitățile și mijloacele Alianței)<sup>15</sup>.

La nivel operativ, comandamentul forței (FHQ) asigură comanda și controlul tuturor forțelor dislocate în teatrul de operații. În conformitate cu conceptul *Grupul Tactic de Luptă*, un EU BG trebuie să aibă atașat un FHQ și identificate structurile de sprijin de luptă și sprijin logistic atât la nivel strategic cât și la nivel operativ<sup>16</sup>.

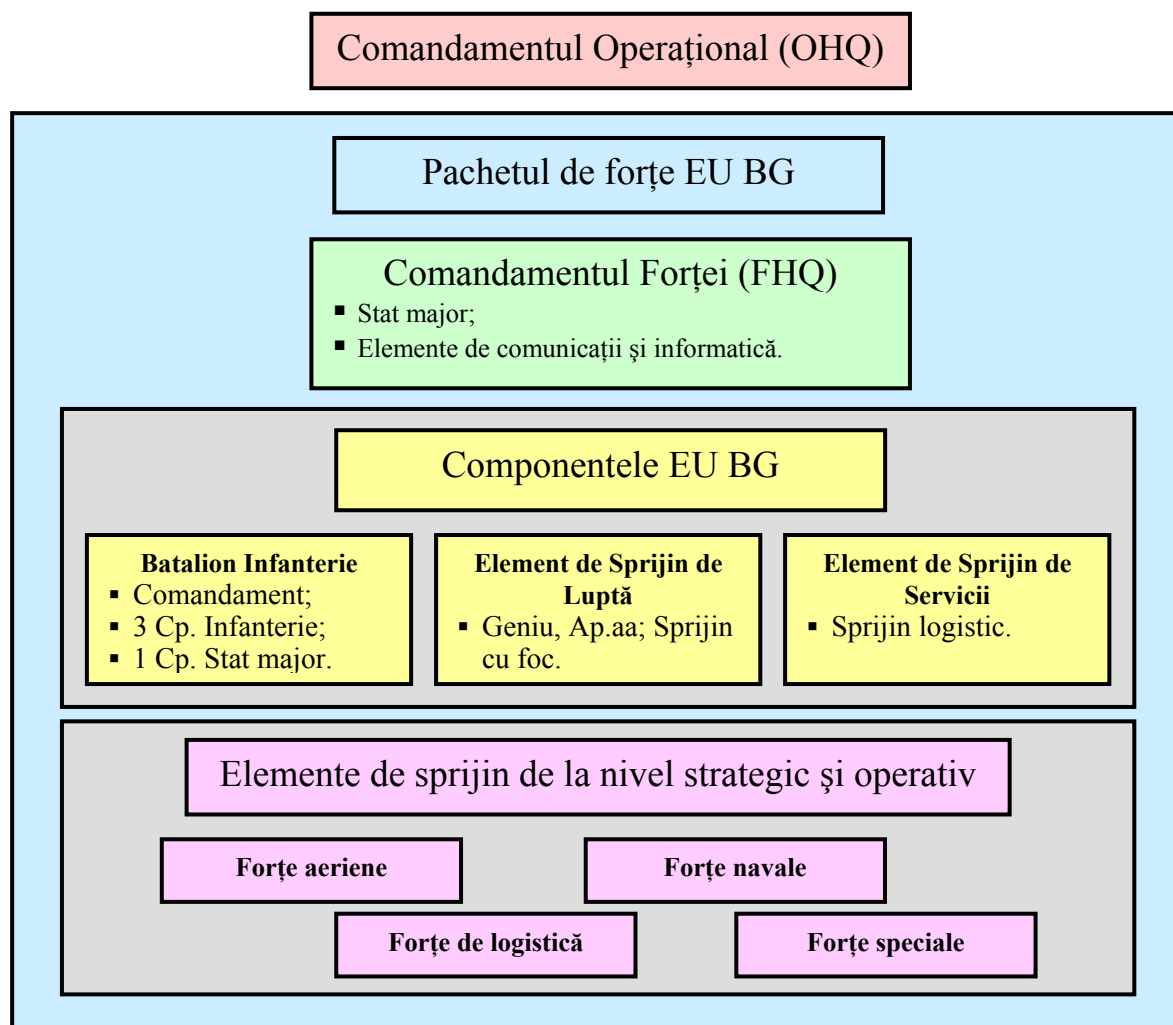


Figura nr. 3. – Structura generică a unui pachet de forțe EU BG

La nivel tactic, comandamente de componentă (CC HQ) pot fi dislocate în teatrul de operații pentru a conduce acțiunile aeriene, maritime sau ale forțelor speciale. De asemenea, la nivel tactic poate funcționa și un comandament al EU BG (CC HQ) care, în funcție de situație, poate fi integrat în FHQ sau dispus în aceeași locație cu acesta.

<sup>13</sup> Comandamentele operaționale puse la dispoziția UE de Statele Membre sunt: OHQ Mont-Valerian (Franța); OHQ Northwood (Marea Britanie); OHQ Postdam (Germania); OHQ Roma (Italia); OHQ Larissa (Grecia).

<sup>14</sup> Acest „Centru Operațional al UE” este încadrat cu personal din EUMS și augmentat de Statele Membre.

<sup>15</sup> În prezent, misiunea ALTHEA din Bosnia-Herțegovina este condusă de DSACEUR și utilizează capacitățile de planificare și conducere puse la dispoziție de SHAPE.

<sup>16</sup> Lindstrom, Gustav, Chaillot Paper no 97 – *Enter the EU Battlegroups*, Institute for Security Studies, Paris, february 2007, p. 22-23

Deși primul EU BG a fost operaționalizat începând cu ianuarie 2005, până în prezent nu a fost activat nici un Grup Tactic de Luptă pentru a desfășura operații PESA de management al crizelor. Atât pentru operația EUFOR RD Congo cât și pentru operația executată în sprijinul Forței ONU în Libanul de sud (UNIFIL II), ambele desfășurate în anul 2006, s-a adoptat decizia de a constitui o forță europeană. Deși gestionarea acestor situații de criză sau asigurarea dislocării în teatrul de operații a forțelor principale ar fi putut impune utilizarea unor structuri de tip EU BG, s-a considerat că capacitatea Grupului Tactic de Luptă de a executa operații cu risc mare este redusă.

Opțiunea de a constitui o forță europeană pe baza unei coaliții de voință a Statelor Membre, în urma desfășurării unui proces de generare a forței, încurajează cooperarea între statele UE în domeniul securității și apărării comune, dar în același timp poate duce la intrarea în anonimat a UE BG așa cum s-a întâmplat și cu elementele forței rapide a UE identificate conform Obiectivului Global HG 2003<sup>17</sup>.

Ca urmare a planificării și desfășurării, în anul 2006, a operației EUFOR RD CONGO<sup>18</sup> au fost identificate o serie de direcții de acțiune pentru perfecționarea capacității de a desfășura o operație de management al crizei, după cum urmează:

- Implicarea, încă de la începutul procesului, a tuturor structurilor UE cu responsabilități în domeniul PESA, a Statelor Membre și a altor actori internaționali a căror participare la procesul de luare a deciziei este esențială.
- Accelerarea procesului de luare a deciziei la nivel politico-militar, în special atunci când factorul timp este elementul esențial în gestionarea crizei<sup>19</sup>.
- Activarea simultană atât a OHQ cât și a FHQ și rapida disponibilitate a elementelor de planificare a celor două comandamente.
- Coordonarea activităților în domeniul militar dintre Uniunea Militară și Organizația Națiunilor Unite s-a desfășurat numai la nivelul EUMS și UN DPKO<sup>20</sup>. Pentru a îmbunătăți procesul de planificare la nivel militar-strategic este necesară conlucrarea dintre experți militari ai ONU în domeniul managementului crizelor și comandamentul operațional al UE.
- Pe timpul procesului de generare a forței Statele Membre trebuie să-și comunice mai clar angajamentele de a contribui cu trupe. De asemenea, deoarece limitările naționale produc efecte în ceea ce privește capacitatea de a îndeplini misiunea la nivel tactic și afectează cooperarea la nivel multinațional, este necesară o cât mai mare transparență și formularea acestor limitări cât mai curând posibil pe timpul procesului de planificare.
- Identificarea și formularea unor aranjamente și proceduri între UE și ONU poate facilita cooperarea pe timpul desfășurării operației de management al crizei.
- În ceea ce privește activitatea de dislocare și sprijinul logistic, pentru a reduce efortul național, este necesară identificarea unor soluții la nivel multinațional care pot fi mult mai eficiente și coerente decât cele naționale.

Modalitățile de finanțare a operațiilor prevăd că operațiile civile de management al crizelor sunt finanțate din bugetul PESA, în urma deciziei Consiliului, buget care se constituie ca parte a bugetului comunitar administrat de Comisia Europeană.

Operațiile de management al crizelor care presupun intervenția militară nu pot fi finanțate din bugetul comunitar. Pentru finanțarea acestor operații a fost construit un mecanism administrativ și financiar numit Athena<sup>21</sup> prin care o parte din cheltuieli sunt comune și împărțite între statele membre, proporțional cu valoarea Produsului Intern Brut al acestora. Cea mai mare parte din

<sup>17</sup> Lindstrom, Gustav, **The Headline Goal**, Institute for Security Studies, Paris, January 2007.

<sup>18</sup> La această operație au participat 21 de State Membre UE cu misiunea de a sprijini misiunea Națiunilor Unite MONUC în vederea susținerii procesului electoral din RD CONGO.

<sup>19</sup> Pe timpul planificării operației EUFOR RD Congo, CMC și MSO au fost înlocuite cu un singur document – Options Paper.

<sup>20</sup> Departamentul Națiunilor Unite pentru Misiuni de Menținere a Păcii.

<sup>21</sup> Prin acest mecanism se desfășoară procesul de finanțare a operațiilor începând cu faza de pregătire și terminând cu încheierea operației.

cheltuieli sunt finanțate direct de statele membre, în funcție de participarea acestora la operație<sup>22</sup>. În practică, mai puțin de 10% din costurile totale ale unei operații militare de management al crizelor sunt suportate în comun prin mecanismul Athena.

### III. Dimensiunea militară a UE *versus* structura de forțe a NATO

Factori de decizie europeni, militari și civili, consideră că Europa este cea mai bună soluție pentru a câștiga atât războiul cât și pacea. Uniunea Europeană, prin structurile sale, are potențialul de a deveni cea mai eficientă organizație internațională pentru managementul crizelor, utilizând atât forța militară cât și componenta civilă.

În timp ce NATO reprezintă o organizație a cărei misiune fundamentală constă în apărarea colectivă și care poate furniza, în principal, forța militară necesară pentru gestionarea unei situații de criză, Uniunea Europeană, prin PESA, poate oferi atât sprijin politic cât și financiar pentru toate fazele și formele unei situații de criză, atât pentru operațiile militare cât și pentru cele non-militare (ajutor umanitar, sprijin pentru reconstrucția instituțiilor statului în domeniul sănătății, educației, economic, etc.), aspecte ale managementului crizei care numai împreună au capacitatea de a soluționa conflictele zilelor noastre.

Pe de altă parte, în timp ce Alianța Nord-Atlantică este pregătită să desfășoare operații de mare amploare cu sprijinul SUA, PESA este mai bine pregătită pentru a desfășura operații militare și civile de scurtă durată pentru managementul crizelor de mică și medie intensitate.

Pentru a evita competiția între cele două organizații, este necesar a se identifica criteriile care trebuie aplicate pentru a determina care dintre acestea, NATO sau UE, poate conduce o anumită operație de management al crizelor și de a se asigura proceduri suficient de flexibile pentru a permite utilizarea optimă a mijloacelor aflate la dispoziția celor două organizații în toate circumstanțele.

Principalele provocări în ceea ce privește relația dintre NATO și PESA constau în identificarea gradului de duplicare, a relațiilor de cooperare și a nivelului de complementaritate între Grupurile Tactice de Luptă ale UE și Forța de Răspuns NATO (NRF).

În conformitate cu viziunea europeană, EU BG și NRF trebuie să fie complementare și capabile să se întărească reciproc, ambele structuri de forțe constituind un mijloc de dezvoltare a capacităților, atât ale NATO cât și ale PESA.

Între cele două structuri de forțe există mai multe asemănări date de nivelul de operativitate ale celor două elemente<sup>23</sup>, de gama de misiuni pe care pot să le execute<sup>24</sup>, de rolul pe care îl au în procesul de transformare și modernizare a forțelor militare atât ale NATO cât și ale UE<sup>25</sup> și, nu în ultimul rând, statele europene membre atât UE cât și NATO pun la dispoziția ambelor structuri de forțe același tip de resurse.

Însă, între cele două structuri de forțe există și diferențe provenite, în special din dimensiunea forței și implicarea SUA în constituirea NRF. De asemenea, Forța de Răspuns NATO este o forță întrunită (are în compunere structuri de forțe terestre, aeriene și maritime) pe când Grupul Tactic de Luptă al UE este o structură de forțe terestre sprijinită de la nivel strategic de elemente de forțe aeriene și forțe maritime.

În relația existentă între cele două structuri de forțe, NRF și EU BG, este esențial să nu existe suprapuneri ale personalului, echipamentelor și structurii de comandă și control, de aceea procesul de rotație a forței trebuie foarte atent coordonat.

<sup>22</sup> Costurile cu transportul forțelor în teatrul de operații, pregătirea elementelor din compunerea EU BG și menținerea acestora în stare de operativitate sunt suportate de Statele Membre pentru propriile contingente participante la operație.

<sup>23</sup> Atât NRF cât și EU BG sunt în măsură să fie dislocate în teatrul de operații în termen de 5 zile de la luarea deciziei politico-militare și ambele elemente au asigurat sprijinul logistic necesar pentru 30 de zile de misiune.

<sup>24</sup> Cele 5 scenarii și misiunile PESA corespunzătoare, prezentate în Catalogul de Cerințe RC 2005, evidențiază foarte clar posibilitatea de suprapunere a misiunilor care pot fi executate de cele două structuri de forțe.

<sup>25</sup> Deoarece multe dintre state contribuie cu forțe atât la NRF cât și la EU BG, ambele pachete de forțe se confruntă cu aceleași neajunsuri, în special în ceea ce privește capacitățile de dislocare aeriană la nivel strategic și asigurarea unui sprijin logistic eficient.

Dezvoltarea parteneriatului dintre Uniunea Europeană și Alianța Nord-Atlantică, intensificarea colaborării dintre cele două organizații în domeniul managementului crizelor este necesar să treacă dincolo de implementarea aranjamentelor actuale așa numite „Berlin plus”.

#### **IV. Rezultate și perspective ale dezvoltării Politicii Europene pentru Managementul Crizelor**

Lipsa unei singure autorități în domeniul politicii externe și de securitate constituie principalul obstacol în eficientizarea și asigurarea continuității acțiunilor externe ale Uniunii Europene. Atât împărțirea competențelor între Comisia Europeană și Consiliul Uniunii cât și permanenta posibilitate de dezacord între Statele Membre în cadrul Consiliului reprezintă alte obstacole în promovarea unei Politici Europene de Securitate și Apărare.

Ca urmare a unor măsuri luate de Consiliul Uniunii în anul 2003 în vederea creșterii coerenței acțiunilor UE pentru managementul crizelor, recente operații desfășurate sub egida Uniunii Europene arată că atât Comisia cât și Consiliul sunt acum capabile, în situații de criză, să-și coordoneze mult mai rapid și eficient propriile mijloace de acțiune.

Astfel că, în ceea ce privește gestionarea crizelor de amploare redusă, capacitatea statelor europene de a acționa împreună se dezvoltă continuu. În toate circumstanțele este în interesul tuturor Statelor Membre să-și coordoneze acțiunile în toate fazele de proiectare și desfășurare a operației de management al crizelor.

Pe de altă parte, în ciuda unității arătate pe timpul recentelor operații externe, între Statele Membre există diferențe care până acum au fost atenuate iar dimensiunea redusă a forței europene participantă la astfel de operații a permis existența unui acord atât între Statele Membre cât și între NATO și Uniunea Europeană. Adevăratul test al capacității UE de a gestiona o situație de criză îl va reprezenta, probabil, situația în care Uniunea ar fi forțată să desfășoare o operație militară majoră fără sprijinul NATO.

De asemenea, capabilitățile existente la nivelul Uniunii și capacitatea de planificare și conducere a operațiilor pentru managementul crizelor sunt inferioare mijloacelor de care dispune Alianța Nord-Atlantică.

Întărirea capabilităților de intervenție a dimensiunii militare a Uniunii Europene constituie subiect de dezbatere la nivelul UE identificându-se, în principal, următoarele direcții de acțiune:

- Capabilitățile de transport strategic. Uniunea Europeană este obligată, în prezent, să utilizeze echipamente împrumutate de la diverși parteneri externi (SUA, Rusia, Ucraina). Programul Uniunii Europene Airbus A400M<sup>26</sup> este în întârziere și, probabil, în anul 2010 primele avioane vor fi livrate Statelor Membre.
- Standardizarea și interoperabilitatea. Acest obiectiv este esențial pentru a permite forțelor armate ale Statelor Membre să acționeze împreună. Planul European de Acțiune în domeniul capabilităților (ECAP) a parcurs prima fază, însă se impune intensificarea acțiunilor Agenției Europene de Apărare în viitor.
- Informațiile la nivel strategic. Operațiile militare de management al crizelor necesită cunoașterea în detaliu a viitoarei zone de acțiune. Pentru atingerea acestui deziderat se impune dezvoltarea capabilităților pentru culegerea de informații. Acest obiectiv însă este greu de realizat datorită, în primul rând, limitelor în cooperarea dintre serviciile naționale de informații. Progresul obținut prin dezvoltarea programului spațial GMES<sup>27</sup> care, începând cu anul 2008, va putea oferi UE mijloacele de recunoaștere și monitorizare globală în domeniile mediu și securitate, reprezintă un pas înainte spre atingerea acestui obiectiv.
- Întărirea capabilităților civile. Prin măsurile întreprinse de Comisia Europeană, începând cu anul 2004 s-a urmărit întărirea capacității UE de a acționa în situațiile de criză provocate de dezastru naturale, atât pe teritoriul Uniunii cât și pe teritoriul unor state

<sup>26</sup> A400M reprezintă un avion de transport strategic, varianta europeană a lui C 130 Hercules.

<sup>27</sup> Global Monitoring for Environment and Security.

terțe. În anul 2008 va fi atins Obiectivul Global HG 2008 în domeniul civil prin care au fost identificate capacitățile și se va realiza integrarea acestora<sup>28</sup>.

Tratatul de Reformă al Uniunii Europene, semnat la Lisabona pe 13 decembrie 2007 și care urmează să intre în vigoare, după ratificarea de către cele 27 de State Membre, la 01 ianuarie 2009, prevede că competențele Uniunii în materie de politică externă și de securitate trebuie să acopere toate domeniile politicii externe și toate chestiunile referitoare la securitatea UE inclusiv crearea cadrului instituțional și legal pentru o politică de apărare comună care ar putea conduce, în viitor, la apărarea comună<sup>29</sup>.

Potrivit acestui tratat, deciziile în domeniul PESC și PESA vor fi luate în cadrul Consiliului Uniunii în unanimitate iar responsabilitatea de a implementa aceste decizii revine Înalțului Reprezentat al Uniunii pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate dar și Statelor Membre.

În același timp, politica comună în domeniul securității și apărării trebuie să nu prejudicieze politica proprie a Statelor Membre în acest domeniu și trebuie să respecte obligațiile și angajamentele statelor care își asigură apărarea comună prin calitatea de membru al Alianței Nord-Atlantice. Astfel, se recunoaște că NATO rămâne organizația principal responsabilă în domeniul apărării colective în Europa pentru statele membre NATO.

### Concluzii

Principalele obstacole pe care le întâmpină Politica Europeană pentru Managementul Crizelor sunt următoarele: incertitudinea referitoare la statutul internațional al teritoriului aflat în dispută; coexistența în același spațiu geografic a unor comunități adverse; existența unor tradiții politice și morale care sunt incompatibile cu democrația liberală sau cu forma modernă, birocratică și seculară de organizare a statelor.

În ciuda progreselor considerabile obținute în ultimii ani este probabil prematur pentru a concluziona dacă metodele europene pentru managementul crizelor sunt eficiente sau nu. Operațiile executate sub egida UE s-au desfășurat la scară redusă, forța constituită fiind limitată ca dimensiune. Este greu de prognozat cum va reacționa Uniunea Europeană în ansamblul ei și Statele Membre în situația în care ar fi confruntate cu o criză politico-militară majoră.

Instrumentele PESA trebuie să nu fie folosite exclusiv în afara granițelor UE dar și în interiorul acestora în vederea apărării teritoriului Statelor Membre, pentru supravegherea teritoriului Uniunii, protecția elementelor de infrastructură critică și asigurarea securității frontierelor UE.

Din prevederile Tratatului de Reformă se remarcă lipsa de disponibilitate a Statelor Membre de a renunța la anumite atribute ale suveranității în domeniul politicii externe și de securitate într-un viitor previzibil, acestea rămânând în continuare în sfera interguvernamentală în dauna dimensiunii comunitare.

Evenimentele petrecute în ultima perioadă arată foarte clar că componenta militară a operațiilor, singură, nu este capabilă să soluționeze crizele care au loc în lumea contemporană. Intervenția forțelor armate care nu este urmată de eforturi intense și concertate pentru stabilizare,acompaniate de acțiuni de reconstrucție a unei structuri politice viabile, poate produce efecte contrare ducând la pericole care degenerază în dezordini necontrolabile. Stabilirea unei ordini politice interne într-un teritoriu în care anarhia este cuvântul de ordine reprezintă provocarea fundamentală a începutului de secol XXI.

Abordarea unitară a aspectelor managementului crizelor, atât militare cât și civile, continuarea sporirii capacităților Uniunii Europene apte să acționeze în vederea gestionării unei situații de criză fac ca UE să devină un important vector de securitate pe plan internațional.

<sup>28</sup> Lindstrom, Gustav, **The Headline Goal**, Institute for Security Studies, Paris, January 2007.

<sup>29</sup> Tratatul de Reformă al UE a introdus o clauză de solidaritate care se manifestă în situația în care teritoriul unui stat membru este victima unei agresiuni armate. În această situație celelalte state trebuie să acorde asistență și sprijin cu toate mijloacele avute la dispoziție, în conformitate cu prevederile art. 51 din Carta Națiunilor Unite.

### Bibliografie

- [1] Dinu, M., Băhnăreanu, C., *Actualități și perspective în Politica Europeană de Securitate și Apărare*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006.
- [2] Lindstrom, G., *Chaillot Paper no 97 – Enter the EU Battlegroups*, Institute for Security Studies, Paris, 2007.
- [3] Lindstrom, G., *The Headline Goal*, Institute for Security Studies, Paris, 2007.
- [4] Mureșan, L., *Uniunea Europeană: Politica Europeană de Securitate și Apărare*, Institutul European din România, București, 2005.
- [5] Mureșan, L., Pop, A., Bonciu, F., *The European Security and Defence Policy – A factor of influence on the actions of Romania in the field of security and defence, research paper*, The European Institute of Romania, București, 2004.
- [6] Ortega, M., *Petersberg tasks, and missions for the EU military forces*, Institute for Security Studies, Paris, 2005.
- [7] Perret, Q., *European Issues no 22 – The European Union and Crisis Management*, Fondation Robert Schuman, 2006.
- [8] \*\*\* **Strategia de Securitate Națională a României - România Europeană, România Euroatlantică: pentru o viață mai bună într-o țară democratică, mai sigură și prosperă**, București, 2007.
- [9] \*\*\* *Gândirea Militară Românească*, nr. 2, 2007.
- [10] \*\*\* *Exigențe ale PESA asupra securității și apărării României*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.
- [11] \*\*\* *European Security Strategy – A secure Europe in a better world*, Brussels, 2003.
- [12] \*\*\* *EU Security and Defense Policy – The first five years (1999-2004)*, The European Institute of Romania, București, 2005.
- [13] <http://europa.eu>, *Portalul Uniunii Europene*.
- [14] <http://www.ier.ro>, *Portalul Institutului European din România*.



## CRIZELE POLITICO-MILITARE - PROVOCĂRI ALE MILENIULUI III -

Emilian PÎSU\*

*An important part in setting the background of crisis management is played by defining the concepts of crisis and "crisis management".*

*At present, there are no unanimously accepted definitions of these concepts in the Romanian literature. In a very broad sense, "crisis" refers to a national or international situation in the context of which a threat to the main values, interests and objectives of the parties involved is created.*

There is a high level of subjectivism from the part of the participants in appreciating a crisis situation (a crisis situation for one of the parties can be differently perceived by the other.)

### Tipologia crizelor

În funcție de fenomenul (domeniul) în care se manifestă crizele, la fel ca și conflictele, acestea pot fi: politice, economice, sociale, informaționale, culturale, financiare, etnice, religioase, militare și politico-militare.

În funcție de zona (aria) de manifestare, de implicațiile politice și de entitățile angajate, crizele și conflictele pot fi: naționale dacă se manifestă în interiorul granițelor unui stat; de frontieră atunci când sunt implicate două state care au granița comună; regionale sau globale.

Atunci când sistemele politice ajung în impas și când acestea epuizează toate posibilitățile și se apelează la forța armatei, crizele sunt politico-militare. Acest tip de criză reprezintă nivelul superior al unei crize politice interne și internaționale.

În orice domeniu al activității umane pot apărea crize, dar este important să percepem acele domenii și acele crize care au rolul determinant în fenomenul conflictualității.

În funcție de spațiul pe care se manifestă acestea, ele pot fi: globale, continentale, zonale (regionale).

În funcție de calitatea și caracteristicile entităților angajate ele pot fi: religioase, inter-etnice, inter-instituționale, inter-categorii sociale, inter-profesionale.

În funcție de intensitate, crizele și conflictele pot fi: de joasă intensitate, de intensitate medie și de mare intensitate. În raport de nivelul intensității, crizele pot evolua spre conflicte violente și chiar pot genera războaie.

Etapile pe care le parcurg de regulă crizele sunt următoarele: anormalitate, pre-criză, criză și conflict (război), refacere și reabilitare, reconstrucție, normalizare sau escaladare, dezacord, confruntare, conflict, atenuare, stabilitate (*Anexa nr.1*).

Granița dintre normalitate și anormalitate este extrem de subțire, nu întotdeauna sesizându-se trecerea acestei frontiere.

Normalitatea este liniară, variabilele în desfășurarea fenomenului și proceselor politice, economice, sociale, informaționale și militare se încadrează în limite generoase, diferite de la o societate la alta, de la o perioadă la alta.

Trecerea de la o stare la alta, de la normalitate la anormalitate nu cunoaște un prag, o limită sau o linie de despărțire precisă. Sesizarea anormalității se poate face tardiv, când situația poate fi deja mult complicată.

Anormalitatea poate fi interpretată ca o degradare majoră a normalității, în care binele se amestecă cu răul.

Etapă de precriză este caracterizată prin amplificarea mișcărilor necontrolate sau haotice din interiorul sistemului.

---

\* Colonel, Doctorand la Universitatea Națională de Apărare "Carol I", Școala Militară de Maiștri Militari și Subofițeri a Forțelor Terestre "Basarab I"

Etapa preconflictuală presupune, în general, două faze: deosebirea și opoziția. Deosebirea nu duce totdeauna la opoziție, iar opoziția nu are ca finalitate de fiecare dată conflictul (*Anexa nr.2*).

### 1. Tipuri de crize. Fizionomia crizelor

În continuare, vom încerca o identificare a particularităților tipurilor de crize în raport cu factorii care le determină și cu domeniile în care acestea se manifestă.

*Criza politică* – reprezintă o situație nouă, creată în mediul național sau internațional, caracterizată prin existența unei amenințări la adresa obiectivelor sau a intereselor politice. Evidențierea crizei de natură politică poate fi pusă în evidență de indici sau factori cum ar fi: implicarea partidelor politice în dispute prelungite care pot conduce la reacții extreme față de politica internă a statului; amplificarea și virulența manifestărilor și acțiunilor forțelor politice aflate în opoziție, în scopul obținerii puterii; lipsa consensului politic în abordarea problemelor fundamentale ale statului; implicarea partidelor politice în problemele sindicale pentru a obține capital politic; reacția unor categorii sociale sau grupuri de cetățeni față de unele măsuri luate de guvern.

*Criza diplomatică* - se caracterizează prin situația în care în relațiile internaționale, ca urmare a unei conjuncturi create la nivel național sau internațional, prin declarații sau activități de natură diplomatică ce afectează interesele sau obiectivele diplomatice, politice, economice sau de altă natură, iar valorile diplomației unui stat sunt puse în pericol.

Criza diplomatică apare atunci când se renunță la calea tratativilor.

Acest tip de criză se manifestă de regulă, prin renunțarea la comunicare și la medierea stărilor conflictuale.

*Criza financiară* - este reprezentată de situația care apare, în special în instituțiile financiar-bancare, dar și administrative, ori economice, de stat sau private, ori chiar la nivel de stat, fiind determinată de managementul ineficient.

*Criza economică* – reprezintă o stare negativă, determinată de manifestări sau măsuri care afectează valorile fundamentale ale dezvoltării economice.

Acest tip de criză reprezintă o stare complexă, ca rezultat al unor combinații de crize de naturi diferite.

Indicii crizei economice sunt: declinul economic și național; înrăutățirea condițiilor de viață pentru populație; erodarea bazei economice a securității naționale; dezechilibrul balanței comerciale; deficitul bugetar etc.

*Criza militară* - este o situație creată prin trecerea de la starea de pace, la starea de conflict, în cadrul căreia una sau toate părțile implicate au folosit violența pentru impunerea obiectivelor, cu scopul de a-și apăra valorile fundamentale. Criza de natură militară este precedată de următorii indici: concentrarea de forțe și mijloace în apropierea frontierelor naționale; realizarea de alianțe militare cu scop mascat sau neprecizat; reorganizarea unor sisteme militare; redislocarea unor comandamente către frontieră; executarea de exerciții și antrenamente mascate; penetrarea rețelelor de comunicații militare în scopul procurării de informații; pregătirile intense ale unităților de aviație etc.

*Criza socială* - este o situație apărută ca urmare a unor manifestări și amenințări la adresa obiectivelor sau intereselor sociale ale unui stat, care afectează valori prioritare de natură socială.

Criza socială nu se manifestă numai în domeniul social, ci se combină de regulă cu alte crize - de natură economică, politică, sindicală etc.

Principalii indici ai unei crize sociale sunt dați de: creșterea nemulțumirilor populației determinată de costurile ridicate ale dezvoltării economico-sociale, nivelul de trai scăzut, diminuarea accentuată a gradului de ocupare a forței de muncă; creșterea șomajului și insuficiența protecției sociale; creșterea fenomenului infracțional, apariția unor manifestări sociale de amploare etc.

*Criza psihologică* - descrie starea unei persoane sau a unor grupuri care, într-o anumită situație, fie nu reacționează, fie este neutralizată ori este determinată să acționeze contrar intereselor proprii.

*Criza tehnologică* - apare și se manifestă prin lipsa de tehnologie necesară rezolvării unei stări tensionate, ce se creează ca urmare a folosirii unor tehnologii uzate sau depășite.

*Criza informațională* - se referă în principiu la lipsa informațiilor, a datelor necesare luării unor decizii rapide și eficiente într-un domeniu de activitate. Acest tip de criză poate fi totală sau parțială.

De regulă, principalele caracteristici sunt: bruierea sistemului militar de transmisiuni; distrugerea unor noduri sau centre de transmitere și recepționare a datelor; dezinformarea prin comunicarea de date false; interceptarea de transmisii sau documente; spargerea sistemelor de criptare etc.

*Criza ecologică* - este caracterizată prin afectarea parametrilor de normalitate ai florei, faunei, atmosferei, solului, subsolului și ai rețelei de apă, pe un anumit teritoriu, ca urmare a modificărilor provocate de factori obiectivi sau subiectivi.

*Criza locală* - apare pe un spațiu limitat și se manifestă în domeniile economic, politic, social etc.

*Criza regională* - are ca spațiu de manifestare suprafața unei țări și cuprinde unul sau mai multe domenii fundamentale.

*Criza regională* se manifestă pe suprafața a cel puțin două state și în cel puțin un domeniu de interes pentru statele implicate.

*Criza internațională* - poate fi caracterizată printr-o amploare spațială dezvoltată într-un domeniu de interes și poate fi extinsă la nivel internațional.

Amenințările teroriste, fenomenul de încălzire a planetei, penetrarea stratului de ozon reprezintă numai câteva fenomene care afectează planeta.

În ceea ce privește modul de manifestare, crizele pot lua forme *latente* sau *manifeste*.

După gradul de complexitate, crizele pot fi *simple*, *complexe* și *combinate*.

## **2. Delimitări conceptuale. Crize, războaie și diferende internaționale**

Criza politico-militară reprezintă o stare de tranziție, fie către conflict fie către o reșezare, de unde necesitatea de a stabili care este pragul care separă o criză de un diferend sau de un război.

Războiul și criza reprezintă două nivele de manifestare ale unui fenomen mai complex și mai larg, *diferendul internațional*.

În cadrul diferendului internațional, relațiile dintre state îmbracă forme diverse de manifestare.

a) *Diferende internaționale fără criză sau război* reprezintă situațiile în care într-un mod mai mult sau mai puțin direct statele se amenință reciproc. În aceste situații gama de mijloace pentru atingerea scopurilor este extrem de diversificată.

În acest tip de situații se manifestă starea de tensiune permanentă, pe o perioadă lungă de timp, instabile prin natură și susceptibile de a exploda.

Dacă amenințarea sau recurgerea la forța armată rămâne doar o eventualitate, relațiile dintre statele despărțite de un diferend se înscriu într-o fragilă normalitate.

b) *Crizele care nu se transformă în război*.

Pot apărea între două sau mai multe state care într-un moment neprevăzut se confruntă cu o situație dificil de acceptat care presupune riscuri și amenințări la adresa proprie.

În această situație deciziile trebuie luate rapid întrucât există riscul ca să antreneze reacții violente ale celeilalte părți.

c) *Crizele care preced războiul și războaiele propriu-zise*.

În secolul trecut majoritatea crizelor au fost controlate într-un mod pașnic sau prin folosirea limitată a forței.

Gestionarea defectuoasă a unei crize politico-militare a avut de cele mai multe ori ca rezultat războiul sau conflictul armat.

### 3. Cauze și forme de manifestare a crizelor

Crizele se pot manifesta la patru niveluri: individual, al organizației, al societății și al sistemului. La nivelul individual, criza își are sursele în erorile provenite din: lipsa atenției sau neglijența, nerespectarea unor reguli prestabilite, lipsa de cunoaștere a problemelor sau evaluarea greșită a acestora, perceperea falsă a realității etc. La nivelul organizațional, criza se declanșează în lipsa instrumentelor pentru managementul eficient, lipsa responsabilităților, incapacitate de problematizare, probleme de informare, conflicte și competiția de interese, costurile de rezolvare ale crizelor.

La nivel societal, instabilitatea politică, tensiunile intergrupuri, recesiunea economică, degradarea mediului sunt surse ale crizei, în schimb la nivelul întregului sistem avem de-a face cu complexitatea interacțiunilor.

Trebuie să facem distincție între tipurile de criză și cele care se manifestă în statele aflate în tranziție, întrucât și sistemele de management trebuie să reflecte anumite particularități.

În această categorie de state se manifestă o caracteristică importantă, și anume aceea că majoritatea reprezintă *crize de sistem*, generate de controversatele procese de reformă. Cauzele acestora sunt profunde și se propagă, se schimbă și acționează pe un spațiu de timp nedefinit.

O altă trăsătură este accentuarea *crizei de autoritate* la toate nivelurile societății, atât în relațiile individuale, cât și în raporturile cu structurile naționale sau internaționale. Relațiile dintre cei care exercită autoritatea și cei care reacționează la exercitarea autorității se transformă la toate nivelurile, dând naștere unor împrejurări în care supunerea nu mai poate fi necondiționată. Studiile sociologice scot în evidență faptul că autoritățile sunt acum contestate în toate domeniile activității umane. Instituțiile nu mai sunt respectate. Biserica, familia, școala, armata, statul - au pierdut o mare parte din respectul ce le era acordat altădată în mod automat.

Criza autorității este mai mult decât o reconsiderare a modului în care trebuia exprimată autoritatea, este ea însăși o sursă de criză. În statele în care natura sistemului social este în schimbare fenomenul este mult mai pronunțat.

Toate acestea generează *criza generală a societăților în tranziție*, din care se desprind, în funcție de evoluții: *crizele politice guvernamentale*, *crizele economico-sociale*, manifestate prindemonstrații de amploare însoțite de violență, blocarea căilor de acces, greve ale foamei etc.; *crizele financiar-bancare*, determinate de mari extorcări sau deturnări de fonduri; *crizele etnice*, reprezentate de mișcări ori conflicte în rândul minorităților etnice, încercările de separare sau de dobândire a unei mai mari autonomii.

### 4. Criterii de clasificare a crizelor politico-internaționale

Printre criteriile propuse de către specialiști în literatura de gen pentru clasificarea crizelor internaționale amintim: criteriul geografic și cronologic, intensitate sau rezultat (pașnice sau beligerante); numărul de părți implicate (mondiale, religioase, bilateral); originale și cauzele declanșatoare ale crizelor (subite sau progresive, fortuite sau voluntare); influența crizelor asupra evoluțiilor geopolitice (crize induse, crize angrenaj, crize calculate, crize accidentale).

A. Folosind clasificarea ce are drept perioadă de referință perioada războiului rece combinată cu un criteriu geografic, deosebit:

- *crizele periferice* care afectează interesele periferice ale mai multor puteri. Nu se soldează cu război deoarece nu primesc interesele fundamentale ale marilor puteri implicate;

- *crizele de centru ale războiului rece* sunt crize succesive care se derulează în centrul sistemului internațional (Ex. Berlin) și se propagă spre periferie (Budapesta, Praga, Marea Mediterană);

- *crizele ulterioare războiului rece* (după 1990).

Crizele din Somalia, Cambodgia, Rwanda sunt *crize periferice*, în timp ce crizele din fosta Iugoslavie, Irak sau cele potențiale din Coreea de Nord și Iran pun în discuție fundamentul organizării noului raport de putere și sunt *crize de sistem*. Diferența esențială față de perioada războiului rece constă în încercarea de a rezolva crize nu prin înfruntare, ci prin cooperarea dintre succesorii acestora.

## B. Clasificarea crizelor în funcție de originile și cauzele acestora:

■ *crizele progresive* sunt cele care se derulează în stare latentă, evoluând gradual. Ele se declanșează în punctul culminant al unui proces lent de acumulare și de escaladare a tensiunii între doi adversari. Durata de incubație este lungă. Exploatarea progresivă a resurselor naturale, punerea în aplicare în mod progresiv a unor tehnologii noi, creșterea demografică sau a fenomenului migrației populațiilor, sunt factori care pot exercita o presiune graduală asupra unui sistem internațional sau a unui stat, până când depășesc pragul tolerabilității și generează o criză.

Potențialele crize de acest tip sunt cele care privesc Iranul sau Coreea de Nord. Posibila consolidare a puterii nucleare a acestora constituie un motiv de preocupare pentru comunitatea internațională.

■ *crizele subite* sunt declanșate de evenimentele dificil de prevăzut, punctuale și de foarte scurtă durată. Criza subită este dificil de prevenit de către guvernanți, ea caracterizându-se printr-o surpriză aproape totală. Debutul unei crize subite poate fi marcat prin apariția unui eveniment sau moment dramatic în relațiile dintre două state și are ca rezultat ruperea echilibrului și stabilității în raporturile bilaterale dintre cele două părți.

Războiul dintre Somalia și Etiopia din 1977, luarea de ostajici americani la Teheran în 1979, atentatul de la Berlin din 1986, masacrele din Rwanda din 1990 au fost evenimente bruște și generatoare de crize;

■ *clasificarea crizelor în crize voluntare sau fortuite* depinde de perspectiva de abordare. O criză poate fi declanșată uneori ca rezultat al unei politici deliberate. Un stat speră ca, în acest mod, să obțină de la alt stat un anumit avantaj pentru a-și ameliora propria poziție sau stare de securitate. Pentru unul dintre state criza este voluntară, pentru celălalt, ea este fortuită.

Când Hitler a remilitarizat Renania în 1936 sau când a solicitat dezmembrarea Cehoslovaciei în 1938, cancelarul german știa că își va constrânge adversarii să riposteze; că va avea o tensiune care va conduce inevitabil la declanșarea unei crize internaționale grave, din care spera să iasă învingător, consolidând statutul internațional al Germaniei. Situații similare sunt în cazul colonelului Nasser care a naționalizat Canalul Suez în 1956 sau când sârbii din Bosnia au invadat Srebrenița în iulie 1995 pentru a-i alunga pe musulmani.

## C. Clasificarea crizelor în funcție de rolul acestora

În cadrul acestei clasificări sunt luate în considerare locul crizei în evoluțiile internaționale și rolul pe care factorii de decizie l-au rezervat acestora, în funcție de interesele urmărite. Există astfel, *crize induse, crize angrenaj, crize calculate și crize accidentale*:

■ *criza indusă* este în general, o criză voită dar și subită. Este declanșată de un stat care urmărește provocarea unui conflict armat. Statul agresor caută un pretext, procură un casus belli pentru a declanșa un război care îi este necesar în acel moment. Statul acționează în așa fel încât cealaltă parte să pară responsabilă de declanșarea crizei și deci, a războiului. Acesta folosește toate mijloacele diplomatice și politice pentru a-și izola adversarul, asigurându-și sprijinul opiniei publice și solidaritatea cât mai mult posibil a comunității internaționale.

Diferite crize induse au apărut de exemplu atunci când Hitler a urmărit să extindă stăpânirea germană prin forță și încercând să plaseze responsabilitatea confruntărilor asupra vecinilor. Statele europene, prin politica de appeacement nu au permis ca aceste crize să atingă punctul culminant-declanșarea războiului. Ultima criză de acest fel, cea inițiată în 1939 împotriva Poloniei, s-a soldat, după cum era prevăzut, printr-un război despre care se spera că va fi limitat.

Prin urmare, statul care declanșează criza indusă nu urmărește un acord sau compromis ci victoria absolută. Pretextul declanșării crizei este construit. În crizele obișnuite decizia de a recurge la forță este luată în timpul crizei în timp ce în cazul crizelor induse ea este luată cu mult înaintea declanșării acestora. Astfel, la invadarea Kuweitului la 1 august 1990, Saddam Hussein și-a asumat riscul și chiar a vrut declanșarea unui conflict.

■ *criza angrenaj* își are originea în voința unui stat de a schimba status quo-ul internațional. Este cazul unui conflict între două state care se extinde la alte state fără ca acestea din urmă să fi dorit aceasta ci pentru că ele au perceput în mod progresiv o amenințare la adresa lor sau s-au considerat implicate.

■ *criza calculată* este o criză voluntară dintre cele mai frecvente, declanșată din dorința de a modifica raporturile de forțe și de echilibrul internațional. Criza este provocată pentru a transforma un statusquo nesatisfăcător. Ea poate servi la introducerea unor date noi în negocierile în curs pentru a debloca negocierile aflate în impas. Criza calculată poate fi utilizată pentru a surmonta dificultățile aduse pe propriul sistem politic intern.

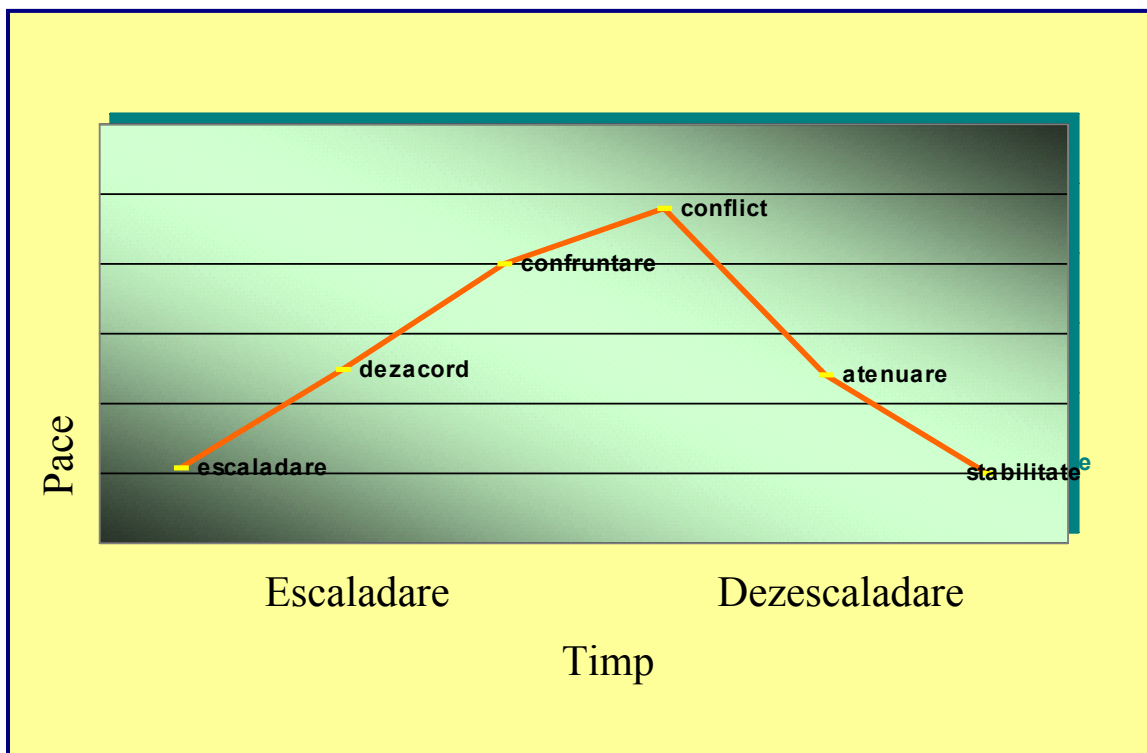
Exemple de crize calculate care declanșează războaie sunt criza balcanică din 1914, criza Berlinului declanșată de URSS căreia i-au ripostat aliații în 1968, criza din Orientul Mijlociu din 1967, inițiată de colonelul Nasser care a declanșat „*războiul de 6 zile*” și înfrângerea umilitoare a Egiptului și a cauzei arabe. Exemple de crize mai bine calculate sunt criza bosniacă din 1908, remilitarizarea Renaniei, criza din Munchen din 1938 și lansarea de către președintele Sadat a trupelor egiptene pentru luarea cu asalt a Canalului de Suez (6 octombrie 1973).

■ *criza accidentală* este o criză subită și nedeliberată care se produce rar. Factorii de decizie ai statelor implicate au impresia că declanșarea crizei nu a fost dorită și nici sancționată de vreunul dintre actorii internaționali. Criza izbucnește aproape spontan și fără provocare de orice natură. Ea este declanșată de acte, decizii sau incidente de rutină, aparent inofensive. Din cauza unor circumstanțe nefericite, a unor neînțelegeri sau a unor erori de apreciere, unul sau mai multe state se găsesc aruncate în mijlocul unei crize. În cazul unei crize fortuite nu există stat agresor sau victimă.

Astfel, atentatul de la Sarajevo din 28 iunie 1914 este realizat de un naționalist sârb, fără ca guvernul de la Belgrad să fi cunoscut, dirijat sau încurajat atentatul. În ciuda consecințelor sale covârșitoare acțiunea teroristă a criminalului apărea inițial ca un eveniment semifortuit. Această crimă este condamnabilă însă este actul unui individ în principiu fără semnificație politică. Guvernul sârb a fost implicat într-o criză de care nu a fost responsabil.

Anexa nr.1

### CICLUL DE VIAȚĂ AL CRIZEI



**MATRICEA PROCESULUI GENERAL  
DE MANAGEMENT AL CRIZEI  
(o variantă)**

		STĂRILE CRIZELOR					
		ESCALADARE (EVOLUȚIE)				REVENIRE	
		Pace	Neînțelegeri	Confruntări	Conflict armat	Fărămițare (Destrămare)	Stabilitate
Activități ale managementului crizei	Monitorizarea situației						
	Srijinirea descoperirii crizei						
	Controlul crizei						
	Dezamorsarea						
	Realizarea păcii						

**Bibliografie**

- [1]\*\*\* **Strategia de securitate națională a României**, București, 2001.
- [2]\*\*\* **Carta Albă a securității și apărării naționale**, București, 2004.
- [3]\*\*\* **Strategia militară a României**, proiect, București, 2004.
- [4]\*\*\* **Lexicon militar**, Editura Saka, 1994.
- [5]\*\*\* **Culegere de termeni, concepte și noțiuni de referință din domeniile politicii militare, securității naționale și apărării armate**, Editura Militară, București, 2000.
- [6] Alexandrescu, G., Văduva, G., **Acțiunile militare post-conflict**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.
- [7] Andreescu, A., Toma, G., **Conflictul sfârșitului de mileniu – stabilitate, instabilitate, manipulare**, Editura Timpolys, 2001.
- [8] Bădălan, E., Frunzeti, T. **Asimetria și idiosincrasia în acțiunile militare**, Editura Centrul Tehnic – Editorial al Armatei, București, 2004.
- [9] Bădălan, E., Frunzeti, T., **Acțiunile Militare altele decât războiul**, Editura Militară, București, 2001.
- [10] Crăciun, I., **Prevenirea conflictelor și managementul crizelor**, Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”, București, 2005.
- [11] Doghin, N., **Răspunsul la crize – noua responsabilitate a NATO în România – membru al Alianței**, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Editura UNAp, București, 2004.

- [12] Manta, D., **Managementul crizelor în NATO, Operația de răspuns la crize non –art 5**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005.
- [13] Mureșan, M., Toma, Gh., **Provocările începutului de mileniu, (convenționale, neconvenționale, asimetrice)**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2003.
- [14] Mureșan, M., Văduva, G., **Războiul viitorului, viitorul războiului**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.
- [15] Paul, V., **Conflictele secolului XXI**, Editura Militară, București, 1999.
- [16] Stan, P., **Mediul de securitate global și euroatlantic**, Editura Militară, București, 2005
- [17] Blaiu. D., **Participarea marilor unități și unităților din Forțele Terestre la gestionarea situațiilor de criză politico – militare în context multinațional – teză de doctorat**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2006.
- [18] Negrescu, T., **Concepția NATO privind managementul crizelor**, teză de doctorat, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.
- [19] Zisu, C., **Managementul crizelor politico – militare în epoca post război rece - teză de doctorat**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2006.
- [20]\*\*\* *Surse de instabilitate*, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, București, Editura Universității Naționale de Apărare, 2004
- [21]\*\*\* *Carta ONU*.
- [22]\*\*\* *NATO Handbook*, Brussels – Belgium, 2006.
- [23]\*\*\* *OSCE Handbook*, 1999.
- [24] *Revista Forțelor Terestre nr. 3/2004*.
- [25] *Revista Impact strategic nr. 2/2004*.
- [26] *Revista Impact Strategic nr. 1/2004*.
- [27] <http://europa.eu.int>.
- [28] [www.osce.org](http://www.osce.org).
- [29] <http://www.usosce.rpo.at/>.
- [30] [www.oscepa.org](http://www.oscepa.org).



# NOI ASPECTE ALE CORELAȚIILOR DINTRE SECURITATE, RĂZBOI ȘI PACE. ABORDAREA INTER ȘI PLURIDISCIPLINARĂ A SECURITĂȚII PRIN COOPERARE

Ioan GRECU\*

*The culture of security urgently imposes itself as a necessity at the beginning of the new millennium. The trinomial peace-security-war justifies this urgent requirement. If the binomial peace-war benefits from the pair sciences, peace science – war science, the other term was content with only security studies and paradigms from the international relation theory.*

*The end of the Cold War led to disappearance of the American monopoly (of the British-American culture) upon security. The end of the bipolar era and the new international context created a crisis both for the militaries and the civilians who put into practice the security politics, as well as for the theorists and strategists all over the world.*

*The new context acknowledges that the cooperative security is the viable solution for the international life issues. At the same time, the cooperative security induces new aspects of the correlations within the trinomial and requires concentration of preoccupations in a (inter) multi-disciplinary integrating approaching effort to theoretically-scientifically researching and developing in the field and grounding decisions for solving the problems of the nowadays and future international life.*

Cerința stringentă ca omenirea să dispună de o cultură a securității, de la acest început de nou secol și mileniu, nu mai este doar o necesitate evidentă, ci și o posibilitate reală. Necesitatea acestei culturi este pusă în evidență, pe de o parte, de unele noi aspecte ale corelațiilor din interiorul trinomialului pace-securitate-război, iar pe de altă parte, chiar de către una din formele concrete actuale de obținere a securității, și anume, securitatea prin cooperare. Posibilitatea realizării și dezvoltării acestei culturi, la rândul ei, izvorăște din generozitatea și beneficiile activităților umane cooperante, îndeosebi din relațiile cooperante care duc la făurirea securității umane, naționale și internaționale, precum și din două cuceriri obținute după încetarea Războiului Rece.

Prima și cea mai importantă dintre cuceriri este căderea monopolurilor dominante asupra securității: a) nordamerican (al culturii americano-britanice); b) al bipolarismului superputerilor; c) politico-militar.

Cea de-a doua cucerire, strâns legată de prima, este extinderea ariei preocupărilor privind securitatea în mediile sociale, publice (de la individ, la comunitate în opinie publică și mass-media), intelectuale și academice (oameni de știință și cadre didactice universitare), precum și dincolo de acestea, în relațiile cu mediul ambiant (securitatea ecologică).

Această a doua cucerire este însă, din păcate, izvorâtă din (și însoțită de) constatarea oarecum șocantă, remarcată și în literatura română de specialitate, și anume că: „sfârșitul epocii bipolare și noul context internațional au creat o criză, nu numai pentru civilii și militarii care pun în practică politicile de securitate națională, ci și pentru teoreticienii și strategii de pretutindeni”<sup>1</sup>.

Constatarea noastră privind această criză, cu valabilitate și pentru situația din România a fost sugerată, cu câțiva ani în urmă, într-o lucrare personală<sup>2</sup> când semnalăm și necesitatea conjugării eforturilor pentru abordarea inter (pluri)disciplinară a securității prin cooperare și este acum întâlnită în aceeași lucrare de specialitate citată anterior. Înainte de 1989, în România, nu se poate spune că a existat literatură, sau teorie, aproape că nici nu se putea vorbi de un concept dedicat securității. De aceea, lipsa unor instrumente și dezbateri adecvate se resimte acum pe fondul schimbării regimului politic, soldat și cu scoaterea din uz a doctrinei „războiului întregului popor”. Mai mult, intrarea țării în structurile euroatlantice și europene de securitate a scos în evidență necesitatea unor concepte și politici de securitate. Iată de ce, din punct de vedere practic, „dezbaterile publice a strategiei de securitate națională, ce a avut loc în cursul anului 2005 și în primăvara anului 2006, a arătat, dincolo de interesele partizane, o calitate slabă a argumentației și a

\* **General de brigadă, Șeful Resurselor la Statul Major al Forțelor Terestre**

<sup>1</sup> Luciana Alexandra Ghica, Marian Zulean (coord), **Politica de securitate națională: concepte, instituții, procese**, Editura Polirom, Iași, 2007, p. 18.

<sup>2</sup> Ioan Grecu, **Securitate prin cooperare, soluția stabilității regionale**, Centrul Tehnic Editorial al Armatei, București, 2005.

demonstrat existența unor confuzii terminologice, precum și lipsa unor cunoștințe teoretice sau abilități practice în domeniu<sup>3</sup>.

Prin vocea sa, Ken Booth a sesizat necesitatea culturii securității încă din 1991 („Security and Emancipation“, în *Review of International Relations*, No.17, p. 313-326) și în 1997 a semnalat, oarecum nuanțată această criză: „în timp ce sfârșitul războiului rece, ca eveniment istoric, a provocat o criză intelectuală pentru strategii care adoptau un demers ortodox privind securitatea, același eveniment a fost mai puțin perturbator pentru aceia care s-au preocupat de slăbiciunile demersurilor dominante privind securitatea în relațiile internaționale. („Security and Self: Reflections of Fallen Realist“, in *Concept and Cases*, London, UCL Press, 1997, p. 83-120).

### I. Trinomul: pace-securitate-război

Trinomul pace-securitate-război, la rândul lui, justifică această cerință acută a culturii securității. Dacă binomul pace-război beneficiază de științele pereche irenologie-polemologie, celălalt termen se mulțumește, până acum cu abordarea sa doar în studii de securitate și paradigme din teoria relațiilor internaționale.

Pacea și războiul, stări opuse în întreaga istorie a omenirii, formează o pereche de termeni ai relațiilor internaționale. Ca pereche de concepte polare, acestea, - așa cum remarcă un autor român - „...structurează discursul academic dar și acțiunea practică în domeniul relațiilor internaționale<sup>4</sup>. Celălalt termen, securitatea, în opinia aceluiași autor este unul dintre lianții conceptuali care unesc noțiunile „pace“ și „război“ care sunt „abstracte și legate mai mult de sfera discursiv – analitică, decât de cea acțională a politicianului, cu acțiunile practice ale guvernelor<sup>5</sup>. Spre deosebire de cele două noțiuni abstracte, securitatea este un concept operațional (operaționalabil), care generează politici și are caracter autoreflexiv, întrucât se centrează pe stat – ca actor în scena internațională – și pe problema supraviețuirii acesteia ca actor în relațiile internaționale. Istoria omenirii atestă că balanța dintre cei doi termeni opuși pace-război s-a înclinat continuu către cel de-al doilea. Pacea a rămas încă în ipostazele sale inițiale filozofice de utopie, de ideal iar acțional de imperativ, deziderat, de stare căutată în continuu, dar neatinsă pretutindeni și permanent. Pericolul de război nu a fost înlăturat și nici lipsa războiului nu a fost constatată la întreaga scală a timpului și a spațiului.

Mult mai târziu, decât existența acestui binom „pace-război“, politicul și puterea au adus, în epoca modernă, în scena istoriei această pârghie „securitatea“ ca instrument de acțiune asupra balanței respective. Securitatea ajută politicianul să diminueze pericolul de război, cu același antidot puterea militară sau chiar să obțină victoria, dacă prevenirea războiului a eșuat. Pericolul de război și transformarea acestuia în stare reală - războiul – au câștigat teren în dauna păcii. Datele statistice atestă că, în timp, omenirea este majoritar confruntată cu războaiele, decât cu pacea, și de aici a rezultat cerința de a fi găsită o pârghie a acțiunii pentru a se institui o stare de stabilitate, așa-zis „pașnică“, de gestionare a problemelor, astfel încât, teama de război să mențină pericolul și riscul acestuia în anumite limite. Secolul celor două războaie mondiale (al XX-lea) demonstrează și explică această realitate. Într-o asemenea situație, pacea și războiul au rămas obiecte de studiu „la vedere“ (nesecrete) ale științelor (irenologia și polemologia), chiar în pofida rezultatelor lor încă nesatisfăcătoare, iar securitatea a devenit obiectul predilect al preocupărilor factorilor decidenți și delimitat la aria restrânsă a consilierilor acestora (strategi, experți, militari și diplomați). Aparent este ușor de dedus că securitatea se corelează cu pacea și războiul, că este o stare interpusă între celelalte două și de cele mai multe ori există tentația de a o asimila păcii, de a le confunda. Realitatea studiată mai atent arată însă că securitatea a ajuns să fie chiar un monopol al politicianului, al strategilor și militarilor, care până la încheierea Războiului Rece a aparținut prioritar și majoritar SUA și culturii politice anglo-saxone (americano-britanice). De aceea, a investiga și a pune astăzi în dezbatere noi aspecte ale corelațiilor dintre pace, război și securitate echivalează cu a combate și a condamna realismul și neorealismul.

<sup>3</sup> Luciana Alexandra Ghica, Marian Zulean (coord), Op. cit. p. 18.

<sup>4</sup> Ion Cădea, **Războiul și pacea. Înnoiri conceptuale în relațiile internaționale contemporane**, Editura Militară, București, 2006, p. 84.

<sup>5</sup> Ibidem, p. 201.

Tot istoria atestă că pacea n-a fost încă transformată, din idealul filozofilor antici, medievali și contemporani, într-o realitate perpetuă, iar războiul nu a fost eradicat. Dimpotrivă, implementarea practicilor la care au apelat decidenții pentru a soluționa anumite probleme și pe care unii interpreți le-au numit „realiste“ („practici realiste“), nu s-a soldat nici cu pacea, nici cu victoria, ci cu o anumită stare de insecuritate sau cu un grad mai înalt de insecuritate, în mărime direct proporțională cu creșterea pericolului de război. Una dintre soluții a fost, de exemplu, apelarea la alianțe, dar, așa cum se consemnează și în literatură, din punctul de vedere al politicilor de alianțe, tot realitatea atestă că acestea, nici nu previn războiul și nici nu promovează pacea<sup>6</sup>. Analizele și datele statistice la care a apelat și Jack S. Levy<sup>7</sup>, chiar mai mult, demonstrează că politicile de alianțe sunt, mai degrabă, asociate războiului, sunt urmate de războaie, într-un procent semnificativ de cazuri, alianțele au fost urmate de războaie, în următorii cinci ani, de la încheierea acestora.

Combaterea și condamnarea realismului și neorealismului survin deoarece studiile de securitate și practicile strategice, politice, diplomatice de securitate, de politică externă și de apărare sunt, în marea lor majoritate, construite pe premisele paradigmei realiste, în condițiile anarhiei din viața și relațiile internaționale. Printre elementele definitorii ale viziunii realiste și neorealiste putem aminti: premisa că statele sunt actorii principali ai relațiilor internaționale; natura securității dată de starea unei entități (statele) de a fi sigură de existența și supraviețuirea sa; securitatea ca derivat al problematicii puterii; natura și caracterul derivat fac din securitate un studiu al amenințărilor, utilizării și controlului forțelor militare. Acest studiu este menit să examineze condițiile care fac probabilă utilizarea forței și măsurilor în care ar fi afectați indivizii, statele și societățile iar, pe baza acestora să se fundamenteze politicile adoptate pentru prevenirea războiului sau, dimpotrivă pentru declanșarea ori participarea la război.

Privită prin prisma acestei paradigme realiste, se explică de ce securitatea nu a avut și nu are înțeles comun pentru toată lumea și de ce, în perioade îndelungate de timp, nu a fost văzută ca o problemă principală a statelor. În acest sens Barry Buzan susține că multă vreme, nu securitatea a fost problema principală a statelor, întrucât problemele de putere și pace aveau dimensiuni mult mai importante. De aceea, securitatea ca derivat al puterii a rămas un concept contesta (contestabil) și subdezvoltat<sup>8</sup>.

Paradigma reușise să fie dominantă în toate școlile de diplomație și relații internaționale în anii '80, dar, către sfârșitul ultimului deceniu avea să fie dezvăluit în ce a constat succesul tradiției teoretice al realismului: în primul rând prin explicațiile simple și puternice pentru război, alianțe și imperialism, dar în al doilea rând și pentru că a furnizat „...obstacolele din calea cooperării și alte fenomene internaționale, cu accentul său pe competiție care era cosubstanțial rivalității sovieto-americane“<sup>9</sup>.

De aceea, concluzia noastră privind realismul este consonantă cu aceea a autorului român citat anterior care îl cataloghează ca o profecție autorealizantă<sup>10</sup> și autorealizată, întrucât s-a impus ca practică istorică, politică, academică și aproape că nu mai trebuie demonstrat cum a fundamentat, configurat și realizat realitatea din ultimile decenii, continuând să fie un impediment major în calea teoriei păcii.

Încheierea Războiului Rece a adus cu sine constatarea că vechiul mod de a privi problemele de securitate prin demersurile (textele) anterioare este acum „deprimant de inadecvat pentru

<sup>6</sup> John A. Vasquez, *The Steps to War: Toward a Scientific Explanation of Correlates of War Findings*, in „World Politics“, Vol. 40, No 1 (October 1987), p. 143.

<sup>7</sup> Jack S. Levy, *Historical Trends in Great Power War, 1495-1975* in: Melvin Smalj, David Singer (eds), *International War. An Anthology and Study Guide*, Dorsey Press, Home Wood, Illinois, 1985, pp. 20-26.

<sup>8</sup> Barry Buzan, *Popoarele, statele și teama: o agendă pentru studii de securitate internațională în epoca de după războiul rece*, Editura Cartier, Chișinău, 2000, p. 2.

<sup>9</sup> Stephen M. Walt, *International Relations: One World, Many Theories*, in *Foreign Policy*, Spring 1998, number 110, Special Edition, Carnegie Endowment for International Peace, Washington DC, pp. 29-46.

<sup>10</sup> Ion Cădea, Op. cit., p. 81.

înțelegerea realităților prezente și a provocărilor viitoare<sup>11</sup>, dar a și „dezghețat“ concepțiile despre securitate, determinând apariția numeroaselor dezbateri pe această temă<sup>12</sup>.

## II. Noi aspecte ale corelațiilor dintre securitate, pace și război.

În această parte a comunicării noastre ne vom rezuma doar să inventariem câteva aspecte care se evidențiază în cadrul corelațiilor din interiorul trinomului amintit anterior, iar analiza lor va face obiectul altor lucrări personale, din programul și proiectul de doctorantură.

Pentru a putea evidenția aceste noi aspecte este necesar să revenim la orientările realiste și neorealiste, care au fost prefigurate încă în scrierile lui Thomas Hobbes<sup>13</sup>, întrucât ideea sa de bază (războiul tuturor împotriva tuturor) s-a extins, de-a lungul timpului, la scara întregului mapamond, iar activitatea internațională predominantă a fost conflictuală, ghidată de logica sumei nule. De aceea, Hadley Bull a numit această orientare „realistă“ și a conchis că pacea nu este văzută decât ca o perioadă de refacere pentru următorul război, din moment ce singurele reguli care limitează comportamentele sunt cele pe care le impune propria lor prudență<sup>14</sup>.

Pornind de la aceste rădăcini istorice ale gândirii și înaintând pe filiația realismului putem înțelege de ce conceptele simetrice și antimonice au ajuns un sistem conceptual puternic dezechilibrat, nepermițând apariția timpurie a conceptului corespunzător celui alt termen, securitatea. Preocupările pentru definirea păcii și războiului (nominal-lingvistică, ostensivă, operațională) examinate într-o recentă lucrare românească<sup>15</sup> au fost extinse și în domeniul juridic. Definițiile juridice au preluat elementele fundamentale ale celorlalte tipuri de definiții, - în care pacea și războiul sunt stări care implicau anumite reguli ale comportamentului statelor - și le-au atașat principiul terțului exclus, conform căruia între starea de pace și cea de război nu mai poate exista alta intermediară. Așadar starea de securitate este exclusă, iar între conceptele pace și război, cel de-al treilea nu mai are loc.

În timp, preocupările teoretice alimentate sau influențate de realism, chiar în pofida consacării celor două științe pereche pentru studiul conceptelor simetrice și antimonice (pace-război) au creat puternice dezechilibre și discrepanțe între irenologie și polemologie, care s-au resimțit treptat în teoria și în practica relațiilor internaționale. Irenologie a ajuns într-o poziție defavorizată, fiind în cel mai bun caz marginală. Evident este și dezechilibrul dintre știința păcii și știința militară, cea de-a doua fiind preferată și favorizată, spre exemplu, sub aspectul resurselor de cercetare care i-au fost alocate, dar și acela al disponibilității guvernelor de a finanța preocupările și eforturile din acest domeniu. Cele două dezechilibre s-au extins în planul teoriei și practicii relațiilor internaționale, creând o puternică diferență între cultura anglo-saxonă (britanică și nord-americană) și alte școli de relații internaționale.

Asemenea dezechilibre și discrepanțe, așa cum se menționează și în literatura românească, desigur provoacă discuții asupra modului cum fac știința unii și alții, dar mai mult influențează și chiar împietescă conținutul și calitatea informației științifice<sup>16</sup>.

La aceste reveniri mai trebuie să adăugăm, ca obstacol în calea elaborării conceptului de securitate, introducerea „dilemei securității“ în plan teoretic de către Barry Buzan, de asemenea amintite anterior. Deși prima utilizare a termenului „dilema securității“ îi este atribuită lui John H. Hertz<sup>17</sup>, se pare că izvoarele sale sunt localizate în textul Leviathanului aceluiași Hobbes, de unde rezultă că egalitatea de la natură a ființelor umane este cea care generează, în absența unei puteri

<sup>11</sup> Donald M. Snow, *National Security for a New Era*, Ediția a II-a, Pearson Longman, New York, 2007, p. XIII.

<sup>12</sup> Luciana Alexandra Ghica, Marian Zulean (coord), Op. cit., p. 90.

<sup>13</sup> Thomas Hobbes (1588-1679, filozof materialist englez) a avansat această idee în cunoscuta sa lucrare, scrisă în 1650 „Leviathan sau materia, forma și puterea unui stat ecleziastic și civil“, Texte filosofice, Editura de Stat pentru Literatură, Știință și Didactică, București, 1951, p. 111.

<sup>14</sup> Hedley Bull, *The Anarchical Society, A Study of Order in World Politics*, The Macmillan Press Ltd., London and Basing Stoke, 1977, p. 24.

<sup>15</sup> Ion Căndea, Op. cit., pp. 92-112.

<sup>16</sup> Ibidem, p. 73.

<sup>17</sup> John H. Hertz, *Idealist Internationalism and the Security Dilemma*, în: *World Politics*, vol. 2, No. 2, January. 1950, pp. 157-180.

superioare (stare de natură) o stare de permanentă insecuritate a oamenilor, care nu se pot baza, pentru a se apăra, decât pe propria forță sau propria inteligență<sup>18</sup>.

Așadar, pentru a inventaria aspectele actuale ale corelațiilor dintre securitate, pace și război, trebuie să ținem cont de dilema securității, a cărei analiză poate contribui la clarificări conceptuale privind toți cei trei termeni.

Globalizarea este o caracteristică a contextului internațional de la cumpăna dintre milenii, pe fondul căruia se profilează noi aspecte între care se disting atât medalia cu cele două fațete – globalizarea securității și globalizarea insecurității -, cât și afirmarea unor noi paradigme (structuralistă; constructivistă; paradigmo-liberalistă a interdependenței; paradigma păcii democratice etc) ale relațiilor internaționale, preocupate de securitate și intensificarea dialogului de securitate.

Un prim aspect profilat pe tabloul globalizării este asimetria dintre securitate și insecuritate, plasată pe tărâm militar, vorbîndu-se astăzi de globalizarea securității<sup>19</sup>, globalizarea insecurității<sup>20</sup>, dar și de globalizarea militară<sup>21</sup>. Asimetria extinde și aprofundează discuțiile teoretice asupra dinamicii securității identității, pe corelația securitate-identitate, cu noi probleme privind practicile de securizare, desecurizare și emancipare, care pot fi amplasate în matricea amicitiei și inamicității, cu dimensiunile sale interne (domestice: securitatea individuală, umană) și intermestice (securitatea internațională). Cu asemenea noi aspecte în planul actorilor (referenților) în relațiile internaționale se discută acum despre comunități de securitate și formațiuni de conflict.

Pentru abordarea conceptuală uneori se precizează că insecuritatea nu trebuie înțeleasă neapărat ca opusă securității, așa cum s-a procedat cu perechea pace-război, ceea ce duce la extinderea dezbaterii asupra altor termeni ca: teamă, vulnerabilitate, risc, amenințare, pericol. Consecința ar fi apariția unui nou aspect cu impact deopotrivă conceptual-teoretic și acțional-practic (strategic, politic etc).

Securitatea ar apărea astfel în postura de administrare a insecurității, de către guverne, ca mod de a trasa limitele în care se încadrează tema și alerta, atât la nivel individual, cât și la nivel colectiv, din care apoi se stabilește conținutul procesului de securizare. Securizarea este procesul bazat pe capacitatea de a controla granițele, de a înfăptui managementul amenințărilor, de a stabili identitățile (actorii sau referenții) puse în pericol și de a defini politicile rezolvării problemelor (delimitarea ordinilor, comenzilor și procedurilor de soluționare).

Alt nou aspect al tripticului este extinderea agendei de securitate care pune în evidență demilitarizarea securității internaționale, deoarece după încheierea războiului rece, dimensiunea militară a securității naționale a devenit irelevantă. De la securitate s-a ajuns la securizare pe calea formulării și rezolvării așa numitelor probleme de securitate și în consecință se poate vorbi de profesioniști ai securității, ai păcii și ai războiului. Procesul securizării a devenit obiectul profesioniștilor securității dar rămâne în continuare o formă specifică de politizare a problematicii securității, care după dispariția monopolului militar, trebuie să mențină cât de cât, dominant monopolul politic asupra acesteia.

În consecință, impactul teoretic (conceptual) este însoțit de unul practic-metodologic, întrucât discursurile profesioniștilor nu se pot solda cu concepte științifice, de vreme ce operează cu termeni generali ca egalitate, libertate, democrație.

Totodată, practica securizării induce alte două noi aspecte contrastante și, de aici, securizarea și insecurizarea rămân indestructibil legate de dilema securității dar induc în scena realității și anumite capcane ale securității. Aspectul pozitiv este extinderea domeniilor securității (economic, social, ecologic, informațional și chiar public) în dauna celui politico-militar, dar practica securizării unor noi probleme (îndeosebi a celor privind pacea și dezvoltarea) pot duce la

<sup>18</sup> Ion Cîndea, Op. cit., p. 203.

<sup>19</sup> Teodor Frunzeti, **Globalizarea securității**, Editura Militară, București, 2006.

<sup>20</sup> Alexandru Sarcinschi, **Globalizarea insecurității. Factori și modalități de contracarare**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006.

<sup>21</sup> David Held, Anthony McGrew, David Goldblatt, Jonathan Perraton (coord.), **Transformări globale; politică, economie și cultură**, Editura Polirom, Iași, 2004, pp. 112-124; 161-178.

unele capcane ale privatizării și marketizării securității. De exemplu, dezvoltarea – privită prin prisma invocatei fuziuni dintre securitate și dezvoltare, în cadrul globalizării – este strâns legată de democratizare și asemănător liberalizării pieței, transpusă în balanța dintre raportul interior-exterior și public-privat, poate duce la capcana excepționalismului: negocierea, în problemele de securitate, pentru a defini și stabili normativitatea și normalitatea. Consecința pozitivă este cea a extinderii agendei de securitate asupra unor probleme ca cele civile, ecologice, alimentare, ale sănătății sau resurselor, ca și asupra celor de educație, dar managementul riscului, într-o asemenea gamă extinsă poate duce de la unele stări de excepție (probleme excepționale) la practica excepționalismului ca rutină a aplicării politicii de nesiguranță (asediu).

Desigur mai sunt și alte multe noi aspecte dar ne-am rezumat la cele inventariate, întrucât acestea sunt suficiente ca să putem deduce că acum în dezbateri trebuie luate ecuații ca securitate-emancipare; securitate-normalitate; securitate normativitate. Aceste ecuații configurează un nou trinom: securitate-putere-normativitate.

### **III. Abordarea (inter)pluridisciplinara a securității prin cooperare**

Rolul cooperării, în practica și teoria realizării securității, poate fi căutat în adâncurile istoriei omenirii. Tot la fel pot fi căutate și izvoarele rolului securității, cu liniștea și stabilitatea favorabile inițierii și cultivării unor relații de cooperare, între diverși actori internaționali, pentru a beneficia dar și pentru a contribui la dezvoltarea societății.

Epoca modernă și, mai ales, ultima jumătate a secolului trecut au avut în prim plan securitatea asigurată prin forță și amenințarea cu forța, prin puterea militară, prin competiția și balanța puterilor, iar ordinea mondială s-a bazat pe echilibrul bipolarismului dintre lumile sau sistemele social-politice opuse (vestică și estică) și echilibrul nuclear dintre exponenții lor SUA, URSS și blocurile politico-militare subordonate.

Trecerea la o nouă ordine mondială, post-bipolară, după încetarea Războiului Rece, crează terenul propice revenirii la făurirea securității prin cooperare. Această trecere este văzută de americanii Ashton Carter, William Perry și John Steinbruner încă în primii ani '90, ca o schimbare strategică de înlocuire a principiului „stabilității nucleare” din timpul Războiului Rece, cu cel al realizării securității internaționale ca stabilitate prin cooperare.

Ideii celor trei americani s-a alăturat Gareth Evans – fostul ministru de externe australian precizând că, în esență, securitatea prin cooperare presupune: consultarea în locul confruntării; reasigurarea în locul îngrijorării; transparența în locul opacității; prevenirea în locul corectării; interdependența în locul unilateralismului<sup>22</sup>. Pe ideile celor patru personalități, considerați fondatori ai posibilului concept de securitate prin cooperare, Richard Cohen și-a întemeiat studiul „Securitatea cooperativă (prin cooperare): de la securitatea individuală la stabilitatea internațională”, prin care consideră că este încă necesară o abordare pragmatică, pentru a face util conceptul, într-o lume instabilă, foarte periculoasă. Prin studiul său, Cohen propune și un proiect model de securitate prin cooperare, care trebuie să pornească de la examinarea celor două concepte consacrate din secolul XX – „securitatea colectivă” și „apărarea colectivă” și apoi acestora să li se adauge altele noi ca: „securitatea individuală” și „promovarea stabilității”.

Securitatea individuală este cea denumită „securitate umană” de către Lloyd Axworthy și care, așa cum precizează Bill Mc. Sweenly, ca esență și prin excelență trebuie să se afirme, să se garanteze și să se menifeste, de la nivelul individului uman, până la inclusiv, cel organizatoric internațional.<sup>23</sup>

Preocupările pentru realizarea securității pe o asemenea traiectorie au trecut, de la tradiționalul efort individual de cercetare, la demersuri colective, inter, pluri și transdisciplinare. Concomitent se afirmă și eforturile unor autori, de a aborda aceeași problemă prin examinarea sa pe domeniul mai multor discipline teoretico-științifice.

<sup>22</sup> Ioan Greco, Ibidem, p. 27.

<sup>23</sup> Ibidem, p. 28.

Un exemplu din prima categorie, de preocupări colective, poate fi susținut de două lucrări, una editată în occident (tradusă și în limba română) și cealaltă în România. Prima<sup>24</sup> este rodul cooperării într-un colectiv de cercetare interdisciplinară, coordonat de patru reputați profesori de științe politice, sociologie, relații internaționale și științe economice de la catedre de specialitate ale Open University, Sheffield University și Southampton University. Volumul lor a apărut, după aproape un deceniu de cercetare, ca rezultat al unei confluențe puțin obișnuite de interese. Doi dintre coordonatorii colectivului David Held (cercetător al teoriei politice, profesor de științe politice și sociologie) și Anthony McGrew (teoretician al relațiilor internaționale) au avut mai multe discuții, inițiate încă de la mijlocul anilor '80, despre natura și forma schimbătoare a statelor - națiuni democratice liberale, în contextul intensificării relațiilor regionale și globale, dar de cele mai multe ori s-au soldat cu neînțelegeri reciproce. Held plasa relațiile internaționale în afara teoriei politice, iar McGrew rezerva politicii interne locul de element marginal al sistemului interstatal. Ulterior, convorbirile lor au prins contur și consistență, într-un proiect de cercetare finanțat de Economic and Social Research Council care își propunea o întâlnire extinsă între teoria politică și relațiile internaționale, cu obiectivul de a stimula dezbaterile problemelor legate de rolul schimbător al statului modern și, mai concret să investigheze măsura în care regionalizarea și globalizarea transformă natura ordinii mondiale și poziția suveranității și autonomiei naționale în cadrul acesteia. Una din discuții și analize s-a oprit asupra celor trei „școli” (hiperglobalistă; pesimistă; transformativistă) de dezbateri asupra globalizării, cu accentul pus pe teza transformativiștilor, conform căreia procesul de globalizare este contingent și contradictoriu, întrucât împinge și atrage societățile în direcții opuse, fragmentează pe măsură ce integrează generând deopotrivă cooperarea și conflictul.<sup>25</sup>

O temă distinctă abordată este cea a expansiunii violenței organizate (transpusă în capitolul 2 al cărții pe 67 de pagini, cam 13,5% din total), care începe de la întrebarea „ce este globalizarea militară?”, ajunge la formele istorice ale acesteia și în final prezintă globalizarea militară contemporană și implicațiile sale politice. Din conținutul capitolului distingem: globalizarea sistemului de război: geopolitica și evoluția ordinii militare mondiale; dinamica globală a armamentului; forme emergente de geogovernare: violența organizată (cu geogovernarea puterii militare prin: regimurile internaționale de securitate; războaie și conflicte; instrumente de război); patternuri contemporane de implicare a națiunilor în ordinea militară mondială, având în primul eșalon SUA și în al doilea Japonia, Marea Britanie, Franța, Suedia și Germania. Încheierea capitolului creionează globalizarea militară contemporană și implicațiile sale politice, pe patru tipuri de impacturi: 1) decizionale: politica de apărare și forța militară; 2) instituționale: securitate națională sau cooperativă? 3) distribuționale: achizițiile și producția pentru apărare; 4) structurale: de la statul securității naționale la o societate „postmilitară”?. Concluzia, deși restrânsă...la „comunitatea de securitate” formată din statele amintite mai sus, este constatarea că practica securității cooperative reformulează agenda tradițională a securității naționale, dar orientările sunt ușor sesizabile, după modelul comunității respective astfel: a) ca impact decizional; puterea de decizie în problemele militare și de securitate este limitată de patternurile contemporane ale angrenării naționale în ordinea mondială – în asemenea măsură încât, în practică, relațiile, obligațiile și angajamentele militare și de securitate deja existente influențează costurile și beneficiile diferitelor opțiuni, presupunând în același timp consultări multilaterale sau chiar codecizia în cadrul alianței; b) ca impact instituțional: în interiorul „comunității de securitate”, forța militară nu mai deține un rol activ în relațiile dintre statele membre, iar strategiile de apărare și securitate națională sunt formulate în cadrul unor sisteme instituționalizate de alianță, în care consultarea și cooperarea suplimentează mecanismele naționale ale politicii de securitate; c) ca impact structural: transformarea ordinii geopolitice este asociată cu o transformare a vieții politice

<sup>24</sup> David Held, Anthony Mc Grew, David Goldblatt, Jonathan Oerraton, *Transformări globale: politică, economie și cultură*, Editura Polirom, Iași 2004 (Global Transformations Politics, Economics and Culture, Polity Press, Cambridge, 1999).

<sup>25</sup> Ibidem, p. 38.

în sensul trecerii de la statul securității naționale, la cel postmilitar, dar sfârșitul statului - națiune suveran nu este aproape, dimpotrivă acesta rămâne actor central în ordinea militară mondială.

Cealaltă lucrare<sup>26</sup>, pe care deja am mai citat-o, aparține unui colectiv de autori români, cărora li s-au alăturat și unii străini precum Hans Born (senior Fellow al DCAF Geneva), Diego Checa Hidalgo (cercetător la Institutul Universitar pentru Studiarea Păcii și Conflictelor din Granada – Spania), Annemarie Peen Rodt (cercetător la Universitatea din Nottingham) și Stefan Wolff (profesor de științe politice la Universitatea din Nottingham) și o amintim aici doar ca exemplu, fără a mai stăruii asupra conținutului său, întrucât nu avem dubii că este bine cunoscută. Ne rezumăm doar să remarcăm cum, în continuarea ideii lucrării anterioare este pusă în evidență teza păcii democratice, de realizare a „comunității de securitate” prin cooperare, prezentă în discursul NATO ca necesitate a democrațiilor occidentale „... pentru a deveni, prin cooperare, mai puternice și pentru a dezvolta un climat internațional mai pașnic”<sup>27</sup>. În plus, prin această lucrare este pusă în valoare contextualizarea pentru analiza și studiile de securitate și se susține importanța politicii de securitate națională, ca domeniu al politicilor publice.

Tot de pe tărâm românesc merită să amintim, din cea de-a doua categorie de preocupări, efortul și reușita lui Ion Cândea, de asemenea, citat de mai multe ori. Meritul său este remarcabil pentru modul de tratare a determinărilor epistemologice ale studiului războiului și păcii la început de mileniu, de promovare a aplicațiilor teoriei sistemelor complexe, precum și de examinare a dinamicii pace-război în relațiile internaționale. Este remarcabilă, de asemenea, pledoaria sa în favoarea teoriei păcii și statutului său antologic și epistemologic.

Pentru tema comunicării noastre, menționăm utilitatea cărții sale în aplicarea teoriei sistemelor complexe în relațiile internaționale, îndeosebi asupra corelației pace-război și ordinea socială, care permite pătrunderea în intimitatea problematicii conflictului și cooperării între indivizi, până la a proiecta pacea ca proces de învățare. De asemenea, subliniem contribuția sa deosebită la descifrarea dilemelor securității, în cele trei forme: prima inconsistența distincției dintre ofensiv și defensiv; a doua – distrugerea mutual asigurată; a treia – globalizarea și securitatea reflexivă.

În fine, mai trebuie să semnalăm că îndeosebi din primii ani ai actualului secol s-au extins și intensificat dialoguri de securitate, pe de o parte ca demersuri critice privind securitatea în Europa, iar pe de altă parte ca o matrice interactivă între comunități științifice și cele exterioare lor (foruri politice, făuritorii politicilor, analiști, jurnaliști, cetățeni), urmând ca securitatea, în general, dar îndeosebi cea prin cooperare să fie o coproducție dintre oameni de știință, teoreticieni, analiști și decidenți politici și strategii.

Printre exemplele din acest domeniu putem aminti apariția a încă două noi școli de securitate una la Paris și cealaltă la Aberystwyth, pe lângă cea mai veche de la Copenhaga, precum și activitatea CASE<sup>28</sup>. Dialogul prin demersuri critice privind securitatea în Europa se bazează pe unele inovații importante aduse în ultimele două decenii în analiza și evaluarea securității Europene (cu contribuția deosebită a lui Ole Waever) se dorește o activitate colectivă deschisă, instituționalizată prin cele trei școli de specialitate, dar și o activitate în rețea, cu participarea savanților. Eforturile se ghidează după o agendă distinctă de cercetare Europeană, iar rezultatele lor vor fi publice (tipărite pentru public), reunind savanții într-o rețea în care, chiar dacă au anumite păreri diferite, totuși împărtășesc o perspectivă comună, se exprimă într-o voce colectivă și au dorința să întrerupă dinamica cercetărilor individuale, mai ales pe cele din domeniul studiilor de securitate, tradițional dominate de SUA. Un prim pas, în acest sens, este apariția Manifestului CASE<sup>29</sup> publicat după Conferința de la Paris din 2005.

<sup>26</sup> Luciana Alexandra Ghica, Marian Zulean (coord.), **Politica de securitate națională: concepte, instituții, procese**, Editura Polirom, Iași 2007.

<sup>27</sup> Ibidem, p. 69.

<sup>28</sup> Colectivul Demersurilor Critice Privind Securitatea în Europa, inițiat la Paris în iunie 2005 pentru a reuni pe toți cei ce sunt interesați de schimbarea peisajului teoretic al securității în Europa. Inițiativa a fost puternic inspirată de lucrarea lui De Waever (2004) „Aberystwyth, Paris, Copennagen: noi școli privind teoria securității și originile lor între centru și periferie”.

<sup>29</sup> Critical Approaches to Security in Europe: A Networked Manifeste, SAGE Publications, 2006 (la: <http://sdi.sagepub.com/egi/content/abstract/37/4>).



Se poate concluziona că premisele făuririi și afirmării unei culturi viabile a securității sunt mai mult decât promițătoare, iar securitatea prin cooperare se conturează tot mai puternic, nu numai în practica politico-strategică și diplomatică din relațiile internaționale, ci și în plan teoretico-științific, prin cooperarea tot mai intensă între mediul academic universitar și celelalte comunități neștiințifice, îndeosebi publice și mass-media.

### Bibliografie

- [1] Bull, Hedley, **The Amarchial Society, A Study of Order in World Politics**, The Macmillon Press Ltd., London and Basing Stoke, 1977.
- [2] Buzan, Barry, **Popoarele, statele și teama: o agendă pentru studii de securitate internațională în epoca de după războiul rece**, Editura Cartier, Chișinău, 2000.
- [3] Căndea, Ion, **Războiul și pacea. Înnoiri conceptuale în relațiile internaționale contemporane**, Editura Militară, București, 2006.
- [4] Frunzeti, Teodor, **Globalizarea securității**, Editura Militară, București, 2006.
- [5] Ghica, Luciana Alexandra, Zulean, Marian (coord), **Politica de securitate națională: concepte, instituții, procese**, Editura Polirom, Iași, 2007.
- [6] Grecu, Ioan, **Securitate prin cooperare, soluția stabilității regionale**, Centrul Tehnic Editorial al Armatei, București, 2005.
- [7] Held, David, Anthony Mc Grew, David Goldblatt, Jonathan Perraton (coord.), **Transformări globale: politică, economie și cultură**, Editura Polirom, Iași, 2004.
- [8] Hertz, John H., *Idealist Internationalism and the Security Dilemma*, în: *World Politics*, vol. 2, No. 2, January. 1950.
- [9] Levy, Jack S., *Historical Trends in Great Power War, 1495-1975* in: Smalj, Melvin, Singer, David (eds), **International War. An Anthology and Study Guide**, Dorsey Press, Home Wood, Illinois, 1985.
- [10] Sarcinschi, Alexandra, **Globalizarea insecurității. Factori și modalități de contracarare**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006.
- [11] Snow, Donald M., **National Security for a New Era**, Ediția a II-a, Pearson Longman, New York, 2007, p. XIII.
- [12] Spring 1998, number 110, Special Edition, Carnegie Endowment for International Peace, Washington DC.
- [13] Vasquez, John A., *The Steps to War: Toward a Scientific Explanation of Corelates of War Findings*, in „World Politics”, Vol. 40, No 1 (October 1987).
- [14] Walt, Stephen M., *International Relations: One World, Many Theories*, in *Foreign Policy*,
- [15] **\*\*\*Critical Approaches to Security in Europe: A Networked Manifeste**, SAGE Publications, 2006 (la: <http://sdi.sgepub.com/egi/content/abstract/37/4>).

# FENOMENUL OUTSOURCING ȘI CONCRETIZAREA LUI ÎN ACȚIUNI MILITARE

Alexandru BARBĂSURĂ\*

*What is an international alliance to do when a war it's committed to has become so unpopular in member states, it can't get their governments to supply necessary equipment? The 21<sup>st</sup> Century answer: outsource it. NATO is planning on outsourcing air support for southern Afganistan, an area of some of the most intense fighting. But, what do we know about that issue? Using the principle „do only what you do best, and pay someone else to do the rest”<sup>1</sup>, the US has pioneered wide-scale military outsourcing as a force multiplier, and not only.*

## Outsourcing – repere teoretice

Din punctul de vedere al managementului organizațiilor, există mai multe definiții ale externalizării, denumită și outsourcing. În această abordare voi face referire la două dintre ele. Prima definiție afirmă că „*externalizarea se referă la delegarea unor sarcini sau obiective unor segmente organizaționale aparținând unor entități externe, care oferă un raport preț calitate mai bun sau dețin expertiză în domenii specializate*”<sup>2</sup>. Într-o altă accepțiune, outsourcing-ul poate fi definit ca „*utilizarea strategică a unor resurse externe pentru desfășurarea unor activități care, în mod tradițional, sunt efectuate cu personal și resurse interne*”<sup>3</sup>. Există multe motive pentru care organizațiile își externalizează unele din sarcini, dar cel mai evident dintre ele pare a fi economia de resurse financiare. Multe din companiile care furnizează servicii sunt în măsură să efectueze sarcina de calitate și pentru o sumă considerabil scăzută, atât pentru faptul că nu trebuie să împartă un beneficiu cu lucrătorii (fiind doar prestatoare de servicii), cât și pentru faptul că nu trebuie să țină cont de o mulțime de cheltuieli adiționale.

Externalizarea permite, de asemenea, organizațiilor – și folosesc termenul de organizație în loc de companie pentru că ne referim la armată ca instituție – să-și concentreze eforturile asupra domeniului de expertiză și nu să-și disipeze eforturile în acoperirea unor detalii de care pot avea grijă persoane specializate din exteriorul organizației. Cu alte cuvinte, cea mai mare parte a resurselor și eforturilor va fi folosită pentru problemele importante și de esență ale organizației. Pe de altă parte, companiile specializate care desfășoară activitățile externalizate sunt de cele mai multe ori profilate, au dotări de vârf și acces la noi tehnologii pe care o organizație nu și-ar permite să o cumpere.

Externalizarea nu este un concept de o nouitate absolută. Companiile au închiriat întotdeauna servicii din exterior pentru diverse tipuri de operațiuni interne, tocmai în scopul de a face față unor sarcini pe care nu le-ar fi putut realiza pe cont propriu. Diferența între simpla „subcontractare” a unor resurse și outsourcing constă în faptul că outsourcing-ul implică o restructurare mult mai eficientă a unor anumite activități, folosind parteneriate externe cu firme care au competențe necesare.

Fenomenul de externalizare a serviciilor în domeniul securității a luat amploare la începutul anilor 1990, impulsionat de existența a trei situații favorizante – sfârșitul Războiului Rece și vidul produs pe piața securității, transformarea naturii războiului și amplificarea privatizării. Armatele profesionale naționale și-au redus efectivele și devin din ce în ce mai puțin numeroase chiar dacă, în același timp, instabilitatea globală a crescut<sup>4</sup>. În schimb, în timp ce, într-o lume în continuă dezvoltare, războiul devine „murdar” – amplificând cererea de servicii militare profesionale și competente – cele mai avansate forțe armate sunt din ce în ce mai mult dependente de tehnologii

---

\* **Colonel (r.), Psihosociolog, Academia Națională de Informații**

<sup>1</sup> Rumsfeld, Donald H. „*Annual report to the president and the congress: National defense strategy*”. Department of Defense United States of America (2005).

<sup>2</sup> <http://ro.wikipedia/wiki/outsourcing>.

<sup>3</sup> [http://www.sitexdesign.ro/outsourcing\\_repere.php](http://www.sitexdesign.ro/outsourcing_repere.php)

<sup>4</sup> Între 1987 și 1996, numărul indivizilor înrolați în armatele naționale din întreaga lume a scăzut la aproximativ 6 milioane. Spearin, Christopher - „*Private security companies and humanitarian: a corporate solution to securing humanitarian spaces?*”, International Peacekeeping, vol. 8, nr. 1 (2001), pp. 27–28.

avansate care, deseori, sunt comercializate, operate și întreținute de firme private. În cele din urmă, procesul este forțat de un impuls ideologic în direcția privatizării și externalizării serviciilor, în care multe din instituțiile care au aparținut statului - școli, penitenciare, forțe de ordine publică – sunt scoase la licitație. Această situație creează un nou context și o cerere pentru consolidarea unei industrii militare privatizate. Este important de subliniat că, în același timp, apar schimbări care intenționează să contrabalanseze evoluția acestor forțe.

Industria securității privatizate este tot atât de diversificată, cât este de diversă externalizarea comercială, motiv pentru care nu toate firmele militare sunt asemănătoare și nu oferă aceleași servicii. Industria privată de securitate își împarte activitatea în trei mari sectoare:

- Firme care furnizează servicii militare, cunoscute uzual sub numele de „companii militare private” – acronimul PMC, ori ca „firme private de securitate” – PSC și care oferă clienților asistență militară tactică, care poate include desfășurarea de activități în prima linie a dispozitivului de luptă. Exemplul clasic pentru acest tip de servicii îl constituie firma ”Executive Outcome”, companie condusă și compusă din soldații fostului apartheid, care au desfășurat acțiuni de luptă în Angola, Congo și Sierra Leone. În ultima vreme, anumite studii susțin posibilitatea încredințării misiunilor de menținere a păcii sub egida ONU unor astfel de firme, argumentând că acestea sunt în măsură să gestioneze mult mai eficient decât căștile albastre din armatele unor țări slab dezvoltate desfășurarea unor evenimente.

- Firme de consultanță militară, formate din ofițeri și subofițeri în rezervă, care furnizează consultanță strategică și desfășoară antrenamente pentru clienții care doresc să-și transforme organizațiile. Ei pot să-și sprijine clienții în transformarea radicală a capacităților militare. Un exemplu din România îl constituie firma ”Cubic Corporation” (înființată în 1951) prin ”Cubic Defense Group”<sup>5</sup>. Începând cu anul 2001, aceasta a fost prezentă și a sprijinit Guvernul României în modernizarea armatei și în eforturile de a accede în NATO (România a fost invitată să intre în NATO în noiembrie 2002 – Cubic prezentând această realizare pe situl companiei ca pe o reușită a consilierii). Inițiativa de restructurare a Forțelor Armate Române a reprezentat pentru Cubic și importantul nostru aliat – SUA, pe de o parte și România, pe de altă parte, un parteneriat major, concretizat într-un Plan Cadru de Restructurare complet integrat. Toate zonele organizaționale și operaționale au fost și sunt continuu analizate de echipele mixte Cubic-române. Pe baza observațiilor sunt formulate soluții pentru îmbunătățirea activității, schimbările ce trebuie operate pentru atingerea unui înalt nivel de interoperabilitate, implementarea standardelor NATO, folosirea eficientă a resurselor avute la dispoziție. Un alt exemplu îl constituie firma MPRI (Military Professional Resources Incorporated), care a participat la transformarea slab antrenatei și slab dotatei miliții a Croației într-o armată stil NATO care a desfășurat cu succes în 1995 ”Operation Storm”<sup>6</sup>.

- Firme de sprijin pentru armată care operează contracte de multe miliarde de dolari pentru furnizarea logisticii, intelligence-ului și serviciilor de mentenanță forțelor armate. Într-o eră a reducerilor de efective, acestea permit militarilor să-și concentreze energiile pentru lupta efectivă și, de asemenea, să reducă sensibil reținerile politice în legătură cu mobilizarea de noi forțe. Exemplu am putea da companii cum ar fi cea a vicepreședintelui Richard B. Cheney – Halliburton, prin firma-satelit Kellogg, Brown & Root (KBR), care furnizează în prezent logistica pentru orice dislocare majoră de trupe ale SUA<sup>7</sup>.

Încercând să concluzionăm, reținem o posibilă definiție a *entităților externe* concepute pentru a îndeplini sarcini în domeniul securității. Companiile private de securitate sunt corporații pe acțiuni care oferă contracost următoarele servicii: analize de risc, antrenarea forțelor locale, paza

<sup>5</sup> Pentru detalii, vezi <http://www.cubic.com/cai1/romania.html>

<sup>6</sup> ”Operation Storm” - operație militară de anvergură condusă de Croația cu sprijinul armatei Republicii Bosnia și Herțegovina în scopul recapturării enclavelor desemnate Zone de Protecție a Națiunilor Unite (United Nations Protected Areas - UNPA) din centrul Croației. Pentru mai multe informații vezi Kovačević, Drago ”*Kavez - Krajina u dogovorenom ratu*”, Belgrad 2003, pp. 93-94.

<sup>7</sup> Singer, Peter ”*The Private Military Industry and Iraq: What Have We Learned And Where To Next?*” Geneva Noiembrie 2004, p.5 – Studiu comandat și editat de Centrul pentru controlul democratic al forțelor armate din Geneva.

înmarmată a unor locații, transportul de valori, servicii intelligence, securizarea locurilor de muncă sau a unor clădiri, aprovizionarea în zone de conflict, procurarea de armament, personal calificat, suport armat, suport aerian, suport logistic, asigurarea securității maritime, asigurarea securității cibernetice, distrugeri de armamente și muniții, administrarea de pușcării, supraveghere, servicii PsyOps, propagandă tactică, operații sub acoperire, pază de corp, investigații ș.a. Ele operează pe piața liberă, lucrează pentru mai mulți angajatori odată și își fac reclamă profesionalismului lor. Companiile își conduc proiectele nu cu angajați permanenți, ci cu indivizi selecționați dintr-o vastă bază de date cu ex-militari sau cu foști angajați din zona impunerii legalității. Aceste baze de date conțin informații despre experiența și specializarea fiecăruia, astfel încât companiile să poată încadra pe fiecare post solicitat personal calificat cu un domeniu de expertiză cât mai aproape de specificul misiunii ce va trebui să fie executată. Indivizii pot apărea în mai multe baze de date, se pot muta ușor de la un contract (și o companie) la următoarea, se pot angaja și ca independenți atunci când nu sunt sub un alt contract.

### **Istoricul folosirii „specialiștilor” în acțiunile militare<sup>8</sup>**

Angajarea de ”specialiști străini” pentru a purta războaie este o metodă la fel de veche ca și războiul însuși. Aproape fiecare imperiu din trecut, de la cel egiptean la cel victorian - britanic, a angajat într-o formă sau alta trupe străine. Legende populare, baladele, istorisirile din aproape fiecare perioadă abundă în detalii despre acest subiect. În unele perioade, ”întreprinzătorii” privați cunoscuți în limbajul comun ca mercenari, erau străini angajați individual și introduși în luptă pentru a reprezenta interesele celui ce plătea mai mult. În alte perioade istorice ei pot fi găsiți organizați în grupuri mai mult sau mai puțin eterogene. În ambele situații, însă, ceea ce-i motiva era profitul obținut din victoria în luptă.

S-a discutat mult referitor la monopolul statului asupra violenței<sup>9</sup>. Dar dacă cercetăm în istorie, acest monopol a fost mai degrabă o excepție decât o regulă. De fapt, având în vedere că statul ca unitate de conducere socială, apare în ultimii 400 de ani, violența nonstatală a fost cea care a dominat sistemul internațional în trecut.

Se pare că oameni specializați să lupte au apărut în istoria omenirii odată cu prima diviziune socială a muncii. Constanța existenței conflictului în orice societate umană presupune și prezența unor specialiști care-și câștigă cele necesare traiului valorificându-și abilitățile în folosirea cu eficiență a forței. Iar aceste deprinderi puteau fi exploatate local sau în orice altă parte a lumii, oriunde erau bine plătiți. În consecință, soldații angajați să lupte contracost sunt o prezență universală în întreaga istorie socială și politică a războiului organizat.

Cea mai veche referire istorică oficială despre includerea luptătorilor străini într-o armată datează de pe vremea regelui Shulgi din Ur (2094 – 2947 î.Hr.), iar cea mai veche relatare a unei bătălii este cea de la Kadesh (1294 î.Hr.), în care faraonul Ramses al II-lea a folosit luptători numibieni în confruntarea cu hitiții. Întreaga istorie antică abundă de exemple și povestiri referitoare la folosirea unor trupe străine. Chiar și Biblia relatează despre faptul că pentru vânarea israelienilor în afara Egiptului faraonul a folosit o armată care includea străini angajați, iar David și ai lui (care fugeau de Saul) au folosit armata filistenilor condusă de Achish.

Datorită acestor alianțe tymocratice au început să apară o serie de forțe specializate în anumite domenii ale războiului foarte prețuite de armatele locale cărora le lipseau astfel de abilități. Dezvoltarea lor a continuat în timpul ascensiunii grecești și chiar a celei romane. Cu excepția câtorva orașe-cetăți, cum ar fi Sparta, care se bazau pe armata formată din cetățeni, era o practică generală pentru armatele Greciei antice de a-și completa forțele cu specialiști veniți din afară. Cele

<sup>8</sup> Pentru o înțelegere aprofundată a istoriei actorilor militari privați consultă Singer, Peter ”*Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry*” Cornell University Press: Ithaca, N.Y., 2004, pp. 19–40; Shearer, D., International Institute for Strategic Studies, ”*Private Armies and Military Intervention*”, delphi Paper 316, Oxford University Press: Oxford, 1998; și Milliard, T. S., ”*Overcoming post-colonial myopia: a call to recognize and regulate private military companies*”, Military Law Review, vol. 176 (iunie 2003), pp. 6–8.

<sup>9</sup> Conform concepției sociologului Max Weber referitor la statul național modern, una din caracteristicile definitorii ale statului îl reprezintă monopolul asupra folosirii legitime a forței, incluzând sancționarea, controlul și folosirea forței. Weber, M., T. Parsons, ”*The Theory of Social and Economic Organization*”, Ed. Free Press: New York, 1964, p. 154.

mai renumite dintre acestea aveau în componere aruncători (cu praștia) cretani, hopliți din Siracuză și cavalerie tesaliană. De asemenea, câteva unități navale angajate de Atena i-au reprezentat interesele în Războiul Persan. Lista continuă cu macedonenii care și-au demonstrat măiestria armelor luptând în Războiul Peloponesian (431 – 404 î.Hr.) pentru multe orașe-state grecești. Iar după aceea, sub comanda regelui Filip, și-au înfrânt vechii clienți în următorul război. La sfârșitul cuceririi Imperiului Persan (336 î.Hr.), armata lui Alexandru cel Mare, fiul lui Filip, s-a transformat dintr-o armată predominant macedoneană într-o forță constituită cu predilecție din soldați angajați. El a folosit și o flotă formată din 224 de vase, contractată de la fenicieni.

Deși Roma timpurie era renumită prin armata sa formată din cetățeni, ea s-a bazat foarte mult pe mercenari. Chiar și în perioada Republicii, Roma se baza pe completarea armatei prin angajarea de unități specializate, mai ales de arcași și cavalerie. Aceste unități erau compuse din luptători selecționați din zonele slab dezvoltate ale lumii antice. De exemplu, în timpul Războaielor Punice, Roma avea în componere subunități formate din numibieni, gali, iberici, cretani, toți angajați în schimbul unor sume de bani. Odată ce imperiul creștea, misiunile armatei romane se diversificau și își extindeau aria de responsabilitate, iar recrutarea cetățenilor nativi romani devenea din ce în ce mai greu de realizat, în așa fel încât la sfârșitul secolului III al erei noastre, armata imperială era mai mult germanică decât romană.

Folosirea angajării soldaților a continuat și în Evul Mediu, suplimentând sistemul feudal existent în Europa la acea vreme de îndeplinire a responsabilităților militare de către supuși, dar oricum folosirea pe scară largă a forțelor mercenare devine efectivă în Evul Mediu Târziu, secolele XIV și XV, o dată cu declinul sistemului feudal. Crearea ”Companiilor Libere” (termen derivat din ”con pane” – care desemna pâinea pe care membrii acestor grupuri o primeau în schimbul serviciilor prestate), cel mai des un amestec pan-european de indivizi care slujiseră anterior în armatele feudale, își are originea într-un sistem feudal de adoptare a plății ”taxei de scut”<sup>10</sup>. Folosirea acestei taxe a favorizat, mai degrabă, angajarea unei forțe de mercenari decât pentru constituirea (și astfel privarea comunității de mâna de lucru și, mai târziu de plătitorii de taxe) unei miliții locale<sup>11</sup>.

În urma încetării ostilităților, o mare parte din aceste companii, în prealabil implicate în generarea sau întreținerea conflictului, au refuzat să depună armele. Fără rădăcini feudale sau naționaliste (concept aproape necunoscut la acea vreme), ei bântuiau prin toată Europa în căutarea celui mai profitabil angajator, luptând chiar și împotriva armatelor ”regulate” (în realitate puternic întărite cu mercenari, dar sub controlul statului și nu al unui pirat). Creșterea ofertei de mercenari elvețieni, apoi recrutarea de forțe mercenare germane din secolele XV și XVI, au determinat ascensiunea dorinței de exploatare a pieței europene de mercenari extraordinar de profitabile care a înflorit pe ruinele feudalismului.

Punctul de răscruce în folosirea la scară a armatelor de mercenari a fost Războiul de treizeci de ani (1618 – 1648) care a fost urmat de Pacea de la Westfalia. Apariția statelor naționale coroborată cu dezvoltarea pe scară largă a armamentului de foc, în special a artileriei, conduce la marginalizarea rapidă a ”armatelor private” ca forță principală a monarhiilor europene<sup>12</sup>. Dezvoltarea industrială pe continent și în special în Apusul Europei va duce la crearea armatelor naționale, echipate și întreținute exclusiv de stat astfel că, în secolul XVIII vom întâlni mercenari în număr mare în special în conflictele extraeuropene (Războiul de șapte ani 1756-1763 pe continentul

<sup>10</sup> Singer, Peter ”*Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry*” Cornell University Press: Ithaca, N.Y., 2004 p. 23

<sup>11</sup> Stonor-Saunders relatează că în 1336, în orașul-stat Florența: ”...deși erau aproximativ șase sute de florentini care serveau cu caii și armele în favoarea orașului, ei preferau să-și trimeată înlocuitori decât să participe în persoană”, și continuă că ”mobilizarea unei miliții cetățenești reprezenta un factor perturbator pentru afacerile comerciale, manufacturiere sau financiare. Prin urmare, din 1351 Florența a comutat obligația serviciului personal într-o taxă în argint și sare.” (p. 175, Stonor-Saunders, 2004)

<sup>12</sup> ”Mercenarii și auxiliarii sunt nefolositori și periculoși, iar dacă cineva își bazează statul pe armele mercenarilor, niciodată nu va fi stabil sau sigur, pentru că ei sunt egoiști, ambițioși, fără disciplină, fără credință, mândri printre prieteni, lași în fața inamicului, ei nu au frică de Dumnezeu și nu sunt loiali oamenilor” scrie Machiavelli în Principele. Machiavelli, Niccolò ”*The Prince*”, Ed. Penguin Press, Londra, 1968, p. 77.

Nord American, Războiul de independență al SUA – 1776). De atunci și până în zilele noastre, grupurile de războinici cu contract vor fi folosiți punctual, în grupuri mici, pentru perioade de timp limitate și scopuri bine de finite (de exemplu, protejarea rutelor de transport a companiilor englezești, în special în Africa).

În concluzie, istoria confruntărilor armate, încă de pe vremea grecilor și romanilor antici, au fost indisolubil legate de existența unor indivizi care își ofereau serviciile în luptă pentru cei care aveau nevoie de ele<sup>13</sup>. Exemplele care susțin această afirmație: recrutarea și folosirea în Imperiul Grec și în cel Roman de unități angajate; Companiile libere folosite în timpul Războiului de o sută de ani; Condotierii italieni; Scoțienii în secolul al XVIII-lea în Rusia; regimentele hessiene<sup>14</sup> din Războiul de independență american; unitățile de mercenari elvețiene care includ și Garda Elvețiană, cea care păzește și în zilele noastre Vaticanul; Companiile Indiei de Est olandeze și englezești.

### **Actualitatea fenomenului externalizării în domeniul securității**

În 1967, un fost colonel britanic, Sir David Stirling, fondatorul Serviciului Aerian Special britanic (SAS), a pus bazele companiei denumite ”*Watch Guard International*”. Folosind personal selectat mai ales din foștii militari SAS, unul dintre primele contracte pe care amintita companie l-a derulat a fost antrenarea soldaților din sultanatele Golfului Persic<sup>15</sup>. De la aceste începuturi timide, Companiile Militare Private (PMC) s-au înmulțit în progresie, acoperind în principiu toate sectoarele care, de obicei, erau deservite de armata de stat profesionistă. În zilele noastre nu este de loc neobișnuit să vezi contractori privați întreținând, reparând sau chiar operând sisteme de arme extrem de complexe cum ar fi bombardierele strategice B2, rachetele Patriot, navele de luptă cu propulsie nucleară, aparatul de zbor Global Hawk cu multitudinea lui de senzori. De fapt, mulți experți au susținut că ar fi probabil imposibil pentru armata SUA să desfășoare operații militare majore oriunde pe glob fără sprijinul numeroșilor contractori, cei care mențin aproximativ 28% din întregul sistem de armamente<sup>16</sup>. Pe glob acum ființează mai multe sute de Companii Militare Private care operează în aproape 100 de țări<sup>17</sup>.

După cum prezenta în 2005 Donald Rumsfeld, fostul secretar al apărării<sup>18</sup>, președintelui și congresului SUA, strategia națională a apărării, principala provocare a gestionării forței o reprezenta menținerea calității și standardelor înalte, reconfigurarea forței viitorului precum și dezvoltarea și susținerea stării generale de pregătire pentru luptă a forței, cu costuri rezonabile. Toate acestea conduc la concluzia iminentă a necesității externalizărilor viitoare. În schimbările ce trebuie făcute la nivel tactic și operațional, trebuie avut în vedere mediul specific în asociere cu protejarea forței, asigurarea intelligence-ului, supravegherii și recunoașterilor, de asemenea și pentru a proiecta, construi și susține o forță operațională expediționară. În acest sens, sarcinile personalului militar trebuie regândite și reduse la ceea ce este esențial pentru câmpul de operații, iar în acest caz trebuie angajați mai mulți civili și contractori care să ”elibereze de sarcini militarii

---

<sup>13</sup> Cap. 2, ”Privatized Military History” în Peter Singer, ”*Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry*”, Ithaca, Ed. Cornell University Press, NY. 2003.

<sup>14</sup> Termenul **Hessian** face referire la locuitorii statului german Hesse. În domeniul nostru de referință, desemnează regimentele germane din secolul XVIII aflate în serviciul Imperiului Britanic care au luptat împotriva coloniștilor americani pe timpul Războiului de independență. <http://en.wikipedia.org/wiki/Hessian>

<sup>15</sup> Misiunea Companiei WatchGuard a fost atât de a antrena gărzile palatului și unitățile forțelor speciale cât și de a sprijini operațiile militare desfășurate împotriva rebelilor și dizidenților. Vezi O’Brien, Kevin A. „*PMCs, myths and mercenaries: The debate on private military companies*” Royal United Service Institute Journal, februarie 2000.

<sup>16</sup> Wither, James, ”Expeditionary Forces for Post Modern Europe: Will European Military Weakness Provide an Opportunity for the New Condotieri?” Conflict Studies Research Centre, Ianuarie 2005, p. 5, Yeoman, Barry ”Soldiers of Good Fortune”, Mother Jones Journal, mai/iunie 2003 și Spearin, C. ”The Emperor’s Leased Clothes: Military Contractors and their Implications in Combating International Terrorism.” International Politics, Vol. 41, Nr. 2 (2004), p. 255.

<sup>17</sup> Singer, P.W. ”*Peacekeepers, Inc.*” Policy Review, Nr.119.

<sup>18</sup> Donald Rumsfeld a fost al 13-lea Secretar de Stat pentru Apărare al SUA sub administrația Ford și al 21-lea Secretar de Stat pentru Apărare al SUA sub administrația Bush. În urma demisiei prezentate a fost înlocuit la 18 decembrie 2006 de Robert Gates.

pentru a permite acestora să se concentreze asupra sarcinilor specific militare”<sup>19</sup>. În altă ordine de idei, această situație este un răspuns la creșterea costurilor necesare recrutării și instruirii de personal militar nou. În orice moment sunt mii de soldați aflați în procesul de instruire care nu sunt gata pentru război și care, de cele mai multe ori, nu pot fi dislocați acolo unde este nevoie de ei. Mai mult, toate aceste forțe care nu pot fi folosite consumă resurse semnificative. Conform părerii lui Rumsfeld, măsurile ce se aplică au drept scop să amplifice starea de pregătire pentru luptă a forței, să schimbe direcția eforturilor și a resurselor ”de la birocrăție către câmpul de luptă”<sup>20</sup>. Dar prioritățile s-au schimbat și, în pofida afirmației fostului secretar pentru apărare conform căreia Pentagonul va externaliza totul ,mai puțin sarcinile militare principale, acum contractorii militari îndeplinesc și multe dintre aceste sarcini.

Contractorii furnizează astfel serviciile esențiale în misiunile de menținere a păcii, de consiliere a poliției civile în instruirea militarilor recruți și a forțelor de poliție. Războiul împotriva terorismului a făcut să crească importanța serviciilor de informații, pe care contractorii le furnizează cu rapiditate. Așa cum a demonstrat și conflictul din Irak, multe dintre responsabilitățile militare care nu pot fi tehnic considerate sarcini esențiale pentru armată devin, în mijlocul războiului, sursă de activitate pentru contractori.

Raportul Biroului de Contabilitate Generală (GAO) al SUA referitor la operațiile militare desfășurate sub patronatul Departamentului Apărării menționează că, începând cu primul Război din Golf (1991), sunt folosiți pe scară largă contractori militari în toate operațiile militare majore, inclusiv pentru misiunile de menținere a păcii și de asistență umanitară din Somalia, Haiti, Bosnia, Kosovo și Afganistan. Creșterea semnificativă a folosirii contractorilor de către Departamentul Apărării este rezultatul reducerilor succesive a dimensiunilor armatei combinată cu o creștere a numărului operațiilor și misiunilor inițiate, dacă ar fi să nu luăm în calcul și creșterea complexității sistemelor de armamente. În orice caz, nici măcar Departamentul Apărării nu cunoaște în totalitate suportul acordat de contractori forțelor dislocate în teatrele de operații, nu există o supraveghere a dimensiunilor acestor contracte. Având în vedere situația instabilă din Irak și luând în considerare schimbările în strategia și tactica operațiilor putem înțelege de ce multe contracte sunt prelungite, amânate sau extinse, sau de ce, multe contracte sunt semnate înainte de a fi definite în totalitate, din cauza incertitudinilor de la începutul ostilităților. De asemenea, aceste contracte nu pot fixa nici numărul de personal implicat și nici totalitatea activităților ce vor fi desfășurate. Companiile care au responsabilități multiple își pot schimba prioritățile de la zi la zi și pot folosi un număr diferit de angajați în funcție de sarcina ce trebuie îndeplinită. Contractorii militari privați își au propria agendă de activități care poate fi diferită de cea a Departamentului Apărării.

Conform raportului GAO corespunzător anului 2006, contractorii militari privați furnizează forțelor SUA dislocate în teatrele de operații ”servicii de comunicații; interpreți care însoțesc patrulele militare; susținerea de bază a operațiilor (ex. cazarea, hrănirea efectivelor); întreținerea sistemelor de armamente; analiza informațiilor; o mare varietate de activități conexe. Mulți din acești contractori trăiesc și muncesc cot la cot cu militarii pe care-i deserveșc și împart cu aceștia aceleași riscuri și privațiuni.” În același raport se estimează că numai armata terestră a SUA, fără a lua în considerare contractorii marinei sau ai forțelor aeriene, lucrează cu un număr de aproximativ 60.000 de contractori care sprijină forțele dislocate în Asia de sud-vest. Ritmul de dezvoltare este amețitor dacă luăm în considerare faptul că în conflictul din 1991 au fost folosiți 9.200 de contractori.

În același timp, se estimează că 30% din serviciile esențiale de securitate din Orientul Mijlociu sunt îndeplinite de civili înarmați care participă la proiectele de reconstrucție, escortează convoaie în zone ostile, apără locații strategice și personalități oficiale publice, cum ar fi, de exemplu, președintele Hamid Karzai, care este păzit de contractori privați<sup>21</sup>. În Irak sunt aproape

<sup>19</sup> Rumsfeld, Donald H. (2005). *Annual report to the president and the congress: National defense strategy*. Department of Defense United States of America, reeditat la 14 aprilie 2007, p. 57.

<sup>20</sup> Rumsfeld, Donald H. (2005). *Annual report to the president and the congress: National defense strategy*. Department of Defense United States of America, reeditat la 14 aprilie 2007, p.62.

<sup>21</sup> Cohen, Michael C. și Kıpçü, Maria F. - ”*Privatizing Foreign Policy*”. *World Policy Journal*, nr. 22 (3), 2005.

20.000 de angajați de la 60 de companii diferite care desfășoară misiuni de securitate și alți 50.000 – 70.000 de civili neînarmați care își desfășoară activitatea în diferite servicii de sprijin pentru armată, de la spălarea lenjeriei la activități de construcții<sup>22</sup>. Pentru a putea avea imaginea de ansamblu a dimensiunilor folosirii contractorilor, menționez că cei 20.000 de contractori militari care desfășoară acțiuni în Irak echivalează cu o întreagă divizie a armatei SUA. În precedentul Război din Golf raportul personal militar versus contractori privați era de 50 la 1. Referitor la perioada actuală apar mai multe variante de proporții pentru Irak, de la 15 militari la 1 contractor<sup>23</sup> și până la 7 la 1<sup>24</sup>. Se vehiculează cifre care spun că aproximativ 700.000 de contractori desfășoară pentru Pentagon diferite tipuri de activități în sprijinul armatei. În ciuda situației din zonă, mai mult de 60 de Companii Militare Private își au sediul în Irak, au pagini web cu informații privind oferta de servicii cu o plajă extrem de mare, de la servicii de relații publice până la asanarea terenurilor de câmpurile de mine și munițiile neexplodate.

În final, este important să menționăm și sprijinul politic sau acceptarea tacită pe care o are această tendință de privatizare a securității. Pentru că, poate nu tocmai întâmplător – partidul lui Rumsfeld fiind cel care controlează astăzi fluxul evenimentelor din acest sector – câteva din aceste companii se constituie în sponsorii campaniilor electorale. Un sigur exemplu: între 1990 și 2002, KBR a donat suma de 2.379.792 \$ în contribuții politice aproape exclusiv Republicanilor. Iar în anul 2002, contribuția la diferitele activități Republicane a fost de 120.784 \$<sup>25</sup>. Nu putem să facem nici o estimare referitor la aceste sume, perfect legale de altfel. Dar, cu siguranță, evoluția acestui fenomen nu va fi frânată din rațiuni politice, chiar dacă există o serie întreagă de inconveniente și deficiențe de ordin executiv.

### **NATO și fenomenul externalizării securității**

La sfârșitul rivalității bipolare, moment al amplificării fenomenului privatizării securității, discutăm de o alianță statică, defensivă și reactivă. Progresiv, NATO și-a modificat percepția asupra securității, rolul său, mai bine zis, al forțelor sale armate, a fost extins prin participarea la misiuni în sprijinul păcii, a dezvoltat relațiile cu țările din afara organizației și a acceptat ulterior noi membri. Evenimentele din anii '90 (conflictele din Balcani, procesul de extindere) au dovedit că NATO este o organizație flexibilă, care se adaptează evoluțiilor mediului de securitate. Începea atunci procesul de "globalizare" al NATO, ca răspuns la globalizarea riscurilor, într-o lume în care insecuritatea nu mai este definită în parametri geografici teritorialii. Astfel, NATO a evoluat de la imperativul "out of area or out of business" până la ambiția sa actuală de a acționa acolo unde este nevoie<sup>26</sup>.

Inevitabilă din punct de vedere strategic, globalizarea NATO exercită presiuni asupra coeziunii aliate. De aceea, în prezent, procesul de transformare din cadrul NATO presupune îmbinarea a două dimensiuni: politică și militară. NATO nu reprezintă doar un furnizor de trupe, ci un forum de dezbateri strategice robuste. Afirmarea NATO nu numai ca structură și forță motrice dedicată acțiunii comune, ci și ca forum de dezbateri constructive și eficiente, ca bază a construcției consensului reprezintă, în sine, baza întregului proces de transformare și adaptare a Alianței.

Cu toate că procesul de privatizare a securității, proces concomitent cu transformarea NATO, cunoaște o ascensiune fără precedent, pentru alianța Nord-Atlantică el este la faza de definire conceptuală. Importanța colaborării efective dintre sectorul afacerilor și guverne – factor critic în conceperea și implementarea cu succes a strategiilor globale de securitate – a fost demonstrată pe timpul Forumului NATO asupra Afacerilor și Securității desfășurat la Berlin în februarie 2004 și subliniată la Istanbul în cadrul Forumului cu aceeași temă, urmat de Summit-ul NATO al Șefilor de State și Guverne din iunie 2004. Forumul s-a bucurat de prezența unor figuri

<sup>22</sup> Peter Singer, *"Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry"*, Ithaca, Ed. Cornell University Press, NY, 2003.

<sup>23</sup> Schumacher, Gerald *"A bloody business: America's war zone contractors and the occupation of Iraq"*, Ed. Zenith Press, St. Paul, 2006.

<sup>24</sup> Cohen, Michael C. și Kıpçü, Maria F. - *"Privatizing Foreign Policy"*. World Policy Journal, nr. 22 (3), 2005.

<sup>25</sup> Cray, Charlie *"Disaster Profiteering: The Flood of Crony Contracting Following Hurricane Katrina"*, Multinational Monitor, Sept./Oct. 2005.

<sup>26</sup> Frunzeti, Teodor, *Globalizarea securității*, Colecția Polemos, Editura Militară, București 2006, pp.194-195.



reprezentative din domeniu care au discutat despre lupta internațională împotriva terorismului, despre detalii referitoare la cele mai importante aspecte cu care se confruntă guvernele pe de o parte și sectorul privat, pe de altă parte. Discuțiile au inclus tematici de genul securității și ciberterorismului, securității fizice și protecției infrastructurii critice, a protecției NBCR și a contramăsurilor medicale.

Summit-ul de la Istanbul nu a putut, însă, realiza consensul cu privire la măsuri decisive de implicare a Alianței în lupta globală împotriva terorismului și nici la angajarea sa în Irak, așa cum propusese președintele american George W. Bush. În schimb s-au decis măsuri de implicare extinsă în Afganistan, în cadrul Forței Internaționale de Asistență de Securitate (ISAF), inclusiv punerea în funcțiune a unor Echipe de Reconstrucție Provincială (PRT). S-au luat, de asemenea, decizii pentru oferirea de asistență guvernului irakian în domeniul pregătirii armatei și a forțelor de securitate.

Nici în cadrul Summit-ului de la Riga nu a fost atinsă problematica privatizării securității și nici în Summitul de la București nu se prefigurează discutarea unei astfel de teme. De fapt, se pare că Alianța Nord-Atlantică – organizație bazată pe comunitatea de valori și interese care se adaptează constant noilor riscuri și amenințări – rămâne principala structură de apărare colectivă capabilă să garanteze securitatea democratică<sup>27</sup>. Iar în ceea ce privește externalizarea unor activități din domeniul securității, fiecare stat membru are o poziție și o politică proprie.

Să ne concentrăm puțin atenția în zona Afganistanului, unde NATO are dislocați peste 40.000 de militari, majoritatea în estul și sudul țării, zone afectate de atacurile talibane. Această misiune este prima și de cea mai mare anvergură operație militară în afara Europei. În octombrie 2006, NATO-ISAF a preluat comanda forței militare internaționale de la coaliția condusă de SUA și între sarcinile cheie pe care le are sunt incluse sprijinirea guvernului afgan în extinderea autorității în întreaga țară, desfășurarea, în cooperare cu forțele de securitate afgane, de operații pentru asigurarea stabilității și securității, sprijinirea formării armatei naționale și susținerea programelor guvernului afgan de dezarmare a grupurilor insurgente. Orientările politice și coordonarea misiunilor aparține principalului forum de decizie din NATO, Consiliul Nord-Atlantic. Având la bază orientările Consiliului, comanda și controlul strategic sunt exercitate de cel mai înalt comandament operațional NATO, Comandamentul Suprem al Puterilor Aliate din Europa (Supreme Headquarters Allied Powers din Europa – SHAPE) situat la Mons, în Belgia.

Concomitent cu aceste structuri, o dată cu intrarea coaliției de forțe conduse de SUA în Afganistan (din 2001), au pătruns și contractorii privați de securitate. Actualmente se estimează că sunt active și coexistă un amestec de companii de securitate locale și internaționale ce numără între 18.500 și 28.000 de indivizi. Ele oferă o gamă largă de servicii care includ paza unor locații sau personalități, antrenament sau suport logistic pentru operațiile militare. Cu aproape doi ani în urmă, guvernul Afganistanului a inițiat un proces legislativ de reglementare a activității acestui tip de companii, dar nici până astăzi nu a apărut nimic palpabil. O mulțime de elemente ale proiectului sunt încă într-o vie dezbateră, incluzând problemele procesului de acordare a licenței pentru desfășurarea unor activități de acest tip, identificarea membrilor companiilor, folosirea armamentului, precum și dispoziții generale pentru proprietari și operatori.

Misiunile desfășurate de contractori în Afganistan reprezintă un secret știut de toată lumea. Toate misiunile umanitare, toate convoaiele cu ajutoare, toate ambasadele au nevoie de protecție. Cu toții știm că statele NATO nu au suficiente trupe în zonă, ori pentru că sunt confruntate cu alte războaie sau probleme, ori pentru că se confruntă cu refuzul alegătorilor de acasă. Contractorii privați de securitate ar trebui să acopere golul permițând, spre exemplu, celor care lucrează în Afganistan să-și desfășoare activitățile fără a fi răpiți de talibani. Prezența altor contractori este legată de construirea forței interne și antrenarea miliției sau militarilor din armata locală. Cu toate acestea, lipsa de transparență contribuie la crearea unui haos între contractorii de securitate și actorii militari internaționali (ISAF-NATO sau Forțele de Coaliție), între angajații Companiilor Private de securitate și comunitatea internațională civilă, între contractori și grupurile înarmate ilegale, între contractori și forțele locale de securitate, și lista ar putea continua. Per total, Companiile Private de Securitate nu sunt bine văzute în Afganistan. Chiar dacă asigură securitatea clienților, ele nu ajută la

<sup>27</sup> **Strategia de securitate a României** – aprilie 2006.

îmbunătățirea climatului general de securitate al populației. Mai degrabă, populația locală interviuată susține că prezența acestora creează un climat de neîncredere și chiar de insecuritate. Au fost aduse câteva argumente în sprijinul afirmației: legitimitatea acestora; armamentul greu pe care aceștia îl folosesc de multe ori abuziv; comportamentul nepolitic și ”agresiv” față de populația locală; bănuite legături dintre contractori și infracționalitatea din zonă; îngrijorarea că resursele pentru reconstruirea Afganistanului, și așa puține, sunt risipite de contractori, dacă e să luăm în considerare costurile (ridicate) ale serviciilor. Cele mai multe din aceste teme de îngrijorare își au izvorul în problemele inerente legate de insuficienta transparență, lipsa reglementărilor și a monitorizării inadecvate. Se pare că principala problemă în Afganistan, pentru a-i putea obliga pe toți să adopte o conduită corectă și pentru a preveni abuzurile și practica afacerilor ilegale, o constituie reglementarea activităților companiilor private de securitate (și aplicarea corespunzătoare a reglementărilor).

În cooperare cu alte forțe naționale și internaționale de securitate, prin intermediul ISAF, NATO se află în situația de a juca un rol important în neutralizarea multora dintre amenințările care ar putea altfel să submineze perspectivele pentru normalizarea în zonă. Este adevărat că responsabilitatea pentru asigurarea securității aparține în ultimă instanță guvernului Statului Islamic de Tranziție al Afganistanului, sprijinit de un ISAF condus de NATO, care creează mediul de securitate necesar structurilor indigene de securitate pentru a-și extinde în mod gradual influența în întreaga țară. Dar până în momentul în care ei vor fi capabili să facă acest lucru, NATO trebuie să asigure resursele corespunzătoare pentru a putea realiza angajamentele pe care și le-a asumat și de care depinde, într-o mare măsură, credibilitatea sa. Citând cele prezentate de Noah Shachtman în *Financial Times Deutschland*,<sup>28</sup> NATO intenționează să externalizeze sprijinul aerian din sudul Afganistanului, zona cu cele mai intense lupte. În vara anului 2007 atât Germania, cât și Franța, Turcia, Spania și Grecia au declinat cererea NATO de a fi trimise mai multe elicoptere în lupta cu talibanii. Necesarul pentru această acțiune militară – douăzeci de elicoptere – nu a fost obținut datorită opoziției ferme la dislocarea de noi trupe existentă în țările membre. Oricum, aceasta ar fi prima situație în care externalizarea ar fi folosită ca efect al opoziției populației țărilor membre la acțiuni militare.

### **Perspectivile evoluției fenomenului externalizării în domeniul securității**

Vrem sau nu, fenomenul externalizării în domeniul securității se va extinde și în perioada următoare. Am văzut pe parcursul prezentării care sunt argumentele. În acest proces, rolul statului este de a asigura pentru cetățenii lui securitatea ca stare de bine public. El trebuie să asigure acest drept în egală măsură tuturor cetățenilor, într-un mod în care sprijină drepturile omului și principiile democratice. Furnizorii de securitate privată sunt responsabili față de acționarii și proprietarii companiilor lor și, dacă nu sunt corect administrați și dirijați, ei se pot constitui într-un risc pentru dezvoltarea unui stat democratic stabil sau pot submina democrația deja consacrată și instituțiile de securitate responsabile.

Serviciile furnizate astăzi de companiile private din domeniul securității acoperă un larg spectru de activități: orice, între oferta de trupe combatante și servicii de pază privată la aeroporturi, bănci sau persoane particulare. Deși este recunoscut faptul că industria privată de securitate include un număr de actori cheie pe care ar trebui să-i putem distinge între ei, în realitate, industria privată de securitate include toți actorii care furnizează securitatea sub contract și pentru profit, indiferent dacă este vorba de mercenariat, companii private militare sau companii private de securitate. Nu numai guvernele sau indivizii înstăriți contractează companiile private pentru a obține securitate. Organizațiile internaționale, agenții de ajutor umanitar, companii internaționale sau naționale angajează în diferite contexte geografice companii de securitate cu scopul de a-și garanta siguranța pe timpul desfășurării activităților. Sunt destul de frecvente acuzațiile de proastă administrare sau de legături neprofesioniste ori inadecvate între actorii de securitate privată și partidele politice, grupurile etnice sau paramilitare. Un caz mult discutat a fost incidentul de la închisoarea de la Abu Ghraib,

---

<sup>28</sup> Shachtman, Noah, *NATO Wants Outsourced Air Force for Afghanistan*, *Financial Times Deutschland*, 19 octombrie 2007.

acolo unde eșecul de a împiedica contractorii sau companiile responsabile de atrocități a făcut înconjurul lumii. Mai mult, deseori companiile private de securitate înarmează grupuri numeroase de indivizi – care pot fi neantrenați sau cu un trecut dubios – și care deseori sunt lăsați să opereze nesupravegheați dispozitive periculoase.

Există o acceptare generală a faptului că securitatea este un bun public, la fel ca educația, sănătatea sau apa potabilă. Pentru a asigura folosirea corectă a securității privatizate este vital ca statele să-și dezvolte o legislație cuprinzătoare care să reglementeze și să controleze activitatea industriei de securitate privată. Deși multe state au constituit cadrul legal de reglementarea a sectorului privat de securitate, multora le lipsesc legile corespunzătoare sau au legi și regulamente cu multe lacune. Statele trebuie să se asigure că sectorul securității private constituie subiectul controlului democratic, în scopul de a asigura o bună administrare a securității concomitent cu protecția drepturilor omului.

### Bibliografie

- [1] Cohen, Michael C. și Kıpçü, Maria F., *Privatizing Foreign Policy*, World Policy Journal, nr. 22 (3), 2005.
- [2] Cray, Charlie, *Disaster Profiteering: The Flood of Crony Contracting Following Hurricane Katrina*, Multinational Monitor, Sept./Oct. 2005.
- [3] Frunzeti, Teodor, **Globalizarea securității**, Colecția Polemos, Editura Militară, București 2006.
- [4] Kovačević, Drago, Kavez, *Krajina u dogovorenom ratu*, Belgrad 2003.
- [5] Machiavelli, Niccolo **The Prince**, Ed. Penguin Press, Londra, 1968.
- [6] Milliard, T. S., *Overcoming post-colonial myopia: a call to recognize and regulate private military companies*, Military Law Review, vol. 176 (iunie 2003).
- [7] O'Brien, Kevin A., *PMCs, myths and mercenaries: The debate on private military companies*, Royal United Service Institute Journal, februarie 2000.
- [8] Rumsfeld, Donald H., **Annual report to the president and the congress: National defense strategy**. Department of Defense United States of America (2005).
- [9] Rumsfeld, Donald H. (2005), **Annual report to the president and the congress: National defense strategy**, Department of Defense United States of America, reeditat la 14 aprilie 2007.
- [10] Schumacher, Gerald, *A bloody business: America's war zone contractors and the occupation of Iraq*, Editura Zenith Press. St. Paul, 2006.
- [11] Shachtman, Noah, *NATO Wants Outsourced Air Force for Afghanistan*, Financial Times Deutschland, 19 octombrie 2007.
- [12] Singer, Peter, *Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry*, Cornell University Press: Ithaca, N.Y., 2004.
- [13] Singer, Peter, **The Private Military Industry and Iraq: What Have We Learned And Where To Next?**, Geneva, Noiembrie 2004.
- [14] Singer, P.W. *Peacekeepers, Inc.*, Policy Review, Nr.119.
- [15] Shearer, D., International Institute for Strategic Studies, *Private Armies and Military Intervention*, Delphi Paper 316, Oxford University Press: Oxford, 1998.
- [16] Spearin, Christopher, *Private security companies and humanitarians: a corporate solution to securing humanitarian spaces?*, International Peacekeeping, vol. 8, nr. 1, 2001.
- [17] Spearin, C., *The Emperor's Leased Clothes: Military Contractors and their Implications in Combating International Terrorism*, International Politics, Vol. 41, Nr. 2 (2004).
- [18] Yeoman, Barry, *Soldiers of Good Fortune*, Mother Jones Journal, mai/iunie 2003.
- [19] Weber, M., T. Parsons, *The Theory of Social and Economic Organization*, Ed. Free Press: New York, 1964.

- [20] Wither, James, *Expeditionary Forces for Post Modern Europe: Will European Military Weakness Provide an Opportunity for the New Condottieri?*, Conflict Studies Research Centre, Ianuarie 2005.
- [21] \*\*\**Strategia de securitate a României* – aprilie 2006.
- [22] <http://ro.wikipedia/wiki/outsourcing>
- [23] [http://www.sitexdesign.ro/outsourcing\\_repere.php](http://www.sitexdesign.ro/outsourcing_repere.php)
- [24] <http://www.cubic.com/cai1/romania.html>.

## **Modulul VI – Securitatea – proces indivizibil**

# STRATEGIILE DE SECURITATE ALE PUTERILOR ACTUALE

Florian PERICLE \*

*"The only time lasting connection between the nations is the absence of opposite interests. "*  
Hans I. Margenthau

Transformările ce au avut loc în mediul strategic internațional au determinat marile puteri ale lumii să caute soluții eficiente prin care să-și protejeze interesele de securitate și prosperitate națională. Analizând acțiunile și luările de poziție ale celor mai puternice dintre statele lumii, se desprind câteva elemente ce pot fi apreciate că reprezintă priorități în secolul nostru.

**Prima**, este evitarea unui nou război major, cel puțin între marile puteri, deoarece interesele vitale de securitate națională ale acestora, ca de exemplu prosperitatea și bunăstarea, nu numai la nivelul națiunilor, dar și la nivel regional și chiar mondial, ar fi puse în pericol.

A **doua**, dezvoltarea economică, va fi de importanță vitală și crescândă pentru securitatea militară și pentru poziția fiecărei țări în viitoarea ierarhie de putere a lumii.

A **treia** este piramida mondială a puterii, fără ca nici un hegemon să se impună la nivel planetar, dar care trei-patru sau chiar mai multe puteri se vor situa pe poziții relativ apropiate, din punctul de vedere al puterii militare.

În lucrarea de față am selectat câteva particularități ale politicilor de securitate națională promovate de șase puteri ale lumii: SUA, Rusia, UE, China, Japonia și Germania. Am urmărit totodată să surprind motivațiile și complexul de factori interni și internaționali care determină, influențează și modifică strategiile de securitate ale marilor puteri precum și interdependențele dintre acestea.

Majoritatea analiștilor politici consideră că lumea este dominată de o singură superputere militară - SUA și patru superputeri economice: SUA, Japonia, China și UE - al cărui vârf de lance este Germania.

Peste tot am regăsit același factor comun care a determinat toate situațiile de criză din istoria omenirii: **factorul economic**.

## I. Securitatea națională în relațiile internaționale

Actualul mediu de securitate este influențat de apariția unor noi categorii de riscuri, amenințări și pericole, îndeosebi de natură neconvențională, având un caracter asimetric (conflictele potențiale, generate de lipsa accesului la unele resurse de valoare strategică, riscul unor dezastre ecologice, provocate voit sau în mod accidental, amplificarea influenței ideologice și a puterii unor rețele teroriste sau ale crimei organizate etc.). Pe de altă parte, pe fondul existenței unor interese comune ale unor state și națiuni, procesul de globalizare numără, printre efectele sale, atât multiplicarea acțiunilor de cooperare și conlucrare a țărilor democratice pentru realizarea unei ample coaliții care să contracareze amenințările legate de extinderea fenomenului terorist, cât și amplificarea solidarității internaționale în fața unor alte pericole și amenințări asimetrice, de natură globală. Această tendință spre o solidaritate sporită este impusă, de asemenea, și de întărirea spiritului de apartenență la anumite zone de civilizație, fiind favorizată de extinderea tehnologiilor performante, cu precădere în domeniul comunicațiilor și informaticii, de unificarea unor spații economice și monetare, de gradul tot mai înalt de interdependență în funcționarea de ansamblu a unor sisteme de producție sau financiar-bancare.

Până în anii '80, conceptul de securitate avea un rol subsidiar în analizele geopolitice, fiind dezvoltat cu precădere în domeniul militar, în cadrul studiilor geostrategice. Astfel, se pot distinge două abordări care au dominat gândirea referitoare la problema securității naționale, până în anii '80:

\* "*securitatea ca un derivat al puterii*" - abordare promovată de către Școala Realistă

---

\* **Maior, masterand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**

de Relații Internaționale, dezvoltată de E. R. Carr și H. Morgenthau și care are în centrul analizei conceptul de putere. Securitatea derivă din poziția dominantă pe care o joacă un actor cu suficientă putere, pentru a se impune pe scena relațiilor internaționale;

\* "*securitatea o consecință a păcii*" - abordare dezvoltată de Școala Idealistă, creată la începutul secolului al XX-lea în jurul Ligii Națiunilor. "O pace durabilă ar asigura securitatea tuturor" - susțineau idealistii, dar această școală nu a reușit să-și impună punctul de vedere, fiind criticată pentru eșecul primei instituții cu caracter universal pe care a creat-o.

Începutul anilor '90 coincide cu afirmarea mai multor școli de gândire cu privire la conceptul de securitate, provenite atât din domeniul relațiilor internaționale, al doctrinelor politice cât și al teoriilor organizaționale ori culturale.

**Noțiunea de Comunitate de Securitate** a fost lansată de Karl Deutsch, în anul 1957, și este definită ca rezultatul unui proces îndelungat de cooperare în domeniul securității, între două sau mai multe state. Deutsch a căutat să explice dezvoltarea Europei de Vest, după al II-lea război mondial, prin intermediul acestui concept, subliniind evoluția unei "comunități de securitate pluraliste", în cadrul căreia statele împărtășesc "așteptarea unei schimbări în pace".

Conceptul este folosit în special de constructiviști și instituționaliști pentru a explica modul în care s-au format principalele organizații internaționale de securitate - așa cum reiese din lucrarea elaborată de Emanuel Adler și Michael Barnett<sup>1</sup>, în anul 1998, la Cambridge University Press. În ultimul capitol, autorii subliniază modul în care încrederea se dezvoltă ca idee principală de gândire în crearea "comunității de securitate".

**Cultura securității** se referă la ansamblul de credință, tradiții, atitudini și simboluri, larg împărtășite, care stabilesc modalitățile prin care interesele și valorile de securitate, stabilitate și pace ale statului/societății sunt percepute, articulate și promovate de actorii și elitele politice.

Percepția problemelor de securitate și managementul relațiilor de securitate externe depind de punctele de vedere ale liderilor politici și de cultura securității din cadrul statului.

**Parteneriat Regional de Securitate** descrie o convenție de securitate internațională, derivată din consensul statelor de a coopera în sensul reducerii violenței și dobândirii stabilității și păcii în regiunea de referință, prin folosirea diferitelor tipuri de mecanisme. Dintre acestea putem menționa: tratate de securitate, organizații internaționale de securitate, convenții mutuale de acțiune, procese de dialog multilateral, pacte de stabilitate și de pace (incluzând și măsuri de diplomatie preventivă, de influențare a proceselor și structurilor interne confruntate cu riscuri de violență internă). Un Parteneriat Regional de Securitate include statele dintr-o regiune, fără a exclude marii actori de pe scena internațională, în cadrul lor putând participa și state extraregionale.

**Complexul de securitate** cuprinde un grup de state ale căror preocupări prioritare de securitate le leagă suficient de strâns, astfel încât sistemele de securitate naționale să nu poată fi supuse analizei, în mod realist, separat una de alta. Conceptul de "complex de securitate" este construit, la nivel regional, pe dinamica pattern-ului amicitiei ("de la simpla prietenie la pretinderea de protecție și ajutor") și inamicității ("relații stabilite prin suspiciune și teamă").

**Noțiunea de securitate a individului** s-a dezvoltat prin transformarea conceptului "dezvoltarea individului" larg folosită în anii '60 și '70<sup>2</sup>. Ca și conceptul de "dezvoltare a individului" și cel de securitate a individului are în centru individul, ca element al societății civile, atenția centrându-se nu pe stat, ci pe comunitatea din care acesta face parte. Deși nu este clar definit, se cunosc două tipuri de factori care îi circumscriu dimensiunea<sup>3</sup>, după cum urmează:

\* *interni* - (in)existența unui sistem de valori, dezechilibre economice acute, degradarea standardelor de viață, scăderea accesibilității la sistemele de educație, creșterea ratei de șomaj, dezvoltarea piețelor informale, alterarea mediului înconjurător și lipsa unor mijloace eficiente de acțiune, creșterea incapacității sistemelor sociale și de sănătate de a răspunde noilor probleme;

\* *externi* - care amenință realizarea securității individului: sistemul de securitate

<sup>1</sup> Emanuel Adler, Michael Barnett, *Security Communities*, Cambridge University Press, Cambridge, 1998.

<sup>2</sup> Pop Viorica Zorita, *Human Security in Transition Societies*, nato Review, 2002.

<sup>3</sup> Ibidem.

internațional, instabilitatea politică, tensiunile politice, sociale, economice, naționale și militare, creșterea criminalității internaționale și dezvoltarea traficului cu materiale radioactive.

**Apărarea colectivă** reprezintă angajamentul tuturor statelor de a se apăra reciproc în fața unei agresiuni exterioare. O organizație de apărare colectivă are ca principal scop apărarea tuturor membrilor de orice acțiune externă. Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, Uniunea Europeană și Organizația Tratatului Asiei de Sud-Est (SEATO), au la bază un tratat în care este stipulată apărarea reciprocă atunci când un stat membru este amenințat sau este deja subiect al unui atac militar din partea altui stat sau a unui grup de state din afara tratatului.

**Securitatea individuală** se suprapune noțiunii de securitate națională.

**Modelul de "cooperare pentru securitate"** a fost dezvoltat de Richard Cohen în nr. 3 al publicației Centrului European de Studii de securitate "George Marshall" și urmărește să reliefeze eficacitatea NATO în detrimentul celorlalte organizații de securitate, subliniind că NATO are capacitatea de a asigura securitatea și în afara teritoriului statelor componente.

Cooperarea pentru Securitate este un sistem strategic, format în jurul unui nucleu de state democratice, între care există strânse legături concretizate în alianțe sau instituții cu caracter formal sau informal. În cadrul alianțelor sau instituțiilor sunt acceptate valori comune și cooperarea economică, politică și pentru apărare.

### ***1.1. Componentele conceptului de securitate națională***

Politica de securitate națională nu este un scop final ci este esența punctului de pornire în politica externă, scheletul pe care se clădește acesta, definind drumul pe care îl va parcurge societatea respectivă. Strategia de securitate națională este influențată de timpul istoric, resurse, doctrină, context geopolitic, etc.

Barry Buzan, considerat unul din cei mai buni specialiști din lume în probleme de securitate, a demonstrat că securitatea națională se bazează pe cinci componente principale : există o latură politică a securității naționale, una militară, alta economică, una socială și în cele din urmă, componenta mediului ambiant.

**Componenta politică a securității naționale.** Factorul politic este responsabil de politica de securitate națională. Politicul decide cine și dacă sunt prieteni, care este calea cea mai potrivită de a folosi resursele pentru obiectivele fixate, care sunt amenințările la adresa securității naționale și cum trebuie tratate statele din sistemul internațional. Alocarea resurselor bugetare este de asemenea responsabilitatea factorului politic. Cel mai greu este pentru statele democratice să justifice de ce trebuie alocate resurse majore pentru politica de securitate națională pe timpul de pace, scria Buzan în „Popoarele, Statele și Teama”. Factorul politic evaluează resursele interne, situația partenerilor externi și ia o decizie. În spațiul euroatlantic soluția a fost alianța defensivă care să asigure o comunitate de securitate în care partenerii să aibă drepturi egale și să-și apere mai bine și mai ieftin interesele naționale, respectiv NATO.

Specialiștii consideră că există trei componente ale statului care sunt referenții securității:

- ideea de stat (cum cred oamenii că trebuie să arate și să fie statul lor);
- baza fizică a statului (teritoriul, populația etc);
- expresia instituțională a statului (adică organismele care îl conduc).

Factorul politic va fi în continuare cel mai important în definirea securității unei țări. Amenințările militare pornesc de la cele politice. Însăși discutarea ideii de stat național sau unitar reprezintă pentru unele țări o amenințare la adresa securității naționale. Din perspectivă politică, amenințările la adresa securității sunt îndreptate împotriva suveranității și stabilității organizaționale a statului. Statele vest-europene, împreună cu S.U.A. și Canada, au ajuns la o concluzie comună, verificată în ultimii 50 de ani că interesele naționale pot fi cel mai bine și cel mai ieftin apărate printr-o alianță defensivă în care partenerii sunt egali. Această Alianță politico-militară presupune o translație a suveranității naționale la nivelul organismelor de decizie interguvernamentale cu alte cuvinte statele membre N.A.T.O. și U.E. nu pot să ia singure unele decizii politice, economice sau militare care țin de securitatea lor națională.



**Componenta militară a securității naționale.** Se referă la influența reciprocă între capacitățile militare ofensive și defensive ale statelor și percepțiile acestora față de intențiile celuilalt.

Accentul nu se va mai pune în viitor pe conflictul generalizat, ci pe conflictul de joasă intensitate, pe confruntarea politico-militară între state sau grupuri, care cuprinde o gamă de acțiuni de la subversiune la folosirea forței armate. Strategiile militare clasice bazate pe poziții de șarje de artilerie sau înaintări de blindate au fost deja înlocuite cu strategii flexibile, susținute de planificarea diferențiată în funcție de tipul de amenințare, accentul punându-se azi pe mobilitatea rapidă a forțelor și eficiența unui număr redus de forțe umane. Strategia va fi și în viitor influențată masiv de revoluția tehnologică.

Schimbările din natura războiului influențează și ele considerabil componenta militară a securității. În războiul modern nu mai există limite spațiale bine definite. Nu mai există nici ceea ce în teoria clasică se numește „front”. Armatele nu se găsesc și nu se vor mai găsi față în față decât în situații foarte rare și datorită tehnologiilor moderne de transport și de atac, deplasamentul frontului va fi din ce în ce mai dinamic.

Astfel, pentru statele membre ale unor alianțe, cum este NATO, mari părți din activitățile militare vor cădea mai degrabă în sfera politică a negocierilor decât în cea de securitate. În deceniile care urmează, se vor evidenția tot mai pregnant justificările faptului că securitatea NATO este securitatea Occidentului, Alianța fiind văzută ca pavază a democrației, economiei de piață și drepturilor omului.

Cât privește amenințările de ordin militar la adresa securității celorlalte state din spațiul euroatlantic, venite din partea țărilor membre NATO sau UE, ele vor fi aproape inexistente, tinzându-se către eliminarea lor după modelul NATO.

**Componenta economică a securității naționale.** Interdependența economică a statelor, într-un sistem care propune deschiderea economiilor pentru o piață concurențială liberă, influențează definirea viitoarelor politici de securitate națională. O criză economică cum s-a întâmplat în timpul războiului din Golf, poate avea implicații la nivel mondial, afectând nu doar regiunea respectivă, ci și țări de pe late continente.

Pentru indivizi, securitatea economică poate fi înțeleasă cel mai clar doar în termenii nevoilor de bază. Dincolo de aceste nevoi, spun specialiștii, nu este clar cum poate fi securizat individul în sectorul economic. Din perspectiva liberalismului, pentru companii nu este necesară o securizare a lor, amenințările pe care le pun acestea fiind numai în cazul în care căderea lor reprezintă un risc pentru economia națională. În domeniul agenților economici, cuvântul securitate este folosit în legătură cu investițiile, deoarece acestea presupun riscuri economice și politice.

Berry Buzan consideră că sunt avantajate economiile politice bazate pe piață, unde există un nivel înalt de transparență în toate sectoarele care afectează relațiile de securitate: „Un comerț extins, legăturile financiare și de investiții fac în mod firesc societățile mai deschise reciproc, nu în ultimul rând prin forțarea adunării la unități de măsură comune. În economiile politice bazate pe piață, sunt la îndemână statistici de încredere, comparabile pentru o largă varietate de activități din interiorul și dintre state. Fără ele, acțiunea unei economii de piață ar suferi o eficiență acut redusă. Această interoperabilitate socio-economică evită gravele probleme de opacitate precum cele care le-a avut Occidentul în încercarea de a estima cheltuielile de apărare sovietice și chineze sau de a stabili adevărata performanță a economiilor lor, sau chiar de a obține informații despre amenințările ecologice. Triumful aparent al pieței asupra economiilor cu planificare centralizată la sârșitul secolului XX va fi un stimul puternic în sensul unei transparențe sporite și deci pentru o realizare mai ușoară a securității internaționale.”<sup>4</sup>

**Componenta socială a securității naționale.** Din punct de vedere social, securitatea presupune protejarea identității colective, a specificului național și a coeziunii naționale. Vectorii purtători ai agresiunilor împotriva acestor valori sunt de obicei imigranți, apatrizi, șomajul și economia subterană. Specialiștii în securitate socială sunt preocupați și de sprijinirea și păstrarea în condiții acceptabile de evoluție a tiparelor tradiționale ale limbii, culturii, identității naționale,

<sup>4</sup> Barry Buzan, **Poparele, statele și teama**, Ed Cartier, Chișinău, 2000, pp. 269-270.

religiei și obiceiurilor. Cele mai importante riscuri sociale la nivel mondial, care vor afecta securitatea națională a statelor vor fi: sărăcia, imigrația, bolile legate de sărăcie sau transmise prin imigrație; crima organizată transfrontalieră, impactul occidentalizării, curentul către o omogenizare culturală de tip occidental, care provoacă multe reacții adverse.

Aplanarea impactului riscurilor sărăciei, crimei transfrontaliere și occidentalizării forțate este dificilă. Chiar dacă problema sărăciei în țările euroatlantice se va rezolva în primii ani ai secolului XXI, vor rămâne încă zone pe glob spre care afluxul săracilor va crește. Dezvoltarea unei economii libere și în plin avânt va face și mai dificilă oprirea valurilor de imigranți. Soluția care se va adopta, deja exersată cu țările din estul Europei de către UE va fi inițierea pentru țările mai puțin dezvoltate, a unor programe de ajutorare a economiilor pentru a aduce prosperitatea economică aproape de cei care au nevoie de aceasta.

Combaterea crimei organizate transfrontaliere va cunoaște o importanță sporită prin adaptarea unor mecanisme la nivel internațional care să faciliteze restrângerea acestui flagel. Acest sector este unul în care suveranitatea statului va fi foarte scăzută în viitor, tocmai datorită incapacității structurilor statale de a rezolva eficient, în mod exclusiv această problemă.

Presiunea exercitată asupra statului pentru a rezolva aceste neajunsuri va fi dublă: atât din partea propriilor cetățeni, care vor cere tot timpul un standard al nivelului de viață și dezvoltare tot mai mare, dar și din partea organizațiilor din care aceste țări fac parte (UE, OSCE etc).

**Componenta mediului inconjurător a securității naționale.** Dezbaterile pe marginea securității mediului a evoluat în ultimii ani de la hobby-ul antinuclear la îngrijorarea pierderii civilizației. Strategiile de securitate națională ale prezentului se preocupă de doi referenți importanți: mediul inconjurător însuși și rețeaua civilizație-mediul ambiant. Aceste probleme vor fi privite cu și mai multă grijă în viitor, mai ales datorită creșterii numărului populației pe glob.

În perspectiva globalizării, preponderența rezolvării problemelor direct de către stat se va reduce. Statele nu vor mai putea să aibă grijă singure de mediul lor ambiant. Actorii principali care vor introduce și vor aplica regulile vor fi structurile supranaționale. Influența va veni, așadar, din partea comunității care investighează necesitatea intervenției urgente în diferite zone ale globului, construiește o agendă de intervenție și comunică această agendă elitelor politice naționale și prin presă opinia publică mondială.

### III. Strategiile de securitate ale puterilor actuale

Perioada de stabilitate pe care o traversează Europa la începutul secolului XXI se datorează existenței Uniunii Europene. Ea este cea care a generat nu doar un nivel ridicat de dezvoltare economică pe continent, ci și o nouă abordare a securității, întemeiată pe soluționarea pașnică a disputelor și pe cooperarea internațională multilaterală prin intermediul unor instituții comune<sup>5</sup>. Desigur că un rol crucial în asigurarea securității europene l-au jucat SUA, atât prin sprijinul acordat integrării europene, cât și prin angajamentele de securitate față de Europa luate în cadrul NATO.

Prin contrast cu aceste evoluții pozitive din vestul continentului, în alte părți ale Europei, și mai ales în Balcani, s-au înregistrat după 1990 o suită de crize, care s-au derulat în contextul reasezării geopolitice ce au urmat sfârșitului războiului rece. O caracteristică esențială a acestora a fost aceea că ele au avut loc cel mai adesea în interiorul statelor și mai puțin între acestea. Experiența perioadei 1990-2004 a arătat că nici un stat, nici măcar o superputere precum SUA, nu poate aborda problemele globale de securitate de unul singur.

În același timp, Uniunea Europeană s-a aratat tot mai mult preocupată de finalizarea propriilor reforme instituționale interne, mai ales în contextul extinderii, precum și de finalizarea dezbaterilor pe tema construcției politice ce va defini viitorul Europei. În anii '90 cooperarea și dialogul instituționalizat s-au manifestat mai ales la nivelul următoarelor organizații:

- La nivelul NATO, care a deținut un rol esențial în întărirea securității euroatlantice după încheierea războiului rece. NATO a deschis și dezvoltat parteneriatul politico-militar, cooperarea și dialogul consolidat cu fostele state adversare, inclusiv România, a manifestat

<sup>5</sup> Javier Solana, *A secure Europe in a better world*, Thessaloniki European Council, June 20, 2003

interes și receptivitate pentru primirea de noi membri, și-a demonstrat angajamentul de a contribui la prevenirea conflictelor și managementul crizelor, inclusiv prin operațiuni în sprijinul păcii (de exemplu în Balcani).

- La nivelul ONU, mai ales prin intermediul Consiliului de Securitate, care a deținut un rol important în dialogul internațional pe tema securității și stabilității mondiale. Această importanță a fost confirmată și deconferirea, în anul 2001, a premiului Nobel pentru Pace Organizației Națiunilor Unite și secretarului său general.

- La nivelul OSCE, care a reprezentat cea mai cuprinzătoare instituție regională de securitate (incluzând toate statele europene, Canada și SUA), și care a jucat un rol semnificativ în promovarea păcii și stabilității, în întărirea securității prin cooperare și prin promovarea democrației și drepturilor omului în întreaga Europă. OSCE s-a manifestat vizibil mai ales în domeniile diplomației, prevenirii conflictelor, managementului crizelor și reabilitării postconflict.

### **Statele Unite ale Americii**

Pentru a înțelege politica de securitate națională practică de SUA este important de subliniat că acum - deși mult timp după cel de-al doilea război mondial deținea circa 50% din PIB calculat la nivelul întregii lumi - se află într-un continuu și permanent declin economic, în comparație cu statele aflate în ascensiune, precum Japonia, Germania și mai de curând, China. Reprezentanții curentului realist (ca de exemplu: Henry Kissinger) susțin că SUA trebuie să dețină în continuare balanța națională a puterii, să fie "câinele de pază" împotriva tuturor statelor cu tendințe imperialiste. Aproape la fiecare doi ani, administrația americană elaborează o nouă strategie de securitate națională. Cea adoptată în mai 1997, a fost denumită "Strategia de Securitate Națională pentru noul secol" și stabilește că interesele naționale ale SUA sunt perfecționarea securității naționale, ridicarea prosperității și promovarea democrației.

Un prim instrument este cel diplomatic. Diplomația constituie prima linie de apărare împotriva amenințărilor la adresa securității naționale și celei internaționale. Accentul se pune, din acest punct de vedere, pe diplomația preventivă.

Al doilea instrument este asistența internațională. După cel de-al doilea război mondial, asistența SUA a contribuit în mod decisiv la reînălțarea Europei Occidentale, a Japoniei, iar mai târziu, la dezvoltarea unor state din America Latină și din Africa.

Al treilea instrument este controlul armamentelor. Prin creșterea transparenței privind dimensionarea și structura forțelor militare, controlul armamentelor mărește încrederea între state și contribuie la stabilitatea regională.

Al patrulea instrument este promovarea inițiativelor de neproliferare, menit să descurajeze utilizarea armelor de nimicire în masă. Guvernul american sprijină regimul impus armelor de nimicire în masă prin tratatele internaționale, incluzând "Tratatul de neproliferare a armamentului nuclear" (N.P.T.) De asemenea, guvernul SUA caută să limiteze accesul la tehnologie și material specific, adoptând măsuri de control asupra exportului de componente și tehnologie nucleară, chimică și bacteriologică.

În fine, un ultim instrument este dat de însăși activitățile militare. Conform Strategiei de Securitate Națională a SUA, forțele armate contribuie la promovarea stabilității regionale, descurajează agresiunea, previn și reduc conflictele, amenințările și servesc drept model pentru organismele militare ale statelor cu democrații în curs de afirmare. Aceste obiective sunt atinse prin staționarea și desfășurarea de forțe militare în diverse zone ale globului (conform intereselor de securitate ale SUA și ale aliaților acestora), cooperare în domeniul apărării naționale, asistență de securitate acordată unor state aliante, precum și prin antrenament și exerciții desfășurate în comun cu forțele armate ale unor state prietene.

Răspunsul la crize este structurat pe cele trei tipuri de interese naționale ale SUA:

- interese vitale pentru supraviețuirea și vitalizarea națiunii americane precum: securitatea fizică a teritoriului, a cetățenilor americani a bunăstării lor economice;
- interese importante: nu afectează supraviețuirea națională, dar afectează bunăstarea națională și caracteristicile mediului strategic intern și internațional;

- interese umanitare: înlăturarea efectelor unor dezastre și catastrofe naturale sau provocate de activitatea umană, precum și violările flagrante și grosolane ale drepturilor omului.

Anul 2003, a cunoscut episodul militar al atacării preventive a Irakului, ce s-a constituit într-una din primele materializări ale conceptului atacului preventiv, enunțat în noua strategie de Securitate Națională a SUA, dată publicității la 20 septembrie 2002. Efectele acestui episod au fost triple. Pe de o parte, el a condus la înlăturarea regimului opresiv, de dictatură militară, a lui Saddam Hussein. Pe de altă parte, el a "inflamat" o regiune și așa deosebit de sensibilă și a repus în discuție tensiunile pe un plan mai larg dintre lumea musulmană și Occident.

### **Rusia**

Pentru analiza mediului strategic internațional în care evoluează Rusia, la acest început de mileniu, trebuie avute în vedere trei aspecte principale.

Mai întâi, trebuie bine înțeles contextul în care s-a dezintegrat Uniunea Sovietică și situația reală din spațiul ex-sovietic, când până și Rusia a început, la rândul său, să fie supusă unor forțe centrifuge puternice (de exemplu războiul din Cecenia). Pe timpul Războiului Rece, spațiul geopolitic controlat de U.R.S.S. se învecina direct cu teritorii controlate, ori numai protejate de China și S.U.A. Acum, Rusia se învecinează spre vest și sud cu foste republici sovietice, care se confruntă cu un grad ridicat de instabilitate economică, socială și politică.

Analiștii ruși sugerează că respectiva instabilitate este efectul desprinderii de Rusia, eludând consecințele existenței sistemului economic socialist hipercentralizat și lipsa de competitivitate a produselor economiilor tuturor acestor state independente, ca de altfel și ale Rusiei, pe piața internațională, ceea ce limitează schimburile economice numai în zona C.S.I.

Apoi, tot atât de real este și faptul că Federația Rusă trece printr-o stare de criză profundă, al cărei sfârșit este încă foarte departe și greu de întrevăzut. Datorită declinului fără precedent al producției materiale, crizei financiare, creșterii datoriei externe și interne și reducerii drastice a rezervelor de aur, Rusia este dependentă astăzi de cele șapte state puternic industrializate, de Fondul Monetar Internațional și de Banca Mondială. În același timp, Rusia rămâne o mare putere. Imensele sale resurse naturale și umane, o bază industrială dezvoltată, capacitatea militară și moștenirea istorică de deținătoare a statutului de mare putere ar trebui să-i confere (conform viziunii rusești) un loc mult mai înalt în ierarhia mondială decât i-ar permite actuala ei stare economică.

Până la sfârșitul anului 1997, forțele armate ale Rusiei au fost reduse la aproximativ 1,7 milioane militari și 800.000 de civili. Acum ele sunt comparabile (numeric) cu cele ale S.U.A., dar de câteva ori mai numeroase decât ale oricărui stat european

În fine, a treia realitate: bipolaritatea specifică războiului rece a fost înlocuită nu de hegemonia SUA, ci de o evidentă multipolaritate. Actorii cei mai importanți în arena internațională - în viziunea Rusiei - sunt: SUA, Europa Occidentală, China, Japonia, un număr de puteri subregionale și asociații de state.

Dincolo de "străinătatea apropiată" (sintagmă prin care oficialii ruși înțeleg noile state independente desprinse din URSS), Rusia va trebui să facă față unui număr de state sau alianțe ce dețin forțe armate considerabile. La vest, NATO se va extinde și prin aceasta își va aduce forțele armate mai aproape de frontiera cu Rusia. La frontiera sudică, Turcia, Iran, Pakistan și Afganistan pot pune probleme de securitate Rusiei, fiecare în parte, ori chiar grupate în diverse alianțe.

În Orientul Îndepărtat, China și Japonia, pot prezenta o amenințare pentru Rusia. Cu toate acestea, capacitatea ofensivă a Japoniei, prin mijloace convenționale împotriva Rusiei va fi suficient de limitată pentru următorii douăzeci de ani, așa cum apreciază analiștii ruși. China este un caz special. Poziția geostrategică, un precedent istoric de lungi dispute teritoriale cu Rusia și procesul actual de întărire a forțelor armate proprii, pot încuraja Beijingul să adopte o politică expansionistă față de Siberia și de Orientul îndepărtat rus, ori împotriva Kazahstanului și a altor aliați ai Rusiei din Asia Centrală.

Strategia securității naționale a Rusiei conține astăzi o serie de particularități.

Prima o constituie deficiențele din politica militară și programul de reformă a organismului militar. Forțele armate par să nu aibă o direcționare clară din partea conducerii

politice. Curenta dezorganizare a structurilor administrative ale guvernului rus și crescândă autonomie a birocrăției se combină spre a avea un efect negativ, cumulat asupra sistemului de apărare.

A doua particularitate: deși liderii politici declară că SUA, NATO și puterile vestice, în general, nu mai constituie o amenințare pentru Rusia, 50 - 60% din planurile strategice ale Rusiei și chiar mai mult decât acest procent din forțele sale armate, sunt destinate pentru un război major cu SUA și NATO în vest și cu SUA și Japonia în est.

A treia particularitate este dihotomia ce afectează politica de apărare a Rusiei: pe de o parte, ca urmare a actualului echilibru de putere, Rusia nu poate spera să constituie o sfidare serioasă la adresa puterii militare occidentale, dar pe de altă parte, ea menține forțe armate foarte numeroase, ce consumă importante resurse și care sunt justificate numai de intervenția în "străinătatea apropiată".

A patra particularitate: dacă în următorii ani se menține actuala politică față de forțele armate, Rusia va continua să aibă forțe armate numeroase, dar acestea tind să se deterioreze calitativ. Chiar vechiul capital investit în forțele armate de către URSS va fi epuizat de către Rusia, astfel încât, dacă în viitor Rusia va trebui să facă față unei amenințări reale, o va face cu un arsenal perimat fizic și moral. Cu un produs intern brut ce reprezintă numai 15% din cel al SUA, Rusia menține forțe armate de mărime sensibil egală.

Cercetarea științifică va fi mai slabă și complexul militar-industrial se va deteriora sensibil. Forțele armate ale Rusiei pot deveni astfel o amenințare majoră pentru însăși propria securitate și stabilitate internă.

Rusia urmează o strategie destul de periculoasă față de Europa, aceea de a o face dependentă de proprii combustibili, situație ce ar putea-o transforma într-un "*apendice de resurse natural*", adică un partener cu care integrarea nu este interesată.

Faptul că SUA ori Uniunea Sovietică sunt implicate în gestionarea crizei transnistrene și a crizelor enclavelor caucaziene arată cât de semnificativ a devenit regresul politicii externe a Rusiei, care altădată era prezența dominantă în Asia, Orientul Mijlociu și Africa.

Rusia s-a angajat într-o politică activă vizând limitarea consecințelor extinderii influenței americane sau chiar contestarea acesteia, fără a pierde, însă, din vedere că dialogul cu Washingtonul este esențial, având în vedere că valoarea datoriei sale externe constituie o amenințare permanentă.

Creșterea prețului mondial al petrolului și gazelor naturale a permis un început de redresare a produsului național brut - redus la mai mult de jumătate după prăbușirea URSS. Deși solicită asistență financiară din partea Occidentului, Rusia a devenit o țară creditoare în miliarde de dolari pentru țări din spațiul C.S.I.. Rusia dorește să se substituie Arabiei Saudite ca furnizor de petrol al SUA și să se implice în asigurarea securității energetice a UE pe termen lung. Este evident că asemenea intenții readuc Rusia în prim-planul jocurilor geopolitice de stăpânire a Eurasiei și se constituie într-o contrapondere a scopului geopolitic central al SUA.

Dezvoltarea bunelor relații cu China reprezintă, în acest context, o preocupare majoră. Delimitarea definitivă a frontierei ruso-chineze, lungă de 4.000 km și parteneriatul militar bilateral dintre cele două țări, materializat prin achiziționarea de către China de echipament militar rusesc în valoare de 2,8 miliarde de dolari, care, la rândul ei este principalul furnizor de armamente a mai multor state islamice, reprezintă un semn al "*noului pericol strategic*" ce se naște în Eurasia și care vizează în mod direct interesele americane.

**Germania**, acum unită, are posibilitatea să dovedească semnele unei noi dorințe de afirmare. Unii analiști susțin că Germania este prea puternică pentru a dispărea într-un cadru unificator paneuropean: deja furnizează o treime din totalul PIB realizat de întreaga Uniune Europeană, contribuția sa la bugetul uniunii (1% din PIB -ul fiecărei țări membre) fiind de trei ori mai mare decât cea a Marii Britanii și de două ori decât a Marii Britanii și Franței luate împreună. Această extraordinară putere economică asigură Germaniei o continuă dominanță, în orice entitate politică europeană, indiferent că este vorba de actuala Uniune Europeană, sau de altă variantă lărgită și adâncită, pe baze federaliste, a unor structuri de guvernare supranaționale. În

orice situație, nu există un grup de state în U.E. și chiar în Europa, capabile să echilibreze puterea Germaniei unificate.

În ciuda amendamentului parlamentar la Constituția Germaniei, care permite armatei să ia parte la operațiile de pace multinaționale (4.000 de militari germani au participat la operația de menținere a păcii condusă de NATO sub mandat ONU în Bosnia în 1996, ca urmare a Acordului de la Dayton), o prezență militară germană independentă pe arena internațională este puțin probabilă.

Eforturile Germaniei de a deveni membru permanent al Consiliului de Securitate ONU, demonstrează abordarea multidimensională a problematicii securității internaționale. Totodată, forțele armate, de aproximativ 360.000 militari, demonstrează dorința Germaniei de a fi pregătită pentru apărare. În mod similar, orientarea constantă a Germaniei de a se baza pe SUA și NATO pentru garanții nucleare, demonstrează preferința pentru un parteneriat de cooperare în problematica securității internaționale.

**Uniunea Europeană** se conturează a fi de departe structura geopolitică instituționalizată al cărei nivel de integrare economică și politică este cel mai avansat.

Puterea economică a Uniunii Europene este comparabilă cu cea a Statelor Unite și rivalitățile în acest domeniu constituie o realitate preocupantă de ambele părți.

Extinderea U.E. este un proces ce consolidează un bloc geostrategic a cărui populație va crește până la cca. 450 milioane și care exercită o puternică presiune asupra Federației Ruse. Această realitate prejudiciază interesele Rusiei care vede în integrarea noilor state o piedică în calea libertății acestora de a încheia acorduri bilaterale. O Uniune Europeană întărită și extinsă este și un obiectiv al SUA, deși acestea s-au confruntat uneori cu decizii și acțiuni ale Uniunii care nu au susținut întotdeauna sau întocmai interesele politice externe americane.

Uniunea Europeană are și propriile ei probleme în ceea ce privește integrarea politică și adoptarea Constituției, compromisul asupra instituțiilor de securitate și apărare, întărirea politicii externe comune, aflată până în prezent sub semnul de acum celebrei întrebări a fostului secretar de stat Henry Kissinger: *"Dacă vreau să vorbesc cu Europa, pe cine sun?"*

Textul proiectului Constituției Europene a întrunit, într-o primă fază a consultărilor, doar acordul Germaniei, Franței și Marii Britanii.

Patru state ale U.E., Belgia, Luxemburg, Germania și Franța, au luat în mai 2003, inițiativa creării bazelor unei apărări europene comune, un demers criticat de SUA, Marea Britanie și Spania.

Cancelarul Gerhard Schroder a făcut aprecierea că la NATO *"nu avem prea multă Americă, în schimb avem prea puțină Europă"*.

Deschiderea U.E. spre est, care are loc aproape în paralel cu demersul similar al NATO, asigură pentru prima dată în istorie cele mai favorabile condiții pentru crearea unei Europe Unite.

Chiar dacă printre obiectivele inițiale ale creării Uniunii Europene figura și cel al devenirii unei superputeri militare care să discute de la egal la egal cu SUA, să fie capabilă să gestioneze atât propriile crize precum și pe cele din străinătate, să se implice și să influențeze politica mondială, nici una dintre țările membre nu a fost dispusă, cel puțin până acum, să sporească sumele alocate scopului militar, care ar fi permis îndeplinirea acestui deziderat.

### **China**

China deține nu numai cea mai dinamică economie a lumii, cu ritmul de creștere cel mai rapid, dar și bugetul militar cu ritmul de creștere cel mai mare.

Iată de ce, atât în concepția strategică de securitate națională a Rusiei, cât și în cea americană, China ocupă un loc central. Ea deține armament nuclear și are dispute teritoriale cu aproape toți vecinii, precum și forțe terestre, aflate într-un proces rapid de modernizare, care îi vor putea permite să tranșeze într-un mod favorabil disputele pe care le are cu competitorii săi. Ascensiunea sa stârnește îngrijorare în rândul celorlalte mari puteri, în special Rusia și SUA.

Orientarea politică a Chinei pare să fie îndreptată spre asigurarea predominanței sale în zona Pacificului, așa cum a dovedit-o presiunea exercitată în anul 1996 împotriva Taiwanului (cu ocazia alegerilor prezidențiale organizate de Taipei - primele alegeri libere din această țară).

Pentru a atinge acest obiectiv, China continuă să se înarmeze, să testeze arme nucleare, să echipeze și să doteze cele mai numeroase forțe armate din lume (trei milioane de militari).

Menținerea stabilității interne și a creșterii economice este, deci, prioritatea strategică numărul unu a Chinei. Experiența istorică dovedește, de asemenea, că niciodată China nu a fost un stat agresiv, cel puțin în afara zonei locuite de grupuri etnice vorbitoare de limbi sau dialecte chineze.

Dacă însă, procesul rapid de modernizare și înarmare a forțelor armate ale Chinei - inspirat de redeșteptarea sentimentelor naționaliste - va continua, arsenalul său o va putea pune în situația de a juca un rol militar dominant în Asia, și chiar în întreaga lume.

După încheierea războiului rece, Henry Kissinger a anunțat că în perspectiva următoarelor decenii, principala amenințare la adresa securității naționale a S.U.A. va fi reprezentată de China. Ulterior, noul adversar al Americii a devenit terorismul, iar China nu mai este considerată chiar atât de periculoasă, dar problema deficitului american în raporturile comerciale cu Beijingul, incisivitatea și profunzimea spionajului nuclear și spațial chinez împotriva S.U.A. determină Washingtonul să acorde atenție Chinei.

În afara multor factori disjunctivi, există și elemente de reală apropiere între China și Statele Unite, care rezidă în special din interesele economice reciproce. Și nu este vorba doar de schimburile comerciale în continuă creștere, S.U.A. fiind cea mai mare piață pentru exporturile chineze, în vreme ce China, cu cele 1,3 miliarde locuitori ai săi, reprezintă la rândul său o piață uriașă pentru America. Este vorba de faptul că aceste schimburi au rol esențial în modernizarea Chinei, obiectivul primordial al noii conduceri politice de la Beijing. Miza în ceea ce privește relațiile chino-americane este suficient de importantă pentru a căuta, pe cât posibil, o cale care să evite confruntarea.

Dezvoltarea rapidă a economiei chineze a făcut și mai necesară o definiție coerentă a politicii Washingtonului față de Beijing. Accesul posibil al Chinei la rangul de mare putere într-un viitor apropiat a devenit o idee dominantă la americani, idee care generează, în consecință, atitudini contradictorii: fie ajutorul și participarea la dezvoltarea sa în vederea favorizării unei evoluții democratice, fie opunerea față de un regim ambițios cu comportamente naționaliste și totalitare. Scopul Statelor Unite este o Chină mai puternică și mai sigură, legată de Occident prin comerț, diplomație și interesul reciproc pentru stabilitatea internațională. Președintele Bush a dat o atenție realistă relațiilor SUA - China, spunând că "au valori diferite, dar și valori comune".

### **Japonia**

Este în prezent o superputere economică, a treia țară ca bogăție în lume, după S.U.A. și China. Japonezii au un venit mediu anual de aproximativ 31.550 dolari de persoană, întrecând cu mult media din S.U.A. (puțin peste 24.000 dolari). Cu toate acestea, ascensiunea economică a Japoniei după cel de-al doilea război mondial nu a fost însoțită de una asemănătoare privind implicarea în politica internațională, și nici de alta în planul puterii militare. După înfrângerea sa în cel de-al doilea război mondial, Japonia a urmat constant liniile directoare ale Doctrinei Yoshida.

Politica promovată după 1992, prefigurează noua direcție spre care se orientează politica de securitate națională a Japoniei. Parlamentul a adoptat o lege privind operațiile de menținere a păcii, ceea ce a permis Japoniei să deplaseze un detașament din cadrul Forțelor de Autoapărare pentru a participa la operații de menținere a păcii în Cambodgia, prima utilizare de către Japonia a forțelor armate în afara granițelor naționale de la cel de-al doilea război mondial. De asemenea, eforturile Japoniei pentru admiterea sa ca membru permanent al Consiliului de Securitate al ONU și ascensiunea pe poziția de lider mondial în donarea de ajutor internațional umanitar, sugerează o intensificare a rolului pe care această țară este dispusă să și-l asume în arena internațională.

Japonia încearcă să renunțe la izolarea sa tradițională și devine un actor din ce în ce mai implicat în afacerile internaționale.

Întrucât toți vecinii săi continuă să se înarmeze, Japonia a început să-și pună problema înarmării cu armament nuclear. Japonia a ezitat îndelung, la solicitările americane de a sprijini extinderea necondiționată și permanentă a tratatului de neproliferare, care trebuia reînnoit în 1995.

De ce se află Japonia în impas?

Potrivit unei analize a săptămânalului francez "Courrier International", pasivul unui deceniu de recesiune economică se prezintă în liniile sale cele mai generale, astfel:

- sistemul bancar este copleșit de o sumă uriașă de împrumuturi dubioase (echivalentul a 1.900 miliarde de franci francezi);

- datoria publică se ridică la 130 la sută din Produsul Intern Brut (față de 64 la sută în Uniunea Europeană);

- îmbătrânirea populației este un fenomen tot mai preocupant. Se estimează că în 2010 persoanele cu vârste peste 65 de ani vor reprezenta 22 la sută din totalul populației.

- Deși se află la capătul unui deceniu de recesiune, perioadă intrată în limbajul curent sub denumirea de "deceniu pierdut", Japonia rămâne în continuare o a doua mare putere economică a lumii.

Dând o deosebită importanță educației, informațiilor de afaceri și cunoașterii în general, Japonia deține supremația în domeniul tehnologiilor de mâine și computerelor și a celor derivate din electronică și informatică. Toate aceste produse și tehnologii furnizează Japoniei avântul necesar pentru depășirea problemelor cu care se confruntă în prezent, între ele cele mai presante fiind declinul demografic și amenințările la adresa mediului. Îmbătrânirea populației va fi, fără îndoială, cea mai mare problemă cu care se va confrunța Japonia în acest secol, dar ameliorarea productivității, prin crearea de noi tehnologii și robotică, va contribui la amortizarea șocului și depășirea crizei.

### Bibliografie

- [1] Adler, Emanuel, Bernett, Michael, **Security Communities**, Cambridge University Press, Cambridge, 1998.
- [2] Buzan, Barry, **Popoarele, statele și teama**, Editura Cartier, Chișinău, 2002.
- [3] Dufour, Jean-Louis, **Crizele internaționale**, Editura Corint, București, 2002.
- [4] Javier, Solana, **A secure Europe in a better world**, Thessaloniki European Council, June 20, 2003.
- [5] Gilbert Achar, **Noul Război Rece. Lumea după Kosovo**, editura Corint, București, 2002.
- [6] Kissinger, Henry, **Diplomația**, Editura Bic All, București, 2002.
- [7] Mearsheimer, John J., **Tragedia politicii de forță**, Editura Antet, București, 2003.
- [8] Waltz, Kenneth, **Theory of International Politics**, Addison – Wesley, Reading, Mass, 1979.
- [9] Pop, Viorica Zorita, *Human Security in Transition Societies*, NATO Review, 2002.
- [10] Strange, Susan, **State și Piețe**, Editura Institutul European, 1997.



## STRATEGIC ASPECTS OF UKRAINE-EU COOPERATION IN QUESTIONS OF EUROPEAN SECURITY AND DEFENSE POLICY

**Dr. Andriy VOLOSHYN**

*Dacă înainte țările Uniunii Europene la întrebările de securitate se credea în întregime în mecanismul de apărare politico – militar al NATO și în mecanismul politic al OSCE și ONU, nu demult problemele legate de securitate iau în considerare actualitatea politică europeană și devin «prioritate interioară» pentru Uniunea Europeană.*

*Uniunea Europeană se apropie în mod considerabil pentru influențarea problemelor legate de securitatea europeană și internațională. La sfârșitul secolului XX, Uniunea Europeană a dezvoltat în mod coerent forțele militare, jucând un rol principal de echipă pentru Politica Europeană de Securitate și Apărare. În cea mai mare parte, formarea și dezvoltarea contingentelor militare care au dat voie Uniunii Europene să ia asupra sa probleme în legătura cu misiunile de pace pe continentul European, cât și în afara lui.*

*Aderarea Ucrainei pentru Politica Europeană de Securitate și Apărare îi va permite să devină un membru activ pentru formarea sistemului European de apărare, nivelul de amenințare va scădea cât și conflictele pe continentul European. Activitate și productivitate realizarea acestui plan va favoriza identificarea și încorporarea europeană a Ucrainei în spațiul politico-economic, social și cultural al Uniunii Europene și în același timp duce la creșterea șanselor de integrare completă a Ucrainei în Uniunea Europeană.*

### **Strategic Aspects of Ukraine-EU Cooperation in Questions of European Security and Defense Policy**

Stirring up of EU efforts in external and security policies have been caused by inability EU alone stabilize satiation and resolve conflict on Balkans, by ignoring of the EC opinion in relation to antiterrorist operation in Iraq, by the awareness of own military-technological backwardness confession of necessity of construction of the proper strategy of reacting. All listed above caused conceptual changes in the European policy of security and appearances of initiatives in relation to creation of the own European military instruments of influence on a worldwide policy (within the limits of so called "hard security").

Expansion of politic-legislative mechanism of European security providing took place in accordance with it - the General foreign and security policy - through introduction of complementary initiative - the European policy of security and defense (Common European Security and Defense Policy (ESDP), which was accepted on the EU summit in Köln of 1999 year, where was declared that EU must have a possibility to operate independently, with the proper military power, to react on international crises.

After realization of row of the intermediate programs EU already can engage in conducting of missions military forces of the states-members with an amount about 2 million persons of military personnel (2005 year), 2 500 units of battle aviation, 800 battle ships. It is a substantial resource for strengthening of EU Forces of the rapid reacting (FRR) as prototype of regular army actually of European Union (the quantity of contingent is 60 thousands of soldiers (it is formed after a necessity) and 1,5 thousands of persons of the permanent military forming European battle group (European Union Battlegroups) in composition FRR. Thus forces of the rapid reacting can be examined as indicator of "military power" of European Union. Except for own resources, EU can use the NATO resources also. It is foreseen in the package of the agreements "Berlin-plus" that was accepted on a EU and NATO summit in 2002, in which were agreed questions of compatibility of the ESDP and NATO actions, also was removed moments of possible duplication at the use of resources and agreed setting of the EU representative on position of deputy of commander by the troops NATO on a continent, which also manages the operations carried out within the framework of EU.

In accordance with it European Union acquired considerable progress in the ESDP implementing. However obviously, that forming and development of the European policy of security and defense requires considerably anymore political efforts and resources. Also achievement of consensus is a necessity in relation to priorities of external policy of European Union, within the framework of which are forming strategic tasks of ESDP. Perfection and

strengthening is also requires ESDP management system. Taking the afore-mentioned circumstances into account we can suppose that in the medium-term prospect possibility of application of the EU military potential will be limited.

At the same time creation of new strategic directions of the ESDP development and structural reforms that has begun at the end of 90th in military, military-technical and security spheres already have a substantial result and provided possibility for EU to influence on development of events at least in Europe.

Consequently, it is possible to repeat over and over again, that for the last decade EU on the whole carried out considerable advancement in forming of the European system of security, increased level of defense, prevention and settlement of crises, improvement of military-technical equipment and development of defensives technologies. It resulted in strengthening of EU role in the field of international and European security. Obviously, that introduction of the European policy of security and defense strengthens the role of European Union in a worldwide policy and gives stimulus in relation to tacking to the defensives European programs of other countries.

As the active participant of multilateral collaboration in the field of the international safety Ukraine takes part in commons actions under an aegis UNO, OSCE and NATO. Participation of Ukraine in ESDP is regulated by Agreement between EU and Ukraine about determination of general chart of participation of Ukraine in operations of European Union from the settlement of crises from June, 13, 2005. Ukraine was the direct participant of the EU Constabulary Mission in the Republic Macedonia (2003-2005 years) and remains the participant of the EU Constabulary Mission in Bosnia and Herzegovina (2003-2007 years). In addition, Ukraine collects the help from EU within the framework of joint Mission from the grant of consultative and monitoring help on an Ukrainian-Moldavian border (EUBAM, three-way agreement prolonged to 2010 year).

Coming from determination of European integration of Ukraine as strategic priority of state policy, closer bringing in of Ukraine to participation in ESDP answers its national interests. After opinion of guidance of Ukraine, active actions on this direction will allow to realize such aims:

- bringing in to becoming the European system of security, that will extend possibilities of providing of national security;
- expansion of possibilities for intensification of military-technical collaboration with the states-members of EU, that will serve to development and technological modernization of defensive-industrial complex of Ukraine;
- assistance to bringing in to the European political process, that will fasten European authentication of Ukraine;
- assistance to growth of partner trust and creation bases of pre-conditions of the real ally;
- assistance to development of political dialog in relation to European integration of Ukraine;
- claim of international reputation and role of Ukraine on European businesses as “reliable ally and responsible European player”.

It is considered that on this stage participation of Ukraine in ESDP has to become the subject of intensive negotiation process with EU. Thus the prospect of collaboration of Ukraine with EU in this sphere depends also on the row of negative factors, in particular:

- political contradictions in seeing the states of European Union of the ESDP prospects;
- certain deficit of the material and of communication resource of EU;
- insufficient personal interest of European Union (in the person of Brussels) in Ukraine as partner in becoming of the European system of safety;
- institutional unsettled of participation of the third countries at ESDP;
- absence of adequate perception and support of idea of Euro-Atlantic integration of Ukraine by considerable part of its citizens and part of political establishment.

As positive factors of influence on partnership of Ukraine security with EU - participation in ESDP - are considered in particular:

- EU policy of increasing of own military-political, military-technological possibilities, directed on the common strengthening of European security;

- understanding by European Union of own inability out of participation of Ukraine to provide reliability and stability of European security;
- peacemaking (military and civil) experience of Ukraine;
- present level of collaboration of Ukraine with EU in peacemaking missions on Balkan within the framework of ESDP;
- high technological level ОПК of Ukraine, potential in industries air-, rocket- and shipbuilding, armored vehicles, shooter weapon;
- considerable experience and possibilities of Ukraine in relation to participation in the European management of air shipments;
- liking of citizens of Ukraine for development of collaboration of security with EU unlike attitude of public toward partnership with NATO.

There is thought, that with the purpose of strengthening of participation of Ukraine in forming of the European security system it is necessary to carry out an active policy from overcoming of obstacles of participation of Ukraine in ESDP. There are next possible variants:

- EU forms within the limits of ESDP the separate program of partnership with the third countries (foremost with those, who is EU partners on the program of more Wide neighborhood);
- associated partnership of Ukraine with EU within the ESDP framework;

The second variant of collaboration is more attractive for Ukraine, as provides more close collaboration with EC and institutionalize participation of Ukraine. The associated partnership of Ukraine at ESDP requires the political actualization during a present negotiation process with European Union and searches of next legal decision. The format of the associated partnership of Ukraine at ESDP is to become one of important aspects of dialog next to creation of free trade zone, facilitation of the visa mode, conclusion of new Treaty about partnership and collaboration. Embodiment of such format of partnership in practice would allow to take advantage of acquired general experience of UKR POLBAT (missions of NATO - KFOR, SFOR) with his subsequent re-formatting in the structural unit FRR or creation of other general battalions already directly in composition Forces of the rapid reacting.

One of the most really outlined directions of collaboration can be bringing in of Ukraine to implementation of tasks of the program and having a special purpose document of EU the Primary Objective 2010. Thus it would its necessary to concentrate effort, in particular, on adjusting of collaboration of the Ukrainian soldieries experts with the European defensive agency and Military staff of European Union that is created. Among other the subject of collaboration may become the sphere of analysis and planning of development of soldieries forces, in particular question of standardization of military equipment. It will be instrumental in the effective providing of participation of Ukraine in European collaboration.

The sphere of the European air shipments also is perspective direction of collaboration of Ukraine with EU. Within the framework of it we may consider as useful to sigh scale Agreement about the use of air services, which would be to replace Protocol about intentions (April, 2006) between the state enterprise Ministries of defensive of Ukraine the "Ukrainian aviation transporting company" and delegation of the EU Military Staff. Also it costs to be instrumental Ukrainian enterprises participation in the future French-German project of heavy transporting helicopters (initiative from June, 2007).

### **The bibliography**

- [1] Спільна європейська політика безпеки і оборони: якою вона буде? (Заочний круглий стіл, організований УЦЕПД ім.О.Разумкова), журнал Національна безпека і оборона, 20-09-2001.
- [2] Самоідентифікація як основна передумова європейської перспективи України, Олег КОКОШИНСЬКИЙ, віце-президент Атлантичної Ради України, Економічний Часопис-XXI №6'2001.
- [3] <http://www.uceps.org> - Український центр економічних і політичних досліджень ім.О.Разумкова.

- [4] Копійка В., Шинкаренко Т. Європейський Союз: заснування і етапи становлення. Навч. посібник для ВУЗів. - К., Інститут міжнародних відносин Київського національного університету ім. Т.Шевченка, 2001. – 448 с.
- [5] Губський Б. Євроатлантична інтеграція України. – К.: Логос, 2003. – 328с.
- [6] Демчук П.О. Міжнародні відносини та проблеми євроатлантичної інтеграції. Навч. посібник. – К.: ППП, 2004. - 264с.
- [7] Гальчинський А.С. Україна – на перехресті геополітичних інтересів. - К., Знання України, 2002. – 180 с.
- [8] Європейська інтеграція та Україна: Навч.-метод. посібник за ред. Будкина В.С., Бураковського І.В., Віткіна Л.М. - К.: Макрос, 2002. – 480с.

## AMINTIRI DESPRE VIITORUL APĂRĂRII ARMATE

**Dr. Maricel D. POPA\***

*The deep changes taking place, in the last time, at global level, imposed also the big transformation of the security term, this getting a complex definition and including in a comprehensive concept the entire social fields: economic, political, social, cultural, ecological, spiritual, military etc. Consequently, security reveals as a multidimensional process where the military defence has the same characteristics. Soon, the network warfare will bring many memories about the armed defence. Among them will be the European and Euro-Atlantic integration process itself, process having an unity and coherence which don't allows its diferent dimensions separation.*

Evoluția actuală a țării noastre se înscrie în amplul proces geopolitic internațional, european și zonal, care a relansat problema constituirii unor noi sisteme de securitate.

În acest context, scopul politicii de apărare îl constituie descurajarea oricărei agresiuni la adresa României, iar în cazul producerii acesteia, prezervarea prin mijloace militare a intereselor naționale fundamentale.

În promovarea și apărarea valorilor și intereselor sale fundamentale, țara noastră acționează, prioritar, prin măsuri și acțiuni politice, diplomatice, economice, culturale, morale etc., utilizarea mijloacelor militare reprezentând o modalitate de acțiune de ultimă instanță.

România are în vedere abordarea echilibrată a celor două componente ale puterii naționale, nonmilitară și militară, și își concentrează atenția asupra multiplicării utilizării nontradiționale a componentei militare a apărării, prin realizarea de noi alianțe, relații de cooperare și sprijin internațional.

În mod esențial, apărarea reprezintă un sistem coerent și unitar de instituții, forțe și resurse, precum și de măsuri și activități specifice, proiectate și executate în vederea apărării valorilor și idealurilor naționale supreme de unitate statală și integritate teritorială.

Analizarea noțiunilor fundamentale ale apărării armate a țării, ca formă a apărării, constituie un demers științific necesar, impus ca urmare a faptului că, în prezent, utilizarea acestora este încă lipsită de unitate conceptuală și n-a fost tratată suficient, având în vedere toată complexitatea lor.

Apărarea armată ocupă un loc central în cadrul apărării, ea reprezentând, însă, calea extremă și cea mai complexă pentru asigurarea securității naționale. Angajând, în principal, instrumentul profesionalizat al statului și presupunând desfășurarea unor acțiuni militare de amploare națională, apărarea armată trebuie să dispună de modalități specifice în proiectarea ripostei și folosirea forțelor armate, pentru îndeplinirea obiectivelor politice ale securității naționale. Stabilirea volumului, structurii și a modului de alocare a resurselor necesare materializării acestor obiective constituie, de fapt, tocmai substanța procesului de planificare a apărării.

Apărarea armată trebuie abordată în conexiune cu politica, definind locul și rolul pe care îl deține ca modalitate de acțiune în ansamblul posibilităților de care dispune statul român pentru a-și exercita dreptul la autoapărare.

Referitor la conținutul apărării armate, ca formă a apărării, documentele fundamentale de apărare prevăd că ea reprezintă ansamblul măsurilor și acțiunilor desfășurate unitar de sistemul militar, în spațiul terestru, aerian și maritim, în scopul descurajării, zădărnirii și respingerii oricărei agresiuni militare care ar leza interesele fundamentale ale României.

Statul român își concepe, organizează și pregătește din timp de pace, în plan militar, apărarea armată a țării, reprezentând componenta cea mai importantă a apărării naționale și, implicit, a celei colective.

În condițiile unui context conflictual, cu folosirea violenței militare împotriva României, apărarea armată reprezintă acțiunea fundamentală pentru realizarea obiectivului strategic al securității naționale.

---

\* General de brigadă, Șeful Direcției Medicale

În acest scop, un fundament extrem de important este faptul că apărarea armată se concepe și se planifică astfel încât să asigure, în orice condiții, capacitățile și disponibilitățile operaționale necesare desfășurării de acțiuni militare oportune, întrunite, dinamice, rapide și decisive, pe orice direcție și în orice condiții geoclimatice.

Conceptual, apărarea armată se adoptă atunci când se prevede o posibilă angajare militară a țării noastre într-o confruntare militară și constituie una din manifestările principale ale războiului.

Conducerea apărării armate se realizează de către organele constituționale ale statului român, cărora le revine sarcina de a stabili scopul strategic general al apărării armate, scop ce constă în zădărnicierea acțiunii forțelor agresoare, respingerea grupărilor inamice care au pătruns sau acționează pe teritoriul național, menținerea cu fermitate a unor zone sau raioane de importanță strategică și eliberarea părților din teritoriul național ocupate temporar de către agresor. Scopul se îndeplinește prin acțiuni militare de apărare sau / și ofensive, planificate și desfășurate prin operații combinate, întrunite sau independente ale forțelor armate, urmărindu-se îndeplinirea unor obiective de importanță strategică, operativă sau tactică.

Tuturor acestor probleme, strategia militară românească trebuie să le găsească rezolvări adecvate, mai ales în ceea ce privește întrebuințarea și acțiunile forțelor sistemului militar, astfel: realizarea unei capacități acționale independente, dar și integrate, a categoriilor de forțe ale armatei; crearea posibilității modularii și demodularii rapide a grupărilor de forțe în funcție de natura și amploarea acțiunilor agresive; operaționalizarea cât mai rapidă a unor forțe și mijloace; un grad sporit de agilitate acțională, atât pe plan zonal, cât și pe întregul teritoriu național; asigurarea conducerii strategice prin constituirea unor comandamente operaționale, cu o înaltă capacitate decizională.

Apreciem că pe parcursul diferitelor etape ale procesului de transformare, forțele armate vor fi capabile să facă față exigențelor naționale și colective (ale Alianței), ceea ce necesită, permanent, modernizarea apărării armate. O primă fază a modernizării, în acest sens, trebuie să fie proiectarea unor forțe capabile să răspundă adecvat riscurilor de natură armată. În prim-planul organizării structurii forței, opinăm că trebuie să stea dimensiunea și nivelul de pregătire al acesteia. În actualul mediu geopolitic și geostrategic continental și regional, perioada dinaintea războiului, denumită perioada de tensiune/criză, a devenit tot mai complexă, mai ales în ceea ce privește conținutul și modul de derulare a unor evenimente ce se manifestă pe multiple planuri. Această perioadă parcurge, inevitabil, diferite stări, în cadrul cărora, posibilia beligeranți desfășoară activități și acțiuni pentru pregătirea trecerii la agresiune sau conflict armat și consolidarea apărării.

În acest context, denumirea stărilor, conținutul și durata acestora, măsurile și acțiunile care se preconizează să se execute, trebuie să fie definite în plan legislativ, pentru a fi recunoscute pe plan internațional și pentru a nu fi speculate, în sens provocator sau justificativ, de către un potențial agresor.

Evoluția fenomenului militar este impresionantă și necesită o adaptare permanentă. Integrarea în Alianța Nord-Atlantică a făcut ca apărarea armată să tindă spre modernitate, având câteva caracteristici importante: realizarea interoperabilității; conectarea Strategiei militare a României la Strategia militară NATO; alinierea la apărarea colectivă și la sistemul aliat al planificării apărării ș.a.m.d.

Efortul amplu de realizare a interoperabilității trebuie continuat în plan legislativ, prin elaborarea de norme interne sau adaptarea acestora, ale căror prevederi să asigure interoperabilitatea operațională, logistică și administrativă deplină cu structurile militare NATO.

Strategia militară a României, prin conținutul său, se conectează la Strategia militară a NATO, dar păstrându-și elemente de identitate națională, care se exprimă prin întrebuințarea și misiunile actualelor forțe și mijloace.

În sensul celor menționate, opinăm că armata se află în etapa de finalizare a procesului de transformare a sa dintr-o forță de apărare într-una de securitate.

O caracteristică importantă a apărării armate, în etapa de consolidare a integrării, este aceea a adoptării conceptului de apărare colectivă, care trebuie privită ca pe o posibilitate de ducere a

acțiunilor militare, de la nivel tactic până la nivel strategic, împreună cu structuri, forțe și mijloace aparținând NATO.

De altfel, s-au produs și se vor produce alte multe mutații profunde, atât de natură conceptuală, cât și de natură practică, pentru că, în context aliat vom avea multe drepturi, dar și responsabilități. Coerența procesului de reformă, managementul eficient al transformării, eforturile depuse pentru adoptarea, adaptarea și implementarea standardelor NATO, ca și realizarea interoperabilității cu structurile Alianței confirmă faptul că armata a devenit deja o forță de securitate credibilă și eficientă, deci performantă.

În epoca modernă, semnificația conceptului de securitate s-a oprit, deseori, la limitele dimensiunilor sale militare, fapt care a condus la o preocupare exclusivă a statelor pentru asigurarea apărării armate a teritoriului lor național, deci la pregătirea și consolidarea unui sistem de ripostă militară împotriva unei agresiuni din exterior. Diverse lucrări istorice, care analizează bipolarismul specific războiului rece, scot în evidență, ca o caracteristică a acestei perioade, exacerbarea laturii politico - militare a securității.

Dar, profunde schimbări care au avut loc la nivel mondial, în ultima perioadă, au impus și modificarea substanțială a noțiunii de securitate, aceasta căpătând o definiție complexă, integrând într-un concept atotcuprinzător toate domeniile vieții sociale: politic, economic, cultural, ecologic, spiritual, militar etc. În acest fel, securitatea se relevă ca un proces multidimensional. În cadrul său, apărarea armată are aceleași caracteristici. Dar, războiul bazat pe rețea va aduce, în curând, o multitudine de amintiri despre viitorul apărării armate.

Între acestea se află însuși procesul de integrare europeană și euroatlantică, proces care are o unitate și o coerență ce nu permit separarea diferitelor sale dimensiuni. Nu se poate vorbi de o integrare secvențială, numai în domeniul militar, economic, politic sau de altă natură. Din aceste motive, nu putem imagina o integrare economică, fără o componentă politică și militară, dar nici una pur militară fără cea economică și politico - diplomatică sau una politică fără suport economic și militar. De altfel, analiștii politico - militari au afirmat că o integrare în domeniul securității, fără un suport economic adecvat, poate fi apreciată ca o *formă fără fond*.

Aceasta va fi, deja, o altă provocare a viitorului apropiat.

## NOI OPORTUNITĂȚI ȘI RISCURI PENTRU ROMÂNIA ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

Mirela ATANASIU\*

*Consequently with the Romania's adhesion to the European Union, at 1<sup>st</sup> of January 2007, there were adopted special dispositions to ease and support the adhesion in proper conditions and although to protect the appropriate functioning of EU's policies and institutions.*

*By its adhesion to the European Union, Romania accepted to assume the rights and obligations coming from it for each member-state. As an inhabited practice, the Commission monitorize the community acquis application to assure the respect of those obligations.*

*Although, as for the countries entering into EU in 2004, in the Adhesion Treaty were enclosed salvagardation clauses and transitory disposals (for example, restrictions regarding the free movement of workers, access to the road transport networks, dispositions regarding the veterinary and fito-sanitary norms and for food safety). In the Adhesion Treaty is clearly prescribed if there are strong deficiencies in acquis application in the economic field, intern market, justice or internal affairs could be adopted salvagardation measures three years after the adhesion time.*

Uniunea Europeană este un conglomerat de variante naționale sau regionale diferite ale ordinii economice și sociale capitaliste, ea nereprezentând o variantă unică în sine. Pot fi cristalizate câteva trăsături de bază, comune tuturor variantelor naționale comasate în cadrul acesteia. Prima trăsătură de bază a capitalismului organizației constă în faptul că avem aici de-a face cu o ordine care nu este concepută numai la nivel național, ci care este reglementată în mare măsură la nivel suprastatal-comunitar. Trecerea fostelor competențe ale statului către Comunitate este un proces îndelungat, plin de contradicții, de reculuri și greșeli de evoluție.

Uniunea trebuie să facă față provocării de a se adapta permanent schimbărilor generate de o serie de factori, atât interni (adâncirea integrării, în paralel cu extinderea, îmbătrânirea și scăderea populației, necesitatea adaptării instituțiilor Uniunii, eficiența, transparența și legitimitatea deciziei la nivel comunitar, comunicarea cu proprii cetățeni), cât și externi (criza mondială a resurselor naturale și de materii prime, competiția venind din partea celorlalți poli de putere, dar nu numai, amenințarea teroristă, amenințări care țin de mediul înconjurător, cum ar fi schimbările climatice, dezastrele naturale, pandemii etc.).

În concluzie, UE este o construcție în mișcare într-un context internațional caracterizat, la rândul său, de o dinamică accentuată. Aceasta face ca profilul României să țină cont de oportunitățile existente, în scopul minimizării vulnerabilităților tipice unui stat nou membru UE, al promovării unor politici coerente, având ca obiectiv creșterea bunăstării cetățenilor români<sup>1</sup>.

Aderarea României, deși, normată de îndeplinirea acquis-ului comunitar, a fost însoțită și de o serie de măsuri de acompaniere post-aderare specifice, instituite pentru a preveni sau pentru a remedia deficiențele în domeniile siguranței alimentelor, fondurilor agricole, reformei sistemului judiciar și luptei împotriva corupției.

Pentru ultimele două componente a fost stabilit un mecanism de cooperare și verificare, cu definirea unor obiective specifice pentru a oferi cadrul necesar monitorizării progreselor în aceste domenii. Acest mecanism a fost instituit pentru a îmbunătăți funcționarea sistemului legislativ, administrativ sau judiciar și pentru a remedia deficiențele grave în lupta împotriva corupției. Scopul mecanismului de cooperare și verificare este de a asigura adoptarea acelor măsuri, care să garanteze românilor și celorlalte state membre că deciziile, normele și practicile administrative și judiciare din România corespund cu cele din restul Uniunii Europene. Progresele în domeniul reformei sistemului judiciar și în domeniul luptei împotriva corupției vor permite cetățenilor și întreprinderilor din România să se bucure de drepturile care le revin în calitate de cetățeni ai

---

\* Doctorand în Științe Militare și Informații la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate/Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

<sup>1</sup> [http://www.gov.ro/presa/integrare/12/strategie\\_post\\_aderare.pdf](http://www.gov.ro/presa/integrare/12/strategie_post_aderare.pdf)



Uniunii. În acest sens, Comisia Europeană trebuie să elaboreze semestrial câte un raport de acompaniere pentru toate domeniile urmărite.

Termenul „risc” este definit în Dicționarul Explicativ al Limbii Române drept „posibilitate de a ajunge într-o primejdie, de a avea de înfruntat un necaz sau de suportat o pagubă; pericol posibil”. Aceasta este doar un dintre definițiile vehiculate de experți. Cert este faptul că toate definițiile cad de acord asupra a două aspecte: riscul este legat de incertitudine și are consecințe asupra obiectivelor individuale, organizaționale, instituționale, statale, regionale, europene sau globale deoarece riscul afectează la toate nivelurile activității noastre.

Incertitudinile cu care ne confruntăm pot avea efecte atât pozitive cât și negative. Ele sunt cele care se pot concretiza în riscuri sau oportunități. În general, percepția asupra riscului are conotație negativă de „pericol posibil”. Și totuși, o bună aplicare a managementului riscului trebuie să ia în considerare atât riscurile cât și oportunitățile ce se pot ivi. Oportunitățile și amenințările sunt două fațete ale aceleași monede, ceea ce înseamnă că trebuie gestionate împreună. Orice oportunitate care se întrezărește are și posibile dezavantaje pe care le poate aduce și care trebuie luate în calcul. De asemenea, concentrarea statului român asupra posibilelor amenințări trebuie să ia în considerare nu doar modalitățile de reducere a consecințelor negative, ci și soluții prin care să se creeze beneficii pentru noi.

Deși pare că unele riscuri (sau toate) pot fi tratate în termeni de costuri, este bine ca, metodologic, riscurile să fie considerate “specie” distinctă. Riscurile integrării sunt riscuri asumabile, în perspectiva termenului lung, dar, pe termen scurt, este bine ca ele să fie identificate, în scopul proiectării de sisteme de “apărare” sau de reconversie a lor. Riscurile care nu pot fi evitate trebuie tratate în termeni de crearea a unui cadru de mișcare a lor care să asigure nu numai acoperirea lor cât mai mare, dar și identificarea eventualelor efecte pozitive care le pot însoți. În fond, toată arta managerială (inclusiv a managementului guvernamental) constă în a gestiona riscurile.

## **I. Situația inițială aderării**

Pentru a adera la Uniunea Europeană, toate statele candidate trebuie să îndeplinească o serie de criterii politice și economice și să transpună în întregime legislația și standardele europene.

Principalele probleme cu care România se confrunta înaintea aderării erau corupția și necesitatea consolidării reformei din justiție prin întărirea transparenței, eficienței și imparțialității sistemului judiciar. Aceste probleme au fost rezolvate în mare măsură, înregistrându-se progrese semnificative în perioada imediat premergătoare raportului în ceea ce privește desăvârșirea cadrului legislativ anticorupție<sup>2</sup>. Rezultatele obținute în reforma în domeniul justiției sunt palpabile: modul de interpretare și aplicare a legilor este în curs de armonizare iar numărul personalului angajat în sistemul judiciar este în creștere. A fost consolidat cadrul legislativ ce sprijină reforma prin adoptarea legii cu privire la mediere. A fost demarată revizuirea fundamentală a Codului Civil, a Codului Penal, a Codului de Procedura Civilă și a Codului de Procedură Penală. România trebuie să asigure acum o interpretare și aplicare mai consistentă a legilor.

Printre criteriile economice ce trebuiau îndeplinite pentru aderare se numărau: transpunerea și implementarea legislației și standardelor UE; agenții de plată complet operaționale, acreditate pentru a gestiona plățile directe către fermieri și alți beneficiari ai sistemelor de sprijin din cadrul politicii agricole comune și stabilirea unui sistem integrat de administrare și control (IACS) funcțional destinat utilizării fondurilor agricole ale UE; siguranța alimentară; sistemele IT pentru administrarea taxelor, ce trebuie să fie interoperabile cu cele din restul Uniunii pentru a permite colectarea corectă a TVA pe întreaga piață internă; asigurarea de răspundere civilă.

---

<sup>2</sup> Concluziile Raportului de monitorizare cu privire la pregătirea României pentru aderarea la UE cu nr. MEMO/06/346, Bruxelles, 26 septembrie 2006, p. 1.

## II. România – un an post-aderare

În Europa lărgită, România este nevoită să-și formuleze opțiunile într-un context în care problematica integrării ajunge să fie semnificativ distinctă de cea a familiarizării cu cerințele de *acquis* specifice negocierilor de aderare; deși importanța acestui tip de probleme nu se reduce, este vorba acum de un nivel din ce în ce mai ridicat al interdependențelor între țările membre, care reclamă un alt tip de comportament strategic. Raportarea la mecanismul deciziei se face în principal pe două coordonate: poziționarea față de provocările imediate ale integrării și apartenența la anumite coalitii de interese. Aceste două direcții, ce surprind pe lângă dependența de mecanismul comunitar format al elaborării politicilor și, respectiv, independența și interdependența interacțiunii strategice, formează sursele esențiale pentru ordonarea preferințelor naționale în participarea la procesul de decizie.

### II.1 Oportunități deschise de integrare

Uniunea Europeană poate aduce în acest context, atât direct, cât și indirect, un plus de stabilitate, deoarece riscurile apariției unei confruntări militare tradiționale pe continentul european s-au diminuat semnificativ. Interesele și obiectivele de securitate actuale ale statelor europene favorizează cooperarea și solidaritatea. Mediul de securitate internațional este influențat pozitiv de procesele de integrare europeană și euroatlantică.

Prin această abordare, Uniunea Europeană poate contribui semnificativ la realizarea unui sistem de securitate multilateral, care să permită edificarea unei lumi mai prospere, mai echitabile și mai sigure.

Beneficiile care decurg din calitatea de stat membru sunt numai potențiale. Din acest motiv, România are nevoie de definirea clară a intereselor proprii, susținerea lor activă, dar de o manieră consensuală cu celelalte state membre, coordonare, reprezentare, participare activă, voință politică și apoi implementare, monitorizare și fructificarea rezultatelor.

Misiunea generală a României odată cu oferirea acestei oportunități prin aderarea la UE este acela de a-și valorifica la maxim noua sa calitate, de a transforma beneficiile potențiale (oportunitățile) în realități.

Obiectivul strategic al României, pe de altă parte, îl reprezintă convergența cu statele membre ale Uniunii Europene, în termeni de bunăstare individuală a cetățenilor săi și a societății ca întreg.

Principalul beneficiu al aderării României la Uniunea Europeană îl reprezintă consolidarea unui sistem legislativ și instituțional modern. Adăugând la aceasta și accesul pe Piața Internă, precum și asistența financiară, se poate estima că România are asigurate premisele unei convergențe relativ rapide cu UE. Pe de altă parte însă, obținerea statutului de membru al UE a fost o condiție necesară, dar nu suficientă pentru maximizarea beneficiilor aderării. Continua aplicare și consolidare a sistemului legislativ și instituțional după momentul aderării sunt fundamentale.

Politica externă a țării noastre trebuie să se focalizeze pe protejarea intereselor sociale și economice ale cetățenilor români, precum și pe promovarea și protejarea intereselor economice, politice și militare ale României, în concordanță cu poziția sa geostrategică. De asemenea, politica externă trebuie să ia în considerare participarea activă la construcția instituțională și culturală a Marii Europe.

Actorii politici au utilizat resursele și consilierea oferite de instituțiile internaționale financiare și organizațiile internaționale – în primul rând, cele ale Uniunii Europene – pentru revigorarea procesului de transformare și depășirea anumitor blocaje. În pofida cadrului procesului de accesie la UE, România a rămas un partener relativ dificil pentru organizațiile neguvernamentale.

Aderarea la Uniunea Europeană a integrat România într-o nouă dimensiune a gestionării afacerilor interne. Cerințele alinierii la politicile europene în materie au determinat realizarea de reforme importante structurale și funcționale și impun continuarea acestora. Adaptarea instituțiilor și politicilor interne la legislația și practicile europene, în special în arii de maximă importanță precum controlul frontierelor, aderarea la spațiul Schengen, migrația, cooperarea polițienească și

combaterea crimei organizate constituie o cerință esențială pentru securitatea României, dar și a UE în ansamblul său. Rolul și responsabilitatea României sunt cu atât mai importante cu cât granița sa de Est va fi granița externă a Uniunii pe termen cel puțin mediu, până la momentul unor viitoare extinderi. România trebuie să continue investițiile angajate în implementarea sistemului integrat de management al frontierelor și să susțină orice altă dezvoltare a acquis-ului în domeniul managementului frontierelor care ar contribui la îmbunătățirea situației actuale din punctul de vedere al securității continentului european.

În plus, recunoscând presiunea migratoare extrem de mare de la frontierele Uniunii, România trebuie să susțină marile proiecte actuale europene în materie de control al migrației, care au ca obiectiv reducerea acestei presiuni.

## ***II.2 Noi riscuri și abordări ale acestora din prismă europeană***

Securitatea reprezintă o problemă esențială a existenței societății umane, iar definirea sa este un subiect foarte important în documentele oficiale ale multor organizații internaționale.

Principalele tipuri de riscuri ce amenință România după integrarea în UE sunt militare și non-militare.

### ***a) Riscuri militare***

Uniunea Europeană nu mai este amenințată, în prezent, de conflicte de tip clasic, în schimb se confruntă din ce în ce mai frecvent cu o serie de amenințări asimetrice, greu predictibile și mult mai greu de contracarat. Trei dintre aceste tipuri de amenințări de tip militar se impune a fi marcate în mod special:

- *Terorismul internațional*, care reprezintă o amenințare strategică. Acest nou tip de terorism este legat de mișcări religioase fundamentaliste care au cauze deosebit de complexe. Dincolo de riscurile imediate, terorismul amenință deschiderea și toleranța specifice societăților democratice. Noul tip de terorism diferă de cel din deceniile precedente deoarece pare a fi interesat de utilizarea violenței nelimitate și de producerea de pierderi masive. Pentru acest tip de terorism, exemplificat de rețeaua Al-Qaeda, Europa este atât o țintă, cât și o bază de lansare a atacurilor.

- *Proliferarea armelor de distrugere în masă* reprezintă o altă importantă amenințare la adresa păcii și securității țărilor și popoarelor din UE. În prezent are loc o diseminare periculoasă a armelor de distrugere în masă, mai ales în zona Orientului Mijlociu. Prin intermediul acestor arme un grup terorist de mici dimensiuni poate provoca pierderi care anterior nu puteau fi cauzate decât de armate ale unor state naționale.

- *Existența unor structuri statale slabe (failed states) și amplificarea crimei organizate*. În unele state sau regiuni precum Somalia, Liberia, Afganistan, Bosnia și Herțegovina, Serbia și Muntenegru, Kosovo etc., dezorganizarea instituțională, corupția la nivel înalt, conflictele civile și accesul la arme au determinat întărirea pozițiilor crimei organizate. Aceste situații sunt amenințări la adresa securității, prin sprijinirea traficului de droguri, a celui de ființe umane și a terorismului<sup>3</sup>.

Aceste tipuri de amenințări la adresa securității Europei sunt localizate și în Balcanii Occidentali, Europa Răsăriteană și Asia Centrală.

Ca răspuns la aceste noi pericole, statele Europei, în primul rând cele cu potențial economic și militar semnificativ, au în vedere noi principii de organizare a securității regionale și globale bazate pe democrație, guvernare eficientă și respectarea legilor. Democrația, guvernarea eficientă și respectarea, legilor, în calitate de noi principii ale securității globale, presupun ca relațiile dintre state să țină cont de existența unor interese divergente, fără a face apel la utilizarea forței ca metodă de rezolvare a conflictelor.

Față de amenințările de tip nou la adresa securității, Uniunea Europeană poate răspunde prin trei obiective strategice:

- *asigurarea stabilității și bunei guvernări în vecinătatea imediată*. Aceasta va implica extinderea zonei de securitate din jurul Europei și asigurarea că statele din această zonă (Europa de

---

<sup>3</sup> Mureșan L., et all, **Politica europeană de securitate și apărare – elemente de influențare a acțiunilor României în domeniul politicii de securitate și apărare**, București, 2004.

Est, Balcanii de Vest, statele din zona Mediteranei) sunt bine guvernate. Acest obiectiv va implica, totodată, continuarea și dezvoltarea implicării Europei în soluționarea conflictului arabo-israelian;

- *crearea unei ordini internaționale bazate pe un multilateralism eficace.* Într-o lume caracterizată de globalizare (amenințări globale, piețe globale, mijloace mass-media globale), securitatea și prosperitatea depind de existența unui sistem multilateral eficace. De aceea, unul dintre obiectivele Uniunii Europene trebuie să fie dezvoltarea unei societăți internaționale puternice, caracterizate de existența unor instituții internaționale eficiente, precum și de existența unei ordini internaționale bazate pe respectarea legilor, în primul rând a principiilor înscrise în Carta Organizației Națiunilor Unite. Calitatea societății internaționale depinde de calitatea guvernelor ce o compun. Cea mai bună apărare pentru securitatea europeană este dată de existența unei lumi formate din state democratice bine conduse. De aceea, răspândirea bunei guvernări, combaterea corupției și a abuzului de putere, instaurarea domniei legii și protejarea drepturilor omului sunt cele mai bune mijloace de a întări ordinea mondială. În acest context, un element important al acestei noi ordini internaționale este considerată a fi cooperarea transatlantică în cadrul NATO;

- *pregătirea unui răspuns la amenințările de tip nou.* Acest răspuns a inclus pachetul de măsuri antiteroriste adoptat după 11 septembrie 2001, sprijinirea măsurilor de neproliferare a armelor de distrugere în masă și asistarea statelor cu structuri slabe sau instabile din Balcani, Afganistan, Timorul de Est și Africa. Identificarea unor răspunsuri la noile amenințări trebuie să pornească de la faptul că acestea survin adesea la mari depărtări, sunt mai dinamice și mai complexe. De aceea liniile de apărare vor trebui de multe ori să se afle în străinătate. Caracterul dinamic va necesita mutarea accentului pe prevenirea crizelor și a amenințărilor. Caracterul complex va necesita și soluții pe măsură care vor include controlul exporturilor, presiuni economice, politice sau chiar militare. Uniunea Europeană dispune de toate instrumentele pentru adoptarea unor astfel de soluții complexe. În realizarea obiectivelor sale de securitate și apărare Uniunea Europeană nu va putea face abstracție de necesitatea menținerii unor relații privilegiate cu SUA. În același timp însă, Uniunea Europeană va trebui să își dezvolte colaborarea cu alți actori importanți de pe scena mondială. În acest sens se vor dezvolta relații strategice cu Rusia, Japonia, China, Canada și India, fără ca vreuna din aceste relații să aibă un caracter de exclusivitate.

#### *b) Riscuri economice*

Pe lângă riscurile de tip militar relativ cunoscute mai apar și unele emergente asupra individului de unde se resimte necesitatea accentuării elementelor ce țin de securitatea individului odată cu integrarea în Uniunea Europeană.

Riscurile integrării României în UE sunt diferite în funcție de orizontul de timp pentru care se face analiza (scurt sau lung). Aici vor fi considerate doar riscurile care ar putea apărea pe termen scurt, adică în perioada imediat următoare (1-2 ani) după momentul aderării. De asemenea, mai facem o reducere de sfera de cuprindere și anume vom trata doar riscurile care sunt generate, pe termen scurt, de aderare, din perspectiva României.

Deși pot fi imaginate tipologii mai diversificate pentru riscurile aderării, aici vom folosi un criteriu care pare, de departe, cel mai relevant din perspectiva efectului asupra economiei (instituțiilor, societății) românești: criteriul comportamentului economic vizat. În acest sens, am identificat următoarele categorii de riscuri:

- Riscul de capilarizare a fluxurilor economice, la nivelul noului sistem integrativ: în principiu, riscul de capilarizare a fluxurilor economice nu înseamnă altceva decât implicațiile generate de orientarea spontană (parțial, poate fi și instituționalizată) a oricărei resurse economice (forță de muncă, capital fizic, bani) spre costul minim de oportunitate al fructificării sale sau spre beneficiul maxim al fructificării sale. În acest sens, pot apărea următoarele reorientări ale acestor fluxuri, cu implicațiile corespondente:

- ieșiri masive de capital bănesc (ieșiri valutare nete) din economia națională (inclusiv din sistemul bancar) spre celelalte state membre, luând în considerare nu numai gradul superior de fructificare a capitalului bănesc, dar și securitatea aceluia capital sau randamentul superior de utilizare a lui ca și capital productiv; acest risc se va produce, desigur, cu o probabilitate mai mare

în condițiile deschiderii contului de capital neânsoțită de anumite măsuri de control care să minimizeze efectul destabilizator al ieșirilor nete de capital asupra echilibrului extern;

- ieșiri masive de forță de muncă spre piețele de muncă ale statelor membre. Deși un asemenea flux are și implicații pozitive (asupra contului curent, asupra cheltuielilor cu indemnizațiile de somaj sau asupra creșterii calificării forței de muncă), în general, efectul negativ va fi predominant (scăderea potențialului economic curent al țării, prin reducerea produsului intern brut potențial);

- reducerea capacității băncii centrale naționale (chiar în interiorul principiului subsidiarității concedat de banca centrală europeană) de a controla politica monetară, prin faptul că băncile comerciale rezidente pot apela la credite bancare de ultima instanță, la rescontări sau la vânzări de valută (până la adoptarea efectivă a monedei euro) la oricare bancă centrală din statele membre;

- intrări masive, pe “nișe libere”, ale infrafracționalității internaționale, îndeosebi trafic de droguri, arme sau carne vie;

• Riscul de capturare a pieței: acest risc se referă la faptul că, dat fiind gradul mediu de competitivitate al bunurilor și serviciilor din actualele state membre mai mare decât cel al bunurilor și serviciilor autohtone, piața de bunuri și servicii internă va deveni captivă ofertei externe (în condițiile acceptate ale liberei circulații a bunurilor economice). Deși la unele bunuri (cum ar fi cele din agricultură) sau servicii (cum ar fi cele de turism rural sau montan) România poate dezvolta o competitivitate în afara considerentelor de preț sau calitate (mizând pe aspecte de ecologie sau de specificitate naturală), balanța rezultantă a acestor “conpetiții” va fi cu siguranță negativă;

• Riscul de efecte asimetrice ale șocurilor instituționale comunitare: politicile guvernamentale comunitare vor avea în vedere “media” structurilor, standardelor, situațiilor etc. la nivelul sistemului integrat. Ca urmare, o anumită măsura de politică guvernamentală (politica monetară, fiscală, socială comercială etc.) va putea produce efecte asimetrice (chiar adverse, la limită) într-o economie care se “abate” de la standardul luat în considerare la proiectarea măsurii respective. Deși realizarea unui grad mare de convergență a economiei românești cu economia comunitară va putea reduce mult din această asimetrie de efecte ale șocurilor instituționale comunitare, cel puțin pe termen scurt, după aderare, riscul unor asemenea efecte a rămas actual și important;

• Riscul de import de uzură morală: economiile emergente care aderă la UE se pot confrunta cu un risc specific și anume acela că, în complexul economic național, să se transfere ramuri, subramuri sau activități ori subactivități economice care, la nivelul statelor membre actuale, sunt considerate indezirabile din motive diverse (poluante pentru mediul înconjurător, cu randamente economice inacceptabil de scăzute, dezonorante pentru persoanele implicate etc.)

De asemenea, printre noile amenințări se numără și cele biologice, fizice și psiho-sociale asupra lucrătorilor din mediul de lucru european. În ultimii zece ani, mass-media a sensibilizat opinia publică în legătură cu riscurile biologice, cum ar fi antraxul, ca urmare a activităților bioteroriste, sindromul respirator acut sever (SRAS) și amenințarea gripei aviare. Însă, agenții biologici sunt omniprezenți și, în multe locuri de muncă, lucrătorii se confruntă cu riscuri biologice foarte grave.

Două dintre principalele preocupări evidențiate – riscurile de securitate și sănătate în muncă (SSM) legate de pandemii și de prezența la locul de muncă a organismelor rezistente la medicamente – ilustrează cât este de important ca riscurile biologice să fie tratate la nivel **global și printr-o cooperare între discipline** cum ar fi SSM, sănătatea publică, sănătatea animalelor, protecția mediului și siguranța alimentară. Cele mai importante 10 probleme care se nasc sunt:

- riscuri profesionale legate de pandemii;
- evaluarea dificilă a riscurilor biologice;
- expunerea lucrătorilor la microorganismele rezistente la medicamente;
- lipsa informațiilor privind riscurile biologice;
- întreținerea necorespunzătoare a sistemelor de aer condiționat și de alimentare cu apă;
- formarea necorespunzătoare a personalului autorităților locale din domeniul securității și sănătății în muncă;

- riscuri biologice în uzinele de tratare a deșeurilor;
- expunerea combinată la bio-aerosoli și substanțe chimice;
- endotoxine;
- mușegai în locurile de muncă închise<sup>4</sup>.

Alte riscuri ce vizează direct indivizii, care interacționează la nivel european la locul de muncă sunt cele fizice determinate de factori precum: nivel de zgomot, vibrații, temperatură, radiație non-ionizantă sau ionizate, utilaje sau procese de muncă, radiații ultraviolete etc.<sup>5</sup>

Riscurile psiho-sociale se datorează modului în care munca este destinată, organizată și gestionată, dar și contextului economic și social al mediului de lucru european, ce duc la creșterea stresului și chiar la deteriorarea gravă a sănătății fizice și mentale. Principalele astfel de riscuri sunt:

- contracte nesigure în contextul unei piețe de muncă instabile;
- vulnerabilitatea crescută a lucrătorilor în contextul globalizării;
- noi forme de contracte de muncă;
- sentimentul lipsei de siguranță a locului de muncă;
- forță de muncă înaintată în vârstă;
- program de lucru prelungit;
- intensificarea muncii;
- producție și externalizare competitive;
- exigențe emoționale mari la locul de muncă;
- un echilibru necorespunzător între viața profesională și viața privată.

În acest sens, Uniunea Europeană a inițiat o Strategie de reducere până în 2012 cu 25 % a accidentelor de muncă și bolilor profesionale<sup>6</sup>.

Un alt tip de risc este cel de natură economică. Integrarea României în Uniunea Europeană a adus pentru firmele românești noi posibilități, dar și noi riscuri, mai ales pentru cele care nu sunt pregătite să țină piept concurenței. Costurile pentru certificarea sistemelor de management al calității sau al mediului, obținerea etichetei ecologice pentru produse, dar și lipsa de promovare pe piața internațională sunt piedici în calea succesului companiilor românești. O firmă "bine informată" caută tot timpul soluții. Una dintre acestea ar putea fi un ajutor din banii alocați de stat pentru cercetare, dezvoltare și inovare.

În noul context al integrării vechile măsuri naționale încetează să mai fie valabile și se trece la cele noi europene cu aplicabilitate imediată: suspendările autonome de taxe; sistemul reducerilor/excepțiilor de taxe; noi prohibiții și restricții; măsuri anti-dumping, compensatorii sau anti-subsvenții; politici sectoriale ce privesc agricultura, industria textilă sau siderurgică etc.

Acordurile fiscale ale României cu diferite state din regiune (Moldova, Serbia, Macedonia, Albania, P-16, SGPC) au fost denunțate la aderare și, de asemenea, se anulează și preferințele pentru diferite acorduri preluându-se cele ale UE, România devenind donator de preferințe tarifare (SGP) și supunându-se unor noi reguli/documente/condiții de origine.

### ***II.3 Europeanizare, globalizare, mondializare***

Procesul de raliere la Uniunea Europeană și de adaptare la valorile europene prin adecvarea vieții economice, sociale, politice, economice etc. la aquis-ul comunitar reprezintă unul dintre pașii spre globalizare.

Globalizarea este un proces tipic occidental ce lărgeste cadrele determinante ale schimbării sociale la nivelul lumii ca întreg. Astfel, în timp ce schimbarea socială a fost inițial abordată în cadre locale, regionale și naționale, acum centrarea este asupra internaționalizării și globalizării. A crescut interesul în explicarea relațiilor dintre unitățile teritoriale și lumea ca întreg, discuțiile

<sup>4</sup> **Raportul nr. 68 cu privire la previziunile experților privind riscurile biologice emergente legate de securitatea și sănătatea în muncă (SSM)**, Agenția Europeană pentru Sănătate și Securitate în Muncă, Belgia, 2007.

<sup>5</sup> **Raportul experților asupra riscurilor fizice emergente legate de siguranța și sănătatea la locul de muncă**, Observatorul de risc nr. 1 al Agenției Europene pentru Siguranță și Sănătate în Muncă, Luxemburg, 2007.

<sup>6</sup> <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/204&format=HTML&aged=0&language=RO&guiLanguage=en>

purtându-se asupra problemelor cu privire la „legătura micro-macro”, „raportul local-global” și la analize multi-nivel. Problema care rămâne deschisă este cea referitoare la modul în care s-ar putea merge dincolo de enumerarea simplă a diferiților indicatori ai globalizării precum operațiunile corporațiilor multinaționale și transnaționale, comunicațiile prin satelit, existența unei limbi universal acceptată, problemele ecologice ale lumii actuale sau abordarea globală a problemelor de securitate și pace.

Globalizarea se numără printre cele mai importante schimbări sociale cu care se confruntă lumea de azi. Multe dintre problemele fundamentale din prezent, cum ar fi cele ecologice sau evitarea unei confruntări militare la scară mondială sunt, în ceea ce privește scopul, de importanță mondială. În ciuda creșterii accentuate a interdependenței economice și culturale, sistemul mondial este caracterizat prin inegalități și divizat într-un „mozaic” de state, ale căror preocupări pot fi comune însă și divergente. Nu există o dovadă clară a unui consens politic, în viitorul apropiat, care va depăși interesele conflictuale ale statelor. Un guvern mondial poate apărea în cele din urmă însă aceasta va fi rezultatul unui proces destul de îndelungat. În multe sensuri lumea devine mai unită, iar unele surse de conflicte între națiuni tind să dispară. Totuși, diferențele mari între societățile puternic dezvoltate și cele sărace se pot constitui cu ușurință în sursele unor conflicte internaționale. Astfel, încă nu există nici o „agenie” mondială care să poată controla eficient aceste tensiuni sau să realizeze o redistribuire a prosperității și păcii în lume.

În acest sens, apreciem că globalizarea reprezintă un fenomen obiectiv, intrinsec, al societății umane, care s-a extins din nevoia de a găsi noi piețe de desfacere, de a liberaliza cât mai mult cu putință comerțul, de a facilita pentru toți accesul la resurse, mai ales la cele cu impact semnificativ asupra procesului de dezvoltare economică. Globalizarea reprezintă, totodată, un proces permanent și dinamic, care impune o nouă viziune a ordinii internaționale. Termenul folosit pentru a reda conținutul noțional al acestui fenomen poartă denumirea de mondializare în anumite arii geografice, cu precădere în spațiul francofon, pentru de a pune în evidență nuanțe specifice ale procesului. Ca urmare a extinderii și adâncirii legăturilor transnaționale în sfere ale vieții economice, politice, sociale și culturale, tot mai largi și mai variate, cu implicație directă asupra globalizării activităților, cerând la rândul lor o soluționare globală, este acceptat pe scară tot mai largă termenul globalizare. Prin mondializarea pieței se creează posibilitatea pentru comprimarea spațiului planetar comunicațional, pentru intensificarea și permanentizarea schimburilor și cooperării între popoare, culturi și civilizații. Este posibilă, totodată, conectarea indivizilor unii cu alții, în scopul de a se evita izolarea și, de a facilita, de a accelera și de a face mai puțin scumpe schimburile, interacțiunile, comerțul.

Fenomenul globalizării se manifestă la toate nivelurile societății contemporane. Liberalizarea schimbului de mărfuri, transferul de idei, de cunoștințe, de informații, de concepte și de inovații au imprimat dinamism și amploare fenomenului globalizării, indiferent de momentul în care s-a desfășurat acesta, ceea ce îi oferă un caracter integrator. În mod firesc, constatăm că procesul de globalizare a piețelor antrenează după sine și globalizarea în universul mărfurilor. Un produs finit reprezintă tot mai mult rezultatul combinării unor materiale și servicii provenind deseori din diferite colțuri ale lumii. Cursul spre globalizarea piețelor și intensificarea activității competiționale determină întreprinderile mondiale să dezvolte produse adaptabile, care să răspundă mai bine cerințelor pieței mondiale, inclusiv printr-o comunicare specifică noilor condiții de piață. Tendința de mondializare a economiei atrage după sine și apariția segmentelor de clientelă transnațională, respectiv mondializarea gusturilor consumatorilor. Observăm, totodată, că tendințele de globalizare economică, manifestată inclusiv prin tentativele de globalizare a piețelor de mărfuri, și de liberalizare a schimburilor comerciale internaționale s-au manifestat în paralel cu procesele de integrare economică. Concluzii

România este evident înclinată să urmeze un model tradițional de creștere/dezvoltare, prin imitare, în timp ce șansele actuale de ajungere din urmă țin exact de domeniul în care suntem foarte deficitari, adică de inovare.

România are, deocamdată, de soluționat mari probleme de dezvoltare economică, iar a se raporta direct la obiectivele Lisabona pare, într-adevăr, a fi nerealist. Problemele economice ale

unei țări, prioritățile acesteia diferă în funcție de stadiul dezvoltării în care aceasta se află, de nevoile aceluia stadiu. România încă se află în faza în care atractivitatea pentru investitori se bazează pe prezența unor resurse ieftine, iar nevoile de investiții pentru modernizare, în special în infrastructură, sunt uriașe, înainte de a reuși saltul spre competitivitate preponderent prin inovare. Totuși, anumite evaluări în contextul Lisabona sunt utile pentru a se cunoaște unde se plasează România, la un moment dat, în raport cu actualii și viitorii membri ai UE, dar și pentru a prelua din timp anumite orientări și în acest domeniu, conform noii filosofii de guvernare. Faptul că ne aflăm la o anumită distanță în urma celorlalte țări evaluate nu înseamnă că nu trebuie să vizăm acele obiective care ne pot ajuta să progresăm în direcția spre care se îndreaptă UE în privința competitivității.

În ceea ce privește coordonarea internă a afacerilor europene, România trebuie să își definească și să își consolideze un mecanism instituțional puternic și unitar, care să permită formularea și susținerea rapidă și corectă a pozițiilor și intereselor naționale la nivel comunitar.

În domeniul relațiilor externe, România, ca stat membru NATO, ONU, OSCE și UE, va trebui să-și reconfigureze mecanismele de formulare a obiectivelor și infrastructura de promovare a intereselor naționale, în principal pe cele două direcții - europeană și transatlantică - și să valorifice în mod deosebit punctele lor comune: valorile democratice și nevoia de securitate.

O atenție deosebită se va acorda, în continuare prevenirii și combaterii terorismului, criminalității organizate, îndeosebi a migrației ilegale, a traficului de persoane, a traficului de droguri, a traficului cu arme și substanțe interzise.

România va intensifica participarea la cooperarea internațională în combaterea criminalității organizate și a altor amenințări neconvenționale la adresa securității și va continua dezvoltarea rețelei atașatorilor de afaceri interne și a ofițerilor de legătură, care își desfășoară activitatea în exterior.

România susține dezideratele cuprinse în Programul HAGA referitoare la implementarea principiului disponibilității pentru a deveni operațional la 1 ianuarie 2008 sau mai devreme.

Se va continua procesul de reformare și modernizare pentru toate structurile de aplicare a legii astfel încât să fie compatibile din punct de vedere procedural, tehnic dar și al calității resurselor umane cu structurile similare din celelalte state membre UE.

Se va acorda atenție pregătirii profesionale continue precum și capacității de cooperare efectivă cu agențiile de aplicare a legii din Statele Membre și cu organizațiile internaționale specializate.

Provocarea pentru perioada imediat următoare o reprezintă identificarea unei viziuni viabile împărțite de toți actorii societății, clasă politică, societate civilă etc.

### **Bibliografie**

Bondrea, Aurelian, **Starea națiunii 2000? România încotro?**, vol. I, București, Editura Fundației România de Măine, 2000.

Mureșan L., et all, **Politica europeană de securitate și apărare – elemente de influențare a acțiunilor României în domeniul politicii de securitate și apărare**, București, 2004.

**Mureșan, Liviu**, *Riscuri și provocări în scenariile și strategiile ante și post Praga 2002*, în Colocviu Strategic Nr. 6/iulie 2002, Academia de Înalte Studii Militare, Centrul de Studii Strategice de Securitate.

**Raportul nr. 68 cu privire la previziunile experților privind riscurile biologice emergente legate de securitatea și sănătatea în muncă (SSM)**, Agenția Europeană pentru Sănătate și Securitate în Muncă, Belgia, 2007.

**Concluziile Raportului de monitorizare cu privire la pregătirea României pentru aderarea la UE cu nr. MEMO/06/346**, Bruxelles, 26 septembrie 2006.

**Raportul experților asupra riscurilor fizice emergente legate de siguranța și sănătatea la locul de muncă**, Observatorul de risc nr. 1, Agenția Europeană pentru Siguranță și Sănătate în Muncă. Luxemburg, 2007.

<http://www.bertelsmann-transformation-index.de/180.0.html?L=1>



[http://cssas.unap.ro/ro/pdf\\_carti/romania-nato\\_ro.pdf](http://cssas.unap.ro/ro/pdf_carti/romania-nato_ro.pdf)  
[http://www.gov.ro/presa/integrare/12/strategie\\_post\\_aderare.pdf](http://www.gov.ro/presa/integrare/12/strategie_post_aderare.pdf)  
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/204&format=HTML> & aged  
=0&language=RO&guiLanguage=en  
[http://www.ier.ro/PAIS/PAIS3/RO/ST.7\\_RO\\_Final.PDF](http://www.ier.ro/PAIS/PAIS3/RO/ST.7_RO_Final.PDF).

# INTERESELE NAȚIONALE PRIVIND SECURITATEA MARITIMĂ LA MAREA NEAGRĂ

**Simona-Valentina MALEȘCU\***

*Taking into account the importance of maritime security, this paper analyzes the main reasons of considering maritime security a basic component of national security. It also identifies romanian national interests in maritime domain and presents the author's view on how to promote and protect national interests in this domain.*

## **Introducere**

Conceptul de securitate este unul foarte complex. Cu toată contribuția științifică a unor domenii precum Relațiile Internaționale, Studiile de Securitate sau Geopolitica, cunoașterea academică nu a dus la o definiție unanim acceptată a conceptului de securitate. Cu toate că persistă încă destule confuzii în definirea securității, un lucru pare destul de clar: securitatea nu înseamnă doar protecția fizică a subiectului de referință, ci implică și protecția economică, politică sau culturală a valorilor și intereselor unei națiuni. De aceea, formularea unei politici de securitate realiste trebuie să înceapă prin stabilirea unei definiții operaționale a securității și a unui set clar de criterii pentru evaluarea acestei politici. Modelul este suplu și trebuie să fie suficient de fin pentru a include chestiuni ignorate prea mult: sărăcia, migrația, traficul de persoane, riscurile de mediu, amenințări economice sau politice.

Așadar, securitatea națională devine un concept mult mai complex decât apărarea granițelor prin mijloace militare, dar este necesar un cadru conceptual și o metodologie rațională de evaluare a mediului de securitate și de identificare a amenințărilor reale și a intereselor naționale în acel context. Politica de securitate națională își propune să protejeze diferite entități: indivizi, stat regiuni sau sistemul internațional.

În concluzie, *politica de securitate națională poate fi definită ca un ansamblu de decizii ce privesc structurarea unei viziuni despre securitatea națională și interesele naționale, determinarea unor obiective strategice și elaborarea unor strategii naționale, dar și implementarea și evaluarea acelor strategii.*

Într-o democrație, elita politică, deținătoarea puterii prin delegare din partea poporului este cea care propune viziunea strategică (cum va arăta țara peste un număr de ani). Formularea viziunii strategice este o etapă de bază a politicii de securitate națională. La modul ideal, în procesul politicilor publice, elita politică și birocrăția definesc „*securitatea națională*”, construiesc alternative, selectează obiectivele necesare și recomandă strategii. Trebuie însă amintit că elaborarea strategiei de securitate națională nu este o practică universală a politicilor publice. În comunitatea euroatlantică se vorbește de seturi de strategii naționale, organizate la fiecare nivel strategic.

Chiar dacă nu există o teorie universală a strategiei, practica a impus utilizarea unor teorii de rang mediu, utile în formularea strategiei de securitate națională, dar și a unor seturi de „*bune practici*”, ca mijloc de alocare rațională a resurselor, în vederea îndeplinirii obiectivelor politicii de securitate națională.

Unul dintre criteriile fundamentale de analiză a succesului unei politici de securitate este acela de a câștiga războaiele. Pe timp de pace însă, criteriul de bază este acela de estimare a modului de îndeplinire a obiectivelor strategice pe baza unor costuri rezonabil definite.

Recent, a devenit o cutumă ca națiunile să-și elaboreze documente strategice publice, fie în cadrul unui singur document (strategia de securitate națională), fie printr-un set de documente. Strategia de securitate națională, ca document de planificare strategică, încearcă să pună de acord obiectivele strategice, stabilite de decidenții politici civili, cu resursele disponibile și să ofere mijloacele de realizare a lor. În concepția lui Arthur F. Lykke Jr., profesor la US Army War

---

\* Lector universitar/șef de lucrări, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

College, strategia de securitate națională „este o ecuație simplă, bazată pe trei piloni: obiective strategice, concepte strategice și resurse”<sup>7</sup>.

Geneva Centre for Democratic Control of Armed Forces propune un ghid general de elaborare a unei strategii de securitate într-un singur document care să cuprindă cel puțin trei părți. În prima parte, documentul trebuie să definească viziune statului privind securitatea națională, care să cuprindă definirea valorilor și intereselor naționale, obiectivele strategice și instituțiile de securitate. Partea a doua ar trebui să cuprindă evaluarea amenințărilor și oportunitățile prezente și viitoare legate de acele valori și interese și posibilități de cooperare internațională. A treia parte ar trebui să cuprindă sarcini și misiuni pentru instituții și să specifice resursele necesare.

Analizând aceste aspecte nu putem să nu remarcăm faptul că strategia de securitate națională se va construi în special în jurul valorilor și a intereselor naționale, problema principală rămânând definirea clară și rezonabilă a acestora. Iar dacă analizăm acest aspect în contextul realităților actuale vom constata că o caracteristică generală a definirii intereselor naționale ale statelor este raportarea lor la conceptul „*dezvoltării durabile*”. Cu alte cuvinte, provocarea constă în asigurarea reîntăririi mutuale a creșterii economice, bunăstarea socială și protecția mediului, iar aceste aspecte sunt aplicate tuturor domeniilor vieții economico-sociale, inclusiv domeniului maritim.

### **I. Securitatea maritimă, parte integrantă a politicii de securitate națională**

Administrarea relației socio-economice cu mările și oceanele lumii devine din ce în ce mai mult un obiectiv strategic nu numai pentru statele cu ieșire la mare dar și pentru alte state care nu se bucură de acest avantaj. Statele au în acest fel posibilitatea de a aplica dezvoltarea durabilă mărilor și oceanelor lumii, în prezent recunoscută drept o provocare globală majoră, strâns legată de schimbările climatice.

Datorită creșterii concurenței pentru spațiul marin și impactului cumulat al activităților umane asupra ecosistemelor marine, procesul decizional din domeniul maritim, fragmentat în prezent, devine inadecvat și necesită o abordare mai integrată și bazată de cooperare. Prea mult timp, politicile privind, de exemplu, transportul maritim, pescuitul, energia, supravegherea și controlul mărilor, turismul, mediul marin și cercetarea marină s-au dezvoltat separat, conducând uneori la ineficiență, incoerență și conflicte de utilizare. Este momentul ca toate aceste aspecte să fie integrate într-un cadru unic de administrare care să aplice abordarea integrată la toate nivelurile, precum și instrumente de politică orizontale și intersectoriale. Acest cadru nu poate fi altul decât acela oferit de strategia națională de securitate, un document de o importanță deosebită pentru toate statele lumii.

Într-adevăr, la acest început de mileniu, tot mai multe state își conturează politici, strategii și doctrine navale proprii, care arată orientarea clară a acestora către Oceanul Planetar. Acestea au menirea de a le oferi un orizont din ce în ce mai conturat în ceea ce privește cucerirea Oceanului Planetar și proiectarea sferelor de influență proprii în spațiile acestuia, așa cum bine surprindea profesorul John Hattendorf de la US Naval War College, care afirma că „scopul fundamental al strategiei maritime se concentrează pe controlul activității umane pe mare”<sup>8</sup>. Practic, este vorba de două aspecte care sunt esențiale, și anume: efortul de a stabili propriul control pe mare în zonele de interes și a îngădi acest lucru altora. Acest lucru însă se poate deduce în special din politicile și strategiile navale ale marilor puteri navale, celelalte state mai mici se mulțumesc, de regulă, cu definirea unor interese naționale ce depășesc cu puțin limita propriilor ape teritoriale.

Dacă analizăm preocuparea SUA pentru securitatea maritimă constatăm că aceasta nu mai este o preocupare doar a specialiștilor militari în domeniu, ci și a factorului politic național, respectiv a președintelui și guvernului acestei țări. În acest sens au fost adoptate directive speciale (*National Security Presidential Directive NSPD-41* și *Homeland Security Presidential Directive HSPD-13*) care tratează pe larg politica de securitate maritimă, conținutul lor stabilind că „*politica*

<sup>7</sup> Lykke, Arthur Jr., **Towards an understanding of Military Strategy**, US Army, 1989.

<sup>8</sup> John Hattendorf, *The Conceptual Foundations for Maritime Strategy in 21st Century*, African Defense Review, issue No. 18, Cape Town, 1994.

*SUA, direcțiile prioritare și acțiunile ce trebuie implementate pentru a îmbunătăți securitatea națională, atât pe plan intern, cât și pe plan extern prin protejarea intereselor maritime ale statului*”<sup>9</sup>.

Cea mai importantă prevedere din aceste directive este cea din capitolul IV, care arată că politica de securitate maritimă se implementează prin *Strategia Națională pentru Securitatea Maritimă* în redactarea căreia principalul rol îl au secretarii apărării și securității interne. Această strategie avea să apară în septembrie 2005 și vine să completeze setul de documente referitoare la securitatea națională a SUA. Totodată, prin această strategie s-a stabilit dezvoltarea a opt planuri (*National Plan to Achieve Domain Awareness, Global Maritime Intelligence Integration Plan, Interim Maritime Operational Threat Response Plan, International Outreach and Coordination Strategy, Maritime Infrastructure Recovery Plan, Maritime Transportation System Security Plan, Maritime Commerce Security Plan, Domestic Outreach Plan*), care au rolul de a detalia și completa conținutul acesteia, planuri ce vor fi actualizate permanent pentru a răspunde schimbărilor ce se pot produce în aria amenințărilor din domeniul naval<sup>10</sup>.

Federația Rusă este un alt stat în care preocupările pentru elaborarea unei politici și strategii maritime naționale au stat în centrul atenției. După încheierea războiului rece, destrămarea Uniunii Sovietice a marcat începutul unei perioade confuze care a generat căderea economică a Federației Ruse și acest fenomen a angrenat toate sectoarele sociale și economice, deci și domeniul naval. Aceste aspecte nu au rămas neobservate și a atras preocupări urgente din partea statului. De aceea în 1997, Rusia a ratificat Convenția ONU asupra Dreptului Mării, în 1998 a fost aprobat programul federal „*Oceanele Lumii*”, iar pe date de 27 iulie 2001, prin decret prezidențial, Președintele Putin a aprobat „*Doctrina Navală a Federației Ruse pe perioada până în anul 2020*”, autorul acesteia fiind amiralul Kuroiedov. Acest document subliniază faptul că „*pentru prima dată, Rusia a început, la nivelul statului, să formuleze o politică națională pe termen lung, ca o politică de stat în sfera activității maritime, complexă și consistentă, desemnată să consolideze interesele interne și internaționale ale Rusiei în dezvoltarea și folosirea resurselor oceanelor lumii*”<sup>11</sup>.

Această doctrină fundamentează întreaga activitate navală a Rusiei (militară, de grăniceri, civilă, industrie și construcții navale, cercetare științifică în domeniu, etc.) și are drept punct de plecare decretul prezidențial „*Despre o activitate maritimă avansată*” și rezoluția Guvernului Federației Ruse „*Despre măsurile de îmbunătățire a activității maritime în cadrul Federației Ruse*”. Aceste documente consfințesc o intensă activitate a Rusiei de fundamentare teoretică a politicii și strategiei navale.

Alte puteri navale, precum China sau India, în fundamentarea teoretică a politicii și strategiei navale nu au depășit aspectul militar al acestora. Astfel, doctrina strategică navală a Chinei a fost fundamentată în anii '80 de către amiralul Liu Huaqing stipulează că până în anul 2050 această țară va deveni o mare putere maritimă care să-și poată proiecta puterea pe tot Oceanul Planetar, iar în zona Oceanului Pacific și Indian va înlocui SUA. La fel, India, deși a revizuit mai vechea ei concepție defensivă centrată pe apărarea costieră, nu a depășit aspectul militar al acesteia, optând pentru o nouă doctrină care se regăsește într-o strategie agresiv competitivă și care țintește spre dezvoltarea forțe nucleare de descurajare minimă.

Așa cum arătam anterior, alte state, printre care se numără și România, nu au procedat în domeniul naval decât la definirea unor interese naționale stricte, uneori și acelea neclare, aflându-se într-un gen de „*așteptare strategică*”. Iar când asemenea așteptări se concretizează în politici și strategii de nivel regional, așa cum va fi de pildă politica maritimă a Uniunii Europene, lor nu le rămâne decât să se alăture acestor eforturi. Din acest motiv pentru România, din perspectiva unei țări membre a Uniunii Europene, viitoarea politică maritimă va trebui să se înscrie în prevederile generale ale politicii maritime europene.

<sup>9</sup> \*\*\* **Homeland Security Presidential Directive HSPD-13**, US Department for Homeland security, Washington DC, 21 dec. 2004.

<sup>10</sup> \*\*\***The National Strategy for Maritime Security**, The White House, Washington DC, Septembrie, 2005.

<sup>11</sup> V.I. Kuroiedov, M.V. Moskovenko, **Politica Maritimă a Rusiei**, Moscova, 2002.

## II. Considerații cu privire la componenta maritimă a securității naționale

Rolul României în amenajarea Mării Negre este crucial. România tinde să devină un actor important în regiune. România se plasează acolo unde se află, în Europa, iar regiunea Mării Negre reprezintă un spațiu de interes vital pentru securitatea sa națională. Revigorarea economică și integrarea în circuitul mondial de valori presupune obligatoriu și contribuția de maximă importanță a componentei maritime. În acest context ieșirea la mare este un atu pentru România. De aceea, **România este vital interesată** pentru: păstrarea integrității sale teritoriale a spațiului său riveran, precum și a granițelor maritime și fluviale; impunerea și păstrarea zonelor maritime de interes pentru exploatarea economică și desfășurarea nestânjenită a activităților în aceste zone; libertatea de mișcare pe căile de comunicații fluviale și maritime din Marea Neagră și alte spații maritime; apărarea infrastructurii din spațiul riveran și asigurarea stabilității în zonă și menținerea echilibrului ecologic pe mare și fluviu.

Având în vedere aceste aspecte se poate afirma că interesele navale ale României constituie parte componentă a intereselor naționale, economice și politico-militare ale statului. Interesele navale evoluează în timp, în funcție de puterea maritimă, puterea economică și situația politică a statului și se promovează prin negocieri și încheieri de tratate.

Apreciem că în acest moment interesele maritime ale României sunt determinate de faptul că: țara noastră este dependentă în mare măsură de aprovizionarea cu materii prime externe; exploatează cu succes subsolul marin și există perspective de dezvoltare în acest sens; peste 60% din schimburile comerciale ale țării se realizează pe căile de comunicații maritime și fluviale; obține importante venituri din exploatarea directă a mării și fluviului (transporturi navale, turism, construcții navale etc.); este interesată în menținerea echilibrului ecologic pe mare și fluviu; este interesată în promovarea și cunoașterea imaginii sale în lume, prezența drapelului național pe mările și oceanele lumii fiind o importantă contribuție în acest sens.

Pe de altă parte interesele maritime ale României depind de puterea maritimă proprie; ieșirea la mare și ponderea lungimii frontierelor maritime și fluviale; aprovizionarea cu materii prime externe pe căile de comunicații maritime și fluviale; exploatarea subsolului marin și perspectivele de dezvoltare ale acesteia; ponderea pe care o dețin în schimburile comerciale ale țării ce se realizează pe căile de comunicații maritime și fluviale; alte activități economice ce se desfășoară pe mare și pe fluviu - transporturi navale, turism, construcții navale etc.

Plecând de la aceste premise apreciem că în etapa actuală România este vital interesată asupra următoarelor aspecte: păstrarea integrității sale teritoriale în limitele granițelor terestre, maritime și fluviale; păstrarea nealterată a ieșirii pe Dunăre la Marea Neagră prin brațul Sulina, în principal, dar și prin brațele Chilia și Sfântu Gheorghe; asigurarea condițiilor pentru impunerea și păstrarea zonelor maritime de interes în vederea exploatarei economice și desfășurării nestânjenite a activităților în aceste spații; asigurarea stabilității în zonă; asigurarea libertății de mișcare pe căile de comunicații fluviale și maritime; apărarea infrastructurii din spațiul riveran; protecția mediului pe mare, fluviu și în deltă; participarea la acțiunile militare ale aliaților și partenerilor.

Apărarea și promovarea intereselor navale se realizează de către structurile specializate ale statului prin promovarea unor măsuri adecvate de natură politico-diplomatică, economică și militară și prin participarea țării noastre la inițiativele regionale de securitate.

Apreciem că puterea maritimă a țării noastre reprezintă elementul de bază al promovării intereselor naționale în spațiul maritim. Puterea maritimă reprezintă suma capacităților statului român de a-și implementa interesele sale în oceanul planetar folosind întinsul acestuia pentru dezvoltarea activităților politice, economice și militare, în timp de pace sau război pentru atingerea obiectivelor naționale în domeniu.

Elementele constitutive ale puterii maritime sunt: forțele și mijloacele navale militare, inclusiv cele ale Poliției de Frontieră, aviația maritimă și infanteria marină; marina comercială; infrastructura și resursele logistice, cuprinzând: bazele, porturile, punctele de aprovizionare și depozitele, șantierul naval, atelierul de reparatii nave, aeroporturile; sistemul de învățământ de marină; ligile și asociațiile profesionale în domeniu; componentele specializate ale mass-media; șantierul și firmele de profil naval; firmele, instalațiile și navele specializate în cercetarea și

exploatarea resurselor maritime, fluviale și subsolului marin; firmele și asociațiile care promovează turismul pe mare și fluviu și mijloacele din dotarea acestora; institutele de cercetare care activează în domeniul cercetării mediilor acvatice și logistica acestora.

Evoluția economică și politică a României este strâns legată de politica privind activitățile pe mare. O Românie dezvoltată va însemna în viitor și o Românie, putere maritimă.

Promovarea intereselor naționale ale țării noastre în spațiul maritim sunt supuse în prezent următoarelor riscuri și amenințări: escaladarea conflictelor interetnice și religioase în apropierea și chiar în interiorul României, amenințând integritatea și suveranitatea țării; limitarea libertății de navigație sau a activităților garantate de către legislația maritimă internațională; violarea granițelor maritime, fluviale sau terestre și desfășurarea unor acțiuni cu caracter terorist; acțiuni specifice războiului informațional și economic îndreptate atât împotriva societății civile cât și organismului militar; traficul cu armament, muniții și droguri; contrabanda cu materiale radioactive; emigrarea frauduloasă; poluarea; un posibil accident nuclear la centrala de la Cernavodă.

În conformitate cu Strategia de Securitate Națională a României, agresiunea armată directă împotriva litoralului românesc și în Dobrogea, rămâne o amenințare cu grad scăzut pe termen scurt și mediu. Cu toate acestea Forțele Navale vor fi în permanență pregătite pentru a realiza *supremația navală* în spațiul maritim de interes al României, iar în cadrul Alianței vor participa la realizarea obiectivului politico-militar propus, reprezentând o *forță navală credibilă*.

În condițiile complexității situației economico-politice, în special în spațiul Mării Negre, existența Forțelor Navale ale țării noastre reprezintă argumentul de fundal care conferă credibilitate politicii României de apărare a intereselor maritime.

În acest context, finalizarea cât mai rapidă a restructurării și trecerea la modernizarea Forțelor Navale reprezintă o prioritate de interes național. Reconstruirea și modernizarea Forțelor Navale trebuie să se raporteze în permanență la dezideratul: România trebuie să-și poată apăra singură interesele maritime în Marea Neagră, iar în celelalte spații maritime împreună cu aliații și partenerii săi.

Eventuala participare a unei componente navale românești, în structura permanentă a forțelor navale aliate, va fi un factor de sprijin în situarea politicii României în interiorul structurilor politice decizionale internaționale.

În conformitate cu Strategia Militară a României realizarea acestui deziderat se face pe baza următoarelor principii doctrinare: folosirea forței, soluție decisivă de ultimă instanță pentru apărarea intereselor naționale; organizarea și pregătirea Marinei Militare în vederea respingerii oricărei agresiuni în orice moment și pe orice direcție în zona de responsabilitate; organizarea și pregătirea FMM nu constituie amenințări la adresa forțelor navale ale altor state, acestea fiind folosite exclusiv pentru protejarea intereselor fundamentale ale statului român în ZO-SE, și de-a lungul cursului Dunării pe teritoriul național; acțiunile militare desfășurate de MM în caz de criză și la campanie, vor avea drept scop numai apărarea teritoriului național pe mare și fluviu și în nici un caz nu vor urmări cucerirea, ocuparea sau anexarea apelor teritoriale sau teritoriului altor state; continuarea riposteii armate pe mare, fluviu și pe uscat, la nevoie inclusiv în spațiul suveran al adversarului, până la învingerea definitivă a acestuia.

Structura Forțelor Navale cuprinde următoarele două tipuri de forțe. Supunem atenției componenta de *forțe puse la dispoziția NATO destinate apărării colective*, compuse din nave și genuri de forțe navale destinate ducerii acțiunilor de luptă împotriva navelor de suprafață, submarinelor, obiectivelor aero-terestre și de litoral, imediat și în orice condiții impuse de zona de acțiune, în conformitate cu prevederile articolului 5 din Tratatul Atlanticului de Nord. De asemenea, avem în atenție și *forțele și mijloacele pentru sprijin, generare și regenerare resurse* destinate capacitării și operaționalizării forțelor și mijloacelor care duc acțiuni de luptă.

Pentru îndeplinirea obligațiilor rezultate din inițiative/acorduri internaționale se pot constitui forțe și mijloace compuse din nave și genuri de forțe navale destinate ducerii acțiunilor de luptă împotriva navelor de suprafață, obiectivelor aero-terestre și de litoral, forțelor și mijloacelor din zona de acțiune sau executării misiunilor ce nu se încadrează prevederilor articolului 5 din Tratatul Atlanticului de Nord.

În scopul îndeplinirii misiunilor stabilite, genurile de Forțe Navale trebuie să răspundă următoarelor cerințe: să fie în măsură să realizeze cercetarea, descoperirea, supravegherea și avertizarea timpurie; să fie apte să desfășoare misiuni în cadrul național și internațional; să fie multifuncționale; să aibă rază mare de acțiune și putere de foc ridicată; să fie în măsură să îndeplinească misiuni în teatre de acțiune situate la distanțe mari față de locul de bazare; să fie capabile să acționeze eficient, atât pe mare și pe fluviu, cât și în zonele limitrofe asupra forțelor ce operează în medii diferite; să fie manevrabile și să poată acționa independent.

Pentru îndeplinirea misiunilor, Forțele Navale pot primi în subordine în anumite condiții, prin transfer de autoritate, unități aparținând altor categorii de forțe ale armatei sau pot să subordoneze acestora grupări de forțe.

Baza stabilirii misiunilor Forțelor Navale o constituie obiectivele politicii de apărare și prioritățile acesteia, principiile și conceptele strategice, evoluțiile mediului de securitate intern și internațional și hotărârile autorităților constituționale abilitate – Parlamentul României, Președintele României, Consiliul Suprem de Apărare a Țării, Guvernul României, Ministerul Apărării Naționale.

Forțele Navale constituie categoria de forță armată, destinată să desfășoare acțiuni militare, împreună cu celelalte categorii de forțe sau independent, în cadrul sistemului național de apărare ori în compunerea unor grupări internaționale, la pace, în situații de criză și pe timp de război, în apele naționale, maritime și fluviale, în spațiul terestru adiacent și cel aerian aferent, precum și în afara acestora.

Misiunile Forțelor Navale derivă din misiunile generale ale Armatei României și constau în: contribuția la securitatea României în timp de pace; apărarea României și a aliaților săi; promovarea stabilității regionale și globale, inclusiv prin utilizarea diplomației navale; sprijinirea instituțiilor statului și a autorităților locale în caz de urgențe civile.

Din misiunile generale rezultă modalitățile adecvate de acțiune a Forțelor Navale la pace, în situații de criză și pe timp de război.

În cadrul contribuției la securitatea României pe timp de pace, Forțele Navale execută următoarele acțiuni: descurajarea acțiunilor ilegale pe mare și pe fluviu prin prezența activă a navelor militare în raioane și pe rute cu risc ridicat; supravegherea comunicațiilor navale și intervenția în sprijinul autorităților naționale, pe mare și pe fluviu, pentru combaterea terorismului naval, a pirateriei și interzicerea traficului ilicit de substanțe sau mărfuri periculoase; misiuni de transport pentru evacuarea pe mare a cetățenilor români din străinătate sau din anumite zone de risc; supravegherea navală cu sistemul de la litoral și cu nave, avertizarea timpurie asupra pericolelor și intervenția oportună a forțelor în caz de necesitate; asigurarea hidrografică și amenajarea de navigație la litoralul românesc.

Pentru apărarea României și a aliaților săi, Forțele Navale asigură: protecția căilor de comunicații maritime și fluviale, a porturilor și navelor de transport cu încărcături importante; securitatea funcționării platformelor maritime de exploatare petrolieră și a activităților de utilizare a resurselor biologice în zona maritimă economică exclusivă; participarea forțelor specializate la anihilarea acțiunilor teroriste la litoral, în Delta Dunării și pe fluviu; combaterea navelor de luptă de suprafață, a submarinelor și altor forțe care perturbă sistemul de apărare colectivă al unui stat membru NATO.

În cadrul promovării stabilității regionale și globale, Forțele Navale vor fi pregătite pentru desfășurarea următoarelor acțiuni: participarea la operații de răspuns la crize, de sprijin al păcii și asistență umanitară, cu misiuni de proiectare a forței, separarea zonelor maritime și fluviale de conflict; intervenția în comun cu forțele navale ale altor state în cadrul unor acțiuni de căutare și salvare, schimb reciproc de informații privind situația navală, protecția împotriva minelor, asistență umanitară, protecția mediului marin, în cadrul inițiativelor regionale în domeniul naval și cooperării cu flotele altor state; cunoașterea activităților navale ale țărilor riverane Mării Negre, prin vizite reciproce, observarea principalelor activități de instrucție pe mare ale acestora, în cadrul Măsurilor de Creștere a Încrederii și Stabilității în regiunea Mării Negre.

Pentru sprijinirea acțiunilor instituțiilor statului și a autorităților locale în caz de urgențe civile, Forțele Navale pot desfășura următoarele genuri de acțiuni: misiuni de supraveghere și

transport în vederea limitării și înlăturării efectelor dezastrelor sau ale altor situații de criză, evacuării pe mare și pe fluviu, protecției populației civile și a bunurilor materiale; misiuni de căutare-salvare pe mare în sprijinul acțiunilor organizate de autoritățile maritime naționale sau de către organismele internaționale de coordonare; sprijin acordat în caz de accident chimic, biologic, nuclear sau radiologic.

#### Bibliografie

- [1] Bibicescu Gh., **Transportul de mărfuri pe mare în comerțul internațional**, Editura Sport-Turism, București, 1986.
- [2] Caraiani Gh., Serescu M., **Transporturile maritime**, Editura Lumina Lex, București, 1998.
- [3] Căpățînă O., Stancu Gh., **Dreptul transporturilor**, Ediția II, Editura Lumina Lex, București, 2003.
- [4] Cooke J., Young T., Taylor A., Kimball J., Martowski D., Lambert L., **Voyage Charters**, Lloyd's of London Press LTD, 1993.
- [5] Hardy Ivamy E.R., **Carriage of Goods by Sea**, Butterworths, London, 1985.
- [6] Hill Ch., *Maritime Law*, Lloyd's of London Press Ltd., 1985.
- [7] Luddeke Ch. and contributors, **Marine claims. A guide for the handling and prevention of marine claims**, Second Edition, L.L.P. Limited Legal & Business Publishing Division, London, 1996.
- [8] Marin Gheorghe, *Caracteristicile mediului de securitate în bazinul Mării Negre și influențele sale asupra perspectivelor Forțelor navale ale României*, în lucrarea **Securitatea și stabilitatea în bazinul Mării Negre**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005.
- [9] Marin Gheorghe, *Marea Neagră spațiu de confluență a intereselor geostrategice*, Editura CTEA, București, 2005.



## EVALUAREA MEDIULUI DE SECURITATE ÎN ZONA MĂRII NEGRE

Corneliu DINCO\*

*The strategic importance of the Black Sea across the centuries is based on the role that the region has played simultaneously as a bridge and a frontier, a buffer-zone a transit zone between Europe and Asia, at the intersection of great powers and empires. Additionally, the Black Sea has always represented a junction point for commercial routes and for the regions with rich energy resources.*

Sub influența evenimentelor politice și militare, Marea Neagră s-a transformat într-o intersecție complicată de granițe geopolitice și geoeconomice, devenind de asemenea un cadru prin care comunitatea euro-atlantică își face auzită vocea. La nici o altă frontieră a NATO nu sunt mize atât de mari atunci când vine vorba despre garantarea stabilității și păcii. Ca de multe alte ori de-a lungul istoriei, Marea Neagră devine din nou o zonă unde contrariile se întâlnesc, depășesc segregarea și conflictul și încearcă să se reconcilieze. Marea Neagră este localizată la răscrucea a trei spații de securitate - european, euro-asiatic și islamic. Noua sa configurare strategică a devenit evidentă chiar de la începutul anilor 1990, când au fost trasate primele proiecte de transportare a energiei dinspre Est către Vest. Au intervenit, însă, unele crize sub forma conflictelor din fosta Iugoslavie și conflictelor care afectează părți din Caucaz - Transnistria, Osetia de Sud, Abhazia și Nagorno Karabah.

Marea Neagră sau Pontul Euxin arată pe harta lumii aproape ca un lac, legată de Oceanul Planetar doar de Bosforul Tracic. Acest bazin acvatic de dimensiuni mijlocii (422.000 km<sup>2</sup>) se află la confluența dintre:

- două continente: Asia și Europa;
- două religii: creștinism și islamism;
- două familii de popoare: slave și turcice.

La Marea Neagră au acces direct șase state: Rusia, Ucraina, România, Bulgaria, Turcia și Georgia. Pentru patru dintre ele - Ucraina, România, Bulgaria și Georgia "calea pontică" reprezintă unicul acces maritim.

Încercând să stabilim o frontieră socio-geografică a regiunii Mării Negre, trebuie să admitem că orice încercare de acest gen comportă un element arbitrar. Spațiul pontic cuprinde, nu atât țările de la Marea Neagră, cât cele două subcontinente situate la extremele bazinului pontic. Pe de o parte, șapte state balcanice - Moldova, România, Bulgaria, Macedonia, Serbia, Bosnia-Herțegovina, Albania, Grecia - de cealaltă parte cele trei țări caucaziene - Georgia, Armenia, Azerbaidjan. Și la propriu și la figurat cele două regiuni sunt conectate de către Turcia. Chiar și Ciprul, ținând cont de specificul său geopolitic, ar putea fi inclus în acest ansamblu. Toate cele 12 state menționate au, în cea mai mare parte, interese politice legate de spațiul balcano-caucaziano-pontic.

Rusia și Ucraina pot fi calificate mai greu drept țări ale regiunii pontice, calitatea lor de puteri regionale, așezarea geografică și dimensiunile făcându-le mai greu de inclus într-un ansamblu geopolitic. Totodată, Rusia este incontestabilă "primadonă" a scenei geopolitice pontice și principalul "furnizor de climat politic" în zonă.

Concepția neo-imperială a Rusiei în Marea Neagră își are originea în epocile țaristă și sovietică dar mai ales în nevoia de a contracara expansiunea în regiune a SUA și UE. În acest sens, președintele rus Vladimir Putin a manifestat permanent un interes sporit pentru flota rusă din Marea Neagră, care în pofida uzurii morale din ultimii 15 ani reprezintă o forță semnificativă de care

---

\* Locotenent-colonel, Comandant Batalion Treceeri U.M. 01684 Alba Iulia

trebuie să se țină seama<sup>1</sup>. Declarațiile președintelui rus de genul „bazinul Mării Negre și al Mării de Azov se află în zona rusă de interes strategic”<sup>2</sup> ori „Marea Neagră oferă Rusiei acces direct la cele mai importante rute globale de transport”<sup>3</sup> nu fac decât să sublinieze faptul că Rusia nu dorește să-și abandoneze pozițiile deținute în Marea Neagră.

O frontieră socio-geografică ține cont mai ales de similitudinile geoeconomice ale unei regiuni, de unitatea sa geoculturală și geoistorică. Caucazul și Balcanii, în pofida depărtării, au mult mai multe trăsături comune decât Caucazul și Asia Centrală pe de o parte, și Balcanii și Apeninii pe de altă parte, chiar dacă logica distanțelor ne-ar face să credem inversul.

Un ansamblu geopolitic ar fi un areal geografic ce are condiții specifice pentru crearea unui climat politic propriu unei regiuni. Acest climat ar putea fi influențat de prezența sau absența unei mari puteri sau puteri regionale, de poziția față de principalii poli de gravitație ai sistemului relațiilor internaționale, de harta demografică și etno-confesională, de interdependența economică regională, de izolarea sau de larga deschidere a regiunii, cauzată de factori naturali (configurația țării dar și de relief).<sup>4</sup>

Prin caracteristicile sale geografice, Marea Neagră cu zonele sale limitrofe se află la egală distanță de toate zonele strategice de interes ale celor două superputeri nucleare mondiale, dispusă la contactul dintre continentul asiatic și cel european. Partea sa de sud este sub controlul flancului drept și extrem sudic al N.A.T.O., iar la nord, aparține C.S.I., mai exact semnatarilor tratatului militar de la Tașkent.

Dacă în nordul și centrul Europei există, fie și simbolic o dezangajare de forțe, pe motivul ieșirii de sub control a țărilor din fostul Tratat de la Varșovia, în spațiul Mării Negre, aceste forțe sunt față în față, încercând fiecare din ele să-și creeze o stare de avantaj.

Convergența tendințelor de evoluție a situației geopolitice este analizată de comandamentele NATO în strânsă legătură cu principalele căi de comunicații maritime. România, ca țară de contact între spațiul euro-atlantic și cel euro-asiatic, beneficiază de intersecția a șase axe de importanță geopolitică.

Mare totuși "deschisă" din punct de vedere geografic, Marea Neagră este caracterizată de câteva asimetrii importante:

- țărmurile sunt în general joase în vest și nord - vest și mai înalte la nord est, est și sud - est;
- lungimea litoralului mării, de 2200 Mm (4047 Km) este repartizată neuniform între țările riverane; (Turcia, fiind țara cu cel mai lung litoral la Marea Neagră);
- fluviile importante (Dunărea; Nipru) sunt situate în nord -vest (Donul, se varsă în Marea de Azov) și lipsesc cu desăvârșire în sud;
- platoul continental este foarte întins în nord - vest și redus în sud și est.

Marea Neagră leagă statele riverane cu alte state ale lumii (dar și invers), prin importantul "nod de comunicații maritime" Bosfor -Dardanele.

În zona Mării Negre se găsesc câteva poziții cheie, care o particularizează, îi imprimă valențe deosebite în orice analiză, dar mai ales contribuie decisiv la valoarea și importanța geostrategică a acestui spațiu. Spațiul înconjurător al Mării Negre cuprinde locuri cu suficiente conflicte strategice, reale surse de conflict aflate în stare latentă:

<sup>1</sup> La dezintegrarea Uniunii Sovietice, flota rusă din Marea Neagră avea un număr de nave de război (inclusiv submarine) care varia, conform estimărilor specialiștilor, între 300 și 635, iar numărul personalului asociat cu această flotă era estimat la 47.000 – 70.000 oameni; până în 1995, flota rusă rămăsese cu aproximativ 48.000 oameni, 14 submarine, 31 nave de suprafață, 43 nave de patrulare și de coastă, 125 de avioane de luptă și 85 de elicoptere; echipamentul acoperit de prevederile Tratatului CFE o divizie pentru apărarea coastei, având 175 de tancuri, 450 transportoare blindate, 72 de piese de artilerie; în compunerea flotei era inclusă totodată o brigadă de infanterie marină cu 50 de tancuri, 218 transportoare blindate și 45 de piese de artilerie; (vezi *Russian Black Sea Fleet* în [www. Global security.org](http://www.GlobalSecurity.org));

<sup>2</sup> CDI Russia Weekly, 18 septembrie 2003;

<sup>3</sup> Idem.

<sup>4</sup>\*\*\* *Provocări la adresa securității și strategiei la începutul secolului XXI, Sesiunea de comunicări științifice cu participare internațională - 14-15 aprilie 2005, Secțiunea istorie, geopolitică și geostrategie*. Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005, p.221

- Transnistria (aflată între Moldova și Ucraina);
- Abhazia (în Georgia, lângă Rusia);
- Osetia de Sud (în Georgia, lângă Rusia);
- Nagorno - Karabah (provincie în Azerbaidjan).<sup>5</sup>

Se pare că toate aceste zone de conflict sunt puncte de instabilitate provocate și alimentate constant de Federația Rusă. Toate acestea, însă, trebuie soluționate în interesul stabilității regionale. În decursul timpului a fost scoasă în evidență importanța strategică a Mării Negre, rolul ei de placă turnantă între trei zone de importanță globală: Europa, Eurasia, Asia cu Orientul Mijlociu. Cine controlează Marea Neagră, poate ținti spre trei continente. Pontul Euxin, zonă de confruntare între imperiile de altă dată, devine pivot al unor mișcări de amploare, ce va duce la o coagulare democratică în jurul Mării Negre.<sup>6</sup>

Până în prezent cooperarea în domeniul securității evidențiază o serie de propuneri ale unor state din zonă care, în principal, au vizat următoarele aspecte:

- constituirea unui organism transnațional care să gestioneze aspectele crizei organizate și ale traficului ilegal în bazinul Mării Negre;
- încheierea unor acorduri între statele din zonă, referitoare la:
  - limitarea exercițiilor aeronavale la scară mare, respectiv nu mai mult de două pe an, la care să participe observatori din toate țările riverane Mării Negre;
  - interzicerea oricăror manevre sau exerciții în zona strâmtorilor;
  - notificarea anticipată a scopului deplasării și a itinerarelor de marș ale oricărei formațiuni mai mari de trei nave de luptă;
  - semnarea unui memorandum în care să se arate că statele membre CEMN vor desfășura preponderent, exerciții militare, manevre în Marea Neagră cu țările partenere;
- informarea celorlalte țări din bazinul Mării Negre despre intrarea unor nave străine în apele teritoriale ale unui stat riveran;
- adoptarea unei declarații asupra inviolabilității și a intangibilității frontierelor maritime ale țărilor riverane și asupra relațiilor dintre forțele navale și cele ale Gărzii de Coastă;
- semnarea unui memorandum asupra inadmisibilității folosirii, într-o formă directă sau indirectă a forțelor navale împotriva altor nave aparținând altui stat riveran;
- adoptarea de către țările din bazinul Mării Negre a Declarației privind refuzul de a-și pune la dispoziție teritoriul național în vederea executării unor acte de agresiune și subversive împotriva celorlalte state din zonă.

După încheierea războiului "rece", cooperarea țărilor riverane Mării Negre în domeniul economic, politic și social a cunoscut o nouă dinamică. Perspectivele cooperării riveranilor Mării Negre includ extinderea acesteia și în domeniul militar. Litoralul Mării Negre, în lungime de aproximativ 4000 de kilometri este distribuit în mod neuniform între cele șase state riverane: Turcia 31%, Ucraina 29%, Rusia 14%, Georgia 13%, Bulgaria 7% și România 6%. Nu numai în raport cu lungimea litoralului deținut, dar mai ales cu potențialul economico-militar avut și statutul pe care națiunea respectivă dorește să îl aibă pe plan internațional, puterea maritimă a statelor riverane se reflectă în mod diferit în zonă, iar forțele navale ale acestora acționează cu un grad de intensitate diferit pentru promovarea și apărarea intereselor naționale.

România, deși are cea mai redusă porțiune de litoral, deține un loc aparte în rândul statelor riverane. Alături de multitudinea de resurse oferite de platoul continental al Mării, țara noastră are privilegiul de a controla principalele brațe de vărsare în mare ale Dunării și Canalul Dunăre - Marea Neagră, cale de legătură, prin canalul Rin - Main cu Marea Nordului și care asigură în acest fel desfășurarea traficului naval între țările arabo-asiatice și vest-europene.

Valoarea strategică a zonei capătă actualmente noi semnificații, prin aderarea României și Bulgariei la NATO, și la UE, ajungându-se la o vecinătate directă a Europei extinse cu aria de

<sup>5\*\*\*</sup> *Marea Neagră – spațiu de confluență a intereselor geostrategice*, Editura Centrului Tehnic-editorial al Armatei, București, 2005, p.19

<sup>6</sup> *Idem*, p.31

confluență a unor mari spații geostrategice și de civilizație: Europa, Asia Centrală și Orientul Mijlociu.

Argumente asupra valorii strategice a zonei Mării Negre:

- implicarea extinsă a Mării Negre, pe bază de continuitate, în procesul de asigurare a stabilității democratice, sustenabilității economice și propășirii sociale în Marele Orient Mijlociu ;
- asigurarea unei platforme adiționale pentru cooperarea dintre SUA și UE într-o regiune în care interesele lor practic coincid (idee ce poate conduce la reușita demersurilor în ansamblul lor);
- întărirea capacității Alianței Nord-Atlantice de a se angaja în operațiuni în afara zonei;
- angajarea pozitivă a Rusiei prin luarea în considerație a intereselor ei legitime de securitate, care sunt mai bine îndeplinite în condițiile unei vecinătăți stabile și prospere;
- încurajarea dezvoltării unei identități regionale a Mării Negre ca partener valabil pentru Occident prin politici înțelepte și acțiuni coordonate UE - NATO - SUA.

Deși Marea Neagră este considerată de către țările europene și de către organizațiile internaționale de mai mic interes geopolitic decât Marea Mediterană, ea are importanța ei geopolitică care în perioada ce a urmat transformărilor revoluționare din deceniul zece al secolului XX se poate aprecia că a crescut. În sprijinul acestei afirmații sunt câteva elemente care evidențiază importanța geopolitică a zonei Mării Negre:<sup>7</sup>

- se găsește la confluența a trei regiuni de foarte mare importanță geopolitică: Peninsula Balcanică, Europa de Est și Asia Mică și aproape de zona fierbinte a Orientului Mijlociu;
- reprezintă un segment din granița de sud a Federației Rusă (moștenitoarea defunctei U.R.S.S.) și la limita de nord a flancului sudic NATO - zonă posibilă de confruntare a intereselor marilor puteri nucleare;
- este poarta de ieșire la oceanul planetar pentru Bulgaria, România, Ucraina și pentru țările transcaucaziene;
- este dispusă pe traseul rutelor preconizate pentru transportul petrolului caspic și a celui din zona Asiei Centrale spre consumatori din occident;
- include un segment din filiera traficului ilegal de armament, stupefiante și al emigrației ilegale din Asia Centrală și Orientul Mijlociu către Occident;
- dispune de importante bogății marine (mari rezerve piscicole - sturioni, calcan, delfini, rechini, chefal, stavrid etc.) și submarine (petrol și gaze naturale);
- este cea mai scurtă cale pentru Rusia spre sud și apoi est (prin Canalul de Suez) și spre coasta Nord-Africană și, de asemenea, conform unei vechi concepții rusești (testamentul lui Petru cel Mare), este unicul drum care-i asigură imediat accesul la „mările calde”;
- oferă multe facilități comerciale și turistice;
- dispune de un important număr de porturi și amenajări portuare, civile și militare;
- este un mediu propice pentru cooperarea economică, tehnico - științifică, culturală și militară;
- zona reprezintă o piață de desfacere pentru aproximativ 350 milioane consumatori;
- regiunea Mării Negre are un potențial demografic și economic foarte important - dispune de forță de muncă calificată și ieftină, de bogății naturale, atât în mare, cât și în zonele adiacente acesteia;
- interesul constant manifestat de marii actori ai scenei geopolitice mondiale pentru această zonă, atât de către actorii tradiționali, statele, cât și de noii actori apăruiți pe scena geopoliticii mondiale, organizațiile internaționale și companiile transnaționale.

---

<sup>7</sup>\*\*\* **Marea Neagră – spațiu de confluență a intereselor geostrategice**, Editura Centrului Tehnic-editorial al Armatei, București, 2005, p.50

### **Bibliografie**

- [1] GIURCĂ, Ion, Lt. col., VLAD, Gheorghe, Mr., **Caracteristicile geografice ale teritoriului României și influența acestora asupra desfășurării acțiunilor militare**, Editura A.Î.S.M., București, 1999.
- [2] *Marea Neagră – spațiu de confluență a intereselor geostrategice*, Editura Centrului Tehnic-editorial al Armatei, București, 2005.
- [3] *Provocări la adresa securității și strategiei la începutul secolului XXI*, Sesiunea de comunicări științifice cu participare internațională - 14-15 aprilie 2005, Secțiunea istorie, geopolitică și geostrategie. Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005.

**RELATIA TRANSATLANTICA SECOLUL XXI**  
**– PERSPECTIVE SI INCERTITUDINI -**  
**Consideratii privind studiul**  
**“Către o Mare Strategie într-o Lume Nesigură”**

**Dr. Cornel PARANIAC\***

*Motto: „Certitudinea este un lux”  
sau „Certitudinea nu este tot  
ceea ce ne trebuie, dar fără  
ea, nimic nu va fi...”*

Se pune permanent întrebarea: Cum putem să ne opunem provocărilor, riscurilor și amenințărilor într-o lume în care acestea se dezvoltă și nesiguranța crește? Ce strategii și capacități putem sau trebuie să folosim în acest context?

Sub auspiciile Fundației Noaber, un grup format din personalități militare și politice de marcă ale lumii occidentale, printre care gen. (r.) dr. Klaus Nauman – fost șef al apărării Germaniei și președinte al Comitetului Militar NATO, gen. (r.) John Shalikashvili, fost SACEUR și președinte al Comitetului Întrunit al șefilor statelor majore al Statelor Unite ale Americii, amiral (r.) Jacques Lanxade, fost șef al apărării Franței și ambasador și alții, a elaborat un studiu cu titlul „Towards a Grand Strategy for an Uncertain World” pe care noi l-am tradus „Către o Mare Strategie într-o lume nesigură”.

Vom prezenta, în cele ce urmează, aspectele cele mai semnificative rezultate din acest studiu și câteva comentarii pe marginea lor, sperând că prin aceasta putem să aducem o contribuție modestă la înțelegerea fenomenului politico-militar contemporan și mai ales putem să ajutăm la inițierea unei acțiuni mult mai eficace și mai bine coordonate a factorilor politici de decizie în abordarea viitorului acestei lumi.

În orice țară, și în orice moment, ne-am dori să ne bazăm pe siguranță. Siguranță cu privire la trecut, la prezent și eventual și cu privire la viitor. Totuși, siguranța nu se bazează pe inevitabilitate, ci mai degrabă pe nevoile sociale și intelectuale. Căutăm să menținem o experiență comună și stabilă, evitând arbitrariul în favoarea concluziilor precise. Siguranța poate ajuta la promovarea unei societăți puternice și a unor interdependențe sociale. Cu toate că este imposibilă o siguranță totală, în perioade de nesiguranță mare – chiar copleșitoare – instituțiile și societatea în întregul ei suferă modificări certe. Siguranța în lumea actuală este erodată prin proliferarea informației, cunoștințelor și a alternativelor. Erodarea siguranței este accelerată de factori ca schimbările rapide din domeniul tehnologic, social și cultural. Ocazional, schimbările respective se petrec mult prea rapid pentru ca unele din instituțiile majore ale statului să facă față. În unele cazuri importante, operăm într-un mediu neclar. În această ceață, o gamă largă de provocări își face simțită prezența. Aceste provocări sunt acute, mai ales în condițiile în care siguranța este în decădere. Dacă aceasta ar fi mai puternică, hotărârea noastră de a le înfrunta ar fi și ea mai puternică.

Există șase tipuri de principale de provocări la adresa comunității globale actuale, în opinia autorilor:

- Prima este demografia.

Creșterea populației și modificările în structura acesteia pe cuprinsul globului vor schimba rapid lumea pe care o știm. Provocarea este vastă la adresa securității, a bunei guvernări și a siguranței energetice.

- Apoi, vorbim de schimbările climatice.

Acest aspect amenință serios siguranța fizică și conduce la un tip absolut nou de politică: una axată pe conștiința viitorului comun.

---

\* **General locotenent, conferențiar universitar**

- Securitatea energetică ne preocupă.

Raportul dintre cererea și oferta națională individuală, în paralel cu slăbirea infrastructurii pieței energetice internaționale, determină o situație mai precară ca niciodată.

- Există apoi problema filosofică a creșterii iraționalului vizavi de reducerea raționalului.

Cu toate că acest aspect este în aparență abstract, această problemă este demonstrată pe căi cât se poate de practice. Există exemple de tipul cultului personalității, care demonstrează declinul rațiunii. Apoi, există și exemple mai grave: declinul respectului față de sistemele logice de argumentare sau alunecarea de la principiile științei, într-o societate eminentemente tehnologizată.

Cel mai bun exemplu este ascensiunea fundamentalismului religios, care, ca și fanatismul politic, se autodescrie drept singurul reper, singura sursă de siguranță.

- O altă provocare este reprezentată de slăbirea statului națiune.

Această slăbire este concomitentă cu reducerea puterii instituțiilor mondiale, inclusiv Națiunile Unite și organizațiile regionale ca Uniunea Europeană, NATO și altele.

• Nu în ultimul rând, există – în ciuda tuturor beneficiilor – așa-numita *parte întunecată* a globalizării.

### **Tendințe globale și modificări demografice**

Până în 2050, conform proiecțiilor realizate de Națiunile Unite, Departamentul de Afaceri Economice și Sociale, populația lumii va fi crescut de la suma actuală de 6,7 miliarde la încă un miliard. Lumea dezvoltată se micșorează și îmbătrânește, în timp ce părți ale lumii în dezvoltare sunt în creștere.

Populația globului se urbanizează, cu pragul global de 50% urbanizare deja depășit. Până în 2050, populația urbană globală va depăși suma de 5 miliarde, fapt ce va avea consecințe sociale majore, inclusiv sărăcirea urbană și creșterea ratelor de infraționalitate, sau probleme severe de mediu.

Numărul bătrânilor (60+) din lume pentru început va depăși numărul de copii (14 ani sau mai mici) până în 2045. Aceste modificări demografice vor afecta toate părțile lumii prin creșterea, îmbătrânirea sau micșorarea populațiilor. În timp ce în anumite zone vor îmbătrâni – Europa, Japonia, China – numai o regiune din lume va suferi și îmbătrânirea și micșorarea – Europa.

Populația Europei (inclusiv Rusia) reprezintă în prezent aproximativ 11% din totalul global, iar media de vârstă a europenilor este de 38 de ani. Se estimează că această medie va crește până la 47,3 la nivelul anului 2050, când Europa va reprezenta numai 7 procente din populația globului. Numărul de vârstnici europeni se preconizează a fi mai mare decât dublul copiilor la nivelul anului 2050 și considerabil mai mare decât jumătatea populației lucrătoare. Acest lucru va pune o mare greutate pe umerii națiunilor europene prin creșterea continuă a costurilor reprezentate de întreținerea vârstnicilor. Aceste cifre sugerează pericolul că Europa s-ar putea prăbuși, într-o luptă economică internă, pentru menținerea sistemelor sale sociale vulnerabile, dată fiind slăbirea poziției sale globale.

În lumea dezvoltată, numai Statele Unite vor avea cea mai sănătoasă medie de vârstă, de 36 de ani – acum, iar în 2050, de 41 de ani; populația aici va crește de la 300 de milioane la 400 de milioane în această perioadă.

În ciuda existenței SIDA, a genocidurilor, a foametei și a războiului, populația Africii va crește de la 1 miliard astăzi la 1,3 miliarde în 2025. În 2050, populația Africii va fi de 2 miliarde.

În Africa sub-Sahariană, controlul virusului HIV este esențial dacă se dorește ameliorarea vieții africanilor – din motive sociale, educaționale și de securitate (este de menționat rata mare de infecții cu virusul HIV în rândul forțelor armate din numeroase țări africane).

În Orientul Mijlociu, populația aptă de muncă va crește cu 50 de procente, în aceeași perioadă, și va rămâne sub semnul întrebării faptul că economiile africane și unele dintre cele din Orientul Mijlociu vor fi capabile să absoarbă o asemenea creștere de populație. Șomajul poate conduce la disperare, radicalizare, terorism și conflicte armate.

Presiunea imigrărilor în Europa va fi de asemenea în creștere.

În Rusia, populația se micșorează din cauza scăderii natalității, creșterii mortalității și emigrărilor. Dacă populația în prezent este de 143 de milioane, va scădea la 110 milioane până în 2050.

Populația Indiei va continua să crească, și va depăși 1,6 miliarde în 2050. Cu toate că populația va îmbătrâni, își va menține o medie sănătoasă de vârstă, de 38 de ani în 2050.

Creșterea demografică a Chinei va rămâne sub controlul politicii de a avea un singur copil (1,3 miliarde astăzi, 1,45 miliarde în 2025, iar în 2050, 1,4 miliarde). Dar creșterea rapidă a minorității chineze din Rusia, prezența mai multor milioane de imigranți chinezi în Siberia (care nu sunt restrânși de politica aplicată în China, a copilului unic), precum și inechilibrul densității populației și al nivelului de prosperitate de-a lungul graniței Sino-Ruse, toate conduc la o creștere a Zonelor cu semnificație în Rusia. Aceste tendințe sugerează că rivalitatea seculară dintre Rusia și China este departe de a scădea, cu toate că nu ar fi înțelept să minimalizăm potențialul risc al unei alianțe a „Marelui Est” orientate împotriva vestului. În plus, China va trebui să facă față numeroaselor consecințe ale politicii „copilului unic” – incluzând aici îmbătrânirea populației, urbanizarea, rata criminalității și repercusiunile inechilibrului dintre sexe cauzat de avorturile selective, în cazul sarcinilor de sex feminin – precum și discrepanțelor economice dintre, pe de o parte, cele 200 de milioane de cetățeni care beneficiază de globalizarea economică și, pe de altă parte, miliardul care nu beneficiază de acest lucru.

Din aceste motive, lumea occidentală va avea de înfruntat presiunile provocate de de toate aceste tendințe demografice. Cum echilibrele sociale interne slăbesc ca urmare a îmbătrânirii, există un risc major ca Europa să se prăbușească în interior, atâta timp cât presiunea imigrărilor vor afecta identitatea națională mai repede decât se poate tolera. Aceste tendințe vor afecta abilitatea națiunilor europene de a acționa în afara propriilor granițe și le vor face mult mai introspective, ceea ce va reduce disponibilitatea lor de a-și asuma responsabilități globale.

### *Schimbările climatice*

O altă tendință globală – și una greu de controlat – este reprezentată de riscul creșterii temperaturii. Cele mai multe dezbateri sunt în prezent canalizate către cauzele schimbărilor climatice. Dacă aceste schimbări au efectele prezise în mod obișnuit – atunci geostrategia va reveni ca factor important pe scena politică internațională. Consecințele strategice ale schimbărilor climatice includ problemele refugiaților, implicațiile comerciale și militare ale noilor linii maritime de comunicație, precum și pericolul că rivalitățile minore pot degenera în conflicte periculoase.

De exemplu, tensiunile etnice pot fi exacerbate în cazul în care seceta cauzează scăderi ale resurselor de hrană, sau dacă diferite evoluții de tip climatic sau geologic conduc la creșterea nivelului oceanului, inundații, deșertificare, fenomene care pot crea numere mari de refugiați. Totuși, problemele reprezentate de conflictele etnice, de refugiați și de securitate națională nu pot avea drept cauză exclusiv schimbările climatice.

Există însă unele provocări economice și geopolitice, deja evidente ca și consecințe ale modificării climei, care vor necesita reacția internațională. Tensiunile minore dintre Norvegia și Rusia legate de drepturile de pescuit în zona Spitsbergen deja există. Insulele Spitsbergen au mari resurse de gaze naturale și de petrol blocate în subsolul înghețat. Dacă încălzirea globală ar transforma aceste zăcăminte în surse viabile de energie, conflictul s-ar putea adânci între Rusia și Norvegia. Această potențială criză va implica întreg Cercul arctic, Rusia, Canada și Danemarca.

Vor exista și alte consecințe geopolitice în cazul în care schimbările climatice vor permite coastei nordice a Rusiei, în prezent în stare de permafrost, să fie deschisă navigației. În mod asemănător, ce ar însemna pentru relațiile comerciale cu Asia dacă transformarea climei ar produce permanentizarea navigației pe coasta nordică a Canadei? Care ar fi viitoarele nevoi militare și navale pentru a proteja astfel de căi maritime de comunicație? Care va fi impactul asupra relațiilor americano-canadiene?

Din toate tendințele globale, schimbările climatice vor constitui factorul de accentuare a geostrategiei ca metodă de gândire pe viitor. Schimbările climatice și creșterea economică vor avea



de asemenea un impact progresiv asupra Chinei și Indiei, și vor putea da naștere unor pretexte de conflict.

### **Declinul suveranității**

Tendențele transfrontaliere de mediu și demografice, amenințările prezentate de actori non-statali, globalizarea informației și fluxurile de capital au cu toate un impact puternic asupra suveranității naționale.

Totuși, tendința care a afectat suveranitatea națională în cea mai mare măsură este alunecarea către regionalizare. Uniunea Europeană este un exemplu interesant de integrare, dar, la nivel intern, este divizată în ceea ce privește direcția de urmat, deoarece îi lipsește hotărârea de a proteja libertățile de care se bucură.

Cea mai mare realizare a Uniunii Europene este reprezentată de reușita de a face ca războiul între membrii săi să fie imposibil. Interconectarea economiilor lor a condus la o prosperitate fără precedent pentru cele 405 de milioane de cetățeni ai Uniunii și a creat cea mai profitabilă piață din lume. Alte organizații regionale nu pot adopta același model, căci nici o națiune care caută să-și crească puterea economică nu este dispusă să-și vadă suveranitatea națională diminuată. Integrarea regională a Europei a condus ca multe națiuni să-și transfere o parte din suveranitate către organizația supranațională. Acest fenomen a fost sursa unei oarecare stabilități cotidiene, dar delegarea de autonomie a făcut dificilă convocarea voinței politice la nivel regional pentru a reacționa în mod eficient în situații de criză. Războaiele religioase ale Europei au fost rezolvate de statul națiune, prin intermediul definiției suveranității din Tratatul Westfalian din 1648. Cum mare parte a suferinței secolului XX a fost cauzată de naționalism, integrarea europeană de după 1945 a condus continentul către o ordine post-Westfaliană, în care puțini cetățeni se consideră parte a unei entități mai mari. Nu exista o armată europeană, și nimeni nu a luptat vreodată sau nu a murit pentru Uniunea Europeană. Dacă identitățile naționale se consideră a fi amenințate, sau o măsură prea mare din suveranitatea națională este delegată, nu este de neconceput că va exista o renaștere a statului națiune – sau mai rău, un contra-atac al micro-naționalismului – cum s-a demonstrat de curând în rândul flamanzilor, al scoțienilor, al bascilor.

Dacă organizațiile regionale mai puternice presupun un rol mai diminuat al suveranității naționale, poate părea contradictorie afirmația că mediul strategic din jurul nostru necesită atât state națiune puternice, cât și organizații internaționale puternice.

Puține națiuni vor putea face față multora dintre provocările globalizării, iar imperativul va fi reprezentat de realizarea unor organizații internaționale credibile. Uniunea Europeană, cu lipsa ei acută de unitate politică și de capacități, nu este capabilă să facă față acestor provocări. Nici o instituție internațională nouă sau reformată nu va reuși să fie credibilă fără o hotărâre puternică, la nivel național, mai degrabă de a înfrunta provocările împreună cu aliații, decât de a obține un câștig politic pe termen scurt. Se impune astfel nevoia de viziune, de curaj politic și de determinare.

Scopul politic al Uniunii Europene a fost în principal economic și legal, dar în ciuda puterii economice, UE este slabă atât din punct de vedere militar, cât și politic. Cetățenii Uniunii Europene văd ca firești libertățile personale, economice și sociale, cum este libertatea de mișcare. Atingerea acestui nivel de libertate individuală a reprezentat o mare realizare, incredibilă chiar. Dar foarte puțini cetățeni simt o responsabilitate de a apăra aceste libertăți prin intermediul forței militare, dacă va fi nevoie. Atunci când cetățenii consideră cetățenia a fi nu mai mult decât un vehicul pentru a beneficia de unele drepturi, iar datoriile lăsate pe seama altora, atunci aspectul militar este neglijat. Există astfel consecințe atât asupra calității forțelor armate.

NATO este o alianță politică și militară care a reprezentat un exemplu de succes în domeniul structurilor militare, fiind capabil să demonstreze putere atât la nivel național, cât și instituțional. Constituit în scopul apărării colective împotriva inamicului comun, nu s-a dizolvat odată cu dispariția Pactului de la Varșovia, cu toate că unitatea sa politică a început să slăbească.

Vulnerabilitatea este enormă – în mod special pentru cetățenii europeni – și decurge din dintr-o Uniune Europeană slabă, o slabă hotărâre la nivel național și un NATO slăbit, mai ales când o combinație de factori ostili converg împotriva Europei.

În acest sens, elemente materiale precum sănătatea și capacitățile militare sunt, bineînțeles, la fel de importante ca și considerentele filozofice cum ar fi semnificația identității, a cetățeniei și a valorilor. O parte a identității naționale este reprezentată de modul în care se conferă cetățenia nou-veniților. Statele Unite au fost în general mai deschise decât Europa în domeniul încorporării noilor cetățeni. Atât Europa, cât și America, împart aceleași valori comune, și – ca și în alte părți ale lumii care au fost occidentalizate – prezintă societăți deschise, cu provocări culturale similare.

### **Pierderea rațiunii**

Tendența regionalizării – în special în cazul Uniunii Europene – nu a condus deloc la un declin al statului națiune. A produs, uneori, slăbirea identității naționale, a respectării legii, limbii și valorii cetățeniei. Atunci când identitățile naționale sunt slăbite și cetățenia își pierde semnificația, alte surse de identitate colectivă – cum ar fi religia – devin predominante. Religiozitatea nu reprezintă neapărat o problemă și este de cele mai multe ori un element important într-o societate. Ceea ce este problematic, este modul în care uneori se pierde elementul rațional, producând instabilitate și permițând fanatismului politic – în prezent Islamismului radical – să se difuzeze cu ușurință. Consecințele sunt de două tipuri: o problemă culturală și socială care afectează conștiința realului, cetățenia și securitatea. Dar atunci când iraționalul social devine politic, politica devine limitată, goală de orice strategie, ca și susceptibilă de a fi pradă manipulării celor cu intenții ostile.

Pierderea rațiunii în societățile occidentale poate fi identificată ca o parte a tendinței mai largi de vulnerabilizare a societăților, și are numeroase simptome, de la unele inofensive, la cele caracteristice fanatismului. Cultul celebrității, concentrat în mod obișnuit starurilor pop sau sportivilor, este un simptom inofensiv al acestui fenomen cultural larg. În unele societăți occidentale, credința într-un sistem irațional a învins credința în sisteme religioase care prezintă substanța moale și rațională, ca și rădăcini culturale. Dar simptomele reprezentate de declinul interesului în știință reflectă un declin intelectual care poate avea consecințe mai palpabile și imediate în domenii cum sunt jurnalismul, legislația, chiar sănătatea publică. Reflectă o mai generală pierdere a respectului pentru valoarea dovezilor științifice și a argumentației. Ca o consecință directă a globalizării fluxurilor informației, toate tipurile de credințe iraționale și de fanatism politic circulă liber în domeniul public. Caracteristicile societății deschise, cum ar fi libertatea de exprimare, pot fi folosite chiar împotriva acestora și a altor libertăți. Luate împreună, aceste simptome măresc frivolitatea politică a unor mari părți ale societăților lumii dezvoltate, vulnerabilizând oamenii din punct de vedere intelectual, cultural și politic. Pierderea valorii cetățeniei, împreună cu creșterea iraționalității, creează spațiul în care opinia publică este modelată în mod emoțional, făcând ca o strategie sau o politică puternică să fie mai greu de realizat. Se creează, de asemenea, un spațiu în care demagogia poate înflori.

### **Capabilitățile actuale**

Din cele prezentate anterior, au rezultat unele dintre posibilele provocări și amenințări.

Întrebarea care se poate pune imediat este dacă le putem trata cu mijloace și prin metode adecvate?

Sunt capabile instituțiile ONU, OSCE, NATO, UE și statele naționale să răspundă acestor provocări și amenințări?

Pot actualele capabilități să răspundă/rezolve provocările și amenințările viitoare?

Dacă analizăm conflictele trecute ca cele din Bosnia, Irak, Kosovo și Afganistan rezultă că aceste instituții și coalitiile de state au foarte mari dificultăți în a le aborda cu cele mai potrivite mijloace integrate.

Aceasta se datorează unui concept strategic inadecvat și inabilității de a stabili un mecanism eficient de luare a deciziei politico-militare și de execuție.

Acestea sunt nevoile cruciale care trebuie să facă față acestor amenințări și provocări complexe pe care le-am prezentat mai sus.

Aceste necesități sunt cu atât mai necesare din cauza naturii acestor amenințări și provocări pentru că ele conduc către o implicare din ce în ce mai lungă.

Problemele structurale rezultate din experiența Bosnia în rezolvarea politică și în mecanismul politico-militar de luare a deciziei bântuie NATO încă și acum.

Cele mai mari probleme comune avute în Bosnia, Kosovo, Afganistan și Iraq sunt:

- *absența* unui obiectiv politic definit complet.
- *Absența unei strategii aliate integrate* care să îndeplinească acest obiectiv.
- *Absența capacităților* cu care să fie implementată această strategie.

Se manifestă câteva neajunsuri și anume:

- reavointă a unei părți din națiuni de a transfera autoritatea comandanților operaționali în teatrele de operații;

- o tendință din partea națiunilor de a nu asigura cu resurse operațiile în curs – (umane și materiale) – ceea ce subliniază un factor care preocupă cercurile militare ale țărilor NATO azi și anume: *sustenabilitatea*.

Aceste exemple subliniază necesitatea nu numai pentru un proces integrat și atent de luare a deciziei, dar de asemenea și a capacităților, în special a posibilităților de a duce operații pentru o lungă perioadă de timp cu un spectru larg de misiuni și activități.

Acestea au fost problemele – destul de multe - din operațiile trecute cu foarte puține lecții învățate cărora li s-a acordat atenție, de aceea aceste probleme structurale și politice rămân nerezolvate și în prezent.

În continuare, vom lua în considerație învățămintele din experiențele recente în primul rând a celor mai importante organizații internaționale - și mai ales în domeniul *sustenabilității* și *intelligence*-ului.

### **Capabilitățile internaționale ale ONU**

ONU ar putea juca un rol decisiv dar nu are posibilitatea să o facă. Are o arie largă de capabilități, dar are, de asemenea, și limitări importante:

1. În primul rând, ONU este singura instituție căreia i s-a acordat legitimitatea cu lege internațională de a acționa internațional la violarea suveranității naționale. Dar lipsa de unitate politică în principal dintre cei 5 Membrii Permanenți ai Consiliului de securitate este o problemă majoră, în timp ce Adunarea Generală rămâne influențată din greu de state nedemocratice.

2. În al doilea rând, ONU are capacitatea de a îndeplini intervențiile necesare și a avut succes în câteva operații de menținere a păcii cum a fost cea din Cambodgia și, de asemenea, cea de prevenire din FYROM.

Dar alte intervenții cum au fost cele din BIH, sau Somalia au eșuat și nu au arătat în mod clar că ONU nu este capabilă să ducă operații militare mai complexe.

3. În al 3-lea rând agențiile specializate ale ONU, ca de exemplu Înalta Comisie pentru refugiați (UNHCR), Organizația pentru Agricultură și Alimentație (FAO) și Organizația Mondială a Sănătății (WHO) funcționează foarte bine și va continua să joace un rol foarte important în viitor.

Putem spune că ONU este o organizație cu multe capabilități în special în domenii non-militare. Totuși limitările în structurile ei politice și politico-militare înseamnă că îi lipsește o strategie efectivă/de acțiune și abilitatea de a corespunde cu scopurile finale pe care și le-a propus: acela de a păstra, a menține securitatea globală și de a preveni genocidul.

Este, de asemenea, regretabil că ONU îi lipsește rânduiala, disciplina, ordinea.

O contradicție între o lipsă de unitate politică insurmontabilă și incapacitatea executivă exclude organizația de la a avea o strategie efectivă și un sistem de luare a deciziei politico-militare.

Dacă ONU încearcă să aibă succes în operații care presupun o strategie deosebită și o dimensiune militară într-o complexitate în creștere în lumea noastră modernă, atunci nu ar trebui să fie asistată de alte organizații.

### **Organizații Regionale**

Pe lângă agențiile ONU sunt un număr de organizații regionale. Câteva dintre ele sunt declarate sub prevederile Cartei ONU, capitolul III. În afara Europei sunt Uniunea Africană, Asociația Națiunilor din Asia de Sud-Est (ASEAN), Organizația Statelor Americane (OAS),

Organizația de cooperare de la Shanghai (SCO) și altele. Aceste organizații intenționează să joace un rol mult mai mare în viitor.

Ele ar putea să rezolve o parte din problemele de prevenire în managementul crizelor, stabilitatea post-intervenție și construirea națiunilor.

Noi vedem însă la aceste organizații limitări serioase, în ceea ce privește unitatea, voința, capacitățile și puterea de execuție. În ceea ce privește securitatea transatlantică o singură organizație regională contează - OSCE- și ea este utilă în unele privințe.

Spre exemplu OSCE are un mecanism de reglementare pașnică a disputelor dintre membrii săi.

Totuși OSCE nu are capacități de a face ceva între două state, cum ar fi întărirea securității pe timp de criză, atunci când este foarte necesară.

Îi lipsește de asemenea o viziune largă și o strategie comună.

Cu toate acestea este una din puținele organizații care se poate lăuda cu apartenența la ea, a celor două state Rusia și SUA, putând să joace un rol valoros în viitor.

### **Uniunea Europeană**

UE este o organizație internațională unică, parte supranațională, parte o confederație.

Ea a adus cetățenilor ei multă prosperitate economică și ceea ce este mai important a avut succes în menținerea păcii și eliminarea conflictelor dintre membrii săi.

UE are și câteva slăbiciuni politice, îi lipsește unitatea, precum și capacitățile importante.

În domeniul geopoliticii și al securității există multe divergențe interne în ceea ce privește statutul alianței transatlantice, relațiile cu Rusia, problemele din jurul Mediteranei și ale Orientului Mijlociu.

UE are importante capacități instituționale, în special în domeniul resurselor economice și financiare. În domeniul dezvoltării unui sistem juridic, al protecției mediului și alte instrumente referindu-se la „soft-power” care cere planificare și dezvoltare pe termen lung.

Totuși, pe timp de criză când sunt necesare decizii rapide este greu să acționeze cu 27 de națiuni.

Atât procedurile cât și capacitățile UE sunt neadecvate pentru provocările prezente și viitoare. Ele sunt concentrate aproape exclusiv pe „soft-power”. Nu există o politică matură de securitate colectivă și este o surprinzătoare rețineră în a aborda problema „hard-power”, dar un pas a fost făcut în direcția corectă în 2002 cu acceptarea Strategiei de Securitate Europeană (ESS).

Evaluarea amenințărilor în ESS este concentrată pe terorism, WMD, crima organizată și falimentul statelor. O lipsă majoră este aceea că ea omite Războiul Rece și alianța transatlantică din interpretarea istoriei recente și a politicii contemporane. În ansamblu, ESS face o evaluare a naturii americanilor foarte asemănătoare cu strategia de securitate națională americană, (NSS), dar ESS diferă în ceea ce privește stabilirea capacităților necesare să combată aceste amenințări. De asemenea, nu s-a menționat problema priorității. A rămas pe un cadru nefixat, larg, un suport al luării deciziei de către statele membre și a rămas, de asemenea, prea concentrat pe aplicarea „soft power”.

### **Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO)**

NATO a fost cea mai de succes organizație politică și alianță militară din istoria recentă, prin managementul coexistenței pașnice pe timpul Războiului Rece cu posibilitățile ei proprii.

După Războiul Rece a realizat un succes remarcabil în trecerea de la confruntare la cooperare în Europa.

Ea are potențialul de a continua să fie o alianță politico-militară de succes. Aceasta nu este o realizare de neglijat.

Deși NATO constituie nu numai o legătură transatlantică legală, Tratatul Nord Atlantic, reprezintă în domeniul securității o legătură solidă prin obligația prevăzută în Articolul 5 care presupune apărarea colectivă; prin ea această obligație are un efect special de descurajare.

Totuși, în ciuda acestui succes, NATO se confruntă cu provocări serioase în Afganistan și a pierdut momentul favorabil de transformare a forțelor sale.

NATO este prin urmare în pericol de a-și pierde credibilitatea. Prin urmare, organizația are nevoie de o viziune adecvată pentru viitor inclusiv un concept strategic eficace care va conduce spre o direcție clară. Lipsesc capacitățile, iar națiunile constitutive arată o lipsă marcată de voință pentru a le face să existe.

Un NATO fără o reformă profundă nu va fi un instrument de care să avem nevoie acum și în viitor.

Spre deosebire de ONU, OSCE și UE, NATO este o alianță politico – militară. Aceasta presupune atât partea ei tare dar și slăbiciune; este concentrată numai pe *instrumente militare*, în ciuda faptului că membrii NATO se confruntă cu pericole care pot fi și de natură *non-militară*.

Eficacitatea NATO este afectată complementar de divergențele de opinie dintre SUA și Europa, precum și de divergențele dintre membrii europeni despre rolul și folosirea războiului, despre hard și soft power și despre legalitatea intervenției armate.

Membrii europeni ai NATO sunt divizați în ceea ce privește mărimea, rolul și scopul NATO. O importantă divergență între membrii europeni este cea referitoare la implicarea NATO. Un punct de vedere spune că NATO trebuie să se concentreze pe securitatea occidentală și nu trebuie să-și extindă competența sau *membership*-ul la nivel mondial. Conform acestui curent, anumiți membrii se opun *extinderii* NATO.

Se apreciază că NATO trebuie să rămână deschisă pentru o viitoare extindere, dar trebuie să reținem câteva învățăminte din extinderea de după Războiul Rece. În considerarea unei viitoare extinderi, NATO trebuie să dea o atenție specială pentru a nu schimba fundamental rolul și natura alianței, să nu dilueze principiul fundamental al apărării colective.

Summit-ul de la Washington a consfințit conceptul strategic actual, a reafirmat apărarea colectivă a spațiului Tratatului și a afirmat importanța misiunilor și vecinătatea regiunii Balcanilor. Declarația Summit-ului de la Praga a deschis ușa folosirii NATO pentru operații dincolo de spațiul Tratatului.

Împreună, aceste două înțelegeri au creat ambiguitate despre rolul alianței; lăsând la o parte faptul că NATO a acționat decisiv în KOSOVO, fără aprobarea sau înștiințarea Consiliului de Securitate, una din cele mai importante probleme ale conceptului strategic rămâne faptul că NATO este în esență reactiv, mai degrabă decât preventiv, și sunt încă limitate la mijloace militare.

În general, NATO va rămâne de importanță centrală pentru viitorul alianței transatlantice și va fi punctul de plecare pentru strategia pe care o vom prezenta în cele ce urmează, dar în ceea ce privește structura politico-militară, mecanismul de luare a deciziei și capacitățile militare, NATO reflectă încă în mare măsură necesitățile Războiului Rece, o perioadă periculoasă, dar una de relativă stabilitate.

Fragilitatea prezentă a sistemului internațional poate fi o realizare foarte slabă, în special pentru națiunile europene.

### **Experiențe și observații**

Din cele prezentate, putem să arătăm câteva observații recente din operațiile externe la care s-a participat.

Ce rol și cum se prezintă problemele de la nivel strategic, la nivelul estimărilor și analizei punctelor tari și slabe din teren, unde comanda națională sau comanda operațională multinațională joacă partea lor?

Lipsindu-le obiective politice complet definite națiunile occidentale au intrat în operațiile din Balcani, Afganistan și Iraq fără să aibă scopurile lor foarte bine definite, *fără* să aibă o *abordare aliată strategic integrată*, așezată într-un cadru strategic integrat.

Apreciem că unul din motivele care fac să fie atât de greu să crești un concept strategic acum este prea mult „stove-piping” în procesul de luare a deciziei.

În fiecare instituție, în fiecare departament național se operează în propriul domeniu al capacităților fără o comunicare sau coordonare adecvată cu alții.

În guvernarea internă, diferite ministere operează în paralel sau în rivalitate cu altele fără o coordonare corespunzătoare. Aceasta este una din cauzele pentru care dezvoltarea unui concept strategic clar și integrat azi este dificil.

Un concept general ar trebui să opereze pe baza unor scopuri și obiective clar stabilite. El ar trebui să integreze toate entitățile și elementele necesare și participante inclusiv voința politică.

El ar trebui de asemenea să distingă fazele de conflict și post-conflict și să definească în mod limpede responsabilitățile pentru fiecare din aceste faze.

Ca să fie un concept corespunzător, ar trebui să se adreseze întregului spectru de operații, în ambele sensuri – orizontal (diferite mijloace incluzând și capabilitățile militare) și în sens vertical, care să cuprindă toată scala cu toate etapele escaladării și dezangajării.

În ceea ce privește capabilitățile noastre trebuie să evaluăm și să analizăm amenințările și să prevedem confruntarea sau evenimentele viitoare.

O altă experiență arată că o prea mare analiză conduce spre propria noastră logică Occidentală - problema „mirroring” - a analizării oponentilor după propria noastră logică, adică, considerăm că oponentul se comportă rațional.

Acum comportamentul suicidal al oponentilor chiar împotriva propriilor lor interese, provoacă imense distrugerii în Occident.

Alte limitări:

- supraestimarea puterii noastre;
- planificarea conform celor mai rele scenarii;
- subestimarea duratei conflictelor și a angajării cerute.

O soluție rapidă este un lucru extrem de rar. Trebuie să fim pregătiți pentru angajări îndelungate - mult mai lungi decât ne-am dorit.

Prin urmare, *sustenabilitatea* este problema cheie nu numai pentru voința politică a societății dar și pentru instrumentele materiale atât cele militare cât și cele de comandă politico-militară eficiente.

### **Capabilități**

Cele mai multe națiuni europene au capabilități militare neadecvate și NATO nu are capabilități non-militare.

Două studii ale Centrului pentru Studii Strategice Internaționale (CSIS):

- Integrarea Europeană de apărare și
- C4ISR Interoperabilitatea Transatlantică și Capabilitățile C4ISR Europene spun acest lucru în mod foarte limpede.

Referitor la prăpastia dintre sistemul de apărare american (SUA) și cel european, deși statele europene au avansat destul de bine în domeniul C2 integrat în cadrul NATO, nici unul nu are o rețea militară în viitorul previzibil. Aceasta nu se datorează deficiențelor tehnologice, ci constrângerilor bugetare.

### **Concluzii**

1. C4ISR rămâne un domeniu unde cooperarea transatlantică este necesară și în viitor.
2. Pentru a perfecționa interoperabilitatea inter-europeană și transatlantică, aliații europeni vor trebui să arate o uriașă angajare pentru a face din aceasta o prioritate politică.
3. Studiul CSIS despre integrarea Apărării Europene arată că golul dintre *intenție* atât al Statelor Europene cât și al strategiei de Securitate NATO și capabilitățile militare Europene – continuă să se lărgască.
4. Natura fragmentată a Apărării Europene, constrângerile bugetare și lipsa de voință politică fac să se pregrezeze lent.
5. Pentru a se depăși această situație – se propune ca țările Europene să-și coordoneze eforturile de integrare în domeniul apărării - și folosind UE și NATO să creeze un *set de capabilități de apărare colective*

Pentru aceasta, o cooperare deosebită va fi necesară între UE și NATO pe următoarele paliere:

- formularea unei capacități, sau pe baza unor misiuni mai compatibile, a nevoilor de apărare Europene și a doctrinelor militare;
- o cercetare, dezvoltare și înzestrare mult mai cooperantă;
- coș comun al capacităților naționale;
- destinarea câtorva națiuni specializate pe capacități unice.

Aceste două studii asigură o bogăție de informație, atât în ceea ce privește în general capacitățile cât și deficiențele.

Apreciind rezultatele și concluziile acestor studii despre capacitățile NATO și cele Europene vom atrage atenția în mod special asupra a doua aspecte ale capacităților: *Intelligence* și *Sustenabilitatea*.

### ***Intelligence***

Provocările de securitate și militare din ziua de azi au crescut în mod uriaș importanța contribuției pe care trebuie s-o aducă serviciile secrete (de securitate) și cele de *Intelligence*.

11 Septembrie a demonstrat că este necesară pe câteva fronturi: cel al cercetării surselor deschise și cel al operatorilor HUMINT.

Există și alte slăbiciuni ale agențiilor de informații occidentale – și anume lipsa de cooperare și distribuția informațiilor importante.

Pe întreg ansamblul diseminarea informațiilor continuă să fie problema centrală între aliații occidentali și rămâne în continuare dificil de rezolvat și aceasta cu eforturi continue.

S-au făcut după 9/11, progrese considerabile, dar încă este o mare ruptură în domeniul diseminării informațiilor.

### **Susținerea operațiilor militare**

Chestiunea sustenabilității este o problemă majoră și ea aparține nu numai factorilor militari – cum ar fi încadrarea cu personal, dotarea și logistica - dar și voinței politice și susținerii de către societate.

*Sustenabilitatea* înseamnă rezolvarea politică de a fi angajat pe termen lung. De asemenea, ea presupune rezerva industrială de a susține deplasările. *Sustenabilitatea* nu va fi niciodată realizată dacă națiunile vor continua să privească operațiile ca pe cea din Afganistan, ca o activitate marginală, impunând limitări contingentelor lor naționale care creează serioase impedimente eficacității operațiilor. *Sustenabilitatea* este o necesitate pentru o distribuție corectă a costurilor și riscurilor pentru creșterea interoperabilității și standardizării între aliați. Lipsa acesteia creează serioase impedimente eficacității operațiilor.

Putem spune, prin urmare, că *sustenabilitatea* ca o capacitate care menține nivelul ridicat al intensității operațiilor este cu mult mai importantă acum decât a fost pe timpul Războiului Rece.

Dacă luăm în considerație implicarea în Bosnia, Kosovo, Iraq și Afganistan este limpede că aceste operații cer angajament pe termen lung. *Sustenabilitatea* poate fi realizată numai dacă Planurile de apărare ale națiunilor și al instituțiilor ca NATO iau această problemă serios în considerare.

Spre exemplu, NATO are azi în total mai mult de 2 milioane de oameni și aproape o mie de elicoptere.

Vedem, în același timp, că NATO se zbate să susțină încadrarea corespunzătoare în Afganistan unde operează 35.000 oameni și 5.500 non-NATO și are dificultăți în asigurarea unui număr mic de elicoptere de transport complementare.

Eforturile comune de îmbogățire a *sustenabilității* sunt importante și voința comună și rezolvarea politică sunt fundamentale.

### ***Concluzii***

a. Ca bilanț, vedem că este o mare nepotrivire între lista interconectată a pericolelor și capacitățile naționale de răspuns-capacități care sunt slăbite, afectate negativ de lipsa de unitate.

b. Scala și complexitatea tendințelor, riscurilor, dimensionarea provocărilor și amenințărilor face o imagine care trece mult dincolo de domeniul militar.

c. Această întrepătrundere internă dintre amenințări trebuie să conducă, de aceea, către o mare strategie aliată și integrată și către capacitățile necesare.

d. Nici o instituție și nici o națiune nu are capacitatea să răspundă la aceste pericole și riscuri și numai o privire fugară către organizațiile noastre internaționale ne conduce să întrebăm dacă există o bază potrivită pentru o acțiune coordonată. Din păcate, se pare că nu avem o asemenea posibilitate.

Ce avem noi totuși, sunt scopurile comune, valori și interese comune și acestea asigură o bază suficientă cu care să prefigurăm, să desemnăm o nouă strategie globală – care să cuprindă complexitatea și impredictibilitatea și care să lege toate instrumentele și capacitățile împreună.

Privind la întreaga gamă de tendințe, provocări și amenințări nu putem vedea soluția acțiunii individuale a Americii, Europei sau a nici unei națiuni individuale.

Iată de ce ne este necesară o alianță transatlantică capabilă să implementeze o mare strategie care să fie implementată atât din punct de vedere național cât și între aliați.

Ce trebuie, să conțină, sau cum trebuie să fie această posibilă mare strategie?

### **Strategia către o MARE STRATEGIE pentru o Lume Nesigură**

Am văzut că există o nepotrivire între provocările cărora trebuie să le facem față și capacitățile pe care le avem la dispoziție pentru a le trata. În plus, există o altă nepotrivire între urgența de a acționa cu scopul de a reduce potențialul unor conflicte sau crize și lipsa de voință publică.

Această a doua necorespondență se creează pentru că unele țări occidentale apreciază că actualele crize sau conflicte pot fi rezolvate prin dialog și negociere, alții cred că mijloacele militare pot rezolva, dacă nu toate, cele mai multe probleme cu care se luptă Occidentul în general și alianța transatlantică în particular.

Plecând de la acestea se poate concluziona că, actualmente, nici o organizație internațională – lăsând la o parte anumite țări – nu are o viziune convingătoare despre o lume mai pașnică, o strategie adevărată despre cum se poate face una, nu are o voință politică credibilă care să poată rezolva crizele sau să le prevină. Toate acestea duc spre observația că actorii sunt incapabili să acționeze într-un mod coordonat și integrat.

Am concluzionat mai înainte că o strategie globală și cuprinzătoare este necesară să răspundă multor discrepanțe. Dar aceasta nu este totul. O strategie nu este suficientă pentru a atinge obiectivele din ce în ce mai largi.

Pentru a atinge cu adevărat aceste obiective și pentru a pune cu adevărat o strategie cuprinzătoare în acțiune – trebuie să fie instituții dezvoltate pentru aceasta și o expansiune semnificativă a capacităților.

Pe deasupra, ca mare strategie, aceasta va conduce atunci doctrinele, politicile și strategiile naționale care vor servi ca experimentări în atingerea capacităților necesare pentru realizarea strategiei globale.

Mai departe vom defini și vom descrie ce înțelegem printr-o mare strategie globală – o strategie care este integrată pe plan intern, și care este agreată la nivel internațional între aliați.

Vom discuta condițiile esențiale și elementele unei asemenea strategii.

Vom atinge relațiile dintre strategie și legalitate.

Vom aborda probleme, subiecte ca prevenirea și prioritizarea.

Și ne vom întreba dacă instituțiile care au permis ca stil de gândire și operare tradiționalul „coș de fum” sunt într-adevăr răspunsurile corecte la provocările timpurilor noastre.

Scopul este de a oferi câteva idei despre marea strategie cuprinzătoare care ar putea ajuta guvernele să refacă, să restaureze ceva din claritatea și certitudinea pierdute după sfârșitul Războiului Rece.

Fără o asemenea certitudine, societatea nu poate să lucreze, nu poate să se dezvolte.

Pierderea clarității și certitudinii siguranței conduc către declinul puterii și abilității.



Se speră că aceste sugestii pot să ajute în misiunea de pregătire a organizațiilor internaționale NATO sau UE, pentru provocările care se întrevăd în fața noastră în viitor.

### **Condițiile esențiale ale Strategiei**

Punct de ancoră - necesar înainte de a defini scopul Marii Strategii – este Declarația universală a drepturilor omului a Națiunilor Unite, acceptată de majoritatea statelor lumii. Acest document constituie un set de valori și convingeri universal acceptat și global obligatorii de aplicat.

Bazat pe această convingere fundamentală, pe credința comună că democrația, supremația legii și buna guvernare constituie valori care trebuie să fie prezentate și protejate, un grup de națiuni a intrat într-o legătură legală cu angajamentele de apărare colectivă - cunoscută ca Tratatul Atlanticului de Nord - și s-a stabilit ca alianța NATO/OTAN.

Acest grup de state a crescut peste timp și azi NATO cuprinde 26 națiuni democratice. Acesta este grupul de state preconizat ca punct de plecare - ceea ce nu înseamnă că va fi și punctul final - pentru care se propune o Mare Strategie comună.

Această strategie este aplicabilă și altor organizații, fiind un model pentru acestea, nu doar pentru NATO.

Fiecare dintre organizațiile menționate (ONU, UE, OSCE, ASEAN etc.) au propriile neajunsuri. NATO are, de asemenea, deficiențe, dar are un avantaj major – leagă împreună un grup de țări care împart cele mai importante valori și convingeri și acest lucru duce la luarea deciziei de apărare a acestora în mod colectiv.

Această strategie nu presupune cimentarea organizației în forma prezentă și nici nu este croită să fie implementată de o organizație sau de un stat anume. Ea poate fi aplicată mai eficient de către NATO ca un punct de plecare, iar apoi să fie extinsă către UE și de către alți parteneri. Acesta este scopul principal din perspectiva occidentală și nu înseamnă că se opune altor strategii.

Această strategie nu are ca scop să impună valorile sau convingerile noastre, nici nu este îndreptată împotriva vreunei alte țări și nici nu exclude alte țări care asigură și împărtășesc aceleași valori și convingeri. Alte țări sau organizații regionale pot coopera la diferite niveluri de parteneriat. Pe de altă parte, nu știm să existe vreo altă organizație regională, supranațională sau internațională în care toți membrii să împartă, ca valori și convingeri comune, drepturile omului, supremația legii, buna guvernare și democrația și în care toți membrii să apere aceste valori prin toate mijloacele de care dispun.

De aceea, NATO a fost considerată organizația de început a acestui demers, și ca o recunoaștere în timp a faptului că ea trebuie să confere o schimbare politică fundamentală, în scopul rămânerii unei organizații remarcabile în cadrul securității internaționale.

### **Definiția strategiei**

Dacă vom compara obiectivele și scopurile Marii Strategii cu definiția clasică a *strategiei* date de Carl von Clausewitz, conform căreia ea reprezintă „teoria folosirii luptei pentru a îndeplini scopul războiului”, vom ajunge la concluzia că este necesară o redefinire mai complexă a strategiei.

Sir Lawrence Freedman a definit, într-un mod mai apropiat de necesitățile prezente, strategia drept o teorie a folosirii forței ca mijloc de a produce efectele scontate. Această definiție poate fi înțeleasă mai ales în ceea ce privește forța/puterea militară. Noi însă vedem strategia ca o folosire de mijloace în scopul realizării obiectivelor politice. În consecință, o Mare Strategie este arta de a folosi toate elementele de forță (ale națiunii sau ale unei alianțe de națiuni), pentru a realiza obiectivele și scopul politic stabilit al unui stat sau al unei alianțe de națiuni, pe timp de pace sau de război. În consecință, o Mare Strategie cuprinde toate pârghiile puterii politice, economice, militare, culturale, sociale, morale, spirituale și psihologice, coordonate cu atenție și folosite complet integrat.

Este foarte important de subliniat că această Mare Strategie poate fi formulată numai ca obiective și scopuri stabilite.

Scopul și obiectivele, precum și forța necesară pentru a le atinge, sunt fundamentele indispensabile oricărei strategii. Imediat ce scopul și obiectivele au fost stabilite, toate aspectele

problematică cu care se confruntă națiunea sau alianța trebuie analizate și evaluate temeinic, în scopul reliefării caracterului și dimensiunii acestora, a capacităților și a diferitelor elemente avute la dispoziție la nivel național sau internațional, în scopul dezvoltării unei strategii eficiente.

### **Scopuri si obiective**

Scopurile strategiei sunt prezervarea păcii, a nevoilor, a comerțului liber și a stabilității.

Acestea presupun o cât mai mare certitudine posibilă pentru statele membre de rezolvare a crizelor prin mijloace pașnice și prevenirea conflictelor armate, făcând în așa fel ca să reducem cauzele de conflict, să găsim soluții pașnice, să apere integritatea teritorială a statelor și să protejeze stilul de viață al cetățenilor săi, incluzând tezaurul lor de valori și convingeri. Aceasta este o strategie proactivă nu reactivă.

Trebuie să subliniem că scopurile acestei strategii nu impun valorile, convingerile și ordinea noastră altora nici câștiguri teritoriale sau altă lărgire a sferei de influență a statelor membre. Fortărea schimbărilor de regim nu este scopul strategiei noastre.

Obiectivele acestei strategii destinate asigurării siguranței sunt următoarele:

1. Monitorizarea permanentă a provocărilor globale pentru a fi gata permanent să răspundă amenințărilor, riscurilor și pericolelor;
2. Construirea securității în vecinătatea statelor aliante și în zonele lor de interes strategic;
3. Să acționeze către o ordine internațională stabilă printr-o cooperare multilaterală.

### **Principii și elemente**

#### ***Principii:***

1. Strategia trebuie să fie protectivă atât prin scop cât și prin natura sa – a fi protectivă nu înseamnă a fi reactivă – ci trebuie să câștige și să mențină inițiativa până la sfârșitul proiectului în termenii proprii.

2. Proportionalitatea – câștigarea inimii și a minții populației din zona de operații – instrument vital.

3. Apropiat de principiul proporționalității este cel al limitării distrugerilor – conflictul trebuie văzut prin prisma perioadei post-conflict.

#### ***Noile principii – corespunzătoare cu progresul tehnologiei***

1. Distrugerii minime – cu lovituri chirurgicale – problema folosirii loviturilor nucleare trebuie avută în vedere – ultim avertisment de descurajare.

2. Legalitatea – toate acțiunile trebuie să fie legitime, autorizate și în acord cu obiceiurile legilor internaționale – este foarte greu de respectat în combaterea oponentilor care nu respectă nici o lege, decât legea junglei, și de multe ori erodează credibilitatea noastră.

3. Susținerea acțiunilor – principiul fundamental – cere voința politică.

#### ***Elemente:***

Un element cu adevărat indispensabil al oricărei strategii corespunzătoare secolului XXI este descurajarea. În lumea contemporană, descurajarea prin pedepsire sau prin amenințarea cu distrugerea totală nu mai funcționează. Acum ne trebuie o descurajare nouă, care să transmită un mesaj simplu, fără ambiguități, către inamici: „Nu există și nu va exista niciodată un loc în care să vă simțiți în siguranță; vom acționa neînduplecat pentru a vă urmări și a vă anula orice încercare de a ne lovi”. Această *nouă descurajare* trebuie să creeze nesiguranță în mintea oponentilor mai mult proactiv decât reactiv.

*Escaladarea* – este legată strâns de descurajare – flexibilă – folosirea bastonului și morcovului.

*Asimetria* va fi folosită de toate părțile în conflict, ceea ce înseamnă două aspecte și anume că trebuie să fim pregătiți pentru evitarea surprinderii mai mult decât înainte, iar pe de altă parte oponentii nu trebuie să știe niciodată unde, când și cu ce vom acționa.

Asimetria este un instrument pentru recâștigarea și menținerea inițiativei și implică folosirea tuturor opțiunilor disponibile de către intervenția diplomatică și militară. Aceasta cere și flexibilitate

în răspuns, ca tipuri și modalități, folosind diferitele trepte ale scării, escaladării și ale violenței. Numai astfel se poate crea o mare incertitudine oricărui inamic.

*Impredictibilitatea* - prioritizarea și prevenirea sunt elemente ale acestui punct. Campania media este un instrument foarte important în câștigarea și menținerea inițiativei. Strategia modernă trebuie să includă o strategie media destinată să câștige mintea și sufletul populației de-a lungul globului.

Ea trebuie să asigure dominarea informațională și aceasta garantează credibilitatea acțiunilor.

### **Propuneri pentru o nouă strategie**

#### ***Elementul de bază – Securitatea internă***

Pentru a fi pregătit pentru o strategie care include o acțiune decisivă, timpurie se cere ca națiunea, economia, teritoriul și infrastructura vulnerabilă să fie bine protejate tot timpul.

Apărarea, sau mai bine spus protecția țării sau a alianței, nu este numai un obiectiv pe termen lung într-o mare strategie modernă, ea este însă fundamentul. Aceasta este o condiție indispensabilă pentru implementarea strategiei. Fără o protecție credibilă internă, cu o susținere publică pentru acțiune în operații expediționare la distanță, programele de ajutor pentru intervenție armată pot să decadă repede.

Protecție înseamnă să iei toate măsurile necesare inclusiv pregătirea apărării antirachetă și apărarea cibernetică pentru prevenirea oricărei lovituri asupra țării sau alianței.

Protecția poate să descopere orice atac și de aceea protecția începe cu cercetarea/*intelligence*-ul în interiorul țării și în exterior, care trebuie să fie interconectate corespunzător profitând de toate sursele.

Limitarea drepturilor cetățenești erodează suportul statului și al guvernului de către populație. O protecție adecvată nu este posibilă în zilele noastre dacă guvernul pierde încrederea propriului popor.

Fazele implementării strategiei:

1. reducerea cauzelor de conflict;
2. managementul proactiv al crizei;
3. *enforcement*;
4. stabilizarea post-conflict.

#### ***Reducerea cauzelor conflictelor***

Această fază presupune eliminarea pe cale non-coercitivă a cauzelor care conduc spre tensiuni, crize sau conflict.

Dintre acestea, putem enumera: reducerea sărăciei, rezolvarea disputelor pe tema resurselor, inclusiv apa și energia, rezolvarea revendicărilor etnice și teritoriale, îmblânzirea efectelor induse de schimbările climatice, eliminarea violării drepturilor omului etc.

Instrumentele disponibile sunt: o diplomație convingătoare (inclusiv diplomația militară) negocierile, asistență economică, socială, de educație politică și de securitate.

Scopul va fi adesea stabilirea unei bune guvernări, comerț liber și corect (inclusiv acces liber și pașnic la resurse critice), dezvoltarea economică și asistență până la funcționarea în bune condiții a statului.

Se poate ajunge până la a deveni membri ai organizațiilor internaționale ca NATO sau UE ori alte forme de multilateralism efectiv.

#### ***Managementul proactiv al crizelor***

Scopul acestei faze este acela de a evita un conflict armat, de a dezamorsa criza (sau de a o limita) și să o readucem la faza de diminuare a potențialului de conflict.

Planificarea pentru intervenția armată începe, bineînțeles, din prima fază, iar aceasta trebuie să țină seama de toți factorii și caracteristicile teatrului de operații probabil (istorie, cultură, religie,

probleme etnice). Planificatorii vor căuta să evalueze, din timp, repercusiunile intervenției prin prisma stabilității regionale și dincolo de aceasta.

Planificarea intervenției armate trebuie să înceapă cu decizia politică privind scopul final, obiectivele intervenției și ale urmărilor stabilizării post-conflict, toate acestea prevăzute într-un acord politic.

Acest prim pas al planificării trebuie să fie urmat de dezvoltarea Concepției Operației (CONOPS) respective și a regulilor de angajare (ROE) asociate.

După aprobarea politică a CONOPS și a ROE, se poate începe, întrerupe sau reîncepe procesul provizoriu de generare a forței, aceasta constituind rezolvarea politică a escaladării sau neescaladării, în același timp demonstrând credibilitate și reducând timpul necesar lansării intervenției.

### ***Enforcement***

*Enforcement*-ul poate fi folosit numai când toate instrumentele non-coercitive au fost epuizate și când nu s-a putut realiza succesul scontat. Această fază se desfășoară și este permanent condusă cu scopul întoarcerii la diplomație cât mai repede posibil.

Cele mai multe națiuni democratice consideră *enforcement*-ul ca fiind acceptabil din punct de vedere politic dacă:

- nici o altă opțiune nu poate realiza obiectivul politic stabilit, iar interesele cruciale ale națiunii sau alianței sunt în primejdie;
- un atac este eminent sau a avut loc din partea unor actori statali sau nonstatali din regiuni unde *enforcement*-ul va avea loc;
- nu există altă opțiune pentru a preveni sau stopa un genocid.

Operația de impunere nu este în mod necesar o operație militară. În paralel, ori imediat cu terminarea operației forțele locale trebuie să-și preia rolul. Aceste forțe care preiau funcțiile militare, de poliție, judiciare și de administrație publică sunt elemente cruciale pentru stabilizarea post-intervenție.

Acestea trebuie să asigure un mediu securizat și să permită retragerea forțelor străine.

### ***Stabilizarea post-intervenție***

Această fază este elementul de implementare a scopului final al conflictului din punct de vedere politic prin care se stabilește sau se restaurează buna guvernare, supremația legii și reconstrucția economică și democratică.

Este cea mai complexă fază și cea mai mare consumatoare de timp și resurse pentru implementarea strategiei. Ea cere răbdare, vigoare, resurse considerabile, idealism și o voință de fier care să ducă misiunea spre succes.

Trebuie să nu se înțeleagă greșit că reconstrucția poate fi făcută de un singur actor izolat. Ea include toate instrumentele strategiei noastre, integrate într-un set de măsuri politice, economice și sociale coordonate între guverne, instituții, NGOs, instituții și întreprinderi private, fără a impune vreo formă de guvernare împotriva voinței, valorilor și tradițiilor poporului respectiv.

Stabilizarea post-intervenție se termină când buna guvernare și stabilitatea proprie au fost realizate, iar elementele străine s-au retras.

### ***Consecințe***

Cele patru faze de implementare a strategiei schițate mai sus constituie un șir de acțiuni împlinite, interconectate, integrate și coordonate, concentrate pe realizarea scopurilor și obiectivelor strategiei, protecției preventive. Această strategie poate realiza protecția tuturor statelor membre, deși nu va putea garanta niciodată o asigurare de 100%.

Combinarea între protecția internă și eliminarea – sau cel puțin reducerea – riscurilor externe împreună cu eforturile de construcție a securității în imediata vecinătate și în zonele de interes strategic oferă națiunilor noastre șansa unui viitor al păcii și stabilității cu costuri suportabile și riscuri acceptabile.

Consecințele implementării acestei strategii pe ambele maluri ale Atlanticului vor concentra trei categorii: actori, proceduri și capabilități.

*Actorii* trebuie să fie organizațiile internaționale pentru că niciun stat național nu este capabil să facă față complexității mediului internațional. De aceea, revederea aranjamentelor actuale și adaptarea și transformarea acestor organizații cum ar fi NATO și UE pare a fi prima consecință sau urmare, a adoptării Marii Strategii pentru pace și stabilitate a timpurilor noastre. Ca urmare a acestui fapt *procedurile* de luare a deciziei este necesar să fie schimbate. Cea mai importantă și esențială condiție pentru un bun sistem de luare a deciziei este un intelligence solid, verificat și de încredere.

În sfârșit avem nevoie de *capabilități* cu care să realizăm obiectivele și scopurile propuse de Marea Strategie. Ne trebuie un pachet complet de instrumente de la diplomație, economic, financiar până la cele militare. Opțiunile de schimbare ale acestor trei categorii vor fi prezentate în cele ce urmează.

## **Agenda pentru „Către o Mare Strategie într-o Lume Nesigură”**

### ***Conceptia strategică***

Pe parcursul acestei lucrări, am afirmat că nicio organizație sau națiune, acționând individual, nu va fi capabilă să se confrunte cu provocările unui viitor imprevizibil. Dar am accentuat și nevoia menținerii securității și a restabilirii unui grad acceptabil de certitudine, fără de care nicio societate nu se poate dezvolta. Nu este tipic pentru națiuni să interacționeze în modul înalt organizat care a predominat începând cu perioada celor două războaie mondiale. Din momentul în care acceptăm această premiză, recunoaștem că este deranjantă, în special pentru europeni, deoarece subminează conceptul secolului XX de stat de drept, care ar putea cădea victima unui nou tip de politici ale puterii. De aici, rezultă faptul că o importantă sarcină pentru anii ce urmează este de a întări organizațiile existente, sau, dacă acest lucru nu este posibil, de a ne asigura că slăbirea structurilor internaționale, vizibilă în zilele noastre, nu va conduce la un nou tip de politici, orientate spre putere și acum, adeseori imorale.

Aceasta ridică o problemă gravă. Cu centre de putere multiple, cu un discurs internațional de natură predominant ideologică și cu o creștere necontrolată a violenței, lumea a devenit instabilă, nedreaptă și progresiv violentă. În Occident, sistemul fundamentat pe valori rezistă, dar până și aici există dubii legate de viitor și este încă neclar cum ar trebui realizată adaptarea la o lume globalizată. Concomitent, noi provocări, terorismul, imigrația, problemele demografice, mediul și globalizarea, subminează unitatea. De aceea, ar fi o eroare gravă să nu căutăm să identificăm un nou tip de ordine și să prezervăm cât mai mult posibil din ordinea internațională, ordine fundamentată pe o bună guvernare democratică, în care primează supremația legii.

Toate acestea conduc la cinci concluzii generale.

În primul rând, indiferent de ce ne rezervă viitorul, este esențial ca civilizația occidentală să se redefinească și prin aceasta să își redefinească rolul în lume. Un prim pas ar fi acela de ajustare a reprezentării mentale a mapamondului, așa cum toți o avem acum. Nu ar mai trebui să vorbim de cei doi piloni: Europa și America, adâncind cooperarea dintre acestea. Extinderea NATO și a UE au creat un spațiu democratic comun, care se întinde din Finlanda până în Alaska. Transformarea acestui spațiu într-o comunitate cu un scop bine definit, este un obiectiv urgent, dar și pe termen lung, în aceeași măsură.

În al doilea rând, guvernele pierd rapid controlul evenimentelor. Procesul de *open sourcing* în ceea ce privește acțiunea internațională este ireversibilă.

*Niciunul din jucători - guvern, agent economic sau ONG* - nu are o vedere cuprinzătoare asupra a ceea ce se întâmplă de fapt. Acțiunile independente sunt fragmentare și incapabile de a se desfășura într-un mod coordonat spre o vizine comună. O redefinire a termenilor discursului internațional ar fi un pas esențial pe lungul drum al înființării unei comunități - dacă nu al unei alianțe - a statelor democratice. Poate că cel mai important element al acestei provocări ar fi o redefinire a rolului jucătorilor.

În al treilea rând, este necesar ca structurile internaționale deja existente să se adapteze în întâmpinarea noilor provocări. Majoritatea organizațiilor internaționale se transformă lent și, într-o lume a capitalului privat, unele dintre ele, Banca Mondială și Fondul Monetar Internațional, de exemplu, au un rol din ce în ce mai puțin important. Nu există încă o organizație de securitate internațională care să funcționeze adecvat, iar alte organizații, ca Uniunea Europeană, încă nu apreciază corect faptul că trebuie să înglobeze și domeniul securității comune. În același timp, în afara zonei Euro-Atlantice, miliții private sunt factori determinanți ai cursului de acțiune în multe părți ale lumii. Proliferarea nucleară este un pericol crescând, iar crima organizată și terorismul se pot orienta către arme de distrugere în masă. În plus, respectarea monopolului statului asupra folosirii forței sau a regulilor bine stabilite de comportament uman nu mai este de actualitate.

În al patrulea rând, focalizarea pe instrumentele tradiționale menite să mențină securitatea nu mai este suficientă. Sunt necesare organizații internaționale care să aibă la dispoziție toate instrumentele politice – sau cel puțin să aibă acces la ele, prin cooperare cu organizații care să le poată compensa deficitele. Din păcate, la momentul actual nu există nici astfel de organizații și nici astfel de aranjamente de cooperare.

În al cincilea rând, problema specifică unei perioade de schimbare rapidă și fundamentală, este că nu există nicio garanție că națiunile occidentale vor ieși câștigătoare doar lăsând totul pradă hazardului. Din acest motiv, ele trebuie să acționeze acum, chiar de urgență, pentru a preveni un nou atac al extremismului politic și al naționalismului.

Aceste cinci concluzii, preliminare și incomplete, pot fi obiectul unei dezbateri prelungite pe ani de zile, dacă nu ar fi definite de o viziune comună. Cu un astfel de obiectiv prefigurată mental, o abordare progresivă este necesară pentru reinstaurarea siguranței ca și scop pe termen lung.

În capitolul 3, am propus o strategie majoră pentru securitatea transatlantică. În acest capitol, vom merge mai departe, prin a spune ce anume trebuie făcut pentru implementarea acestei strategii la nivelul organizațiilor deja existente. Vom avea în vedere și ce drum trebuie urmat pentru ajungerea la o nouă înțelegere transatlantică, de care o comunitate cu o securitate și responsabilitate comună va avea nevoie cu stringență.

### ***Cum să manageriem schimbarea***

Având o privire de ansamblu asupra viziunii pe termen lung, asupra provocărilor și a strategiilor, așa cum au fost tratate în capitolele anterioare, ne vom opri acum asupra schimbărilor a căror implementare o considerăm necesară.

Cititorul ar putea conchide din ceea ce a fost spus până acum că recomandăm o nouă așezare, sau să susțină ca o astfel de așezare a devenit imposibil de evitat. Nu este adevărat și susținem cu tărie că nu trebuie abandonat nimic din ce a funcționat corespunzător până acum. Din acest motiv, am optat pentru o abordare pragmatică.

Ceea ce a funcționat bine trebuie îmbunătățit pentru a funcționa și mai bine. Având în vedere amenințările actuale, nu există timpul suficient pentru a începe totul de la zero. Nu ne putem permite luxul de a proiecta o nouă arhitectură politică, o nouă mare înțelegere între partenerii transatlantici și de-abia ulterior să încercăm implementarea acesteia. Acest lucru ar însemna periclitatea securității națiunilor. Având în vedere că trăim într-o situație de totală incertitudine și ne confruntăm cu riscuri și pericole multifacetate și pluridimensionale, trebuie să fim pregătiți să reacționăm rapid și să încercăm să prevenim apariția unor noi confruntări. Într-o astfel de situație, nu avem altă alternativă decât să păstrăm ceea ce este important și eficient, să construim pe fundația deja existentă, păstrând lucrurile ce s-au dovedit indispensabile.

Ca exemple pentru lucruri care deja funcționează, am putea cita în primul rând obligația apărării colective, așa cum este definită de Articolul 5 al NATO. Acesta nu este numai un imperativ moral, dar și-a dovedit și importanța practică. În aceeași direcție se instituie și obligația statelor membre UE, instituită prin Tratatul de la Maastricht, de sprijin militar reciproc în caz de atac.

Aceste două exemple de lucruri care trebuie păstrate cu orice preț indică spre o parte a problemei. Lipsa cooperării, chiar și rivalitatea între UE și NATO este o problema care trebuie

rectificată. Deși aceste instituții sunt uneori deficitare, încă mai credem, din motive practice, că este mai util să le corectăm decât să renunțăm la ele.

NATO, UE și alte organizații deja existente trebuie îmbunătățite, nu suprimate. Dacă aceste instituții ar fi fost capabile să coopereze la un nivel mai înalt, am fi avut o bună fundație pe care să construim. Desigur, rolul principal în îmbunătățirea funcționării acestor organizații este cel jucat de America. Statele Unite rămân aliatul cel mai important, cel mai apropiat și chiar indispensabil al Europei.

Pentru ca SUA să își poată juca rolul cu eficiență maximă, înțelegerea transatlantică între țările europene, Canada și aliatul lor american trebuie reînnoită. Toți aliații europeni ai Americii acceptă că relația cu SUA este indispensabilă, dar pentru a convinge și Statele Unite să participe la o nouă înțelegere transatlantică, este necesar ca Europa să devină, la rândul ei, un partener cu adevărat indispensabil.

Pentru europeni este o sarcină dificilă să își dovedească valoarea, nu în ultimul rând prin îmbunătățirea propriilor capacități. Dacă nu vor face acest lucru, nu există niciun stimulent pentru America să ia parte la o astfel de înțelegere. Prețul pe care Europa trebuie să îl plătească pentru a solicita un nou tip de înțelegere, va fi îmbunătățirea propriilor capacități. Odată ce acest lucru este inițiat, partenerii transatlantici pot discuta despre un echilibru între participarea la procesul de luare a deciziilor și sarcina implementării lor.

În concluzie, primul pas în a putea schimba ceva este garanția securității pe perioada schimbării. În acest scop, agenda schimbării începe cu un set de propuneri pentru organizațiile deja existente în aria de influență dintre Finlanda și Alaska. În paralel cu acești pași, care ar trebui să stimuleze națiunile aliate să acționeze colectiv și care ar trebui să ducă la capacități îmbunătățite, aliații ar trebui să discute și eventual să se decidă asupra unei strategii majore pentru securitatea transatlantică. Propunerea noastră din capitolul 3 ar putea servi ca un punct de start pentru un astfel de proces, care ar putea – și ar trebui – să se desfășoare simultan în NATO și UE.

Stabilind astfel o fundație solidă, mișcarea către un management real al schimbării poate începe. În primul rând și cel mai important, este necesară constituirea unui forum în care toate națiunile aliate să fie reprezentate. Un astfel de forum nu trebuie să se concentreze pe o singură categorie de instrumente (de exemplu, militare), ci ar trebui să fie de dimensiuni mici și eficient, în vederea obținerii unui progres rapid. Vom propune o soluție posibilă la sfârșitul acestui capitol.

### **Agenda schimbării**

Nu dorim să fim prescriptivi și nici exhaustivi în propunerea de schimbări la variile niveluri ale cooperării internaționale. Experiența, dobândită în anii turbulenți ai crizei din anii '90, ne-a învățat că fiecare operațiune și fiecare criză cer propriul scenariu. Tot experiența ne-a învățat și nevoia urgentă și irefutabilă pentru depășirea rivalității pentru putere între diversele organizații internaționale.

Agenda pe care o propunem are două obiective. Primul este acela de a îmbunătăți capacitatea civilizației occidentale de a face față situației volatile în care țările noastre se află, iar al doilea este ca fiecare etapă pe care o propunem să ne aducă mai aproape de viziunea noastră - o zonă de interes și responsabilitate comune. Trebuie să reiterăm faptul că această zonă nu trebuie privită ca fiind îndreptată împotriva cuiva, ci va rămâne deschisă tuturor care împărtășesc sistemul nostru de valori și convingeri, exprimate prin drepturile omului, democrație, supremația legii, precum și celor care sunt capabili și doritori să contribuie la scopul nostru de prezervare a modului nostru de viață, prin pace și stabilitate.

### **Organizația Națiunilor Unite**

Prima noastră propunere este apelul către toate națiunile occidentale spre o reformă a ONU, propunere motivată de nevoia garantării maximei securități pentru națiunile noastre.

ONU trebuie să asigure primatul legii și nu al forței și recunoaștem faptul că tot ONU este singura instituție care poate să autorizeze folosirea forței în alte cazuri decât autoapărarea imediată. Dorim întărirea rolului ONU, dar considerăm că este legitimă utilizarea forței și în cazurile în care

Consiliul de Securitate nu are timp să ajungă la o concluzie sau când acesta se dovedește incapabil să ajungă la o decizie în situații în care acțiunea imediată este imperios necesară pentru protejarea unui număr mare de ființe umane. Când o astfel de situație ar interveni, considerăm că autorizarea ONU poate interveni după ce operațiunile inițiale au avut loc.

Deși suntem deja conștienți de deficitele și deficiențele ONU și de faptul că nu există remediu pentru acestea pe termen scurt și mediu, nu excludem rolul ONU. Suntem mai mult decât conștienți de rolul significant, de multe ori primordial, pe care ONU îl joacă în aria stabilității postintervenție. ONU a avut ceva succese în trecutul apropiat și sperăm că va rămâne angajat, pentru a repeta astfel de succese. Pentru a ajunge aici, este vital ca ONU să își conducă operațiunile într-o manieră mai bine organizată. În cazurile în care națiunile participante sunt împiedicate să acționeze de către națiuni care doar se opun, dar nu participă, considerăm mult mai adecvată descentralizarea procesului decizional către cei care contribuie efectiv la misiune, iar decizia lansării operațiunii va rămâne în sarcina Consiliului de Securitate.

Autorizarea Consiliului de Securitate este de asemenea obligatorie pentru toate operațiunile de stabilizare postintervenție. Simultan, ar trebui desemnată o organizație sau o națiune conducătoare care să subordoneze instituții din cadrul ONU, pentru a coopera în teatrul de operații. De fapt, propunem unitatea de comanda în operațiile post-intervenție. În sfârșit, pentru a înlătura rivalitățile și a îmbunătăți cooperarea, sugerăm implementarea de echipe de legătură între ONU și NATO, UE, ASEAN, Uniunea Africană, OSCE, precum și a informării regulate a Consiliului de Securitate de către aceste organizații regionale.

### OSCE

OSCE trebuie văzută ca o organizație regională, conformă prevederilor Capitolului VIII al Cartei ONU. Avantajul decisiv al acesteia este că include toate națiunile, de la Vancouver la Vladivostok, ceea ce implică faptul că poate juca un rol decisiv în dezvoltarea încrederii reciproce între țările membre NATO, UE și Rusia și alte țări non-membre. OSCE poate fi un instrument important în prevenirea conflictelor, iar rolul său de mediator trebuie întărit, prin îmbunătățirea sistemului de luare a deciziilor, precum și prin instituirea de instrumente menite să pună în practică aceste decizii.

Un alt rol important pentru OSCE se regăsește în stabilizarea post-intervenție și reconstruire națională. De aceea, trebuie stabilit dacă OSCE nu ar trebui să înființeze componente pentru funcții administrative, ținute în *stand-by* pe care să le pună la dispoziția ONU sau a unei organizații autorizate de ONU, pentru stabilizarea post-intervenție. În același mod, OSCE ar putea juca un rol important în coordonarea ONG-urilor, de multe ori reluctantă în cooperarea cu organizații considerate ca impuse prin forță.

### NATO

NATO are o importanță deosebită prin aceea că este singura organizație care leagă SUA și Europa în mod legal și reciproc, în domeniul apărării colective. NATO este o organizație politică aptă să folosească mijloace militare. NATO de astăzi este în plin proces de transformare militară, dar organizarea politică este tot una de tip Război Rece. Din acest motiv, precum și din acela că posibilitatea de a acționa rapid este una indispensabilă, considerăm necesară reorganizarea întregului sistem de luare a deciziilor.

Faptul că NATO este adânc implicată în operații ne face să diferențiem agenda de transformare a NATO în etape imediate, pe termen mediu și pe termen lung.

#### ***Agenda imediată***

În opinia noastră, structura politică a NATO este într-o nevoie disperată de adaptare și restructurare. Principală este restructurarea procesului decizional. O primă propunere este aceea a abandonării principiului unanimității la toate nivelurile aflate sub NAC.

O altă idee ar fi ca numai națiunile care participă efectiv la o operație să aibă decizia militară, atâta timp cât decizia politică a fost unanimă la nivelul NAC.



O etapă urgentă este revizuirea și îmbunătățirea procesului de culegere a informațiilor, conform noilor tipuri de amenințări care apar și în care reacția rapidă este mai mult decât necesară, precum și abolirea, atât cât este posibil, a caveaturilor naționale.

### ***Comanda operatională***

Din moment ce națiunile sunt de acord cu obiectivele politice ale operațiunii, precum și cu conceptul acestora, este necesar ca NATO să preia comanda operațională și nu numai controlul operațional. Acest lucru trebuie făcut în momentul sosirii trupelor în teatrele de operații, cu înlăturarea tuturor caveaturilor naționale. Excepții vor exista, cum ar fi de exemplu, folosirea armelor nucleare.

### ***Administrația NATO***

Deși există domenii în care finanțarea comună rămâne formula cea mai bună, este necesară revizuirea altor forme de finanțare comună, cum ar fi bugetul comun de infrastructură. Acest tip de buget poate fi înlocuit de un buget de procurare a mijloacelor și capacităților. Același lucru îl susținem și în cazul unui buget cu finanțare comună pentru operații, care ar asigura desfășurarea normală a operațiilor pentru care NATO a ajuns la un acord.

Autorii propun în finalul documentului căi și modalități concrete de aplicare a acestei Mari Strategii în cadrul NATO în domeniile: operații informaționale, extinderea, abordarea integrată, schimbările pe termen mediu și lung și modele de constituire a forțelor multinaționale. De asemenea fac recomandări privind Uniunea Europeană în cadrul Marii Strategii, al cooperării NATO – UE și al traseului parteneriatului transatlantic.

Mesajul final spune că cele prezentate nu au vrut să fie numai descriptive și nici exhaustive dar agenda propusă este acceptabilă și suportabilă, ceea ce trebuie esențialmente este adâncimea și forța cooperării reciproce între adevărații parteneri reali, și anume America de Nord și Europa.

Această agendă este înrădăcinată adânc în convingerea fermă, că nici una dintre națiunile noastre nu este în măsură să facă față lumii complexe și pline de provocări, dar ele au numai o singură șansă, să stăm umăr la umăr să împărțăm riscurile și să găsim o rezolvare comună.

Implementarea acestei strategii va face mai ușoară asigurarea securității pentru cetățenii tuturor națiunilor dintre Finlanda și Alaska și ne va ajuta să prevenim războiul și conflictele armate oriunde în lume.

Vom putea astfel să asigurăm spațiu de respirat pentru națiunile noastre, vom putea face față provocărilor extraordinare pe care le vor aduce deceniile viitoare, vom putea restaura pe termen mediu și lung CERTITUDINEA, condiție esențială a funcționării societății.

## DIMENSIUNILE SECURITĂȚII NAȚIONALE

Marilena UNGUREANU (IVAȘCU)\*

*National security must be analyzed not only from the point of view of states and their interests, but, mainly from the point of view of their people and their interests, we refer here to human security. All the dimensions of security are interdependent as any risk or threat that address to any of them, may influence the other dimensions.*

În Strategia de Securitate Națională a României, sistemul securității naționale este definit prin ansamblul mijloacelor, reglementărilor și instituțiilor statului român care au rol de a realiza, proteja și afirma interesele fundamentale ale României.<sup>1</sup> Structura strategiei de securitate cuprinde: definirea intereselor naționale de securitate, precizarea obiectivelor care conduc la protejarea și afirmarea acestor interese, evaluarea mediului internațional de securitate, identificarea factorilor de risc din mediul intern și internațional și, în sfârșit, direcțiile de acțiune și principalele mijloace pentru asigurarea securității naționale a României.<sup>2</sup>

Securitatea este asociată cu absența pericolului și amenințărilor la adresa valorilor naționale, ale comunității, aliaților etc., iar insecuritatea cu sintagma “prezența pericolului”. Adică, pericolul scăzut caracterizează o securitate înaltă iar pericolul mare – o securitate scăzută.

Securitatea reprezintă un concept încă neclar, excesiv de politizat și dominat de ideea securității naționale. Cuvântul “securitate” este utilizat extrem de frecvent ajungându-se, uneori, în situații hilare în care oamenii nu mai sunt sensibili la semnificații, deoarece termenul este folosit pentru desemnarea unor evenimente diferite.

Pentru a defini securitatea trebuie definită amenințarea care este “o acțiune sau succesiune de evenimente care amenință în mod grav să producă degradarea calității vieții cetățenilor unui stat, într-o perioadă relativ scurtă de timp, sau constituie o amenințare de neignorare la adresa libertății de alegere a politicii unui guvern sau a unei entități private sau neguvernamentale din interiorul unui stat”<sup>3</sup>.

Securitatea este determinată în primul rând de nevoia fiecărui om și fiecărei colectivități de a avea liniștea, siguranța și pacea pe care și le doresc. Valorile promovate de dreptul umanitar și legile fiecărei țări determină și ele asigurarea și consolidarea securității naționale. Astfel, reglementările legislative pe baza cărora sunt organizate și funcționează poliția, jandarmeria și armata, asigură și ele securitatea națională și colectivă. Între dreptul internațional umanitar și securitatea națională sunt numeroase raporturi de determinare, reciprocă, căci atunci când securitatea unui stat e în pericol, conducătorii acestuia pot recurge la utilizarea forței, în conformitate cu prevederile dreptului internațional umanitar, care e destinat reglementării situațiilor ce decurg din starea de conflict armat sau de război.

Securitatea are următoarele dimensiuni<sup>4</sup>: militară, politică, economică, socială, culturală și ecologică, la care se poate adăuga și dimensiunea psihologică. Dar aceste dimensiuni nu trebuie privite și analizate separat, ci într-o viziune sistemică, deoarece ele sunt în legătură indivizibilă unele cu celelalte și se influențează reciproc. Astfel, dimensiunea economică se referă atât la aspectele pur economice, cât și la fundamentarea economică a puterii militare. Dimensiunea politică are în vedere nu numai relația dintre stat și cetățenii acestuia, ci și relațiile internaționale ale statului. Dimensiunea culturală este inclusă în cea socială dar ea vizează și aspectele etnice și religioase, care reprezintă sursele multor conflicte, în secolului nostru. Dimensiunea politică a securității are două nivele și anume:

---

\* **Doctorand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**

<sup>1</sup> **Strategia de Securitate Națională a României**, București, 2001, p. 8.

<sup>2</sup> *Ibidem*, p. 5.

<sup>3</sup> Richard Ullman, *Redefining Security*, în *International Security* 8:1 (1983), p.153, apud C.Gh. Balaban, *Securitatea și dreptul internațional. Provocări la început de secol XXI*, Editura C.H. Beck, 2006, p. 15.

<sup>4</sup> Alexandra Sarcinschi, **Dimensiunile nonmilitare ale securității**, Ed. U.N.Ap. “Carol I”, București, 2005, p. 13.

- intern (al statului) ce poate fi pus în evidență prin conceptele de bună sau proastă guvernare<sup>5</sup>
- extern, în legătură directă cu securitatea internațională și cu dreptul internațional.

Guvernarea include, printre altele, procesul de selecționare, monitorizare și înlocuire a celor ce dețin puterea/autoritatea, capacitatea guvernului de gestionare eficientă a resurselor și de implementare a politicilor, respectul cetățenilor și guvernului pentru instituțiile fundamentale ale statului etc.

În conformitate cu documentele elaborate de U.E., guvernarea reprezintă capacitatea statelor de a-și servi cetățenii pe baza regulilor, proceselor și comportamentelor prin care sunt exprimate și gestionate interesele și prin care se exercită puterea în societate<sup>6</sup>. În plus, menționăm că guvernarea mai cuprinde și mecanismele și procesele utilizate de cetățeni pentru a-și rezolva interesele, divergențele și exercita drepturile democratice și obligațiile legale.

Securitatea națională se asigură și prin acțiunile întreprinse de organizațiile internaționale (O.N.U., N.A.T.O., U.E., O.S.C.E. etc.) în scopul instituirii unei bune guvernări. Astfel, O.N.U. impune respectarea drepturilor omului prin reglementările organizației, care afirmă că: drepturile sunt realizate; întotdeauna drepturile implică și obligații; drepturile omului sunt universale; drepturile se realizează numai dacă se iau în considerare atât rezultatele, cât și procesele; drepturile sunt indivizibile pentru că sunt interdependente etc.<sup>7</sup>

Este evident că, prin impunerea normelor și regulilor O.N.U., statul trebuie să ia acele măsuri care, în final, conduc la consolidarea securității umane și naționale. O.N.U. pune accentul pe respectarea drepturilor omului și consideră buna guvernare ca un bun public la care cetățenii au dreptul, iar sărăcia ca o consecință a nerespectării drepturilor cetățenilor.

*Dimensiunea economică* a securității este politizată și, prin urmare, controversată, existând diferite modele atât economice, cât și de securitate. Ea poate fi analizată pe baza unor indicatori, la două niveluri: național și internațional.

Dimensiunea economică la nivel național interesează capacitatea (unui stat) de gestionare a inflației, șomajului, calității vieții, balanței de plăți dezechilibrate, lipsei oportunităților economice, dependenței de resurse naturale externe și de menținere a independenței producției militare din punct de vedere economic, ceea ce reflectă relația dintre puterea economică și cea militară.

Dimensiunea economică la nivel internațional are în vedere raportul dintre statele care pierd și cele care câștigă pe piața globală și ritmul în care se provoacă astfel adâncirea inegalităților economice, traficul de ființe umane, droguri, arme, arme de distrugere în masă (CBRN) etc.

Relevant de menționat este că cel mai important indicator al securității economice îl reprezintă sărăcia persistentă și de mare amploare. Sărăcia s-a întins pe teritorii mari în Asia de Est, Asia de Sud-Est și Africa, zone în care există un cerc vicios din care nu se poate ieși. Ca urmare, acolo au apărut boli infecțioase, războaie civile, degradarea mediului care determină continuarea creșterii sărăciei și insecurității. Pentru ieșirea din acest cerc vicios sunt necesare acțiuni ale organizațiilor internaționale nu numai în domeniul economic, ci și în celelalte domenii, deoarece problemele economice ale securității sunt legate și de alte dimensiuni (politice, sociale, culturale, demografice și ecologice).

*Dimensiunea socială* se referă la populație, mișcarea populației, norme, reguli, statusuri, roluri, interacțiuni între actorii sociali etc. Dar această dimensiune are legături cu celelalte dimensiuni ale securității (militare, politice, economice, culturale și ecologice). Pentru că populația este indicatorul cel mai important al acestei dimensiuni, ar fi benefică introducerea dimensiunii demografice a securității, întrucât numărul și calitatea populației determină atât puterea statului, cât și politicile interne și externe ale statului respectiv.

Tendențele demografice manifestate la nivel mondial determină securitatea la toate nivelurile acesteia pentru că fertilitatea, de exemplu, deplasează centrul de greutate al populației din țările occidentale în cele în curs de dezvoltare, adică, în zona în care este concentrată sărăcia. Ca urmare,

<sup>5</sup> Hyden, Goran și Julius, Court, *Governance and Development*, în "World Governance Discussion Paper I" United Nations University, 2002, p. 17.

<sup>6</sup> European Commission, *Communication on Governance and Development*, 2003, p. 14.

<sup>7</sup> Alexandra Sarcinschi, *Op.cit.*, p.18.

sporește mereu numărul refugiaților din țările sărace spre statele occidentale, bogate. O altă tendință o constituie urbanizarea masivă, jumătate din populația lumii trăind în arii urbane. Ca urmare a acestui fapt, în viitor, majoritatea conflictelor militare se vor desfășura în mediu urban, mediu favorabil pentru forțele de gherilă.

Mișcări demografice vor modifica sursele puterii naționale (militare). În statele cu fertilitate scăzută se va înlocui puterea umană cu cea tehnologică, iar în țările cu explozii demografice se va pune accentul pe militarii rezerviști, mai slab instruiți și echipați, deci o forță mai economică. Așadar, securitatea militară e determinată de dimensiunea socială și demografică a securității.

În trecut balanța puterii era schimbată de forțele demografice, în prezent, succesul într-un conflict poate fi influențat și de fluxurile de refugiați. Populațiile tinere se manifestă cu violență, fapt dovedit în Orientul Mijlociu, Africa etc., iar ratele de creștere mai mari ale unor grupuri culturale, etnice pot determina declanșarea unor conflicte.

Cunoașterea stării demografice poate duce la evaluarea durabilității dezvoltării economice și modalitățile de realizare a stării de securitate, deoarece interacțiunea securitate-economic-demografic acționează în toate stadiile dezvoltării individului. Din analiza constrângerilor economice pe care le suferă fiecare cetățean rezultă obiectivele strategiilor și politicilor economice, sociale și bineînțeles, de securitate.

*Dimensiunea culturală* a securității este foarte importantă din mai multe puncte de vedere: tehnico-științific, etnico-religios etc. Aspectele tehnico-științifice au un impact semnificativ asupra revoluției în domeniul militar (revoluția în afacerile militare) și, implicit, asupra securității la toate nivelurile ei. Astfel, descoperirile tehnico-științifice reprezintă nu numai mijloace pentru creșterea nivelului de realizare a stării de securitate națională și colectivă, ci și factori de risc în raport cu interesele naționale și comunitare sau de alianță, dar și de utilizare a inovațiilor tehnico-științifice.

Factorii religioși sunt legați de identitatea grupurilor etnice, de limba, politica, economia și teritoriul acestora. Impactul religiei asupra securității este determinant, iar factorii religioși reprezintă o componentă esențială a gestionării și rezolvării conflictelor. Religia are un rol-cheie în prevenirea, dar și în provocarea unor conflicte (de la războiul terorist, la războaie clasice, stat contra stat și până la unele forme neconvenționale de luptă politică violentă). Experiența istorică este bogată în aceste forme de manifestare religioasă precum războaie sfinte, războaie drepte etc. care au o mai mare brutalitate, intensitate și letalitate decât celelalte războaie. Durata războaielor religioase este mai mare decât a celorlalte tipuri de războaie, ceea ce reprezintă un motiv de îngrijorare, deoarece mai mult de jumătate din conflictele secolului XX și secolului XXI au avut sau au o dimensiune religioasă..

Cauzele principale ale conflictelor etnico-religioase sunt: eșecul ideologiilor și instituțiilor; puterea incontestabilă a religiei în furnizarea resurselor ideologice în susținerea ideii de justiție/dreptate socială; influența covârșitoare a religiei asupra bazei ideologice necesare coerenței și coeziunii sociale<sup>8</sup>.

Nu trebuie să se scape din vedere faptul că religia, credința sunt adânc întipărite în conștientul și subconștientul oamenilor și, chiar dacă ele nu pot să aducă soluții practice, totuși, ele constituie o adevărată alinare a suferințelor milioane de oameni aflați într-o perpetuă insecuritate.

*Dimensiunea ecologică* este definită de următoarele amenințări:

1 - cauzate de mediul natural: cutremurele, erupțiile vulcanice, tsunami, uragane, alunecări de teren, inundații, căderile de meteoriți sau de asteroizi etc.

2 - provocate de acțiunile umane asupra sistemelor naturale: amenințările provocate de oameni asupra sistemelor naturale sau structurilor planetei, care pun în pericol existența unei părți sau chiar a întregii civilizații (poluarea și distrugerea stratului de ozon), sau schimbările provocate care nu reprezintă o amenințare existențială a civilizației umane dar, pe termen lung, aceasta ar putea să apară (efectul produs de exploatarea irațională a resurselor minerale).

Guvernele statelor lumii nu au reușit să pună stavilă catastrofelor ecologice cauzate de acțiunile umane de genul celor de la Cernobîl sau al poluării industriale, care au determinat distrugerea

---

<sup>8</sup> Alexandra Sarcinschi, *Op.cit.*, p.32.

ecosistemelor, schimbarea dramatică a climei, distrugerea pădurilor, a planctonului, a stratului de ozon, deșertificarea etc.

Amenințările și agresiunile ecologice influențează și celelalte dimensiuni ale securității, deoarece determină apariția și accentuarea unor probleme legate de hrană, foamete, sărăcie prin degradarea resurselor de apă, aer, terenurilor cultivabile etc.

Cea mai periculoasă problemă ecologică a securității este schimbarea climei (încălzirea globală), deoarece aceasta determină apariția și proliferarea unor vulnerabilități, riscuri, pericole și amenințări la adresa securității umane, naționale și colective, care pot fi din ce în ce mai greu ameliorate sau contracarate. De aceea, societatea civilă trebuie să impună guvernelor să ia și să aplice imediat cele mai potrivite măsuri pentru reducerea poluării Planetei Albastre. Creșterea temperaturii medii determină scăderea grosimii calotelor polare de gheață, creșterea nivelului oceanelor și a temperaturii acestora, creșterea numărului și puterii distructive a uraganelor și taifunurilor, a inundațiilor etc. Cauza acestor fenomene se cunoaște și constă în emisia de bioxid de carbon, oxid nitros, metan etc., produse de activitățile industriale și agricole și care sunt responsabile de creșterea efectului de seră (încălzirea excesivă a atmosferei). Considerăm că nu este suficientă reducerea cu numai 5% a emisiilor de noxe de către statele industrializate, așa cum impune Protocolului de la Kyoto, ci cu mai mult de 10%, pentru a avea garanția opririi procesului de încălzire globală.

Securitatea națională trebuie analizată nu numai în funcție de state și de interesele acestora, ci, în primul rând, în funcție de oameni și de interesele lor, adică în funcție de securitatea umană. Toate dimensiunile securității sunt interdependente căci orice risc, pericol sau amenințare manifestate în oricare dintre ele le afectează și pe celelalte.

Insecuritatea indivizilor influențează (determină) toate nivelurile societății și provoacă chiar reacții regionale, zonale, continentale și internaționale, inclusiv conflicte și războaie. Rezultă că definiția securității se schimbă sau trebuie schimbată în funcție de conținutul nou al dimensiunilor securității și de cel al procesului de globalizare. Globalizarea a determinat și schimbarea relației dintre dimensiunile securității în sensul modificării priorităților. Ca urmare, pentru obținerea succesului în războiul antiterorist și în alte tipuri de amenințări asimetrice nu trebuie pus accentul pe dimensiunea militară a securității, ci pe celelalte dimensiuni (nonmilitare).

*Dimensiunea militară* a securității evidențiază problemele războiului, conflictelor și ale păcii. Dar, după terminarea Marelui Război, au apărut, pe lângă Liga Națiunilor și Curtea Internațională de Justiție, câteva institute pentru relațiile internaționale, care se ocupă cu cercetarea războaielor și conflictelor internaționale, a războaielor civile și a posibilităților instaurării unei păci mondiale. Cercetările din domeniul securității aveau scopul monitorizării, delimitării și restrângerii fenomenului războiului și chiar eliminarea sa din relațiile sociale, politice și interstatale.

Conceptele de pace, securitate și război au fost dezbătute, de politicienii și filosofiile lumii, fără a le putea defini exact, deoarece conflictele au existat și vor continua să existe întotdeauna și pretutindeni în lume. Dar războiul și pacea sunt extremele așa-numitei “civilizare a conflictului” și sunt diferențiate printr-un grad diferit de violență. Astfel, pacea e caracterizată de non-violență, iar războiul de un grad mare de violență. În acest mod se pot pune în relație termenii de: război, pace, violență, criză și conflict<sup>9</sup> și se poate conchide că pacea nu presupune inexistența conflictului, ci absența manifestării violente a acestuia. Criza apare ca un nivel ridicat al conflictului în care se manifestă unele confruntări tensionate între forțele armate. Dacă violența continuă să crească se ajunge în faza de război și apoi, când violența scade în intensitate, urmează stadiul de criză post conflict.

Fenomenul “criză” a cunoscut numeroase interpretări de-a lungul secolelor, dar și tot atât de numeroase definiții. În fiecare țară (S.U.A., Franța, Germania etc.) criza e definită în diferite moduri.

În documentele N.A.T.O. apare următoarea definiție: “criza poate fi înțeleasă drept o situație manifestată la nivel național sau internațional, ce e caracterizată de existența unei amenințări la adresa valorilor, intereselor sau scopurilor principale ale părților implicate”<sup>10</sup>.

<sup>9</sup> *Studiu privind evoluția conceptelor pace, criză, război în sistemul relațiilor internaționale*, coordonator Costică Țenu, Ed. U.N.Ap. “Carol I”, București, 2006, p.15.

<sup>10</sup> *Conflict Prevention an Management of Crisis and Conflict*, George C. Marshall European Center for Security Studies, <http://www.marshallcenter.org/site-text/lan-en/page-coll-ep-l>.

Stadiul de maximă violență al conflictului este războiul, care, în științele politice, este definit ca fiind un conflict armat de masă care are următoarele trăsături: două sau mai multe forțe armate participă la lupte, unde cel puțin una dintre forțe dispune de o armată regulată sau de alte trupe guvernamentale; demersurile celor doi participanți se desfășoară într-o formă organizată, condusă de la centru, chiar dacă ele nu sunt mai mult decât o defensivă armată sau atacuri planificate (operațiuni de gherilă, război de partizani); conflictul armat nu e constituit din confruntări spontane și sporadice; ambele părți acționează în mod sistematic”. Această definiție se apropie destul de mult de realitate, deși nu reiese o delimitare precisă a războiului de celelalte conflicte armate.

Terminarea Războiului Rece nu a adus omenirii pacea pe care aceasta o aștepta cu nerăbdare, ci o continuare a politicii agresive duse de marile puteri după cea de-a doua conflagrație mondială. Astfel, în 1945 au avut loc 3 războaie; în 1955 – 15 războaie; în 1975 – 21 de războaie; în 1985 – 33 de războaie; în 1995 – 43 războaie etc., creșterea a duratei acestora (un număr de 41 de războaie au durat peste 10 ani; 26 de războaie au depășit 5 ani; în perioada 1945-1992 s-au terminat un număr de 124 de războaie); creșterea numărului victimelor din rândul populației civile: 50% în anii '70; 75% în anii '80 și 90% în anii '90.

Rezultă că, analizând toate războaiele care au avut loc în lume, după anul 1945, o treime au fost războaie interstatale tradiționale, iar două treimi au fost reprezentate de cele desfășurate în interiorul societăților, dar și războaie transnaționale, la care au participat forțe de gherilă, miliții și rețele teroriste internaționale etc.

Astăzi, statele, care dețineau în urmă cu zeci și sute de ani monopolul asupra războaielor, concurează cu actori parastatali și privați, cu warlords, mercenari și grupări de teroriști ce luptă unii împotriva celorlalți, dar și împotriva statelor<sup>11</sup>.

Terorismul internațional este un răspuns și un refuz de acceptare a valorilor și credințelor occidentale și un fenomen care amenință întreaga lume civilizată. Teroriștii utilizează progresul tehnologic, sistemele moderne de comunicații, libertatea de mișcare a finanțelor etc. Așadar, grupurile teroriste beneficiază din plin de avantajele oferite de noile arme, explozivi și detonatoare sofisticate, de libera circulație și au posibilitatea și capacitatea de a ataca orice obiectiv/țintă din lume.

Deși războiul și pacea par două stări politice complet diferite între ele, totuși, realitatea politică este mai complexă decât construcția binară război-pace, întrucât astăzi starea normală a societății este de “război în timp de pace” sau de “pacea din timp de război” ori de “război perpetuu”.

În concluzie, războaiele clasice, interstatale nu au dispărut total, dar sunt pe cale de dispariție și în locul lor au apărut alte tipuri de războaie ceea ce demonstrează că, în relațiile internaționale, continuă violența, conflictele armate și războaiele ilegale. După cel de-al Doilea Război Mondial, sunt din ce în ce mai rare războaiele clasice, dar sunt tot mai frecvente diferendele armate de tip nou.

### Bibliografie

- [1] Hyden, Goran și Julius, Court, *Governance and Development*, în “World Governance Discussion Paper I” United Nations University, 2002.
- [2] Sarcinschi, Alexandra, **Dimensiunile nonmilitare ale securității**, Ed. U.N.Ap. “Carol I”, București, 2005.
- [3] Țenu, Costică (coordonator), **Studiu privind evoluția conceptelor pace, criză, război în sistemul relațiilor internaționale**, Ed. U.N.Ap. “Carol I”, București, 2006.
- [4] Ullman, Richard, *Redefining Security*, în *International Security* 8:1 (1983), apud C.Gh. Balaban, *Securitatea și dreptul internațional. Provocări la început de secol XXI*, Editura C.H. Beck, 2006.

<sup>11</sup> Coordonator științific Costică Țenu, *Op.cit.* p.31.

- [5] *Conflict Prevention and Management of Crisis and Conflict*, George C. Marshall European Center for Security Studies, <http://www.marshallcenter.org/site-text/lan-en/page-collapse-1>.
- [6] European Commission - *Communication on Governance and Development*, 2003.
- [7] **Strategia de Securitate Națională a României**, 2001 București.
- [8] **Strategia de Securitate Națională a României**, 2007 București.

## RISCURI ASIMETRICE LA ADRESA SECURITĂȚII DUPĂ CĂDEREA COMUNISMULUI

Maria PRIOTEASA\*

*In the context of modern military actions, the asymmetrical warfare focuses on unconventional methodologies, imposed by the increased incongruity between the enemy forces and means.*

*Asymmetrical operations conducted after atypical rules, methods and procedures, seem to be the main characteristic of the military conflicts at the beginning of the XXI<sup>st</sup> century.*

În toate epocile istorice au fost războaie care și-au atins scopul și altele care nu au realizat acest lucru. Condițiile de succes utilizând violența armată, erau favorabile celor puternici, iar superioritatea în forțe și mijloace, în general superioritatea în forțe armate, era, de regulă, decisivă.

Toate conflictele militare care au existat loc de-a lungul timpului, au avut un puternic caracter convențional, însă totdeauna, în conflictele de durată, s-a constatat apariția unor elemente neconvenționale, care în ultima fază, au avut un rol decisiv în finalizarea conflictului, elemente neconvenționale care au fost prezente, prin diferite forme de manifestare, inclusiv la nivelul comunicării.

Comunicarea, în conflictele post Război Rece a fost caracterizată de numeroase elemente de asimetrie și s-a desfășurat pe cel puțin trei paliere. La nivelul primului palier, comunicarea a fost caracterizată de existența unui intens dialog între actorii mediului internațional interesați în a stopa cât mai rapid aceste conflicte și părțile aflate în conflict. Al doilea nivel a avut în prim-plan un dialog-competiție purtat prin intermediul mass-media, între actorii aflați în conflict/război pe de o parte, și opinia publică internațională, pe de alta, fiecare dintre părți având ca principal scop convingerea opiniei publice internaționale de justetea cauzei pentru care luptă. Ultimul nivel la care s-a desfășurat comunicarea, s-a materializat, pe timpul desfășurării conflictului între părțile beligerante. Acest tip de comunicare se poate încadra în ceea ce specialiștii numesc război informațional.

Raportat la nivelul canalelor de comunicare folosite, se poate spune că acestea au cuprins o gamă vastă, de la cele clasice, de la diplomația clasică la *public diplomacy*, până la cele care se regăsesc în cele mai moderne mijloace de comunicare în masă, concretizându-se într-o gamă diversificată de manifestare, de la persuasiune și constrângere diplomatică, amenințarea cu folosirea forței, până la promisiunea de a se îndeplini unul sau altul din scopurile politice urmărite în condițiile renunțării la forță.

Mesajul deosebit de complex, a adus în atenție problemele cele mai importante aflate pe agenda marilor actori ai scenei internaționale, și a avut ca principal element valorile politice, morale, etice sau chiar religioase și modul cum acestea sunt decodate de actorul receptor, lucru cu atât mai important cu cât organizațiile și organismele internaționale sau alți mari actori ai scenei internaționale cu un „set” propriu de valori, intervine într-un spațiu de criză. Cazul intervenției în Afganistan, Iraq sau alte state din Asia Centrală este relevant.

Tipul predominant de comunicare în timpul crizelor și conflictelor post Război Rece a fost cea pe care specialiștii au denumit-o *perversă*. „Aceasta este folosită de părțile aflate în conflict și include persuadarea, influențarea, manipularea, îndoctrinarea, urmărind crearea unor atitudini, reacții, convingeri, comportamente atipice, care să permită comunicatorilor interesați atingerea unor țeluri, uneori nici acelea declarate.”<sup>12</sup> Propaganda, zvonistica, dezinformarea, intoxicarea, sunt ipostaze, metode anti-comunicaționale care impun o filozofie speculativă, o strategie cu pași tactici ai înșelării, demoralizării, înfricoșării, agresiuni informaționale exarcebate și sofisticate, întete și

---

\* Doctorand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

<sup>12</sup> Aurel V. David, *Națiunea între „starea de securitate” și „criza politic-militară”*, Editura Licorna București, 2000, p. 255.



profesionalizate atât în fazele premergătoare crizei cât și în cele din timpul și post conflict. Suportul comun al oricăror evoluții comunicaționale “perverse” îl reprezintă minciuna, falsul, mistificarea, fabulația, fantezia, amestecul real și fantastic.<sup>13</sup>

Făcându-se o analiză a tipului de comunicare folosit în timpul diferitelor operațiuni care s-au desfășurat în perioada analizată, se poate constata că prezintă câteva caracteristici.

Astfel, în timpul operațiunii „Forța Aliată”, ambele tabere s-au folosit, în egală măsură, de instrumentele propagandei pentru a-și atinge obiectivele. Iugoslavia, se prezenta drept o victimă a imperialismului american și a aliaților lor care încalcă în mod grosolan drepturile națiunilor la suveranitate și la autodeterminare politică, iar NATO vedea, la rândul ei, Iugoslavia, ultimul bastion al comunismului și al intoleranței etnice și religioase.

În conflictul din Kosovo, modelul de comunicare adoptat de Alianță a fost bazat pe tehnicile marketing-ului politic și a fost concentrat asupra audienței telespectatorilor, televiziunea reprezentând vectorul preferat pentru transmiterea mesajelor propagandistice ale NATO, oferind posibilități aproape nelimitate de influențare a milioane de telespectatori printr-o combinație bine dozată a comentariului cu imaginea, toate având scopul de a convinge opinia publică internațională nu numai de necesitatea intervenției militare pentru rezolvarea crizei, dar și pentru legitimitatea acțiunilor. Același lucru l-au urmărit și sârbii; efortul lor era îndreptat în condamnarea acțiunilor militare ale NATO, pe care le calificau drept agresiuni și încălcări ale dreptului internațional.

Dacă jurnaliștilor le-au fost impuse restricții severe de comunicare și de acces în locurile fierbinți ale războiului și dacă mass-media au relatat mai mult sau mai puțin trunchiat sau deformat, desfășurarea evenimentelor, în schimb, față de precedentele conflicte, cetățeanul de rând sârb, albanez sau occidental, a putut lua legătura direct cu semenul său occidental dincolo de orice graniță sau cenzură prin intermediul INTERNET-ului, sârbii dovedindu-se deosebit de abili în a da puternice atacuri informatice asupra aliaților, lovindu-i exact în zona în care credeau că dețin superioritatea absolută.

Pe parcursul desfășurării evenimentelor, s-au impus două curente noi în ceea ce privește principalele subiecte ale presei occidentale. A intervenit, în primul rând, suprasaturarea presei occidentale cu drama refugiaților kosovari și, într-un ritm amețitor, primele incidente și eșecuri ale campaniei aeriene a NATO.

Pentru autoritățile de la Belgrad, toate aceste rateuri ale NATO au însemnat tot atâtea oportunități propagandistice exploatabile prin presă, de către sârbi. Au fost organizate imediat deplasări ale corespondenților de presă străini de la Belgrad la locul faptelor, astfel încât lumea întreagă să vadă toată grozavia loviturilor aeriene ale NATO.

În planul acțiunilor de luptă asimetrică, războiul mediatic și propagandistic din Kosovo s-ar putea constitui într-un moment de cotitură: începutul unei noi prese naționale și internaționale, cu adevărat libere și independente, care să reflecte cu onestitate conștiința publică sau renunțarea la pretențiile de obiectivitate și de probitate jurnalistică, pentru satisfacerea liderilor politici și militari ai momentului.

Tot în acest context, războiul din Golf, din 1990-1991, a reprezentat un complex de acțiuni de luptă neconvențională, fiind în același timp un război al nervilor, un război psihologic, dincolo de cauzele și scopurile sale, de particularitățile care îl individualizează, imprimate de numărul forțelor luptătoare și de uriașa cantitate de tehnică de luptă, de performanțele acesteia, de caracteristicile geoclimatice ale zonei etc. Rezultatele concrete obținute într-o fază sau moment, prezintă un interes deosebit. Un interes aparte îl reprezintă războaiele mediatice și cele propagandistice, desfășurate încă din primele zile ale conflictului, războaie care explică o realitate a zilelor noastre: într-un conflict desfășurat într-o zonă fierbinte cum este Orientul Mijlociu, s-au confruntat nu numai două mari grupări de forțe, ci, am putea spune două „lumi”, diferite ca nivel de civilizație și cultură, concepții filozofice, religioase și morale, motivații, interese și idealuri, grad de instruire și capacitate de rezistență psihomorală. Fiecare deosebire, prezintă un interes aparte, întru-

---

<sup>13</sup> Loup Francart, *La guerre du sens. Pourquoi et comment agir dans les champs psychologiques*, Economica, Paris, 2000, pp. 152-223.

cât și-au pus amprenta asupra derulării și deznodământului războaielor mediatice și propagandistice dintre cele două tabere.

Pentru războiul din Golf, realitatea a demonstrat că viața ziarelor și revistelor, a posturilor de radio și televiziune, devenise factor-cheie în războiul diplomatic, și nu numai. Deși sever cenzurate, informațiile comunicate prin mass-media internațională, semnalează implicarea conducerii statelor beligerante în organizarea și conducerea acțiunilor de influențare psihologică și propagandistică a adversarului.

După o jumătate de secol de la acțiunile propagandistice ale celui de-al Doilea Război Mondial, principala mutație produsă în tehnicile de influențare în masă, rezidă în spectaculosul salt tehnologic, corespunzător trecerii omenirii din era industrială, în cea informațională. Noile capacități tehnologice comunicaționale apărute pe piață, alături de emanciparea politică și culturală a opiniei publice din întreaga lume, au impus și o diversificare a formelor de propagandă, în sensul unei ameliorări considerabile a gradului de subtilitate, rafinament și de eficiență a acestora.

Primul război din Golf a fost apreciat ca fiind ultimul război al erei industriale, reprezentând în același timp, primul război informațional. Odată cu acest război, s-a înțeles că „lumea s-a schimbat .... amenințarea cea mai mare nu mai este o confruntare bipolară între supraputeri, ci apariția crizelor și conflictelor locale și regionale”<sup>14</sup>, în care modul de gestionare a informației este vital „această primă manifestare a unui conflict politico-militar complex a demonstrat puterea informației în contextul conflictului tradițional. Informația a ridicat nivelul de eficiență a aspectelor războiului, de la logistică, al comandă, control comunicații și computere, informații, supraveghere și recunoaștere (C4ISR).”<sup>15</sup>

Tehnologia telecomunicațiilor evoluase enorm, punând la dispoziția ziariștilor posibilități de comunicare inaccesibile în urmă cu zece ani, făcându-i astfel independenți, din acest punct de vedere, față de militari. În plus, ziariștii din toată lumea nu mai erau deloc dispuși să se lase excluși din miezul evenimentelor. La rândul lor, oficialitățile politico-militare erau conștiente că trebuia aplicată o nouă formulă în relațiile cu presa. Aceasta nu mai putea fi ignorată și marginalizată, pentru simplul motiv că în Golf nu mai era vorba de o operație surpriză, de scurtă durată, ci de o campanie lungă, care antrena o foarte pestriță coaliție de state, campanie a cărei desfășurare și implicații internaționale erau greu de anticipat și controlat în totalitate.

Războiul din Golf, desfășurat într-un teren dificil din punctul de vedere al accesibilității și al condițiilor climaterice, lipsit în mare măsură de o infrastructură proprie, a înclinat puternic echilibrul influențării și manipulării mediatice în favoarea intereselor și obiectivelor militarilor și ale coaliției multinaționale, printr-un control și o cenzură deosebit de severă a mass-media. Echipelor de ziariști, doritori de știri și reportaje senzaționale de război, li s-au aplicat condiții stricte de cenzură militară a materialelor produse de ei, precum și de acces în teren, fiind tot timpul ținuți sub control. Cea mai mare parte dintre ei nu avuseseră niciodată vreun contact direct cu militarii implicați în război și nici cu realitatea câmpului de luptă. Miile de jurnaliști din toată lumea, aflați pe toată durata crizei din Golf în Arabia Saudita sau în Kuwait, au văzut, au aflat și au transmis ceea ce militarii le-au permis să afle, astfel că opinia publică mondială a avut parte doar de o anumită imagine a războiului.

În mare măsură, nici presa internațională nu a fost pregătită pentru un conflict de o asemenea amploare, puțini dintre corespondenții trimiși în zonă având cunoștințe militare sau istorico-culturale despre zonă.

Din punct de vedere al comunicării, propaganda irakiană, la fel ca și armata, nu a reușit să facă față tăvălugului mediatic ce s-a abătut asupra ei. La fel ca în orice stat totalitar, incisivitatea propagandistică a mass-media irakiene a căzut victimă secretomaniei caracteristice sistemului, ea nereușind să aducă dovezi pertinente în susținerea obiectivelor sale. Tonul general a fost unul defensiv, iar rarele momente de accent ofensiv au fost ambigue și lipsite de substanță. Saddam

<sup>14</sup> Dr. Gheorghe Nicolaescu, drd. Vasile Simileanu, *Putere, management, informație, vol. II – Războiul informațional*, Editura Top Form, București, 2004, p. 41.

<sup>15</sup> Ibidem, p. 64.

Hussein nu a reușit să impresioneze opinia publică internațională nici cu victimele civile ale bombardamentelor și nici chiar cu piloții aliați capturați și arătați la televizor. Aceste secvențe nu au făcut decât să înfurie și mai tare presa internațională. Amenințările repetate cu arma chimică ale lui Saddam, nu au dus decât la creșterea spectaculoasă a prețului unei maști de gaze și la o semnificativă psihoză publică; nici obiectivul spargerii coaliției multinaționale prin proclamarea Jihad-ului, războiul sfânt, nu i-a reușit dictatorului irakian.

Se poate spune că în timpul crizei din Golf, s-au desfasurat în paralel, mai multe conflicte: cel real dintre armatele aliate și irakiană; cel propagandistic-mediatic, destinat opiniei publice din ambele tabere, și cel concurențial, dintre jurnaliștii-corespondenți de război, care au lucrat tot timpul sub presiunea legilor pieței mass-media pentru transmiterea știrilor în timp real, obținerea de exclusivități și pentru aflarea celor mai spectaculoase informații. Alături de bombe, rachetele și proiectilele antiaeriene utilizate în războiul real, în Golf, știrea și informația au reprezentat una din principalele arme.

Gradul de cenzură și manipulare a presei în timpul războiului din Golf nu a cunoscut un precedent în istorie. Militarii au știut din nou să exploateze la maximum, în favoarea lor, condițiile dificile ale terenului, pentru a limita libertatea de mișcare a jurnaliștilor. Practic, mass-media nu a avut acces direct la realitatea câmpului de luptă. Progresele tehnologice în domeniul telecomunicațiilor, care ar fi trebuit să permită jurnaliștilor să-și câștige independența de acțiune față de militari, nu au putut împiedica dobândirea în Golf a unei ascendențe nete a armatei asupra presei.

Nota finală poate fi desprinsă cu ușurință, prezentând un fragment din scrisoarea adresată de Grupul de presă ad-hoc din SUA, secretarului de stat al Apărării Dick Cheney, din data de 25 iunie 1991: "Considerăm că aranjamentele Pentagonului în timpul operației „Furtună în deșert” i-au împiedicat pe reporteri și pe fotografi să spună publicului întreaga poveste a războiului în timp ce el se desfășura. Considerăm că este imperativ faptul ca Golful să nu reprezinte pe viitor un model de mediatizare.”<sup>16</sup>

Astăzi, în mediul internațional sunt din ce în ce mai prezente riscurile nonmilitare și neconvenționale complexe, care creează noi tipuri de provocări la adresa securității naționale și internaționale. Proliferarea tehnologiilor nucleare și a altor arme de distrugere în masă, terorismul, fanatismul religios și naționalist, crima organizată, migrația ilegală, amenințările la adresa mediului înconjurător, sunt doar câteva dintre sfidările care afectează atât statele, cât și comunitatea internațională, în ansamblu.

În acest context, se poate spune că asimetria, este „o caracteristică a perioadelor de schimbări rapide, de transformări revoluționare, transformări care au determinat, implicit, schimbarea hărții geopolitice și geostrategice a lumii și a continentelor și au influențat, în mod categoric, fenomenul militar”<sup>17</sup>. Tendințele de evoluție denotă continuarea acestor procese și apariția altora noi, condiții în care fenomenul militar va fi expus aceleiași rate a schimbărilor. Influența acestor acțiuni asupra fenomenului militar este dublată de evoluția proceselor proprii, interne, care determină lărgirea considerabilă a sferei sale de cuprindere, diversificarea preocupărilor responsabililor militari pentru găsirea unor soluții viabile la problemele nou apărute.

Perioada pe care o traversăm este una de diversitate, ceea ce explică, în mare măsură, atenția care i se acordă asimetriei, „atât la nivel macro, cât și la nivelul strategiei militare. Prin urmare, pe termen mediu și lung, asimetria va continua să constituie o caracteristică a conflictelor armate”<sup>18</sup>.

### Bibliografie

- [1] David, Aurel V., **Națiunea între „starea de securitate” și „criza politic-militară”**, Editura Licorna București, 2000.

<sup>16</sup> Peter Young și Peter Jesser, *The Media and the Military from Crimean War to Desert Strike*, Macmillan, London, 1997, p. 186.

<sup>17</sup> Gl. bg. (r.) Petre Grecu, gl. bg. (r) Neculae Năbărjoiu și lt. col. Florin Lăpușneanu, *Fizionomia acțiunilor militare în cadrul conflictelor asimetrice*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2006, p. 32.

<sup>18</sup> Gl. dr. Mihai Popescu, *Amenințările asimetrice*, Impact strategic, nr. 1/2004, p. 10.

- [2] Francart, Loup, *La guerre du sens. Pourquoi et comment agir dans les champs psychologiques*, Economica, Paris, 2000.
- [3] Grecu Petre, gl. bg. (r.), Năbărjoiu, Neculae, gl. bg. (r), Lăpușneanu, Florin, lt. col., **Fizionomia acțiunilor militare în cadrul conflictelor asimetrice**, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2006.
- [4] Nicolaescu, Gheorghe, dr., Simileanu, Vasile, drd., **Putere, management, informație**, vol. II – *Războiul informațional*, Editura Top Form, București, 2004.
- [5] Popescu, Mihail gl. dr., **Amenințările asimetrice**, Impact strategic, nr. 1/2004, p. 10.
- [6] Young, Peter și Jesser, Peter, *The Media and the Military from Crimean War to Desert Strike*, Macmillan, London, 1997.

# DIRECȚII PRIVIND DEZVOLTAREA CERCETĂRII PENTRU SECURITATE ÎN ROMÂNIA

Tiberiu TĂNASE\*

*The European Council of Lisbon has established as objective the EU transformation, until 2010, into the most competitive and dynamic economy in the world. Such economy will be prepared to sustain the consistent economical growth, the creation of new jobs and the real social cohesion.*

*We mention that in **Lisbon Strategy**, as well as in European Commission's Communiqué („Science and technology, the key to Europe's future - Guidelines for future European Union policy to support research” (354/2004)), it is underlined the key role of research/development to the economic competitiveness growth and to the achievement of knowledge-based economy and society: „Scientific research, technological development and innovation are at the heart of the knowledge-based economy, a key factor in growth, the competitiveness of companies and employment.”*

*The National Research, Development and Innovation Strategy (RDI) for 2007-2013 is based on the Romanian society outlook regarding the role of science, technology and innovation in the development of knowledge-society in Romania, for the economic and social advancement.*

*This represents the first integrated national strategic document in this field, which capitalises the results of an ample communication and negotiation exercise between the main actors interested in the RDI system - the only one up to now in Romanian society. Moreover, the Strategy:*

*- integrates both the Romanian national interests and the European priorities from Lisbon Strategy, through which the European Union wants to recover the economic growth gaps unto United States;*  
*- it is related with EU strategy in the same field;*  
*- it has three strategic objectives: the creation of knowledge, the growth of Romanian economic competitiveness; the increase of living standard.*

*The bootstrapping of National Strategy is realised through research plans.*

*The **Research Program for Security** was approved by Government Decision 2080/november 2004 and added to National Plan RDI, broaden by GD 556/2001.*

*The development of security research in Romania should capitalise on the share of some integrated structures of increased complexity, certainly of a greater performance, Consortium-type, which may include Centers, Institutes, Departments and other research structures.*

**Motto:** „Cercetarea de securitate se constituie din activitățile de cercetare ce au ca scop identificarea, prevenirea, descurajarea, pregătirea și asigurarea protecției împotriva actelor ilegale sau acțiunilor premeditat criminale ce pot aduce prejudicii societăților, cetățenilor, organizațiilor sau structurilor, bunurilor materiale și imateriale și infrastructurilor europene; de asemenea, conține și operațiunile de restabilire a normalității și asigurarea continuității operaționale a structurilor (aplicabile și în cazul dezastrelor naturale/industriale) în urma atacurilor” – definiție dată de Consiliul Consultativ pentru Cercetarea Europeană (ESRAB)<sup>19</sup>.

## 1. Introducere - Direcții privind dezvoltarea cercetării pentru securitate în UE

Liderii Uniunii Europene au semnat Tratatul de la Lisabona la 13 decembrie 2007, încheind astfel mai mulți ani de negocieri pe tema aspectelor instituționale. Acest nou tratat modifică Tratatul privind Uniunea Europeană și Tratatul CE, în vigoare în prezent, dar fără a le înlocui<sup>20</sup>. Totodată, tratatul pune la dispoziția Uniunii cadrul legal și instrumentele juridice necesare pentru a face față provocărilor viitoare și pentru a răspunde așteptărilor cetățenilor.

Actualul tratat ameliorează capacitatea UE de a acționa în diverse domenii de prioritate majoră pentru Uniunea Europeană precum libertatea, justiția și securitatea (combaterea terorismului sau lupta împotriva criminalității). Într-o anumită măsură, Tratatul se referă și la alte domenii, printre care politica energetică, sănătatea publică, schimbările climatice, serviciile de interes general, coeziunea teritorială, politica comercială, ajutorul umanitar, sportul, turismul și cooperarea administrativă, spațiul și cercetarea științifică.

---

\* **Lector universitar**

<sup>19</sup> [www.ec.europa.eu/enterprise/security/articles/article\\_06\\_09\\_25\\_tc\\_en.htm](http://www.ec.europa.eu/enterprise/security/articles/article_06_09_25_tc_en.htm).

<sup>20</sup> EUROPA - Tratatul de la Lisabona - Tratatul pe scurt\_files\EUROPA - Tratatul de la Lisabona - Tratatul pe scurt.html [www.europa.eu.int](http://www.europa.eu.int).

De altfel, rolul major al cercetării-dezvoltării în creșterea competitivității economice și în realizarea unei economii și societăți bazate pe cunoaștere a fost subliniat încă prin *Strategia Lisabona* și difuzat prin *Comunicatul Comisiei Europene din 2004* intitulat *Știința și Tehnologia, cheia viitorului Europei*<sup>21</sup>.

În noul mediu de securitate european, cercetarea și tehnologia pot avea un rol de sprijin al forței statului, dar cercetarea nu poate garanta securitatea prin ea însăși. Din această perspectivă și din perspectiva relațiilor dintre securitate și societate, *Comitetul Consultativ al Cercetării de Securitate (ESRAB)* consideră că o parte a răspunsului eficient la adresa amenințărilor de securitate poate fi asigurat de tehnologie, dar utilizată în combinație cu procesele organizaționale și intervenția umană. În acest sens, soluțiile eficiente trebuie să ia în considerare multidimensionalitatea diferitelor experiențe și abordări în cadrul european.

Cu toate că Europa are o lungă și bogată tradiție în ceea ce privește cercetarea și inovația și, în prezent, cercetătorii europeni continuă să ocupe poziții de frunte într-o mare varietate de domenii științifice și tehnologice, actualele centre de excelență științifică sunt prea puțin racordate într-o structură continentală și, din această perspectivă, cercetarea nu se ridică la nivelul cerut de competiția cu celelalte puteri mondiale.

În acest sens a fost propus și proiectul de formare a unui *Spațiu European al Cercetării* (European Research Area – ERA)<sup>22</sup> al Comisiei Europene, care, în comunicatul intitulat „*Către un Spațiu European al Cercetării*” sublinia importanța acestui proiect, element central al *Strategiei de la Lisabona* pentru transformarea UE în cea mai competitivă și dinamică economie la nivel mondial.

După reuniunea *Consiliului European de la Barcelona* s-a stabilit ca obiectiv prioritar creșterea investițiilor în cercetare-dezvoltare la valoarea de 3% din PIB-ul UE până în anul 2010, iar în septembrie 2002 Comisia Europeană a transmis, prin comunicatul „*Mai multă cercetare pentru Europa: spre 3% din PIB*”, necesitatea consultărilor cu statele membre, reprezentanții industriilor și alți factori de decizie pentru găsirea celor mai bune metode de atingere a obiectivelor de la *Lisabona*.

Tot în sprijinul realizării obiectivului strategic, Comisia Europeană a adoptat la 30 aprilie 2003 un plan de acțiune intitulat „*Investind în cercetare – un plan de acțiune pentru Europa*”, structurat pe patru direcții principale, și anume: *creșterea cooperării; îmbunătățirea sprijinului societal pentru cercetare și inovație; redirecționarea cheltuielilor publice spre cercetare și inovație; îmbunătățirea cadrului de lucru pentru investiții în cercetare*, prin care se stabilește identificarea modalităților practice pentru atingerea obiectivului de 3%, precum și măsurile care trebuiau luate la nivel național/european<sup>23</sup>.

Spațiul European al Cercetării (European Research Area - ERA) a fost definit și prezentat odată cu *Programul-Cadru 6 (2002-2006) al Comisiei Europene*<sup>24</sup>, iar ulterior, la 19 decembrie 2006, Consiliul European a adoptat cel de-al „*Saptelea Program Cadru de Cercetare și Dezvoltare*

---

<sup>21</sup> Obiectivul strategic al Consiliului European de la Lisabona din martie 2000 stabilea transformarea UE, până în 2010, în cea mai competitivă și dinamică economie la nivel mondial, capabilă să susțină o creștere economică solidă în corelație cu crearea multor și performante locuri de muncă, păstrându-se o reală coeziune socială, vezi „*Science and technology, the key to Europe's future - Guidelines for future European Union policy to support research*” (354/2004) apud, Politici publice sectoriale pentru fundamentarea propunerilor de buget pe anul 2007 și a estimărilor pentru perioada 2008 - 2010, document de pe site-ul [www.ancs.ro](http://www.ancs.ro).

<sup>22</sup> [www.cnscis.ro/aer.php](http://www.cnscis.ro/aer.php); vezi și [www.cordis.europa.eu/era/3percent.htm](http://www.cordis.europa.eu/era/3percent.htm).

<sup>23</sup> [www.cordis.europa.eu/era/3percent.htm](http://www.cordis.europa.eu/era/3percent.htm)

<sup>24</sup> Primul *Program-cadru pentru Cercetare și Dezvoltare* deja începuse în 1994. Odată cu Tratatul de la Amsterdam, aprobarea acestui program se realizează prin votul prin majoritate calificată. Programul a urmărit asigurarea unui grad deosebit de concentrare a eforturilor de cercetare, prevăzând finanțare pe următoarele direcții: a) finanțarea unor proiecte ample, care să rezolve probleme majore și să asigure competitivitatea Europei; b) rețele de cercetare; c) parteneriate între state - Steven P. McGiffen, *Uniunea Europeană - ghid critic* ediție nouă, editura MO, București, 2007, pp. 159-160.

*Tehnologică (FP7) ” pentru perioada 2007 - 2013, principalul instrument de finanțare prin care UE susține activitățile de cercetare și dezvoltare din majoritatea disciplinelor științifice<sup>25</sup>.*

## **2. „Al Șaptelea Program Cadru de Cercetare și Dezvoltare Tehnologică (FP7) ” pentru perioada 2007 - 2013, principalul instrument de finanțare de susținere a activităților de cercetare și dezvoltare – Programul Cadru 7 – PC 7**

Spre deosebire de programele-cadru anterioare, *prin Programul Cadru 7 – PC 7 se pune pentru prima dată problema cercetării de securitate în vederea garantării securității cetățenilor, a statului, a transporturilor și a rețelelor de telecomunicații, în contextul crimei organizate și al terorismului internațional, în special cel biologic<sup>26</sup>.*

În acest sens PC 7 sprijină cercetarea în zone de prioritate selectate – *scopul fiind de a face (sau) și păstra UE lider mondial în aceste sectoare, fiind instrumentul principal al UE pentru finanțarea cercetării în Europa, cu desfășurare din 2007 până în 2013, și care va fi implementat prin intermediul a patru programe specifice: Cooperare (program destinat încurajării cooperării în toate domeniile de cercetare, la nivel comunitar, internațional și non-comunitar); Idei (în cadrul acestui program se intenționează stimularea dinamismului, creativității și performanței în toate domeniile științifice)<sup>27</sup>; Resurse umane (perfecționarea potențialului calitativ și cantitativ al capitalului uman); Capacități - susținerea cercetărilor din domeniul infrastructurilor și al științelor sociale).*

**Sectorul cercetării de securitate este cuprins în cadrul Programului de Cooperare care abordează, totodată, alte nouă teme: sănătate, alimentație, agricultură, piscicultură și biotehnologie, tehnologia informației și a comunicațiilor, nanotehnologie, energie, mediu, transport, științe socio-economice și umane, spațiu.**

Potrivit Programul Cadru 7, cele patru obiective de securitate<sup>28</sup> sunt:

- *protecția împotriva atacurilor teroriste și a crimei organizate;*
- *securitatea frontierelor;*
- *protejarea infrastructurii critice;*
- *reinstalarea securității în situațiile de criză.*

Activitățile ce se vor desfășura în scopul îndeplinirii acestor obiectivelor vizează:

- *sporirea securității cetățenilor, consolidarea securității infrastructurii și a utilităților, supravegherea și asigurarea securității frontierelor UE, restabilirea securității și siguranței în cazul situațiilor de criză, optimizarea integrării sistemelor de securitate, a interconectivității și a interoperabilității;* - *securitate și societate, coordonarea și structurarea cercetării de securitate;* - *coordonarea eforturilor naționale, europene și internaționale în domeniile civil, securitate și apărare, încurajarea competitivității în cadrul industriei europene de securitate și eliminarea discrepanțelor din domeniul securității;* - *coordonarea și structurarea cercetării de securitate;* - *coordonarea eforturilor naționale, europene și internaționale în domeniile civil, securitate și apărare, încurajarea competitivității în cadrul industriei europene de securitate și eliminarea discrepanțelor din domeniul securității<sup>29</sup>.*

<sup>25</sup> PC 7 reprezintă abrevierea pentru Al Șaptelea Program Cadru de Cercetare și Dezvoltare Tehnologică. PC 7 este constituit din 4 blocuri principale de activitate ce formează 4 programe specifice Cooperare (care cuprinde și subcapitolul securitate), Idei, Oameni, Capacități plus un al cincilea program special de cercetare nucleară.

<sup>26</sup> FP7 a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2007, fiindu-i alocat un buget total de 50,521 miliarde de euro pentru șapte ani. Pe toată durata PC 7, cercetarea finanțată de UE va aborda teme referitoare la securitatea civilă (antiterorism și management de criză) și va contribui la o întreagă gamă de strategii comunitare, în domenii precum transportul, mobilitatea, protecția civilă, energia, mediul și sănătatea, cordis.europa.eu/fp7/faq\_en.html.

<sup>27</sup> Pentru coordonarea acestor inițiative a fost creat Consiliul European pentru Cercetare (European Research Council/ERC). Menționăm faptul că cercetarea finanțată la nivel comunitar se va realiza sub umbrela Consiliului European pentru Cercetare. *Vezi detalii în Tiberiu Tănase, Obiectivele și modelul cercetării pentru securitate în cadrul UE*, în Dinamica mediului european de securitate, sesiunea internațională de comunicării 22-23 noiembrie 2007, București, ISBN 978-973-663-680-6.

<sup>28</sup> www.ec.europa.eu/enterprise/security/articles/article\_06\_09\_25\_tc\_en.htm.

<sup>29</sup> www.cordis.europa.eu/fp7/cooperation/security\_en.html.

### 3. Direcții de dezvoltare ale cercetării pentru securitate națională reieșite din implementarea Strategiei naționale de cercetare 2007-2013

#### 3.1. Strategia națională de cercetare 2007-2013

Strategia Națională de Cercetare, Dezvoltare și Inovare (CDI) pentru perioada 2007-2013<sup>30</sup> se bazează pe viziunea societății românești referitoare la rolul științei, tehnologiei și inovării în dezvoltarea societății cunoașterii în România, pentru progresul economic și social. Având în vedere faptul că România este membru al Uniunii Europene începând cu anul 2007, Strategia CDI asigură și coerența cu principalele documente politice specifice la nivel comunitar.

Strategia valorifică rezultatele unui exercițiu amplu, unic până acum în societatea românească, de comunicare și negociere între principalii actori interesați de sistemul CDI. Strategia este esența unui dialog având ca temă rolul științei în societate, purtat în cadrul primului exercițiu național de *foresight* (previziune) în știință și tehnologie, exercițiu sistematic, colaborativ și prospectiv, care s-a desfășurat în perioada 2005-2006, la inițiativa Autorității Naționale pentru Cercetare Științifică (ANCS).

Strategia reprezintă primul document strategic național<sup>31</sup> integrat pentru acest domeniu care valorifică rezultatele unui exercițiu amplu, unic până acum în societatea românească, de comunicare și negociere între principalii actori interesați de sistemul CDI<sup>32</sup>.

Strategia integrează atât interesele naționale ale României cât și prioritățile comunitare din Strategia de la Lisabona, prin care Uniunea Europeană își propune recuperarea decalajelor de creștere economică față de Statele Unite.

În acest scop „Strategia Națională în domeniul Cercetării-Dezvoltării este corelată cu strategia Uniunii Europene din același domeniu, iar „viziunea pe care a fost construită Strategia are trei obiective strategice, și anume<sup>33</sup>:

- *crearea de cunoaștere* reprezintă obținerea unor rezultate științifice și tehnologice de vârf, competitive pe plan mondial, având ca scop creșterea contribuției sistemului românesc de CDI la dezvoltarea stocului mondial de cunoaștere, creșterea vizibilității internaționale și transferul rezultatelor în economie și societate. Pentru atingerea acestui obiectiv va fi nevoie de integrarea *cercetării românești* în rețele internaționale și promovarea excelenței în cercetare;

- *creșterea competitivității economiei românești prin inovare cu impact la nivelul agenților economici și transferul cunoștințelor în practica economică*. Pentru realizarea acestui obiectiv se vizează obținerea unor rezultate tehnologice de vârf, cercetări de tipul *rezolvare de probleme complexe* (problem solving), de interes local, regional, național sau formulate de agenți economici, precum și dezvoltarea de tehnologii, produse și servicii inovative cu aplicabilitate directă. În acest sens, vor fi stimulate parteneriate între universități, institute de cercetare și agenți economici;

- *creșterea calității sociale prin dezvoltarea de soluții, inclusiv tehnologice, care să genereze beneficii directe la nivelul societății*. Este vorba de acele soluții la probleme locale, regionale și naționale legate de coeziunea și dinamica socială, creșterea eficienței politicilor, precum și probleme legate de sănătate, mediu, infrastructură, amenajarea teritoriului și valorificarea resurselor naționale.

În realizarea celor trei obiective strategice se vor avea în vedere următoarele *obiective specifice*:

<sup>30</sup> În perioada 26-27 martie 2007, la Berlin, s-a desfășurat „Conferința europeană privind cercetarea de securitate 2007” (European Conference on Security Research SRC '07). În cadrul conferinței a fost lansată și „Programul European de Cercetare de Securitate” („European Security Research Programme”/ESPR) și s-au analizat alte programe și propuneri din domeniul cercetării de securitate [www.src07.de](http://www.src07.de), vezi Tiberiu Tănase, **Obiectivele și modelul cercetării pentru securitate în cadrul UE**, în Dinamica mediului european de securitate, sesiunea internațională de comunicări 22- 23 noiembrie 2007, București, ISBN 978-973-663-680-6.

<sup>31</sup> Strategia Națională de Cercetare, Dezvoltare și Inovare (CDI) pentru perioada 2007-2013, document adoptat de Guvernul României la 28 februarie 2007, vezi pe situl ANCS - [www.ancs.ro](http://www.ancs.ro).

<sup>32</sup> Vezi pe larg textul Strategia Națională în domeniul Cercetării-Dezvoltării și Inovării pentru perioada 2007-2013, aprobată de guvern, la 28 februarie 2007, cf. Anton Anton, președintele Autorității Naționale pentru Cercetare Științifică (ANCS) pe [www.ancs.ro](http://www.ancs.ro).

<sup>33</sup> Coordonat acestui proiect a fost asigurat de către un consorțiu de 29 de unități, care a avut în centrul său un grup de experți de nivel înalt, au fost antrenate peste 800 de persoane în ateliere de lucru și peste 5000 în consultări on-line.



- *Obținerea rezultatelor științifice de excelență reflectate în creșterea numărului de articole în publicații din fluxul principal de cunoaștere prin plasarea între primele 35 de țări în ceea ce privește publicațiile indexate ISI (în perioada 1995-2005 situându-ne pe locul 48);*

- *Focalizarea investiției publice în CDI spre cercetare și tehnologie avansată, cu aplicație în practică;*

- *Creșterea capacității sistemului CDI în evaluarea internațională a performanței cercetării pentru toți actorii publici, universități și institute de cercetare publice;*

- *Consolidarea rolului științei în societate prin comunicarea științei, promovarea eticii și egalității de șanse în cercetare, dezvoltarea de interfețe dedicate dialogului știință-societate.*

- *Reducerea fragmentării sistemului de CDI prin stimularea colaborării și transformarea universităților și a institutelor publice de cercetare-dezvoltare românești în actori pe piața internațională a cunoașterii și creșterea capacității acestora de colaborare cu firmele;*

- *Realizarea infrastructurii performante pentru CDI prin:*

- creșterea accesului la infrastructuri de cercetare performante prin participarea la mari infrastructuri internaționale de cercetare;

- dezvoltarea facilităților de cercetare de interes național și stimularea creării de laboratoare performante cu utilizatori multipli.07-20

- *Dezvoltarea instituțională și profesionalizarea managementului cercetării prin transformarea universităților și a institutelor publice de cercetare-dezvoltare românești în actori pe piața internațională a cunoașterii și creșterea capacității acestora de colaborare cu firmele;*

- *Stimularea participării mediului privat la CDI prin:*

- dezvoltarea parteneriatelor public-privat în știință și tehnologie prin dezvoltarea platformelor tehnologice, a parcurilor științifice;

- creșterea cheltuielilor private în CDI la 1,5% din PIB până în 2013. Simplificarea accesului firmelor inovative la finanțare CDI.

- *Extinderea cooperării internaționale în extinderea cooperării internaționale în programe și proiecte prin:*

- o mai bună reprezentare a României la nivel instituțional și prin experții săi în instituții și organisme reprezentative CDI la nivel european și internațional;

- participarea diasporei științifice Românești în proiecte de cercetare pentru a promova sectorul de CD din România, precum și la evaluarea proiectelor, programelor și politicilor.

7-2013Stabilirea direcțiilor strategice, a domeniilor și obiectivelor prioritare de cercetare-dezvoltare, susținute prin programele naționale CDI, reprezintă rezultatul unui proces complex de consultare, dezbateri și formulare a deciziei, aplicat în mod curent de ANCS și în care sunt implicați o gamă largă de actori, respectiv: *autorități guvernamentale, organisme reprezentative pentru mediul economic, organisme reprezentative ale comunității științifice și tehnice, partenerii sociali.*

Direcțiile, domeniile și obiectivele de cercetare-dezvoltare au pus în evidență focalizarea spre proiecte de mare complexitate, cu impact deosebit asupra creșterii competitivității economice și integrării în noua economie globalizată<sup>34</sup>.

### **3.2. Programele de cercetare-dezvoltare și inovare, instrumente de implementare a Strategiei naționale de cercetare 2007-2013**

Implementarea Strategiei naționale se realizează prin:

- Planul național pentru cercetare-dezvoltare și inovare;

- Planuri de cercetare ale autorităților publice centrale și locale (planuri sectoriale);

- Alte planuri, programe și proiecte de cercetare.

Programele de cercetare-dezvoltare și inovare sunt principalele instrumente de implementare a strategiei naționale a domeniului. Conform Legii nr. 324/2003 de aprobare a O.G. nr. 57/2002 privind

<sup>34</sup> Pentru principalele obiective strategice ale Strategiei Naționale de Cercetare, Dezvoltare și Inovare (CDI) pentru perioada 2007-2013 vezi, pe larg, Declarația președintelui ANCS, Anton Anton, [www.ancs.ro](http://www.ancs.ro).

cercetarea științifică și dezvoltarea tehnologică, programele sunt componente ale planurilor enumerate mai sus.

Obiectivele politicilor din domeniul CDI sunt implementate în principal prin programele de cercetare-dezvoltare și inovare coordonate de ANCS, din care menționăm:

◆ **Programul Cercetare de Excelență (CEEX)**

Acest program reprezintă instrumentul privilegiat de pregătire a participării la *Programul Cadru de Cercetare 7 (FP-7)* - al Uniunii Europene pe perioada 2007-2013 (PC7), în special prin modulele referitoare la: *proiecte complexe de cercetare-dezvoltare; promovarea participării la programele europene și internaționale de cercetare; proiecte de dezvoltare a infrastructurii de evaluare și certificare a conformității*<sup>35</sup>.

◆ **Planul Național CDI pentru perioada 2007-2013**

Acest plan urmează *Planului Național pentru Cercetare-Dezvoltare și Inovare (PNCDI -I)*, care a fost lansat din 1999, într-o variantă inițială cu 4 programe, extins în perioada 2001-2004 cu alte 11 programe, orientate pe domenii științifice și tehnice specifice<sup>36</sup>.

Obiectivele și prioritățile stabilite prin documentul de strategie au fost luate ca elemente de referință pentru elaborarea instrumentului principal de implementare a strategiei – *Planul Național CDI pe perioada 2007-2013 (PNCDI II)*<sup>37</sup>.

Prin construcția *Planului Național CDI* se urmărește asigurarea condițiilor pentru îndeplinirea *rolului strategic al sistemului național de cercetare-dezvoltare-inovare*, care este acela de a dezvolta știința și tehnologia pentru creșterea competitivității, îmbunătățirea calității sociale și sporirea cunoașterii cu potențial de valorificare și largire a orizontului de acțiune.

„*PNCDI II și Strategia pe perioada 2007-2013* sunt rezultate ale unui studiu complex de *foresight*, pe baza căruia s-a stabilit și quantumul sumelor împărțite pe domenii. S-a folosit un model investițional teoretic bine fundamentat și utilizat în toată lumea.

În concluzie, *Planul Național CDI pe perioada 2007-2013 (PNCDI II)* reprezintă principalul instrument prin care ANCS implementează Strategia Națională de CDI.

◆ Alte programe și planuri

- **Programele nucleu de cercetare-dezvoltare, lansate în 2003, pentru finanțarea activităților CDI specifice la nivelul institutelor naționale de profil;**

- **Programul de granturi pentru cercetare științifică, lansat din 1996 și care susține în special formarea și dezvoltarea carierelor științifice și a echipelor de cercetare performante;**

- **Programul INFRATECH pentru dezvoltarea infrastructurii de inovare și transfer tehnologic a fost lansat în anul 2004 și reprezintă instrumentul de susținere a constituirii și dezvoltării entităților din infrastructura de inovare și transfer tehnologic (parcuri științifice și tehnologice, incubatoare tehnologice și de afaceri, centre de transfer tehnologic, centre de informare tehnologică precum și officii de legătură cu industria).**

- **Programul IMPACT, lansat în anul 2006, pentru a asigura dezvoltarea portofoliului de proiecte CDI ce urmează să beneficieze de finanțare din fonduri structurale.**

Un rol complementar în realizarea politicilor guvernamentale în domeniul CDI îl au **planurile sectoriale de cercetare-dezvoltare**, lansate în 2004, pentru a susține activitățile de cercetare-dezvoltare necesare pentru realizarea obiectivelor strategice de dezvoltare specifice la nivel de sector. Planurile

<sup>35</sup> Cf. Autoritatea națională pentru cercetare științifică, Politicile guvernamentale pentru cercetare-dezvoltare și inovare în România, Raport 2006, decembrie 2006, pagina [web:www.mct.ro](http://www.mct.ro)

<sup>36</sup> Prin PNCDI s-a asigurat și participarea la **programele internaționale** din domeniul CDI, cum ar fi – CORINT programul dedicat colaborării științifice și tehnice internaționale, care a fost lansat în 2005, și susține în mod direct efortul de racordare la prioritățile, precum și domeniile și obiectivele științifice și tehnologice specifice ariei europene de cercetare și viitorului Program Cadru de Cercetare al Uniunii Europene pe perioada 2007-2013 – PC 7, cf. [www.ancs.ro](http://www.ancs.ro).

<sup>37</sup> Planul Național actual s-a încheiat în 2006. ANCS a lansat Planul Național CDI pe perioada 2007-2013 – PNCDI II.

sectoriale CD sunt inițiate și coordonate de ministerele responsabile pentru sectoarele respective (ex: Ministerul Economiei și Comerțului, MEdC – ANCS)<sup>38</sup>.

#### ◆ Programul de Cercetare pentru Securitate

Programul de Cercetare pentru Securitate a fost aprobat prin HG 2080/noiembrie 2004 și s-a adăugat la **Planul Național CDI** extins prin HG 556/2001.

În conformitate cu **HG 2080**, sunt de subliniat următoarele aspecte<sup>39</sup>:

- cercetarea și dezvoltarea de noi modele, metode, sisteme, tehnologii și produse cu aplicații civile și militare, precum și cu utilizare duală, pentru aplicații în domeniile securității și apărării;
- menținerea și dezvoltarea capacităților naționale de cercetare și dezvoltare în domeniul securității și apărării și îmbunătățirea cooperării dintre unitățile de cercetare-dezvoltare și organizațiile beneficiare;

- *Creșterea nivelului de cunoaștere și a preocupării pentru securitate, atât la nivelul factorilor de decizie cât și al cetățenilor* (cf. cu **HG 2080**, pct.B.5.1. Scop);

- Dezvoltarea capacității naționale de participare la „*European Security Research Programme*”;

- Susținerea participării la proiectele derulate ca urmare a angajamentelor României în cadrul UE prin memorandumul EUROPA și aranjamentul ERG (European Research Grouping);

- Realizarea de tehnologii, sisteme și tehnică de apărare și securitate inter-operabile, în conformitate cu cerințele operaționale ale structurilor sistemului național de apărare și siguranță națională;

- Sisteme și tehnologii pentru protecția împotriva terorismului de orice natură;

- Optimizarea securității și protecției sistemelor în rețea;

- Creșterea interoperabilității și a gradului de integrare și securizare a sistemelor de comunicații și informatice;

- Utilizarea infrastructurii spațiale globale (comunicații, poziționare, observare) în aplicațiile pentru securitate și apărare; (cf. cu **HG 2080**, B.5.2. Obiective/Direcții tematice);

- Participarea organizațiilor naționale la programele de cercetare și dezvoltare tehnologică ale Uniunii Europene;

- Sisteme integrate de securitate, fixe și mobile, pentru obiective de importanță strategică (unități industriale, aeroporturi, unități militare, rezervoare și conducte de petrol etc.);

- Metode, sisteme și tehnologii pentru asigurarea securității rețelelor de management al datelor și comunicației (sisteme distribuite, GRID, data mining, rețele locale, tehnici de autentificare, criptare);

- Sisteme evaluate pentru managementul crizelor și dezastrelor;

- Eficientizarea acțiunilor și măsurilor de combatere a amenințărilor la adresa securității, de combatere a crimei organizate și a traficului ilegal;

- Asigurarea interoperabilității cu instituțiile euroatlantice în acțiunile comune de combatere a terorismului;

- *Centre de excelență multidisciplinare pentru cercetare, instruire, informare și reprezentare în domeniul securității;*

- Sisteme C3I (Comandă, Control, Comunicație și Informații) interoperabile NATO și cu structurile europene, pentru coordonarea capacităților de securitate și apărare (cf. **HG 2080**, B.5.3. Rezultate estimate).

Pentru România, necesitatea de a impulsiona creșterea competitivității economice, în special în perioada 2007-2013, prima etapă a procesului post-aderare, impune cerința esențială de a reduce și depăși decalajele tehnologice care o separă de restul statelor membre UE, în special în contextul ritmului intensificat de implementare a Strategiei Lisabona revizuite.

<sup>38</sup> Planul Național de Cercetare – Dezvoltare și inovare II, pentru perioada 2007 – 2013 a fost aprobat prin Hotărârea Guvernului României nr. 490/23.05.2007 publicată în Monitorul Oficial al României nr. 371/31.05.2007; vezi pe larg **Planul sectorial CD al MEdC - ANCS**, lansat în 2004, pentru a susține realizarea obiectivelor strategice de dezvoltare la nivel de sector, inclusiv întărirea capacității ANCS de a elabora și implementa politici specifice domeniului.

<sup>39</sup> Vezi pe larg textul HG 2080/noiembrie 2004, în anexă.

Acest fapt impune ca obiectiv major realizarea unui mediu economic dinamic și competitiv, capabil să asimileze și să dezvolte domenii de înaltă tehnologie și să răspundă la cerințele strategice de dezvoltare pe termen lung, în contextul evoluției la nivel global a economiei bazate pe cunoaștere.

De asemenea, perspectiva creată de obiectivele Agendei Lisabona revizuite impune și un ritm alert de dezvoltare a Ariei Românești a Cercetării, pentru a asigura îndeplinirea rolului pe care cercetarea științifică și dezvoltarea tehnologică trebuie să-l joace în realizarea acestora.

Beneficiind de statutul de membru al NATO și UE, România are și posibilitatea directă de a accesa unele fonduri, inclusiv cele structurale, și de a participa la programele NATO-STI<sup>40</sup> și *Program-Cadru 7 al UE ce pot reprezenta oportunități și direcțiile pentru o consolidare reală a cercetării naționale în ansamblu;*

Astfel, perspectiva creată de obiectivele Agendei Lisabona revizuite și ale *Programului Cadru 7, Programului de Cercetare de Securitate European* impune un ritm alert de dezvoltare a Ariei Românești a Cercetării, pentru a asigura îndeplinirea rolului pe care cercetarea științifică și dezvoltarea tehnologică trebuie să-l joace în realizarea acestora.

Considerăm că trebuie și pot fi luate măsuri de reducere a fragmentării sistemului public de cercetare și realizarea *integrării sistemului de INCD-uri cu cel al institutelor Academiei și cu universitățile care au activitate importantă de cercetare.*

De asemenea, este bine cunoscut faptul că în România există *un număr prea mare de institute, cele valoroase fiind mascate de performanțele slabe ale majorității.* În consecință, ar fi benefică o restructurare rapidă a acestora și păstrarea unui număr suficient de instituții, adică numai a celor care s-au dovedit performante în cercetarea fundamentală și aplicativă, și care apoi, printr-o susținere financiară directă, să poată reprezenta performant România la nivel internațional<sup>41</sup>.

În prezent, conform *ISI Essential Science Indicators*, România se află pe locul 48 din 146 de țări ca număr de citări (impact al cercetării) și pe locul 43 în clasamentul în funcție de numărul de articole. În privința impactului, România are o performanță similară cu Thailanda, Slovenia, Bulgaria, Croația, Arabia Saudită și Iran.

În privința numărului de articole, performanțele sunt similare cu Egipt, Slovacia, Chile, Iran și Hong-Kong. De asemenea, ***România contribuie cu aproximativ 0,07% la impactul total al articolelor și cu 0,2% la producția științifică mondială. Articolele din România sunt citate în medie de 3,46 ori, ceea ce este sub media mondială de 9,43 citări pe articol.***

Se constată în plan european faptul că producția științifică românească reușește să o depășească doar pe cea a unor țări de talie mult mai mică, ceea ce este cu totul nesatisfăcător având în vedere potențialul sistemului național. Dacă măsurăm productivitatea cercetării, adică numărul de publicații sau citări raportat la populație, constatăm, de asemenea, că ***România ocupă ultimul loc între statele Uniunii, precum și locuri foarte slabe pe plan internațional.***

Având în vedere cele prezentate, putem sublinia principalele direcții de acțiune, definitorii pe termen mediu și lung, capabile să asigure eficiența dorită și anume:

► *reconsiderarea și dezvoltarea cercetării, inclusiv a celei de securitate precum și a educației în ansamblul priorităților naționale de dezvoltare, întrucât:*

- reprezintă priorități naționale cu caracter strategic pentru asigurarea unei dezvoltări durabile și competitive (care să fie confirmate la nivelul investiției publice, prin construcția bugetară și prin distribuția fondurilor externe);

- au un rol deosebit de important în susținerea obiectivelor strategice ale UE, inclusiv al dezvoltării economice, științifice și tehnologice ;

- au un rol esențial în realizarea obiectivelor Tratatului și Agendei Lisabona (revizuite), inclusiv al celui de-al „*Șaptelea Program Cadru de Cercetare și Dezvoltare Tehnologică (FP7)*” pentru perioada 2007 - 2013.

<sup>40</sup> Vezi pe larg Planului Național CDI - program CORINT, dedicat subprogramului NATO-STI, [www.mec.ro/corint](http://www.mec.ro/corint) și [www.NATO-STI.ro](http://www.NATO-STI.ro).

<sup>41</sup> Vezi, Șerban Agachi, Adrian Curaj, Ioan Dumitrache, Florin Filip, Gheorghe Popa, Ioan Stănculescu, Lany, Szabolcs, **op. cit.**

► **Necesitatea reconsiderării rolului cercetării-dezvoltării la nivelul mediului economic:**

- necesitatea unor eforturi politice și economice sporite, pentru a grăbi realizarea schimbărilor structurale în mediul economic, în sensul creșterii numărului de agenți economici activi și inovativi în domenii de medie și înaltă tehnologie;

- necesitatea realizării unui efect stimulatив sinergic privind dezvoltarea activităților CDI ale agenților economici, prin corelarea strânsă a politicilor CDI cu cele din domeniile industrial, financiar, fiscal;

- implementarea *Strategiei naționale de cercetare 2007-2013*, prin *Programele de cercetare-dezvoltare și inovare*, inclusiv prin *Programul de Cercetare pentru Securitate*.

Cercetarea pentru securitate din România face parte din ansamblul Ariei Românești de Cercetare și ar trebuie să beneficieze de întregul aport al componentelor *Sistemului Național de Cercetare Dezvoltare și Inovare* (SNCDI), dar în primul rând de aportul unor **structuri integrate performante de tip** Consorțiu<sup>42</sup>, **care ar putea include:** Departamente de cercetare, Centre, Institute de cercetare, precum și alte structuri pentru *studii și cercetări din domeniul securității*<sup>43</sup> care în multe țări sunt grupate în sisteme naționale multidisciplinare sau specializate.

### Bibliografie

#### Documente

- [1] Hotărârea nr. 2080 din 24-11-2004 *modificarea și completarea H.G. 556/2001 privind reactualizarea Planului național pentru cercetare-dezvoltare și inovare*. **Publicație: Monitorul Oficial nr. 1160 din 08-12-2004.**
- [2] Hotărârea Guvernului României nr. 490/23.05.2007, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 371/31.05.2007, prin care a fost aprobat Planul Național de Cercetare – Dezvoltare și inovare II, pentru perioada 2007 – 2013.
- [3] Hotărârea Guvernului României nr. 490/23.05.2007 publicată în Monitorul Oficial al României nr. 371/31.05.2007
- [4] *Strategia de Securitate a UE, A secure Europe in better world*, decembrie 2003, Bruxelles, pe [www.europa.eu.int](http://www.europa.eu.int).
- [5] A Report from the European Security Research Advisory Board, september 2006, Research for a Secure Europe – Report of the Group of Personalities in the field of Security Research, European Comision, Belgia, 2004.
- [6] A Report from the European Security Research Advisory Board, sept. 2006.
- [7] Comunicatul Comisiei Europene „Science and technology, the key to Europe's future - Guidelines for future European Union policy to support research” (354/2004)5. *Meeting the challenge: the european security research agenda* – a report from the European Security Research Advisory Board (ESRAB), september 2006.
- [8] *Strategia națională în domeniul cercetare-dezvoltare-inovare (CDI) pentru perioada 2007-2013*
- [9] *Al Șaptelea Program Cadru de Cercetare și Dezvoltare Tehnologică (FP7) pentru perioada 2007 – 2013*, (Programul-Cadru 7)
- [10] *Tratatul de la Lisabona - Tratatul pe scurt\_files\EUROPA - Tratatul de la Lisabona - Tratatul pe scurt.html* [www.europa.eu.int](http://www.europa.eu.int)

#### Lucrări generale

- [11] Șerban Agachi, Adrian Curaj, Ioan Dumitrache, Florin Filip, Gheorghe Popa, Ioan Stănculescu, Lany, Szabolcs, *Sistemul Național de Cercetare Dezvoltare și Inovare în*

<sup>42</sup> A se vedea, *Consoțul parteneriatului pentru Pace (PfPC) al Academiiilor de Apărare și al Institutelor de Studii de Securitate*, care este o asociație voluntară a institutelor de învățământ superior în domeniile apărării și securității, a cărei finanțare este asigurată de către Statele Unite ale Americii, Germania, Austria și Elveția. [www.isn.ethz.ch/net/prin/pfpc.cfm](http://www.isn.ethz.ch/net/prin/pfpc.cfm).

<sup>43</sup> Despre unele Centre de cercetare în cadrul Uniunii Europene, Tiberiu Tănase, *Obiectivele și modelul cercetării pentru securitate în cadrul UE.*, în *Dinamica mediului european de securitate*, sesiunea internațională de comunicări 22- 23 noiembrie 2007, București, ISBN 978-973-663-680-6.

*contextul integrării în Aria Europeană a Cercetării*, Editura Academiei Române, București, 2006.

[12] MAN - DIEPA, IPSPAIM, *Integrarea Europeană. Dimensiunea de Securitate și apărare a Uniunii Europene* – seminar științific - 23 iunie 2006, Editura CITEA, București – 2006.

[13] Daniel Dumitru, Liviu Scriciu, Dorel Bușe, *Mediul internațional de securitate și influența acestuia asupra artei militare*, Editura CITEA, 2007.

[14] Steven P. McGiffen, *Uniunea Europeană - ghid critic ediție nouă*, editura MO, București, 2007.

#### **Periodice**

[15] Revista *Profil* nr. 10, martie 2006.

[16] Tiberiu Tănase, ***Obiectivele și modelul cercetării pentru securitate în cadrul UE.***, în *Dinamica mediului european de securitate*, Sesiunea internațională de comunicări 22- 23 noiembrie 2007, București, ISBN 978-973-663-680-6.

#### **Link-uri Internet**

[17] Autoritatea Națională pentru Cercetare ([www.mct.ro](http://www.mct.ro))

[18] Ministerul Educației și Cercetării ([www.mec.ro](http://www.mec.ro))

[19] Academia Română ([www.acad.ro](http://www.acad.ro))

[20] Consiliul Național al Cercetării Științifice din învățământul Superior ([www.cnscis.ro](http://www.cnscis.ro))

[21] Lista Universităților din România cu drept de funcționare ([www.universitati.ro](http://www.universitati.ro))

[22] [www.mct.ro](http://www.mct.ro)

[23] [www.acad.ro/pro\\_pri/doc/st\\_d\\_05.doc](http://www.acad.ro/pro_pri/doc/st_d_05.doc)

[24] [www.ancs.ro](http://www.ancs.ro)

[25] [www.armyacademy.ro/cercetare/i-doc](http://www.armyacademy.ro/cercetare/i-doc)

[26] [www.programe.tuiasi.ro/ro/proiecte/proiecte\\_internat/bi6-nato.html](http://www.programe.tuiasi.ro/ro/proiecte/proiecte_internat/bi6-nato.html)

[27] [www.cnscis.ro/aer.php](http://www.cnscis.ro/aer.php);

[28] [www.cordis.europa.eu/era/3percent.htm](http://www.cordis.europa.eu/era/3percent.htm)

[29] [www.ec.europa.eu/enterprise/security/articles/article\\_06\\_09\\_25\\_tc\\_en.htm](http://www.ec.europa.eu/enterprise/security/articles/article_06_09_25_tc_en.htm)

[30] [www.src07.de](http://www.src07.de)

# IMPACTUL DESFIINȚĂRII FRONTIERELOR ÎN CONTEXTUL ADERĂRII LA SCHENGEN ȘI IMPLICAȚIILE LA NIVELUL SECURITĂȚII NAȚIONALE

Dumitru HARALAMBIE\*

„(6) (...) Controlul la frontieră ar trebui să contribuie la combaterea migrației ilegale și traficului de ființe umane și să prevină orice amenințare la adresa securității interne a statelor membre, a politicii publice, sănătății publice și a relațiilor internaționale.”<sup>1</sup>

După un deceniu de reforme structurale, legislative și instituționale, de restructurare economică și socială în vederea pregătirii aderării, România trebuie să facă față unui context semnificativ schimbat și cu un nivel crescut de interdependențe între Statele Membre, care necesită un comportament strategic rațional și eficace.

În perioada care a urmat Războiului Rece, preocupările ținând de macro-securitate sau provocările geostrategice au diminuat foarte mult ca amploare, pentru că tipul de amenințări la adresa securității s-a transformat radical, preocupările micro-securității devenind cele mai importante. Statele de dincolo de frontierele Europei unite nu mai constituiau pericolul cel mai important pentru securitatea Uniunii, ci activitățile criminale de pe teritoriul lor și mai ales cele cu impact transnațional.

Având în vedere faptul că integrarea europeană a noilor țări candidate presupune și adoptarea acquis-ului Schengen (privitor la libera circulație a persoanelor și bunurilor), este de înțeles că lărgirea UE a trezit și continuă să trezească multe anxietăți în Occident. Cele două preocupări majore ale UE au devenit migrația și crima transfrontalieră (ultima acoperind o sumă mare de probleme incluzând contrabanda, traficul cu persoane umane, droguri, terorismul etc.), controlul frontierelor fiind considerat de Uniune ca principala linie de apărare împotriva instabilității și consecințelor sale: refugiații, crima și prăbușirea legii și ordinii. Deși nu toate aceste anxietăți sunt corect asociate cu deschiderea granițelor către statele candidate la UE, ele nu și-au pierdut importanța. Nu întâmplător, securizarea frontierelor cu statele nemembre a devenit o prioritate pentru negocierile de aderare ale candidaților<sup>2</sup>, iar cooperarea transfrontalieră a devenit o componentă majoră a raporturilor dintre UE și vecinii săi.

Aderarea la spațiul Schengen are ca efect ridicarea controalelor între frontierele interne ale statelor membre Schengen, care aplică în întregime acquis-ul Schengen, fiind creată o singură frontieră externă unde controalele se desfășoară conform unui set de reguli clare în materie de vize, migrație, azil, precum și măsuri referitoare la cooperarea polițienească, judiciară sau vamală.

Astfel, trecerea frontierei se poate realiza indiferent de oră și prin orice loc iar cetățenii statelor membre care călătoresc în spațiul Schengen trebuie să aibă asupra lor un document de identitate valabil. Trecerea frontierelor interne poate fi asemănată cu o călătorie în interiorul țării.

Cu privire la însemnătatea acestui moment pentru cetățenii români, ministrul Cristian David a declarat că „românii se vor putea deplasa la Paris sau la Roma la fel cum se duc la Iași sau la Brașov, fără a avea niciun fel de restricție, nici la frontieră, nici de natură vamală. Practic, pentru români, aderarea la Spațiul Schengen va însemna deplina libertate de mișcare”.

Printre avantajele aderării României la Spațiul Schengen se numără asigurarea libertății depline de circulație a cetățenilor români în interiorul acestui spațiu prin eliminarea totală a frontierelor și libera circulație a forței de muncă, fiind create, totodată, premisele unei mai bune

## \* Doctorand

<sup>1</sup> Regulamentul (EC) nr. 562/2006 al Parlamentului European și al Consiliului din 15 martie 2006 privind crearea unui Cod Comunitar asupra regulilor ce stau la baza liberei circulații a persoanelor peste frontiere (Codul Frontierelor Schengen)

<sup>2</sup> Se pune aici problema consturilor imense presupuse de securizarea frontierelor unor noi state candidate, costuri care ar putea fi reduse prin cooperarea cu statele vecine, inclusiv prin finanțarea unor programe care să diminueze cauzele fluxurilor transfrontaliere negative.

preveniri și combateri a criminalității și putând fi folosite pârghii mai eficiente de gestionare a migrației controlate și de combatere a migrației ilegale.

Pregătirile pentru aderarea la spațiul Schengen au demarat deja, fiind creat cadrul general pentru o abordare unitară la toate nivelurile (legislativ, instituțional, financiar și pregătire) a acestei chestiuni. Unul din aspectele avute în vedere este revizuirea permanentă a Planului de Acțiune Schengen. Obiectivele propuse:

a. Întărirea controlului la frontierele externe, a supravegherii zonei de frontiera externă și luptei împotriva criminalității transfrontaliere.

b. Îmbunătățirea controlului prin creșterea capacității de furnizare și accesare a informațiilor.

c. Dezvoltarea capacității de cooperare internațională în combaterea criminalității transfrontaliere.

România implementează politicile comunitare din domeniul managementului integrat al frontierei de stat, în scopul atingerii unui nivel de securitate adecvat al frontierelor sale. Prin Strategia națională de management integrat al frontierei de stat se urmărește realizarea unui management comun, coerent și eficace al frontierei de stat a României, aliniat la cerințele comunitare, care să asigure creșterea gradului de securitate a cetățenilor, respectând drepturile și libertățile fundamentale ale acestora, fluidizarea traficului legal al persoanelor și mărfurilor la frontieră și îndeplinirea, cât mai curând posibil, a condițiilor necesare pentru aplicarea prevederilor acquis-ului Schengen și accesarea în acest spațiu.

În ceea ce privește politica în domeniul vizelor, România are ca obiective: introducerea în circulație a colantului uniform de viză, introducerea în circulație a colantului Schengen, introducerea formatului uniform pe care se aplică viza emisă persoanelor deținătoare ale unor documente de călătorie nerecunoscute de către România.

Odată cu eliminarea controalelor la frontiere ar putea crește pericolele pentru securitatea internă a țărilor implicate prin faptul că, din acest moment, se lasă „cale liberă” infractorilor, impunându-se întărirea cooperării transfrontaliere, în special prin înființarea serviciilor comune ale poliției, vămii și poliției de frontieră pentru toate statele contractante, care să aibă ca scop protecția propriilor cetățeni.

În afara beneficiilor aduse, eliminarea controalelor la frontierele interne poate avea un impact negativ pentru securitatea internă a statelor membre. Printre principalele dezavantaje ce pot fi identificate ca urmare a desființării controalelor la frontiera proprie se numără:

- transferul de insecuritate, prin mișcarea liberă a unor grupări cunoscute cu manifestări teroriste;
- lipsa controalelor generează infraționalitatea transfrontalieră sub toate aspectele sale:
  - o trafic de droguri;
  - o trafic de persoane;
  - o trafic de migranți, etc.
- nivelul de trai scăzut va genera așa numitul „export de creiere”, prin plecarea din țară a specialiștilor.

Există voci care subliniază faptul că aderarea la spațiul Schengen presupune renunțarea sau partajarea unor atribuții importante ale suveranității statale: controlul frontierelor, atribuțiile în domeniul migrației, azilului, politicii de vize, aspecte legate de cooperarea polițienească. Într-adevăr, toate aceste aspecte implică elemente cheie ale securității interne și justiției, domenii care, privind din perspectiva istorică, au reprezentat apanajul autorităților naționale.

Pierderea sau partajarea acestor responsabilități statale sunt însă dublate/înlocuite de o serie de măsuri compensatorii prevăzute în detaliu de acquis-ul Schengen și de recomandările referitoare la punerea lor în practică.

Măsurile compensatorii ale Convenției de Aplicare a Acordului Schengen pot fi clasificate după cum urmează:

- circulația persoanelor (vize și cooperare consulară)



- cooperarea polițienească:
  - o sprijinul reciproc al polițiilor în domeniul asistenței judiciare
  - o schimbul de ofițeri de legătură între poliții
  - o cooperarea transfrontalieră la granițele interne, în special prin înființarea serviciilor comune ale poliției, vămii și poliției de frontieră pentru toate statele contractante
  - o misiuni de supraveghere și urmărire transfrontalieră a poliției
- cooperarea judiciară a statelor membre Schengen

Cea mai semnificativă măsură compensatorie o reprezintă înființarea unui sistem comun european de urmărire polițienească transfrontalieră, numit Sistemul Informatic Schengen. Toate statele membre introduc date în sistem direct de la bazele de date naționale.

O altă măsură compensatorie se referă la protecția datelor cu caracter personal care reprezintă dreptul persoanei fizice de a-i fi aparate acele caracteristici care conduc la identificarea sa și obligația corelativă a statului de a adopta măsuri adecvate pentru a asigura o protecție eficientă pornind de la faptul că numeroase informații privind datele personale se transferă între statele membre.

După 11 septembrie 2001 nu mai putem vorbi doar de o dimensiune „soft” a securității internaționale. Mulți autori consideră astăzi depășită o asemenea abordare, o reconstituire culturală a realității politice. Dimpotrivă, ceea ce remarcă ei este o contopire a securității „hard” (ex. terorismul) și a celei considerate „soft” (ex. crima organizată). Nu întâmplător, UE semnează actualmente cu țările terțe acorduri de cooperare cuprinzând clauze privind terorismul și armele de distrugere în masă, precum și drepturile omului și migrația.<sup>3</sup>

Eforturile deosebite făcute de state membre UE pentru a adera la spațiul Schengen, vasta lărgire a UE precum și consecințele sale geoeconomice și geopolitice subliniază faptul că Uniunea este pe cale să devină un actor global, deși nu și-a stabilit ca obiectiv manifest acest lucru la începutul construcției europene.

UE și-a stabilit ca obiectiv să răspândească pacea și securitatea dincolo de frontierele sale.<sup>4</sup> Ne întrebăm dacă acest obiectiv nu este unul puțin ofensiv, dacă nu chiar ofensator față de alți actori regionali, în special statele arabe din vecinătatea sudică, care ar putea să adauge sintagmei „imperialismului cultural american” și revenirea în forță a imperialismului european. Totuși, ținând cont de valorile pe care le simbolizează, UE se va comporta mai degrabă ca un hegemon benign pentru țările sud-mediteraneene decât ca un imperiu al răului.

Deși problemele ce țin de frontiere au fost și sunt unele dintre cele mai complexe pentru continentul european, în momentul de față are loc o reproiectare și o reconstrucție a acestui concept, pornind de la extinderea frontierelor economice, informaționale și de securitate (spațiul Schengen). Nici în viitor probleme frontierei europene nu vor dispărea, dar dezvoltarea economică fără precedent a continentului, ridicarea zonelor sărace și a celor periferice vor face caducă și fără sens milenara bătălie pentru frontierele politice.

Ținând seama de valorile pe care le simbolizează Uniunea Europeană, având în vedere potențialul ca și rolul său mai larg în promovarea și menținerea stabilității într-o regiune care prezintă o deosebită importanță pentru Europa, accesarea României la Spațiul Schengen va trebui să se constituie ca o garanție suplimentară a cooperării și solidarității comune în vederea apărării valorilor europene de democrație, securitate și libertate

### Bibliografie

[1] Antonio Missiroli, *New Security Challenges and EU responses*.

[2] *Europe on the Move*, Comisia Europeană, Directorate-General for Press and Communication, iulie 2004.

<sup>3</sup> Antonio Missiroli, *New Security Challenges and EU responses*

<sup>4</sup> *Europe on the Move*, Comisia Europeană, Directorate-General for Press and Communication, iulie 2004.

# TRATATUL DE LA LISABONA ȘI COMPATIBILITATEA SA CU PRINCIPIILE SUVERANITĂȚII ȘI AL COOPERĂRII LOIALE ÎNTRE STATE

Mădălina Virginia ANTONESCU\*

## I. Raportul juridic dintre principiul suveranității statelor și principiul atribuirii de competențe, din perspectiva tratatului de la Lisabona

Art. 3.a/TUE, în modificarea tratatului de la Lisabona, face o referire expresă la **obligăția Uniunii de a respecta „funcțiile esențiale ale statului și în special, pe cele care au ca obiect asigurarea integrității sale teritoriale, menținerea ordinii publice și apărarea securității naționale”**, iar în alin. 1 prevede că „**orice competență care nu este atribuită Uniunii prin tratate apartine statelor membre”**. Coroborat cu art. 3.b/TUE, alin. 2 (care descrie conținutul juridic al principiului atribuirii de competențe), reiese faptul că **statele membre nu se obligă prin tratatul de la Lisabona să cedeze toate competențele lor** (ceea ce ar echivala cu o înstrăinare totală a suveranității, ceea ce ar duce la dispariția *de facto* a statului - națiune din sistemul politic al UE), dar reiese totodată și caracterul expres și convențional al atribuirii de competențe Uniunii (prin tratat), ceea ce exclude *ab initio* o extindere a competențelor UE în mod implicit, în afara unei prevederi în acest sens, a tratatului.

În al treilea rând, **principiul atribuirii de competențe nu este unul absolut**, din moment ce, tot în temeiul tratatului de la Lisabona, se prevede dreptul statului membru de a se retrage unilateral din Uniune (ca expresie a caracterului suveran al statului membru UE).

În al patrulea rând, statele membre sunt cele care îi stabilesc, prin tratat internațional, competențe Uniunii, ceea ce constituie încă o dovadă a caracterului lor suveran care nu este înlăturat prin calitatea de „membru UE” (**Uniunea nu are „competența competențelor”**, nu are deci, un caracter „suveran”, nefiind „superioară” juridic ori politic, din punct de vedere al principiului suveranității, statelor membre). Astfel, **principiul suveranității este unul esențial statal și nu unul „comunitar” sau „al Uniunii” - deoarece Uniunea nu are competența de a își conferi singură competențe, nici exclusive, nici partajate cu statele membre-**.

Pe de altă parte, considerăm că principiul suveranității este susținut de principiul atribuirii de competențe (care poate fi privit ca un principiu de integrare, dintr-o perspectivă federalistă), deoarece principiul atribuirii de competențe are un singur destinatar (Uniunea) și o singură sursă (statul suveran). Astfel, în temeiul acestui principiu juridic specific ordinii juridice a Uniunii (ca ordine juridică distinctă față de ordinea internațională de drept), **statele membre** sunt entitățile suverane și nu Uniunea, deoarece **doar ele au calitatea juridică originară și suverană de a atribui competențe Uniunii** (în tratatul de la Lisabona nu este folosită sintagma „drepturi suverane” precum în jurisprudența CJCE): principiul atribuirii de competențe, în ciuda finalității sale integraționiste, rămâne un principiu care întărește și promovează principiul de drept internațional al suveranității statelor în mijlocul ordinii juridice a Uniunii.

Noul titlu V<sup>1</sup> „Integrarea euro-atlantică”, art. 145<sup>1</sup>/Constituția României, alin. 1 conține o referință expresă la scopul integraționist al aderării României la UE (prin aderarea statului la Uniune „se transferă unele atribuții către instituțiile comunitare”) însă în nici o parte a art. 145<sup>1</sup>/Constituție nu se specifică o „cedare de suveranitate”, „cedare a exercițiului suveranității”, „un transfer de atribuții suverane”, lucru ce ar contraveni flagrant art. 1/Constituție ce instituie caracterul suveran al statului român. Chiar dacă, în virtutea aderării României la UE, prevederile tratatelor constitutive ale UE și celelalte reglementări comunitare cu caracter obligatoriu vor avea prioritate față de prevederile contrarii din legea națională, lucru care conferă specificitate dar și o certă latură supranațională ordinii juridice a Uniunii, **nu trebuie să considerăm acest lucru ca o afectare a suveranității statului membru respectiv** (în plus, art. 145<sup>1</sup>/Constituție, alin. 1 prevede că un alt scop al aderării statului român la Uniune este „exercitarea în comun cu celelalte state

---

\* Cercetător științific, Institutul Diplomatic Român

membre a competențelor prevăzute de aceste tratate", ceea ce înseamnă că, în cadrul Uniunii, la nivel european de guvernare politică dar și în ceea ce privește ordinea juridică comunitară, statele membre sunt cele care exercită competențele cedate instituțiilor UE, tocmai prin intermediul acestor instituții.

Această prevedere din Constituția României este menită a întări ideea unei strânse legături juridice dintre două principii juridice aparent opuse (principiul suveranității și principiul atribuirii de competențe), menite să protejeze statele inclusiv în cadrul ordinii de drept comunitar, dar și a unei interconectări între ordinea de drept națională a statelor membre și ordinea de drept comunitar. Nu trebuie să stabilim ierarhii forțate, artificiale între cele două principii juridice, întrucât: ambele sunt expresii ale voințelor libere a statelor membre UE; ambele reglementează ordinea juridică comunitară (din punctul de vedere al viziunii internaționaliste, prezentate aici); ambele nu au caracter absolut, fiind limitate prin voința liberă a statelor (de a ceda atribuții Uniunii); ambele vizează statele membre UE, state care au și calitatea de subiecte de drept internațional, atât în ordinea de drept internațional cât și în cea de drept comunitar, după părerea noastră, deoarece nu au atribuit Uniunii toate competențele, nici competențe specifice în acest domeniu (al reprezentării lor de către Uniune pe plan extern).

Această relație unică și complexă dintre cele două principii juridice dar și dintre cele două ordini de drept (națională și comunitară) nu poate fi extinsă însă în favoarea ordinii de drept comunitare și a principiilor sale juridice (inclusiv a principiului atribuirii de competențe), în ceea ce privește raportul său cu ordinea internațională de drept.

Astfel, Uniunea trebuie să respecte principiul suveranității (dar nu și pe cel al atribuirii de competențe, care rămâne unul specific ordinii juridice comunitare) în raport cu „restul comunității internaționale” (deci, cu toate categoriile de state terțe), potrivit art.2, alin.5/TUE, în modificarea tratatului de la Lisabona. Acest lucru, în opinia noastră, nu trebuie interpretat ca excluzând o obligație implicită pentru Uniune de a respecta suveranitatea statelor membre (obligație dedusă din prevederile art. 1/TUE, art.3.a și art. 3.b/TUE, în modificarea tratatului de la Lisabona). Teoria competențelor atribuite Uniunii nu trebuie văzută ca o afectare a caracterului indivizibil, inalienabil și unic al suveranității (întrucât nicăieri în textul tratatului de la Lisabona, dar nici în Constituția României ca stat membru UE nu se folosește sintagma de „cedare/transfer de drepturi suverane” or „a exercițiului suveranității”), dar și din considerentele pe care le-am expus mai sus.

Trebuie însă menționat că, potrivit tezei internaționaliste pe care o susținem aici, în raport cu normele de drept internațional (deci și în raport cu *ius cogens* sau principiile fundamentale de drept internațional), normele juridice comunitare cu valoare obligatorie nu au prioritate, nici aplicabilitate directă și imediată precum în cazul dispozițiilor contrarii din legile naționale ale statelor membre. Or, unul din principiile de *ius cogens* în ordinea internațională de drept este tocmai principiul suveranității statelor.

**Orice stat membru ONU și semnatar al Cartei ONU se poate prevala în mod valabil de principiul suveranității și poate susține juridic caracterul său de stat suveran, chiar și în relația sa juridică cu UE ca entitate integraționistă** (deoarece UE nu este un stat, nu are caracter suveran, nu este subiect originar de drept internațional precum statul; este o creație a statelor, deci o manifestare liberă a suveranității statelor, creatoare de efecte juridice în plan internațional). Mai mult, datorită caracterului de *ius cogens* pe care îl are principiul suveranității în planul dreptului internațional, **orice stat membru UE poate invoca valabil prioritatea acestui principiu fundamental de drept în raport cu orice alt principiu juridic, inclusiv cele de drept comunitar** (principiul atribuirii de competențe; principiul subsidiarității; principiul proporționalității).

## **2. Principiul cooperării loiale, din perspectiva principiului cooperării internaționale, ca *ius cogens***

Un alt principiu pe care îl considerăm de drept comunitar (deoarece este consacrat prin **tratatul** de la Lisabona, care va fi un act juridic fundamental pentru întreaga ordine juridică comunitară, ca și tratatele pe care le modifică) și de care CJCE trebuie să țină cont în jurisprudența

sa viitoare (bazată pe tratatul de la Lisabona, dacă acesta va intra în vigoare) este principiul cooperării loiale dintre statele membre și Uniune.

Acest principiu juridic specific sistemului politic UE poate fi interpretat, conform viziunii internaționaliste pe care o susținem aici, înainte de toate ca o extensie juridică, în planul regional european, a principiului cooperării între state (principiu de drept internațional).

Nu este vorba numai de o extensie juridică și de o implementare a principiului cooperării internaționale în ordinea de drept comunitar, ci și de o transformare, de o adaptare a acestui principiu conform specificității ordinii juridice comunitare.

Potrivit Cartei ONU, pe plan juridic internațional statele membre ONU se angajează să acționeze atât împreună cât și separat, în cooperare cu Organizația, pentru a asigura între națiuni relații pașnice și prietenești. Consacrarea juridică a principiului cooperării internaționale s-a făcut și într-un alt instrument juridic de mare importanță pentru ordinea de drept internațional, anume „Declarația asupra principiilor de drept internațional privind relațiile prietenești și cooperarea între state” din 1970.

**Natura juridică a principiului cooperării internaționale este una imperativă și universal valabilă**, acesta fiind recunoscut de statele membre ONU ca făcând parte din corpul normelor de *ius cogens*, ca fiind unul dintre cele mai importante principii ale Cartei ONU (cf. Doc. A/Ac.125/L.53/Add.2, din 1967). Conform rezoluției 1815/XVII, acest principiu presupune „obligatia tuturor statelor de a coopera unele cu altele în conformitate cu Carta ONU”. Tot în cadrul Declarației se instituie obligația juridică a statelor de a coopera în relațiile internaționale „**în conformitate cu principiile egalității suverane și neamestecului în treburile interne**”. Doctrina consideră acest principiu ca fiind unul de sinteză, presupunând respectarea de către toate statele, a tuturor celorlalte principii de *ius cogens* și în special, a principiului suveranității. Statele intră, pe planul dreptului internațional, în relații cu alte state, în calitate de entități suverane, de subiecte originare și suverane de drept internațional. Numai cu condiția respectării reciproce a suveranității se poate realiza conținutul juridic al principiului cooperării internaționale.

Pe planul dreptului internațional, statele au obligația de a coopera unele cu altele, în domenii variate ale relațiilor internaționale, indiferent de sistemele lor politice, economice și sociale.

În Actul Final al CSCE, de la Helsinki/1975, prin care se stabilește un decalog al principiilor de drept internațional, principiul cooperării internaționale, consacrat prin Carta ONU și prin Declarația AG-ONU din 14.oct.1970 (adoptată prin rezoluția 2625) este confirmat; de asemenea, el apare și în Carta de la Paris pentru o Nouă Europă/ 1990, semnatarii Cartei angajându-se solemn să respecte pe deplin cele zece principii ale Actului Final de la Helsinki, afirmând totodată, că **aceste principii constituie baza relațiilor dintre ele, dar și faptul că ele li se aplică în mod egal și fără rezerve**, fiecare principiu fiind interpretat ținând seama de celălalt.

Statele au obligația de a coopera între ele, din perspectiva dreptului internațional, pentru a îndeplini anumite obiective precum: menținerea păcii, a securității internaționale și a bunăstării generale a națiunilor; eliminarea discriminării rasiale și a intoleranței religioase sub toate formele; înfăptuirea drepturilor fundamentale pentru toți; desfășurarea relațiilor internaționale în domeniile economic, social, cultural, tehnic și comercial, conform principiilor egalității suverane și al neintervenției; obligația statelor membre ONU de a coopera, împreună și individual, cu ONU, conform prevederilor incidente din Cartă.

Cap. I, art. 1/Carta ONU, paragr. 2 enunță în mod expres printre scopurile ONU, **cooperarea internațională** („dezvoltarea relațiilor prietenești între națiuni, întemeiate pe respectarea principiului egalității în drepturi a popoarelor și a dreptului lor de a dispune de ele însele”. Coroborat cu art. 2, paragr. 1/Cartă, Organizația Națiunilor Unite și statele membre (deci, în cazul de față, inclusiv statele membre UE, care au calitatea de membru ONU) trebuie să acționeze conform principiilor de drept internațional menționate în paragrafele ulterioare, pentru a îndeplini scopurile de la art. 1/Cartă (inclusiv scopul enunțat la art. 1, paragr. 3 - „realizarea cooperării internaționale în rezolvarea problemelor internaționale cu caracter economic, social, cultural sau umanitar, în promovarea și încurajarea respectării drepturilor omului și libertăților fundamentale pentru toți, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie”).

Art. 2, paragr.1/Carta ONU menționează expres drept fundament juridic al Organizației, principiul egalității suverane a tuturor membrilor ei. Deci, atunci când privim **principiul juridic al cooperării internaționale, a cărei extensie juridică modificată (principiul cooperării loiale) o regăsim pe planul juridic comunitar**, trebuie să îl privim obligatoriu din perspectiva art. 2, paragr.1/Carta ONU. Principiul cooperării internaționale, ca și extensia sa juridică comunitară **nu pot exclude conectarea la principiul suveranității și la cel al egalității între state.**

Nu este admisibilă o interpretare restrictivă, derogatorie de la aceste principii de ius cogens în ceea ce privește ordinea juridică comunitară și principiile sale juridice (inclusiv principiul cooperării loiale, enunțat în art. 3.a, alin.3/TUE, în modificarea operată de tratatul de la Lisabona). În cap. VIII („Acorduri regionale”), art. 52/Carta ONU, statele membre ONU au libertatea de a încheia acorduri regionale sau de a crea organisme regionale „destinate a se ocupa cu problemele privind menținerea păcii și securității internaționale care sunt susceptibile de acțiuni cu caracter regional”, însă trebuie să respecte condiția expresă a compatibilității acestor organisme ori acorduri cu scopurile și principiile Cartei ONU.

Altfel spus, tratatul de la Lisabona și tratatele pe care le modifică, dar și organismele pe care statele le înființează (Comunitatea Europeană; Uniunea Europeană) au caracter regional (sunt europene) dar nu pot face abstracție de art. 52/Carta ONU, în temeiul statutului juridic de „membru ONU” pe care îl au toate statele membre UE, trebuind ca ele (tratatele și organismele create) **să nu contravină nici scopurilor (art. 1/Cartă), nici principiilor (art. 2/Cartă) enunțate în Carta ONU.** Prin urmare, principiile de drept comunitar (nu doar cele enunțate în art. 3.a, art. 3.b/TUE în modificarea tratatului de la Lisabona) trebuie să fie compatibile cu art. 1 și 3/Carta ONU, să fie în spiritul și în litera principiilor și scopurilor ONU.

Înainte de toate, trebuie menționat faptul că, în sistemul juridic ONU principiul egalității suverane a tuturor statelor membre ONU reprezintă fundamentul juridic al ONU și este cel dintâi principiu juridic menționat (art. 2, alin. 1/Cartă): prin urmare, **înainte de a fi considerat o extensie juridică a principiului cooperării internaționale, trebuie respectată cerința conformității obligatorii a principiului cooperării loiale** (art. 3.a, alin. 3/TUE) dintre statele membre UE și Uniune, **cu principiul egalității suverane a tuturor statelor** (art. 52/Carta ONU).

Potrivit art. 2/TUE, în modificarea operată prin tratatul de la Lisabona, „Uniunea urmărește să promoveze pacea ...” (alin. 1), iar în relațiile sale cu restul comunității internaționale, Uniunea desfășoară misiuni având ca obiect „contribuția sa la pacea, securitatea, dezvoltarea durabilă a planetei, solidaritatea și respectul reciproc între popoare, precum și la respectarea strictă și dezvoltarea dreptului internațional, inclusiv respectarea principiilor Cartei ONU” (alin. 5). Or, ar fi absurdă o interpretare potrivit căreia **Uniunea nu ar ține cont de calitatea de „stat membru ONU” a statelor membre UE și nu ar respecta dreptul internațional și principiile Cartei ONU în relațiile cu statele sale membre** (excluderea **oricăror** relații de drept internațional dintre Uniune și statele sale membre nu doar că **ar contraveni** principiului suveranității și egalității ca principiu pe care se întemeiază întreaga Cartă ONU, sau calității de state membre ONU, dar ar fi și **o negare a caracterului coordonator** al dreptului internațional în ansamblu, „spart” în profunzime prin ordinea juridică comunitară, **o negare a calității de a fi în continuare subiecte originare, depline, suverane, de drept internațional pentru statele membre UE).**

Ar însemna totodată, să considerăm Uniunea ca o federație, între ea și statele membre (devenite adevărate state federate) fiind doar relații de drept constituțional și nu de drept internațional. Or, acest lucru nu se verifică în realitate, întrucât **Uniunea nu a ajuns în faza sa federativă**, neputând fi asimilată unei federații de state europene ce și-au pierdut calitatea de subiecte de drept internațional, Uniunea neavând nici o „constituție” la baza sa. Uniunea rămâne bazată pe un acord regional interstatal, în sensul art. 52/Carta ONU, fiind obligată să respecte dreptul internațional atât în raporturile cu statele terțe (alin.5, art.2/TUE) dar și în raporturile cu statele membre (interpretarea art. 3a și 3b/TUE în lumina art. 52/Carta ONU dar și a art. 2, alin 1/Cartă).

Importanța principiului cooperării internaționale este subliniată în Carta ONU printr-un capitol (IX) închinat exclusiv. Astfel, în temeiul art.56/Cartă, toate statele membre ONU (obligație

valabilă și pentru statele membre UE care au calitatea de state membre ONU) au obligația de a întreprinde acțiuni în comun și separat, în cooperare cu Organizația, pentru a realiza scopurile enunțate la art. 55/Cartă (scopuri ce țin de principiul cooperării internaționale). Această obligație juridică generală (pe temeiul cap. IX/Cartă) trebuie conectată la ordinea juridică comunitară, în ciuda specificității sale și a caracterului său regional a acesteia din urmă.

Art.56/Carta ONU obligă în mod expres statele membre ONU (indiferent de calitatea lor de membre în alte organizații internaționale de cooperare sau de integrare, ori de părți la acorduri regionale) să întreprindă acțiuni (colective sau în mod individual) în cooperare cu ONU **pentru a concretiza scopurile legate de principiul cooperării internaționale** (art. 55/Cartă). Principiul cooperării loiale dintre statele membre UE și Uniune nu poate să excludă, pe plan juridic comunitar și pe planul dreptului internațional (între care există, în opinia noastră, o strânsă legătură și nu o relație de autonomie exacerbată), asumarea de către statele membre UE a obligațiilor generale pe care le au în virtutea Cartei ONU (art.56, în cazul de față), chiar dacă acest principiu are un caracter de integrare și este menit a fi aplicabil într-un sistem juridic și politic original precum cel al UE.

De altfel, în cap. XVI, art. 103/Carta ONU se soluționează în mod expres un posibil conflict între obligațiile pe care statele membre UE le au în temeiul calității lor de state membre ONU și obligațiile decurgând din alte tratate (deci, și cele decurgând din tratatul de la Lisabona și din tratatele pe care le modifică acesta): conform art. 103/Carta ONU, „în caz de conflict între obligațiile Membrilor Națiunilor Unite decurgând din prezenta Cartă și obligațiile lor decurgând din orice alt acord internațional, vor prevala obligațiile decurgând din prezenta Cartă” (lucru normal, deoarece Carta instituie principiile de *ius cogens* în art. 2, fundament juridic pentru întregul drept internațional contemporan). Prin urmare, art. 3.a și 3.b din TUE, în modificarea operată prin tratatul de la Lisabona, **nu pot fi interpretate ca derogări, limitări sau negări ale principiilor fundamentale de drept internațional** (principii înscrise în art. 2/Carta ONU), nici ca derogări de la scopurile ONU enunțate în art. 1 din Cartă, în virtutea cărora statele membre ONU (inclusiv statele membre UE care au și această calitate) își asumă obligații juridice, conform Cartei ONU.

**Nu considerăm că ordinea juridică comunitară este în ansamblul său, o excepție de la dreptul internațional, o „derogare regională”, că autonomia sa ar exclude definitiv și în mod substanțial obligația ca statele membre UE să respecte principiile de *ius cogens* și să își îndeplinească obligațiile (legate de respectarea acestor principii de drept internațional) care le revin în calitate de membre ONU.** Calitatea de stat membru ONU, pe care o au toate statele membre UE nu doar că nu poate fi omisă în raporturile de drept comunitar dintre state și Uniune dar ea completează și prevalează asupra calității de stat membru UE. În virtutea art. 103/Carta ONU, obligațiile pe care statele membre ONU și le asumă (pe plan internațional, în temeiul Cartei ONU) prevalează asupra obligațiilor pe care statele și le asumă prin oricare alt acord internațional (indiferent că este unul instituind o ordine juridică de integrare regională și o entitate originală precum UE). Este absurd să se susțină că Uniunea ar avea doar obligația de „a respecta strict” (cf. art. 2, alin. 5/TUE, în modificarea tratatului de la Lisabona) dreptul internațional însă doar în raport cu „restul comunității internaționale” și nu cu statele sale membre (ar însemna să limităm nepermis sfera de aplicare a dreptului internațional, excluzând acordul regional care a dat naștere UE și să negăm caracterul suveran al statelor membre UE dar și caracterul prioritar al obligațiilor lor asumate prin Carta ONU, document juridic obligatoriu pentru toate statele membre ONU și reper juridic fundamental pentru acestea). Tratatul de la Lisabona nu este, în această perspectivă, decât un acord regional, cu aplicabilitate teritorială limitată, față de Carta ONU, document juridic universal. În plus, conținutul juridic al tratatului de la Lisabona, deși este unul specific, cu o accentuată latură de integrare, nu poate exclude dreptul internațional, prioritatea principiilor de drept internațional în raport cu cele de drept regional, dar și interpretarea și aplicarea lor cu respectarea *ius cogens*. De altfel, **însuși tratatul de la Lisabona și tratatele pe care le modifică reprezintă expresii juridice ale cooperării internaționale.** Tratatul de la Lisabona pune bazele unui Uniuni reformate, ca o asociație de state în care cooperarea interguvernamentală continuă să fie una din metodele de formare și de funcționare ale Uniunii (PESC, PSAC, energie, de exemplu).

În plus, în cadrul Uniunii, statele membre se pot angaja într-o serie de forme specifice de cooperare interstatală (cooperarea întărită; cooperarea structurată permanentă), care confirmă aplicabilitatea regională a principiului cooperării internaționale.

Dat fiind faptul că obligatia juridică a statelor de a coopera între ele are un caracter universal (se aplică tuturor statelor, nu doar statelor membre ONU) tocmai datorită caracterului imperativ și universal aplicabil al principiului cooperării internaționale (lucru recunoscut și în Declarația din 1970, a AG-ONU, referitoare la principiile de drept internațional privind relațiile prietenești și cooperarea între state), trebuie recunoscută implicit și valabilitatea acestei obligații juridice în ordinea juridică comunitară, pe un dublu plan: în relațiile dintre statele membre UE, în cadrul Uniunii; în relațiile dintre Uniune și statele membre UE (ambele părți fiind subiecte de drept internațional).

Ordinea juridică comunitară nu elimină raporturile de drept internațional dintre statele membre UE și Uniune, tocmai fiindcă Uniunea nu este o federație și statele membre UE nu pot fi reduse la state federate. Prin urmare, **nu doar că există o strânsă conexiune juridică între toate principiile de drept comunitar** (art. 3.a, 3.b/TUE) **și principiile de drept internațional** dar (în ceea ce privește cazul concret al **principiului cooperării internaționale, acesta trebuie considerat ca având prioritate, în calitate de *ius cogens* în raport cu un principiu juridic derivat, secundar, cu aplicabilitate teritorială limitată: principiul cooperării loiale între statele membre și Uniune**). Compatibilitatea tratatului de la Lisabona și a tratatelor modificate de acesta cu normele de drept internațional și cu principiile Cartei ONU este deci, o condiție ce privește toate statele membre UE care le-au semnat și care au consacrat în textul lor principiul cooperării loiale.

În al doilea rând, trebuie ținut cont în interpretarea principiului cooperării loiale dintre statele membre UE și Uniune, ca principiu derivat din principiul de drept internațional, al cooperării internaționale, de faptul că toate principiile de *ius cogens* trebuie interpretate în strânsă legătură unele cu altele, ca un ansamblu unitar; de aceea, principiul cooperării loiale nu doar că trebuie interpretat în lumina principiului cooperării intenționale dar și al principiului suveranității și egalității dintre state ori al principiului avantajului reciproc, din dreptul internațional contemporan.

O autentică colaborare între state, indiferent de cadrul cooperării (la nivel regional, sub-regional, internațional), după cum se sublinia în doctrină, nu poate fi concepută decât cu respectarea principiului egalității suverane (enunțat expres, de art. 2/Carta ONU), principiu pe care tratatul de la Lisabona însă nu îl menționează.

În rezoluția 2625 (XXV) a AG-ONU (Declarația asupra principiilor dreptului internațional privind relațiile prietenești și de cooperare dintre state, conform Cartei Națiunilor Unite) din 1970, se precizează că „respectarea riguroasă a principiilor dreptului internațional privind relațiile prietenești și cooperarea între state și îndeplinirea cu bună-credință a obligațiilor asumate de state, în conformitate cu Carta, este de cea mai mare importanță pentru menținerea păcii și securității internaționale și pentru realizarea celorlalte obiective ale Națiunilor Unite”. În cadrul „Îndatoririi statelor de a coopera unele cu altele conform Cartei”, printre altele, se precizează că „statele trebuie să se conducă, în relațiile lor internaționale în domeniile economic, social, cultural, tehnic și comercial, în conformitate cu principiile egalității suverane și neinterventiei”. Textul Declarației din 1970, în afară de afirmarea expresă a caracterului interdependent al principiilor de *ius cogens*, recunoaște caracterul juridic de „principiu fundamental de drept internațional” pentru toate principiile înscrise în art. 2 din Carta ONU.

Consecința proclamării unui astfel de caracter juridic creează **o dublă obligație pentru toate statele** (nu doar pentru statele membre ONU): de a se inspira din aceste principii în conduita lor internațională, de a-și dezvolta relațiile lor reciproce pe baza respectării riguroase a acestor principii. Prin urmare, înființarea, reforma și funcționarea cotidiană a Uniunii Europene, inclusiv în ceea ce privește raportul său cu statele membre, trebuie să țină cont de dubla obligație juridică a statelor membre UE, de mai sus. Uniunea Europeană trebuie considerată ca fiind o entitate bazată pe norme de drept internațional specifice (în raport cu norma generală privind obligatia statelor de a coopera, conținută în Carta ONU): tratatele comunitare și modificatoare.

Art. 3.a/TUE, în modificarea operată prin tratatul de la Lisabona, precizează în paragr. 3 **conținutul juridic al principiului cooperării loiale**: astfel, Uniunea și statele membre au obligația de a se respecta și de a se ajuta reciproc în îndeplinirea misiunilor decurgând din tratate; obligația statelor membre de a adopta orice măsură generală sau specială pentru a asigura îndeplinirea obligațiilor care decurg din tratate sau care rezultă din actele instituțiilor Uniunii; obligația statelor membre de a facilita îndeplinirea de către Uniune a misiunii sale; obligația statelor membre de a se abține de la orice măsură care ar putea pune în pericol realizarea obiectivelor Uniunii. Deși acest principiu juridic specific ordinii de drept comunitar are la bază practic, patru obligații juridice ale statelor membre și o obligație juridică impusă Uniunii, el trebuie privit și în lumina paragr. 2 din art. 3.a/TUE, care enumeră o serie de obligații juridice exprese pentru Uniune, instituindu-se deci, un echilibru între obligațiile Uniunii și cele ale statelor membre, în raporturile dintre UE și acestea.

S-ar putea spune că principiul cooperării internaționale pe care l-am analizat mai sus, nu este legat și nici nu generează în ordinea juridică comunitară vreun „principiu al cooperării loiale dintre Uniune și statele membre”, că nu se poate considera ca ultimul principiu să fie unul derivat dintr-un principiu de drept internațional, deoarece între ordinea de drept comunitar și cea de drept internațional nu se poate stabili nici o conexiune, ambele fiind distincte, autonome (o ipoteză separaționistă, dihotomică). Departate de a fi extensia juridică a principiului cooperării internaționale în planul juridic comunitar, principiul cooperării loiale ar fi, în această ipoteză, un principiu specific tocmai pentru că nu este unul interstatal. Așa cum precizează paragr. 3, din art. 3.a/TUE în modificarea tratatului de la Lisabona, „în temeiul principiului cooperării loiale, Uniunea și statele membre se respectă și se ajută reciproc în îndeplinirea misiunilor care decurg din tratate”. Din această formulare reiese ne-echivoc faptul că este vorba de un principiu juridic reglementând un raport juridic mixt, original: între statele membre UE și o entitate originală (numită „Uniune Europeană”, care nu poate fi asimilată complet unei organizații internaționale interguvernamentale). Prin urmare, statele membre UE nu ar avea de ce să se raporteze la principiul cooperării internaționale (ca principiu interstatal), din moment ce tratatul de la Lisabona (art. 3.a, alin. 3/TUE) instituie un principiu juridic distinct (fiind mixt, unionalo - multistatal).

Apreciem că acest punct de vedere este **unul eronat**, deoarece **respingem *ab initio* teoria unei autonomii absolute, exacerbate, a ordinii juridice comunitare în raport cu dreptul internațional**; respingem totodată, ideea că statele membre UE, prin încheierea tratatului de la Lisabona ar putea să facă abstracție total și definitiv, în relațiile dintre ele și Uniune, dar și în relațiile dintre ele în cadrul Uniunii, de principiile de *ius cogens*, care le leagă indiferent de nivelul de cooperare și de cadrul de acțiune, atâta vreme cât au calitatea de state suverane și sunt subiecte de drept internațional. În mod reciproc, Uniunea, la fel ca și statele membre, trebuie să respecte dreptul internațional (în cazul de față, raportat la principiul cooperării loiale, trebuind să respecte și principiul cooperării internaționale) din moment ce are personalitate juridică prin tratatul de la Lisabona și este un subiect de drept internațional.

Deși principiul cooperării internaționale, așa cum este formulat în Carta ONU și reluat în numeroase alte documente internaționale juridice, este în esență un principiu interstatal (traducându-se în obligația dar și în dreptul statelor de a coopera unele cu altele în relațiile internaționale), **considerăm că orice alt subiect internațional** (organizațiile internaționale interguvernamentale, dar și Uniunea, ca subiecte derivate de drept internațional) **are obligația de a respecta principiile de *ius cogens*** și de a se raporta la ele în orice acțiune a lor, tocmai pentru că sunt creații ale statelor și rămân dependente de voința lor juridică.

Caracterul juridic comunitar (limitat, specific, în raport cu principiul cooperării internaționale) al principiului cooperării loiale reiese cu claritate din art. 3.a, alin. 3/TUE în modificarea operată prin tratatul de la Lisabona: este vorba de o sferă de aplicabilitate circumscrisă „îndeplinirii misiunilor decurgând din tratate”, un principiu juridic presupunând „îndeplinirea obligațiilor care decurg din tratate sau care rezultă din actele instituțiilor Uniunii”.

Dimensiunea juridică a loialității, reieșind din cooperarea dintre statele membre și Uniune presupune un conținut juridic bogat: obligația de respect și de ajutor reciproc între Uniune și statele membre în îndeplinirea misiunilor ce decurg din tratat; facilitarea, de către statele membre, a



îndeplinirii, de către Uniune, a misiunii sale și obligația lor de a se abține de la orice măsură care ar putea pune în pericol realizarea obiectivelor Uniunii; obligația statelor membre de a adopta orice măsură generală sau specială pentru asigurarea îndeplinirii obligațiilor decurgând din tratate sau rezultând din actele instituțiilor Uniunii.

Prin urmare, având în vedere acest conținut juridic al principiului cooperării loiale dintre statele membre și Uniune **reiese în ansamblu, un caracter constrângător (pentru statele membre, în special, care au o serie de obligații concrete, decurgând din acest principiu în relația lor cu Uniunea dar și unele față de celelalte, pe planul juridic comunitar), dar care nu poate fi prioritar, în opinia noastră, în raport cu principiul cooperării internaționale, ca *ius cogens***. Este de aceea, nevoie de o armonizare permanentă a acțiunii statelor membre UE și a Uniunii, pe planul juridic comunitar, cu acest principiu de *ius cogens*, care nu poate suferi nici un fel de derogări, inclusiv prin aplicarea principiului cooperării loiale în ordinea de drept comunitar.

Astfel, se poate spune, **într-o viziune a României**, că Uniunea și statele membre, într-o coroborare a art. 2/Carta ONU (enunțând principiile de *ius cogens*) cu art. 3.a, alin. 3/TUE în modificarea operată prin tratatul de la Lisabona, au obligația de a se respecta și de a se ajuta reciproc în îndeplinirea misiunilor decurgând din tratate, **doar dacă aceste „misiuni” nu încalcă principiile de *ius cogens* consacrate prin Carta ONU** (cerința conformității obligatorii a tratatelor comunitare și modificatoare, care rămân acte de drept internațional în ciuda specificității lor, cu Carta ONU și principiile fundamentale de drept internațional). În al doilea rând, conform acestei viziuni, statele membre pot adopta orice măsură generală sau specială pentru asigurarea îndeplinirii obligațiilor care decurg din tratate sau care rezultă din actele instituțiilor Uniunii, **doar dacă aceste măsuri, indiferent de caracterul lor, respectă principiile de *ius cogens* din dreptul internațional** (în temeiul calității de subiecte de drept internațional, suverane și originare pe care o au statele membre). În al treilea rând, este imperativ (în opinia noastră, tocmai datorită caracterului obligatoriu și universal valabil pe care îl au principiile de *ius cogens*, deci indiferent de ordinea juridică la care sunt raportate) ca statele membre UE, atunci când își îndeplinesc alte două obligații juridice (în temeiul art. 3.a, alin. 3/TUE) respectiv facilitarea îndeplinirii de către Uniune a misiunii sale și abținerea de la orice măsură care ar putea pune în pericol realizarea obiectivelor Uniunii, **să respecte principiile de *ius cogens*, în ansamblul lor, nu doar principiul cooperării internaționale.**

### **3. Compatibilitatea dintre principiul suveranității statelor și principiile subsidiarității și proporționalității, conform prevederilor din tratatul de la Lisabona**

Art. 3.b, alin. 3/TUE, în formularea tratatului de la Lisabona consacră încă **un principiu de drept comunitar** (ca și alin. 4 din același articol, referitor la principiul proporționalității): **subsidiaritatea**. Acesta este un principiu de inspirație federală (deoarece permite o intervenție condiționată a Uniunii, în sensul de realiza la nivelul european o acțiune ale cărei obiective nu pot fi realizate satisfăcător de statele membre nici la nivel central, nici la nivel regional și local). Subsidiaritatea este un principiu de drept comunitar strâns legat de problema deficitului democratic al Uniunii, pe care încearcă să-l reducă printr-o strictă delimitare a competențelor între Uniune și statele membre; pentru evitarea exceselor birocrăției europene dar și pentru a urmări îndeplinirea obiectivului Uniunii, de „luare a deciziilor la un nivel cât mai aproape de cetățeanul european”.

Preluând definiția subsidiarității din tratatul de la Maastricht, art. 3.b, alin. 3/TUE, în modificarea tratatului de la Lisabona, interzice aplicarea acestui principiu domeniilor ce sunt în competența exclusivă a UE (evitându-se astfel, a se pune în pericol *acquis*-ul comunitar). **Doar în domeniile în care există o atribuire parțială de competențe către UE** (competențe partajate între statele membre și Uniune), se va putea aplica acest principiu.

O altă contribuție a tratatului de la Lisabona în scopul întăririi controlului democratic al aplicării acestui principiu, constă în atribuția parlamentelor naționale de a asigura respectarea sa, în condițiile procedurale menționate în Protocolul privind aplicarea principiilor subsidiarității și proporționalității, anexat tratatului de la Lisabona.

Potrivit alin. 4 din art. 3.b/TUE, în modificarea operată de tratatul de la Lisabona, în temeiul unui alt principiu de drept comunitar (complementar cu principiul subsidiarității), anume **proporționalitatea**, acțiunea Uniunea nu trebuie să depășească, atât în forma sa dar și în conținut, ceea ce este necesar pentru realizarea obiectivelor tratatelor.

Or, **din perspectiva principiului suveranității statelor**, ca principiu de drept internațional aflat în strânsă legătură cu alte principii fundamentale de drept internațional (în special, neamestecul în treburile interne ale statelor), **aceste două principii juridice „de integrare”** specifice unei ordini de drept „autonome, distincte, noi” (așa cum o caracterizează CJCE în jurisprudența sa), **subsidiaritatea și proporționalitatea reprezintă în mod clar limitări, la nivel regional** (pentru statele membre UE) ale conținutului său juridic.

Doctrina de drept internațional avertizează însă că nu trebuie conferită o valoare absolută principiilor de drept internațional (suveranitatea statelor), deoarece suveranitatea statului **nu exclude ci, dimpotrivă, este compatibilă cu asumarea de obligații internaționale și cu datoria fiecărui stat de a îndeplini cu bună-credință obligații asumate în mod liber prin tratate internaționale**. Din acest punct de vedere, încheierea tratatului de la Lisabona de către statele membre UE reprezintă tocmai o manifestare a voinței lor suverane, liber exprimată. Însă acest tratat are un caracter juridic special, integraționist, deoarece, dincolo de obligațiile contractuale ale statelor, acestea se angajează **să creeze o Uniune prin atribuire de competențe și o ordine juridică nouă, autonomă**. În acest context, al participării statelor semnatare la **formarea unei entități juridice originale, cu o clară latură de integrare**, trebuie analizat raportul dintre principiul suveranității statelor și principiilor subsidiarității și proporționalității care dau **dreptul Uniunii de a interveni în domenii care nu sunt de competența sa exclusivă** (o condiție expresă, menită să protejeze realizările construcției comunitare, să nu pună în pericol integrarea europeană săvârșită). Deși este o intervenție limitată, condiționată, a Uniunii în raport cu statele, principiul suveranității statelor, așa cum este formulată în dreptul internațional, este afectat și limitat în conținutul său juridic, îndată ce îl raportăm la aceste două principii specifice unei ordini juridice de integrare.

În primul rând, trebuie să avem în vedere toată analiza juridică efectuată mai sus în privința compatibilității principiului atribuirii de competențe, dar și a principiului cooperării loiale, ca principii de drept comunitar cu bază convențională (art. 3.a, art.3.b/TUE, în modificarea tratatului de la Lisabona) cu principiile fundamentale ale dreptului internațional, în special cu principiul egalității suverane a statelor. Așa cum și principiile de drept internațional trebuie privite **în interdependență, ca un ansamblu unitar**, afectarea sau limitarea unuia dintre ele **ducând la relativizarea întregului ansamblu**, credem că **același lucru este valabil (caracterul interdependent) și în ceea ce privește principiile de drept comunitar**. Toate participă la realizarea unei ordini juridice de integrare, noi, autonome prin raport cu dreptul internațional și cu dreptul național din statele membre UE.

**Limitarea unui astfel de principiu** (indiferent de forma consacrării sale, pe cale convențională sau jurisprudențială) **duce la limitarea întregului corp de principii de drept comunitar** pe care se bazează ordinea de drept comunitar. De aceea, analiza referitoare la chestiunea compatibilității dintre un principiu de *ius cogens* și un principiu de drept comunitar trebuie să fie soluționată în sensul **exprimării priorității ius cogens față de oricare principiu de drept comunitar** (deci și față de principiile subsidiarității și proporționalității, specifice unei ordini de drept integraționiste).

**Prin principiul subsidiarității și proporționalității, într-o ipoteză, nu ar fi afectat principiul ca ius cogens**, deoarece Uniunea intervine doar cu acordul statelor membre, doar în domenii din sfera competențelor partajate dintre Uniune și statele membre (nu și în domeniile rezervate statelor membre) și doar în măsura în care obiectivele acțiunii preconizate nu pot fi realizate în mod satisfăcător de statele membre nici la nivel central, nici la nivel regional și local; în plus, aplicarea principiului subsidiarității se face doar sub controlul parlamentelor naționale, aspect menit să contracareze eventuala acuză de „lezare” sau de „relativizare” a principiului suveranității, prin implicarea directă a unei instituții politice naționale deținătoare de legitimitate democratică.

## Bibliografie

- [1] Barroso, José Manuel Durrao, *The EU after the Lisbon Treaty*: 4<sup>th</sup> Joint Parliamentary meeting on the Future of Europe, Brussels, 4<sup>th</sup> of December 2007, speech/07/793.
- [2] Barroso, José Manuel Durrao, *Debate on the informal Council of Lisbon*, EP, Strassbourg, 23 October 2007, speech/07/649; <http://europe.eu>.
- [3] Bărbulescu, Iordan Gh., **Uniunea Europeană. Aprofundare și extindere**, Cartea I, „De la Comunitatea Europeană la UE”; Editura Trei, 2001, București.
- [4] Church, Clive H., Phinnemore, David, **The Penguin Guide to the European Treaties; From Rome to Maastricht, Asterdam, Nice and beyond**, Penguin Books, 2003, UK.
- [5] Diaconu, Ion, **Tratat de Drept internațional public**, vol. I, Lumina Lex, București, 2005.
- [6] Elissade, Bernard (ouvrage dirigée par), **Géopolitique de l'Europe**, Nathan, Paris, 2006.
- [7] Fairhurst, John, **Law of the European Union**, Pearson, Longman, GB, 2006.
- [8] Filipescu, Ion P., Fuerea, Augustin, **Drept instituțional comunitar european**, Editura Actami, București, 1994.
- [9] Geamănu, Grigore, **Drept internațional public**, vol. I-II, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983.
- [10] Guliani, Jean Dominique, Robert Schuman Foundation, *Understanding the Lisbon European Council and the Reform Treaty*, 29 October 2007, [www.epc](http://www.epc).
- [11] Hagemann, Sara, *The EU Reform Treaty: easier signed than ratified?*, EPC; Policy Brief; July 2007.
- [12] Manolache, Octavian, **Drept comunitar**, Editura All, București, 1996.
- [13] Miga-Beșteliu, Raluca, **Drept internațional. Introducere în Dreptul internațional public**, Ed. All, 1998.
- [14] Moca, Gheorghe, **Suveranitatea de Stat și Dreptul internațional contemporan**, Editura Științifică, București, 1970.
- [15] Moroianu Zlătescu, Irina, Demetrescu, Radu C., **Drept instituțional european**; Editura Olimp, 1999, București.
- [16] Munteanu, Roxana, **Drept european**, Oscar Print, București, 1996.
- [17] Mureșan, Liviu, *Identitatea națională și identitatea europeană. O perspectivă românească*, în antologia „Reinventând Europa. Perspective românești; Fundația EURISC, s.a.
- [18] Năstase, Adrian, **Documente fundamentale ale Dreptului internațional și de relații internaționale**, 1a Ediția îngrijită de Roxana Frailich; Regia Autonomă „Monitorul Oficial”; Asociația Română pentru Educație Democratică, București, 1997.
- [19] Takacs, Ludovic, Niciu, Marțian, **Drept internațional public**, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1976.
- [20] Tartler, Grete, **Identitate europeană**, Cartea Românească, București, 2006.
- [21] Verluise, Pierre, **Géopolitique de l'Europe**; Ellipses, Paris, 2002.
- [22]\*\*\**Un concept românesc privind viitorul UE* (antologie); cuvânt înainte de Renate Weber; Polirom, 2001, Iași.
- [23]\*\*\**Suveranitatea națională și integrarea europeană*, prefață de Anton Niculescu, Polirom, Iași, 2002.
- [24]\*\*\*Conferința Reprezentanților Guvernelor statelor membre, Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului privind UE și a Tratatului de instituire a CE, Bruxelles, 3 decembrie 2007
- [25]\*\*\**What Lisbon contains*; October 25th 2007; The Economist; [www.economist.com/woeld/europe](http://www.economist.com/woeld/europe).
- [26]\*\*\**European Policy Center, Challenge Europe. The peoples' project? The new EU Treaty and the prospects for future integration*, decembrie 2007, issue 17.
- [27]\*\*\*Foundation Robert Schuman, *The Lisbon Treaty. 10 easy-to-read fact sheets*; decembrie 2007, [www.robert-schuman.eu](http://www.robert-schuman.eu).

- [28]\*\*\**EU summit: leaders strike treaty deal*, 19 October 2007; [www.euractiv.com](http://www.euractiv.com).
- [29]\*\*\**Public support for EU treaty low in Ireland*, 5 November 2007; [www.euractiv.com](http://www.euractiv.com).
- [30]\*\*\**French want their say on EU treaty, survey shows*, 30 October 2007; [www.euractiv.com](http://www.euractiv.com).
- [31]\*\*\**Treaty reform: over and done with ... at last*, EPC, 23 October 2007; [www.euractiv.com](http://www.euractiv.com).
- [32]\*\*\*EPC, *Over and done with at last*, 13 December 2007, [www.epc](http://www.epc).
- [33]\*\*\**Europe - Treaty of Lisbon. Taking Europe into the 21<sup>th</sup> Century. Questions and answers*, <http://europe.eu/>.
- [34]\*\*\**EU leaders prepare to sign treaty*, 13 decembrie 2007; [www.theparliament.com](http://www.theparliament.com).

## POLITICA EUROPEANĂ DE SECURITATE ȘI APĂRARE

Ina Raluca TOMESCU\*

*La Politique européenne de sécurité et de défense, qui constitue le volet opérationnel militaire et civil de la Politique étrangère de sécurité commune, est aujourd'hui l'un des domaines les plus dynamiques de la construction européenne. Dans le cadre de la PESC, l'Union élabore une politique de sécurité commune, qui couvre l'ensemble des questions relatives à sa sécurité, y compris la définition progressive d'une politique de défense commune, qui pourrait conduire à une défense commune, si le Conseil européen en décide ainsi, sous réserve que les États membres adoptent une décision dans ce sens conformément à leurs exigences constitutionnelles respectives.*

Perioada de pace și stabilitate fără precedent pe care o traversează Europa la sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI se datorează existenței Uniunii Europene. Ea este cea care a generat nu doar un nivel ridicat de dezvoltare economică pe continent, ci și o nouă abordare a securității, întemeiată pe soluționarea pașnică a disputelor și pe cooperarea internațională multilaterală prin intermediul unor instituții comune<sup>1</sup>.

La nivel mondial încheierea războiului rece a determinat, cel puțin din punct de vedere militar, trecerea la o lume unipolară, în care SUA dețin o poziție dominantă, la foarte mare distanță de orice alt stat. Cu toate acestea, experiența ultimilor ani a arătat că nici un stat, nici măcar o superputere precum SUA, nu poate aborda problemele globale de securitate de unul singur.

În acest context, după 1990 și, mai ales, după 1998, Uniunea Europeană a dat un nou impuls eforturilor de întărire a securității și de definire a dimensiunii de apărare la nivel european. Dezvoltarea unei politici externe și de securitate comune a inclus și ideea definirii unei politici comune de apărare, menționată în mod explicit în Tratatul de la Amsterdam.

În prezent, Uniunea Europeană nu pare a fi amenințată de conflicte de tip clasic, constând în atacuri armate pe scară largă, în schimb o serie de alte amenințări se profilează la orizont, fiecare dintre ele fiind greu predictibile și relativ difuze, ceea ce le face, într-un fel, mult mai greu de contracarat<sup>2</sup>. Din punct de vedere european, trei dintre aceste amenințări sunt de remarcat în mod special:

- *Terorismul internațional*, care reprezintă o amenințare strategică, fiind legat de mișcări religioase fundamentaliste care au cauze deosebit de complexe. Noul tip de terorism diferă de cel din deceniile precedente deoarece pare a fi interesat de utilizarea violenței nelimitate și de producerea de pierderi masive. O consecință a acestei abordări este interesul manifestat de reprezentanții acestui nou tip de terorism pentru armele de distrugere în masă.

- *Proliferarea armelor de distrugere în masă* reprezintă o altă importantă amenințare contemporană la adresa păcii și securității țărilor și popoarelor. Până la începutul anilor '90 tratatele internaționale și controlul exporturilor strategice au determinat o limitare a răspândirii acestor arme, dar în prezent are loc o diseminare periculoasă a acestora, mai ales în zona Orientului Mijlociu. Răspândirea tehnologiei rachetelor purtătoare va amplifica instabilitatea și va crea Europei o serie de riscuri suplimentare. Riscurile deosebite determinate de acest tip de amenințare rezidă în faptul că prin intermediul armelor de distrugere în masă un grup terorist de mici dimensiuni poate provoca pierderi care anterior nu puteau fi cauzate decât de armate ale unor state naționale.

- *Existența unor structuri statale slabe (failed states) și amplificarea crimei organizate*. În unele părți ale globului (Somalia, Liberia, Afganistan, Bosnia și Herțegovina, Serbia și Muntenegru, Kosovo etc) existența unor structuri statale slabe, conflictele civile și accesul la arme au determinat întărirea pozițiilor crimei organizate. Aceste situații sunt amenințări la adresa securității, prin sprijinirea traficului de droguri sau a celui de ființe umane. Multe din aceste amenințări la adresa

---

\* **Lector universitar, Universitatea "Constantin Brâncuși" Târgu-Jiu**

<sup>1</sup> Javier Solana, *A secure Europe in a better world*, Thessaloniki European Council, June 20, 2003.

<sup>2</sup> Liviu Mureșan, Adrian Pop, Florin Bonciu, *Politica europeană de securitate și apărare - element de influențare a acțiunilor României în domeniul politicii de securitate și apărare*, Institutul European din România, București, 2004, pp. 10-11.

securității Europei sunt localizate în Balcanii Occidentali sau Europa Răsăriteană, sau au drept căi de acces Balcanii, Europa de Est și Asia Centrală.

Astăzi, Europa este scena unor transformări de anvergură, în urma procesului de extindere a Uniunii Europene. Departe de a fi un proces facil, realizarea proiectului unității europene a căpătat vigoare, mai ales după impunerea Uniunii Europene ca organizație politico-economică, cele mai importante progrese înregistrându-se în aceste domenii. Însă, numai cooperarea politică și economică nu pot asigura o comunitate de state viguroasă.

Prin urmare, Uniunea Europeană tinde să-și dezvolte și o componentă militară, care să-i permită să-și sporească rolul activ pe arena internațională, îndeosebi în ceea ce privește prevenirea crizelor și conflictelor, a asigurării păcii și stabilității, pe propriul continent, dar și în lume.

Astfel, după anii '90, a fost dezvoltată Politica de securitate europeană, în cadrul Uniunii Europene Occidentale (UEO), NATO și UE în scopul gestionării unor eventuale destabilizări în Europa de Est.

La Summit-ul NATO de la Berlin (1996) s-a decis crearea unei Identități Europene de Securitate și Apărare, un "stâlp" european în cadrul NATO, ce permitea țărilor europene să acționeze militar acolo unde NATO ar fi fost limitată. Mai mult, prin Tratatul de la Maastricht (1992) se pun bazele Politicii Externe și de Securitate Comune (PESC), baze aprofundate, în 1999, prin Tratatul de la Amsterdam. Obiectivele comune ale PESC întăreau dorința și voința UE de a apăra interesele fundamentale și independența Uniunii, de a întări securitatea Uniunii, de a păstra pacea și de a întări securitatea internațională și, nu în ultimul rând, de a consolida democrația, domnia legii și respectarea drepturilor omului. Procesul decizional în cadrul PESC era astfel îmbunătățit, furnizându-se strategii comune în domenii unde statele membre aveau interese majore.

Misiunile de tip "Petersberg", adoptate de UEO în scopul gestionării eventualelor destabilizări din Europa, includ misiuni umanitare și de salvare, de menținere a păcii și cele ale forțelor combatante în gestionarea crizelor, inclusiv impunerea păcii<sup>3</sup>. Această formulare permite o interpretare largă a misiunilor pe care UE poate să le întreprindă. În cursul anilor, misiunile PESA au fost mai bine definite.

În septembrie 2001, Parlamentul european a elaborat o rezoluție ce prevedea stabilirea unei politici europene comune în materie de securitate și de apărare, care includea și misiunile de tip "Petersberg". S-a manifestat, însă, tendința de estompere a distincției dintre securitate și apărare, prin reafirmarea conceptului de apărare, în sensul apărării teritoriale, eliminându-se, în acest fel, orice interpretare în sensul unei eventuale concurențe cu NATO, care rămâne, după cum am afirmat mai sus, fundamentul apărării colective. În asemenea condiții, s-a simțit nevoia implementării unei Politici Europene de Securitate și Apărare (PESA) comune, care să permită UE să se afirme ca actor major în politica internațională. În acest sens, unele state membre au luat măsuri de restructurare a forțelor armate și de înzestrare cu echipamente adecvate, chiar comune, în perspectiva înființării unei Forțe de Reacție Rapidă europeană, așa cum s-a hotărât în cadrul consiliilor europene de la Cologne și Helsinki<sup>4</sup>.

Aici se afirmă faptul că o politică europeană comună în materie de securitate și apărare nu constituie un scop în sine, ci un instrument de politică externă al UE. Astfel, eventualele crize trebuie soluționate în primul rând prin mijloace civile, fără a se exclude, însă, utilizarea forței armate, atunci când mijloacele diplomatice și-au atins limitele. Apelul la instrumentul militar trebuie să se facă în acord cu principiile fondatoare ale UE și cu constituțiile statelor membre, precum și cu principiile Cartei ONU sau ale OSCE. Mai mult, în conformitate cu dreptul internațional, utilizarea forței armate necesită un mandat ad-hoc al Consiliului de Securitate al ONU. În cazul absenței mandatului, posibil din cauza unui blocaj în cadrul Consiliului de Securitate, se consideră că Uniunea Europeană nu poate interveni militar, cu excepția unor cazuri de urgență, la apelul expres al secretarului general al Națiunilor Unite.

<sup>3</sup> Articolul 17 al Tratatului Uniunii Europene, <http://europa.eu.int/eurlex/en/treaties/selected/livre106.html>.

<sup>4</sup> Mihai Ștefan Dinu, Cristian Băhnăreanu, *Actualități și perspective în Politica Europeană de Securitate și Apărare*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006, pp. 12-14.

Tragicele evenimente de la 11 septembrie 2001 au influențat și modul de formulare a răspunsului Uniunii Europene la astfel de amenințări. În acest sens, Consiliul European de la Sevilla (iunie 2002) a decis extinderea spectrului de misiuni Petersberg pentru a include și combaterea terorismului. În același timp, relația UE-NATO a căpătat o identitate instituționalizată prin adoptarea, în decembrie 2002, la Copenhaga, a Acordurilor NATO-UE privind accesul UE la mijloacele și capacitățile Alianței, altele decât cele naționale, în vederea derulării de operații sub conducerea Uniunii. Cunoscute sub numele de Acordurile „Berlin +” acestea prevedeau:

- garantarea accesului UE la capacitățile de planificare NATO, în vederea derulării unei operații;

- prezumția de disponibilitate pentru UE a capacităților și mijloacelor colective ale Alianței (inclusiv structurile de comandă și control și flota AWACS);

- identificarea opțiunilor europene de comandă pentru DSACEUR pe timpul derulării unei operații UE cu recurs la mijloacele și capacitățile NATO.

Încheierea acestor tipuri de aranjamente au permis lansarea, în martie 2003, a primei operațiuni militare a UE – Concordia (FYROM) și, ulterior, a operațiunii post-SFOR, Althea, în Bosnia-Herțegovina (în decembrie 2004).

Proiectul de Constituție europeană a indicat clar obiectivul de a ajunge la punerea în practică a unei adevărate apărări comune europene. Astfel, sunt aduse cinci elemente de noutate importante în sfera Politicii de Securitate și Apărare Comune:

- extinderea misiunilor Petersberg;

- decizia înființării unei Agenții Europene privitoare la Armamente, Cercetare și Capacități Militare;

- aplicarea cooperării structurate (*structured cooperation*) la misiunile internaționale;

- posibilitatea cooperării mai strânse (*closer cooperation*) a statelor Uniunii în sfera apărării reciproce (*mutual defence*);

- introducerea unei clauze de solidaritate pentru cazurile producerii unor atacuri teroriste și a unor dezastre naturale sau produse de om.

Misiunile Petersberg au fost mai bine definite în tratatul constituțional. Astfel, Constituția anunță că PESA trebuie să asigure „menținerea păcii, prevenirea conflictelor și întărirea securității internaționale”. Prin urmare, Constituția adaugă celor trei misiuni Petersberg deja enunțate în actualul tratat, *patru misiuni* ce nu trebuie totuși interpretate ca noi competențe, ci mai degrabă ca o punere la punct a sarcinilor preexistente la Petersberg. Astfel, PESA include următoarele șapte domenii: misiuni umanitare și de evacuare; misiuni de menținere a păcii; misiuni de forțe luptătoare pentru gestionarea crizelor; *misiuni de dezarmare (C)*; *misiuni de consiliere și asistență militară (C)*; *misiuni de prevenire a conflictelor (C)*; *operațiuni de stabilizare la finele conflictelor (C)*.

Tratatul constituțional precizează că toate misiunile pot să contribuie la lupta împotriva terorismului. Se poate observa că noua abordare, centrată pe împletirea organică a utilizării resurselor militare cu cele civile, reflectă mai bine misiunile de gestionare a crizelor efectiv desfășurate de către Uniunea Europeană în 2003 în Bosnia și Herțegovina, Macedonia și Republica Democratică Congo. Un alt aspect de noutate îl reprezintă faptul că prin Constituția Europeană se prevede explicit posibilitatea participării Uniunii Europene la misiuni civile sau militare de menținere a păcii, prevenire a conflictelor și întărire a securității internaționale în afara granițelor Uniunii Europene, abordare care, la rândul său, este pe deplin consonantă cu conceptul strategic și inițiativa UE privitoare la „Europa extinsă-noua vecinătate” (*Wider Europe-New Neighbourhood*).

În vederea eliminării deficiențelor identificate în planul operaționalizării dimensiunii de securitate și apărare la nivelul UE, în iulie 2004 a fost adoptată decizia privind înființarea Agenției Europene de Apărare (EDA). Misiunile principale ale acestei structuri sunt legate de elaborarea și implementarea unei abordări globale asupra procesului de dezvoltare a capacităților de apărare și eficientizării sprijinului acordat statelor membre în materie de cerere și ofertă, cu privire la achizițiile din domeniul apărării. În acest sens, EDA asigură cadrul pe termen lung pentru o politică europeană coerentă în domeniul dezvoltării capacităților de apărare, cercetării și armamentelor, în

sensul unei abordări convergente a politicilor naționale în domeniu. Totodată, EDA își propune încurajarea inițiativelor naționale și multinaționale care răspund nevoilor PESA.

Spre deosebire de NATO, care nu face o distincție între cazurile de agresiune armată și atacurile teroriste, Uniunea Europeană, prin proiectul de Tratat Constituțional face această diferență. Cooperarea mai strânsă în domeniul apărării se aplică cazurilor de agresiune armată și se supune prevederilor Articolului 51 din Carta Națiunilor Unite, în vreme ce clauza de solidaritate devine operațională în cazul unor atentate teroriste și calamități naturale sau produse de om. Mai exact, clauza de solidaritate prevede mobilizarea tuturor resurselor Uniunii Europene, inclusiv a resurselor militare, pentru:

- prevenirea amenințărilor teroriste pe teritoriul Uniunii Europene;
- protejarea populației și a instituțiilor de atacurile teroriste;
- acordarea de asistență statelor membre pe teritoriul cărora a avut loc un atac terorist sau un dezastru.

Trebuie reținut faptul că potrivit proiectului Constituției Europene realizarea acțiunilor de cooperare mai strânsă în domeniul apărării reciproce va implica colaborarea statelor membre UE participante cu Alianța Nord-Atlantică. Prevederea conține însă și o anumită doză de ambiguitate, care reflectă existența unor păreri cel puțin nuanțate, dacă nu divergente, între pro-atlantici, pro-europeni și neutri. În forma actuală, deciziile privind apărarea reciprocă depind în bună măsură de deciziile Consiliului European, deci nu modifică substanțial practicile anterioare. Atât „cooperarea mai strânsă” în sfera „apărării reciproce”, cât și clauza de solidaritate au fost criticate de către Adunarea Parlamentară a UEO<sup>37</sup>. Prima dintre ele, ce stipulează faptul că „în cazul când unul din statele membre participante la această cooperare este victima agresiunii armate pe teritoriul propriu, celelalte state participante îi vor acorda ajutor și asistență prin toate mijloacele de care dispun, militare sau de altă natură, în conformitate cu Articolul 51 al Cartei Națiunilor Unite” a fost respinsă ca nejustificată nu atât din perspectiva faptului că rivalizează cu articolul V privitor la apărarea colectivă din Tratatul de la Washington, ci pentru că oferă mai puține garanții de securitate decât Tratatul de la Bruxelles modificat; garanțiile de securitate sunt lipsite de credibilitate, fiind oferite printr-o simplă declarație, și nu un protocol; nu precizează numărul minim de țări participante, creând potențialul unor divizări în rândul semnatarilor Tratatului de la Bruxelles modificat; procesul de consultare prealabilă pe care îl presupune implementarea sa ar putea duce la întârzieri în cazul unor situații de urgență.

La rândul său, clauza de solidaritate a fost denunțată ca neavenită din perspectiva faptului că proiectul de Tratat constituțional nu definește clar ce înseamnă „atac terorist” (ce activează clauza de solidaritate) și, respectiv, „agresiune armată” (ce activează „cooperarea mai strânsă” în sfera „apărării reciproce”), o asemenea imprecizie fiind de natură a genera confuzii suplimentare cu consecințe practice imprevizibile.

Alte critici ale Adunării Parlamentare a UEO la adresa prevederilor referitoare la PESC și PESA din proiectul Constituției Europene au vizat insuficienta dezvoltare a dimensiunii parlamentare a celor două politici interdependente<sup>5</sup>: faptul că în pofida consolidării pe ansamblu a rolului Parlamentului European, nu există nici o prevedere referitoare la obligația Consiliului de a prezenta rapoarte acestuia, de o manieră similară obligației Consiliului UEO de a raporta Adunării UEO; faptul că nu se acordă nici un rol colectiv parlamentelor naționale, în pofida naturii pur interguvernamentale a acestei politici, singura referire la un atare rol colectiv fiind făcută în Protocolul asupra rolului parlamentelor naționale în Uniunea Europeană, ce stipulează că așa-numita Conferință a Comitetelor Afacerilor Europene (COSAC) poate organiza conferințe parlamentare pe diverse subiecte, în special pentru a dezbate probleme legate de PESC și PESA, neexistând însă un dialog instituționalizat între acest organism și Consiliu.

Adoptarea, în decembrie 2003, a Strategiei Europene de Securitate (SES) de către Consiliul European, summit ce a marcat o nouă etapă a procesului de dezvoltare a identității europene în domeniul securității și apărării, a contribuit la clarificarea și mai mult a obiectivelor PESA, ca și a

<sup>5</sup> Liviu Mureșan, Adrian Pop, Florin Bonciu, *op. cit.*, pp. 36-37.



rolului său<sup>6</sup>. Acest document este, într-adevăr, o doctrină a Uniunii Europene în materie de politică externă, o doctrină ce nu exclude recursul la forță în cazurile extreme și care rămâne ambiguă în ceea ce privește noțiunea de acțiune preventivă.

Strategia vizează stabilirea obiectivelor strategice ale Uniunii Europene din perspectiva asumării unui rol mult mai pronunțat în demersul global de gestionare a noilor tipuri de riscuri și amenințări. Pornind de la analiza globală a impactului acestora asupra securității europene se stabileau trei obiective majore pe care Uniunea trebuie să le promoveze în susținerea valorilor și principiilor ce o guvernează:

- promovarea unei politici eficiente de prevenire a conflictelor, prin utilizarea întregului set de capacități (militare și civile) pe care UE le posedă;
- orientarea demersurilor Uniunii în vederea creării unui climat de securitate în imediata vecinătate a Europei (Orientul Mijlociu, Balcani și Caucaz);
- menținerea ordinii internaționale prin promovarea multilateralismului efectiv, prin respectarea și dezvoltarea dreptului internațional, în deplin acord cu principiile Cartei Națiunilor Unite.

Obiectivele PESA nu pot fi totuși definite doar pe baza singurelor articole ale tratatelor europene care le privesc direct. Într-adevăr, ele se deduc, plecând de la principiile generale pe care UE le-a adoptat în calitate de organizație, pe de o parte, și de la finalitățile globale atribuite PESC, pe de altă parte. Astfel, articolele Tratatului privind UE ce se referă la PESC (care include PESA) statuează ca acțiune externă a Uniunii Europene, în afară de faptul că apără interesele și valorile europene, promovarea *drepturilor omului, cooperarea internațională, dezvoltarea și democrația în lume*. Deci, se poate conchide că misiunile PESA trebuie să se facă întotdeauna din această perspectivă. Acest aspect nu trebuie să fie considerat o simplă formalitate, căci, în cele mai multe cazuri, în constituțiile naționale, statele nu își leagă explicit politica externă de promovarea unor astfel de valori în lume.

O altă problemă care apare este cea a mandatului misiunilor PESA în raport cu ONU. Întrebarea care se pune este dacă misiunile militare ale UE trebuie să fie aprobate întotdeauna de Consiliul de Securitate al ONU sau pot exista și excepții? Desigur, numeroase state membre doresc stabilirea unei legături strânse între orice acțiune a PESA și ONU. Dar, de exemplu, criza din Kosovo a răspuns acestei întrebări: acțiunile militare ale UE pot să se facă fără nici o relație de subordonare față de Consiliul de Securitate? De altfel, în formularea sa vagă, Strategia Europeană de Securitate lasă poarta deschisă la eventuale misiuni preventive, fără a preciza modul în care acestea se raportează la ONU.

Crearea PESA a impus necesitatea identificării mijloacelor civile și militare pe care Uniunea Europeană le pune în aplicare atunci când lansează o misiune de gestionare a crizelor și conflictelor. Îndeplinirea obiectivelor PESA se face prin intermediul capacităților militare și civile de care se dispune<sup>7</sup>.

Procesul de identificare și punere la dispoziție a capacităților militare ale PESA reprezintă o provocare majoră pentru UE. Atunci când PESA a fost lansată, în 1999, Consiliul European fixase un obiectiv pe care ea se angaja să-l atingă în 2003, în materie de capacități militare: *Obiectivul global de la Helsinki*. „Obiectivul global” al UE consta în punerea la dispoziție, la sfârșitul anului 2003, a unei forțe de 50.000-60.000 de oameni, furnizați de statele membre (corespunzând unui corp de armată), putând fi desfășurat într-un interval de timp de 60 de zile și pentru o perioadă de un an, pe un teatru îndepărtat (în realitate, numărul necesar pentru atingerea acestui obiectiv este de 180.000, dacă se consideră necesitatea garantării a trei rotații pe an). Potrivit obiectivului global, aceste forțe trebuie să fie în măsură să îndeplinească misiunile de la Petersberg și trebuie să fie, din punct de vedere militar, autosuficiente. În această calitate, ele pot fi sprijinite prin mijloacele logistice, aeriene și navale necesare. Se cuvine amintit, totuși, că „*Obiectivul global*” nu constituie

<sup>6</sup> Federico Santopinto, *La politique européenne de sécurité et de défense: enjeux et réalités*, în <http://www.grip.org/bdg/g4592.html>, p.2.

<sup>7</sup> Petre Duțu, Mihai Ștefan Dinu, *Politica Europeană de Securitate și Apărare – cadrul de manifestare și dezvoltare a intereselor de securitate națională*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007, pp. 21-25.

*o armată europeană.* Este vorba mai mult de unități naționale la care Consiliul European poate recurge, dacă decide, în unanimitate, să intervină într-o regiune a lumii.

O a doua sarcină ce revenea capacităților militare PESA o reprezintă *“Headline Goal 2010” și grupările tactice.* În timp ce UE dezvoltă „Obiectivul global” de la Helsinki, noi amenințări de tip netraditional au apărut, antrenând cu ele noi exigențe în materie de capacități militare. Cea mai mare parte a armatelor europene sunt încă structurate ca pe timpul Războiului Rece, adică pe apărarea teritoriului european împotriva unei eventuale invazii armate. „Obiectivul global” definit la Helsinki în 1999, care nu a fost încă atins, în realitate, a fost inspirat de Războiul din Kosovo, care, în final, era mai curând un conflict clasic și apropiat de teritoriul european. UE rămâne, totuși, incapabilă să efectueze misiuni îndepărtate, de natură înalt specializată<sup>8</sup>.

Dezvoltarea capabilităților civile reprezintă o componentă la fel de importantă pentru PESA ca și cea militară. Consiliul European de la Feira, din iunie 2000, a stabilit patru domenii prioritare de acțiune în domeniul gestionării managementului crizelor civile. Uniunea urma să acționeze în direcția consolidării capacităților civile în domeniul poliție (pentru a permite UE să deruleze întreaga gamă de misiuni civile), stat de drept (în scopul consolidării sistemelor judiciare), administrare civilă (pentru a sprijini autoritățile locale în perioade de criză în domeniile administrativ, social, infrastructură), protecție civilă (sprijin rapid în cazul unor dezastre în contextul unor conflicte politice).

Contribuțiile voluntare ale statelor membre în cadrul conferințelor de angajament ulterioare au fost superioare numeric obiectivelor fixate, problema constând în dificultatea anticipării disponibilității acestor capacități în eventualitatea utilizării acestora. În contextul adoptării Strategiei Europene de Securitate, acestor domenii prioritare li s-au adăugat misiunile de monitorizare și sprijinirea activității reprezentanților speciali ai UE (prin contribuții ale statelor membre de experți în domeniile drepturilor omului, consiliere politică, reforma sectorului de securitate, mediere, controlul frontierelor, dezarmament, demobilizare și reintegrare, politici de media).

Consiliul European din iunie 2004 a adoptat un plan de acțiune în domeniul managementului crizelor civile care vizează constituirea unor echipe multifuncționale rapid dislocabile, îmbunătățirea interoperabilității, a procedurilor privind susținerea tehnică a unei operații (aspectele financiare, achizițiile), precum și dezvoltarea unui nou obiectiv global în domeniul civil.

Pe baza evoluțiilor anterioare în domeniul dezvoltării capabilităților civile ale Uniunii, Consiliul European din decembrie 2004 a aprobat Obiectivul Global Civil 2008. Uniunea trebuie să fie capabilă de a lansa simultan misiuni de managementul crizelor civile la diferite grade de angajare, rapid dislocabile (30 de zile), posibil pentru perioade lungi de timp. Operațiunile civile pot fi lansate autonom, comun sau în strânsă cooperare/coordonare cu o operațiune militară a UE. Celula Civil-Militară are un rol important în acest sens. Implementarea Obiectivului Global Civil 2008 este supervizată de Comitetul Politic și de Securitate, sprijinit de CIVCOM (Comitetul pentru aspectele Civile în domeniul Managementului Crizelor). În cursul anului 2006 este prevăzută operaționalizarea Echipelor de Răspuns la Crize (Crisis Response Teams – CRT), ca parte a dezvoltării capabilității operaționale în domeniul managementului crizelor civile ale UE. Acestea sunt constituite din experți civili în diferite domenii (achiziții, logistică, sisteme de comunicații), care participă în misiuni de prospectare și evaluare a situației din teren înainte de lansarea operațiunii propriu-zise și pentru fazele inițiale ale operațiilor. Obiectivul este ca până la sfârșitul anului 2006 să fie disponibilă o rezervă de astfel de 100 de experți.

Atacurile teroriste din septembrie 2001, martie 2004 și iulie 2005, au contribuit la reluarea demersurilor UE în domeniul combaterii terorismului. Din această perspectivă, abordarea UE pe dimensiunea luptei împotriva terorismului s-a extins prin includerea, alături de demersurile circumscrise pilonului III, contribuției PESA, în spiritul prevederilor Strategiei de Securitate. Subsumat acestei decizii, în noiembrie 2004, Consiliul UE a adoptat Cadrul conceptual al dimensiunii PESA în cadrul luptei împotriva terorismului, care stabilește aspectele asupra cărora va

---

<sup>8</sup> Petre Duțu, Irina Poleanschi, *PESA și Politica de apărare și securitate a statelor membre ale Uniunii Europene*, în Impact strategic, nr. 3/2007, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007, p. 30.

trebui să se concentreze UE în viitor (interoperabilitatea capacităților civile și militare, crearea unui centru european NBC etc.). De asemenea, atacurile teroriste de la Madrid, din iunie 2004, au determinat adoptarea la nivelul UE a Clauzei de Solidaritate prin care se stabilește modul în care UE va acorda asistență statelor care se pot confrunta cu atacuri teroriste, dezastre naturale sau provocate de om.

Cât privește viitoarea construcție și dezvoltare a dimensiunii de apărare și securitate a Uniunii Europene, în special a PESA, întărirea cooperării europene în combaterea criminalității organizate, în susținerea apărării democrației și drepturilor omului; consolidarea și extinderea în continuare a unei „viziuni comune a unei vecinătăți comune”, prin solidaritatea și sprijinul popoarelor oprimate politic (cazul Belarus); promovarea stabilității, valorilor democratice și a securității dincolo de frontierele europene actuale, cu acordarea unei atenții mai mari situației arcului de instabilitate din regiunea Mării Negre; adaptarea la fiecare situație în parte, în rezolvarea conflictelor; implicarea în demersurile de stabilitate și securitate prin acțiune și asistență condiționată; proiectarea unor politici UE și NATO de asistență bilaterală care să se completeze reciproc; menținerea deschisă a perspectivei integrării europene a statelor din Balcanii de Vest sunt câteva elemente ce trebuie să fie avute în vedere.

### Bibliografie

- [1] Javier Solana, *A secure Europe in a better world*, Thessaloniki European Council, June 20, 2003.
- [2] Liviu Mureșan, Adrian Pop, Florin Bonciu, **Politica europeană de securitate și apărare - element de influențare a acțiunilor României în domeniul politicii de securitate și apărare**, Institutul European din România, București, 2004.
- [3] *Articolul 17 al Tratatului Uniunii Europene*, <http://europa.eu.int/eurlex/en/treaties/selected/livre106.html>.
- [4] Mihai Ștefan Dinu, Cristian Băhnăreanu, **Actualități și perspective în Politica Europeană de Securitate și Apărare**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006.
- [5] Federico Santopinto, *La politique européenne de sécurité et de défense: enjeux et réalités*, în <http://www.grip.org/bdg/g4592.html>.
- [6] Petre Duțu, Mihai Ștefan Dinu, **Politica Europeană de Securitate și Apărare – cadrul de manifestare și dezvoltare a intereselor de securitate națională**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.
- [7] Petre Duțu, Irina Poleanschi, *PESA și Politica de apărare și securitate a statelor membre ale Uniunii Europene*, în Impact strategic, nr. 3/2007, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.

# APĂRAREA COLECTIVĂ – CARACTERISTICĂ DEFINITORIE A ALIANȚEI NORD-ATLANTICE

Laurențiu-Liviu DUMITRU\*

**Key words:** *collective defence, national defence, common defence, security, peace, engagement, cooperation, reciprocity, responsibility, obligation, consensus.*

*Collective defence represents the engagement of all NATO member states to defend themselves against a foreign threat.*

*The North Atlantic Treaty Organization (NATO) represents to its member states the basis of collective defence, it is an useful support in peace keeping and security and it plays an important role in crisis management. These characteristics can be found in the new strategic NATO concept which maintains a central place for the so-called missions “Article 5”, but also includes missions “Out of Article 5” like peace keeping or peace building.*

## 1. Conceptul de apărare

În analiza sau studiul unei cercetări este absolut important ca termenii cu care se lucrează să fie definiți pentru o mai bună înțelegere a acestora și pentru a oferi o bază consistentă întregii lucrări.

Prin urmare, conform Dicționarului Explicativ al limbii române „a apăra”<sup>1</sup> înseamnă a interveni în ajutorul cuiva sau pentru a-l susține împotriva unei acțiuni ostile; a păzi un teritoriu, un oraș etc.; a menține o poziție prin luptă; a se împotrivi unui atac, unei acțiuni ostile; a se pune la adăpost de o primejdie; a susține pe cineva sau a pleda cauza cuiva în fața justiției.

În același context, dar în sens militar, termenul „apărare”<sup>2</sup>, definește una din formele principale de luptă, care urmărește oprirea ofensivei inamicului cu toate măsurile luate în acest scop.

În sens larg, termenul „apărare” desemnează „ansamblul măsurilor și dispozițiilor de orice natură, care are drept obiect asigurarea, în orice moment, în orice împrejurare și împotriva oricărei forme de agresiune, a securității și integrității teritoriului, cât și viața populației”<sup>3</sup>. Opusul acestui termen, „agresiunea”, se referă la „folosirea forței armate de către un stat împotriva altui stat, împotriva suveranității, integrității teritoriale sau independenței politice al acestuia sau orice alt mod incompatibil cu Carta Națiunilor Unite (art.1)”<sup>4</sup>.

Se deduce că „apărarea” reflectă o realitate dinamică ce are în structura sa următoarele componente: politică, militară, economică, civilă, culturală, psihologică. Așadar, „apărarea politică” este atributul inalienabil al conducerii statului. Ea derivă din responsabilitatea asumată de către cei care dețin puterea politică în stat, grație votului alegătorilor, față de întreaga populație privind protejarea și prezervarea vieții și bunurilor acesteia. Acest tip de apărare include ansamblul măsurilor și acțiunilor pe care conducerea statului le adoptă și le pune în practică, în toate domeniile de activitate, atât pe plan intern, cât și extern, pentru a apăra interesele naționale, viața și bunurile cetățenilor. Printre aceste măsuri se află, pe de o parte, cele strict de natură politică și toate celelalte de ordin militar, economic, diplomatic și cultural. În același timp, apărarea politică presupune: decizie politică (alegerea unei alternative și asumarea răspunderii pentru această opțiune); suportul public (captarea consensului național pentru decizia politică adoptată); stabilirea instrumentelor politice ce vor fi utilizate pentru atingerea obiectivelor propuse. „Apărarea militară” ține de competența armatei, de fapt, a tuturor categoriilor de forțe ale armatei (forțe terestre, forțe aeriene și forțe navale). Ea are obiective strategice de descurajare, protecție a populației, teritoriului etc., de prevenire a pericolelor, pentru a garanta interesele fundamentale ale națiunii. Într-un fel și într-o

\* Locotenent-colonel doctorand, Brigada 34 “Vasile Lupu”

<sup>1</sup> Academia Română, **Dicționarul Explicativ al limbii române (DEX)**, București, Editura Univers Enciclopedic, 1999, p.44.

<sup>2</sup> Idem, p.44.

<sup>3</sup> **Glosar de termeni și expresii privind angajarea operațională a forțelor**, București, Editura AISM, 2002, p.21.

<sup>4</sup> Idem, p.12.

anume măsură, apărarea militară, în ultima vreme, include și participarea armatei la acțiunile umanitare din țară și din afara acesteia, precum și misiunile de menținere și impunere a păcii. Practic, componenta militară este mai evidentă în cadrul apărării, pentru că la ea se fac cele mai multe referiri.

Mulți analiști militari susțin ideea că prin participarea la apărarea țării, fie în cadrul armatei, prin exercitarea profesiei militare și a serviciului sub drapel, fie în celelalte sectoare de activitate cu atribuții în domeniul apărării integrității și unității statului român etc., oamenii au contribuit la păstrarea și difuzarea unor valori și cunoștințe. Astfel, ei au continuat tradițiile înaintașilor, amplificându-le prin noi fapte de arme, prin formarea și educarea tinerei generații în spiritul valorilor umane unanim recunoscute: cinste, dreptate, corectitudine, disciplină, spirit de sacrificiu, sentimente și atitudini patriotice etc. În prezent, prin participarea unor structuri militare românești la misiuni diverse în afara țării, fie sub egida ONU, fie ca parte integrantă a Alianței Nord-Atlantice, se face atât o promovare a intereselor naționale fundamentale, cât și o răspândire a valorilor culturii noastre în lume. Populația civilă, ceilalți oameni din zona în care acționează militarii români (în misiuni umanitare, misiuni de menținere, impunere a păcii) cunosc direct o serie de trăsături specifice poporului nostru, obiceiuri, tradiții. La rândul lor, militarii români iau contact direct cu valorile, cultura, obiceiurile, religia și mentalitățile populației locale, influențându-le și lăsându-se influențați de acestea. Acest schimb pare reciproc avantajos, pe toate planurile, potrivit mărturiilor militarilor participanți la astfel de misiuni și ale unor reprezentanți ai populației din zonă.

## 2. Apărarea comună

În literatura de specialitate, deși nu se face o delimitare tranșantă între „apărarea comună” și „apărarea colectivă”, analiza conținutului diferitelor texte referitoare la această temă lasă însă să se întrevadă existența unor diferențe semnificative.

„Apărarea comună” și „apărarea colectivă” sunt două concepte care apar tot mai frecvent în dezbaterile referitoare la prevenirea riscurilor și amenințărilor la adresa securității individului uman, dar și a comunităților cărora acesta aparține.

„Apărarea comună” înseamnă constituirea unor structuri adecvate (civile și militare) de către mai multe state sau de o uniune de state, încadrarea lor cu personal calificat pentru tipul de sarcini ce li se poate încredința, cu instrumentele potrivite scopului propus (de la computere la armament) și cu actele normative care să reglementeze activitatea specifică.

Următoarele elemente sunt specifice apărării comune, astfel:

- structura militară constituită în acest scop se află sub comanda organelor Uniunii și nu a fiecărui stat membru;
- structura destinată apărării comune este permanentă, ea fiind gata oricând să-și exercite rolul pentru care a fost creată;
- conducerea acestei structuri revine, în totalitate, organizației interstatale care a constituit-o;
- implică constituirea instrumentelor destinate pentru protecția intereselor fundamentale, apărării teritoriului, independenței și suveranității statelor membre;
- treptat, se substituie apărării naționale.

Cel mai elocvent exemplu îl constituie dorința Uniunii Europene de a-și constitui o structură militară proprie și pe care să o poată întrebuința atunci când este necesar, atât în apărarea teritoriului său, a independenței și intereselor sale fundamentale, cât și în gestionarea crizelor din zonele sale de interes strategic și soluționării conflictelor de pe continent și din alte regiuni ale lumii<sup>5</sup>.

## 3. Apărarea națională

Pentru prevenirea și respingerea unei agresiuni împotriva României, care ar putea leza suveranitatea națională, independența și integritatea teritorială, se organizează, încă din timp de pace, apărarea națională.

---

<sup>5</sup> L'Union Européenne et la prevention des conflits, în <http://www.grip.org/>

Ca parte integrantă a securității naționale, apărarea națională, în condițiile noi ale mediului de securitate națională și internațională, are o importanță primordială în promovarea și apărarea intereselor naționale ale României.

Prin urmare, „apărarea națională” cuprinde ansamblul de măsuri și activități adoptate și desfășurate de statul român, în scopul de a garanta suveranitatea națională, independența și unitatea statului, integritatea teritorială a țării și democrația constituțională.

De aceea, obiectivul fundamental al apărării naționale îl constituie realizarea capacității militare necesare pentru apărarea suveranității și independenței naționale, a integrității și unității teritoriale, a democrației constituționale și principiilor statului de drept.

„Apărarea națională” este un atribut inalienabil al statului român și se concepe și se planifică ținându-se cont de următoarele elemente:

- interesele naționale fundamentale ale țării noastre;
- specificul riscurilor și amenințărilor la adresa României;
- caracteristicile teritoriului național;
- situația geopolitică și tendințele de evoluție a acesteia;
- tradiția și arta militară românească;
- legislația internă și dreptul internațional;
- prevederile Constituției și ale legilor țării;
- principiile doctrinei militare a statului român;
- normele generale admise de dreptul internațional;
- prevederile tratatelor la care România este parte;
- natura vulnerabilităților sociale, economice, demografice etc.

Scopul apărării naționale se realizează prin atingerea următoarelor obiective:

- creșterea capacității de apărare a țării (prin: îmbunătățirea înzestrării armatei, prin dezvoltarea resurselor umane și intensificarea profesionalizării militare, prin asigurarea resurselor necesare apărării și restructurarea industriei de apărare);
- asigurarea interoperabilității cu structurile militare NATO și UE;
- întărirea stabilității regionale;
- modernizarea învățământului militar;
- amplificarea relațiilor militare cu armatele altor state și cu organismele internaționale.

Apărarea națională constituie o necesitate, dar și o responsabilitate. Este o necesitate deoarece asigură climatul de calm, stabilitate și siguranță pentru desfășurarea vieții activității persoanelor și comunităților umane, fără teama de pericole și amenințări la adresa integrității fizice și psihice ale oamenilor. Reprezintă o responsabilitate a statului față de cetățenii săi, în calitatea lor de contribuabili, prin menținerea și funcționalitatea instituțiilor specifice oricărei organizări sociale.

#### **4. Apărarea colectivă**

Apărarea națională, apărarea colectivă și apărarea comună sunt trei concepte frecvent folosite în literatura de specialitate. Conținutul, natura și dimensiunile lor sunt diferite, deși, în final, scopurile și obiectivele urmărite se suprapun până la identificare.

Conținutul, organizarea și structura apărării naționale diferă de la țară la țară, în funcție de o serie de criterii. Dar, criteriul esențial îl reprezintă apartenența la o alianță politico-militară redutabilă, ca dimensiuni, forță, mijloace și efective, și activă pe plan internațional. Astfel, un stat membru al Alianței Nord-Atlantice își proiectează și organizează apărarea națională pornind de la faptul că, la nevoie, va fi ajutat de celelalte țări partenere. Ca urmare, apărarea colectivă presupune sprijinul reciproc al statelor membre ale unei alianțe politico-militare atunci când unul sau mai multe dintre ele fac obiectul unei agresiuni.

Apărarea comună diferă de apărarea colectivă prin conținutul și modul de implicare al statelor participante. De fapt, în acest caz, apărarea se realizează prin constituirea, cu efortul țărilor implicate, a unor forțe armate comune permanente, aflate sub comanda unei comenzi

supranaționale, cu misiunea de a le apăra și promova interesele la fel cum ar face-o o armată națională.

„Apărarea colectivă” se definește ca un tratat, în care două sau mai multe state își promet asistență în cazul unui atac extern. Cele mai cunoscute exemple sunt NATO și Organizația Statelor Americane. De altfel, un aranjament de apărare colectivă este una din formele cele mai avansate de cooperare.

Decizia de a se alătura unei organizații de securitate prin cooperare, în mod deosebit unei organizații de apărare colectivă, are un impact puternic asupra securității unei țări. Acest lucru intensifică securitatea națională asigurând o reacție colectivă împotriva amenințărilor, iar responsabilitățile care revin statelor membre presupun adaptarea obiectivelor și cerințelor alianței, limitând opțiunile acestora privind definirea politicilor naționale de securitate. De asemenea, procesul de decizie este transferat parțial de la nivelul național, la cel internațional.

„Apărarea colectivă” reprezintă angajamentul tuturor statelor de a se apăra reciproc de o agresiune exterioară. Organizația de apărare colectivă are ca principal scop apărarea tuturor membrilor de orice acțiune externă”<sup>6</sup>. Alianța Nord- Atlantică, ex-Tratatul de la Varșovia, Organizația Tratatului din Sud-Estul Asiei (SEATO) sunt exemple de asemenea organizații. Ele au la bază o convenție în care este stipulată apărarea reciprocă în cazul în care un stat membru este amenințat sau este deja subiect al unui atac militar din partea altui stat sau grup de state din afara tratatului. De exemplu, Alianța Nord-Atlantică constituie fundamentul apărării colective a membrilor săi și, totodată, a demonstrat și capacitatea de a se adapta pentru a juca un rol util în serviciul menținerii păcii, în domeniul gestionării crizelor. Această capacitate este reflectată în noul concept strategic al NATO adoptat la întâlnirea la nivel înalt de la Washington (mai 1999) care, menținând locul central al misiunilor numite „articolul 5” (apărare colectivă), integrează și misiuni „în afara articolului 5” de tipul menținerea sau restabilirea păcii.

Obiectivul principal al NATO este asigurarea apărării colective a membrilor săi. Din această perspectivă, este important ca statele membre ale NATO să propună o abordare comună, ca bază pentru elaborarea unei strategii, care să demonstreze grupărilor teroriste că noile inițiative în materie de securitate globală sunt orientate prioritar spre eliminarea cauzelor și ținerea sub control a fenomenului și nu spre constatarea și încercarea de limitare a efectelor negative ale terorismului asupra stabilității internaționale.

Sintetizând, „apărarea colectivă” presupune următoarele:

- *reciprocitate* între statele membre în ceea ce privește susținerea militară în caz de atac de către un alt stat sau uniune de state; schimb de informații despre o eventuală agresiune militară asupra uneia din statele membre ale organizației politico-militare;
- *contribuția fiecărui stat membru cu resurse umane, materiale și financiare*, pentru susținerea unei misiuni dusă de organizație, în vederea promovării intereselor fundamentale ale participanților;
- *constituirea de forțe militare naționale* care intră în subordinea unei conduceri militare a organizației, doar pe timpul îndeplinirii misiunii respective;
- *negocierea nivelului, mărimii și naturii efortului de apărare*. După adoptarea deciziei în acest domeniu se trece la transpunerea ei în practică, prin metode proprii, de către fiecare țară;
- *obligativitatea tuturor statelor membre de a participa la apărarea colectivă*. Această participare este dimensionată în raport cu puterea economică și militară, cu populația și suprafața țării respective;
- *consens în adoptarea hotărârilor*. Odată adoptate, acestea devin obligatorii pentru toți membrii organizației. Utilizarea acestei tehnici în luarea deciziilor presupune asumarea voluntară și conștientă de către fiecare stat membru a responsabilității ce derivă din statutul și rolul său în cadrul respectivei organizații politico-militare.

<sup>6</sup> Analiza securității internaționale, <http://www.studiidesecuritate.ro>

Apărarea colectivă exprimă atitudinea responsabilă a statelor respective față de protejarea și promovarea intereselor lor naționale. În același timp, apărarea colectivă presupune constituirea unor structuri militare adecvate provocării căreia trebuie să i se răspundă la un moment dat, dar și a unor mecanisme de decizie eficiente. La rândul său, aceasta implică o atitudine similară a statelor implicate față de pericolele și amenințările cărora trebuie să le răspundă adecvat, fie că este vorba de amenințarea teroristă, fie de soluționarea unui conflict în zona sau regiunea lor de responsabilitate.

Totodată, apărarea colectivă semnifică conștientizarea de către cei interesați a rolului de garant al integrității lor teritoriale, a independenței etc., pe care și-l asumă organizația ce are o asemenea misiune. În plus, acceptarea statutului de membru al unei organizații politico-militare cu astfel de competențe presupune renunțarea la unele atribute ale suveranității naționale și transferul lor către instituția transnațională, care și-a asumat responsabilitatea apărării colective. De altfel, astăzi, când fenomenul globalizării se extinde asupra tuturor domeniilor de activitate umană, această renunțare nu mai pare ceva de neacceptat, așa cum era percepută cu câteva decenii în urmă.

### **Bibliografie**

- [1] Academia Română, **Dicționarul Explicativ al limbii române (DEX)**, București, Editura Univers Enciclopedic, 1999.
- [2] **Glosar de termeni și expresii privind angajarea operațională a forțelor**, București, Editura AISM, 2002.
- [3] L'Union Européenne et la prevention des conflits, în <http://www.grip.org/>
- [4] *Analiza securității internaționale*, <http://www.studiidesecuritate.ro>.



## CONCEPTUL DE „STAT FALIMENTAR” ÎN TEORIA RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE

Mariana ANCUȚ\*

Isabela ANCUȚ\*\*

*The concept of „failed state” or „collapsed state” becomes more and more a concept necessary in the thought and conception of security strategies. If initial it was used in the review of the most african or oriental countries, this concept has become, in last years, an European one. In order to understand what means this, we have tot o see which is the place of this concept within the framework of the international relations theories.*

Strategiile de securitate de astăzi reflectă clar dimensiunea politică a securității, statele europene introducând „noi concepte: *proasta guvernare*, ca potențial risc sau *buna guvernare*, ca deziderat și modalitate de realizare a stării de securitate”. S-a constatat că dimensiunea economică și cea socială sunt și vor rămâne întotdeauna cele mai controversate și politizate. Pe de o parte, avem statul, ca furnizor al securității necesare desfășurării activităților economice, iar pe de altă parte este statul ca responsabil al activităților sociale și politice ce duc la un nivel crescut de trai al populației. Un alt domeniu în care factorul decizional politic este esențial îl reprezintă complexitatea mediului de securitate datorită reevaluării relațiilor internaționale. Astfel concepte ca *asimetria și gestionarea crizelor, tensiunilor, conflictelor* sau *capabilitatea militară* sunt practic decizii politice luate de factori militari, dar într-un cadru internațional.

Este știut că practica a luat-o înaintea teoriei în ceea ce privește domeniul relațiilor internaționale. Pentru mulți existența unei etici și moralități în cadrul conflictelor internaționale ar părea de domeniul paradoxurilor, totuși aceste principii coexistă într-o măsură mai mare decât cea din politica internă. În primul rând trebuie să spunem că oamenii dintr-o societate sunt constrânși sau aderă voluntar cu ajutorul argumentelor morale. La un anumit moment istoric se aplică anumite principii morale care sunt suprapuse realității existente. Aceleași argumente morale pot fi folosite drept dezinformare, propagandă, disimulare a motivelor sau intereselor de clasă sau, în aceeași măsură, argumente puternice ce pot fi folosite pentru ignorarea considerațiilor de ordin moral. Realitatea de astăzi este că argumentele morale nu sunt la fel toate. Testul esențial pentru argumentul moral îl constituie imparțialitatea celui care îl judecă, faptul că toate interesele sunt judecate după același criteriu indiferent de tradiții, cultură, mod de judecată.

Relațiile internaționale au constituit, încă din primele perioade ale structurării colectivităților umane, una din necesitățile de bază convețuirii umane, aceea de a intra în lupta lor pentru existență în contacte fie de cooperare fie antagonice. Împărțind aceleași teritorii sau aflate în vecinătate imediată ori mai îndepărtată, gințile și triburile, orașele-cetate și imperiile, popoarele, națiunile și alte forme de organizare statal-teritoriale au trebuit să încerce să supraviețuiască sau să dispară, astfel încât întreaga istorie a omenirii rămâne marcată de evoluția relațiilor dintre diferitele forme de agregare socială ale umanității.

Realitatea ne demonstrează că, de fapt, există „societăți” (economice, religioase, culturale - de unde și ideea de ciocnire a civilizațiilor) și nu o singură societate; în timp ce societățile primitive se alcătuiau pe criteriul sângelui, societățile moderne au ca liant teritoriul comun, limba și obiceiurile comune iar statul e societatea constituită prin legătura juridică sau publică (ceea ce ne ajută să înțelegem de ce unele populații s-au putut iar altele nu s-au putut organiza în stat). Societatea cuprinde în sine mai multe feluri de „legături” fiind complexul tuturor relațiilor dintre indivizi, fapt care are semnificația că societatea e genul iar statul e doar specia, reprezentând doar legătura publică și juridică. Adevărul e că această legătură e cea mai importantă și mai solidă, influențându-le pe celelalte, chiar dacă sunt anterioare, astfel încât în stat se produce sinteza

---

\* Expert gr.I, doctorand inginer, Statul Major al Forțelor Terestre

\*\* Funcționar public, doctorand inginer, Ministerul Apărării

indivizilor, cu semnificația nașterii unei noi entități. Forțând lucrurile, am putea spune că o comunitate națională nu există în relațiile internaționale dacă s-a constituit în stat. Acesta este motivul pentru care comunitatea constituită în stat e subiectul de drept prin excelență: comunitățile inferioare lui (comuna, județul, regiunea) ori cele superioare geografic (zona, continentul, mapamondul) nu dispun de personalitate juridică deoarece organizațiile internaționale pot participa la raporturi juridice doar în măsura în care statele care le-au constituit le-au acordat acest drept. În acest sens trebuie înțeleasă politica externă și securitatea statelor reprezentând comunitatea națională, ca fiind formată din supremația politică față de celelalte comunități din interiorul frontierelor statelor dar și din independență față de alte comunități naționale, zonale, continentale sau universale, de dincolo de propriile sale frontiere unde-și exercită autoritatea.

Statul a primit numeroase definiții, de la cea mai simplistă a lui Ludovic al XIV-lea, conform căreia statul era chiar persoana suveranului până la cea filosofică a lui Hegel care evidențiază că statul e „substanța etică conștientă de sine însăși“. Pentru concepția materialist-dialectică despre lume statul a fost „instrument în mâinile clasei conducătoare pentru organizarea societății“, o idee asemănătoare având și Duguit când îl definește ca „o grupare omenească făcută pe un teritoriu determinat unde cei mai tari impun voința celor mai slabi“. Definiției kantiene a statului ca „reuniune a unei mulțimi trăind după aceleași legi“ i se reproșează că se poate aplica și comunității formate într-un oraș sau chiar celei existente într-o închisoare. Școala internațională de drept internațional definește statul ca organizație juridică a națiunii, națiunea fiind fundamentul natural al edificiului a cărui încoronare e statul; aceasta explică de ce câteodată statele fac națiunea (precum SUA) ori astăzi națiunea poate face statul (precum OEP) și, de asemenea, de ce se produce o tulburare atunci când există opoziția între stat și națiune.

Putem spune că toate aceste definiții sunt adevărate dar conțin adevăruri parțiale, ceea ce înseamnă că e necesar să analizăm mai în profunzime măcar câteva din aceste definiții. Pentru Kant statul este unirea unei mulțimi de oameni sub legi juridice, fiecare stat incluzând în sine trei puteri: 1) puterea suverană, în persoana legislativului, care este numai poporul; 2) puterea executivă, în persoana conducătorului în conformitate cu legea, acordată lui principeps administer; 3) puterea judiciară, ca recunoaștere a ceea ce este al fiecăruia conform legii, în persoana judecătorului. Numai voința concordantă și voința tuturor poate fi legislatoare iar membrii uniți ai unei astfel de societăți, adică un stat, se numesc cetățeni, iar atributele lor juridice naturale sunt libertatea legală de a nu se supune decât legii la care au aderat, egalitatea civilă și independența civilă. Statul fiind voința unificată universal într-o întreită persoană, cele trei puteri statale sunt reciproc concordante și subordonate.

Deși invocată frecvent în justificarea unor acțiuni ale statelor în relațiile internaționale, comunitatea internațională în numele căreia se vorbește este mult mai adesea uzurpată deoarece ea n-a ajuns la gradul de agregare politică și juridică atins de comunitățile naționale; elementele sale materiale există, prin teritoriul mapamondului și populația de peste șase miliarde de oameni dar îi lipsește legătura juridică dintre acestea, adică acel guvernământ mondial asupra tuturor oamenilor și teritoriilor care nici nu se știe dacă se va instaura atât timp cât statele dispun de suveranitate, au interese și puteri proprii. Statele au fost însă de acord să renunțe la puterile naționale asupra unor porțiuni teritoriale care aparțin omenirii, așa cum e cazul fundurilor mărilor și oceanelor și subsolul lor dincolo de limitele jurisdicției naționale; alte exemple de spații geografice aparținând patrimoniului comun al umanității sunt spațiul extraatmosferic, luna și alte corpuri cerești. Antarctica, anumite rezervații naturale pentru protecția mediului, anumite bunuri culturale. În ultimă instanță, gestiunea acestui patrimoniu se face prin acordul de bunăvoință al statelor naționale, uneori în cadrul unor organizații internaționale, deoarece comunitatea internațională nu dispune încă de o Constituție, de un Parlament, un Guvern, un Tribunal, Poliție sau Forțe armate.

Existența comunității internaționale poate fi argumentată și prin faptul că toate societățile umane au caracter istoric, unele dispar și se nasc altele; statul național fiind, de altfel, o creație oarecum recentă, dar perioada fărâmițării feudale, care ar putea ceda în viitor în locul unor alte forme de organizare comunitară. De asemenea, societatea internațională n-a fost niciodată complet anarhică ci a dispus de o anumită ordine juridică care, deși e slabă, primitivă și imperfectă în raport

cu cea din interiorul statelor, aparține totuși fenomenului juridic căci dreptul internațional care reglementează raporturile din state nu face parte din fenomenul moral ci din cel juridic, fiind una din condițiile esențiale și principala premisă juridică pentru menținerea păcii, securității, justiției, libertății și progresului omenirii.

În actualul său stadiu de evoluție, putem evidenția următoarele caracteristici ale societății internaționale: a) descentralizarea puterii (spre deosebire de puterea din interiorul statului care dacă nu e unică e preponderența statului care deține monopolul forței și al dreptului), în sensul că în comunitatea mondială puterea este repartizată în mod inegal între statele suverane care nu-și pot impune propria forță celorlalte state; chiar dacă există inegalitate în relațiile internaționale, între state nu sunt raporturi de subordonare și, în pofida existenței raporturilor de hegemonie și dominație, orice stat are partea lui de putere; b) creșterea numărului statelor ce compun societatea internațională dar și proliferarea neîncetată a actorilor internaționali prin apariția organizațiilor multinaționale, a unor mișcări de eliberare națională sau beligeranți de facto în conflicte armate, sau a conștientizării forței opiniei publice internaționale prin intermediul mijloacelor internaționale de comunicare în masă; c) statele suverane nu pot fi supuse unei autorități care să le fie superioară chiar în condițiile în care își transferă o parte din suveranitatea organizațiilor internaționale, astfel încât ele ocupă rolul principal în organizarea și funcționarea comunității internaționale în raport cu alți actori; d) regruparea unor forțe, interese și poziții pentru asigurarea funcționării adecvate a sistemelor de securitate colectivă, în condițiile existenței unei singure superputeri mondiale; e) evoluția rapidă a relațiilor din societatea internațională în sensul imposibilității reflectării juridice adecvate a noilor raporturi de forță, ceea ce nu înseamnă că relațiile internaționale nu mai sunt influențate de dreptul internațional; f) continuarea structurării (dar și dezagregării) unor asociații de state pe baza solidarității internaționale de interese, în special la nivel regional.

Noțiunea de *securitate* desemnează *starea de echilibru și stabilitate socio-politică și economică necesară existenței și dezvoltării statului, prezervării valorilor sale fundamentale și promovării intereselor proprii.*

Potrivit unui studiu al ONU, există securitate atunci când statele estimează că pericolul de a suferi un atac militar, presiuni politice sau constrângeri economice este nul, ele putând, astfel, să-și urmeze liber dezvoltarea. Într-o formulare adoptată de către NATO, securitatea înseamnă „starea realizată atunci când informațiile, materialul, personalul, activitățile și instalațiile sunt protejate contra spionajului, sabotajului, subversiunii și terorismului, cât și contra pierderilor și divulgărilor neautorizate.

În general, în timpul războiului rece a existat tendința de a defini securitatea, în principal, în termeni militari. Însă, așa cum se arată într-o rezoluție privind politica de securitate adoptată de Parlamentul European, la 10 iunie 1991, securitatea este mai mult decât simpla prevenire a războiului, deoarece se bazează și pe aspecte economice, ecologice, demografice, tehnologice, precum și pe cele ale interacțiunii sociale și internaționale. Trebuie subliniat că noțiunea de securitate semnifică atât *securitatea comunității*, cât și *securitatea persoanei*.

Fără a menționa multitudinea de definiții care au fost sau sunt date securității, starea de securitate decurge îndeosebi din stabilitatea socială, ca o premisă a stabilității universale. În funcție de natura relațiilor pe care statele au reușit să le realizeze, conceptul de securitate poate fi considerat drept *pace internă* (stabilitatea și echilibrul necesar socio-organizărilor pe care le gestionează) și *pace internațională* (relația de echilibru și stabilitate internațională, orientată spre prevenirea conflictelor și cooperare).

Se poate conchide că *securitatea* este un concept relațional care presupune o ajustare permanentă a unui set de parametri interni la condițiile mediului internațional, un proces cu o dinamică variabilă, orientat spre prezervarea spațiului și valorilor proprii.

În condițiile modificării permanente a mediului global de securitate, au apărut concepte subadiacente stării de securitate, precum *echilibru de forțe*, *descurajare*, *neutralitate*, *coexistență pașnică*. Acestea li s-au adăugat, în secolul XX, noțiuni ca *securitate colectivă*, *securitate comună*, *securitate democratică*, *securitate multidimensională*. Toate aceste noțiuni sau expresii vizează

două domenii: securitatea internațională și securitatea națională, dar care nu pot fi înțelese decât prin prisma analizei contextului mondial actual.

Mulți politicieni sau teoreticieni de diverse specializări, au ajuns la concluzia că interesele fundamentale ale unui stat pot fi grav afectate nu numai pe cale militară, ci și pe alte căi, de natură diversă: politică, diplomatică, economică, informațională, psihologică, biologică, ecologică etc. Ca urmare, în ultimele decenii s-a impus, în numeroase țări, o nouă concepție, care poartă denumirea de securitate națională. Aceasta are menirea să definească interesele naționale fundamentale pentru un stat, care trebuie apărate și promovate, precum și instituțiile, resursele, căile și modalitățile de prezervare a intereselor respective împotriva proceselor insecurity, a agresiunilor, pericolelor, amenințărilor și riscurilor de orice natură.

Interesul național este expresia cea mai generală a cerințelor sau necesităților vitale ale unui stat. Aceste cerințe/necesități nu au o calitate morală, nu sunt bune sau rele, derivând din însăși existența statului național și a statutului său de suveranitate.

Deși termenul de „securitate națională“ sugerează un fenomen la nivelul statului, conexiunile dintre acel nivel și nivelurile individual, regional și sistemic sunt prea numeroase și prea puternice pentru a fi negate. În mod similar, deși „securitatea națională“ sugerează o concentrare asupra sectoarelor politic și militar, acolo unde statul este cel mai solid stabilit, ideea nu poate fi percepută cum se cuvine fără a include actorii și dinamica din sectoarele social, economic și de mediu.

Analizând definiția conceptului de securitate națională, formulat în documentele oficiale ale unor state și în literatura de specialitate de către un mare număr de autori, securitatea națională reprezintă starea realizată prin acțiuni politico-diplomatice, economice, științifice și de altă natură, care garantează statului independența și suveranitatea națională, integritatea teritorială, ordinea constituțională și propriul sistem de valori. Potrivit unor documente adoptate de ONU, securității internaționale îi sunt proprii mai multe concepte, considerate de bază, pe care statele și comunitatea internațională, în ansamblul ei, se sprijină pentru a-și asigura securitatea, printre care: echilibrul de forțe, descurajarea, securitatea colectivă, neutralitatea, nealinierea, coexistența pașnică, securitatea comună, securitatea egală. În teoria securității internaționale s-au vehiculat și se vehiculează și alte concepte, cum ar fi: prevenirea conflictelor, gestionarea conflictelor, menținerea păcii, realizarea păcii, impunerea păcii, cercurile concentrice ale securității, triumphiurile de putere etc.

**La nivel internațional** conceptul de securitate poate fi definit ca efortul constant și continuu de menținere a păcii și stabilității în cadrul unui sistem socio-politic, care să permită statelor să-și exercite drepturile și obligațiile conferite de normele sociale fundamentale de cetățeni și comunități, fără presiuni sau imixțiuni interne sau externe de natură a genera instabilitate, convulsii sociale, tensiuni sau agresiuni de orice natură. Securitatea internațională, cu componentele sale mondială, continentală, zonală, regională, subregională etc., reprezintă o relație de echilibru, de asigurare a păcii în cadrul comunității internaționale, relație orientată spre prevenirea conflictelor armate și dezvoltarea cooperării, „situație în care toate statele lumii se află la adăpost de orice agresiune, act de forță sau amenințare cu forța în raporturile dintre ele, de orice atentat la adresa independenței și suveranității lor naționale sau a integrității lor teritoriale“.

În prezent, conceptul de securitate internațională nu se mai limitează la sfera militară, ci s-a extins, în ultimul deceniu, asupra unor domenii considerate, până de curând, ca fiind strict incluse în politicile publice ale unui stat. Astfel, securitatea economică, securitatea socială sau cea ecologică au devenit termeni de referință în relațiile interstatale. Securitatea economică s-a impus drept componenta cu rol decisiv în realizarea securității și apărării naționale. Lărgirea conceptului de securitate nu a dus la diminuarea rolului forțelor armate și al organizațiilor militare internaționale, ci, dimpotrivă, la o extindere similară a competențelor corpurilor profesionalizate, care sunt capabile, în prezent, să-și asume misiuni și obiective suplimentare și sensibil diferite. Securitatea internațională are stabilite reperatele de bază în documentele în materie de securitate ale ONU, integrând securitatea regională, subregională (zonală) și națională.

Securitatea europeană este conceptualizată în documente programatice, precum Actul Final al Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) de la Helsinki, din 1975, Carta de

la Paris pentru o nouă Europă, din anul 1990, reprezentând un sistem de angajamente, măsuri și garanții de natură să asigure, în raporturile dintre statele europene și celelalte state ale lumii, relații care să favorizeze existența și dezvoltarea liberă, în condiții de pace, la adăpost față de orice agresiune militară, economică sau de orice altă natură. Securitatea subregională este fundamentată pe tratate bilaterale zonale, în funcție de interesele specifice ale fiecărui stat, însă prin respectarea principiilor și normelor de drept internațional.

Evoluția actuală a mediului de securitate este caracterizată de omniprezența globalizării în competiția pentru putere, de integrarea europeană și euroatlantică, de preocupările Rusiei de a dobândi un rol de decizie în problemele internaționale, de afirmarea tot mai puternică a Chinei și a altor state asiatice în viața politică mondială, de evoluția evenimentelor din Golf, războiul și perioada post-război din Irak, care vor determina schimbări majore nu numai la nivelul lumii arabe, ci și la nivel mondial, de denunțarea, de către Coreea de Nord, a Tratatului de neproliferare a armelor nucleare, precum și de creșterea tensiunilor dintre cele două țări posesoare de armament nuclear, India și Pakistan.

Stabilitatea și securitatea mondială sunt influențate tot mai mult de accentuarea amenințărilor transnaționale și asimetrice – terorism, proliferarea armelor de distrugere în masă, crimă organizată, dar și de alte fenomene mai puțin mediatizate, precum încălzirea climei, lipsa apei potabile, inundațiile, cutremurele, epuizarea resurselor energetice, evoluția demografică, migrația și sărăcia. De altfel, secretarul general al NATO avertiza, la summit-ul din septembrie 2002, de la Praga, că, pe termen mediu, se preconizează un tablou sumbru al planetei. Omenirea se va confrunta cu cinci perioade majore determinate de instabilitatea sporită, creșterea fluxurilor migratoare și de refugiați, multiplicarea și diversificarea actelor de terorism, mărirea numărului de state aflate în criză și proliferarea fără precedent a armelor de distrugere în masă.

În acest context, actualul mediu de securitate prezintă următoarele caracteristici: disoluția bipolarității și intrarea într-o fază nouă a unipolarității, în care SUA sunt considerate singura superputere; afirmarea tot mai evidentă a Uniunii Europene ca factor de stabilitate și progres, dezvoltarea economică și militară accelerată a Chinei, ofensiva diplomatică a Rusiei, pentru care starea de observare față de problemele majore ale lumii s-a terminat, sugerând că noul sistem de securitate internațională tinde să se cristalizeze, în viitor, probabil pe o nouă structură multipolară; apariția și consacrarea unor actori internaționali non-statali ce sunt caracterizați de lipsa unui areal geografic, conducerea după reguli și norme specifice, raportarea la alte valori decât cele naționale, precum și tendința acestora de a controla și gestiona domeniile și sectoarele emblematiche ale puterii, cum sunt economia și finanțele, resursele energetice, tehnologiile ultra performante, cele mai importante fiind comunicațiile și informația, afirmarea unor tendințe în dezvoltarea și funcționarea instituțiilor și organizațiilor politice, economice și de securitate internaționale.

„Modificările arhitecturii globale de securitate deschid, pentru tot mai multe state, oportunități, creează responsabilități și generează provocări complexe față de care trebuie adoptată o atitudine cât mai pragmatică, activă și previzibilă, în acord cu interesele lor majore și prin asumarea principiilor democratice”. Numărul tot mai crescut de conflicte, terorismul sau procesul de globalizare sunt factori care au determinat, mai mult sau mai puțin direct, procesul de destabilizare prezent în numeroase regiuni. Prin urmare, acum, mai mult ca niciodată, cooperarea internațională în domeniul securității este vitală. Menținerea și consolidarea păcii, a securității internaționale înseamnă soluționarea problemelor litigioase dintre state, prin mijloace pașnice, pe cale politică, prin negocieri și tratative.

Despre dimensiunile acestor fenomene ne vorbesc concepte precum „politici de putere”, „echilibrul puterilor”, „securitatea globală”, „teoria relațiilor internaționale” sau „puterea națională”. Secolul XX, definit ca „secolul descoperirilor” sau „secolul cel mai sângeros” a fost, în aceeași măsură, un secol al extremelor în ceea ce privește tratatele internaționale. Nu pentru că au fost nenumărate tratatele sau acordurile semnate, ci pentru că, fiecare dintre ele a declanșat o avalanșă de evenimente care au modificat definitiv și radical harta europeană sau mondială. Indiferent dacă au fost respectate sau încălcate, ele și-au adus partea lor de contribuție în lumea academică a teoriilor.

Dimensiunea de securitate a globalizării presupune o evoluție a stabilității naționale, regionale și globale prin intermediul angajamentelor concepute la nivel național, apoi la nivel multinațional și, în sfârșit, la nivel global, cu participarea celor interesați care au puterea de a stopa fenomenele și procesele de opoziție (conflicte asimetrice, mișcări violente etnico-religioase, etc). Un factor nou care apare în cadrul acestor procese îl reprezintă actorii statali care se închid în sisteme economico-sociale depășite de evoluțiile actuale, unice prin gradul lor de înapoiere (retrogradare). Acești actori statali sunt „statele falimentare” sau „statele eșuate”, cum au fost denumite de către S.U.A. în cadrul Strategiei de Securitate Națională din 2006. Dar S.U.A. nu este singurul stat, cotate ca superputere, care atrage atenția asupra acestor state. Aceeași analiză a făcut-o și secretarul general al O.N.U., Kofi Annan : „ignorarea statelor falimentare creează probleme care uneori se întorc împotriva noastră”. Prin urmare, zonele care preocupă liderii mondiali sunt cele în care există vid de putere. Ar fi greșit să considerăm că aceste state au apărut după 1989. Ele au existat și înainte, iar problematica lor era discutată prin prisma confruntării pentru putere, rareori fiind privită ca o problemă reală, de sine stătătoare. Activiștii pentru drepturile omului erau cei care abordau acest subiect, reușind uneori să atragă atenția, de exemplu a hegemonului SUA, asupra Somaliei, Haiti, Bosniei sau Kosovo.

Riscul indus de statele falimentare, mai exact terorismul internațional, traficul de droguri și arme, a făcut ca problema să fie reanalizată. Lipsa controlului asupra furnizării de servicii sau asupra monopolului de exercitare legitimă a forței reprezintă câteva atribute ale unui stat falimentar. De asemenea intervențiile externe pentru înlăturarea acestor riscuri reprezintă un alt simptom pentru falimentul unui stat. Un astfel de stat poate fi supus limitării suveranității sale, cum ar fi sancțiunile politice sau economice, prezența forțelor militare străine pe teritoriul său, sau alte sancțiuni militare.

Numărul actual al statelor falimentare variază, funcție de interesele celor care au realizat această analiză. Banca Mondială menționează 30 de state, Departamentul Britanic pentru Dezvoltare Internațională identifică 46 de state, iar CIA nominalizează 20 de state falimentare. Esențial este că toate instituțiile menționate au folosit în analiza lor 12 indicatori economici, sociali, politici și militari. Rezultatul a fost mai mult decât îngrijorător: circa două miliarde de persoane trăiesc în state nesecurizate, cu grade diferite de vulnerabilitate la apariția unui conflict civil extins. De exemplu, în Congo sau Somalia, eșuarea acestor state a fost evidentă de acum foarte mult timp, prin conflictele armate, foamete, epidemii, mii de refugiați. Pe de altă parte, există state în care nu sunt conflicte deschise între instituțiile statului și populație și atunci putem vorbi despre conflicte concentrate, cum este cazul teritoriilor care doresc autonomie sau secesiune (Rusia, Filipine). Există, de asemenea, zone în care această instabilitate îmbracă forma unor lupte episodice sau a preluării de către dictatori sau magnați ai cartelurilor drogurilor a puterii pe un anumit teritoriu (cazul Afganistan, Columbia, Somalia, Ciad). Rare sunt însă situațiile în care colapsul intervine brusc, de regulă fenomenul fiind lent, constant, de degradare a instituțiilor politice și sociale (Zimbabwe, Guineea). Statele apărute în urma unor conflicte violente pot fi eventuale state falimentare, cum este cazul Sierra Leone, Angola, Haiti și Liberia (care sunt implicate într-un nou conflict).

Pe lista statelor falimentare sunt puse și statele aflate în război civil. Coasta de Fildeș este unul din statele extrem de vulnerabile la dezintegrare. Este urmat de Congo, Sudan, Irak, Somalia, Sierra Leone, Ciad, Yemen, Liberia și Haiti. Retragerea trupelor de menținere a păcii ar reprezenta falimentul complet al acestor state. Mai recent, instabilitatea din state precum Bangladesh, Guatemala, Egipt, Arabia Saudită sau Rusia induc o stare de îngrijorare generală. Practic experții nu mai pot vorbi despre state slabe sau state falimentare existente numai în Africa, când situația actuală precum și atributele menționate în caracterizarea acestor state fac ca și Asia, Europa de Est, America Latină sau Orientul Mijlociu să devină zone „fierbinți”. Anumiți experți vorbesc chiar despre un „arc de instabilitate”. Nu mai putem aplica reguli de tip ONU, alegerile libere de exemplu, la state precum Irak, Rwanda, Kenya, Venezuela, Nigeria sau Indonezia. Instabilitatea politică din Ucraina este un alt semnal de alarmă. Prin urmare nu mai putem limita aplicarea acest concept pentru statele africane sau pentru zona musulmană.

De aceea se pune un accent deosebit pe doi din cei 12 indicatori (presiunile demografice, refugiați, populație dislocată, violența de grup, indicele de emigrație, legitimitatea statului, dezvoltare inegală, economie, serviciile publice, drepturile omului, aparatul de securitate, elitele disidente, influența externă) folosiți în identificarea statelor falimentare: indicele dezvoltării inegale și delegitimizarea statului. Toate statele analizate au demonstrat că inegalitatea din interiorul statelor determină creșterea instabilității. Delegitimizarea statului apare atunci când instituțiile statului sunt considerate ca fiind corupte, ilegale sau ineficiente. Ambii indici arată că populația este practic îndrumată spre liderii opozanți ai regimului existent, spre dictatori, etnic-naționaliști, cler sau forțe rebele. Actele teroriste din ultimul timp au demonstrat că statele falimentare au un aport important în desfășurarea acestor acte de violență extremă prin organizațiile teroriste pe care le tolerează și le sponsorizează. Evident că apare necesitatea alocării și folosirii de fonduri pentru dezvoltarea acelor capacități militare apte să intervină. Anumite organizații și instituții internaționale menționează un anume „val” pozitiv în strategiile adoptate în viziunea noului concept de securitate internațională. Analizii militari recunosc faptul că geopolitica și hegemonismul politic au dus la declanșarea de intervenții militare atunci când interesele anumitor puteri au fost atinse sau când falimentarea unor state au constituit amenințări regionale și globale. Conflicte au izbucnit din motive economice când era la mijloc interesul exploatații bogățiilor naturale sau când se dorea stăpânirea punctelor cheie de pe rutele comerciale. Motivele sociale au dus la izbucnirea războaielor civile, iar motivele teritoriale reprezintă *cassus belli* pentru situația dintre Etiopia și Somalia, Irak și Iran, Grecia și Turcia, Israel și țările arabe (CIA menționa în anul 2000 existența a circa 46 de conflicte teritoriale majore). Cauzele de ordin religios au depins odată de gradul de dezvoltare a statului respectiv, iar pe de altă parte de amestecul străin în regiune.

Prin urmare rezolvarea acestor cauze va însemna și înlăturarea surselor de instabilitate care duc la falimentarea unui stat. Dar aceasta înseamnă ca reacția în situațiile de criză să nu depindă de limitele impuse de statutul de bogăție a anumitor state, minoritare, celorlalte state, majoritare, înseamnă ca mentalitatea existentă încă în politica occidentală de securitate să se schimbe.

Ironia destinului este că este mult mai ușor să identificăm factorii care duc la falimentarea sau eșuarea unui stat decât să găsim soluțiile salvatoare.

Dacă luăm în considerare simptomele prezentate, pentru recunoașterea unui stat eventual falimentar, atunci situația din Europa, mai ales din Europa de Sud-Est, devine incendiară. România nu face excepție de la această situație. Situația extrem de critică privind starea de sărăcie a populației, economia falimentară, inflația în creștere, instabilitatea sistemului juridic, eșecul partidelor politice și incapacitatea instituțiilor statului de a depăși pragul războiului pentru putere fac din statul român un candidat perfect pentru acest stat.

Pe de altă parte România este un stat care a cunoscut perioade extrem de vitrege din punct de vedere intern și internațional și faptul că a supraviețuit, plătind un preț pe măsură evident, face ca să mai existe speranță că se va depăși această situație.

### Bibliografie

- [1] Balaban, Constantin-Gheorghe – **Securitatea și dreptul internațional**, Editura C.H.Beck, București, 2006.
- [2] Băhnăreanu, Cristian, *Studiu privind interesul național*, în „Impact strategic“, nr. 1 – 2/2003.
- [3] Buzan, Barry, **Popoarele, statele și teama – o agendă pentru studii de securitate internațională de după războiul rece**, Editura Cartier, Chișinău, 2000.
- [4] Frunzeti, Teodor Dr., Zodian, Vladimir Dr. – **Lumea 2007-Enciclopedie politică și militară** – CTEA, București, 2007.
- [5] Giorgio del Vecchio, **Lecții de filosofie juridică**, Editura Europa Nova.
- [6] Ionescu, Mihai, **După hegemonie. Patru scenarii de securitate pentru Europa de Est în anii '90**, Editura Scripta, București, 1993.
- [7] Petrescu, Stan, *Revista de Geostrategie* nr. 1 / 2006.

- [8] Postolache, Sava, Toma, Gheorghe, Oros, Ioan, **Managementul instabilității**, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2003.
- [9] Tămaș, Sergiu, **Dicționar Politic**, Casa de Editură și Presă Șansa, București, 1996.
- [10]\*\*\* **Antologia gândirii juridice**, Humanitas, București, 1997.
- [11]\*\*\* Aristotel, **Politica**, Editura Antet, 1996.
- [12]\*\*\* **Glosarul NATO de termeni și definiții, AAP-6(V)1995**.
- [13]\*\*\* **Dicționar diplomatic**, Editura Politică, București, 1979.



## CONTRIBUȚIA ROMÂNIEI PRIVIND MANAGEMENTUL CRIZELOR POLITICO – MILITARE

Emilian PÎSU\*

*The crisis management represents a series of measures and actions intended to stop at the last moment the evolution of conflict towards a violent course or to stop the extension of violence towards the war. In other words, the crisis management consists of the ensemble of mechanisms, procedures and activities by means of which the decisional factors state and apply in a unitary way the measures required both for the crisis prevention and control and for the removal of their effects for the purpose of returning to normality.*

*A series of developments regarding the crisis management have been put in a concrete form during the last few years such as: crisis prevention, training,, learning and researching.*

*The main structures with competence in the field of political-military crisis management are UNO, OSCE, EU, NATO.*

Evoluția mediului de securitate a cunoscut profunde transformări prin lărgirea celor două organizații internaționale, NATO și UE, precum și redimensionarea și reconsiderarea rolului și locului acestora în economia și managementul securității și stabilității regionale și globale. Securitatea și stabilitatea internațională nu mai pot fi considerate apanajul exclusiv a unor state și nu se mai limitează la un număr restrâns de probleme, precum și războiul și pacea. Acestea constituie preocuparea organizațiilor internaționale și a unor actori statali și nonstatali care împărtășesc valori și idealuri comune.

În condițiile favorabile procesului general de integrare, evidențiate de demersurile pentru edificarea unei noi arhitecturi de securitate și de reevaluarea relațiilor dintre state și consacrarea dialogului politic și parteneriatului ca elemente esențiale ale soluționării situațiilor sensibile, asistăm la recrudescența amenințărilor asimetrice.

Între acestea, neoterorismul capătă valențe globale prin gradul tot mai înalt de periculozitate și aria de manifestare, iar alături de crima organizată și de proliferarea armelor de distrugere în masă, constituie o amenințare majoră la securitatea regională și globală.

Persistența în continuare a unor zone instabile din punct de vedere al securității, favorizată de existența unor regiuni politice dictatoriale și grefate pe adâncirea unor inegalități socio-economice, determină activarea unor crize latente și generarea altora noi, cu impact local și regional. Aceste stări de lucruri, coroborate cu noile amenințări și provocări, relevă situații de criză pe care comunitatea internațională și, în mod particular, Alianța Nord-Atlantică le identifică, analizează și monitorizează. În acest context, sunt dezvoltate strategii, modalități, capacități și instrumente adecvate pentru asigurarea unui management eficient al acestora.

Din această perspectivă, România acționează ca un actor statal important, având în același timp statutul de membru al Organizației Națiunilor Unite, al Uniunii Europene, al Consiliului Europei, al NATO și al unui număr important de alte organizații internaționale.

Este, de asemenea, un promotor activ al cooperării regionale prin participarea la o serie de organizații sau grupări regionale, precum Organizația de Cooperare Economică la Marea Neagră (OCEMN), Inițiativa Central Europeană (ICE), Zona Central Europeană de Liber Schimb (CEFTA), Procesul de Cooperare al Statelor din Sud-Estul Europei (SEEC), procesul Rayanmont, Inițiativa de Cooperare Sud-Est Europeană (SECI), Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-est.

În acest context, în iunie 2003 România și Ucraina au semnat un tratat privind regimul frontierei de stat și au căzut de acord să continue negocierile pentru a găsi o soluție reciproc acceptabilă pentru delimitarea platoului continental. De asemenea, relațiile României cu Federația Rusă s-au îmbunătățit simțitor, în iulie 2003 fiind semnat un tratat bilateral de prietenie și cooperare.

---

\* Colonel, doctorand la Universitatea Națională de Apărare “Carol I”, Școala Militară de Maiștri Militari și Subofițeri a Forțelor Terestre “Basarab I”

România a continuat să-și dezvolte relațiile cu Republica Moldova prin propunerea unui „Parteneriat pentru Europa”, iar relațiile economice cu Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei (FYROM), Bosnia și Croația au fost îmbunătățite.

Pe timpul conflictului din Kosovo, poziția României a avut în vedere susținerea securității și stabilității la nivel regional și european.

Această poziție a fost susținută și în cadrul Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est și în ceea ce privește sprijinul acordat eforturilor UE și NATO de a integra țările fostei federații iugoslave în sistemul predominant de valori europene. Obiective și principii similare au fost promovate în timpul Președenției României a OSCE în 2001.

România a continuat să aplice sancțiunile internaționale și măsurile restrictive impuse de Națiunile Unite, Uniunea Europeană, OSCE și altele, rezultate din *Acordul de la Wassenaar privind controlul exportului de arme convenționale și de produse cu dublă utilizare*.

În acest context, România, consecventă opțiunilor politice declarate, participă în mod activ la soluționarea crizelor majore specifice începutului de mileniu, inclusiv la campania antiteroristă.

Încă de la declanșarea „războiului împotriva terorismului”, în 2001, România și armata sa au acționat ca membru *de facto* și în prezent *de jure* al alianței, angajând în coaliția antiteroristă efective și mijloace importante.

Participarea Armatei Române la operațiuni în sprijinul păcii este un alt element care subliniază viabilitatea organismului militar românesc în plan internațional. Rezultatele și aprecierile partenerilor de coaliție la adresa profesionalismului și devotamentului militarilor români, dovedite pe timpul îndeplinirii misiunilor pe teatrele de operații din Irak și Afganistan, constituie nu numai elemente de satisfacție, ci și dovezi ale angajamentului plener și total al țării noastre la eforturile comunității internaționale pentru combaterea amenințărilor și provocărilor începutului de mileniu.

Începând din anul 1991, România a participat la mai multe operațiuni de acest tip, respectiv IFOR/KFOR conduse de NATO în Bosnia și Herțegovina (203 militari), ALBA și MAPE în Albania (un polițist), UNMIK în Kosovo (46 de polițiști, de experți civili, un ofițer de legătură). Totodată, România a participat la misiunile de poliție ale Uniunii Europene (EUPM) și ulterior, la misiunea ALTHEA din Bosnia și Herțegovina și la operațiunea militară CONCORDIA a Uniunii Europene din Macedonia.

Comisia Europeană a apreciat drept „considerabile” eforturile făcute de România pentru a susține eforturile internaționale de menținere a păcii.

Astfel, România a contribuit cu trupe la Forța Internațională de Asistență pentru Securitate și la operațiunile ENDURING FREEDOM din Afganistan și Irak. Totodată, România a participat și la o serie de operațiuni de menținere a păcii și de observare ale ONU, KFOR, SFOR și OSCE.

Cuantumul forțelor ce pot fi angajate în misiuni de menținere a păcii este relevant pentru credibilitatea acțiunii militare a României în afara granițelor: patru batalioane de infanterie, un batalion de geniu, un spital militar de campanie și alte subunități luptătoare și de asigurare.

Pentru România, perioada 2004-2005 a fost una specială, a certitudinilor: platforma pluridimensională reprezentată de mandatul de membru ales în Consiliul de Securitate, obținerea calității de membru NATO, semnarea Tratatului de Aderare la UE în 2005, președinția din 2004 a celui mai important format de cooperare politică sud-est europeană-SEECP. Toate acestea sunt de natură a plasa România la confluența celor mai importante procese de pe scena politică europeană și globală. Deși dorința României de a face parte din ONU a fost exprimată oficial încă din 1946, aderarea noastră a fost blocată până în 1955. La 14 decembrie 1955, adunarea Generală a ONU a decis, prin rezoluția 995(x), primirea României în ONU, alături de alte 15 state.

Încă de la primirea sa în cadrul ONU, România a participat activ într-o serie de comitete, organe și programe derulate de organizația mondială în demersul prevenirii și soluționării pașnice a conflictelor. Printre organisme ONU în care activitatea României este remarcabilă se numără: Conferința asupra Dezarmării (cu sediul la Geneva), Comitetul pentru folosirea pașnică a spațiului extraatmosferic, Comitetul special pentru operațiunile ONU de menținere a păcii, Comitetul ad-hoc pentru Oceanul Indian, Comitetul pentru Informații, Conferința pentru Dezarmare, Comitetul pentru eliminarea discriminării rasiale, Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale,

Comisia de Drept Internațional, Comitetul ONU pentru Programe și Coordonare, Comitetul pentru probleme administrative și bugetare (ACABQ), Comisia Economică a ONU pentru Europa, Subcomisia pentru prevenirea discriminării și protecția minorităților, Comisia ONU pentru droguri, Comisia ONU pentru Justiția Penală, programul Națiunilor Unite pentru Mediul Înconjurător. România, prin prezența în diferite organe ale ONU, are posibilitatea de a participa la procesul decizional din cadrul organizației mondiale, cu influențe asupra situației internaționale la nivel global și în zone geografice apropiate.

ONU reprezintă totodată, prin multiplele sale *organisme specializate din România*, o sursă de susținere a eforturilor țării noastre, într-o perioadă de transformări sociale și economice definitorii.

În ceea ce privește raportarea la prioritățile de maximă actualitate ale ONU, România se alătură eforturilor generale de a găsi formule eficiente pentru *reformarea sistemului Națiunilor Unite*. Anul 2005 a reprezentat o etapă de cristalizare productivă a tendințelor înregistrate în domeniu și totodată, de opțiune. La 2 decembrie 2004, a fost prezentat Raportul Panoului personalităților emitente privind amenințările, provocările și reforma ONU, conținând ample recomandări în direcția adaptării organizației la contextul internațional al începutului de mileniu, marcat de o dinamică și o complexitate fără precedent. România participă activ la procesul de consultări declanșat odată cu publicarea raportului.

De asemenea, România urmărește cu atenție evoluțiile conceptuale ale operațiilor de menținere a păcii, în vederea intensificării și diversificării implicării și în aceste operațiuni. Astfel, România figurează în grupul de state care au manifestat disponibilitate de a participa la aranjamentele stand-by ale ONU în situații de conflict și urgențe umanitare.

În același context este de menționat că România a asigurat în 2005, Președinția Comitetului Director SHIRBRIG. În această calitate, beneficiind și de statutul de membru ales al Consiliului de securitate, România a acționat pentru accentuarea dimensiunii de cooperare operațională ONU - SHIRBRIG, în vederea creșterii capacității de răspuns rapid și integrat la evoluțiile situațiilor din zonele de interes.

De la intrarea în organizația mondială în 1955, România a deținut trei mandate în Consiliul de securitate: 1962, 1976-1977, 1990-1991.

În perioada ianuarie 2004 - decembrie 2005, România a exercitat cel de-al patrulea mandat de membru nepermanent al Consiliului de Securitate al ONU, principalul organism din cadrul organizației mondiale cu atribuții în menținerea păcii și securității internaționale.

În calitate de membru nepermanent (ales) al Consiliului de Securitate (CS), țara noastră și-a propus, ca linie principală de conduită, coerența prestației în cadrul acestui organism și consolidarea profilului României ca partener responsabil și eficient al structurilor europene și euroatlantice.

Demersurile de consolidare și afirmare a profilului european al României au trebuit să valorifice atât potențialul de convergență a priorităților UE cu cele ale CS, cât și oportunitățile oferite de însăși agenda consiliului, prin promovarea unei abordări pragmatice și constructive a dosarelor europene (țara noastră fiind un partener de încredere și furnizor de expertiză în soluționarea pașnică a conflictelor în proximitatea geografică Balcanii de vest, Caucaz, Cipru).

Mandatul de membru nepermanent în Consiliul de Securitate, obținut de România într-o perioadă extrem de dinamică, cu evoluții determinante pentru destinul său european și euroatlantic, a presupus responsabilități sporite în domeniul păcii și securității mondiale și a oferit oportunități deosebite de dialog și conlucrare cu celelalte state partenere.

România a fructificat în acest execuțiu politic și diplomatic complex experiența dobândită prin participarea la operațiunile de pace ale ONU și la acțiunile internaționale pentru asigurarea stabilității și reconstrucției democratice.

Totodată, acțiunea României în cadrul consiliului s-a bazat pe experiența deținerii Președinției OSCE și a construirii unei societăți democratice, factor de stabilitate regional deschis pentru acțiunea la nivel global.

OSCE reprezintă un mecanism credibil pentru promovarea dialogului, solidarității parteneriatului și cooperării, folosind instrumente de prevenire a conflictelor, gestionare a crizelor și reconstrucție postconflict.

Secolul XXI a consacrat formula „securitate europeană egal structuri de securitate interconectate”. În cadrul abordării securității prin cooperare, România, deținând în 2001 Președenția OSCE, a depus eforturi substanțiale pentru folosirea potențialului OSCE în reglementarea tensiunilor și conflictelor, prin implicarea în acțiunile OSCE în Bosnia-Herțegovina, Albania, R. F. Iugoslavia, FYROM etc. O serie de reprezentanți români au fost sau sunt membri ai misiunilor OSCE sau au participat ca supraveghetori în alegeri.

România consideră deciziile Summit-ului OSCE de la Istanbul (1999) un document de referință pentru dezvoltarea și adaptarea organizației la noile realități politico-militare de pe continent. În acest sens, țara noastră s-a implicat în negocierile privind adoptarea Tratatului CFE, controlul armelor mici și al armamentelor ușoare, precum și în cele privind îmbunătățirea și dezvoltarea documentului de la Viena.

Responsabilitatea asigurării președinției în exercițiu a OSCE a oferit României o oportunitate deosebită de afirmare ca partener credibil, o șansă de a contribui la formarea și consolidarea unei comunități de state prospere și pașnice, bazată pe respectul valorilor democratice comune.

Președinția română a acționat, în principal, pentru:

- consolidarea rolului OSCE ca for de dialog politic și de cooperare în problemele securității;

- sporirea eficienței OSCE în domeniul diplomației preventive, al gestionării crizelor și în reconstrucția post-conflict;

- realizarea unor progrese pe linia soluționării conflictelor care amenință stabilitatea și pacea în spațiul euroatlantic;

- întărirea cooperării OSCE cu alte organizații cu atribuții în domeniul securității (ONU, NATO, UE).

Ca țară membră a Uniunii Europene, România consideră că UE posedă o serie de instrumente politico-economice ce îi permit o abordare globală a noilor tipuri de riscuri și amenințări la adresa securității, în special în ceea ce privește diplomația preventivă și aspectele civile ale managementului crizelor. România are șansa unică de a participa la un proces de anvergură europeană, PESA, încă de la lansarea sa. Aceasta reprezintă o oportunitate de a contribui la consolidarea stabilității și securității în spațiul european și subregional, prin includerea țării noastre într-un proces complex de prevenire și gestionare a crizelor.

În acest context legitimitatea demersurilor noastre este justificată în primul rând, de interesele securității naționale, cât și de experiența acumulată la misiuni și operațiuni de sprijin al păcii în diverse zone de conflict, în special cele din spațiul fostei Iugoslavii.

Progresele înregistrate în planul implementării obiectivelor asumate de către Uniunea Europeană la Helsinki - definitivarea aranjamentelor privind rolul statelor nou acceptate în cadrul PESA și crearea structurilor politico-miliare din cadrul Consiliului UE sunt de natură să ateste determinarea Uniunii Europene în a-și asuma responsabilități sporite în domeniul asigurării securității continentului european.

Având în vedere elementele cheie pe care implementarea obiectivelor stabilite la Helsinki le impune, România consideră cooperarea europeană în domeniul industriei de apărare ca având un rol esențial în cadrul procesului de implementare a PESA. În acest sens, experiența unuia dintre statele nou acceptate, printre care și România poate fi utilizată în amplitudinea efort de constituire a unei noi agenții europene în domeniu.

Cu prilejul Conferinței de Angajare a capacităților de Apărare, desfășurată în noiembrie 2000, la Bruxelles, România a pus la dispoziția Uniunii Europene un pachet de forțe rezultat în urma reevaluării capacităților sale militare, puse anterior la dispoziția Uniunii Europei Occidentale (UEO).

Expresie a disponibilității de a participa la viitoarea structură europeană de apărare, România și-a propus să eficientizeze contribuția sa cu forțe și mijloace la Forța de Reacție Rapidă a UE.

Aceasta presupune un pachet de forțe îmbunătățit pus la dispoziția UE pentru crearea Forței de Reacție Rapidă (FRR). Contribuția României presupune un număr de 3500 de militari din cadrul tuturor categoriilor de forță armată, precum și o serie de capacități militare (nave și aeronave) care să contribuie la constituirea capacităților strategice ale FRR.

Prin creșterea ofertei sale la FRR, România contribuie într-o manieră mai eficace la realizarea Headline Goal, precum și a „obiectivelor colective de capacitate - domenii cheie pentru a oferi UE o capacitate credibilă de acțiune în situații de criză și la întărirea poziției României ca furnizor de securitate și factor de stabilitate în regiune, perspectiva creșterii rolului UE în gestionarea crizelor din Bosnia - Herțegovina, Kosovo, FYROM.

Alianța Nord-Atlantică, la 58 de ani de la înființare, a devenit, prin întreaga sa activitate, un pilon central al securității și stabilității ariei euroatlantice. Aderarea României la NATO, reprezintă modalitatea optimă de asigurare a securității naționale, precum și o consacrare a continuității și profunzimii eforturilor naționale în această direcție.

În prezent, atât alianța, cât și întreaga comunitate internațională trec printr-o perioadă de reconceptualizare a principiilor și mijloacelor de acțiune în promovarea stabilității și securității, incluzând o reevaluare a riscurilor și provocărilor în plan global.

Obiectivele României, ca stat membru al NATO, răspund intereselor naționale și se pot defini astfel:

- o alianță robustă și relevantă, bazată pe un parteneriat transatlantic solid;
- consolidarea parteneriatului NATO cu statele din Balcani, Europa de Est, Caucaz și Asia Centrală, în sprijinul stabilității și dezvoltării lor democratice;
- succesul procesului de transformare a NATO și a misiunilor alianței;
- un aliat activ și aloros în combaterea terorismului.

România s-a implicat activ în acțiunile alianței în domeniul combaterii terorismului, încă din perioada de preaderare, având convingerea importanței cooperării și a eforturilor conjugate ale aliaților și partenerilor de a lupta împotriva acestui flagel.

Pachetul de măsuri împotriva terorismului, adoptat în cadrul Summit-ului de la Istanbul, prevede dezvoltarea unor capacități destinate apărării civililor și militarilor împotriva atacurilor teroriste. Acestea includ:

- apărarea împotriva armelor de distrugere în masă;
- protecția aparatelor de zbor împotriva rachetelor;
- protecția elicopterelor împotriva amenințărilor terestre;
- protecția porturilor și a flotelor civile și militare;
- detectarea minelor.

Aceste măsuri nou adoptate au rezultat din analiza experienței desfășurate de alianță prin intermediul operațiunilor sale, inclusiv patrulare în Marea Mediterană, operațiuni împotriva grupurilor teroriste afiliate rețelelor Al-Qaeda în Balcani, precum și din cooperarea cu parteneri.

Deocamdată, la orizontul anului 2002, România își propune, în conformitate cu angajamentele asumate în cadrul NATO, realizarea unei capacități de reacție și protecție a forțelor, care să permită angajarea a șase brigăzi luptătoare, cu sprijinul de luptă și logistic aferent, a două-trei escadrile de luptă, a unei escadrile de transport, a patru-cinci nave de luptă tip fregată multi-rol și desfășurarea simultană a 5000 de militari. Se apreciază că, în acest an, România va fi în măsură să deplaseze în afara teritoriului național o brigadă aeromobilă, o flotilă de transport aerian, unități de infanterie, vânători de munte și parașutiști, precum și structuri de sprijin de luptă și logistice.

Politica de cooperare și bună vecinătate reprezintă un obiectiv prioritar al politicii externe a României, fiind concepută ca o dimensiune complementară demersurilor diplomatice pentru aderarea la NATO și UE.

Situată într-o regiune cu potențial ridicat de risc, țara noastră continuă să reprezinte un reper în creșterea zonei de stabilitate democratică a continentului european, având relații bune cu toate

statele vecine. Politica regională promovată de România poate facilita identificarea unor formule de reconciliere și cooperare. În acest sens, România va acționa la nivel bilateral și multilateral pentru :

- dezvoltarea unor politici coerente, care să susțină aspirațiile țării noastre de a exercita un rol de autoritate subregională;
- promovare proiectelor de interes regional și național în cadrul Pactului de Stabilitate;
- identificarea demersurilor în cadrul diplomației preventive, insuficient exploatate până în prezent, în stabilitatea sud-estului Europei;
- îndeplinirea angajamentelor internaționale ce revin României în domeniul neproliferării și controlului armamentelor;
- continuarea participării la operațiunile în sprijinul păcii sub egida ONU, OSCE și NATO, în primul rând la cele din zona de interes a României;
- optimizarea capacităților de participare a României la managementul crizelor și la operațiuni în sprijinul păcii;
- continuarea participării la exercițiile de management al crizelor și în sprijinul păcii organizate în cadrul NATO/PfP;
- armonizarea legislației interne privind participarea în sprijinul păcii cu cea a țărilor membre NATO.

Cooperarea regională reprezintă o dimensiune semnificativă a diplomației românești, complementară procesului de integrare europeană și euroatlantică.

Structurile regionale existente, între care Procesul de Cooperare în Europa de Sud-est (SEECF), Organizația Cooperării Economice a Mării Negre (OCEMN), Inițiativa de Cooperare în Europa de Sud-Est (SECI), Inițiativa Central Europeană (ICE) și Pactul de stabilitate pentru Europa de Sud-Est (PSESE) ș.a. au fost create în scopul de a întări cadrul de stabilitate economică și politică din zonă, pentru a asigura dezvoltarea statelor într-un climat de pace, securitate, bună vecinătate și cooperare.

*Procesul de Cooperare în Europa de Sud-Est (SEECF)* a fost audiat la Summit-ul SEECF din 12 februarie 2000, care a avut loc la București și unde șefii de stat și de guvern din Albania, Bulgaria, Grecia, Macedonia, România și Turcia au adoptat *Carta Bunei Vecinătăți, Stabilității, Securității și Cooperării în Europa de Sud-Est*.

*Carta de la București* reiterează dorința statelor participante la SEECF de a dezvolta relații de bună vecinătate și de a înfăptui reformele democratice și economice. În timp, SEECF s-a consolidat ca forum de cooperare politică, în cadrul căruia statele participante au încheiat o serie de înțelegeri cum ar fi: *Declarația comună privind lupta împotriva terorismului* sau cele referitoare la lupta împotriva criminalității organizate și corupției, eliminarea armelor mici și a armamentului ușor, precum și la promovarea investițiilor și la crearea pieței regionale a energiei.

În perioada aprilie 2004 - aprilie 2005, România a deținut președinția în exercițiu a SEECF. Președinția română în exercițiu a SEECF și-a propus să dinamizeze cooperarea regională în cadrul SEECF, astfel încât această structură să devină cu adevărat „vocea regiunii”.

Obiectivele principale urmărite de țara noastră pe durata exercitării acestui mandat au vizat: promovarea unei solidarități sporite a țărilor din Balcanii Occidentali cu țările învecinate; consolidarea și coordonarea eforturilor de integrare europeană a țărilor din Balcanii de Vest, în conformitate cu principiile stabilite în *Agenda de la Salonic*; utilizarea eficientă a oportunităților oferite de diferențele în statut și experiență ale statelor din Europa de Sud-Est în procesul integrării europene, în vederea obținerii unui transfer cât mai punctual de Know-how către țările din Balcanii de Vest; întreprinderea unor măsuri concrete în implementarea conceptelor de *regional ownership* și *regional leadership*, prin conturarea unor strategii și a unor acțiuni conforme nevoilor specifice ale țărilor din regiune; amplificarea cooperării interparlamentare, prin găzduirea unei conferințe regionale parlamentare; lansarea unui punct de reflecție la nivel academic, în scopul elaborării unui model geopolitic regional, care ar putea fi util și zonelor învecinate (Marea Neagră, Caucaz), și organizarea unor seminarii și conferințe pe teme privind sprijinirea întreprinderilor mici și mijlocii, a democrațiilor locale și a cooperării transfrontaliere în vederea susținerii dezvoltării unor euroregiuni

viabile, securitatea frontierelor, combaterea crimei organizate, a terorismului și a corupției în zonă; sprijinirea procesului privind crearea Comunități Energiei în Europa de Sud-Est, fapt care constituie o premisă pentru dezvoltarea și integrarea europeană a regiunii SEDM (*Reuniunile Miniștrilor Apărării din Sud-Estul Europei*) și *Forței Multinaționale de Pace din Sud-Estul Europei* (FMPSEE) au ca scop realizarea unui schimb de informații și experiență în domeniul militar, având ca finalitate pregătirea comună pentru integrare în structurile de securitate europene și euroatlantice, în conformitate cu înțelegerile de la reuniunilor miniștrilor apărării din țările sud-est europene participante la PfP. La FMPSEE participă: Abania, Bulgaria, Grecia, Italia, Macedonia, România și Turcia. SUA, Slovenia și Croația participă ca observatori.

Inițiativa se înscrie în seria de acțiuni de cooperare militară pentru materializarea *Aranjamentelor ONU Stand-by* privind sprijinul organizațiilor de securitate internaționale.

Atât inițiativa SEDM, cât și FMPSEE au un caracter deschis și transparent pentru intensificarea cooperării cu alte instituții regionale și internaționale din Europa de Sud-Est.

România participă la constituirea FMPSEE cu 1 batalion de infanterie în structură modulară, 1 pluton de cercetare, 1 pluton de transport, o grupă de ofițeri și subofițeri de stat major.

În cadrul acestei inițiative, România a propus extinderea proiectelor SEDM, pentru a aborda și modalitățile de contracarare a noilor riscuri la adresa securității (o inițiativă pe contraterorism, contraproliferare a armelor de distrugere în masă și securitatea frontierelor).

*Batalionul româno-ungar de menținere a păcii* reprezintă un proiect comun româno-ungar, supervizat de Franța și Germania, menit să conducă la sporirea încrederii și apropierii dintre cele două armate, concomitent cu asigurarea compatibilității și interoperabilității la nivelul subunităților din compunerea acestei unități mixte.

Comanda acestui batalion aparține succesiv celor două țări, iar 30% din programul de pregătire în comun al personalului unității este alocat operațiunilor de menținere a păcii și umanitare. Inițiativa de Cooperare Central Europeană (CENCOOP) a fost lansată de Austria în 1998. La ea participă: Austria, Elveția, Ungaria, Slovacia, Slovenia și România.

CENCOOP reprezintă o inițiativă importantă, datorită caracterului său unic-este singurul proiect militar dezvoltat în cadrul cooperării central-europene și include atât statele membre NATO și UE, cât și partenerii și candidații la aderarea în aceste organizații sau state neutre.

Varietatea angajamentelor de securitate în care sunt angajate statele participante poate reprezenta un catalizator al cooperării regionale atât politice, cât și militare, sprijinind dezvoltarea parteneriatelor instituționale, care reprezintă în prezent esența arhitecturii securității europene.

*Brigada Multinațională cu Capacitate de Luptă Ridicată a Forțelor ONU în Așteptare* (SHIRBRIG) a fost lansată în Danemarca în 1995 și vizează constituirea unei brigăzi multinaționale cu capacitate de luptă ridicată, în măsură să fie desfășurată rapid (15-30 zile) pentru îndeplinirea misiunii de menținere a păcii sub mandat ONU.

Țările care au semnat toate documentele SHIRBRIG sunt: Argentina, Austria, Canada, Danemarca, Olanda, Norvegia, Polonia, Italia, Suedia și România.

Disponibilitatea forței a fost declarată începând cu 1 ianuarie 2002. Misiunile forței s-au materializat în cadrul misiunii ONU de menținere a păcii din Europa și Eritreea (UNMEE). Contribuția României cu forțe și mijloace constă în: 1 companie de infanterie, 11 ofițeri și subofițeri de stat major.

În prezent, România deține, în cadrul SHIRBRIG 4 posturi: un post permanent și trei posturi nepermanente.

Ideea constituirii *Forței Navale multinaționale din Marea Neagră* (BLACKSEAFOR) este inspirată din cooperarea militară regională la Marea Baltică. Țările participante sunt: Ucraina, Federația Rusă, Georgia, Turcia, Bulgaria și România. Scopul este constituirea unui grup de cooperare navală în Marea Neagră, în vederea participării la operațiuni comune de căutare-salvare.

BLACKSEAFOR reprezintă o inițiativă importantă pentru creșterea încrederii și securității în zona Mării Negre, spațiu de tranzit dinspre Caucaz spre Europa Centrală și de Nord-Est, precum și un element de susținere a inițiativelor politico-militare existente în regiune.

*Forța Multinațională de Geniu* a fost constituită pe 5 ianuarie 1999, la întâlnirea trilaterală a miniștrilor apărării din România, Ungaria și Ucraina, de la Ujgorod (Ucraina), unde s-a propus înființarea unei unități militare de geniu, în scopul participării la operațiuni internaționale de menținere a păcii și umanitare, dar și pentru limitarea și înlăturarea efectelor unor calamități în zona bazinului râului Tisa.

Colaborarea - inițial trilaterală - a devenit o colaborare cu patru state membre: România, Ungaria, Ucraina și Slovacia.

Misiunea principală a României ar urma să fie supravegherea, intervenția în regim de urgență în cazul revărsărilor râului Tisa și participarea la înlăturarea efectelor unor astfel de evenimente.

România poate participa la constituirea unei unități multinaționale de geniu de nivel batalion cu o companie având până la 200 militari.

În cadrul *Inițiativei Central Europene (ICE)*, alături de alte 16 state, România participă la activitatea ICE, sprijinind consolidarea rolului acestei inițiative, de liant între Estul și Centrul Europei și, totodată, de partener solid în dialogul instituțional cu UE, Consiliul European și NATO.

România a aderat la ICE la 1 iunie 1996, cu ocazia reuniunii de la Viena a miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor membre ale acestei organizații.

ICE este o formă flexibilă și pragmatică de cooperare regională, creată în anul 1989, care reunește 17 state: Albania, Austria, Belarus, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Republica Cehă, Croația, Italia, Macedonia, Republica Moldova, Polonia, România, Serbia și Muntenegru, Slovacia, Slovenia, Ucraina și Ungaria.

În cadrul ICE, România acționează pentru promovarea unor proiecte de formare profesională a viitorilor funcționari publici, conform criteriilor UE, precum și de împărtășire a celor mai bune practici și a experienței în materie de management post privatizare și de acces la fondurile de dezvoltare.

Reprezentanții României coordonează *timpul de lucru pentru minorități și Grupul de lucru pentru informații și mass-media*.

Activitățile și proiectele realizate în cadrul diferitelor grupuri de lucru și Task Force-uri ale ICE, în diverse domenii, plasează țara noastră în poziția dublă, de beneficiar, dar și de furnizor de experiență și asistență în Balcanii de Vest, în ceea ce privește integrarea euroatlantică și europeană, de interes efectiv pentru alte țări ICE.

Prin declarația privind „*Pactul de stabilitate pentru Europa de Sud-Est (PSESE)*”, adoptată la 10 iunie 1999, la Koln, peste 40 de state partenere și organizații internaționale s-au angajat să sprijine țările din Europa de Sud-Est (Albania, Bosnia, Herțegovina, Bulgaria, Croația, Macedonia, Republica Moldova, România, Serbia și Muntenegru) în eforturile lor de promovare a păcii, democrației, respectului, drepturilor omului și prosperității economice, în vederea asigurării stabilității întregii regiuni.

PSESE reprezintă cea mai ambițioasă încercare a comunității internaționale, îndeosebi a Uniunii Europene și SUA, de a contribui la stabilizarea fostei Iugoslavii și, în general, a Balcanilor.

Comisia Europeană și Banca Mondială au fost desemnate să coordoneze măsurile de asistență economică pentru regiune.

#### *Inițiativa de Cooperare în Europa de Sud-Est (SECI)*

A fost lansată în decembrie 1996 după semnarea Acordurilor de pace de la Dayton, la propunerea comună a Uniunii Europene și Statelor Unite, cu scopul dezvoltării unei strategii economice și de mediu viabile în regiune.

SECI este o structură subregională care încurajează cooperarea între statele participante și facilitarea integrării lor în structurile europene.

SECI urmărește coordonarea planurilor de dezvoltare regională, asigură o mai bună prezență a sectorului privat în economia zonei, încurajează transferul de know-how și realizarea de investiții în sectorul privat. Statele participante la SECI sunt: Albania, Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Croația, Macedonia, Grecia, Moldova, România, Slovenia, Turcia și Ungaria. Statele observatoare sunt:



Austria, Azerbaidjan, Belgia, Franța, Germania, Spania, SUA și Ucraina. Există propunerea de acordare a statutului de observator permanent și Georgiei.

Cu ocazia reuniunii Comitetului de Agendă al SECI, din 26 ianuarie 1998 România a propus înființarea la București a unui Centru Regional SECI pentru combaterea infracționalității transfrontaliere.

În luna iulie 2001, la București, a fost negociat *Acordul de sediu* (tratat bilateral) cu centrul SECI privind statutul juridic, regimul oficialilor inițiativei și al delegațiilor la reuniuni, precum și sprijinul acordat de România.

### Bibliografie

- [1] **Strategia de securitate națională a României**, București, 2001.
- [2] **Carta Albă a securității și apărării naționale**, București, 2004.
- [3] **Strategia militară a României**, proiect, București, 2004.
- [4] **Doctrina acțiunilor întrunite ale Forțelor Armate**, București, 2001.
- [5] **Doctrina Operațiilor Forțelor Terestre**, București, 2004.
- [6] **Doctrina forțelor întrunite**, AJP 01 (NATO).
- [7] **S.M.G./I.F.A.– 3.4. Doctrina instruirii Forțelor Armate**, București, 2003.
- [8] **S.M.G. – S. 67, Dispoziția de planificare strategică pentru perioada 2004 – 2009**, București, 2003.
- [9] Andreescu, A., Toma, - Gh.m **Conflictele sfârșitului de mileniu – stabilitate, instabilitate, manipulare**, Editura Timpolys, 2001.
- [10] Bădălan, E., Frunzeti, T., - **Forțe și tendințe în mediul de securitate european**, Editura Academiei Forțelor Terestre, 2003.
- [11] Bădălan, E., et all., - **Concepte strategice și operative de actualitate**, București, 2004.
- [12] Crăciun, I., - **Prevenirea conflictelor și managementul crizelor**, Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”, București, 2005.
- [13] Cican, E., - **Operațiile de stabilitate**, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2003.
- [14] Deac, I., - **Fenomenul militar**, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1997.
- [15] Deac, I., Irimia, I., - **Securitatea României la răscruce de milenii**, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2000.
- [16] Dobrescu, P., - **Geopolitica**, Editura Comunicare, București, 2003.
- [17] Dumitrescu, O., - **Fenomenul Militar, Evoluții și Perspective**, Editura SEMNE, București, 2004.
- [18] Frunzeti, T., Zodian, V., - **Lumea 2005**, Enciclopedie Politică și Militară (Studii strategice și de securitate), Editura Centrul Tehnic – Editorial al Armatei, București, 2005.
- [19] Grozea, T., - **Tendințe, orientări, controverse în strategiile militare contemporane**, Editura Militară, 1991
- [20] Manta, D., - **Managementul crizelor în NATO, Operația de răspuns la crize non – art 5**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005.
- [21] Mureșan, M., et all., - **Riscul și decizia militară**, Editura Militară, București, 1995.
- [22] Mureșan, M., Văduva, G. - **Războiul viitorului, viitorul războiului**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.
- [23] Mureșan, M., Văduva, G., - **Strategia de parteneriat, parteneriatul strategic**, Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”, București, 2006.
- [24] Mureșan, M., Zisu, C., Grecu, I., Mihalcea, A., - **Optimizarea deciziei în managementul sistemului militar**, Editura Militară, București, 2005.
- [25] Postolache, S., Toma, G., - **Managementul Instabilității**, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2003.

- [26] Stan, P., - **Mediul de securitate global și euroatlantic**, Editura Militară, București, 2005.
- [27] Toma, G., Braun, N., - **Managementul Insecurității**, Editura Scaiul, București.
- [28] Țenu, C., **Structura Armatei României. Rolul și misiunile principalelor componente**, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1996.

# PUTERE ȘI SECURITATE ÎN RELAȚIILE INTERNAȚIONALE

Doru ENACHE\*

*In foreign affairs, the power of the parts involved can be expressed at its best in the following way: „He who is smaller wants to get bigger, while he who is bigger may be smaller, too”. On the way the nations will understand to solve this dilemma depends both their future course and place in history.*

Absența unui guvernări suprastatale determină la modul imperativ necesitatea reglementării relațiilor internaționale dintre state, teoretic egalitatea formală dintre ele, reprezentând caracteristica fundamentală a acestora.

Din perspectiva realismului, realitatea este cu totul alta, aceasta fiind în esență caracterizată de o distribuție inegală a puterii, esențializat însemnând că **arena relațiilor internaționale** este o formă a „politicii de putere“ (power politics).

Termenul derivă din latinescul „potestas”, iar literatura de specialitate oferă o multitudine de accepțiuni ale conceptului. În viziune sociologică, puterea înseamnă *capacitatea cuiva de a-și impune voința în cadrul unei relații sociale, în ciuda oricărei rezistențe întâmpinate și indiferent de factorii care determină această capacitate.*

Puterile pot fi considerate și analizate *ca liant al elementelor sistemului internațional și ca factor generator al ordinii mondiale.* Puterea exprimă ordinea, susține și întreține sistemul, coagulează și oferă coerența pentru că asigură legătura actorilor state-națiune, organizații internaționale, nonguvernamentale, companii etc.) în sistem, guvernându-le interacțiunile.

Definițiile formale ale puterii pornesc de la premisa ca nici o societate nu poate exista fără putere deoarece politicul/politica este cosubstanțială omului ca gen, ocupă locul central și constituie temeiul oricărei organizări sociale.

Caracteristici universale ale puterii:

- este relațională în sensul că dacă K îl poate determina pe W să facă ceva împotriva dorinței sale, și W are capacitatea să îl facă pe K să facă ceea ce n-ar fi făcut fără existența lui ca W);
- intențională (este legată de acțiunile pe care interesele le impun în calitate de scopuri ale sale);
- impozitională (deținătorul puterii este pregătit să întâmpine rezistența altora, producând mijloacele alternative);
- potențială (are resurse care nu se epuizează teoretic niciodată - puterea nu este afectată în esență de schimbările de locuri și roluri);
- are capacități inter-membrii (toți membrii societății răspund adecvat sistemului);
- are capacități sistemice (se constituie ea însăși ca sistem autonom).

## Jocul puterii între datorie, interes și principii

În istorie multe popoare, dar mai ales imperiile, au folosit puterea în satisfacerea intereselor, instaurând propria „ordine”, impunând propriile reguli, legea dominației fiindu-le mijloc și scop\*.

Orice grup social organizat presupune în mod necesar existența între membrii săi a unei multitudini de relații de orice natură, însă cele de putere au un rol aparte și bine statuat, ea pătrunzând în toate relațiile, putând fi afirmată prin orice mijloace, de la impunerea legii la violența fizică.

Max Weber a definit-o ca „*probabilitatea ca un factor să fie în stare, în cadrul unei anumite relații sociale să-și impună voința în pofida rezistenței pe care o întâmpină*”.

Posesorul ei decide cine primește, când și cum, ce și de ce?

---

\* Locotenent-colonel, doctorand, Școala de Aplicație a Forțelor de Operații Speciale, Buzău

Este adesea descrisă ca un tip de monedă pe care statele o folosesc atunci când doresc să-și satisfacă interesele.

Uneori puterea se folosește inteligent, pentru a dezvolta capacități necesare propriilor cetățeni, alteori este folosită la modul patologic, manifestarea ei având o arie foarte largă de manifestare, de la persuasiunea emoțională sau rațională la cele mai grave forme de violență.

Exemplu de manifestare patologică a puterii (perioada consolidării, de către Stalin, a puterii prin eliminarea posibililor rivali):

- Buharin a scris despre Stalin: „ El nu este om, ci diavol”. Și-a dat seama prea târziu în mâinile cui a căzut. Înainte de arestare el i-a spus soției sale: „Viața mea se sfârșește. Îmi plec capul.....Îmi simt neputința în fața acestui mecanism diabolic....”.

- *Roza (soția lui Stalin )* povestește: „Am senzația că nu are nimic uman în el deși pare un om ca toți ceilalți. Pentru mine este o adevărată enigmă....”

- *Fiica lui Stalin, Svetlana Alliluyeva, care nu știa nimic despre abisurile satanismului scria: „Beria (ministrul sovietic de interne n.n.) părea că este unit cu întreaga noastră familie printr-o legătură diabolică. Beria era un demon înspăimântător. Un demon cumplit pusese stăpânire pe sufletul tatălui meu”<sup>1</sup>.....*

Războiul rece, prin ampla cursă a înarmărilor, a pivotat în jurul eforturilor marilor puteri de a-și „umfla mușchii” ori de câte ori a fost nevoie, pentru a-și menține influența, prin forță și amenințări coercitive, impunând adversarilor soluția preferată privind ordinea și guvernarea globale.

La un moment dat s-a înțeles că armele nucleare nu sunt mijloace calibrate atingerii unor obiective politice „*ci substituite ale scopurilor și revendicărilor morale aflate la baza lor, strategii și liderii fiind conștienți de dificultatea de a atinge o superioritate suficientă pentru a dezarma un adversar și a dicta termenii predării*”<sup>2</sup>, dacă avem în vedere că și câteva arme rămase ar fi suficiente pentru a-i provoca agresorului distrugere, indiferent de consecințe.

*Indicatorii puterii militare:*

- nivelul de instruire al personalului;
- timpul de reacție la solicitări;
- capacitatea de proiecție și susținere a forțelor în teatrele de operații;
- nivelul de descurajare pe care îl produce;
- rezultatul analizei comparate între sistemele de armă din înzestrarea proprie și cele mai importante la nivel mondial.

Dacă-l abordăm în contextul relațiilor internaționale și diplomației, atunci conceptul de putere definește *capacitatea unui stat de a influența sau controla alte state*, iar statele care au o astfel de abilitate sunt numite puteri, puteri regionale, mari puteri sau puteri globale.

Caracteristicile manifestării puterii din perspectiva relațiilor internaționale pot fi sintetizate astfel:

- Puterea este greu de măsurat;
- nu se exprimă la modul explicit, ci se manifestă efectiv;
- este inegal distribuită, fluctuantă și relativ schimbătoare;
- nu există consens în modul EI de distribuție, fiind implacabilă sub imperiul necesității, statele prin reprezentanții lor, trebuind să obțină putere pentru a supraviețui într-un mediu competitiv din ce în ce mai ostil.

*Componentele puterii:*

- Componenta politică;
- Componenta economică;
- Componenta militară;
- Componenta umană;
- Componenta culturală;
- Componenta informațională;

<sup>1</sup> Richard Wurmbrand, *Marx și Satan*, Editura Creștină Stephanus, București, 1994, pp. 62, 63, 67.

<sup>2</sup> Eduard A. Kolodziej, *Securitatea și relațiile internaționale*, Editura Polirom, București, 2007, p.113.

- Componenta tehnologică;
- Tipurile de putere, în funcție de bazele pe care se exercită, sunt următoarele:
- puterea de referință (bazată pe dorința de imitare);
  - puterea de competență (a expertului);
  - puterea de recompensă;
  - puterea legitimă (are bază legală, formalizată);
  - puterea coercitivă (aplicarea influenței negative);
  - puterea informațională (deținerea informațiilor în situații critice).

În trecut pentru a-ți asigura securitatea însemna să te pregătești pentru război.

Referitor la Europa, Napoleon a încercat o unificare politică a sa pornind o ofensivă militară de mari proporții, mai apoi a venit rândul Prusiei tot prin intermediul folosirii **puterii militare**. În istorie războiul nu a reprezentat o altă cale ci era inevitabil, relația dintre el și politică fiind ca cea dintre scop și mijloc: „Intenția politică este scopul, războiul este mijlocul și niciodată mijlocul nu poate fi gândit fără scop.”<sup>3</sup>

Iosif V. Stalin, în 1945, i-a spus lui Milovan Djilas: „Acest război nu este ca în trecut; oricine ocupă un teritoriu își impune și propriul sistem social. Fiecare își impune sistemul propriu până unde îi pot ajunge armatele. Nu poate fi altfel.”<sup>4</sup> Ce a urmat, după cum a spus s-a întâmplat, știm foarte bine.

### Corolar

**Cuceritorii dintotdeauna și-au impus valorile și modul de viață asupra cuceriiților și nu va fi altfel niciodată.**

#### *Securitatea ca putere*

În secolul XIX, securitatea era subordonată artei militare, iar începând cu secolul XX, aceasta a fost inclusă, din ce în ce mai pregnant, domeniului evoluat al acesteia, denumit studii strategice, prin combinarea cu echipamentele și tehnologiile nucleare, comunicaționale și informatice. Din această perspectivă intervalul 1945-1990 îl putem considera ca perioadă de apogeu a securității înțelese ca putere militară, arsenalele acumulate de către cele două blocuri militare, fiind de neimaginat, rezultatul analizat „postum” fiind considerat ca și calea potrivită care a dus la evitarea „războiului cald”.

Relațiile internaționale se află, actualmente, în centrul atenției majorității cercetătorilor domeniului științelor umaniste, considerându-se că problemele ce se află pe agenda discuțiilor pe tărâm economic sau politic nu mai pot găsi răspuns decât printr-o abordare globală, care să vină în întâmpinarea fenomenului însuși ce poartă numele de globalizare.

Conceptul de echilibru al puterii este o dezvoltare a ultimelor două secole în Europa, modelul dorit a se implementa actualmente fiind bazat pe dictatele politicii externe wilsoniene - securitatea colectivă, convertirea după modelul de viață american, consolidarea unui sistem internațional care gestionează disputele după norme legal-convenționale.

*Chestiunea armonizării funcțiunilor statului este obiectivul oricărei guvernări, indiferent de influențele mediului de securitate, în așa fel încât să se creeze echilibrul social, atingerea stării de ordine a statului, o ordine capabilă să „încorporeze în ea toate forțele în loc de a fi la discreția lor”.*<sup>5</sup>

**Actualmente marile puteri promovează alt stil de folosire a puterii, acela de integrare a cunoștințelor, simbolurilor, valorilor despre realitatea socială, prin combinarea spiritualului, raționalismului și virtualismului mistic.**

*„Primatul spiritualului în conceperea ordinii combinat cu postulatul virtualismului semitainic sau mistic apleacă perspectiva sociologiei atât de puternic spre o nouă abordare și deci*

<sup>3</sup> Carl von Clausewitz, **Despre război**, Editura Militară, București, 1982, p. 67.

<sup>4</sup> Apud Koslowski și Kratochwil, 1994, p. 140.

<sup>5</sup> Ilie Bădescu, **Cu fața spre Bizanț**, Editura Mica Valahie, București, 2004, p.110.

spre o nouă abordare și deci o nouă perspectivă de integrare a cunoștințelor încât am îndrăznit să o denumim printr-un termen nou: noologie.”<sup>6</sup>

### **Securitatea ca funcție**

Una din funcțiile esențiale ale statului, este aceea de preservare a memoriei colective, denumită de sociologi și „etnopotențial” (Llobera), „legături primordiale” (perenialisti), „protonațiune” (A. Smith), etnosubstrat (Ilie Bădescu), astfel că, de la funcția de apărare armată, la cea de apărare a „secretelor” (intelligence) și de ordine publică, până la cea amintită la început, regăsim una și aceeași instituție, dar și unic instrument capabil să îndeplinească eficace aceste atribuții: statul național.

Conceptul de securitate națională a fost introdus în 1945, de către James Forrestal, secretar american al Apărării, ca principiu de bază al politicii externe a SUA.

**Noțiunea de securitate** provine din latinescul *securitatis*, *-atis* și semantic este definită prin *“faptul de a fi la adăpost de orice pericol”* sau *“sentimentul de încredere și de liniște pe care îl dă cuiva absența oricărui pericol”*.

Securitatea este una din condițiile esențiale de conservare a vieții indivizilor și grupurilor umane, care pentru asigurarea întreținerii ei și realizarea progresului material și spiritual al membrilor colectivității, este nevoie de a se acționa împotriva influenței factorilor perturbanți din afară. Securitatea a apărut odată cu apariția omului, a preocupat colectivitățile umane de-a lungul existenței lor, iar conceptul folosit cel mai des în analizele de securitate, în special ale dimensiunilor non-militare, este cel de securitate umană, întrucât subiectul și obiectul de referință al securității este individul uman, iar starea lui de securitate trebuie să constituie punctul de pornire al oricărui studiu în acest domeniu, indiferent de sfera de analiză, din punct de vedere spațial (teritoriu național, regiune, continent etc.).

Omul reprezintă entitatea de construcție pentru orice formă de organizare socială, iar gradul de realizare a securității lui se reflectă în securitatea grupului din care face parte.

Insecuritatea reprezintă opusul securității și teoretic ea trebuie să fie starea de excepție a oricărei societăți, însă realitatea este cu totul alta mai ales în cazul țărilor subdezvoltate, unde nici măcar securitatea alimentară nu este asigurată.

Aceste situații confirmă și întăresc locul central al securității în organizarea și funcționarea oricărei societăți, ea devenind actualmente una dintre provocările cele mai evidente la adresa societății umane.

Protecția trebuie realizată prin cunoașterea și contracararea amenințărilor și îndepărtarea pericolelor, astfel că fiecare națiune este obligată să-și construiască *„capacități (organizații) informaționale, capabile să utilizeze informația, printr-o strategie construită ...., cu caracter public sau secret. Acestea sunt vitale pentru identificarea și prevenirea presiunilor expansioniste (de acaparare, subordonare n.n.) ale imperiilor („centrelor de putere”) sau ale celor distructiviste (de fărâmițare) ale construcțiilor mecanice de tipul feudelor.”*<sup>7</sup>

*„Cea mai mare parte a literaturii de specialitate de referință în domeniul securității apelează la două concepte principale: putere (power) și pace (peace). Conceptul de putere este central în relațiile internaționale și în studiile strategice, în timp ce conceptul de pace este central în studiile de pace (peace studies) și în dreptul internațional....Școala realistă a statuat necesitatea obținerii puterii, în special a puterii militare, ca ultimă garanție a securității, în timp ce școala idealistă a subliniat importanța dezarmării și obținerii păcii, chiar a păcii permanente, pentru asigurarea securității.”*<sup>8</sup>

*„Conținutul preponderent militar și orientarea externă a conceptului de securitate au lăsat loc pentru dezvoltarea unor rudimente a ceea ce, în unele țări, s-a numit „siguranța națională”...Tehnologia informației a redus limitările impuse în trecut de spațiu (distanță) și timp*

<sup>6</sup> Ilie Bădescu, **Cu fața spre Bizanț**, p. 112.

<sup>7</sup> Henri Cathala, **Epoca dezinformării**, Editura Militară, București, 1991, p. 201.

<sup>8</sup> Ionel Nicu Sava., p.11-12.

(durată) mișcării de capitalurilor, forței de muncă, serviciilor, ideilor, ceea ce a dat naștere unui proces transnațional care nu mai ține cont de granițe.”<sup>9</sup>

„Pe scurt, putem vorbi astăzi de un domeniu al studiilor de securitate în curs de delimitare, care și-a câștigat autonomia față de studiile strategice și de studiile de pace, a încorporat rudimentele teoriilor privind siguranța internă, a devenit un domeniu cu o pronunțată orientare către aspectele civile (politic, economic, societal, ecologic) și înregistrează o subordonare a agendei regionale față de agenda globală. Securitatea este publică, demilitarizată, civilă și globală.”<sup>10</sup>

Noua școală a studiilor de securității, abordată de Barry Buzan, propune omologarea socială a problematicii de securitate stabilite de școala realistă, cu un nou aparat conceptual, în baza unei noi metodologii și a unei noi scheme de interpretare, realizând o convergență a modelelor realist și liberal.<sup>11</sup> Natura securității nu permite obținerea unei definiții general acceptate. Majoritatea definițiilor omit una sau mai multe chestiuni cruciale. Deși o definiție precisă va fi întotdeauna controversată, sensul general a ceea ce se află în discuție este urmărirea absenței amenințării.<sup>12</sup>

Identificarea unei anumite metodologii în studiile de securitate nu se poate face în afara unei teorii. În studiile strategice, de exemplu, securitatea a fost explicată prin teoria “echilibrului de putere” și prin metodologia “echilibrului armamentelor”. În studiile de pace, a fost elaborată teoria securității “zonelor de pace” utilizându-se metodologia “checklist” (indicatorii democrație, economie de piață, libertate etc.), iar metoda sectorizării securității nu poate fi înțeleasă decât în interiorul teoriei largite a securității propuse de noua școală.<sup>13</sup>

„Războiul rece a condus la o militarizare a securității, întrucât confruntarea militară dintre Est și Vest a dominat întreaga perioadă dintre 1945 și 1990”<sup>14</sup> și totodată aceeași perioadă „poate fi considerată perioada de apogeu a securității înțeleasă ca putere militară.”<sup>15</sup>

Mediul internațional de securitate la începutul secolului XXI este marcat de profunde transformări, globalizarea se afirmă tot mai mult ca un proces necesar și ireversibil, lumea devine tot mai complexă și interdependentă, generând noi riscuri și amenințări.

În ultimul deceniu, securitatea la nivel global s-a transformat dramatic, o mare parte din vechile amenințări au dispărut treptat, provocări noi și terifiante luându-le locul, acestea fiind generate de tensiunile și instabilitatea provocată de incidența terorismului internațional, proliferarea armelor de distrugere în masă, amploarea crescândă a crimei organizate transfrontaliere, a traficului ilegal de droguri, de bunuri și de ființe umane, dar mai ales de politicile imprevizibile ale “statelor eșuate” cu ale lor regimuri totalitare.

Actualmente vulnerabilitățile, riscurile, pericolele și amenințările la adresa securității au căpătat o semnificație sistemică, astfel că, de exemplu, restrângerea definiției securității la conceptele de *integritate teritorială* sau de *interese naționale* determină excluderea din analiză a amenințărilor de natură socială la adresa societății interne, regionale sau internaționale. Redefinirea securității astfel încât să includă și dimensiunea economică, politică, culturală etc. ca elemente separate și cu importanță egală, este concomitentă cu preocuparea de a identifica și celelalte aspecte ale unei noi agende de securitate (politici macroeconomice, factori de natură culturală, politică, de mediu etc.).

Starea de securitate a unui stat, analizat ca organism social, din perspectivă sistemică, în afara stării de război(excluzând din analiză dimensiunea militară), poate fi măsurată, comensurată și după caz cuantificată prin metode și modalități diverse, care să evidențieze echilibrul sau dezechilibrul în dinamică al întregului, al părților inter-relaționate, reprezentate de subsistemele, politic, economic, social, cultural, ecologic, pornind chiar de la entitatea de referință, individul,

<sup>9</sup> Ionel Nicu Sava, **Studii de securitate**, Editura Centrului Român de Studii Regionale, București, 2005, p.16.

<sup>10</sup> I.N.S., p.13.

<sup>11</sup> I.N.S., p.31-33.

<sup>12</sup> Barry Buzan, **Popoarele, statele și teama**, Editura Cartier, Chisinău, 2000, p.30.

<sup>13</sup> Barry Buzan, **Popoarele, statele și teama**, Editura Cartier, Chisinău, 2000, pp. 39-40.

<sup>14</sup> Ibidem, p.24.

<sup>15</sup> Ibidem, pp.54-55.

analizat la rândul său din perspectiva asigurării minimumului de condiții bazale existențiale, repere și coordonate cadru de evoluție în societate (instituții funcționale).

Analiza ar trebui să ia în calcul pentru evaluare, aspecte reflectate de către elementele constitutive esențiale ale sistemului: context (capacități, proiecte și rezultate, modele economice aplicate, așteptări sociale, tradiții și/sau mentalități, percepții individuale și colective, calitatea mediului natural); mediu cultural (ideologii și doctrine, valori, norme, atitudini, axiologie, deontologie, etică și morală, ecocultură); structuri (partide, modalități de guvernare, grupuri de interese, producători și consumatori, statusuri și funcții sociale, localizarea și distribuția industriilor în spațiu); procese (constructive și consensuale, deconstructive și fals consensuale, viciate și ineficiente, producția și distribuția ei, educația, gradul de folosire/euizare al resurselor și alternativele la acestea); efecte (guvernare bună sau ineficientă, bunăstare sau pauperizare, justiție sau in justiție, instruire, elită, incultură, mediocritate, ignoranță, mediu poluat sau protejat).

Securitatea se realizează la toate nivelurile de organizare socială (individ-grup-stat-națiune-federații-alianțe și se manifestă în toate domeniile vieții sociale: politic, economic, social, cultural, militar, ecologic, etc.

Securitatea se realizează de către sistemul politic și trebuie să îndeplinească cumulativ următoarele condiții:

- să fie în competența unor instituții ale statului;
- puterea politică să fie legitimă și să primeze autoritatea legii;
- orice acțiune desfășurată trebuie făcută pe baza unui sistem normativ;
- întemeierea acțiunilor trebuie să aibă la bază un sistem de valori general acceptate de către societate;
- respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în conformitate cu reglementările internaționale la care statul este parte;
- să nu producă insecuritate altor entități statale sau nonstatale constituite.

*„Când Europa va începe să-și asume o identitate politică proprie, veritabilă, cu preluarea crescândă de către U.E. a unor funcții de guvern supranațional, NATO va trebui să se transforme pe baza formulei 1+1 (SUA+ UE)”<sup>16</sup>.*

Semnificativ, în această direcție, a fost decizia luată în cadrul alianței în 1996, de a se constitui Combiend Joint Task Forces, creând astfel posibilitatea unor inițiative strict europene bazate pe comanda, controlul, comunicațiile, informațiile și logistica alianței.

*„Menținerea NATO este vitală pentru conexiunea transatlantică. În această privință există un consens americano-european covârșitor. Fără NATO, Europa nu numai că ar deveni vulnerabilă, dar s-ar și fragmenta politic. NATO asigură și oferă o structură stabilă pentru înfăptuirea unității europene. Acest lucru face ca NATO să fie vital pentru Europa”<sup>17</sup>.*

Conceptul de putere este determinant în relațiile internaționale și în orice studiu strategic și tocmai din această perspectivă enunțăm în continuare o serie de întrebări la care trebuie să răspundă noua configurație strategică a NATO:

1. Cine, cu ce mijloace și în ce scop ar putea declanșa un război de mare amploare împotriva Alianței Nord-Atlantice sau a unui stat membru al acesteia?
2. Care sunt și care ar putea fi sursele unor conflicte de mare amploare, unde se află și unde se pot afla ele în raport cu arealul NATO?
3. Care ar putea fi structura de forțe (stat, putere mondială, alianță, coalitție) ce s-ar constitui ca adversar al Alianței Nord-Atlantice, în cât timp s-ar constitui și ce potențial ar avea?
4. Care ar putea fi, pentru următoarele decenii, structura globală dominantă de putere economică, politică și militară și ce rol ar putea avea NATO în cadrul acesteia?
5. Care ar putea fi obiectivele politice și strategiile operaționale ale unui război împotriva Alianței Nord-Atlantice?
6. Care ar fi modalitățile concrete de acțiune împotriva Alianței Nord-Atlantice?

<sup>16</sup> Zbigniew Brzezinski, **Marea tablă de șah**, Editura Univers Enciclopedic, București, 2000, p. 91.

<sup>17</sup> Zbigniew Brzezinski, **Marea tablă de șah**, Editura Univers Enciclopedic, București, 2000, p. 90.



7. Care ar putea fi dinamica timpilor de avertizare și cei de reacție imediată, pentru o astfel de confruntare?

În acest context, pentru a-și asigura supraviețuirea și pe cât posibil bunăstarea, România a ales și face parte dintr-o alianță politico-militară și dintr-o comunitate aflată în plin proces de construcție și definire.

Spectrul analizei relațiilor internaționale este foarte larg, putând însă a fi încadrat din punct de vedere doctrinar în trei teorii distincte: realism, liberalism și marxism, însă conceptul de securitate internațională este mai extins, fiind analizat de specialiști în funcție de seturile de semnificații care i se atribuie în diversele școli de gândire : realism, neorealism, behaviorism, constructivism, liberalism, marxism.

Dreptul puterii și puterea dreptului au reprezentat reperele tradiționale în abordarea și înțelegerea securității, ca produs dar și ca derivat.

În mod eronat raționaliștii au crezut că rațiunea este sursa luminii. „În realitate, sursa luminii este în adâncul fără fund al inimii și se transpune în lume prin trăiri, adică prin stări sufletești, ca simple latențe sufletești.”<sup>18</sup>

„Sistemele internaționale au o viață precară. Fiecare „ordine mondială” exprimă o aspirație la permanență; termenul însuși are o aură de perenitate în jurul său. Și totuși, elementele care o compun sunt într-o curgere constantă.”<sup>19</sup>

Henry Kissinger conchide în continuare că „durata sistemelor internaționale s-a micșorat” cu fiecare secol, astfel că, de exemplu, ordinea postwestfalică a durat 150 ani, sistemul internațional creat după Congresul de la Viena a durat 100 ani, ordinea care a caracterizat Războiul Rece s-a menținut 40 ani, realitate care-i susține raționamentul.

Orice stat (dintre cele care am făcut referire), care-și asumă calitatea de jucător în arena internațională, prin intermediul exponenților lui („grup conducător”), are la dispoziție mai multe alternative de a edifica un regim, de a-și folosi puterea publică, pornind de la posibilitățile de dezvoltare care există „latent în starea de fapt a propriului popor”, ori de a-l edifica, a-l înălța, ca pe o pură „construcție ideologică”<sup>20</sup>, toate acestea formate în interior și mai apoi extinse și impuse(chiar juxtapuse) cât de mult este posibil și la alte popoare.

**Cu referire la cele menționate Henry Kissinger scrie:** „Pentru a treia oară pe parcursul acestui secol, America și-a declarat astfel intenția de a construi o nouă ordine mondială aplicând întregii lumi valorile sale interne”<sup>21</sup>, astfel cele trei momente au fost inițiate cronologic în 1918 la Conferința de pace de la Paris, sfârșitul celui de-al doilea război mondial, prin exponenții săi Franklin Delano Roosevelt și Truman, urmat de epoca post război rece aflată în derulare.

„Totuși, puterea a devenit mai difuză, iar chestiunile în care forța militară este relevantă s-au împușinat. Absența unei amenințări imperioase, fie ideologice, fie strategice, lasă națiunilor libertatea de a urma politici externe bazate tot mai mult pe interesul național imediat.”<sup>22</sup>

**Deci, constatăm că, realitatea se construiește pe modelul democratic, „lărgirea democrației”, „în mod limpede, aceste concepte(wilsoniane-n.n.) nu au fost nici un succes extraordinar, nici un eșec extraordinar.”**<sup>23</sup>

Democrația este un sistem de guvernare prin intermediul căreia cetățenii își aleg conducătorii/guvernării prin vot, iar puterea se sprijină pe suveranitatea națională.

Filozoful spaniol Miguel de Unamuno a dat, după aprecierile specialiștilor, cea mai potrivită definiție a democrației, anume că ea este înțeleasă ca „proces istoric de realizare efectivă a

<sup>18</sup> Ilie Bădescu, **Cu fața spre Bizanț**, Editura Mica Valahie, București, 2004, p.116.

<sup>19</sup> Henry Kissinger, Ed. BIC ALL, București, 2003, p.711.

<sup>20</sup> Citat preluat din cartea profesorului Ilie Bădescu, **Cu fața spre Bizanț**, 2004, aparținând lui Anton Golopenția, Opere complete, Vol. I, Ed. Enciclopedică, București, 2002, p.17.

<sup>21</sup> Henry Kissinger, p.711.

<sup>22</sup> Henry Kissinger, p.711.

<sup>23</sup> Henry Kissinger, p.703.

*libertății și egalității, proces de reală și crescândă participare a tuturor la viața politică și economică a societății.*”<sup>24</sup>

Conform viziunii ONU, societatea umană trebuie să se înscrie rapid într-un proces de transformare pe două niveluri, al cărui rezultat să fie, pe de o parte, transferul centrului de greutate de la securitatea teritorială la cea a oamenilor, iar pe de altă parte, transferul mijloacelor de realizare a securității de la achiziția de armament la dezvoltarea umană sustenabilă. Securitatea umană necesită, în acest caz, contracararea unei largi game de amenințări la adresa oamenilor, grupate astfel:

- securitatea economică prin asigurarea unui venit minim necesar fiecărui individ, securitatea hranei, securitatea medicală, securitatea personală, ocrotirea oamenilor de violența fizică, oricare ar fi sursa acesteia, securitatea comunității, securitatea drepturilor politice, securitatea ecologică.

Adeptii teoriei securității umane analizează atât sursele directe, cât și pe cele indirecte ale amenințărilor<sup>25</sup>:

• Amenințări directe:

- moarte violentă/incapacitare: victimele unei crime violente, uciderea femeilor și copiilor, terorism, revolte, pogromuri, genocide, torturarea și uciderea disidenților, victimele de război etc.;
- dezumanizare: sclavie, răpire, arestarea oponenților politici etc.;
- droguri: dependența de stupefiante, trafic ilegal;
- discriminare: legislație discriminatorie, practici împotriva minorităților, subminarea instituțiilor politice etc.;
- dispute internaționale: tensiuni și crize între state;
- armament de distrugere: proliferarea armelor de distrugere în masă.

• Amenințări indirecte:

- privațiuni la nivelul nevoilor umane de bază (hrană, apă, îngrijire medicală de bază, educație primară);
- maladii: rata de apariție a bolilor și morburilor care amenință viața;
- dezastre naturale și/sau provocate de om și degradarea mediului la nivel național, zonal, regional și global;
- subdezvoltare: nivel scăzut al PIB/locuitor, creșterea lentă a PIB-ului, inflație, șomaj, inegalitate, sărăcie, instabilitate economică, stagnare și transformare demografică la nivel național, zonal, regional, global etc.;
- dislocare de populație: refugiați și migrație la nivel național, zonal, regional și global.

Securitatea de grup/grupală este similară celei individuale, însă, la nivel grupal, unul dintre cele mai importante aspecte ale securității/insecurității este absența/prezența discriminării. În timp ce un individ poate fi marginalizat din cauza afilierei sale religioase, naționale sau etnice, discriminarea este mult mai evidentă și, în același timp, mai ușor de prevenit, atunci când subiectul este un întreg grup. **Immanuel Kant** observa încă din anul 1795 o tendință, anume că „*lumea s-a restrâns*” până la punctul în care încălcarea unui drept într-o țară are consecințe asupra întregii lumi, însă ea a devenit evidentă spre sfârșitul secolului XX.

Astfel că, războaiele dintre state sau armate naționale au devenit, în cele mai multe zone ale lumii, un anacronism. Multe conflicte armate actuale sunt intra-statale purtate împotriva civililor, pentru a stăpâni teritoriul și a controla resurse, altele sunt produs al efectelor destabilizatoare ale grupurilor etnice care acționează uneori cu încăpățănare pentru a-și impune tranșant autonomia, dar indiferent de motivații se aduc, violența se derulează sub **imperiuul puterii interesului**.

Adesea numite „războaie civile”, sunt născute în contextul globalizării și caracterizate de o multitudine de conexiuni globale. Conflictele armate desfășurate în plan național au implicații și efecte asupra nivelului internațional și viceversa.

<sup>24</sup> Miguel de Unamuno (1864-1936) scriitor și filosof existențialist spaniol, rector al Universității din Salamanca, după 1900.

<sup>25</sup> A se vedea Bajpai, Kanti, **Human Security: Concept and Measurement**, Kroc Institute, SUA, 2000.

## Corolar

Democratizarea relațiilor internaționale a determinat o creștere a influenței actorilor non-statali în foarte multe compartimente ale societății civile, unele instituții ale statului suveran cedând o parte a autorității unor astfel de organizații, erodându-se controlul statului pe anumite segmente ale exercitării puterii statale. Apare, astfel, între stat și acești actori non-statali, un factor de interdependență, fiecare din părți încercând să-l modeleze pe celălalt. În ciuda oricăror influențe din partea actorilor non-statali, statul suveran nu este pus în pericol, dar, încet și sigur, acești actori erodează autoritatea statului, făcând, astfel, jocul globalizării care erodează puterea statelor, până la dispariția multora.

## Temă-propunere de dezbatere -reflecție

**Mediul extern - internațional este o creație convențională a statelor. În acest mediu, în context westfallian, nu aveau acces decât statele ca instituții care guvernau societăți distincte, iar societatea participa la stabilirea ordinii mondiale, în mod determinant, prin intermediul statului națiune.** În context postwestfallian societatea participă, cu accente diferite, direct în arenă (în cea europeană, de exemplu), astfel, observăm că, nivelul și limita statului națiune se restrâng, nemaiputând împiedica societatea (vectorii săi componenți) să pătrundă în mediul internațional. De asemenea, constatăm că membrii săi „neoficiali” ies din raza sa de reprezentare, aceea de relaționare exclusivă prin reprezentanții statului, concurându-i chiar autoritatea, creând o nouă realitate, relativ independentă și constrângătoare în raport cu a sa (vezi efectul MAILAT, dar și al celorlalți și în dimensiunea lui negativă, la care, pentru celălalt pol, îl adăugăm pe tenorul Costel BUSUIOC).

### **Realitate și posibilă soluție**

Noua denominație: noopolitica înțeasă *“ca știință a spațiilor modelate de puterea spiritului sau de politica spiritului, care cercetează manifestările puterii spirituale în istorie, în viața indivizilor și a colectivităților omenești, la scara popoarelor și a marilor civilizații istorice deopotrivă.”*<sup>26</sup>

Idea marcării în chip hotărâtor a puterii spirituale asupra destinului tuturor popoarelor a fost susținută și formulată întru început de către Mircea Eliade care a sesizat că lumea nouă, îi este îndatorată Paradisului american, din care s-a născut “mitul progresului infinit”.

## Concluzii

La nivelul actorilor globali, din perspectiva luptei armate, partida s-a încheiat veacul trecut, dominația pe marea tablă de șah, din acest punct de vedere, fiind tranșată pentru multă vreme.

Un război între acești jucători geostrategici și pivoți geopolitici, indiferent de combinația lor în raport de beligeranță, ar avea ca deznodământ o catastrofă globală, cu învingători și învinși deopotrivă.

### **Direcția procesului de realizare a securității:**

Trecerea de la independența, suveranitatea și integritatea națiunilor de-sine-stătătoare la cea regional-civilizațională, construită pe fundamentul identității de rasă.

Lumea unipolară, cea a unei singure superputeri, SUA, este greu de modelat și constatăm că *„victoria în Războiul rece a făcut mult mai dificilă implementarea visului wilsonian de securitate colectivă. În absența unei puteri potențial dominante, națiunile principale nu văd amenințarea la adresa păcii în același fel și nici nu sunt dispuse să-și asume aceleași riscuri pentru învingerea acelor amenințări pe care le recunosc.”*<sup>27</sup>

### **Iată deci, propun o conduită de urmat**

Contracararea ritmului expansionist al unor mari sau mici (încercând a înțelege dictonul: „mai micul vrea să fie mare, mai mare este și mai mic”), pentru supraviețuirea în zona unor puteri aflate în decădere, așezate în „vatra geopolitică”, posesoare încă de resurse, concomitent cu

<sup>26</sup> Ilie Bădescu, Noopolitica, Ed. Mica Valahie, București 2006, p.11.

<sup>27</sup> Henry Kissinger, **Diplomația**, Editura BIC ALL, București, 2003, p. 714.

înțelegerea reacțiilor binevoitoare sau greșite ale acestora, asumarea propriilor erori și corecția disfuncțiilor interne.

### **Bibliografie**

- [1] Barry, Buzan, **Popoarele, statele și teama**, Editura Cartier, Chisinău, 2000.
- [2] Brzezinski, Zbigniew, **Marea tablă de șah**, Editura Univers Enciclopedic, București, 2000.
- [3] Kissinger, Henry, **Diplomația**, Editura BIC ALL, București, 2003.
- [4] Kolodziej, Eduard A., **Securitatea și relațiile internaționale**, Editura Polirom, București, 2007.
- [5] Sava, Ionel Nicu, **Studii de securitate**, Editura Centrului Român de Studii Regionale, București, 2005.
- [6] Wurmbrand, Richard, **Marx și Satan**, Editura Creștină Stephanus, București, 1994.
- [7] US Department of Defense, *Joint Publication 1-02. DoD Dictionary of Military and Associated Terms*, 12 aprilie 2001 (actualizat la 19 septembrie 2006).

## INDEX DE AUTORI

ANCUȚ, Isabela,  
ANTONESCU, Mădălina Virginia,  
ALBU, George,  
ANCUȚ, Mariana,  
ANDREESCU, Anghel  
APARASCHIVEI, Sorin,  
ATANASIU, Mirela,  
BAHRIN, Dorel,  
BANCIU, Maria-Cristina,  
BARBĂSURĂ, Alexandru,  
BARNA, Cristian  
CIUTAC, Filip  
BĂDĂLAN, Eugen,  
COBUZ, Cezar,  
COCENESCU, Ovidiu Mihai,  
CONSTANTINESCU, Petre Ciprian,  
COORSSEN, Kristin,  
CREȚU, Gheorghe,  
CRĂCIUN, Marius Dumitru,  
CURELARU, Marian,  
DANIELESCU, Dorina,  
DIAMESCU, Marius-Andrei,  
DINCO, Corneliu,  
DINICU, Anca,  
DUMITRU, Laurențiu-Liviu,  
ENACHE, Doru,  
FRUNZETI, Teodor,  
GĂLUȘCĂ, Maria,  
GÎSCĂ, Cristian,  
GLOD, Valentin,  
GOIAN, Ionel,  
GRECU, Ioan,  
HARALAMBIE, Dumitru,  
ILINCA, Dragoș Daniel,  
IONESCU, Costel,  
IONICĂ, Ana-Maria,  
IRIMIA, Ionel,  
ÎMPĂRATU, Ștefan,  
LĂUDATU, Dumitru  
LĂUDATU, Mariana-Iulia,  
LUCINESCU, Ioan-Codruț,  
MALEȘCU, Simona-Valentina,  
MARIN, Gheorghe,  
MARINESCU, Roxana,  
MAVRIȘ, Eugen,  
MIHEI, Andrian,  
MOLDOVAN, Nicușor,  
MOȘTOFLEI, Constantin  
MUREȘAN, Doina,  
MUSCAN, Marina,  
NĂBÂRJOIU, Neculae,  
NĂBÂRJOIU, Virgil-Horațiu,  
NĂSTASIE, Iulia,  
NEAGOE, Visarion,  
NEAGOIE, Horațiu Adrian,  
NEAGU, Niculae, ...  
NECEJ, Elemir,  
NICOLAESCU, Gheorghe,  
NIȚĂ, Cristian,  
NIȚU, Ion-Cătălin,  
OPRIȘ, Marcel,  
ORESCOVICI, Alina,  
PARANIAC, Cornel,  
PENTILESCU, Ilie,  
PERICLE, Florian,  
PETRACHE, Costinel,  
PETRE, Iulian-Vlad,  
PINȚĂ, Florian,  
PÎRVULESCU, Daniela Cleopatra,  
PÎSU, Emilian,  
POPA, Cătălina,  
POPA, Maricel,  
POPA, Teodor,  
POPESCU, Ion,  
PORADICI, Petre,  
PRIOTEASA, Maria,  
PUȘCAȘU, Mirela,  
RADU, Nicolae,  
RĂDUICĂ, George,  
ROMANOSCHI, Constantin,  
RONKOVICS, Jozsef,  
SCARLAT, Dumitru,  
SILION, Costică,  
SITEANU, Eugen,  
STANCIU, Ion-Aurel,  
STOICAN, Constantin,  
ȘTEFAN, Teodoru  
TĂNASE, Tiberiu,  
TEODORESCU, Cristina,  
TOBĂ, Francisc  
TOMA, Dorin,  
TOMESCU, Ina Raluca,  
TOTEANU, Niculae,  
UNGHEANU, Alina,  
UNGUREANU (IVAȘCU), Marilena,  
VLADU, Mircea,  
VOICULESCU, Mihai,  
VOIEVOZEANU, Ion,  
VOLOSHYN, Andryi  
ZANFIR, Constantin,  
ZEVEDEI, Cristina.

**EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”**

Tehnoredactor: Mirela ATANASIU

Bun de tipar:

Lucrarea conține 822 pagini

***Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I”***

Șoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, București

e-mail: [editura@unap.ro](mailto:editura@unap.ro)

tel.: 319.48.80/215; 307.

Fax: 319.59.69

---

\* Cpt. drd. inginer, Inspectoratul pentru Situații de Urgență „Bucovina” al județului Suceava